

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS
IESV.

Doctore

Martyri

Virgini

Non nobis Domine, non nobis sed Nomini tuo

centum Lxxv. La amplectitur annu

centum Lxxv. La amplectitur annu

I Societas a I.E.S.V. nata

II Societas toto orbe diffusa

III Societas a I.E.S.V. beneficia

IV Societas a I.E.S.V. in omni parte

V Societas a I.E.S.V. in omni parte

VI Societas a I.E.S.V. in omni parte

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS
IESV
A
PROVINCIA
FLANDRO-BELGICA
EIVSDEM SOCIETATIS
REPRÆSENTATA

Adhuc multiplicabuntur. Ps. 91.

ANTVERPIÆ
EX OFFICINÆ
PLANTINIANÆ
BALTHASARIS MORETI,
ANNO SOCIETATIS SÆCVLARI
M. DC. XL.

In Senectū uberi. Ps. 91.

Et bene patientes erunt. Ps. 91.

P. Plantin delin.

J. Moret sculp.

REGI SÆCVLORVM
IMMORTALI
SOLI DEO
CVIVS PROVIDENTIÆ
DEFINITVM EST OMNE SÆCVLV
CVIVS · ÆTERNITATI
OBNOXIVM EST OMNE TÈMPVS
CVIVS GLORIÆ
OMNIS SOLENNITAS CONSECRATA
ILLI SOLI
MINIMA IESV SOCIETAS
NON SVO
SED DILECTI FILII NOMINE TER AVGVSTO
AVSA SE SISTERE
PRIMVM HOC SÆCVLV
ET VNA SVORVM FILIORVM
SVDORES ET SANGVINEM
VITAM ET MORTEM
TEMPVS ET ÆTERNITATEM
DEMVM OMNIA
VNIUS DEVOTA GLORIÆ
VNIUS SVBDITA MAIESTATI
CVLTV DEMISSISSIMO, VENERATIONE SEMPITERNA
D. C. Q.

LECTORI S.

VAMQVAM recta & plana sunt omnia, quæ hîc leges; ne quo tamen vel casu vel infortunio offendas in ipso limine, de illo sic habeto. Societatem IESV, hoc eius Saculari anno, exhibere mundo placuit. Illa est igitur quæ virginis, etiamnum atate suâ florentis, & tamen maturæ, decoro habitu conspicua, & sublimis in medio sedet. Lumen, quod hîc ostendit sidus, quod proponit orbi terrarum, Dominus IESVS est. Hunc quia Societas nostra gerit in oculis, quia gestat in pectore, quia representat in nomine, non se ostentat illa, quantumcumque conspicua; sed IESVM suum: ideoq; ad imminentes suo capiti caelestes genios, cum triplici Doctrina, Martyrij, & Virginitatis aureolâ, velut ex merito dandâ, atque inter geminos hinc inde Tubicines, jubileum Societatis magnificè prædicantes, memor ipsa Instituti & Auctoris sui, Non nobis, inquit, Domine, non nobis, sed nomini tuo da Gloriam. Huic videlicet uni contra Fidei Virtutisq; desertores adserendo calamus stringit: huius Crucem, hoc est triumphale signum militiæ suæ, vel in medijs flammis quidlibet interim passura, non deserit: ad huius submissionem, quæ licet, sectandam, & utcumque moribus exprimendum eum, qui, posito diademate Diuinitatis suæ, ad naturæ nostræ abiectionem se ipse demisit, infra se habet omnia cuiuscumque dignitatis insignia, proscripta procul à se voto singulari; nihil dubitans sibi etiam oblata contemnere, quæ elata in alieno vertice quàm demississimè veneratur. Adhuc subiectum eius pedibus tempus est, illud scilicet, quod primum iam emensa sæculum rectè contriuit, aternitatem porro, (quandoquidem in primo etiamnum vigore virtutis est) in votis & oculis habitura. Et hanc illi, quasi certam, spondet quatuor solennium (ut sacra fura loquuntur) votorum cura sollicita, quæ occupatis circa Volumen primi sæculi quatuor Genijs exprimuntur. Illis adeò rem agentibus, publico quasi iure, translatum ad Societatem est, ex Davidis Psalmo 91. Carmen illud non iam sæculare, sed perenne: Adhuc multiplicabuntur in senectâ vberi; & benè patientes erunt. Multiplicabuntur, inquam, etiamnum inuoluta, olim tamen explicanda, sæcula Societatis nostræ, quibus illa, ceu Palma plusquam centenaria, fructus feret in senectâ vberi, & cum Phœnice, auct non iam unicâ, supra humana se erigens, suoq; IESV, velut soli, exposita, benè patiens erit; ut annuntiet, vitam semper nouam se haurire de calo, operumq; suorum magnitudine, & senium in iuuentute,

&

Et nouo semper studio numquam interrupta virtutis iuventutem in ipso senio possidere. Sic nimirum Societas vt Palma, siue, vt ex Graco vertit ille, vt Phoenix florebit.

Tert. lib.
de Refurr.
carnisc. 13

Denique (quod, ne longior sim, verbo moneo) ternis, quæ ante columnas hinc Et inde demittuntur, Emblematis singula singulorum sex librorum huiusce Voluminis argumenta respondent; unicâ ubique Lunâ Societatem unicam referente. Hæc enim, non aliter quàm illa, quodcumque habet, seu virtutis seu dignitatis suæ lumen, Soli suo IESV reddit acceptum.

SYNOPSIS TOTIVS OPERIS.

MICE Lector, cum propositum nobis hoc Opere sit imaginem tibi quamdam exhibere primi sæculi Societatis IESV; ne fortè diuersam à conceptu nostro tibi repræsentantes, operæ pretium fuerit totius Operis Synopsim sub aspectum ponere. Itaque quemadmodum in omni vitâ Societas exemplar sui Ducis intuetur, sic in hoc scripto iisdem ferè vestigijs opus suum promouet, quibus CHRISTVS acceptum à Patre munus est exsecutus.

Hic cum in formâ Dei esset, semetipsum exinaniuit formam serui LIBER I. Philip. 2. accipiens, Et instar mendicabuli in stabulo natus est. Ita Primus Liber Ignatium exhibebit primæ nobilitatis virum ad mendicabula redactum: Et exinde natam hanc Minimam Societatem: cuius etiam Institutum compendio describit.

Post CHRISTI natiuitatem hoc de illo memoriæ proditum accepimus: LIBER II. Luc. 2. IESVS proficiebat sapientiâ, & ætate, & gratiâ apud Deum & homines. Eius vestigijs insistentes Libro Secundo Crescentem exhibebimus Societatem, Et ad hunc annum centesimum longè lateque propagatam.

Confirmatâ tandem ætate, cœpit IESVS facere & docere. Huius exemplo LIBER III. Actor. 1. Liber Tertius Societatem producet Agentem, eiusq; varias functiones Et exercitia.

Sed quemadmodum CHRISTVS, post rem præclarè gestam, indigna passus est, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius; ita Liber LIBER IV. 1. Petr. 2. Quartus Societatem exhibebit Patientem; varijsque calumnijs ac persecutionibus exagitatam.

Rursus quemadmodum CHRISTVS per passionem suam peruenit ad exaltationem nominis (vt loquitur Apostolus) Et gloriam nullis terrarum finibus comprehensam; sic Liber Quintus post varias tempestates ac procellas, Societatem dabit Honoratam, Et summorum virorum encomijs commendatam. LIBER V. Philip. 2.

Denique Liber Sextus, Et quasi singularis, quæ de Societate vniuersim quinque Libris tractata sunt, totidem ferè Capitibus Prouinciæ nostræ Flandro-Belgiæ conuenire demonstrabit. LIBER VI.

In hoc Opere si non omnia debitâ accuratione perpolita, aut ad incudem reuocata deprehenderis; facile, nî fallor, hoc affectui nostro erga charissimam matrem condonabis: qui ne Ludis hisce secularibus deesset, Tomum hunc opinione maiorem, sed vix semestri ab hominibus occupatissimis conceptum, compositum,

tum, ac typis excusum in lucem protrudens, eundem candori tuo benevolentiaque commendat. Vale, & fruiere. Antuerpia.

Temporis notam non adscribimus. Satis ipsa se prodit solenni illâ, quâ Sæcularis hic annus celebratur, latitiâ: & quidem è sacris Paginis petitâ. Nam siue Sanctorum Cosmæ & Damiani auspicijs (quorum natalis idem est & Societatis) sacri præconis voce inuitamur ad futuram illam proximo S. Ignatii festo, Sæcularis anni celebritatem, quam nemo vidit nec visurus est in posterum; ipsa sacrarum Litterarum verba tempus suum exprimunt,

Psal. 32. EXULTATE, EXULTATE IUSTI IN DOMINO:

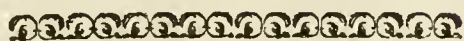
siue ipso S. Ignatii festo, Sæculari iubileo iam recreati, Deo grates refundimus; hoc ipsum debitâ temporis notâ his verbis sacræ Litteræ consignant,

Luc. 1. EXULTAVIT SPIRITVS MEVS IN DEO SALVTARI.

Tu, si placet, non tempus, alterumve sæculum, sed æternitatem Societati precare.

I
I M A G O
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

DISSERTATIONES
PROLEGOMENÆ
DE ANNO SÆCVLARI
ET IVBILEO.

DISSERTATIO PRIMA.

De instituto Operis.

PRIMI sæculi Societatis IESV imaginem *Imago
primi sæ-
culi nobis
posterisque
proposita.*
damus: quam vtinam omnis semper posteri-
tas intueatur! Non hanc quidem sc̃riptione
nostrâ emortuis adumbratam coloribus; sed
viuam illam spirantemque etiamnum ante
oculos nostros, primorum Patrum pulcher-
rimis exemplis animatam, viuam, vege-
tamque primigeniæ Societatis imaginem. Il-
lam, inquam, vtinam posteritas omnis sem-
per intueatur! Certè ne labentibus annis ali-
quando fortasse è conspectu subducat sese, illam nobis, illam alteri sæ-
culo præsentem sistimus: publicum Æternitati testimonium, qualis pri-
mo sæculo Societas fuerit: quid egerit, pertuleritve: quo successu, lau-
de, approbatione: quibus initiis incrementisque in eam, quam omnes
admiramur, assurrexerit molem. hoc suscepti Operis consilium est. Ita
maiores credimus, ita posteros exigere à nobis, qui vtriusque sæculi
quasi nexus & vinculum sumus. Maiores quidem, vt de eorum fide
constet, quòd integram florentemque nostras in manus tradiderint,
& primo spiritu plenam: posteros verò, vt sciant qualem à nobis repe-
tere debeant; qualem & ipsi tertio dein sæculo in venturas propagare
ætates: tum etiam, ne incuriâ nostrâ cæco more aliquando & in tene-
bris, vt fit, primi sæculi statum frustra requirant.

Prodent illum quidem & loquentur omnibus sæculis historiæ nostræ atque annales: in quibus si alia vlla exoriens Respublica, hæc certe Familia diligens fuit; ab initio vti gerendis, ita ferè scribendis rebus intenta. Verùm perpetua operis series interrupta rerum diuersitate, non ita pariter, atque in semet vniuersam Societatis magnitudinem ostendit, & illam primi sæculi gloriam: quæ vbi tota simul sub vnum quasi adspèctum datur, longè maximam habet admirationem. Deus immortalis! quàm ampla circumducentibus oculos obijcitur scena gaudiorum! A tam paruis initiis, tot exagitatam calumniis, tot pressam odiis, vbi iam vnus ambitu sæculi ita latè diffusam cernimus per vtrumque orbem, vt non nisi cum sole terminet cursum; quis omnium tam potens fui, vt erumpentem lætitiâ vocem valeat continere? Eant ab Apostolicâ Sede tantum videre confirmatam, Diuo Parenti Ignatio fuit olim summa votorum: vidit, & quo lætitiæ sensu! Xauerium, Fabrum, Laynium, Borgiam, Mercurianum, Claudium, ceterosque Familiæ nostræ præclaros viros, nuntiata incrementa quoties exhilararunt! Nos qui succedimus in omnes quas habuère lætitiæ causas, continebimus plausum? illos affecere singula: nos complectimur vniuersa. Colligimus, quæ toto sæculo sparsa fuerunt. quidquid vel egere ipsi, vel præclare actum à Sociis gauisi sunt, nostrum iam est. non in partem lætitiæ, sed totam simul possessionem venimus. Coronam claudimus, quam suis ipsi factis intexuere, & pulcherrimi sæculi periodum ætas nostra absoluit. Quis ferat, si illam sinimus labi tacitè, nulloque innotescere monumento? In æuum eat perennatura; & consequentibus annuntiet sæculis, vt *benedixerit Dominus coronæ anni benignitatis suæ: lætissimi, fortunatissimi secularis anni, quem tot elapsis antè annis, quasi coronam accedere voluit, & expleti feliciter vnus curriculi esse metam, palmâ nobili & triumphalibus sertis decorandam in gloriam magni nominis sui.* Illi, illi gloriam dari vult, illud laudari sæculari carmine in *sæculum sæculi*; illud annuntiari *populo qui nascetur, quem fecit Dominus*, vt cognoscat generatio altera, narrentque & ipsi filis suis, vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei. Hac benefactorum suorum agnitione contenta Diuinitas est: sed & hanc suo iure exigit.

Exstet igitur grati animi monumentum, quod *nati pro Patribus filij* auctori Deo posuere,

Horat. l. 3.
Carmin.
Ode 30.

— monumentum ære perennius,
Regaliq̃ situ Pyramidum altius:

stimulus
emulatio-
nis,

quas vario item emblemate, vt nostrum nos opus, doctisq̃ue notis Ægyptij inscripsere, arcanis illi & vulgo ignotis. Nos apertiùs primi sæculi imaginem ex illo præterea conspiciendam damus; magnis mentibus incitamentum, vt opinamur, haud paulò potentius quàm aut Themistocli trophæa Miltiadis, aut Iulio Cæsari conspecta Gadibus statua Alexandri, aut Q. Maximo P. Scipioni locatæ in atriis imagines maiorum: quas cum intuerentur, animum sibi fatebantur ad virtutem vehementer accendi, & non ceræ illi scilicet, neque figuræ tantam inesse vim, sed memoriâ rerum gestarum eam flammam egregiis viris in pectore crescere; non sedandam priùs quàm suâ virtute eorum famam gloriamq̃ue

Sallust. in
proem. Iu-
guth.

gloriamque adæquassent. Nimirum æmulatione suorum vehementius rapitur excellens natura, & coniunctorum potiùs domesticisque quàm aliorum exemplis.

Non est igitur, quòd labori nostro timeat aliquis suspensionem vanitatis; quasi id egerimus, vt nos nostraque laudando extolleremus. Dei vnus opus Societas est, non hominum labor: Dei opus celebramus. se laudari ipse in operibus suis, & quàm maximis extolli præconiis, quoties imperat? Illis autem quòd permixta est Parentum nostrorum laus, non ideo *verecundiâ domestici sanguinis*, vt ille ait, *quidquam silebimus*. Velleius Paterc. lib. 1. quos Deus tanti operis adiutores molitoresque assumpsit, oratione nostrâ seiungi non possunt: illorum decora, noua Numinis beneficia sunt; commemoratio, nonnisi publica actio gratiarum.

Quòd si quis veretur, ne maiorum laudes vindicemus nobis, & pro nostris, si non extranea, aliena saltem ostentemus bona, sapienter monet: sed cur non intelligit, hæc ideo fieri, vt aliena quæ sint, orbi constet; & mox propria à se posterisque expectari nostrum quisque sciat? cur non videt præclaram Sociis imponi necessitatem, quando ad absolutissimum istud exemplar omnium deinceps sæculorum exiguntur ætates? Et profectò ita se res habet: maiorum gloria posteris quasi lumen est, quod in obscuro degeneres esse non patitur; horum socordia tantò flagitiosior, quantò illorum vita præclarior. Eam porrò gloriose memorare qui pergunt, vbi turpiter desciuere, quid obtinent, nisi, vt stet ipsa contra illos Parentum claritudo; suæque ignauix accendant facem, ne in occulto sit? Eâ quoque ex causâ maiorum facta celebrare consilium fuit. Nihil aduersus vetustatem præsidij satis: neque tam sanctum quidquam, quod non illa corrumpat. Vt alia desint, solâ temporis diuturnitate dilapsa fluunt omnia, etiam saluberrimis adstricta legibus: aliquid sensim remittunt nepotes de paternâ contentione, tandemque aurâ claritudine contenti, in desidiam vertuntur, quasi ad ea tantum essent geniti, quæ maiores virtute suâ peperere. Certissima pestis illustrium familiarum arceri certius non potest, quàm perenni maiorum recordatione: quorum præclara facta perpetuò ingerantur oculis, obuerfentur animis, exstimulent, vrgeant, conquiescere non sinant. *Templum* identidem, *templum* Hebræis ostendi per Ezechielem volebat olim Dominus: vt contemplatione augustissimæ domus, excitarentur aliquando ad religionem atque æmulationem parentum. Quantò maiorem vim apud animos nostros habere par est pulcherrimam hanc molem, quam centum iam annis tam prodigiosè elaboratam diuino consilio, tam altè eductam gloriosis tot Patrum laboribus, inter limites vtriusque sæculi, quasi è propinquo contemplamur? quos non stimulos admouere, vt, dum cernimus quibus eam fundarint firmarintque præfidiis, eadem & ipsi comparemus nobis; vt altero mox sæculo, tertioque, & vltra, integra semper & firma perseveret *in diem Domini magnum*. Tunc animis, Superi! si vniquam aliàs, tum robore viridique iuuentâ opus erit; si verè dicitur in isthæc tempora, siue nata, siue reseruata diuinitus hæc subsidiaria Ecclesiæ manus, vt nouissimis diebus bellet *bella Domini*, suoque tum strenuissimè collaboret Duci, quando

conferuatio vigoris,

Ezech. 43.

vsque in mundi occasum.
Ioël. 2.

1. Reg. 13.

1. Theſſal. 2.
Eccli. 44.

iniquum interficiet ſpiritu oris ſui. O ita ſit! cum ſemine tam clarorum Patrum permaneant bona, & hereditas ſancta ſint nepotes eorum, educandi tantam in ſpem, & tam præclara Societatem expeditionis. O faciat propitius I E S V S, vt filij eorum propter illos & ſque in æternum maneant; ſemen eorum, & gloria eorum non derelinquatur! Ita vouemus, ita ominamur hoc anno ſæculari. quem quia primi fortasſe publico conſignare monumento aggredimur, originem ritumque omnem centefimum annum celebrandi paulò accuratiùs perſequemur; præmiſſâ tractatione de Ludis Sæcularibus, totaque ratione Iubilei.

DISSERTATIO SECVNDA.

De Ludis Sæcularibus Romanorum.

Perennan-
di curâ
ſæcularem
annum ce-
lebrant
Roman.

De Lingua
Latin.

1. Trift.

DIem Urbis conditæ natalem non quotannis ſolùm inſigni celebritate coluere Romani, verùm & centefimo quoque anno Sæcularibus Ludis. ſiue ea religio fuit hauſta ex Sibyllarum libris, vt credi voluerunt; ſiue ingeniâ principi populo perennandi curâ, incolumitatemque & æternitatem precandi à præſidibus Diis. A ſæculo Sæculares dictos, ratio nominis arguit. Sæculum *ſenſcendorum hominum longiſſimum ſpatium*, Varro dixit. Centum annorum ambitu veterum multi finiuerẽ; & recepta modò opinio non vltrà extendit: quò quia nonniſi admodum pauci viuendo pertingunt, meritò de hiſce Ludis Ouidius:

— *Quos atas aſpicit vna ſemel.*

Lib. 3. in Vita
ſæculi.

Inde illa præconis ſolennis vox ad ſpectacula inuitantis, quæ neque ſpectaſſet quiſquam, neque denuò eſſet ſpectaturus. Significans, inquit Herodianus, præteritæ futuræque celebritatis interuallum ſupra omnem hominum eſſe ætatem. quo de interuallo licet diſſentiant Scriptores, ſatis accuratè tamen prodidere, Sæculares Ludos aliud fuiſſe nihil, quàm de conſeruato proximis centum annis Imperio publicam gratulationem, cum ſolennibus votis, vt Numinum fauor

Horat. in
Carmin. ſæcul.

*Remque Romanam, Latiumque felix
Alterum in luſtrum, meliusque ſemper*

æuum prorogaret.

Sanctius
id cogitat
Societas.

Exod. 12.

Leuit. 25.

Origo Lu-
dorum Sæ-
cularium.

Et illi quidem profano ritu. Quantò ſanctiùs hoc ſæculari anno id Societati noſtræ precari conuenit ab immortalis Deo, auctore & moderatore temporum, perennitatis omnis largitore? qui operum ſuorum benefactorumque celebrari memoriam iam olim præcepit: non tantum conſecrato ſolenni die in annos ſingulos cultu ſempiterno, ſed & inſtituto prætereà, redeunte certo annorum curriculo, ſacro Iubileo. Cui de Sæcularibus Ludis diſputationem præmittimus, proptereà quòd ab hiſ potius quàm à Iubileo ortam putamus centefimi anni celebritatem.

Valerius
Max. lib. 2.
Angel. Poli-
ſian. Miſcel-
lan. cap. 58.
Omphius

Ludi, qui deinde Sæculares dicti ſunt, principio Ditis & Proſerpinae ſacra fuerunt. aucta poſtmodum ceterorum Deorum ſacrificiis, & ludis; Apollinis ac Dianæ in primis: olim à Valuo Valeſio primùm, Seruio Tullio imperante, Deorum monitu trinoctio celebrata in memoriam

moriâ redditæ sanitatis tribus liberis: idque ad aram quamdam prope Terentum, in campo, qui deinde Martius, sub terrâ repertam, Diri Patri & Proserpinæ sacram: quæ Rege Tullo Hostilio, tempore belli cum Albanis, illic defossâ, hominum memoriâ exciderat.

Panuin. libr.
de Sæculari-
bus Ludis.

P. Valerius Poplicola, is qui primus ab exactis Regibus Consul fuit, primus quoque ritum hunc in Urbem induxisse fertur: siue Valisij exemplo, quod salutare vniuerso populo speraret, qui tribus pueris fuerat; siue monitu potius carminum Sibyllinorum: in quibus, si morem hunc sanctum haberent, Populo Romano certa Imperij promittebatur æternitas. Et hæc illa sunt Martiali,

Lib. 4. Epigram. 1.

— *quæ Romuleus sacra Terentus habet:*

& Aufonio,

Idyll. 11.

Trina Terentino celebrata trinoctia ludo:

à ducentesimo quadagesimo septimo, vel, ut alij, à trecentesimo ferè Urbis conditæ anno, singulis deinde sæculis religiosè culta Ludorum Sæcularium nomine.

Primi Libri
di Sæculari-
res.

Ordo celebritatis hic erat: iuuat enim, quoniam hæc vsque adeò peruulgata non sunt, paulò diligentius commemorare. Instante Ludorum tempore, in omnem Italiam dimittebantur præcones, populos inuitaturi ad ludos, quos mortalium nemo vidisset, nemo iterum esset visurus. Paucis ante spectacula diebus, Imperator ipse, Consules & Quindecimviri, ante Apollinis Palatini & Iouis Capitolini templa pro suggestu confidentes, populo piamina seu februa distribuebant, tædas, sulphur, bitumen; quibus flagitia expiari stultâ superstitione persuasum erat. Præterea in templo Dianæ hordeum, triticum, fabas populo dari mos, Parcibus offerenda: ut propitiæ scilicet alterum de feliciore stamine nerent sæculum. Tum ad formam initiorum Cereris castè peruigilia fiebant; mox toto triduo sacrificia templis omnibus noctu atque interdiu, omnibus circis & theatris ludi omnis generis. Circensium meminit Suetonius, Histrionum & Saltationum Plinius, Venationum Capitolinus. Primæ Ludorum noctis horâ secundâ, effossâ humo, Ditis & Proserpinæ aperiebatur ara; hostiasque furuas Imperator, Consules, Quindecimviri immolabant. Interim structâ in theatri morem extemporaneâ scenâ, lychnis atque ignibus relucebant omnia, & hyrnais carminibusque personabant. Summo manè in Capitolium primò, Ioui solennia sacra facturi; inde ad theatrum ibant, celebraturi ludos Apollinis & Dianæ. Altero die matronæ nobiles adscendere in Capitolium, frequentare lectisternia, Iunonis aram adire: sacrificia rursum Diis omnibus, omnibus aris. Die tertio, in templo Apollinis Palatini, ter nouem pueri prætextati, totidemque virgines, patrimi omnes matrimi que, Græcâ Romanâque voce, hymnos semper novos & præanas concinebant pro æternitate Imperij, pro Senatus Populi que incolumitate: quorum de numero celebre est Horatij carmen sæculare. Tandem, completis solennibus, ara Ditis & Proserpinæ, quæ egestis rudibus primâ nocte aperta fuerat, rursum terrâ obruebatur, non nisi sequentibus Sæcularibus Ludis referanda. Qui Ludos fecerant, inscriptum suo nomine rei gestæ monumentum in Terento relinquebant.

Ritus &
celebritas
Ludorum.

*Ep ro fanis
ritibus p y
stimuli.*

Hæc de ritibus, profanis quidem & exoletis; sed è quibus, velut è densissimis tenebris, obscura quædam affulgeat lux ad annum sæcularem sanctiùs celebrandum. Nam, præter publicam gratiarum actionem, quam tot sacrificiis hymnisque erga Deos testabantur, erant hi Ludi quasi lustrum quoddam & expiamentum Urbis: quam credebant hoc ritu à præteritis expurgari noxis, renouarique denuò & instaurari; ac meliorem precabantur in posterum viuendi rationem. An non umbra quædam sanctioris in Iubileo expiationis? Solennia pro Republicâ vota quid nisi monita sunt, vt meliora perpetuò vota faciamus, pro felicibus Societatis incrementis?

*An Roma-
ni centesi-
mũ quem-
que an-
num cele-
brauerint.*

*Argumen-
ta id ne-
gantium.*

Sed quoniam cœpimus, in adyta Romanæ vetustatis paulò altiùs penetremus, & Ludorum seriem, obscuram hætenus & vulgo ignotam, discutiamus, aliquantum longâ fortassis, sed nouâ, vt opinor, & non ineruditâ digressionem. Millesimum Urbis conditæ annum ingenti ludorum & spectaculorum apparatu à Philippo Imperatore fuisse celebratum, certâ constat Annalium fide. An autem centesimus quisque initio sæculi statâ ratione temporum perinde fuerit obseruatus, id verò in ambiguo est. Negant, quotquot scripsêre Sæculares Ludos, nonnisi centesimo decimo anno referri solitos: omnium instar Onuphrius Panuinius diligentissimus inuestigator, qui consequenti temporum serie aptè ostendit, post centesimum semper & decimum annum notatos inueniri in Commentariis Quindecimuirorum: quorum erat & Ludos istos curare peragendos, & peractos publicis commentariis consignare. quos proinde in hac re eorum muneri propriâ libentiùs se fatetur sequi, quàm alium Historicorum quemlibet. Et luculenta, fateor, auctoritas est. Accedunt vetusti quidam Græci versus, quos Sibyllinos esse Zosimus dicit: Angelus Politianus ita Latinè reddidit:

*Lib. Miscel.
cap. 58.*

*Asi ubi iam humana longissima tempora vitæ
Orbis agens annos referet centumque decemque,
Sis Romane memor: & quæ sequuntur.*

vbi longissimum humanæ vitæ tempus, id est sæculum, annis centum decem circumscribitur, Ludisque Sæcularibus destinatur. Denique Horatius in Carmine sæculari,

*Certus undenos decies per annos
Orbis vt cantus referatque ludos,*

Ludorum orbem centum decem annorum ambitu definit: in cuius hîc sententiam Acro & reliqui omnes eunt Interpretes.

*Ostendi-
tur, cen-
tesimum
quemque
fuisse cele-
bratum,
etiam ex
serie tem-
porum.*

Verùm iis ego non assentior: qui non minùs firmâ auctoritate ostendi posse video, Sæculares Ludos centesimo quoque anno, tamquam insigni initio sæculi, fuisse digestos. Quod ex temporum serie etiam deducemus. Ac primò quidem, si expendere volumus, quos illi tanti faciunt, Quindecimuirorum commentarios, & quibus Horatij reliquorumque omnium nititur auctoritas, Sibyllinos versus; an putamus incognitos omnino, & numquam visos auditosque fuisse Valerio Antiati, M. Varroni, T. Liuiio, Sex. Pompeio, aliisque veteribus, qui Sæculares Ludos centesimo quoque anno celebrari solitos tradiderunt? vt Zosimum, vt D. Augustinum, aliosque recentiores omittam. Adde,

*Apud Cen-
forin. de Die
natali, c. 17.*

commen-

commentarios istos Quindecimvirosum nonnisi temporibus Cæsaris Augusti fuisse conscriptos: cur præ Liuius, Varrone, Antiato, merentur fidem? Sibyllinis versibus (si modò, qui apud Zosimum existant, Sibyllini sunt) auctoritatem Varronis oppono ira scribentis: *Quindecimviros renuntiassè ex Sibyllarum libris, uti Ludi centesimo quoque anno fierent.* Nec temerè scripsisse censendus Alexander ab Alexandro: *A primâ origine singulis centum annis ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant.* De Horatij versu laborandum minimè; à multis enim ita legitur:

*Certus ut denos decies per annos
Orbis & cantus referatque ludos.*

Iam verò T. Liuius à secundis Sæcularibus tertios quartosque ita ordine recenset, ut manifestum fateatur Onuphrius, in eâ Liuium fuisse sententiâ, quòd secundi Sæculares anno Urbis conditæ quadringentesimo primo celebrati fuerint, tertij verò quingentesimo primo, quarti autem sexcentesimo primo: ut & Florus illic in Epitomâ lib. 49. meminit. Et de Ludis Augusti Sæcularibus agens Liuius, addit: *Quos centesimo quoque anno (is enim terminus sæculi) fieri mos est.* Cur ille potius, quàm eodem tempore Horatius, centesimo quoque anno fieri solitos dixit, & non centesimo decimo? cur tam apertè initio sæculi eos collocat? an credibile adeò diligentem Historicum aut Sibyllæ versus ignorasse, aut Quindecimvirosum tabulas, aut Romanum morem? Et hæc quidem de primis Sæcularibus ante tempora Augusti, quos nimia vetustas obscuriores reliquit, & tantum non tenebris inuolutos.

Mutatâ Republicâ instaurati quoque Ludi sunt anno V. C. septingentesimo trigesimo sexto, Augusti voluntate potius, quàm ordine temporis id exigente, inquit Salius: nimirum post ciuilia bella renouati in melius Imperij æternitatem Diis voluit commendatam, illo in primis Sæculari Horatij carmine, quod pueri puellæque ex more cecinerunt.

At opinioni nostræ nihil fauet magis quàm Claudij Cæsaris factum: cui cum aduersarij refragari non possint, hunc primum fuisse aiunt, qui ad annum centesimum Sæculares Ludos redegerit. Is ab Augusto proximos, ordine sextos, anno V. C. octingentesimo dedit; instituitque præterea centesimo quoque anno Urbis in futurum referri debere. Veterem morem, credo, ex Liuij sententiâ reuocare studuit, & lege latâ stabilire: quòd illum & exactius videret & solenniùs ineunte semper sæculo obseruari. Sed fatendum est, huiusce instituti nec à Domitiano, nec à Seuero habitam esse rationem. His nempe temporibus conuenit, quod Pomponius Lætus de Sæcularium intervallo scribit: *Ambitione Cæsarum, cupientium id solenne suis temporibus exhiberi, ordo corruptus est, & pro libidine habiti Sæculares.* Itaque ab anno octingentesimo quo Claudius fecit, ad millesimum quo Philippus, bis præterea dati Sæculares Ludi, cum nonnisi semel debuissent. Domitianum fecisse interiecto tantum spatio annorum supra quadraginta à proximis Claudij, ex Tranquillo, Tacito, Historicis, Papinio & Marziale Poëtis, certum est: Septimum Seuerum autem interlapsis plusquam centum annis

Lib. 5. Genial. c. 26.

Lud. Viues, Franc. Robertsonellus, Georg. Fabricius, & M. SS. apud Lambinum.

Secundi, tertij, quarti Ludi Sæculares.

Lib. 136.

Quinti Ludi Sæculares. In Epitome ad annum V. C. 736.

Sexti Ludi Sæculares.

In Epitomâ Rom. histor.

Septimi Ludi Sæculares.

*Ostati
Ludi Sæ-
culares.*

*Millesimus
Vrbis con-
dita.*

*Capitolin. in
Gordiano.
Aurel. Vi-
ctor in Phi-
lippo.
Pomponius
Lætus in
Epitom.
Baron. ad
ann. Christi
249.*

annis post Domitianum, qui spectator interfuit Herodianus tradit, suâque ætate factos Dio scribit.

Millesimi tandem Vrbis anni solennitas ex omni sæculorum memoria longè maxima fuit, celebrante Philippo; qui primus Romanorum Principum Christianus Imperator à Baronio asseritur. Bestiæ innumerabiles in circo maximo venationi obiectæ: in quibus elephantum XXXII. alces X. tigrides X. leones mansueti LX. leopardi cicutres XXX. hyænæ X. hippopotamus I. rhinoceros vnus, arcoleontes X. camelopardi X. onagri XX. equi feri XL. gladiatorum paria mille. Scenicos ludos in Pompeij theatro tribus diebus totidemque noctibus peruigil populus spectauit, funalibus atque lychnis tenebras vincentibus. Etiamnum testes Ludorum Philippi nummos plurimos est reperire: in quibus præter Imperatorum patris ac filij nomen, & hanc inscriptionem, SÆCVLARES AVGG. vel addita quædam longæuitatis symbola, vel animalium formæ, ex iis credo, quæ Philippum exhibuisse diximus. Nummus alter apud Occonem inscriptus legitur: MILIARIVM SÆCVLVM. alter SÆCVLVM NOVVM. Meminit in Chronico Cassiodorus: *Quadraginta etiam missus natali Vrbis Romæ concurrerunt, & agon mille annorum actus.* Quos Ludos etiam Sæculares appellat Sextus Aurelius Victor, licet impius Zosimus, odio fortasse Christiani nominis, post Seuerum neget ampliùs fuisse instauratos.

*Primus &
secundus
Sæcularis
V.C. vero-
similiter
Ludis ce-
lebratum.
In Epitom.*

Ex hac serie liquet (vt ad inceptum redeamus) ab anno trecentesimo, circa quem vel instituti creduntur, vel potiùs primùm celebrati, singulis ferè ineuntibus sæculis suos assignari Sæculares Ludos veterum auctoritate. Sed quid de Sæculari primo V.C. quid item de secundo siue ducentesimo dicemus? nulla enim in historiis mentio est. Saliæ noster, clarissimus huius æui temporum indagator, ad annum V.C. ducentesimum ita scribit: *Adest Romæ Vrbis alter sæcularis annus, quem verosimile est multis Romæ ludis, sacrificiis conuiujsque celebratum. ad maiorem autem huius anni celebritatem videtur tertium lustrum à Rege Seruio Tulio conditum.* Ex quibus apparet existimasse Saliænum, centesimum quemque annum ludis solennibus & sacrificiis, conuiujsque publicis ac priuatis, fuisse celebratum, etiam ante Ludos ad Terentium institutos.

*Fortè ab
initio alij
fuerunt
Terentini,
& Sæcula-
res.*

*In Com-
ment. lib. 3.
de Ciuit. ad
cap. 18.*

Mihi venit in mentem suspicari, alios ab initio fuisse Terentinos, alios Sæculares Ludos; sed communi tandem nomine permixtos. Et Terentini quidem Diti ac Proserpinæ, Sæculares Phœbo & Dianæ potissimùm sacri perhibentur. Terentinos pro auertendâ pestilentia constat primùm institutos: Sæculares, lætitiæ erant & publicæ gratulationis. Terentini nonnisi nocte & furuis hostiis peragebantur: Sæculares luce palam & albis victimis. Fauet Ludouicus Viues, qui D. Augustinum ferè etiam in partes trahit, cùm de eo ita loquitur: *Alios videtur velle esse Ludos Ditis & Proserpinæ, atque Sæculares.* Quod si fortè non omnino inanis hæc suspicio est, cur dici non potest inde ab Vrbe conditâ centesimum semper annum sæculari aliquo plausu fuisse exornatum? accessisse deinde circa annum trecentesimum Terentinos Ludos, & ex Liuij sententiâ ineunte semper sæculo vnâ celebratos, atque inde commu-

communi tandem nomine Sæculares dictos. Quòd si subinde extra ordinem acti leguntur, id pro necessitate ita factum facillè concedimus, ad placandam Deorum iram; sicut & Iubileum modò, licet statò tempore definitum sit, ex causâ sæpè extra ordinem instituitur. Et *Sæcularis carminis* (quod ait Acro Horatianus interpres) *duplex deuotio esse consueuerat: aut enim pro sedandâ vitandâque pestilentia* (extra ordinem scilicet) *aut pro certo & definito annorum numero cantabatur.* quem numerum ego centum annorum fuisse contendo, & quidem recurrente initio sæculi plerumque obseruatum. Hæc ex tam reconditâ antiquitate delibasse sufficiat. expeditiorem fortè viam felicior aliquis inueniet.

In Carmen
sæcul. Horat.

Post annum millesimum Sæculares Ludos Romæ celebratos non nisi semel inuenies ab Honorio Augusto. de quibus Claudianus:

Ludi ultimi
Sæculares.

*Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus sæcula Consul.*

Existimant auctores, vetitos fuisse à Constantino, vbi palàm CHRISTI fidem amplexus est. Nam eius edicto clausa Deorum templa, sublatisque cum sacrificiis ludos plurimos, Eusebius narrat. Ab Honorio eâ tantum lege putantur permitti, vt sine sacrificiis & idolorum cultu soli tantum darentur Circenses & Theatrales ludi, in memoriam pristinæ celebritatis; à quâ difficillimè auelli Romani poterant. donec tandem ista centesimi anni celebritas ad colendum centesimum quemque Seruatoris Natalem sanctiore ritu traducta est: incertum quibus initiis; sed eâ quoque ex causâ (quod postea dicemus) vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne sacrum. quod petito ab Hebræis vocabulò Iubileum dixere, primusque Bonifacius VIII. decreto sanxit centesimo quoque anno celebrandum.

Vetiti à
Constantino;

à Christi-
stianis in
Iubileum
commutati
sunt.

Hæc origo centenariæ celebritatis. Nec superstitiosa numeri obseruatio est. Origenes, Hieronymus, Rupertus, Beda, multiplex in eo mysterium è sacris Litteris inueniunt: siue Noëni arcam anno centesimo perfectam explanant, siue centenariò patri natum Isaac, siue peregrinantem Abrahamum centum annos in terrâ promissionis, siue illud denique diuino promissò nobile centuplum. Copiam certè & eximiam significari multitudinem omnis agnouit antiquitas, quæ *linguas centum, oraque centum, centum aras*, pro multis & innumerabilibus dixit. Ego, quia centenarius numerus, decem decadum structurâ completus, eximius rarusque visus est in ætate mortalium, & insignis prætereà annorum terminus, vnde nouum liceret auspicari curriculum, quod Sæculum dixere; ideò in sacrâ profanâque Republicâ cum lætitiâ exceptum atque obseruatum existimo. Louaniensis Academia superiore sæculo primum ab origine suâ centesimum publicâ sæcularis Iubilei lætitiâ coluit: & nuper ducentesimum secundo sæculari Iubileo. Millesimum ab obitu D. Bauonis Tutelaris sui in æde principe, quæ illi sacra est, admodum solennem egit Senatus Populusque Gandauensis: ac biennio post millesimum D. Læuini Præfulis & Martyris inclyti, tum in eâdem æde, tum in nostro Societatis IESV templo, quod eidem Diuo ære publico à fundamentis exstructum, per amplis regisque donariis exornarunt.

Centenarius
mysteri-
us plenus.

Primus &
secundus
Sæcularis
Academia
Louaniensis.

Millesimus
D. Bauonis &
D. Læuini,

Quingen-
tesimus
D. Nor-
berti.

narunt. Et nuper annus huius sæculi XXXIV. ab obitu D. Norberti Quingentesimus, à Candidissimo Præmonstratensium Ordine, plausu & gratulatione insigni, ad memoriam simul & exemplum posteritatis, peractus est. Nec dubium, quin aliæ subinde Religiosæ Familiæ centesimum annum solennem egerint, licet monumenta non existent. Quibus omnibus tantò ætate inferior, hoc Sæculari anno quasi à longè & vltima accedat minima Societas nostra, *crescatque in mille millia.*

DISSERTATIO TERTIA.

De Iubileo Iudæorum.

Ex computu
Saliani.

Iubileus
latitia vox,

Apud Ser-
rar. in Ios.
Tom. 2.
c. 6. q. 5.
Sil. Ital. l. 14.

QVàm profana apud Romanos Ludorum Sæcularium, tam sancta apud Iudæos anni Iubilei institutio fuit; antiquior multò ipsâ Vrbe conditâ ad annos propemodum octingentos. Illud saltem vtrique populo commune, quòd solennitatis causâ, accepti à Numine beneficij memoria fuit, cultu perpetuo apud posteros renouanda, eâ gestientis lætitiæ significatione, quam Romani designarunt *Ludorum* nomine; Hebræi, quasi nullâ satis voce possent exprimere, *Iobel* appellauère; Latine *Iubileum* dixeris. Quod vocabulum magnæ cuiusdam, & non se capientis lætitiæ indicem vocem eruditi interpretantur. vocabulum origine quidem Hebræum; sed nec ita inusitatum, vt quidam putant, Latinis Scriptoribus, quin inde cecinerit Silius:

Et lætus scopulis audiuit iubila Cyclops.

In Psal. 65.
& 94.
conueniens
Sæculari
nostra ce-
lebritati.

Isa. 44.

Psal. 150.

Psal. 65.

nec ita barbarum aut deterioris æui, quin iubilandi verbum Varroni Festoquæ fuerit cognitum. Eius vim, quoniam frequentissimus vsus est, ita Festus explanat: *Iubilare, est voce confusâ inclamare præ gaudio.* & non vno loco idem Augustino est iubilare, atque gaudium quod corde conceptum est, & verbis explicari non potest, tamen voce testari. An non exprimere videntur id, quod Societatem I E S V latissimo isto Iubileo facientem cernimus? gaudium corde conceptum de tam propensâ in se Dei benignitate vel ad omnium stuporem; gaudium, inquam, illud, quod nullis satis verbis aut grata aut gratulabunda explicare potest, voce testatur, confusâ & inconditâ quidem, tumultuario quasi opere; sed quod vel inde iubilantis esse agnoscas, & sine arte aut furo erumpentem lætitiâ continere non valentis. Testatur, inquam, effusâ gratulatione, & voce magnâ in iubilo; & quâ se per extrema terræ latè diffusam circumspicit, *extrema terræ* ad iubilandum cum Isaiâ inuitat: quæque omnem terram filiis suis ad prædicandum feliciore sorte diuisam videt, quàm Chananitis ad incolendum Hebræis fuit, *in cymbalis iubilationis* cum Regio Vate canit: *Iubilate Deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius.* illum scilicet, vt hoc loco Interpretes, militarem ἀλαλαγμὸν, & triumphalem θηνίκιον ὕμνον, cuius lætissima recordatio ab institutâ disputatione iam nos penè abduxerat.

Symbola
Iubilei,
non ori-
gin. Lib. I. de
Rub. c. 2.

Iubilei originem qui à septimi diei quiete petunt, Conditoris exemplo præceptoque imperatâ, vt Paulianus; aut à quietâ vbertate terræ, quæ nec rastros læsa nec vomere, sponte suâ fruges oriantibus dabat, vt Pienti-

Pientinus; aut à renouato fœdere cum Noëmo quinquagesimo post diluuium anno, vt Montigianus; symbola Iubilei potiùs ingeniosè conquirunt, quàm eius ortum ex fide narrant. Illum autem quasi conciliandæ vetustatis causâ incertum facere quid attinet, cùm è sacris Litteris manifestè constet, auctore Deo institutum anno primo egressionis ab Ægypto? Operæpretium est rem omnem paulò accuratius cognoscere, quoniam & reconditæ antiquitatis plurimum habet, & sacrae eruditionis.

Vti septimum quemque diem hominum quieti iam inde ab exordio mundi destinauerat Deus, sabbatumque dici iusserat: ita cùm deinde populum suum ab Ægyptoeductum in nouam esset possessionem immisurus, septimum quemque annum agrorum quiere, manumissione seruorum de gente Hebræâ, ærisque alieni remissione sacrum solennemque haberi voluit; atque inde Sabbaticum appellari, partim in memoriam adeptæ libertatis, partim aditæ hereditatis nouæ: expletis autem septem sabbaticis, hoc est, quadraginta nouem annis, sanctificari deinde annum quinquagesimum, vocarique Iubileum; aut Iobeleum potiùs (vt scribere malunt, qui de apicibus disputant) à voce illâ *Iobel*. Quam si cum aliis clangorem buccinæ interpreteris, alludes quidem ad lætitiæ signa sacro isto anno dari solita, & septem buccinas quarum vsus est in Iubileo. at si libertatem cum Iosepho, cum Hieronymo dimissionem, ἀφένν seu remissionem cum Septuaginta, ad mentem puto sacri Scriptoris accedes propiùs: *Vocabis*, inquit, *remissionem: ipse est enim Iubileus*. quasi dicat: Ipse enim remissionis annus est: siue ita intelligas remitti quemlibet in pristinam hereditatem, libertatemque (quæ duæ erant præcipuæ Iubilei immunitates, præter alias cum sabbatico communes) siue potiùs amissam libertatem hereditatemque diuenditam, quasi remissam ad suos postliminiò redire. hereditatem quidem gratis, ad pauperes dominos: libertatem verò non ad seruos tantum (quod anno quolibet sabbatico fiebat) sed eorum quoque liberos coniugesque, quadraginta nouem annorum obsequio quasi pretio redemptam. Atque hinc idem Cornelio est *annus Iobel*, quod *annus omnia secum adferens bona, & quemque in pristinam libertatem hereditatemque reducens*: à radice *Iabal*, quod Hebræis est afferre atque adducere cum insigni lætitiæ significatione, quam læto buccinarum clangore & publicâ omnium gratulatione testabantur.

Institutus igitur, quemadmodum dicebamus, primo egressionis anno, tam Sabbaticus quàm Iubileus fuit. Sed, quod in aperto est, neuter obseruari per quadraginta annos in deserto potuit; cùm neque terram, cui requiem darent, haberent propriam, nec quos emerent agros recipere. Ex quo rursus liquet, tum primùm numerari cœptos, cùm, transmissò Iordane, in Chanautidem ingressi, quasi pedem fixere & iniere possessionem: siue à captâ Iericho initium statim ducas cum Saliano; siue à septimo dein anno, post primam videlicet factam à Iosue in Galgalis terræ diuisionem, cum Serrario & Cornelio. Ex quo tempore annus septimus, Sabbaticus primus: ac deinde quinquagesimus, primus Iubileus fuit. vterque, vt credibile est, in recenti institutione,

Lib. 3. de
Iubil. c. 3.
Tract. de
Iubil. c. 3.

Institutus
est anno
primo e-
gressionis
ex Ægy-
ptio.

Apud Ben-
zon de Iubil.
lib. 1. cap. 5.

Leuit. 25.

In cap. 25.
Leuitici.

transmis-
so Iordane
obseruari
cœptus;
In Epitom.
2. l. annum
mundi 2584
Tom. 2. in
Ios. cap. 13.
quæst. 13.
In cap. 25.
Leuitici.

*sed vix
deinde.*

castè sanctèque obseruatus. Hoc initio deinceps tempora apud Iudæos per annos sabbaticos diuisa, sæcula per Iubileos: qui licet vix vixquam sincerè obseruati (aut vitio gentis à cultu veri Numinis facillimè dilabentis ad idola, aut crebris calamitatibus bellorum, seruitutis, exiliorumque;) tamen numerati semper fuère: certissima temporum nota, veteris historiæ lux, ad annos septingentos Græcorum Olympiadibus prior.

*Idem He-
braus &
nobis Iu-
bilei men-
sis;*

Sed illud nobis, præsertim qui Societatis nostræ Iubileum à mense Septembri numeramus, die videlicet sanctis Cosmæ & Damiano sacrâ; illud, inquam, non prætermittendum videtur, Iubileum apud Iudæos inchoari quoque solitum à mense Tisri; qui civilis quidem anni primus, sacri verò septimus erat, nostroque respondet Septembri. Quòd si & illud addimus, mensibus vsos fuisse lunaribus, ac Tisri magnam Septembris, magnam Octobris nostri partem solere complecti; imò verò annum civilem ita plerumque exeunte Septembri inchoari solitum, vt propterea scripserit Hieronymus, mensem Octobrem apud omnes Orientales esse primum; deprehendemus primum apud Hebræos Iubilei diem non magno abesse interuallo à primo Iubilei nostri.

*In cap. 1.
Ezechiel.*

*fortè etiã
aliquando
dies.*

Præterquàm quòd, pro variâ lunarium mensium reuolutione, primum anni diem in Septembris apud nos vigesimum septimum aliquando incidere mirum non sit: atque adeò idem tunc illis, quod nobis modò, exordium Iubilei. Quod faciliùs etiam contingere potuit, si cum Serario dicimus, dimissis in omnem circà regionem buccinatoribus festiuo clangore tubarum Iubileo initium dari solere, die Tisri decimo: decimus enim ad vigesimum septimum nostrum & propiùs accedet & sæpiùs: vel si cum Saliano à primo die mensis Iubileum inchoamus, sed decimo tantùm die qui missi fuerant præcones singulis in vrbibus tubâ insonuisse, denuntiantes Iubileum à decem diebus iam inchoatum; horum decem dierum ambitu primum Iubilei nostri diem plerumque inueniemus inclusum.

*Tom. 1. in
Ios. c. 13.
q. 14.*

*In Epitom.
anno primo
Egressionis.*

*Sed omen
melius à
Festo SS.
Cosmæ &
Damiani.*

Verùm ab hac obseruatione omen ducere non placet. felicius nobis ab annuo Cosmæ & Damiani festo auspiciū est, salutarium Medicorum non animis minùs quàm corporibus; quos sibi tutelares diuinitus datos credit hic sacer Ordo, ad miserorum mortalium opem, medelam, salutem calamitosæ Ecclesiæ temporibus excitatus: quando non sine numine Diuūm contigit, vt qui eum confirmauit Paulus III. è gente Farnesiâ, ante Pontificatum Cardinalis fuerit titulo sanctorum Cosmæ & Damiani; & inter prognostica de futuris aliquando Pontificibus lemmata, quæ à sancti Malachiæ nomine aliquam vaticinijs sumunt auctoritatem, hoc symbolo iam olim legatur præsignatus, Hyacinthus Medicorum. Sit igitur felicior in æuum fortunatioque nobis sanctorum Cosmæ & Damiani dies Societati natalis, quàm primus Iubilei Hebræorum. quem etiam, stante quoquo modo Republicâ, numerare potiùs, vt suprâ dicebamus, quàm religioso cultu obseruare consueuerant. vt vel ideò typum tantùm fuisse Auctores dixerint; & ea quæ signabantur bona, Christianorum temporibus reseruata: donec tandem omnis Iubileorum annorum caremonia vnà cum Iudæorum Re-

publi-

publicâ prorsus extincta est; eiectique ipsi à facie Domini, instar profugi Caini, toto orbe exules, sine Rege, sine Sacerdote, sine Sacrificio, sine Templo, perpetuo in luctu & mœrore tot iam sæculis degunt, sine ullâ spe latitiæ aut iubilationis.

*Iudaorum
Iubileus
cum Re-
publicâ
extinctus.*

DISSERTATIO QUARTA.

De Iubileo Christiano.

AD Christianum tandem Iubileum ventum est. plausus date & latitiæ signa.

*Aurea centeno consurgunt sæcula Phœbo,
Et radiat caeleste iubar. Miseratus ab alto
Filius æterni Patris, de Virgine carnem
Indutus, —*

*Christo
nascente
inchoatur
Iubileus
Christia-
nus.
Iacob. Card.
de Centes.*

nostræque lucis in auras prodiens mortalis Deus, noui nobis Iubilei auspiciū facit. Ita sentiunt, quotquot scripsere istud Hebræorum quinquagenarium solenne typum nostri gessisse; verumque Iubileum Seruatoris aduentu sumpsisse initium. tunc pressis antea iugo legis rediisse libertatem filiorum Dei; tunc amissam tot sæculis cuique rediisse cælestis Regni hereditatem. Quid, quod Historici non ignobiles tradidere Christum Dominum consecrasse annum Iubileum felicissimo suo natali? dicunt enim ex Bedæ & Eusebij supputationibus natum fuisse anno ab Orbe condito quater millesimo quinquagesimo, qui erat octuagesimus primus mundi Iubileus. Quæ supputandi ratio si vera (Saliano enim non probatur, qui duobus post annis natum ponit) ostenderet utique, inquit Benzonius, *veteris Iubilei figuram appositè terminatam in CHRISTO nascente tempore Iubilei*: atque inde nouum exortum numerarique cœptum Iubileum Christianorum.

*Benzon. l. 3.
de Iubil. c. 3.*

Verum nobis potius cum Nauarro placet, veterem Iubileum sacræ Pentecostes typum fuisse, & quinquagesimum hunc diem per tot quinquagesimos annos fuisse præsignatum: eademque luce typum omnem ex Ecclesiæ sensu fideliter impletum; quod vetustis ipsa versibus canit. Quare si quid Christiano, ut nunc peragitur, Hebræoque Iubileo commune adhuc manet, id erit solum nomen, & mystica quædam similitudo; quod illis corporum assertio curæ fuit, nostris animorum: quæ verior libertas. Annorum certè diuersa à principio ratio semper fuit: illis quinquagesimo, nostris centesimo quoque anno id solenne repetentibus, in memoriam sacratissimi Natalis Domini: vnde fit, ut à sæculari potius Urbis natali consuetudinem fluxisse credam. Sed paulò id diligentius inuestigandum.

*Nauarrus
notab. 4. de
Iubil. n. 1.
& 2.
Nec Iubi-
leus He-
bræorum
typus fuit
nostri.*

Iubilei meminit Eusebius ad annum Seueri XII. Sed an Christiani? Fama vulgauit centesimum quemque olim fuisse Iubileum. An ab ipsis Ecclesiæ primordiis? non nisi coniectura est, nimium adhuc vigente superstitione Gentilium. Verosimilius initium ducitur à temporibus Constantini Magni: cum se palam efferre, & omnia paulatim obtinere Christiana Religio cœpit. Exemplum erat in oculis, solenne sacrum Sæcu-

*Euseb. in
Chron.
Christia-
nus verosi-
militer in
Ecclesiâ
observatus
ab inter-
missione
Sæcula-
rium Lu-
dorum.*

larium Ludorum: quibus dum centesimum quemq; Urbis natalem tam religiosè coli viderit, an credibile est nihil cogitasse de celebrando potius sæculari Seruatoris Natali die; quando ab illo iam felicius quàm ab Vrbe conditâ tempora annosq; pridem cœperant numerare? Atque ipse

Baron. Tom.
3. an. Christi
315.

Constantinus, dum primus Sæculares Ludos aut vetuit aut neglexit, quid aliud voluit, quàm impias superstitiones sacro permutari instituto? gratulationem enim publicamq; lætitiā tantum abest vt tollere

Saxonie
lib. 4. c. 26.

voluerit, vt sui ipse Imperij decennalia, vicennalia ac tricennalia de-

In Schol. ad
lib. Iacobi
Card. de
Centesimo.

derit summo plausu: quantò solenniùs id factururus, si in eius tempora incidisset sæcularis Regis Regum Natalis? Quem an sequentes dein coluerint Imperatores Pontificesq;, altum apud Historicos silentium.

Tract. de
Indulg. q. 6.

Quod de Millesimo præsertim cum Crantzio iure optimo mirere.

De Iub. c. 9.

Iulium Roseum inuenio asserentem, consueuisse olim centesimo quoque anno Natalis CHRISTI celebritatem esse maximam, exemplo Sæcularium Ludorum. Vulgatum esse, centesimum quemque annum à Natiuitate CHRISTI fuisse Iubileum, Ioannes Friburgensis scriptum reliquit. imò & exornatū insigni Indulgentiâ à Romanis Pontificibus, etiam ante Bonifacium VIII. illorum temporum probus Historicus Ioannes Villanus auctor est. Quare & Iusto Rijcquio ita visum, singulis annis centesimis, ob sæculi *παλιγγενεσίαν*, Romæ solenne aliquod fuisse, quod ceteris ex multitudine accurrentium vndique populorum & cæremoni-

Lib. 8. de
Inuent. c. 1.
In Leuit. 25.

niarum sanctitate celebrius esset atque præstantius: eumq; morem à profanâ Ludorum superstitione ad veri Numinis cultum, vt alios complures, salubriter esse traductum. Certè inter causas centenariæ celebritatis, hæc à Polydoro, Cornelio nostro, aliisque Auctoribus, recensetur: vt Populus Romanus ab inani Sæcularium Ludorum celebratione reduceretur ad verum solenne Sacrum. quod in eorum locum si successit, meritò statim ab eorundem intermissione creditur institutum. Ea certè iam olim adeò inualuerat fama, vt Ioanni Monacho Bonifacius ipse testatus sit, vnā hanc sibi fuisse causā annum Centesimum solenni decreto stabiliendi. Id suaserat ingens hominum multitudo, quæ sub annum millesimum trecentesium è longinquis regionibus Romam sponte confluerat, non ob aliam, vt aiebant, quàm Centesimi anni celebritatem. repertusq; est senex centenario maior, profectus è Galliis, vt scribit Iacobus Cardinalis oculatus testis, qui coram Pontifice ceterisque Patribus testatus est, ad eam superiore sæculo paterno se exemplo verbisq; commonitum: pluresq; tum è Gallis tum ex Italis etiam tum superstites fuisse, ex eodem Iacobo Nauarrus habet, qui prioris Centesimi adhuc meminissent.

Id probat
fama vul-
gata ante
Bonifa-
cium VIII.
Benzon. de
Iubil. lib. 3.
cap. 5. & 6.

Iacob. Card.
de Centes.
cap. 3.

ipsiusq;
factum.

Quibus adductus rationibus Bonifacius, re totâ Purpuratorum Patrum examini iudicioq; antè permisâ (& erat ipse eruditissimus, quod Annales testantur) famam illam & vulgatam passim de Centesimo fidem, ne venturis quoque sæculis incerta fluctuaret, decreto suo firmandam censuit, ad memoriam posteritatis. Professus id se facere *ex fidâ antiquorum relatione*, & nonnisi receptum scilicet antè morem *scripti patrociniō communire*. Quibus ex verbis Nauarrus aliq; doctissimi Scriptores contra Polydorum, Crantzium, Volaterranum & Nouato-

res,

res, rectè deducunt, Bonifacium VIII. non institutorem auctoremque Indulgentiarum & Iubilei, sed instauratorem tantummodò fuisse. Et innuere Platina videtur, cùm ait: *Iubileum quoque idem retulit anno millesimo trecentesimo.* referimus enim quæ iam ante nos in vfu fuerunt.

Illud tamen in confesso, quemadmodum ante Olympiades apud Græcos temporum, ira apud Christianos tota Iubilei ratio ante Bonifacium incerta fuit. Primus ipse, quod diffitetur nemo, in ius redegit, primus decretis addidit, primus apparatu maximo peregit sub annum Domini M. CCC. eo concursu hominum ex orbe toto, vt ducenta peregrinorum millia qualibet ferè sacri anni die Romæ numerata meminert illius æui Scriptores; &, vt Platina loquitur, *vix incedere per urbem amplam quidem & vastam liceret.*

Iubileum igitur Centesimo semper anno deinceps celebrandum Bonifacius insculpserat tabulæ marmoreæ ad Vaticanas fores; sed mortaliū commodo contrahere spatia vitæ breuitas suavit. Itaque, quod mirere, ter vno sæculo variatum. Annus Centesimus Bonifacio placuerat more maiorum: Quinquagesimus Clementi VI. veteris Legis exemplo, vt verè esset re ac nomine Iubileus: Urbano VI. Trigesimus tertius; ob mysterium annorum CHRISTI, qui omnis lætitiæ ac Iubilei nobis origo est. sed hic numerus bis tantummodò obseruatus, ceteris dein Pontificibus minùs probatus est. Tandem Sixtus IV. ex decreto Pauli II. decessoris sui, viginti quinque annorum spatio definiuit, celebrauitque primus; nulla vt ætas expers foret; imò & vnus hominis vita frui posset sapiùs. isque numerus communi dein approbatione receptus, etiamnum obtinet. nec sine mysterio, vt pulchrè Rycquius. Cùm enim in Mosaicâ Lege, inquit, bina Iubilei sæcula centenariū quoque annorum gyro clauderentur, duas Legum tabulas mysticè referentia; meritò Christianæ felicitatis tempore, cùm sacrum Dei Evangelium quaternis scriptum voluminibus, in quatuor orbis partes propagatum est, quaterna gratiæ ac remissionis sæcula singulis redeunt Centenariis, quinque & viginti annorum periodo circumscripta. Quorum vltimum nuper publicâ Orbis gratulatione peregit Urbanus VIII. Pont. Max. quem non Ecclesiæ tantum tot iam annis feliciter, sed nostræ priuatim Societati credimus in hæc tempora diuinitus reseruatum; quando illius inclyta Barberina domus, ex arce Romanâ, prima orbi quasi signum extulit Sæcularis nostri Iubilei. præcones (an ita appellari sinit incredibilis eorum benignitas?) Eminentissimi Nepotes fuere; & illa Regiæ munificentiae fama, in omnem latè orbem iam peruulgata. vt qui primum à Paulo III. Farnesio sæculum ducimus, alterum ab Urbano VIII. Barberino non minùs fausto omine numeremus.

Bonifacius VIII. annum Centesimum primus redegit in ius.

S. Antonin. Chron. p. 3. Iacob. Card. de Centes. Platina in Bonifac. & Polydor. l. 8. c. 1.

Clemens VI. annum Quinquagesimum fecit Iubileum, Urbanus VI. Trigesimum tertium, Sixtus IV. vigesimum quintum.

DISSERTATIO QVINTA.

De priuato Iubileo annorum quinquaginta.

*A Belgis
Iubileus
priuatus
anni quin-
quagesimi.
Lib. I. de
Iubil. c. 4.*

Illiusritus,

*& immu-
nitates.*

Numeror. 8.

*De Iubil.
cap. 25.*

*Talis Illu-
striss. Ho-
nij Iubi-
leus;*

*Genes. 4.
Inc. 6. Iosue
memorabi-
lior tamen
ille cuius-
dam Sa-
cerdotis
Centena-
rius.*

*Belgicis
Patribus
rarus.*

HÆc de publico hætenus Iubileo: verùm eius exemplo alia quædam inducta est consuetudo; quam quoniam Iubilei etiam nomine appellant, meritò priuatum dixeris. A Flandris, Gallis, Germanis, aliisque Belgij Populis, emanasse Benzonijs tradit. Sit ita fanè Belgarum sit istud inuentum. decet ergo, qui iubilandi consuetudinem sibi quasi propriam fecere, ad celebrandum Societatis commune Iubileum singularem operam conferre. Mos ita habet: Qui Religionis, Sacerdotij, Coniugalis vitæ annum quinquagesimum attingere, nouum veluti sæculum condere & iubilare dicuntur. Itaque Religiosæ vitæ addicti Vota denuò nuncupant: Sacerdotes ad aram faciunt ritu primitiarum: Coniuges nuptiali ornatu, quo primùm sponsi solent, ad ædem sacram deducuntur. illic gratiis Deo solenniter actis, geniale domi epulum reduces exspectat, totusque dies festo plausu lætitiæque traducitur. Quin & immunitates quædam Monasticâ lege adstrictis concedi solent: idemque deinceps honor Patribus Iubilariis, qui Abbatibus haberi. Vtrumque emeritæ datur ætati; cuius & in militiâ rationem haberi apud gentes omnes inuenio, naturâ duce: & diuinâ lege Leuitas olim quinquagesimo ætatis anno liberari solitos onere ministrandi in Tabernaculo fœderis, & quietæ tantummodò rerum custodiæ non sine honore deputari. Atque inde hanc immunitatum originem deducere mauult Rycquius, quàm à manumissione seruorum aut Iubilei priuilegijs apud Hebræos.

Vidit Mechlinia anno huius sæculi xvii. istiusmodi Iubileum Illustrissimi Antistitis sui Mathiæ Houij, quinquagesimum à suscepto Sacerdotio celebrantis annum, nobilissimâ in coronâ Belgicorum Præsulum, omniumque Ordinum frequentissimâ panegyri: quos inter & Mechliniense Societatis Iesv Gymnasium festiuam edidit gratulationem vario carminum genere, rhythmico in primis; inducto in scenam veteri illo Iubal primo citharæ & organorum inuentore, à quo iubilandi ritum ac nomen Masius alijque deduxere. Illud tamen memorabilius, quod famâ accepimus, sub Ernesto Eburonum Antistite in ipsius Diœcesi Parochum fuisse, qui centesimum Sacerdotij sui annum celebrarit, hoc est, Belgico more secundum Iubileum. Hecatomben fecere Lacedæmonij pro centum vrbibus quas tenebant; an non Hecatomben hic fecisse dicendus pro centum annis? prodigium certè non tam ætatis, quam attingere complures, non pauci etiam superauere; sed longæ dignitatis & Sacerdotij Sæcularis. Rarum enim, ideoque plausu & iubilo dignum, vel ad quinquagesimum in eo munere annum peruenisse: rarum, inquam, in nostrâ præsertim Belgicâ Societatis Iesv Prouinciâ: in quâ, præter communes vbique terrarum Sociis omnibus labores, propriæ quædam & perpetuæ missiones, Castrensis, Naualis, Hollandica, Zelandica, Frisia, & ad pestilentes ægros, tum multorum simul

simul munerum laboriosa administratio, plerosque acerbo funere ante diem eripiunt; longiore dignos vitâ, quam Dei causâ tam generosè contemnunt. Nec defuere tamen primo isto sæculo, qui Prouinciam hanc solemnè exhilararunt Iubileo, vegeti senes, & gerendis rebus in eâ quoque ætate aptissimi: vnum alterumve interfecere iuvat. Guiljelmo Hercano, post Religiosæ vitæ quinquagenarium solenne publicè celebratum, quasi pro manumissione, impetrata ad classẽ Regiam (arduanam protectò prouinciam, siqua toto Belgio) missio fuit: ex viro etiam tum corporis vires & animi alacritas erat. Franciscus Costerus, quâ concionibus, quâ scriptis Orbi notus, administratâ etiam vniuersâ Prouinciâ prudentiæ laude clarus, suum & sanctioris vitæ & Sacerdotij Iubileum Populo Bruxellensi spectandum dedit. Gandauenses mirè recreauit Ægidij Bauarij Religiosâ in veste iubilantis lætissimus conspectus: quem primum è Sociis in eam urbem ingressum tanto tempore vel diuini verbi Præconem habuerant, vel Collegij Rectorem. Leonardum Lessium non magis ingenij monumentis quàm virtutum famâ æternum, ex orbe toto consultum pro oraculo, de Religiosâ vitâ iubilantem Louanienses Socij faustis acclamationibus sunt prosecuti. At celebrius nihil, quàm Religiosus Iacobi Strati tum Præpositi Prouincialis Iubileus; per omnia quæ eo anno obibat celebratus Collegia publico priuatoque plausu, duplici chronico ex verbis Regij Vatis expressus:

*Hercanus,
Costerus,
Bauarius,
Lessius,
Stratius
cum cele-
brarunt.*

IVBILEMV S DEO IN EXVL TATIONE.

EXVL TEMV S DEO IN IVBILATIONE.

Numerales litteræ vigesimum nonum huius sæculi annum signant, qui integerrimo senî ab ingressu in Tyrocinium erat quinquagesimus.

Verùm quid immoramur vitâ functis? viuus potius gratulandum est.

Felices qui talem annum videre diemque!

*Virgil. in
Ciri.*

Viuant, viuant candidi senes; & quam suis ipsi laboribus per annos quinquaginta illustrare Societatem, hoc Sæculari anno iubilantem spectent. Suo priuatim Iubileo addant publicum, gaudium verò plenum; pars ipsi lætitiæ magna futuri, qui laborum fuerunt: fidi testes earum rerum quæ magnâ sæculi parte gestæ sunt. Viuant, inquam, & altero sæculo æquè feliciter eam videant efflorescentem.

Te, te in primis, communis omnium Parens, Muci Vitellesce, hîc commemorare locus admonet. Tibi iubila, tibi plausus excitandi. Triplicis Iubilei terminos vnâ ætate complexus es. Si vigesimum quintum Ecclesia Iubileum numerat; hic tibi à suscepto munere totius administrandæ Societatis quintus & vigesimus est. Si quinquagesimum Religiosæ vitæ celebramus Iubileum; hunc etiam limitem excessisti feliciter. Si centesimus à primâ origine Iubileus fuit; tuus, tuus est ante alios, hic Centesimus Societatis annus. Primum te *Sæcularem Præpositum Generalem* omnis sciet posteritas, vt suos appellabat Roma *Sæculares Augustos*. Viue omnium nostrum voto, Pater desideratissime; tria prudentissimi Nestoris sæcula triplici Iubileo adumbrasti.

*Memo-
randus hîc
in primis
P. N.
Muc. Vi-
tellescus.*

DISSERTATIO SEXTA.

*De ferali iubilo sectæ Lutheranae, eiꝯ opposito
Societatis Iubilco.*

*Cur non
iubilet So-
cietas,
quando fe-
rale iubi-
lum exci-
tarunt
Luthera-
ni?*

A Desse nunc velim qui oculis parum æquis fortasse nostrum hoc adspicient Sæculare Iubileum, nec sine conuitio causas requirant tanti apparatus. Ita homines sunt: quæ noua, quæ magna apparent, traducunt sermonibus; & prout varia sunt studia voluntatum, probant, improbantve. Desistent, opinor, si expenderint animo, quod superioribus annis ingemiscens Germania vidit, & Christianus orbis exhorruit. Omnes iubilandi causæ vt reliquis communes sint, hæc vna Societati tam propria, quàm ipsa diuino consilio aduersus hæreses obiecta est. Age, ferali iubilum expediamus.

*Beyerlinck
in Iubileo.
Adam. Cöt-
zen in Iu-
bilo Iubilo-
sum.*

Voluebatur annus nuper decimus septimus supra millesimum sexcentissimum: Lutherani impiæ religionis suæ sæcularem numerauerunt. quod primæ scilicet tum apparuere scintillæ pestilentis flammæ, quæ funesto incendio Germaniam primùm, aliquot deinde vicinas Prouincias quasi agente procellâ subito peruasit. Sæculum (quod felix faustum) sæculum esse iactabant; ex quo nimirum Diuis hominibusque infestissima gens Religionem auitam per nefas excusserat. Toties interim bellis ciuilibus exarserat Germania: rebellium sanguine & Albis sæpenumerò & fluxerat Rhenus: omnem ferè Europam domesticis permiscuerant seditionibus, publica ipsi bellorum fax, & sæculi nostri communis Erinnyes. Et tamquam re benè gestâ Ludos celebrauere vertente sæculo. Excitantur ad plausum præcipuæ Saxonie & Germanie vrbes. spargitur in vulgus sæcularis nummus. in cælum tollitur infamis impostor. omnia libris fora, carminibus theatra, muneribus domicilia, iubilo gaudioque vniuersa perstrepat Regio. Quæ, malum, isthac tam flagitiosa dementia? Næ ego ipsos inferos triumphasse existimo suis victoriis, & feralibus ludis prætulisse facem. Et erit qui Ignatio, erit qui Societati IESV sæculares plausus fieri vel ægrè ferat, vel cum acerbitate miretur?

Nimirum de contemptâ Religione, de profanatis maiorum Sacris, de prostitutâ castitate, de ruptis Votorum nexibus, de concitatis ad seditionem populis, de tot ciuilibus bellis magnâ alacritate iubilare licebit. de assertâ maiorum Fide, de propugnâtâ Religione, vindicatâ Sacrorum reuerentiâ, procuratâ toties populorum ciuiumque concordia, de gloriosis laboribus suis, iubilare non erit concessum Societati? Satis, opinor, vel tacente me, maleuola retunditur criminatio.

*Ignatius à
Deo oppo-
situs Lu-
thero.*

Conferamus tamen pedem, si placet; & quem æterno consilio Luthero Deus opposuit, scripto quoque nostro opponamus Ignatium. Apparebit prouidentia Numinis certissima exhibentis remedia præsentissimis venenis. Ita venenatis infesta animantibus Africa, herbarum eadem efficacissimarum ferax est. Neque è cauernis serpentes antè prorepere natura patitur, quàm inimica illis fraxinus frondere cœperit; cuius

cuius flores anguium morsibus certa medela. Eadem in hæresibus fieri tot sæcula dicent, quot nasci novas vidêre. Quid ego hîc prima Ecclesiæ tempora commemorem? quid oppositum diuinitus Simoni Mago Simonem Petrum, Nestorio Cyrillum, Arrio dignum magno nomine magnum Athanasium? An fortuitò Ioviniano, Heluidio, Vigilantio obiectus Hieronymus? An casu retudisti, Augustine, Manem atque Pelagium? quando non sine numine Diuûm contigit, vt eodem die hic in Angliâ, tu in Africâ nascerere. An ita fors tulit vt in Tanchelinum insurgeret victor Norbertus? vt in Albigenes moueret arma Dominicus, vt Franciscus adesset, vt vnâ cum suis egregius vterque pugil dimicaret & vinceret?

Nec dissimilia de Ignatio atque Luthero obseruauere doctissimi homines. Quid, quod eodem anno superioris sæculi vigesimo primo (à quo melius sæcularem ducere Lutherani poterant) quo, adultâ iam nequitia, palàm Ecclesiæ bellum indixit Lutherus; læsus in Pampelonenfi arce Ignatius, alius ex vulnere fortiorque, quasi defendendæ Religionis signum sustulit? Lutherus Petri sedem probris conuitiisque læssere aggreditur: Ignatius, quasi ad suscipiendam causam, à B. Petro prodigiosè curatur. Lutherus irâ, ambitione, libidine victus, à Religiosâ vitâ ad profanam desciscit: Ignatius Deo vocanti impigrè obsecutus, à profanâ ad Religiosam transit. Lutherus cum sacrâ Deo virgine incestas nuptias init sacrilegus: perpetuo continentia voto se astringit Ignatius. Lutherus omnem Superiorum impudenter contemnit auctoritatem: prima Ignatij monita sunt, plena Christianæ demissionis, subesse & parère. In Sedem Apostolicam furentis in morem declamat Lutherus: illam vbique tuetur Ignatius. Ab eâ quotquot potest Lutherus auertit: quotquot potest conciliat, reducitque Ignatius. Aduersus illam nituntur omnia Lutheri studia atque conatus: Ignatius suos suorumque labores peculiari voto illi consecrat. Lutherus sacris Ecclesiæ ritibus venerationem cultumque detrahit: Ignatius omnem illis reuerentiam asserit; Missæ sacrificio in primis, Eucharistiæ, Deiparæ, Tutelaribus Diuis, & illis tanto Lutheri furore impugnatis Pontificum Indulgentiis: in quibus nouo semper inuento celebrandis Ignatij Sociorumque desudat industria. Et Luthero tamen præ Ignatio, illi Germaniæ probro, Epicuri porco, Europæ exitio, orbis infelici portento, Dei atque hominum odio, benè decretum fuisse censetur Iubilum sæculare? Sed reliqua persequamur. vtriusque enim videnda sunt vno sæculo incrementa; quoniam ea tantopere iactant Lutherani.

Non nisi partem Europæ Lutheri dementia attigit: totam omnino instituta ab Ignatio Societas IESV peruasit. Illa nec Alpes nec Pyrenæos montes superare vnumquam potuit: hæc prima à nostris hominibus occupata præsidia sunt, quasi vitales corporis & præcipuæ partes. Itaque per Italiam, per Hispaniam omnem ac Lusitaniam, primo statim ortu tamquam subita quædam lux Socij diffusi: quò Lutheri secta numquam penetrauit. Ad Septentrionem hæresis dominari se posse credidit: at illam vbique Societas persequi, confirmare Catholicos, excitare languentes, vacillantes manu tenere, lapsos erigere, hæreticis

*Ignatij &
Lutheri
facta con-
traria.*

*Ignatij
maiora
quàm Lu-
theri in-
crementa.*

esse terrori, voce scriptisque conuincere: ut reterrimos hostes Iesuitas (sic appellabant) suis maximè cœptis officere palàm indignarentur: tantis vbiq̃ue, tamq̃ue felicibus rerum nostrarum incrementis, ut moriens ingemisceret Melanchthon (siue vero animi dolore, siue per conuiuium) orbem vniuersum breui Iesuitis implendum.

Adde: quæ in Germaniam, Galliam, Angliam, Belgium procella defæuit, noua semper hæresis fuit, sibi semper dissimilis, & nihil minùs quàm Lutheri proles; cur sua vocant, aliarum pestium incrementa? quàm multa, quàm infesta inuicem, alia ex aliis exorta sunt capita! execrata parentem progenies, quæ & ab illo, & à reliquis, & secum ipsa dissentiret, non minùs quàm illa subito nata è Colchici draconis dentibus militia.

*Non Lu-
theri in-
crementa
miracu-
lum sunt;
Stapletonus
in Vitâ c. 13.*

Et miraculo tamen, si placet, adscribere, tantos ad Lutherum tam breui tempore factos esse concursus. At Thomas Morus Martyr inclytus respondisse fertur, homines ad propositam vitæ libidinose licentiam effrenes ruere, eandem habere speciem miraculi, quam quòd saxa deorsum cadant. Ita olim Callistæ meretrici, suorum iactanti numerum sectatorum præ paucitate auditorum Socratis, idem philosophus dixerat: *Ego adscendo, tu descendis.* se videlicet per prærupta niti, & in arduum ducere virtutis adscensum, quò non nisi paucissimis sequi lubet: illam verò facili descensu pronam ferri in vitia atque libidinem, in quæ sponte suâ abiecti mortales non magnis indigent ad sequelam hortamentis. An non simile Lutheri miraculum fuit? At Ignatio homines à libidine, à luxuriâ, à voluptatibus corporis, à peccandi dulcedine ac libertate abstrahenti; ardua, dura, corpori molesta, vulgo exosa suadenti; tot tam breui tempore adhæsisse sectatores, doctrinâ illustres, genere nobiles, spretis opibus clariores; tantam ex iis subito constatam esse cohortem, quæ toto orbe diuideret vires; vbiq̃ue vnâ & eandem, sibiq̃ue in omnibus similem; sub vno capite, duce, moderatore, pro vnâ fide & Ecclesiâ coniunctissimis animis pugnantem; vnoq̃ue sæculo infinita propemodum millia animarum, vel è Gentilium tenebris, vel hæreticorum fraudibus, vel cœno vitiorum expedita, ab æterno seruasse exitio, & intulisse cælo; id verò prodigium, id miraculum est, id iubilo dignum.

sed Ignatij.

Nec Lutherus excessit Europam.

Quamquam quid tam operose vtriusque incrementa compono? Vt-cumque sua magnificè extollant Lutherani, non excessere Europam. En quas iactet angustias impura religio, præclara iubilandi causâ. Societas IESV vix nata, Europæ finibus egressa, in Americam, Asiam, Africam primo ferè atque eodem tempore penetravit. Legant secundâ huius Operis parte excultam à nobis in Americâ Brasiliam, Peruiam, Cubam, Mexicum, Chilen, Paraquariam: in Asiâ Cambaiam, Mogor, Ormusiam, Goam, Commorinum, Oram Piscariam, Malabar, Trauancor, Malacam, Moluccas, & illam tot Martyrum sanguine rigatam Iaponem, atque illa Sinarum amplissima septemdecim Regna: in Africâ Congum, Angolam, Mozambicum, Monomotapam, Æthiopiam, seu Preste-Iannis schismatici Regnum, aliasq̃ue vastissimas regiones. ipsa summatim nomina recensere longum est. An non simul Orbem vniuersum suis laboribus complexa Societas?

I nunc,

I nunc, & Lutherum tuum compara, quisquis es, & iubilandi causas habere te crede. Non hæc peragrata dumtaxat, sed Christianis sacris exulta sunt Regna: nec exulta cursim; sed plurima fixis sedibus, multa etiam integra C H R I S T O adiuncta. Vnius Xauerij industria hæreticorum omnium conatibus opponi potest. plus virum hunc pro Christianâ republicâ egisse, quàm Lutheri asseclas omnes, Bozius scripsit. Ille igitur maiorum nostrorum hætenus campus fuit, Orbis vniuersus. hîc fluxit quotidie sudor, sæpissimè sanguis.

Hæ iubilandi nobis causæ sunt. hæc Sæcularis anni trophæa tuis detracta asseclis, erepta inferis; quæ tibi, Luthere, tuoque opponimus iubilo ferali. In te Diui omnes hominesque erant incitandi: tu probris maledictisque vexandus, tu è memoriâ posteritatis tollendus omnino. Deo immortalî, C H R I S T O duci, victrici Ecclesiæ, ludi erant consecrandi, dicendæque gratulationes, de reseruato in hæc tempora concessoque diuinitus Ignatio, de fortissimâ illius cohorte, quæ toto iam sæculo inuicta, sempiternum sibi bellum cum tuâ impietate profitetur esse susceptum.

Nobis igitur potius iubilandi causa.

DISSERTATIO SEPTIMA.

De Librorum serie, argumento, stylo; Operis varietate.

E Xpositâ origine causisque Iubilei Sæcularis, quoniam de instituto Operis superius egimus, superest de librorum serie pauca dicamus. Sex in partes distributa sunt omnia: & quoniam Imaginem primi sæculi damus, totidem aut spectacula aut ludi vocari possent, quibus identidem sua missilia subiunguntur Romano more. Vltima Belgicæ nostræ propria est, ac singularis: quinque reliquæ vniuersæ Societati communes. earum inter se ordo nec fortuitò, nec casu ita digestus; sed vt Societas (quoniam ad Seruatoris I E S V gloriam nata est atque adoleuit) quemadmodum ceteris in rebus, ita & in hoc Opere ætatis ab eo inter mortales exactæ sit imago.

Series Librorum.

Initium Operis Societatis incunabula continet: tenuia quidem illa, sed eò magis Auctori suo similia. Quis credat, in specu, latibulo boum, æterni Patris inchoari consilia? quis à Virgine Deum, quis à Bethlehem tenui vico Seruatorem orbis exspectet? Age, quis à milite rudi, quis à vulnerato victoque pertimescat exercitum? Primus illum Liber educet, auspice I E S V fortissimo duce, cohortem adlegente M A R I A. Strictim tamen omnia, vt quæque memoriâ maximè digna videntur. vt ne actum agere (sunt enim hæc Annalium nostrorum prodita monumentis) sed vnum sub adspectum (quod initio monuimus) Societatis vniuersæ tam egregiam molem, breui quasi in tabulâ pictam, aut velut in theatro spectaculum factam mundo, Angelis & hominibus, exhibere videamur.

Argumentum Libri primi.

Altero deinde Libro auctior illa crescensque describitur, non Urbis mœnibus, non Italiæ coërcita finibus; sed egressa vltra Oceani littora, emensa Hispaniam, peruagata Lusitaniam, in Gallias, Germaniamque

Libri secundis.

& Belgium nostrum primo statim ortu diffusa. Quid? quòd & in extremos Indiæ fines, Æthiopum gemina Regna, Americæ ignotas antiquitati latissimas peruadens regiones, quasi succensâ tedâ passim obuia quæque corripuit, nullis cohibita terminis, nullis circumscripta limitibus, vltra orbem suum, alium etiam (quod veteres de Alexandro) mente complexa. Neque hîc Auctori suo dissimilis; cuius vix nati fama longè lateque percrebuit, & ab vltimâ Arabiâ cum muneribus Reges exciuit.

Libri tertij:

Sed & Seruatoris exemplo magna iam tum agere Societas didicit, animo maiora complecti. Qui, Deus immortalis, aduersus hæreticos, quantique conflictus! qui in erudiendâ iuuentute, confirmandis docendisque populis, gentibus CHRISTO iungendis, & quàm perpetui vtrique terrarum exacti labores! Tertij Libri id argumentum. In quo verò propius accedis ad IESVM, ô magnorum auctori facinorum gloriosa Societas? illum sol exoriens per agros vrbesque mira spectabat agentem, occidens idem relinquebat operibus isdem quotidie propè distentum.

Libri quarti:

At enim numquam magna virtus sine inuidiâ est. in insontem IESVM quanta incubuit! Sequens igitur Liber tempestatibus procellisque plenissimus, scopulos inter obtrectatorum, inuidorum fyrtes, maledicorum horribile murmur, frustra frendentibus hostibus Caluinistis, Lutheranisque furentibus, amicis triste naufragium sæpè formidantibus, incolumem Deo duce sistet in portu: eò Seruatori suo similem magis, quò pluribus exercitam casibus, gloriosam periculis, vulneribus formosam, profuso sanguine nobilem.

Libri quinti:

Vti autem plerumque accidit, vt magna virtus vincat inuidiam; & id denique videatur admirabile, quod neque nutauit concussum, neque timuit oppugnatum, neque expugnatum propemodum, exhorruit: ita Societas ipsis ab ærumnis, quasi fortitudinis notis decorisque cicatricibus, excelsior in admiratione esse, multis etiam in amoribus cœpit. adeò vt dubium sit, suâne domi magis gloriâ perstrinxerit hostium oculos, an palàm ærumnis & sanguine rabiem pauerit. Quintus igitur Liber, præter domesticas clarorum doctrinâ & innocentiam vitæ Patrum iam vitâ functorum laudes, insuper decreta Pontificum, immunitates, virtutum præmia, consulta Senatum, Regionum & Urbium approbationem, clarissimorum toto orbe virorum præclara testimonia dabit in lucem. eò iam aduersariis, qui maximè hæretici sunt, formidolosa magis, quò pluribus Regum, Principum, gentiumque munera præsidiiis. Et verò num & in hac gloriâ IESVM refert? Refert fanè, ni fallor. quid enim? qui pependit à cruce, quâ demum gloriâ à leto rediuius emicuit! qui tamquam mortalis naturæ concesserat, supra naturam immortalis reuertit; & gloriosus victor adscendit ad Patrem: ille, inquam, qui omnium aliquando post homines natos calamitosissimus, in cælo nunc maximus, adoratus in terris, inferis ipsis debellatis formidolosus. Quippe vti virtutis comes inuidia est, ita inuidiam deuictam sequitur gloria; eò maior, quò infestior illa premebat ardentius.

Postre-

Postremus res gestas in Belgicâ nostrâ complectitur : quæ quidem *Libri sex-*
 vt terrarum non adeò magna portio sit, non minimam tamen Societa- *ti.*
 tis continet laudem. Paruo spatio virtus egregia magnum sui spectacu-
 lum præbet. In Pontico freto debellatus est Xerxes. nec Alexandri
 gloriæ montium fauces obfuere. pro Italiæ angulo per duo sæcula Vrbs
 Roma luctata est. Et verò celeberrima pacis studiis, Marte celebrior
 Belgica, non suos modò Belgas, sed Europam pænè totam (absit inui-
 dia verbo) iam hominis ætatem & ampliùs, necdum tantâ varietate
 nationum deformata, complectitur. In hoc Martio campo, cote vir-
 tutis, fortitudini nostræ patuit area. hîc Societas vix nata è vestigio in-
 notuit, mox adoleuit, dimicauit egregiè, vulnera accepit, sanguinem
 misit : & quod Societas vniuersa præbere possit, id pænè omne Belgica
 vna exiguis terminis suis videtur esse complexa. Hæ sunt instituti Ope-
 ris præcipuæ partes.

Iam verò, vt Sæculari anno lætum canamus faustumque Pæana, *Ne nuda*
 neque sterilis placuit neque nuda narratio; quando nec ludorum apud *fit narra-*
 Romanos amœnitas absque missilibus fuit exhibita. Quid enim? qui *tio, adiun-*
 historiæ scribendæ incumbunt, si Imperatorum hortationes, Senatum *cta carmi-*
 consulta, militum plausus referre consueuerunt, non quòd res eæ sic *na,*
 gestæ sint, verùm vt sua sit Lectori voluptas; si Thucydidi licuit in-
 terdum breuia carmina admiscere; nobis in gratulationibus vsitatum
 morem, in hominibus vulgi ingenium spectantibus, cui omnium mox
 rerum satietas sit, vt inquit Isocrates, quantò æquius visum, emblemata,
 carmina, orationes, velut missilia quædam interferere, & quasi de rosis
 fertum, violis, narcissis, hyacinthisque, ceu minoribus floribus, intexe-
 re? Et verò à quibus ista potius, quàm qui profitentur litteras quæ ab
 Humanitate nomen inuenere, expectes?

Nec de poëmatibus erit, credo, qui dissentiat. de orationibus forsan *item ora-*
 non-nemo mirabitur. At nos veterum instituta sectamur. An non ma- *tiones,*
 iores suos Romani laudare soliti pro rostris? milites apud Thucydi-
 dem quàm grandi oratione Pericles pro patriâ interfectos, Demosthe-
 nes Tulliusque quantâ facundiâ exornauere! nimirum, vt quos forti-
 ter cadentes aliquis operuerat terrarum angulus, forensi collocarentur
 in luce; & disertissimis insculptum verbis, Pario marmore augustius
 in animis ciuium haberent monumentum.

Accedunt emblemata, ceu rerum quædam similitudines, siue, rur- *& emble-*
 sus veterum exemplo, maiorum res gestas incidentium æri; siue Ægy- *mata:*
 ptiorum potius, qui hieroglyphicis vsi arcana quæque posteritati tra-
 didere. Ne tamen hîc supercilio tristi sit Lector, qui singula ad rigi-
 dam normam accuratiùs exigat; neque animata relêget ab emblema-
 tis, neque composita. ita enim placuit admiscere diuersa; & verò in
 eiusmodi rebus arbitrariam esse video doctorum indoctorumque sen-
 tentiam. Quare nec animantes, nec verò fabulas historiasque seclu-
 dimus: scimus enim & hæc placuisse non paucis. multitudini Scriptor,
 non pauculis hominibus, seruire contendat.

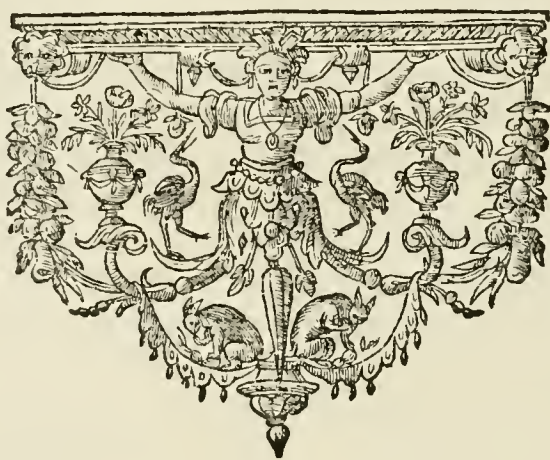
Si quid expolitum minùs videbitur, minùsque elaboratum; sic ha-
 beto: & tempus fuisse breuissimum vix semelstris vnus, non tantùm *omnia vna*
 elucu- *semelstris.*

elucubrando huic Libro, sed etiam typis excudendo præscriptum: Scriptores verò eos, quos aut ad concionem dicere, aut litteras docere, aut aliis Societatis muneribus implicari simul oportuit. Oleum igitur magis nocturnasque Mineruæ agitationes, & ereptas quotidianis negotiis horas redolere, quàm otiosum Lycæum Tusculumve, necesse est. Dissimilem scriptiōis characterem Auctorum varietas fecit: neque displicebit opinor. Solet enim plerumque iucunda esse mutatio, & ingeniorum placere diuersitas.

*Votum pro
Societatis
incolumi-
tate.*

Nunc te, Deus Opt. Max. cuius vnus honori omnis hic noster deuotus est labor; nec te minùs, Optime I E S V (quo enim potius te nomine appellet minima nostra Societas, Optimum experta Parentem iam nascens, adulta Ductorem, impugnata Propugnatorem Seruatoremque; quam tuo nomine insignire tibi placuit, vt liberos esse nos tuos, sociosque in ærumnis, memores simus?) te, inquam, Optime I E S V, tuamque appello suauissimam Matrem; si Marianæ gloriæ domi tot defensores, tot apud exteras gentes propugnatores, tot vbique terrarum aluit studiosos; serua cõhortem tuam æterno tibi adstrictam sacramento; pugnasque inter & victorias, prospera inter & aduersa, tuo in obsequio *annare* fac & *perennare*. Vos autem duo sidera Cosma & Damiane, minimæ Societatis magni Tutelares; tu etiam, si placeat; & placebit omnino, sanctissime Pater Ignati, Francisce Xaueri, Borgia, Aloyssi, ceterique illustres è Societate Heroës (& precor id vnus quod vniuersi) boni consulite hæc in vos studia nostra; quibus vestra facinora laudare visum est, totique æternitati imitanda relinquere. Viuite sacratissimi Manes, & Sociis vestris, per calcata vobis vestigia euntibus, ne æternùm fauere & præesse desinite.

Vnum iam superest: quoniam hæc Prolegomena secuturis (vt ita dicam) spectaculis ludisque proloquuntur, ne à reliquo opere dissideant, vt sua illis missilia ex oratorio poëticoque penu deprompta subiungamus.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

GRATIARVM ACTIO DIVINÆ BONITATI

*pro fundatâ Societate, & fausta apprecatio, ut Societas
crescat annis & virtutibus.*

*Secundùm dies ligni erunt dies populi mei, & opera manuum
eorum inueterabunt. Isaia 65. v. 22.*

I, quàm prona est ad conferenda beneficia diuina benignitas, tam prompta foret ad referendas gratias humana facultas; esset cur sperare possemus, quos ipsa fecit dignos beneficiis, eosdem fore officiis non ingratos. Tametsi non est quòd nos deterreat ipsius prolixæ in nos liberalitatis magnificentia. cui satis est, ut grati simus pro acceptis beneficiis, acceptorum meminisse; nimis quàm satis, quorum meminerimus, eorum multitudinem recensuisse commemorando, magnitudinem dicendo extulisse. Quid igitur procliuius, quàm illi gratum esse, qui interpretatur tui relatam gratiam sibi debitam, cum debere te noueris? quid facilius, quàm illic ingrati animi non inuri maculam, ubi voluisse reddere pro collatis meritis, est noui meriti conferendi illecebra? quid expeditius, quàm illic nomina expedire, ubi debiti solutio, est accepti confessio? Quare insignis esset stupor, illi, à quo plura quàm sperare, maiora quàm optare posses, vel, si posses, quàm auderes, accepisti, quantum debeas ignorare: summa impudentia, cum debere te noueris, palàm non profiteri: grauissimum flagitium, cum nec ignorare possis, & profiteri debeas, nolle gratias referre; quarum relatio haud sanè sit difficilior, quàm ipsorum acceptio beneficiorum. Porro ne quis me horum criminum vel arguere ut ingratum, vel insimulare ut impudentem, vel condemnare ut impium iure possit; dabo operam, non quidem ut ea, quæ vnius ætatis curriculo Deus immortalis in Societatem vel ad ornamentum vel ad præsidium contulit, quanta sint ostendam; sed ut, professus esse quàm amplissima, ubi beneficiorum magnitudinem assequi non possum, ibi saltem gratitudinis debitum ingens, & cui minimè soluendo sumus, reuerenter agnoscam.

*Gratia
Deo pro
beneficiis
reddenda.*

Secundùm dies ligni erunt dies populi mei. Liceat hîc mihi existimare, cum hæc Isaïas vaticinando prædiceret, non modò in fidelem Dei populum & Ecclesiam, instar ligni propter flumen consiti vernantem, mentis aciem intendisse; verùm etiam respexisse ad Ignatium, & Ignatij Familiam, & Familiæ Socios, & Sociorum præstabilia opera, & operum denique diuturnitatem nullâ vinqum ætate labefactandam. Quid enim? an non Societas videri potest illud lignum, arbor illa, quæ necdum vnius sæculi vetustate corroborata, non sensim ac pedetentim serpere, sed simul ac semel, quaquà porrigit terminos orbis, patulis diffusa

D

ramis

ramis omnes vbique terrarum regiones cœpit opacare? Arborum nulla est, aut plantarum, quæ non aliquod habuit incrementi sui spatium; in hac vnus annus fuit inter minimam stirpem & maximam arbo- rem, prius vt inuenta sit matura ad fructum, quàm ad vsum fsire- tur idonea. Enimuerò vixdum Romæ fata egerat radices, cum vltra vastissima Oceani spatia stirpe propagatâ, visâ est repentè illic non crescere vt arbor, sed velut arbustum, vt ita dicam, siluescere. Miratur quis plures Americæ partes velut extra orbem positas, paucissimis ab- hinc annis in communem Christiani orbis ambitum reductas? miratur inueteratam tot sæculis barbariem ex vltimâ Barbariâ exterminatam? apertas sanctissimæ Religionis nostræ terras illas, quas mortalium ocu- lis per tot ætates natura subduxerat? referat hoc in acceptis Nobre- gæ, Azpilquetæ, totque impulsis Apostolico spiritu viris, atque in primis Thaumaturgo illi Iosepho Anchietæ; de quo Præsulum pri- mus in Orbe nouo Petrus Leitanus solenne habebat dicere, Societatem in Americâ annulum esse aureum, annuli gemmam esse Anchietam. Gaudet quis non eos tantum qui infelici naturæ conditione miserrima- mam seruiebant seruitutem, sed & nobilissimos sanguine Proceres, clarissimos diademate Imperatores, coronatos vertices, humeros purpu- ratos in Africâ suauissimo CHRISTI iugo submisisse? gaudet ma- crum illud & sterile Æthiopiæ solum disperfo nuper Fidei femine vir- tutum frugibus cœpisse efflorescere? agnoscat hîc Ouiedi, Paëzij, Barrerij, Silueriæ curas; agnoscat Ignatij ipsius & Societatis vniuersæ inde à sui principio pro Abassinis studia, nec laborum oppressa mole, nec sinistris successibus & frequenti votorum frustratione retardata. Nam quid in alias nunc mundi oras deferatur oratio? Iaponiam certè non prætermittam tacitus, per cuius sexaginta sex Regna quanto fructu ramos suos hæc arbor extenderit, facili coniecturâ quiuis assequetur, si dixero, pluribus annis magnum illum Indiarum Apo- stolum, Fideique satorem Xauerium istic sementem fecisse. Cuius viri vberimos fructus in aceruum si cogas, dices cum non vnus arboris fuisse surculum, sed multarum arborum seminarium. Nec cum vitâ finitæ sunt eius pro Oriente curæ. Amplissimum Chinarum Regnum, tot retrò sæculis clausum humano commercio, quod viuus penetrare non potuit, nunc tandem è cælis Christiano patefecit imperio. Nuper enim fidelissimis nuntiis intelleximus, Chinarum Imperato- rem inania Numinum simulacra omnia è Larario suo proscriptisse. Quid affinius ad fidem Christianam capeßendam, quàm eò adscen- disse, vbi, si progrediatur, proximus gradus est, Catholicum esse? Sed mihi per alias regiones fructus colligenti ante oculos obuersatur il- lud frugiferum solum, in cuius gremio hæc arbor primùm sata est; quod illam suo, vt cresceret, succo aluit; vt floreret, calore fouit; vt propagaretur, adminiculis fulsit; Europa, quæ me suâ fecunditate ad sese rapit, & alia terrarum sola deferere hortatur. Non possum in hoc campo, in quo ob immensitatem exultare possit oratio, figere vesti- gium, si reliqua prosequi consilium fuerit: hîc enimuerò tanta sug- geritur dicendi silua, vt magis vbi desinere possim, quàm vnde inci- pere

*Societatis
fructus in
Europâ.*

pere debeam, sit mihi laborandum. Quare summam omnium fructuum in medio ponam, quæ tantum habet ipsa vbertatis, vt neque mea, quæ nulla est, neque cuiusquam, ad inflammandos animos eloquentia requiratur. Hæc publica est totius propè Europæ vox, hic communis est plurimorum sensus, euerfa in Europâ dæmonum castella, exterminata è scelerum cubilibus monstra, reuocatas ab exilio virtutes, Musas à funere excitatas, doctrinam scholis restitutam, infantes è plano Christianis præceptis imbutos, pueros pietate in templis informatos, iuuenes in gymnasiis moribus expolitos, viros è superiore loco Christiani officij admonitos, vsum Sacramentorum primo vigori frequentiaque restitutum: hæc omnia tam præstabilia, tam exquisita opera, magnâ ex parte, ad huius arboris fructus pertinere; siue, quod perinde est, Dei clementissimi esse in Societatem beneficia: cuius beneficentia secum quodammodò certat, & collata beneficiis conferendis superare contendit. Nunc verò, si non minùs conseruatae salutis, quam acceptæ est beneficium; quòd salutis conseruatae, quia præteritis periculis ereptæ, certa est voluptas; acceptæ verò, quia futuris casibus adhuc expositæ, certus est metus; profectò quoniam Deo immortalis, quia illo auctore hæc arbor fata est, infinitis nominibus obstrictos nos agnoscimus, necesse est illius benignitatem memoriâ sempiternâ prosequamur, qui eandem ab infestissimis hostibus, ne extirparetur, suo præsidio; à pestilentissimo inuidiæ afflatu, ne fideraretur, suo fauore; à maledicentiæ fulminibus, ne ambureretur, suâ clementiâ; à turbulentissimis persecutionum tempestatibus, ne euerteretur, suâ prouidentiâ conseruauit. Quidquid potuit vel inuidia obtrectatione, vel odium maleuolentiâ, vel calliditas dolis, vel audacia importunitate, vel iracundia furore; hoc totum, vt hanc stirpem in suo semine opprimerent, collegerunt. Lutherus (quo venenum suum spargere latius incipiente hæc arbor pullulare cœpit, quasi ad prorepentem è latebris suis serpentem nouam Deus palmam produceret) Lutherus inquam, & quorquot in eius partes sua vel libido vel furor attraxit, hanc nouellam plantam primùm pubescentem, stirpitus euellere totis lacertis; deinde pestifero Caluini spiritu afflati populi, iam efflorescentem, seuerissimis edictis, iniquissimis proscriptionibus, crudelissimis suppliciis, tamquam turbine aliquo, aut tempestate euertere; tandem adultis iam radicibus confirmatam, iniectâ securi exscindere, omnes vbique Christianæ Religionis hostes velut signo dato contenderunt. at illa, contra lacertos firma, contra tempestates solida, contra secures dura, egit radices altius, extulit truncum sublimius, diffudit ramos latius, protulit fructus vberius. Sed quorsum ista? nimirum vt intelligant omnes, hos, quos in cumulum congeffi, huius arboris fructus, hæc, inquam, tam multa numero, tam rara nouitate, à Societate gesta facinora, esse in Societatem à Deo collata beneficia. Quæ profectò tanta sunt, vt ad eam partim cumulatissimè adornandam, partim fidelissimè conseruandam, Dei beneuolentia & prouidentia conspirasse videatur. Hæc igitur tot tantaque bona, quot quantaque accepisse supra votum est hominis, nos, si

Deus Societatem à multis periculis liberauit.

Gratitudo
commen-
datur
exemplo
Naaman.

grati esse velimus, Deo accepta ferre decet: imò, ne ingrati simus, oportet. Quod ut fiat, exemplo erit Naaman Syrus, qui labe & contagione lepræ Iordanis aquis clutâ, ne sibi labe animi, quæ nullis manibus elui potest, aspergeretur ex ingratitudine, petiit ab Eliseo exiguam illius terræ, in quâ corporis ei reddita fuerat integritas, particulam; quam deinde secum in Syriam deuexit, ex eâque, ne quis tanti beneficij obliuioni locus esset, locum plenum religione effecit, cuius tacito adspectu, ad illius, quod susceperat, beneficij memoriam excitaretur. Quo nomine hunc locum appellabo? an, quia beneficij eum monebat, memoriæ monumentum? an quia obliuisci non poterat, obliuionis sepulchrum? Vtrumque illi consonat; utpote qui non poterat à suo auctore adspici, quin cogeretur meminisse beneficij; nec huius poterat meminisse, quin idem obliuioni esset infepultum; neque infepultum esse poterat, quin obliuio eiusdem sepeliretur. Non opus est nobis peregrinæ & hospitis terræ portione ad refrigerandam beneficentiæ diuinæ memoriam: nemo enim tam hospes est in Societate, quin intelligat; nemo tam cæcus, quin videat; nemo tam ingratus, quin agnoscat, se diuinis beneficiis vndique septum: ita ut illorum memoriam perdere, maior sit labor, quàm delere, crimen.

Quapropter, ut qui bonorum omnium, quibus cumulati sumus, es principium, idem sis & orationis nostræ, quâ tot bona, quibus nos exornasti, recensuimus, finis: non eadem nobis mens est quæ Furnio, qui cum parenti suo Antonianas partes secuto veniam à Cæsare Augusto impetrasset, *Hanc unam, inquit, habeo iniuriam tuam, Caesar, effecisti ut viuerem & morerer ingratus.* Alia nostra vox erit: Hæc tua est, clementissime Deus, non illata nobis iniuria, sed collata gratiâ, quod non, ut ingrati viueremus, effeceris; sed, ut grati & viueremus & moreremur, coëgeris. Sed cum tua exuberantis in omnes liberalitatis amplitudo in eo fastigio sit collocata, ut semper beneficia distribuat, numquam desideret; superest, ut nemo in te nisi conscientia possit gratus esse. Quare cum numquam tibi gratiam referre possimus, illud certè non desinemus ubique profiteri, nos referre non posse. Tu interim, cui tam est insita beneficentia, quàm hominibus propria egestas, ut tuis beneficiis faueas, precamur; tantisque muneribus addas in omnes annos, lustra, ætates consequentes, perpetuitatem: ut quo auctore hæc arbor in arce orbis terrarum sata cœpit crescere; eodem fautore pergat florere, sibi ad fructum, aliis ad salutem, tibi ad gloriam sempiternam.

HOROSCOPIVS SOCIETATIS IESV, NASCENTIS DIE FESTO SS. COSMÆ ET DAMIANI.

DVobus hominum vanissimorum generibus iure merito indignatur Christiana sapientia. Alterum est eorum, qui, cum se peritos natalium iactent, nascenti cuique sidus aliquod fatale præficiunt; cuius fideris vis ac numen infantium ætatibus tempus, moribus genium, cupiditatibus impetum, felicitati aut calamitati successum, morti terminum tam certum imponat ac figat, vt nihil inexpugnabili decreto illius, & plusquam ferreæ necessitati possit obsistere. Alterum genus credulitatem suam Planetariorum (vt eos B. Augustinus appellat) fallacibus commentis accommodat, & eorum somnia pro oraculis, errantes stellas pro ducibus, vanitatem pro veritate, pro religione superstitionem suscipit atque admiratur. Vtrorumque nobis est damnanda recordia. *Horoscopi inspectio damnata;* Illi enim fallunt, hi falli cupiunt: illi scientes mentiuntur, hi mentientibus credunt: vtrique verò vnanimi consensu profitentur, à fortuitâ siderum conspiratione, placitisque stellarum, humanæ, id est liberæ, mentis rationes affectusque pendere; & has esse Parcæ, quæ subeuntibus lucem mortalibus rerum omnium futurarum fata disponant. At quantò salubrius, quantò religiosius, homines CHRISTO initiati, *ex- rectè fiet* plosis Chaldæorum deliriis, cum quis in hanc vitam nascendo ingreditur, obseruarent, non, quæ tum stella cælo præsideat, sed quis Cælum stellis imperet; quæ Beatorum, non quæ Planetarum signa fulgeant; non quid terror minetur astrorum, sed quid Superiorum fauor spondeat; quis Cælicolarum fortunet; non quis dæmonum funestis *si, quis Sanctus natali præsit, obseruetur.* momenta temporum; cui Sancto, non cui sideri, sit sacer dies? Christianum est, nascentibus Præsidem aliquem ex fastis petere: non Venerem, sed Virginem; non Martem, sed Martyrem; non draconem aut canem, sed Angelum lucis. Christianum, natalis diei lætitiâ non ad siderum ordinem, sed ad cælestium animatum referre tutelam. Inter Christianos, quemadmodum Sancti adsunt, ita par est vt præsent nascentibus; & natales hominum, quos imperio regunt, virtutibus, gratiis ornamentisque diuinis augeant & locupletent. Atque hic est mysticus & sacer horoscopus; quem indagare tutum, iucundum inspicere: de quo pium ac sanctum est identidem cum spe bonâ, non cum formidine recordari.

Neque verò, quando natalem Societatis IESV intueor, aliorum me respectare fas est, quàm ad vos, decora Martyrum, exempla fratrum, Medicorum principes inclyti, COSMA & DAMIANE. Quàm fausto enim *Ita Societati nascenti affulgent SS. Cosmas & Damianus* omine iam centum abhinc annis sacer honori vestro dies, nascenti tum primum Societati affulserit, testatur modò cetitesimus eiusdem Societatis natalis, ab ipsâ vehementer exoptatus, ab IGNATIO eius conditore iam olim præuisus, ab immortalis Deo, vnico & principe huius operis architecto, concessus, ab VRBANO VIII. Pontifice Maximo amplissimâ maximeque solenni Indulgentiâ cohonestatus, ab eiusdem Eminentissimo fratris filio ANTONIO BARBERINO Cardinale tanto ap-

paratu, impensâ, splendore Romæ celebratus, quantum neque optare pro suâ modestiâ Societas debuit, neque augere propemodum Patronus munificentissimus pro animi sui magnitudine potuit. A vestro, Martyres, auspicio, tutelâ, gloriâ, ope, maiorem claritatem mutuatur hic Superis hominibusque iucundissimus dies, quàm ab astris omnibus, ipsaque adeò solarium maiestate radiorum ac luce. Valeant astrologorum deliramenta: derideatur inane astrorum imperium: rumpantur stellarum coëuntium nexus. Vos, vos, natalium nostrorum Præsides agnoscimus ac veneramur; non stellas. Virtutes vestræ, exempla, facinora vestra nos sanctiùs afficiunt, clementiùs vrgent, velociùs trahunt, quàm omnis ille fatidicus ordo, & adamantina catena cælorum. Cum enim fueritis & humanarum infirmitatum peritissimi Medici, & gratuiti beneficiorum generis omnis largitores, & germani animorum confociatione mirè concordēs, & fortissimi cruciatuum pro CHRISTO toleratorum victores ac Martyres; ex harum contemplatione virtutum, tamquam cælestium signorum intuitu, horoscopum Societatis conficio, & quodammodò augurando pronuntio, à vigore & efficacitate diuini influxus vestri, Societatis hominibus neque in sanandis laborantium animis diligentiam, neque gratuitum in ministeriis exhibendis obsequium, neque in domesticâ tuendâ fraternitate concordiam, nec in periculis Dei hominumque causâ subeundis, aut ærumnis laboribusque perferendis, animum atque constantiam defuturam. Quæ singula vt à vobis, tamquam stellis genitalibus, nascenti Societati impressa esse ostendam; priùs hoc demonstrandum videtur, vos fuisse semper, & esse stellas humano generi maximè propitias ac salutare. In quo sexcentorum est mihi testium instar vniuersa Græcorum, apud quos vixistis, laborastis, & triumphum consecuti estis, Ecclesia: quæ quot versibus vestrarum laudum modulationes decantat, totidem testimoniis asseuerat ac prædicat, vos esse clarissima mundi sidera; vos ab ipso CHRISTO tamquam inerrantes stellas rerum vniuersitati demonstratos; vos lucernas radiis miraculorum emicantes; vos veluti conspicua luminaria duo orbi terrarum affulgere, & perturbationum nebulas feruore fidei vestræ nullo negotio dissipare; vos luces diuinitus coruscantes venerabilis Ecclesiæ cælum claritate vestrâ circumfundere, & lucidissimam caligantibus vbique facem præferre; vos denique esse spectabile par astrorum, cum veræ lucis parente aurorâ exorientium, in quibus, tamquam in splendidissimis domiciliis, fulgor materiæ expers habitet, ac lætissimè propagetur. Hæc de vobis Græca canit Ecclesia, numeris tam effluentibus quàm festiuis; quorum licet paulò solutior rotunditas; delectare tamen sine satietate nos potest. Quibus perbellè hoc elogio Andreas Pyrus, scriptor quoque Græcus, applaudit: *Hodierno die serena atque illustris exoritur pauperum CHRISTI commemoratio, clarissimis miraculorum fulgoribus usquequaque resplendens.* Nec est quòd vereatur quisquam aut æstimet, euanuisse iam pridem hæc sidera; & posteaquam cælo suo hi ciues recepti sunt, consortionis terrenæ peritæ, & mortalium impatientes oculorum, rebus nostris non ampliùs interesse. Viuunt enim, ac fulgent (quod iustitiæ Doctõribus Daniel

vt stella.

Menæa
Græcorum
i. Iulij, &
i. Nouemb.

Vates

Vates sanctè promisit) *quasi stellæ in perpetuas æternitates* ; nec alius eo- Dan. 12.
rum erit erga nos beneuolentiæ, quàm beatitudinis finis.

Εἰ καὶ παρῆκαν γῆν Ἀνάργυροι δύο,
Πληροῦσιν, ὡς πλεῖν, καὶ πάλιν γῆν θαυμάτων.

Quos desumptos ex Precationibus Græcorum versus ita Latinè reddere libuit :

*Quamuis relictis possident terris polum,
Nunc tamen, ut olim, Anargyri signis micant.*

Et quamuis hæc est natura sideribus, ut parua & exilia validiorum ortus Plin. Paneg;
obscoret : tamen tantum abest, ut hi soles erumpentibus in primum æui
sui crepusculum Societatis adhuc teneræ scintillis caliginem suâ clarita- ei que im-
te induxerint, ut eamdem etiam communicatis è cælo radiis, impres- primunt
sisque ornamentorum suorum nobilissimis signis & characteribus, il- quatuor
lustrarint. Id iam animaduertere, curæ pretium fuerit. Nam minimè facultates
dubiâ sui similitudine Societatem obsignatam esse voluerunt. sunt

Fuerunt Medici COSMAS ac DAMIANVS; quorum industriâ, sollicitu- I. Medici;
dine, charitate, & corpora ex grauissimâ morborum pernicie, & vitæ ex
præsenti morte, & voluntates ex violentiâ affectionum, & animæ deni-
que hominum plurimorum ex faucibus Orci ereptæ, ac sanitati restitutæ
sunt. Quod intelligens Orientis Ecclesia, hos denuò modulos in eorum
laudes effundit: *Quo vos nomine appellabimus? Ministros? an Medicos tam
animorum quàm corporum, & insanabilium agrotationum? qui ex thesauris
diuini Spiritus medicamenta saluberrima proferentes, arcanâ quadam & sacrâ
chirurgiâ fauciorum vulnera persanatis.* Quæ medicandi industria cæle-
sti quadam deriuatione in Societatis huius alumnos ita traducta vide-
tur, ut pari studio ac felicitate, tamquam filij Medicorum, partes eo-
rum gnauius obeant, siue in integrâ animorū valetudine conseruandâ,
siue in aduersâ depellendâ. Quo genere medicinæ, si omnes omnium
artium commoditates, facultates atque copias dispicis, nihil est me-
lius, nihil nobilius, nihil optabilius, nihil hominum generi datum præ-
stabilius. Quod cum perspectum habeant artis tam diuinæ Professores,
ut præstent quæ à tantis Magistris didicerunt; non inuiti, credo,
illud ex laudatissimo Hippocratis iureiurando vsurpabunt: *In quam-
cumque domum ingressus fuero, ad ægrotantium salutem ingrediar.* Neque
fortius loquuntur quàm faciant. Nam si quis per vniuersam Societa-
tem, velut mysticorum quandam Medicorum academiam & officina-
m, oculos circumducere voluerit; deprehendet profectò ac videbit,
hunc optimos medicinæ cælestis auctores assiduâ lectione terentem,
illum hæresium & errorum anatomiâ districtum, alium in virtutum
tamquam salutarium herbarum indagatione versantem. Nec deerit,
qui spiritualia ad salutem Exercitia præscribat, qui in valetudinario as-
sideat ægris, qui plagas exsugat & vlcera, qui cælestium ciborum de-
licias languenti stomacho subministret. Quot, quamque versati in hac
arte Doctores, in cathedris, in pulpitis; in templis, in scholis, in tribu-
nalibus sacris, in castris, in transtris nauium, sanitatem populorum
aut rectâ institutione tuentur, aut depulsâ mentium agrotatione resti-
tuunt? Animaduertas, ex horum præscriptione & curâ, odiorum fri-
gora

gora calore charitatis expelli; ardentem libidinis intemperiem, castimoniâ refrigerante sedari; ingluuiei exuperantiam, præscriptâ ieiunij euacuatione digeri; acrimoniam bilis, mansuetudinis lenitate mitescere; angustias pectoris, conscientiae serenitate diduci; laxitatem inertiae, disciplinae seueritate constringi; ceruicis duritiem, suauitate morum emolliri; omnem denique moralium morborum exercitum contrariis medicamentorum viribus debellari. Nullum autem est his Medicis suspectum tempus, nullae fastidio sordes, nullum ministerium oneri, nulla excubias acturis intempesta nox. Vestri igitur, hoc est, Medicorum sunt filij, quotquot in hanc Societatem coeunt; & quam illis artem de caelo transfudistis, eam non tantummodò ad vestrae vigilantiae & laboris exemplum, sed etiam ad liberalitatis & beneficentiae imitationem exercent. Quemadmodum enim vos aegris omnibus nullâ spe lucri consulistis, & reuocatâ in vsum Apostolicâ animorum sublimitate, quidquid gratis accepistis, id omne gratis quoque largiti estis, aqueductum gratiae omnis indigentibus aperientes: ita Societas, ne pretio beneficium elocet, ac vendendo perdat, sine emolumentum terreni spe, sine praemio, nihil ad bilancem, nihil ad calculum reuocans, non computat quanti, sed cui dederit; non ponderat quantum lucri sibi, sed quantum miseris auxilium, ferat; non facit medicinam, quia sibi expedit, sed quia decet; charitati litat, cupiditati non inservit. Auspiciis itaque nostris ac Ducibus, COSMAE & DAMIANO adscribam, quod Diis suis Latinus Stoicus: *Omnia sine mercede, sine vlllo ad ipsos perueniente commodo, faciunt. Hac quoque nostra ratio, si exemplari ab suo non aberrat, seruet; ne ad res honestas conducta veniat. Pudeat vllum venale esse beneficium. Gratuitos habemus, non Deos, ut ille, sed COSMAM ac DAMIANVM. Hos sequamur duces, quantum humana imbecillitas patitur: demus beneficia, non feneremus. Hoc magni animi & boni proprium est, non fructum beneficiorum sequi, sed ipsa.* Sed neque obliuisci possum insigne hoc praconium, quod totus Oriens de gratuita Medicorum nostrorum operâ & curationibus modulatur: *Officina vestra medica inexhaustus quidam est fons, qui, quò saepius hauseris, eò copiosior effluit; quique effusus redundat, & quotidie exhaustus impletur. Gratis accepistis, gratis datis.* Quamobrem, quòd sapissimè vos Anargyros Fasti Graecorum appellant, id summo vestro merito faciunt: tum, quòd omnino numinorum fuistis expertes, inopiâ sponte susceptâ opulenti; tum, quòd omnes etiam pecuniae vias ignorastis, nihil quaestus, nihil vestri causâ facientes. Humanum profectò fastigium excedit haec laus, omnibus vos beneficia conferre, calamitates detrahere, procurare salutem, operam gnauiter & sine cessatione impendere; sic tamen, ut nulla vos vestis, nullum vas, nullum mancipium, nulla conditio pecuniae, nulla merces à propositâ integritate continentiaque deduxerit. Ex quo instituto vestro Societas vniuersa gratis concionatur, gratis peccata condonat, gratis Epulum caeleste instruit, gratis sacrificat, gratis militat, gratis ministrat, gratis docet.

III. Con-
cordes;

Quid autem de concordia vestra dicam? An vos cum Graecis diuinum quoddam iugum appellabo? Enimuerò coniunctis viribus, geminorum instar iugalium, laboratis. An conspicuam caelesti luce bigam,

II. Gra-
tulis;

Senec. lib. 4.
de Benef.
cap. 25.

Idem lib. 1.
de Benef.
cap. 1.

bigam, vnius mentis, vnius genij, domicilij, virtutis possēssōres vehementem? Communia sunt vobis omnia, sicut communem habent oculi diem. An sacrum ac venerabile fratrum par, vnā euntium, vnā laborantium, vnā medentium? Quidquid ab alterutro præstatur, amborum est; vosque geminos potius esse quàm germanos, maior virtutum quàm vultuum similitudo demonstrat. Habet autem hoc à vobis genuina soboles Societatis, vt, quod omni consanguinitate certius est, sint virtutibus fratres, vtque diuersum sanguinem affectibus misceant; non fortuitā germanitate sociati, sed electā. Ac dispersa quidem sunt per omnes orbis angulos Societatis membra, tot nationibus regnisque diuisa, quot limitibus tellus: sed hæc tantummodò sunt intervalla locorum, non mentium; discrimina sermonis, non pectoris; colorum dissimilitudo, non morum. In hac familiā idem sentiunt Latinus & Græcus, Lusitanus & Brasilius, Hibernus & Sarmata, Iber & Gallus, Britannus & Belga: atque in tam disparibus geniis nullum certamen, nulla contentio; nihil ex quo sentias plures esse. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt, mutuò diligunt. Nihil suā putant interesse, vbi nati sint, quos charitas CHRISTO peperit, Societas miscuit; idem propositum, idem tenor vitæ, eadem voti copula colligauit. Quidni igitur, quod Imperatoris Aureliani nummo impressum est symbolum, id huic Cœtui augurer euenire? Exhibet numismata stantes vnā Imperatores, & medio ac sublimiore inter cos loco caput orientis Solis, radiorum circumquaque se effundentium coronā circumdatum; cui hæc adiicitur inscriptio, CONCORDIA AVGVSTORVM. Vt enim Sol oriens concordēs Augustos vtrunque benignā fauoris sui luce illustrat: ita vbicumque in nomine IESV congregantur Societatis huius participes, dulcissimæ fraternitatis vinculo colligati; ibi immortalis iustitiæ Sol CHRISTVS in eorum medio, ad nexum illam animorum splendoris sui claritate condecorandum, arctiusque stringendum, exoritur & inclarescit. Quā Sociorum coniunctione quid excogitari potest aut ad iucunditatem dulcius, aut ad solatium opportunius, aut ad robur firmitus, aut ad inuictum inter aduersa retinendum animum conducibilius? Concordia, legum, vrbium, Regnorum custos, familiarum nodus, tutela militiæ, exercituum anima, castrorum vallum, victoriarum auspex, Dei famulos non tantum vt fratres compage amoris conglutinat; verum etiam, vt eiusdem cohortis & stipendij milites, ad pugnas, ad clades, ad præbendum hosti sanguinem, ad mortes, aut vexationes ipsâ morte acerbiores, informat & erudit. Namque & hoc decus ab athletis fortissimis COSMA & DAMIANO Societas in hanc lucem prodiens, vi natalitiæ communicationis accepit, vt eam non fuga laboris desidiæ, repudiatio periculorum timiditati, militiæ terror latebris traderet; sed vt vel martyria, vel ærumnas martyriis pares, infractâ semper constantiâ exciperet, toleraret, amplecteretur, ambiret. Quando itaque martyrio purpuratos intueor COSMAM ac DAMIANVM, huiusce purpuræ laciniam Societati porrigunt, & hac quasi tesserâ insigniunt suæ dignitatis ephēbos. Prospiciebant enim iam olim perspicacissimis animis irruentes in hunc Ordinem tempestates: coniuratorum in eam insidias, consilia,

IV. Martyres.

E auda-

Menolog.
1. Nouembr.

audaciam, furorem non ignorabant: ante oculos erant hæreticorum faces, mucrones ficariorum, barbarorum venena, odia iudicum, periuria testium, equulei, rotæ, laquei tyrannorum: patibula Britanniae, ignes Iaponum, Batauiæ carceres, Brasilorum rictus, Paraquariorum clauæ, venenata Peruuiae tela, Turcarum acinaces in nouorum hominum innocentiam imminebant. Exsiliis, proscriptionibus, naufragiis, latrociniiis, inedia, siti, nudirati, squalori, seruituti, & sexcentis aliis pestibus obiiciendus erat nouus hic partus. At quâ tectus armaturâ? quibus munitus præsidiiis? Nimirum affulserunt eius natalibus non Castor & Pollux, fabulosi tempestatum depulsores; sed COSMAS & DAMIANVS, animosissimi milites CHRISTI: & suæ fortitudinis, tolerantiae, alacritatis lucidissimas notas, commentitiâ stellarum omnium necessitate potentiores, ei reliquerunt impressas & inditas. A Menologo quidem Græco hi duo principes & antesignani nostri *φωτεινῶν* *στῶν* *ἐὺ* *λαὶ* *καὶ* *πύργων* *ἀσείστοι*, lucidissimæ columnæ & inconcussæ turres, appellantur; quod non solo virtutum splendore effulgeant, sed earumdem quoque firmitate inter extremos cruciatus stabiliantur ac durent. Vos autem, Socij, beneficio natiuitatis vestræ, & geminarum exortu atque impressione stellarum, oportet exemplo stellas, constantiâ columnas, insuperabili animorum robore turres non videri, sed esse. Vos oportet in periculis intrepidus, in aduersis tranquillos, in prosperitate compositos, in dimicationibus fortes, in ipsâ morte viuaces perstare, & quodammodò immortales. Quod enim infantes quosdam galeis armatos in hanc vitam prodire obseruamus, id modò quam euentuum significationem portendat, non inquirō: verumtamen sic existimo, vniuersos huius Societatis homines, galeatos nasci ac prodire oportere, ad mucrones hostium imminentes capitibus, ad omnes fortunæ ictus, omnes aduersariorum iniurias, omnes calamitatum impetus ac procellas, non subeundas tantummodò alacribus & fortibus animis, sed infractis etiam viribus retundendas. Quod muniminis genus etiam Isaïas sic commendat: *Galea salutis in capite eius.*

Isaïa 59.

SS. Cos-
mas & Da-
mianus in-
star paren-
tum Socie-
tati.

Atque hæc sunt non fata, sed munera; non fortes à necessitate, sed vires à cælesti auxilio profectæ; non decreta genituræ, sed beneficia, quæ propitij constitutio cæli, COSMAM & DAMIANVM velut conspirantes tum stellas proferens atque coniungens, nascenti Societati impertiit: hæc, inquam, salutiferæ exercitatio medicinæ, gratuitum obsequium, animorum concordia, martyrij votum & amor. Pro quibus vestris immortalibus in hanc Familiam meritis, Patroni optimi, si pares vobis gratias non possum agere, quæso obtestorquæ, ne meæ naturæ potiùs, quàm immensitati vestrorum beneficiorum, id tribuendum putetis. Plus enim vobis debemus, quàm parentibus liberi. A parentibus enim in squallore & sordibus procreati; à vobis nati sumus lucidi atque splendentes. Illi nos genuere ad incertam salutis conditionem; vos ad minimè dubiam spem sempiternæ beatitatis erexistis. Illi nobis patriam dederunt, hanc terram; vos cælum promittitis. Ab illis, vt ægri ac debiles; à vobis, non tantum vt valentes, sed etiam Medici vt essemus, accepimus. Illi enim humanis nos doctrinis imbuendos curarunt,

runt, vos diuinis. Parentes nos ad compendium & quæstum, vos ad prolixissimæ largitatis effusionem incitatis. Illi sanguine fratres cōiunxerunt, vos charitate. Ab illis denique, timidi atque abiecti; à vobis, constantes, generosi, & martyrij appetentes euadimus. Præstantissimâ igitur in Societatem beneuolentiâ, & studio prorsus diuino exstitistis, tam optabilem illi sortem in ipsis incunabilis decernentes. Quanto autem nunc gaudio fruimini, cū serenis luminibus videtis, non esse omnino degeneres, quorum natiuitati fauorem vestrum tam prolixè impenditis? cumque animaduertitis illos clientes, illos beneficiarios, illos filios vestros, iam centesimi natalis reditu probatos, noui sæculi felicitatem, novos animos, nouasque virtutes sibi non tam à suis conatibus, quàm à vestrà ope ac patrocínio polliceri? Audeo enim dicere: Erit, erit aliquando tempus illud, cū Societas vestro die nata, vestro beneficio confirmata, præsidio custodita, & propagatâ influxu, non tantum ducentesimum, sed vltiores etiam natales intueatur & celebret. Interea verò vnusquisque Sociorum hæc ferè sapientis viri cogitata in animo infixam meditabitur & vsurpabit: *Quidni ego magnorum Viro-* Sen. Epist.
rum (COSMÆ atque DAMIANI) *& imagines habeam, incitamenta ani-* 64.
mi, & natales celebrem? Quidni illos honoris causâ semper appellem? Quam
venerationem parentibus meis debeo, eandem illis Societatis parentibus, à
quibus tanti boni initia fluxerunt.

PARADOXON.

Τὸς ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ Ἰησοῦ μακαρίτας, τὸν αἰῶνα πεπληρωμέναι· ὅτι γῆρας τίμιον ἔστω πολυχρόνιον, ἃ δὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μετρεῖται, πολλὰ δὲ ἐστὶ φρονήσις ἀνδρώποισι.

Id est, *Eos qui in Societate IESV mortui sunt, sæculum expleuisse: honoratam enim senectutem esse, non quæ diuturna, aut numero annorum æstimetur, sed prudentiam hominibus pro canis esse.*

Quotusquisque adeò longæuius, vt sæculum viuendo expleat? vt vel ardentissimè cupiant miseri mortales diu viuere, quis non prohibeatur verecundiâ senectutem istam vouere, nedum sperare? Agit Societas IESV annum centesimum; sed quis in eâ centenarius? quàm multi potiùs longissimè ab eâ ætate distant? Habet adolescentes florentissimos, & forti excelsoque animo iuuenes; senes autem, quasi post vindemiam racemos, admodum raros. Scilicet impallescent studiis & immoriuntur: conficiuntur laboribus ante diem, gloriosis quidem illis, at assiduis, & propè infinitis. Si quos fortè benignior seruaret natura, alius vastante Regionem pestilentiâ, dum morientibus opem fert, contagio absumitur; alius, vt pietas ne absit à castris, militiæ occumbit, vbi morbi solent grassari liberiùs, & mors tamquam de suo messëm copiosam legere. Quid, quòd mari etiam se committant, quasi terra desit sepulchris? Adeò paucis contingit senescere; sæculum viuere propè nemi-

ni. Borgia, tam in Imperio Hispano quàm in hoc Ordine rebus gestis clarus, negabat olim apud Carolum Cæsarem à matre ætate non grandi maturam canamque prolem expectandam esse. Rectè tum ille quidem: adolefcebat enim confirmabaturque primùm Societas: sed cur decurso sæculo tam pauci modò canis ac senectute venerabiles? Senes non essent, inquit ille, non staret Respublica. Mens, ratio, consilium, sine quibus neque ciuitates coalescere, neque Imperia durare, neque stabiliri possunt Regna, in senibus sunt. valebuntne igitur iuuenes eam, in quam ipsi tam diuersæ indolis & naturæ coiere, Societatem diu tueri & conseruare? Quæ, malum! ista est censendi imperitia? Ego verò omnes Socios aio senes esse, & quotquot extremum in Societate IESV diem obeunt, sæculum vixisse. Cur rides? nihil inopinatum dico; nihil, quod non rationibus vincam necessariis; nihil, quod à consuetudine aut vetere aut nostrâ alienum videatur. Nónne callidi rerum æstimatores, senes fatuos & deliros, qui opis alienæ egent vt incedant, vt curentur, vt ne quis sinister casus imprudentes obruat, non iam senum in numero habent, sed repuerascere dicunt, & ad infantiam redire? Non illepidè decrepitus ille nostrâ memoriâ senex, nepotulo suo sexenni, Triennio, inquit, Adriane, me maior es. annum agebat centesimum & tertium: sæculi prioris actam ætatem, ac si iam ad infantiam reuertisset, pro nihilo habebat. Ergo non annis senectus æstimanda.

Omnes in Societate senes dici possunt.

Senectus non annis æstimaenda, sed præclarè factis.

—— ætatem extendere factis,

Hoc virtutis opus. ——

Immaturi qui dicendi sint.

Maturitas in quo consistat.

rebus enim sapienter & præclarè gestis dignitas conciliatur & auctoritas, præcipua senectutis ornamenta. Deus infantem non sinat crescere, non membris corroborari, non vsu fieri eruditorem; qui nec loqui discat, nec sapere: hunc tu, quia diu infans fuerit, adultum dixeris aut senem? An non vt siluestria poma, quæ acerba semper & inimitia sunt, dicuntur numquam maturescere; ita qui è pueritiâ non excedat, adhuc hæreat in nucibus & crepundiis, senescere omnino dicendus non est? negare non potes. Vide, quò te deducam. Quid fructus verni? numquid non æquè adulti sunt anni principio, quàm eodem inclinato autumnales? numquid non maturiores, quàm qui ne autumnno quidem mitescunt aut mollescunt? Quod pomis, quod vuis, quod fructibus ceteris concedis, homini negabis? non potes. Maturitate igitur, non lapsu temporis, ætas impletur. maturitas autem dignitate constituitur & auctoritate. Hæ verò sapientiâ & prudentiâ acquiruntur, rebus gestis ostenduntur, denique populi sensu & opinione, non secùs ac gustatu percipiuntur. Quod mens cogitatione comprehendit, & ratio docet atque explanat, exemplis demonstro. Communis omnium primusque humani generis parens, nónne maturâ ætate conditus est? nónne perfectissimâ maximeque venerandâ? annos tamen non numerabat, non contraxerat rugas, capillis non canescebat. Igitur non anni, non canis aut rugæ, senem faciunt, aut maturum, dignumque qui aliis maior & pro parente habeatur. Quid ille quem Virgo-mater vtero virum circumdedit? nónne ab ipsis incunabulis æqualis erat antiqui dierum Patris? (si tamen ita loqui fas est de eo qui ante dies & tempora ab æterno existebat)

bat) numquid non maior credentium Patre Abrahamo? Non igitur adulto robustoque opus est corpore ad senectutem, nedum morbis fracto, aut ad interitum vergente: non opus est annos vixisse Nestoreos, vt æquare illum aut pluribus etiam sæculis vixisse censere. Si ad Troiam Nestor, aut domi Argis, rebus ludicris ætatem consumpsisset, si cum dedecore & infamiâ turpissimis animum libidinibus contaminasset, si captus mendaci arridentis fortunæ vultu ambitioni miserè seruiisset, an eo inter viros principes loco futurum fuisse existimas? aut omnino quisquam eum consulat, aut viæ ducem optet, quem exorbitare videt, neque quò tendat, neque quid sequatur intelligere? ab eo confirmari velit, dum animo vacillat aut trepidat, quem umbris & nescio quibus hominum suspicionibus agitati, quem mortem conspicit horrere non aliter, quàm pueri larvas & lemures? huic senem vocet, qui, si corporis detrimenta seponas, à puero nihil distat? huic vt patri blandiatur? huic obtemperet? huic se suaque credat? Sapiat prius sibi delirus ille, pueriles nugas spernat, adolescentiæ impetus coërceat, refrenet libidines, animum in potestate habeat: denique tunc incipiat iuuenibus coli & in veneratione esse, cum iuuentutis ipse petulantioris probra, temeritatem & effrenatam cupiditatem superauerit. Ceterum dum ab iis vincetur, non venerabor vt senem, sed vt puerum despiciam & contemniam. Etenim Salomonem, cum duodennis adhuc, altercantibus in frequentissimâ populi concione meretricibus, sapientissimam illam absolutamque & propè diuinam sententiam pronuntiauit, cum diuitias & maiestatem virtuti posthabuit, cum in remotissimas vsque regiones nominis sui famam propagauit, arbitror verè senem fuisse: cum verò vrgente & præcipiti ætate iners languit, mulierum amoribus fractus succubuit, erectis aris infames Deos coluit, cum plebi grauis & inuisus, Principibus neglectus & contemptus, Deo Opt. Max. odiosus esse cœpit, nihilque dignum se & pristinâ virtute, nihil dignum homine, nedum Rege, meditatus est; puerum, non virum, aut si quid puero magis miserum & fatuum est, non senem fuisse, quis non fateatur? Opinor ego, non eos qui in Susannæ optimæ probatissimæque feminae amorem exarserunt, criminis innocentem accusarunt, in fontem capite damnarunt, tametsi annis, quos censabant, grauitatem; munere, quo fungebantur, dignitatem auctoritatemque præ se ferrent; sed Danielem, ætate non prouectâ, concionem ad tribunal reuocantem, quæstionem in nefarios iudices exercentem, suâ ipsorum confessione conuictos pœnâ talionis mulctantem, omnes senis partes expleuisse. Non igitur ætas decliuis ac deficiens, non cani & rugæ larua quædam senectutis; sed mens, consilium, moderatio & maturitas senem faciunt. Hæc si absint à Societate IESV, meritò illi à ruinâ timuisti, & raros in eâ senes esse aut sæculum explere causatus es. Verum enimverò vt à Sociis abessent anni extremi & cani, si virtute & vitæ dignitate, si doctâ auctoritate, si prudentiâ, consilio, animi integritate & constantiâ præstent; si non sibi, sed Reipublicæ se & vniuersis natos credant; si mentem ita in Deum erectam habeant, vt tamen miseris numquam afflictis solandis desint, vt à rudibus docendis, ignauis inflammandis, reducendis erranti-

Senes pueri venerationem non merentur.

Salomon in pueritiâ venerabilis:

idem in senectute despicabilis.

In Societate morum maturitas.

bus numquam cessent; quid causæ est cur illis metuas, cur senes esse & parentum loco amandos colendosque inficeris? Non erat ætate grandis Iosephus, cum à Pharaone Ægypti Rege iussus est senibus regioque concilio præsidere: nimirum iam antè ipse vnus Ægyptum ab impendente calamitate vindicauerat, cui ne prospiciendæ quidem, ne dicam auertendæ, tot grandæui & sæculares, vt ita dicam, senes suffecerant. Sed quid ego vetera commemoro, cum liceat mihi vti domesticis, & nuperrimis ac propè præsentibus exemplis? *Lainij & Strada maturitas.* Lainius noster qualem se Tridenti in illâ sapientissimorum Patrum coronâ atque orbis theatrò exhibuit? qualem item noster Franciscus Strada Louanij, ad quem audiendum Doctores ipsi & Oratores cum auditoribus suis cateruatim confluabant? Erat tamen hic, si annos æstimes, adolescens; ille etiamnum iuuenis: vterque auctoritate, qui senectutis apex est, & morum maturitate ipsis senibus venerabilis. *Aloysij Gonzage maturitas.* ALOYSIVS GONZAGA, vt in Ordinem hunc adscribi posset, nōne maiores suos (quos qualesque viros!) rationum momentis expugnauit? sed quantâ id cum moderatione & obseruantia? Nōne voluptatis omnis sensus (quod multis vix extremâ ætate, ac ne vix quidem contingit) nōne, inquam, voluptatis omnis sensus in eo erat extinctus? deferbuerat consumptusque erat ardor ille, vbi accepto è cælo igne cœpit ardere. Et eâ moderatione homo senilem maturitatem adeptus esse negabitur? Quid referam *Stanislai in pueritiâ generosus animus.* STANISLAVM, cui huius Societatis candidato adhuc cum Cælitum Reginâ, & cum beatis mentibus frequens erat ac familiare commercium? an non, ad exemplum optimi celebratissimi que senis, Seruatoris nostri complexu dignatus est, maturusque habitus cui à Virgine-matre hoc pignus crederetur? Senem profectò se probauerat, cum in medio corruptissimæ gentis forti & inconcussio animo steterat, cum aduersus domesticos & consanguineos per obstantes difficultates ad crucis trophæum perruperat, acerrimus in vincendis hostibus, minimè mollis in spernendis suis, vt supra parentes CHRISTVM à se amari palàm ostenderet. non ille pueriliter mortem horrebat; sed quasi vitæ illum cepisset satietas, quâ Deo frui prohiberetur, in votis habebat dissolui quidquid erat mortalis concretionis, vt exsoluta vinculis hisce mens libera in cælum euolaret. Ecquid senem agnoscis, qui maturitate virtutum, morumque canitie sæculum expleuerit? Prætereo *Joannis Berchmanni maturitas.* VBALDINOS & CAIETANOS, aliosque sexcentos nostri Ordinis in adolescentiâ senes. Vnicus tamen est, cuius obliuisci sit nefas, IOANNES noster BERCHMANNVS, cuius adhuc recens & spirans animis nostris obuersatur memoria. Hunc vidimus, priusquam Societati se tradidit instituendum; tradidit autem, cum primùm per ætatem (quamquam nulla virtuti immatura est ætas) aut potius per leges humanas licuit: hunc, inquam, vidimus & suis & exteris, quâ rectè factorum exemplo, quâ monitorum prudentiâ, iam tum cum primæ elementa disceret, saluti fuisse; & vix tyrocinium ingressum, sodalibus suis præfectum. Erat in congressibus comis, in scholis sapiens, domi religiosus, in diuinis assiduus, in obsequendo promptus; in agendo grauis ac prudens: verbo absoluo, ætatem maturitate præcurrebat: neque aliter virtutum coronâ septus, quàm

quàm si sæculum ipsum piis exercitationibus expleuisset. Tanri refert, diuinâ, quæ in legibus nostris elucet, sapientiâ niti, & de cælo acceptâ luce tarditatem ingenij antevertere; vt homines gnaui & industrij legendis voluendisq; historiis vitæ breuitatem solent compensare. Vides igitur tyrones, qui in minimâ hac Congregatione sunt minimi, senes & quasi centenarios esse. Restat, vt ab omnibus eos hoc loco & numero haberi demonstrém. Senes, cum aut illis blandimur, aut honoris causâ nominamus, Patres vocari, antiquissimum est; & quemadmodum

*Senes aut
Patres
olim qui
dicti.*

A senibus nomen mite Senatus habet,

sic iidem Patres Conscripti olim dicebantur. Qui verò ciues seruarent, aut Imperij limites produxerant, aut denique rebus præclare gestis summam in Republ. dignitatem promeriti erant, patriæ Patres audiebant. quid notius? Non igitur anuis hoc dabatur, sed virtuti, sed dignitati. Quibus verò adollescentes esse vitio vertebas, nōne quacumque sint ætate, in Presbyterorum seu senum hunc Ordinem quasi in Senatum conscripti sunt? nōne Patres, neque alio ferè verbo compellantur? quid tritius? Nōne Summi Pontificis auctoritate, ex suggesto, prius etiam quàm sacris initiati fuerint, ad populum verba faciunt, credendorum capita exponunt, disciplinam Christianam suadent, conuertere in melius mores & æterna sectari hortantur? quid vsu receptius? Senes igitur haberi cur insolens videatur aut nouum? Iudices & Dei assessores in cælis viginti & quatuor, Seniores in sacro codice vocari nemo ignorat. Magnus ille Israeliticæ gentis Legislator, quos in consilium adsciuit, quos in gubernando populo socios esse voluit, Seniores dixit; quos CHRISTVS duodecim, illi plures Ecclesiæ præfecerunt, in iis Seniorum verbum vsurpat Apostolus. non tamen certæ se ætati aut Apostoli, aut CHRISTVS, aut Moyses, aut Numen ipsum, alligarunt; vt quos Seniores indigitarent, ceteris ætate præcellerent. Cum igitur qui Deo vocante in Presbyterorum hunc Ordinem adleguntur, Senes ab Ecclesiâ vocentur, & esse iubeantur; quisquāne erit qui senes esse inficiabitur? Crede mihi, honorata senectus est, non diuturna (si tamen est aliquid diu in hac vitâ, quæ velut vmbra præterit) non quæ annos numeret (qui inde à primi parentis lapsu pauci sunt & ærumnosi) sed virtus & prudentia mortalibus senectutis conciliant auctoritatem. Atque vt inter eos, qui communi æstu insanientis debacchantisque turbæ auferri se sinunt, nemo senex est, quamuis sæculum totum vixerit; sed vel *puer centum annorum morietur*: ita vbi omnes diuinâ reguntur sapientiâ, quæ omni Philosophiâ & quantumuis longâ experienciâ certior est; addo etiam, vbi ab IESV æternâ Patris Sapientiâ in societatem laborum studiorumque sunt vocati, omnibusque paternâ curâ & solitudine subueniunt & consulunt; nemo est cui non senectutis gloria debeat, nemo qui dies suos ætatemque non expleat, & quamuis præmaturè mori videatur, sæculum centumque annos vixisse credi non debeat.

Vera senectus in quo consistat.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

CARMEN SÆCVLARE
AD IESVM ET MARIAM
PRO INCOLVMITATE SOCIETATIS.

SÆCVLVM felix, meliore quondam
Erutum venâ, geminiquæ plausu
Orbis exactum, properant beati
Condere Soles.

Magne labentis Moderator aui,
Qui vagos certâ ratione torques
Siderum cursus, rapidoque calum
Turbine versas;
Qui vices rerum, variasque causas,
Temporum momenta, diesque & annos
Diuidens, in te simul omne simplex
Colligis ævum;
Iure solennes tibi feriati
Ducimus pompas, tibi iure nostræ
Seruiunt Musæ, sociantque pulsas
Carmina neruis.
Altero rursus redeunte sæclo,
Quod tibi lati recinant minores,
Dic: Nouo semper meliora currant
Sæcula fuso.
Pulchrior semper meliorque primâ
Floreat proles: eat in nepotes
Integer patrum vegetusque sanguis,
Vinaque virtus.
Crescat in maius, solidique plena
Roboris partem studeat parentum
Gloriam æternis superare factis
Serior ætas.
O quibus mentis generosus ardor,
Inque defessus labor, æstuantis
Æmulus Solis, per vtrumque latè
Diditur orbem;
Non sumus cali (neque fabulose
Vlla cortina cecinere fata)
Non sumus (celi manifesta vox est)
Vltima cura,

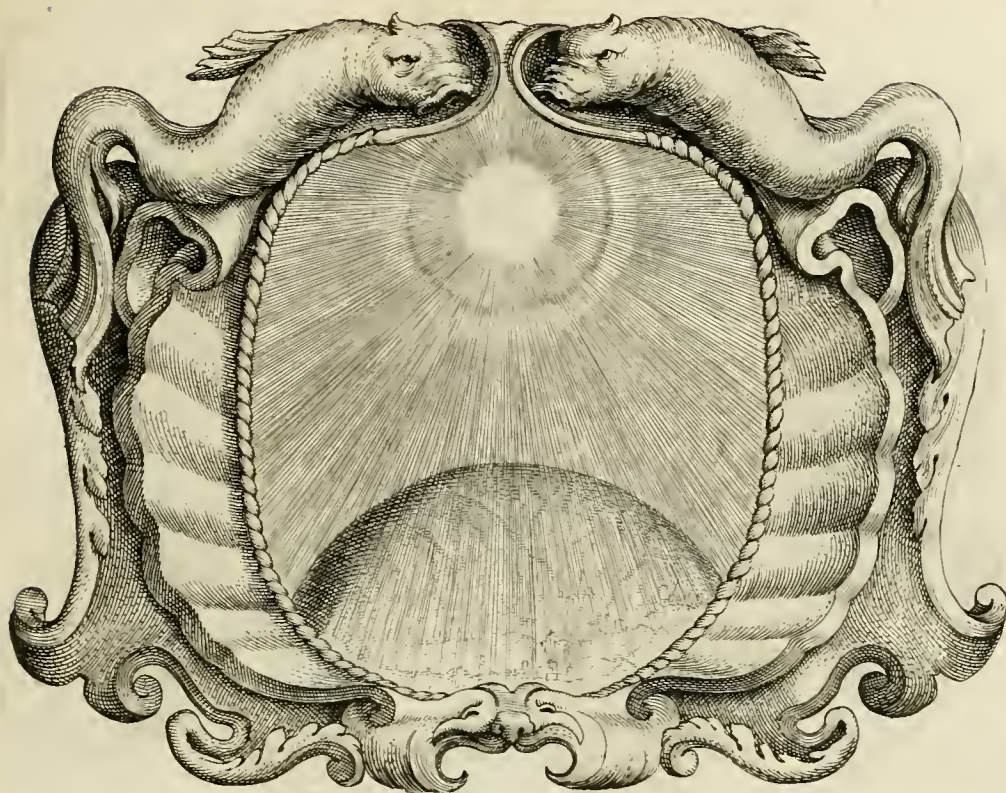
Magne

*Magna de nobis Patre prolocuto,
 Patre, qui celos, humilesque terras,
 Et maris glauci vada salsa verbo
 Condidit uno.*
*Cum per obstantes Erebi cateruas
 Vnicum Ductor traheret manipulum,
 Jamque Romanas, populos daturus,
 Scanderet arces:*
*Hunc gregem, dixit, tibi, Nate, nostris
 Inclytum signis, proprium dicamus :
 Hic novis armis tibi subiugandum
 Debeat orbem.*
*Dixit : ad laevam simul alta nubes
 Solis exarsit radiis & auro :
 Lata cœperunt simul auspiciatò
 Currere sæcla.*
*Nate, supremi monitu Parentis
 Confove amplexu facili clientes,
 O potens tutela, tuoque septos
 Numine serua :*
*Si per extremos tua signa Sinas,
 Si per ignota populos Cataie,
 Per pharetratos ferimusque Mauros,
 Seras, & Indos,*
*Sive subiectis gelido Bootæ
 Soluimus frigus glaciemque terris,
 Sive pugnantem nebulis & imbre
 Quærimus Austrum,*
*Seu catenatos maris & viarum
 Impigrè obnixi trahimus labores,
 Sive victuras emimus decoro
 Funere palmas,*
*Gaudeat numquam pereunte fructu
 Pulcher IgnatI comitumque sudor ;
 Martyrum fusus sit in omne sanguis
 Fertilis ævum:*
*Si tuum IESV tibi sacra turma
 Spiritum nascens animumque traxit,
 Traxit & nomen, numerosque tanti
 Implere laborat*
*Nominis, duris benè præparatum
 Offerat pectus, alacremque vastis
 Impetum terris, animosque magno
 Æquet Olympo.*
*Supplicem tecum miserata gentem
 Virgo, quæ iustis venit æqua votis,
 Adsit, & nostris facilem Camænis
 Commodet aurem.*

Digna supremum genuisse Numen
 Virginum Praeses, genuisse læta
 Quotquot Ignati soboles tuis ad-
 uoluimur aris;
 Celitum Regina, hominumque custos,
 Nos tuam, Mater, sobolem tuere,
 More tutantis tenerum benigne
 Matris alumnum.
 Quod rogat Diuos prece singulari
 Lucidis Loiola receptus astris
 (Hic ubi longæ serie futuros
 Ordinat annos:)
 Quodque Xaveri pia vota spectant,
 Et tot auratis Superum locati
 Sedibus, vitæ socialis ingens
 Gloria fratres.
 Sic erit : toto sonuere Olympo
 Celitum plausus, geminatque plausum
 Doctus & IESV chorus & MARIAE
 Dicere laudes.

Societas IESV.

Non est qui se abscondat à calore eius. *Psal.* 18.

CIMMERIAE tenebrae, Phæboque incognita regna,
 Et quas perpetuò nox premit atra plagas,
 Fabula quam veteres olim finxere Poëtæ,
 Credita ab antiquâ simplicitate fuit.
 Este procul nugæ : nullæ sine sole latebræ,
 Terra nec æthereas effugit ulla faces.
 Tu licet extremas Scythiæ glacialis ad oras
 Hinc procul à patriis finibus exsul eas,
 Et modò quod plausiris, ratibus modò curritur æquor,
 Quæque eadem semper sidera terra videt;
 Siue sub aduerso depressas cardine terras,
 Visaque adhuc nulli barbara Regna petas;
 Quid fugis, ab demens? incaßum niteris : omni
 Sol aderit, fugias tu licet usque, loco.
 Seriùs aut citiùs his cuncta caloribus ardent:
 Nullus ab his toto tutus in orbe locus.
 Quod radij Solis, Cætus facit istud IESV:
 Omnis ab hoc latè, quà patet, ardet humus.

Societatis IESV Symbolum
AD MAIOREM DEI GLORIAM.

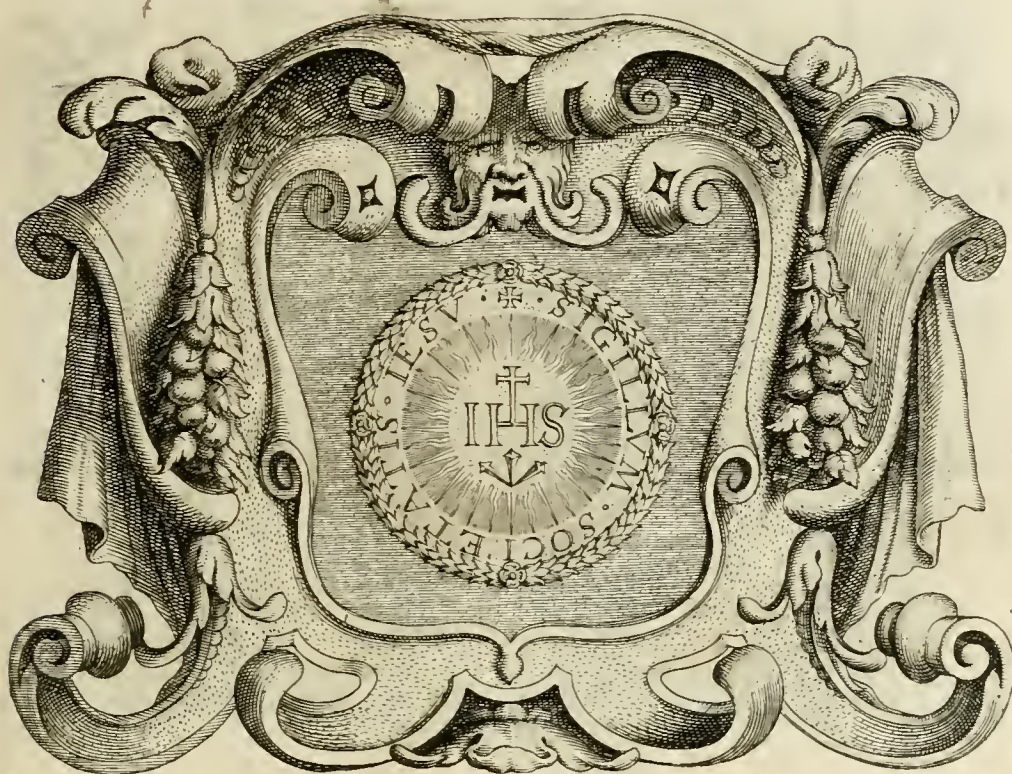
זה מפגע הנדרים

נפשי דברי נדריך	שקם חצי קשתותיך
עפים אל השם הנורא	מזהיר כמו זהר אורח:
לו גם לי יש בנפום	חיש אעפורה לשמים
עלה אל האור לרדת	ולה רבותו ויו תפארת
לבו חצי בני קשרת	לבי אשי לא נאפרת
קחו מן השם נחלת	שחיא ממעל יורדת
תתן אור חדש בתכל	לכן יראה כל ההדל
מורה שמש עד מבואו	רומת השם עם גבורו

Votorum hic scopus est.

Vota quid ad magnum iacularis mens mea NOMEN?
Hoc voueas, Socio detur ut ire tuo.
Ite sacre flammæ: non est meus ignis adulter,
Missâ hæc de pharetrâ virgine tela volant.
Ut Socij sacris prædentur ab ignibus ignes,
Vrat & hoc NOMEN solis vtramque domum,
Æternamque orbi dent hæc incendia lucem,
Nominis & sacrum crescat ut inde decus.

Societatis IESV figillum.

Sub Cruce tuta latet.

PRISCA superstitio, quò tuta lateret ab hoste,
Mentitos coluit marmora ficta Deos.

Sic Siculi Cererem, Triuiam coluistis Iones:

Templa suâ Thebis Bacchus in Urbe tulit.

Iuno Agamemnonias quondam est tutata Mycenas,

Ortaque ab antiquâ Punica Regna Tyro.

Palladis auxilio Veteres creuistis Athenæ,

Palladis auxilio Dardana terra stetit.

Delos Apollinea est, & Phocis & Aonis ora:

Et Paphos, & Veneri sacra Cythera sua est.

Roma suum variis vario sub nomine templis,

Vnum præ cunctis est venerata Iouem.

O benè, quòd nostro scelus hoc procul exulat æuo,

Auspicio tuti quòd meliore sumus!

Quisque sibi titulos & quæ vult nomina querat:

Nostra cohors Domini sub cruce tuta latet.

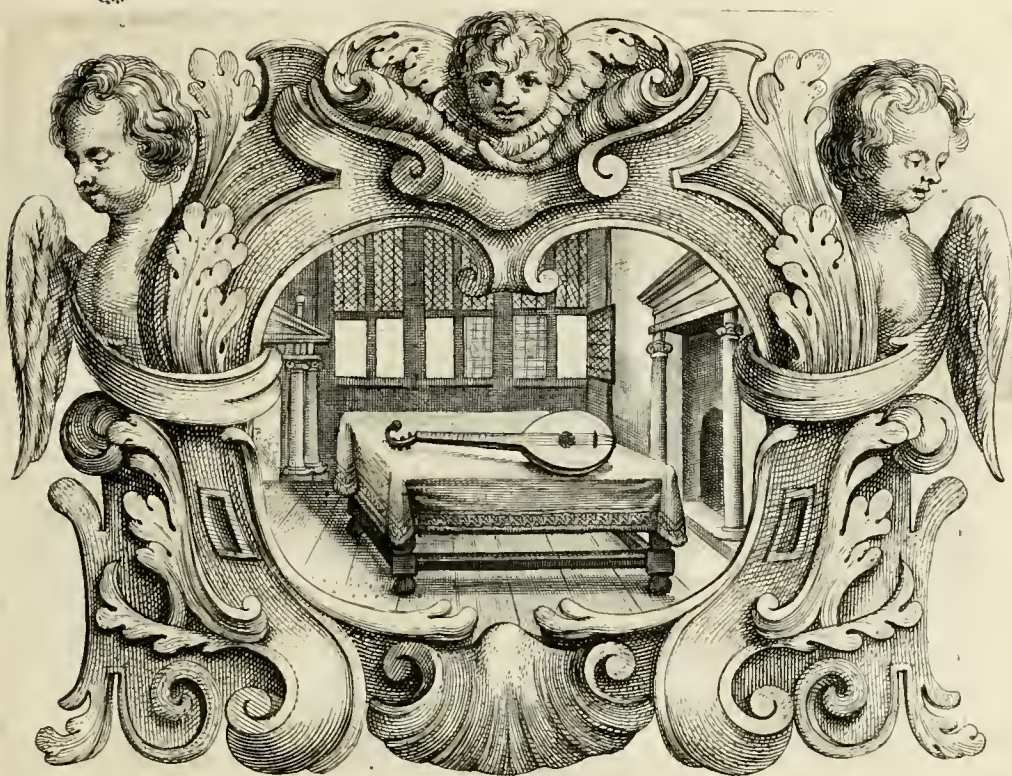
SS. COSMAS & DAMIANVS confirmatæ Soc. Præstites.

Felicibus auspiciis.

Non frustra vigilans servans labentia nautæ
 Tempora : nec frustra sidera clara notant.
 Sideribus puppes sinuosaque vela reguntur:
 Sideribus dubiæ traſciuntur aquæ.
 Norat in Æmonidæ cùm Tiphys puppe sederet,
 Quæ vaga, quæ certis sidera fixa locis.
 Spectabat Geminos, spectabat Orionis ignes,
 Et spissos Hyadum Pleiadamque choros.
 Tempora nec nautis, nec nautis omnia profunt
 Sidera; sunt certi, quæ via tuta, duces.
 Triste rati signum ferro metuendus Orion,
 Hoc timeam fragili per freta puppe vehi.
 At geminus puro cùm lucet in æthere Pollux,
 His ducibus tutum nauita carpit iter.
 Altera nunc Argo, cui puppis fulget IESV
 Nomine, caruleas ardet inire vias.
 Plus aliquid gemmis & Eoi mercibus orbis,
 Plus aliquid fulvæ vellere querit onis.
 Cedite Tyndaridæ, iam non mea sidera, fratres:
 Nostra volunt alio lumine vela regi.
 Cedite: nocturnam COSMAS cum fratre carinam
 Diriget: hic Pollux, hic mihi Castor erit.
 Iuimus & Romæ scitatum oracula; & illo
 Sidere nos iussit soluere Roma ratem.

Societatis IESV Iubileum.

Iubilemus Deo salutari nostro, *Psalm. 94.*

Α Γ', Ἐταρεία ΙΗΣΟΥ,
 Ἀγε τῆτες, ἀδελφοί περπινῶς,
 Ἐκείθεν ἀδ' Ἀγῶνα.

Ἀγε, πλῆκτερον αἶψ', ἰββαλ
 Κιθάρας δοτὴρ κελεύει.

Ἀλίαν κύμαθ' ὅστις
 Τάδε τῆς ὅλης θαλάσσης,
 Σκοπέλης τε, λαίλαπας τε,
 Εὐρύας τ' ἐρευξέει πέδας·
 Χ' ὅταν ἐσίου πατράων
 Περίτοις ἐσῆλθε ναυσί,
 Μελίηρον εἰς αἰοιδὴν,
 Πολύευντα ἐν θαλάσῃ
 Περίφρ' Θεὸς ἀποίῃα.

Ἀγε ἐκ τόσων ἀελλῶν,
 Ἀγε ἐκ τόσων ἀνητῶν,
 Ἀνὴρ φραφείσα λύπη,
 Ἐκατόν τ' ἐπὶ βλεπέσας·
 Πρὶν εὐδοίᾳ σοι αἶθρη,
 Καὶ ἀπώσας πόντον εὐρύν.
 Ἀγ', Ἐταρεία ΙΗΣΟΥ,
 Ἐκείθεν ἀδ' Ἀγῶνα.

A Ge, *Saculare carmen*
 Cane lata turba, nomen
 Domini gerens IESV.
 Animare plectra Iubal
 Cithara iubet repertor.

Mare quisquis, & feroces
 Pelagi tumentis undas,
 Scopulosque, vorticesque,
 Et operta saxa fugit:
 Reduci simul paternos
 Rate contigit penates,
 Canit, & periculoso
 Superis Deoque soluit
 Pia vota facta cursu.

Age, passa tot procellas,
 Age, passa tot tumultus,
 Teneris cohors in annis:
 Tibi post graues labores
 Fauet aura, leniore
 Pelagi per arua flatu.
 Age, *Saculare carmen*
 Cane lata turba IESV.

Τὸ δένδρον ὥσπερ ἀλκὴν
 Ἰσως γελᾷ ἀντῶν,
 Νεφῶν τε καὶ χαλαζῶν,
 Ἀλκὴς ἢ ἰσὺς.
 Κατωτέρως τε ρίζοι
 Βαθεῖαν εἰς ἄρσεν,
 Ἀνωτέρως τε θάλλει
 Καλυφθὲν ἀμφὶ κλώνας.

Χ' ἔτω φάλαγξ ΙΗΣΟΥ,
 Λίμνησι καὶ Λεμάνῃ
 Νέφου παρελθὼν ὠμόν,
 Γερμανίας τε ἀρχῇ
 Εἰμαρμένον Τσεῖτω
 Ὅγκως ἔρευξ' ἀπειλῶν.
 Σφθεῖσα τῆς καταΐξιν,
 Οὕτω κηκῆς καταΐξιν,
 Ἀνω ἔχουας ἡδεῖς
 Εὐαγγέλιον μάκαρα
 Πρὸς ἄσπερον τῆλε κλώνας.
 Εὐφραν φάλαγξ λύει
 Μετὰ κρότων, μετ' αὐλῶν
 Αἰδῶν εἰς ἑορτήν.

Ὅπως ἡλιος προσελθὼν
 Τῇ ἡμέρᾳ ἀνοίγει,
 Ὅπως ἡλιος καλυφθεὶς
 Βροτοῖς δίδωσι νύκτα,
 Ὅπως Αἰθίοψ ἐκμήσῃ
 Τριπλῶν ἁΐθεσ' ἐγὼς,
 Ὅπως ἀγλάας τε ψυχρὸς
 Εἶδ' ἑλάνθ' Ἀρμενίας.
 Πτερόεσσα πάντ' ἁΐθεσ'
 Σὴ φήμι ἵπτατ' ἀμφί.

Ἀμὰ κλέιδ' ἀσκήπτεα Σερῶν,
 Τῇ κλέιδ' ἀσκήπτεα Σερῶν,
 Ἰαπῶν τε Χερσιανῶν
 Ἰχθῶν νῆσ' ὕδατος.
 Ἀμὰ πλεσί' ἀσκήπτεα,
 Εὐλῶν τε Μεξικανῶν,
 Βρασίλων τε χερσὶν ἑρμῶν,
 Καὶ ἐς Κόλομβ' ἑρμῶν
 Μαγαλάνιος τε ἐλπίς,
 Σοὶ εὐχαρισέσων.
 Ἐκαστὸν ἁδ' Ἀγῶνα
 Ἐταρεία ΙΗΣΟΥ.

*Vt arbor alta ventos
 Secura praeliantes,
 Nimbosque, grandinesque
 Ridet tumultuantes:
 Agitque firmiores
 Terræ per ima nexus,
 Viretque latiore
 Ramos operta fronde.*

*Sic tu cohors IESV,
 Lacu licet Lemano
 Exorta tetra nubes,
 Germaniæque regnis
 Fatalis ille nimbus
 Minetur usque & usque:
 Concussa tot procellis,
 Tot turbidis procellis,
 Ad astra latiores
 Diffundis usque & usque
 Cohors beata ramos.
 Gaude cohors beata
 Et Sæculare tandem
 Deprome lata carmen.*

*Vbi clara fax Eoo
 Ab axe prima surgit,
 Vbi vesperi cadentes
 Abscondit unda flammæ,
 Vbi fusca gens propinquo
 Torretur usque sole,
 Vbi frigidus nitentes
 Cernit Gelonus Arctos:
 Tua fama per remotas
 Latè vagatur oras.*

*Tibi clausa regna Serum
 Terræ marique clausa,
 Iaponumque Christiano
 Tellus madens cruore,
 Tibi Peruviana diues,
 Palusque Mexicana,
 Siliæque Brasilorum,
 Et quas Columbus oras
 Magalanusque vidit,
 Gratantur. Euge latum
 Pia Sæculare carmen
 Deprome turba IESV.*

Societas IESV anno sæculari de Parentis sui
in se amore sibi gratulatur.

Centum LOYOLA amplectitur annos.

Sæpè ego primorum laudaui tempora Patrum,
Ignati, tecum queis erat una domus.
In te oculos, in te sensus, in te ora ferebant:
Et quod spectarent, nil nisi candor erat.
Et quoties aliquis Romanâ iussus abiret
Urbe, sub amplexus fas erat ire tuos.
Sæpè miser dixi: Cur non mea tempore tali
Stamina fatales euoluere coli?
Cura tibi poteram propior, Loyola, videri,
Exemplisq̃ue tuis alloquioq̃ue frui.
Hæc ego dum solitis incendi vota querelis,
Aures visa fuit vox pepulisse meas:
Quid quereris, primis quod non tibi contigit annis
Sub curâ magni viuere posse Patris?
Falleris: in seros extenditur illa nepotes,
Nulla sibi verus tempora ponit amor.
Atque adeò, quamuis nobis hæc viuatur ætas,
Nos quoque Loyolæ proxima cura sumus.
Et iam non dubiis potes hoc cognoscere signis.
Adspice, quid signi pagina nostra ferat.
Adspicis? en centum LOYOLA amplectitur annos.
His tua succumbit victa querela notis.

Societas anno sæculari copiosos fructus promittit.

In senectâ vberi. *Psal. 91.*

C Reuit, io, centum, quamuis agitata, per annos;
 Speratas tandem iam gerit arbor opes.
 Frustrâ illi Boreas, frustrâ incubuere premendo
 Pondera; quin damnis crescere visa suis.
 Adspice, quàm latè diffundat frondibus umbras;
 Adspice, quod peperit, ferre laborat onus.
 Hæc arbor, Loiola, tua est, quam seuit IESVS,
 Excoluitque suâ sapius ipse manu.
 Multi illam venti, multæ impetiere procellæ:
 Et tamen hinc animos, hinc sibi sumpsit opes.
 Firma stat, & ramis iam totum amplectitur orbem;
 Iamque erit, ut senio, fertilitate grauis.
 Copia pomorum crescet, dum sæcula crescent,
 Vberiorque sequens quilibet annus erit.
 Carpite iam mites ex arbore, carpite fructus:
 En illos pronis porrigit ipsa comis.
 Palma Europæ miraberis India fructus,
 Quos mittet ratibus per freta vasta suis.
 Mittet ad Eoo positas sub sole Molucas;
 Mittet ad ignotas, quas videt Vrſa, plagas.
 At, quemcumque sibi feret hinc Victoria ramum,
 Imponet capiti, maxima Roma, tuo.

Progn-

Prognosticon sequentis sæculi Societatis IESV.

Auspicium melioris æui.

Auspicium felix melioris nascitur æui :
 Plaudite Loiola iam, sacra turba, tuo.
 Hactenus effrenis tumefacta licentia ponti
 Sideraque & tabulas visa ferire tuas.
 Quam non eluuiem, quas non Europa procellas
 Attulit? aut quos non barbaræ regna metus?
 At modò parce metu: subsident æquoris iræ;
 Nec puto iam fluctus, qui timeatur, erit.
 Omnia principiis surgunt ingentia duris:
 Hoc voluit pretio maxima stare Deus.
 Pòst tamen erectæ cùm stant fastigia molis,
 Quod nequirit lior perdere, laudat opus.
 Sic noctem excipiunt formosi lumina Phœbi;
 Sic tristes hiemes æquoris, alta quies.
 Prima ratis tandem bis denis condita lustris,
 Cùm cali & pelagi terra lateret aquis;
 Auspicium agnouit sæcli melioris oliuam,
 Quam tulit inuento fida columba solo.
 Continud silvæ, visiq; assurgere montes,
 Et facies terræ, quæ fuit antè, redit.
 Loiola ratis totidem quoque condita lustris,
 Auspicium sæcli iam melioris habes.

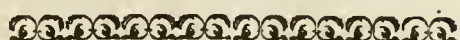
Societas æternitatem intuetur.

Non est mortale quod opto.

C Vrritur, & longâ petitur teres annulus hastâ:
 Hoc iuvat: hæc ardens præmia cursus habet.
 Annule principij semper redeuntis imago,
 Decursæ merces non inhonora viâ;
 Tu, Loiolæ quæ meta sit ultima genti,
 Exprimis, & cursu quid petat illa suo.
 Currit ad Euphraten, & qui iuga frangit, Araxem;
 Currit & ad fontes, aduena, Nile, tuos.
 Currit ad Æthiopes, & adustos solibus Indos;
 Currit & ad geminæ dissita Regna Iauæ.
 Currit ad extremos hominum Iaponasque Sinasque,
 Quosque Moluca suis barbarâ claudit aquis.
 Currit & ad populos humano sanguine pastos,
 Et quos occidua Tethyos unda ferit.
 Diuersi cursus; finis tamen omnibus una est,
 Cùm mortale nihil vota laborque petunt.
 Trans Indum gemmas alius sibi cogat & aurum,
 Atque alias alio littore quærat opes:
 Quærere quod gazas Arabum, quod sæcula vincat,
 Hæc nostræ semper gloria gentis erit.

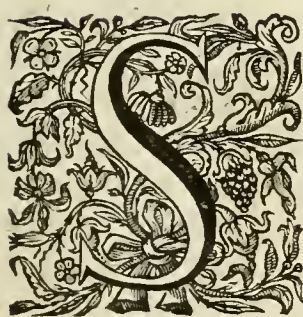
I M A G O PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER PRIMVS. SOCIETAS NASCENS.

CAPVT PRIMVM.

*Cur diuersis temporibus diuersi Religiosorum
Ordines nascantur.*

ACROS Religiosorum Ordines à Deo excitari, quàm constans tam vera est rectè sentientium persuasio: sed cur in tempora tam diuersa singulorum ortus ac veluti natales digerantur, non perinde notum est omnibus. Ceterùm etsi arcanorum cælestium cæca plerumque sit inuestigatio; non ita tamen humanis hæc oculis semper subducit Deus, vt nullum eorum numquam ostendat. quæ dum luce

suâ velut per nubem erumpunt, oculos nostros ad sui contemplationem inuitant. Quippe cùm Deus, quasi maiestate positâ, veloquæ diducto, aperit consilia sua, iam intueri illa fas est atque expendere, non tantùm venerari.

Obseruarunt pridem viri sapientissimi, quâ parte laborare aut vetustate torpere nobiliores aliquæ Ecclesiæ partes cœperunt, & labandi periculum minari, continuò à vigili illâ æternæ Mentis prouidentiam laborantibus succurri; idquæ effici vt afflictæ recreentur, ac pristino vigori sibi quæ reddantur. Accepimus, quo tempore nata est Societas, non paucos sacrorum Deo hominum, quibus animarum iuuandarum incumbibat cura (quæ fuit illorum temporum corruptela) Dei sui quæ negligentes, otio magis ac desidiam quàm pietati ac muneri suo deditos, elanguisse; perexiguam in multis doctrinæ, minorem in quibusdam virtutis fuisse curam: hinc eorum quæ sequi, quæ fugere oporteret, maximam populi ignorantiam; hinc in avaritiam, libidinem, Dei contemptum & in omne flagitium præcipitem cursum. Tali rerum statu quid

*Consilia
Dei, cur
nouos Or-
dines in-
stirnat, esse
vt Eccle-
sia labo-
ranti suc-
currat.*

*Florimundus de Ori-
gine hæres.
lib. 2. cap. 18.*

exspectari poterat, nisi, ut hæreses (quod contigit) & errores, quæ data porta, pleno se agmine effunderent, & in vrbes ac populos iam vitiis suis corruptos subitâ contagione longè lateque grassarentur. Exortâ Societate, tandem respexere sese; & veluti è longo veterino exciti, multi quod erant officio ac dignitate, moribus etiam ac virtute esse studuerunt. Ipsi frequenter audiuius à senibus memorari, vbicumque Societas vestigium posuisset, aliam continuò rerum faciem exstitisse; & pro impietate, ignorantia, luxu, rei Christianæ peritiam, religionem, probos castosque mores celeriter effloruisse. Quæ dum narrarent, lacrymas gaudij, quod intimis pectoribus sentiebant, indices sæpè non continebant; quod in ea usque tempora vixissent, quibus videbant collapsam pietatem erigi, nec iam virtutem minùs, quàm priùs vitia, inualescere & coli. Hoc vbi in obseruationem magis magisque incurrit, iidem iam se felices, imò calamitates temporum propè felices vocabant, quibus par esset magnitudo solatij, quod optauerant magis quàm sperauerant: nec finem faciebant Dei consilia laudandi, quod tam opportunè Societatem orbi dedisset. Similem faciebant perito Medico, cui satis non est vim ardoremque morbi iucundâ quadam gratâque magis quàm efficaci frigoris temperie lenire; sed propositum ac certum est causam radicemque mali persequi, & funditus tollere: ita Deum aiebant, cum videret corruptelam in vulgus serpere, illi Ecclesiæ parti, quæ ceteras seruare debebat, medicinam facere voluisse, ut felici rerum conuersione sanitatem populus ab illis iterum reciperet, à quibus antè nonnihil hauserat contagionis. Atque hæc multorum fuit opinio.

*Altera
caussa, ut
varietas
tempestiua
fastidien-
tes inuitet.*

Alij, ut quisque pro animi sui iudicio fert sententiam, qui diligebant decorem domus Domini, in eumque penitus erant intenti, suauem Dei prouidentiam hinc admirabantur; quæ Ecclesiam spectabili quodam Ordinum discrimine adornare, & pulcherrimâ circumamictam varietate, velut ad elegantiam pergeret expolire: non ut animos piorum tantum oblectaret, sed ut oblectatione delinitis cumulatiùs prodesset: & quem in modum alimenta, quæ ad victum mortalium necessaria erant, varia fecit, singulisque voluptatem suam permiscuit, ne deesset quod tam vario hominum palato allubesceret; ita varios in Ecclesiâ Ordines ab eo excitari prædicabant, ut quibus esset animus Dei consiliis parère, si hinc absterrentur, esset unde allicerentur. Quamdiu quidem fastidio non vexaremur, tantâ varietate opus non fuisse. Sicut enim primorum hominum stomachis valentibus obuias fruges, inuentasque in arbutis baccas, vel ad necessitatem suffecisse, vel ad honestam voluptatem: ita vitam Apostolicam recenti ac vegetæ primorum Christianorum virtuti sanctitate illâ suâ satis acceptam fuisse, quam proinde à principio tantâ varietate & apparatu Deus non condiuerat; sed, cum sensus populi vnâ cum moribus esset mutatus, fastidium illud, quo plerique sacros homines vitio sæculi auersabantur, recenti hac opportunâque varietate depulisse, & in reuerentiam amoremque vertisse.

Rursus, ut condendo Orbi dies plures impendit, licet vno temporis momento totum opus omnibus suis numeris potuisset absolueret; ita cum exornandæ Ecclesiæ suæ alias atque alias ætates asserebant destinasse.

nasse. Cùm igitur hoc sæculo hæreticorum impietas venerabile & sacrum Monachorum nomen per calumnias atque mendacia ludibrio simul & odio exposuisset; reseruata in hæc tempora Societatem, quæ & esset Ordo Religiosus, & in se maximè varius; & tamen ab aliis ita discederet, vt Monachorum neque numero neque nomini accenseretur; & quamuis Ordo esset mendicans, gratis tamen seruiret alienæ salutis. Deum itaque tam multiplici hominum ingenio, tamque variæ animorum procliuatati, sapientissimè consuluisse, ac velut obsecutum, ne in tantâ familiarum copiâ deesset, ad quam præ ceteris sua quemque animi propensio fortiter inuitaret, diuinus impulsus blandè compelleret. Et profectò ita res habet. quàm multi ad certum vitæ Religiosæ genus animum adiecerunt; qui, si non exstitisset is Ordo quem aliis prætulerunt, à ceteris fortassis abhorruissent omnibus? quàm multi in hanc Societatem conuenere; quæ nisi fuisset, numquam de consiliis CHRISTI sequendis consilium mentemque suscepissent? Ita hi ex ingenio & indole suâ sentiebant.

Plures tamen principem causam crediderunt, vt nouas satanæ machinationes nouis præfidiis Deus infringat, & opportuna auxilia laboranti Reipublicæ suæ in tempore submittat: qui vt prouidentiam suam paternamque curam clariùs manifestet, inde solet interdum subsidia petere, vnde minimè speres. Ita cùm Pelagius & Manes omni furore vexarent Ecclesiam, quis vnquam opem contra hostem ex ipso hoste sperasset? Augustinus tamen ex illâ ipsâ factione & colluie aduersus illam prodiit, iamque victoriis insolentem elaramque prostrauit, fregit, euertit; non aliter quàm olim Paulus Iudæorum vim atque rabiem maximè debilitauit atque contudit, quam vnus omnium maximè armauerat. Nostis quoque tam miseris temporibus, quis putasset, Ecclesiæ, quam tot eruditione vanæque eloquentiâ inflati homines inuaderent, suppetias ferendas ab illitterato & rudi milite, eumque futurum huius æui hæreticis, quod olim Nestorio Cyrillus, Iouiniano, Heluidio, Vigilantio Hieronymus, Ario Athanasius? Ita aduersus Albigenes, quorum infelices reliquiæ, teste Florimundo, necdum sunt penitus extinctæ, nobile illud athletarum par, Dominicum & Franciscum, velut in aciem ac puluerem Numen eduxit: omnes hoste suo tantò fortiores ac feliciores, quantò meliorem causam propugnarunt.

Cùm igitur portentum illud orbis terrarum & funesta pestis Martinus Lutherus religionem omnem ex animo priùs excussisset, ac tandem vnà cum veste omnem eius speciem, ipsamque peccandi verecundiam, exuisset, & impium Pontifici Ecclesiæque bellum indixisset; nōne aduersus illum in arenam prodiit Ignatius, homo militaris, qui, deposito sago, humilem lacernam vnaque virtutem & ardorem induit, & novos nouæ militiæ conscripsit socios, quorum inermis pietas de armatâ impietate triumpharet? Non deerant quidem tunc siue sacrorum Præsules, siue illustres in Ecclesiâ Ordines, siue graues Theologi, quorum eruditio & sanctitas magno aduersus eam pestem erat vsui: sed, ne versutissimi hostis astutia plus virium ad inuadendam, quàm diuina sapientia ad propugnandam Ecclesiam adferre videretur; noua

*Tertia
caussa, vt
nouis hæ-
reticis op-
ponatur.*
Genebrar-
dus in Chro-
nico ad ann.
Christi 1521.

Flor. de Hæ-
ref. lib. 5. c. 2.

Florimundus
ibidem.
Genebrar-
dus suprâ.
Suarez To.
4. de Re-
lig. lib. 1. de
Instit. So-
ciet. c. 4. n. 3.

supple-

*Hæresis
quantum
mali in
Europam
innexerit.*

*D. Hieron.
l. 7. in
Isaiam.*

*Costerus in
Præfat. En-
chir. Con-
trouerf.*

supplementa contra nouas machinationes submisit, quæ integra & recentia restaurarent pugnam, suoque ardore inflammarent aliorum animos, sociorumque virtutem subleuarent suâ. Recentium quippe militum vt nouus, ita maior ferè est ardor; dumque verecundia & laudanda æmulatio non patitur fatigatos tironibus cedere, languor sæpè vertitur in virtutem, & hostis pro speratâ victoriâ multiplicem vndique ex inopinato accipit cladem. Et verò nouas fortisque suppetias exigebat sæculi prioris calamitas. Conuellebatur miserandum in modum toto ferè Septentrione Religio, iamque serpebat ad Oceanum hæresis; quæ velut flamma copiosum naçta pabulum, fuso celeriter incendio omnia longè lateque depascebat. Quippe mox à Luthero (ne quid de Anabaptistis dicam) Melanchthon, Carolstadius, Zwinglius, Bucerus, Oecolampadius, Caluinus, similis parenti soboles, prodire: & ab illo, & inter se, & secum ipsi non minùs dissenserunt, quàm, vt ferunt fabulæ, illa subito nata è draconis dentibus militia. vna tamen omnium & concors in eo erat voluntas, vt nihil religionis præter nomen inane seruarent. Etenim ex eâ tollebant, quidquid libido & animi mollities horreret. Itaque accubantes in conuiujs, vino languidi, cibo confecti, sacrosancta Fidei mysteria damnabant; & quidquid Bacco & Venere suggerentibus cructabant, pro cælesti volebant esse doctrinâ. In sacrarum Litterarum interpretatione non sensum, non Dei mentem, non Patrum, non Conciliorum auctoritatem; sed libidines suas in consilium adhibebant, & deliramenta sua pro diuinis oraculis passim venditabant. Nec religio erat Dei verbum adulterare, aut etiam è sacrorum voluminum numero euellere libros totos, si nimis apertè insanix suæ aduersarentur. Hoc ausi, quod flagitium non auderent? Nullum propè tam erubescendum erat scelus, cui ex Euangelio illo suo patrociniū non quærent: hinc nulla apud eos castimonia, nulla votorum religio, nulla ieiunia, nulla sacrorum, nulla Dei præcipientis aut vetantis reuerentia. Pestifera interim dogmata auidè hauriebantur à rudibus populis in solatium delinquendi, pronâ semper in peius naturâ, sibi, vt fit, libenter obsequente. quo quisque impetu cupiditatis suæ rapiebatur, hoc putabat aut oportere, aut licere. Itaque Deum, Diuos, homines certatim violabant. adeò non satis esse videbatur, si moribus suis assererent illud Diui Hieronymi dictum, neminem esse tam impium quem hæreticus impietate non vincat, nisi etiam inter se de palmâ impietatis contenderent. Meritò igitur Theologus ille eruditione & virtute clarus scripsit, aliud ad animarum exitium dæmones non esse facturos, si humanâ specie in terras venirent. quidquid enim ad scelerum horrorem incitat, quidquid virtutem ac pietatem commendat; hoc omne tamquam aniles fabulas explodebant, atque ex hominum animis ac memoriâ ibant euulsum. Tam robustæ interim erant impudentiæ, vt purissimi se fontes Euangelij recludere passim iactarent, cum aditum ad omne nefas omnibus aperirent. Quod Euangelium dum propagant, rapinis, cædibus, rebellionibus omnia permiscentes, sacrilegijs suis speciosum Reformatæ Religionis titulum imponebant; cælum, flagitiorum pretium, suis asseclis addicentes, modò crederent eò se, quamuis per

sacri-

sacrilegia & libidines suas, ire. Catholicos verò, auitæ Religionis tenaces, crudelissimè trucidabant; vt quibus æternam vitam auferre non poterant, hanc saltem eriperent. Nec ætati, nec sexui parcebant. Christiani sanguinis inundatione Regna integra cruentarunt. voluptas captabatur ex innocentium suppliciis, tam barbaris & horrendis, vt priscam tyrannorum immanitatem faciat mitem huius comparatio: vt quæ ad carnificinam tantam damnarentur, satis erat criminis Catholicum esse. Sed quid hæc refero, perinde ac si hæreseos sacrilega facinora vel summam numerari queant? defleri possunt, non narrari. E Saxoniâ igitur pestis hæc prodiens Germaniam ferè totam occupauit: inde ad Aquilonem & Orientem conuersa, Daniam, Noruegiam, Sueciam, Gotthiam, Pannoniam, Hungariam populabunda vastauit. Tum ad Occidentem & Meridiem pari celeritate delata, Galliam inuasit; Angliam deinde, Scotiam, Hiberniam, penitus funestauit. Ita ab vno Saxone remulento lacerata in membris suis Ecclesia, an opus non habuit auxilio nouo & robore, quo vel damna sua repararet, vel bacchantem illam furiam comesceret? Opus habuit profectò, & datum est tantò potentius, quantò clades erat nocentior. Ignatium cum Luthero commisit Deus, metuendum hosti aduersarium, quia profligatissimæ impietati, inuicta arma, Christianas virtutes obijcientem. Lutheri assecclis Societatem suam opposuit, quæ tantum flagitiorum horrorem, quantam hæresis scelerum licentiam; tantum amorem pietatis in terras & regna inueheret, quantum illa virtutis odium incautis populis instillabat: non minùs denique humanam salutem muniret, quàm illa affligeret. Satis vt appareat, deploratissimo illo tempore Societatem à diuinâ prouidentiâ excitatam; vt Ecclesia nouo præsidio aucta, tam ingentia stragis imminentis acceptæque damna feliciùs vel amoliretur, vel refarciret.

CAPVT SECVNDVM.

Societas vaticiniis prædicta.

VT imminentes populis clades, ita magnas felicitates Deus orbi frequenter prænuntiat prodigiis, signis, vaticiniis: illas, vt impios metu potiùs emendet, quàm pœnâ, & exitium in salutem vertat; has, vt soletur bonos, & ærumnarum acerbitates, quæ illos vrunt, mitiget, ac posteritatis gaudia cum illis communicet. Certa siquidem meliorum spes à præsentis malorum sensu furtim abducit animos; & quæ tempore separata sunt, plenâ voluptatis cogitatione iungit, vt sæpè non minùs iuuent exspectata, quàm accepta delectent. Nec minùs posteris duplicatur gaudium, cum quod amant, id antequam esset, Deo peculiariter curæ fuisse intelligunt; seque eo bono plenè frui, cuius solâ expectatione maiores illorum votoque gaudebant. Crescit etiam à vaticiniis, rerum quæ sic prædicuntur, maiestas & reuerentia. Quis enim dubitet de illarum sanctitate, quas Veritas ipsa antè laudat, quàm terris ostendit? Certè diuinum quiddam eis inesse oportet, quæ etiam ante

*Prædictio-
nes bono-
rum ma-
lorumque
in caute-
lam, &
solatium:*

*etiam in
commen-
dationem.*

*sunt ob-
scure, &
ab euentis
lucem ac-
cipiunt.*

Act. 9.

originem suam à Numine quodammodò consecrantur & commendantur posteritati priùs, quàm vel illæ vel posteritas esse cœperunt. His adde, huiusmodi vaticinia amoris quædam esse eaque perspicua signa: qui, si exilis est, celare se potest; immensus, erumpit, nec arcanorum patiens est. CHRISTVS igitur, quia Ecclesiam suam tenerrimo sponsi amore diligit, non sustinuit Societatem suam suppetias illi laturam tam diu occultare, donec eam orbi daret. Prælibandum erat sæculis prioribus illius gaudium. Sed futurorum prædictiones quàm veræ, tam obscuræ: neque aliter ferè lucem solent accipere, nisi ab euentis; quæ prænuntiata fuisse, nullum ipsa dubitationi locum relinquunt, cum omni ex parte vaticiniis suis respondent. Quàm apertè, quàm non inuolutè (vt nobis iam videtur) & sine ambagibus locuti sunt Vates de venturo in orbem humanæ salutis assertore CHRISTO? Eum omnes canebant, promittebant, & ceu præsentem panè certatim deprædicabant. Vis adeò illum coloribus Isaias depinxit, vt rerum gestarum historiam scripsisse potius, quàm quosdam spei tantùm radios strictim velut per nubem emicantes, vt Vatis mos est, ostendisse videatur. Quàm tamen omnibus qui illum antè legebant, visus est obscurus? *Obsecro te*, inquit ille, *de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?* Potèstne inuolutius aliquid esse, magisq̃ cæcum, quàm si non appareat, quo de homine, aut quâ de re sit sermo? Apostolis, quos ipse Seruator tam diu, tamq̃ accuratè erudiuerat, non intelligebantur Scripturæ (sic Hebræi vocabant sacra Vatum volumina) donec infuso de cælo Spiritu, eorum ingenio quasi accensâ per noctem face præluxisset. Quid, quòd Pontifices ipsi, quibus incumbibat diuina oracula interpretari, longè sibi alium Messiam, moribusq̃ & apparatu à CHRISTO planè diuersum, finxerant & expectabant? Et quamquam, vt diuinæ legis ac voluntatis interpretes, veteraq̃ euoluerent, ac noua effarentur; se tamen, vt Caiaphæ contigit, non capiebant ipsi, suaq̃ illos oracula fallebant. Adeò quasi obscurâ sub nube occultari solent, quæ venientes anni affusâ euentorum luce paulatim euoluunt ac produnt; nec aliter ferè humanæ mentis aciem ludunt, quàm quæ oculis eminus obiecta, dubiâ sui specie illos quantumuis fixos intentosq̃ fallunt. Moueri videas eminus quidpiam; sed simul, an seipso, an ab alio, ambigas: si edita quietaq̃ stet moles, turrim te videre, an arborem, dubites: si progredi cernas, ob interval- lum tamen hominem à iumento sæpè non discernas, quamuis tam acutùm videas quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius.

*Ecclesia à
Prophetis
descripta.*

Nos igitur, qui sacrorum voluminum arcanos sensus eminus tantùm, & oculis deficientibus sequimur, & ad quos temporum & æui vitio non omnes libri diuini peruenerunt, in tenebris versamur multò densioribus: ac tum demum vaticinia perspicimus, cum quæ ab illis eminus, & velut per nebulam ostentabantur, cominus tandem pulsâque nube propiùs intuemur. Tum verò iucundâ memoriâ repetimus, qualis antè res visa fuerit, quid dubios reddiderit, quidve latuerit, cur vsque adeò hallucinaremur. Sed vt eò veniamus, quò hæc tendunt; Sacra veteris æui oracula ideam quamdam Ecclesiæ descriptionemq̃ exhibent, inde à CHRISTI aduentu, Regniq̃ eius constitutione, pertinentem vsque ad

ad sæculorum omnium decursum vltimamque metam; & in iis describunt tempora in quibus versamur. iubent enim Ecclesiam in primis *Premonita de periculis, sed securitate de victoriâ confirmata.* securam esse de victoriâ, quamvis impietas omnibus inferorum armata furiis, omnes in illam vires & rabiem effundat atque consumat. Videtur quidem interdum iis tantum non succumbere: sed opportuno auxilio subleuabitur à Duce & Imperatore suo; & ex metu luctuque ita recreabitur, vt lacrymæ, quas dolor expresserit, gaudio manare pergant. Quemadmodum belli Ductores hostium consilia & conatus, quos per exploratores cognouerint, militibus solent exponere, ne ad improuisas irruptiones trepidi arma fortassis & animos abijciant; vtque periculis animosiùs occurrant ac resistent, eos propinquâ copiarum auxilium spe confirmare, certamque ab his victoriam polliceri: denique suum in illos commendare amorem, curam, liberalitatem; atque ita sæpè illos accendere, vt à periculis ipsis & cladibus animos sumere videantur. Eundem in modum Deus, qui Ecclesiam suam in hostico militantem, in aperta quandoque & extrema discrimina videt adducendam, spem eius certissimis erexit promissis, fore quidem vt acerrimè oppugnetur, & in magnas redigatur angustias; sed tandem vt causâ, ita bello victricem fore. Tempora, quibus superiore æuo affligebatur Ecclesia, iam tum Regio Vati ostendit, eiusque verbis præmonuit, non defuturos proditores suorumque desertores castrorum, qui *Psal. 67.* ciuile quasi bellum per seditionem excitarent. Sed nōne promittit se laboranti pro voto subuenturum, profusâque in afflictos liberalitate semper vsurum? & cum *infirmabitur*, quæ opem ei ferat, opportunè conscripturum nouam, inuictique roboris legionem, quam adeo suam suoque nomine volet appellari? Certè, qui sequentia vaticinij verba, quique quæ euenerunt expenderit; Societatem IESV laboranti Ecclesie, totque suorum defectionibus *infirmatae*, in tempore submissam, non obscurè fatebitur adumbratam. Cum enim ab armatâ perfidiâ cingeretur vndique & inuaderetur, & à suis, qui magno numero rebellabant, premeretur atque *infirmaretur*; an non Deus omnia in melius vertit, atque ex hac ipsâ secessione, mollibus & ignauis quasi resectis, illam longè fecit illustriorem ac valentiorē? quippe spurix illi, deliciisque fractæ, & se tantum corporaque sua curantium turbæ substituit Societatem, legionem illam suam; quæ & eius vestigiis quàm proximè conaretur insistere, & hostibus intrepidè se opponeret. Obscuritatem sententiæ Davidis faciebat vocabulum Hebræum *חַיַּת* *haiath*, quod quidem cohortem siue societatem significat; ob nominis tamen ambiguitatem, vt faciliè fit, Interpres verterat in vocem *animalia*: quâ versione nihilominus positâ, adhuc eodem spectare potest oraculum, vt eleganter demonstrat Velasquez noster. Sed res adhuc absens, aciemque dubiam subterfugiens, illud haud paulò reddebat obscurius. Euenta cum vaticinio conferamus. Quàm longè patet ad Orientem Asia, quàm latè ad Occidentem America excurrit, quàm vasta ad Meridiem protenditur Africa, per tam immensa terrarum spatia verus Dei cultus pridem exoleuerat. in Europâ, parte orbis minimâ, supererat Ecclesia; sed seditione belloque intestino miserè

lacerabatur, cùm Deus opem illi ab æuo promissam ferens, iussit *animalia sua habitare in eâ*; siue, vt sonat Hebræa vox, Societatem suam, cohortem suam, legionem suam, iussit *habitare in eâ*. Cùm audis *animalia sua* in auxilium mittere, an equos generosum animal, an elephantos ingeniosam belluam, & militiæ idoneam, an tigrides, an leones, & si quæ sunt his aut ferociores aut fortiores fera, missurum in hostes arbitraris? id si opinaris, procul aberras à vero. *Sua animalia* suos vocat milites, quorum robur & virtutem apud alium Vatem animalium notis figurisque descripserat: non aliter quàm Seraphim & Cherubim, summos felicissimosque militiæ cælestis Principes, animalium similitudine adumbrauerat. Ita se Numen captui nostro accommodat: vt, quæ sensibus nostris subducuntur, aliquâ tamen ratione intelligamus. Sed quæ & qualia facit *sua illa animalia*? Videamus enim, an Sociis IESV nomen hoc conuenire possit. Dat animalibus suis *frontes quatuor*, vt in omnem mundi regionem non per interualla, sed eodem simul tempore oculos circumquaq; defigant. *Vnumquodque, inquit, ante faciem suam gradiebatur.* hoc est, gradiebatur quâ facies spectabant; spectabant autem in omnem simul partem. Non igitur Europæ tantum legionem illam suam quasi præsidium imposuit, sed in hostem toto orbe sparsum emisit; non tantum sollicitus seruare conuulsæ Ecclesiæ reliquias, sed etiam oppressa reliqui orbis Regna ab immani tyrannide & barbarie liberare. Agnoscisne igitur in animalibus his Societatem? de quâ Pius Pontifex, *Non contenti*, inquit, *terrarum finibus*, vt quorum animis & virtuti vnus orbis non sufficeret, *usque ad Orientales & Occidentales Indias* quasi novos mundos penetrarunt. Sed cur? an vt aurum inde gemmasque, & incognitas merces reportarent? *Perque eorum*, inquit, *spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouerunt.* Vix egressi erant ad bellandum *bella Domini*, cùm Regna integra ditioni Regis sui CHRISTI subiecerunt. *Ite*, inquit Isaias, *Angeli veloces.* Militiam hanc iisdem titulis ornat eodemque honore, quo cælestem: modò *animalia*, modò *Angelos*, mox alio compellabit nomine. *Ite*, inquit, *Angeli veloces.* magnum in celeritate solet esse momentum. *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam*, ad regiones ab idololatriâ & hæresi luctuosissimè vastatas, pridem rescissas ab Imperio meo & auulsas. *Ad populum terribilem, post quem non est alius.* ad Iapones & Sinas, vbi continget vobis victoria, sed non incruenta. Rigandi sunt agri illi vestro sanguine, vt in iis palmæ vestræ laureæque victrices latius crescant. Sæuiant in vos qui populum istum meum *conculcauerunt*. Sed ne palmam in manibus vestris timor infringat: audete modò vincere. Si tantum pugnaueritis, vel cadendo vincetis. *Ite*, & longâ spe propè fractum populum, ac diurnæ tyrannidi miserè intabescens, in libertatem vindicate. *Ite* per ignota priscis maria, & ceu *nubes* per orbem circum undique *volate*. Nulla vos moretur corporis curandi, nulla comitatus cura. Quos olim nisi *sine sacculo & perâ*, nullius rei penuria à gloriosissimis expeditionibus retardauit. Neque vos detineant eiusmodi onera & sarcinæ, impedimenta potius, quàm subsidia militiæ meæ. Accepto imperij signo, *ite, volate*; & vt *grauida nubes* doctrinam vestram usque in

*Societatis
descriptio.*

Pius V. in
Bull. Societ.
p. 112.

*Societas
prædicta
ab Isaiâ
Propheta.
Isaiæ 18.*

in vltimas infulas effundite; meiſque amoris obſequiis velut culturâ ſementem, quam facitis, fouete.

Hæc ego, quia magnifica & auguſta, verecundarer Societati adſcribere; niſi opera Dei manifeſtare, non tam nobis glorioſum eſſet, quàm illi; & ſi quæ dico, à me eſſent inuenta. Sed cùm ab incorruptis graui-
busque auctoriſus, Benzonio, Lumnio, Bozio, & Vlyſſe Aldrouando aliis-
que, Societati tribuantur, cur fas non ſit eorum iudicium ſenſum-
que ſine inuidiâ referre?

Habuit etiam Vates ſuos Eccleſia, poſtquam ex vetere illâ Iudæorum in anguſtiorẽ Deoque magis dignam ſpeciem à CHRISTO eſt renouata: quos inter primus & vnus ferè celebratur Ioannes, Apoſtolus idem, & ſacræ Hiſtoriæ accuratiſſimus ſcriptor. Is in eo libro, quem ſcribit de rebus quas in Eccleſiâ euenturas à Deo acceperat, vidiffè ſe ait ſtellam de cælo cadentem, cùm quintus Angelus tubâ cecinit. Quid, obſecro, dici poterat ad rem noſtram aut opportuniſus aut euidentius? Eccleſiam cælum, Doctores ſtellas, Angelos ductores Ordinum & Eccleſiarum rectores, quaſi ſacris notis deſignari nemo neſcit, quicumque vel mediocriter in ſacris Litteris eſt verſatus. Hinc aliquot antè ſæculis, velut in re minimè dubiâ, minimeque obſcurâ, S. Thomas Aquinas, aut, vt alij, Anglicus, quatuor Angelis quatuor Prædicatorum Ordines, qui ſuâ ætate florebant, deſignatos ait. De quinto ſic interpretatur dicam, an vaticinatur? *Alium ait Prædicatorum Ordinem excitatum iri, cùm alia fuerit hæreſis exorta.* Quidquàmne vel à nobis, qui prædictionem euentu comprobataſi vidimus, dici poſſet apertiſus? Orta eſt hæreſis, cùm *ſtella de cælo cecidit*, cùm Docteur Lutherus ab Eccleſiâ ſeceſſit. Quid cenſeris, Pannoni, tuque Bellarmine, viri ſacrarum Litterarum peritiſſimi? De Eccleſiâ, inquiunt, & cæleſti Religionis virâ, repentino & horribili caſu Lutherus in terram decidit, factus de Sacerdote profanus, ex paupere locuples, ex cælibe & continente maritus & adulter: humilem cellam in palatium, ſacram & pannofam veſtem in vanam & mollem, victum tenuem & parabilem vertit in lautitias & cupedias: quique propter CHRISTVM agros, nummos, liberos, vxorem contempſerat; iterum vxoris, liberorum poſſeſſionumque cauſâ CHRISTVM reliquit, & Chriſtianam libertatem in libidinum licentiam commutauit. *Cecidit igitur ſtella*, erupitque ex inferis hæreſis, cùm Ignatius, & ille quem ducebat Ordo, *tubâ cecinit*, diuini-
que Verbi præconium quaquauerſus cœpit extollere. Quiſquàmne igitur dubitabit, an magnum illud fuerit bonum, quod Eccleſiæ vaſtitatem ſuam lugenti, & extremis cum periculis conſiſtenti Deus promiſit? quod oraculis toties repetitis, quod verbis tam amplis tamque magnificis commendauit? Ingens proſectò diſcrimen fuit, quod à tam infami ruinâ ſtellæ de cælo cadentis adiit. Quippe data erat ſtellæ caducæ *clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi: & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol & aër de fumo putei.* Numquid enim hi quinti Euangelij buccinatores, diuini cultus puræque religionis lucem, quam extinguerenon potuerunt, errorum caligine velut denſo fumo inuoluerunt; adeoque Solem ipſum iuſtitia Deum proie-

Benzon.lib.
1. de Iubil.
cap.8.
Io. Freder.
Lumn lib 2.
Corn. à Lapide in Iſa.
cap.69.

Societas
prædicatorum
tributa à
S. Ioanne
Euangel.

In cap. 9.
Apocal.

Apud Oſor.
Tom. 4.
Conc. I.
Bellarm.
Præfat. ad
Tom. 3.

Etissimâ viuendi licentiâ, velut obiectâ nube, ita obscurare conati sunt, perinde ac si omnino non esset? Sed nolo tam funesto argumento ingentis, quo clades illa abundè pensatur, solatij sæcularem hanc fœdare lætitiâ. Est profectò vnde laudemus Dei benignitatem vīgilemque curam, qui fuit in necessitate *adiutor fortis*; iacturamque illam nouo multiplicique cælorum ornatu ita solatur, vt vitiatum Ecclesiæ noxiumque germen videri possit amputasse, cuius loco succrescerent noui furculi, lætissimâ foliorum vimbâ, & mox fructuum copiâ exuberaturi; aut certè eradicatæ labruscæ feracem præstantium racemorum vitem substituisse.

Psal. 70.

*Predicta
etiam So-
cietas à S.
Vincentio,
Tract. de
Vir. spiri-
t. cap. 19.*

*Et à Ioa-
chimo Ab-
bate.
Benzon. ex
Ioach. Abb.
c. 10 & 14.
in Apoc.
Ioach. c. 13.*

*Idem cap. 1.
in Icrem.*

*Idem in
c. 14. Apoc.*

Sed non contentus promissione semel factâ, sicut olim omnibus oraculis, vsque ad designata & loca, & tempora, & hebdomadas, Filium venturum canebat; imò illo ipso tempore quo venerat, cum per Pontifices indicabat, cum Herodi responsum est quo loco nasciturus esset: ita modò hanc Filij sui Societatem, vsque ad ipsa ferè tempora quibus est nata, Ecclesiæ suæ promittere non cessauit. Ego verò medij temporis vaticinia non exponam vberiùs, quæ partim ex S. Vincentio commendat atque explicat Orlandinus, partim ex Ioachimo Abbate plurima præclarissimaque adfert Benzonius. Nimis enim magnifica sunt & illustria, quàm vt à nobis sine verecundiâ possint fusiùs referri. quæ quidem nisi publica essent, & aliquot etiam sæculis ante Societatem conditam in lucem edita, suspensionem mouere possent, non iam tum pronuntiata, sed postea fuisse excogitata; adeò manifestè Societatem non quasi futuram, sed velut præsentem, nec minùs æuo illi quàm nostro notam describunt. *Venturum enim aiunt nouum Ordinem & Religionem Doctorem, designandum ab IESV, qui ita Clericorum sit, vt complectatur etiam laicos Religiosos, qui clareat sexto Ecclesiæ tempore, atque in fine mundi; eumque fore & Apostolicum, quique peculiariter subsit obedientiæ Summi Pontificis, & eruditum, qui tumidis magisteriis (verba sunt Vatis) studiis suis silentium imponat.* Quàm hæc plana, quàm aperta, quàm Societati propria! numquid enim Societas hæc alio quàm IESV insignitur nomine? numquid non Ordo est Clericorum, qui & adiutores habet laicos? Quàm multis errorum magistris eruditione suâ scriptisque silentium imposuit? Sed quis ferat à nobis dici, quòd iidem dicunt Auctores; Ordinem illum à *spiritus libertate*, & Dei erga illum fauore præcipuè commendandum? *perfectiōne alios omnes superaturum, & instar Beniamini præ ceteris à Deo diligendum? illius operâ Pontifices potituros pace? Ordinem hunc iustorum futurum, cui datum sit perfectè imitari vitam Filij hominis, collecturosque in arcam Domini ultimam messem?* qui dicantur *sedere super nubem propter contemplationem: futurum denique Ordinem perfectorum virorum, seruantium vitam CHRISTI & Apostolorum?* & id genus plura; quæ tamen à Benzonio & aliis Societati IESV attribuuntur. Faxit Deus, vt hæc tam præclara encomia factis representet Societas.

Pauca nunc libet recensere, quæ sub ipsum Societatis ortum edita sunt oracula; quò propinquiora, eò etiam apertiora: perinde ferè atque aurora, à sole iam vicino plus lucis mutuata, sublustri nocte haud paulò est clarior. Obiit Mediolani annis ante Societatem conditam circi-

circiter quindecim Archangela Panigarola, Cœnobij S. Marthæ, cui præfuit, Religiosa, magnæ virtutis mulier. Huic ferunt Diuos sæpè spectabiles se obtulisse, & familiariter cum eâ sermocinando futura multa prædixisse. Fortè imploranti subsidium pro Ecclesiâ, quam peccandi impudentia, & ex hac sensum nascens hæresis miserè ibat infestatum, diuinitus responsum est, appetere iam tempus illud, quo Ecclesiæ toto orbe laboranti succurreretur, per Sacerdotes Apostolicos de Societate IESV. Hoc Diuûm monitu mirè solata suas Archangela, decessit. Maria deinde Arconata, Monasterij eiusdem Antistita, certas preces Virginitatibus suis indixit, quibus Deum tam felicium temporum accelerationem quotidie flagitarent. Anno tandem 1564. S. Carolus Borromæus in Pastoralis curæ subsidium impetrauit Benedictum Palmium, *eloquentem* (vt Glusianus) *& zeli plenissimum concionatorem Societatis IESV, cum alijs sodalibus, quorum Ordinem optabat Mediolani stabilire.* Horum aduentu & nomine cognito, sacræ illæ Virgines, apud quas recens adhuc erat Archangelæ memoria & vaticinatio, rem omnem Palmio exposuere, & publicis postmodum litteris ad Claudium Aquaniuam Societatis IESV Præpositum Generalem datis, Antistitam suam annis superioribus de propinquo Societatis ortu ac virtute, ita, vti dictum est, vaticinatam esse testificatæ sunt. Par fuit huic altera prædictio, æquè recens.

Prædicta etiam ab Archangelâ Panigarolâ & alijs.
Sacchin.
Hist. Societ.
Tom. 2. l. 7.
num. 36.

Ioan. Petr.
Glus. l. 1.
Vitæ c. 9.

Franciscum Xauerium Parisiis splendidè nimis ac magnificè viuentem parens domum reuocare decreuerat. Odorata consilium parentis, Francisci soror, Discalceatarum Antistita, virgo sanctimoniâ insignis, Iasio Patri persuasit, ne sumptui parceret: quippe illum à Deo noui Orbis vltimique Orientis Apostolum destinatum. Exstant hæ litteræ in Xauerio castello testes vaticinationis; cuius euentus tam orbi est notus, vt nullam eius partem lateat. Nec Belgium hoc nostrum eiusmodi oraculis non gloriatur.

Turfell. Vitæ
S. Xauer. l. 1.
c. 2.

Erat Arnheimij Reinolda vidua opinione sanctitatis inclyta. Huic Deus aperuit Religionis & bellorum calamitates, Germaniæ ac potissimum Belgio imminentes. Sed, armis vtcumque positis, Religionem quoque Catholicam per nouum Religiosorum Presbyterorum Ordinem instauratum iri. Hoc Numinis oraculum Reinolda sex ante natam Societatem annis in coronâ propinquorum exposuit, vt latius Libro sexto huius Operis explicabitur. Sed quia è pluribus Europæ regionibus singula referre scriptionis huius angustia non permittunt, traicere placet in alium Orbem.

Rader. in
Vitâ P. Canisij l. 1. c. 1.

Societas nostra vt saluti fuit etiam Ethnicis, ita & illis multò antè fuit à Deo præmonstrata. In vastissimis illis Paraquariæ prouinciis, tantam vbique inter barbaros memoriam vestigiaque S. Thomæ Apostoli inuenere Socij, vt dubitari non possit, Apostolum istic olim fuisse. Sed nihil Christianæ Religionis illic durauerat præter famam, Apostoli que & vaticinationis ab illo prolatae memoriam. Prædixerat iam tum, post multa sæcula Sacerdotes sibi in Apostolico munere aliquando successuros, qui eadem, quæ tunc ipse, posteros docerent; qui que, vt ipse, cruces manu gestarent. Visa in manibus nostrorum crux, quam horum ignari pro scipione gestabant, & subsecuta Euangelij explicatio, barba-

Ann. Paraq.
1626. &
1627. fol.
109.

ris fidem fecit, nostros esse eos, quos Apostolus olim venturos promiserat. Oraculum ipsi à maioribus longâ serie acceperant. Nec vanum commentum esse creditum fuit, cum per disiunctissimas nationes, quas inter nec est nec esse potuit commercium, ab omnibus idem prorsus vaticinium celebraretur. Hæc in Occidentis Indiâ.

An. Æthiop.
1625. f. 217.

In Æthiopiâ ferunt quemdam ope nostrorum CHRISTO adiunctum asseuerasse, sibi apud Galas (populus est Æthiopiæ præ ceteris barbarus) agenti ab incolis dictum: venturos eò breuî Sacerdotes albos, qui Æthiopiam errorum plenam, aliam legem essent edocturi.

Ribera in
Vit. S. Teref.
l. 4. c. 5.

Plura non recenseo, ne copia pariat fastidium. illud tamen tacitus præterire non possum, quod euentu suo comprobandum, ut cetera, confidimus. S. Terefiæ rerum cælestium contemplationi suauiter intentâ oblata species Sociorum IESV, candida in calo vexilla manu gestantium. Quod spectaculum magnâ voluptate intuenti, Quid si scires, inquit CHRISTVS, quantum opis olim ab his ferendum sit Ecclesiæ? Atque hoc idem illud est quod Ioachimo Abbati visum fuit. Sed spes tanta bonis erit solatio, nobis verò stimulo, ut virtutem paremus, ac animos, hac Dei militiâ & Societate in vltimo rerum discrimine hosti obiciendâ dignos.

CAPVT TERTIVM.

IESVS *primus ac præcipuus auctor Societatis.*

IESVS
primus au-
ctor So-
cietatis.

Societas IESV, ut à S. Ignatio de Loiolâ non ducit nomen, ita neque originem primam. & aliud sentire aut loqui, nefas. Neque hæc filiorum in Parentem est iniuria, honorem illi suum abrogantium, sed sinceritas iudicio illius & veritati subscribentium. Quippe Societas IESV humanum inuentum non est, sed ab illo ipso profectum, cuius nomen gerit. Ipse enim IESVS illam viuendi normam, ad quam se dirigit Societas, suo primùm exemplo, deinde etiam verbis expressit. Vota siquidem illa, quæ sunt nexus & velut anima Religionis, Apostolis suis ac Discipulis primus proposuit, persuasitque. Quæ res cum è DD. Augustini, Hieronymi, Thomæ, principum Theologorum, sententiâ tam sit manifesta, ut in dubium vocari non possit; quid causæ est, cur non & Religiosos Apostolos fuisse, & vitam Religiosam ut à CHRISTO primùm traditam, ita ab Apostolorum Societate primùm acceptam cultamque fuisse fateamur? Idem æquè certò affirmare licet de Clero illius ætatis fermè vniuerso, qui ad Apostolorum exemplar totus instituebatur. neque verosimile est hanc Religionem cum Apostolis extinctam intercidisse; sed continuâ successione in eorum Discipulis fuisse propagatam. Dubitare de hac re non finit Possidonius in Vita S. Augustini, quem refert *mox à sacerdotij Ordine suscepto intra Ecclesiam instituisse Monasterium, & cum Dei seruis viuere cœpisse secundum modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam*. Sic Possidonius.

Sed, quod ad faciendam fidem satis est: hæretici Apostolos his votis obstrictos fuisse negant; neque castè vixisse, etiam postquam CHRISTVM

STVM

STVM vocantem secuti sunt, tumultuosissimè vociferantur. Sentiunt enim arcam hîc religionis suæ, hoc est libidines suas peti, quæ illis prima sunt maximaque religio. ex harum enim arbitrio omnia nouæ religionis suæ placita sanxerunt. Quorum tam sollicita aduersus manifestam veritatem digladiantium insania, dum seipsam iugulat, simul conuincit, quis sit semperque fuerit Orthodoxorum de Apostolorum Religione sensus, quæ sententia. Apostoli igitur, primi que illi Sacerdotes Religiosi, non idè tribus illis votis sese obstrinxerunt, vt à turbâ remoti sibi tantum ac Deo viuerent, sed vt in suam aliorumque salutem pari solitudine & curâ incumberent; carceres, supplicia, mortes in extremis ducerent, quandocumque ageretur salus animarum: pro quâ omne solum illis esset patria; vexari à barbaris, voluptas; ludibrio haberi, gloria; excarnificari, beneficium; votum, perire.

Quæ cum ita sint, perspicuum est, Societatem IESV ab Apostolorum Instituto ac Religione non differre nisi tempore; nec esse nouum Ordinem, sed tantum instaurationem quamdam primæ istius Religionis, cuius auctor vnus & solus fuit IESVS. Sicut enim Apostoli saluberrimis Magistris sui consiliis obsecuti, Euangelij promulgandi causâ castam pauperemque vitam duxerunt; sic idem Institutum profitentur quicumque huic Societati dant nomen. Et quemadmodum illi peculiariter se CHRISTO consecrarunt, vt pro salute animarum ex eius nutu ad quodlibet latus mundi impigrè aduolarent: ita etiam Societas IESV, quacumque se porrigunt terræ, quacumque se maria diffundunt, obedientiæ suæ laborumque spatium explicat. Apostoli ceterique Discipuli CHRISTVM, quamuis iam ab hominum commercio sublatum, præsentem tamen in Petro & imperantem pari obediendi studio semper agnouere: Societatis huius alumni in idem prorsus obsequium, CHRISTI Vicario deuouent sese, eiusque nutum pro diuinò oraculo semper intuentur. Denique sicut illi & communi vitæ normâ, & continuis vastissimorum itinerum laboribus pro salute alienâ susceptis CHRISTVM ducem secuti sunt: ita Societatis homines (quod de illis dixit Pius IV.) *sicut nomen IESV assumpserunt, ita opere, doctrinâ & exemplo Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur.* Ex quibus satis apparet, Societatem IESV non esse Religionem nouam, sed vel eandem quæ fuit Apostolorum, vel illi simillimam, quæ primum sui auctorem, præter IESVM, agnoscat neminem.

Nec aliud sensere Summi Pontifices, quorum effata in rebus huiusmodi errori non sunt obnoxia, quia nescio quid instar oraculi ab ipso Numine accipere existimantur. Itaque lecta Instituti nostri formula Paulo III. hanc vocem expressit: *Spiritus Dei est hic.* Gregorius XIII. in geminâ Societatis confirmatione, *S. Ignatium institutorem ac Socios eius à Spiritu sancto excitatos* pronuntiat. Gregorius XIV. Religionem Societatis IESV *nouissimis hisce diebus diuinâ prouidentia excitatam* ait. Ita Pontifices: quorum testimoniis non pro arbitrio adhibetur fides, sed debetur. Quin ipse S. Ignatius Societatis conditæ laudem non solum ex modestiâ, sed etiam ex animi sui sententiâ, Deo attribuit omnem, dum ait,

*Societas
IESV est
vita Apo-
stolica.*

*Societas
diuino nu-
tu insti-
tuta.*

summam sapientiam & bonitatem Dei creatoris nostri esse, quæ conseruatura est, gubernatura, atque promotura in suo sancto seruitio hanc minimam Societatem IESV, vt illam dignata est inchoare.

Quid verò illa tam illustris, totaque miraculum, Ignatij adhuc iuuenis & cælestium rerum rudis, & militariter ferocis, conuersio, gladiique & balthei cum scipione & sacco permutatio? quid illa species CHRISTI ferentis crucem, suumque Romæ patrocinium pollicentis, precanti oblata, dum Ordinis sui approbationem procuraturus peteret Romam? an hæc non euincunt, opus quod moliebatur Ignatius, Dei fuisse, non hominis? Quid illa Bartholomæi Guidiccioni Cardinalis subita mutatio, quæ illum ex Ignatij aduersario repente in patronum vertit, tametsi contra novos Ordines, Collegarum omnium animos & suum obfirmauerat? Non fuit hæc iudicij humani inconstantia, sed vis occulta diuini imperij, humanam pertinaciam frustra renitentem expugnantis; cui facile est, vt voluntatis suæ obstacula disiciat, ipsam quoque contumaciam frangere.

Argumenta denique Societatis à Deo, non ab homine, originem trahentis sunt, approbatio eius & confirmatio à tot Pontificibus renouata, & aliis semper atque aliis diplomatis stabilita; tot hominum doctrinæ & genere illustrium, qui Societatem amplexi sunt, incredibilis virtus & constantia; tantum eius tam breui tempore augmentum, per tot aduersariorum impetus crescentis, imò ab illis vires capientis, nec nisi obiectâ omnibus patientiâ pugnantis; profectus denique ad fidei, pietatis ac religionis incrementum tantus, vt, si luctuosum videatur aliquot populos per hæresim ab Ecclesiâ reuulsos defecisse, non minùs iucundum sit tot nouas gentes ad CHRISTVM per Societatem adductas. Non hæc Ignatij, non Sociorum eius fuit industria, quia mortalem imbecillitatem excedit. vis est Numinis, Societatem suam esse opus probantis: cui animos sufficit & vires, vt quod ipse vult, illa nihil cunctetur aggredi; quod ipse facit, facere illa videatur. quæ donec, vt cœpit, origini suæ hærens laborabit, tam diu malis humanis altior, caducâ mortalitate robustior, sentiet etiam originis suæ magnitudinem & vires.

CAPVT QVARTVM.

Cur huic Ordini nomen Societatis IESV.

VErè cæca est inuidia, quæ non discernit in quid impetum faciat, modò in eum quem odit, rabiem suam effundat. laudem in contumeliam vertere, honestum probro, virtutem crimini dare nihil cunctatur. indulgere sibi gaudet, etiamsi aliud furoris pretium non referat quàm maius tormentum sui. Hoc sentit malo suo infelix hæresis, quæ non tantùm Societatis homines odiis, calumniis, & vbi vel fucato fictoque religionis aut iustitiæ titulo potuit, etiam gladiis & securibus semper inuasit; sed etiam Societatis nomen omnibus probis & conuiitiis exagitauit, tamquam ab ipso fastu & superbiâ petutum. quod reuera, vti mox demonstrabimus, ipsa animi submissio excogitauit & reli-

religio. suæ interim superbiæ haud ægrè ignoscit; quâ supremum rerum iudicium sibi arrogat, & quidquid illi displicet, quamuis sacrum, quamuis sanctum, pari supercilio damnat: & cum verba non potest, animum tamen accusat, & de mente fert sententiam; perinde ac si oculos in cogitationes quoque humanas ita infereret, vt Lynceus ille à Poëtis fingitur parietum septa & arborum truncos visu traiecit. Sed frustra hæretici vt in Societatem, ita in eius nomen stomachantur: cuius splendorem ac lucem dum ægris ab inuidiâ oculis non ferunt, graculorum more Soli nequidquam obstrepentium; vanis tantum clamoribus inanes iras explent; sed quarum pœnas primi ipsi & soli sentiunt. Nam quod depressum volunt, ita infectando magis extollunt; quod obscuratum, magis illustant. Vt enim non eleganter minùs quàm verè testatur D. Hieronymus, hoc ipsum hæreticorum odium, signum est gloriæ maioris eius quem odio prosequuntur ac detestantur. Neque immeritò ita iudicat vir sanctus. vt enim à malis laudari infamia, ita ab iisdem carpi ac lacerari gloria est; damnari ac diris deuoueri, quidam virtutis de improbitate ac malitiâ triumphus. Itaque illorum hîc conuitia refellere non est animus. ipsi illa satis damnant, dum quod culpant, ambiunt; nobisq; ridendi magis, quàm confutandi materiam præbent. Nimirum hoc sibi nomen (quis credat?) sumpsissent, si tantum id illis venisset in mentem: occupatum enim illud à Societate, Societati extorquerent sunt conati, vt saltem nomine pietatem præferrent, quâ videbant doctrinam suam & mores destitui.

Societatem frustra hæretici calumniantur.

S. Hieron. Ep. 80. ad August.

In oppido Thuringiæ Mulhusio (vt referunt Annales Collegij nostri Heyligenstadiensis) Lutheranus verbi minister scripto edito asseruit, se reliquosq; Lutheranos veros esse Iesuitas; non verò illos, qui ab Ignatio Loyolâ dicerentur orti: quos acerrimè perstringens, mirificè sibi aliisque Lutheranis de nouo hoc nomine gratulabatur. Sed notata est à sapientibus hæreticorum leuitas, quòd, cum variis se antè nominibus appellassent, ad extremum nomen nostrum, quod antè probris profecerant, vt honorificum sibi vendicarent. Neque aliud præmium ex illâ tam subtili nominis nostri inuasionem retulerunt, quàm duplicatam ignominiam: cum & laudi putabant sibi fore, quòd nobis tamquam superbum exprobrauerant; & quidquid in Iesuitas antè euomuerant, id omne in nouos illos Iesuitas aptissimè quadraret. Sed missos faciamus hæreticos, quorum tela inexpugnabili hoc scuto repulsa suos tantum feriunt ac lædunt auctores.

An. Christi 1583.

Non negamus tamen, nomen hoc quibusdam etiam Orthodoxis nouum esse visum; sed hi admirationem suam verterunt in laudem, vbi facti causas intellexere, quas hîc visum est referre. In confesso est, Ordinum Religiosorum, vt varij ac diuersi sunt, ita nomen varium ac diuersum esse. Neque enim eadem omnium est origo. Alij ab Institutû sui primis Auctorebus, alij à loco, alij à præcipuo quod exercent munere, alij à certâ virtute, alij denique à Cælitibus, in quorum tutelâ cupiebant esse, Ordinum suorum nomina deriuarunt. Rectè omnes, nec sine grauib; causis. Neque verò negligenter quæsitum est ac deliberatum à primis Patribus nostris de nomine, quo recens hæc appellare-

Cur Societas IESV dicta.

tur familia. cùm autem disceptando, vt fit, alius aliud censeret, S. P. Ignatius hoc ab eis suo velut iure postulauit, vt noui huius cœtus nomen suo permitterent arbitrio. Triplex potissimum causa illum, vt hoc peteret, mouit: quarum prima fuit humilitas Christiana. Verebatur enim, ne, si communi deliberationi nominis arbitrium permitteret, Socij, pro suo in Parentem optimum amore, nascentem hunc cœtum Ordinem Ignatij aut Ignatianum appellarent, nonnullas Religiosorum familias imitati, quæ ab auctore & duce suo vocabulum laudabiliter ducunt. quod nullo modo passurus erat Ignatius. Cuius sententiæ suæ doctoribus Apostolis videtur vsus, quorum humilitatem commendat D. Augustinus, quòd eos, quos ad Religionem suam adiunxerant, non Paulianos, non Petrianos, sed Christianos nominauerint. Quamquam, si rectè velimus æstimare, ab Auctore suo Societas nomen accepit. Cùm enim in hac condendâ nihil sibi, sed omnia Deo tribueret Ignatius, CHRISTVM quæ IESVM verum ac primum eius esse auctorem pronuntiaret; solertissimè perfecit, vt, quod in Philosophis, in Religione Christianâ, in Religiosis Ordinibus vsitatum est, & Auctoris sui nomen Religio ferret; nec tamen Ignatij nomen, quod latere cupiebat, audiretur.

S. August. in
Psal. 44.

Quoad vocem SOCIETAS, ne hæc quidem ab Ignatio primum est vsurpata, etiam ad Religiosorum Ordinem denotandum. D. Augustinus, vir supra omnem censuram, postquam recitasset verba S. Lucæ primos Christianos describentis; Religiosos suos alloquens, *Nostre*, inquit, *societati testimonium perhibet lectio, quam audistis*. Beatus item Isidorus Hispalensis, & Leo X. summus Pontifex aliis Religiosorum Ordinibus hanc nomenclaturam tribuunt; ita vt in hac voce nulla nouitas argui possit, multò minùs arrogantia.

S. August.
Serm. de Vi-
tâ Cleric. ad
pop.

S. Isidor. in
Reg. cap. 4.
Luc. Hisp.
lib. 2. Hist.
Erem. Ca-
mald. c. 14.

Sed altera & potior huius appellationis causa est, ne Societati nomen imponeretur aliud, quàm quod Ignatius diuinitus didicerat: qui, permiffa sibi à Patribus nominis dandi potestate, nihil dubitans, nihil hesitans, pronuntiauit nouam hanc familiam Societatem IESV vocandam. cuius vocabuli species & amor, iam inde ex Manresanis de Regno CHRISTI vexillisque meditationibus, aliisque præclaris mentis illustrationibus, animo eius altissimè infederat. Sed tunc potissimum huius amore nominis est captus, cùm anno prioris sæculi 1538. Petro Fabro & Iacobo Layne comitibus Romam petiit. quippe postremo itineris die, cùm iam mœnibus appropinquaret, in templum desertum orandi causâ deflexit de viâ. ibi vehementius precanti & à sensibus abstracto clarissimâ in luce Deus Pater illi sese per speciem ostendit, IESV Filio gestanti crucem & suppliciis lacerato præsentem Ignatium sociosque commendans. Quos IESVS cùm in fidem ac patrocinium promptissimè recepisset, ad Ignatium placido serenoque vultu conuersus, *Ego vobis*, inquit, *Rome propitius ero*. atque id ipsum, vt Maffei est auctor, vel in primis causæ fuit, cur Ignatius confirmatæ postmodum Societati augustissimum IESV nomen indiderit. Addit Petrus Ribadeneira, qui hæc à Iacobo Layne Ignatij comite acceperat, tam altè Ignatij menti nomen IESV fuisse tunc impressum, vt non alio nomine Societatem appellare obfirmatissimo animo decreuerit; asserens vsque eò certum sibi esse Deum

Deum id velle, vt ab eâ mente numquam dimoueri se possê diceret. Quin ab Ignatio testatur se audissê Polancus, cùm diceret contra Dei nuntium se facturum, neque leue piaculum commissurum, si eâ in re vel tantillùm hæsitasset. & quamquam ex eius cœtu non deerant, qui mutationem nominis suaderent, quòd iam tum arrogantia nonnulli Societatem insinularent, quæ nomen hoc augustissimum cum omni Christianorum cœtu commune, tamquam suum & proprium vendicaret; Ignatius tamen in sententiâ perstitit, omni asseueratione affirmans, se, quamuis Socij ad vnum omnes, aut quiuus alius cuius sequi consilium nulla peccati lex cogeret, dissentirent; numquam in eorum sententiam discessurum, nec aliquando commissurum, vt id nomen se superstite mutetur. Quibus autem Ignatij consuetudo ac modestia perspecta erat, ij sat sciebant, numquam illum in affirmandâ sententiâ fuisse tam suum, nec tales vnquam voces edere consuevisse, nisi cùm quæ assereret, superiore quadam luce perspiceret. neque immeritò sic Patres iudicabant. Quid enim? illa vaticinatio Ioachimi Abbatis his verbis vtentis, *ipsum Ordinem quem designat IESVS*; illa Archangelæ Panigarolæ, illa Raynoldæ Arnhemensis prædictio, quibus hic Ordo nondum natus Societas IESV appellabatur, nōne conuincunt, hoc nomen à Deo magis quàm ab Ignatio profectum? Scimus, Ignatium quidem metaphoris à militiâ ductis delectatum, multa in hac sacrâ militiâ more quodam rituque militari statuisse, multa militaribus vocabulis sanxisse: vt cùm in Monte Serrato probaturus Deo nouæ rudimenta militiæ, saccum pro thorace induit, totamque noctem equitum more in nouis armis vigilauit ante Dei Genitricis imaginem; cùm in libello Exercitiorum inducit Christum Imperatorem inmortales omnes sub vexillum suum inuitantem; cùm in formulâ Instituti ait, *Quicumque in Societate nostrâ, quam IESV nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare*; cùm alibi frequentissimè eiusmodi loquendi formulis vtitur; cùm obedientiæ virtutem, summi in militiâ momenti, vult in Societate primam etiam ac principem esse. hinc tamen minimè conficitur, militare illud vocabulum, SOCIETAS, Ignatij fuisse inuentum, non Dei. attemperare enim solet se ingeniis humanis diuina prouidentia; & incitato illò meliora iam capessentium, viuidoque naturæ impetu, quo antè in deteriora ferebantur, postmodum ad virtutem vti. Quippe idem ac semper sibi similis est animus, eandemque vim prodit, siue errori obsequatur, siue veritati. Ita ingentibus illis Pauli animis, quibus aliquando spirauerat minas & cædes, vsus est ad tot gentium salutem. Ita piscatores Apostolos, quibus labor suus etiam erat voluptati, ad aliud piscandi genus pertraxit, cùm iussit eos esse *piscatores hominum*. perinde ac si solum illorum laborem esse vellet alium, non aliam voluptatem. Ita & Ignatio se Deus accommodauit, illique suggessit inter cetera etiam nomen militare, quo nuncuparet Ordinem suum; ita vt bel-lator ille animus Deo iam ad alia arma vocanti obsecutus, militiam crederet se non deseruisse, sed permutasse. Huc accedit Pontificum Pauli III. Iulij III. Pij IV. & illo Pontifice Concilij Tridentini, Pij V. Gregorij XIII. Sixti V. Clementis VIII. auctoritas, Ordinem no-

Orlan. lib. 2.
num. 62.

Ioach. Abb.
in Apoc.
par. 1. cap. 3.
fol. 83.

Ignatius à
militiâ vo-
ces libenter
mutauit.

Societatis
IESV no-
men Pon-
tifices pro-
barunt.

strum non alio nomine quàm Societatem IESV appellantium. Gregorius XIV. cùm quidam hoc nomen, quamvis à Sede Apostolicâ probatum, ausi essent carpere, decernit *nomen Societatis IESV* (verba eius sunt) *quo laudabilis hic Ordo nascens à Sede Apostolicâ nominatus est, & hactenus insignitus, perpetuis futuris temporibus in eâ retinendum esse.* Atque hanc Gregorij Constitutionem Paulus V. luculentè confirmavit. Denique Urbanus VIII. in Apostolicis litteris Canonizationis S. Ignatii, Religionem hanc etiam vocat Societatem IESV. Tot igitur Pontifices, quos Numen interpretes suos esse voluit, hoc nomen dum usurpant, quodammodò consecrant, nec minùs videntur ad originem humanâ maiorem referre, quàm Ordinem, cuius est nomen.

Quid efficiat nomen Societatis IESV.

Ad extremum spectavit in hoc nomine S. P. N. posteritatis suæ ingentem quamdam utilitatem: prævidebat enim haud dubiè quantam apud illos vim esset habiturum in omni rerum statu ac tempore. ex eo quippe intelligunt qui huic militiæ dant nomen, non in cœtum Ignatii, neque ad solitudinem & umbram, sed in Filij Dei peculiarem quamdam societatem ac militiam, ad solem, ad aciem, contra satanam ac vitia se vocari; atque ad vrgendum illud opus, quo nullum Deo acceptius, nullum homine dignius, propter quod IESV s ipse vita omnium voluit mori. Sub augustissimis illis signis, nomine IESV & Cruce, militandum; illa omnibus inferenda Regnis, omnibus terris. Auspice ac duce IESV nihil non pro gloriâ eius audendum; nihil detrectandum: ardua pro expeditis, acerba pro iucundis, dura pro mollibus ducenda: vincula pro libertate, pro deliciis tormenta, mortem pro vitâ esse habendam; illi pugnandum, vincendum, moriendum. Neque enim recusandam militi pugnam, cuius maximam molem & pericula Dux in primâ acie fortissimè dimicans capite suo exceperit, imò in quâ se vitamque suam deuouit, vt vitam militum seruaret. Talibus profectò exemplis segnes acerrimè stimulari, degeneres argui. Nimirum animos militum Dux habet in suo: cuius, si generosus sit, vel nomen audientibus militibus animi deesse non possunt: ipsa quoque ignauia ad eiusmodi Ducis nomen sese erigit, deque imbelli ac mericulosâ fit audens, & laboris ac periculorum auida. Itaque hanc professi militiam nominari non possunt, quin simul virtutis admoncantur: sola enim nominis commemoratio semper obliicit animo illum à quo id habent, nec ab eius virtute patitur oculos dimoueri. Vrget, incitat perennibus stimulis, vt tam Augusto titulo respondeant; præsertim cùm quàm facilis pugnandi labor, tam certa sit victoria vincere volentibus, teste D. Hieronymo, qui expertus est, quàm sit pronum huius Ducis auspiciis hostem debellare.

S. Hieron.
in Psal. 76.

Nos, inquit, filij sub IESV Duce venimus. Nunc ipse IESVS Dux noster gladium tenet, & semper nos precedit, & pugnat pro nobis, & vincit aduersarios. Canimus sacerdotalibus tubis, & circumimus Iericho, hoc est istum mundum, & cadunt muri eius, & victores existimus. Gratias ergo agamus Duci nostro IESV: illo enim Duce, illo pugnante, nos vincimus.

Hæc & multò plura præuidens S. Ignatius, simul intelligebat nullam iure metuendam arrogantiae notam, cùm grati animi ac religiosi sit, seu beneficia Dei singularia, seu professionem peculiaris obsequij,

quij, quamuis communi nomine significare. nec in aliorum iniuriam cedit, tametsi idem illis nomen conueniat. Cui enim aliorum Discipulorum fecit iniuriam Ioannes Apostolus, cum Discipulum illum, quem diligebat IESVS, sese nominauit? cui Paulus, cum sese Doctorem Gentium ac Magistrum? Quid? ipsum nomen Religionis, quod Christianorum commune est omnium, nonne attributum iam est Ordinibus qui diuino se cultui dedicarunt adiectâ Religione votorum? Ita alij Cœtus, vel à Sanctissimâ TRINITATE, vel à Sancto SPIRITU, vel à CHRISTO, sine vllâ inuidiâ nomen adsciuerunt. Ita S. Dominicus, sine Episcoporum offensione (ad quos propriè diuini verbi prædicatio pertinet) Ordini suo Prædicatorum nomen imposuit. Ergo neque Societati, cum eam ab aeterno Patre Filius IESVS in fidem tutelamque receperit, & ipsa vitam Saluatoris in iuuandis ad salutem hominibus sibi proposuerit cum diuinâ gratiâ peculiari studio sequendam, verti vitio debet, si id quod suscepit, nomine ipso præ se ferat, ac simul felicem sibi vltro necessitatem imponat, præcipuâ curâ atque virtute Ducis sui insigne Crucem amplectendi; quaque ille præiuit, impigrè sequendi; simul cunctis mortalibus præbeat ansam iustè redarguendi eos, si qui in nominis tanti dignitatem peccent: cuius lux & splendor nec minimos in illis nauos latere patitur; sed eos, si qui sint, illicò manifestat, omniumque oculis ingerit: ita vt Societatis huius alumnis ad omnem virtutem sufficere possit & debeat, vel sola nominis sui recordatio. Quamobrem Ignatius, vt erat modestissimus, nolebat suos quidquam è sanctissimo illo nomine nisi incitamentum virtutis assumere: solebatque hanc Societatem minimam appellare, vt ostenderet, alios Religiosorum Cœtus non modò reipsâ esse, quamuis nomen haud usurpent, Societates IESV; sed etiam nostros ita de se, deque aliis sentire debere, vt sese omnium minimos esse dicant ac sentiant.

*Nomen
aliis com-
mune, sapè
vt propriè
assumitur.*

CAPVT QVINTVM.

*Beata Virgo, nutrix, patrona, imò altera velut
auctor Societatis.*

A Mantium inter se studia non tendunt in diuersum; vt idem protinus amet vterque, fatis est amor alterius: rapit is secum amici animum & vota, quocumque fertur. Nec enim animos tantum inter se iungit, sed eosdem facit; ita vt nec possint velle contraria, & tamen amare. Vt enim vnica voluntas à se diuelli non potest, nec potest non amare quod amat: ita nec verè inter se amantium affectus dissidere potest, quia vnus, quia idem est. Et hic dulcissimus amoris fructus est, imò ipse amor, idem velle, idem amare. Quid verò mutuo amore coniunctius, quàm IESVS & MARIA? Ergo Societatem quam amat IESVS, amat MARIA. Cui IESVS est propitius, propitia est MARIA. Quam IESVS fouet, tuetur, suam vocat; fouet, tuetur, suam vocat MARIA. Certè cum IESV suo beneficiis in illam certat; & ita quidem, vt, quamuis superare illum benefaciendo non possit, eius ta-
men

men beneficia vel impetrando, vel ad Societatem transmittendo, faciat sua.

MARIA
Ignatium
& Socie-
tatem Deo
peperit.

Platus l. i.
cap. 34.

B. Virgo
apparet
Ignatio.

Felix ergo Societas, in quam tam dulcis certaminis fructus redundat; cui ut benefaciant, certant IESVS & MARIA. Parum dixi, Societas IESV, quanta quanta est, beneficium est MARIAE, quia MARIAE debet Ignatium, & in Ignatio se totam. Nec enim est ambigendum, ut ait Platus noster, quin Ignatius Societatis Fundator, quantuscumque fuit, opus Virginis fuerit. Illum enim vitæ meliori misericors Mater peperit; vivere incipientem, cælesti solationum velut lacte fovit; crescentem, per dura & aduersa ad Christianam fortitudinem educauit; adultum denique, ad virilem, ut ita dicam, & robustam virtutis ac sanctitatis maturitatem perduxit; & in Societate, quam interim moliebatur, condendâ laborantem perpetuò iuuit. Animos suffecit ut aggredereetur, facultatem ut posset. Vitâ enim nouâ iam deliberatâ feruentior Ignatius, cum toto animo, totoque corpore, ante Matris clementissimæ prostratus effigiem supplex oraret, ut aditum sibi faceret ad Filij obsequium & gratiam; repente solum intremuit, totumque cubiculum ingenti motu concussum est. Exorata id Virginis signum fuisse, credibile est. Antequam enim è paternâ domo excessisset Ignatius, quadam nocte, dum vigilat, augustissimâ specie, multoque lumine circumfusa Virgo, puerum IESVM in vlnis gestans, spectandam se illi aliquamdiu præbuit. Qualis hæc erat scena? Adspiciebat Ignatius Virginem, Virgo Ignatium; & quamuis tacitis utrimque vultibus, amor tamen hinc addicebat omnem curam, illinc omne promittebat obsequium. Non opus erat verbis, ubi amor tam facundus erat; qui non poterat esse mutus, quia erat mutuus. Sed nec otiosus erat. ex illis quippe oculis tela & faces vibrabat, quibus per omnem deinde vitam saucius iuit & arsit Ignatius. Quis enim tunc illius sensus fuit, quod gaudium, quæ felicitatis suæ admiratio, cum vidit illos oculos in se coniectos, quibus Deus ipse adspici gaudet? cum vidit illos oculos in se figi, quibus mortalem adspici est immortalem fieri, est perire non posse, est cælo Deoque donari? Itaque adspectus hic omnes illi vanitatis illecebras repente in fastidium vertit, tantumque virginæ puritatis amorem iniecit, ut omnes rerum fœdarum & caducarum imagines ex eius memoriâ penitus deterferit. Donum hoc tam eximium Ignatio cum dedit, an non tam manifesto signo suam illi ostendit beneuolentiam, maternamque curam, quàm multâ prius clarâque in luce ostenderat sese? Iam mora illa, quâ spectandam se dedit, quid significauit aliud, quàm se Ignatio quasi in proximo semper adstituram, pronam in dona & munificentiam? Neque enim Ignatius unquam deinceps illam abesse sensit, nisi quod oculis eam semper non viderit. Ceterum tam eximio illo in Ducem nostrum beneficio clementissima Dei Mater tantò antè præmonere nos voluit, huius minimæ Societatis patronam apud Filium suum semper se fore; sibi que, secundum Deum, oportere admirabilem eius ortum secundosque progressus adscribi; nec aliunde cælestia nobis speranda præsidia, nisi ex ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos.

Porro

Porro nouus hic à Virgine iniectus ardor, paternarum ædium angustiiis vltra contineri non poterat; eluctabatur, erumpebat; iamque flammam suam per orbem terrarum effundere properabat. Diuâ ergo duce in iter se dedit Ignatius; ac principio Montem Serratum petiit, celeberrimum Virginis domicilium. Quò enim sponte iam pauper se conferret potius, quàm ad illam, cuius vnus fauore satis erat fortunatus ac felix? Ibat plenus animi, visæque nuper Virginis, ac magna secum voluens. Et quoniam amanti festinatio quoque tarda est, affectum, quo vicissim in MARIAM suam rapiebatur, non sustinuit differre, donec ad aram eius pertingeret: in ipsâ viâ voto se castitatis obstrinxit, idque Deiparæ obtulit, amoris mutui pignus æternum. Ratum habuit Virgo, nec noua in clientem beneficia distulit: eius enim castimoniam in omnem deinceps vitam ab omni labe seruauit intactam, & eâdem adhuc in viâ ingens ab eo discussit animi corporisque discrimen. Maurum, quia purissimæ Matris virginitati obtrectarat, statuerat confodere, vlturus pariter & facturus flagitium; nisi Diua ipsa (vt pronum est credere) iumentum, cui infidebat Ignatius, rectâ iturum aliò flexisset. Ad sacrum montem peruectus, Deo ac Deiparâ religiosè salutatis militiam exorsurus nouam, pugionem & ensen ad Mattis aram suspendit, velut profanæ militiæ spolia, quæ illi cælestis amor detraxit, & victrici Virgini trophæum fixit. Hîc traditis pauperi vestibibus, rudemque saccum indutus, pridie eius diei quo salutatam ab Angelo Virginem colit Ecclesia, ante Virginis aram in precibus & lacrymis noctem totam peruigilauit; militiam sacram auspicatus eo ferè ritu, quo acceperat nobiles olim equites, cum initiarentur profanæ militiæ, totam noctem in armis solitos excubare. Hîc Duci suæ solenne dixit sacramentum, eius auspiciis pugnaturus donec aut vita superesset, aut hostis.

Talibus orta principiis Ignatij in Deiparam pietas in dies creuit, quantum crescere potuit, quæ semper fuit summa. Nihil vnquam aggredebatur, quod eius antè patrocinio non commendabat, adeoque suis illud ad Deum precibus semper interponebat. At Virgo clientis sui pietatem ingentibus beneficiis pergebat vicissim remunerari, & quidem sæpè spectabilis: credo, vt non sciret tantum, sed etiam videret Ignatius, cui perpetuam in omnibus negotiis opem, cui tantos fauores deberet. Vidit, agnouitque; & huius in ipsum ac Societatem fauoris pulcherrima nobis reliquit monumenta, libellum Exercitiorum & Constitutiones: opuscula mole quidem exigua, sed vtilitate ingentia, quædam cælestis philosophiæ quasi sacra, quibus nulla laus, nulla par est admiratio. Scripsit illa quidem Ignatius, sed dictante MARIA: *Exercitia spiritualia ope B. Virginis scripta.* Cum enim libellum Exercitiorum in Manresano illo secessu suo, hoc est in primo vitæ melioris tirocinio, conscripserit; vnde homo militaris & litterarum rudis nisi ab hac Magistrâ suâ tantam hausisset lucem, tantam Christianæ sapientiæ perfectionem? quam & auctoritas primæ Sedis approbavit; & quotquot legunt, suspiciunt & venerantur; quotquot vsurpant, quantum in eo cælestium remediorum lateat, sentire possunt, exprimere non possunt. Neque enim frustra toto illo tem-

Ludovic. de
Ponte in Vi-
tâ P. Aluar.
c. 43. §. 1.

*Constitu-
tiones So-
cietatis ope
B. Virginis
scripta.
P. de Palmâ
lib. Exerc.
die 8. c. pæ-
nult.*

*B. Virgo
Petro Fer-
ro appa-
rens sani-
tatem at-
tulit.*

*Primi Pa-
tres vota
nuncupa-
runt in
æde & Fe-
sto beate
Virginis.*

pore frequentissimè illi spectandam se obtulit MARIA; sed luce suâ animum eius magis quàm oculos impleuit. Ac ne vlla dubitandi superfit causâ, vni cuidam hæc Exercitia iam aggredienti, cuius explorata sanctitas omnem fidem meretur, ipsa Deipara significauit, gratissimas sibi esse has meditationes, vtpote quas & ipsa dum vixit, semper animo versasset, ac deinde Ignatium docuisset, easque scribentem plurimum iuuisset. Nec minùs Societatis Constitutiones ac leges opus sunt vt humano maius, ita dignissimum diuâ Virgine magistrâ. In his sanctus Pater cum se nobis, quamuis id non ageret, suo penicillo depingeret, in quodam commentariolo testatur ad se frequenter venisse Mediatōres, quorum nomine IESVM designat & MARIAM; ne nesciat Societas parere se legibus ab IESV & MARIA magis quàm ab Ignatio latis. Quidni ergo MARIA sit nutrix, patrona & altera velut auctor Societatis, cum qualem Societatem esse voluit, Ignatij manu ipsa quodammodò descripserit? Et quoniam amantium obsequiis pretium facit amor, omnem occasionem testificandi amoris sui in Diuam auidè captabat Ignatius. Erumpebat hic & prodebat se in eius verbis, actionibus, scriptis, quia in pectore semper æstuabat. Illum transfusum volebat in suos. Quam enim Scholasticis nostris & Coadiutoribus præscripserat horam præcandi, eam auspiciis Virginis volebat institui, & sub eius tutelâ impendi, spem faciens, vt, eâ interueniente, citiùs votorum compotes redderentur. Sibi industriam illam toties feliciter cessisse, quoties vsurpasset: hac nihil non impetrasse se, nihil non sperare. Hac fîsus, Petro Ferro ad Medicorum desperationem ægrotanti promisit sanitatem: fidem Ignatij cumulatè liberante dicam, an compensante Virgine? nam agro præter sanitatem, etiam conspectum sui obtulit, solatium ipsâ sanitate dulcius, & nullius non morbi pœnâ emendum, si tale præmium morbi esse posset. Denique cum varia ex Ignatio quærentur de Societatis instituto, rationum omnium summam solitus erat referre in secessum illum Manresanum, quem sub magisterio Deiparæ traduxit.

Confecto Patisiis Philosophiæ cursu, vt ipse primi que eius Socij sese Deo votis ritè nuncupatis consecrarent, ac Societatis, quam Deipara per Ignatium moliebatur, fundamenta iacerent, & hanc animi sui sententiam atque religionem sequentibus annis rursus innouarent; non aliud placuit tempus, non alius locus, quàm dies & ædes Virgini sacra, quasi eo ritu nouella profiteretur Societas se in fide & clientelâ Virginis nasci velle, & crescere, & perennare. Hoc spiritu quem ab Ignatio hauserant Socij, affectuque in Deiparam pleni, cum Romam Venetiis iterum proficiscerentur, ad Lauretanam eius ædem triduum substitere. quo tempore pietati suæ indulgentes, coalescentem Societatem Diuæ impensè commendarunt. Quæ, mirum dictu, post anni luctam, ex voto omnium fuit constituta & approbata, non sine certâ Patronæ suæ ope, quam per assiduas preces efflagitauerant. Porro Ignatius iam Sacerdotio initiatus, pro suo in Deiparam amore, non alibi sustinuit æterno Patri eius Filium primum immolare, quàm in æde Matris. Societati deinde omnium suffragiis præpositus, rursus sacellum Virgini sacrum

sacrum ad diui Pauli elegit, in quo primus multis cum lacrymis, ceteris collacrymantibus, solennem edidit professionem, quam ex eâdem formulâ reliqui mox quinque ritè sunt subsecuti. Exinde Ignatius, quoties sui vouerent, Diuosque promissorum adhiberent testes; statuit ut cùm ceteros vniversim, MARIAM tamquam omnium Reginam expresso nomine implorarent, utpote fidei, quam Deo darent, seruandæ potentissimam auxiliatricem. Quid? templum quod domui Professorum, quæ cum ipsâ Societate nata est, ex voto sancti Patris obtigit (quod deinde ex angusto & inornato capacissimum fecit & augustissimum Alexander Cardinalis Farnesius) nonne fuit sanctæ MARIAE? Memorabile istud est, quòd in templi huius primarium sacellum, Deiparæ imaginem miraculis celebrem, quæ nunc summâ populi Romani pietate & concursu celebratur, cum ipso cui depicta inhærebat pariete, singularis artificum industria traduxerit. Neque illud leue indicium est Virginei in Societatem animi, quòd eo ipso anno, quo confirmata est à Paulo III. Societas, templum istud impetratum sit, ut hanc protinus natam quasi vlnis & sinu suo Virgo Mater, & tecto carentem in domum suam recepisse videatur. In hoc Virginis domicilio Societatis functiones primùm exercitæ; hîc ab ipso Ignatio tradita catechesis, & ardentes diuino spiritu conciones habitæ; hîc frequentandæ Confessionis & Eucharistiæ mos post tot sæcula renouatus; hîc, cùm iaceret virtus & pietas, beatissimæ Virginis Matris ope auspiciisque resurrexit. Quare Cardinalis Baronius in publicâ concione templum hoc Anastasiam nuncupare non dubitauit, alludens ad non absimile Nazianzeni dictum, cùm in diuæ quoque Matris templo Constantinopoli fides orthodoxa reuixisset.

Prima solennis Patrum professio in sacello beatæ Virginis edita.

Primum domus Professorum templum Deiparæ dicatum.

Cùm verò illud commune orbis terrarum perfugium, augustissimum religionis sacrarium, ædes IESV ac MARIAE natalis, Lauretana domus, Ignatio adhuc superstiti, Societati fuit commissâ, potuitne MARIA manifestius in domum suam introducere & recipere Societatem? Visa hîc circa nostrorum illisque confitentium capita cælestis flamma, quid aliud fuit, quàm flamma quædam amoris in hos & illos è Virgineo pectore erumpentis? Nec in vno Ignatio contineri potuit hoc amoris in Diuam incendium. Diffudit se in filiorum animos, utque illorum erga optimam Matrem, ita optimæ Matris erga illos affectum & studium accendit. Francisco Xauerio ingentes illos animos, quibus India totusque Oriens, imò terrarum orbis videbatur angustus, inspirauit MARIA in æde suâ Lauretanâ. Vitam eius tot periculis obiectam, quot in Oceano erant syrtes & fluctus, quot in Indiis totoque Oriente dæmonis erant satellites, quot in barbarorum manibus arcus & tela, semper expediuit MARIA. Huius ope vixdum imploratâ, dæmonem aliquando ex humano corpore frustra frementem frendentemque Xauerius eiecit; aduersus illius furias & terrores MARIAE præsidio non modò satis armatus, sed etiam securus. Quoties enim importunissimus hostis inuictam hanc virtutem verberibus debilitare frustra conatus est? quoties intentato mortis metu frangere? tum præcipuè cùm in Iaponiam nauigaret, cùm & sortes, & nauarchi ira ob filiam quasi culpâ

Ædes Lauretana Societati commissâ.

Xauerij erga beatam Virginem affectus, & huius viciissimæ.

culpâ Xauerij submersam impotenti dolore efferata, & mare ipsum à dæmonibus exasperatum, in vnum Xauerium velut coniurassent. In Iaponiam nihilominus sospes est appulsus, & quidem die assumptæ in cælos Virgini sacro: sentire vt posset, cuius adspirans fauor illi cursum tot inter pericula secundasset.

MARIA
multis au-
ctor fuit
Societatem
ingredien-
di.

Ipsa quoque B. Stanislauum Kostkam, B. Aloysium Gonzagam, quale par iuuenum! in Societatem ingredi iussit: paruierunt iubenti, & obedientiæ fructum mox retulere publicâ religione & aris culti. Et Stanislao quidem Filium suum pueruli specie, tamquam æterni amoris certissimum pignus, in vlnas vltro deposuit. Aloysium nascentem, eiusque simul matrem, è vitæ discrimine exemit, parturientis voto exorata; ne dubitaret Aloysius MARIAM semper habere pro matre, à quâ vitam accepisset magis, quàm ab eâ quæ illum pepererat. Nec verò degener fuit filius: decennis enim sese per votum castitatis tantæ Matris obsequio consecrauit. Felices nimium iuuenes, quibus præsentem videre licuit MARIAM, eiusque voces audire quæ Cælites ipsos mulcent atque oblectant. Ingens hic fauor fuit, eoque maior, quia non solis concessus. Illa Iacobo Ledesma, Petro Analco, Sebastiano Baradas, aliisque non paucis in Societatem ingrediendi auctor fuit, gaudium & felicitatem suam non capientibus, quòd talem salutis suæ ducem simul & obsidem nacti essent. Illa Patri Thomæ Sanchez sustulit balbutiem; Societatis, quam omni expetebat voto, non minùs quàm linguæ impedimentum. Sed paucorumne hæc est felicitas? plurimorum fuit, & fortassis omnium. Quotusquisque enim nostrum à MARIA se quoque ad Societatem non sensit impelli, etiamsi vultum adstantis non viderit, vocem imperantis non audierit? Nec temerè dico omnes fortassis à MARIA vocari, cùm, quod huic propè geminum est, B. Borgia censuisse videatur. Is enim cùm deprehendisset aliquando tirones nonnullos, qui Deiparam non delegissent patronam, illis malè metuens, monuit Magistrum Nouitiorum, vt eorum saluti præcipuè inuigilaret. Plus quàm præfagium videtur hic sancti viri sensus fuisse, illi ipsi defecerunt omnes, vtpote quorum aut inauspicata erat vocatio, aut punienda ingratitude beneficium Virginis non agnoscentium: infelicitas verò eò miserabilior, quòd ne moniti quidem Virginis fauorem sibi demeriti fuerint. ad quem obtinendum propè satis est obtinere eum velle: minimis enim obsequiis capitur Virgo, multoque magis festinat beneficia conferre, quàm mortales aut petere aut accipere. Huius tam promptæ clementiæ præclarè conscia Societas, simulque Ignatianæ pietatis heres, Matris Virginis pænè non minùs quàm IESV Filij obsequio sese totam consecrauit. Quocumque ipsa penetrat, Virginis eam cultus comitatur: omnibus hunc inculcat, hunc voce, calamo, exemplo inter Orthodoxos propagat, inter hæreticos propugnat, & immensum vbique pietatis in hanc ardorem è flaminis, quibus ipsa ardet, accendit. Quantoperè hoc igne flagrasse existimamus Gonsaluum Silueriam? qui Virginis imaginem rarò non habebat in manibus aut in oculis, ipsam in animo semper: quæ imago Regi Monomotapæ ostensa, illum, vt CHRISTO nomen daret, repentè permouit. Virginem ipsam,

Qui MA-
RIAM pa-
tronam
non elege-
rant, à So-
cietate de-
fecerunt.

Gonsalvus
Silueria
B. Virgini
addictus.

ipsam, non tantum eius imaginem barbaro visam crederes. Ignatio *Ignatij Azebedij in Virginē affectus.* Azebedio quatuor iam vulneribus letaliter faucio, nulla Calvinistarum hæreticorum vis, ne crudelitatis quidem adiuta furiis, extorquere potuit è manibus semimortuis imaginem Deiparæ: itaque cum eâ datus est præceps in Oceanum Sociorum sanguine iam rubentem; cuius undæ Calvinistis clementiores cadentem Azebedium reuerenter excepere, nec haurire sunt ausæ, quasi Dominam suam stellam maris in eius manibus venerarentur, quam hæreticorum impietas in imagine violauerat. Quæ Diuam vis euellere potuisset è viuientis animo, è cuius morientis digitis ne imago quidem ab ipsâ violentiâ potuit extorqueri? Quanto verò incendio flagrabat Alphonsus Rodriguez? ausus est Deiparam in certamen amoris prouocare, ignoscendâ temeritate, quia suasit illam amor, non suasurus nisi magnus esset; cui semper licuit impunè desipere. Neque veniâ ei est opus, qui peccato suo laudem meretur. Alphonsus Salmeron, cum per Quadragesimam concionaretur, intermisso diebus sabbatinis argumento, de Virgine Matre perorare solitus erat, amore, quo in illam rapiebatur, facundum semper faciente.

Sed quid recenseo eximios è Societate nostrâ Virginis cultores, quasi numerus eorum iniri posset? citius hominibus illa destitueretur, quàm magnæ in Deiparam pietatis exemplis. Sed neque à proposito deflecto, cum hæc recenseo, aut inter Virgineos in Societatem fauores refero. illam enim colere, illam amare, ipsius beneficium est; & maius sæpè quàm ea quibus clientum obsequia solet remunerari. Et quo signo clariùs illa potest probare se Matrem nostram, quàm cum amoris sui dulcedine pectora nostra & animos implet? quem cum dedit, humani voti modum excessit, quia pignus & securitatem quamdam felicissimæ immortalitatis nobis dedit. Iam verò quotquot sunt Festi dies Deiparæ sacri, totidem vel Virginei in Societatem fauoris, vel Societatis illam amantis sunt argumenta. Immaculatam Conceptionem venerata est Societas, cum Romæ primas Theses Theologicas, viuente adhuc Ignatio, proposuit; in quibus princeps quæstio immaculatam Conceptionem assererat. Deinde cum legem tulit, ne quis ab hac vniquam sententiâ discederet; cui tuendæ Societatem quoque institutam se diuinitus cognouisse sæpè testatus est Alphonsus Rodriguez, vir notæ sanctitatis. Pro hac asserendâ per tres horas in Concilio Tridentinò perorauit Iacobus Laynes, tantâ vi tantoque successu, vt sacra Synodus, quæ ab ore dicentis admirabunda pependerit, eo decreto, quo totam Adami progeniem natiuæ labis ream pronuntiat, purissimam Dei Matrem se non comprehendere auctoritate suâ scriptoque consignatum reliquerit. Natalem Virginis celebriorem fecit in aulâ Regis Lusitaniæ Borgia, cum Suffragia virtutibus Virginis inscripta aulicis distribuit; quibus ita placuit pietatis sollertia, vt in consuetudinem deinde sit versa. Præsentationem de numero Festorum Deiparæ penè sublatam retinuit P. Franciscus Turrianus, cum voce & scriptis Pontificem ad eam retinendam permouit. Grata fuit Deiparæ viri pietas, cuius præmium ab illâ quoque accepit, cælo postmodum transcriptus eo ipso die, quem defenderat: cuius Festi celebritatem & cultum Societas per Belgium

Alphonsi Rodriguez erga beatam Virginem deuotio.

Varia signa amoris Societatis erga Deiparam.

hoc nostrum mirum in modum illustravit auxitque. Annuntiationis peruigilio arma sua Deiparæ consecrauit Ignatius, illâ luce Societatem IESV auspicatus, quâ luce augustum IESV nomen è cælo primùm in terras delatum est ad Virginem Deo suo mox imprægnandam. Festi Purificationis magna pars fuit Simeon IESVM vlnis sustinens: IESVM quoque suum, vti olim Simeonis, ita Ignatij brachiis aliquando imposuit MARIA. potuitne maius amoris pignus aut hæc dare, aut ille accipere? potuitne huius Festi imago dulcius representari? Assumptionem primis votis suis celebrarunt primi Patres: quem diem Societatis Festum solebat appellare P. Bobadilla; omnes deinceps vt Societatis natalem colere: qui fuit etiam veluti natalis Societatis nostræ simul & Religionis Christianæ in Iaponiâ, quia Iaponiæ Xauerium dedit. Postremò, in quamcumque sui partem se vertit Societas, eam MARIAE amore septam videt. Hæc enim Ignatij, Ignatius MARIAE opus fuit. Et ne ceteros qui Societati vniuersæ præfuerunt, itidem fuisse dubitemus, Lainius & Borgia in Festo Deiparæ cognatam visitantis ad in-eundum hoc munus electi sunt. diceres cum Patrum votis Virginis suffragium conspirasse. Patrem Claudium huic muneri Virgo ipsa præfecit: quod cum faceret, spectari voluit à Patribus Claudio Matthæo & Thomâ Albigerò, tamquam curæ suæ testibus oculatis. Mutij adhuc superstitis modestia vetat, ne se ipsum nostrum apertius exprimamus. Hoc tamen, illo vel audiente, fas est dicere, Societatem nunc æquè ac olim Virgini curæ esse, & à capite vigorem, virtutem, felicitatem in membra manare debere: de quo cum sollicita est Virgo, non minùs demonstrat in fide & clientelâ suâ Societatem esse, quàm cum ipsa Martino Gutierrez ostendit Societatem vniuersam sub amplissimo pallij sui tegmine collectam. Quid ego nunc commemorem, quoties Societatem cum extremâ inopiâ, inuidiâ, calumniis, iniuriis luctantem iuue-rit Virgo?

Abrumpenda est semel argumenti infiniti dulcedo, & beneficia grato animo votisque recolenda, quæ commemoratione exhaurire non possumus. Tibi igitur, Virgo Mater, Societas tua, quia secundum Deum totam se tibi debet, tibi, inquam, sibi que toto affectu gratulatur; & quia nihil se maius habet, totam se tibi æternùm deuouet. Patrocinio tuo, vt desint cetera, satis felix: tu beneficium tuum serua, auge, absolue, & in iubilea latiora semper & latiora per omnem posteritatem transmitte.

C A P V T S E X T V M.

*Post CHRISTVM & MARIAM Societatis Auctor
& Parens sanctus Ignatius.*

Magna moliturus in terris Deus, à sapientiæ suæ consiliis humanam ferè solet excludere; ne hæc, quæ plerumque plus habet cæcitatis quàm peritiæ, diuini operis partem sibi vendicet; nève inconsulta mortalitas homini peruersè tribuat, quod debet Deo. Sic olim ad pri-
mam

nam illam amplissimamque Filij sui Societatem conflandam, vsus est Deus hominibus in quibus nulla erat scientia, nisi piscandi. Sic minimam hanc Societatem orbi daturus, adhibere voluit hominem qui nihil didicerat nisi arma tractare. Fuit is Ignatius de Loiola patriâ Cantaber, stirpe nobilis: de quâ quid attinet dicere, cum minima sit pars in Ignatij laude, quæ à maiorum stemmate ac virtute deriuatur? Ferdinandi Regia adolescentem educauit. Animus illi erat erectus & excelsus, & quodammodò igneus; gloriæque non minùs capax quàm audus; sed quam omnem à virtute militari frustra petebat, donec didicit eam ab expugnatione vitiorum quàm urbium, à victoriâ sui quàm hostium, rectius peti. Pompeiopolim ceperat Gallus, eodem impetu arcem captrurus, nisi obstitisset Ignatius: quam dum consilio, animis, manu strenuè propugnat, tormenti ænei globo grauitè saucius cecidit, & cum eo omnium animi. sed feliciùs cecidit, quàm si stans vicisset, & hostium prostratorum acervos victor calcaasset: cecidit enim, vt alius resurgeret; & cum eo pariter Christiani orbis pietas, iam pridem collapsa ac prostrata, refloresceret. Quippe vulnus quo læsus erat, animi vitiiis, vulneribus vtique grauioribus, pro remedio fuit; & vt hostibus de arce, ita Ignatio de seipso, de morum corruptelâ, de hæresi, victoriæ pulchrioris initium. Itaque telum illud hæresim, impietatem, similesque orbis pestes grauiùs perculit quàm Ignatium: credibile vt sit benignâ Dei manu potiùs, quàm hostili libratum fuisse. Decumbentem ex vulnere, & humana remedia nequidquam adhibentem, recreauit Apostolorum Princeps, & in illo vno tot suorum millia. Dum vulnus tardè coalescit, vt falleret tædium, cœpit historias Diuorum lætitare, quia profanæ de-

Ignatius qualis initio conuersionis fuerit.

Lectione piorum librorum in alium virum mutatur.

erant. & hinc continuò Ignatius illorum quos legebat similior, quàm sui. CHRISTI supplicia & dolores optabat redimere suis. cum Deiparâ flebat, gaudebat, amabat. cum Petro & Andreâ salutabat crucem, & pari amore in eam rapiebatur. cum Ioanne oleo feruenti optabat immergi. cum Paulo subiciebat ceruicem securi. cum Laurentio properabat ad prunas: cum Ignatio suo in rictus leonum, vt IESVM cõrdi quoque suo inscriptum ostenderet. cum Anachoretis abdebat se in siluas. cum Apostolis, IESV CHRISTI nomen per orbem circumferebat. cum omnibus idola calcabat & vitia, per ignem ferrumque viam ad Deum affectabat. Ita generosus ille animus induebat animos omnium, & vnus omnium laboribus par sibi videbatur. Nec mora. à Diuis, quibus iam similis esse affectabat, confirmatus, non fortiùs cogitauit quàm fecit. domum, opes, consanguineos, seipsum deseruit. Montem Serratum petit. Sed quoniam fugiendo nemo se potest fugere; ne improbus ille sui amor reditum speraret, vinculum illi perenne iniicit: castitatem vouet. In viâ Mauri in Deiparam iniuriam ferro vlturus, ostendit quidem se ex militari ferociâ quiddam adhuc spirare indomitum; suum tamen in Virginem testatus est amorem, cui non virtus, sed peritia virtutis deerat. In Monte Serrato gladium & pugionem, iam domini lacrymis speciosius, quàm nuper hostili sanguine stillantes, profani Martis exuias, magnæ Matri dedicat. Inde primo diluculo, vt tenebris virtutem celaret, Manresam contendit. Ibi quidquid nuper animo-

*Ignatij
pietatis ti-
rocinium.*

animorum atque irarum in hostem gesserat, in se conuertit. præstantis-
simos quosque, quos legerat, æmulari ausus in macerando potissimum
affligendoque corpore. quæ prima virtutis facies, vt suâ illâ tristitiâ &
horrore blanditur animis magnis, ita Ignatium ceperat. Neglectum
capillitium barbamque finit inhorrescere, excrescere vngues, vultum
informi squallore deformari. humus erat cubile, cervical lapis, in quo
somnus perexiguus, cui non vacabat, sed succumbebat; & quamuis pæ-
nè nullus erat, adhuc tamen illum mediâ nocte interrompebat orandi
causâ. Ter quotidie flagellis in se acriter sæuebat: septenas horas in
genua prouolutus, attentè & continenter orabat, præter id tempus quod
singulis item diebus audiendo Sacro, Vespertinisque & Completoriis
precibus dabat. Cibus illi erat panis emendicatus; modicum aquæ,
potus. tam misero victu semel tantum in die languentes vires reficie-
bat, si hoc erat vires reficere potius, quàm conficere; quem tamen die-
bus Dominicis, tamquam lautius epulaturus, bis adhibebat, si copia ad-
erat. Quibus diebus ad Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta summâ
religione accedebat. Si quid otij à precibus diuinoque cultu supererat,
ministrabat ægris, stipem pauperibus mendicabat, omnes ad pietatem
hortabatur, quàm aliis benignus tam corpori suo semper infestus, dæ-
mone illi sæpè per ludibrium insidiant. Haussit interim diuinitus illam
lucem, quâ libellum Exercitiorum conscripsit, in quo per suos gra-
dus viam penitus aperit ad altissimum sanctitatis fastigium, quam illa
æterni Patris Sapientia è cælo in terras secum detulit, factisque & voce
Apostolos docuit. His meditationibus quotquot vacarunt, se sibi tam
dissimiles subitò planeque alios mirati, facillè viderunt, humanam
scientiam, quæ in Ignatio nulla tum adhuc erat, eò non posse assurgere.
Sed quoniam non deerant qui malebant eas carpere quàm experiri, Pon-
tificia auctoritas, quâ confirmatæ sunt, maiores inuidiâ fecit. Ex hoc
fonte illa ingens humanæ salutis & inexplebilis auditas, à quâ solâ vide-
bat Deum ipsum è cælo in terras, in humanos artus, in labores incredi-
biles, in tormenta, in crucem, in acerbissimam mortem abreptum. Ex hoc
fonte Sociorum adlectio, ipsius Societatis constitutio, & vniuersa descri-
ptio promanauit. Miris interim illustrationibus & puris animi gaudiis
Ignatius fruebatur. Sed quies hæc fuit, non securitas: Deo hæc solatia seq;
mox subducente, & Ignatium sibi velut relincente. tantis enim ango-
ribus conscientie torqueri miserum & agitari permisit, vt illum quasi
destituisse videretur. Quid faceret Ignatius, omnia iam remedia incas-
sum expertus? Quod impetrare à Deo non potuerat, extorquere quo-
dammodo aggressus est. Immani ausu animum obfirmavit omni cibo
abstinere, donec pristina rediret animo tranquillitas; vnius è sanctis Pa-
tribus exemplum, quod habebat in memoriâ, feruentius æmulatus,
quàm prudentius. Iamque adeò integrâ hebdomadâ continuauerat in-
ediam, nec de solitâ precandi, corpus diuerberandi, ceteraque seueritate
quidquam remiserat; vltra progressurus, nisi Confessarij imperium ve-
tuisset. Sed breuî rediit Deus, & cum illo animi lux & serenitas priore
copiosior. sæpè illi CHRISTVS hîc visus, sæpè Mater Virgo. Inter ecsta-
ses vna præ ceteris memorabilis fuit, quæ ad octiduum durauit. mor-
tuus

*Ecstasis
Ignatij.*

tuus credebatur, & fuisset sepultus; nisi tenuis cordis palpitatio latentis vitæ reliquias prodidisset: è quâ velut è somno euigilans, I E S V nomen cum suavi suspirio ingeminavit. Quo tempore totam Societatis formam, & quasi fabricam, Ignatio diuinitus ostensam creditum fuit. præsertim cum, quæ de Societate diuinitus cognorat, in recessum illum Manresanum ferè soleret referre. Atque hæc initia fuere virtutis illius, quæ deinde in Ierosolymitanâ profectione terrâ marique omnem in partem se probavit, & alumnum suum orco formidabilem, utilem toti terrarum orbi, cælo acceptum fecit. Nihil itaque mediocre moliens Ignatius, certusque id sequi, quo gloriam Dei maximè posset amplificare; sed magno ad id præsidio, quod litterarum erat, destitutus, consilio planè memorabili homo trium ac triginta annorum Grammaticam inter pueros cœpit discere. Non minùs interim alienæ salutis quàm litterarum studiosus, laboris sui stipendium Christianum retulit, immania Barcinone verbera, Compluti & Salmanticæ carcerem & catenas. quæ probra & pœnas ille maiore gaudio sustinens quàm alij horrore fugerent, omniâ in materiam virtutis ita vertit, vt diceres illum ab ipsis iniuriis contra ipsas armari. Demum Parisiis, vbi pietatis eiusdem causâ infamiam carceribus & catenis grauiorem pœnè adiit, Socios sibi adiunxit nouem: quorum plerosque famâ virtutis primùm, deinde ipsâ virtute famam vincente sibi deuinxit; omnes ferè vt locis atque nationibus, ita & naturis ac linguis primisque consiliis dissimiles. Ex his profeminata est Societas vniuersa. tantâ liquidem inter se voluntatum consiliorumque similitudine sunt vincti, vt quæ in aliis solent esse dissensionum causæ, in illis coniunctionem animorum & concordiam alere viderentur. ideoque mirandum magis, quòd Ignatius illis vix notus, egenus, vitæque genere & naturâ nulli similis, eos inter se & sibi tam citò coniunxerit, breuique tanto spiritu omnes imbuerit, vt ad quamdam Apostolorum imaginem viderentur accedere, nisi quòd numerum non æquassent. Hos omnes affabilitate mirâ sermonis, sed potissimum virtute, quæ blandissima est animorum conciliatrix, ad obsequium diuinum permouit. Quorum is ardor fuit & constantia in sui despicientiâ & maceratione, in meditandi industriâ & pietate, in alienæ salutis curâ, vt magistrum Ignatium in discipulis facilè agnosceres. Néc felicius eos C H R I S T O genuit, quàm educauit in spem tanti operis, quod, illis huius consilij ignaris, per ipsosmet tamen moliebatur; Deoque tandem vota eius secundante, felicissimè perfecit. Iam Societatis Instituta approbauerat Paulus III. Summus Pontifex; iam Ignatius & Socij videbantur summa votorum assecuti, cum ecce tibi repentina discordia, sed ex humilitate profecta, de infimo vltimoque loco. Concors omnium sententia nouellis copiis præfecerat Ducem Ignatium, quia has ipse ad C H R I S T I signa primus exciuerat, deinde instruxerat ac direxerat. sed qui omnium iudicio probabatur, non probabatur suo. itaque diu acerrimè restitit, ac tandem coëgit Patres in suffragia rursus ire. rursus electus, rursus detrectauit onus; donec tandem liberâ Lainij voce: Aut Deo hoc munus imponenti cederet, aut Societatem dirimeret; ac denique Confessarij imperio compulsus, admisit onus: quod deinde

*Ignatius
studij ani-
mum ap-
plicat.*

*Ignatius
nouem So-
cios elegit.*

*Ignatius
Constitu-
tiones scri-
bit.*

non minori humilitate gessit, quàm ne gereret laborauerat. Coactus; ergo Societati præesse, quam secundum Deum ipse suscitauerat, iure ac legibus illam stabilire est aggressus. Sed quanto studio, Deus bone! quot lacrymis, quot precibus, quot suspiriis cælo eas elicit! maior Dei gloria norma erat & amussis, ad quam expendebat quidquid constitueret. Sed quoniam humani iudicij imbecillitas, aut affectu impedita, aut perspicacitatis inopiâ, discernere id semper non potest; Ignatius, omni affectu seposito, Deum ingenti contentione poscebat opem vimque perspicendi quid potissimum expediret: dein rationes in vtramque partem ponderabat secum, & suis quamque momentis expendebat. Quod constituerat, iterum ad Deum referebat; lucemque cum precibus & lacrymis implorabat. nec illud fatis, vt haberet ratum quod sic statuerat: sed omnia iterum iterumque ad trutinam reuocabat impensiore quàm prius studio; rursusque in lacrymas & preces effundebat sese, vt lucem pleniorum impetraret, nec quidquam non è maiore Dei gloriâ decerneret. Ad extremum, quidquid exarauerat in vtramque partem, imponebat aræ in quâ rem diuinam quotidie faciebat, vt scribenti deliberanti que vberius illucesceret Dei voluntas maiorque gloria. Quadraginta dies ipsos continuos (vt coniectura de reliquis fiat) ardentissimè precando deliberandoque consumpsit, vt vnum illud tutò statueret: liceretne Professorum domibus, quas totas liberalis hominum misericordia sustentat, in templi saltem vsum sumptumque necessarium prouentus vel modicos possidere. Exstant etiamnum Commentarij quidam in arculâ post eius mortem reperti, in quibus per hos quadraginta dies habitum animæ suæ variosque sensus manu suâ perscripsit; diuino sanè instinctu, vt incredibilium propè donorum, quæ largissimè ex immenso diuinitatis fonte hauriebat, species ad posteros aliqua emanaret. In iis elucet ad viuum expressa viri sanctitas, admirabilis que diuinæ liberalitatis in seruum suum; & quanti apud nos ponderis esse oporteat relictas ab eo Constitutiones ac Leges, in quibus sese nobis (quamuis id non ageret) suo quasi penicillo depinxit. Hic luce clariùs apparet, quanta ei esset cum diuinâ Mente coniunctio, quanta communicatio in expendendis ac pertractandis fermè singulis Constitutionum locis, quanta vis lacrymarum, quantus imber, quàm affluens, quamque redundans diuinæ consolationis copia; quam cum humani pectoris angustia non satis caperent, erumpebat frequenter in corpus, magno eius sæpè languore, magnoque labore: vt in ipsâ sacificatione nonnumquam interclusâ voce, cum facultas liberè respirandi non esset, proloqui omnino verbum ac pronuntiare non posset, quoad tanta illa diuinæ dulcedinis copia vbertasque remitteret. Fiebat interdum vt preces inter & sacrificia tantis ardoribus aestuaret, vt omnes partes corporis exardescerent, venæque omnes manifestâ cordis palpitatione micarent, interdum verò etiam pilus capitis inhorresceret. Sic beatus Pater Constitutiones suas elaborabat; neque aliis studiis aut præsidiis, cum eas scriberet, utebatur. nullus enim apud eum liber, præter Missarum volumen; studium eius precatio erat; bibliotheca, perennis cum diuinâ Mente congressus. Neque tamen tantâ diligentia, ipsiusque Societatis importunis precibus scri-

scriptas, voluit Societati esse pro lege; sed eas grauissimorum Patrum iudicio subiecit. optabat enim tales esse, quæ tot nationum varietati, toto orbe, sine exceptione vllâ congruerent; haud ignarus, exceptionibus legum leges ipsas enervari. Itaque à totâ Societate seuerè expensas, summoque consensu probatas, iterum tamen ad limam reuocauit, & anno demum 1525. LIII. promulgauit. Ac ne tum quidem vim legis habere, nisi ab vniuersâ Societate iterum recognitas, voluit; correcturus si quid deprehendisset vsus & actio, quod tam accurata deliberatio non præuidisset. Post eius tandem obitum ad Præpositi Generalis comitia conuocata Societas, eas iterum summâ consensione probauit, & quadam quasi veneratione recepit. Per idem tempus Pontifex Paulus huius nominis quartus, eas ab quatuor Cardinalibus examinari iussas, & diu multumque discussas, tandem saluas atque integras quemadmodum acceperat, ne verbo quidem immutato, restituit. Quæ quidem Constitutiones cum ad intimam huius Instituti rationem naturamque pertineant, sintque nerui quodammodò & fundamenta huius quam sequimur disciplinæ; ipsumque adeò Societatis Institutum alium quam Ignatium secundum Deum non habeat Auctorem; cum ipsi Socij, prima nascentis Societatis auxilia ac roborata, ab Ignatio conscripti fuerint & instructi, iure merito vniuersa Societas Ignatium Auctorem Parentemque suum secundum Deum agnoscit & veneratur.

CAPVT SEPTIMUM.

Alterâ Societatis columna S. Franciscus Xauerus.

SI fas est res tenues cum amplis augustisque conferre, minimæ huius Societatis IESV primordia, nascentis primùm Ecclesiæ adumbratio quædam fuere. Quod enim huic Petrus & Paulus, hoc fuere Societati Ignatius & Xauerus; nisi quòd illis Ecclesiæ agrum sanguine suo rigare, his Societatis arcolam sudore tantum & lacrymis perfundere licuerit. quamquam longum quoddam & peracerbum Ignatio & Xauerio martyrium fuit, martyrio carere: cui neuter defuit, sed hoc vtri-que: id enim alter in Syriâ, in Indiis alter frustra quæsiuit. Ceterum venia sit comparationi; formam methodumque rerum & actionum, non dignitatem conferimus Diuorum, non sanctitatem: quorum res gestæ tam similes fuerunt, quàm simile fuit vitæ institutum, & quàm similis hæc minima Societas isti amplissimæ à Christo primùm inchoatæ. utque primæua stetit Ecclesia, Petro & Paulo tamquam columnis secundum Deum potissimùm nixa; ita Ignatio & Xauerio Societas nascentis: sed Petro & Ignatio Romæ, Paulo & Xauerio inter Gentes; ita Deus voluit. latiùs hi quidem laborarunt, sed non vtiliùs; imò nec latiùs, quia cura & directio vtriusque capitis cum vtroque membro terrarum orbem pariter peragrauit: utque ad exactum rotundæ figuræ ambitum non minùs iuuat interior circini pars, quæ videtur cessare, nec cessat, quàm quæ circumducitur, factura quod exterior, si tantum vices loci que mutantur; ita non minùs Romæ Petrus & Ignatius, quàm in-

*Ignatius
& Xauerus
geminæ
Societatis
columnæ.*

*Ignatius
& Xauerus
similes
Petro &
Paulo.*

ter Gentes Paulus & Xaverius, illi Ecclesiam, hi Societatem stabilierunt, auxerunt, propagarunt: & fortassis amplius, quia virtus à capite manare debet in membra; & pares erant vtrunque mutuis curis & laboribus, si Deus tantum voluisset functionum vices ac spatia permutare. Denique hi gubernarunt nauem, illi remiges validi fuere; vtrique ad felicem cursum æquè necessarij. Sed Petrum CHRISTVS caput Ecclesiæ dedit, Ignatium Societati; & vtrunque Romæ rerum summæ præesse voluit. vtrique enim crucem suam humeris gestans occurrit, illi Româ abeunti, huic Romam eunti: vtrique metum ademit, vtrique animos addidit, vtrique Romæ propitius fuit; virtutemque dedit, quâ & aduersarios vterque profligaret, & cum suis toto orbe laborantibus prouidendo, consulendo, imperando, toto pariter orbe laborarent.

Quàm verò similes moribus, expeditionibus, animis Paulus & Xaverius fuerit illum ideam, hunc ideæ imaginem credas. Paulum implacabile bellum CHRISTO inferentem, & Ecclesiæ nascentis membra lacerantem diuina vis tandem fregit, & in partes suas traxit: Xaverium Deo contumaciter resistentem, Ignatius expugnauit magis quàm flexit. Aperuit Deus Ananiæ Paulum sibi delectum, qui nomen eius per Gentes & Regna circumferret: significauit quoque Deus Xaverij forori Xaverium se destinare Apostolum, à quo nomen eius in nouum Orbem vltimumque Orientem perferretur. Ambo iam auctorati CHRISTO, pares orbi terrarum animos attulere: quorum si labores contemplere, geminas Apostolorum turmas; si itinera, alatos putes. in quibus vterque ter naufragium passus, & cum illis tot gentium salus; nisi mare sentiens quos veheret, virtutem suis furiis potentior in littora effudisset incolumem. Nec minore periculo immanes vterque gentes instruxit, quàm adiit. In necem Pauli coniurauere Iudæi; in Xaverij caput, Bonziji. Paulus in corbe per muros dimissus, Franciscus in frondosis arborum ramis latens barbarorum impetum declinavit. Sudaria & semicinctia Pauli morbos corporibus exegerunt? idem fecere cruces & rosaria Xaverij. Cadauera Paulus animauit? Xaverius sepelienda iam corpora reddidit vitæ. Sed maiora his miracula erant ipsi, & in vtroque excelsus ille & inuictus animus, & magnitudinis Christianæ plenus, quæ non in ambiendis, sed spernendis honoribus & commodis consistit; quæ diuinæ gloriæ studio ardens, Deoque non sibi nixa, nihil supra vires suas putat; quam labores, vigiliæ, æris atque hominum iniuriæ, fames, sitis, vitæ pericula, tormenta non debilitant, sed pascunt & augent, non secus atque oleum flammam accendit. Hæc Christiani excelsitas pectoris, cum flagrantissimâ charitate coniuncta, angustum vtrique reddebat orbem terrarum. Hinc vterque tam meruit gloriosum Apostoli nomen, quàm expleuit munus.

*Xaverius
Ignatij
mentem
perfectè
exsecutus
est.*

Postremò, vt Paulus in stabiliendâ instituendâque Ecclesiâ, eiusque finibus proferendis, velut dexterum Petri brachium fuit; ita Xaverius in formandâ propagandâque Societate, & quod illa spectat, amplificando Religionis Christianæ cultu, plenissimè re perfecit, quidquid Ignatius aut faciebat, aut faciendum animo conceperat. Et quamuis ante confirmatam Societatem in Indias nauigaturus Româ discesserit Xaverius,

uerius, nec vnquam scriptas ab Ignatio Constitutiones viderit (quæ à morte Xauerij in Europâ primùm fuere promulgatæ) in Societatis tamen administratione tam admirabilis eius fuit cum Ignatij mente consensus, vt crederes nihil agere Xauerium in Indiâ nisi ductu Ignatij; aut nihil facere Ignatium in Europâ, nisi ex sensu Xauerij. Id paucis ostendo, ex quibus fieri potest coniectura de omnibus. Ignatius non tamquam prælatus fratribus suis, sed tamquam famulum se præbebat: Xauerius Paulo Collegij Goani Rectori in mandatis dedit, Christianæ magis humilitatis quàm potestatis memor, nihil minùs in imperio quàm imperium cogitaret. Vterque de rerum successu à laborantibus procul Sociis, voluit certis ad se temporibus scribi. Vterque voluit nostros arcana cogitationum Præsidibus suis aperire. Vterque conscientie examen, rerum cælestium meditationem, studiosissimè suis inculcauit, tamquam necessaria virtutis & vitæ sanctioris alimenta. Rudium & puerorum institutio ita fuit ambobus cordi, vt ab eâ re pendere censerent omnem propè Reipublicæ Christianæ felicitatem & salutem. quod munus voce, scriptis, exemplo mandauerunt suis magis, quàm commendarunt. nec minore charitate voluerunt nosocomia carceresque ad afflictorum solatium à suis frequentari. Quàm verò honores vterque auersabatur, & à Societate excludebat, tam volebat Ecclesiarum Antistites à Societate obseruari. Neuter vnquam aliquid admisit, aut à suis admitti passus est, tamquam laboris Christiani stipendium. Corporis macerationes neuter putauit æquales omnibus præscribendas; sed videndum censebant, quid cuiusque conditio, vires, virtus ferrent. Cùm vterque magnam in nostris doctrinam requireret; inutilem tamen illam, imò noxiam, iudicabat, si virtute destitueretur. Quare considerati etiam erant ambo & parci in adlegendis ad Societatem; multi in periclitandâ adlectorum indole ac virtute; nequaquam cunctabundi in dimittendis, quos minùs idoneos experimenta ostendebant. Xauerius auctor erat Sociis, vt vota quotidie renouarent, tamquam acerrimum telum contra diabolum, & firmissimum constantiæ munimentum: Ignatius ob eandem causam votorum renouationem etiam lege sanciuir. Vterque ex obedientiâ æstimabat veram germanamque sobolem Societatis. Itaque Xauerius obsequij exactor erat acer, quod ipse Ignatio re, voluntate, iudicio ac sententiâ mirè præstabat: vtque Ignatius Xauerium, vel hoc nomine, præcipuo quodam sensu diligebat; ita Xauerius facillimus erat erga obsequentes ac morigeros, seuerus in contumacibus coercendis; nullam perniciem dicens maiorem peruiacibus ingeniis posse contingere, quàm si timidè indulgenterque tractentur. Itaque Antonium Gomez, quamuis egregiis naturæ dotibus insignem virum, quamuis Collegij Goani Rectorem, quia durum illum ac restitamentum sensit, è Societate dimisit; hoc ipso tempore, quo Ignatius in Europâ, datis in omnes Prouincias litteris, severo obedientiæ imperio cauit, ne quis Moderatorum contumacem quempiam sustineret, sed continuò dimitteret, præsertim si illi ipsi qui præsent, obedire negligerent. Vsq̃ue ad eò vnus & idem spiritus tantis interuallis disiunctas Ignatij & Xauerij mentes afflabat. Ita Xauerius optimus discipulus non

Constitut.
Societ.
Orlandinus
in H stor.
Societ.
Turfellinus
de Vitâ
S. Xauerij.

modò hauserat omnem magistri doctrinam, sed etiam mentem & animum quodammodò induerat; prorsus vt si Constitutiones sancti Patris Ignatij numquam perlatae fuissent in Indiam, stetit tamen illic Societas, nec vllum sui discrimen vel ipsa percepisset, cum in Xauctio suum quoque haberet Ignatium.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis Institutum à Sede Apostolicâ confirmatur.

Societas quamuis adhuc erat exigua, & tantum velut segetis spes in herbâ, vtpote à Pontifice nondum confirmata; maior tamen erat quàm vt inuidia eam ferre posset. Horribilem hæc illi impegit hærefeos calumniam; sed quæ tantum profuit, quantum nocere studuerat: nec enim in auctorum capita dumtaxat retortum est, quidquid illi in innocentiam erant machinati; sed etiam infamia ipsa, quam nouæ familiæ inurere conabantur, Societatis gloriam auxit: causâ enim fuit vt Romanus Iudex in Sociorum mores & vitam inquireret. in quibus cum aliam calumniarum causâ non deprehenderet, quàm morum probitatem; publico innocentiae testimonio virtutem paucis notam ante oculos posuit vniuersorum. Itaque fama breuî hinc assurgens, non Urbem modò & Italiam, sed Alpes transgressa, magnam Europæ partem nomine simul & desiderio Societatis impleuit; simulque Patribus animos fecit, vt de Religione condendâ seriò deliberarent. Dum deliberant, fructus indies crescens omnes facilè induxit, vt è re communi id fore decernerent, ne tanta orbis Christiani utilitas mox cum paucis hominibus concideret, si deessent qui in eorum locum laboreque succederent. Videbant quidem Patres arduum impetratû negotium fore; nihilominus Ignatius Deo nixus, quem Romæ sibi iam propitium senserat, nec dubitabat deinceps fore, hanc curam sibi à Sociis impositam ingenti animo complexus, Instituti formulam in certa capita quàm dilucidè ac breuiter tam accuratè digessit, in idoneam occasionem imminens illud Pontifici simul & desiderium suum proponendi. Commოდum Pontifex (is erat Paulus III.) negotiorum turbis sese nonnihil subduxerat, & Tiburtini recessus amœnitate ac solitudine animum & vires reparabat. Hanc nactus opportunitatem Ignatius, Instituti formulam per Contarenum Cardinalem illi suppliciter offert, oratque vt Apostolicâ eam auctoritate sancire dignetur. Pontifex acceptam iuber à Thomâ Badiâ sacri Palatij Magistro, qui deinde in Cardinalium cœtum adscriptus fuit, cognosci. Ab eo probatam, vbi legit accurateque perpendit ipse Pontifex, siue admiratione rerum captus, siue diuino actus instinctu, *Spiritus Dei*, inquit, *est hic*. Patrumque pia studia & consilium vehementer probauit: simul istud adiecit, sese præfagire animo, piam illam Patrum industriam id temporis in publicum animarum bonum conspirantem, afflictis Ecclesiæ rebus non leui præsidio atque ornamento fore. Hoc testimonium à CHRISTI Vicario Societati datum III. Nonas Sept. anno 1539. xxxix. velut prima quædam approbatio

*Ignatius
Instituti
formulam
Pontifici
proponit.*

tio fuit. Quam approbationem vt etiam diplomate sanciret atque confirmaret, rogatus ab Ignatio Pontifex, vt erat prudentissimus, ne quid præcipiti consilio tam deploratis Ecclesiæ temporibus statuisse videretur, tribus Cardinalibus, apud quos nihil gratiæ foret loci, negotium totum commisit. Erat in illis Bartholomæus Guidiccionius, vir quidem pius ac diuini humanique Iuris egregiè peritus, ceterum à nouis Religionibus adèò alienus, vt nec æquo animo ferret earum, quæ tum erant, frequentiam, de quæ iis ad quatuor duntaxat redigendis librum conscripsisse diceretur. Atque hoc pacto Summus Antistes occurrebat inuidiæ, quæ omnis erat consumenda in Guidiccionio, si ille nouam Religionem probasset, quem & nouis pariter & antiquarum numero infestum esse palàm constabat. Is igitur cùm præiudicium hoc ad causam attulisset, aduersarius magis quàm iudex, primò ne quidem adduci potuit vt legeret Instituti formam, dein Collegas in Ignatium parum propensos haud difficulter in sententiam suam adduxit. Itaque certam ac pænè confectam rem consilio & auctoritate suâ repentiè discussit, diuturnisque frustrationibus tantum-non evertit; sed non spem & animos Ignatij. Instabat is atque vrgebat, nec minùs literæ à viris Principibus & ciuitatibus ad Pontificem & Cardinales, eâ de re grauissimæ. cumque frustra essent omnia, æquè tamen sperare pergebat Ignatius. Videbantur ipsæ repulsæ animos illi addere, & spes nulla spei maioris esse causa. quippe quantò minus humani fauoris apparebat, tantò certius diuinum sibi pollicebatur. Hunc ergo continenti supplicatione, ieiuniis ceterisque corporis afflictationibus eblandiri institit; vouitque insuper diuinæ Maiestati tria Sacrorum millia, si voluntates humanas flecteret suâ. Exorata Numinis Maiestatem declarauit euentus. rursus ad eos qui causæ præerant, & maximè oberant, plenus spei adiit Ignatius: rursus permodestè illis postulati sui rationem exposuit. & ecce quàm repentina tam constans voluntatum mutatio, quas hæctenus contumacia ipsa videbatur armasse. Inspiciunt rursus diligenter Societatis Institutum, & penitus explorant: nec minore consensu illud probant, quàm antè obstinatione reiecerant; tam nunc causæ fauentes, quàm paulò antè infesti. Itaque censent Societatem in Religionum numerum cooptandam; ita tamen, vt, dum dies aperiret quid maximè conduceret Ecclesiæ, sexaginta Professos non excederet. Tale decretum nemo ita mirabatur, ac ij qui fecerant. A sententiâ enim suâ discedebant; quam non mutauerant, ne tum quidem cùm ab illâ discederent. Nimirum occulta vis Numinis obstinatos animos ita perculit, vt crederent se iam repugnare Deo, nisi repugnarent sibi. Fidem huius impulsus interioris fecit ipse Guidiccionius, cùm Religionum quidem multitudini suffragari se negabat posse; huic tamen vltra refragari instinctu quodam superiore victum nec audere omnino, nec posse. Tam potentem ergo impulsus non nisi caelestem esse sentiens, qui maximè Societatis ortui fuerat obluētatus, ita fauere cum Collegis iudicibus subito cœpit, vt pro illâ apud Pontificem Maximum nemo vniquam ardentius egisse dicatur. Pontifex talem tam ancipitis deliberationis exitum admiratus,

*Pontifex
examinari
curat In-
stitutum
Societatis.*

*Institutum
Societatis
probant
Cardina-
les.*

*Societas à
Paulo III.
confirma-
tur.*

rem illo non habuerat aduersarium, prolixo animo & Societatem ipsam Religionem, & Societati inditum nomen, v. Kalendas Octob. anno quingentesimo quadregesimo supra millesimum, festo die Sanctorum Cosmæ & Damiani declarauit confirmauitque, Professorum numero ad sexaginta duntaxat, vt Cardinales censuerant, coarctato.

Ceterum quotquot in nascentem Societatem difficultates incurrerunt, totidem fuere in illam diuini fauoris argumenta. sic enim patuit omnibus, quanto & quàm non præcipiti consilio Sedes Apostolica Societatem Religionem esse iusserit. Deinde triennium illud, quo definitus Professorum stetit numerus, Societatis velut altera probatio fuit, quæ cessit in magnam eius laudem & commendationem. Fructus enim ex nostrorum laboribus indies crescens, & cum illo tantorum operum miratrix fama Pontificem breuè permouit, vt plenam augendi numeri potestatem Societati faceret, videntem tantum Ecclesiæ præsidij accedere, quantum hominum accederet ad Societatem. Tam prosper interim nuntius Socios per Europam sparsos laborantesque tantâ voluptate perfudit, quantum boni publici à Societatis iam victuræ posteris poterat exspectari, quod suæ fructibus industriæ metiebantur. Ipse verò Ignatius tanto diuinæ gloriæ incremento lætissimus, præter quam nihil spectabat aut cupiebat, mox voti fide se liberauit, cum dedit operam vt tria illa Hostiarum millia, quamuis à paucis Sacerdotibus, Deo quamprimùm immolarentur.

*Societatem
varijs de
Pontifi-
ces confir-
marunt.*

*Paulus
III. anno
1543.*

*Julius III.
anno 1550.*

Tanto patrocínio secunda poterat videri Societas, & erat, nisi implacabile vitiiis bellum indixisset: quæ tam grata sunt humano generi, quàm inuisa eidem res est virtus. Sed nocendo profuere aduersarij, non tantum quia veram virtutem attollit quidquid infestat; sed etiam quia iniquitate suâ Pontifices Maximos prouocarunt, vt causæ iustæ ex animo patrocinentur, & fauores ac beneficia in Societatem multiplicarent, & auctoritate suâ maleuolentiam frangerent. Quamquam non sola æmulorum improbitas, sed etiam rei Catholicæ maius bonum causa sæpè fuit, cur Societatem tot pænè quot ab eâ conditâ fuere Pontifices, immortalibus beneficiis ac priuilegiis ornarint. Ac Paulus quidem III. præterquam quòd Societatem, vt dictum est, primus in Religionum numerum reposuit; anno post tertio, qui erat sæculi c15.15.XLIII. pridie Idus Martij, ex augustissimâ illâ sanctitatis cathedrâ non modò Ignatio omnem Societatis amplificandæ, Professorum certo numero sublato, potestatem fecit; verum etiam conscriptam iam illam declaratamque Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Religionem suâ iterum auctoritate confirmauit, publicisque litteris consignauit, tribusque nominatim Episcopis, Cæsennati, Albiganensi, ac Parentino, mandauit, vt obrectatores Societatis, aut quocumque modo negotium ei facessentes, omni auctoritate pœnâque compescerent. Iulius deinde III. qui in Concilio Tridentino Sedis Apostolicæ Legatus Societati impensè fauerat, iam Pontifex, Societatis Institutum denuò ratum voluit anno c15.15.L. XII. Kal. Augusti: & quæ in Pauli decessoris sui litteris aut obscura esse poterant, aut ambiguam habitura interpretationem videbantur, ea ipse prolixo diplomate declarauit, & ad Ignatij mentem sensumque distinxit. Pius V.

anno

anno c15. 15. LXXI. die VII. Iul. declarauit Societatem esse Ordinem mendicantem, aliisq; mendicantium Ordinibus annumerauit, & priuilegiis æquauit. Gregorius XIII. cuius propensissimum in Societatem animum æstimare satis licet, tum ex plurimis priuilegiis, tum ex laudibus quibus eam mirificè ornauit, anno c15. 15. LXXXII. Kal. Febr. Societatis IESV Institutum, priuilegia, Constitutiones denuò confirmauit; eosq; qui peracto tirocinio emiserunt tria vota, quamuis tantum simplicia, verè tamen & propriè Religiosos esse decreuit. alioq; rursus diplomate, quod eodem anno dedit VII. Kal. Iun. prolixè approbauit, quidquid priores Pontifices Societati concesserant, simulq; eam denuò amplissimè confirmauit; atque omni auctoritate suâ prohibuit, ne quis Societatis Institutum impugnaret, grauissimasq; pœnas in decreti huius violatores constituit. Quam confirmationem pœnasq; iterum renouat, magisq; explanat Gregorius XIV. anno c15. 15. XCI. IV. Kal. Iul. dato diplomate: in quo non dubitat asserere Societatis damnum ad commune Ecclesiæ damnum, integritatem ad eiusdem vtilitatem maximè pertinere; decernitq; nomen Societatis IESV, quod hostiliter à quibusdam incessebatur, in eâ retinendum esse, multaq; alia non mutanda, quæ labefactare ac conuellere frustra nitebatur inuidia, quamuis specie latuâque recti personata. Ad extremum Paulus V. anno huius sæculi sexto die xxx. Augusti, Societatis Institutum & priuilegia iterum confirmauit: præsertim verò constitutiones Gregorij XIII. & XIV. approbauit, iterumq; innouauit, easdemq; quas alij pœnas in Societatis perturbatores decreuit.

*Pius V.
anno 1571.*

*Gregorius
XIII. an-
no 1582.*

*Gregorius
XIV. an-
no 1591.*

*Paulus V.
anno 1606.*

Hæc tot Pontificum tantâ animorum consensione in idem conspirans auctoritas Societatem ita stabiliiuit, vt eam nulla iam maleuolorum inuidia conuellere possit aut labefactare; sed neque inuadere, nisi per Pontificiæ maiestatis atque adeò diuinæ humanæq; contemptum. Quam qui conculcauerint, tam grauib; pœnis ac censuris esse coërcendos Apostolica Sedes decreuit, vt eos commiseratione potius Societas, quam odio prosequatur.

CAPVT NONVM.

Quadam Societatis Instituto quodammodo peculiaria.

INstitutum istud tanto aduersariorum impetu toties oppugnatum, tot iniuriis fatigatum, perinde ac si in perniciem generis humani verteret, præscribit Sodalibus parem suæ & alienæ salutis curam; ita vt neque Religiosi Societatis, neque eorum Moderatores officio suo faciant satis, nisi vtramque pari contentione suscipiant. Sed quoniam, vt habet parcœmia, nemo feliciter alteri monstrat viam, qui sibi non nouit semitam; ideò sanctus Pater in suorum vitam moresq; efformandos toto animo incubuit, quorum virtutem toti volebat orbi prodesse. Quare si in Instituto illo suo quidpiam potuisset animaduertere, quod maiori Dei gloriæ vtcumque officeret, aut quidquam ultra excogitare, quod eam augetet; hoc continuo fuisset adiecturus, illud sublaturus. Atque ne aberraret à scopo, quem petebat, oculos semper defixos tenebat in vitâ ac moribus IESV CHRISTI.

M

Quid

*Institu-
tum Socie-
tatis con-
forme do-
ctrinæ*

CHRISTI.

Quid enim CHRISTVS non populo tantum & multitudini, sed etiam Discipulis suis & Apostolis ad maiorem Patris sui gloriam imperauit, præscripsit, suasisit, quod S. Ignatius Instituto suo non studuit complecti? Volebat CHRISTVS Apostolorum animos & mores suis esse quam simillimos. Vt tales essent, hoc est, ut summum sibi & aliis bonum omnino studio procurarent, debebant excutere diuini obsequij importunissimas remoras, opes, voluptates, honores, easdemque pessimas humani generis pestes; quas ferè nemo sine iniuriâ vel suâ, vel aliorum, aut comparat, aut tueretur. Opes enim dum cupidos magis possident, quam possidentur; animum ad excelsa, ad æterna natum, aureis catenis quasi captiuum teneant, neque assurgere illum sinunt ad cogitationes auro & argento pretiosiores. Deinde cum cælestis illa viuendi ratio vigilias, fatigationes, sudorem, imò sanguinem & vitam sæpè exigat; quid tale sperari potest ab eo, qui voluptati inertissimæ dominæ seruit, ne dicam ancillatur? Ad extremum, animus humanus libertatem suam ferè perniciosam sibi facit, aut certè parum utilem: in seipsum iniquissimus, dum sibi maximè indulget, quia placencia magis quam salutaria plerumque sectatur; & profutura fugit tamquam noxia: multoque illi facilius est feliciter imperare populis & Regnis, quam sibi. Ingressurus tam arduum iter, ducem habere debuit, ne cæco, temerario, stulto, hoc est sibi, obsequeretur; alieno imperio subijci, ne perderetur suo. Talibus præfidiis attollendus erat, ut res gereret se Deoque dignas; & ne vnquam Sirenum illarum blanditiis incantatus reuocaretur, votorum religione constringendus. Sed quoniam ne sic quidem aduersus blandientes illas pestes satis tuta est mortalis imbecillitas, quæ sibi facile obsequitur, putatque rationis id esse, quod ab animi vel eneruati segnitie, vel impotentis cupiditate proficiscitur; sanctus Pater Ignatius ut omnem corruptelæ aditum obstrueret, hæc vitæ sanctioris munimenta, hoc est vota ipsa, quantum potuit, stabilivit. Vt enim erat acris & perspicaci animo, lucisque cælestis pleno, diligenter explorauit omnes accessus, per quos improbus sui amor in nonnullis Congregationibus ad ipsa hæc Religionis firmamenta penetrauerat; quæ, si non omnino conuellere, certè grauiter solet concutere, dum Religionis indulgentiâ aduersus ipsam vitur. Huius tam cauti quam blandi hostis diuertacula & aditus quantâ sagacitate deprehendit Ignatius, quam tutis deinde præfidiis obsepsit? An poterat paupertatem, quam vocat Religionis murum, hosti magis inaccessam reddere, quam cum Professorum domibus non solum non permittit census annuos, quibus alant suos ac sustentent; sed ne quidem vllum eiusmodi subsidium, quo siue ædium, siue templi, tempore (ut fit) & æuo fatiscentium, facta tecta restarent? aut etiam quo templi supellectilem, ceteraque ad sacros vsus necessaria comparent. sed neque, si cum necessitate conflicerentur, eas Collegiorum annuo censu iuuari permisit. Quid, quod neque prouentus ex Capellaniis, ut vocant, neque ex Sacris anniuersariis, & id genus aliis functionibus, ne in sacrarij quidem impensas admittat? Neque magni refert, Collegiorum Societatis ac Seminariorum paupertatem non esse tam seueram: cum enim Professi sint prima ac præcipua Societatis

*Paupertas
Societatis.*

cietatis pars, præcipuè quoque in illis spectanda est voti huius & æstima-
 manda perfectio. Quare Pius V. non absque ratione declarauit Socie-
 ratem Ordinem esse mendicantem. Neque verò aliis minùs, quàm Pro-
 fessis mendicandum, quandocumque aut Præsides id imperant, aut
 necessitas. Collegia quidem & Seminaria redditus ac fundos possident;
 sed tamen pressis admodum limitibus eorum quoque circumscripta est
 paupertas. Quibuscumque enim nostris hæc incolentibus, non minùs
 quàm Professis, neque sacrificia, neque exequias, neque iusta anniuer-
 saria celebrare propositâ mercede licet; quod tamen aliis sua pau-
 pertas non interdicat. Neque fas est vllam pro Theologicæ profes-
 sionis, concionum, catecheson, solatiorum agris captiuisque impen-
 sorum, aut Sacramentorum administratorum labore, mercedem ac-
 cipere: vt & gratuita illa charitas populum inuaret ardentius ad salutis
 remedia, & pia Societatis in his adhibendis libertas, ac operosa seduli-
 tas numquam in sordidum quæstum degeneret. Quâ in re sanctus Pa-
 ter æmulari nos voluit paupertatem diui Pauli: cui etsi de altari, vt ait,
 viuere ius & fas permetteret; placuit tamen, quæ iustè poterat, non ad-
 mittere, vt constaret omnibus, nullum ab illo lucrum nisi animarum,
 tot ac tantis laboribus peti. Ceterùm rerum omnium, quarum com-
 munis est in Societate possessio, tam restrictus est vsus, vt ipsa pauper-
 tas arctiorem exigere non posse videatur. Neque timendum est ne se-
 ueritas hæc aliquando laxetur. Professum enim omnes, quibus vniuersæ
 cura Societatis ac moderatio incumbit, peculiari se voto obstringunt,
 numquam passuros se, vt quidpiam in legibus pauperratis à Constitu-
 tionibus præscriptæ innouetur aut mutetur: nisi fortassis illam iustis de
 causis magis arctandam esse iudicarent. Atque ita paupertatem ex
 omni parte vallauit Ignatius.

*Societas
est Ordo
mendicans*

1. Corint. 9.

Castitati verò tantò plus aggerum, vt ita dicam, & vallorum cir-
 cumdedit, quò magis iniuriæ est obnoxia, faciliusque læditur. Ac ne
 vel leui negligentia sit locus aut venia, vult eam Angelicæ puritatis esse
 æmulam. Sed quâ potest ad tantum decus aspirare mortalis fragili-
 tas, cum tanta puritas, teste Sapiente, Dei sit donum? Igitur obtineri
 potest & accipi, quia donum est. Quare præscripsit suis Ignatius non
 frequentem modò orationem, sed etiam illos docuit accuratissimam
 huius instituendæ methodum. Quid enim non impetrat frequens &
 rectè facta oratio? diuinum in primis amorem pariter & timorem
 animis sibi deditis ingenerat. Amoris diuini flamma impuram aut so-
 pit, aut extinguit. Timor verò Dei quàm fortes reddit in hac pugnâ?
 non aliud telum certiùs profligat hostem, vt nemo nisi infamis sui proditor
 cladem hîc accipiat, cum timendo possit hostem debellare. Miraculi
 instar habebatur in Curiâ Philippi secundi, quòd Societatis Patres cum
 promiscuo sexu tam versarentur innoxij. itaque vulgauerat rumor, illos
 herbam circumferre, quæ vim haberet interimendæ libidinis. misit
 Philippus ipse ad P. Araozium de hac herbâ sciscitatum. nec inficiatus
 est Araozius aliquid subesse rumori; ceterùm peroptare se hanc her-
 bam Philippo omnibusque eius Aulicis in vsu esse; eam timorem Do-
 mini vocari, cuius vis Societatis Patres vbique seruaret innoxios. Hæc

*Castitatis
presidia in
Societate,*

*oratio fre-
quens,*

*timor
Dei,*

responsio per omnem peruagata Curiam, secundissimis accepta est auribus; quia non verè minùs quàm festiuè docuit, ab ipso timore in his periculis securitatem & peti & dari. Orationis igitur, quæ timoris tam efficacis parens est & nutrix, summam gerit curam Societas. Ceterarum functionum suas cuique credit, huic speciatim & quotidie inuigilat, pro studio vel neglectu orationis cetera procedere non ignara. Plurimum etiam conducit castitatis incolumitati moderatio victus: quam ita Societas temperat, vt neque assiduus docendi ac studendi laboribus non sufficiat, neque occasionem intemperantiæ copia subministret. Itaque sic vires suorum reficit, vt fomenta libidinis subtrahat; sic fomenta hæc subtrahit, vt vires non debilitet. Huic moderationi victus accedunt ieiunia, corporum diuerberationes, aliæque afflictationes in Societate admodum vsitatae. & quamuis nihil certum in hoc genere omnibus præscriptum sit, singulis tamen pro iudicio Moderatorum hæc adhibenda sunt. Neque enim nostros ardori suo permittere voluit sanctus Pater, qui in plerisque freno magis quàm stimulo eget, dum aut viribus suscipit maiora, aut sibi inconsultè obsecutus modum non seruat.

Iam otij damna quis nescit? quo qui diffluit, luxuriâ simul solet diffluere. Antè stagnans situque torpens vliginosæ paludis aqua, riuuli è perspicuo fonte labentis puritatem æquabit, quàm desidiosa simul & mundities animi consistant. vt vel hinc statuas, nihil agentem pessimè agere. Ergo tam capitalem pudicitiae hostem è Societate sanctus Pater noster ita proscrit, vt lege latâ non alium velit in omnibus assidui laboris esse quàm valetudinis finem. Arctissimam quoque sensuum custodiam vrget: qui, nisi magnâ seueritate coercerentur, blandissimi hostis illecebris corrumpi se facillè sinunt; quàm incustoditi, tam certi plerumque castitatis proditores.

*librorum
obsceno-
rum pro-
scriptio,*

Ad hæc, obscenos, quamuis aureæ ceteroquin ætatis ac venæ, & absque controuersia principes in suo genere scriptores, à suis non patitur attingi. Et meritò: quid enim prodest illa scire, quæ vtilius ignorantur? laudabilis est scientia, scire quid ignorandum sit: illa verò execrabilis, quæ, dum auget linguæ, inficit animæ puritatem. Quis venenum hauriat, licet ex auro propinetur aut gemmâ? Alia crimina solos auctores inficiunt; sola librorum impuritas est, quæ vnum facit & legentis & scribentis crimen. Hac de causâ Mutius Vitellæscus Societati Præpositus Generalis, adhuc superstes, Epistolâ de Oratione ad Societatem vniuersam datâ libros illos attingi seuerè vetat, ex quibus, inquit, numquam doctrinæ tantum accedet, quantum vt castimoniam decedat, in procliui est. Plura in hanc sententiam grauissimè addit, quibus pestilentes illas chartas damnat, nostrisque penitus interdicit. Itaque in nullis vniquam bibliothecis Societatis exstant, sed aut relegantur in perpetuas tenebras, aut non aliâ quàm Vulcani luce donantur.

*circum-
specta cum
altero
sexu con-
uersatio.*

Sed nullum aequè discrimen imminet castimoniam atque ab altero sexu, qui sæpè, quamuis etiam id non agat, ipsam constantiam labefactat, ipsum robur infringit, virtutemque summam ex illo fastigio suo repente deturbat in præceps. Quod vt veteres omnibus ob oculos clariùs proponerent, finxerunt Herculem, illum tyrannorum, odiorum cale-

caelestium, totque monstrorum, adeoque & voluptatis ipsius omnibus monstris peioris victorem, modò ab hac, modò ab illâ muliere turpissimè victum turpissimam feruisse feruitutem, & maiore infamiâ iugum ab imbelli hoste tulisse, quàm gloriâ armatis illud hostibus ac tyrannis imposuerat. Nimirum nulla virtus ab hoc periculo satis est tuta. quod cum deesse non possit tot inter animarum iuuandarum munera; sanctus Pater Ignatius seuerè edixit totâ Societate, non modò vt feminarum, quamuis nobilium, aut decumbentium, domos incommittatus nemo adiret; sed omnino ea esset in alloquendis obseruatio ac circumspectio, tametsi exomologesi danda esset opera, vt aures quidem comitis, sed oculi numquam excluderentur. Vtque legem hanc exemplo sanciret, cum vnum è Sacerdotibus domesticis hominem senem & antiquæ bonitatis (quamuis per simplicitatem omni culpâ vacantem) huic decreto contrauenisse cognosset; tamen, ad ceterorum commonitionem, coram octo Sacerdotibus vnum in locum conuocatis, iussit reum flagello se cadere, quoad singuli singulos è Psalmis Dauidicis pronuntiarent: quorum primus Psalmus erat quinquagesimus. Porro hæc lex ita viget in Societate, vt si quid contra hanc delictum sit, obligetur comes ad Præsides, quamuis non expositus, id statim referre, seuerè puniendus si negligat; adeoque periculum dimissionis aditurus, si secundo aut tertio in re tanti momenti obligatam Societati fidem non præstet. Quòd si mulieres ad Collegium aut domum Societatis, vt quempiam alloquantur, accedant; nemini cum illis licet colloqui, nisi loco aperto, & omnium oculis patente. Quæ cautela Societatis adeò non est noua, vt ipsius Ecclesiæ antiquissimis quoque decretis maximè sit consentanea. Nam Clemens I. Epistolâ primâ seuerè præcipit, vt nullus Clericus vel Monachus solus ad feminas accedat, vel cum iis loquatur. His tot castimoniarum præfidiis accedit frequens Confessionis & Eucharistiæ usus: quibus Sacramentis, de vnanimi sanctorum Patrum sententiâ, peculiaris quædam vis inest obscenam illam flammam sedandi, & tam corporis quàm animi munditiem intactam illibatamque seruandi. Vinum enim illud est, ex quo germinant virgines; quodque, vt ait mellitus Doctor, minuit sensum in minimis, in grauioribus omnino tollit consensum.

Atque hæc sunt auxilia, per quæ Societas integritati suorum consulit. Quòd si tot frenis ac vinculis impedita & constricta cupiditas nihilominus in delictum erumpat; hîc ferream, hîc adamantinam, hîc inexorabilem se præbet Societas, nec aliter manifesto vulnere medetur, quàm impurum à puro corpore membrum resecando: cuius poenæ metus non infimum quoque munimentum huius est voti.

Porro votum Obedientiæ S. Ignatius ipsâ Dei auctoritate ac maiestate, tamquam inexpugnabili loricâ, circumdedit: simulque voluntatem & iudicium proprium, pessimos obedientiæ hostes, procul à suorum cœtu proscripsit; quibus hostibus si quis manum porrexerit, eum ne quidem agnoscit in suis, vtpote sacrâ huius militiæ veluti tessellâ destitutum. Itaque facere quod imperatur, minimum hîc est: imò obedire non est, si is qui facit quod iniunctum est, seu voluntate seu iudi-

Obedientiam Societatis tessellam esse voluit sanctus Ignatius.

Mutius Vi-
tellescus
Epist. de
Orat.

Borgia Epi-
istolâ de Me-
dus conferu-
spirit.

S. P. Ignat.
Epist. de
Obedient.

Obedien-
tia Ponti-
ficis vo-
lum.

cio ab imperante dissentiat. cæcitatem quamdam hîc nobis imperat; ita vt in imperiis Præsidium nihil videre nos velit, nisi Deum imperantem, & nascentem hinc inuiolabilem obediendi legem. Quod ipse Mutius Vitellescus, quo Præside adhuc fruitur Societas, satis apertè significat in Epistolâ, quam de Oratione scripsit ad vniuersam Societatem, cùm in illâ sic ait: *Per obedientiam probatur germana soboles Societatis: quæ quos reponit in suis, hoc educat cibo, ad iustamque producit maturitatem.* Ita R. P. Mutius. Ex cuius verbis hoc deducas: Ergo non sunt germana soboles Societatis, nec eos Societas reponit in suis, si qui hac obedientiæ integritate destituti sint. Nec minùs grauitè Franciscus Borgia obedientiam commendat: *Ad quam, inquit, omnia refert Societas, tamquam ad scopum & vexillum, quæque eius est turris præcipua.* Tam sublimis Præsidium de hac virtute sensus, quem animis suorum ingenerant, ingens obedientiæ est præsidium. Sed quale quantumque eius est propugnaculum aurea illa Epistola ab ipso S. Ignatio ad Societatem Lusitanicam scripta? quæ millies repetita, nouos semper aculeos iis, quibus prælegitur, relinquit infixos: quibus acriter incitantur ad tantam in obediendo accurationem, quantam ipsa exigat. Sed audire iuuat ipsum Ignatium sub exordium Epistolæ huius animos suorum amicè inuadentem, eosque primo quasi assultu dulci quâdam violentiâ felicissimè expugnentem. *Ab aliis, inquit, Religiosis Ordinibus faciliùs patiamur superari nos ieiuniis, vigiliis, & ceterâ victus cultusque asperitate, quam suo quique ritu ac disciplinâ sanctè suscipiunt: Verâ quidem ac perfectâ obedientiâ abdicationeque voluntatis atque iudiciij maximè velim, Fratres charissimi, esse conspicuos, quicumque in hac Societate Deo Domino nostro deseruiunt: eiusdemque Societatis veram germanamque sobolem hac quasi notâ distingui, qui numquam intueantur personam ipsam cui obediunt, sed in eâ CHRISTVM Dominum, cuius causâ obediunt. Siquidem Superiori, nec si prudentiâ, bonitate, ceterisque quibuslibet diuinis donis ornatus instructusque sit, propterea obtemperandum est; sed ob id solum, quod vices gerat Dei, eiusdemque auctoritate fungatur, qui dicit: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: nec contrâ, siue consilio aut prudentiâ minùs valeat, quidquam idcirco de obedientiâ remittendum, quatenus ille Superior est (quando illius personam refert, cuius sapientia falli non potest, supplebitque ipse quidquid ministro defuerit) siue probitate aliisque ornamentis careat. siquidem disertis verbis CHRISTVS Dominus cùm dixisset: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei; protinus addidit: Omnia ergo, quaecumque dixerint vobis, seruate & facite; secundùm verò opera eorum nolite facere. Hæc sanctus Pater noster: quæ deinde pari semper orationis vi persequitur, tantoque rationum pondere vrget ac premit, vt vel deploratam contumaciam in obediendi studium possit conuertere.*

Tribus hisce votis quartum adiecit, & quidem solenne, quo Professi deuouent se obsequio Romani Pontificis, vt, quocumque terrarum Euangelij causâ iusserit illos proficisci, ad eius nutum prompti semper sint & expediti. Neque detrectare possunt hoc imperium, nisi simul voti sui fidem violent, quamuis nullo instructi viatico, quamuis ad hæreticos, quamuis ad barbaros mittantur; quamuis ad eas regiones
vbi

vbi Societas nullum habet domicilium, aut habitura speratur. neque infestâ latronibus itinera, neque maria tempestatibus simul & piratis infesta, neque scopuli & syrtes naufragiis infames, neque hæreticorum aut barbarorum secures Iesuitarum sanguine infectæ & adhuc madentes, neque adhuc fumantia nostrorum corporibus Iaponiæ busta, neque Brasilorum ingluuies humanæ carnis auida, vllam huic voto gratiam faciunt, aut idonea sunt causâ, cur vel tergiuersari liceat, quamuis inter hæc pericula senescendum sit, & ætas exigenda, nec vlla spes redditus tam coaceruatam malorum congeriem soletur. Cui vniquam nocenti tale exsilium sua culpa imperauit, quale hisce viris suâ sponte indicit pietas, & immensa gloriam diuinam propagandi cupido? Alij quidem Religiosi talibus periculis caput sæpè obiectarunt, neque desunt quorum animos Deo plenos illa ipsa inuitant, & adhuc exercent; nemo tamen eorum ex obedientiæ suæ voto à Pontifice cogi potest ad tam arduum munus, non magis quàm quilibet alius nullâ voti religione obstrictus, vt inter Theólogos satis constat. Atque ita cautum est, ne spiritus ille Apostolicus in Societate vniquam sopiatur, aut euanescat. Sed hæc quoque Societatis virtus meruit inuidiam, certum magnitudinis suæ signum. Quid illa, quæso, commenta est? nihil aliud scilicet hoc votum esse quàm fœdam adulationem quâ Pontificis fauor putidè captatur. Itâne verò adulatio? ergo Xauerij, Criminales, Ouiedi, Campiani, Azebedij, Siluerij, totque alij, virtutum magis nomina quàm hominum, sudores suos, vitam & sanguinem adulationi vitio turpissimo immolarunt? Tot viri sapientiâ & virtute inclÿti, quot habuit, habet, & porrò habitura est Societas, non tam Pontifici quàm ambitioni se deuouerent? Ideône S. Ignatius tam acre sibi bellum intulit, ideò tantum laborum exhausit, vt suorum animas & suam infami vitio tamquam idolo offerret ac dedicaret? Vsq̃ue adeône inuidiæ nihil est nefas, vt & cælum inuadat, nec Diuis ipsis p̃carat? Quæ; obsecro, ex tali adulatione sperati posset vtilitas? (nemo enim gratis est nocens) quis turpissimi vitij fructus? Nam quotumquemque de tot millibus Pontifex nouit? vtque nosset omnes, quæ spes esse potest omnibus, vbi nemini licet vel oblatam dignitatem, adulationis neimpe præmium, admittere? cùm in nullo Religioso cœtu aditus æquè sit obstrictus honori, tamquam pesti & exitio huius Societatis? quæ spretis quàm admissis honoribus clarior, ita suos instituit, vt si fas esset, nec cederet in diuinæ gloriæ & animarum detrimentum, optent potius iniuriis, quàm titulis & dignitatibus affici. Quin audi, inuidia, & rumpere: ad ambitionem stirpitus excidendam, Societatis legibus institutisque cauetur, vt in hac ipsâ solenni quatuor votorum *Societas honores excludit.* professione (cuius tu quartum adulationis insimulas) voto insuper alio quisque se Deo obliget, ne vel domesticos vel externos honores, non modò rectis studiis planoque cursu, sed ne transuersis quidem & obliquis itineribus aucupetur. Quòd si quem fortè talem in Societate deprehenderit, statim prodatur, Præpositisque denuntiet. proditusque, si manifesto crimine teneatur, pro speratis honoribus perpetuâ mulctetur ignominiâ, omnisque suffragij iure in perpetuum spoliatur. Delatos

latos autem & imperatos honores, nisi præcepti vis adigat, & Pontifex ipse compellat, eâdem voti religione recuset. Sic nempe adulatur Pontifici Societas, vt etiam voti sacramentum tali eius fauori opponat, qui vnus adulationis fructus esse posset. Quamquam non diffitetur Societas se Pontificum gratiam ac beneuolentiam omni voto expetere, sed quâ protegatur contra maleuolentiam, sed quâ iuuetur in omnium salute procurandâ, sed quâ munita latius prodesse & pluribus possit. quæ non est infamis & erubescenda honorum, sed laudabilis & sancta laborum ambitio. Nonnulli quidem è Societate aut honores Ecclesiasticos, aut delatas Infulas admiscere; sed pro imperio coacti, sed è quibus nihil splendidi, præter titulum sacramque potestatem accepere; vt-pote quorum stipatores fuere barbari exitio illorum imminentes, quorum aulæ antra aut tuguria, quorum deliciae fames & sitis, quorum quies perennis labor, quorum stipendia gladij, tela, secures, venena. Sic ad Indos profectus est Xauerus Nuntius Apostolicus. Sic Salmeron & Broëtus Nuntij Apostolici à Pontifice destinati sunt in Hiberniam, tot vitæ periculis quot hæreticis, qui iam tum rerum illic potiebantur, obsessam. Sic Morales Episcopus in Iaponiam est missus. Sic Nunnez in Æthiopiæ Patriarcham consecratus; sic eius socij Andreas Ouiedo & Melchior Carnero Episcopi, Nunnio olim successuri, sed in discrimina & ærumnas veriùs quàm honores. Ac tametsi honores Societas postmodum illos est deprecata; curas tamen & pericula non recusauit, quorum solâ se feruere ferrique ambitione non negat. Lainius & Borgia sacram purpuram sanctâ quadam contumaciâ constantissimè reiecerunt; quam Toletus admisit coactus, Bellarminus omni contentione, quam ipse & Societas extremam adhibuerunt, excutere non potuit. Iaius Episcopatum Tergestinum, Canisius Viennensem, Claudius Aquaiuia Archiepiscopatum Neapolitanum, Cottonus Arelatensem, inuictis animis repudiarunt; gloriam ingentem omnes consecuti, quia fugerunt. Sic Ignatius omnis corruptelæ radices ad fibras vsque persecutus, Societatis incolumitati omni ex parte consuluit. quibus cum etiam acerrima humanæ prouidentiae sagacitas nihil vltrâ addere posse videatur, inuenit tamen Ignatius quæ adderet, nec leuioris quàm illa momenti.

CAPVT DECIMVM.

*Tria prætereà Societati peculiaria, quæ florem
ac vigorem tribuunt.*

ALta illa Ignatij mens, quæ nihil non perspexit, videbat etiam Religionis suæ diuturnitate periculum nasci posse. videbat in rebus humanis nihil magnum esse & durare, nihil tam firmum quod paulatim exedendo non perimerent tempus & vetustas. Neque enim opera solum manu facta & ipsam naturam, sed etiam virtutem & animorum robur, ipsa dies paulatim carpit, & velut occultâ teredine sensum fallente eneruat tandem atque consumit. Itaque aduersus hanc quoque tempo-

temporis violentiam armauit suorum virtutem; vt, quamuis illud vincat omnia, hanc tamen expugnare non posset. Armatura hæc votorum est renouatio; quæ bis quotannis, ab iis qui certum in Societate gradum nondum habent, non leui operâ instituitur: triduum enim antè, ab omni curâ negotiisque expediti, sibi tantum & Deo vacant. Quo tempore in se vitamque suam acriter inquirunt; & sicubi deprehendant aliquid aut languore aut incuriâ labefactum, aut Religionis integritati minus consentaneum, id omni ope restaurare contendunt. Denique non minus ad renouanda hæc vota comparant se, quam si ea primum essent nuncupaturi: quæ quarto demum die insigni apparatu, nec alio ritu quam quo primum ea pronuntiarunt, omnes ordine vno in loco ante aram supplices instaurant. Hic saluberrimæ consuetudinis ritus est. Sed cur tantam illa vim habere dicitur, vt virtutem etiam contra aui damna muniat? Inter vitæ sanctioris pestes haud scio an vlla sit nocentior, & tamen occultior, quam status & muneris sui obliuio. Hæc enim velut profunda virtutis omnis ac pietatis est sepultura, exitiumque animis ferè adfert, antequam sentitur. nec enim se nisi ipsis quas facit cladibus prodit. Hanc tam capitalem Religionis hostem procul arcet renouata simul cum votis memoria dignitatis ac vitæ Religiosæ. Quæ memoria tanto molimine ac toties restaurata, deficere non potest; cumque viuida semper sit ac recens, facile gubernat frenatque animum, & diuerticula more suo circumspicientem haud ægrè continet, ne deflectat à cursu: subiicit enim eius oculis primam illam sui oblationem, & fidem Deo datam; quæ sæpè non minorem vim habet tam viuâ specie repræsentata, quam primum præstita.

Alter huius renouationis fructus à sancto Patre Ignatio spectatus, est deuotionis augmentum: cuius deuotionis nomine non intelligit dulcedinem quamdam & suauitatem ex rerum piarum exercitatione scaturientem; sed promptam, sed expeditam, sed ardentem animi alacritatem, quæ inimica tarditati & negligentiae, incitato quodam & pleno vigoris impetu, perumpit quidquid naturæ segnitiei reformidat, & quidquid in diuino obsequio arduum occurrit. Nec temerè fructum hunc suis promittit Ignatius: sentiunt enim hoc piæ alacritatis incrementum, quotquot sese ad hæc vota Deo rursus offerenda non oscitanter aut perfunctoriè comparant. Neque obscura est huius rei ratio. memoria enim per officij recordationem excitata, conscientiam stimulat vellicatque ad fidem liberandam. Conscientia his ipsis stimulis segnitiei ac tarditatem increpat, abigitque è pectore. Quibus impedimentis pulsus, nihil est quod pronum animi iam incitati cursum aut remoretur, aut sistat.

Tertia, nec superioribus minor, vtilitas, quam adfert hæc pietatis industria, est animi constantia in suscepto vitæ proposito. Proprium siquidem humano ingenio vitium est inconstantia. Omnes leuitate vexamur ac tædio; & alternis cupiditatibus iactati, modò damnamus quæ appetiuimus, modò in ea quæ damnauimus reuoluimur: nec quidquam in homine tam stabile, quam perpetua instabilitas. Ab huius importunitate vitij tantò plus est periculi Religiosis, quò molestiora naturæ

N iam

*Votorum
renouatio
Societatem
à vetustate
defendit:*

*deuotionem
alacritatem
get:*

*constantiam
parit,*

*Natura
deprauata
vitia.*

*Maff. in Vi-
tâ S. Ignatij
l. 1. cap. 21.*

*Ratio con-
scientiæ
Superiori
reddenda.*

*Morbos
animi ape-
rire, ini-
tium est
salutis.*

iam deprauatæ (quæ infestissima virtutis est hostis) consilia sunt amplexi. Redit enim illa, quantumvis fortiter pulsa; cui tam displicet labor, quàm voluptas est in votis; cui disciplina Religiosa, odiosus rigor est & vexatio; castitas, perpetua rixa & pugna; paupertas, angustia; obedientia, seruitus videtur; cui grauis est alienæ salutis cura negligenti iam suam; cui demum ingrata est virtus, labore vtique paranda ac sudore. Hostis igitur hæc intestina quamuis animum non expugnat, debilitat tamen, illecebrisque & blanditiis ita sæpè labefactat, vt de nefariâ sui proditione dubitare, & in benè cæptis nutare cogat. Sed hanc exarmari posse sperauit Ignatius solâ votorum, quasi sacramenti militaris, instauratione. Neque eum spes fefellit. Cùm enim noua hæc sponsio obligatam prius fidem confirmet, animum quoque corroborat in voto nutantem; nouis viribus auget perseverantem. Huius auxilij præsentem vim sensere primi Patres nostri: de quibus post vota iterum & sæpius Parisiis repetita, Maffei noster, *Id ad confirmandas*, inquit, *in suscepto consilio mentes omnium mirificè valuit*. Senferunt posteri, quorum multi, qui defectionem iam meditabantur, aut dubij & incerti fluctuabant, hac renouationis ope subito corroborati, in fide ac statione perstiterunt. Sentiunt demum omnes, tantum animorum, feruoris, virium hinc sibi accedere, vt Deo ac Religioni tum primùm initiari sibi videantur, nec vllum ferè à primâ sui oblatione discrimen, nisi temporis agnoscant. Atque hæc de votorum renouatione.

Alterum, quod sanctus Pater mirè vrget, & omnino necessarium statuit, ne primæuum illud Societatis robur vîquam elanguescat, est, intima animi sensa, motusque ac perturbationes, Moderatoribus suis penitus & sine fuco aperire. Animum siquidem humanum, veluti ægritudinum omnium receptaculum, modò amor, modò odium, modò spes, modò timor, tamquam æstus febriles, alternâ iactatione infestant; interdum stolidi sui admiratio, velut aqua intercus, vanissimè inflat; interdum ira corripit, quæ furor etsi brevis, tamen furor est; sæpè tristitia velut lethargus obruit; sæpè voluptas tamquam pestis veneno suo afflat; nunc inuidia ceu cancer exedit; nunc stultæ suspiciones, velut alta quædam caligo, excæcant: sed pessimè omnium vexat insanus amor sui, morborum omnium radix & caput; qui tamquam lenta quædam tabes animi robur sensim carpit atque depascit; tantò sibi infestior, quantò indulgentior. Harum omnium ægritudinum quàm pestilens est vis, tam facilis est cura, si modò eas æger ei sub cuius est curâ, tamquam Medico, tempestiuè manifestet. Nec ægritudines modò, sed etiam vitiosas animi inclinationes eodem candore vult detegi sanctus Pater, dum tempus & causa morbi, & nondum planè eger, auxilium admittunt. Nec immeritò tam sollicitus hîc fuit Ignatius. Nihil enim æquè amabat, atque suorum salutem; quæ hoc remedio destituta, non in discrimen modò, sed in certam sæpè perniciem rueret. Nemo enim sibi sufficit; nemo aliis aut sibi vîquam exitio fuit, nisi per occultam aliquam eiusmodi ægritudinem: imò nulla clades humanum genus infestat, quæ originem hinc non ducat. Itaque, vt pars magna morbi est, ne dicam pernicies, morbum occultare: ita è contrario salutis initium est, periculum salutis, illi qui depellere

pellere id vult & potest, detexisse. imò, quidquid in animo latebat, in lucem proferre saluberrimum est consilium. quia sæpè morbus specie sanitatis blanditur; quem dum peritus Medicus ægro ostendit, nullo negotio discutit: hic verò errorem haud grauatè deponit, quem agnoscit; & periculum studiosè cauet quod prospicit. Quòd si remedium hoc omnibus Religiosis tam esset vsitatum, quàm est salutare; quis eorum vniquam salutem suam in discrimen adduceret? Sed inanis pavor, dum auxilium formidat, non absque ingenti piaculo in exitium vertitur. Nec intelligunt miseri hanc esse machinam, quam illis adinouet humanæ salutis hostis, obscæno & vili proco simillimus; qui dum honestam virginem molitur abducere, nihil æquè laborat, quàm vt illa improbum consilium parentes suos celet: si enim illud prodatur, non prædam modò, sed spem quoque prædæ sibi ereptum iri videt. Quoniam verò *Sinceritatis fructus.* non potest non esse Deo acceptissima illa submissio animi, quæ intimos suos motus ac sensus quantumuis erubescendos, alteri, nihil dissimulando, detegit; non rarò Deus hanc præsentissimo præmio remuneratur: vt plurimis, & plerumque, non citiùs voces excidant ore, quàm malum è visceribus. Neque potest hic candor alicui esse fraudi. Nefas enim est Præsidibus vti illâ scientiâ, nisi ad auxilium & solatium eius qui illam dedit: quæ si deesset, ad eiusmodi munia facilè adhiberetur, quæ damno illi forent fortassis & ruinæ. Quis autem illi nocere aut vellet aut posset, quem sincero prosequitur affectu? Nihil siquidem Præsidium curam & amorem æquè prouocat, atque aperta illa & minimè fucata sinceritas; vbi è contrario non potest non suspectum & odiosum illis esse silentium, aut silentio peior oratio inuoluta & ambagibus perplexa, & qualiscumque demum arcani dissimulatio; cùm Veritatis testimonio constet, eum malè agere qui odit lucem. Neque reticenda *Ioan. 3.* sunt quædam, quia leuia videntur & exigua: nihil enim leue & exiguum est, in quo res maximæ vertuntur, quæ minimis ferè caussis & stant & cadunt. Nec est quòd satis tibi in te præsidij repositum esse ducas ad perfananda animæ tuæ vulnera. Adhibebit enim Deus vim sanandi remedio, quod præscribet animæ Medicus: quam negabit eidem, cùm ipse tibi præscripseris. Nimirum vult te non tibi debere sanitatem, sed sibi; à quo solo sperare eam potes, & accipere. Demum tantæ est virtutis hæc sinceritas, vt quot iam inde ab ortu Societatis aperuit pericula, totidem discusserit damna.

Tertium & fortasse maximum munimentum, quo incolumitatem suam tuetur Societas, est seu contumacium seu perniciosorum hominum, seu missionem vrgentium & extorquentium dimissio, etiam postquam Religionis votis ritè se obstrinxerunt. Quam dimissionem multi quidem calumniantur aut vellicant: sed ignorantia ferè carpit, quod non capit; dumque rationem non videt, sine ratione rem geri putat. Hæc enim quorundam velut exauكتورatio non tantùm Societati vehementer prodest, sed ipsis etiam non rarò qui sic exauكتورantur. Nam si contumaces sunt, aut flagitiosi, quis non videt hoc eos in Religione esse, quod in corpore putre corruptumque membrum? amputandum, ne partes adhuc sinceras viriet. *Dimissio à Societate.* dementiæ genus est, perniciem, cùm potes, non

*Dimissio
est medici-
na Religio-
nis.*

amoliri; & contagionis omnes inuasuræ initio, infectos à sanis non discernere. Nemo à vitiis tutus erit, vbi illa tuta sunt. neque enim ibi sistunt vbi oriuntur. Habent hoc commune cum peste; contagionem suam longè lateque diffundunt. Potens nimirum est in vtramque partem exemplum; &, quod miseriæ nostræ genus est, valentiùs in peiorem. Ita fit, vt quod ab vno peccatum est, luant vniuersi, cùm inter multos nemo sibi tantùm peccet. Serpunt vitia, & proximum quemque inficiunt; dum quæ tolerantur, quasi iure fieri incipiunt. Sic paulatim maior pars vincit meliorem, & cœtus vniuersus incipit seruire corruptis hominibus & moribus, quibus imperare debuerat. Sed crudele, inquires, hoc remedium est; imò crudelis est benignitas vni parcere, per quem omnibus noceas. Nam vni sic indulgere, est multos sæpè perdere; nec ipsum, cui indulgetur, seruare. An crudelis est colonus, qui stirpes herbis vtilibus nocituras euellit? An sæuus Medicus, qui vitiatam corporis partem mauult tolli, quàm vitam? An immitis Iudex, qui non parcat malis, ne noceat bonis? Non opinor. Cur igitur Societas crudelis, si paucos tollendo, seruet omnes? Videtur quidem sibi illa partem viscerum suorum abrumpere, dum à se, quos tam caros habuit, separat: sed mauult rationem in consilium adhibere, quàm affectum; & sequi potiùs quod expedit, quàm quod iuuat; ne mox sibi dissimilis, inane tantùm Religionis simulacrum & vmbra se esse deploret, nec quidquam ferè sui præter nomen vestemque videat; quando citiùs integri à corruptis morbum, quàm ægri à valentibus sanitatem trahunt. Nec enim vllæ Religiones, quarum interiit splendor & virtus, nisi à suorum vitiis euersæ sunt: cùm nihil tam firmum sit, quod stare diu possit, si intestinos hostes foueat. Huic igitur malo Societas felicissimè occurrens, fauciat se ne lædatur, ipsaque membrorum suorum mutilatione integritatem suam conseruat. Itaque Reginae Lusitanix admiranti aliquando perennem illum vegetumque Societatis florem, & causam roganti, aptissimè respondit Collegij Rector hanc esse, quia venam sibi aliquando Societas incêdit. corruptus enim sanguis leui vulnere opportunè emissus, totius corporis est valetudo. Ioannes Clarius, nobilis in Academiâ Louaniensi quondam Theologiæ Doctor, cùm celeberrimus quidam Concionator esset dimissus, Iesuitæ, inquit, non solent aquam mundam effundere. Humbertus Ordinis PP. Prædicatorum quintus Generalis, *Oportet*, inquit, *vt Religio despumetur, ad hoc vt in sua puritate seruetur. Vbi nulla est despumatio, est impuritas multa.* Plura addit in hanc sententiam multò his fortiora. vtque vinum facce turbidum, hanc eiiciendo se limpidum reddit & clarum; ita Religio se purgat eiectâ quorundam facce. Quod innuere ipse CHRISTVS est visus, dum Iudæ ex cœtu Apostolorum dimisso subiunxit: *Nunc clarificatus est Filius hominis.* Denique hanc vtilitatem satis asserit sententia & vsus SS. Ignatii & Xauerij; quorum de hac re iudicium nemo Pontificum improbavit, laudarunt & approbarunt hætenus omnes, ac præsertim Gregorius XIV. qui dum hanc dimittendi, & omnem votorum obligationem tollendi potestatem denuò confirmat, *Eam*, inquit, *ratam & intactam esse volumus, tamquam rem magni momenti ad Societatis puritatem*

Humbert.de
Erud. Relig.
l. 5. p. 2. c. 3.

Ioan. 13.

Greg. XIV.
in Bullâ da-
tâ an. 1591.
de confirm.
Soc.

conseruationem retinendam. Ita Summus Pontifex, qui paucis verbis ingentem huius remedij vim virtutemque complexus est. Neque fortasse aliud quidquam ad Societatis incolumitatem est efficacius. Carceres quidem & supplicia etsi improbos frequenter emendent; sæpè tamen compescunt tantùm corpora, non vitia; coguntque subinde tantùm dissimulare nequitiam, non deponere: cùm nocentes vultum tantùm & ora, non animos mutant; pœnam criminum horrentes, non crimina; fortasse penitus peccaturi, vbi vincula euaserint. Vt nunc silentio præteream, quoties perditissima viuendi licentia, quam hæresis huius sæculi inuexit, causâ sit, cur improbi Religiosi, qui non timent mereri, sed pati pœnam, ad hæreticos confugiant. à quibus blandè accipiuntur, gratulationibus, officiis, stipendiis demulcentur: in solatium impietatis Illuminati vocantur; quia nempe fidei perfidiam, Religiosæ castimonix sacrilegas libidines, virtuti & honestati voluptatem & turpitudinem prætulerunt, malueruntque Baccho & Veneri seruire, quàm CHRISTO. In quod impietatis baratrum fortasse non mergerentur, si à Religione possent discedere sine apostasiæ crimine, & votis soluti suo arbitratu vitam ducere. Quàm multos Religiosos vidimus, inquit Montholonius, aliorum Ordinum viros præclaros & sanctos grauiter ingemiscere, quòd hoc familias suas purgandi remedio destituti, cogerentur aut Religiosæ disciplinæ aut suorum dispendium facere? Quæ calamitas non ex sanctissimo illorum Instituto, sed ex infelicitate horum temporum nascitur, & hæreseos mendicitate, quæ ex sentinis nostris & quisquiliis suas facit gemmas & lumina; ex ruinis nostris suas fabricas; ex ouibus perditis suos Pastores; ex Apostatis suos Apostolos.

Malus officij custos metus.

Montholon.
p. 2. oppos.
33.

Ad extremum, nobis necessaria est vita nostra, vt Augustinus ait, aliis fama nostra: vt non dubitet etiam vir tantus affirmare, eum qui famam suam custodit, in alios esse misericordem. Certè si vlli Ordini, Societati in primis sua fama est necessaria, quia totam se alienæ saluti ex Instituto suo impendit: quam ita procurare non posset, nec tam utiliter se Ecclesiæ obsequiis consecrare, si integritate nominis esset destituta. Maximum quidem momentum ad docendam virtutem est ipsa virtus, sed per existimationem sui: quâ sublatâ, tamquam neruis suis ac lacertis, quibus animos erat expugnatura, destituitur. Integritatem verò nominis seruare Societas quâ posset, si eos, per quos existimationis suæ dispendium patitur, seruare cogeretur? Hæc enim iudicij humani seu peruersitas est, seu infelicitas, vt quod vnus sacrorum Deo hominum peccauit, adscribat omnibus, & perpetrati ab vno criminis reos peragat vniuersos: nec omnium virtus iniustam sibi ab vno ignominix notam abolere possit. vsque adeò vel vnius crimen suspectos facit omnes. Ex quibus satis constat, dimissionem contumacium & improborum Societati esse tam utilem & necessariam, quàm illi aliisque utilis est & necessaria sua incolumitas & salus.

August. lib.
de Bono vi-
duit.

Fama integritas Societati necessaria.

Iam illis qui importunè vrgent vt votis soluantur, subinde quoque cedit Societas; sed postquam omnem eos iuuandi industriam nequidquam fatigauit: eosque dimittit, vel ideò satis nocentes, quòd votis suis voluerint solui. Nam hoc ipsum graue est piaculum,

Dimissionem importunè petentibus etiam cedit Societas.

iam tum animo & voluntate à Religione defecisse. nam quæ potest esse iusta tam horribilis cum Deo diuortij aut digna satis causa? Cedendum tamen subiinde importunitati putat Societas, tum ne ad tristiora consilia confugiant satis iam infelices, suamque gement cladem; tum etiam quia fructus ab illis sperari magnus non potest, qui iam meliore sui parte, hoc est animo, Religiosi esse defecerunt. Cunctabunda tamen est Societas & difficilis in eiusmodi hominibus dimittendis, etiam tunc, cum vtile videtur ab illo qui defectionem vrget, liberari: tum quia hæc difficultas nonnullos ad sanio rem mentem reducit, tum quia aduersa huic facilitas multis esset perniciofa. Sed non ideò censet expectandum, donec spes est resipiscendi. Quid enim iuuaret dimittendi potestas, cum talis spei non alius sit terminus quam vitæ? Nulla enim est tam deplorata improbitas, cuius emendandæ spes quoque deplorata sit, cum via numquam fera sit ad bonos mores, aut obstructa.

Porrò Sacerdotes qui dimittuntur, etsi non habeant quo alantur, de nemine tamen nisi de se queri possunt. vfa est enim Societas iure suo: quod ius cum non ignorarent, aut Societatem ambire non debuerant, aut calamitati non dedisse causam. Neque Episcopos, qui sacris illos initiarunt, vlla lex obligat eos alendi, vt perperam à quibusdam existimatur. Iure enim suo tunc cesserunt, cum voluntariæ paupertatis titulo sacros Ordines susceperunt.

*Dimissis
nihil de-
bet Socie-
tas.*

*Decretum
Congreg. 7.*

Sed neque Societas iis quidquam debet, præter communem, quam cuius hominum debet, charitatem. Quam autem hoc æquum sit, præclare deducit Decretum tertium Congregationis septimæ, quod vniuersum, nec apice mutato, operæ est pretium hîc inferere; sic autem habet: Cum ratione Sacerdotis cuiusdam, qui importunis postulationibus dimissionem è Societate impetrauerat, Pontificique libellum supplicem ad alimenta à Societate impetranda obtulerat, propositum per Illustrissimum Cardinalem Bellarminum à suâ Sanctitate fuisset, vt prospiceret Societas, quid facto opus esset circa dimissos à Societate Sacerdotes, qui maiorum hereditate, quique Religionis omni que alio titulo carent:

Post seriam prolixamque huius rei discussionem, censuit Congregatio, omni animi submissione rogandam esse suam Sanctitatem, dignaretur Societatis iura, receptamque iam inde ab initio sui consuetudinem tueri: maximè cum grauissimæ causæ sint, quæ nihil in hac re mutandum suadeant.

Ac primò, paucissimos à Societate dimitti, qui alimentis ad vitam necessariis careant: ac vix in singulis Prouinciis vnum alterumve reperiri posse qui egeat: imò in vniuersâ Societate adeò esse paucos, vt ab omnibus totius Societatis Prouincialibus, qui Romæ nunc sunt, vix decem eius generis homines designari possint.

Secundò, inter eos qui dimittuntur, vix quemquam reperiri, qui non iis naturæ donis, exercitatione studioque in Societate confirmatis, præditus sit, vt facili negotio conditionem consequi possit, quâ se vitamque suam modestè & honestè tueatur, si modò viri boni officio
fungi

fungi velit: sin minùs, pergatque in delictis, ob quæ vt plurimùm dimittuntur, pœnis potiùs tales insolentias frænandas esse, quàm præmio remunerandas.

Tertiò, accedit, Societatem maximos sumptus, nullo suo emolumento, in alendis talibus Nouitiis ac studiorum tempore, atque in reliquo etiam quo in illâ vixerunt annorum decursu tulisse, vt peracti sumptus longè emolumenta superent: vt meritò queri non possint; maximè cum aut ob delicta non leuia, aut importunâ rogatione dimittantur.

Quartò, neque maior videtur inesse Societati obligatio, dimissos ob culpam alendi, quàm Iudici eos, quos ob manifestum delictum Beneficio aut Clericali titulo priuauit, damnauitque. Neque tamen quisquam damnatorum talium Iudicem super alimentis conuenire consuevit.

Quintò, & sanè durissimum foret, Societatem ad præstanda alimenta teneri eorum, quos ob non leues culpas dimittit. Neque enim quisquam aliorum Ordinum tenetur ad alendum eos, quos à Religione suâ ob delicta præscindit: qui, si res propiùs considerentur, multò plures in singulis reperientur, quàm qui à Societate dimittuntur; maximè si componantur cum iis, qui à Societate dimissi, mediis viuendi carent: cum tamen plerique eorum, qui à reliquis Religionibus præscinduntur, non rarò pluribus egeant. neque tamen quisquam hætenus censuit talibus alimenta à Religionibus suis præstanda esse: neque quisquam eâ inuerecundiâ & audaciâ, qui cum ob manifestum crimen ab Ordine reiectus esset, ab eodem alimenta sibi deberi iure contenderet, aut Sedem Apostolicam super iis compellaret.

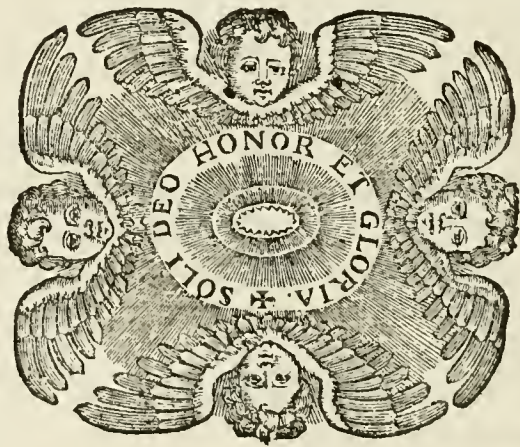
Sextò, aperiret deinde hæc alimentorum suppeditatio viam ad cogitationes de deserendâ Religione suscipiendas; maximè in iis qui minùs feruentes, commodorumque suorum studiosiores, otiique amatores sunt. Spes enim hæc alimenti non paucos fortè traheret, qui illâ destituti in Religione detinentur. Fieretque paulatim, vt, cum emolumento hoc, ac quasi desertæ Religionis præmio, plures prouocati, vocatione relictâ, sæculum repeterent; Collegia, quæ ægrè admodum operarios suos sustentant, magnam necessariæ suæ dotis partem, in tales effunderent, non sine graui Fundatorum ac Benefactorum suorum offensione, qui dona sua in tales nollent profundi; ac manum etiam retraherent, eleëmosynasque negarent, quas ad tales diuertendas esse meritò vereri possent.

Septimò, extat & Tolosani Parlamenti nobilissima decisio, quâ P. Claudium Bernardum, Prouinciali P. Ioanne Gentilio à Societate egressum, petentem alimenta à Societate, iudicauit iniquum postulare.

Octauò, est denique & illud non leuis momenti in hoc negotio, quòd, cum anno c10. 15. xcvi11. Aprilis xxi. memoriale quoddam Clementi felicis recordationis VIII. porrectum fuisset de Sacerdotibus à Societate dimissis, paupertatis ac Religionis titulo ordinatis, cum ad egestatem, adeoque & ad mendicitatem deuenire possint; Pontifexque

fexque Cardinali Matthæo ex Congregatione Concilij, memoriale dispiciendum transmisisset; isque à P. Laurentio de Paulis Breue sibi tradi petisset, quo Societas in ordinandis Sacerdotibus suis vitur, quo Constitutioni Pij V. super ordinandis derogatur; Summoque postea Pontifici, re prius seriò & accuratè discussâ, retulisset Cardinalis, aliàs hoc negotium per Summos Pontifices & Congregationem sancti Officij fuisse examinatum, & intactum demum relictum; Pontifex, iis auditis, eandem etiam rem integram Societati reliquerit. Haftenus decretum. cum quo argumentum hoc finio, triste quidem nomine, sed re tam utile Societati, vt maius à Sede Apostolicâ beneficium ne optare quidem possit. Nihil enim Societati æquè prodest, atque hæc iactura; nihil illam tam auget, quàm hæc resectio; nihil æquè securam facit, atque hoc omnium periculum. Quanta verò Ignatij quàm diuina sapientia, quæ tam robustis præfidiis Societatem suam etiam aduersus temporis iniurias armando, orbem docuit, non omnia temporis esse spoliū, sed virtutem & Religionem ita muniri posse, vt nec æuū quidem eam labefacturum esse videatur; &, quod rebus omnibus exoletam quamdam seu senectutem, seu interitum adferre dicitur, Societati polliceatur ætatem vegetam semper ac florentem, suæque iuuentuti parem; & annorum tantum cursum, non damna sensuram.

Sed missam faciamus tristem nonnullis atque inamœnam hanc dimissionis materiam. Nunc quoniam Nascentem Societatem, eiusque Instituti incunabula hoc primo velut actu repræsentauimus, restat, vt spectatoribus nostris missilia quædam (nisi fortè natalitia munerâ dici mauultis) non tam pretio quàm affectu metienda disper-tiamur.

EXER-

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

De nomine IESV.

IESVS nomen salutis est.

Vocabis nomen eius IESVM : ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Matth. I.

VOTIES immortalem infantem, quoties mortalem Deum, Auditores, tacitâ mecum mente perpendo; roties suspensus ambigo, quid magis amplectar, aut prius admirer; blandam silentis Maieſtatis infantiam, an verendam vagientis infantiae Maieſtatem. Hoc autem res illa hinc ſuauior eſt ad amorem, inde ſublimior ad ſtuporem, quòd exilitas iſta, & magnitudo illa, ita ſimul inter ſe pugnent, atque ita conueniant, vt illius demiffa benignitas nihil de huius præcellenti dignitate imminuere videatur. Inuoluuntur illa quidem, ſed ſuis adeò ſiunt lucida inuolucris, vt in caducâ infirmitate ſtabilis virtus, in obſcurâ ignobilitate clara ſublimitas, in iacente ſubmiſſione erecta magnitudo, in neglectâ humanitate adoranda diuinitas eluceſcat. Ac proinde, niſi hæc ita ſuis latebris immerſa eſſent; proſectò neque amor crederetur eſſe tam vehemens, neque tam potens eſſe maieſtas. Nam Deus brachiis prehenſari, ſinu inuolui, oſculo contingi, ad aram ſiſti, cultro ſauciari non poſſet, niſi ſub carnis inuolucro lateret; & abdi non poſſet, niſi tanta eſſet eius potentia, quæ & optimo ſimul amoris obſecundaret imperio, & maximæ amantiſ non officeret dignitati. Igitur rem iſtam tam ſuauem, quàm miram, amor inuenit, poteſtas exſecuta eſt; vt, cùm alia pleraque, quæ Dei ſunt, eius præſentiam manifeſtè declarent; hoc dulce prodigium, illum ipſum à quo manauit, poſſit abſcondere. Vnde rei attonitus nouitate, cum Chryſo- Serm. 143.
 logo iure mihi videor exclamare poſſe: *Quod natura non habet, Uſus nescit, ignorat ratio, mens non capit, pauet cælum, ſtupet terra, creatura miratur; quomodo ſermo enarrabit humanus? Quis attinget arcanum Dei, partum Virginis, rerum cauſſas, ſæculorum negotium, commercium diuinitatis & carnis, hominem Deumque, vnum Deum?* Quare de infante hoc Verbo quamnam ego verba Orator infans pro dignitate proferre potero? Quamquam non eſt, quòd operoſius infantiam hîc purgem meam; ſiue quòd ſperem fore, vt is qui ſic amat abſcondi, dictionis meæ tenebras non reformidet: ſiue etiam quòd, quò minùs eloquens vobis videbor, eò meliùs recènſ natum infantem ſim omnibùs expreſſurus. Quare omne illud amoris potentiæque miraculum, ceteraque auguſtiſſimarum argumenta rerum prudens volenſque prætereo; ac duo dumtaxat
 O de

Deo tra-
ctanda:
Primò lit-
tera nomi-
nis, Secun-
dò signifi-
catio.
Apocal. 2.
Alcasar &
Glossa.
Lib. r.
Oracul.

de puero velut puer tractabo. Primum solius CHRISTO impositi nominis elementa dinumerabo: deinde eiusdem significationem breuiter inuestigabo.

Cæl. Rhod.
lib. 22. c. 9.
Gyrald.
Hist. Deor.
Syntag. 1.
Pontus Thy-
ardæus l. de
Vniuers.
Io. Eckius
Homil. 3. de
nom. IESV.

Enimuerò ne in litteris colligendis nimius sim, missum facio Latini nominis quinarium, & in calculo nomen nouum scriptum quinque vulnorum sculpturâ: omitto etiam cum Cumanâ Sibyllâ octo monadas, octo decadas, octo hecatontadas in Græco nomine obseruari. Solos enim Hebræos, quoniam puer Hebræus est, consulo; & cum illis in IESVAGH diuinitus indito nomine per Iod, Schin, Vau, Ghain fortunatum quaternarium numero. Neque verò in animum facilè inducam, sine mysterio quatuor litteris Deum-hominem nominari; quando intelligo celeberrimum Dei ipsius nomen, non tantum Hebræis sacrarum rerum omnium promisscondis tetragrammaton esse, per Iod, He, Vau, He; verum etiam audio à plerisque nationibus, non minus diuino nutu, quàm occulto naturæ prodigio, Deum quatuor litteris pronuntiarî. Ecce tibi octies quater nomina Deum sic exprimentia gentes inter diuersas: in quibus recensendis consultò alphabeti seriem teneo.

Nomina
Deum
quatuor
litteris ex-
primentia.

Arabibus est	Alla.	Assyriis	Adad.
Antarcticis	Topa.	Ægyptiis	Toir.
Æthiopibus	Amlau.	Chaldæis	Eloa.
Croatiis	Doeg.	Dalmatis	Bogt.
Flandris	Godt.	Gallis	Dieu.
Germanis	Gott.	Græcis	Θεός.
Hebræis	Iehouah	ineffabile.	Adonai Dominus.
Hetruscis	Efar.	Hibernis	Dieh.
Hispanis	Dios.	Italîs	Idio.
Iaponibus	Ixin.	Indis	Zimi.
Ingenis	Odel.	Latinis	Deus.
Lusitanis	Deos.	Magis	Orse.
Perfis	Syre.	Polonis	Boog.
Periianis	Iaie.	Saracenis	Abgd.
Syris	E'loa,	Turcis	Agdi.
Tyrrhenis	Efer.	Wallachis	Zeul.

Vniuersa
propè re-
rum natu-
ra quater-
nario con-
stat.

Ecce omnia quatuor litterarum. Huc insuper accedit Deum omnia suo pondere, mensurâ numeroque molientem, non frustra illud perfectissimum nomen quaternario complexum esse; cum propemodum omnia, quæ ad vniuersam rerum conditarum naturam pertinent, quaternarius comprehendat. Nolo hîc meminisse cum Physicis omnem rerum causam, cum Musicis omnem concentum, cum Arithmeticis omnem numerum, cum Geometris omne corpus, cum Architectis arcam Noë templumque; Salomonis, cum Astrologis Zodiacum & cæli plagas, cum Archistrategis metationem castrorum Israël, cum Politicis veterum Imperiorum Monarchias, cum Theologis virtutes cardinales, quaternario contineri. In hominem vniuersi Principem oculos conijcio, cuius in primis Parens primus, Augustino, Cypriano, Bedâ notantibus, nomine suo tetragrammato Græcis litteris exarato, Orientem, Occidentem, Aquilonem, Meridiem expressit. Intuere nomen, & numera: Ἀδὰμ:

Augustin.
Tract. 9. in
Ioan.
Cyprian. l. de
Sion & Sinâ.
Beda in Ioan.
Tom. 5.

A, Ἀνατο-

A, Ἀρχὴ, Δ, Δύσις, Α, Ἀρχὴ, M, Μεσημβρία. hoc ipsum canente Sibyllâ: Lib. I. Orac.

— Qui nomine complet

Ortumque, Occasumque, Austrum, Boreamque rigentem.

Parum esset nomine, nisi reipsâ Adam ipse, omnisque posteritas, atque adeo omnis homo, quaternarium corpore animoque inuolueret. Siquidem ut humanus animus, Pythagorâ docente, rerum omnium quaternarium exhibet, per illud quod est, quod viuit, quod sentit, quod intelligit: ita hominis corpus quatuor ingentia mundi membra, ignem pulmone, aërem carne, aquam cerebro, terram ossibus; ita quatuor principes qualitates, cholera, sanguine, phlegmate, atra bile; ita quaternas anni vices, quatuor ætatibus; ita quatuor mundi latera, quatuor suis, Orientem dextero, Occidentem læuo, Meridiem vertice, Aquilonem calce, Philosopho teste, complectitur. Adde, eiusdem hominis quatuor esse nouissima; eiusque æternitatem cubo, siue quadro, signari.

Quem quidem Microcosmum dum isto numero refertum auditis, simul eodem quaternario Megalocosmum plenum esse conspiciatis. Quid deinde? Eia Societas I E S V, quæ quadrilittero isto nomine insignita es, quæque annum quadragesimum sæculo recurrente iam colis; omnibus beneuolè annuentibus, tetragrammato isti nomini per quaternarios triumphum adorna.

Sed quia tuus iste triumphator in Israël, modò pauper est; age quadrigam Ezechielis illi emendica. Profiliat itaque in arenam cum suo curru Cherubinus iste, cui nomen est quadruplex, & cuius singula animalia quadriformia. Substratâ ardenti purpurâ insistat mediæ quadrigæ Verbum infans, salutis tesseram præ-

Triumphus per quaternarios adoratus,

tendens crucem; in cuius quadro latere, nomen salutis Iod, Schin, Vau, Ghain gemmâ fulgurante sculpatur. Quadrigam præeant quatuor Angeli, qui congregaturi electos à quatuor ventis: lateri dextero assistant quatuor Euangelistæ; læuo quatuor celeberrimi Doctores: subsequantur quatuor notissimi Religiosorum Ordines. tuque his te adiunge quadrimembris Societas, cuius Socij singuli, ac præsertim quatuor vota Professi, illud tetragrammaton nomen expediti ferre per vniuersi quatuor latera: ponè subeant præfatæ illæ nuper gentes quaternæ & quaternæ. Agite nunc Angeli, & quatuor argenteis tubis ter quater intonate: *In nomine I E S V omne genu flectatur, celestium, terre-*

יְהוָה

strium & infernorum. Igitur flexo in primis poplite, quatuor inferorum loca sese incuruent: tuque deinde cum quatuor tuis partibus, quatuor elementis, quatuor anni temporibus, quatuor ventis, quatuor rerum substantiis, vniuersa terra subside: tu denique inclinare superna ciuitas in quadro posita, ter quaternis nixa fundamentis, totidemque portis ad quatuor cæli climata patefactis. Prouoluantur isthic in genua è vigintiquatuor sedilibus, vigintiquatuor seniores inter quatuor animalia constituti: & ex illis centum quadragintaquatuor millibus signatorum, ex ter quaternis tribubus filiorum Israël triginta sex millia quaternariorum venerentur hoc nomen, & alternis inclament: *Dignus est*

Philip. 2.

Agnus (& cum diuinissimo nomine) *dignus est I E S V S, accipere virtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*

Apoc. 5.

*Nomina
certis ob
causis
olim data*

Romanis,

Græcis,

Hebrais.

Vt autem puer esse pergam, qui felicia puero impositi nominis elementa sum nactus, modò eiusdem significationem perquiro. Olim solenne fuit Romanis, Græcis, Hebræis (vt alios complures omittam) non fortuitò, sed consultò, pro cuiusque vel publicâ dignitate, vel priuatâ integritate, aliâque de causâ nomen rebus accommodatum imponere. Ac primùm quidem Romani à victis gentibus domitisque Provinciis, ab Achaiâ, Africâ, Asiâ superatis; ab Allobrogibus, Balearibus, Callaicis subactis; à Getuliâ, Germaniâ, Macedoniâ subiugatis; Cæsares suos atque Victores Achaicos, Africanos, Asiaticos, Allobrogicos, Balearicos, Callaicos, Getulicos, Germanicos, Macedonicos nuncuparunt. Quòd si Græcorum lubet recordari; apud hos Artaxerxes à memoriâ Mnemon, Demetrius ab urbium expugnatione Poliorcetes, Damippus ab audaciâ Ceraunus, Dion Prusæus ab eloquentiâ Chrysoſtomus, Pyrrhi proauus à robore Alcetes, Pyrrhus à belli nouitate Neoptolemus, Ptolemæus à beneficiâ Euergetes, Phocion à probitate Chrestus, Seleucus à victoriâ Nicanor, plures denique ob alias rationes atque alias, sua nomina sunt auspicati. Quid iam de Hebræis? quid de sacris paginis? vbi quot nomina, tot vitæ argumenta; quot verba, tot propemodum notanda mysteria. Quid apud hos Adam? idem qui ex terrâ. quid Abraham? pater multitudinis. quid Isaac? risus. quid Iacob? supplantator. quid Esau? operans. quid Ioseph? augmentum. quid Benjamin? filius dexteræ. Sic Aaron, docens; Moyses, assumptus; Iosue, saluator; Saul, postulatus; David, dilectus; ceterique innumeri, illud quod vitâ vel prodigio intus occultabant, nominis significatione foris prodiderunt. Ceterùm vt ex Latino, Græco, Hebræo fonte non temerè nomina dimanarunt; ita contendo, sacratissimum Seruatoris nomen, non nisi ab arcano consilio, atque altissimâ ratione suum omen inuenisse.

Matth. 1.

Tu igitur age in primis Matthæe, tot sæculis expectatum, tot prodigiis præsignatum, tot imaginibus adumbratum, tot vaticiniis prædictum, tot votis expetitur, tot suspiriis exoptatum, tot denique lacrymis quæsitum nomen ediscere. *Vocabis*, inquit, *nomen eius IESVM*. Quid ita? amabo te. Interpretationem nominis assecutus: *Ipse enim*, ait, *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Vnde planè illis assentior, qui existimant hoc nomen ab Hebraico illo *Iesuagh*, id est à salute, deduci, vt qui salus exstitit omnium, etiam nomen ipsum salutis obtineat. Multò sanè illud ante CHRISTI tempora à Rabbi Haccados, ætate Consul Romanorum est assertum, qui Antonium Consulem his verbis affatur: *Quia Messias homines saluabit, vocabitur IESVAGH: gentes autem alterius nationis, quæ fidem eius sectabuntur, vocabunt eum IESVM*. Propterea inuenies hoc nomen IESVS designatum in textu Genesis 49. v. 10. *Veniat qui mittendus est & ipse*. Si enim accipias in Hebræo primas litteras harum dictionum, conficies nomen IESV. Hæc Rabbi Haccados, quem Iudæi Magistrum nostrum sanctum soliti sunt appellare. Eodem artificio vsa est Sibylla Erythræa, quæ circa annos Ezechix Regis floruit: illa enim de CHRISTO quædam carmina Græca contexuit, quorum (quod mirabile est) primæ litteræ vnde inchoantur, in normam acrostichidis

*Refert Galatinus l. 3.
Atcan. c. 18.*

chidis conficiunt eiusmodi sententiam: Ἰησοῦς Χριστὸς Θεὸς υἱὸς σωτὴρ, id est, IESVS CHRISTVS *Dei Filius Sāluator*. Vbi ingeniosè insuper suo more Augustinus aduertit, ex prioribus litteris eorundem verborum exfurgere verbum ἰχθὺς, id est piscis. At enim quis ille piscis? Non alius sanè quàm qui procelloso mundi huius naufragantis Oceano natans, submerso humano generi, velut alteri Ionæ, fida statio & salus exstitit. aut ille, qui amarissimo dolorum suorum felle, sub vnus Tobix typo, oculos omnium reclusit. aut ille denique, qui in craticulâ crucis totus ac torridus, perduto orbi non tantùm pabulum, sed salutem vitamque suffecit. Maneat itaque fixum ratumque singulari mysterio, IESVM, IESVAGH, hoc est *salutem*, nominari. Sed quantæ, obsecro, aut admirationis, aut venerationis esset IESVM salutem nominari, nisi veritatem significationis istius profuso cruore firmasset? Perge igitur, & fusi cruoris elementa iam cense; & etymologiam indaga. Verùm ego ad solum istius aspectum sanguinis erubesco & attonitus hæreo: *A, a, a, Domine Deus; ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* nihil horum capio, nihil intelligo. Neque enim professus sum de atrocissimo isto spectaculo me loqui aut velle, aut posse; sed dumtaxat pueri instar, litterulas voluere, & quid sibi velit IESV nomen, inquirere. Abundè mihi est, vt acquiescam, hoc nomen inane non esse: *Vocabis nomen eius* IESVM: *ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Totum hoc nomen, totus IESVS est noster. Accede eia mecum, quisquis es, & eminus vestigia illius venerare, Numen est: pedes osculare, Pontifex est: manus prehensa, Dominus est: collo incumbere, frater est: os dissuauia, sponsus est. Totus enim IESVS, ac totum nomen illius, nostrum est. Quid trepidas? Age postula, vt donum tibi offeretur: admitte, vt depositum tibi credetur: exige, tibi soluetur vt debitum: tolle, tibi cedit vt pignus: immola, tibi parebit vt victima. Ne morare, ne dubita; caeleste hoc donum, immortale depositum, liberale debitum, securum pignus, nobilem victimam, fidens postula, fidelis admitte, constans exige, securus tolle, felix immola. Pergat interea vnusquisque nostrum, ingentibus animis, imitatione CHRISTI; Christiani nominis partes omnes ac numeros, pro suo quisque vitæ genere, probis moribus, atque omni exercitatione virtutis implere. Vos verò præreliquis, Patres religiosi, quibus illud IESV nomen multò religiosissimum est, pergite non tantùm priuato animarum vestrarum emolumento salutique consulere; sed tetragrammaton illud nomen, eiusdemque vim, per terras & maria, per quatuor orbis plagas feliciter propagare. Nihil enim animi vestri vigor, diuinitusque concessa dona habent maius, quàm vt possint; nihil ardens voluntas, & incensa virtus habet melius, quàm vt velit prodesse quàm plurimis. Dixi.

Lib. 18. de
Ciuic. c. 23.

Jerem. 2.

Matth. 1.

ORATIO SECVNDA.

*De nomine IESV in sollemnitate CIRCVMCISIONIS,
quæ præcipua est Societatis IESV.*

IESVS nomen cruentum est.

*Vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum
à peccatis eorum. Matth. 1.*

QUoniam hodiernâ die ipsum Verbum, adeoque ipsa eloquentia conticescit, atque opere solo, & quidem cruento, loquitur; non videtur alienum fore à ratione, si hodie taceat omnis Orator, & pro exordio, solius voces operis audiantur. Vnde cum spectandi, non loquendi, sese offerat argumentum; nemo mirabitur me spectaculum exhibentem, non uti pristino more dicendi. Spectatores igitur adesse nunc iubeo, non Auditores: cum marito virgine, Virginem spectatricem, spectatores Angelos, spectatores vos vniuersos. Ecce tragœdiam inchoat prologus infans; Deus sine veste personatus, actor sine voce, choros exhibente vagitu, loquentibus lacrymis, nouo tragœdiæ ritu, primâ scenâ catastrophem exhibet. Spectate: ecce pallent labra corallina; ecce marcent rosæ genæ; vbertim stillant geminæ ocellorum gemulæ; crebrò gemit os formosum; alternis singultit lacteum pectus. Spectate: miserè tremunt frigidulæ manus; vndique titubat mollicella caro; tenerè palpirant paruula cum corculo viscera; toti trepidant infantiles artus. Spectate: ad asperas tangentium manus tenella membra suspirant; culpam damnati, sine culpâ reus pauet; ad ictum & vulnus puer formidat; delicatulus infans ad cultrum petrinum perhorrescit. Intereâ rigidam dextram tenerrimus experitur; insons tormento plectitur; infantulusque, quem vixdum habet, sanguinem profundit. Ita vocabis nomen eius IESVM. Actum est. Cælum & terra, quid hoc est? Verène conspicio fortitudinem illam infirmari? fiduciam pauere? lætitiâ tristari? sanitatem agrotare? castitatem circumcidi? Euoluendum nobis hoc mysterium, relegendæ latebræ, inuestiganda ratio tam inusitati spectaculi, nominisque tam cruenti. Enimuero existimo quot circumcisionis, tot imponendi nominis fuisse rationes. Vos autem quotquot adhibui spectatores, nunc Oratores esse desidero; ut ego, qui in exordio tacitus omnia suspexi, reliquâ etiam oratione atronitus obmutescam; dumque ab omnibus tam noui, & hætenus inauditi facinoris causam quæro, me nouum præstem omnibus Auditorem. Atque in primis dic age, cum marito virgine Virgo-mater, quæ potuit esse ratio circumcidendi talis infantis ac tanti? unde infantulus aut hoc potuit meruisse, aut voluit tolerasse? meruítne qui peccare non potuit? voluítne qui fari nequiuit? velle potuit lapis lydius approbari? fons limpidissimus expurgari?nix candidissima emendari? sol splendidissimus illustrari? templum sacratissimum expiari? Quo nouo vel veteri more at-

que

Matth. 1.

*Tractan-
de causse
circumci-
sionis, ac
nominis.*

*Queritur
ratio à
Virgine &
S. Iosepho,*

que instituto hoc purissimum aurum correctum? erat sine scoriâ. serenissimum hoc speculum detersum? erat sine maculâ. læuissimum hoc marmor expoliturum? erat sine scabritie. sincerissimum hoc frumentum euentilatum? erat sine paleis. integerrima hæc vitis putata? erat sine superuacuis sarmentis. Homo, inquam, omnium hominum innocentissimus circumcissus? erat sine crimine. Quid igitur causæ est? quid ad hæc Virgo-mater? Illa nihil ore, sed adspectu flebilis adstat spectaculo, tam faucia corde, quàm Filius carne; seruatque omnia hæc in corde suo. Tacet vicissim (quid enim aliud agat?) modestissimus Ioseph, & depresso collo tragœdiæ huius spectator ingemiscit. Vos ego compello, vos testor, eiusdem tragœdiæ spectatores ac testes Angeli, quid tandem causæ est, cur infans, & insons quidem, hæc patitur? cur vim omnem non repulistis? At, inquiunt, homo cum sit, humana passus est. Ego verò contrà: Non homo tantum, sed & hominis opifex est; si Patrem habuit, at ille feminam nesciit: si matrem vidit, at illa virgo viri nescia permansit: Virgo quidem concepit infantem, at eundem ætate grauem virum circumdedit: expletis illum mensibus genuit, sed diu ante se genitum: natum vocauit, sed eundem patrem agnouit. Agite ergo iterum (dabit enim scio hanc mihi veniam, benignissimi Cælitres, si in tam suauis argumento vobiscum pergam argutari) nuper arcano matris latebat in vtero? sed eundem etiam tunc nullum mentis nostræ vestræque latebat arcanum. iacebat in solo? at idem fulgurabat in cælo. fugebat vbera? at idem regebat sidera. vagiebat in stramine? at tonabat in æthere. præsepi claudabatur? at vniuersa complectebatur. Quæ cum ita sint, non tantum insons, sed & Deus est: quî potuit ergo circumcidi, cuius origo, æternitas; cuius libertas, peccandi impotentia; cuius natura, bonitas; voluntas, integritas; opus, innocentia? Quid igitur causæ fingi aut concipi potest? Stant attonitæ Angelicæ mentes, tantumque spectaculum silentio ac stupore venerantur. Itaque pace vestrâ, immortales Animæ, ad mortales me conuerto; ad vos, inquam, Auditores, aut potius Oratores mei: vos enim, vt liberè quod sentio eloquar, hodie plus quodammodò iuris habetis quàm ipsæ beatæ mentes, cum de mortali Deo ratiocinandum est, qui nusquam Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit. Loquimini vos itaque, audiente me, quæ sit causâ tam indignæ tragœdiæ: atque in primis, vt gradatim procedam, vos honestissimarum disciplinarum ornatissimi cultores Philosophi quid censetis? quid ex ipsis naturæ principiis, quid super hac re adfertis? Placuit, inquiunt, hoc manifesto signo ostendere, se germanam, veram, naturalem carnem, non ex vicino aëre emendicatam, cælouæ decisam induisse. Ita est; & sic Manichæum, Valentinum, Apollinarem eueritis, vestræque sententiæ Epiphanium assertorem habetis. Quid vos Astrologi? Prognosticon hoc esse censetis, rei venturæ certumque præsagium? scio vobis manè cælum rutilans pluuiam portendere vespertinam; primamque illam purpuram sæpè serotinâ excipi tempestate. Quid præterea? Desuper, inquiunt, cælo micans sanguineus cometes, frequenter assolet Principis alicuius aut Regis iateritum præsagire. Vt ut est; illud sanè omnibus exploratum est,

hunc

*quæritur
ab Angelis,*

Hebr. 2.

*quæritur
ab hominibus.*

*A Philosophis red-
ditur prima ratio:*

Hæc 30.

ab Astrologis secunda & tertia:

à Medicis quarta & quinta:

Lib. de Sā-
nit. tuendā
cap. 11.

à Iurisper-
itis, se-
cunda :

à Theolo-
gis, septima
& octava :

3. par. q. 37.
art. 1.

à Togatā
Nobilita-
te, nona &
decima:
Galat. 4.

Hæresi 30.

à Sagatā
Nobilita-
te, unde-
cima:

à Religio-
sis & Ec-
clesiasticis,

à Societa-
te IESV,
duodeci-
ma :

Ibidem.

hunc primum imbrem, maximum nimbū; sanguinemque hunc, Re-
gis Regum cruentam mortem fuisse consecutam. Vos autem, Expertis-
simi Domini, quid de hoc experimento pronuntiatis? Quia exuberan-
tem in nos amoris calorem (vos febrim vocate) diutiùs in se ferre non
poterat, an ei vena fuit incidenda? Bonum factum. Sed quid deinde?
Anne ut humano generi iam senio confecto, propinato sanguinis in-
fantilis hauſtu, vires, vitam, iuventutem instauraret? Contendit enim
multis argutisque rationibus Marſilius Ficinus, senem, si pueri sangui-
nem sugat, in novam restitui iuventutem. Penes vos hoc esto iudi-
cium: sed & cura. Vos autem Iuris-periti, quid censeris? quod est ve-
strum suffragium? Ideone fortassis hoc egit, ut iam spontaneus om-
nium Fideiussor effectus, nondum cesso publicæ solutionis die, antici-
patâ (ut loquimini) solutione, vel potius liberali donatione, aut re-
funderet creditori, aut donatario largiretur? Rectè habet. Quæ porro
vestra sententia est, Eximij Domini, ac Magistri Nostri? Dicitis Primò:
Ratio à priori est, quia sic voluit. Dicitis Secundò: Ratio à posteriori
est, ut hoc signo sese ex celeberrimâ vetustissimaque familiâ magni
Abrahæ esse, illiusque legitimum semen ostenderet. Ita sentit vobiscum
vester Doctor Angelicus. Vos autem Togatæ Nobilitatis Amplissimi
Consiliarij, vosque Nobilissimi Magistratus, quid in hoc actu Filio Dei
propositum fuisse censeris? An ut, quam olim Legislator legem omnibus
tulerat, hodie confirmaret, atque opere suo ipse subscriberet? Certè
hoc Apostolus innuit, dum ait: *Misit Deus Filium suum, factum sub lege.*
vobisque consentit scitum illud vetus: *Patere legem, quam ipse tuleris.* An
potius idcirco, ut legem hanc patiendo, eandem prudenter abrogaret,
& inheret novam? Certè vobis hac in parte adſtipulabitur Epiphanius.
Sed cum de cruore hîc agatur, quid iudicatis vos fortissimi belli Duces,
vosque sago Nobiles? Anne sanguinem hunc fudit generosissimus pu-
gil, ut ostenderet sanguinolenta præludia maioris certaminis, ingentes-
que animos, quibus iam tum hostes nostros opprimeret, spolia detra-
heret, & de iisdem hoc stratagemate domitis triumpharet? Verùm hîc
ego vobiscum demiror novum pugnæ modum, ubi Imperator inermis
periculosè duellat: cui solum, panniculi; balteus, fasciæ; tympana, ge-
mitus; tuba, vagitus; clamor, lacrymæ; tela, suspiria: cui Campus Mar-
tius, stabulum; currus falcatus, præsepe; sonipedes, asellus & bucula:
cui certare, est vinci; cui stare, iacere est; cui denique triumphare, est
sanguinem fundere. Victoriæ interim applaudimustali, tantæque: quæ
ut dolore ipsi stetit immenso, sic maximam nobis omnibus attulit vo-
luptatem. Neque par est, ut vos ego præteream, qui Religiosam, & præ
reliquis sanctiorem vitæ rationem professi estis; vosque Hierarchici Or-
dinis Viri Ecclesiastici: nisi placeat (quâ præditi omnes estis benignita-
te) hunc modò mihi favorem impertiri, ut pro vobis Societatem IESV,
cui hodierna solennitas in paucis celeberrima est, singulatim interro-
gem. Dicitur igitur, Patres religiosi, cur IESVS parens salutis, ac vitæ
Princeps vestræ, fuerit circumcissus? An, ut obtemperandi exactam le-
gem suâ admirabili obedientiâ stabiliret? Sic censet Epiphanius; vosque
ita censeris, quibus eadem virtus præ ceteris potissimum cordi est.

An

An verò vt importunam carnis molestiam compescendam, & castimoniam rigidè colendam esse suaderet? Ita vobis suffragatur Ambrosius. Ea videlicet virtus est, quam sanctus Pater noster in omnibus optauit Angelicam; sed quam CHRISTVS modò desiderat esse diuinam. An fortè ne quemquam ex Iudæis offenderet; si, quod sanctè ac more Maiorum quisque vsurpabat, ipse solus abnueret? Rectè, vt & nos pariter caueamus, qui publico bono nascimur, ne vel vllis priuatis vnquam offendiculo simus. An eam ob rem infami hoc stigmatè peccati voluit inuri, vt altissimæ in se demissionis omnibus præberet exemplum? sic Bernardus: sic minimæ Societatis Religiosi, ab hominibus minimi fieri, ab eisq̃ despici æquo animo fortique toleremus. An propterea in sanctissimo corpore circumcissus est, illudq̃ dignissimum IESV nomen accepit, vt nos qui diuino quodam consilio in huius nominis consortium vocati sumus, eiusmodi præclarum factum, non tantum circumcissione quadam internorum animæ sensuum, verum etiam exteriorum corporis æmulemur? Cum Apostolo nempe *semper mortificationem* IESV in corpore nostro circumferentes: vt non modò nomen, sed *et* *vita* IESV manifestetur in corporibus nostris; & quamdiu sanctissimi nominis, tamdiu circumcissionis illiusmodi recordemur. An ideò denique violentâ manu cruentum nomen assumpsit, vt vnusquisque nostrum sibi peculiariter inculcatum existimet, quod olim de eodem dictum Apostolo: *Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati?* Ita se res habet, vt scilicet pro salute mortalium acceptum illud diuinissimum nomen paratissimi simus, quæcumque vis vrgeat, effuso cruore vitæque oppignoratâ profiteri.

Tandem dicite vos vniuersi, quænam ratio circumcidendi? Numquid non propter hoc ipsum circumcissus, propter quod natus, propter quod passus? Ita cum vniuersis Bernardus. Vna omnium, vna singulorum est ratio, salus omnium, salus singulorum: & quemadmodum tota circumcissio salus est; ita totum nomen est salus: *vt saluum faciat populum suum à peccatis eorum*. Equidem ideò non e mentitum, sed verum corpus indutus est: ideò legitimus filius Abrahæ fuit: ideò hoc cælum manè rubuit: ideò cruentus Cometa visus est: ideò hic Fideiussor solutionem præoccupauit: ideò huic æstuantì incisa vena: ideò hanc Legislator legem passus est: ideò Bellator sanguinolento Marte certauit: ideò denique obedientiam, castimoniam, animi demissionem, sensuum refrenationem, fortitudinem opere & cruento nomine docuit, *vt saluum faceret populum suum à peccatis eorum*, vt singulorum IESVS esset, & omnium. Eia ad salutem, ad IESVM vestrum currite singuli, currite vniuersi: ille omnes animi maculas eluet; ille vulnus omne sanabit; ille vniuersos reos absoluet & singulos; ille *saluum faciet populum suum à peccatis eorum*. Nunc quando hætenus vos ego audiui potiùs, quàm dicentem me vos audieritis; liceat, oro, ad extremum, nomine omnium & singulorum, mihi tria verba depromere. Age itaque anima mea, cui maculæ multæ, cui vulnera multa, quæ sæpè numero rea, ad salutem istam ocyùs propera. Ecce Bethlehemiticæ rupis scaturit primus fons; fontis noui primus riuus; noui riui primum lauacrum: hoc laua me,

decima-
tertia:
Lib. 1. de
Abraham
cap. 17.
decima-
quarta:

decima-
quinta:

Sermone de
Circumc.
decima-
sexta:

2. Corinth.
4.

decima-
septima:

Act. 9.

decima-
octaua.

Serm. 2. de
Circumc.

Matth. 1.

Zach. 13.

I E S V , & ampliùs laua , vt sua vaticinio constet veritas: *In die illâ erit fons patens domui David, & habitantibus Ierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruata.* Ecce apertæ terræ prima vitis; sectæ vitis prima vua; vuæ nouæ primum vinum: ô mi I E S V , mi *Samaritane*, vulneri meo infunde vel guttam! Ecce tribus Iudæ electus hortus; vernantis horti oliua prima; recentis oliuæ oleum primum. *Oleum effusum nomen tuum*, mi I E S V : applica vim nominis huius animæ meæ, eritque vulneribus per-
 Cant. 1. sanandis perfecta medicina. Quid denique? Ecce tribunal, sed Iudicis rei; sed Domini serui; sed Dei *sanguinum sponsi*. Parce, ô Iudex, qui pro me reus es; parce, ô Domine, qui pro me seruus es; parce, ô Deus, qui mihi *sanguinum sponsus* es! O mi Iudex, sed simul misericordiarum pater! ô mi Domine, sed pariter dilecte frater! ô mi Deus, sed idem blandiens infans! Dicam ego, spe erectus ac plenus: Non verebor hoc forum, vbi Patris est iudicare; vbi Fratris est patrocinari; vbi Infantis est sententiam dicere. Dixi.

ORATIO TERTIA.

De nomine IESV.

Vocabitur nomen eius Admirabilis. *Isaia 9.*

I E S V M in condendâ Societate admirabilem fuisse.

Q Væ precatus est olim à Deo immortalis Societatis nostræ conditor Ignatius, illo die quo Romanus Pontifex illam augustissimo I E S V nomine insigniri voluit, vt ea res sibi Sociisq̃ue suis ac Reipublicæ Christianæ benè atque feliciter eueniret; eadem nos singulari Dei beneficio, longo temporum ac laborum iam confecto cursu, plenè cumulateq̃ue consecutos esse, meritò publicâ celebritate gratulamur. Quòd si enim illa solennis appellatio, Pontificis auctoritate consecrata, tantam habuit in se lætitiâ, quantam nominis illius dignitas postulat: profectò cum iam peracti sæculi exordia progressusq̃ue cogitando repetimus, tantò maiori nos voluptate perfundi necesse est, quantò illustrioribus argumentis omnes diuini illius nominis in condendâ Societate numeros expletos intuemur. De quibus singulatim si loqui vellem, quis tandem esset orationi meæ modus? vnde principium caperem? aut vbi exitum inuenirem? Ego igitur, vt certos mihi fines terminosq̃ue constituam, istud breuiter nitar ostendere, I E S V M in erigendâ propagandâque Societate, sui nominis admirabilitatem velut insigni posito monumento, orbi prodidisse. Verùm cum benè prudenterq̃ue admirandi vim ac naturam tenere, causæ meæ non mediocriter intersit, priùs intelligere necesse est, in quo vera admirationis sita sit ratio. Habent id quidem magnarum & inuolutarum rerum successus prosperi & inopinati, vt clamores & obstupescantium animorum varios & celeres motus in hominibus efficiant: verùm hoc euenit sæpiùs, vt plerique se iudicio multitudinis, quod in his rebus discernendis grauissi-
 mum

num esse non solet, circumueniri vrgerique patiantur. Quid enim? armorum strepitu & tubarum sono populos late percellere, valere celeritate consilij, iter quocumque libuerit hostium internecione sibi patefacere, disiunctissimas terras cursibus suis ac victoriis illustrare, an ego illud admiratione dignum appellem? Propius accedo. Nego ista esse admiranda, Respublicas iacentes erigere, dissipatas componere, exanimatas recreare. Intrabo etiam magis. Nego eam satis iustam videri admirandi materiam, dæmones miserorum corporibus immerfos diuinâ vi expellere, cæcis ac surdis videndi audiendique reddere facultatem, mortuos ad vitam euocare, si in his rebus diuinæ gloriæ studium desideretur. Admirabilis est ille, qui æterna statuit virtutum suarum monumenta, posteris etiam ad exemplum salutemque profutura: illum omnes meritò intuentur atque suspiciunt, qui cælestium armorum præsidio non Imperij, sed Religionis fines amplificat; qui non interfectorum millia numerat, sed seruatorum; qui nullum molitur excidium, nisi impietatis; nullos triumphos, nisi in cælum inuehendos. Si illo consilio salutis nostræ parens I E S V S hoc superiore sæculo Societatem nostram, velut generosam & ad quauis certamina expeditam legionem, non militari tantum cingulo, sed etiam nomine suo donari ornarique voluit; si illam eduxit in solem ac puluerem præliorum; si illius laboribus dæmonum tyrannidem & flagitiosum illum triumphatum, è voluptatibus, auaritiâ, superbiâque concretum, grauissimè contudit; si furorem atque amentiam eorum hominum fregit, qui ex illo ganeatum suarum nidore atque fumo prorumpentes, bellum omni scelere & odio imbutum contra aras & sacra omnia comparauerant; si Romanæ Religionis intulit signa ad sola terrarum vltimarum; num quid est causæ, quin I E S V M in illa condendâ Societate, quæ res tantas eius auspiciis egit, admirabilem nominemus? Atque hæc admirandi ratio magnas profectò ex eo capite vires accipit, quòd ad illum rerum grauissimarum cursum conficiendum Ignatium Loiolam elegerit. Cum hominem pomino, satis mihi videor dicere. Eius enim vitæ rationem si inspexeris, in armis erat enutritus; si ingenij culturam, non humanis, non diuinis disciplinis instructus; si ætatis progressum, ad Latini sermonis ponenda rudimenta vix idoneus esse videbatur. Itaque post multa iam militiæ confecta stipendia, Grammaticæ studium aggreditur. Tunc denique verumtamen aggreditur. Quo successu? dum primùm per compendia vagatur, tantum abest vt progressus faciat, vt post diuturnos labores, illi ætati vix tolerabiles, in ipsis adhuc principiis consistat. Opinor, cum decursa illi propemodum erit ætas, cum exhaustæ vires, cum sibi inutilis, tum de refutandâ hæreticorum insaniâ, de perditis ad frugem reuocandis, de impietate exterarum gentium abolendâ nequidquam cogitabit. Nam quis ex his tam obscuris desperatisque principiis non intelligat illas tam arduas ab Ignatio de Religioso cœtu fundando conceptas spes infirmis & labantibus fundamentis nixas fuisse? Et tamen (ô rem admiratione dignissimam! ô arcana ac suspicienda æternæ Mentis consilia!) dum omnibus humanis præfidiis destituitur, dum voluntaria rerum omnium inopia meditato-

Admirabilis IESVS in condendâ Societate, quòd ab eâ tantum boni:

quòd à miserie inchoata,

qui studia serò est aggressus,

& pruden-
tium iudi-
cio fru-
stra;

retardat conatus, dum victum ostiatim quotidie quærirat, dum inter pueros sedet auditor, dum ingenij sui experitur tarditatem; Antuerpiæ, vbi paupertati suæ subsidium quærebat, Hispaniensem mercatorem, virum in primis opulentum, monere audet, grates vt agat Deo, à quo scilicet lectus sit, vt olim suâ in patriâ Societati IESV Collegium condat. Lubet hîc mihi plusculum ingenio meo concedere: lubet animum, lubet admirationem pascere. Quæro ex vobis, grauissimi sanctissimiq̃ue Patres, Basili, Augustine, Hieronyme, & prudentissimi tractandorum animorum artifices: Homo quispiam, scientiarum omnium rudis, & non nisi inter castrorum clamores lituorumq̃ue cantus ad bellicam virtutem inanemq̃ue gloriam educatus, militaribus studiis alto quodam animo nuntium remittit: à rebus humanis ad diuinas se transferre seriò cogitat: neque in suam vnus tantum, sed in aliorum salutem toto pectore incumbere vehementer desiderat, paratus non valetudini, non labori, non vitæ parcere. Quid agat? quid moliat? quid est, quod hac tandem de re vobis possit videri? Profectò si rectè vestram integritatem atque prudentiam cognoui, non multum me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri. Primum vitæ antea actæ commissâ expiare: deinde ad declinandas illecebras vitiorum in aliquo specu latitare: illic, si quidem tanto alienæ salutis desiderio teneatur, hac de causâ ieiuniis & aliis asperitatum formis corpus atterere, in sacris precationibus horas complures quotidie ponere: aut certè, si hoc robore animi atque hac indole virtutis & continentia sit, vt sine contagione vllius turpitudinis ac sceleris in publicum egredi se posse confidat, faciem omnibus ad omnem honestatem præferre. Dubitari vix potest, quin si audiat hominem id ætatis ad spinosas Grammaticorum præceptiunculas hauriendas sese conuertere, illicò iudicaturi sitis, hæc ab illo studia conatu quidem magno, fructu verò minimo susceptum iri. Sed quid ego ita graues personas induxi? nimirum vt, si sanctissimi illi Patres hîc iudices sedeat, ego non perorando, sed rem simplici ac nudâ oratione proponendo conuincam, IESVM in moliendâ Societate prorsus admirabilem exstitisse. Quid enim? potueruntne vnus militis studia tam serò suscepta laceratas ac distractas pietatis atque doctrinæ reliquias colligere & instaurare? potuerunt incursiones illæ hæreticorum atque impetus tam furentes ac violenti, vt omnes Reipublicæ Christianæ partes labefactandæ viderentur, eâ quam modò dixi imbecillitate sustineri? Enimuerò, si quis ex altâ speculâ abhinc annos centum contemplatus fuisset, quanta flagitiorum ac deprauatarum opinionum labes totâ Europâ sese panderet, quàm impunè pestilentissimorum hominum colluies florentissimas vastissimasq̃ue regiones peruagaretur, quàm exigua ac propemodum nullæ agerentur aduersus illos perduelles multis in locis excubiæ: deinde si cogitationibus (quoniam agiles ac liberæ sunt) in Africam, in Asiam, in Americam se conuertisset, obseruassetq̃ue, quàm illic miserandum in modum prostratæ Religioni victrix impietas insultaret: postremum, si ad scholam illam retorsisset oculos, in quâ sub ludimagistro repuerascebat Ignatius, homo trium ac triginta annorum ætatis: hæc, inquam, omnia si ob oculos

los habuisset, vñquámne existimasset fore, vt post adeò tristia & ab omni rectè viuendi ordine ac ratione aliena tempora. repentiè sæculum hoc cælis gloriosum, terris optabile, hæreticis ac sceleratis formidandum, barbaris inopinatum, posteris stupendum, nobis ob recentem eius memoriam multò iucundissimum oriretur? Atqui tam sublimium rerum spem suâ agendi ratione intercludere potiùs, quàm orbi inferre videbatur Ignatius. Cùm enim hîc & illic, vagabundi in morem, manum ad stipem porrigit, & subinde in aliorum salute procurandâ insigni quidem charitate, sed quæ viris etiam grauissimis inconsulta videbatur, operam gnauiter locat, ab vrbium Præfectis in custodiam datur, quæstiones de eo habentur. Quid ad hæc Ignatius? gaudet hos pietatis suæ fructus sese carpere. Non, inquit, id defugio, neque in eo laboro: innocentia meâ tot in locis iniiciuntur vincula; iniiciantur sanè: volens illa complector. Quid igitur cogitas? an id cum animi tui decretis adeò præcellis pugnare non vides? Quid? in neruo ac vinculis haberi, rapi ad tribunalia, in illo paupertatis squallore & nosocomiorum sordibus assiduè versari, sermonem aliis dare, odiosum omnibus fieri, hæc quò pertinent? Vt sanctioris vitæ & propositi socios tibi concilies? at, si id velles, auctoritatem tibi potiùs quodam splendore vitæ & commendatione famæ comparares. Vt CHRISTI causâ nullo sis apud homines loco? at cuius nomen contemnitur, eius quoque monita haud magni putantur. Vt ægrotantibus consolationem aliquam adferas? at morborum contagia te priùs conficient, quàm orbi tantoperè laboranti adesse possis. Multa, mihi crede, sunt eiusmodi, vt, etiamsi in homine priuato negligenda sint; tamen in eo qui se rebus gerendis admoquere desiderat, omni ope declinanda videantur. Quæritur enim in priuatâ iniuriâ, patientiæ laus; in publicâ, existimationis. Sed non dilatabo orationem meam: etenim posset esse infinita, si mihi libeat explicare, quàm præter sapientissimorum hominum spes atque iudicia Societatem suam IESVS è tenebris in apertum lucemque produxerit. Neque verò, quod admirandi causas incredibiliter exag-
gerat, illa circum incunabula sua magno nisu complures annos ex-
traxit: quemadmodum olim Romanos accepimus per annos ferè tre-
centos circum ipsam matrem suam cum finitimis fuisse luctatos. Vix-
dum orta diem viderat, cùm ad Dei gloriam salutemque terrarum labo-
res suos non angustioribus quàm totius orbis regionibus definiuit.
Quippe ab Oriente penetrauit trans Indum & Gangem ad Sinas & Ia-
pones: ab Occidente cursum instituit trans immensam illam Oceani
interfusi vastitatem, quâ nouus Orbis à nostro dirimitur: omnes sinus,
promontoria, littora, insulas, vrbes nouâ & illustri Christianæ Reli-
gionis famâ compleuit: in aciem & dimicationem cum hostibus ve-
nit: vicit: victos legem iussit accipere: maximaque victoriæ merces
fuit, templa Deorum simulacris exinanire, æterno Numini aras erige-
re, cæli municipia & colonias fundare. Non fuit profectò, quòd for-
tissimum illum Hebræorum Ducem Iosue imitatus Ignatius, solem iu-
beret ad conficiendam victoriam stare. Quà sol surgebat, & quà la-
bebatur, parem ferè ac perpetuum nobilissimarum victoriarum cursum

*quique se
abiectum
apud om-
nes redde-
bat:*

*denique
quòd ea
breui tem-
pore fue-
rit toto
orbe pro-
pagata.*

intendebat. Ita nimirum postquam se ipse vicerat, sperare victoriam orbis potuit. Bucephalum, equum illum ob ferociam toruitatemque vultus & naturæ durum atque intractabilem, ad frena sessoremque patiendum adegerat Alexander. Restitit ad id Philippus rei nouitate recreatus, eumque ex equo desilientem paternè complexus; Maçte, inquit, fili, hac fortitudinis gloriâ, & Regnum, quod istud animi tui inuictum robur æquare possit, armis quære: nam Macedonia mea te non capit. Itâne est? Equum insolentem Alexander domuit: continuóne causâ fuit, cur à parente audiret, vt ad nouas prouincias, quasi eximium præmium fortitudini debitum, conuolaret? Non opinor. At ex quo indomitas deprauatæ naturæ cupiditates tantâ animi præstantiâ Ignatius refrenauit, meritò IESVS illum his identidem vocibus ad res omnium maximas incitasse creditur: Roma, Ignati, & Italia tota tuo minor est animo: Europa ipsa te non capit: noua Regna, nouus Orbis quærendus, vbi Religionis trophæa statuuntur. Tibi Hispanorum, tibi Lusitanorum Regum numerosissimæ classès nuperrimè seruiuerunt, vt amplissima tuæ tuorumque virtuti explicandæ spatia aperirent. Quas IESVS Optimi Maximique Regis voces cum audimus, & iam tam inopinatis rerum maximarum successibus cumulatas videmus; quid agimus? quid sentimus? possumus admirationem ipsi nostram continere? possumus res tantas sermone velle complecti, in quibus disertissimi Oratores omnes vires, neruos, opes, ornamenta, lumina, suauitates, flores, illecebras orationis suæ absorberi fateantur? Equidem verendum mihi non est, ne non videar ad illustrandam IESVS gloriam appositè perorasse, si (quod in diuinis rebus fieri solet) indicto mihi silentio tantarum rerum magnitudinem fuero veneratus.

*Orationibus de augustissimo IESV Nomine visum est
Inscriptionem subiungere, non tam ari quàm posterorum memoria imprimendam.*

REGI REGVM
DOMINO DOMINANTIVM
PRINCIPI REGVM TERRÆ
IESV CHRISTO:

SVB CVIVS AVGVSTISSIMI NOMINIS TRIVMPHALI SIGNO

NATA, CONFIRMATA,
IN CAMPVM EDVCTA
CONTRA TETERRIMOS RELIGIONIS HOSTES

SOCIETAS

ANNVM IAM CENTESIMVM

IGNATIO DVCE

VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS,

INQVE ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRANS, Greg.
XV. in
Resp.
ad re-
lation.

AD TVENDAM SALVTEM MORTALIVM

DEO ET ECCLESIAE

TERRA ET MARI

NON SINE SVDORE ET SANGVINE

SOLO MAIORIS DEI GLORIAE STIPENDIO

MILITAVIT.

CVIVS

SAPIENTIAE CONDITAM

BONITATI PRODVCTAM

POTENTIAE CONSERVATAM

SOCIETATEM

REFERRE NOS VOLENTES LVBENTESQVE PROFITEMVR.

QVO

Q V O

ETIAMNVN ROMÆ ET VBIQVE PROPITIO,
 INTER OBLOQVENTIVM CALVMNIAS,
 INTER INSIDIAS HOSTIVM,
 INTER TORMENTA CARNIFICVM,
 RVINAS INTER PVBLICAS
 ERECTI STAMVS.

C V I V S

NOMINI DEBEMVS, VIRTVTI TRIBVIMVS,
 GLORIÆ CONSECRAMVS,
 QVOD IN OMNIBVS

* 2. Cor. 4.
 secundum
 lectionem
 Ambrosij,
 Theoph.
 Caiet. &c.

* PREMIMVR, SED NON OPPRIMIMVR;
 PERSECVTIONEM PATIMVR, SED NON DERELINQVIMVR;
 DEIICIMVR, SED NON PERIMVS,
 SEMPER MORTIFICATIONEM IESV IN CORPORE NOSTRO
 CIRCVMFERENTES.

ILLI NOMINI, ILLI NVMINI,

C V I V S

AD VERITATEM SPLENDOR ILLVMINAT,
 AD VIRTVTÈM RVBØR INFLAMMAT,
 PATERNIS IGNATII LEGIBVS
 DEVOTA ET CONSECRATA SOCIETAS
 FVLGOREM NON AFFECTAT ALIENVN,
 IESV SVI RADIIS SAT ILLVSTRIS;
 NEC PALLESCIT AD SVSPICIONEM MORTIS ET VVLNERVM,
 MEMOR ETIAM HVNC VICISSE POST SANGVINEM.

ORA-

ORATIO QVARTA.

*De IESV CHRISTO Duce nostro sequendo, & quid in nobis
efficere debeat recordatio nominis nostri Societatis IESV.*

QVâ Dei prouidentiâ contigisse dicam, Ignati, vt Societatis à te conditæ sanctissimam appellationem vniuersæ ceteroqui Reipublicæ Christianæ salutarem ac communem, vni tibi tuisque affectatoribus propriam esse volueris atque militarem? neque enim te virum cum in omni tuâ actione prudentem & circumspectum, tum diuinâ luce præ multis illustratum, fas est existimare, in re tanti momenti quidquam sine ratione, consilio, auctoritate statuere voluisse; præsertim cum & suauissimum Pacificatoris IESV nomen, & militiæ interim, quam sub eodem læti alacresque profitemur, Religio, tam apta inter se ac colligata, tamque firmo ac reciprocante nexu coniuncta copulataque existant, vt, quoniam Imperatoris sui nomine insignita est, nec Societatem IESV sine eius Duce concipere, nec Ducem eius IESVM sine Societatis inscriptione recordari facile possimus. Quid enim? an non, cum primùm IESV nomen Assertori salutis nostræ fuit impositum, aurea sæculorum omnium pax, nobiliore fœderis arcu, in carne eius sancta & cum Deo confirmata est? an non, cum vagè dispersa, in eandem cum Iudæis Ecclesiam coalescere cœpit Gentilitas, non iam ampliùs Synagoga, sed Societas IESV Filij Dei cœpta est nuncupari? Quo igitur vel auctore tranquillissimum pacis nomen ad militaris sagi tumultus transferre, vel assertore eminentissimæ dignitatis titulum vni à te instituto Ordini ausus es vindicare? Equidem sic arbitror, Auditores, id nonnisi magnæ illius Prouidentia cuncta moderantis ductu iudicioque factum esse (eo præsertim Ecclesiæ statu ac tempore, quo latebris suis Orcique tenebris emersa recens hæresis, sacrilegas perfidiæ faces toto Septentrione longè lateque circumferebat) vt & signum illud belli, pacificum aliàs ac lene, contra perduelles ad infringendam illorum audaciam Ductor nouus extolleret; & legiones suas aduersus immanem illam furiam terribilissimamque pestem, quæ iam palàm & armata volitabat, in campum aciemque prodituras, non suo Ignatij, aut cuiuspiam è mortalium genere Imperatoris, sed Societatis IESV titulo condecoraret. Nisi enim ex obiectâ diuinitus CHRISTI crucem humero gestantis specie (cui iam tum ab æterno Patre, quam designauerat animo, militia commendabatur) certò didicisset, ita fixum nimirum ratumque diuinâ lege esse, vt istiusmodi auspiciis noua castra metaretur; neutiquam sanè, quâ erat modestiâ & submissione, augustissimam communis Ecclesiæ nuncupationem aut sibi suisque vindicasset, aut ad erecti à se vexilli religionem sacramentumque traduxisset. Tum enim uerò non moueri se, sed impelli; non excitari, sed inflammari; non duci, sed cogi quodammodò occultâ vi imperioque sensit, ad perpetuum atque implacabile bellum vno hoc copiarum suarum Duce atque auctore nefariis diuinæ gloriæ proditoribus inferendum: vt iam minimè

Q

mirum

mirum videri vobis debeat, Auditores, si hodiernâ die studium omne meum cogitationemque ad hoc argumentum paulò latiùs explicandum conuertero, quo perspectum vobis penitus probatumque sit, omnem vitæ nostræ rationem in hoc sitam esse oportere, vt præclarissimorum facinorum imitatione fortissimi Ducis nostri IESV CHRISTI, à cuius Societate nomenclaturam accepimus, vestigiis pressè insistere firmiterque possimus.

Dux IESVS sequendus ab omnibus:

Isa. 55. 4.

S. August. Serm. de Nat. Dom. citat. à sancto Thomâ 3. part. q. 1. art. 29.

non hominum aliquis aut Angelorum:

Fuit quidem hætenus semper, atque etiamnum est, æterni Dei firma immobilisque voluntas, ex abdito rationis increatæ consilio profecta, vt quotquot imaginem Filij sui nobilissimæ Mentis à se procreatæ similitudine repræsentarent, eundem & veritatis testem, & militiæ ducem, & disciplinarum omnium magistrum sequerentur. Quorsum enim spectat illa vaticinantis Isaia vox: *Ecce testem populis dedi eum, ducem & præceptorem Gentibus?* Inter tot opinionum, quæ mentibus nostris de rebus diuinis obijciebantur, varietates fluctuabamus incerti cui potissimum sententiæ præberemus assensum. quis consilio adesset dubitantibus? quis mobiles nutantesque firmaret? quis de obscurâ veritate certos, de perplexis quæstionibus expeditos, de mysteriis supra sensum omnem cogitationemque positis redderet securos? Tenebamur profundissimâ quâdam ignoratione rerum omnium, quæ quidem ad consequendam salutem vtilis ac necessariæ sunt. quis rudes atque imperitos vitæ melioris præceptis imbueret? quis ignaros religionis excoheret? quis tot inter commentitias Deorum Gentilium formas veræ diuinitatis naturam, cultum, caerimonias edoceret? Post oblatum principio naturæ nostræ vitium ac corruptelam, grauissimis eramus erroribus irretiti. quis labyrinthos explicaret? quis expediret anfractus? quis finis euolueret? quis viarum itinerumque, quæ ad æternam salutem tendunt, ignaros per angustas & perplexas vitæ semitas duceret? Rempublicam habebamus iam inde à primis incunabulis veriore fato quàm Cadmea olim progenies, mundi militiæ deuotam. quis haberet delectus? quis armis instrueret? quis ad pugnam exerceret? quis è castris in aciem educeret? quis signa præcederet? quem Imperatorem milites sequeremur? *Homo*, ait ille, *sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui videri non poterat.* Quid istuc rei est, Auditores? numquid perturbati animo? numquid perculsi? numquid conterriti estis? O miseros nos hac lege, planeque perditos, nisi consilium à Misericordiâ supra fidem omnem rationemque humanam diuina Bonitas ac Sapientia excogitarit? Bellum nobis cum infestissimo hoste gerendum est; tirones cum veteranis, imbelles cum fortibus, rudes atque ignari cum vaftris exercitatisque committendi sumus. Habent illi, quem sequantur, antesignanum Luciferum, tam viribus potentem quàm victoriis clarum; nos contrâ nudi atque inermes, ratione, consilio, præfidiis omnibus destituti, quem iniuriarum depulsores? quem defensores vitæ? quem salutis vindicem? quem militiæ nostræ principem auctoremque instituemus? Hominemne quempiam ex Adami stirpe procreatum? at omnes illi iam victi prostrati que iugum illius crudelissimum ignominiosissimumque patiebantur. An aliquem ex cælestibus

bus spiritibus? hi verò etsi & naturæ viribus pares, & gratiæ præsidio fortiores, & assiduitate vincendi ac gloriâ celebriores essent; quo modo, cum humanis obtutibus corporum expertes obijci non possent, signa nostrâ anteirent? quo modo in hostem ducerent? quo modo laborum, periculorum, vulnerum, mortis denique contemnendæ exemplo timidos nos segnesque excitarent ipsi naturæ sublimioris arque immortalis beneficio securi? Deumne ipsum sapientiâ & potestate infinitum? ita quidem oracula diuina pronuntiabant: *Dominum Deum vestrum* Deut. 13. 4. *sequimini, & audite vocem eius.* Enimverò cum haud minùs ipse quàm Angeli à corporum naturæque humanæ concrezione longè esset remotissimus, quâ se ratione spectandum oculis nostris offerret? quo modo æstus, frigus, inedia, egestatem rerum omnium, ærumnasque militaris instituti proprias, nullius ipse egens toleraret? Hic nimirum misericordiâ nobis & commiseratione opus est, ne funditus intereamus. Inuenit medium suprema Bonitas, quo sociatâ vtriusque naturæ communione, atque in vnâ personam coagmentatâ, ante oculos atque ora nostra mortalem carnem conditionemque indutus versaretur Deus. idcirco enim incarnatus: Quid igitur? *Vt exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem* August. sup. *homo sequeretur, Deus factus est homo.* Præclare profectò atque sapienter! nam si rem ipsam attentius inspicere, suisque, vt quidem fieri par est, momentis expendere velimus, nōne hic (quod secundum Augustinum Angelicus quoque Doctor annotauit) eminentissimus inter alios finis est, ob quem Dei Filius humanæ naturæ copulatus est? nempe vt earundem, quibus obnoxia illa est, miseriarum communicatione, tantò efficaciore ad sequendum se stimulo perurgeret, quantò constaret ipso vsu experienciâque certiùs, nullius ærumnæ periculi que præterquam vnius peccati immunem esse voluisse? Nōne idcirco & inediâ vexari, & siti confici, & exhaustiri laboribus, & violari contumeliâ, & cruciari vulneribus, & morte denique acerbissimâ extinguì voluit, vt ad eandem belli periculorumque societatem vocatos esse nos recordaremur?

Sed nimirum certandi hæc pro salute nostrâ atque Ecclesiæ incolu- maximè Societatis Religiosis. mitate Ducis exemplo atque imitatione necessitas, communis bonis omnibus, nescio quonam pacto Ordini nostro propria, maius aliquod studium à nobis maioremque contentionem in hoc laudis genere requirit. tametsi enim dignitas nominis, quo insigniti sumus, æqualiter concessa sit omnibus; ipsa tamen appellatio, postquam diuini instinctu Numinis sigillatim adhibita nobis est, angustioribus terminis cœpta Primò, propter appellationem nominis IESV; definiri, itaque circumscribi visa est, vt, cum eius ratio ad omnes, vsus tamen officiumque pro Ecclesiâ dimicandi ad Religiosos Societatis nostræ viros, præcipuo ac peculiari quodam Romani Pontificis indulto, pertinere videatur. Ignorare certè potest nemo, quod nos experiri quam op- pugnant heretici. etiam quotidiano sensu gloriamur, neminem ferè grauissimis hisce temporibus Fidei Religioni que bellum indixisse, qui non vnâ inimicitias nobiscum immortales sibi duxerit esse suscipiendas. Non minùs de Societate quàm de Paulo dictum arbitrere: *Ego enim ostendam illi,* Act. 9. *quanta oporteat cum pro nomine meo pati.* Deus bone! quot impetiti calum-

niis? quot lacesiti iniuriis? quot libellis vexati? quot lacerati linguis? quot stylis confixi sumus? in conuiuiis rodunt, in circulis vellicant; ludificantur domi, calumniantur foris; palàm inuido, clàm maledico dente carpunt; prosperis rebus nostris dolent, aduersis lætantur, ruinis exultant. Quidquid vspiam deprauatarum doctrinarum in lucem typis extruditur, quidquid in rebus fidei peruersum iuxtà ac controuersum disputatur in scholis, quidquid voce publicà declamatur in suggestis; id omne contumeliis & conuiitiis aduersus Societatem conspersum est; velut aut inficetum futurum sit omne mendacium, quod non hoc sale fuerit conditum, aut sine ratione ac fundamento assertum, quod ab his contra nos obtrectionibus pondus assensionemque suam non acceperit. Omnium certè inimicorum fidei telà sic in nos contorquentur, quasi sanctitatis ac Religionis Catholicæ integritas in nostrâ vnius Ordinis incolumitate sita sit: quo velut robore quodam publicæ salutaris conuulso atque labefactato (vt illi quidem ratiocinantur) mox ipsa fides, pietas, cærimonix, cultusque pristinus, euelli penitus atque extirpari nullo negotio posse videantur. Sed hoc quidem beneficium interpretamur, cùm, vt dixi, in laude ponamus, improbis displicuisse. Interim alienatione istâ vestrà vtimur, hæretici, contra impias & nefarias molitiones quibus veritatem impugnatis; tantoque maiore impetu assurgimus in defensionem omnium, quantò magis vni impetimur: ad maledicta & probra, quæ ore spurco in nos ingeritis, tardi, imò segnes; ad iniurias verò ab Ecclesiâ propulsandas prompti, alacres, expediti. Quo in certamine, vti & in rationibus vitæ nostræ Instituti que vniuersis, id & præ oculis habemus, & præ nobis ferimus, ne quid diuersum, nedum pugnans aut alienum ab exemplo Ducis nostri fecisse videamur. Siquidem vnum hoc certum nobis persuasumque est, vt à

1. Corint. 1. Deo ad *Societatem filij eius* vocati, huic dumtaxat mereamus, huius tantummodò signa prosequamur, hunc vnum in otio ac puluere, domi militiæque, certissimum omnis virtutis & sanctitatis exemplar imitemur. Hæc & vocationis nostræ finis, & appellationis causa, & perfectionis denique summa est: cui quemadmodum à maioribus nostris satisfactum sit, si honorificentissimo Pij IV. testimonio comprobare voluero, nescio profectò, ampliorésne inuidiæ inimicitias timere ab obtrectoribus, quàm imitationis fructum à nobis ipsis sperare debeamus. Augebat ille minimam hanc Societatem cùm fauore suo, tum ornamentis atque immunitatibus innumeris: quæ ne temerè aut fortuitò in indignos, sed benè de Republicâ Christianâ meritos, congestisse videretur, beneuolentiæ rationem suæ orbi Catholico verbis hisce testatam esse voluit: *Qui sicut nomen Sociorum IESV assumpserunt; ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imitari & eius vestigia sequi nituntur.* Quidquàmne dici potuit aut ad explicandam nomenclationis nostræ intelligentiam manifestius? aut ad retundendam hostium calumniam potentius? aut ad Ordinis nostri laudem splendoremque amplificandum gloriosius? aut ad æmulationem imitationemque CHRISTI in animis nostris excitandam vehementius? Vellem equidem, maledici isti calumniatores, cùm publicis declamationibus

Bullarium
Societar.
pag. 74.

Vellicant
maledici:

tionibus & scriptis, famâque dicam an popularem auram, ex nominis nostri vellicatione aucupantur, dimissâ tantisper calumniandi libidine, assumptâque ratione tam hoc ad se referant, sibi que dictum existiment, quàm & audiunt & intelligunt, summo Dei in terris Vicario placuisse. ^{probat Pontifex:} Quid enim? licuit per Apostolicam Sedem Franciscis duobus eximiâ sanctitate viris, vni Minorum, Minimorum alteri, nomen, ad imprimendam aliorum affectatorum suorum animis submissionis virtutem, velut proprium usurpare, quò firmitus sibi persuaderent, tantò ipsos modestiores in omni vitâ esse oportere, quantò suâ ipsi compellatione conuinci possent manifestius moribus suis officioque defuisse, nisi se minores, minimosque omnium exhibuissent. Licuit præcellentibus Magnæ Matris cultoribus, eiusdem Pontificis auctoritate, Seruitis vocari; ut nisi vocabulum externamque mentiri speciem aliud agendo vellent, Marianæ seruitutis tam nobilis, tamque liberæ, numquam inmemores essent. Licuit eodem iure Sanctimonialibus quibusdam, non Matrum aut Sororum, quo ferè reliquæ notantur, sed Angelicarum titulum sibi vindicare; ut beatarum mentium nitorem atque castimoniam æmulandam sibi esse repetitis identidem appellationibus comunerentur: Ignatio Sociis que eius virio vertetur, si ex nomine diuinitus Ordini suo concessio arctiore quodam vinculo obligari se fateantur, ad Ducis sui I E S V, cuius esse se socios numquam non volunt meminisse, vestigia pressius constantiusque prosequenda? At Societatis I E S V nomen commune est Christianis omnibus. Rectè equidem. Et sociis I E S V vocari licet cunctis qui *in nomine Domini* I E S V salutaribus aquis abluti sumus. ^{Act. 19:} Bellè profectò. Et eiusdem Societatis dignatione ad sequendum I E S V M prouocari nos excitarique manifestum est. Enimvero sapienter. Verùm & Minorum & Minimorum & Seruitarum & Angelicarum nomen, resque ipsa communis est Christianis vel omnibus, vel certè optimis; num igitur insolentiæ idcirco, reuerentiæ, arrogantiae arguendi sunt homines sanctissimi, qui instincti diuinitus, Pontificis Summi si non iussu fortassis aut consilio, auctoritate certè atque approbatione, quod publici iuris fuit, peculiaris cuiusdam officij præcipuique obsequij professione, velut accepti beneficii susceptæque vltro obligationis memoriâ, ad se transtulerunt? Vocentur sanè Societates I E S V quotquot orbe toto cætus existunt bonorum; non inficiamur, neque inuidemus. Excitentur etiam huius nominis recordatione ad instituendam vitam Saluatoris quàm simillimam; gratulabimur profectò, atque etiam laudabimus. nemo sit qui præclarissima heroicarum eius virtutum exempla non ad se quoque pertinere existimet; optimè me hercule ac diuinè. Vtinam quidem omnes ita sentiant, planeque id sibi non persuadeant modò, sed etiam agant atque efficiant! At si & Dei voluntate, & Apostolicæ Sedis gratiâ, Ignatius sibi suisque præcipuam quamdam ex hac notione imponendam esse necessitatem iudicauit hoc propius militiam I E S V virtutesque eius in omni vitâ sequendi, quò cum nomine ipso, quod gerimus, connexa indissolubilius atque coniuncta perpetuam quamdam animis obiciunt speciem memoriæque muneris nostri sempiternam; quid, amabo, excogitauit arroganter?

ganter? quid insolenter, superbè, contumaciter inuenit? quid à Religio-
 fà summissione alienum? imò, quid non cum ratione, consilio, pru-
 dentiâ, pietatis perfectionisq̃ studio coniunctissimum vsurpauit?
 Societatis IESV vocabulo nuncupamur: magna, excellens, & supra
 meritum omne appellatio. fatemur equidem ingenuè. At, per Deum
 immortalẽ, quid hoc tandem aliud est quàm Imperatoris IESV so-
 cios, contubernales, commilitones esse nos oportere? quid nisi ad labo-
 res ærumnasq̃ue generosè perpetiendas, ad fortiter aduersa omnia supe-
 randa, ad crucem animosè IESV duce atque auspice ferendam vocari?
 quid nisi sub imperiis IESV pro salute proximorum stipendia facere?
 sub signis IESV contra vitiorum ac inferorum phalanges militare? sub
 IESV auspiciis sanguinem vitamq̃ue diuinæ gloriæ deuouere? Quis
 sub hoc Duce timidus aut ignauus audeat comparere? Etenim si, vti
 in ceteris ferè rebus omnibus, ita in bello nihil æquè milites excitare
 solet ad res præclarè fortiterq̃ue gerendas, ac claritas Ducis, exempli-
 q̃ue propositi cum spe laudis & præmij amplitudo; quo animi robore,
 quâ constantiâ, quâ magnitudine præditos esse conuenir, qui Duce glo-
 riamur omnium, quotquot antea actis retrò sæculis exstiterunt, aut fu-
 turis porrò exstituri sunt, prudentissimo, fortissimo, præstantissimo?
 cuius in re militari maior laus esse potest atque dignitas? cuius in bello
 contra tartareos hostes suscipiendo par sapientia atque consilium?
 cuius in administrando præstantior virtus ac fortitudo? quis præliis ex-
 exercitior? victoriis clarior? triumphis celebrior? Non adolescentiam
 ille suam aut iuuentutem, quod de Alexandro & Pompeio litteræ pro-
 diderunt; non virilis ætatis robur, vt plerique felicissimi Imperatores;
 sed infantiam à pugnis victoriisq̃ue auspicatus est. veterrimum teterri-
 mumq̃ue Orci serpentem non fabulosus in cunis Hercules adulterâ sa-
 tus, sed verior Dei soboles Virgine-matre progenitus, primo sui ortu
 nascendiq̃ue initio elisit, afflixit, protriuit. Vixdum lucem hanc mor-
 talibus communem adspexerat, cum æterni Patris imperium, olim ad
 se propheticâ voce delatum, *Velociter spolia detrahe, citò prædare; occu-
 pandum vincendi celeritate ratus, vnâ cum nominis à se suscepti ap-
 pellatione bellum orsus est, mox exitio hostibus, nobis saluti præsidio-
 q̃ue futurum. Voca nomen eius, Accelera spolia detrahare: Festina prædari.*
*Quia antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur
 fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, coram rege Assyriorum.* Obluctaba-
 tur vaferrimus callidissimusq̃ue draco consuetis fallendi artibus: oppo-
 suit fallaciæ præstigiisq̃ue eius diuinæ sapientiæ consilium, cui pro-
 prium ac solenne est *apprehendere sapientes in astutiâ eorum.* Contendebat
 robore ac potestate, qui sibi *factus* videbatur *vt neminem timeret*: in-
 fregit in ipsâ carnis nostræ imbecillitate vires illius, & *detraxit fortem
 in fortitudine suâ* tenellus infans: cuius *si fortitudo queritur, robustissimus
 est.* Exultabat manubiis, spoliis, tropæis cum plurimis, tum nobilissimis,
 tantò ad interitum generis nostri ferocior, quantò successu ipso bello-
 rum euentuq̃ue elatior; *exiuit obuiam vincens vt vinceret*: stitit au-
 daciam furentis, superbiamq̃ue vitæ deuotione compressit, omni Codro
 Deciisq̃ue gloriosior. Insolefcebat triumphis, nec iam annis aut lustris
 prædo

tuetur fi-
nis;qui est for-
titer cer-
tare

sub IESV

Duce for-
tissimo:qui na-
scens vi-
cit

demonem;

Isa. 8. 1.

Ibidem 3.

Iob 5. 13.

Iob 41. 24.

Iob 24. 22.

Iob 9. 19.

Apoc. 6. 2.

moriens

prædo laureatus, sed diebus, inò horis singulis pompas suas palmaris latro numerabat: momento compescuit iactantiam, & exspolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso. Quid, quòd cum morte ipsà inferisque, quæ duo à nemine violari vniquam, nedum vinci potuere, congressus, vtraque felicissimè expugnauit, expugnata diripuit, direpta in ordinem potestatemque suam, maximà hominum lætitià, Angelorum gratulatione, dæmonum luctà, terrore, admiratione, redegit? *Ero mors tua, ô mors, morsus tuus ero inferne.* Incredibilia quidem ista sunt nostris sensibus, supraque naturam; excitant tamen nescio quo modo in nobis commemoratione ipsà prouocantque non tantùm diuinorum eius operum, quæ imitari non possumus, admirationem ac venerationem, verùm etiam virtutum illius, quas assequi vtcumque nitendo fas est, desiderium atque æmulationem. Etenim si æstimatio auctoritasque Ducis militum animos incitare solet ad salutem suam in discrimen pro vità atque incolumitate illius offerendam; si consilium atque in rebus difficillimis sapientia, si vsus peritiæque rei militaris, si animi magnitudo, si præliorum fortiter feliciterque gestorum gloria, si triumphorum numerus ac splendor legiones ipsas excitare solent ad quæuis pericula pro tuendâ communi salute, priuatâque Imperatoris vitâ ac libertate, contemnenda; quis nostrum tam officij nominisque sui immemor erit, qui tanti Ducis tamque augusti, in quo hæc omnia summa nacti sumus, non dico ignominiosè signa deferere, sed degeneris animi turpitudine gloriam audeat inquinare? quis, nisi Duci suo perduellis, non animum colliget? non vires acuet? non vim omnem potentiamque explicabit, ad præclarissima eius vestigia *per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam*, per cruciatus, vulnera mortemque ipsam acerbissimam confectanda? Pudeat profectò nominis, quem imitationis piget: nèque enim socium militemve I E S V fas est appellari eum, qui sub Imperatore tam forti tamque magnanimo putauerit ignauo sibi atque otioso esse licere. Veniat in mentem; oro, vox illa Ducis nostri inter postremas eius nobilissima, quâ se non vnius dumtaxat submissionis, sed omnium pulcherrimarum virtutum exemplum militibus suis, ad excitandam in eorum animis æmulationem, proposuit: *Exemplum dedi vobis, ut, quem admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Condere testamentum animus erat postredie morituro. quas tabulas scriberet? quid quibus hereditatis distribueret? quid omnium præterquam paupertatis indigus legaret? Annæum Senecam ruptis mox venis interiturum, cùm prohibitus à tyranno esset tabulas instituere, conuersum ad amicos, quibuscum iucundè vixerat, dixisse ferunt, quando per Cæsaris imperium aliud iam agi nec liceret, neque quod legaret suppeteret, imaginem se iis vitæ suæ, quam nullus ingrati discipuli furor & crudelitas ereptura essent, hereditatis loco relinquere. Non fuit hæc profectò, si rectè dictum expendimus, nisi inanis quædam Philosophi illius ostentatio, arrogantiæ quàm virtutis, quâ se præditum videri optabat, similior. Verior omnino germaniorque honestatis species illa, quam sanctiore iure ad nos deuolutam, vltimâ Ducis nostri institutione velut hereditarium quod-

Colos. 2. 13.

mortem & infernum.

Osee 13. 14.

Hic nobis sequendus.

si I E S V milites dicimur. 2. Cor. 6. 8.

id enim voluit,

Ioan. 13. 15.

Tacitus l. 1 §. Annal.

imaginem vitæ suæ legans:

quoddam pignus à CHRISTO accepimus, imaginem nempe virtutum eius, memoriamque vitæ sempiternam. Hæc intuenda nobis atque amplectenda semper; hæc tamquam militare symbolum circumferenda est; hæc ad iniuriarum perpersionem, mansuetudinem, benignitatem, reliquarumque virtutum exercitationem exstimulandi sumus; hæc ad tuendæ Veritatis Fideique Catholicæ propagandæ studium excitandi; hæc ad exemplum militiæ eius æmulationemque accendendi; hæc ad implacabile cum vitiis odium, perpetuumque cum hostibus diuinæ gloriæ bellum suscipiendum inflammandi. Hæc nimirum illa est, quam Gentium Apostolus & in seipso expressit, & imitandam omnibus qui IESV castra sequuntur, commendauit. Deum immortalem! quot ille quibuscumque sententiis id agit, vt Imperatori nostro quàm simillimi efficiamur? nunc Corinthiis inculcat semel iterumque: *Imitatores mei estote, sicut & ego CHRISTI.* modò Galatis sensu affectuque charitatis tenerrimo: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur CHRISTVS in vobis.* tum Ephesiis: *Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi.* Iam verò illud ad Romanos quo pondere & efficientiâ diuinæ rationis: *Nam quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filij sui?* quàm elegante appositâque similitudine: *Sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudiciis, non in contentione & æmulatione: sed induimini Dominum IESVM CHRISTVM?* Nam quid hoc tandem aliud est CHRISTVM indui, quàm virtute, moribus vitæque eius exemplo ita penitus circumuestiri ac tegi, vt non iam animo spirituque nostro vegetari ac viuere, sed mente ac ratione quâdam sublimiore, ad exprimendam immortalem diuinitatis in mortali corpore similitudinem videamur. An non, vt Chrysostomus olim dixit, *homo indutus id esse videtur, quod indutus est?* Stola muliebri virum induere, feminam putes; hanc virili togâ si vestiueris, marem arbitrare: rusticum in purpurâ, regem; hunc in lacernâ, rusticum interpretabimur. quo quis cultu atque amictu incesse, hoc vel esse vel videri velle profitebitur. Mundi oblectamenta si quidem mente induimus, quid nisi mundus? si carnis illecebras turpesque voluptates, quid nisi caro? si speciem virtutis & honestatis, quid nisi virtus honestasque? si denique CHRISTI Imperatoris nostri mores ac vitam, quid nisi CHRISTVS ipse quâdam viuendi similitudine efficiemur? An fortè iniuriâ temereque Paulus, postquam CHRISTVM induerat, gloriatus est? CHRISTO *confixus sum cruci: viuo autem, iam non ego, viuit verò in me CHRISTVS.* Magnum profectò quid à nobis, atque admiratione dignum, exigit ista comparatio: quam quidem si eodem sensu atque animo perciperemus, quo percepisse aliàs magnum illud Africæ lumen Augustinum accepimus; quanta, Superi! mox in omni vitæ genere mutatio? quanta conuersio animorum? quanta morum emendatio per vniuersam Remp. Christianam? quantum in nobis ipsis perfectionis sanctitatisque studium existeret? Oblatum fortuitò sacrarum Litterarum volumen cum ignotæ vocis admonitu explicuisset, primoque obrutu Apostoli CHRISTVM indui cohortantis verba legisset, *Nec ultra, inquit, volui legere, nec opus erat.* Quid enim? an quia libitum hæcenus fuit improbo certamine

quam expressit Apostolus;

1 Cor. 4. 16.
& 11. 1.

Gal. 4. 19.

Ephes. 5. 1.

Rom. 8. 29.

Rom. 13. 13.

Hom. 25.
in Epist.
D. Pauli.

Gal. 2. 19.
20.

æmulatus
est S. Augustinus;

Lib. 8. Conf.
cap. vlt.

tamine cum Deo Opt. Max. contra rationem per summum scelus dimicare, licebit etiam in posterum? Inuit hætenus studia vulgi mouere & retinere, odiis iniustæque contentione efferuescere, genio in popinis indulgere, diffuere deliciis, mimos saltationesque impudicas spectare in theatris, pernoctare in fornicibus, pergræcari in lustris; corpus libidinibus, animum sceleribus, terram flagitiis contaminare; num& placere eadem posthac poterunt? Video Imperatorem meum IESVM indutum ignominia & contemptu; numquid honores auræque popularis ventos captabo? cerno sanctimonie modestiæque velo circumdatum; numquid proculcatâ pudicitia vitæ turpitudinem adamabo? animaduerto pacis togâ, charitatis purpurâ, paupertatis pallio, toto denique virtutum pulcherrimarum & præstantissimarum amictu vestitum & condecoratum; numquid odia, discordias, inimicitias, furorem, amentiam, auaritiam, scelus omne flagitiumque tam exemplis eius contraria, tam aduersaria moribus, tam gloriæ nomini que iniuria, tam consiliis rationique infesta, tam salutis nostræ perniciofa confectabor? Ducem sobrium, vigilantem, laboriosum, miles otio, somno, vino deditus sepultusque comitabor? Apage hanc à militiâ CHRISTIE SV ignominiam: procul illa macula, pestis ac perniciēs, iisdem armis, iisdem belli insignibus, eodem quo Dux meus militiæ cultu præeuntem sequar ad certamen, contendam ad victoriam, ad triumphum adspirabo. Vellem equidem, Auditores, hæreret animis, atque etiam mentibus infixâ nostris federet, ista tam illustis tamque diuina cum Pauli CHRISTVM indui iubentis comparatio, tum Augustini eundem induere satagentis commentatio: quamquam hoc ambigendi quis locus reliquus esse potest apud eos dicenti, quibus cum propensione suâ, tum legibus institutoque maiorum, vita omnis in diuino amore, qui semper parens atque auctor similitudinis existit, consumenda est? Infidebit enimvero atque insculpta etiam permanebit non ad memoriam tantum præteriti temporis, sed ad exemplum posteritatis sempiternum. Cum enim experiētiâ vsuque ipso constet, tum demum milites virorum fortium in acie officio fungi, cum ad corporum in periculis societatem animorum quoque cum Imperatore consensus accesserit; quid tam vtile, tam necessarium, tam gloriosum rebus Ordini que nostro vniuerso? quid ad excitandum in nobis æmulandi studium efficacius fingi animo potest, quam IESV amor atque dilectio? Dubitanti olim de affectu Sulamitidis suæ, visum fuit testandæ veritati vnicum hoc signum requirere, vitæ imitationem. *Pone me*, inquit Sponsus, *vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio.* Agedum fidem tuam, Sponsa, tuum, inquam, erga me affectum atque amorem. quâ ratione me abs te diligi restabere? quibus docebis argumentis? quibus exemplis comprobabis? Actionum mearum cum tuis, Sponse mi, similitudine; quantum te diligo, tantum scilicet effingam atque imitabor. Bellè hercule: nam illa quidem morum meorum effigies, vitæque species, ita vultui animoque tuo imprimenda est, vt cerni foris internosci que ab omnibus manifestò possit. Igitur *imprimere mihi, ô sponsa,*

R

quasi

*nos imitari
debemus.*

*Secundò,
propter
amorem
illi debi-
tum,*

*qui imi-
tando pro-
batur:
Cant. 8. 6.*

Guilielmus
Paruus apud
Deitum in
Cant.

Phil. 2. 7.

ut liquet
exemplis;

Chron. Min.
l. 1. cap. 29.

quasi signaculo, per amorem mihi fortiter adherendo, ut à me quasi signaculo formam accipias, & meam subtili expressione similitudinem trabas. Quanta fuerit impressio amoris, tanta erit & expressio similitudinis; quantò mihi fortius per amorem inhaeris, tantò mihi per iustitiam & puritatem similior eris; quantò te mihi imprefferis fortius, tantò ego CHRISTVS in te formabor expressius. Nimirum inuicem respondent, paribusque vel minuuntur detrimētis, vel incrementis augentur, ut annuli impressa, signique expressa in cerâ effigies, ita CHRISTI amor atque imitatio: si remiserit ille, hanc quoque debilitari ac languescere; si vires ceperit, istum corroborari atque confirmari pariter necesse est. Et sanè si magnitudinem diuini erga nos amoris, naturæ nostræ, cui copulatus est, societate metimur, quâ in similitudinem hominum factus est, & habitu inuentus ut homo; quo officij genere, quâ voluntatis significatione certius manifestiusque dilectionem testificabimur, quàm mutuâ vicissim & accuratâ lineamentorum vitæ eius morumque in animis nostris expressâ imagine? Iam verò, si & plerique mortalium, vel naturæ instinctu, vel certâ ratione atque consilio, vel etiam turpi quadam minimeque honestâ levis animi assentatione, vtrumque hoc amandi & imitandi studium tantâ inter se cohæsiōe colligasse intelleximus, ut corporum etiam deformitates vitiaque animorum (né quâ parte amoribus suis dissimiles essent) imitanda duxerint; quâ nos alacritate & contentione ferri par est ad absolutissimum numeris omnibus Imperatoris nostri exemplar imitandum? Alexandri Procere stipatoresque inflexam eius in humeros ceruicem expressere: putida illa quidem, attamen ex affectu erga Regem suum, quem ea inclinatio deformabat, suscepta æmulatio. Persarum Satrapæ aquilinum olim nasum exoptarunt; eoque, si cui obtigisset, velut magno quodam Deorum immortalium beneficio sibi gratulari soliti sunt, etsi ridiculo voto & gratulatione, certissimo tamen amoris erga Cyrum Principem suum, qui eodem notatus erat, argumento. Quid, quòd Aristotelis gibbum æmulatores discipuli, incuruatione dorso, ut poterant, expresserunt? quòd Hercules, Sardanapalus, aliique complures mulierum amoribus impliciti, ut quàm proximè ad illarum sexum accederent, muliebrem omnem mundum cultumque vsque ad stolum, theristrum, acum & colum ad lanificium assumpserunt? quòd Ægyptij lippitudinem, claudicationem, totius corporis nutationem atque inconstantiam (quibus quid esse potest in hominum corporibus ineptius?) Regum quos deperibant exemplo imitati sunt? Sed, ut ridicula sunt ista, ita illud profectò vel ob summum animi candorem cum laude coniunctum, quod Annales Minorum de Ioanne quodam columbinæ simplicitatis viro memoriæ prodiderunt: quòd Francisci parentis sui sanctissimi, quem tenerissimo amore complexus erat, non tantùm actiones omnes gestusque, sed inflexiones etiam ac nutus oculorum in pretio haberet, cum sedente confidere, cum stante consistere, cum deambulante progredi, cum iacente decumbere, cum dormiente quiescere, cum orante supplicare, cum laborante defatigari; quin & cum tussiente, sternutante, spuente, easdem exonerantis se naturæ siue conuulsiones siue destillationes, quàm proximè posset exprimere consueuisse. Tanti semper amasse

amassegit, vt quæ ames imitere, & ex alterutrius præsentia alterum etiam xstitisse certò affirmari conuincique possit. Nos igitur, quibus *& nobis à fortiore incumbit,* peculiari quodam Religionis Nominisq̃ auctoramento, quo insigniti sumus, maior quædam, quàm quæ inesse vulgo solet, incumbit necessitas I E S V M Ducem nostrum amandi, vitæque & moribus exprimendi, quo studio ac contentione, quod in omni eius vitâ præstantissimum est, imitabimur? quibus animis laborum omnium periculorumque societatem expetemus? quâ fide atque integritate per omnes humanæ vitæ varietates, per secunda atque aduersa, *per arma iustitiæ,* vt 2. Cor. 6.7. at Apostolus, *à dextris & à sinistris,* præeuntem sequemur? quâ fortitudine ac constantiâ salutem nostram pro gloriâ eius atque animarum incolumitate asserendâ in discrimen offeremus? ullane corporum incommoda retardabunt? animorum tædia fatigabunt? inuidorum labefactabunt calumniæ? hostium minæ commouebunt? labores prosterment? pericula profligabunt? Recordamini, obsecro, præclaram illam omniq̃ sæculorum memoriâ dignissimam sanctissimi Antistitis Malachiæ sententiam: quem cùm intentum operi, periculoso quidem, sed ad promouendam Dei gloriam mirè accommodato, mortis infamiæque proposito metu detertere sui à suscepto munere niterentur; *Sinite, fratres, inquit, sinite me imitari Magistrum meum: sine causâ sum Christianus, si CHRISTVM non sequor.* Dicam hoc, Auditores, quântâ possum vocis laterumque contentione, vt ab omnibus exaudiar: *Sine causâ Iesuitæ sumus, si IESVM non sequimur.* Meritò desertæ militiæ *qui Iesuitæ dicimur:* virtutisque arguimur, si tanti nominis professioni non respondemus, si huic Duci facta consiliaque nostra non probamus. Subeunda se offert pro I E S V nomine ignominia: contumeliæ, calumniæ, maledicta longo examine proponuntur: inimicitia, labores, pericula cingunt vndique & circumuallant: versantur ob oculos carceres, compedes, supplicia, mors ipsa, cum acerbissimâ immanitate dirissimisq̃ cruciatibus coniuncta. Expertis loquor: quotidianæ sunt istæ nobis pro diuinâ gloriâ suscipiendæ dimicationes, assidua pro animarum salute cum infidelium scelere atque atrocitate certamina amplectenda. Quid agimus, commilitones? an referemus à conflictu pedem? an terga vertemus? an arma proiciemus ignaui? an cedemus difficultatibus? vincemur tædiis? succumbemus iniuriis? fidem socij, signa auctorati, milites Ducem deferemus? *Sinite nos, sinite, inquam, Imperatorem nostrum imitari: sine causâ Iesuitæ sumus, si IESVM non sequimur.* Quæ verò vel timiditatis in hoc genere excusatio, vel socordiae desidiaue defensio nobis relicta est, *ad hoc vocati, vt I E S V M sequamur.* si à præceptis institutisque maiorum degeneres, tam excelsò præclaroque Duci nostro, Nominique eius, turpitudinem aliquam inuramus? *1. Pet. 2.21.* cùm præsertim in hoc, teste Apostolorum Principe, *vocati sumus, quia & CHRISTVS passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum vt sequamur vestigia eius?* Quid tandem existimabimus? dissimilem nobis ab ipsius vestigiis semitam, diuersamque vitæ conditionem obuénisse? vt ille in sole, nos in vmbra; ille in puluere, nos in otio; ille in rebus asperis, nos in oblectamentis vitam transigamus? Nolite, per Deum immortalem, cogitationes vestras ad tantam indignitatem abiicere: aliâ prorsus lege

Dubravius
in Hist. Bo-
hemæ.

auctorati, alio sacramento obstricti, aliis præceptis imbuti atque instituti sumus: per aduersa, per incommoda, per aspera; per molesta sensibus, per naturæ nostræ contraria studia, per vestigia denique (& cuncta verbo complectar) CHRISTI IESV Ducis nostri incedendum nobis est. At difficiles istæ viæ sunt; duraque imperia. Quidquàmne igitur amantibus potest esse difficile? quidquàmne durum militibus, quod exemplo prius perfecit Imperator, quàm verbo iusserit? Wencellauum Bohemiæ Regem; illustri sanctitatis famâ conspicuum, monumenta testantur, cum pro more intempestâ nocte perfrigidâque hæme colendi Numinis causâ templa obiret, è Proceribus Podininum quempiam supplicationis comitem adscivisse: præbat ipse per faxa gelu horrida, per humum niuib; brumâque obsitam; per cæli inclementiam ventis ac frigoribus infestam, capite pedibusque nudis, vix tenui præinctus tunicâ, lacernâque coopertus; hic verò Scythicis pellibus totoque tegmine Sarmatarum aduersus frigora munitus: producuntur preces, extrahitur ambitus atque supplicatio; algere sensim, tum tremere, mōx rigere, demum manus pedesque adiciendum calorem supplicare Podininus. Id verò cum è strepitu percepisset Wencellauus, moræ frigorisque impatientem blandè compellare, cohortarique vt perseueraret. Ille contra, neque præcari se diutius, neque pedibus insistere, nedum inambulare posse. Igitur vr animum viresque subiiceret deficienti, Quæ à præeunte me, inquit Rex, imprimuntur vestigia, tu identidem preme atque insiste Podinine, & sine dubio perstabis. quod cum ille non segniter præstitisset, suoque pede præcedentis vestigia tereret, confestim frigus abscedere, remittere tremor, corpus vniuersum non incallescere solum, sed inflammari cœpit; vt non iam tardo difficilique incessu Regem ponè sequi, sed expedito atque incitato gressu præuerrere se posse confideret. Itane verò? hos animos roburque Podinino dedere Wencellai vestigia, vt itinere frigidissimo caleret? hunc vigorem membris, has animo faces subiecere, vt Regem non tam æquis passibus subsequi quàm anteuerrere videretur? Nos autem quo tandem animo erimus, quibus tantò celsiora sanctioraque proposita sunt IESV Ducis nostri sectanda vestigia? num ad ingentes illos diuinæ charitatis ignes, quibus succensa sunt atque inflammata, torpentes ac stupentes obrigebimus? num segnes, ignaui, queribundi, difficultates itinerum perhorrescemus? num si qua tempora periculosa inciderint, si laboriosa se obtulerint certamina, si cum frigore, inediâ, aliisque humanæ vitæ miseriis & calamitatibus, si cum animi nostri cupiditatibus ac perturbationibus, si cum ceteris depugnandum fuerit, num, inquam, imperia Ducis aspernabimur? pauidi consistemus? aut in fugam latebrasque nos coniciemus? ante tubas victi? ante aciem fusi? ante prælium dimicationemque prostrati? Quæ, malum! hæc inertia socordiaque? quod dedecus? quod probrum? quæ labe? quis hoc æquis oculis aspicere, quis ferre patienti ac remisso animo queat à IESV Sociis? in castris IESV? sub Duce signisque IESV? Quapropter vt extremum aliquid reperiatur oratio, vos etiam atque etiam obtestor, Auditores, per religionem vitæque sanctimoniam, ad quam olim singulari Dei beneficio vocati, per sacram

mili-

militiam cui adscripti, per sacramenti fidem, quâ obstricti Deoque deuoti sumus, vt Imperatorem ac Ducem vestrum, in quamcumque partem signa conuerterit, erecto excelsoque animo sequamini. Nulla conterreat aduersariorum vis atque potestas, nullæ frangant inuidorum criminationes, nulla deiiciant vitæ incommoda, nulla mortis pericula cruciatuque disturbent. Nolite, obsecro, maiorum vestrorum laudes tanto labore & virtute partas otio ignauiaque vestrâ obterere; nolite tot illustrium animarum, quas Deo procreatori suo asseruerunt, fructum atque tropæa inertia vestrâ prodigere: nolite tot tamque illustres victorias, vbiuis gentium tam copioso sudore sanguineque emptas, degeneris animi probro contaminare. Excitare profectò vos debet atque incendere tum Ignatij Ducis vestri summa virtus atque religio, tum primorum Patrum, in promouendâ diuinâ gloriâ studium atque contentio. Quot illi labores, quot incommoda, quot pericula, pro Deo animarumque salute susceperunt, exhausserunt, exantlarunt? quàm foris minimeque perturbato animo Ducem IESVM secuti, omnem eius vitæ rationem exercitationemque virtutum imitati sunt? quàm veram germanamque Sociorum IESV effigiem in se ipsis expressam nobis reliquerunt? Horum vestigiis insistendum omnino vobis est; Auditores: horum exemplo ad procurandam animorum salutem nitendum: horum imitatione sequendus effingendusque per omnem vitam Dux noster & Imperator IESVS. Id à vobis iure suo postulat fides vestra quam astrinxistis, id militia cui nomen dedistis, id sacramentum, quo spondidistis non defuturos vos Christianæ Reipublicæ, id Ordinis Nominisque vestri præclara & ad inuidiam excellens compellatio, id Dux vester cui meretis, quem colitis, quem amatis; id Deus ter Optimus Maximus, *per quem vocati estis in Societatem Filij eius IESV CHRISTI Domini nostri.* 1. Cor. 1. 9.

ORATIO QUINTA.

De patrocinio D. Virginis, & felicitate Societatis, quòd sub eius singulari sit tutelâ.

DVos esse, quos inter cælorum terrarumque imperium dominatu licet impare, diuisum est, qui illâ tum bonitatis amplitudine polleant, tum potestatis excellant magnitudine, vt nihil eis desit, nec facultatis vt possint, nec bonitatis vt velint, homines omnes diuinis opibus cumulare, Dei videlicet Filium & Matrem; non tantum diuina oracula proclamant; verum etiam exquisita illa, quibus totum genus humanum complexi sunt beneficia, omni pænè sæculorum memoriâ, ubique terrarum promulgarunt. Quapropter si quis hos duos, quorum nutu publica generis humani salus nititur, possit obsequiis adeò sibi demereri, vt alterum habeat in bonis comparandis fautorem, alteram in malis propulsandis adiutricem; enimuerò tot eum tantisque præfidiis muniri necesse est, vt nihil sperare possit, vel ad animi tranquillitatem præsentius, vel ad felicitatem optabilius, vel denique ad

IESVS &
MARIA
certissima
salutis
præsidia.

æternam salutem consequendam securius. Non hoc obscurum fuit Ignatio, vbi è densâ veteris vitæ caligine & cæcâ nocte productus ad diuinæ gratiæ lucem diemque, oculos aperuit. Vt enim erat altâ quâdam mente præditus, cùm exauctoratus iam profano bello, sub CHRISTO Imperatore, prælia noua præliaturus, cœpit merere, cumque animum induxisset, non arcis vnius Pampilonensis angulo, vel vrbis mœnibus, vel prouinciæ limitibus, mentis suæ amplitudinem circumscribere; sed in omnium nationum ac populorum commercium sese effundere, illudque capacissimum rerum excelsarum pectus in totius humani generis salutem longè lateque explicare; nihil illi potius fuit, quàm duo hæc subsidia, fini suo consequendo pernecessaria, omni tum corporis tum animi contentione comparare.

Atque vt omittam de illius in CHRISTVM singulari affectu dicendo commemorare, eum, secundum Dei Filium, Dei Matrem singulari semper amore complexum fuisse, hunc eius amorem filios eius à parente non degeneres in se transfusum habuisse; Deiparam quoque vicissim, & Ignatium, & illius filios in suam fidem ac clientelam suscepisse, atque adeò Ignatij familiam non IESV tantum Societatem, verum & MARIAE Sodalitatem, & esse & dici debere; consilium est hac oratione, quâ potero breuitate, demonstrare. Hoc tamen, priusquam dicendi curriculum ingrediar, vobis persuadeatis velim, hac in causâ, pietatis potius quàm eloquentiæ, historiæ quàm orationis, amoris denique quàm ingenij partes à me esse susceptas. Itaque si aut humilius, aut pressius, aut succinctius egero, quàm vel materiæ grauitas, vel causæ dignitas, vel personæ amplitudo postulat; peto à vobis, vt tantum orationi meæ concedatis, quantum & modestæ pietati, & concisæ historiæ, & vehementi amori concedendum existimabitis.

Ignatij affectus erga B. Virginem.

Vt autem idem ipse sit mihi principium dicendi, qui fuit Auctor huius Ordinis instituendi, Ignatius, vbi primum cælesti classico ad sacram CHRISTI militiam aduocatus fuit; iam inde inclytus ille bellator tanto in Virginem-matrem ferri amore cœpit, tantam rerum suarum spem atque tutelam in hac veluti arce collocare, tam singulares eiusdem Matris inter plurimas ærumnas atque misérias (si vltro pro CHRISTO suscepta incommoda his nominibus appellare fas est) expertus est fauores, vt non aliam ob causam natum fuisse putes Ignatium, quàm vt Deus immortalis, quantum heroica in Mariam fiducia coniuncta cum nobili in CHRISTVM amore possit, toti terrarum orbi, velut in amplissimo theatro, spectandum proponeret. Enimuerò cùm iam deliberatum fuisset Ignatio, superioris ætatis errores nouâ instituendæ vitæ ratione corrigere, totumque penitus se reducere; non peto quid prius, sed quid aliud fecit, quàm Deiparam, in rebus dubiis vt consilium, in arduis vt robur, in aduersis vt constantiam, in desperatis vt opem præberet, supplicibus precibus implorare? Vix enim illustrium in Ecclesiâ Dei Heroum celeberrima facinora lectitauerat, vix subiecit animum, præstantissimos quosque, ex iis quos legerat, æmulari; cùm accensus precandi studio, intempestâ nocte desilit è lecto, totoque animo corporeque prostratus ante augustissimam Deiparæ effigiem, feruen-

feruentes & humili mixtas fiducia preces effundit: exoratiq̃ue Numinis augurium mox agnoscit. Etenim Ignatio sermones plenos magni ponderis atque momenti in illo suo arcano recessu cum Dei Matre confere-<sup>Ignatio
B. Virgi-
nem oran-
te domus
tremuit.</sup> rente, ecce tibi ingenti motu concutitur terræ solum, tota domus de-

repentè contremiscit, vastiq̃ue strepitus tumultu fenestra fracta dissilit. Ecquod omen, cuius rei præfagium fuisse, quid portendisse illam trepidantium ædium concussionem autumatis? Credo equidem non dubiâ coniecturâ rem consecuturum, qui dixerit illo nutantis domus insolito motu, ac ruentis fenestræ tremore, Deiparam tacito quasi vaticinio prædicere voluisse; hunc suum, quem sibi decuriauerat, Filij sui armigerum, quàm primùm suos in aciem educturus esset, signumq̃ue ad pugnam daturus, hostes omnes iuratos Dei, Ecclesiæ inimicos, ac nefandæ perduellionis signiferos ingenti terrore concussurum, ruitura inanium Deorum simulacra, confringendas profanas aras, collapsura barbarorum fana, dæmonum castella expugnanda; denique, quocumque victricibus plantis incessurus esset, illic sub eius pedibus totam inferiorum regionem ab imis sedibus tremore conquassandam. adeò hostibus suis iam tum, priusquam solenni sacramento, supremo Imperatori auctoratus esset, formidandum fecerat illa mulier, quæ terribilis est vt castrorum acies ordinata. Sed videte, quemadmodum hunc, quem elegerat vt esset Christiani exercitus contra milites à principe tenebrarum lectos primipilus, armarit. Credo vos non ignorare, quod Plutarchus de Sullâ literarum monumentis consignauit. Huic paulò antè, quàm tumultuosa illa civilis pugnae procella per totam Italiam detonu-
nit, dormienti de nocte Bellona paludata & ferox, sæuam in capite iu-
bam quatiens apparuit, eiq̃ue terrificum ac ferale fulmen porrexit, no-
minatim recensens singulos illius hostes, iubens eo fulmine illos ferire:
quo & illi velut icti, cadere videbantur. Hac spe fultus, in hostes se ex-
pediuit; & vno veluti æstu fortunæ, ac torrente victoriarum, totam Ita-
liam inundauit. Portentum non absimile Imperatori nostro, prius-

quam sagatus fortia Domini bella in ferocientes Ecclesiæ hostes sub
Virginis auspiciis gesturus in campum prodiret, euenit. Vt enim Sullæ
de nocte Bellona, ita Ignatio in ipsâ peruigilatione nocturnâ inuicta
illa bellatrix M A R I A, augusto ac sacro quodam horrore conspicua,
spectabilem sese exhibuit; eiq̃ue præbuit, non fulmen, sed ipsum ful-
minum fabricatorem Filium suum, infantili specie amabilem, sed me-
tuendâ maiestate hostibus terribilem: de quo magnificè in suis metris
coronatus Vates: *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* & tu Ignati hoc
fulmine armatus terribilis es, quis resistet tibi? Videor mihi Lutherum
intueri, turbinem illum ac tempestatem Ecclesiæ, furem audaciâ, pe-
stem Germaniæ nefariè molientem, Christianis omnibus ferrum flam-
masq̃ue minitantem, ad conspectum nostri Imperatoris diuinis armis
muniti, abiectâ turpiter parmâ, fugientem. Cerno animo Ignatium
bellatrices suas copias in arenâ explicantem, inuictò suorum exercitu,
velut quadrato agmine, vbique gradientem, per medios hostium cu-
neos gloriosè penetrantem, & victoriis suis terrarum vltima comple-
ctentem. Versatur mihi ante oculos fulminatrix illa Ignatij legio; quæ,
Virgi-

Ignatius
hæreticis
oppositus.

Psalm. 75.

Zachar. 9.

Virginis ductu ac beneficio, per calcatas dæmonum ceruices, per omnium sectariorum turmas generoso Marte concisas, per illa nefanda tartarorum monstra atque portenta, Lutheros, Caluinos, Suinglios, Bezas, Melanchthones, aliosque sexcentos, victrix vehitur ac fertur triumphatrix. Quis ergo resistet illi sic armato? *Exibit ut fulgur iaculum eius*, inquit sacer Vates: ita ex Ignatianâ dextrâ, velut ex intento arcu missile telum, velut ex contentâ balistâ ingens saxum, velut è collisis nubibus excussum fulmen; ita, inquam, hoc rutilum ac flammeum IESV nomen in debacchantes impunè hostes, cui brabitur. Vt autem ad illud reuertar, quod vnum mihi in hac omni oratione est propositum; quid aliud tam eximio in Ducem nostrum beneficio Deipara significare voluit, quàm tantò antè eius milites præmonere, huius deuotæ Filio suo legionis fore se semper Patronam, sibi que secundum Deum victorias, manubias, adoreas, laureas atque triumphos adscribi debere; nec aliunde celestia nobis speranda præsidia, nisi ab ipsâ, cuius nos Deus tutelæ voluit esse commissos? Prodigabat iam ex suo arcano conclauis, magnifico excelsoque animo totum se ad Dei gloriam ac hominum salutem explicaturus Ignatius; & non gradu, sed cursu festinans ad sacræ militiæ tirocinium, iter in Monrem Serratum intendit, apud eandem Virginem pugnae positurus rudimenta, à quâ pugnandi consilia ceperat. Ad montem illum summâ atque antiquissimâ religione celebrem sese conferebat Ignatius, in quo est sacra Deiparae ædes, in æde statua plurimis beneficiis in calamitosos deriuatis, ac illustribus supra naturam prodigiis nobilitata. Ne autem ad Parthenicum illud sanum profanus ipse veniret, utque Virginis sacratum castus intraret; hoc eodem in itinere voto se (quod Deiparae pro suo in eam peculiari studio nominatim obtulit) perpetuæ castitatis obstrinxit: & quasi Virginem nouo sibi obligasset beneficio, illa vicissim, ne in illius esset ære, deuoto sibi clienti ex illâ die, ad vltimum vsque spiritum, excellentis pudicitiae, intaminataeque mentis & corporis donum celesti benignitate concessit. Ita in hoc mutuo benè merendi certamine MARIA semper triumphabat, cum ad ipsam victoriæ laus, ad Ignatium fructus rediret. Nec obscurâ clementissimæ Præsidis (ut fas est interpretari) tutelâ, subinde capitis animique discrimen euasit. Adiunxerat cuncti se comitem Maurus homo (nondum enim illa sentina è Tarraconensi Hispaniâ omnino eiecta erat) qui cum, illato sermone de intaminatâ Dei Matre, diu impiè pernegasset eam à partu Virginem, mox subditis equo calcaribus in pagum proximum deflexit, ac Ignatium indignatione plenum reliquit. Exarsere scilicet in magnanimo statim Ignatii pectore excelsæ indolis igniculi, sopiti magis quàm extincti. humanarum itaque rationum momentis diuina examinanti, certum fuit iniuriam ferro protinus abolere. Tunc ipse hæc pro Virgine, hæc in Maurum, hæc contra se: Vah! quid audiuius? dubito, magisne execranda sit lingua quæ Virginem læsit, an aures quæ lædentem perceperunt. Quid agis, Ignati? panè impius factus es audiendo, quid dicam, æquo animo perfèrendo? ergone MARIA impura audiet? audiet, inquam, MARIA impura, & quidem audiente Ignatio? hoc atrox scelus tam lentè vindicasse, est Dei vindictam

*Ignatius
B. Virginis
honorem
ferro tueri
meditatur.*

in se prouocasse. quid? plúsnepoterit os impudens Mauri ad Virginis honorem violandum, quàm Ignatij dextera ad propugnandum? an fortè exauكتورata bello manus vt imbellis contemnitur? itáne verò? sciet, sciet Maurus arma Ignatium non deferuisse, sed mutasse, dum macula, Virgini incontaminatæ adpersa, eluetur sanguine, vel hostili, vel meo. Age, Ignati, hoc ferro piaculum tolles, vel feliciter Virginem defendendo, vel fortiter pro Virgine moriendo. Perinde est; vbi & vinci victoria, & vincere triumphus est. aggredere: tua interim vel iustitia, ô Virgo, causam bonam respiciet, vel clementia faciet. Dixit. nec mora: homo ad defendendam Dei Matrem fortiter audax, & piè iracundus, cùm iam illi pro ratione imperus esset, consilium ab euentu mutuatur anceps, ac, nisi Virginis id causâ fecisset, pænè temerarium; in ambiguo curarum tumultu, eo capto consilio, vt, si mula, cui insidebat, semitam, quam tenuerat Maurus, iniret, intelligeret sacrilegum illum haud dubiè pugione confodiendum. Mox igitur laxatis habenis iumentum cursui suo permittit, atque ita dubiam ac lubricam veluti fortis aleam suspensus expectat, & consilio certo incertum euentum. Vbi ad viâ diuortium ventum est; extemplò iumentum, licet in conspectu pagus, magisque tritus inuitaret callis; tamen in alteram se partem, quæ ad Montem Serratum flectebat, immisit. Sic Mauro cædes adempta, cædis cura Ignatio. Morarer lubenter in hoc tramite, figeremque trophæum huic Marianæ iniuriæ vltori, ad posteritatis memoriam illustre; nisi Ignatius, qui huic vni rei maximè intentus erat, vt primum hoc in Deiparam studium nouo semper amoris vinceret argumento, religiosi cursus celeritate meam in dicendo tarditatem anteuertet, cohereretque me festinare, vt quod ipse citissimis passibus ferè superauit montis iugum, idem oratione meâ properè conscendam. Ignatius, *Ignatius Montem Serratum inuissit, seque Deipara consecrat.* superato montis vertice, nobile illud Deiparæ domicilium, religione augustum, sacro plenus horrore, ac submissâ animi reuerentiâ ingressus; eâ ipsâ nocte, cui festus Angelicæ Salutationis dies illuxerat, peruigilante aram Virginis excubias egit. Nunc, si verum est illud Pythagoræ pronuntiarum, alium animum fieri intransibis templum, Deorumque simulacra è vicino cernentibus; quem animum fuisse putatis Ignatio, stanti ad publicam illam felicitatis aram, cernenti è vicino illud plenum amabili maiestate ac religione Virginis simulacrum, quæ tot pestes exstinxit, tela intenta proborum ceruicibus repulit, mucrones ab innocentium iugulis reiecit, tot mortuos à funere excitauit; tot cæcis lumen, surdis aures, rationem amentibus, mutis orationem reddidit? Hic Ignatium cælestis potentia, in venas ac medullas intimas delapsa, agitare: hic ipse, sub alterius pugnaturus aquilis, sese examinare, & ad Virginis aram è tholo anathêma gladium ac pugionem, emeritæ militiæ symbola, quibus mundo meruerat, nouæ militiæ candidatus, suspendere. Sed quid agis, Ignati? tu iam arma proijcis, cùm passim Dei hostes in Ecclesiam communem matrem impiè armantur? Illi sago induti signa explicant, aquilas attollunt, trophæa figunt, triumphos meditantur: tu imbellis ex arenâ fugis, & in conclaue te abdis? tu in vmbra, illi in sole; tu in sacrâ æde, illi in Martio puluere; tu precibus, illi

*Societas
in Monte
Serrato
concepta.*

*Societas
ad aram
Deiparæ
in Monte
Martyræ
nata.*

*B. Virgo in
Patronam
Societatis
electa.*

præliis vacant. Sed ne metuas, Ignati: fortior est incermis virtus, quam armata impietas. numquam magis fuisti occupatus, quam cum hîc otiosus. Ita est: in arcano illo noctis otio, publicum mundi agebat negotium: in priuato illo & angusto lare, magnus & excelsus Ignatij animus, quaquauerfum terminos porrigit orbis terrarum, vagabatur. vnâ illâ quâ apud Virginem excubuit nocte, multorum dierum, annorum ac sæculorum opus inoliebatur. Attendite nunc paulisper ad ea quæ subijcio; & hoc secretum cum Dei Genitricæ, in illius æde, eâ nocte habitum colloquium, quasi gradum atque aditum ad celsissimum illud Christianæ perfectionis, in quo postea eminuit, fastigium, factum intelligetis. Etenim hîc in Deiparam amor altissimè insitus Ignatij visceribus, inde in primos eius filios manauit, tum in alios disseminatus, tandem in posteros omnes, ad hæc vsque tempora, sese diffudit. Vix enim in illo pio Montis Serrati secessu, Dei Genitrix cælo pepererat Ignatium, cum repentè in Ignatio genuit Societatem. Sed quo loco, quo tempore eam natam existimatis? Certè si lucem eius natalem tum loci dignitate æstimare, tum temporis celebritate metiri velimus; ea duo in primis ad laudem Ignatianæ familiæ magnifica, ad splendorem eius illustria, ad decus eximia, ad commendationem præclara, & ad Ignatij in Deiparam cultum, amorem ac studium arguendum longè efficacissima reperiemus. Locus est, Lutetiæ adiacens, paulò editior, ac miti clementique ascensu, dictus Mons Martyrum. in cuius vertice delubrum Deiparæ sacrum, non potentia magis quam misericordiæ splendore ex illâ Virgine, quæ electa est vt sol, euibrato conspicuum, ab exteris omnibus oppidò celebratur. In hac Parthenicâ æde, ipso die assumptæ in cælum Deiparæ sacro, Ignatius, vnâ cum Xauerio, aliisque octo sociis, decem omnino numero, faciente P. Fabro, omnes voto perpetuæ paupertatis, elatâ voce, conceptaque verborum formâ sese Deo obstringunt; rerumque humanarum curis omnibus à se prorsus abiectis, soli Deo, hominumque saluti vacare constituunt: ac subinde singuli, Fabri manu, cælesti epulo reficiuntur. Ab illo die celeberrimo omnes Deiparam sibi Patronam apud Deum præcipuam adoptarunt; & post Societatem conditam eundem diem quasi primum eius natalem singulari religione ac veneratione coluerunt: fuitque idem Societatis IESV principium nascendi terris, quod Matri IESV fuit initium viuendi in cælis. Quare si locum spectes; prima ferè Societatis cunabula in Monte Martyrum, inter inuictorum Christi pugilum exuias, cruenta trophæa, ac splendida triumphorum monumenta, locata sunt; vt vel hinc daretur intelligi, Ignatij Socios, qui in eius, quæ Regina Martyrum est, sunt editi sacratio ac monte, debere esse firmâ fide, stabili pietate, inconcussâ religione.

Hæc fuere rudimenta, hæc tirocinia, hæc prima non planè collucentis, sed micantis velut in aurorâ, Societatis crepuscula: quæ inde consecutis temporibus Italiæ terminos quasi cunabula prætergressa, grandiora cœpit signare vestigia, Alpesque transcendens, multas Prouincias occupauit; plurimisque terrarum spatiis disiecta, quasi quædam fecunda propago, sese longè lateque explicauit, ac tandem iisdem, quibus sol, gradibus peruasit orbem vniuersum. Sed non minoribus quam Socie-

tas,

tās, etiam Societatis in Virginem-matrem amor auctus est incrementis: & si vniquam aliās, certè in amplissimo orbis terrarum confessu, velut in illustri theatro, in Concilio nimirum Tridentino, palàm se videntum præbuit. Ad illum augustissimum ac eruditissimum cœtum, plurimi ex omnibus terrarum regionibus purpurati Ecclesiæ Proceres ac Patricij, sacri Senatus Patres conscripti, Antistites, diuinarum legum Interpretes, & Iudicis magni Vicarij, non secus atque ad forum & curiam supremi Iudicis, gymnasium cælestis sapientiæ, scholam Spiritus sancti, velut ad arcanum Indigetum Concilium, maiestate venerandum, pompâ conspicuum, opibus splendidum, prudentiâ suspiciendum, ipso Senatus principe propè diuinum, confluxerant. Illic cùm de primæuo disceptaretur originis peccato, & immunitate sanctissimæ Mariæ, ab eodem rogatus sententiam P. Iacobus Lainius (qui postea primus à sancto Ignatio totius Societatis præfecturam gessit) primùm infirmæ valetudinis vsus excusatione (quod grauissimè quartanâ laboraret) cùm exposuisset, non posse se sicuti maximè optaret, & argumenti dignitas exposceret, perorare; tamen pro eo quo in Deiparam ferebatur amore, suggestum conscendit, indeque, Virgine imbecillo corpori sufficiente vires, tres ipsas dixit horas, pro asserendâ Virginis immaculatâ conceptione: tot productis sanctorum Patrum testimoniis, tot rationum exquisitarum momentis, eâ sententiarum copiâ & grauitate; vt augustissima illa sacrorum Procerum corona, quæ aureum eloquentiæ flumen, quod ex facundo ore, velut è torrente, fundebatur, auidissimis auribus imbibebat, putaret non hominem aliquem è pulpito verba proferre, sed Vatem cælo delapsum è tripode oracula fundere, mysteria eloqui, decreta pronuntiare. Quare grauissimarum rationum pondere ita sacrosanctum illum cœtum commouit, conuicit, accendit, vt vnanimi consensu, ad illud Sessionis quintæ de originis peccato decretum, disertis verbis adiecerit: Non esse suæ intentionis, eo decreto beatam & immaculatam Dei Genitricem comprehendere, sed seruandas esse Sixti IV. constitutiones. O benè impensam eloquentiam dicam, an sapientiam è cælo haustam! quæ intemeratæ Virgini, Virgini dico? virginitati potius dixerim, vel maculam multorum opinione iniustam deleuit, vel certè inurendam (quod par est beneficium) impediuit. Ita hucusque mansit Deipara, Societate patrocinate, decernente augustissimo illo Senatu orbis Christiani, in possessione suæ intemeratæ integritatis; è quâ panè quorundam calculis fuerat exturbata; cùm illam, non tantùm nullius culpæ vniquam auctorem (quod Catholicus nemo inficiatur) sed (quod quidam asserunt) nec heredem quidem aliquando fuisse, Societas vniuersa propugnauit. Exinde enim, quasi ex illo publico suggestu signo dato, confestim omnes Ignatij Socij ad arma concurrere, calamis domi, foris linguâ, in templo precibus, in scholâ argumentis, in exedrâ concionibus, contra omnes qui vel aperto Marte illius integritati aduersantur, vel occultis cuniculis ei insidiantur, decertare; immaculatæ Virginis intactam illibatamque conceptionem cum omni deinceps omnium sæculorum secururâ posteritate constantissimè defensuri.

*Lainius
in Concilio
Trid im-
maculatâ
B. Virgi-
nis conce-
ptionem
defendit.*

*Societas
Sodalitates
B. Virginis ad-
ministrat.*

Verùm enimuerò festinanti mihi vnum propè exciderat, quod tamen summum potest adferre pondus ad illud, quod mihi propositum est maximè, confirmandum: quo vno ostendit Dei Mater, non tantùm Societatem suam esse, sed se Societatis: nimirum quòd tot tamque illustres sub suâ tutelâ erectas Congregationes, suoque præsidio tectas ac patrocínio munitas, nostrorum hominum curæ, fidei & administrationi voluerit esse commissas. Quas Sodalitates si omnium ferè Religiosorum Ordinum seminaria, si lectissima Parthenicorum clientium ephebia, si disciplinarum emporia, si morum palæstras, si denique virtutum omnium officinas appellauerit quis; nã ille, aptissimis titulis easdem condecorabit. Hic tenelli Virginis-matris filij, eius gremio recepti, ex vberibus illis beatissimis quasi cum Virginis lacte, succum & sanguinem pietatis imbibunt, & medullam ipsam virtutis exsugunt, quam deinde iam adulti in alios deriuunt. Nunc autem quid sunt aliud innocentes illi in Sodalitate Parthenicâ pueri, nisi magnæ Matris, quos fouet, Beniamini? quid deinde adolescentes iam prouectiores, nisi eius, quos instruit, ephebi, & pueri honorarij? quid tum iuuenes, nisi eius, quos defendit, clientes? quid viri, nisi eius, quos armat, milites? quid alij denique Sacerdotio initiati, nisi eius, quos consecrat, Antistites? Certè is feruet in illis Congregationibus in Dei Genitricem amor & studium, tot illic impenduntur ei obsequia, tantus vbique terrarum ad eas fit concursus, vt non tam ad cœtum Virgini sacrum, quàm ad Virginem ipsam confluere videantur. Quid nunc dicam, quâ vi vocis, quo verborum pondere, quo animi ardore, quanta in vniuersam Societatem IESV, MARIAE sit semperque fuerit ad eam amandam propensio, ad promouendam cura, ad defendendam sollicitudo, studium denique ad eandem totâ Europâ illustrandam? Ampliora sunt illa dignitate, maiora nobilitate, plura multitudine, quàm vt possim vel pro magnitudine grauer, vel pro splendore magnificè, vel pro merito dignè satis explicare. Vnum igitur, quod multorum est instar, Deiparæ in Filij sui Societatem, & suam Sodalitatem, amorem, curam, voluntatem satis disertè eloquetur, quod, teste Hieronymo Plato, Sacerdoti cuidam nostro insignis religionis ac sanctimonix viro (cui Martino Guttero nomen) diuinitus monstrauit. Is, cum alia multa, præsertim de Beatâ Virgine, cælesti illustratione accepit, tum illud, quod ad rei quam tractamus argumentum inprimis pertinet. Vidit is aliquando illam eximiâ admodum specie ac maiestate fulgentem, veste in angustam latitudinem explicatâ, ac sub eâ Societatem nostram vniuersam collectam contineri; quam illa materno affectu complecteretur, eoque quasi charitatis tegumento confoueret. O propugnaculum securissimum, quo totius Societatis salus atque incolumitas continetur! ô munimentum ita solidum, vt moueri; ita stabile, vt quati; ita firmum, vt euerti omnium hostium machinis, balistis, vineis, arietibus non possit! Olim cum Persarum quispiam de suorum militum multitudine gloriatus, his verbis se iactaret, *Cras solem obscurabimus sagittis*; festiuè Græcus quidam, *Gaudeo*, inquit: *sic enim in vmbra melius preliabimur*. hoc meritò dixerit Societas, magnificentissimo Parthenicæ togæ conopeo

MARIA
Societatem
sub
pallio fo-
uet.
L. i. de Bono
stat. Relig.
cap. 34.

peo obumbrata: securè sine periculo, fortiter sine metu, feliciter sine clade, gloriosè sine dedecore, denique laudabiliter cum triumpho, pugnans Domini pugnabit, sub umbrâ Marianae tutelæ. Hoc Virgineo paludamento circumsepta Societas, stat, stabitque contra omnes inferorum furias, tyrannorum minas, hostium omnium machinationes & insultus, velut Capitolij immobile saxum. Quemadmodum enim olim Deus exuberanti Oceano terminos circumscribens, plenâ imperij voce præcepit, *Vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos*; sic imperasse videtur Dei Mater: *Vsque huc*, ad togam meam videlicet, *venies*. quasi dicat: Cum ad togam meam, id est, ad patrocinium, quo clientes meos protego, deuentum fuerit; hinc nimirum detumescant illi in Societatem decumani fluctus, velut in scopulum impacti; hinc immanes vndarum moles in spumas abibunt, velut ad rupem allisæ; hinc profligatorum hominum conatus retardabitur; hinc omnis collecta vis improborum retundetur; hinc infremescentes procellæ, velut ad saxum, confringentur. denique Societas hac Virginis tutelâ protecta, in bello victoriam, in periculo salutem, in mœrore solatium, in fluctibus portum, in morte vitam, feliciter consequetur. Quid plura? MARIAE vnus præsidio, eam nacti sumus potentiam, vt mala omnia, aut vincamus fortiter, aut finiamus feliciter.

*Societas
in tutelâ
B. Virginis.*

Iob, 38. 11.

Perfpicitis, vt opinor, Societatem IESV in MARIAE gremio natam, auctam, educatam: illius tum parentem Ignatium, tum posteros eius omnes, singulos, vniuersos, vt solent clientes Patronam, famuli Dominam, subditi Reginam, filij Matrem, propensissimâ voluntate, studio, amore semper, iam inde à primis eius incunabulis, fuisse profecutos. Hinc si quid profluxerit, vel splendoris ad gloriam, vel gloriæ ad laudem, vel laudis ad commendationem; hoc totum in Ignatium, vt in fontem, redundat. Tu quidem, Ignati, illo tuo tam singulari in Dei Matrem amore effecisti, vt ex te posteritas ea profeminaretur, quæ plurimos Deiparæ stipendio milites, studio clientes, officio famulos, amore filios procrearet: qui omnes eiusdem Virginis, cui mancipati sunt, partim clementiâ nixi, partim subsidio fulti, partim freti potentiâ, tot & tanta pro eius & Filij gloriâ, non sine suæ gloriæ cumulo, præstitere facinora, quot & quanta à militibus tam potentis Imperatricis, à clientibus tam nobilis Patronæ, à famulis tam inclytæ Reginæ, à filiis denique tantæ Matris vel sperari possint, vel optari debeant, vel soleant expectari. Nobis interim cum in summâ rerum inopiâ, nihil supersit nisi gratus animus, hoc quod à te accepimus patrimonium amoris in Matrem Dei, & cultum, sic æstimabimus, vt profiteamur; ita profitebimur, vt exerceamus; ita exercebimus, vt exemplo persuadeamus, auctoritate defendamus. Tu autem, ô Virgo iuxta ac Mater, cuius potestas cum proximè ad Dei immortalis Numen accedat, tanta est, vt ei non desit neque facultas ad succurrendum, neque clementia ad miserendum, nec ad propugnandum fortitudo; hanc tibi addictissimam Sodalitatem ita tuâ ope defende, patrocinio tuere, auctoritate protege; vt quæ vnâ te parente nata, nutrice aucta est, eadem patronâ salua, & aduocatâ incolumis, ad multorum salutem plurimis ætatibus conseruetur:

atque ita tota secutura posteritas cognoscat, hanc, cui ita studes & amplecteris, Ignatij familiam, non tantum & esse & dici debere Societatem I E S V, sed etiam Sodalitatem M A R I Æ. Dixi.

Alteram alteri Parenti nostra Inscriptionem lubet ponere, qua & ipsa ære perennior gratis animis inhaereat.

ALTERI POST IESVM ECCLESIAE PRÆSIDI

ALTERI POST IESVM SOCIETATIS PARENTI

VIRGINI-MATRI

CÆLI ET TERRÆ DOMINÆ

M A R I Æ.

Q V Æ

IN MINIMÆ SOCIETATIS AMICO NOMINE

PARVVLVM SVVM IESVM

GRATANTER AGNOSCENS,

SVAM TAM BENIGNO TITVLO SOCIETATEM

COMMVNI PRÆSIDIO TEXIT,

PATROCÍNIO GVBERNAVIT.

C V I V S

POTENTISSIMÆ IN HOSTEM TARTAREVM BELLATRICIS

A V S P I C I I S

IN NOVVM CHRISTI MILITEM

IPSAS AD ARAS DEDICATVS

I G N A T I V S,

QVIBVS PRÆSERTIM ARMIS MVNDVM VINCERE,

SVI IN SE VICTOR AGNOVIT.

A Q V A,

CVM LEGES IPSE SIBI SCRIBERET AC SVIS,
PRÆCIPIENTE ET APPROBANTE DIDICIT,
QVO PROCEDENDVM ESSE MAIORIBVS,
QVO SEQVENDVM MINORIBVS
INDICARET.

C V I V S

A VIRGÎNEO LACTE CANDIDI

IDEM QVI A IESV SANGVINE RVBICVNDI,
HINC MARTYRES, INDE VIRGINES,
VTROBIQVE FELICES SVNT
S O C I I,

QVOD GEMINO MATRIS ET FILII NOMINE CONSECRATI.

ILLI ERGO DOMINÆ, ILLI MATRI,
IN QVA VELVT ARCE TVTISSIMA
QVI RERVVM SVARVM SPEM ET TVTELAM COLLOCAT
PERIRE NON POTEST,
REPETITO SÆPIVS SACRAMENTO
ET SODALES ET SOCII
ET CVM VTRISQVE SOCIETAS
MATERNIS AFFVSA GENIBVS
NON VNO DEVINCTAM SE NOMINE
NON VNO DEVOTAM NVMINE
CONFITETVR.

ORA-

ORATIO SEXTA.

De Regimine Societatis.

Persæpè à sapientibus viris, qui initia, progressus, & præsentem statum Societatis IESV cum animis reputarent suis, quæsitum fuisse intelligo, quid potissimum fuerit, post diuini Numinis opem ac nutum, quod hanc Congregationem in eam amplitudinem prouexerit, quam nunc cælesti beneficio obtinet. Atque in diuersas planè sententias itum fuit. Nonnulli, interiorum ignari, senserunt, multiplice eruditionis omnis præstantiâ, ac sublimitate doctrinæ, Societatem vires crexisse, litteris famam, famâ gloriam, gloriâ magnitudinem parienti. Aliis visum fuit, ministeria quotidiana ac laboriosa, proximorum salutem cum eximix significatione charitatis impensa, tum eorum, quibus proderant, cepisse animos, tum reliquorum approbationem conciliasse; atque ita, promeritâ beneuolentiâ publicâ, firmitatem & incrementa, velut eiusdem beneuolentiæ fructus, retulisse. Quidam dimicationibus, aduersis, calamitatibus, Societatem creuisse autumant, & post hæc nebulas clariùs resplenduisse; more adamantis, cuius nitorem ac pretium asperrimæ cotis attritus vehementer accendit. *Nescio*, inquit L. Quinctius Cincinnatus, *quo fato magis bellantes, quàm pacati, propitios habemus Deos*. Faciliorem quoque dexteram ad periclitantes veri Numinis fauor extendit. Iam precandi studium, interioris hominis cultura assidua, exercitatio virtutum, religionis amor, cum Superis Deoque coniunctio, & (si fas est sperare) necessitudo, à multis considerata, hoc apud eos effecerunt, vt crederent hac vnâ animâ corpus istud subsistere, ali, vigere, propagari, attolli. Pars existimat, hunc sanitatis tenorem, vel maturâ inutilium aut exitiosorum membrorum præcisione, vel arctissimâ valentinum coniunctione & charitate contineri. Denique Constitutiones, Decreta, Leges ex illapsu diuino, optimorumque Legislatorum tabulariis petitiæ, neque multitudine graues, & quadam lenitatis moderatione temperatæ, creduntur à multis tam boni status vnicae conseruatrices. At mihi longè est diuersa sententia. Sic enim existimo, Rectam Societatis gubernationem, vnicam esse, & causarum omnium principem, cui omnis eiusdem vigor, flos, conseruatio, decus adscribenda sint; ac sine eâ, neque litteris opinionem bonam, neque ministeriis beneuolentiam, nec aduersis robur, nec salutaribus curis integritatem, neque concordiam aut corruptelæ seiunctione valetudinem, neque legibus obsequium, cui diuturnitas adesset, conciliari vnquam potuisse. Gubernatio enim recta sola efficit, vt & floreat litteræ, & officij genus omne frequentetur, & ærumnæ cum fructu tolerantur, & pietas in Deum ferueat, & animi concordiam coalescant, & perniciēs arceatur omnis, & maiorum leges atque consulta accuratè seruentur. Sic nauium prosper cursus non à firmitate compagum, non à classiariorum viribus, non ab anchoræ, veli, rudentum, remorum præstantiâ, ordine, numero, non ab aurâ fauente, & secundissimâ tempestate dependet,

*Societas
conserua-
tur non
tam
doctrinâ,*

ministeriis,

aduersis,

*Liu. Dec. 1.
lib. 3.*

*orandi stu-
dio,*

*dimissione
inutilium,*

concordiam,

legibus;

*quàm bonâ
guberna-
tione:*

pendet, atque dirigitur in portum: sed ab vnâ gubernatoris industriâ, vigilantîâ, curâ, quamuis difficillimæ nauigationis incommoda lætos exitus habent, & felice tandem cursu absoluuntur. Cuiusmodi autem fuerit hæc gubernatio iam inde ab incunabulis Societatis in hanc vsque diem, dicam nostrarum rerum curiosis; & dicam breuius, quàm res tanta dici possit.

Ignatius, vir non minùs prudentiâ quàm sanctitate illustris, cum hunc Ordinem conderet, duobus adiuuentis vsus est, diuinâ ope, & prudentiâ, quæ humanâ maior videbatur: illam precibus & lacrymis à Deo; hanc ab rerum vsu, & in primis à quotidianâ in actiones suas inspectione, obtinuit. His adminiculis fretus, regiminis formam partui suo talem induit. Vnius imperio sciebat nihil tutius, nihil tranquillius, nihil diuturnius. Rerum vniuersitati præesse vnicum Principem Deum, Ecclesiæ Pontificem, ditioni ferè cuilibet Regem. Si gentem dumtaxat suam, in quâ militiam secutus ordines duxerat, intueretur, ante oculos erat Regni Hispaniarum eo sæculo felicitas magnam orbis partem complexa. Regna plurima atque clarissima immensis naturæ diuortiiis seiuncta, in vnum nisi ab vno redigi non potuisse. Quòd si tot nationes sermone, moribus vultibusque pugnantes, reuerentia Maiestatis Hispaniæ componeret; non aberrauit Ignatius, & ipse ex terrarum omnium gentibus vnâ familiam collecturus, si vnius eam regimini traderet. Penes itaque vnum Generalem Præpositum summa hæc potestas. *Ea est enim (vt apud Tacitum Sallustius) imperandi conditio, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur.* Hunc esse virum oportet, vnum accommodatum ad tantam morum, regionum, ingeniorum ac voluntatum, quibus hic Ordo miscetur, varietatem, voluntario, non coacto; hilari, non seruili obsequio continendam. Hunc toti Societati præfectum tota Societas creat, è provinciâ qualibet suffragatoribus ad comitia missis. Magistratus idem est qui vitæ finis. cuius diuturnitatis causas minimè leues hunc in modum Ignatius ipse posteris tradidit: *Propterea quòd experientia, & in gubernando exercitatio, & hominum particularium notitia, & erga eosdem auctoritas confert magnoperè, vt bene hoc munus obeat; ad vitam, & non ad tempus aliquod præscriptum, erit eligendus. Accedit autem ad cetera hoc commodi ex eo, vt Societas in rebus magni momenti ad Dei gloriam satis ferè semper occupata, vniuersalibus his conuentibus minus laboris & distractionis patiatur. Longius quoque recedet omnis cogitatio & occasio ambitionis, quæ huiusmodi officiorum pestis est, quàm si certis temporibus esset eligendus. Quid? quòd facilius est vnum idoneum, quàm plures, ad hoc munus inueniri.* Omitto ceteras. Ad huius diuturnitatem imperij accedit potestatis amplitudo: cuius tamen termini sunt leges, tum vniuersæ Societatis auctoritas, vna, secundùm Pontificem Maximum, Præposito Generali maior, vna potentior. Comitibus enim, quæ neque certis temporibus, neque crebrò haberi expedit, arbitrium in ipsum Generalem permittitur; & sic monarchico regimini salubre aristocratiae temperamentum adhibetur. Et quamuis nullus adhuc fuerit Societati corruptelæ metus; expediuit nihilominus remedia iam tum sanctus Ignatius, infirmitatibus, si quas longa dies inucheret,

*quam fir-
mat
Præpositi
Generalis
potestas,
Tacit. 1.
Annal.*

ad vitam,

*Confl. p. 9.
cap. 1.*

*sed aristocra-
tiâ
temperata,*

*comitiisque
inferior.*

*Assisten-
tes.*

*Superio-
rum au-
thoritas
monarchi-
ca,*

Ioan. 10.

*Generali
subdita,*

*triennio
durat.*

*Ambitio
exclusa.*

*Prouin-
ciales &
Rectores
Generalis
administri.*

Apud Stob.

præuertendis. Quò minùs autem fatiget sarcina multorum humeris subleuata, Generali adiuncti sunt Assistentes, altiore prudentiâ viri: vt vnius imperium consilio plurium fulciatur. Itaque nihil admodum, nisi institutâ deliberatione geritur. Quæ in concilio agitantur, auditis Patrum sententiis, solus Præpositus decîdit. Id quod etiam Prouinciarum & Collegiorum Moderatoribus solemne est; summâ rerum semper ad imperantis arbitrium redeunte. Inde nascitur membrorum & capitæ arctissimum vinculum; quale patrem liberosque adstringit. Inde pax & quies, quam alioqui consulentis & consiliarij par in decernendo facultas facilè diuidit. Rarò namque discors libertas arcem occupat, quando vni paretur. Ad Præpositi proinde Generalis voluntatem nutumque ceteri omnes intenti sunt. Illius est legitimum imperium; horum promptum fidumque obsequium. Quod amanter iubetur, libenter capeffitur: & Superiore patrem, subdito filium induente, non minor laus est exsequentis mandata, quàm præscribentis; præsertim, quando toti est Ordini cognitum, ipsi omnium, quibus præsit, salutem, famam, labores, studia, vtilitates esse carissimas. In quo CHRISTVM Regem Optimum Maximumque refert, ita testantem: *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant.* Ab hoc Capite potestas omnis iurisque dictio in Præsides inferiores propagatur: qui & ipsi siue in Prouinciis, siue in Collegiis, summo cum imperio & potestate versantur. Non maior tamen est cuiusque ditio, quàm ille fecerit; spatiis, si rectâ incedant, sufficientibus; sin secùs, ac per ambages, angustis. Generalis solus, de cuiusque facultate à peritis existimatoribus edoctus, Præfectos reliquos omnes creat, extra Sociorum suffragia; periculo factionum excluso, quas vel gratia, vel partium studia frequenter accendunt. Triennio vt plurimum tam Prouinciales quàm Rectores suum munus exercent: prorogari tamen, aut contrahi id temporis potest, quando ad maiorem Dei gloriam fore videtur. Atque ita magnum quantæcumque potentiæ temperamentum additur, semper exauctorari posse. Ambitioni porrò nullus aditus: non domi, non foris. Quippe voti sponsione, (quâ nihil sanctius) se Deo Societas obligat, à contactu honorum ac dignitatum castam, ac diræ labis, ambitionis inquam, expertem fore. Quamobrem ne conscios quidem tantæ noxæ minor, quàm compertos pœna manet. Ceterum quot sunt Prouinciales Præpositi ac Rectores, tot ministros habet atque adiutores Generalis Præpositus; quorum laboribus ac studiis ad res plurimas maximasque gerendas, quibus vacare debet, vti possit. Solus enim nemo, ne priuatis quidem rebus peragendis, aut vnius laris ministerio accurando, sufficit. Quanta autem est in vnoquoque fides, quanta industria, tantum cuique committitur. Cum his tamen Generalis diuidit curas, præcipuam nihilominus molem ipse sustinet, ac diutiùs vigilat, quàm excubitores à se constituti. Habet igitur plurimos administrationis suæ participes; sed voluntarios, sed fidos, sed amicos. Quod Socrates etiam laudabat, eam Reip. constitutionem felicem iudicans, in quâ Præfecti societate coniunguntur. Quas enim à tellure fruges exigas, nisi sol ætheri, æther agro, ager femini, semen cauli, foliis, flori calorem fertilitatis impertiat? Quem à Societa-

Societate prouentum speres, nisi à Capite in reliquos Gubernatores, ceu membra, vitalis vigor insinuetur? Si autem oculi, & aures, & lingua, & manus hominum maximi fiunt, non solum propter voluptatem, sed etiam necessitatem vitæ; his profectò etiam vtiliores sunt amici, quibus pars gubernationis incumbit. Oculis enim vix ea videre licet, quæ sunt ante pedes: at per Prouinciales & Rectores Præpositus Generalis intuetur Orientis Indias, lustrat Americam, Septentriones inspicit; perinde quasi in perspicendo terrarum orbe, oculo cernentis omnia Solis vteretur. Aurium verò tam angustus est vsus, vt nisi proxima quæque non exploret: per illos autem regiminis socios vbique gentium cuiusuis necessariæ rei auditum habet. Et linguâ quidem præsentis tantum alloquimur, & manibus, qui est robustissimus, duorum virorum vix perficiat opus: per illos autem cum toto humano genere sermones miscere potest, & cuicumque libuerit operi adinouere manus. Ita fit, vt vno in corpore videatur habere plures animas, quarum adminiculo de multis simul potest vno tempore consilia capere, multa cernere, multa discere, de multis cogitare, & de membrorum etiam longissimè distantium salute sollicitus esse. Cuius autem est Reip. securior atque felicior status, quàm quem Præfecti omnes tueri, conseruare, augere coniunctis viribus atque laboribus student? cuiusque principatum per collegas industrios sic vnus gerit, vt neque eius solitudinem operatum fidelium adiumenta destituant, & adiuuantium multitudo ab omni confusione quàm longissimè absit? Quod ergo Romanus artifex, apertum oculum clauo insculpens, significare voluit, id ad Societatis gubernacula congruenter videtur transferri posse. Clauus enim huius Reip. oculatus est; non modò Præpositi Generalis vigilantia, sed inferiorum quoque administratorum prouidentia & cura: quorum omnium est, dies noctesque excubare, vt consulant omnibus Societatis membris, vt medeantur eorum incommodis, vt prouideant saluti, vt suis vigiliis quietem subditorum procurent. Hic equidem velim, vt nauim mihi cogites, & in eâ cum vectoribus nauclerum, ad eum ferè modum, quo perdisertus orator Dion Chrysostomus tum Superioris, tum subditi sortem exponit: *Licet in naui vectoribus absque curâ agere, & ne aspicere quidem mare, quin etiâ neque scire vbinam terrarum sint: & multi hoc modo nauigant in serenitatibus, & hi quidem talis ludunt, alij autem canunt, alij conuiuantur totâ die. quando autem eos apprehenderit tempestas, inuoluti expectant euentum. Nonnulli autem & somno oppressi non antè surrexerunt, quàm iam essent in portu. Nauclero autem necesse est inspicere in mare, necesse suspicere ad cælum, necesse prospicere ad terram; quin & ea quæ sunt in profundo non licet ei ignorare, nisi velit in saxa aut arenas incidere. Illi soli noctu quidem minùs licet obdormire, quàm natatori alicui. interdiu autem sicubi breuem somnum suffuratur, hunc tamen suspensum habet ac dubium, vt sæpè exclamet, aut velum contrahi, aut clauum sisti, aut aliud aliquid rerum nauticarum; utque dormiens ille magis gerat curam nauis, quàm alij valdè vigilantes.*

Hæc est imago quædam gubernationis nostræ, in quâ Præsidum vigilantia actuosam subiectorum tranquillitatem custodit, & nihil non boni vniuersæ Societati pollicetur. Namque ex terrâ singulis quidem annis,

*Societatis
regimen
oculatum,*

Dion Chry-
sost. de Re-
gno Or. 3.

*nauigij
guberna-
tioni simi-
le:*

sed ex hac gubernandi prudentiâ singulis momentis vberissimi gratissimique fructus proueniunt; quos aliunde sperare vix liceat. Si enim à Societatis hominibus elementa fidei, aut litteraturæ, imperitis traduntur; si concionibus frequens auditor instruitur; si obeuntur valetudinaria; si precationi, si studiis doctrinarum incumbitur; si animorum eluuntur labe; si reuocantur ad salutem perdit, ad veritatem errantes, ad concordiam inimici, ad pietatem militia, ad religionem impietas; si infinita pænè voluina ad omnem ingeniorum culturam conscribuntur; quibusnam hæc auspiciis inchoata, quo impulsu excitata, & prouecta sunt? Gubernantium non tam imperio, quàm ratione ac ductu. Idem Societatis homines peragant maria citra tempestatum & naufragiorum horrorem; terras inuias virtute aperiunt, quasi dulcedinem patriæ nullam vniquam degustassent; cum voluptate ad squalorem carcerum ac situm aduolant; reorum animos ad constantiam & æquitatem componunt; martyria tamquam solatia, ignominias tamquam decora, cruces tamquam trophæa confectantur; vno verbo, omnibus omnia fieri satagunt. Quis illis incentor? quis auctor? Rectorum dextera & nutus, vbique præsens, vbique peruihil, vbique quot iussorum, tot bonorum ferax. Quod si quis ex me nunc sciscitetur, quid præcipuè sit in hoc Societatis regimine, vnde tanta fructuum, quos carpinus & admiramur, existat vbertas; non inficiabor, id me semper eximia regentium charitati & paternæ beneuolentiæ tribuisse. Et Athenas quidem ferunt sempiternam in arce oleam tenere potuisse: in Societatis autem arce, quæ est eiusdem gubernatio, sempiterna mihi videtur olea non florere tantum, sed exundante quâdam mirissimi liquoris dulcedine scaturire. Hoc oleum est *illa in Prælatione benignitas ac mansuetudo*, illa *charitas Christi*, illa *Petri Paulique formula*, cuius memoriam Iulius III. Pontifex Maximus summo Societatis Arbitro, ceterisque Præsilibus voluit esse perpetuam. Hoc oleum ex venerando Aaronis vertice in membra eius defluens, & in extremas vestimenti eius oras descendens, imperio reuerentiam, auctoritati amorem, obedientiæ promptitudinem, laboribus perseuerantiam, leuitatem oneribus, toti denique gubernationi efficaciam cum suauitate coniunctam, cuius vigore adhuc Societas floruit, impertitur.

Et nodus,
charitas
Præposito-
rum.

Iulius III.

ORATIO SEPTIMA.

De votis Societatis, & eorum renouatione.

In funiculis Adam traham illos, in vinculis charitatis. Osee II.

Est hoc non tantum ratione præditis, sed etiam brutis animantibus naturæ lege dictatum, R.R. Patres, Fratresq; charissimi, vt omnem semper vim, seruitutem, vincula, quacumque ope possunt, à corpore, à capite, à virâ suâ propulsent. Prouidit enim, quod in se fuit, illa rerum omnium parens, ne quis alieni fieret mancipij, quem liberum ipsa genuisset. Hinc ille multorum in perdomandis feris irritus plerumque labor: hinc illæ Romanæ plebis olim secessiones in Montem Sacrum: hinc denique apud Athenienses eorum, qui tyrannos è medio

Libertatis
amor omni-
bus à natu-
râ insitus.

dio sustulerunt, statuæ propè ad diuinitatem immortalì posterorum
 memoriæ consecratæ. Suaue nimirum est ipsum etiam libertatis no-
 men: vincula autem, catenæ, carceres, & si qua sunt eiusmodi, malè
 ominata, & feris etiam excutienda & procul arcenda censentur. Sed in-
 terest inter veram falsamque libertatem: & est in ipsis fortasse vinculis,
 quod conceptis etiam votis cupias pacisci. Ac veram quidem libertatem
 video procul à vulgi sensu & opinione semotam. Quis enim sanioris
 animi, libertatem in festucâ, pileo, vindictâ constituat? Quis hunc libe-
 rum arbitretur, quem è Cappadocum grege exemptum vnica circumdu-
 ctio Quiritem facit, vt momento turbinis exsiliat Marcus Dama, qui se
 Bruto liberiorem esse confirmet, cum sibi facta sit potestas, quidquid li-
 bido suaserit, exsequendi? Quanto rectius Perianther, cui nihil aliud vera
 ac germana libertas, quàm inculpatæ conscientiæ testimonium? Nisi
 fortè mancipijs de lapide emptis nobiliores, aut magis ingenuos existi-
 mamus eos, qui deliciis eneruati, libidinibus æstuantes, auaritiæ curis
 exsangues, toties in Circæis catastis degeneri ceruice herile iugum sub-
 ierunt, quot se vitiis ac flagitiis venales obtulerunt. Hæ sunt catastæ,
 hæc malè ominata vincula, quæ veram ingenuitatem libertatemque
 pessumdant. Sunt tamen alia quædam vincula, sunt alij funiculi, qui
 non modò libertati nihil officiunt; sed eidem, vt suis numeris absoluta
 sit, non rarò momentum aliquod adijciunt. Quis enim se cum ipsis
 Christianæ Reip. ornamentis ac luminibus quàm arctissimo necessitu-
 dinis aut familiaritatis vinculo nolit esse constrictum? Et verò nec bene-
 ficiorum laqueos plerique declinant: nec desunt *queis vincla iugalia curæ.*
 Quæ tamen si quis suis momentis expensa solidum libertatis pondus ob-
 tinere non posse contenderit; non ego illi magnopere aduersabor. hoc
 tantum dicam; vt cumque se res habeat in pactis & conuentis humanis,
 si hæc ipsa homini cum Deo intercesserint, tum verò existere illud ne-
 scio quid singulare ac propè diuinum, ad quod votis omnibus adspirare
 debemus. Hi sunt igitur funiculi Adam, hæc vincula charitatis, quibus
 Deus animam nostram velut sponsam spirituales post se rapit in odo-
 rem vnguentorum suorum: hæc est, vt cum Theologis loquar, suaui-
 illa præuenientium & concomitantium gratiarum velut catenata series,
 quibus ita congruè voluntatem circumligat, sic affectibus nostris do-
 minatur, tantum vt non fatali quâdam necessitate constringi videantur.
 Hæc denique sunt vincula illa coniugalia æterni coniugij pronuba, vota,
 inquam, Religionis à plerisque vestrum pronuntiata. quæ cum animus
 stupore defixus hodiernâ die suspexisset, & in his diuinum illum Spon-
 sum cælestibus hisce nuptiis indulgentem, eructauit nimirum cor meum
 verbum bonum, vixque exæstuantis ardorem pectoris tantisper suppres-
 si, dum frequentiore coronâ circumseptus, qualicumque hoc acroamate
 cælestibus hisce thalamis accinerem. Tandem igitur æs alienum, quo
 me Sponsi nostri benignitas hoc tempore obærauit, quoad potero, om-
 ne dissoluam, & spiritualibus hisce nuptiis applausor accedam. Laudabo
 connubialia hæc vincula, vincula charitatis, Sponsum commendabo
 ac sponsas: & quoniam id quoque votorum formulâ contineri video,
 illas, antiquo ritu in domo Sponsi vt perpetuò degant, exhortabor. Sed
 quia nimix laudes fascino putantur obnoxia, non deerunt hîc mihi fe-

*Verallibera-
tas quæ.*

*Vincula
quædam
optanda.*

*Amoris
fœdere Deo
obstringi
honorifi-
cum.*

Desponsa-
tio spiri-
tualis.

Ezech. 16.

fennini aculei, quos interdum præficinè adhibebo. Atque vt à Sponsi laudibus exordiar, quem non Christianorum casto amore sibi per baptismum ille desponsauit? quem non sponsalibus ornamentis velut ar-
this quibusdam cohonestauit? Malo id ex Ezechiele, quàm ex me discatis:

Ibid.

Ibid.

Catull.

vos eius sententias suo pondere penditote. *Transiui*, inquit Sponsus no-
ster, *per te*, & *vidi te*: & *ecce tempus tuum, tempus amantium*: & *expan-*
di amictum meum super te, & *operui ignominiam tuam* (quam, obsecro, nisi
originalis contagionis?) *Et iuraui tibi*, & *ingressus sum pactum tecum* (ait
Dominus Deus) & *facta es mihi*. O felicem, quam adhuc despectam, &
in facibus suis iacentem, obliquo amantium adspectu cælestis ille Spon-
sus dignatus est! Nec tantum: sed *laui te aquâ*, inquit, & *emundaui san-*
guinem tuum ex te; & *unxi te oleo*: an non hæc est ipsissima baptis-
mi scigraphia? Sed ubi sunt, inquires, ornamenta gratiæ? *Et vestiui te*, in-
quit, *discoloribus*, & *calceau i te ianthino*: & *cinxi te bysso*, & *indui te sub-*
tilibus. *Et dedi inaurem super os tuum*, & *circulos auribus tuis*, & *coronam*
decoris in capite tuo. *Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem*
tuam. Quis nostrum hoc cælestis Sponsi beneficium in se non agnoscit?
Prodi itaque, prodi, sponsa CHRISTI: committe formam tuam ocu-
lorum arbitrio: neque enim, vt ait ille,

Auruncleia periculum est,
Nequa femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem.

Ezech. 16.

Adulter-
ium spiri-
tuale.

Sed adeste fennini. Tu verò *habens fiduciam* (prosequitur Ezechiel) *in*
pulchritudine tuâ, fornicata es in nomine tuo: & *exposuisti fornicationem tuam*
omni transeunti, vt eius fieres. *Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitu-*
tionis tuæ: & *abominabilem fecisti decorem tuum*. Estne quisquam, qui
hæc probra, quæ tenentur, possit inficiari? Referte vos in annos retrò
lapsos, quoad vsque mens vestra longissimè poterit inspicere spatium
præteriti temporis: euoluite cum Regio Prophetâ, euoluite in amari-
tudine animæ vestræ lubricæ ætatis studia. Quis est ex hoc omni nume-
ro, qui non aliquando vanissimæ spei, ne dicam perniciosissimæ, vela fe-
cerit? cui non spiritualis adulterij notam rerum creatarum immoderatus
amor, & appetitus vehementiùs contra rationem incitati inusserint? quis
est, qui popularis auræ mercatum, totaque fortunæ comitia generoso
contemptu, & impolluto pede calcauerit? cùm viros etiam sanctissimos,
ante susceptum vitæ melioris institutum, illa tempestuosi huius & nau-
fragi maris procella iactarit. Sanctissimum Societatis nostræ Parentem
contemplamini: an non illum, priusquam contracta per baptismum
sponsalia votorum nexibus instaurasset, malefani Martis inescavit
adorea,

Virgil.

— *pulchrumq; mori succurrit in armis?*

Intuemini Xauerium, vas illud electionis: quamdiu talem ac tantum
virum Lutetiæ vanis mundi præstigiis fascinauit ambitio? Sed quid at-
tinet eorum næuos commemorare, quorum occasione (Deo piis eorum
conatibus adspirante) gloriæ suæ splendorem infinitis accessionibus cu-
mularunt? Nos ipsos potiùs excutiamus, & illud culpis secundum pe-
ctus. Nostra, inquam, nostra vulnera pertractemus, quibus vix longâ
tan-

tandem pœnitudine cicatrices obduximus. Quinam, obsecro, fuimus, priusquam potentissimus simul & amicissimus ille Monarcha de terrâ ^{Pl. 126.} suscitaret inopes, & de stercore erigeret pauperes, vt collocaret nos cum principibus, cum principibus populi sui? Quæ nostra tam præclara tunc in Deum merita exstiterunt? imò quæ non potiùs offensionis materia? Et tamen, ô stupenda Dei consilia! quid aliud scelerum nostrorum tempestates ac procellæ, quàm diuini amoris incendio fomitem ac materiam præbuerunt? Deus immortalis! Liceat mihi tantisper amorem illum tuum in composito stupore venerari. Volutabatur aliquis nostrum in cœno turpitudinis; & tamen amicè inuitabas iam non sponsam, sed adulteram. Eneruabatur alius deliciis, fractisque temperantiæ repagulis, abdomini se deuouebat; tu tamen in præceps ruenti subinde peramanter aurem vellicabas: nec repulsam passus, hoc segniùs instabas. Pars multò maxima, te contempto, fumos honorum sectabatur; & vt in fabulis Ixion pro Iunone nubem, aut vmbra pro Creüsâ Æneas, sic illi pro verâ felicitate auras inanes amplectebantur: nec tamen, cum te fumo posthaberi cerneret, tam nefarium amoris tui contemptum meritis- ^{Deus immo- merentes ad amorem trahit.} simo contemptu vindicabas. Sed quid ego vindictam loquor? sit hæc inter homines amoris contempti merces: at longè aliud æstuat in illo Sponsi cælestis pectore amoris incendium; & quos ad redamandum nullis prouocatus meritis potuit inuitare, eorundem fastidiosa repudia poterit absque amoris dispendio concoquere. Fallor? an etiam post fidem violatam & conculcata sua vota, blandientem audio? *Vulgò, inquit, dicitur: Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alium, numquid reuertetur ad eum ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Leua oculos tuos in directum, & vide ubi non prostrata sis. Ergo saltem amodò voca me: Pater meus, dux virginis- tatis meæ tu es.* His similibusque amantium illecebris delinita quid faceret animâ Christiana?

— placitòne etiam pugnaret amor?

ac non potiùs votis nuncupatis promptissimè cælestes iniret nuptias? & tam blando reconciliatæ gratiæ pignore accepto, in optatos conuolaret amplexus? Hi sunt itaque funiculi Adam, hæc vincula spiritualis coniugij. Quæ quàm firma quamque insolubilia esse conueniat, antiqui hoc ^{Vota Deo facta sint firma.} symbolo non obscurè significarunt, dum nupturæ cingulum Herculeo nodo constringi voluerunt. qui nodus eamne formam habuerit, quam circa Mercurij caduceum implexi angues, vt Macrobio placet; an aliam, quam philologi quidam pertendunt, nec huius loci est, & per se minutum disquirere: hoc certè constat, cum ita fuisse perplexum, vt ab Alexandro non nisi acinace diffringi potuerit. Neque verò alium in scopum Beatissimus Fundator noster, huiusque coniugij paranympheus, semestrem hanc votorum renouationem direxit, quàm vt noui semper nexus accessione fidem cælesti Sponso datam corroboraret, & hoc pignore toties iterato magis nos illi magisque animo & affectu coniungeret.

Porro si personæ dignitas, si forma, si maiestas pactis conuentis aliquid firmitatis adijcere possunt; certè hæc in CHRISTO summa omnia reperiuntur. Si ergo rebus fluxis & caducis, imò puerilibus, vt sic dicam,

cre-

crepundiis, nullo nostro emolumento, cælestium autem bonorum etiam dispendio singulari, aliquando potuit amor noster adhærescere; poteritne supremi rerum omnium Monarchæ iugum, nullo dispendij metu, præmio verò infinito proposito, rebellis excutere? præsertim, Patres Fratresque charissimi, cum suauis sit iugum Domini, & amica vincula, quibus nos amor illaqueat. Quod usque adeò verum est, ut interdum detestanda qualibet & intolerabilia, suauitate quadam condita reddat acceptissima. An non Ioles iugum, Heroi illi tantopere pudendum, suauis tamen est visum? quid mirum? amor induerat. An non Dalilæ illius vincula delicias suas etiam cum manifesto vitæ discrimine Samson frequentauit? quid mirum? erant amoris vincula. Et verò si umbris interdum solem metimur, & ex fabulis de Deo coniecturam facimus; an non Amor tela Diespitræ intentata vnico versu eludens introducitur?

Quid si iterum posito fulmine cygnus eris?

Quod si hæc adeò pudenda, adeò detestanda, nihilo tamen segnius fuerit desiderata; poteruntne sanctissima hæc vota, castissimi amoris vincula, quæ Deus ipse rata habet, dissoluenda cuiquam mortalium videri? Non veniat vnquam Religioso huic cœtui tam funesta dies, quâ vel vnus aliquis ex hoc numero fidem hodiernis votis Deo datam fallat. Auertat hoc ab vnoquoque nostrum diuina bonitas, ut ne quis sui Dei que oblitus, à cælesti coniugio ad profanos amores, à spiritualibus deliciis ad porcorum filiquas relabatur. quod ego malorum omnium extremum esse iudico. *Quæ enim anima* (ut rectè philosophatur Bernardus) *semel à Domino didicit intrare ad seipsam, & in intimis suis Dei præsentiam suspirare; nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliusve ducat, quam post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem exire denuò ad illecebras; vel potius molestias carnis, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem.*

Maneat igitur, hæc vincula connubialia non tantum ferrea, sed etiam adamantina, ut sic dicam, esse oportere. Nunc cetera breuiter expediamus. Video enim hac votorum nostrorum formulâ, non minus quam apud antiquos, nuptiarum auspices adhiberi. Est enim & nobis nostra Gamelia, non illa Cinxia Iuno (sic dicta à dissoluen-do virginis cingulo) sed purissima Virgo MARIA, omnis virginis & mater & custos: non umbratilis illius Tonantis & soror & coniux, sed veri Tonantis & soror & mater, imò & mater & filia. Coram hac velut pronubâ contrahere nos profite-mur, cum dicimus: *Voueo coram sacratissimâ Virgine MARIA.* Rursus non coram Picumnis aut Pylumis, ut Romani; non coram Euclæ statuâ, ut Locrenses & Bœotij, sed coram Curia cælesti vniuersâ. Hi sunt nobis auspices, hi præstites, hi fideiussores, qui explendis connubialibus pactis non præesse magis gaudent, quam prodesse desiderant. Sed quid, inquiet aliquis, à me requirunt hæc pacta connubialia? nimirum ut id quod in profano contractu nuptiarum valet, valeat idem in spiritali, cum in hoc idem pondus obtineat verbum Voueo, quod in pactis connubialibus verbum Volo. Si ergo de illis pronuntiatum est, *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne vnâ;* cui dubium esse potest, quin id æquè pertineat ad spirituales hæc nuptias? Atque haud scio an non multò etiam conueniat magis; cum longè perfectior sit animorum, quam

Fidem Deo datam fallere suspicari.
Serm. 15. in Cant.

Vota Religiosa quid a nobis requirant.

Gen. 2.
Dei amor
amorem
coniugalem
superat.

quàm corporum coniunctio. Commendet igitur qui volet affectum coniugalem, eumque à primâ sui origine, notâque illâ primi coniugij necessitudine arcessat, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea;* Gen. 2. dabo non inferiora in hoc spiritali coniugio. Cùm enim celestis Pater animam nostram Filio suo desponsare percuperet (quid non commentus est ingeniosus amor?) imitatione quâdam prioris illius inuenti immisit soporem in alterum hunc Adamum, dum illum nostri causâ in crucem actum æterno consilio decrerâ morte consopiuisset: & sic intimis cordis penetralibus lanceâ patefactis ex ostro illo pretiosi sanguinis destinatam Filio suo sponsam nobiliore vitâ reformauit. O verè fortis ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio! Potuîtne Deus immemor Filij sui, & suæ Maiestatis quasi immemor fieri, tantùm ut ne immemor esset amoris? Sed præstat hoc amoris mysterium silentio venerari, quàm parum pro dignitate explicare. Iam verò leuia præ his summis & futilia videbuntur, quæ de Catharinâ Senensi grauissimi auctores memoriæ prodiderunt, licet sint ipsa per se maxima. Quid enim admiratione dignius, quàm CHRIS TV M ter Optimum Maximum cor proprio pectore exemptum cum virginis illius corde permutasse? Atqui ludus hic amoris diuino quotidie luditur, si non ut oculis, certè ut interiori consolatione deprehendi possit. An non ergo luce meridianâ clarius, omnem coniunctionem, quantacumque sit, ab his Religionis vinculis, diuinoque animorum nexu, longo discriminis interuallo præteriri? Quod si interdum non desultoriâ cogitatione, sed accurato mentis examine pensitaremus, essetne aliquis tam demens, qui tam exoptatum amoris fœdus infectum vellet? essetne qui sacris illis paupertatis, castitatis & obedientiæ vinculis expediri desideraret? essetne quem conditionis suæ puderet aut pœniteret? essetne tandem (quod in his nuptiis fescenninâ licentiâ dictum sit) qui votivæ paupertatis immemor, materna scruta aut fortasse sulfurata ramenta specioso mercaturæ titulo cohonestaret, tantùm ne audiret pauperum sanguis? qui rus paternum hyperbolico vallo cingeret, portisque ac turribus exornaret? qui emendicaret fumosa per atria ceras & ignota stemmata, ne ad merum rus, incultamque stiuam, pertinere videretur? Certè Sponsum nostrum nec abiectæ conditionis, nec fabrilium segmentorum puduit. Rursus, si vota Deo virginitas mentibus nostris obuerfaretur, essetne qui palabundus extra Religiosæ modestiæ septa tanto suo periculo frenum oculis indulgeret? præsertim cùm nostri sit Instituti, libidinosorum oculos, illos, inquam, qui florem omnis pudicitæ in vultu delibant, in gyrum rationis & continentiæ tum verbo tum exemplo reuocare. Denique si perfectæ obedientiæ desiderio teneremur; Deus immortalis, quantas quoties occasiones, quàm præclaras habuimus?

Hæc igitur sunt, quæ hodierna pacta conuenta à nobis exigunt, si fati- *Amor Dei*
ctam hanc Societatem ingredi, ad vitam in eâ perpetuò degendam veli- *debet esse*
mus: ad quod extremo loco vos ut exhortarer, tum votorum formula, *constans.*
tum instituti mei ratio postulabat. Fuit igitur hoc olim in more positum, ut in Bœotiâ currus illius, quo vecta erat ad ædes mariti noua nupta, præ foribus axem comburerent, ne per diuortium vlllo vinqum tempore penatibus illis valediceret: idque ut utrique coniugi benè verteret, pia vota nuncupabant. Et ne solis hoc Bœotis existimemus boni ominis
V fuisse,

Aug. l. 6. de
Civit. c. 9.

Mundi
pericula.

Hier. Ep. I.

Leo Serm. II
de Quadrag.

Bern. Serm.
de quarente
margaritas.
Vita Re-
ligiosæ se-
curitas.

Religiosæ
vitæ suavi-
tas.

fuisse, testis est D. Augustinus à Romanis quoque & Domiducum qui sponsam domum deduceret, & Domitium ut domi esset, & Manturnum ut domi maneret, adhibitos fuisse. Ego verò sic statuo, nihil à me quidquam ad hoc institutum accommodatius afferri posse, quàm si vobis in aedes Sponsi oratione meâ iam deductis auctor fuero, ut unusquisque vestrùm seriò attenteque perpendat cum D. Bernardo, unde sit erutus, & ubi sit constitutus. Et quidem unde eruti sumus (videlicet è periculosis huius mundi fluctibus, cæcisque nubibus ac procellis) negotij nihil est cognoscere. Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas habere credimus agitationes, quot fluctus, & quantas perturbationes habet hoc mare magnum tot bonorum naufragiis infame? quod eò sanè periculosius est, quò blandiorem vultum ac malaciam sæuissimis suis tempestatibus prætendit. Prorsus ut non immeritò, tamquam naufragio in littus eiectus, exclamet D. Hieronymus: *Etiam si in morem stagni rideat effusum mare, etiam si vix extrema Zephyris terga crispentur sali; nolite credere, nolite esse securi: magnos hic campus montes habet: expedite rudentes, vela suspendite, crux antennæ figatur in frontibus; tranquillitas illa, tempestas est.* Quid enim aliud est quàm multiplex tempestas, dum hinc æstu suo Charybdis luxuriæ salutem vorat, inde ore virgineo ad pudicitiae perpetranda naufragia Scylla ceu renidens libido blanditur, hinc barbarum littus, illinc archipirata diabolus? Quis vel tot insidiis non expugnetur, vel blanditiis non acquiescat? *Magni enim laboris est* (liceat id mihi cum D. Leone asserere) *cum undique innumera voluptatum illecebræ blandiantur, ad nulla contagia vigorem animi relaxare. Quis picem tangit, & non inquinatur ab eâ? quis non infirmatur in carne? quis non sordescit in pulvere? quis tantæ est puritatis, ut iis non polluat, sine quibus vita non ducitur?* En itaque malorum diluvium, unde crepti sumus: ubi verò sumus constituti, paucis ex ipso Bernardo discamus: *Nonne hæc est, inquit, Religio sancta, pura, immaculata, in quâ homo vivit purius, cadit rarius, surgit velocius, irroratur frequentius, quiescit securius, moritur confidentius, remuneratur copiosius?* Satisne, Fratres charissimi, aut ad dignitatem splendide, aut ad emolumentum fructuosè?

Quid si igitur ad cumulum tot tantorumque bonorum voluptatis accesserit illecebra? eritne causa, cur non tantum libenti, sed etiam alacri animo in domo Sponsi vitam perpetuò degamus? Scio plerisque hominum aliter esse persuasum de diuino obsequio. Intuentur scilicet in viris Religiosis longas rerum diuinarum commentationes, vltronea supplicia, lacrymas poenitudinis, vitam ad alienum arbitrium adaptatam, ceteraque generis eiusdem, in quibus vulgus hominum (cum nullum veræ virtutis gustum habeat) nihil non acerbum esse arbitratur ac molestum. Sed nescimus, inquit Seneca, res æstimare; de quibus non cum famâ, sed cum rerum naturâ deliberandum est. Siquis igitur ita sit animo comparatus, ut nihil lætum, nihil suaue, nihil in vitâ mortalibus expetendum putet, nisi quod aut sensus moueat, aut lumbos scalpat, aut abdomen expleat; cum hoc nihil mihi negotij est: sin hoc nemo vestrùm ita sentit, illud breuiter venit expendendum, quænam sint illæ Religiosæ vitæ deliciae, in quibus animus omni curâ solutus conquiescit. Hæ sunt, ut compendio eloquar, diuinarum consolationum prælibatio, studium orationis, zelus animarum, inculpatæ conscientiae tranquillitas, sanctif-

simæ

simæ Eucharistiæ cæleste conuiuium : addo & corporis & passionum compressionem : denique quod & Moyſes theſauris Ægyptiorum , B. Aloyſius Hiſpanicæ aulae deliciis prætulit , improprium CHRISTI. Paradoxa ſunt hæc , fateor , profanis illis mundi affectis : ſed nos ſanctioris vitæ præceptis inſtituti , eliciamus ex his pauliſper recondita animorum ſenſa , & latentem ſub duro cortice affectuum teneritudinem enucleemus. Dic mihi , obſecro , parùmne cæleſti conſolatione perſuſus videtur D. Franciſcus , cùm , accepto diuinitus futuræ beatitatis ſuæ pignore , per multos dies illud identidem decantat : *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi : In domum Domini ibimus ?* Quid ? cùm exundante diuini amoris æſtu exclamat alius , Satis eſt , Domine , ſatis eſt ; nullâne voluptate videtur delibutus ? Rurſus , cùm idem ſcribit inter horrida Mauricæ vepreta , & inter ſicariorum mucrones , tantis ſe incedere lætitiis , vt horridam illam ſolitudinem paradifum deliciarum potiùs appellandam iudicet ; nullâne cæleſti dulcedine recreatus eſt ? Denique cùm Sanctiſſimus Parens noſter Ignatius , inardeſcente diuini amoris ſole , totus inſtar niuis in lacrymas identidem colliqueſcit ; omni vitæ ſolatio videtur deſtitutus ? Quid ſimile huius Babylonis , licet aureum propinet calicem ? cuius omnes voluptates euanidæ ſunt & exiles , fœdæ , momentanæ , caducæ , & , quod caput eſt , non rarò cum graui ſalutis periculo coniunctæ . Longus nunc ſum , & fortaffis poſt has delicias etiam moleſtus , ſi cetera , quæ nos in domo Sponſi , id eſt in Societate noſtrâ , aut admiratione deſixos , aut voluptate perſuſos detinere poſſunt , exſequi voluero : ſi nimirum ſuauiſſimum ſodalium conuictum , ſi conſenſionem animorum , ſi exercitiorum varietatem , ſi ornamenta doctrinæ , ſi hierarchicam ſubordinationem , ſi denique totius Societatis ſplendorem ac dignitatem oculis veſtris ſubiecero . Quare vela contraho , & cùm hæc omnia cæleſtis Salomonis , dilectiſſimi , inquam , ſponſi noſtri , gloriæ ſubſeruire conſidero ; totus in ſtuporem abreptus , & vixdum felicitatem omnium noſtrùm capiens , hoc vnicum ſapientiſſimæ Reginæ epiphonema ſubiicio : *Beati viri tui , & beati ſerui tui , Domine , qui ſtant coram te ſemper , & audiunt ſapientiam tuam.* Agite ergo RR. Patres , Fratresque chariſſimi , videtis huius ſpiritualis coniugij dignitatem , videtis hæc amoris vincula quauis libertate magis expetenda , videtis auguſtiſſimam cæleſtis Sponſi Maieſtatem , in cuius fidem ac familiam legitimâ pactione tranſlati eſtis . quid reſtat , niſi vt horter vos atque obteſter , ne huius beneficij fructum ſolâ delectatione metiri velitis . Etenim ſi apiculæ floribus inſidentes , in quibus ceteri nihil niſi pulchritudinem & amœnitatem admirantur , ſuauiſſimum ex illis mel eliciunt , quantò id vobis cæleſti lumine perſuſis faciendum eſt magis ? Noſtis quid Inſtituti ratio à vobis exigat , noſtis quantam virtutis ac perfectionis ſegetem ac materiam ſubminiſtret . Nolite tam propenſæ cæleſtis Sponſi beneuolentiæ deeſſe : nolite tam quæſtuofum diuini amoris commercium repudiare . date dilectum pro dilecto (non poteſt vlla compendioſior verſura cogitari) eius decretis acquieſcite , eius nutus obſeruate , eius deſideria præuenite . Denique totius vitæ rationes ſic inſtituite , vt illi vos probetis , cuius vel amori vel obſequio vos conſecraſtis . Dixi ,

In Societate viuere beatum.

3. Reg. 10.

EXERCITATIO POETICA.

ENCOMIASTICON

AVGVSTISSIMI AC SVAVISSIMI

NOMINIS IESV.

 OMEN nobile, dulce, delicatum,
 Quod lectum viridi mel ex Hymetto,
 Hybleique sapit fauos susurri;
 Felices Brasiliū quod officinas,
 Cannarum liquidam sapit medullam;
 Aut quod Isacidiū parata mensis
 Primo fercula depluunt Eoo.
 Nomen thurilegos olens Sabæos,
 Et quod Arabiæ feracis arua,
 Et quod Niliacis tepente siluis
 Spirant balsama lacrymatione.
 Nomen Assyrio fluens oliuo,
 Tinctum Achæmenio, Indicoque nardo,
 Diffundens amaranthinos liquores.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quo nil gratius est amœniusque,
 Quo nil suavius elegantiusque est:
 Non post lurida regna noctis atræ
 Formosus roseo dies in ortu;
 Riphæasque hiemes fugans ad Arcton
 Verni rorifluus tepor sereni;
 Non tersi facies amœna celi;
 Non menses referente Sole siccos
 Blandi sibilus acrior Fauoni,
 Aut per pascua murmurantis vnde
 Illimi tenerum gelu profundo.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quod Ganges rutilo figurat auro,
 Fingit conspicuis Erythra gemmis,
 Plenis India cui laborat aruis,
 Fulvis India nobilis metallis,
 Phœnix Sidonium recondit ostrum,
 Pectunt vellera delicata Seres.
 Quod si fortè tuas iit per aures;
 Sonat, quod Libycos queat leones,
 Et queat rabidas domare tigres,
 Possit sistere fluminumque cursus;

Et

Et possit volucres vagas morari:
 At tibi populante corda flammâ
 In sacros animam resoluet ignes.
 Nomen nobile, dulce, delicatum;
 Quod cùm sidereâ canunt in aulâ,
 Cælorum vigiles mouentur ignes,
 Surgunt ætheris incole beati,
 Surgunt, succiduo genuque nixi
 Nomen nobile, dulce consalutant:
 Ter fastigia montium supino
 Nutant vertice, Pindus, Æmus, Othrys;
 Ter latæ resonant ad astra valles;
 Cedunt nubila, conciduntque venti,
 Ponunt æquora, ridet alma tellus:
 At latè Stygiis timetur umbris,
 It toto tremor insolens Auerno,
 Quassata horribili fragore ab imis
 Tristis concutitur domus cauernis.
 Nomen nobile, dulce, delicatum,
 Quod Pater proprium dat esse IESV,
 Et nobis proprium dat esse IESVS.

LVDVS POETICVS DE NOMINE IESV.

ELEGIA PRIMA.

Cimmeriis scelerum tenebris nox obsidet orbem,
 Nec finit optatâ sæcula luce frui.
 Quocumque adspicias, dolor undique, & horror, & umbra,
 Et facies, Stygiis quam rear esse plagis.
 Altera si Pharia redierunt tempora noctis,
 Ah! referat letum clara columna iubar.
 Æthera suspexi, Diuinumque volubile templum:
 Inde meæ, dixi, spes noua lucis erit.
 Ecce tibi medio pandit sese aurea cælo
 Ara, nouum terris ara datura diem.
 Hanc Liber insistit, facies cui cærule, cælo
 Concolor; huic Libro pagina bina patet.
 Hic IESV & MARIAE geminum, duo sidera, nomen:
 Sol IESVM, MARIAM Luna perennis obit.
 Astra gemella vides, Numen quævis temperat orbem:
 Luce diem IESVS, nocte MARIA regit.
 Ille prior radio tetigit vix principe terras,
 Mox tremefacta nouum nox fugit atra iubar.

Vidit ut hoc Pietas cælestem præses ad aram,
 Huc, ait, huc celerem conglomerate gradum,
 Æolida, Zephyri, Boreaëque, Eurique, Notique;
 Ferte triumphales ad mea pleetra tubas.
 Dixerat, & tremulis mox quisque pendit in alis,
 Exspectans sacræ iussa verenda Deæ.
 Tum viridem Zephyrus lituum, cui plurima florum
 Sparsa seges, vernas expedit inter aues.
 Quid Boreas? puris sibi buccina cana pruinis
 Aptat, ab argento fusile vocis iter.
 Carula signa leui celer explicat Auster in imbre,
 Euro purpuream lux dat Eoa tubam.
 Eia quatergemino stantes in limite mundi
 Æolida festos ingeminate modos.
 Omnibus augustum cantetur nomen IESV:
 Materies cantus hæc modò sola venit.
 Tum Zephyrus tenui, mediâ sonet Auster in aurd,
 Et Boreas densâ, vox minor Euris eat.
 Nec dubium, supero Chorus aliger aduena Regno
 Gestiet argutas applicuisse lyras.

ELEGIA SECUNDA.

Fallor, an ætheriâ super arce tubisque lyrisque
 Æolida superis accinuere choris?
 Audio, clangor io sonat omnibus unus IESVS,
 Nomen in hoc omnis musica rite cadit:
 Nomen, in auriferâ Ganges quod lambat arenâ,
 Spumantiq̃ue redux quod mare adoret aquâ.
 Nomen, pampineis foliis quod adumbret lacchus,
 Unde suis lacrymis gaudia vitis alat.
 Nomen, quod tilia sub cortice sculpat Amyntas;
 Hinc suus ut crescat, crescit ut arbor, honos.
 Nomen, in attonsa quod præbeat area buxo,
 Ac solers docili germine pingat humus:
 Quod cedri folio laurive comante coronâ
 Formet, & expassis rustica nympha rosis:
 Si rapit id volucris fors Æolis ala flabello;
 Aduerat Eois, aduehat Hesperis.
 Nomen, quod memori referat nemus omne susurro,
 Sibila dum tremulis instrepat aura comis.
 Nomen, amica cauo quod imago remittat ab antro,
 Vocalique canant saxa diserta specu.
 Nomen, quod vitreo bibat Iris & imbuat imbri,
 Noaëque redux omina pacis agat.
 Nomen, quod roseis pingant pia poma figuris,
 Inda vel albenti condant arundo fauo.

Nomen,

Nomen, quod viridi sculpat fabra cura smaragdo;
 Unde oculos hilaris pascit, ut herba, color.
 Nomen, ebur sibi Mygdonio quod adoptet in ostro,
 Et trahat in varias ars operosa notas.
 Nomen, Apelleo succo quod viuat & auro,
 Phidiacove legat sculptile fama stylo.
 Nomen, inaurato quod epistola quaeque sigillo
 Imprimat; ut cunctis grata sit inde salus:
 Quodque suis clypeis inscribat Caesar & hastis;
 Qui quas Marte parit, pace tuetur opes.
 Denique dius Amor iaculis insculpat & arcu;
 Vulnus ut vnde, fluat vulneris inde salus.

ELEGIA TERTIA.

T Alia sidereo genij super axe canebant
 Æolidae lituis, cæligenaque lyris.
 Obstupuit tantis recreatus plausibus orbis;
 Obstupuit gratos Tethys & ipsa sonos.
 Obstupuit, celeresque stupens sol prepsit habenas;
 Nec minus attonitos luna retentat equos.
 Et quem non subeat magni sacer horror IESV?
 Nomen ad hoc Lethes pallida regna tremunt.
 Et quis adhuc alio quærat sub nomine Numen,
 Terreat ut Stygias nominis umbra canes?
 I nunc & magico duc concita licia rhombo,
 Sideraque inuito detrahe, Colchi, polo:
 Sanguineumque trahat rubicunda Diana pudorem,
 Et legat in speculo probra cruenta suo:
 Barbaraque horrendis immugi murmura fossis,
 Quæis manes piceo nox ciet atra lacu:
 Cuique celer prono fluit & fugit agmine riuus,
 In caput inuitas nympha reducat aquas.
 Nil agis, Æeis licet artibus impia Circe
 Exulules diris fanda, nefanda, modis.
 Vnius ad IESV nomen, quod territat Orcum,
 Barbara mox surdâ nomina morte silent.
 Sic siluisse parum est; ipsas expugnat & umbras,
 Fulmineoque atras discutit igne feras.
 Quid, quod & inuictis flammam Phlegethontida flammis
 Fulminat, ab IESV quod micat ore iubar?
 Sed quid fulminibus funesto nomen IESV?
 Iam fluat è miti nomine blanda salus.
 Quid nisi pax & pacis amor pius ignis IESV?
 Quid nisi vena sacri lactea fontis erit?
 Quisquis es, incertis cui mens labat anxia rebus,
 Id si nomen amas, spes rata vota dabit.

Quisquis

Quisquis es, ingentem qui fors molire laborem,
 Illa tibi pietas grande leuamen erit.
 Precipue Ignati, tu suscipe nomen IESV,
 Et IESVS sociam Dux tibi iunget opem.
 Illius auspicio pulchros grassare per ausus:
 Nobilius nullo sub Duce surget opus.
 Si qua per incertos tentanda pericula casus;
 Certa sub incertis spes tibi rebus erit.
 Si tibi sit quouis fundanda colonia Regno;
 Hic illam stabili qui pede fundet, erit.
 Aeternum est quodcumque suis aeternus IESVS
 Illustrat titulis, ac decus omne tenet.
 Confer huic uni titulos ac nomina Regum:
 Scilicet in Regum dedecus illa cadent.
 Stulte, quid est titulus, Vanæ nisi vocis imago,
 Splendidaque augustum quæ parit Umbra nihil?
 Vin' magna euoluam priscis cognomina fastis,
 Quæis stetit in sceptris gloria rara suis?
 Quere Tyri Reges, Cedaritas quere tyrannos,
 Quique Arabum latis sceptrâ tulere plagis.
 Adspice Belidas Beli de nomine Reges,
 Quos canit Assyriis fama superba tubis.
 Niliacis memora celebres Pharaonas in oris,
 Grande per antiquos quæis genus iuit auos.
 Cecropidasve refer magnis breue nomen Athenis,
 Quosque Duces Sicyon, cultaque Sparta dedit.
 Laomedontiadas Troiæ sepelire ruinis
 Scripta iubent vatum, si modò Troia fuit.
 Siluius Albanâ non est quod prodeat Urnâ,
 Quem tegit obscuro silua vetusta specu.
 Ecquid Achæmenidas referam, sobolisque tiaras
 Siue Seleuce tuæ, seu Ptolemæe tuæ?
 Casareos æquet Diuis vrbs Romula fastus,
 Adde Paleologos, Austriadasque Duces.
 Ecquid ad hoc IESV nomen tot nomina Regum?
 Umbra quod ad solem, gutta quod vna mari est.
 Nil mihi fallaci magni cum nominis Umbra est:
 Dum mihi sol IESVS, nulla sat Umbra placet.

BEATISSIMA VIRGO MARIA

IGNATIVM eiusque Socios in filios adsciscit, & vicissim IGNATIVS cum suis eam in Matrem sumit.

Fortè in remotis carmina montibus
 Iessæa pangens non sine lacrymis
 Planctuque, Loiola occinebat
 Mæsta suos Metanœa luctus:
 Cùm nascituro Sole serenior
 Regina mundi de penetralibus
 Adeste Diuorum, & dolentem
 Visa fuit subiisse rupem,
 Grataque lucem spargere: & altiùs
 Heu! ingementi præbet amabilem
 Cum voce vultum, quo minantem
 Dira salo mala, dira terris
 Mulcet Tonantem. Desine tristium
 Tandem querelarum, & lacrymis modum,
 Loiola, pone: quem peracti
 Suppedit sceleris, nocentem
 Ne crede posthac. Quin magè pristinos
 Assume vultus, qualis in ardua
 Iugis Navarrae bellicosos
 Visus es exagitasse Celtas.
 Olim decoro puluere nobilem
 Ventura sacræ militiæ Ducem
 Te fata signant: quid moraris?
 Ipsa vias initura certas
 Fata ominatis auspiciis regam.
 Te sed, relictis Hesperiaë plagis,
 Magistra morum Gallicanam
 Musa prius vocat ad palestram.
 Hic in virentis margine Sequanæ
 Fecunda sparges semina, semina
 Datura post denas aristas
 Mox segetem numerosiore.
 Prò quanta messis! Iam video inclytam
 Xauerianæ gentis adoream
 Franciscum ad Indos Iaponasque
 Impauido penetrasse gressu.
 Quin & decoris iam Faber impigrè
 Insudat armis: feta scientia
 Iam tela cudit Salmeronus,
 Tela Stygi metuenda victæ.

At te Læini quid memorem? Undique
 Audire plausus iam videor graues,
 Cum te Tridentino in theatro
 Fulmineo pede detonantem
 Pro me Senatus conspicuus Patrum
 Ritè auspicatis vocibus excipit:
 Sic macte, & aude! nulla labe
 Virgineos temeravit ortus.
 Non Bobadille vel Rodericij,
 Non gesta pandam clara Broëtij,
 Non concatenatos Coduri, aut
 Laic tuos referam labores.
 Spectabis ipse & plura reconditis
 Quæ clausa celat diphthera nexibus
 Ventura, in adspèctumque mundi
 Auspiciis redigenda cæli.
 At tu æstuantès ignibus & nouo
 Ardore pugnae, magnanimos veta
 Tentare vires, dum cruore
 Purpureum Dionysiano
 Collem reuifas. Hic ego Numini
 Nostras ad aras irreuocabile
 Dici sacramentum, tuamque
 Nate volo generose pubem
 Non vſitatis stringere amoribus
 Addicta mater. Vos ego consecro
 Dei phalangem fulminantis,
 Vos comites sociosque IESV.
 Sic elocutam protinus aurei
 Diuam coronant Aligerum globi,
 Suetoque Reginam triumpho
 Ad superos reuehunt penates.
 Aſt insolenti pectora vulnere,
 Sparsisque cælo saucius ignibus
 Ignatius; Prò Virgo, prò Re-
 gina, Dei que parens, quis, inquit,
 Loiola, quisnam est, ut tibi Filius
 Viuat deinceps? totque celeberrimum
 Ductor virorum leta mundi
 Signa plagis vtriusque figat?
 Ibo, ibo, mater: fallere nesciunt
 Effata tantæ Principis: ocyùs
 Depræliaturas ad arma
 Diua vocat præitura turmas.

S A N C T V S I G N A T I V S

à profanâ militiâ conuersus, spiritualement aggreditur; & iam tum (quod per totam vitam ei solenne fuit) cælorum adspectu mirificè delectatus, in septem dierum ecstasim rapitur: in quâ ei diuinus Amor venturam Societatis progeniem exhibet.

Post varios belli casus, exhaustâque latè
 Prælia, Mauortis tandem pertæsus amorem
 Ignatius, galeamque, ensẽque, & nescia Vinci
 Arma diu, magnæ Matris suspendit ad aras.
 Iam satis Austriadumque aquilis, Martique profano,
 Sat stirpi patriæque datum est. Vos ferrea Iberum
 Agmina, & Aragonum clarum genus, inclyta pubes,
 O quoties multo ære grauem spectastis, & illis
 Bellatorem armis, quoties tela inter & ignes
 Attollentem animos, in aperta que fata ruentem!
 Usque adeò prædulce decus, laudumque cupido
 Impulerant: at nunc arma altera & altera bella
 Mente agitat, maiorque Deus præcordia pulsat.
 Ergo metum factura Erebo, & pallentibus umbris
 Arma virosque canam: audentem rege maxime vatem
 Diue tuum, felixque piis allabere cæptis.
 Sit mihi fas tecum mortales linquere curas,
 Et celsas tolli nubes super: hîc ubi sacra
 Cæli adyta, & magni intrantem penetræle Tonantis,
 Arcanos liceat fatorum ediscere cursus,
 Venturosque olim Heroës proferre sub auras.
 Magnum opus, & rerum non enarrabilis ordo!

Tempus erat, primâ quo nox complectitur umbrâ
 Dissita terrarum, & surgentes ordine flammæ
 Incipiunt toto latè efferuescere calo:
 Extemplò Ignatius (nec enim dare lumina somno
 Usque vigil permittit amor) fastigia summæ
 Ascensu superat turris, procul arduus unde
 Despectet circum terras camposque iacentes;
 Hîc ubi sublimis tecti supera alta tenebat,
 Iamque adeò immensi latè data copia cali,
 Palantesque polo stellas Titaniaque astra
 Hausit amans oculis; tum verò arsere medullis
 Noti ignes, animoque ingentem amplectitur axem.
 Iamque super volat astra poli, totumque pererrat
 Luminibus cælum tacitis, & ab æthere pendet.
 Hinc subit astrorum rutilum qui Lucifer agmen
 Primus agit, primusque iterum statione recedit.

Parte aliâ aduersâ plenus rapit orbe reducto
 Latonæ globus; hinc fuluo micat horridus auro
 Colla leo, obnixusque incuruat brachia Cancer.
 Tum pluuias Hyadas, sidusque Erymanthidos Vrsæ,
 Armatumque auro iubar adspicit Orionis.
 Vritur Ignatius, fibrisque exæstuat imis,
 Quin (explere miser veluti si possit amorem)
 Nunc iterum occasus, nunc se conuertit ad ortus,
 Humentesque oculos, perfusaque fletibus ora
 Defixo tenet obtutu, atque immobilis hæret,
 Impatiens donec, nec iam quibus æstuat ignes
 Corde premens, tales dat anhelos pectore questus:
 Immensi calorum orbis & amabilis æthra
 Tectum augustum, ingens; vosque huius conscia amoris
 Sidera, vos testor: nam quis crudelius umquam,
 (Scitis enim longoque æuo meministis) amauit?
 Vris amore tui pulchri domus ætheris, vris,
 Et miserum formosa pio depasceris igne:
 Perge age, corporeos artus & inutile pondus
 Secerne in cinerem, ire suo sine cetera calo.
 O anime, ô qui istis deducis semina flammis,
 Sidereusque lates mortali in corpore sensus,
 Hæc tibi, si nescis, patria est: heu, quod mihi vitam
 Demorer, inuisaque iuuat consistere terrâ!
 Felices animæ, iam nunc quibus aurea pacis
 Sæcla fluunt: nobis quantum est quod amantibus obstat!
 Sed tamen est aliquid; liceat, quod adire negatur,
 Adspicere: idem oculos pascit qui sauciat æther.
 Iam iam terrigenumque domos, humanaque rursum
 Prouehimur supra: en montes tenuantur & altæ
 Decrescunt oculis turres: iam maximus orbis,
 Iam tota in paruum vanescit machina punctum.
 O ubi sum! quod Loiolum, quod tollitis astra?
 Quod terræ oblitum, calo defertis amantem?
 Ludimur, Ignati: heu! quæ non tibi gaudia fingis
 Credule amor: nam quid me animo super alta ferebas,
 Quem moles ignaua solo defigit inertî?
 Ergo ire in lacrymas iterum & suspiria cogor?
 Vsq̃ue adeone & amare graue est? ah, cui benè tantis
 Par animus flammis! toto de corpore Virgo
 Egit amor, sensi, tenebris hebetantur abortis
 Iam iam oculi, totusque pio immorior tormento.
 Dixerat: & prono collapsum corpore tellus
 Excipit, exanimi similem. iacet inclytus heros,
 Quem non instantes acies ferrataque quondam
 Agmina, collati quem non furor iraque Martis
 Fregerunt, victori animum submittit amori.

Fortis amor, quid non mentes, afflataque cogis
 Corda potens, semel ut tacito sub vulnere magnæ
 Infedisti animæ, sacroque hanc numine tangis?
 Iamque viri exsanguis pallor complectitur artus,
 Decurruntque oculis lacrymæ, perque ora cadentes,
 Perque sinum, nimios solantur pectoris ignes.
 Ter grauidos tollens oculos, ter rursus anhelans
 Deficit, & paruo suspirans murmure, IESVM
 Ingeminat, donec tandem vix languida vitam
 Vena notat, victusque animus se deserit ipse.
 Assyriis veluti cum flos emarcidus aruis
 Languescit sitiens, ubi siccos Sirius ardens
 Vrit agros, tenerisque humorem subtrahit herbis:
 Ille iacet, languensque suo sub pondere, fessum
 Demittit caput, & moriens tellure recumbit.

Viderat hoc, tantos solitus lenire dolores,
 Diuus Amor; dudumque polo miseratus amantem,
 Hic, ô! hic nostris certè dignissimus armis
 Miles, ait. Tantum effatus, cæli atria linquit,
 Aeternique sinum Patris, dulcesque recessus:
 Mox habilem fert ecce arcum, castamque pharetram
 Subnectit lateri, niueum testata pudorem
 Defluit ex humeris vestis, perque alba volutas
 Colla comas dat commotis diffundere ventis.
 Iamque volat, tenuesque leui pede diuidit auras:
 Candenti similis cygno, Maandria longè
 Qui vada prospiciens vel amati stagna Caïci,
 Toto in suppositum defertur corpore flumen:
 Nec mora, nec requies, visas contingere donec
 Detur aquas, notoque humeros inspergere rore.
 Non aliter sacer aetherei puer ales amoris
 Fertur agens, rapidisque celer legit ardua pennis
 Culmina Pyrenes, Manresaque adstitit oris.
 Hic ubi Loiolam prostratum & multa gementem
 Conspiciens, placido subrisit leniter ore;
 Mox sacros retgens vultus, Numenque professus
 Augustum, aethereum, dictis ita cæpit amicis:
 Macste animis, Ignati, humili sic te eripe terræ,
 O natum cælo pectus: sic gaudia vulgi
 Curasque auersans animus, tardantia vitæ
 Præuertit fata, & superis se sedibus infert.
 Pone metum, Loiola, manent te debita cæli
 Atria, sublimemque feret super æthera virtus.
 Antè tamen (duris sed enim sibi gloria rebus
 Sternit iter cælo, superasque euadit ad arces)
 Multa manet fortuna tibi superanda ferendo.
 Hesperidum illustres terras antiquaque linquens

*Teſta patrum, Venetas primùm ſiſteris ad oras.
 Inde per Ionium magnum Samaritida ſolus
 Attinges terram, & Syria potieris arenâ.
 Hic colles, hic arua ſacro decorata cruore,
 Et Solymæ decus antiquum ſpectare iuuabit.
 Hic vbi Bethlemij latitans ſub ſtramine teſti
 Paruulus in ſtipulâ iacuit Deus: omnia ſacro
 Perfundes gemitu, lacrymasque ad ſingula mittes:
 Donec te tandem, poſt tot discrimina, poſt tot
 Exhaustosque mari vâſto terrâque labores,
 Auſonia excipiet ſacræ intra mœnia Roma.
 Hic locus, hæc ſedes, magnarum exordia rerum
 Hæc primùm adſpiciet, primùm mirabitur auſus.
 Hic (ô cælo optata diu terræque voluptas!)
 Orta tuis tandem auſpiciis illa inclyta ſurget
 Loiola manus, mundi melioris origo.
 Quæ rem Chriſtiadum, quæ Religionis honorem
 Excipiat labentem humeris: hæc aurea reddet
 Sæcula, & innocuos primæui temporis annos.*

*Nunc age magnanimos auſus & clara tuorum
 Facta recenſebo, pulchram longo ordine gentem,
 Loiolidasque tuos, venturâque ſæcula pandam.
 Salue animis inuiſta phalanx, magnique parentis
 Illuſtris ſoboles, ſalue, rerumque virumque
 Magna altrix, geminum factis quæ compleat orbem.
 Adſpicias ut primas acies, prima agmina ducant
 Heroës bis quinque, polo capita alta ferentes,
 Magnanimum genus? his populos, his vltima latè
 Terrarum, duce te, cælo parère videbis.
 Hic, cui diffuſis volucer pulcherrimus alis
 Signat iter, primus cæptis ſe grandibus addet
 Allobrogum de gente Faber: quem deinde ſecuti
 Codurius, Iaiusque potens, fortisque Broëtus,
 Quique tuos olim ante oculos cæli aurea victor
 Sidera, & æthereas primus petet Hoſius arces.
 Qui quantos tollant animos, quæ robora paruis
 Promittant olim auſpiciis, ſpes, aspice, quantas.
 Ille, vides? nigrantem humeris qui ſuſtinet altis
 Æthiopem, perque Eoas ſubuectat arenas
 Arduus, innumeram ducens longo agmine turbam,
 Xauerius, magnum nomen, ſimiliſque parenti
 Progenies, inuiſtum & inexſaturabile pectus.
 Hic ille eſt, primus Ditis qui compede victos
 Auroræ ſoluat populos, noctique profunda
 Eripiat: Iapones ſuper, & Trauancoris oras,
 Æthiopumque domos nigras, finesque Meluccos,
 Chriſtiadum pia ſigna feret, delubraque ponet.*

Diuorum oraculis iam nunc Gangetica tellus
 Expauit Venturum, imis Styx horruit Undis:
 Ecce venit, venit ecce, Afras obeuntia terras
 Peruadit Victor maria, ambagesque Viarum.
 I felix, Franciscæ, animi, pete Regna per Undas
 Barbara, surgentemque diem coniunge cadenti.
 Virtutis meta illa tue est; angusta videri
 Cui poterunt, gemino quæ sol despectat Olympo.
 Perge celer; cerne ut flexo tibi poplite supplex
 Illinc Iaponia, hinc Vincetas ferat India palmas:
 Vtraque crudeles tenebras, duram vtraque noctem
 Auerfata, nouæ inclamat primordia lucis.
 Hunc tu olim, Ignati, spoliis Orientis onustum
 Adspicies, tecumque inter decora alta repostus
 Diuorum, paribus tecum celebrabitur aris.
 Proximus ille, animi felix Læinii alti,
 Eloquiique potens, doctæ qui flumine lingue
 Purpureos inter Patres cætusque Verendos
 Primæuæ innocuam labis, scelerisque paterni
 Puram animam, puros Matris tutabitur ortus.
 Crescentem hic primus sobolem, primusque tuorum
 Imperium excipiet: magnus cui deinde subibit
 Borgia, progenies Regum de sanguine, & altis
 Diues aus: viden' ut capitis regale decorum,
 Abiectosque Ducum titulos, proauitæque sceptrâ
 Sub pedibus premat, atque animo super altior exslet?
 Heu! tantis solum ex opibus sibi dextra reſeruat
 Infelix leti simulacrum, atque omnibus æquos
 Augusta magnæ cineres & tristia spectra.
 Quantos illa viro gemitus lacrymasque ciebunt!
 Quin & quos olim mittet tibi Belgica tellus,
 Mentis Euerardum celsæ, patiensque laborum
 Adspice Barzæi pectus; soli ille secundus
 Xauerio, fines Arabum, scelerisque capacem
 Armusiam, Ditis sedem, sub legibus æqui
 Mittet, & irato rursus componet Olympo:
 Donec summa dies, tantarumque Ultima rerum
 Mors stantem inueniat pugilem, residesque morientem
 Voce viros, acie ex mediâ cæli inferat astris.
 Te quoque, magne Pater, quem iam noua limina mundi
 Exspectant frustra, te magne Anchieta canemus,
 O decus America: rerum namque inclytus ille es,
 Ingentumque potens operum, quem subdita quondam
 Miretur natura, tuoque elementa resignet
 Imperio, iussisque lubens parère laboret.
 Littore te positus genibus iamque athera multâ
 Lassantem prece, marmoreis Velut æquora muris

Pendebunt circum, & superincumbentis aque mons
 Immoto hinc atque hinc stabit ponto, otia mentis
 Rumpere securæ metuens: sic littore rubro
 Ductori Isacidum sacro, turbæque sequaci,
 Dissiliente freto elatis maria alta stetere
 Fluctibus, & circum grauis unda pependit euntes.
 Quis procul inde oculis sese mirantibus infert
 Egregius specie iuuenis, cui lilia palmæ
 Præstendunt, niueusque humeris dependet amictus?
 Virgineos nosco vultus, nosco ora, piique
 Innocuam Gonzagæ animam: quas ille suorum,
 Quas matris cernet lacrymas? quæ bella mouebit
 Heu durus nato genitor? sed fortior altis
 Aude animis, generosè puer; voto annuet ultrò
 Ferreus, & cæli vincet rectique cupido.
 Tum verò optatâ cum te in statione locaris,
 Exutus curas humiles & splendida vincla,
 Angelicam includes intra sua gaudia mentem.
 Huic sese comitem, patriæ noua gloria gentis
 Iunget amans Kostka, ille almi flos integer aui,
 Extendens virtute annos & tempora factis.
 O dilecte Deo iuuenis, amor ætheris alti,
 Quid tibi mentis erit, cælo cum lapsa supremo
 Dulce tibi pignus, parui pia viscera Nati,
 Virgo-parens geminas ultrò deponet in vlnas?
 Adspice vt innocuos affligat dulciter artus
 Victor amor, nimioque gemat rude pectus ab igne.
 Heu miserande puer! gelidi date fluminis undas,
 Lenimenque mali, & sacris solatia flammis.
 Fortunati ambo! pariter pietate vel æuo
 Consimiles animæ, ite piæ duo Matris alumni,
 Æthereamque pari Reginam cingite cætu.
 Cernis vt inde aliud signis fulgentibus agmen
 Ductor agat felix Antonius? adspice summa
 Ora virum, densosque humeros: heu prodiga vite
 Pectora! quis pulchros obitus, quis barbara Regum
 Tormenta, aut tantos exæquet fando labores?
 Quis pœnæ genus omne? en vt sua quisque recenset
 Supplicij decora, & subeunda insignia mortis.
 Leti omnes, omnes præcincti tempora lauro,
 Tendentesque manu palmas, victricia signa:
 Omnibus vnus amor venienti occurrere fato.
 Antonî ante alios, cælo quem suspicis alto
 Attollentem oculos, primum latus hauriet ensis
 Barbarus, inuictoque ibit de pectore sanguis,
 Qui fortes in bella animos, deuotaque pulchræ
 Agmina militiæ, in tantos audere triumphos

Impauidoque neci doceat succumbere vultu.
 Adspice ut ingentem sustentet pectore siluam
 Rudolphus, meritumque oculis suspiret olympum:
 Cui comes Alphonsus sub ferri pendulus ictu
 Canitiem inclinat venerandam, & sanguine multo
 Fœdatus vultus fuluâ demittit arenâ.
 Te quoque, Riberi, lacerum crudeliter ora
 Oppetere adspiciet multo decoranda cruore
 India, materies sacri fecunda laboris.
 Quas non illa virum cædes, quæ funera cernet!
 Hic patulum Sosæ pectus, densisque rigentem
 Corream telis; cerne hic multo igne micantem
 Abrami truncum. At tantis patet ampla triumphis
 Terra parum, restant pulchræ quoque conscia laudis
 Æquora: nōne vides ut qui te nomine reddet
 Magnus Asebedus, medium inter cædis aceruum,
 Bellantumque suorum acies celoque cadentum
 Agmina, dux ipse æthereæ simulacra Parentis
 Inuictâ tendat dextrâ? pigra corpore multo
 Stant maria, & medio natat omnis sanguine classis.
 Nec minùs hinc Italæ malè discors Anglia Romæ
 Scuiet, in propriam exacuens odia aspera prolem.
 En & Garnettos geminos, laqueoque decorum
 Edmundum, terras inter calumque nefandâ
 De trabe sublimem: subit hinc tanto excitus ausu
 VValpolus, longâ sequitur quem morte necandus
 Fortis Ogilbæus: quoties tibi dira reuinctos
 Extendent artus immanis pondera ferri!
 Eripient quoties somnumque & barbara noctem
 Tormenta ex oculis! O Anglia, & inclyta quondam
 Regna Britannorum! prô quæ tam dira libido
 Innocuas animas crudeli absumere ferro?
 Infelix quæ te nocti manus eximat atræ!
 Tu ne pone animos proles pia, perge per ipsas
 Clara neces patriam calo transscribere gentem.
 Sit fera, sit quamuis ingrata Britannia mater,
 Et cæptis inimica tuis; ast mitior illam
 Respiciet quondam Deus, & fera pectora flebet.
 Non ego te, ô inuicte Heros, atque inclyte sanguis
 Transferim, Gonzale: tibi Cafraria nigra
 Et vastis superanda manet Monomotapa terris.
 Hic ubi collisas fauces, positasque beati
 Corporis exuias alto sub gurgite Nilus
 Excipiet, tantumque diu seruabit honorem.
 Illi autem gemino quos tollit ad æthera trunco
 Crux alta, adductoque rigent colla ardua ferro,
 Eoum decus hoc primum, Iaponia pubes.

Adspice ut immani præfixa hastilia ferro
 Excipiant latere inuictæ, vndantiq̃ue cruore
 Hinc atque hinc, lato per apertas vulnere costas
 Magnam animam cælo fundant plaudentibus astris.
 Huc geminas huc flecte acies: hos adspicis ignes,
 Pascentemq̃ue suis glomerata incendia membris
 Victorem Spinolam? flammæ undique & undique fumi
 Voluitur in cælum nubes, & sidera lambit.
 Ipse ignis rapidi cinctus lucente coronâ
 (Tormentum!) totos hinc atque hinc liquitur artus.
 Iamq̃ue adeo exsuperant flammæ, iamq̃ue intima rodit
 Pestis edax, stridunt nerui, crepitantiq̃ue ossa:
 Stat Carolus, non vultum Heros, non ora retorquet;
 Sed grauidos multo igne oculos, & morte natantes,
 Immotos tenet, & cælo defigit anhelus.
 Victor io, bellator io: sic nubila supra
 Jam purus, iam terræ expers, iam simplicis auræ
 Fertur ouans animus, cognataq̃ue sidera standit,
 Quod concreta negat carnis se tollere moles.
 Nec pudeat seros tantâ de stirpe nepotes
 Aut humiles meditari ausus, aut cedere duris?
 Nunc age, Canisios magnos, animamq̃ue Roberti
 Sublimem, multoq̃ue afflatam numine mentem
 Adspice Suarezî, circum quem plurimus ambit
 Scriptorumq̃ue ordo, seriesq̃ue immensa laboris.
 Parte aliâ Molina potens, & Vafquius acer,
 Gregoriusq̃ue, & sancti assertor Lessius equi,
 Doctrinæ impallescent chartæ; vulgoq̃ue relicto,
 Naturæq̃ue Deiq̃ue ardent euoluere leges.
 Vis etiam Alphonsi curas, vis docta capacis
 Otia Corneli, ingentemq̃ue videre Toletum?
 An diues Palmi eloquium, & vibrantia Strada
 Fulmina, terrasq̃ue populosq̃ue arsurâ per omnes?
 Heu feta rerum mentes, pulchraq̃ue quieti
 Instantes animæ, arcani quibus aurea veri
 Copia, diuiniquæ fluent de pectore rores!
 Quæis latè hæreseos noctes, exosaq̃ue cælo
 Somnia, diuinæ retégant in imagine lucis.
 Quæ tunc quæ studiis auidæ feruere iuuentæ
 Atria conspicias? quæ non alto ore sonabunt
 Limina, quæ regio docti non plena laboris?
 Quis te Barrete indictum, aut te Ouiede, relinquat,
 Æthiopum sidus geminum, semperq̃ue madentes
 Imbre pio Roderici oculos, lacrymasq̃ue perennes?
 Quis placidam Realini animam, aut te maxime Claudi?
 Gaudebunt alij doctis insistere curis:
 Ferrum alij, durumq̃ue aduerso pectore fatum

Excipient, alij calo sub utroque iacentes
 Lustrabunt terras, & vix loca cognita Phœbo.
 Haud equidem inuideas; sed enim penes una tuendi
 Imperij te cura manet: tu laudis auitæ
 Heredes firmare animos, Aquaniua, memento.
 Hic qui ponè subit Claudî latus, ordine magni
 Proximus imperij, cui iam vestigia & agrum
 Scipio prætentat gressum, cui plurima circum
 Tempora canities, longo venerabilis ævo
 Mutius; hic auctum tot nunc labentibus annis,
 Et rerum serie immensâ numeroque virorum,
 Iam grauidum excipiet cœtum, molcmque subibit.
 Sic age, magne senex, plures longæuis in annos
 Commissam rege progeniem: mens alta senectæ
 Nil debet, vires addet tuus ille labori
 Par animus, fessoque ævo prudentia maior.
 Ne dubita, veniet lustris fugientibus ætas
 Post emensa poli centenis cursibus astra,
 Cum primum nata repetens exordia prolis,
 Optati dudum sæcli celebrabis honorem.
 Tum verò, æthereis quâ circumuoluitur astris,
 Applaudet rerum tantis progressibus orbis,
 Exiguæque manus mirabitur incrementum.
 Ante alios tibi Roma parens sua gaudia plenis
 Effundet studiis, vultuque fauebit amico.
 Nonne vides ut Purpurei sacer ordo Senatus,
 Urbanusque Pater de collibus annuat altis,
 Quoque laborantis molem suffulserat orbis
 Numine, nunc sacros animet prior ipse triumphos?
 Quæ tibi tunc, Muti, perfundent gaudia pectus,
 Cum totum adspicies misceri plaufibus orbem?
 Sic olim Ignatî tellusque & maximus æther
 Prouehet in maius sobolem, frustra que fremente
 Inuidiâ, procul illa poli caput inseret astris,
 Fortunæque vices, annosque & tempora supra.

Ast tu qui summo niueus procul agmine fulges,
 Quò fessum, Berchmanne, rapis? decus addite magnæ
 Belgarum genti, quantæ virtutis imago
 Virgineo sedet in vultu? quis candor, & ille
 Frontis honos, ut terrâ humiles deiectus ocellos!
 Quàm benè quæ iunctis seruât tria pignora palmis,
 Diuisumque animum & ternos testantur amores?
 Fortunate puer! nam te terræ inuidet æther,
 Et rapit ante diem virtus maturior annis,
 I Superum miscere choris. date lilia plenis
 Belgiadæ calathis, tumuloque inspergite flores.

His Amor Ignatî demulcet pectora dictis;

Sic claram factis sobolem, sic fata recenset,
 Et vastas series, & res & tempora rerum:
 Edicens super hæc calo quas auspice ponat
 Imperio leges, vitæ quæ iura regendis
 Det Sociis, quibus usque decus tutentur auitum.
 Quæ postquam Ignatio diuus puer ordine longo
 Expedit, perque ambages perque omnia duxit;
 Protinus opposito connitens poplite neruum
 Erigit, & geminis adducit cornibus arcum.
 Iamque adeo pharetrâ depromit amabile telum
 Acrè micans, radiisque aureis atque igne coruscum.
 Nec mora, multo illud nisu neruoque sonante
 Impellens, Tantâ tantus flammâ ardeat, inquit.

Dixerat; ignauamque cito per inane volatus
 Spernit humum, tenuesque volat leuis ales in auras.
 At verò Ignatius percussus arundinis ictu
 Pectora, diuinoque animum succensus ab aestu;
 Euigilat tandem, somnoque solutus amoris
 Dulcè gemit, tollensque oculos suspirat IESVM.
 Nec iam se capit ipse, & flammis saucia corda
 Expleri nequit: inde iterum secum omnia versans
 Hæret, magnarum defixus imagine rerum,
 Ardescitque animum totus, gaudetque tuendo;
 Et proliis iam nunc flagrat venientis amore.

Vita Societatis mixta.

— Hic fas per limen vtrumque
Solut habet, geminoque facit commercia mundo.

*Clandia-
nus,*

Atlantis facunde nepos, summiq̃ue Tonantis
Nate, cui mundi limen vtrumque patet;
Certè ego pratulerim cunctis tua numina diuis,
Quis polus aut pelagus maxima Regna dedit.
Fortunati omnes, dominos quos pontus adorat,
Quique aliquod celi cum Ioue munus habent.
Sed tua quis numeret praconia maxime diuim,
Patre minor tantum, primaque cura patris?
Qui modò Calicolum latè dominaris in aulâ,
Et modò quâ pelagus totaque terra patet.
Iupiter humana vestitus imagine formæ,
Sorte tuâ voluit muneribusque frui.
Tecum deserto visit mortalia calo,
Gestit inque humiles Baucidis ire casas.
Est hac vera tua laus, ô Loiola, cohortis,
In cuius laudes terra polusque patent.
Quæ nunc vi mentis peragit commercia celi,
Terrarum meritis nunc sola cuncta replet.
Tunc quoque, cum siluas fertur per & inuia saxa,
Mente Hyadum calcât Pleiadumque domos.
Nec calo affixam terrarum incommoda turbant,
Nec terræ immemorem detinet ipse polus.

Y 3

Regula

Regula Societatis absque obligatione peccati.

Vis maxima, sed sine vinclo.

Adspecte, quodcumque hoc schema est: natura quod artem,
 Quodque ars naturam vincere possit, habes.
 Natura superatur opus, dum surgit in altum
 Protinus ex imo fluminis unda vado.
 Antlia cogit aquam sursum: Vis maxima: Vinculis
 Compeditibusque carens antlia cogit aquam.
 Non, si mille etiam foret hæc adstricta catenis,
 Promptius assueto cederet unda loco.
 Sic quoque quæ nostros informat Regula mores,
 (Sed cuius nullum læsio crimen habet)
 Non vinculis animos subigit: Vis maxima amor est:
 Quod sursum traherent vincula, tollit amor.
 Ille etiam proprio quæ spectant pondere terram
 Attrahit, & vilem spernere cogit humum.
 Fac terrore animos percellat Regula culpæ,
 Forsitan accipiet roboris inde minus.
 Fortius impellit, multoque potentiùs urget,
 Cum semel in docili pectore regnat amor.

Pauper.

Paupertas sapiens.

Ne perimant, pereant.

Adspecies? incubuit nigro nox horrida ponto:
 Abstulit aduersus carbasa tensa Notus.
 Heu! quid agam? tonitru disruptus inhorruit æther,
 Fulmina que irato lumine crebra micant.
 Imminet ante oculos leti crudelis imago:
 Me miserum! multo pressa carina mari est.
 Quid iuuat Eois redeo quod diues ab oris,
 Si tamen hic auidis piscibus esca nato?
 Hæc mea, quæ reueho argenti que auri que talenta,
 (In domini cadem nata talenta sui)
 Omnia sunt ponti iam præda futura rapacis:
 Ite tamen potius quam perimatis opes.
 Ite, ait: Oceano que patri & pia munera Nereo:
 Ni fallor, placant munera sæpè deos.
 Dixerat; & mærens congestum abiecerat aurum:
 Ecce redit pulsâ candida nube dies.
 Et benè habet: dubiæ spes emptæ est certâ salutis:
 Hoc satis, amissæ si tribuistis opes.
 Interdum lucro est perpeßum in tempore damnum:
 Sic benè, ne perimant, proiciuntur opes.

Pau-

Paupertas expedita.

Liber ab exuviis.

Qui cupis excelsi superare cacumina montis,
 Abiice per colles quod malè fertur onus.
 Sit licet exiguum, quod tecum ferre laboras,
 In iuga nitentem res quoque parua grauat.
 Magnum iter, hinc altas Superùm conscendere sedes:
 In cælum facili non datur ire viâ.
 Quid tamen est? adèò cacus nos fascinat error,
 Congerimus cupidi quo teneamur onus.
 Atria marmoreis molimur nixa columnis,
 Et pulchro claudi carcere quemque iuuat.
 Murice Sidonio quæ tincta est vestis, & aurum,
 Quod melius tegeret barbara terra, placet.
 Dic mihi, quid refert ferro stringaris an auro?
 Num magis auratis ferrea vincla grauant?
 Liber ab exuviis Elias sidera scandit:
 Cuncta, sequi si vis, abiicienda tibi.
 Quando è sublimi turres decrescere cernes,
 Totâque non magno Regna minora globo,
 Diuitias alias aliâ regione petendas
 Dices, & paruum, quidquid hic orbis habet.

Paupertas quaestiuosa.

Οὕτως ὕπολιν κέρδ' αὖ ἐστίν.

Sic perdere lucrum est.

Εἰδύλλιον. Ἀλίου.

Μὴ φύγε τὰν πενίαν, ὅτι πλετίσδ' οὐσά τις ἐντί.
 Πάνθ', ὅς' ἔχεις, ἴδι, πώλασον, καὶ δαΐε πένησιν·
 Ὡς ὕπολιν, μέγα κέρδ' ὦ. Ὅλον γ' ὀλίγῳ Σοφὸς ἴσκι.

Πτωχὸς, ὅτ' ἐν καλὰ μὼν καλύβας δομάτεσσιν, ἰαυὼν
 Κεῖτο, βρύῳ ἐπ' αὐτῷ, φεαγμοῖσι παρ' ἐνοσιφύλλοις,
 Τίς γε πένων· ὦρα τοὶ κάλαμοι ὧ τοὶ καλαθίσκοι,
 Ὀρμειά τε, βρόχοι τε, καδὰς τε, τὰ φυκίοντα
 Λῆδα τε, καὶ τὰ γήϊνα, καὶ ἐν χόινων λαβύρινθοι.

Μεσο-δὲ-νύκτον, ἀνδρ' ἐν κοίτας βρασμὸς ἐγειρεῖ
 Δώμα ὠρεβρεμέων, καὶ εἰς θ' ἔα σέλμα ἄκλασε,
 Τοῖ' ὅτε τοῖς ἐπάρσισι λέγα. Ὑψηλὸς ἐφάνθην
 Ἐν πέτρᾳ μέμαώς δι' ὅταρ, θοάων δὲ δόλοιν
 Ὅμματι ναχορδύως, ἔπαγόν τε μαδδύματι, θυμῶς.
 Καί τις ὀρεξάμεν' ὦ, καὶ ῥέει αἷμα, σιδάρω.

Αὐτὰρ ὁ ξυὺ μεγάλῳ παλαίσταν ὑφ' ὕδασι ἀχθῆ
 Ἀγκύλος εἶχ' ἄγαν κάλαμ' ὦ. πόκα, θαυμά τ' ἰδέσθαι
 Χρυσὰ παχυνθέντα τὰ ῥάμφια, ἰατά τε χρύστοι,
 Ἡ' τε Ποσειδάωνος ἀν', ἢ Θέτιδος φίλον, ἰχθυῶν
 Τὰν γήϊνον ἀπέλυσά τ', Ἀνक्ति τε δάων ἔπεμψα.

Εἶδε· καὶ ἐδέποθ' ὄρεξ', ἔφα, ἐπ' ἐλλοπιεύσῃ,
 Ἀλλὰ δὲ τᾷ μῦθ' ἀρξέει μάκαρ αἰὲν ἐν ὠλῇ.

Z

Pauper-

Paupertas sibi sufficiens.

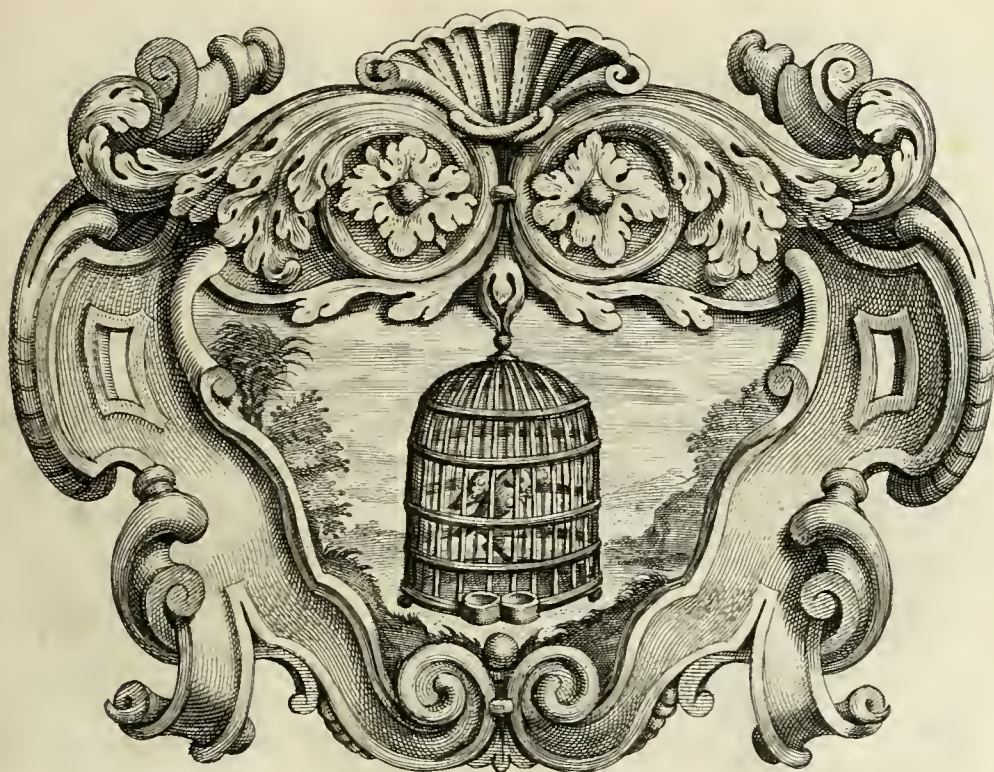

Hoc sat opum est.

B Eatus ille, qui mali Cupidinis
 Lucrique turpis inscius,
 Agit remotus improbis negotiis,
 Sacro quietus otio.
 Quid institor tumultuans secat mare
 Opum expetitor inquires?
 Nec Indiae feracis ima viscera,
 Midæve Virga diuitis
 Hiantium leuabit improbam sitim,
 Cupidinemque noxium.
 At ô quid infrementibus ruis fretis,
 Et intonante Nereo,
 Cohors IESV? an Indicum vehes ebur?
 Micantibus coralliis
 Ratisque diues aureis monilibus
 Redibit orâ ab Indicâ?
 Egena tentat inuium & ferox solum,
 Futura præda Barbaris.
 Redit cæterua seruitute libera
 Dei redempta sanguine.
 Sat his superque scipio atque mantica
 Opum benigna porrigit.

Pauper-

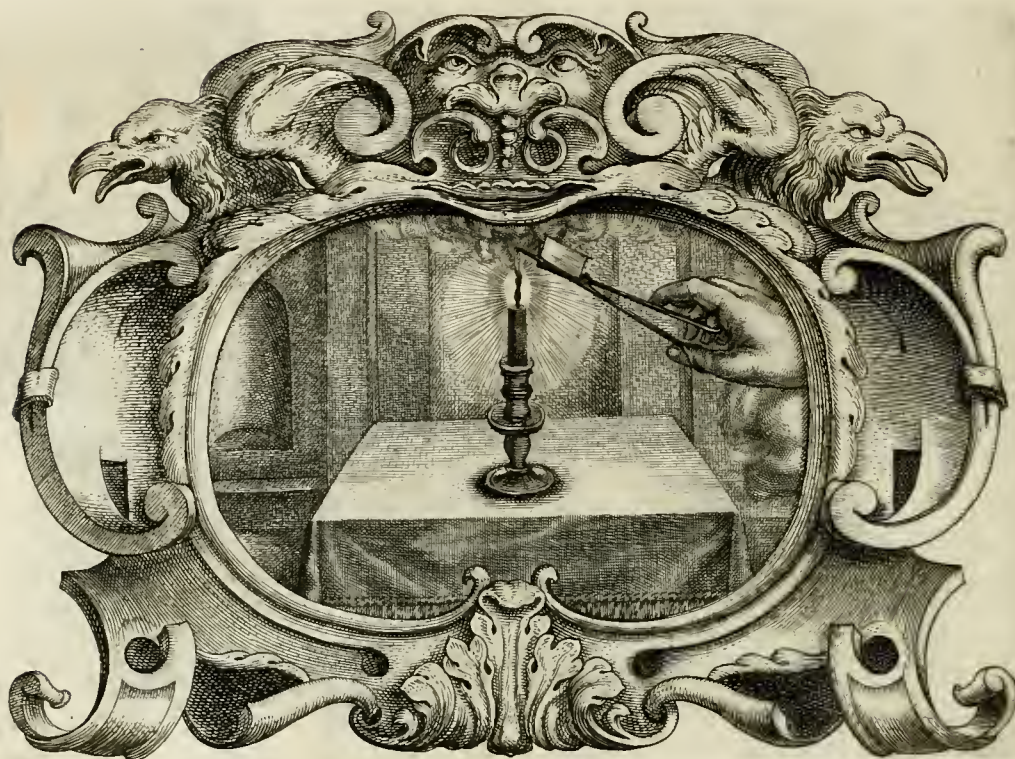
Paupertas omni curâ soluta.

Aliunde pascitur.

QUæ clathris inclusa suis tibi cernitur ales
 Garrula, non messes, non alimenta parat.
 Quoque oblita sui magis est, securaque pastus,
 Ingeminat querulo gutture dulce melos;
 Hoc pastum dominus studio propiore ministrat,
 Cui placet argutis vox tenuata sonis.
 Quid malè solliciti curis gens stulta grauamur?
 Pauperiemque pati grande putamus onus?
 Libera si gaudet, nullisque obnoxia curis
 Mens fuerit, Vanæ cur sitiantur opes?
 Quid dabit argenti congestum pondus & auri,
 Cumque ferace solo millia multa bouum?
 Et quæ gemmifero nascuntur in æquore conchæ,
 Diuitiisque comes qui solet esse timor?
 Illa, nec inuideo, teneat, qui ferre labores,
 Et miser in mediis sustinet esse bonis:
 Multaque possideat fecundæ iugera terræ,
 Cui placet in curas area lata suas.
 Hæc cupiat quicumque volet, mihi viuere paruo,
 Et Superis tantum posse placere sat est.
 Id modò contingat, spernam pluuiasque Notosque,
 Quæque fauent segeti sidera, quæque nocent.
 Dum benè teste polo viuiam nullius egenus,
 Nil mihi, qui pascit cuncta, deesse sinet.

Paupertatis splendor.

Deme superflua, crescet.

Adspecte, ut obscuro voluatur in aëre fumus:
 Fœdæ nescio quid lumina noctis habent.
 Crede mihi, splendor, modò deme superflua, crescet:
 Utile nonnumquam damna tulisse, fuit.
 Frustrâ diues opes multo sibi congerit auro,
 Cultaque centenis iugera bobus arat.
 Ah, malè vita mari, sæuis malè creditur Euris:
 Quid geris infestâ tristia bella manu?
 Nempe per & pelagus, duriq̃ue pericula Martis,
 Infelix miseras quærit egenus opes.
 Omnia ferre iuuat, modò sic vitetur egestas:
 Scilicet hæc omnis caussa caputq̃ue mali.
 Falleris: id multi serò voluere, quod horres,
 Stramineâ ignoti delituisse casâ.
 Non semper vilis, non semper turpis egestas:
 Pauperibus certè laus sua sæpè manet.
 Non auro meriti decus immortale Poëtæ,
 Non opibus partum nomen Homerus habet.
 Ecquid opes? fuluæ nisi pondus inutile terræ:
 Abijce; spernentem gloria certa manet.
 Sic tibi maior erit contempto splendor ab auro,
 Crescere quem magnæ non patiuntur opes.

Castitas Religiosa voto adstricta.

Canitis surdis, canitisque ligatis.

Quem sequeris fucata dolis, male suada voluptas,
 Affixum puppi certa tenere latus?
 Quæ tibi sollertem fiducia fallere Ulysses,
 Sæua licet moueas æquora carminibus?
 Frustrà equidem canitur surdo, caniturque ligato:
 Durior hic scopulis, surdior æquoribus.
 Et raucis minùs audit aquis, cui Virgine cerâ
 Sunt obseptæ aures, quem sua vincla tenent.
 Scylla ferox Nereusque fremant, fremat atra Charybdis,
 Quæ dubias rabido turbine versat aquas:
 Inter & irati metuenda pericula ponti,
 Inter & æquorei murmura vana Dei,
 Sit fragilis, sit firma parum caro nostra, phaselus
 Quâ dubium vitæ sollicitamus iter;
 Per Syrtes medias, per inhospita saxa Maleæ,
 Inueniam tutas per fera monstra vias.
 Vincula vota mihi, crux malus, Tiphys IESVS:
 Pro pelago lacrymæ, pro statione Deus:
 Anchora spes, cor acus, velum suspiria, clauus
 Firma fides, ventus gratia, remus amor.

Castitas integra.

Rubus ardens incombustus.

A Mramides quondam sacri sub vertice Sinæ
 Duxit pastor oves fugitiuus :
 Hic siluam, ut fama est, dictu mirabile! flammis
 Illasam crepitantibus uri
 Vidit, & obstupuit, cupidusque repentè cucurrit
 Cernere non notum prius ignem.
 An minus est primâ iuuenes ardere iuentâ,
 Intactosque Cupidinis igni
 Nec Veneris sentire faces, licitôsve Hymenæos,
 Captos virginitatis amore?
 Sic pueri formâ egregij & florentibus annis,
 Clari nobile semen Iudæ,
 (Fertur ubi Babylona superba Semiramis olim
 Coctilibus super aëra muris
 Et lento excelsas struxisse bitumine tures)
 Ausi spernere iussâ tyranni,
 In visu horribiles coniecti protinus ignes
 Illustres animas posituri;
 Illæsi patrio cecinerunt carmina ritu,
 Ceu platani tegerentur ab umbrâ.

Cor castum Dei speculum.

נפש טהורה נמשלה עם אלהים

אם לבבי טהור וכל קרבי זכיתי
 מה יפה תארי כי לעליון דמיתי
 בשמש ופעתו מופיע צהר יום
 והדרת מאורו שלך במעון מים
 ראית צורתו ודמיון כבודו
 צבוע בלי צבע ויצר אצבעו
 בן בי יתן צלמו עליון ואל תהים
 ואתה ידירו ובאישון בת ענים

Assimilat mens casta Deum.

*Dum rutilus nitidas sol fontis conspicit undas,
 Solis in illimi forma relucet aqua;
 Oppositamque refert oculi pupilla videntis
 Effigiem; & speculis oris imago micat.
 Sic mens pura, Deo pupillâ charior ipsâ
 Est oculi; similem nam videt ipse sibi:
 Agnoscensque suos in casto pectore vultus,
 Mox amat; & dio mens fit amore Deus.*

Castitas

Castitas minimè sterilis.

Fecunda mater gaudiorum. *Aug. lib. 8. Conf. c. 11.*

Iam sol immodicos refert calores:
 Pendent vndiq; leta ferta templis:
 Et quæ semina tradidit colonus
 Telluris gremio siticulosa,
 Tristes Pleiadas timensque Coros,
 Magno fœnore reddidit colono;
 Sat quamuis grauibus subacta rastris
 Austri senserit impotentis imbres,
 Et cæli furias, & incitatos
 Nimborum sonitus tonitruumque,
 Mater sedula seminumque nutritrix.
 Verùm nec Geminos, amica nautis
 Visit sidera, nec feri Leonis,
 Nec Cancri subit æstuantis ignes
 Sol cæli decus arbiterque frugum,
 Purum at Virginis emicat per astrum.
 Inunc qui steriles laceßis annos,
 Quos virgo benè transigit pudica:
 Quamuis aspera moribusque tristis
 Odit delicias, manuque nescit
 Spumantis pateram tenere lacchi.
 Si non est Veneris leuis sacerdos;
 Non inter Charites Cupidinesque
 Arguto pede subfilire nouit;

Non ignes Iouis aut faceta Martis
 Incestos didicit referre amores;
 Est magni tamen hospes una Solis,
 Qui terra decus, arbiterque cæli.
 Hinc messem legit illa gaudiorum,
 Quam non à Libyæ Indiæve campis
 Aut molles Arabes, leuæve Seres,
 Aut gnari Tyrii secare pontum
 Extremo cupidè aduehant Eoo.
 Non hæc gaudia nouit impudica
 Hostis virginæ cohors pudoris:
 Sed casti genij alitès amores,
 Et quos ambrosiæque nectarisque
 Molles ducere Cælitum liquores
 Sinit Virgine natus è Parente
 Et cæli Dominus solique IESVS:
 Et quos syrmate candido decoros,
 Pulsantes citharas loquace plectro,
 Et castâ modulos chely sonantes,
 Inter lilia Vallium rosasque,
 Et pulchra Elisij vireta campi
 Ducit virginæ chori Sacerdos,
 Et cæli Dominus solique IESVS.

Castitas

Castitas otio inimica.

Otia si tollas, periëre Cupidinis arcus. *Onidius.*

Fortè senem iuuenis findentem viderat arcum,
 Inque humeris Veneris quæ gerit arma Puer:
 Parce, ait, ah! teneri ne frange Cupidinis arma:
 Ipse sui læsus numinis ultor erit.
 Insanum ô quoties cupies reuocare furorem,
 Cum miser haud Vanas experiëre minas?
 Se Volucrem in pectus mittet Puer ipse sagittam;
 Hic medio victor prælia corde geret:
 Hic magnum duris versabit in ossibus ignem:
 Tunc nimium sævam, stulte, querëre manum.
 Mobilis est quamuis, non semper commouet alas;
 Et quamuis puer est, quo timeatur, habet.
 Testis erit, sit serua licet Brisëis, Achillis;
 Hæsit in indomito pectore certus amor.
 Quid? quod Alcides, domuit quæ monstra, subactus
 Hac tenuit dominæ mollia pensa manu.
 Ridet ad hæc, geminatque senex violentius ictum,
 Et pharetram Pueri frangit inertis onus.
 Tum, Cur numen, ait, læsi metuamus Amoris?
 Non nisi quod tribuunt otia robur habet.
 Otia si vitas, periisse fatebitur arma,
 Et vinci facilis cedit inermis Amor.

Castitas tenera.

Si tangas , frangas.

Fortè minùs casti confuso flumine cœni
 In conchâ facem miscuerant pueri:
 Pressa inflabatur teneris & arundo labellis,
 Effectrix operis Dædala arundo noui.
 Ecce tibi, calami genialis flamine bulla
 Exiguo, calum iussa subire, micat.
 Paruula, sed liquido gemmantibus undique stellis
 Concludens gyro, quidquid in orbe nitet.
 Hei mihi quàm tenero mundi omnipotentis imago,
 Quàm latet angusto machina tanta sinu!
 Picta superficies distinguit mille colores,
 Vixque decus tantum, cùm nitet Iris, habet.
 Denique tam placidè cernens per inane volantem,
 Penè aliquid, dixi, numinis instar habet.
 Eia ergo, mea bulla! ô formosissima bulla!
 Exsilio, manibus luminibusque sequor.
 Percita vix primùm flatu digitòve propinquo,
 In lacrymas cupidis it resoluta oculis.
 O benè diuinum mens Virgo imitata nitorem,
 Complectens paruo numina tanta sinu!
 O pulchra! ô tenera! attactu dum frangeris uno,
 Fis labe, fletu non reparanda tuo.

Casti-

Castitas sit intaminata.

Vapor rapit omne decus.

N Vper amor nitidum cū se censore notaret
 Crystallo, Scythicis quæ glaciata iugis,
 Miraturque comam fuluo quæ pulchrior auro,
 Miratur primis amula labra rosis:
 Dum se ridentem ridet, dum singula laudat,
 Vrentesque oculos, purpureasque genas;
 Flammeus oris honos, & lactea colla pruinis,
 Et frons sideribus splendidiora placent:
 Dumque suo similis Narcisso arridet imago,
 Ingemit, & gemitu Vitrea plana replet.
 Ilicet omne decus vapor eripit, atraque nubes
 Ora superfusus occulit in tenebris.
 Vicinæ cautus Veneris contagia vitet
 Suadeo, qui castæ lilia mentis amat:
 Si purâ ut speculo Numen tibi mente renidet,
 Ah, caue; vel labes una fugare potest.
 Inficit afflatu, licet oscula blanda propinet:
 Aura maligna rosæ, Cypridis umbra nocet.
 Vidi ego sideribus certantia lumina, quæ nunc
 Aut fumo, aut turpi putria tabe fluunt.
 Alciden memorant, niuis instar sole fluentis
 Vicinâ tactum sic periisse lue.

Castitas poenitentia armetur.

Odi profanum vulgus, & arceo. *Horatius.*

Histris, ut perhibent, olim deprensa per agrum,
 Viderat instantes in sua terga sues:
 Extimuit, saltumque petit, notasque latebras;
 Hic coluber tumido sibilus ore micat:
 Agglomerant hircique canesque in bella parati:
 Quid faciat? spes est nulla relicta fuga.
 Ore canis, lingua coluber, sed cornibus hircus
 Instat, fulmineo dente timendus aper.
 Vix misera in tantos histrix patet vnica morsus:
 Et tamen aduersa praelia fronte parat.
 Profuit interdum desperauisse salutem:
 Gloria multiplici maior ab hoste venit.
 Hostes missilibus (quæ sub cute condita) telis
 Arcet ab attactu corporis illa sui.
 Sic tandem victique fatigatique recedunt:
 Illa domum nullo vulnere laesa redit.
 Vicit, iô, ingeminantque ferae, texuntque coronam:
 Insonuit lato murmure saltus, iô!
 Iustius intactum seruabit Virgo pudorem,
 Si tamen arcendis hostibus arma geret.
 Arma; quibus, sibi se dum subiicit, omnia vincit,
 Et vires auget debilitando suas.

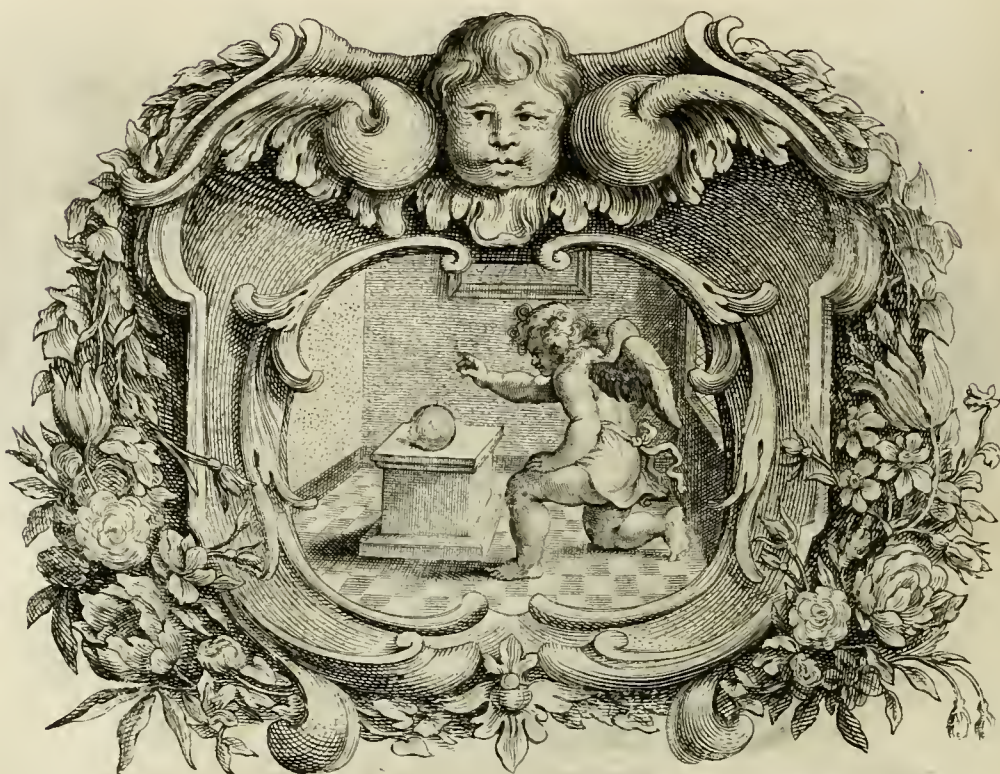
Castitas fugiendo vincat.

Fuga laurigeros parit illa triumphos.

Qui cupis aeternis Agni comes ire triumphis,
 Calcat ubi niueo gemmea prata pede;
 Et proprium pleetro modulari carmen eburno
 Inter virgineis lilia mixta rosis;
 Nosti quâ vincas hostem ratione? timendo,
 Et celeri; suadet quam timor ipse, fugâ.
 Nec modo congressum; primamque auertere pugnam
 Idaliæ cursu præcipitante sat est:
 Eminus adspectum, seu Phorcidos ora Medusæ,
 Degenerem quamuis increpet, usque fuge:
 Impiger ut visis è montibus eminus vrsis,
 Hinnuleus matrem per nemora alta petit:
 Ut tenera immani pauet agmine cincta luporum,
 Spem vitæ à trepidis agna petens genibus.
 Nec pudeat; fuga laurigeros parit illa triumphos:
 Hac crebrò Parthus victor ab hoste redit.
 Pollicitus quamquam dona immortalia Daphnæ
 Phœbus erat, fugiens plus tamen illa tulit.

Obedientia facilis.

Quolibet impellas digito.

Sphæra manu artificis lauem tornata per orbem
 Cùm parte ex omni stet benè nixa pede,
 Quolibet impulsu digiti properatque manetque,
 In partesque omnes præcipitata ruit.
 Loiotea sequi signis fulgentia IESV
 Castra, nec indecòri puluere, quisquis amat;
 Tessera prima illi, fingi ac pendere iubentis
 A digito, ut celeri voluitur orbe globus.
 Nec maneat, tuba dum claro sonet aenea iussu,
 Incumbatque graui pondere suada potens.
 I satis, ut totum velut orbis obambulet orbem:
 Vnica, quodcùmque est, littera planat iter.
 Quàm citò, quàm latè, mentis discurrit acumen
 Quà regitur; nubes prauolat atque Notos:
 Peruiam, Æthiopasque petit, fluidasque Moluccas,
 Aut sola, quæ mediis torret adusta dies.
 Nec mare, nec tellus, nec mortis imago moratur,
 Tartareamque vibrans saeva Megera facem.
 Nil opus est igitur digito, dum littera vitæ
 Atque sui immemorem sola sat esse facit.
 Hæc dabit una viam; per aperta, per inuia ducet:
 Penna solo fiet, puppis & vnda salo.

Obedientia nutum intuetur.

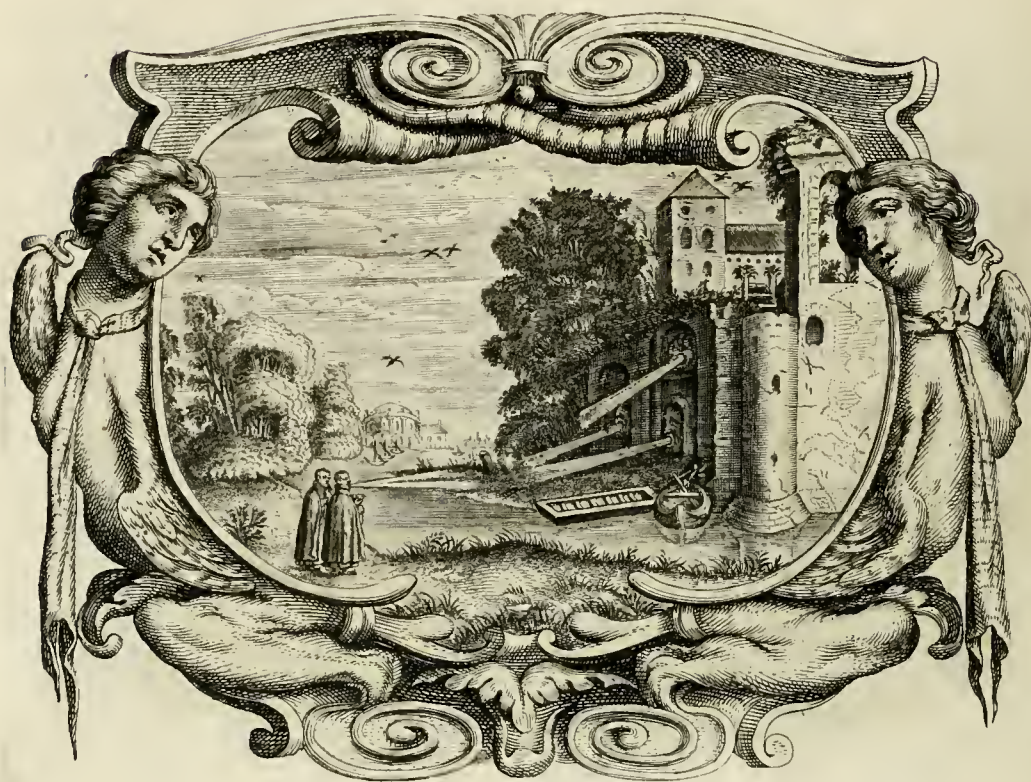

Intenti signum exspectant.

SI quem sanctus Amor docuit parère Tonanti,
 Isque hominum credit voce iubere Deum;
 Emicat, imperij si quæ modò signa notarit,
 Vel nutus stimuli pondus & instar habet.
 Sic quos Roma vetus vidit contendere cursu,
 Ad signum positâ profluere morâ.
 Stabant nudi humeros, plantasque & pectora nudi,
 Falleret implicitos ne toga longa pedes:
 Intenti stabant oculis Prætoris in ora,
 Donec erat pandâ mappa remissa manu.
 Tum verò mora nulla; velut per cærule puppes
 Quas celer Eurus agit, corripuere gradum.
 Continuo totis plaudebat Roma theatris,
 Visaque currentes ore manuque sequi.
 Non minus exspectat signum nutumque iubentis,
 Et levis, abiecto quod remoratur, adest,
 Quisquis ad obsequij satagens pertingere metam,
 Sperat agonotheæ præmia ferre Dei.
 Huic fauet Indigetum plaususque dat omne theatrum:
 Et ponit meritis laurea ferta comis.

Obe-

Obedientia prompta.

Præuenit imperium.

Echo.

Q *Væ mea dicta refert vixdum vocitata? citata.
 Cur de rupe cauâ prompta reclamationat? amat.
 Vix pleno prolata sono præceptâ, recepta.
 Præuenit imperium nescio quis, scio quis.
 Ergo meo nutu tu velles viuere? verè.
 Sed mea iussa forent num tibi grata? rata.
 Littera an vna tibi satis, i, dum dicitur? itur.
 Ergo etiam hîc aliquis ardua querit? erit.
 Ad Garamantas iter placet vt moueamus? eamus.
 Num quis & ad Castrum littora vadit? adit.
 His veniet messis fecunda laboris, ab oris.
 His aliquis fidei dogma propaget! aget.
 An tormenta feres tot acuta, tot aspera? spera.
 An tibi flagra, cruces, dulcia sputa? puta.
 Talia dius amor quid agit dum parturit? vrit.
 Ergo graues nulla res in amore? moræ.
 An loca senta situ tua cura parabit? arabit.
 Euge nouâ surget fruge nouale. vale.*

Obedientia velox.

Necdum lingua, suum dextra peregit opus. *Martial.*

AD nutum vocis si quid benè scribere certas,
 Crede, aliquid vocis debet habere manus.

Si nescis, rapidæ similis fluit illa sagittæ,
 Anteuolat Zephyros, anteuolatque Notos.

Si nescis, verbo mentis secreta loquenti.

Imminet, & quamuis vix benè iussa notat:
 Sapè etiam officiosa nimis præcurrit, & ante
 Imperium vocis dextera carpit iter.

At tu, cui studium substrata per æquora chartæ
 Arbitrio vocis præcipitare stylum,

Sis memor, articulos agitare citatiùs Euro,
 Cùm sua crispatis murmura scribit aquis.

Illa quidem lento quæ pingit singula ductu
 Puncta manus, studij nomen & artis habet:

Illa tamen quia sæpè suo se pigra labore
 Impedit, ad laudem prima venire nequit.

Tu properare memor, calamo præcurrere voci
 Si potes; & palmam præripuisse potes.

Sic Loiola suos docuit parère Sodales,
 Mandatum celeri præueniente manu.

Sic meritis prima esse potest, quæ turba laboris
 Obsequium calo pendere prima potest.

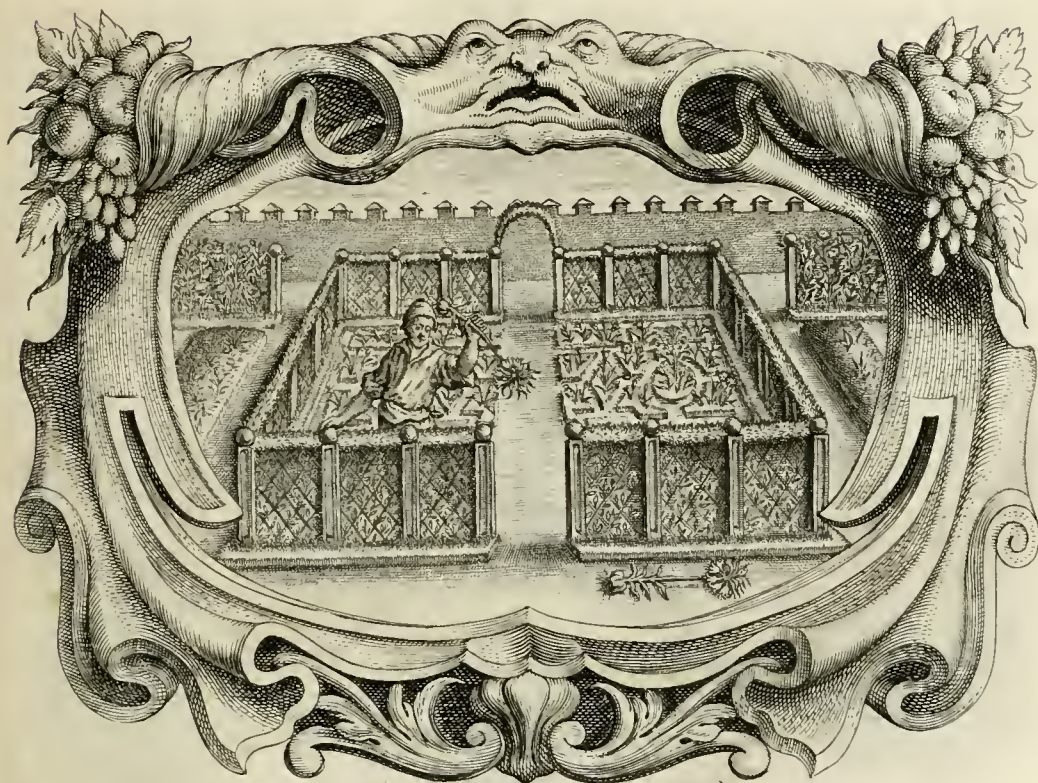
Quartum Societatis votum, obedientia
Summo Pontifici.

Respicit astrorum Regem.

Versat amor florem, tractumque cupidine vultus
Nequidquam Boreæ seuior aura quatit.
Seu primo Phæbus collustret lumine terras,
Prima videt Clytie prosequiturque diem:
Seu medius calo, occiduis seu proximus undis,
Impigra Phæbeas itque reditque vias.
Impatiens flecti, fert libera colla Cupido,
Et nisi quæ fecit, vincula nescit amor.
Vincula dius amor Sociis aptavit IESV,
Atque humeris pennas in sua iussa dedit.
Pontificis gaudens hic iussa capeßere cætus,
Currit ad Eoos, currit ad Hesperios.
Arctæos placuisse putet; velocior Austris,
Tutus ab Arctæo frigore carpet iter.
Ad nutum sequitur, mediosque per ætheris ignes,
Et si quæ nondum cognita Regna latent.
Munera nulla petit: placuisse est munus amanti,
Cetera dedidicit querere nudus amor.

Votum repudiandi honores.

Grauis est odor.

Sis licet irriguo florum studiosus in horto,
 Flos tamen hic quare despiciatur, habet.
 Sat nitet Augusta decus Imperiale corona,
 Sed facit ingratum perniciosus odor.
 Scilicet augustis nil quidquam rebus inesse,
 Et fictâ specie magna placere reor.
 Ne nimis externo fidendum crede decori;
 Sapè sub hoc aliquid, quo capiare, latet.
 Plus honor abscondit, quàm quidquid amabile præfert,
 Nec quo displiceat sustinet esse palàm.
 Este procul vana, speciosa pericula, laudes;
 Pompa coronati verticis esto procul.
 Quæ grauis est gemmis, est & grauis Infula curis;
 Quodque tegit, tutum vix sinit esse caput.
 Esto, sit eximium sublimes scandere sedes:
 Securus est humili delituisse loco.
 Nimirum celsas conuellunt fulmina turres;
 Et quod conspicuum est, in sua damna pater.
 Vix datur in summo cuiquam diu stare: cadensque
 Læditur hoc grauius, quo magis altus erat.
 Quamuis emineas Romano clarior ostro;
 Ostro si careas, tutior esse potes.

Societas honore contempto illustrior.

In tenebris clariùs astra micant.

Cynthia si cælo bigas properantior vrget,
 Dum nondum occiduos Phæbus inaurat agros;
 Et fratri comes ire parat, currusque superbos
 Iungit, & in mediam prouocat astra diem;
 Lampade Phœbeâ vultus extincta nitentes,
 Cum grege nocturno Cynthia tectâ latet.
 Ast vbi sol currus deuexo margine ponti
 Soluit, & Occiduis lumina mersit aquis;
 Hesperius, & toto Phœbe pulcherrima cælo
 Fulget, & in tenebris clariùs astra micant.
 Dum tenebras quærit, mundoque ingloria, cælo
 Loiola soboles viuere teste parat;
 Dum refugit titulos & inutile nomen honores
 Respuit, & quidquid vulgus inane stupet;
 (Testis lior erit) totum diffusa per orbem
 Impleuit famâ solis vtramque domum.
 Certus honor sequitur fugientem, idemque sequentem
 Ludit, & è tenebris lux inopina venit.

Ambitio

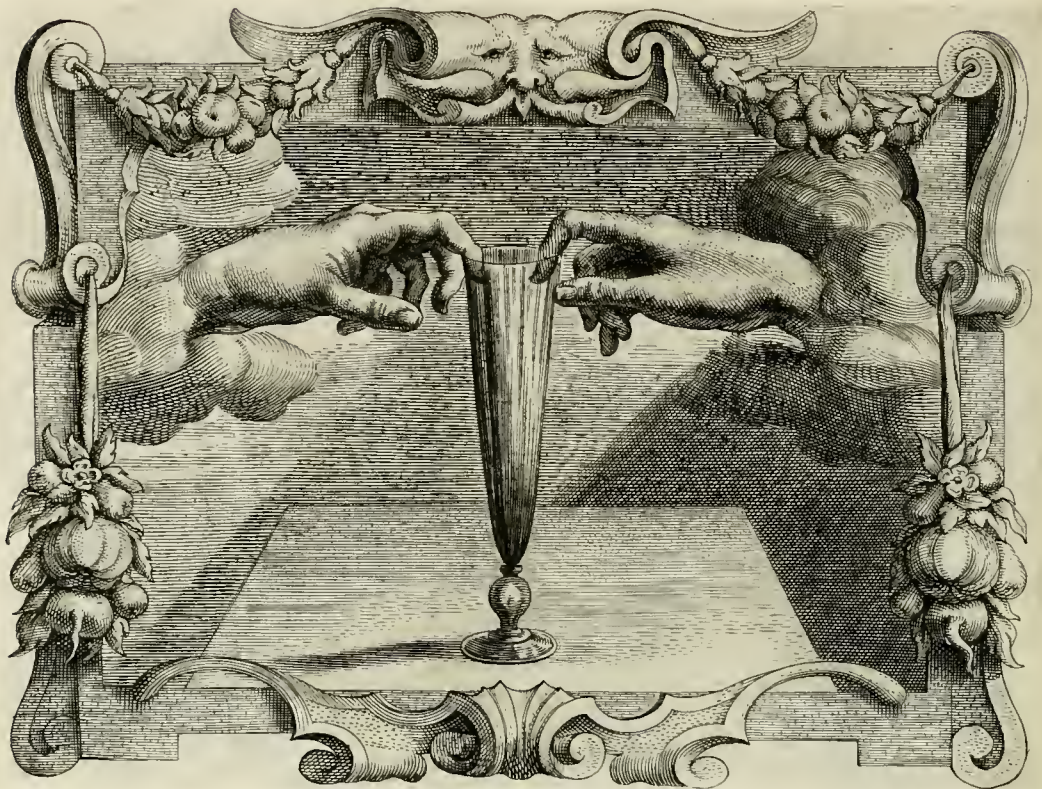
Ambitio periculosa.

Si tumeas, timeas.

ET tamen est ventis qui vitam credat & undis,
 Quamvis tot perdat ventus & unda rates.
 Exitij causam malè sospes præbuit Argo,
 Cum tetigit portus Thessala terra tuos.
 Scilicet iratis erat hæc mergenda procellis,
 Quæ docuit vetitas currere prima vias.
 Utilis exemplo paucorum pœna fuisset:
 Post hos equoreas nemo bibisset aquas.
 Successu primo multis fiducia crevit,
 Qui tamquam domitum non timuere fretum:
 Aut si non domitos, ponti sibi quisque benignos
 Insanâ finxit credulitate Deos.
 Iamque, Caphareis qui pænè natauerat undis,
 Audet ad Euboicas tendere rursus aquas,
 Inque mari medio plenis decurrere velis,
 Fata nihil digitis quinque remota timens;
 Dum tandem rumpant turgentia lintea venti,
 Et bibat infestum quassa carina salum.
 Qui sapis, exitium non dispar crede timendum,
 Quando tibi vano pectus honore tumet.

Votum non laxandæ paupertatis.

Laxari impatiens.

N Ec citra certos stare inuiolata, nec ultra
 Religiosa potest rectè consistere fines
 Paupertas. Illam nuper docturus alumnos
 Insignis contemptor opum, morumque Magister:
 Vos quibus, inquit, opes hic aspernando paternas
 Amplior athereis accrescit census in aruis,
 Angustam, inuenes, præ laxâ discite amare
 Pauperiem: sordet laxata, angusta nitescit:
 Hac animum ditat, depauperat illa; nec audit
 Sancta, suum nomen titulosque angusta tuetur:
 Deque scypho Vitreo coni referente figuram
 Desumens exempla, Ex hoc cognoscite, dixit,
 Virtutem; Vitro nam tota relucet in isto:
 Ars semel à primo postquam secreuit aceruo
 Materiam calicis, flatuque manuque figuram
 Indidit; antè suos fractâ compage recurreret
 In cineres, laxam quàm se patiatur abire
 In formam: sic, cùm semel in sua membra redegit
 Pauperiem manus & diuini Spiritus oris,
 Dissilit in partes, si laxas; pulchraque Virtus
 In vitij sordes & arena transit amorem.
 Hoc cauet, & fragilem voto mens provida munit.

Renouatio votorum.

Nexus non sufficit vnus.

N Vlla quies in amore datur : quis comprimat ignem?
 Feruida flamma moras , otia nescit amor.
 Siqua potest cessasse , potest periisse fauilla;
 Deses ab extincto proximus ardor erit.
 Pectus amans , triplici quamuis adamante reuinxit,
 Hæc magè , dum renouat vincula , stringit amor.
 Vulnus alit , flammisque nouas , noua spicula vibrat,
 Amplexuque nouo vincula multiplicat.
 Et quoties sacros , sua vota , retractat amores,
 Et quoties renouat gaudia , vincla facit.
 Sic hedera , iunctâ quamuis radice ligantur,
 Et trunco teneras applicuere comas;
 Assurgunt , ramosque nouis complexibus urgent,
 Quaque patet quercus , Bacchica ferta gerit:
 Non hedera , nexus non sufficit vnus amori:
 Mille hedera amplexus , mille requirit amor.

Renouatio spiritus.

Nouum mutor in alitem. *Horat.*

Vix benè conclusit proprio se carcere bombyx,
 Et nouus inde tibi protinus ales adest.
 Iam vigor, & volucres creuère in tergora penna:
 Qui modò serpebat, si lubet, ecce volat.
 Nempe sibi talem format natura recessum,
 Remigij alarum quo fabricetur opus.
 Ite agite, & sacris, Socij, vos claudite septis,
 Roboris ætherei crescat ut inde vigor.
 Innouat hîc vires, hîc sacra semina flammæ
 Sufficit, hîc alas Dedalus aptat amor.

In idem Emblema.

FAlleris ô, quicumque negas reparabile damnum,
 Quando sua in miseros viscera pandit amans.
 Pande age, nec turbæ quidquam renouatur egenti;
 Tempus erit, vires cum renouabit amor:
 Se tibi prostituit, totosque exenterat artus
 Bombyx, inque tuas viscera fundit opes.
 Nec mora longa, nouus super athera tollitur ales:
 Quis benè iacturam sic reparasse neget?
 Nec mora longa, nec est cur sit mora longa; rependet
 Quæ benè consumpsit, robora dius amor.

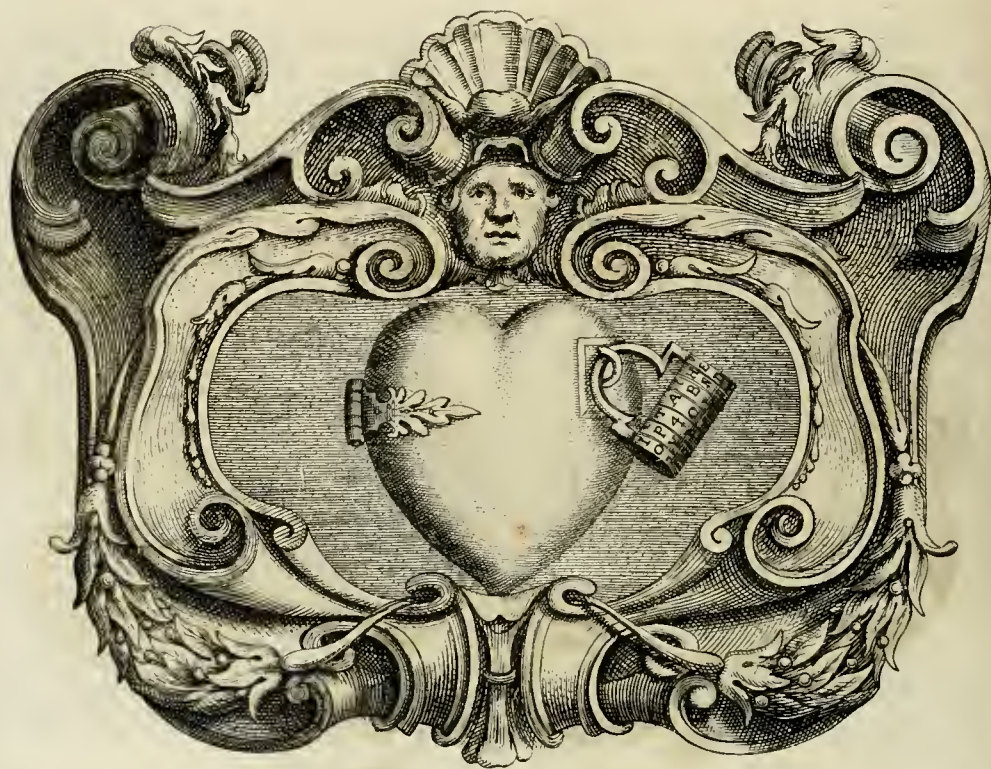
Recessus annuus ad vacandum spiritualibus exercitiis.

Dum condor, fecundor.

F Elicis arua Mempheos, cultissimi
 Celebrata tellus ingenti,
 Nunc æstuosis occupata fluctibus
 Totoque Nilo condita;
 Vnde vberis pinguedinem glebæ trahis,
 Datura fenus nobile:
 Quod esse messes Africa malint suum,
 Suumque malint Gargara:
 Sic semper almo manet ad plenum tibi
 Opulenta cornu copia,
 Vt à profanis expediti cætibus,
 Strepituque curarum procul,
 Sanctæ recepti solitudinis sinu
 Silentio recondimus,
 Quod efficaci germinet propagine,
 Fructusque diffundat suos,
 Quacumque pulchrum diuidit Phœbus diem,
 Per vtramque mundi regiam:
 In hoc latendo nobiles, quod conditi
 Opima condimus bona.

Ratio conscientiae Superiori ad nutum reddenda.

Tantum opus est verbo.

P Rò Superi! quantis tegitur mens abdita claustris!
 Prò Superi! quantum pectora noctis habent!
 Dum faciles aditus spondet sera, perfida fallit;
 Et quæsita diu littera, vana subit.
 Pectora concutio, claustrumque reuellere tento:
 Nequidquam immoto cardine claustra rigent.
 Excute corde seram, cuius sibi conscia lucem
 Mens fugit, & cæco carcere clausa latet.
 En patuit facilis sera, vox retinacula soluit:
 Vox aperit, doctâ vox benè iuncta manu.
 Prasidis ad vocem sic se mens intima pandit,
 Cæcaque conuerso cardine claustra patent.
 Tantum opus est verbo. quod non vis saua reuellet,
 Reclusum verbo, littera iuncta dabit.
 Tantum opus est verbo, noctemque seramque refringet,
 Et totos pandet mens adaperta sinus.

Dimissio

Dimissio è Societate IESV.

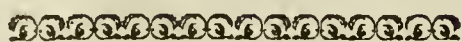

Nil dabit inde minus.

ET nosti, & verum est; non est iactura dolori,
 Vineam quam curuâ falce putata tulit.
 Nec minùs inde suis sub veris tempora gemmis,
 Nec minùs autumnò stabit amœna botris.
 Viderit hanc, carmen philomela datura subibit;
 Viderit hanc, sistet sæpè viator iter;
 Atque omnem tacito percurrrens lumine siluam,
 Hæc, dicet, magnas vinea fundet opes.
 Vina per & terræ, per & æquora vasta profundi,
 Auehet ille rotis, auehet ille rate.
 Felix, qui coluit, qui dente putauit adunco,
 Scilicet illa suæ præmia falcis habet.
 Hæc ille: at mihi non tali cum iudice res est;
 Perge, intermissum carpe, viator, iter.
 Sed tu, fabor enim, Loiola ô clara propago,
 Vineam nos simili fertilitate beas.
 Vndique diffusis complex virtutibus orbem;
 Nulla tuis usquam fructibus ora caret.
 Tempore quemque suo refeces licet vndique ramum,
 Si qua fides viti est, nil dabit inde minus.

SOCIETAS IESV. Anagr. VITIOSA SECES.

I M A G O PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS.

S I V E

De incremento & progressu Societatis vsque
ad hunc annum sæcularem.

C A P V T P R I M V M.

Prima Sociorum collectio, Ordinis fundamentum.

*Diversa
Religioso-
rum Insti-
tuta.*

VE M A D M O D V M mundi huius Conditor Deus, ut in tanto opere suæ pulchritudinis ac potentiae vestigia adumbraret, præter spectabilem hunc ornatum adeò multiplici varietate distinctum, diuersam agendi vim, dissimilesque naturis rerum propensiones indidit: ita in humanis animis (qui quoddam huius Vniuersitatis breuiarium sunt) præter caelestium decora gratiarum, quibus eos ad dignam amore suo venustatem perpolit, efficaces imprimit motiones; quibus in varia inclinati, dum alius aliud amplectitur sanctioris vitæ genus, collectas in illo bonorum Oceano virtutum excellentias, diuisim & per partes æmulentur ac repræsentent. Hinc adeò disparia virorum Deo famulantium studia, adeò diuersæ nitentium ad perfectionem viæ. Sunt qui in æternarum rerum contemplatione defixi, ut affluenti cælitus dulcedini vacuum atque expeditum præbeant animum, à negotiis eum curisque prorsus abducunt. Sunt qui non tam mentis, quam corporis exercitationibus dediti, in charitatem & misericordiam totos se effundunt; & inter nosocomiorum squalorem, inter reorum ac mancipiorum ergastula, æuū consumentes, quidquid solatij calamitosis adferunt,

ferunt, suas delicias putant. Alij iuuandis magis animis, quàm corporibus intenti, sic agendi contemplandique studium conferunt atque commiscunt, vt neque in degustandâ suauitate diuini colloquij causas deferant proximorum, neque in ferendâ proximis ope diuinam familiaritatem negligant: sic se sibi excolendis perficiendisque impendunt, vt partem curarum ad communem vtilitatem deriuantes, quod priuatim proficiunt, id omne publicè velint prodesse. Priores in loca sola abdunt sese, & procul ab omni strepitu sancta sectantes otia, secum toti & cum Cælestibus degunt. In solem posteriores & puluerem prodeunt, oppida atque agros percurfant, diurnis contentionibus nocturnas vigilias addunt, quietem denique in laboribus, in hominum consortio Dei præsentiam & congressum quærunt. Laudabili vtrique, quia non tam suo, quàm æternæ Mentis, cui suas attemperant rationes, ductu atque consilio. At iam eò redierat Christiana res, vt (quod magnus olim Aphraates dicebat) vel ipsos eremi cultores ad leuandas Ecclesiæ calamitates, tamquam assuetas secreto virgines ad restinguendum paternæ domus incendium, par esset in publicum prodire.

*Ecclesiæ
necessitas
tempore
Ignatij.*

Fluctuabat multis locis Religio: fœdabantur castissimi ritus: Pro-
uinciarum olim constantissimarum lababat fides, salus periclitabatur. Quâ in communi necessitate & discrimine, suis dumtaxat commodis & saluti vacare, non tam virtutis studium, quàm laboris fuga poterat videri. Eam ob rem Ignatius auersatus iam vanarum rerum illecebras, vocantiq̃ue ad meliora Numini obsecutus, postquam priuatæ satis pietati indulgisset, hausissetq̃ue de cælo, quod in alios cum fructu posset & sine periculo transfundere; ad ferendas miseris suppetias, firmandumque quâ posset, Ecclesiæ statum, curas suas omnes cogitationesque conuertit. Quid tamen aut in illo, aut in quocumque suam solius operam conferente, tantum præsidij? Nec vnus omnibus prodesse poterat, nec vllis admodum diu. Iungere ergo cum pluribus studia, & adlegere Socios visum est: qui eius primùm operâ incensi, dispergerent deinde alerentque in posterum flammam, & frigescente sæculo Christianæ pietatis ardorem renouarent. Id primò in Hispaniis Barcinone Salmanticæque tentatum. Vtrobique conatu maiori, quàm successu. Multos sigillatim virtuti conciliauit; qui sibi ad laboris societatem fideliter adhæreret, reperit neminem. Nimirum satis erat, hoc Regnum magnorum virorum feracissimum nouæ Congregationis Auctorem protulisse, initia progressusque alteri debebantur. Ita transplantari amant quidam fructes, nec nisi aliò traducti in arbores excrescunt.

*Ad nauandam
Ecclesiæ
operam
Ignatius
Socios col-
ligit.*

Parisiis, celeberrimo per Christianum orbem litterarum emporio, vt maior florentissimorum iuuenum ex omnibus Regnis eò confluentium copia, ita faciliior fuit certiorque delectus. Primus adscitus Petrus Faber, natione Allobrox. Nec ægrè viro sancto adhæsit, qui sanctitatem à puero fuerat amplexus. Plus in Xauerio desudatum, quasi iam tum portenderetur, in illo vno de millibus multis agi. Is Pompeiopoli Regiâ Nauarræ vrbe nobili profapiâ natus, illud modò spectabat, vt ad aggenitam familiæ bellicam laudem sapientiæ decus adiungeret. hoc difficilius ad infima atque humilia animum inflexit. Sed eum, vt relu-

etaretur; Ignatium, vt instaret, mouebat magna indoles. Norat vir prudens, in incultis agris ex inutilium herbarum luxurie fertilitatem colligi. Norat equorum domitoribus ferocissimos placere: eos esse, qui, vbi frenum pati didicerint, aduersam frangant aciem, & per prostrata cadauera equitem suum ad gloriam vehant. Nec diu elusus labor. dedit mox manus, & contumaciam strenuitate pensauit. Inde Iacobum Lainium Seguntinum, & Alphonsum Salmeronem Toletanum, cum ingenij studiorumque similitudo socialisset inter se; salutis & perfectionis studium ad Ignatium aggregauit. Post hos Nicolaus Bobadilla Palentinus, primum officiis delinitus, mox vitæ proposito coniunctus est. Sextum se addidit Simon Rodericius Lusitanus, acri iuuenis ingenio & indole præclarâ. Claudius Iaius Gebennensis aliquantò post; postremi duo, Ioannes Codurius & Paschasius Broëtus, Belga hic, ille Allobrox, post Ignatij Luteriâ discessum se coniunxere. Ita ex paucis hominibus, patriâ, ætate, moribus, consilio discrepantibus, velut ex variis elementis, pulcherrimi corporis coaluere principia. Nec diuersitas vel auspicio caruit, vel fructu. Quod natione differrent, monebantur non ad alicuius se gentis, sed ad omnium populorum salutem congregatos. Consiliorum dispar ratio subitæ conuersionis consensusque Deum prodebat auctorem. Cetera dissimilitudo documentum dabat posteris, vt, cum adeò dissidentes non nisi per charitatem coiuisse cognoscerent, eodem vinculo continerent communitatem suam, quo esset initio colligata. Paucitas verò, cum operum quæ aggressi sunt magnitudine composita, quantum admirationis habet? numquam manifestius fuit, virtute potius quàm numero, concordia & conspiratione quàm magnis apparatibus, res geri. Quamquam verisimile est, Ignatium, dum nouam condere militiam in animo haberet, hos velut Præfectos Tribunofque selegisse, de reliquis copiis satis securum, si idoneos Duces nactus esset.

CAPVT SECVNDVM.

Alterum Societatis incrementum in Ordinis confirmatione.

REs erat vnius ætatis, paucorum hominum societas. Vt perennaret, Religiosum Ordinem condi placuit. Assensit Paulus III. Pontifex Maximus, eâ lege, vt, quoniam exercitus in morem variis distingueretur ordinibus, Professi, qui velut prætoriani milites sunt, supra sexaginta ne essent. Sed vbi arborem plantaueris, difficile est crescenti legem præscribere. Dante incrementum Deo, nequidquam obicem ponas. Quos verò nouæ huic propagini diuina bonitas auctus sponderet, non dubiis apparebat indiciis. Vixdum in Europâ firmare radices cœperat; & iam vsque ad vltimas Orientis terras lato penetrarat prouentu: vix paucis inferre se prouinciis; & iam plerasque sui desiderio complerat. Studia ciuitatum, postulata Principum, vota populorum, per litteras atque Oratores indies adferebantur. cumque vnâ obuersarentur oculis animarum pereuntium strages; videbatur quoddam miseria

*Professorum
numerus
restringitur
ad
sexaginta.*

*Societas à
pluribus
populis ex-
petitur.*

riæ genus, non posse miseris subuenire. Quid tamen plurimis fieret, si adeo angustis circumdata cancellis, nec terminos suos Societas, nec labores proferre posset? ostensum sibi, non concessum auxilium dicerent; miserabilius perituri post spem salutis. Quid? in immensum crescerent hæreticorum cateruæ, exiguus ad Ecclesiam manipulus accederet? latissimos India offerret campos, colonorum non admitteretur copia? Nec hoc pro suâ pietate voluit, nec pro ratione muneris fas esse Pontifex iudicauit. Quàm ergo prius prudenter, velut in experimentum, hunc recenti Religioni limitem definiuerat, tam postea beneuolè dilatauit; vt, si Deo videretur, crescente indies numero, & in Patrum locum nouâ sobole adolescente, durationem cum omni posteritate, amplitudinem cum orbis terminis adæquaret. Indulgentia Romanæ Sedis Patribus pro omine fuit. Plures inde cùm lectissimi iuuenes, tum viri atate ac sapientiâ graues adoptati: Societas instar fluminis, perfractis aggeribus, exundare latiùs cœpit. Quis hîc Ignatio sensus, cùm in eum ferè mo- Sociorum numerus crescit ad modum discipulorû dum multiplicari suos cerneret, quo suorum turbam sectatorum Seruator auxisset? decem ille principio; CHRISTVS duodecim selegit. CHRISTIA. Mox ad hos additi duo & septuaginta; Ignatio sexaginta concessi, pari ad priorem numerum accessione. Tandem infinitos Euangelij Præcones orbis habuit, spes erat & Socios sine numero fore. Libet sanè vel hoc nomine diuinæ benignitati referre gratias, quòd quorum maximè vitam nobis imitandam proposuit, eorum similes dederit progressus.

CAPVT TERTIVM.

Tertium Societatis incrementum sub sancto Ignatio.

VTi res, quas terra gignit, ita Regna Resque publicæ se sensim effe-
runt. Vt Roma gentium caput fieret, septingentis annis opus
fuit: tamen, si progressum cum annis conferas, atatem, inquit ille, vl- Florus l. I.
tra putes. Velocior Alexandro victoriarum cursus. At quantis exerciti-
bus quotam terrarum partem subegit? Asiæ, vt nunc est, non maxi-
mam. Plus Christiana virtus potuit. Pauci piscatores orbem non
multò tardiùs, quàm peragrari posset, Deo subdidere. Ita vltra Regna
atque Imperia suos Ecclesia limites protulit, & vbi nulla trophæa ste-
terant, sua signa collocauit. Licetne cum huius progressibus variorum
Ordinum incrementa conferre? Eodem & auctore conditi, & adiuto- Ignatius suum Or-
dinem latiùs quam
vllus Fun-
dator pro-
pagatum
videt.
re promoti, non parum de amplitudine participarunt. Sed id Ignatio
indultum Marcellus II. Papa iudicauit, vt inter omnes, quorum ope-
râ in instituendis Ordinibus diuina Sapientia vsa est, nemo, dum viue-
ret, tantam familiæ suæ, quantam ille, dilatationem viderit. Fuerunt
aliæ fecundæ quidem, & sub ortum suum, instar fontium recens pro-
rumpentium è terrâ, quâ patuit via, se diffundere: sed Fundatorum au- Hist. Societ.
lib. 15.
Societas
vino Ignat-
io per
quatuor
mundi
partes dif-
fusa.
spiciis pleræque vix aliquot Regnorum fines, pauca vnâ orbis par-
tem excessere. Quid Societas? extremas terras, extrema peruagata ma-
ria. vbiq; gentium non sedes modò, sed & Prouincias habuit. in Eu-
ropâ nouem; vnâ in Asiâ (sed quàm vastam?) Indiam, vltimos ho-
minum

*Ignatij de
Societatis
progressi-
bus prædi-
ctio.
Ex scriptis
P. Oliuerij
Manarej.*

minum Iapones complexam : vnâ item in Africâ (ita tum censebatur) Æthiopiam : Brasiliam in Americâ postremam. Quibus quid additura esset dies , nec Ignatium diuina bonitas , nec suos Ignatius celare voluit : quodam enim in morbo , cùm moriturus timeretur , rogantes illos differret suum in cælos discessum ; verendum enim , ne orbata parente nondum roborata familia concideret ; bono animo esse iussit: Deo Societatem, non Ignatio niti. illius fauore, quos videret orbis, in eum diem progressus fecisse, maiores tamen in posterum facturam: ventura tum tempora, cùm ad instar corporum incremento iam factò solidarentur in se, atque ita molis suæ compages disciplinâ constringeret, vt, quæ labis solet esse principium, ad stabilitatem faceret magnitudo. Rara felicitas, sed cuius Ignatius non modò vates, verùm etiam secundùm Deum auctor est. Dum speranda nobis bona prædixit, quid sibi deberetur indicauit. ab eo enim ortum Societas, ab eo, præter perpetuum patrociniũ, augescendi suique conseruandi vias ac rationes habet. Quamobrem, ô Parens optime, ô eximie Ordinis tui, quin & Christiani propagator Imperij, quas tibi grates filij tui, quas orbis referet vniuersus? tu fecundam hanc vitem, quæ modò ab Ortũ ad Occasum palmites explicuit, plantasti: tuis, dum viueres, vigiliis; dum cælos adiisti, meritis excreuit. Tu domus huius Deo dilectæ architectus es: tuum opus primi lapides, tua totius ædificij forma. Vt ruinam ne timeat, fundamenta Christo auspice solidasti: vt tutò assurgat, Regulas tuas velut amissim reliquisti. Ex te fons ille scaturit, qui, vt in fluuium magnum excreveret, allapsos quidem torrentes excepit; sed aquas in origine hausas per sordida terrarum, per amaros Oceani vortices voluit hactenus incorruptas. Tuis auspiciis collectus, tuis etiamnum consiliis regitur hic exercitus: futurus victor, dum ordines in quos discretus, dum relictorum à te armorum vsũ, dum præcepta pugnandi, dum munitiones suas, hoc est tuas Constitutiones, seruabit. Adsis nunc, ô bone, & tuis, vt facis, propitius, quem sperasti, quem spondesti, quem è cælo curasti, profectum intueri.

C A P V T Q V A R T V M.

Propagatio Societatis per Europam.

*Societatis
in Italiâ
ortus &
incrementum.*

EVropa non terrarum amplitudine, sed incolarum præstantiâ nobilissima mundi pars, vti Societatem protulit, ita pluribus locis recepit. Natalis terra Italia fuit, vbi Roma Religiosorum Ordinum parens. Nec vsquam felicius, quàm in patrio solo adoleuit. in Vrbe tribus sub Ignatio sedibus constituta, nunc vndenas numerat. Agnosceres hinc radicem, ad quam frequentes furculi pullulant. agnosceres caput, vbi colligitur, & maximè sese exserit sensuum vis. Inde per nobilissimas Italiæ ciuitates dispersa est. Plerisque sui specimen dederant primi Patres iam tum, cùm nondum Religiosis accenserentur. E nosocomijs ad pulpita prodeuntes, ostenderant non minus sibi esse ad sanandos animos industriæ, quàm ad subleuandas corporum ægrotudines charitatis. Ad famam

famam sic partam vbi faustus de confirmatâ Societate nuntius accessit, quasi si salutis alienæ studium iis vrbibus, vnde discesserant, sui reditus obsidem reliquissent, publicis votis reuocati sunt. Oblata vitæ subsidia, oblata tot ad commorandum sedes, quot incolendis adultior Societas vix suffecit. Posterius, quorum in locum veniebant, horum sibi partes subeundas rati, non cessarunt eorundem commodis populorum perpetuo conatu inferuire, & relictum sibi nomen per ea conseruare ministeria, per quæ fuerat acquisitum. Auctus cum fructu fauor, & quâ maxime creuimus, Principum Ecclesiæ beneuolentia: ad quam tantus nunc à Barberinis cumulus accessit, quantum vti exspectare modestia non sinebat, ita satis agnoscere prohibet magnitudo. Si quid id est, ut illorum apud nos æternet nomen, ipso sæculorum decursu monebimur. Gratitude, quam obliterare solet, renouabit vetustas: fato quodam Societatis felici, ut cum ea per quæ subsistit, Romanis Pontificibus accepta referat omnia, per quæ ornatur, eorum nepotibus debeat quàm plurima. Sic inter Urbis Romanæ decora sunt, quæ Farnesij & Lodouisij cum pietatis in Deum, tum suæ aduersum nos voluntatis augustissima monumenta reliquere. Boncompagni, Aldobrandini, Burgesij, alijque Pontificibus agnati, quàm meritis suis, & illorum fauore magni, tam nominis nostri studiosi fuere. Quid de Borromæis dicam? illud Italiæ decus D. Carolus (cui ut aliquid ad sanctitatem, quâ mundo venerabilis est, Societas contulerit, multò tamen plus debere sibi gloriæ ducit) præter donatam Aronensi Tirocinio domum, tria condidit dotauitque Collegia, Mediolani vnum, per Heluetiam duo: futura, ut putabat, non tam suæ munificentiae testimonia, quàm Religionis per eas oras firmamenta. Pari suos præsidio reliqui per Alpes Principes munuere: utque Italiæ claustra ingruentibus ex vicino hæresibus imperuia facerent, Collegia montibus suis velut arces imposuere. Vicinæ insulæ non minùs nostri cupidae. Sicilia simul ac nouit, expetiuit. Sardinia cum æquè vitiis atque venenatis herbis scateret, hinc antidotum petiit. Sic Corsicam, sic Melitam ingressi sumus. Cretam etiam cum Venetorum, quibus paret, tum Romani Pontificis voluntate inhabitauimus; sed acerbis, quem Venetiis tulimus, casus eò quoque deuenit.

*Principes
Ecclesiæ
Societati
beneuoli.*

*Gluffanus in
eius Vita.*

*Societatis
in maris
Mediterranæi insu-
lis,*

Post Italiam prima nos Lusitania excepit. Venerant eò Franciscus Xauerius & Simon Rodericius, in alterum Orbem Dei nomen, & Societatem, portaturi. Dum Olisipone idoneam ad nauigandum tempestatem expectant, & quid Indis esset sperandum, in Lusitanis docent; ita se probarunt, ut quibus operam ad tempus commodabant, illi propriam sibi fieri ac stabilem vellent. Rogant Regem (erat is Ioannes tertius, quo nemo nascentem hunc Ordinem vel benigniùs excepit, vel fouit studiosiùs) suorum non minorem, quàm barbarorum curam habeat: omni studio conquirendos tales viros; non de manibus, cum haberentur, amittendos: Indiis & sine damno & largiùs prospectum iri, si pluribus (quod virtutis exemplo facturi erant) sibi aggregatis, numerosas eò colonias aut mitterent, aut, si videretur, ipsi deinde ducerent. Quasi iam tum multi essent, diuidi placuit. Simon remanere iussus, Xauerius in Indias pergere, vnus tot regionibus par. Hic vltimum sui monimen-

in Lusitania ingressus.

*Socij in
Lusitaniā
Apostoli
appellan-
tur.*

*P. Consal-
uius Regi
Sebastiano
instruen-
do operam
dat.*

*Araosius
& Faber
in Hispa-
niam mit-
tuntur.*

*Lainius &
Salmeron
Societati
æstimatio-
nem pa-
ruunt in
Conc. Tri-
dent.*

*Franciscus
Borgia in
Societa-
tem ad-
scribitur.*

tum diuinus ille vir, hîc suprema virtutum vestigia in Europâ reliquit. Dubites, beatiorémne Lusitaniam dicas cùm illum accepit, an cùm dimisit. Non potuit certè de iacturâ queri, quæ tam multis lucro fuit. Submissa mox in abeuntis locum noua supplementa: quibus quàm regia benignitas commodam, tam difficilem decessor prouinciā faciebat. Sed vt acres essent, Simonis exemplis & cohortatione, & suo potissimum nomine incitabantur. Apostolos vulgus vocabat. quæ appellatio, quoniam virtute sustentata est, posteris etiam reclamantibus adhæsit. In Indias incertum, an inde transierit, an nouis meritis parta. Gaudebat Rex, Regique virtutibus similis Regina, cum suo iudicio populi sensum conuenire. Secundis de Societate rumoribus, tanquam beneuolentiæ suæ fructibus, exultabant. Nec minima pars in regiam deriuabatur. Epheborum curam sub suum statim introitum Xauerus & Simon susceperant; mox omnis ferè aula quoad animæ res se dirigendam Patribus tradidit. Ne se ipsi, & quod habebant charissimum pignus Reges committerent, euincere religiosa modestia non potuit. Sebastianus suorum spes & delicia, è Societate magistrum habuit. virtutes, quibus æternitatem merebatur, à P. Ludouico Consaluo sunt excultæ. Vtinam illis frui diutiùs Lusitaniæ licuisset! sed Religionis studium, ob quod viuere debebat, animosissimo iuueni gloriosam quidem, at infelicem, in Africano bello mortem properauit. Quo casu quamuis præcipuum Societas columen amisit; non tamen per sua se perennia studia, & salubres in commune labores, destitit dilatare. Ciuitates, quæ Regum vel exemplo, vel voluntate, Collegia nondum admisserant, suis deinde commodis ductæ petiere. Conimbricense vti in vniuersâ Societate primum, ita diu præcipuum fuit.

Orbem complexus Ignatius, non poterat Hispaniæ patriæ suæ deesse. Misit eò Antonium Araosium propinquum suum, virum & pro gentis ingenio feruentem, & aliis naturæ virtutumque dotibus insigniter ornatum. Secutus mox cum Ortisio Cæsaris Legato Petrus Faber. Poterat in illo videri Ignatius ad suos rediisse: adeò Patrem primogenitus filius referebat. Nulli tamen magis, si Araosio credimus, quàm Lainius & Salmeron, dum Tridenti aliud agunt, Societatem in Hispaniis promouère. Reduces ab illo Concilio Antistites susceperunt benignissimè matrem, cuius adeò præstantem in filiis indolem agnouerant. Placebat coniunctum cum virtutum actionibus doctrinarum studium: placebat accommodata ad præsentis Ecclesiæ necessitates Instituti forma. quæ in viuis illis imaginibus repræsentata, multos etiam aliarum nationum Præsules in sui amorem pertraxit. In Galliam Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes, in Poloniam Stanislaus Hosius Cardinalis, Gerardus Hamericourtius Bertiniensis Abbas in Belgium, instituendorum Collegiorum voluntatem detulere. Adeò iam tum, vel communi cum ceteris familiis, vel propriâ Societati sorte, quod singuli facerent, cœpit in vniuersum corpus redundare. Sed pluribus fulciendus adminiculis tener hic Ordo, pluribus illustrandus luminibus erat. Accessit Franciscus Borgia; à cuius nobilitate splendorem, auctoritate firmitudinem, administratione incrementum accepit. Priusquam in eam se daret,

daret, in vrbe suâ Gandiâ disciplinarum Vniuersitatem ritè excitaret, *Gandie Vniuersitas prima Societatis cura commissâ.* quæ omnium prima nostrorum administrationi & potestati subfuit. Ita in nobilissima Europæ Regna distributa quædam Societatis inchoatæ laus. In Galliis primi Socij collecti: crecta Romæ prima Professorum domus: Collegiis in Lusitaniâ principium datum: Academias habere cœpinus in Hispaniis; felici omine, quoniam hinc potissimum prodituri erant, qui ingenij & eruditionis excellentiâ propagatis sacrarum scientiarum terminis, nostræ ætati ornamento essent, posteris admirationi. Vnde factum, vt nobilissimæ, quibus hoc abundat Regnum, Vniuersitates in sui nos communionem corporis adsciscerent, & ad docendi societatem vocarent. Nec minor virtutis vel opinio, vel in publicum vtilitas. Quamobrem Episcopi curarum suarum partem in nos deriuare, ad lustrandas Diœceses sibi socios addere, præpositus fidei rebus Magistratus in honore habere: Rex Philippus cum emendatos alibi mores, suisque similes vellet, non ab aliis præsentiozem opem sperare. Sic Hispanias facilè peruasimus.

Non idem in Galliis cursus. sed & aditus difficilior. Vti flumina in mare, vnde ortum habent, non sine ambagibus reuoluuntur; ita inchoata in hoc Regno Societas, non nisi post interuallum, & per varios amfractus, recepta est. Quos sub initium Parisios Ignatius misit, diu pro studiosis magis quàm Religiosis habituri sunt. Et, si virtutem excipias, erant illis, quàm his similiores. nec habitu, nec contubernio, nec studiorum Magistris differebant. Sola morum innocentia eximios reddebat: conspicua illa quidem, sed vel ideò calumniis exposita. Laborantibus præstò fuit Guilielmus à Prato Claromontanus Antistes: neque causam modò libenter; sed & ipsos in ædes suas liberaliter suscepit. Ibi Collegium formari cœptum, pari & Sociorum & Præsulis gratulatione: huius, quòd domicilium suum in Dei domum conuerti cerneret; illorum, quòd talem & hospitem & fundatorem haberent, cuius non tam tecto quàm patrocínio protegerentur. Sed vt certa loci possessio esset, desiderabatur vt Societas in Galliæ corpus cooptata ius naturalis ortus obtineret. Hoc, simulque vt ædificare integrum esset, Cardinalis Lotharingus, alterum Religionis in Galliâ columen, ex Rege impetrauit. Sed Senatus auctor factus non est: Sorbona etiam graui nos censurâ perstrinxit. Ita non de habitatione modò, sed & de famâ laboratum. Sed nihil præponderat veritati. euoluit ipsa sese, & in iniquis iudiciis, vti fax in tenebris, ventilata clariùs elucescit. Ne tamen tantorum Doctorum negligi auctoritas videretur; Martinus Olaius respondit, refutauitque scripto, quæ moribus Socij refellebant. Reliqua difficultas in conuentu Poissiacensi per Lainium est sublata. Ibi dum non modò cum hæreticis vehementer, sed etiam cum Catholicis non timidè, cumque ipsâ liberiùs agit Reginâ; per quæ offensionem incursumus timebatur, per ea & sibi conciliauit gratiam, & quæ ad firmandas Ordinis sui res opus erant, impetrauit: seu quòd ita libertatem prudentiâ temperaret, seu quòd numquam nocuerit suæ, qui Dei causam fideliter promouit. Videbatur tot inter iactationes firmas agere radices Societas debuissè. euulsâ tamen est: vt, quid ad communem rem eius opera conferret, Gallia

Societatis in Galliam ingressus difficilis:

ab Episcopo Claromontano fouetur:

eius innocentia defenditur:

in conuentu Poissiacensi admittitur:

excedere cogitur,

*reducitur
ab Henri-
co IV.* non minùs carendo disceret, quàm fruendo. Restituta suis sedibus ab Henrico IV. post duram hiemem vberius germinare cœpit, & velut in fecundiori post otium & cessationem nouali lætiores segetes proferre. *eius in
Societatem
beneuolen-
tia.* Fouit reductam Rex eâ benignitate, quâ reuocauerat. cuius quidem beneficij memoria non nisi cum Societate occidet. Sed parum illi fuit, si sua apud nos memoria exstaret. suum illud magnanimum, & quale fuit in Alexandri pectore, maius mundo cor, in Flexiani Collegij templo tumulari iussit; vt, quantum Societatem cordi haberet, etiam post mortem testaretur.

*Patres in
Germa-
niam missi,* Germania quò grauius laborauit, hoc studiosius adiuta est. Ignatio nulla regio commendatiôr. Ex decem, quos in condendâ Societate adiutores habuit, quinque illi impendit, Fabrum, Iaium, Bobadillam, Salmeronem, Lainem; cùm non totidem alij (Codurio iam cælis recepto) vniuerso terrarum orbi restarent. Ipse cùm Romæ teneretur, quò per se adesset, Germanicum difficillimis temporibus Seminarium molitus est, & sustinuit vel vltra vires. Ita cominus atque eminus suppetiæ lata. Qui propius aderant, alterum contra vitæ licentiam, alterum contra hæresim gerebant bellum: vel potius singula oppugnando, vtrumque impetebant. Sunt enim sic inuicem connexa, alterum vt alterius sit radix. Quemadmodum aqua in glaciem durefcit, glacies in aquam soluitur; ita ex vitiis oritur hæresis, & in vitia desinit. *hæresin ibi
variis locis
oppugnant.* Cum hac Wormatiæ, Spiræ, Ratisbonæ, Norimbergæ plenâ velut acie, publicis in cõuentibus, dimicatum: certâ quidem victoriâ, sed cuius fructum aduersariorum contumacia elisit. Nos tamen non exiguum operæ pretium tulimus, acerrimum in nos illorum odium. Venit mox in partes Petrus Canisius, nouus terror. Quot ille coronas meruit, seu seruatorum ciuium, seu hostium deuictorum? Non alteri per Germaniam Societas, & si hæreticis credas, Religio plus debet. Sic hanc defendit, vt per eum, & quos ab eo Canisianos vocabant, stare dicerent, quò minùs inclinatum præcipitansque Regnum Papisticum omnino collabasceret: sic illam illustrauit propagauitque, vt imperic rerum, Iesuitarum auctorem Canisium ferrent. Stare tamen non poterat, & inter grauissimas Religionis clades incolumem se seruare pusilla Familia, nisi & Antistitum, quorum est isthic cum magnâ potentiâ coniuncta dignitas, & Catholicorum Principum fauore fulciretur. Sed vti fidelem atque vtilem nauare operam conata est, ita benignos constantisque nacta est fautores. Austriacorum & Bauarorum eò excreuit beneuolentia, vt, nisi magnitudinis pietatisque suæ rationem habuissent, modum excessisse videri possit. quamquam illa, quibus sibi nos obstrinxêre, arbitrati sunt optimi Principes, gratulationis potius quàm inuidentiæ materiam præbitura. In eam opinionem venerant, vt, cùm nobis benefacerent, crederent se de Republicâ benè mereri. Collata nobis auxilia, suis putabant populis impensa. Academias tribuebant, vt alibi iacentes, alibi corruptæ hæreticâ prauitate litteræ pristinum statum integritatemque reciperent. Ædificabant magnis sumptibus templa, vt, redditâ rebus sacris maiestate, cultum iis debitum pietatemque renouarent. Collegia pro vrbium præsidiis habebant.

bebant. neque tutiorem armis, quàm nostrâ vigilantia Religio-
nem existimabant. Difficile fuit, vel operum exhibitione tale iudi-
cium, vel beneficentiam gratitudine adæquare. Sperat tamen præsti-
tisse se Societas, vt id magis non potuisse, quàm parum conata esse vi-
deatur: gaudetque, quorum armis & fortitudini tot victorias Deus at-
tribuit, eorum se benefactis & munificentia superari.

Haftenus pro arbitrio Prouincias adiunimus: in Belgium nos tem-
pestas detulit. Ardente inter Carolum Quintum & Franciscum Vale-
sium bello, cedere iuebantur è Galliis quotquot erant de Cæsaris di-
tione. Octo de nostris, quippe Hispani, in Belgium migrauerunt. quò
aliquando, eodem ex Regno, egestate pressus excurrerat Ignatius, sub-
sidia, quibus ad opem mundo ferendam se pararet, petiturus. Nec iam
nullum Sociorum in his Prouinciis erat nomen: præclara Fabri per
Germaniam facinora rumor eò detulerat; & vnum celebrans, totum,
vt fit, Ordinem commendarat. Præcipua tamen pauperibus, & nisi
quòd in regionem omnibus hospitalem venirent, exulibus, in Deo col-
locanda spes erat. Illo freti, Louanium ad habitandum selegere: tum
vt incepta Parisiis studia persequerentur, tum quòd ex præstantibus,
quorum erat isthic copia, iuuenibus sperarent fore, non modò vt plu-
res Deo, sed etiam sibi adiungerent nonnullos. Euenit res ex sententia,
postquam Colonia Faber adueniens ad sanctitatem quâ omnes; ad elo-
quentiam quâ Strada eminebat, sapientiam & auctoritatem adiunxit.
Sed non vt hominibus aucta est, ita statim domiciliis amplificare se
Societas potuit. Obstabat, quòd neque illam Philippus Rex, item vt
in alias ditiones suas, in hanc admitteret, neque per patriæ leges redi-
tus permanentes ad stabilienda Collegia necessarios admittere liceret.
Has atque alias super alias incidentes difficultates tandem eluctata, per
magnos labores, ad maiores in Belgico colendo solo tolerandos sibi
viam aperuit. Nunc & per Prouincias quæ Regi parent, & per eas quæ
sefe à reliquis abstraxerunt, diffusa, dat operam, vt his non inuisa, illis
accepta, vtrisque sit quàm vtilissima.

In Polonia quoque peregrinata prius est, quàm certis sedibus ad-
missa. Primus eam cum Pontificio Nuntio Li pomanno Salmeron adiit.
Sed celeri tantum excursu ostendit sese. Post quadriennium Canisius,
cum Camillo Mentuato Satriani Episcopo, cui easdem partes Pontifex
delegarat, eò missus, & mansit diutius, & industriæ specimen multifa-
riam dedit. Tandem Cardinalis Hosius, vt labefactatam rem Catholi-
cam, quam propè solus sustinebat, etiam aliunde fulciret, Collegium
Bransbergæ instituit. Fuit hoc Polonicæ & Lithuanicæ Prouinciarum
semen: quarum ad progressum Antonius Posseuinus, rebus è Regni &
Religionis re præclare gestis, magnum deinde momentum attulit.
Sed præcipuum à Regum fauore incrementum. Post Sigismundi Au-
gusti tempora, nec nobis nec Ecclesiæ satis æqua, incidimus in Step-
hanum Bathorem, & Sigismundum III. Fidei Catholicæ studiosissimos.
Hoc illis satis, vt nos amarent. Nec Regiæ beneuolentiæ pœnitere subie-
ctos debuit. Quàm propè aberat vt in exitium rueret nobilissimum hoc
Regnum, & contra Scythas ac Turcas inuictum, hæreticis vtrò iugulum

*Quâ occa-
sione So-
cietas Bel-
gium adie-
rit.
De his infra
latius Lib. 6.*

*Poloniam
primus ad-
iit Salme-
ron, dein
Canisius.*

*Reges Po-
loniæ So-
cietati fa-
uent.*

Flo. Remon.
de Hæref.
ortulib. 4.
cap. 13.

daret? Est qui asserat, contra hanc pestem non aliunde maius quam à Societate præsidium allatum: eius potissimum operâ errorum causam, hoc est ignorantiam, sublatam, redditumque Catholicis ritibus splendorem. Quod uti sibi non arrogat, ita impensi studij conscientiam lata, de rerum conuersione immortales diuinæ Misericordiæ grates agit.

Ioannes
Argenta de
Statu Societ.
in Poloniâ
cap. 14.
*Hungar-
riam So-
cietas in-
greditur:*

Erat & miserrimus Hungariæ status, dum eam ingressi sumus. Creuerunt usque adeo calamitates, ut propè mitem Turcarum tyrannidem fecerit rabies hæreticorum. Cæsarei exercitus proditi, iugulati fortissimi milites, Hungari ab Hungaris (nefas!) in mancipia barbaris venditi sunt. Quæ quamuis deplorare magis, quam prohibere licuit; quas tamen partes fatalis ille turbo non inuoluit, in iis & se Societas, & pro virili Religionem seruauit. Zagabriæ ut persisteret, Croatarum ardor effecit. Cum Hungarici Status pelli iuberent, malle se extrema pati dixerunt, quam hoc præsidio spoliari. in ciuilibus patriæ rebus cum Hungaris se facere, in iis quæ Religionem spectant, dissentire. Non tantum alibi vel ausa est, vel potuit Catholicorum constantia. Homonnæ, Cassouiæ, aliisque locis agitati, pulsi, spoliati fuimus. Damna nunc reparat Ferdinandus III. Romanorum Imperator; qui uti reliquas à maioribus virtutes, ita hereditarium in nos amorem hausit. Sic Augustissimus eius pater, quas in Bohemiâ subieramus clades, cum fenore pensauit; vel ob hoc nostri amantior, quod communes secum hostes haberemus: statuentibus rebellibus ibi Austriaci nominis esse tutelam, ubi Societas domicilium haberet.

*variis
locis multa
passura:*

Ioan. Arg.
cap. 13.
*è Transsil-
uaniam eij-
citur,*

Vtinam par in Transsiluaniam spes affulgeat? non minora perpeSSI sumus. Per nostrum exitium Moyse Zangkius & Stephanus Bockaius, terribilæ furie, sibi viam ad dominatum muniuere. Ab hoc Claudiopolitanum Collegium in defectionis præmium ciuibus prædæ datum. Sigismundus Rackosius, qui deinde intrusus est, nec æquitate causæ, nec Archiducis Mathiæ rogatu, nec suorum, quotquot Deo fideles erant, Procerum precibus induci potuit, ut concitata odia non foueret. Sic fructus intercidit, quem per nostros sperauerant Christophorus, Stephanus, Sigismundus, Bathoreus sanguis. post illos, uti heres Transsiluanie familia, ita pænè omnis reducendæ Religionis via defecit. In spe tamen contra spem Societas nisa rediit, quâ potuit; & turbulentorum ciuium, perinde ut insanientium ægrorum, iniurias ferens, curationem non intermisit. Videbatur ad eam rem Albæ Iuliæ velut diuinitus relicta in Collegio nostro cathedra sacræ ædis, sola inter ruderæ & cineres salua: quam postliminio conscendens noster Ecclesiastes fecit, ut in ruinis suis Religio triumpharet. Sed breuis ea respiratio; & citò obnubilanda serenitas fuit. Cedere oportuit non modò furori hæreticorum; sed etiam, inter bella & cædes, Catholicorum timori. Paucorum, quibus nunc commorari illic licet, quam utilis Religioni sit opera, argumento fuit nuper Transsiluanie Princeps, Bethlemi Gaboris coniux, Marchionis Brandenburgici soror, ad Catholicas partes per eos traducta.

*eodem re-
dit.*

*Anglicana
missionis
initium.*

Non tamen nusquam inter hostes durauimus. Ex Angliâ ne Elisabethæ quidem crudelitas nos exclusit. Eam Societati missionem obtulit
magis

magis quàm imposuit Gregorius XIII. discriminum quidem & laborum, sed & gloriæ atque vtilitatis plenam. Successum spondebant, cùm Pontificis nomen inde à Gregorio Magno Anglis fortunatissimum, tum multorum eam ambientium alacritas. Exarsit in primis Claudius Aquaiua, qui prouinciam animi sui magnitudini parem cernens, non modò vt sine tergiuersatione susciperetur, vehementer institit; sed etiam, vt sibi demandaretur, supplex depoposcit. Valuit hoc, vt deinde vniuerso Ordini cum potestate præfectus, ad eam promouendam curas intenderet, tantò efficacius, quantò in expeditionibus plus confert prudentia & imperium Ducis, quàm promptitudo militis. Delecti sunt P. Robertus Personius, & Edmundus Campianus, ambo à virtute, doctrinâ, prudentiâ instructissimi, & præter communem in proximos amorem, singulari patriæ charitate flagrantes. Quantum in ipso statim ingressu terriculamentorum obiectum! quantum deinde casuum & difficultatum! sed quæ metum incutere poterant, animos dabant. Mors extremum periculi summa votorum erat. Nec frustratus spe Campianus. postquam genti suæ utilissimus fuisset, ipse quoque optatissimum Martyrij fructum tulit. Personius, dum euasit, infelicior fuit. Aliis deinde ad effundendum pro Christo & patriâ sanguinem non minus animi. Plures idem decus obtinere. Societas suorum sanguine fecundior, per spinas & vepres extulit sese, & inter succidentium manus accreuit. Fuit cùm omnino latère oporteret; sed etiam sub niuib. vigent herbæ, & ne frigore adurantur, ipsum frigus obsistit. Maior modò tranquillitas sub Carolo Rege, qui nulli probo aduersus, benignitatis, quâ Angliam beat, nec illos relinquit expertes, qui in tuendâ Religione maiorum, quæ Diuinæ placere norunt, Regiæ Maiestatì sperant non displicere.

Vitæ Pat.
Campiani
cap. 13.

In Angliâ
mittuntur
Personius
& Campianus.

Martyres
Societatis
in Angliâ.

Difficiliorem Scotiam facit hæreseos contumacia, nuper & in Dominum suum ausæ insurgere. Sed ægrè charitati obsistitur. Degunt & illic, qui vel cum libertatis vitæque dispendio laborant indigenis prodesse. Plures ad se attrahit auitæ Fidei tenax Hibernia: vtque paulatim siluescens amplam laborum materiam, ita Religiosorum non infecunda parens, ipsa sibi colonos sufficit. In vtroque Regno priusquam assidui degeremus, variæ per interualla missiones institutæ sunt. Præter eos, qui Superiorum iussu iuère; in Hiberniam iam tum à Societatis exordio, Alfonsus Salmeron & Paschasius Broëtus pro Legatis à Paulo III. missi, tamdiu curandæ tutandæque Catholicæ rei nauarunt operam, quamdiu non suum (quod minimè timebant) sed eorum, à quibus reciperentur audirenturque, vitare damnum potuerunt. Pius IV. Nicolaum Goudanum, eadem potestate præditum, in Scotiam, Britanico correptam incendio, proficisci iussit: vt Mariæ Reginæ, suorum fraudibus ac vi oppressæ, summas inter angustias, & consilium præberet & solatium. Cùm postea omnino pessum iret hoc Regnum, fouendis eorum qui in Fide constabant, reliquiis, nouam manum Gregorius XIII. destinauit. Quibus in legationibus per media Socij videntes pericula (nusquam enim non ad necem quæsitæ sunt) gaudebant iis locis suam se Apostolicæ Sedi fidem ac deuotionem probare posse, vbi in viciniâ Rex schismaticus, & digna tali parente filia supremam auctorita-

Societas
IESV in
Scotiâ &
Hiberniâ.

Eò legatur
à variis
Pontificibus.

ctoritatem conuellere, & honorem Petri successoribus debitum, sibi per summum nefas non essent veriti arrogare.

*Turcaquâ
occasione
Socios ac-
cerfant.
Ann. Societ.
an. 1614.*

A Christianorum terris ad Turcarum Imperium transeamus. Non minimam Europæ partem, prô dolor! hi possident. Græci & Ægæi maris insulis iugum imposuere. Ex Hungariâ & Slauoniâ (olim Illyrico) plus illis quàm Catholicis paret. Plurimi passim Christiani nominis. Vtinam ad restituendam illis libertatem sic alij arma conuertant, vt Societas operam contulit ad seruandam pietatem! non ita in Seruatoris opprobrium repleatur Tartarus; non ita cælo insultetur. Nunc cessantibus Catholicis, ab ipsis (quis credat?) Turcis aduocati sumus. Res sic habet. Quinque-ecclesienses in Hungariâ præfidiarij viderant nostros, quos apud se Dynasta Bamffius Absolindux habebat, per aquæ lustralis agniqûe cerei vsum, plurimis morbis facere medicinam. Rogarant ex sacris his amuletis sibi quædam donari. Nec Mahometana impietas obstitit, quin & ipsis essent salutaria. Vt latius vulgaretur beneficium, Patres accersunt, comitatum addunt; aduenientibus summum honorem habent. Iacebat celebris inter illos Tribunus morbo incognito iam annum æger. Dæmon hominem infederat: sed nec is sacrorum pignorum vim & exorcismos tulit. Sede suâ pulsus est, & quanta sit Catholicis Sacerdotibus potestas, Turcis fateri coactus. Inde illi impensius nos colere, deprædicare, mirari, agendi quæ muneris nostri sunt copiam facere. Nec deerat vbi studium suum & industriam charitas expromeret. Degebant Quinque-ecclesiis, qui se Catholicos dicerent, quâ ciuium, quâ rusticorum, instar centum millium. Vnus omnes curabat Mysta: qui cùm vitâ à pessimis non differret, partes suas tantum aberat vt expleret, vt ne nosset quidem. Non minor hæreticorum colluies, Lutherani, Caluinistæ, Ariani, nulla non pestis se intruserat. Quantus in hac excolendâ siluâ labor! sed & periculum! Solicitata ad prodicionem plebis hæretici rabulæ nos accusarunt; vt rei Catholicæ progressum, quem suis declamationibus retardare non poterant, falsis criminationibus impedirent. Cùm pellendi essemus (nam causâ parum probatâ vitam Magistratus donauerat) Bethlem Gabor proscriptioni intercessit. Adeò, quem Deus protegit, nusquam destituitur, & vel inter hostes patronum inuenit. Sedato motu continuata vrbs cultura: eo fructu, vt, cùm nostros sui Præsides reuocarent, ciues apud Bassam (sic Proregem vocant) institerint, vt nonnisi reditu promisso com meatum daret. Hæc Quinque-ecclesiensis commorationis origo. Altera Belgradi Hungariæ metropoli est instituta, non minori Christianorum vel desiderio, vel emolumento. Ceteræ per Orientis Imperium sedes locis magis distractæ, nec omnes intra Europam sunt: quia tamen sub Turcis, scriptione coniungam.

*Societas
Quinque-
ecclesiis
stabilitur.*

*Residentia
Belgradi,*

in Chio.

*Ann. Societ.
an. 1612.*

In insulam Chium, reuerentiæ erga Romanam Sedem etiamnum retinentem, Clemens VIII. nostros miserat. Excepere appulsos Chij summo studio, nec minori hæctenus retinere. Sed Christiani sunt. Quid Turcæ? Vbi Patrum mores habuere perspectos, videruntque nullâ suâ vtilitate quæstuque, sed vnâ dumtaxat animarum salute duci; primò incognitam apud suos suspexere charitatem; tum, vt rapax hu-
mani

mani animi est virtus, admiratione in beneuolentiam versâ, pænè cum indigenis humanitate certarunt. Cùm periculum à Ianizaris impenderet, tutati sunt: publicè cultum, priuatim obsequia detulerunt. Fuit qui coactis ad se de viâ diuertere, cùm plurium millium sibi rem familiarem esse dixisset; Hæc, inquit, Patres, vbi volueritis, vsibus vestris summa deseruiet. Quantâ vitæ integritate, quantâque prudentiâ opus fuit, vt immitia illa pectora conciliarentur! Sed huius rei non obscurius testimonium à Græcis schismaticis datum. Patriarcha Constantinopolites factus in Patrum moribus Catholicæ Religionis sanctitatem splendere, publico laudatos edicto ita suis commendauit Episcopis, vt non modò faceffi negotium vetaret; sed etiam, vbi res ferret, auxilium cuperet præstari. Hinc & in vicinas traiciendi insulas oblata opportunitas. Naxenses simul ac tales vsu suo Socios reperere, quales fama descripserat; quasi iis retinendis vincula vellent iniicere, Episcopatum obtulere: ignari Societatem dignitatibus terreri magis quàm allici, nostrumque esse, quæ laboriosa sunt, non quæ speciosa, sectari. In Cypro, priusquam Christianis eriperetur, Iulius III. exstruendi Collegij facultatem fecerat: non nisi Missionem instituere licuit. Smyrnæ in Ioniâ etiamnum sedem habemus. Sed quis incolumi Turcâ ad Constantinopoleos portas commoratuos speraret? per Galliarum Regis Legatos id effectum, vt Peræ, quam urbem sinus non latissimus à Byzantio diuidit, tuti degamus: totum forsan Orientis Imperium peruasuri, si non magis nescio qui è Catholicis, quàm qui Religione dissident, obstitissent. Certè inter Græcos Patriarcham Constantinopolitanum non fauentem modò, sed & familiarem habuimus: Ierosolymitanus nepotem suum nobis erudiendum tradidit. Apud ceteros sic fuimus in gratiâ, vt, cùm quosdam è nostris lues abstulisset, visis multi funeribus illacrymauerint. Quis scit, si non aliquando hæc animorum coniunctio ad Religionis vnitatem tendet?

*in Naxo,
Ann. Soc.
an. 1612.*

Cypro,

Smyrnæ,

*Con-
stantino-
poli.*

CAPVT QVINTVM.

Societatis per Europam Missiones.

Percurrimus regiones, in quibus stabilia Societas domicilia, volentibus atque adnitentibus populis, constituit. Restant aliæ, in quas velut in hostile solum excursions fecit, animarum prædas actura. Quò habitationem non potuit, charitatem extendit. sic solem sentiunt extremæ terræ, nec orbitæ, quam ambit, subiectæ.

Quà Orientem Europa spectat, extra Prouincias Regi Poloniæ subditas nulla nobis sedes; sed non animosius armati milites, quod illic frequentissimum, quàm Socij vicina inuasere. Celeberrima in Moscouiam expeditio fuit Antonio Posseuino duce. Hunc Legati nomine Gregorius XIII. Pontifex Maximus misit, vt magnum Ducem (sic suum Mosci vocant) cum Rege Poloniæ & Sueciæ sancire fœdus cupientem, conaretur simul ad Ecclesiæ pacem atque amicitiam perducere. Inita cum Rege concordia: mansit cum Ecclesiâ

*In Mosco-
niam Pos-
seuinus le-
gatur à
Gregorio
XIII.
Posseuinus
in suâ Mo-
scouia.*

E c

dissen-

*Posseuini
constantia
& intrep-
idus ani-
mus.*

diffensio. adeò ditionum potior quàm salutis cura est. Par tamen in dissimili successu Posseuini laus. Eò schismaticum adduxit, vt Romanæ Sedis potestatem cum admittere non vellet, negare tamen non posset. Hoc illum in rabiem egit: nec multum absuit, quin Maiestatis insigne crudelitatis instrumentum faceret. Sceptro, quod nuper filij cæde respererat, Legato necem intentabat. Ille constantiâ, quâ putabat excipere, ictum auertit. Consternatus est barbarus; auditisque patientius quæ afferebat, furorem in beneuolentiam vertit, & pro vulnere amplexum dedit. Resedit, non extinctum est nocendi studium: nisi quòd postea calliditate tectum. Rogat, vt pro Legati Apostolici munere sua secum lustret templa. Quod primum ingressuri erant, in eo, qui se gerebat pro Archiepiscopo, diuina gentis more peragebat. Aduertit Pater id eò factum, vt, si interesset, crederetur mutasse sententiam, & à Moscorum sacris non abhorreere. Venturum se negat. asserentibus Proceribus id pro contumeliâ habiturum Ducem, persistit in sententiâ; quasi parum de vitâ laboraret, si fidem & commissam sibi dignitatem in tuto posuisset. Doluit irritas cecidisse insidias; animi tamen sensum compressit Dux, & ira intra reuerentiam stetit. Reuocatus in palatium Posseuinus, simul exaudiri potuit, Deo cum suis eucharisticum carmen cœpit concinere. Quid ageret interrogatus, Habeo, inquit, Numini gratias, quòd muneri meo iniuriam non fecerim, Fidemque, cuius vos abiectæ serò pœnitebit, integram ego atque inuiolatam seruarim. Ita ferè finita Legatio. Posseuinus cum fructum mallet, famam retulit. Reditum à nostris in eam regionem cum Demetrio Principe. Is vbi

*In Mosco-
uiam Socy
comitan-
tur Deme-
trii Prin-
cipem.
Moscouia
Elzeuiriana
art. 8.*

*Ann. Soc.
an. 1607.*

*Ann. Soc.
an. 1585.*

*In Dalma-
tiâ Socie-
tas & in
Istriâ.*

in Poloniâ fidem fecisset, se eum esse Demetrium Moscouiæ heredem, qui à Boriscio tyranno cæsus credebatur, impetratis auxiliis, post variam belli fortunam, ex exule Princeps est factus. Dignitatem adeptus, cœpit, vti promiserat, in id totis viribus incumbere, vt cum Ecclesiâ Romanâ Moscouiticam coniungeret. Nihil pulchrius egerat, si non feruentius quàm prudentius rem vrsisset. Allaborarunt tamen nostri, cum dissuadere non possent: donec eo (ô rerum vicissitudinem!) per nouam seditionem trucidato, intercisæ spes, & iacta reconciliationis semina cædibus & sanguine sunt oppressa. Non ita Russi operam eludere. Fuit vbi puerorum institutio tam bellè processit; vt horum agmen, cum in grandiores barbaro more tripudiantes incidisset, turbauerit insanas choreas, & ad sua sequendum vexilla sacris notis insignita tumultuantem turbam adduxerit. Varadino & Zeplaco, Pannoniæ, quæ Turcis finitima est, ciuitatibus auxilium præstitum est tum, cum pestilentia & fame exhaustæ eo quidem egebant maximè, sed minimè se fruituras sperabant. Quis enim, vbi incolarum alij solum verterent, alij vitandæ luis causâ summis in arboribus, auium more, nidos construerent; crederet aduenturos aduenas, qui pereuntibus per media funera opem ferrent? Sed, vt alienis succurrant, sua spernunt pericula quos CHRISTI amor vrget: nihilque felicius putant, quàm mortalitatis damna in æternitatis lucrum vertere. In Illyricum quoties & quot è partibus excursum? Primus illic Bobadilla Societatis illustrauit nomen. Expeditum iam inde Epidauri in Dalmatiâ Collegium, tandem ingenti religiosissimæ

simæ Reipublicæ gaudio institutum est. Aliud ad Istriæ fines in vrbe Flumine exstruxit Austriaca pietas, cui ad benefaciendum nobis nec ille latissimarum ditionum suarum satis amplus est terminus. Extremo Septentrioni non minus impensum est operæ. In Sueciâ Patris Stanislai Marfouitij, aliorumque, quos ei pro Catharinæ Reginæ voto Môderatores nostri socios addidere, per multos annos se labor exercuit. Tandem & Antonius Possëuinus ad firmandam solandamque Reginam, cùm suis tum suorum malis ingemiscens, mandato Pontificis accessit. His Sigismundus III. Poloniæ Rex prima pietatis suæ rudimenta, Societas deuinctum sibi iam inde Sigismundum debet. Sed non intra aulam se continuit. Patrum industria: per Regnum, quamuis iam omnem ferè medicinam respueret, diffusa est. Vt fructum secundarent, Cælites conciliati: Diuæ Birgittæ, Sueciæ olim ciui, nunc tutelari, dicatum Cœnobium, frementibus hæreticis, reparatum: sacra eius ossa argenteæ arcæ inclusa coli denuò cœpta. Quis de restaurandâ Religione desperaret, cùm Religiosas domos suis è cineribus videret resurgere? Sed tantas spes moriens Regina secum abstulit. Hac sublatâ, deseruimus locum; non deposuimus curam. Quibus in suâ patriâ non poteramus, in alienâ per scholas, & exstructum instituendæ iuuentuti Seminarium, prodesse conati sumus. In hunc etiam modum Danis Norwegisque consultum: cùm suos, ne vsquam locorum in nostram disciplinam se darent, prohiberet Daniæ pseudo-episcopus. Quid edictis opus? inquit Rex, curate ne Iesuitarum scholis nostrâ iuuentus indigeat. Sed & ipsi in terras illas, per quidquid minarum atque insidiarum obiectum est, se Socij intulere. Nec minùs in Norwegiæ frigoribus, quàm in torridis Indiæ locis studiosa animarum charitas exarsit. In Daniâ etiam carcerem tulimus. Quid multa? ex omnibus, in quas hodie Europam diuidunt, regionibus vix vna; ex celebratioribus insulis pauca sunt; vbi vel sedem Societas non fixerit, vel in quam expeditio nem non suscepit. In Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, vtriusque Germaniæ, Poloniæ Regnis & Prouinciis, in Hungariâ, Græciâ, Istriâ, Dalmatiâ, habitamus. In alios Illyrici tractus, in Pannoniam, Sueciam, Norwegiam, Daniam excurrimus. Accepere nos insulæ, in Oceano Anglia cum Scotiâ atque Hiberniâ: in mari Mediterraneo Sicilia, Sardinia, Corsica, Melita, Creta: in Ægæo Chius. Cyprum, Naxum, ceterasque lustrauimus. Vtinam non & adeò latè hæresis atque impietas grassarentur! Sed cùm facile sit vulgari luem, non item præstò esse medicos; ita nostri dispersi sunt, vt nullos pestis inuaserit, quin iis curandis vel impenderint operam, vel obtulerint.

Missio Societatis in Sueciam,

Ann. Soc. an. 1585.

Ann. Soc. an. 1601.

Norwegiam,

& Daniam.

Regiones Europe ubi Societas sedem habet, aut quò Missiones instituit.

CAPVT SEXTVM.

Societatis propagatio per Asiam.

ASIAM variè veteres, in quinque partes nostri Cosinographi diuidunt. Vnam Moscouiæ Dux, alteram Tartari tenent: sub Turcis est tertia, quarta sub Persis: postrema Indias, & quidquid terrarum

Diuisio Asiae.

*Societas
in Indiam
penetrat
magno a-
nimarum
fructu.*

*Flor. Rem.
in Antichri-
sto, cap. 8.*

*Xaverij
laus.*

ad Orientem est patefactum, complectitur. In has omnes aliquando Societas, in eam quæ remotissima est, statim à sui principio penetravit. Aditus per Iacobum Goueam apertus. Is Ioanni Lusitanæ Regi, Indi-
cæ cultores vineæ conquirenti, Ignatij Socios exhibuit. Illos Ecclesiæ
difficillimis temporibus à C H R I S T O submissos, nihil magis quàm la-
bores ambire: ex periculis Dei gloriam & animarum salutem accerse-
re: nec Regis voluntate recusaturos ire, quò ferrentur iam suâ. O pro-
fundas diuini consilij rationes! Hic ille est Gouea, qui Parisiis Collegij
sanctæ Barbaræ Moderator, de cædendo virgis Ignatio sententiam tu-
lerat. Vt conuersa conditio est! Noui Orbis curam committi illi postu-
lat, in quem, quòd à recto mortales abduceret, animaduertendum pu-
tarat. Diceres, Indorum salutem hoc supplicio, nostræ familiæ gloriam
hoc dedecore emptam atque asseritam. Certè nusquam illustrius quàm
in Indiis comparauit nomen. Quot alibi homines, tot hîc agmina
C H R I S T O asseruit. alibi Religionem fouit, hîc plantauit. Ignota
Apostolis tranauit inaria, & Ecclesiæ nauim ad portus appulit, quos
illi non viderunt. Ex specubus & cauernis eduxit gentes ad aspicien-
dam Euangelij lucem, & quæ sol non adit, Fide illustrauit. Non sola
quidem, nec prima laborauit. Præiuit diui Dominici, præiuit diui
Francisci generosa stirps; sed vt mulrum terrarum colere cœperint, non
minorem nostris laboribus campum reliquere. Vnus Xaverius, quàm
multis salutaris fuit! Ante illum Parauæ, Iaij, Malaï, Azeni, Mindanaï,
Moluci, nec si C H R I S T ũ s esset, audiuerant. Maurica, Ternate, Tra-
uancoris, Manaris, Cambaia, Zeilenum, Iasanapatania, Coromande-
lum, ora Piscaria, quàm parum instructæ erant! quantæ Meliapor,
Cochini, Goæ, Amboini, quantæ apud omnes Malabares & Malacen-
ses tenebræ! diem attulit illud sidus: & tot vrbes, insulas, regiones, præ-
ter Iaponiam, in quam primus Fidem intulit, & vicina Sinis loca, præ-
ter Mozambicum, Melindam, Zocotoram, & Africæ littora, nouis
Gentium Apostolus peragrauit. Quid hîc primùm mirere? locorum
distantiam? quantum totius terræ ambitus continet spatij, tantum plus
semel non proficiscendo, sed docendo percurrit. Labores? Paulum plus
omnibus laborantem agnoscas. Fructum? Euangelium latius, quàm
vllus hominum circumtulit: plurimos Christianos, quos barbaras in-
ter gentes ipsa corruperant & efferauerant loca, ad dignam tali nomine
ac professione vitam conuertit: Ethnicorum supra decies centena millia
ad CHRISTVM adduxit. Hunc vnum si Societas Indiis dedisset, potè-
rat ad illarum salutem excitata videri. Quantum per eius socios ac
posteror, Barzæum, Criminalem, Silueriam, quantum per tot Heroas
accescit, qui vel sanguinis sui semitâ iter ad cælum barbaris aperuerunt!
Per hos tota, quæ intra atque extra Gangem est, India; per hos Pegusiæ
& Camboiæ potentissima Regna, Somatra, Ceiran, Celebes, Philippi-
næ maximæ atque opulentissimæ insulæ, meliores quàm nostro orbi
suppeditent, recepere diuitias, & absconditum Fidei thesaurum repere-
re. Per hos denique plura, quàm sibi Lusitani Hispanique subiecerint,
in CHRISTI ditionem redacta sunt loca. Vbi arces condere non potuere
fortissimi Duces, hi Deo templa, Ordini suo domicilia erexere. Sic
India,

Indiæ, quas vel adire difficile est, quâ habitantur, exultæ sunt; quâ desertæ iacent, peruasæ. Inde in Iaponiam traiectum.

Est Iaponum non, vt Indorum, inculta gens; sed ingenua & discipli- *Iaponum ingenuum.*
nis expolita, appetens laudis & gloriæ: inde in bella præceps. Deos tum
pro arbitrio colebat. ceterum res diuinas cognoscendi auida, & in ad-
uenas humana. Quæ simul Xauerius comperit, arsit desiderio tam do-
cilis colendæ gentis; puduitque, prius alios quàm CHRISTI nuntios
ad eam penetrassè. Reseruauit hanc illi prouinciam Deus, vt Iaponum
Ecclesia vel in ortu suo magna esset; & quæ primæuam illam æmulatu-
ra erat, supparem Apostolis haberet auctorem. O quis ille dies fuit, quo
Cangoximam nauis appulit, quæ tantum bonorum aduehebat! credi-
derim applausissè Cælites, & gratulatos insulis, vbi sua renouarum iri
certamina, suos repræsentandos triumphos præuidebant. Te certè de-
cuit exultare, Iaponia, nec ampliùs vel de sterilitate tuâ, vel de cæli queri
asperitate. Acutæ te hiemes vrgent; sed iam tum coepisti pietate feruere.
Niuës, quibus tegeris, Martyrum cruor tepefecit. Maligna multis locis
tibi terra; sed eodem fecundata sanguine aspreta tua, in paradisi delicias
conuersa sunt. Auspiciu dedit Xauerius, dum, vt tibi seruiret, famu-
lus equiti factus cruentatis illa pedibus percurrit. Quales eo solo fru-
ctus prouenire! specimen Europa vidit tum, cùm Rex Bungi Franci-
scus, & Rex Ariminenfis Protasius, Omuræque Princeps Bartholo- *Legatio Regum Iapo-
niæ ad Pontifi-
cem.*
mæus, ad Euangelij lucem vocati, Mantium & Michaëlem, spectatissi-
mæ virtutis adolescentes, sibi que sanguine coniunctos, ad exhibendam
suo nomine Pontifici Maximo obedientiam Romam legauere. Obla-
trent hîc ringanturque Fidei hostes, & adoratum à populis è termino
terrarum venientibus Antichristum ganniant: ego cum iis, quibus *Flor. Rem.
in Antichrist.
cap. 40.*
quem debuit illa legatio sensum attulit; regios hos iuuenes, tamquam
alteros Magos in Vicario suo CHRISTVM venerantes agnosco: nec
quidquam aut Societati, quæ in his dirigendis deducendisque vice fide-
ris functa est, illustrius ad gloriam, aut tibi, Roma, iucundius ad vo-
luptatem accidisse. Quid simile in Africanis atque Asiaticis triumphis
conspexisti? Ibi de trucidatis & mancipatis, hîc de conseruatis & li-
beratis, gentibus triumphatum. ibi fusi hostium exercitus, hîc dæ-
monum vires fractæ. tum Imperij, modò Religionis limites propa-
gati. tum deletæ vrbes, vastatæ pulcherrimæ regiones; modò nullum
nisi impietatis excidium. tum, qui in potestatem venerant, lurido &
squallido vultu, onerati catenis, dolore atque ignominiâ pleni, post vi-
ctoris currum trahebantur; modò, qui se CHRISTO sponte subdide-
rant, lætitiæ quam aliis adferebant participes, ingenti vniuersorum stu-
dio & plausu, incredibili multitudinis, Principum, Antistitum, Sum-
mi Sacerdotis gratulatione excepti, omni que honorum & officiorum
genere fuere decorati. Quorum omnium causam cùm homines in So-
cietatem referrent, eamque Iaponicæ Ecclesiæ, cuius tam præclaros vide-
bant fetus, parentem ac nutricem dicerent; erat quòd laborum suorum
fructum maximum non modò exhibere se, sed & percipere existimaret.
Legati, vbi in patriam reuersi sunt, quasi non certiores ad cælum duces
nancisci possent, quàm quibuscum tantum terrarum emensi erant, aggre-

*Missio
Societatis
in Yezo.*

gari nostris voluerunt. Alij nec genere nec virtute impares secuti sunt. Etiamnum Regum in eâ gente non minimorum nepotes, auitis titulis Religiosam præferentes humilitatem, supremo Regi in Societate seruiunt. Adeo inter grauissimas, quibus illic conflictata est, ærumnas non modo stationem non deseruit, sed & præclarissimis copiis aucta est. Quibus instructa, etiam ultra Iaponiam in Yezo, nouum laborum campum, nouas sibi palmas quæsitum iuit. Multos gladius abstulit; sed maior à ferro fecunditas. multos ignis consumpsit; sed à flammâ claritas accessit. Tormenta, carceres, equulei, quid fuere nisi experimenta virtutis? quibus non oppressa est, sed erecta; non absterrita, sed inuitata. Et ad hæc quidem decora Xauerius, vt dixi, viam muniuit. Sed non hîc vel eius quiescere magnanimitas, vel expleri charitas potuit. Dum mundi terminum attigisset, credebat se in operum suorum primordio stare. Paruæ videbantur Indiæ, parua Iaponia, dum Sina restaret.

*Sinenfium
mores, ri-
tus.*

Sina quâ terræ amplitudine, quâ populi frequentia, Regnum est totius orbis maximum. Incolæ ingenio excellunt; pace magis quàm bellò clari. leges vniuersim non absonas, religiones ridiculas habent. Exteros ita vel contemnunt, vel metuunt; vt, propositâ capitis poenâ, à finibus suis arceant. Hoc ipsum erat quod Xauerium, non minus profundendi sanguinis quàm propagandæ Religionis cupidum, prouocabat. Sed dum pugnas cogitat, ad palmam euocatus est: priusque ad præteritorum laborum præmium, quàm ad novos labores peruenit. Nec tamen omnino frustratus est voto: mortem, quàm in Sinâ sperabât, in eius ingressu reperit. Vbi si quid ad finem propositum, nihil ad gloriam defuit. Nusquam honestius miles, quàm sub hostili vallo cadit. Sublato Xauerio, transiit ad posteros expeditionis cura: qui æmulati eius animos, CHRISTI signa, quæ ad Sinenfium portas moriens defixerat, perfractis tandem claustris intulere.

*Xauerius
in ingressu
Sinae mori-
tur.*

*Aditus in
Sinam
quomodo
Sociis pa-
tesfactus.*

Aditus, vt in locis quæ vi expugnari non possunt, per munera est apertus. Horarias è rotis machinas, specula crystallina, vitra diuersissimos aspectui colores obijcientia, Sinenfes nondum viderant. Ea, & cetera eiusmodi, quibus pretium nouitas faceret, dum cupidè Magistratus acciperent, vt sit in donis, capti sunt: & admissis quæ offerebantur, intromisere qui dederant. Ita Michael Ruggerius & Matthæus Riccius penetrarunt. Qui mox altius insinuare se in gratiam, populum officiis & comitate demulcere, præter virtutis documenta, eruditionis specimen dare. Nec maius aliunde præsidium. Idem quippe Sinenfes, quod olim Græci, de exteris sentiebant, barbaros & ignaros esse, se solos scientiâ præstare. Vbi patuit error, cœperuntque de situ orbis, & astrorum cursu, de accessu, recessu, defectione solis & lunæ, quæ ipsi non repererant, à nostris discere; simul opiniones, simul voluntates mutarunt; & vel admiratione doctrinæ, vel discendi cupiditate, non ingrediendi solum, sed & commorandi copiam fecere. Mox & templa condere licuit. Primum Sciauquini (est ea Cantoniæ prouinciæ metropolis) extructum, pietate magis frequentantium, quàm ornatu suo spectabile. Cum id ciues, prout amicali aut alieniori erant animo, variè ferrent; Præfectus vrbis, vt auctoritate suâ, quam & famâ sapientiæ & Republicâ bene gestâ ingentem col-lege-

legerat, loci religionem tueretur atque auget; hunc foribus titulum apposuit, *Diuorum floris ades*. Flos ille potuit intelligi, qui de radice Iesse adscendit. Nostros porro quanti fieri vellent, altera, quam in interiore aula miscendis destinata colloquiis figendam curauit, inscriptio testabatur: *Gens ab Occasu sacrosancta*. Supra modestiam erat titulus; admissus tamen, quia Religionis intererat eius præceptores honorari. Varias subinde vicissitudines subiunxit. Modò non multitudinì solum & Magistratibus vulgò sumus accepti, sed & Regè tam beneuolò utimur; ut, nisi hoc Religiosis institutis repugnare didicisset, præcipuas in nos dignitates conferret. Agrum, qui victui cultuique corporis necessaria abundè suppeditet, nuper attribuit. Vir est recti iustique tenax, & quibus alij, ne ad fidem transeant, maximè impediuntur, libidinibus non obnoxius. Utinam, quemadmodum falsos Deos non amplius colit, ita verum, ut par est, aliquando veneretur! quanta Sinensis populi, qui Regum supra Persas venerans totus ab illorum nutibus pendet, ad Ecclesiam accessio fieret? Iam nunc operarij messì defunt. Fidem multa millia, Societatem nonnulli sunt amplexi.

Singularis bonos à Sciaqui-nensi I r a- fectio Sociis exhibitus.

Regis in Socios benignitas. Ex litteris Macao datis an. 1637.

Par in vicinis Regnis progressus. In Cocinchinà pluribus locis sedes erigi cœptæ. In Tunquino singuli pro Collegio sunt. Supra viginti animarum millia vnus curat. Tibet, quod & Cathayæ Regnum, non minorem fructum spondet. Nisi inconstantia timeretur, primis pænè congressibus poterat ad Fidem Rex adduci. Ita difficillimos aditus facili progressu Deus pensauit. Sanè nihil simile miles Hannibalis in Alpibus passus. leuissimum fuit, quod per asperrimas rupes confectum est iter. traiecta loca, vbi non rarò viatores pestilens aër, sicut Auernus volucres, necat. Calcata totis mensibus nix & glacies: vbi sentiendì vis & oculorum vsus defecerant, defossis in niue specubus hiematum. Nusquam talia frigorìs prodigia. Gangem, cuius hîc fons repertus, non modò glacies stringit, sed etiam sine gelu nix tegit: vbi enim montium cacumina (quæ non nisi nix sunt) ventus deturbat; tantas moles absumere impotens, excauat sibi viam, & sub niueis fornicibus ingens annis deuoluitur. qui transeunt, dum stare in collibus putant, in ponte sunt. Ad hæc frigora ex Indiæ caloribus Patres deuenerunt, perituri, nisi charitate flagrassent.

Socij in Cocinchinâ, Tunquin, Tibet,

Ex litteris Macao. 1637.

P. Ant. Andrada in lit. 1624.

In Arnam & Esiagam latissimas regiones, cum indigenæ, qui & ipsi à Regno Dei non procul absunt, tum Iapones ob fidem exules nos attraxere. Etenim hoc cum primis Christianis habent illi noui commune, quòd infortuniis suis alios beent; & dum suas deferere coguntur, nouas Religionì sedes acquirant. In Corream proximis annis missio adornabatur. Patebit inde in Tartariam ingressus. Est hæc altera Asiæ pars, Scythia veteribus dicta. à Chinâ prodigioso illo quadringentarum & quinquaginta leucarum muro diuiditur. Ex Europâ, nisi quòd gentis feritas aditum difficilem faciat, aperta est. Inde ut adiretur, consilium casus præuertit. Aderat militi Polono P. Zgoda, dum Valachiam Tartarus inuasit. Cæsis Polonis venit in hostium manus. Nulli gratior libertas, quàm illi vincula fuere. Flagrat diu studio adeundæ Tartariæ, iamque Constantinopolim, vnde libe-

Arnâ & Esiagâ,

Correâ, Ex lit. Mac. an. 1637.

Tartariâ,

Ann. Soc. an. 1612.

liberior in Tauricam Cherfonesum transitus, propediem cogitabat. Hac curâ per felix infortunium solutus, quò volebat, ductus est compendio. Mox operâ viri Principis, quem Cameneci Legatum nouerat, redemptus, multis eius gentis, à quâ comprehensus fuerat, vinculorum suorum pretium Christianam reddidit libertatem.

Perfide.

Sed relegamus per Indias iter, & ad Persici nominis Regna veniamus. Horum vnum Armusia est, Persici sinus insula, quàm commerciis diues, tam ceteris naturæ dotibus destituta. Nullus in eâ frutex, nulla dulcis aquæ scaturigo. Salsum & sulphureum solum. Ipsa flumina æstate in salem, vt nostra in glaciem hieme, coeunt. Accedit ardor intolerabilis, quem capite tenus fluctibus merfi, vix incolæ ferunt. Vincit tamen hunc æstum cupiditas, & ex omni parte mercatores adducit. Iudæi, Saraceni, Gentiles, Hæretici, Christiani, inuicem miscentur. Diuersi singulis ritus, libido atque auaritia communis. cum mercibus vitia inuehantur: nec minor flagitiorum est, quàm nationum colluuius. Fuit & hîc sua nostris negotiatio. Gaspar Barzæus ea lucra fecit, quibus maiora nec Xauerius speraret. Suos ille labores quidem Armusiæ deuouerat; sed cùm in Iaponiam & Sinam rapi se sentiret, sui simillimum Barzæum misit. Qui simul insulam attigit, simul horrendo motu concussa est. Diceret ad eius aduentum diabolus expauescere; & ne loci possessione deturbaretur, timere. Gaspar cælestem iram interpretatus est; cuius cum terribili denuntiatione in scelera inuehi cœpit, quæ iam terra non ferret.

Barzæi in Armusiænis excolendis industriæ & labor.
Nic. Trigault. in Vita Gas. Barzæi.

Nec paucis exitij metus salutis initium fuit. Mox additâ ad vehementiam industriâ, vbi penitiùs morbos explorauit, curationem ordinatè & per partes aggressus est. Spatia temporis sic dispensauit, vt diuersos diuersis nationibus dies, diei horas aliis atque aliis ministeriis impenderet. Ita multorum partes vnus explebat, labore quidem incredibili, sed emolumento pari. Nulla gens fuit, nullus ordo, ex quo non plurimos vel à vitiis ad honestatem, vel ab impiis superstitionibus ad nostra sacra traduceret. Rex ipse ne accederet, maternæ lacrymæ potens machina effecere. Baptisina cum duobus Saracenorum millibus petentem importuna auius peruertit: & quæ mortalem vitam dederat, ad immortalem iter obstruxit. Doluit enimverò talem sibi prædam eripi vir animarum sitientissimus, sed reliquo se fructu solabatur. Iogues quidam, qui incredibili duritiâ atque asperitate vitæ eam sanctimonix famam sibi compararat, vt quâ pedes aquâ lauisset, eam Armusiæ Rex religionis causâ potaret, ad C H R I S T I fidem veramque sanctitatem est conuersus. Eius alij auctoritatem secuti, specum, quam Anachoretarum ritu incolabant, in Deiparæ Virginis delubrum commutarunt. Persici Legati vxor, vt C H R I S T O adhereret, maritum deseruit. par in filiâ constantia. Bellum, quo repetendæ erant, simul impetendum Gasparis caput, diuinitus discussum. Quamquam ille vtrò se Persidi intulisset, nisi Xauerius, veritus ne se nimium exundans ardor diffunderet, Armusiâ vetuisset pedem efferre. Sed fama concludi non potuit. Ex vltimis Arabiæ finibus, ex ipsâ Constantinopoli venêre qui ad se studiosissimè inuitarent. Quàm difficile fuit, tanto se aperiente campo, vel ardori animi, vel miserorum votis non obtemperare! constrinxit tamen chari-

Rex Armusiæ cur non conuersus.

Barzæi insignis obedientia.

tatem

tatem obedientia, iam tum præcipua Societatis virtus. Qui secuti sunt, cum simili præcepto non tenerentur, latiùs operam protulere. P. Arias Brandanius, & P. Alexius Dias, in Baharem eiusdem sinus insulam Lusitanam classẽ comitati sunt. Alij in continentem Persidem, duarum non ampliùs leucarum freto dissidentem, sub Monaianæ arcis tutelâ excurrere. Feliciùs tamen alienâ in patriâ cum Persis actum, quàm in suâ. Lahore, quæ Mogoris Regia est, magni nominis Lègatus eo adductus, vt filios suos baptisinate lustrandos offerret: illis scilicet, quàm sibi beneuolentior. Aliis eodem mercium causâ comitantibus non parum profuit liber, quem de Fidei rebus Persicâ linguâ in Mogoris gratiam Patres conscripserant. Est is omnium, qui in Indiâ regnant, longè potentissimus. Reges plures non subditos modò, sed & domesticos habet. Ab his minimum auri millionem quothebdomadis dono accipit. Quis tributa & ceteras diuitias numeret? In bellum quinquagena elephantium millia potest educere: septena nuper dum numeraret, cum trecentis equitum, nongentis peditum millibus, putabatur non multum instructus esse, & vulgarem potiùs belli tempore comitatum, quàm magnum exercitum habere. Sed numerosior gens est quàm bellicosior. magis astutiâ valet; hebes tamen ad diuina. Religionem & linguam ferè habet cum Persis communem; habitu aliquantum discrepat. Primus ad eam missus Rudolphus Aquaiua, qui deinde martyrij decus in Adriæ Ducum familiam importauit. Venientem excepit Rex eo honore, quo de Mulassis, hoc est Mahometi sacerdotibus, neminem. Quanto magis è Rudolphi voto, si cuius ipse Sacerdos erat, cæli terræque Dominum sacrilego impostori prætulisset? Sed vltra humanitatis officia, & fidei nostræ laudes, non processit. Cunctatio Regis cum populum per se non promptum magis retardaret, Rudolphus Goam reuocatus est, maiori virtutum relicto documento, quàm fructu collecto. Abituro ingens auri vis oblata. Sed qui reliquerat suas, alienas opes facile contempsit. Nec nouum erat abstinentiæ exemplum. Toto, quod illic egit, triennio, cum plurima Rex offerret, ne tantum quidem admisit quo naturæ desideria expleret, sat habens ea insipido pane & frigidâ compescuisse. Ne nihil tamen ex potentissimi Regis aulâ efferret, Moscum hominem, Christianè viuere cupientem, cum vxore & liberis donari sibi petiit; ratus non inutilem operam se potuisse, si vel paucos de regiis mancipiis CHRISTI seruos fecisset. Patuit deinde eadem Societati Prouincia non minore quidem Regum beneuolentiâ, sed & pari ad amplectendam Religionem segnitie. Qui postremis annis regnabat, cum rationum momenta, quibus illa nititur, satis perspexisset, cupiebat nocturno viso confirmari. Demens, qui plus somniis, quàm iudicio suo tribueret, & vbi nulla est, ibi Christianam fidem vellet reperire.

Post Persidem & vicina Regna restat Turcarum Imperium, quæ per Asiam diffunditur. De Societatis in eo sedibus suprâ per occasionem relatum est. Reliquæ sunt profectiones, quibus vbi se non potuit, Religionem stabilivit. Prima ad Maronitas instituta est. Sunt Maronitæ montis Libani incolæ, gens bona & facilis, sed prauis Græcorum disciplinis admodum corrupta. Spiritum à solo Patre originem habere

Filij Legati Persarum baptizantur.
Iar. Tom. 3. c. 11. & 12.
Liber Persicâ linguâ conscriptus.
Rex Mogor.
Iar. Tom. 2. c. 3. & 14.

Rudolphum Aquaiuiam honorificè excipit.

munera offert.

Ex litt. ann. 1624.

Missio ad Maronitas.

Victorel in
Greg. XIII.

Armenos,
Babylonios,
Arabes &
Colchos.

credunt. humanos animos, vbi è corporibus cesserint, nescio quibus in sedibus vsque ad iudicij tempus feriari. coniugij vinculum pro viri arbitrio posse dissolui. infantes ante quadragesimum diem baptisinate lustrari nefas esse; tum CHRISTI etiam corpore pascendos. His atque aliis sensim imbuti doctrinis, errore magis quàm voluntate ab Ecclesiâ dissident; ceterùm in Romani Pontificis veneratione atque amicitia constantes. Mouit ea fidelitas Gregorium XIII. vt tamquam suis subueniret; hoc ampliùs quòd auxilij non egentiores essent, quàm cupidiores. Iam Oratores miserant, qui simul obedientiam Summo Sacerdoti totius gentis nomine exhiberent; simul ostenderent posse, nisi cultores deessent, in monte quondam amœnissimo Religionem reflorescere. Missus est, volente Pontifice, Thomas Radius cum Ioanne Baptistâ Æliano, & quadriennio post cum eodem P. Ioannes Brunus; omnes linguarum, quarum illic vsus, periti. Erat profectio laboris & periculi plenissima; regione, præterquam quòd Turcarum sit, ciuilibus bellis ardente. Vel ideò tamen placuit, quòd ad illa iretur loca, ad quæ primorum Patrum vota aspirassent. est enim Libanus non procul à Palæstinâ, cui suas dicauerat curas sancta illa Decemuirorum turba. Vbi appulere, quasi de cælo venirent, excepti sunt. Vt CHRISTVS, inquebant, Patri terras, vos CHRISTO eiusque Vicario gentem nostram conciliabitis. Facile fuit, tam promptos, quò oportebat, impellere, & reducere in viam non sponte deuiantes. Primum Episcopi, qui præter Archiepiscopum quindecim erant, indictâ Synodo, Catholicè se sentire professi sunt. Pari populus alacritate praua dogmata eiurauit. Ita toti cum Pastoribus greges ad Ouile redierunt. Ne noua contagio glisceret, errorum pabulum, hoc est, exitiales libri subtraçti sunt. Salutares inde ab vrbe Româ Pontifex submisit; maximis quidem impensis, sed quæ animarum pretium essent. Addidit largam pecuniæ summam pauperibus erogandam: templorum insuper ornamenta, vasa, & sacras pro Episcopis vestes, vt de suo iam munere edocti etiam dignitatem seruarent. Nec hîc stetit benignissimi Patris vel liberalitas vel cura: vt in posterum Maronitis consuleret, Seminarium Romæ instituit, vbi educati atque instituti, qui inde mitterentur, iuuenes castam deinde Religionem inter suos conseruarent. Procuracionem Societati commisit. Sic Libani incolis etiam absentes adsumus. Reliquam Syriam, Mesopotamiam, Armeniam Pater Antonius Marietius & P. Petrus Metoscita Pauli V. voluntate peragrarunt. In Arabiâ P. Paëzius Æthiopiæ prælusit. Ad Georgianos, qui Colchidem, & quidquid inter Pontum Euxinum & mare Caspium interiacet, latè possident, Pater Ludouicus Grangerius profectus est. Non quidem licuit per illam terrarum vastitatem Euangelio vulgando pro voto insistere; sed & operæ pretium est explorasse loca, quæ inuadere desideras. Erit forsan cum post debilitatas alibi hæreses, alibi deletum idolorum cultum, liceat in Mahometum plenas copias conuertere.

CAPVT SEPTIMVM.

Propagatio Societatis per Africam.

FVit olim Africa non religione minùs quàm bellis inclyta. Nunc pænè Fides exulat. Obiectas Europæ partes, & interiora Saraceni, *Africa populi à Fide alieni.* maris Atlantici & Æthiopici littora Ethnici tenent. in Abassiâ atque Ægypto qui CHRISTVM agnoscunt, ab Ecclesiæ communione seiuncti sunt. Ad has gentes adire, fuit bellum inferre. Nusquam amici, nisi quos faceres. A multis humanitatis non plus expectandum, quàm ipse instillasset. Sed lustranda venatoribus ferarum sunt latibula, & prædæ gratiâ inter silvas degendum. Quàm feris similes Guineæ populi? Ipso nomine feritatem præ se ferunt, qui Leænæ montes incolunt. His Societas facta est mansuetudinis magistra. Ne cultores deficiant, in vicinis Hesperidum insulis sedem collocavit. In alia Guineæ Regna prius è remotissimis terris Euangelium intulit, quàm vicini Saraceni impuram Alcorani superstitionem importarint. Fuit, cum vno tempore duo magni Reges baptisma susciperent, quatuor flagitarent. *Societas in Guineâ,* Beniensis regio non satis quidem expectationi respondit, sed ipsa sibi charitas fructus est; & nusquam vberior, quàm in sterili solo, meritorum seges. In Congo atque Angolâ pro Regum ingenio dubiæ sæpè res: nunc utrobique Collegia sunt, frugum, quas Æthiopicus ager cælesti fundit agricolæ, quædam velut horrea. Magna ex Monomotapâ messis accederet, si culturam admisisset. Nunc quàm incolis suis parum benigna, tam cælo infrugifera est, nec vllâ ferè re præterquam Apostoli sui cæde nobilis. *Benino, Congo, Angolâ, Monomotapâ,* Fuit is Consalius Silueria, cui natalium splendor inter primos Lusitanæ Proceres, virtus inter præcipuos Martyres locum dedit. Post nauatam Indis operam ad Cafres venerat, gentem stolidam & rudem, & quæ humanam naturam formâ magis quàm ingenio prodat. Poterat tamen, nisi parricidium interuenisset, docilitatis defectum tantus magister supplere. Iam Regem & trecentos cum eo Nobiles (si qua est in illâ barbarie nobilitas) sic instituerat, ut baptismo admouendos putaret. Sed, ut leuitate Cafres sunt & perfidiâ singulari, Rex insuper propter auaritiam & improuidam ætatem fraudibus obnoxius, facilè à Mahometanis veteratoribus inductus est, ut eius se cæde pollueret, à quo salutis vndâ fuerat expiatus. Ergo vecordis adolescentuli iussu, ingens ille spiritus, à quo Monomotapæ incolumitas pendebat, laqueo suffocatus est. Corpus, ne veneno suo (ita scelesti persuaserant) auras inficeret, in profluentem proiectum. Vtinam tandem Cafres per eius sanguinem diuinam erga se misericordiam flectant, per quem iram meruerunt! Hactenus velut in pœnam à Deo deserti, & salute, quam reiecerunt, indigni visi sunt. Quantò beatiores, quæ ultra Bonæ spei promontorium ad sinum vsque Arabicum porriguntur terræ! Passim in littoribus crucis vexilla rutilant, & in torridis arenis Fidei germen excrescit. Prima semina multis locis Societas iecit. Nunc Mosambici non domicilium modò, sed & scholas habet: ubi, qui humanos induere mo-

in Madagascare.

Nunnius Patriarcha in Abassiam legatur.

Ouiedus Episcopus præmittitur.

eius labores.

Iarr. Tom. 2. c. 32. & seq.

P. Paëzius in Abassiam venit.

res non posse videbantur, etiam disciplinis excoli sunt coepti. Poterat Madagascar (sancti Laurentij insulam Europæi vocant) venire in partem felicitatis, si Rex quàm facilis in admittendis, tam constans in retinendis Dei nuntiis fuisset. Sed ut reliquas contra barbarorum vitia virtutes, ita contra mobilitatem necesse est perseverantiam opponere. Ea si defuisset, nec nuper in Abassiam (quæ olim Æthiopia ultra Ægyptum dicta est) post longum exilium reducta Religio veteres possessiones adiisset. Quantos in eam rem inde à primis annis Societas labores suscepit? nec labores modò, quos ambit, sed etiam, quos alioqui ut sui perniciem fugit, insularum honores: crucibus quidem illos & molestiis refertos, nec quidquam, nisi nomen, speciosi habentes; sed tamen nisi animarum necessitas vrgeret, vel hoc ipso ingratos. Igitur Ioannes Nunnius in Patriarcham, Andreas Ouiedus, & Melchior Cannerius in Episcopos lecti consecratiq̃ue sunt: ut Claudium Abassinorum Imperatorem cum suis ad Ecclesiam, à quâ amplius mille annos dissident, redire cupientem, ad illam cum potestate & maiestate reducerent. Sed is breuî vel mutauit sententiam, vel potiùs (quoniam non nisi in Lusitanorum gratiam reconciliationis præ se voluntatem tulerat) vbi postulata impetrasset auxilia, nihil amplius requisivit. Quod vbi Goæ renuntiatum est, postquàm eò cum Episcopis Patriarcha appulisset; ne impiorum ludibrio suam omnes dignitatem obijcerent, visum est vnum cum aliquot Sociis Ouiedum præmittere, qui & rem exploraret certiùs, & Patriarchæ ingressum, quâ posset, præmuniret. Vbi aduenit, reperit Imperatorem, quamuis initio (ut erat cautus nec dissimulandi imperitus) animi sensum humanitatis officiis obregeret; tamen reipsâ in Dioscori hæresi, & propriis Abassinorum erroribus mentem obfirmasse. nihil de Romanæ Ecclesiæ auctoritate, nihil de verâ Fide, nisi refellendi gratiâ, audire. Patriarchæ aduentum non modò superuacaneum fore, sed & suum ingratum esse. Doluit enim uerò ita Ignatium (nam de se minùs laborabat) ita Lusitaniæ Regem, ita Pontificem Maximum, quorum omnium non minori voluntate quàm suscepta erat expeditio, exspectatione frustratos. Sed inde solatium capiebat, quòd, vbi agendi quæ optarat facultas deesset, abundè (quòd alterum votum erat) suppeteret patiendi. Præter contumelias & opprobria, præter tædia & durissimum inter asperrimas rupes exilium, eam paupertatem pertulit, ut, cum aliorum misericordiam publica contraxisset fames, ipse arare, ipse sementem facere, ipse metere coactus sit, unde vitam, quò ferendis diutiùs ærumnis sufficeret, sustentaret. Tum demum coepit dignitatem suam, quam inuitissimo susceperat, a quo animo ferre; & quæ antea intolerabilis videbatur, inter grauissimos labores levis est facta. Tum non pœnituit Pontificio pedo manus admouisse, dum iisdem bouum stimulos & stiuam tractaret. Quis miretur Euangelicum semen eo deinde solo feliciter prouenisse, quod ita subactum est? Nondum tamen se multum extulerat, cum eò venit P. Paëzius: quem etiam non minùs rerum toleratarum, quàm gestarum gloriâ decorauit. In itinere à Turcis captus, sexennio in vinculis fuit. Solutum carcere, incidit in morbum cum per se grauem, tum loco rerumque inopiâ

inopiâ (quippe inter Arabas inhumanissimam gentem) molestissimum. Recuperatâ valetudine, P. Montferratium, viarum atque æruinarum socium & leuamen, amisit. Cetera, quæ vel ad humanarum necessitatum subsidium, vel ad rei sacræ vsum comportabat, latrones eripuerunt. Nihil in illum mitius feris. Intactum atque innoxium emicans è siluis leo pertransiit. Ita alternis diuinæ misericordiæ sese modò subducen-
tis, modò exserentis, interuallis exercitus recreatusque, ad Regiam peruenit. In quâ, primis statim congressibus, & sua illum, & Religionis; *honoratur à Rege.* quam docebat, sanctitas adeò venerabilem fecit, vt pannosus licet atque mendicus, supra omnes Procere Dynastasque in pretio esset. Rogatus vt de diuinis mysteriis verba haberet, cum id stans in pedes, nihilque inter auditores eminens, agere cœpisset; non ferens Imperator tam altas cælestesque res tam humili tractari loco, quòd alia sedes deesset, in suum iussit solium conscendere, & vnde populis imperia dabantur, inde vitæ præcepta proferre. Dubites magisne Concionatorem delatus honor, an sua Imperatorem demissio decuerit. Numquam folio dignior fuit, quàm dum sic illo cessit. Adeò pulchrum est & regium, in suis Deum famulis agnoscere & venerari. Aliàs inter colloquendum, cum eius se famulum clientemque Paëzius diceret, Quid, inquit, istis obsequij atque obseruantiae vocibus vteris? non dominus ego tuus aut patronus, sed discipulus filiusque sum: tuâ equidem institutione, quàm Abassinorum imperio felicior. Verum dixerat, si salutaria documenta quàm auidè audiebat, tam altè in animum demississet. Sed id in incerto est. Spem facit, quòd & ipse ante pugnam, quam sibi fatalem præfagebat, adesse Paëzium optauerit, vt apud illum Catholico ritu noxas confitendo deponeret; & perduelles non aliam ob causam vitâ illum Regnoque spoliarent, nisi vt ne Religionem, quam amplexus credebatur, suos quoque suscipere, & acceptam à maioribus Fidem, cum eâ, quam Sacerdos aduena ementitâ potiùs (vt aiebant) sanctitate quàm rationum momentis persuadebat, cogeret commutare. Vt ut est, non irriti Paëzij fuere conatus. Multos qui ab Ecclesiâ seiuncti, velut membra à corpore abscissa, cælestis Spiritus vegetatione vitæque destituebantur, cum eâ conciliauit. Multos ab inanum simulacrorum cultu, ad veri Numinis notitiam atque amorem attraxit. Sed vt in cupidis negotiatoribus lucrandi desiderium ex lucris crescit; ita horum perceptio fructuum, maiorum cupiditatem accendit. Donec tandem nostrâ ætate, renouatis primis conatibus, misso iterum è Societate Patriarchâ, tota se ad salutem Abassia conuertit: damnatisque, qui seiunctionis tempore inualuerant, ritibus, & in primis ciuratâ Dioscori hæresi, nouum CHRISTO, & Romanæ Sedi ceterarum Magistræ, sacramentum dixit.

Eandem non semel spem de se, deque Cophtis qui Ægyptum incolunt, Alexandrini fecere Patriarchæ. Sed cœptis constantia defuit. Eorum vnus, quamquam per Legatum geminasque litteras CHRISTI Vicario submiserat sese; tamen, interturbante rem eo ipso qui Legatus fuerat, missos ad se Christophorum Rodericium & Ioannem Baptistam Ælium ita delusit, vt præter eum, qui ex patientiâ frustratisque

Ann. 1626.
 Abassia
 Pontificis
 obedientiæ
 se subdit.

Labores
 Sociorum
 in Ægypto
 irriti, &
 quare.
 Hist. Societ.
 Tom. 2. l. 5.

Ann. Societ.
anno 1584.

proditionis
accusati
capiuntur:

redimuntur:

Ægypto
excedunt.

Varie in
Maurita-
niam ex-
cursiones.

non minus quam exactis è sententiâ laboribus in cælo expectandus est, nullum fructum retulerint. Alter, dum nimium comperendinat, priusquam rem suæ suorumque saluti necessariam conficeret, morte præuentus est. Tum tamen ceteri Episcopi redituris in Italiam Patribus dedere litteras, quibus & Pontifici gratias agebant, quod homines, à quibus Catholicam veritatem docerentur, ad se misisset: & ubi post annum successor Patriarchæ substitutus esset (aiunt enim tam diu suam decere Ecclesiam Sponsi interitum lugere) toto se studio in concordiam inclinatos testabantur. Nec erat exigua felicissimi successus spes, confirmatâ iam & communiter agnitâ Romani Pontificis in vniuersum CHRISTI gregem potestate, reiectisque, quibus maximè retardabantur, Eutychetis erroribus. Sed dum nostri ea Romam noua delaturi, & quid in rem esset, coram edocturi discessum parant; ecce tibi in ipsorum ædibus Turcarum turba ferro ac telis instructa. Ducebat agmen personatus dux, qui quid agendum, cuius inijcienda essent vincula, designaret. Fama fuit, fuisse quemdam inuidiâ atque ambitione ardentem: qui, vt Gallicæ nationis Consulem (habent enim hîc Galli Veneti que suos Magistratus) in huius promotione negotij nec operæ nec sumptibus parcentem de gradu deijceret, detulit ad Proregem, Cophros ab eo contra Turcarum Imperatorem sollicitatos, habereque à Philippo Hispaniarum Rege mandata alliciendi in eius partes, quotquot posset, Christianos. ad eam rem præstò esse Memphi Presbyteros, qui suam Regi operam Consuli que nauarent. Ita Patres ab agendâ Religionis causâ ad defendendam propriam in iudicium tracti, quamquam suam satis probabant innocentiam; tamen quòd in litteris, quæ apud eos deprehensæ sunt, optare se Cophti dicerent, vt vnum ouile fieret & vnus Pastor; quasi iis verbis apertum prodicionis contineretur indicium, in tetrum carcerem coniecti sunt. Nec erat qui extremo mulctandos supplicio dubitaret. Sola in Turcarum auaritiâ spes erat reliqua: credebantque Christiani posse, si Patres assentirentur, pecuniæ magnitudine periculum redimi. Patres, quamquam in tali causâ emendam potius mortem, quam redimendam vitam scirent, quoniam tamen suam perniciem cum magnâ videbant Cophtorum calamitate coniunctam, metuebantque, ne, si quid eis mali suâ causâ accideret, id eos ab omni cum Catholicis commercio deterreret; passi sunt sibi pulcherrimam palmam eripi. Persoluto non exiguo pretio, cum nihilo segnius inchoatam coniunctionem vrgent, nouus in provinciam Prorex venit. Qui factus præteritorum certior, ait se iterum velle causam cognoscere; esse enim proximi Proregis cupiditate corruptum labefactatumque iudicium. Tum tandem, ne, quibus se laqueis exuissent, in eos magno cum Christianorum periculo reciderent, maturandus reditus visus est; neque committendum, vt hominibus optimè de se meritis sua pietas & benevolentia fraudi esset. Atque is Ægyptiacarum expeditionum exitus fuit.

Laborum non minus in aliis Africæ partibus, quæ propius Europam sunt, multoties exhaustum. In Mauritaniâ, quâ Herculeo frero ab Hispaniis diuiditur, Ioannes Nunnus, Ludouicus Consaluius, Ignatius

ius Bogatus; quâ Siciliæ obiacet, ipse Iacobus Lainius & Martinus à Carnosa traicere. Hi, vt Ioannis Vegæ Siciliæ Proregis exercitui Africam urbem oppugnaturus; illi, vt tractis in feruitutem Christianis opem & solatium ferrent. Pari charitate Ioannes Fernandus & Gabriel de Portu in easdem delati oras, multorum è vinculis exemere corpora, multorum à saranæ dominatu animos defendere. Nec nihil in Iudæos & Mauros emolumenti redundauit. Tituani (ciuitas est ditionis superstitionisquæ Saracenæ) præcipuum Nunnus Rabbinum eò adduxit, vt non cunctaretur confiteri, IESVM, quem Christiani colerent, Dei esse Filium, eumquæ tot expetitum votis, tot promissum oraculis Saluatorem ac Messiam. Lainius, vrbe Africâ per vim expugnatâ, defensorum non paucos, quorum in potestatem venerant, eorum ad Sacra perduxit. Vnum etiam mox à suscepto baptismo decedentem ad cælos transmisit, periturum, nisi periisset. Atque ea ferè ratio est traiciendi in hanc Africæ partem, vt vel ab amicis castris præsidisquæ ne discedas, vel redimendis captiuis pretium feras. Alioqui nouum ferè Saracenis est, Christianorum quemquam nisi in vinculis videre.

Quando erit, vt vilissimæ genti non amplius lucro sua crudelitas, nostra dignitas ludibrio sit? quando erit, vt, compositis Europæ rebus, & cessantibus iis præliis, in quibus ne vincere quidem piis sine dolore licet, eò transferantur Catholicorum vires, vbi non iustum modò, sed & misericors bellum sit; vbi hostibus ipsis pro sit vinci; vbi non ira, non æmulatio, non auaritia, non regnandi libido, effundendi Christiani sanguinis causa sit, sed dignus tali pretio Dei honor?

CAPVT OCTAVVM.

Propagatio Societatis per Americam.

Americam amplissimam mundi partem, tribus reliquis magnitudine terrarum ferè parem, diuitiis etiam superiorem, plerique, vt rem facerent; Religiosi homines, vt Euangelium disseminarent, errantesquæ mortalium greges ad ouile CHRISTI reducerent, præteritis annis adiungere. Ea vastissimis circumfusa æquoribus, à Septentrione in Austrum immensi tractu porrigitur, duarum, quas tenuis discer- nit isthmus, peninsularum formâ. Harum altera, quæ Septentrioni proximior est, Regnum Mexicanum, Nouam Hispaniam, Floridam, Terram Nouam complectitur. Quæ Meridiem spectat, Brasiliam, Paraquariam, Chilense Regnum, Peruuiam comprehendit. Brasilia prima Societati addita est. Laboriosa sanè prouincia, & multis difficultatibus implicata. Incolæ nullâ Numinis non modò reuerentiâ, sed ne vel notitiâ præditi, ferinum in morem vitam agitant. Adeo stolidi atque hebetes, vt nec litteras nec vllam numerorum rationem norint. Perperam aut rectè factis nihil post mortem præmij supplicii- quæ superesse arbitrantur. Animas num à corporibus secernant, incertum: certè, prout quisque terrâ conditur, manco vel integro corpore, ita credunt ad inferos descendere. Quamobrem iis quos tumultant, retia

*Diuisio
Americæ.*

*In Brasiliam
Societatis
veniunt.*

(nam

(nam ad vitanda noxia animalia in retibus à terrâ suspensis Brasili cubant) & aliquot dierum cibaria veluti profecturis apponunt. Beneficiorum, si quæ accipiunt (nam præstare non norunt) nullam memoriam habent. Odia atque inimicitias perpetuas gerunt. Inimicitarum causæ, iræ meræ: quibus adeò sunt obnoxij, vt, pugna leuissimam ob causam subortâ, inuicem dentibus dilanient: in pungentes etiam bestiolas, perinde vt in homines, excandescant, & vlciscendi gratiâ in ventrem auferant. In crapulam & omnem impuritatem nullo freno ruunt. Coniugiorum, quæ plura celebrant, tempus libidine metiuntur. Quòd auaritiâ careant, non virtus est, sed incuria hominum in diem viuentium, nihilque in futurum prospicientium: & hoc vno, quod tamen cum bestiis commune habent, sua ipsos stoliditas beat. Cetera cicurandi priùs & ad humanum ritum traducendi sunt, quàm Religione & cælestium rerum scientiâ imbui possint. Adeò tamen etiam tum leues atque inconstantes, vt sæpè, quos magno labore collectos per longum tempus erudieris, subito dispareant ex oculis, atque ad siluas velut vento relati, in vitia & inueteratam barbariem reuoluantur. Nec eæ solùm molestiæ primis eius Prouinciæ cultoribus deuorandæ fucere. Durissimâ insuper paupertate, nondum vllis in eorum sustentationem ab Rege attributis censibus, conflictati sunt: adeò vt ædiculam in quâ diuina facerent, & alteram quam inhabitarent, suis ipsi manibus exstruere, ipsi materiâ proximis è montibus subuehere, ipsi aquari lignarique cogrentur. Victus vix alius suppetebat, nisi quem ab iis, quibus haud multò copiosior erat res, emendicando colligebant: cumque extrema nonnumquam cibarium premeret inopia, maior tamen metus erat, ne ipsi barbaris alimentum fierent. Nullum enim Brasilorum palato gratius, quàm humanæ carnis edulium. Hinc inter ipsos non modò summa capitum vilitas, sed & hominum quasi ferarum venatio. Prædam non statim, sed aliquamdiu saginatam coactamque pinguescere, in amicorum conuentu læti maectant: tantâ pasendi se, atque ingluuiem diris his dapibus exfatiandi libidine, vt vel è terrâ extrahere cadauera, atque è tumultis ad suas transferre mensas non horreant. His, inquam, ne in cibum cederent illi ipsi, qui pro funestis istis ac feralibus epulis cælestem afferebant alimoniam, formidandum erat. Nihilo tamen segniùs instare, magno ac fidenti animo multitudini se immiscere, procul à Lusitanorum coloniis in siluas se dare, sparsos palantesque in certas sedes vicisque cogere, paulatim nefariis atque impuris moribus auertere: & vbi in grandioribus longam consuetudine efferatis desperata videbatur res, pueros saltem, vel exemptos è spelæis ferarum catulos, omni arte mansuefacere. Nec poenitendus fuit fructus, tum in iis, qui posteaquam tincti fuissent, antequam rationis suum obibant diem; tum in aliis, in quibus Christiana doctrina, velut insitus in teneram plantam peregrinus ramus, adoleuit. Maiori tamen cum operæ pretio postremis annis in Paraquariâ, quæ mari recedit magis, & per interiora diffunditur, laborari cœptum. In eâ, quoniam non tanta, quanta vel in Brasiliâ ob saccari aliarumque mercium copiam; vel in Peruiâ ob auri atque argenti feracissimo

eorum labores & inopia,

montes

montes, lucris spes affulget, minor est Europæorum multitudo; sed barbarorum gregatim degentium, & Nomadum more, de loco in locum pabuli causâ migrantium incredibilis frequentia. Nullos & ipsi colunt Deos; ominibus tantum atque auguriis ad insaniam dediti. Virtutum ne nomina quidem norunt: eisdem ferè quibus Brasili moribus viuunt, nisi quod paulò mitiori magisque tractabili sint ingenio. Ante Societatis homines, Religiosorum neminem, Sacerdotum vix quemquam, viderant: nunc eorundem operâ (qui ut primi, ita hæcenus ferè soli in iis subigendis atque interlucandis dumetis desudant) multa quotannis millia non modò à vagâ illâ atque inordinatâ ad ciuilem certisque legibus ordinatam, sed etiam ad dignam Christiano homine vitam traduntur. Chilenfes (qui versùs Austrum postremi, Fretoque Magellanico proximi sunt) quoniam grauioribus vrgentur vitiis, quibus, quidquid est bonæ mentis, obtundunt, tardiùs honestatis Fidei; lumen admittunt: sed hoc gnauitùs in illorum auxilium incumbitur. Quis enim vlli hominum generi suam detractet operam consecrare, cui sanguinem Dei Filius impendit? Animas dignè non æstimat, cui non omnes caræ sunt. nescit illarum pretium, qui vel paucularum salutem non amplam credit laborum maximorum mercedem. Quid refert, si miseris corporibus, & in omnem nequitiam proiectis inclusæ sint, dummodò vel inter sordes dignitatem suam seruent? Non ideò vilius est aurum, quia in infimi elementi visceribus conditur; neque ideò non pretiosæ sunt gemmæ, quia intra concharum fæces delitescunt. Ergo vel hoc ipso ardentibus Sociorum votis expetuntur hæ Prouinciæ, quòd, præter incolarum miseras, nihil sit quod alliciat. Atque vtinam sola horum inscitia & barbaries, non etiam Christianorum improbitas negotium faceretur! nullum quod obsistat Euangelio valentiùs, quodque difficiliùs domes, malum est; siue dum opportunos iniuriæ populos crudeliter atque auarè habendo à Religione deterrent, siue dum in omne malum sponte procliuēs prauis in peius propellunt exemplis, & quibus pietatis esse debuerant, nouorum fiunt flagitiorum magistri. Sed vt ab his, inde à principio, ingens promouendæ Religionis impedimentum est positum; ita à Catholicorum Hispaniæ Regum pietate & munificentia præcipuum adiumentum accessit: planè vt diuinæ Sapientiæ, per quam Reges regnant, liqueat consilio factum, vt, quorum in primis virtute atque opibus Christiana res nititur, eorum imperio subiicerentur eæ regiones, in quas veritatis lucem omnibus retrò sæculis incognitam inferri, ac deinde non minore studio oporteret conseruari. Eâ gratiâ non minùs de Euangelij præconibus, quàm de militariis copiis submittendis solliciti, vti nostros in partem laboris venire, ira suæ beneficentiæ participes esse voluerunt. Primum Collegium à Philippo II. Cuzchi in Peruuiâ fundatum. alia aliis extructa locis. per quæ factum, vt ex ditissimâ hac regione non minùs in cælos fructuum, quàm in regios thesauros translatus sit. In alteram Americæ partem, quam Aquilonem versùs extendi diximus, eodem postulante Rege, Franciscus Borgia colonias misit. Prima in Floridam facta exscensio. Petrus Martinez simul terram attigit, ab incolis Europæorum aduentum prohibere volentibus, perticâ percussus interiit. Proximi nouem secundo

*Primi in
Paraguaiam ve-
niunt:*

*Chilensibus se im-
pendunt.*

*Regum
Hispaniæ
in Fide
promouenda stu-
dium.*

*Varia So-
cietatis in
Peruuiâ
Collegia.*

*Cades So-
cietatis in
Floridâ.*

*Ingressus
in Mexi-
cum,*

*Annal. Soc.
an. 1596.*

*in Nouam
Franciam,*

*Virgi-
niam.*

pòst anno nihilo mitiùs excepti, & præter crudelitatem etiam proditio-
nem experti sunt. Dum enim Carichæ cuidam (sic Principem virum
in Floridâ appellant) recens ad Fidem traducto se committunt, & sine
militum Hispanorum præsidio viam capeßunt, ab eo, seu quòd à Re-
ligione transfuga descuißet; seu quòd à suis ad parricidium incitaretur,
in insidias ducti, & per summam, sed ipsis saluberrimam, immanitatem
necati sunt. Qui casus tantum abest, vt reliquos in Europâ Socios ab-
terruerit, vt incitarit magis, dum pro C H R I S T O mortem oppetere
& ipsi pari studio exoptarent. Ergo alacres & hanc deinde insulam, fra-
trum suorum sanguine consecratam, & Mexicanam Prouinciã, alias-
que, in quas commigrantes Hispani Regnorum suorum transtulere nomi-
na, cum Regiis classibus adiungere. In Mexicum cùm appulissent, infre-
mens dæmon, atque horrendis implens vlulatibus montem, vbi pro Deo
colebatur, quàm sibi dolori atque horrore esset nouorum Sacerdotum
aduentus, non dubitauit cuidam, quem sibi deuotione obstrictum ha-
bebat, lamentabundus aperire. Fuit similiter quòd in querelas erumpe-
ret, cùm in Canadam (quam & Franci de patriæ suæ nomine Nouam
Franciam dixere) Henrici IV. voluntate venerunt è Galliâ Patres, qui
populos Francis vel subditos, vel amicitia & societate iunctos, Euangelij
sanctiore fœdere, C H R I S T O Regum Regi deuincirent. Cœpit enim
& hîc per varia diffundi loca Religio, spesque affulget fore, vt (quod
alibi compertum est) aquæ in morem per tenues admissa aditus dilaret
sibi viam, nec vllis limitibus coërceatur. Virginia quamuis Catholicis
non paret, nostræ tamen operæ non est experta. In eam Patres Angli,
quasi non satis laborum ferax esset illorum patria, nuperis annis Mis-
sionem instituere. Nec vlla præterea nominatior terræ pars vel Catholi-
corum armis est subiugata, vel explorata nauigationibus, quam non iu-
uandorum hominum causâ nostri homines lustrauere. Quin, vt diuinæ
charitatis quàm humanæ cupiditatis longè maior est vis, multis locis
suus illos ardor longè prouexit vlteriùs, quàm mortalium quemquam
vel auaritia traxerit, vel error deduxerit.

C A P V T N O N V M.

Propagatio Societatis per illustres aut illustrium virorum ad eandem uocationes.

*Vocatio
Adalberti
Bausech
ad Societ.*

TOt in terras dispersa Societas, & vbique non infrequens, facile
intelligere est quantum hominum complexa sit; eius haud dubiè
prouidentiâ & benignitate, qui, sicut addictam sibi deuotamque Fami-
liam protulit in lucem, suoque insigniuit nomine, ita hætenus non mo-
dò locorum amplificauit spatiis, sed & continuis Sociorum auxit incre-
mentis. Verùm non hoc ago, vt manifestum faciam quod obscurum
esse non potest. Libet tantum pauca de multis exempla adferre, in qui-
bus singularis eluceat ratio, quâ summa bonitas quorundam ad hoc In-
stitutum vocatorum vel pietati indulgit, vel impulit tarditatem. Primus
occurrit Adalbertus Bausech, cui in Collegij Pragensis templo preces ad
Deum

Deum fundenti, pueri venustissimi specie, in sacrosanctâ hostiâ I E S V S apparuit; rogantiq̃ue quid ab se vellet; Volo, puer respondit, vt ibi sis vbi es. Quæ Adalbertus de ingrediendâ Societate intelligens, vitam in eâ tali principio consentaneam egit.

Didaco Sanchez, ad quem potissimùm Ordinem animum adiiceret fluctuanti, Gregorius XIII. eligendæ Societatis auctor fuerat. Dum certius diuinæ vocationis indicium desiderat, ad D. Petri se confert; sternit se ad aram; Deum in Sacramento præsentem rogat; pellat tandem molestissimas renebras, suæque voluntatis exequendæ cupidum, non amplius sinat de eâ incertum hære. Res mira. Allapsa è tabernaculo vox: Ingredere, ait, Societatem I E S V. Quam lætus excipiens, non amplius aut suadentem C H R I S T I Vicarium, aut CHRISTVM vocantem cunctatus est sequi.

Non in templo erat, sed æger decumbebat in lecto Augustinus Mendiolensis, cum suo illum Saluator alloquio dignatus est. Morbi causa, nimia in vocationis negotio segnities. Plures annos acribus ad ineundam Societatem stimulis impulsus, ne pareret, nescio quorum necessitates causatus fuerat, quibus ex charitatis præcepto iuberetur subuenire. Interim, quasi in eam rem media conquereret, ambitioni suæ & cupiditati indulserat; tandem graui morbo correptus, cum non acrius eius vi, quàm conscientiæ moribus vrgeretur, oculis in C H R I S T I de cruce pendente effigiem conuersis, & veniam rogabat culpæ, & morbo leuamen. Non in vanum fusæ preces. Audiit clementissimus Dominus, clarâque voce postquam tergiuersationem ac negligentiam increpauisset, si tandem obtemperare vellet, præstò fore auxilium spondet. Quis tam contumaci atque indurato animo esset, quem tanta benignitas non emolliret? Augustinum minimè malum ingenti etiam voluptate perfudit. Nec mora Societatis Præsidibus, vt admittatur, supplicat; &, quoniam à Deo se agi certis prodebat indiciis, fit voti compos. Quo nuntio simul animus ingenti exultauit lætitiâ, simul exhausto corpori tantum rediit virium, vt ad Collegium ferre se posset. Sed vt sciret quamobrem tantisper conualuisset, eodem die ingrauescens morbus lecto eum affixit; nec multò post secuta mors, stadium Religiosæ vitæ vix ingressum ad metam perduxit. Nimirum Deus bonorum nostrorum non indigens, quorundam non tam obsequia, quàm obsequendi voluntatem requirit.

Sic & Gulielmus Brunslæus non dissimili ad Societatem prodigio adductus, quamuis virtutis studio, & contentione currendi longæ vitæ cursum æquauit; tamen non totum Tirocinij tempus expleuit. Is natione Anglus, cum in hortis quibusdam inambulans de vitæ, quam instituere deberet, genere cogitaret, manifestam Saluatoris speciem vidit, cuius & aspectu & tacito hortatu ad humana linquenda impulsus, facile induxit in animum, vt illi potissimùm cœtui se aggregaret, qui illius quem viderat, & vitam sectaretur, & nomen gereret. Viso cum certa eius asseueratio, tum maximè mores fidem fecere.

Et hos quidem blandâ vi à rebus caducis abstractos Societati suæ IESVS adiunxit. Non minus admirabilitatis habet quorundam, quos sanctissima eius Parens submisit, accessio.

Hist. Soc.
lib. 16.

Didaci
Sanchez,
Lud. de Pon-
te I. p. Ducis
spir. t. 1. c. 22.

Augustini
Mendio-
lenfis,
Vita P. Balt.
Aluarez.

Gulielmi
Brunslæi,
Ann. Soc.
1585.

*Ioannis
Nunni,
Phil. d'Oul-
treman in
Ioan. Nun-
nio.*

Ioannes Nunnius, non is quem Æthiopie Patriarcham fuisse diximus (quamquam & hunc Virgini Societas debet) sed alter è Gufmanorum nobilissimâ inter Hispanos familiâ, cum de vitæ statu dubius cæli Reginam, quæ fluctuantibus Cynosura est, suppliciter implorat; illa se exhibendam præbens, Vixne, inquit, Filio meo seruire ad defatigationem? Cum se velle respondisset, subiunxit Virgo: Hos ergo (Fabrum & Stradam, quos habebat in comitatu, designabat) nihil hæsitans sequere. Nec multò post homines per visum oblatos obuios habuit. Dum hæret, amborumque vultus cum præteritis simulacris confert; attonitum præoccupans Faber, eisdem verbis, num CHRISTO ad defatigationem seruire velit, interrogat. Ex quâ ille voce plus quàm quæreretur intelligens, non dubitavit se eis ad perpetuam vitæ laborumque, quibus fatigari recreari est, societatem adiungere.

*eniusdam
Parisiensis,
Ioan. Boni-
facius Hist.
Virginalis
l.4.c.14.*

Sed & Cælitum singularis in hoc genere erga quosdam memoratur fauor. Fuit Parisiis adolescens, qui pertæsus vitæ liberioris cum meliorem instituisset, nocte quadam, quæ diem Dominicum sequebatur, percepit vocem ad perseverantiam (in quâ uti omnis felicitas, ita maxima difficultas sita est) se adhortantis. Post octiduum similiter monitus, quis esset qui loqueretur, interrogat. Sum, inquit ille, tui cognominis Ioannes Euangelista: & vicissim, Capuccinusne (fortè de ineundâ Religione cogitabat) an Carthusianus fieri velit, interrogat. Ut Deo visum, respondit adolescens. Nec id temporis plura. Tertio Dominico die, nocturno item tempore redit Apostolus, datâque in manus schedulâ, En, inquit, tres tibi offeruntur Ordines: quem voles, elige; ego amplius non reuertar. Duorum nomina argenteæ litteræ, nostrum (is erat tertius) aureæ exhibebant. Quod augustissimo IESV nomini datum, adolescens sic interpretatus est, ut qui aureis designaretur litteris, eum sibi optimum, suisque accommodatissimum rationibus crederet.

*Ioannis
Carrera,
Hist. Soc.
parte 2.*

Non tam placidum Ioannes Carrera monitorem habuit. Postquam vocanti Deo diu repugnasset, dæmonem horrendâ specie in eius cubiculum immisisse se ferunt; quem quamuis luctando abigeret, tantotamen horrore correptus est, ut eum non dissimulans ad Societatis gremium confugerit.

*Ioannis
Magirij,
Annal. So-
ciet.*

Aliud spectrum Ioannem Magirium perpulit. Fratrem vitâ functum per quietem vidit: qui leuitatem morum (viuebat enim solutiùs) ei exprobrans, exceptumque de CHRISTI latere sanguinem in faciem coniectans, Vide, inquit, ne hic cruor in cassum pro te effusus sit. Quo ille monito ictus, non tantum ne sibi, sed & ne multis aliis tantum pretium periret, in Societate curauit.

*Francisci
Caietani.
Maurolycus
in Oceano
Relig.*

Hunc hominis defuncti manes, Franciscum Caietanum (ut de Francisco Borgia nihil dicam) cadauer mouit. Ex eius intuitu cum sui quoque corporis conditionem perpendisset, nec illi, quo minùs putresceret, vel nobilitatem sanguinis, vel delicias quibus affluebat, quidquam profuturas; omnes ad immortalis animæ cultum curas conuertit: fuitque rebus quas in Societate gessit, quàm quas in mundo reliquit, multò clarior. Cedunt enim omnia virtuti; nec quidquam, quod illa non illustrat, verum splendorem habet. Luxus, diuitiæ, claritudo generis, perstringunt cæcutientes oculos; sapientum animis magis ad contemnendum, quàm

quàm ad ambiendum proposita sunt. Illud tamen ex iis resultat com-
 modi; quòd, sicut quò quisque nobilior atque opulentior, hoc ferè no-
 tior, ita si ad virtutem animum applicat, exemplo sit utilior. *Exempla-
 rum vis.* Experta hoc est Societas & sub initium, cùm Franciscus Borgia Gandiæ Dux, Anto-
 nius Corduba, Ioannes Mendoza; hic Marchionis à Valle, ille Comitis
 Feriæ & Marchionis de Plego filius, aliiq̃ue multi; & deinde cùm longè
 plures illustrissimo genere orti, maximisq̃ue perfuncti honoribus, om-
 nibus ex prouinciis in eam adscripti sunt. Quàm multos enim fuisse cre-
 dimus, qui, cùm viderent homines quos habebant in admiratione, ea
 contemnere quæ plurimis sunt summa votorum, cœperint & ipsi aliter
 de rerum vanitate sentire, atque ad illa sponte deponenda animum in-
 ducere, quæ aliquando vel inuitis mors esset creptura? quàm multos, qui-
 bus minis vel cognitus vel acceptus hic Ordo, postquam viris, qui om-
 nium in se oculos conuertebant, auctus est, penitiùs inspici atque adamari
 cœpit? Planè vt, tamen si Religioni non nobilitas, sed probitas suorum
 laudi vertatur, tamen non inter postrema diuini fauoris indicia ponen-
 dum sit, multos ab eo submissos, qui vel accepta à maioribus vel parta
 propriis meritis decora abiiciendo, huic Familiæ decus adferrent. *Legeram, Epist. 109.*
 inquit Claræuallensis Abbas, *Non multos nobiles, non multos sapientes, non
 multos potentes elegit Deus. At nunc, præter regulam, mirâ Dei potentiâ talium
 conuertitur multitudo.* Ego certè centenos aliquot Ducum, Principum,
 Marchionum, Comitum, Baronum filios adferre possem, quibus nostræ
 Societatis humilitas domesticis honoribus potior fuit. in vno Belgio et-
 iamnum facilè sex & viginti superant. Sed id indicasse satis sit, ne, quæ
 illi abiecerunt, ego plus æquo videar æstimare; & ex illis Religioni velle
 laudem accersere, quæ eius alumni non habuisse, sed reliquisse glorio-
 sum est.

CAPVT DECIMVM.

*Catalogus Prouinciarum Societatis IESV, Domorum, Colle-
 giorum ac Seminariorum, Sociorumq̃, qui in unaquaque
 Prouinciâ erant anno Christi M. DC. XXVI.*

QUod ij faciunt, qui ad brevis tabulæ angustias vniuersam naturæ
 machinam contrahunt, id nos in exhibendâ Societatis amplitudi-
 ne securi sumus. Exiguam rei maximæ imaginem dedimus. Ne tamen
 scire plenius cupienti, quàm latè modò per orbem diffusa, quibus li-
 mitibus circumscripta sit, quas regiones omnino peruasferit, quas tan-
 tùm attigerit, vbi inter barbaros idolorum cultores, vbi inter Mahu-
 metanos, vbi inter eos qui se ab Ecclesiæ vnitæ abstraxerunt, vbi in-
 ter hæreticos degat; ne, inquam, ista desideranti ad manum non sit,
 vbi quæ velit vno contempletur intuitu, visum est Prouinciarum Do-
 miciliorumq̃ue catalogum subtexere. Sunt ergo

IN ITALIA

Pronincie quatuor.

PROVINCIA ROMANA

Continet in Italiâ Latium, Umbriam, Picenum, Etruriam, Sedis Apostolicæ Ducisque Florentini ditones; in Illyrico Remp. Ragusinanæ.

Romæ	{	Domus Professa.	Roma.
		Collegium Romanum.	
		Domus Probationis.	
		Collegium Pænitenariæ.	
		Collegium Germanicum.	
		Collegium Anglicanum.	
		Seminarium Romanum.	
		Collegium Græcorum.	
Residentia	{	Collegium Maronitarum.	Frascati.
		Collegium Scotorum.	

Collegium	{	Tiburtinum.	Tusculana.
		Lauretanum.	
		Illyricorum.	
		Perusinum.	
		Florentinum.	
		Senense.	
		Maceratense.	
		Recinetense.	
		Setinum.	
		Anconitanum.	
		Montis sancti.	
		Montis Politiani.	
		Firmanum.	
		Tifernatense.	
		Asculanum.	
Residentia	{	Soranum.	Frascati.
		Spoletinum.	
		Viterbiense.	
		Interamnenſe.	
		Camerinenſe.	
		Viburnetana.	
		Ragusina.	
		Fialtræ & Panicalis.	

Socij 810.

PROVINCIA VENETA.

Præter Venetorum in Italiâ & Cretâ ditio- nes, continet Gallie Cisalpina inferiorem re- gionem, quâ Padus in mare Superum illa- bitur: paret hic tractus partim Apostolicæ Sedis, partim Principibus Parmensi, Mu- tinenſi, Mantuano, Mirandulano.

Domus Professa Veneta.*	{	Venetia.	Padua.
		Collegium Patavinum.*	
		Collegium Ferrariense.	
		Collegium Bononiense.	
		Collegium Brixienſe.*	
		Collegium Foroliuſenſe.	
		Collegium Mutinenſe.	
		Collegium Parmenſe.	
		Collegium Nobilium.	
Collegium Placentinum.	{	Piacenza.	Verona.
		Collegium Veronenſe.*	
		Collegium Mantuanum.	

Domus Probationis Nouellariæ.	Nouellara.
Collegium Imolenſe.	Imola.
Collegium Mirandulanum.	Mirandola.
Collegium Regienſe.	Reggio.
Collegium Fauentinum.	Faenza.
Collegium Caſtilionenſe.	Caſtiglione.
Collegium Rauennatenſe.	Ravenna.
Residentia Cretenſis.*	Candia.
Residentia Vicentina.*	Vicenza.
Domus Probationis Buxetana.	Busseto.
Residentia Carpenſis.	Carpi.
Socij 405.	

PROVINCIA MEDIOLANENSIS

Continet Gallie Cisalpina ſuperiorem regio- nem, quâ ex Alpibus Padus variis flumi- nibus accreſcit; Ducatum Mediolanenſem Regis Catholici, Pedemontium Ducis Sa- baudia, Liguriam & Corſicam Reipub. Ge- nuenſis, ac Vallem-Tellinam.

Medio- lani	{	Domus Professa.	Milano.
		Collegium Breranium.	
Genuæ	{	Domus Professa.	Genova.
		Collegium Genuenſe.	
		Domus Probationis.	
Collegium	{	Taurinenſe.	Turino.
		Comenſe.	
		Vercellenſe.	
		Montis regalſ.	
		Cremonenſe.	
		Domus Prob. Aronenſis.	
		Baſtienſe.	
		Nicienſe.	
		Alexandrinum.	
		Caſtri noui.	
		Nouarienſe.	
		Adiacenſe.	
		Sauonenſe.	
		Residentia Papienſis.	
		Residentia Pinaroli.	
		Residentia S. Romuli.	
		Residentia Ponti, in Valle Tellinâ.	
		Socij 431.	

PROVINCIA NEAPOLITANA

Continet Campaniam, Lucaniam, utramque Apuliam, & Calabriam, Samnitum & Sa- lentinorum Sedes; vulgò Regnum Neapoli- tanum, Regi Catholico ſubditum, cum urbe Beneuentanâ ditionis Pontificiæ.

Neapoli	{	Domus Professa.	Napoli.
		Colleg. Neapolitanum.	
		Domus Probationis.	
		Collegium S. Ignatij.	
		Coll. S. Franciſci Xauerij.	
Collegium	{	Collegium S. Iosephi.	Catanzaro.
		Catacenſe.	
		Nolanum.	
		Rheginum.	
		Aletinum.	
		Barienſe.	
		Salernitanum.	
Collegium	{	Cofentinum.	Cosenza.

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 239

Collegium Barolitanum.	<i>Barletta.</i>
Collegium Teatinum.	<i>Chieti.</i>
Collegium Aquilanum.	<i>Aquila.</i>
Collegium Beneuentanum.	<i>Benevento.</i>
Domus Probationis Adriensis.	<i>Atri.</i>
Collegium	<i>Bouinense. Bouiro.</i>
	<i>Tropeenfe. Tropea.</i>
	<i>Massense. Massa.</i>
	<i>Stabienfe. Castel al mar.</i>
	<i>Capuanum. Capua.</i>
	<i>Molfettanum. Molfetta.</i>
	<i>Amanteanum. Amantea.</i>
	<i>Vibonenfe. Monteleone.</i>
Residentia Paulæ.	<i>Taranto.</i>
Socij 610.	<i>Paola.</i>

IN SICILIA,

Quæ Regi Catholico tota paret, Prouincia dæ: his annexæ sunt Missiones & Residentia Asiatica sub Turcâ.

PROVINCIA SICVLA OCCIDENTALIS.

Pannoni	Domus Professa.	} <i>Palermo.</i>
	Collegium Panormitanum.	
	Domus Probationis.	
Collegium	<i>Montis Regalis. Monreale.</i>	
	<i>Bituonense. Bitona.</i>	
	<i>Drepanitanum. Trapani.</i>	
	<i>Marsalense. Marsala.</i>	
	<i>Caltanissettenfe. Caltanissetta.</i>	
	<i>Saccense. Siacca.</i>	
	<i>Narenfe. Naro.</i>	
	<i>Ennense. Castrogionanni.</i>	
	<i>Termitanum. Termini.</i>	
Socij 365.		

PROVINCIA SICVLA ORIENTALIS.

Messana	Domus Professa.	} <i>Messina.</i>
	Collegium Messanenfe.	
	Domus Probationis.	
Collegium	<i>Syracusanum. Siracusa.</i>	
	<i>Catanense. Catania.</i>	
	<i>Caltagironenfe. Calatagirone.</i>	
	<i>Mineense. Mineo.</i>	
	<i>Melitenfe. Malta.</i>	
	<i>Platienfe. Piazza.</i>	
	<i>Netinum. Noto.</i>	
Socij 296.		

IN SARDINIA

Prouincia una: Regi Catholico subdita.

Sassari	Domus Professa.	} <i>Sasser.</i>
	Collegium Sassaritanum.	
	Seminarium S. Antonij.	
Calari	Domus Professa.	} <i>Caller.</i>
	Collegium Calaritanum.	
	Domus Probationis.	
	Semin. Calaritanum.	

Collegium Ecclesiense.	<i>Iglesias.</i>
Collegium Alguerense.	<i>Alguer.</i>
Socij 210.	

IN HISPANIIS

Prouincia quinque sub Rege Catholico.

PROVINCIA LVSTITANIÆ

Continet Regna Portugallia & Algarbia, Insulas Azores sine Flandricas, Fortunatas, Hesperidum, Africam Oceano Atlantico obiectam, à Mauritaniâ usque ad Promontorium Bonæ spei.

Olistipone	Domus Professa.	} <i>Lisboa.</i>
	Collegium S. Antonij.	
	Domus Probationis.	
Collegium	Seminarium Hibernorum.	
	<i>Conimbricense. Coimbra.</i>	
	<i>Eborensfe. Euora.</i>	
	<i>Purificationis B. V. da Purificaça.</i>	
	<i>Portuense. Porto.</i>	
	<i>Bracarenfe. Braga.</i>	
Domus Probationis Villauicosa.	<i>Brigantinum. Bragança.</i>	
	<i>Pharenfe. Faro.</i>	
	<i>Villauicosa. Villauicosa.</i>	
Collegium	<i>Sealabitanum. Santarem.</i>	
	<i>Funchalense. Madeira.</i>	
	<i>Angrenfe. Angra.</i>	
	<i>S. Michaëlis. San Miguel.</i>	
	<i>Portalegrenfe. Portalegre.</i>	
	<i>Residentia S. Felicis. Sam Fins.</i>	
	<i>Residentia Canalenfis. Canal.</i>	
	<i>Collegium in Regno Angolæ. Angola.</i>	
	<i>Residentia Massanganensis. Massangano.</i>	
	<i>Collegium in Regno Congi. Congo.</i>	
	<i>Resid. Insularum Hesperidum. Cabo verde.</i>	
Socij 660.		

PROVINCIA TOLETANA

Continet Castellam Nouam, Regnum Toletanum & Murcianum.

Toleti	Domus Professa.	} <i>Toledo.</i>
	Collegium Toletanum.	
Madridij	Domus Professa.	} <i>Madrid.</i>
	Colleg. Madritanum.	
	Domus Probationis.	
	Colleg. Anglicanum.	
Collegium	<i>Complutenfe. Alcala.</i>	
	<i>Ocanense. Ocaña.</i>	
	<i>Placentinum. Placencia.</i>	
	<i>Conchenfe. Cuenca.</i>	
	<i>Belmontense. Belmonte.</i>	
	<i>Murcianum. Murcia.</i>	
	<i>Carauacense. Caranaca.</i>	
	<i>Seguritanum. Segura.</i>	
	<i>Huetense. Huete.</i>	
	<i>Talabricense. Talanera.</i>	
	<i>Oropesanum. Oropesa.</i>	
	<i>Almagrenfe. Almagro.</i>	
	<i>S. Clementis. S. Clemente.</i>	
	<i>Almonozilense. Almonozil.</i>	
	<i>Domus Probationis Villaregiensis. Villarejo.</i>	
	<i>Residen-</i>	

Residentia Naualcarnerenfis. *Naualcarnero.*
 Residentia I E S V Montani. *Iesus del Montc.*
 Socij 663.

PROVINCIA CASTELLANA

Continet Castellam Veterem, Regna Legionen-
se, Gallacia, Nauarra, & Cantabriam.

Valliso-	Collegium S. Ignatij.	<i>Valladolid.</i>
leti	Colleg. S. Ambrosij.	
	Colleg. Anglicanum.	
Salman-	Coll. Salmanticense.	<i>Salaman-</i>
tica	Colleg. Hibernorum.	
	Collegium Burgense.	<i>Burgos.</i>
	Collegium Metinense.	<i>Medina.</i>
	Collegium Segobienfe.	<i>Segouia.</i>
	Collegium Abulense.	<i>Auila.</i>
	Collegium Palentinum.	<i>Palencia.</i>
Compo-	Colleg. Compostellanum.	<i>San-</i>
stellæ	Collegium Hibernorum.	
	Pampilonense.	<i>Pampelona.</i>
	Legionense.	<i>Leon.</i>
	Lucronense.	<i>Logroño.</i>
	Ouetense.	<i>Ouiedo.</i>
	Numantinum.	<i>Soria.</i>
	Santanderense.	<i>Santander.</i>
	Montis regalis.	<i>Monterey.</i>
	Monfortense.	<i>Monforte.</i>
Colle-	Arcualense.	<i>Arenalo.</i>
	Vergarense.	<i>Vergara.</i>
	Tudelanum.	<i>Tudela.</i>
	Bilbaense.	<i>Bilbao.</i>
	Bellimarense.	<i>Bellimar.</i>
	Villæ-franchæ Gall.	<i>Villa-franca.</i>
	S. Sebastiani.	<i>S. Sebastian.</i>
	Orense.	<i>Orense.</i>
	Taurense.	<i>Toro.</i>
	Domus Probat. Villagarcienfis.	<i>Villa-garcia.</i>

Residentia Azcoitana. *Azcoitia.*
 Socij 562.

PROVINCIA ARAGONENSIS

Continet Regna Aragonia, Valentia,
Catalunna & Maiorica.

Valen-	Domus Professa.	<i>Valen-</i>
tia	Collegium Valentinum.	
	Barcinonense.	<i>Barcelona.</i>
	Casaraugustanum.	<i>Zaragoza.</i>
	Maioricense.	<i>Mallorca.</i>
	Gerundenfe.	<i>Girona.</i>
	Gandienfe.	<i>Gandia.</i>
Colle-	Bilbilitanum.	<i>Calatayud.</i>
	Turiasonense.	<i>Taragona.</i>
	Vrgellenfe.	<i>Urgel.</i>
	Oscanum.	<i>Huesca.</i>
	Ilerdense.	<i>Lerida.</i>
	Perpinianense.	<i>Perpiñan.</i>
	Manresanum.	<i>Manresa.</i>
	Vicense.	<i>Vique.</i>
	Domus Probationis Tarraco-	<i>Tarragona.</i>
	nensis.	

Socij 444.

PROVINCIA BAETICA

Continet Regna Andalusiam, Cordubam
& Granadam.

Hispani	Domus Professa.	<i>Seuilla.</i>
	Collegium Hispalense.	
	Domus Probationis.	
	Collegium S. Mariæ.	
	Seminarium Anglicanum.	
	Seminarium Hibernorum.	
Collegium	Triguerense.	<i>Trigueros.</i>
	Gaditanum.	<i>Cadiz.</i>
	Marchenense.	<i>Marchena.</i>
	Cordubense.	<i>Cordoba.</i>
	Granatense.	<i>Granada.</i>
Bæzæ	Collegium Bæzanum.	<i>Bæza.</i>
	Domus Probationis.	
Collegium	Malacense.	<i>Malaga.</i>
	Xerense.	<i>Xerez.</i>
	Cazorlanum.	<i>Caçorla.</i>
	Vbedanum.	<i>Vbeda.</i>
	Astigitanum.	<i>Ezija.</i>
	Guadixense.	<i>Guadix.</i>
	Frexenalese.	<i>Frejenal.</i>
	Monrellanum.	<i>Montilla.</i>
	Carmonense.	<i>Carmona.</i>
	Antiqueranum.	<i>Antequera.</i>
	Ossunense.	<i>Ossuna.</i>
	Anduxarense.	<i>Anduxar.</i>
	Vtrerenfe.	<i>Vtrera.</i>
	Moronense.	<i>Moron.</i>
	Residentia Giennensis.	<i>Iaen.</i>
	Residentia Lucenensis.	<i>Lucena.</i>

Socij 633.

I N G A L L I A

Provincia quinque: quarum tres priores
soli subsumt Regi Christianissimo.

PROVINCIA FRANCIE

Continet Insulam Francie, Picardiam, Bel-
fiam, Normanniam, Britanniam, & re-
giones ad flumini Ligerim. Item Missiones
ad Residentias in Nouâ Franciâ, & in Gra-
ciâ sub Turcâ.

Parisijs	Dom. Prof. S. Ludouici.	<i>Paris.</i>
	Collegium Claromont.	
	Domus Probationis.	
	Colleg. Conuictorum.	
	Resid. Pontifarenfis.	
Bituricæ	Colleg. Bituricense.	<i>Bourges.</i>
	Colleg. Conuictorum.	
Flexiæ	Collegium Flexienfe.	<i>La Fleche.</i>
	Colleg. Conuictorum.	
Rothomagi	Coll. Rothomagenfe.	<i>Rouen.</i>
	Domus Probationis.	
	Seminar. Ioyeusæum.	
	Collegium Niuernense.	<i>Nenvers.</i>
	Collegium Augense.	<i>Eu.</i>
	Collegium Rhedonense.	<i>Rhenes.</i>
	Collegium Ambianense.	<i>Amiens.</i>
	Collegium Molinense.	<i>Moulins.</i>

Colle-

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 241

Collegium Aurelianense.	Orleans.
Collegium Cadomense.	Caen.
Collegium Corisopitense.	Quimpercorentin.
Collegium Blesense.	Blois.
Residentia { Alençonienfis.	Alençon.
{ Deppenfis.	Dieppe.
{ Canadensis.	Canada.
Socij 590.	

PROVINCIA AQVITANIÆ

Continet à Ligeri ad Pyrenæos viciniorem Oceanum Aquitanico tractum cum Bearnia in ipsis montis faucibus.

Burdigalæ { Dom. Professa S. Xaverij.	
{ Collegium Burdigalense.	Bordeaux.
{ Domus Probationis.	
{ Residentia S. Macarij.	
{ Aginnenfe.	Agen.
{ Petrocoricenfe.	Perigueux.
{ Lemouicenfē.	Limoges.
{ Piétanienfe.	Poitiers.
{ Xantonense.	Xaintes.
{ Tutellenfe.	Tulles.
{ Palense.	Pau.
{ Engolismense.	Engoulesme.
Socij 320.	

PROVINCIA TOLOSANA

Continet utramque Languedociam, præcipuam Gallia Narbonensis partem, à Garumnâ ad Rhodanum.

Tolosæ { Domus Professa S. Ignatij.	
{ Collegium Tolosanum.	Toulouse.
{ Domus Probationis.	
{ Collegium Conuictorum.	
{ Turnonense.	Tournon.
{ Billomenfe.	Billom.
{ Mauriacense.	Mauriac.
{ Ruthenenfe.	Rodes.
{ Aufcitanum.	Auch.
{ Aniciense.	le Puy.
{ Biterrenfe.	Beziers.
{ Cadurcense.	Caors.
{ Auriliacense.	Aurillac.
{ Albenacense.	Aubenas.
{ Carcassonne.	Carcassonne.
{ Albienfe.	Alby.
Socij 400.	

PROVINCIA LVGDVNENSIS

Continet agrum Lugdunensem, Delphinatum, & Provinciam sub Rege Christianissimo; Ditionem Auenionensem Sedis Apostolica, Comitatum Burgundie sub Rege Catholico, & Sabaudiam proprio Duci subiectam.

Lugduni { Collegium Lugdunense.	
{ Domus Probationis.	Lyon.
{ Collegium Conuictorum.	
Auenio- { Colleg. Auenionense.	Auignon.
ne { Domus Probationis.	
Dolæ { Collegium Dolanum.	Dole.
{ Collegium Conuictorum.	

Collegium { Camberienfe.	Chambery.
{ Bisuntinum.	Besançon.
{ Viennense.	Vienn.
{ Ebredunense.	Ambrun.
{ Carpentoraetenfe.	Carpentras.
{ Roannense.	Roane.
{ Vesulanum.	Vesoul.
{ Aquense.	Aix.
Residentia Massiliensis.	Marseille.
Residentia Gratianopolitana.	Grenoble.
Socij 476.	

PROVINCIA CAMPANIÆ

Continet Campaniam & Ducatum Burgundie sub Rege Christianissimo, & Lotharingiam proprio Duci subiectam.

Musli- { Collegium Muslipontan.	Pont à Mousson.
fonti { Coll. Conuictorum cum Seminario Metensi.	
Rhemis { Colleg. Rhemenfe.	Rheims.
{ Colleg. Conuictorum.	
Virduni { Collegium Virdunense.	Verdun.
{ Colleg. Conuictorum.	
Collegium Divionense.	Dijon.
Nancæi { Colleg. Nancæianum.	Nancy.
{ Domus Probationis.	
{ Carolopolitanum.	Charleville.
{ Augustodunense.	Autun.
{ Catalaunense.	Châlons.
{ Barrenfe.	Barleduc.
{ Caluomontanum.	Chaumont.
{ Anissiodorenfe.	Auxerre.
{ Metense.	Metz.
{ Senonense.	Sens.
Residentia Lingonensis.	Langres.
Socij 370.	

IN BELGIÛ

Provinciae duæ.

PROVINCIA FLANDRO-BELGICA,

Quà mari vicinior, idiomate Teutonico seu Flandrico loquitur; continet Brabantiam, Flandriam, partem Gelrie sub Rege Catholico, & Missiones, ac Residentias Hollandicas in VIII. Provincijs Ordinum Confoederatorum.

Antuer- { Domus Professa.	Antwerpen.
pix { Colleg. Antuerpiense.	
{ Aldenardense.	Oudenaerde.
{ Alostanum.	Aelst.
{ Belliolunum.	Belle.
{ Brugenfe.	Brugghe.
{ Bruxellenfe.	Brussel.
{ Castetenfe.	Cassel.
Collegium { Corracense.	Cortryck.
{ Gandense.	Ghent.
{ Iprenfē.	Ipreu.
{ Louanienfe.	Louen.
{ & Domus Probationis Mechliniensis.	Meehelen.
{ Ruræmondanum.	Ruremonde.
H h	Col.

Collegium Siluæ-Ducense. *Hertogenbosch.*
 Collegium Traiectense. *Maëstricht.*
 Collegium Winocibergense. *S. VVinoxbergh.*
 Residentia Dunkercana. *Dunkercke.*
 Residentia Hallensis. *Halle.*
 Residentia Bredana. *Breda.*
 Residentia Lyrana. *Lyer.*
 Residentiæ Hollandicæ. *Hollandt.*
 Missiones { Castrensis.
 { Naualis.
 Socij 801.

PROVINCIA GALLO-BELGICA,

Quia Francia contigua, Gallico idiomate utitur; continet Artesiam, Hannoniam, Gallo-Flandriam, Luxemburgum, Namurcum, &c. sub Rege Catholico, & Diocesim Leodiensem sub proprio Principe.

Duaci { Collegium Duacense. } *Donay.*
 { Seminarium Scotorum. }
 Collegium Audomarense. *Saint Omer.*
 Tornaci { Colleg. Tornacense. } *Tournay.*
 { Dom. Probationis. }
 Collegium Leodienfe. *Liege.*
 Collegium Insulense. *Lille.*
 Montibus { Collegium Montense. } *Mons.*
 { Seminarium B. Mariæ. }
 { Valencenense. } *Valenciennes.*
 { Atrebatense. } *Arras.*
 { Cameracense. } *Cambray.*
 Collegium { Luxemburgense. } *Luxembourg.*
 { Namurcense. } *Namur.*
 { Dionantense. } *Dinant.*
 { Hesdinense. } *Hesdin.*
 { Arienfe. } *Aire.*
 Domus tertriæ Probationis Huenfis. *Huy.*
 Collegium Malbodiense. *Maubenge.*
 Collegium Bethuniense. *Bethune.*
 Collegium Niuellense. *Niuelles.*
 Residentia Athenfis. *Ath.*
 Residentia Armenæriana. *Armentiers.*
 Socij 773.

PROVINCIA ANGLICANA

Continet Collegia in Belgio Regis Catholici & Diœcesis Leodiensis, & per omnes Angliæ Prouincias.

Collegium Leodienfe. } *Liege.*
 Seminarium. }
 Domus Probationis S. Ignatij.
 Collegium S. Xauerij.
 Residentia S. Mariæ.
 Residentia S. Michaëlis.
 Seminarium Audomarenfe. *S. Omer.*
 Residentia S. Dominici.
 Collegium B. Aloysij.
 Domus Probationis Watenensis. *Watenes.*
 Residentia S. Annæ.
 Residentia S. Georgij.
 Domus tertriæ Probat. Gandauensis. *Gendt.*
 Residentia B. Stanislai.
 Residentia B. Francisci Borgia.
 Socij 267.

Sunt huius nationis praterea

IN ITALIA

Collegium Anglicanum Romæ. *Roma.*

IN HISPANIA

Collegium Anglicanum Madriti. *Madrid.*
 Collegium Anglic. Vallisoleti. *Valladolid.*
 Seminarium Anglicanum Hispali. *Sevilla.*

IN HIBERNIA

Residentiæ aliquot.

Sunt huius nationis in HISPANIA

Colleg. Hibernorum Salmanticæ. *Salamanca.*
 Collegium Hibern. Compestellæ. *Santiago.*
 Seminarium Hibernorum Hispali. *Sevilla.*
 Seminarium Hibernorum Olisipone. *Lisbona.*

IN SCOTIA

Residentiæ aliquot.

Sunt huius nationis in ITALIA & BELGIO

Collegium Scotorum Romæ. *Roma.*
 Seminarium Scotorum Duaci. *Donay.*

IN GERMANIA

Prouinciæ quinque: harum tres in Imperio continent liberas ciuitates, aliasq; sub sequentibus Principibus.

PROVINCIA RHENI INFERIORIS

Belgio contigua, distenditur à Mosellâ fluuiio ad Oceanum Germanicum: continet Diœceses sub Electoribus Colonienfi & Treuirenfi, alijsq; Ecclesiasticis Principibus: item Cluiam, VVetteraniam, & Montensem Ducatum, sub Principibus Brandenburgico, Neoburgico, Nassonio.

Collegium Colonienfe. *Coln.*
 Treuiris { Collegium Treuirenfe. } *Trier.*
 { Domus Probationis. }
 { Confluentinum. } *Coblentz.*
 { Paderbornense. } *Paderborn.*
 { Monasteriense. } *Munster.*
 Collegium { Hildeshemiense. } *Hildesheim.*
 { Embricense. } *Emmerich.*
 { Aquisgranense. } *Aachen.*
 { Dusseldorpenfe. } *Dusseldorf.*
 { Osnaburgense. } *Osenbrug.*
 Residentia Sigenensis. *Sigen.*
 Residentia Bonnenfis. *Bon.*
 Residentia Nouesiana. *Nuys.*
 Residentia Lipstadiana. *Lipstadt.*
 Residentia Sanctensis. *Sancten.*
 Socij 406.

PROVINCIA RHENI SUPERIORIS

Continet Diœcesim Electoris Moguntini ad Rhenum in Thuringiâ & Eysfeldiâ; Franconiâ & Buchoniâ, sub suis Ecclesiasticis

LIBER SECVNDVS. SOCIETAS CRESCENS. 243

cis Principibus, Palatinatum Inferiorem sub Rege Catholico & Electore Bauaro, Alsatiam Inferiorem sub Austriacis & Episcopo Argentinenſi, Marchionatum Badenſem, &c.

Collegium Moguntinum. } Seminarium.	Meintz.
Collegium Spirenſe.	Speir.
Collegium Herbipolenſe. } Seminarium.	Wirtzburg.
Collegium Fuldenſe. } Seminarium.	Fuld.
Colleg. Heiligenſtadienſe.	Heiligenſtad.
Collegium Molshemiſenſe. } Seminarium.	Molſheim.
Collegium Bambergeniſe. } Seminarium.	Bamberg.
Collegium Wormatiſenſe.	Wormbs.
Collegium Hagenoenſe.	Hagenauv.
Collegium Erfordianum.	Erfurt.
Collegium Sletſtadianum.	Schletſtad.
Colleg. Aſchaffenburgeniſe.	Aſchaffenburg.
Reſidentia Badenſis.	Baden.
Reſidentia Rubeacenſis.	Ruffach.
Reſidentia Fridſtariſis.	Fridſlar.
Reſidentia Heidelbergeniſis.	Heidelberg.
Reſidentia Creutzenacenſis.	Creutzenach.
Reſidentia Neuſtadiana.	Neuſtad.
Reſidentia Bruchſhalenſis.	Bruchſaal.
Socij 434.	

PROVINCIA GERMANIÆ SVPERIORIS

Continet Palatinatum & Ducatum Bauaria ſub ſuo Electore; Tirolim, Alſatiam Superiorem, Briſgoiam ſub Austriacis; Reſpublicas Heluetiam & Valeſiam, & varias Diaceſes ſub ſuis Episcopis.

Collegium Ingolſtadienſe. } Seminarium S. Ignatij.	Ingolſtad.
Collegium Dilinganum. } Seminarium S. Hieronymi.	Dilingen.
Collegium Monachienſe.	Munchen.
Collegium Auguſtanum.	Augſpurg.
Collegium Oenipontanum.	Inſprug.
Collegium Halenſe.	Hall.
Collegium Lucernenſe.	Lucern.
Colleg. Friburgeniſe } Heluetiorum. }	Friburg in Schwytzerland.
Collegium { Ratiſponenſe. } Bruntrutanium. } Conſtantiſe. } Eyſtadienſe. }	Regenſpurg. Bruntrut. Coſtentz. Ayiſtad.
Collegium { Enſiſhemianum. } Neoburgeniſe. } Mindelheimeniſe. }	Enſiſheim. Neuburg. Mindelheim.
Collegium { Friburgeniſe } Briſgoia. }	Friburg in Briſgavv.
Domus Probat. Landſpergenſis.	Landſperg.
Domus Oetingana.	Oetingen.
Reſidentia Eberſpergenſis.	Eberſperg.
Reſidentia Biburgeniſis.	Biburg.
Reſidentia Sedunenſis.	Sitten.

Reſidentia	(Brigenſis.	Brigen.
	Donawertana.	Donnewert.
	Fueſſenſis.	Fueſſen.
	Ambergeniſis.	Amberg.
	Chamenſis.	Chamb.
	Nouofori.	Neumart.
	Tridentina.	Trent.
	S. Morandi.	S. Morand.
	Elwacenſis.	Elwangen.
Socij 706.		

PROVINCIA AVSTRIÆ

Continet Regna Hungaria, Slauiſia, Croatia; Archiducatum Austria; utramque Styriam, Carinthium, Carniolam, Goriſtiam, Iſtariam ſub Caſaribus Austriacis: nem Miſſiones ad Reſidentias Tranſiluanie, & ditionem Regno Hungarico à Turcis ereptam.

Viennæ	{ Domus Profeſſa.	} <i>VVien.</i>
	Collegium Viennenſe.	
	Seminarium Viennenſe.	
	Seminar. Hungaricum.	
Collegium Græcenſe.	}	<i>Gratz.</i>
Seminarium.		
Collegium Labacenſe.		<i>Labach.</i>
Collegium Clagenſurtenſe.		<i>Clagenfurt.</i>
Collegium Zagrabiſenſe.		<i>Agram.</i>
Collegium Lincenſe.		<i>Lintz.</i>
Collegium Paſſauiſenſe.		<i>Paſſauv.</i>
Collegium Hommonenſe.		<i>Hommonay.</i>
Collegium Tyrnauiſenſe.	}	<i>Tyrnavv.</i>
Seminarium.		
Collegium Crembsenſe.		<i>Crembs.</i>
Collegium Goritiſenſe.		<i>Görts.</i>
Collegium Iudenburgenſe.		<i>Iudenburg.</i>
Collegium Tergeſtinum.		<i>Trieſt.</i>
Domus Probationis Leobienſis.		<i>Leoben.</i>
Reſidentia S. Bernardi.		<i>S. Bernhart.</i>
Reſidentia Milleſtadienſis.		<i>Miſtad.</i>
Reſidentia Eberndorffenſis.		<i>Eberndorff.</i>
Reſidentia Plettriſis.		<i>Plettria.</i>
Reſidentia Traunkirchenſis.		<i>Traunkirch.</i>
Reſidentia Poſonienſis.		<i>Preſburg.</i>
Reſidentia Iauarinenſis.		<i>Rab.</i>
In Tranſiluania.	{ Colleg. Claudiopol. }	* <i>Coloſovar.</i>
	{ Coll. Alba Iulienſe. }	* <i>Fairvar.</i>
Socij 450.		

PROVINCIA BOHEMIÆ

Continet Regnum Bohemicum, ciſque vnitates Sileſiam & Moraniam ſub Caſaribus Austriacis.

Pragæ	{ Domus Profeſſa.	} Prag.
	{ Collegium Pragenſe.	
	{ Seminarium.	
Collegium Olomucenſe.	} Olmütz.	
Seminarium.		
Collegium Crumlouienſe.	Cromlauv.	
Collegium Commotouienſe.	Commotauv.	
Collegium Nouodomienſe.	Neuvhaus.	
Collegium Glacenſe.	Glatz.	
Collegium Niſſenſe.	Neiſſe.	
	Colle-	

H h 2

Collegium Gicziniense.
Collegium Znoymense.
Collegium Iglaiense.
Domus Probationis Brunensis.
Residentia Holeshouiensis.
Residentia Kutenbergenfis.
Residentia Glogouiensis.

Gitschin.
Znoim.
Igla.
Brun.
Holischovv.
Kuitenberg.
Glogavv.

Collegium Derpatense.
Collegium Orfsense.
Collegium Krozense.
Collegium Smolenscense.
Collegium Plocense.
Residentia Grodnensis.
Residentia Vorniensis.

Derpt.
Orsza.
Krofa.
Smolensk.
Plocko.
Grodno.
VVornia.

Socij 287.

Socij 468.

IN POLONIA

Provinciae duæ sub proprio Rege.

PROVINCIA POLONICA

Distenditur à mari Baltico ad Pontum Eu-
xinum: continet utramque Poloniam, Rus-
siam Rubram, utramque Volhyniam, Podo-
liam & Pomerelliam.

Cracouiæ	{	Domus Professa.	{	Cracovv.	
		Coll. Cracouiense.			
		Domus Probationis.			
	Collegium	{	Posnaniense.	{	Poznan.
			Calissienfe.		Kalisz.
			Leopolienfe.		Lvvovv.
			Sendomirienfe.		Sendomirz.
			Lublinense.		Lublin.
			Iaroslaiense.		Iaroslavv.
			Luceorienfe.		Lucko.
Torunense.			Torun.		
Cameneense.			Kamienietz.		
Gedanense.			Gdańsk.		
Rauenfe.			Ravva.		
Residentia			{		Ostrogienfe.
	Faufstouienfe.	Faufstovv.			
	Brestense.	Brzeſe.			
	Choinicenfis.	Choynica.			
	Præmiſſienfis.	Przemysl.			
	Mariæburgenfis.	Malburg.			
	Croſnensis.	Croſno.			
	Grandentinensis.	Grondzionz.			
	Vinnicenfis.	VVinnica.			
	Valcenfis.	VValcz.			
	Bydgoſtienfis.	Bydgoſzcz.			
	Barenfis.	Bar.			

Socij 532.

PROVINCIA LITHVANIÆ,

Quæ Suecia, Mosconia & Tartaria conti-
guæſt, continet Lithuaniam, Maſſaouiam,
Pruſſiam, Linoniam, & partem maioris
Ruſſiæ.

Domus Professa Varſavienſis. *VVarſavva.*

Vilnæ	{	Domus Professa.	{	Vilno.
		Collegium Vilnenſe.		
		Domus Probationis.		

Colleg. Bransbergenſe.	{	Bransberg.

Collegium Pulſtouiense. *Pulſtovvſk.*Collegium Nieſuiſienſe. *Nieſvviẽz.*Collegium Lomzenſe. *Lomza.*Collegium Polocenſe. *Polock.*Collegium Vendenſe. *VVenda.*Collegium Rigenſe. *Riga.*IN IMPERIO ORIENTALI
TVRCICO*Sub varijs Provinciis.*

Residentia Chienſis.	Scio.
Reſid. Conſtantinopolitana.	Conſtantinopoli.
Residentia Smyrnenſis.	Smirna.
Residentia Belgradenſis.	Belgrado.
Quinqueeccleſienſis.	Cinque chieſe.
Item	
Collegium Græcorum	Romæ. Roma.
Collegium Maronitarum.	

IN INDIA ORIENTALI

Provinciae duæ sub Regibus Catholico,
alijsq; illi confæderatis.

PROVINCIA GOANÆ

Continet loca maritima Africa & Aſiæ, à Ca-
pite Bona ſpei ad ipſam uſque Goanam ditio-
nem: item Imperium Magni Abaſſini in Aſi-
câ, & Regnum Mogoris in Indiâ interiore.

Goæ	{	Domus Professa.	{	Goa.	
		Collegium vetus S. Pauli.			
		Noſocomium SS. Regum.			
		Collegiũ nouum S. Pauli.			
		Domus Probationis.			
				Seminarium ſanctæ Fidei.	
Collegium	{	Saltetanum cum 19. Reſid.	{	Saltete.	
		Chaulenſe.		Chaul.	
		Tanaenſe cum 3. Reſident.		Tanã.	
		Bazainenſe cum 4. Reſident.		Baçaim.	
		Damanenſe.		Daman.	
		Mozambiquium		Mozambique.	
		cum Reſidentijs.			
Residentia Taraporenſis.	Tarapor.				
Collegium Dienſe.	Dio.				
Miſſio Æthiopica cum 4. Reſidentijs.	Æthiopia.				
Reſid. Mogorenſis cum 3. Reſidentijs.	Mogor.				
Residentia Bandorenſis.	Bandora.				

Socij 320.

PROVINCIA MALABARICA

Continet Indiam Vltiorem, tam continentem,
quàm varias inſulas, quæ Goâ Malacam
& ad Molucas navigatur, & in iſis Regna
Bengalam, Peguanum, Calecutanum, Nar-
ſinganum, Iaſanapatani.

Colleg. Coccinenſe cum 4. Reſid.	{	Cochim.	
			Domus Probationis.
Reſiden-	{	Santiago.	
			S. Iacobi.
			S. Andreæ.
			Calecutana.
tia	{	Calecut.	
			Tanorenſis.
		Tanor.	
		Colle-	

Collegium Cranganorense.	<i>Cranganor.</i>
Seminarium Vaipicotanum.	<i>Vaipicota.</i>
Residentia Paliporensis.	<i>Palipor.</i>
Collegium Coulanense.	<i>Coulam.</i>
Collegium Piscaria.	<i>Costa da Pescaria.</i>
Colleg. Tutucurinsense cū Resid.	<i>Tutucurim.</i>
Colleg. Columbenſe cum 7. Resid.	<i>Columbo.</i>
Colleg. Nagapatanum inchoatū.	<i>Nagapatan.</i>
Colleg. S. Thomæ cum 4. Resid.	<i>S. Thome.</i>
Collegium Peguanum inchoatum.	<i>Pegū.</i>
Collegium Bengalenſe inchoatum.	<i>Bengala.</i>
Collegium Malacense.	<i>Malaca.</i>
Domus Ternatenſis cum Re-	<i>Ternate</i>
fidentiis Molucensibus.	<i>e Malucco.</i>
Residen-	
tia { Madurenſis.	<i>Madurè.</i>
{ Golimenſis.	<i>Golim.</i>
{ Manarenſis.	<i>Manar.</i>
{ Tauanapatenſis.	<i>Tauanapatan.</i>
{ S. Michaëlis.	<i>S. Miguel.</i>
{ Inſularum Mori.	<i>Ilhas de Moro.</i>
{ Inſulæ Siao.	<i>Ilha Siao.</i>
In Regno Iaſanapatenſi, Resid. 6.	<i>Iaſanapatan.</i>
Socij 190.	

IN INSVLIS PHILIPPINIS

Prouincia vna ſub Rege Catholico.

Collegium Manilanum.	<i>Manilla.</i>
Seminarium Manilanum.	
Collegium Zebueneſe.	<i>Zebu.</i>
Domus Probationis S. Petri.	<i>de S. Pedro.</i>
Residen-	
tia { Antipolana.	<i>Antipol.</i>
{ Taytayenſis.	<i>Taytay.</i>
{ Boolana.	<i>Bool.</i>
{ Dulacenſis.	<i>Dulac.</i>
{ Carigarenſis.	<i>Carigara.</i>
{ Tinagonenſis.	<i>Tinagon.</i>
Socij 128.	

IN REGNO SINARVM

Viceprouincia ſub proprio Monarchâ.

Collegium Pachinenſe inchoatum.	<i>Paquim.</i>
Collegium Nanchinenſe inchoatū.	<i>Nanquim.</i>
Residentia Xauchenſis.	<i>Xaueco.</i>
Residentia Kiatienſis.	<i>Kiatim.</i>
Residentia Hancheuenſis.	<i>Hanchen.</i>
Residentia Hamhayenſis.	<i>Hamhay.</i>
Socij 30.	

IN COCINCINA

Residen-	
tia { Taiſoenſis.	<i>Taiſo.</i>
{ Pullocambi cum	<i>Pullocambi.</i>
{ aliis duabus.	

IN IAPONIA

Prouincia vna, continet plurima Regna eidem Monarchæ ſubiecta; & Macaum in portu Chinenſi, ſub Rege Catholico.

Nanga-	
fachij { Collegium.	<i>Nangasachi.</i>
{ Domus Probationis.	
Residentia Xenodochij.	<i>do Hoſpital.</i>
Residentia Miſericordiæ	<i>Casa da Miſeri-</i>
domus.	<i>cordia.</i>

Arima { Collegium Arimenſe.*	<i>Arima.</i>
{ Seminarium Arimenſe.*	
Collegium Meacenſe.*	<i>Meaco.</i>
Collegium Macacenſe.	<i>Macao.</i>
Residen-	
tia { Vracamenſis.*	<i>Vracami.</i>
{ Tonenſis.*	<i>Toni.</i>
{ Fudoyamenſis.*	<i>Fudoyama.</i>
{ Iſafayenſis.*	<i>Iſafay.</i>
{ Xiquenſis.*	<i>Xiqui.</i>
{ Cocura.*	<i>Cocura.</i>
{ Notçu.*	<i>Notçu.</i>
{ Ozacenſis.*	<i>Ozaca.</i>
{ Firoximenſis.*	<i>Firoxima.</i>
{ Tacatenſis.	<i>Tacata.</i>
{ Ariyenſis.	<i>Ariye.</i>
{ Cuchinotçu.	<i>Cuchinotçu.</i>
{ Conzzura.	<i>Conzzura.</i>
Domus Facatenſis.	<i>Facata.</i>
Residen-	
tia { Amaguenſis.	<i>Amagui.</i>
{ Yanagauenſis.	<i>Yanagaua.</i>
{ Bungenſis.	<i>Bungo.</i>
{ Xinguenſis.	<i>Xinga.</i>
{ Fuximenſis.	<i>Fuximi.</i>
{ Sacayenſis.	<i>Sacay.</i>
{ Foccocenſis.	<i>Foccocu.</i>
Socij 140.	

IN AMERICA

Prouinciæ quinque ſub Rege Catholico alijs barbaris nationibus.

PROVINCIA MEXICANA

Continet Americam Septemtrionalem, vulgò Hispaniam Nouam, & vicinas prouincias, quæ à gradu decimoquarto infra Tropicum Cancrī verſus Septemtrionem extendiuntur America.

Mexici { Domus Profeſſa.	
{ Collegiū Mexicanum.	<i>Mexico.</i>
{ Domus Probationis.	
{ Seminar. Mexicanum.	
Collegium Guaxacanum.	<i>Guaxaca.</i>
Collegium Guadalaxarenſe.	<i>Guadalaxara.</i>
Collegium S. Ildefonſi.	<i>Puebla de los Ange-</i>
Colleg. Spiritus ſancti.	<i>les.</i>
Seminar. Angelopolit.	
Collegium { Valliſoletanum.	<i>Valladolid.</i>
{ Paſquarenſe.	<i>Paſquaro.</i>
{ Tepozotlanum.	<i>Tepozotlan.</i>
{ Guatimalenſe.	<i>Guatimala.</i>
{ Zacatecanum.	<i>Zacatecas.</i>
{ Meridanum.	<i>Merida.</i>
{ S. Ludou. Potoſi.	<i>S. Luis Potoſi.</i>
{ Queretarenſe.	<i>Queretaro.</i>
{ Realexanum.	<i>Realejo.</i>
Residentia { Veræ Crucis.	<i>Vera Cruz.</i>
{ Cinaloenſis.	<i>Cinaloa.</i>
{ Guadianæ.	<i>Guadiana.</i>
Resid. Nouæ Granatæ.	<i>de la Nueva Granada.</i>
Residentia Maienſis.	<i>de Mayo.</i>
Residentia Tepeguana.	<i>de Tepeguanes.</i>
Residentia Topiana.	<i>de Topia.</i>
Residentia S. Andrea.	<i>de S. Anares.</i>
Socij 365.	

PROVINCIA NOVI REGNI
GRANATENSIS

*Continet Terram Firmam, nouum Regnum
Granatense, Nonam Andaluziam, Popaya-
rum, &c. circa lineam Equinoctialem, ad
gradum 14. versus Septentrionem.*

In S. Fi- { Collegium S. Fidei. } Santa
de { Semin. S. Bartholomæi. } Fec.

Domus Probationis. }
Collegium Quitense. } Quito.
Seminarium Quitense. }

Collegium Carthaginense. Cartagena.

Domus Probationis Tungensis. Tunja.

Collegium Pampilonense. Pamploza.

Residentia Panamana. Panama.

Residentia Caxicana. Caxica.

Residentia Duytamenfis. Duytama.

Residentia S. Annæ. S. Anna.

Residentia Vndensis. Onda.

Socij 200.

PROVINCIA PERVANA

*Continet Peruuam à lineâ Equinoctiali
ad Tropicum Capricorni.*

Lima { Collegium Limense. }
{ Domus Probationis. } Lima.
{ Seminarium Limense. }
{ Residentia S. Iacobi. }

Collegium Arequipense. Arequipa.

Collegium Cuzchense. Cuzco.

Seminarium Cuzchense. }

Collegium Potosinum. Potosi.

Colleg. Platenfe seu Chuquisaquense. } de la
Seminarium Chuquisaquense. } Plata.

Collegium Pacense. de la Paz.

Collegium Guamanganum. Guamanga.

Residentia Iulensis. Juli.

Residentia S. Crucis } S. Cruz de la Sierra.

de la Sierra. }

Collegium Orruri. Orruro.

Collegium Pisquense. Pisco.

Collegium Callaense. Callao.

Collegium Truxillanum. Truxillo.

Socij 390.

VICE-PROVINCIA CHILENSIS

*Infrâ Tropicum Capricorni, inter Peruanum
Regnum & Fretum Magalanicum, ad Occa-
num Pacificum.*

Collegium Chilense. Chile.

Collegium Conceptionis. de la Concepcion.

Collegium Mendozaanum. Mendoza.

Domus Probat. Vallis de Bu- } Valle de Bu-
caleno. } caleno.

Socij 60.

PROVINCIA PARAQVARIÆ

*Inter Fretum Magalanicum & Brasiliam, in-
fra & circa Tropicum Capricorni, versus
Oceanum Atlanticum.*

Corduba { Collegium Cordubense. } Cordo-
{ Domus Probationis. } na.

Collegium Assumptionis. de la Assumpcion.

Collegium S. Michaelis } de S. Miguel

Tucumanensis. } de Tucuman.

Collegium Boni aëris. Buenos ayres.

Collegium S. Fidei. de Santa Fee.

Collegium S. Iacobi del } Santiago del Estero.

Estero. }

Collegium Estequense. Esteco.

Socij 121.

PROVINCIA BRASILIÆ

*Intra lineam Equinoctialem & Tropicum
Capricorni, ad mare Atlanticum.*

Collegium Bayense. Baya.

Residentia S. Spiritus. Espírito santo.

Residentia S. Ioannis. San Joam.

Residentia S. Antonij. S. Antonio.

Residentia S. Sebastiani. S. Sebastiam.

Residentia B. Virginis. B. Virgem.

Colleg. Portus securi inchoatum. Porto seguro.

Domus Ilhaorum. Ilheos.

Collegium Pernambuc. }

Refid. B. V. Concept. }

Residentia S. Andrea. }

Residentia S. Michael. }

Residentia S. Ioan. Bapt. }

Residentia Maranha. }

Residentia Arrecifensis. }

Collegium Flum. Ianuarij. }

Residentia S. Barnabæ. }

Domus Spiritus sancti. }

Residentia S. Ignatij. }

Refid. B. Virg. Assumpt. }

Residentia Sanctorum. }

Residentia S. Pauli. S. Paulo.

Domus Piratiningæ. Piratininga.

Domus Sanctorum. Dos Santos.

Residentia Capitis frigidi. Cabo frio.

Socij 180.

IN NOVA FRANCIA

Sub Rege Christianissimo.

Residentia Canadensis. } sub Prouinciâ Fran-
cia in Galliâ.

CATALOGI AVGMENTVM:

*Atque has annos abhinc quatuordecim
Societas per orbem adiuerat sedes: quæ
deinde mutatio, quæ accessio facta sit,
ab iis vulgabitur, penes quos vniuersi
Ordinis notitia est & cura: nobis tamen,
ea quæ per occasionem variis è locis in-
telleximus, visum est non pratermittere.*

IN ITALIA.

Ad Prouinciâ Romanam.

Collegium Hibernorum Romæ.

Domus Probationis Florentiæ.

Collegium Vrbenetanum.

Collegium Pistoriense.

Collegium Fabrianense.

Collegium Burgiense.

Colle-

Collegium Ragusinum.
Residentia Cacciabellensis.
Residentia Afturnarenfis.

Ad Prouinciam VENETAM.

Domus Probationis Bononiensis.
Collegium Ariminense.
Collegium Buxetanum.
Seminarium Rauennatenfe.
Residentia Bagnacaballensis.
Residentia Cotignolensis.

Ad Prouinciam MEDIOLANENSEM.

Collegium Papienfe.
Collegium Cuneense.
Domus Probationis Cherienfis.
Residentia Bormienfis.
Residentia Lanciana.

Ad Prouinciam NEAPOLITANAM.

Collegium Paulense.
Seminarium Nobilium Neapoli.

IN SICILIA

*Ambæ Prouincia in unam coaluerunt:
accefsère,*

Collegium S. Francisci Xauerij Panormi.
Collegium S. Francisci Xauerij Melfanæ.
Collegium Siclitantum.
Collegium Salenitantum.

IN HISPANIIS.

Ad Prouinciam LVSITANIÆ.

Collegium Eluense.

Ad Prouinciam TOLETANAM.

Collegium Guadalaxarenfe.
Collegium Pacis Iuliæ.
Collegium Llerenense.
Collegium Trugillense.
Collegium Cacerense.
Residen- { Aymeliensis.
tia { Alcarazensis.

Ad Prouinciam CASTELLANAM.

Residentia Oxomenfis.

Ad Prouinciam ARAGONENSEM.

Collegium Segobricense.
Residentia Dertufenfis.
Residentia Ilicitana.
Residentia Xacensis.

Ad Prouinciam BAETICAM.

Collegium S. Iacobi Baëzæ.
Collegium Sanlucarenfe.
Collegium Stepenfe.

Ad Prouinciam BRASILIÆ.

Collegium S. Ludouici.
Collegium inchoatum S. Pauli.

IN GALLIA.

Ad Prouinciam FRANCIAE.

Collegium Turonense.
Collegium Venetenfe.

Collegium Alençonienfe.
Residentia Siluanectensis.
Residentia Maclouipolitana.
Residentia Martiningana.

Ad Prouinciam AQUITANIÆ.

Collegium Rupellatum.
Residentia Marinenfis.
Residentia Fonteniana.

Ad Prouinciam TOLOSANAM.

Collegium Montepessulanum.
Collegium Montealbanum.
Collegium Apamienfe.

Ad Prouinciam LVGDVNENSEM.

Collegium Lugdunenfe trans Ararim.
Collegium Cabillonense.
Collegium Arelatenfe.
Collegium Nemaufenfe.
Domus Profefſa Gratianopolitana.
Residentia Pontiffaliensis.
Residentia Graiacensis.
Residentia Salinenfis.
Residentia Matisconensis.
Residentia Burgenfis.
Residentia Foroiulienfis.
Residentia Vallis Auguſtæ.

IN BELGIO.

Ad FLANDRO-BELGICAM.

Collegium Dunkercanum.
Collegium Hallenfe.
Collegium Bredanum.
Domus tertie Probationis Lyrana.
Collegium Conuictorum Antuerpiæ.
Variæ Residentiæ Hollandicæ.

Ad GALLO-BELGICAM.

Collegium Athenfe.
Domus tertie Probationis Armenteriana.

IN ANGLIA.

Ad Prouinciam ANGLICANAM.

Collegium Immaculatæ Conceptionis.
Collegium Apostolorum.
Residentia Marilandie in Virginiâ.

IN HIBERNIA

Viceprouinciâ.

Residentia Dublinensis.
Residentia Waterfordienfis.
Residentia Carcacenfis.
Residentia Kilkenensis.
Residentia Pontanensis.
Residentia Caſſelienfis.
Residentia Lembricenfis.
Residentia Galuenfis.
Residentia Clonmelenfis.
Residentia Roſſenfis.
Eiusdem nationis Coll. Hibernicum Romæ.

IN GERMANIA.

Ad Prouinciam RHENI INFERIORIS.

Collegium Monasteriense Eifflia.
 Collegium Halberstadiense.
 Collegium Cöslariense.
 Collegium Mindense.
 Collegium Hameliense.
 Collegium Stadenſe.
 Collegium Sigenenſe.
 Collegium Verdenſe.
 Collegium Cösfeldienſe.

* *Addenda ad
 Prouinciam*

AVSTRIÆ.

Col. Styrenſe.

Leobenſe.

Polonienſe.

Reſidentia

Sopronienſis.

Turozenſis.

Varaſdinienſis.

Comorinenſis.

Palatinalis.

Cafſouienſis.

Satzmarienſis.

x. Seminaria

noua.

Reſidentia Marcodurana.

Reſidentia Sittardienſis.

Reſidentia Haddemarienſis.

Miſſio Meppenſis.

Miſſio Friſiæ Orientalis.

Miſſio Blanckenbergenſis.

Ad Prouinciam SUPERIORIS

RHENI.

Collegium Heidelbergenſe.

Domus Germersheimiana.

Ad Prouinciam GERMANIÆ

SUPERIORIS.

Collegium Burchuſianum.
 Collegium Straubingeniſe
 Collegium Landshutanum.
 Collegium Ambergeniſe.
 Collegium Tridenunum.
 Collegium Colmarienſe.

Reſidentia { Stutgardienſis
 Tubingana
 Baſchanangenſis
 Coppingenſis } in Wirten-
 bergiâ.

Reſidentia ad S. Annam Auguſtæ.

Reſidentia Briſaacenſis.

Reſidentia Lindauienſis.

Reſidentia Memmingenſis.

Reſidentia Kauſſburana.

Reſidentia Oliuetana ſive Tannenſis.

Miſſio Zellenſis.

Miſſio Weidenſis.

Miſſio Sultbachienſis.

Miſſio Turschenveitenſis.

Ad Prouinciam AVSTRIÆ.

Viennæ { Domus Probationis.

{ Collegium Conuictorum.

Collegium Iaurinenſe.

Collegium Fluminis S. Viti.

* *Ad Prouinciam BOHEMIÆ.*

Pragæ { Collegium parvæ Pragæ.

{ Collegium novæ Pragæ.

{ Collegium Conuictorum.

{ Seminarium S. Wenceslai.

Brunæ { Collegium Brunenſe.

{ Seminarium Brunenſe.

Kutten- { Collegium Kuttenbergenſe.

bergæ { Seminarium Kuttenbergenſe.

Collegium Glogouienſe.

Collegium Saganenſe.

Collegium Egranum.

Collegium Lithomerienſe.

Collegium Cremſiriſenſe.

Collegium Conuictorum Olomucij.

Seminarium Crumlouienſe.

Seminarium Commotouienſe.

Seminarium Nouodomienſe.

Seminarium Glaciſenſe.

Seminarium Niſſenſe.

Seminarium Gieziniſenſe.

Seminarium Iglaiſenſe.

IN POLONIA.

Ad Prouinciam POLONICAM.

Collegium Kiouienſe.

Ad Prouinciam LITHVANICAM.

Reſidentia Nonogrodnenſis.

Reſidentia Chocunenſis.

CLARA quidem ſunt hîc omnia: ſi tamen plus lucis deſideres, ſic habeto. Quæcumque Domicilia moderationi vnus, in quem non niſi totius Ordinis Præſes poteſtatem habet, commiſſa ſunt, ea Prouinciam conſtituunt, quamuis in diuerſis regionibus ſita. Viceprouinciæ imperfectæ ſunt Prouinciæ. Domus Profeſſorum dicuntur, quibus nullum niſi in alienâ miſericordiâ vitæ ſubſidium eſt: Collegia, vbi cum noſtris, tum externis inſtituendis ſcholas habemus: Domus Probationum partim vbi Tirones per biennium rudimenta ponunt, partim vbi poſt litteras hauſtas ac traditas reſarcimus, ſi quid de perfectionis deſiderio ſtudioſorum occupationes detraxerint; hæc Tertia Probatio dicitur: Miſſiones, dum aliquò mittimur vbi nulla nobis vel certa vel ſtabilis eſt ſedes: Reſidentia, vbi pauciores quàm pro perfecto Collegio reſident: Seminaria Conuictorumq; Collegia ſunt, vbi externi ſub curâ noſtrâ ſimul viuunt. His locis qui præſunt, Rectores ſerè aut Superiores appellantur: Domus Profeſſorum ſuos Præpoſitos habent. Sic & qui Prouinciæ præfectus eſt, Præpoſitus Prouincialis; qui verò toti Ordini, Præpoſitus Generalis dicitur. Huic quinque aſſiſtunt conſilij ergò. Primus Italiæ ac Sicilia negotiis potiſſimum intendit; alter Luſitaniam cum Braſiliâ & Orientis Indiâ, Hiſpaniam & Sardiniam tertius cum Americâ Inſulisq; Philippinis; quartus Galliam; quintus ceteras ad Septentrionem Prouincias curandas habet.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Gratiarum actio pro tam latè diffusâ Societate, & adhortatio ad Patres: ut illâ & Deo digna se præbeant instrumenta.

QVO D si veris aliquando rationibus fatendum est, beneficij magnitudine mortalium merita superari; profectò hoc, de quo agere instituiamus, est huiusmodi, vt omnem mensuram modumque gratitudinis præteruectum, exornari possit potius admirando, quàm deprædicari dicendo. Illud etenim est, quo singulari Dei Optimi Maximi fauore, Societatem principio sui minimam, maximam propagatione, vsque cò productam cernimus, vt, nisi videremus factum, ne sperare quidem auderemus. Quod quia non cum vnus cuius vtilitate coniunctum est, sed cum infinitâ propè hominum multitudine communicatum; tot beneficia complectitur, quot homines: non intra vnus provincie breuissimos terminos circumscriptum, sed ad vltimas terrarum oras latissimè diffusum, non aliis quàm totius orbis limitibus continetur. atque adeò quot homines peruagatur, quot vrbes, tot decorandum encomiis, tot vocibus celebrandum; vel ad publicam commendationem foris, vel ad priuatam lætitiâ domi, vel ad laudem in exedris, vel ad religionem in sacrariis, vel ad gratitudinem vbi-que. Quare si contrâ quàm exspectare debetis, pro amplissimo munere diuinitus collato, minùs liberaliter pleneque gratias egero; rogo quæso-que, ne id imbecillitati dumtaxat meæ, sed magis diuinæ benignitatis magnitudini, nouo, inquam, atque inusitato beneficij generi, concedendum existimeris. Nam cum duplex retribüendi referendique ratio ab altioris subsellij Patribus relicta sit, quarum altera in remunerando quod acceptum est, altera in cognoscendo commemorandoque consistat; munificentissimi dona Numinis dignitate prima, magnitudine immensa, maiestate præcipua transcendunt vicem, mutuum respuunt, compensandi superant facultatem: sui porrò diffusionem cum nullis sint coërcita metis, inde, vnde potissimum difficultas oritur loquendi, ratio nascitur non tacendi. Verumenimuerò, quoniam, quemadmodum magis animo beneficia quàm mole penduntur, vel peregrino vnde aduecta sunt solo, vel quâ constant materie nouitate, ita remuneratio voluntate magis quàm re sæpiùs æstimatur: arbitror, si quidem tam eximiam Dei beneficentiam, quâ par est gratâ animi significatione coluerimus, fore vt dici possit, primo nos remunerationis debito perfunctos, non quidem potuisse, at certè vel maximè cupuisse officium explere gratitudinis. Propius igitur mentes vestras animosque aduertite

Dei beneficia superant omnem gratitudinem.

Diuis Thomæ 2. 2. quæst. 106.

*Societas à
parvis ini-
tus repente
latissime
diffusa.*

*Societas
citius per
orbem dif-
fusa quam
vlla Mo-
narchia.*

ad eam, de quâ dicere cœpinus, beneficij magnitudinem; ac deinde de referendæ gratiæ æquitate dicam, an necessitate, cognoscite. Mirari nonnumquam solemus, à minimo fontis capite ingentia flumina promanare; è minimo semine proceras arbores enasci; ex tenuissimâ scintillâ vix restinguenda incendia excitari. Fons sanè exiguus ipsa sui exordio Societas, ab vbere fletu scaturiens primi Parentis, profanam militiam ad aram Deiparæ Virginis abdicantis, execrantis: sed mox in riuos ac torrentes excrescens, quæ non cælestis sapientiæ flumina protulit? Exile semen Ignatij, prima sunt melioris vitæ desideria: sed virtutum maximarum vbertate secundum, quos fructus genuit optatissimæ probitatis? Pertenui sanè scintillâ diuini ardoris auspicatissimè correptus est Ignatius: sed hæc scintilla quantos toto orbe Christiano ardores animorum flammisque propagauit? Nec minùs terrarum spatiis quàm animi ornamentis est amplificata Societas; ita vt hac in parte cum florentissimis Regnis ac Monarchiis in contentionem venire possit. Etenim si præteritorum temporum monumenta lubet euoluere, & quâ celeritate nobilissimæ gentes Imperia sua propagauerint recordari; reperiemus profectò, quantum illæ sæculis, tantum nos propemodum lustris; quantum lustris illæ, tantum nos annis singulis perfecisse. Nihil de Assyriorum Imperio dico, non maximis limitibus circumscripto: taceo Persas, non vltra Æthiopiam progressos: præmitto Macedonas, ab Adriatico mari, trans Gangem ad Emadios vsque montes prouectos. Illa, illa, inquam, Terrarum Dea gentiumque Roma, nonne propè quingentis annis cum domesticis luctata est? postque infinitas propè victorias, vel Ducum fortitudine ac felicitate partas, vel Consulium vigilantiam conseruatas, vel Cæsarum fortunâ auctas, diuersissimarum nationum gentibus domitis, tandem veluti fatiscentibus senio viribus, nonne ad Occidentem Oceano, ad Septentrionem Rheno Danubioque, ab Oriente Tigri, Atlante à Meridie circumscribitur? Latissimi, fateor equidem, limites, amplissima Imperij propagatio: sed quam ad Regnorum omnium stuporem, longè nostra Societas lateque transcendat. Fuerunt enim terrarum Imperia, quamuis propagatione longissimè diffusa, tamen intra metas vicinorum Regum potentiam coarctata: at Societas nullis est septa limitibus, nullis lineis circumscripta: non sistitur fluuiis, non clauditur montibus, transcendit littora, peruadit maria; per loca omnia vel longitudine inaccessa, vel fretis diuulsa, vel recessibus abdita, vel quaquaversum immensa, producit; protenditur, explicatur. Sed (quod hominum ingenti sit compendio) diuersâ sanè à Regnis atque Imperiis ratione: hæc per fractis aliquando diuini humanique iuris repagulis, agrorum deuastatione, vrbium euerfione, gentium laceratione, regionibus ac prouinciis aucta sunt; illa Dei solius imperio ac nutu, cuius est orbis terrarum, orbem peruasit vniuersum: & quidem maiori gloriâ gentiumque comprobatione. Nam per Regum quidem Principumque dominatum populi in seruitutem redacti; per Societatem Christianâ libertate donati. illi tributis grauant; hæc animam immunitatibus cumulat. illi imperiis, hæc amore; illi rigore legum, hæc mansuetudine beneficiisque certat perpe-

perpetuis. Nec tamen idcirco minùs arduum est quod gerit negotium; nisi fortè difficilius statueritis, armorum vi ciuitates subiugare, quàm, quod priùs faciendum fuit, voluntates flectere. Scio enim (quod ignorare non potestis) fortissimos sæpè Duces, expugnatis vrbibus, plus in ciuium animis conciliandis laboris atque industriæ posuisse, quàm in mœnium altitudine fossarumque profunditate superandis; magisque de voluntatum, quàm de prouinciarum victoriâ triumphasse. Societas in sui propagatione, renitentibus populis natione barbaris, amentia bel-luis, impetu non ratione cuncta gerentibus, magisque ferreâ animorum obstinatione, quàm armato exercitu repugnantibus, non magis diuinæ legis, quàm propriæ salutis hostes expugnauit. Quare vbique victrix, tantò gloriosius rerum potita est, quantò laboriosius est voluntates quàm vrbes expugnare, animos quàm oppida debellare, homines quàm mœnia superare. Equidem quoties tacitè mecum recolo, ad vltimas ter-ræ plagas, ferocissimis hominibus nequidquam reluctantibus, Socie-tatem dilatatam esse; toties sentio cælestibus armis ab eâ dimicatum fuisse, cum eam præcipuè prouinciarum amplitudinem complexa sit, quam humanis nemo viribus vel obire potuisset. Ferunt Pontificem Maximum Gregorium Septimum, rudi pueritiâ litterarum adhuc ex-pertem atque imperitum, cum fortè ad parentis pedes luderet ligna do-lantis, ex resectis lignorum ramentis elementa formasse; quibus ordine congestis, occultâ quadam vi pueri manum dirigente, illud è Regij Va-tis versibus ederetur, *Dominabitur à mari vsque ad mare*; futuræ præsa-gio potestatis. Crediderim ego ad conspectam, oculo arcanorum om-nium conscio, in primis incunabulis Societatem, æterni prouiden-tiam Numinis digitum intendentem, animum aduertentibus cæ-lestis aulæ beatissimis ciuibus identidem ingeminasse: Illa, illa Loi-olæ familia, fecundi parentis non iam quidem sed futuris ætati-bus numerosa soboles, quam me monstrante conspicitis, angustis-simis nata principiis, amplissimis finibus dilatanda, propagabitur à *mari vsque ad mare*, ab Ortum ad Occasum, ab Austro ad Aquilonem; ultra Riphæos montes trans Gangem ad auream Chersonesum; ad incognitas Iaponum regiones barbarie suâ magis, quàm olim Col-chis tauris ignem spirantibus, custoditas; in Sian, Camboiam, Co-chincinam; in intima Sinæ penetralia sanguineis legibus cautiùs, quàm fabulosi Hesperidum horti peruigili dracone, munita: supra Param ad infames Anthropophagorum casas, humano sanguine fœdiùs, quàm olim in Ægypto Busiridis aræ, fumantes. Hæc ipsâ, quam cernitis, opi-tulante clarissimi Herois posteritate, quò nondum peruenit, trophæa figet Ecclesia: hoc velut triumphali inuecta carpento, in nouas vera Religio gentes dominatum extendet; exterminatisque idolorum simu-lacris, pulsis dæmonum portentis, eiectis turpitudinum monstris, om-ni denique proscriptâ gentilitate, tetrâque flagitiorum omnium collu-ione, adducet ipsos Antipodas, Romani Pontificis maiestatem humi-li pedum osculo veneraturos. Et hæc quidem cum diuinitus tam splen-didè ad commendationem Societati contigisse gratulemur, cumque il-lam tam latè Dei beneficio toto orbe diffusam videamus; an non æquis-

*Arduum
est animos
expugna-
re.*

Baron. ann.
Christi
1073.

*Præfatiô
D. Grego-
rio Ponti-
ficis di-
gnitate.*

Solin. c. 38.
Gemma
selenites
lunæ ima-
ginem re-
fert.
Ælian l. 15.
cap. 14.
Piscis lu-
næ similis.
Aldrouan-
dus.

De Diuinis
nominibus
cap. 1.

Senex de-
crepitus
mirā mu-
tatione
iuuentuti
restitui-
tur.
Velasus
Tarentasius
Torque-
mada apud
Del Rio.
Nierember-
gius cap. 33.
de Curiosâ
Philosophiâ.

Exhorta-
tio ad Mis-
siones bar-
baras.

sumum censebimus, hanc omnem gloriam in Deum velut fontem re-
fundere, totoque pectore gratiis referendis incumbere? Videmus res om-
nes etiam sensu carentes non scriptâ, sed natâ lege, fontes suos atque
origines tacito quodam gratitudinis sensu venerari. Nōne fontes
Oceano, à quo primùm manarunt, vndam affundunt vberiore? An
non æther coactis in nubes vaporibus copiosâ solum, vnde excita-
ti sunt, irrigatione fecundat? agri cultorum labores fructuum vbertate
compensant? Quid, quod selenitem geminam aiunt à terrâ gigni, lu-
næ imaginem cum quâ crescat, pariterque decrescat, repræsentantem?
à mari verò piscem produci modò plenæ, modò mediæ lunæ imitatio-
ne constanti instabilitate fluctuantem? Quid ita, nisi vt symbolo quo-
dam gratitudinis astrum colant, à quo plurimùm gubernantur? Quin
& apes aiunt, bouini capitis, vnde generantur, effigiem circumferre;
quasi nefas foret eius non meminisse, cuius nisi illiberaliter obliuisci non
possumus. Verùm enimuerò cum nulla sit fecundior effectibus causa,
nulla rerum origo antiquior omnium auctore Deo; à quo ceu perenni
fonte vniuersa bona dimanant; rectè docet Arcopagita, diuino vir in-
genio, res omnes creatas in Deum, veluti in primam sui scaturiginem,
reuolui debere. Quod si ita est; an non æquissimum, ob incredibile hoc
tam felicitis propagationis beneficium, à Societate Deo eius auctori im-
mortalem memoriam, singularem cultum, perpetuum obsequium, ac
omne demum gratitudinis genus decerni? Ego verò sic statuo, Reue-
rendi Patres Fratresque, quoniam vna ætas gratiis pro tanto munere re-
ferendis nimis angusta est, plures etiam, si fieri possit, expetendas diui-
noque obsequio consecrandas. Memoriae proditum accepimus, ca-
pularem senem, prodigiosâ pænè dixerim palingenesiâ, senio in iuuen-
tutem commutato, refluuisse: correctâque aurium surditate, oculorum
detergâ caligine, capillis post canitiem denuò nigricantibus, positisque
vnâ cum rugosâ cutis exuuiis, decrepitæ senectutis incommodis, re-
pentè corpus accepisse succi plenum, &, quod magis mirere, nouis nu-
ptiis nouam sobolem procreasse. Quod si inter huius vitæ fluctus,
æstusque naufragæ ætatis, quæ non tam victuris domicilium, quàm mo-
rituris continuum præbet sepulchrum, nihilque habet cur eam magno-
pere consecreris, fas esset eiusmodi senectutis iuuentutisque vicissitudi-
nem expetere; existimo, eâ de causâ in primam iuuentutem redeundum
fore, optandamque non Glauci alicuius fabulosam, sed veram beata-
rum mentium etiam in terris immortalitatem, vt pro amplissimo mu-
nere, cui vnus vitæ cursus nimis brevis est, immortales etiam gratiæ
possent identidem referri. Quod cum optare possimus facilius quàm
consequi; illud saltem vos oro atque obsecro, vt nihil studij ad virtu-
tem, nihil officij ad debitam gratitudinem prætermittatis. Quin imò,
ad propagandam latius cum ipsâ Societate diuinam gloriam, ite, ite
ad gentes veræ Religionis ignorance miserandas, eripite Stygij vete-
ratoris fraudibus victimas perpetuis inferorum cruciatibus deuotas,
sistite cæco impetu in interitum ruentes sempiternum, vindicate à teter-
rimâ seruitute Dei cruore in libertatem semel assertas. Quid hæretis?
An regiam ignoratis viam quæ ducit ad optatissimos triumphos? Ecce
patet

patet tot fortissimorum Heroum trita vestigiis: en Martyrum cruore purpurâque distinguitur: tepet, imò calet adhuc Mastriliano sanguine. Quid est quod vos terreat? fateor, nihil vulgare, eximia omnia atque singularia prouincia illa desiderat. Sed audete tantum, aderit piis conatibus propitij Numinis fauor. Vincet morum honestas barbariem, inuidiam amor: sæuitiam mansuetudo, atrocitatem clementia subiugabit. At esto: nihil ab innatâ feritate deflexerint. non est nouum Christianæ fortitudinis affectatoribus ludibria pro honoribus amplecti, contumeliis delectari vt encomiis, vulneribus lætari vt osculis, suppliciis foueri vt præmiis. Sanè si agonotheæ stimulus in luctâ, si Ducis ardor in pugnâ, ignauiam pugilis, formidinem castigat militis; quæso, oculos animumque conicite in summum cælestis militiæ, cuius stipendiis meretis, Imperatorem CHRISTVM. præit vt Dux, pugnat vt miles, promittit victoriam, præludit triumphis. Attendite, quæso, quantam ærumnarum seriem ad propagandam cælestis Imperij amplitudinem, æternique Patris splendorem ac gloriam sit amplexatus. agitur aduersis: cruciatur ærumnis: pallet inediâ: squallet inopiâ: per Ægyptum iactatur vt exsul: ligatur vt prædo: raptatur vt præda: mactatur vt victima. Cernite sanguineum sudoris imbrem, omnibus retrò ætatibus inusitatum: spectate rubentes cruore humeros, pietas cruore genas, agglutinatam cruore cæsariem, sparsa cruore omnia. spectate, inquam, coronatum, sed spinis ac sentibus; purpurâ indutum, sed proprii sanguinis; immansuetissimò tandem leti genere fatiscentem. Quid ad exemplum potentius? quid violentius ad incitamentum? Quæ porro causa CHRISTVM, quæ vis impulit ad patiendum? Non alia sanè quàm æterni Patris gloria, & flagrantissimum erga miseros mortales amoris incendium. Et inter has flammæ tepere aliquis nostrum potest? & non totus siue amoris vicissitudine, siue imitatione conflagrare? Esset hæc profectò non socordia, sed stupor; non desidia, sed improbitas; non ignauia, sed flagitium. Quare pergite quò rapit exemplum Ducis, quò prouocat pietas maiorum. traditos ab his exercendæ virtutis atque industriæ campos non conseruate modò, sed augete. Et cùm in propagandâ Societate tam propensum Dei fauorem, tamque effusam beneficentiam agnoscatis, nullo vnquam tempore obsequia vestra ad exiles calculos reuocate, sed tanti beneficij memoriam officiis colite sempiternis. Dixi.

CHRISTI
exemplum
nos exci-
tat.

ORATIO SECVNDA,

*Paranetica ad Missiones longinquas inter Barbaros obeundas,
& nomen IESV ad ultimos mundi fines proferendum.*

Ite Angeli veloces ad gentem conuulsam & dilaceratam. Isaia 18.

SI Religiosos Societatis IESV, id est, generosissimæ Matris filios, quos vt Patres veneror, amplector vt Fratres, ad expeditiones arduas, quibus petantur gentes, spatio diffusæ, cæcæ ignorantia, naturâ

Plutarchus
in Themist.
in Alexandro,
in Iulio
Cæsare.

Magna
exemplo-
rum vis.

feroces ac barbaræ, non tam permouere, quàm currentes incitare voluero; factis mihi, non verbis erit perorandum: quando Miltiades non oratione Themistoclem, sed trophæis; non adhortatione Achilles Alexandrum, sed famâ postumâ; non dictione Alexander Cæsarem, sed exemplo ad maxima rerum gerendarum decora, fortunamque virtute laceſſendam prouocauerunt. Habent enim heroica facta, post mortem quoque auctorum, vim vocemque suam omni oratione, quæ plerumque plus inanis soni, quàm rei continet, potentior. Ego verò, quem non facta tantùm, sed & verba ipsa deficiunt; cuique præter unicam imitandi voluntatem parendique desiderium, nihil admodum promptum atque expeditum est; non tam alios (quibus abunde est animorum operumque) quàm me ipsum stimulare contendam: neque id verbis meis, sed quò maior auctoritas insit sermoni, illius oratione, qui inter Scriptores Diuinos sagacissimus, quantum ab hisce temporibus absuit ætate, tantum præſens fuit vaticinatione.

Isaïa 18.

Exhorta-
tio ad
Missiones
inter bar-
baros.

Psal. 18.

Quod igitur benè vertat; *Ite*, faustis auiibus, inquit; quod vobis gloriosissimum sit, *ite Angeli*: quod orbis admiretur, *ite veloces*; quod infinitis mortalibus auxilio sit, *ite ad gentem*, imò; *gentes conuulsas & dilaceratas*; eoque salutem ipsam inuehite, quò nec fama quidem salutiferi nominis penerrarit. Scio ego quidem, augustissimi nominis istius, cui & supremus orbis mediùsque & infimus genua submitunt, Maiestatem adeò esse conspicuam, vt in ipso sole velut tabernaculo suo non magis latere valeat; quàm sol ipse, si crystallino umbraculo clauderetur. Fùere tamen, suntque etiamnum, vt hominum, sic & terrarum, lata diuortia, insulæ ac regiones, veluti frustra quædam ingentia orbis diuulsi, ita à reliquâ mortalium societate distracta, vt toto quoque cælo distare videantur; adeò densis ignorantie nubibus inuoluta, vt vix radium solis istius vel senserint, vel admiserint. Eò igitur, eò nomen istud inferendum: quod ipsum si vel solem dixerim, vel ipso in sole collocauerim, parandæ nimirum ei quadrigæ sunt, vt iis, quibus illuceat regionibus, inuehatur. Neque tamen hic quidquam Poëtarum more confinxero, quando id portandum coram gentibus, Deus ipse pronuntiauit, cum in id muneris Gentium Apostolus pararetur. Et, obsecro, quò mihi currus ille gloriæ Dei tam splendidè Ezechielis oculis obuersatus; vt non nisi electro & igne colluceret? tam magnificè tractus, vt equorum vice cælestes ei Genij iungerentur? tam celeriter promotus, vt vento turbinis ageretur? Quò, inquam, hæc omnia? nisi vt, quod dicere modò institui, spectaculo tam illustri daretur intelligi, Deum naturâ vbique & omnibus præsentem, non perinde tamen omnibus notum, ad extrema terrarum præconum suorum voce quasi vehiculo deportari, dum ab iis vltimæ gentes barbaræque, sanctissimi ipsius nominis legisque castissimæ cognitione imbuuntur? Et dubitare modò quis poterit, quos qualésve ipse Deus cupiat legatos tantæ rei, suæque interpretes voluntatis? quales nimirum & isto schemate ipse exhibuit, & alter ille Vates designauit, veloces, igneos, verbo, Angelos, imò Cherubinos. Quibus profectò egregiè sacra illa cithara fatidici Regis concinit, ita Deo modulantis: *Qui facis Angelos tuos, spiritus; & ministros*

Psal. 103.

stros tuos, ignem vrentem. Quid autem est *Angelos* esse, nisi ad obsequia promptos ac veloces? quid est *spiritus* esse, nisi à terræ contagione longè esse remotissimos? quid *ignem esse vrentem*, nisi consumendorum vitiorum desiderio æstuarè? Valeat modò, valeat frigidus ille, imò commentitius inanium Deorum tabellarius,

— *qui fas per limen vtrumque*

Solus habet, geminoque facit commercia mundo,

vel facere fingitur. veros vtriusque mundi conciliatores, nuntiosque imperiorum caelestium scala commonstrat, quæ ascendentes descendentesque proponens, è cælo petendum docet, quod ad salutem incolumitatemque animorum in terras est deuehendum. Hoc istud est Vatis nostri, *Ite Angeli.* Quorum insuper ut origo caelestis est, ita & natura purissima: quibus non magis damno sordes sunt, quàm lutum soli; quod illustrari ab eo potest, nitori autem illius afflare quidquam sui non potest. Et hoc Regij Prophetæ est, *Qui facis Angelos tuos, spiritus:* quorum scilicet ea conditio est, ut expertes corporis etsi versari inter homines valeant, nihil tamen hominum corporumve patiantur. Serpunt quidem mala contagio; & facilius ipsum consortium, quàm labem eius vitaueris. Ceterùm ubi salus aliena opem deposcit, tutò etiam inter sordes ambulat, cui sincera mens est, cum virtuti vitium non adhærescat. Præterquàm quòd ab iis suscipi magnum aliquid vel confici nequeat, quibus *contra naturam corpus voluptati, anima oneri est.* Et quibus hoc ipsum quod in homine est subtilissimum, oneri est, veloces esse ipsi quì possint? dum & *Angelos*, id est, victores omnium voluptatum animos, & *veloces*, expeditiones istæ deposcunt: qui nimirum per diuersa gentium terrarumque volitantes, pedes, quibus eundum est, mente præcurrunt; ventos, quibus nauigandum, cogitatione præuertunt: quippe *animo cupienti nihil satis festinatur.* Hoc nempe, hoc igneum illud est, quod in ministris suis Deus, & ipse ignis requirebat. Ecquid enim igne velocius, rapacius, violentius? De populo isto rudi primùm ac pastoritio, mox domitore terrarum, ita proditum est; eum, iam totâ primis quasi adolescentiæ annis Italiâ subiugatâ, cum à terrâ fretum usque venisset, more ignis, qui obuias populatus incendio siluas, interueniente flumine abrumpitur, paulisper substitisse. Sed nempe vilior ignis ille, cui ligna stipulæque pro pabulo sunt, tacilè aduersario elemento non cedit tantum, sed etiam exanimatur: altior ille nobiliorque, qui animos depascitur, quem nec maria lato æquore diffusa procellisque elata, nec hiatus dehiscencia terrarum spatia, morantur; ut peruolat superuolatque omnia, ita sanctè omnia populatur. Numquid mittes fulgura (non nunc Iouem nescio quem, sed verum Tonantem fulminantemque compello) numquid mittes fulgura, & ibunt? Ibant profectò, imò volabant Genij illi alarum pleni, quos commemorare memini, *ibant in similitudinem fulguris coruscantis.* fulguris, inquam, quod nescias, an citius mitteret voletque, an potentiùs feriat, an potiùs simul semelque peragat vniuersa. Hæc obedientiæ sacræ vis est, quæ ubi pares imperiis homines pacta fuerit, Angelos efficit, fulguris instar veloces, igneosque. Verbo ipsa dixerit, imò nutu tantummodò: *Ite ad gentem conuulsam & dilaceratam,*

Concionatores quales esse debent.

Claud l. i. de Rap.

Gen. 28.

Legati spirituales casti sint & expediti.

Sallust. in Catil.

Sallust. in Iugurth. Deut. 4. Sint etiam feruentes & veloces. Florus l. 2. cap. 2.

Iob 38.

Ezech. 1.

Isaïa 18.

Seneca
Epist. 102.

Dionys. Ha-
licarn. l. 1.

Societas
Dei glo-
riam spe-
ctat in suis
expeditio-
nibus:

Sen. de Breu.
vitæ cap. 19.

sed Deus
illam ho-
norat.

Liuius l. 22.
in Orat. Q.
Fabij Max.

Animarum lucra
Societas
consecetur.
Sen. Ep. 42.

ratam, cuius diripuerunt flumina terram eius; & iam voto transierint maria, diffusaque toto elemento Regna mente peruolarint. Magna & generosa res est humanus animus, nullos sibi poni nisi communes cum Deo terminos patitur. Romanè dictum & à Philosopho Romano; sed magnificentius quam verius, dum de homine augustius, angustius de hominis auctore decernit. Verùm si de animo ita ille Romanus; de Româ ipsâ melius ab altero pronuntiatur: Roma prima & sola, ab omni cui memoria, terminos sibi potentia fecit Orientem & Occidentem. Fateor, nec prima, nec sola Societas I E S V, sed & ipsa tamen, terminos expeditionum suarum sibi fecit Orientem & Occidentem; adde & Meridiem & Septentriones, & quidquid in terrâ Australi etiamnum latet incognitum & intentatum. Eò destinat illa milites suos, qui Diuini nominis victricia signa per quaternas orbis plagas circumferant, non alio stipendio quàm glorioso nominis istius incremento, spe prædæ non aliâ spoliiorumque, quàm animarum. Iam quod ad solius Numinis honorem attinet; illa militiæ quoque huius tessera est, MAIOR DEI GLORIA, vbique semper & in omnibus præcipuè spectanda. Et quò non rapit mortalium plerosque inanis gloriæ illecebra? scilicet vt laudum, id est, ventorum saturi (si qua tamen à mero aëre ventoque saturitas est) quò magis inflantur ab aliis, eò minus habeant sui. Et quàm multos, dum cursu præpropere feruntur ad gloriam, fortuna cùm sequi non potest, destituit? Quàm multos, cùm in consummationem dignitatis per mille indignitates crepsissent, misera subiit cogitatio, ipsos laborasse in titulum sepulchri? Caduca enim uerò gloria fragilisque, etsi marmorea. Vos verò, vos Religiosi commilitones, qui ab istâ vos tyrannide exemistis, vt ne more ambitiosorum ab ore dependeatis alieno, quibusque nec laudum decora incitamento sunt, nec fortuna casusque formidini, dum sequimini Numen ipsum, vni quoque ipsius honori vos ipsos dicatis, impenditis, consecratis. Quamquam vobis ipsis quantum detrahitis, tantum adicitis famæ vestræ. etsi nec hoc ipsum quidem spectandum est: nam difficultates Dei vnus causâ susceptæ, adita pericula, labores tolerati, quid aliud sunt quàm perpetua seges materiaque gloriæ vestræ? Adeo verum illud atque exploratum est: *Gloriam qui spreuerit, veram habebit.* Quòd si non solus honor militem acuit, sed & opima spolia vel voto præcepta, vel aure oculove etiam delibata; quantâ auaritia animos innoxie auaros in eam prædam ferri necesse est, cuius omnis æstimatio infra pretium est? Sæpè (dicam magni Philosophi verbis) *sæpè maximum pretium est, pro quo nullum datur.* Deus immortalis! quantum illud pretium est, infra quod orbis vniuersus est! imò quo redemptus est orbis vniuersus! Ille, ille Dei sanguis est in salutem mortalium opulentissimâ largitione profusus: cuius profectò naturam ignorat, qui vel hinc animarum præstantiam nobilitatemque non æstimat: nec æstimat is, quantum tantillum laboris, veluti pretium rei pretiosissimæ asserendæ impendere detrectarit. Quare merito remotissimi terrarum anguli, prima solis incunabula, vltimumque cubile, India vtraque, per tot rerum discrimina, mercium istarum causâ non tentanda modò, sed assiduâ etiam nauigatione lustranda. Non ignoro equidem, parentem, si deformem filiam

filiam nuptui collocare velit, multo eam margaritarum splendore, mundoque muliebri & amplissimâ dote solere commendare, ut, dum pulchram reddere non potest, quò procos alliciat, faciat saltem diuitem, quò maritum emat. Habent hoc pleræque nationes barbaræ proprium sibi, ut, quantum à mortalium reliquis spatio, tantum & moribus; quantum moribus, tantum ferè colore habituque corporis dissideant. De Indorum certè legatis Romæ conspectis ita Historicus: *Ipsè hominum color ab alio venire cælo fatebatur.* Ut proinde rerum prouida natura parens hanc quoque filiam, Indiam dico. (quin & alias eiusmodi) turpem atque incompositam, diuitiarum thesauris non absque ratione cumulasse videatur, quæ tot tamque varios, non dicam sponsæ, sed opum eius procos allicerent, totque etiam corruales incitarent. Sed falluntur profectò, falluntur, qui aurum gemmasque præ corpore, quamuis deformi; multò etiam ampliùs, qui præ animâ ducant expetendas. Eant igitur, inò ruant per inuia, per inhospita sola terrarum, perque tempestatum prælia, & naufragiorum terrores, qui maxima itineris sui compendia arbitrantur, si aurum, id est splendidius lutum; si adamantes, id est speciosiores lapidum crustulas; si vniones, id est conchyliorum recrementa, vel (ut nobilissimè sentiam) æterno gelu constricti roris guttulas aliquot reportarint. Vos verò, quibus sublimior animus, sanctiorque cupido est, qui diuiniora lucra sectamini, non lapillos inanimos; merces æternas, non cum mundo suo perituras; vos, ipsos homines, non humana, non terrena, nedum subterranea illa ambitis, quando ad easdem plagas, iisdem viis, sed studio dispari, laboribus certè periculisque maioribus contenditis. Sensit id Oriens, sensit & Occidens, senserunt Indi (& qui non senserunt?) quàm diuites opum, tam inopes virtutum, sese peti, non sua; animas suas cælo inferendas, non gemmas suas in orbem alium deferendas. Adeò à veris rerum æstimatoribus quærentur mortales, ut æterni sint; non mortalia, quia spolia temporis sunt. Et quanto molimine quærentur? quàm industriâ flectuntur? quanto labore poliuntur? Et ut hæc molesta ac graui sint, nulla tamen quærendorum, flectendorum, poliendorum est satietas. *Auaritia quidem semper infinita & insaturabilis est, neque copiam neque inopiam minuitur:* verum si quid infinito maius est, vastis illis mentibus plusquam infinita lucratorum hominum cupiditas est, quam nec minuit copia, & inopia accendit. Te hîc ego, te appello testem, inò auctorem tot heroicorum facinorum, Xaueri gloriosissime: laborat annalium fides, ut tot animarum millia, quæ cælum tibi refert accepta, vnus hominis laborem esse persuadeat: & nisi te orbis Xauerium sciret, præclaris tuis facinoribus fidem derogaret. Liceat hîc mihi proferre verba illa quibus olim Scytharum legati Alexandrum compellauere: *Si dii habitum corporis tui, auiditati animi tui parem esse voluissent, orbis te non caperet. alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres.* Certè ut Xauerio moles corporis tanta non fuerit, quæ mundum impleret; animus profectò tam ingens fuit, quem nec mundus expleret. Alterâ manu Occidentem contigit, cum in Franciâ, Italiâ, Lusitaniâ tam præclara gessit; alterâ Orientem complexus est, cum in Indiis longè

Florus lib. 4.
c. 12.

Indi à
nobis non
propter di-
uitias, sed
propter
animas pe-
tendi.

Sallust. in
Catil.

Xauerij
labores apud
Indos.

Curtius l. 7.

præclariora perpetravit. Eò ille solem, quem principio commemora-
bam, inuexit; ibi nomen illud augustissimum coram Gentibus & Regi-
bus portavit; eâ sanctitate, vt Angelus; eâ celeritate, vt fulgur; eo feruore
ac zelo spiritus, vt ignis vrens non tam videretur, quàm esset. Ille (vt vel
Isaïe 18. sic sua vaticinio constaret fides) *ad gentem conuulsam & dilaceratam* odiis
Isaïe 33. mutuis, bellis intestinis, dæmonum furore, *pacis Angelus* properauit:
Isaïe 18. *ad gentem, cuius diripuerunt flumina terram eius*; nec flumina tantum dis-
trahere à ceteris, sed integra maria, Oceanusque vastissimus :: *ad gen-
tem expectantem*, expectantem annis mille quingentis doctrinam cæle-
stem, post natum salutis humanæ vindicem; cum earum nationum non
Bulla Ca-
nonizat. paucis, Parauis, Malais, Iais, Acenis, Mindanais, Iaponibus primus om-
nium Xauerus legem Euangelicam denuntiavit. An non & *ad po-
Isaïe 18. pulum terribilem* perrexit intrepidus, cum, vt Deum-hominem, ita & hu-
manitatem docturus, ad Indos illos inhumanitate agrestes, infamesque
barbarie; cum in Mauricam, non magis terræ motibus quàm incolarum
furiis agitatum, flammisque vomentem ac cineres; cum ad Iapones
hominum pietissimorum hodieque carnifices, est profectus? Profectus
est denique *ad populum post quem non est alius*, cum ad hominum ultimos
Iapones & Sinas, id est, ad columnas suas Herculeas, penetrauit. Quam-
quam nec illæ metæ erant menti amplissimæ constitutæ, nisi corpus ip-
sum antè animus, quàm animum agendi patiendique ardor defecisset.
Interim quæ robustissimum quemque non fatigassent modò, sed penitus
Turcell. l. 6.
c. 5.
Hist. Soc.
l. 3. deiecissent, ea omnia erigebant Xauerium, ac recreabant. Is quippe
Xauerius erat, cui quidem deliciarum cælestium satis esset; modus
ærumnarum ac laborum nullus, nec alius finis, quàm *amplius, amplius*.
Deus immortalis, quid est Angelum esse, si hoc non est? Angelicam
naturam labor non afficit. Et quid est spiritum esse, si istud non est? à
solo spiritu, eoque cælesti, vires illæ poterant suppeditari. Exclamate
Theodor.
Stud. Ca-
tech. 35. hîc mecum, neque tamen verbis meis: *Homo ales, insolens Angelis & ho-
minibus spectaculum in mundo & supra mundum!* Verum quàm insolens
spectaculum, tam potens ad virtutem incitamentum: quo plures insu-
per, *Angeli veloces* effecti, docuere scilicet, gloriam prophetiæ istius il-
lis quoque seruatum, qui hisce temporibus expeditiones eiusmodi susce-
pissent. Inter quos quid attinet pluribus celebrare decus illud Belga-
rum Gasparem Barzaum (vt & rerum gestarum eius scriptorem, &
affectatorem Trigaultium, aliosque nationis Belgicæ missos faciam)
cum ad laudem eius commendationemque satis sit, magni Xauerij vel
discipulum, vel socium, addo & vicarium, exstitisse? Et quanto hæc om-
nia lucro animarum, quanto Ecclesiæ bono, quanto diuini honoris in-
cremento? Quod nimirum Vates ille futurorum præscius iam tum com-
memorabat: *In tempore illo deferetur munus Domino exercituum à populo
Isaïe 18. diuulso & dilacerato*. Ecquodnam munus illud, nisi hostia salutifera per
augustissimum sacrificium iis in regionibus primum oblata? quod mu-
nus illud, nisi tot millia animarum tartaro crepta, cælo asserta, Deo re-
stitutæ? quod munus *ad locum nominis Domini* delatum, nisi Iapo-
norum Regum, veluti Magorum ab Oriente, Roman missa lega-
Legatio
Iaponum
ad Gre-
gor. XIII. tio, & per iuuenes Regios, Patremque Iaponicæ Societatis Visitatorem,
summo

summo Sacrorum Antistiti Gregorio eâ appellatione decimo tertio, Anno 1585.
cum singulari nostræ Fidei contestatione oblata obsequia? quando non
semel ipse Maximus Pontifex lacrymas fudit, inusitatæ lætitiæ indices,
quod legationem spectaret, qualis post orbem conditum, hominesque
progenitos, nulla vel studio Religionis ad Romanum Antistitem, vel
Romani Imperij admiratione ad quempiam Cæsarum, è Regnis adeò
diffitis, per tot Oceani pericula, totque ambages viarum fuerit instituta.

Annos nouem tenuit peregrinatio: vt itinere ipso insolens ac permole-
sta, ita exitu Legatis ipsis beata, Societati gloriosa. Siquidem illi ipsi in
patriam reduces (quaterni erant) sese acceptissimum cælo munus, sacro-
sanctâ votorum sponcione, in Societate Deo consecrauerunt; eque Re-
giis Religiosi iam Legati effecti, imò Angeli, hoc est, ad suorum æter-
nam incolumitatem procurandam destinati, sic in eo munere versati
sunt, vt nuper ex eorum numero senex venerandus P. Iulianus Nacauxa
annorum septuaginta ætatem eo in tumulto non composuerit, sed vio-
lenter abruptam perdidit: qui, vt tormentorum acerbissimus est (scro-
bis supplicium nuncupant) ita ad immortale decus gloriofissimus, Athle-
tam CHRISTI magnanimum in felicissimam asseruit æternitatem.

Hoc ille sine legationem suam reddidit illustriorem: ita canos sanguine,
velut ebur Indicum ostro puniceo, magis venustos pretiososque effecit.
Iam tot socia agmina Iaponum Martyrum inuictissimorum, quid aliud
de illo, deque seipsis contestantur, nisi vaticinationem illam Hebræâ sen-
tentiâ redditam, multò expressius id quo de agimus designare? *Adducetur*

munus Deo Sabaoth populus contribulatus. Ipsi quippe tot diuexationibus
quasi tribulis exagitati, tot cruciatibus confecti, ipsi munus Deo longè
gratissimum exstiterunt. Eminent hîc, eminent tres illi Heroës, B. B. Paulus,
Ioannes, Iacobus, immortalibus etiam inter mortales honoribus dignati.
Diceres eos in crucem actos, vt magis toti orbi conspicui, celsitudine vir-
tutis suæ, alienam longè lateque prouocarent. Neque frustra id quidem,
cùm non Iaponum tantùm ea fortitudo sit, vt in patriâ, in conspectu ci-
uium ac parentum suorum mortem oppetant constantissimè, verùm è
Regnis remotissimis pluriini patrias sedes deserant, quò alienæ saluti totos
se, vitamque suam liberalitate plusquam humanâ impendant. Testes hîc mi-
hi (vt ceteros prætermittam) testes Spinolæ atque Mastrilij, *flos & robur*

Italici sanguinis: quando illa veri nominis ac generosi sanguinis nobili-
tas est, cùm non è natalibus hauritur, sed ex ipsis venis tam gloriosâ
morte profunditur. Ille, ille Genuensis Scæuola, hic Regulus Neapo-
litanus; ille non manu tantùm, sed corpore toto viuus exultus; hic non
in caucâ Punicâ, eâque permolestâ & acerbâ, inclusus, sed velut intempe-
stiuo sepulchro, in teterrimam scrobem capite immisso quadriduo
pendulus, aliisque suppliciis grauissimis excarnificatus, ac demum gla-
dio percussus; quid aliud agunt, quid moliuntur igne ac sanguine, quàm
illo flammis subiicere desideriis nostris, hoc fouere subiectas; quæ tali
flumine accenduntur, non sopiuntur? Non patitur vel auita maiorum
gloria, vel germana fratrum nobilitas, labem aliquam aut probum fa-
miliæ ac generis sui. Illis ignauis licet esse, quibus parentum socordia
ius inertiae tribuit: nos necesse est forti esse ac infracto animo, quibus

Hebr. lectio,
Isaïæ 18.

Flor. l. 4. c. 2.

Imitanda
nobis ma-
iorum ex-
empla.

degenerem indolem virtus obiciat maiorum, si conspexerit desides. Ii quibus maiorum obscuritas pro umbraculo est, tutò latent: nobis, quos conditionis nostræ splendor in orbis theatrò locat, tenebræ pudori sint, non defensionì. Noui ego quidem indolem vestram, commilitones, scio pectoris robur, & magnis experimentis approbatam virtutem: nam si quantum omnibus est animorum, tantum & singulis licentiæ fieret à Ducibus; iam sua neminem castra præsidiaque retinerent, omnes in apertum campum non prodiretis, sed procurreretur; imò ad gentes vltimas non solùm contenderetis, sed volaretis. Quidni tamen liceat etiam iis, quos memoria recordatioque agitat nobilitatis suæ, viros illos præclaros, illa sacra militiæ decora, Principes illos expeditionum longissimarum atque difficillimarum proponere, vel oblectationi futuros ad speciem, vel incitamento ad æmulationem ampliorem? Quòd si vniquam opportunum id fuit, iam profectò etiam necessarium est,

Æneid. 6.

are ciere viros, Martemque accendere cantu:

Isaia 18.

cantu, inquam, quo & celebrentur insignia maiorum facinora, & posteriorum virtus inflammetur, cum illud quoque Vatis nostri, hac ætate, quin & hoc ipso anno, reipsa comprobatum conspexerimus: *Cum eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis.* Et quosnam hîc montes interpretabor, nisi quas illa vrbium domina Roma

Æneid. 6.

——— *septem vna sibi circumdedit arces?*

Ios. 6.

quod signum, nisi signum militiæ, expeditionumque nostrarum, nomen I E S V augustissimum? quam tubam, nisi illam iubilei sæcularis totâ modò Societate personantem? Illud, illud signum, quàm illustribus nuper radiis coruscavit, cum in æde principe Societatis vniuersæ magno I E S V dicatâ, inter cetera ornamenta arte pretioque visenda, sumptu planè regio, tot faces funaliaque luxere, vt quandam cæli stelliferi speciem exhibere viderentur? Tum profectò illud *signum in montibus eleuatum fuit*, cum in septenis montibus, adeoque Vrbe totâ, purpurati Patres, Præsules, Legati, Principes, ceterique, festos ignes ac triumphales struxere honori nominis istius, à quo Societas honorem omnem suum est mutuata. Crederes, hoc in spectaculo, velut in Occidente, ortum nouo splendore solem; vt ex illo Religionis culmine, amplius longiusque in ceteras orbis terrarum plagas deueheretur. Ibi tuba illa primum insonuit, quæ tamdiu expectatæ solennitatis nuntia ad plausum gratulationemque excitaret vniuersos; atque ad noua bella expeditionesque illas longè gloriosissimas, pro nomine isto suscipiendas, Socios inprimis inflammaret.

Audite, commilitones, audite sonum illum & clangorem musicum pariter bellicumque; audite, & (vt facitis) ostendite, si Matrem amatis centenariam, ostendite vos filios

Æneid. 2.

——— *quibus integer æui*

Sanguis adhuc, solidaque suo stant robore vires.

Probate vigore non tam annorum quàm animorum vestrorum, Matrem eâ quoque ætate iuuenem, viridem, florentem; neque mentibus accidere senium perinde atque corporibus; ac diu vixisse, non fuisse temporis sed virtutis. Ostendite non consenuisse cum annis spiritum, nec sæculum

vnum

vnnum viuidi roboris succum exhaustisse. Angeli estis. Propheta sic nuncupauit. nulla Angelicæ naturæ senectus obrepit. Angeli estis : cum grauitate negotiorum , longinquitate itinerum , laborum difficultate, agendi celeritate certandum est. Velocitas illa Angelorum est : quibus vt nomen laboris tribui valeat , labor ipse certè fatigatioque conuenire non potest. Angeli estis : militandum est, ita militiæ cælestis exercitus, Genij bellatores sic admonent, sic expeditionum nostrarum ratio deponit. In quibus si de honore gloriæque diuini nominis agitur , si de salute hominum propemodum infinitorum ; quas in res tot excellentium operarum sudor exhaustus, tot Martyrum fortissimorum sanguis effusus, ipsius denique Filij Dei vita fuit impensa; quid est quod ad laboris assiduitatem nos excitet , si sudor iste non excitet? quid est quod ruborem ingenuum in genas eliciat , si cruoris ista purpura non eliciat? quid est quod vilem nobis vitam faciat , si mors illa non faciat? Sed non est profectò, non est alacritatis vestræ, desiderare; virtutis, erubescere; generositatis, pericula mortemque ipsam declinare. Quamquam quid mortem dico? Angeli estis , qui vos vitamque vestram operi isti immortalis impenditis. Itaque quam & ipsi nuncupamus mortem, abdicatio quædam corporis est , vera mors non est : viuunt animus , viuuntque , corpore muneri tam sancto gloriosoque vel immoriente , vel immorante tantisper, dum & ipsum vitæ immortalis æternæque perfruatur.

ORATIO TERTIA.

*Dissertatio Academica, sitne facilius mundum cruce & contem-
ptione, an vi & armis subingere.*

SVm cuique dicendi genus : mihi nouum quidem & inusitatum, attamen neque difficile, neque inuolutum, ludisque adeò secularibus aptum , visum fuit suscipi à me hoc tempore oportere : quod Academiæ veteri iuxta ac adolescentiori solenne fuit , certum nihil definitumque disceptare ; quidquid verosimile est tueri , modò huc modò illuc assensionem inclinare , nihil non in vtramque, imò quamcumque etiam, partem expromere ac disputare . id agam nimirum , atque hanc viam consuetudinemque è veteri Lyceo petitam sedulò insistam. Et quoniam volatica ferè, Socraticoque more parum sui in hac decertandi ratione similis esse solet dictionis forma; vtar ego quoque charactere dissimili, vt incisa modò, aliàs numerosa, nunc contracta , mox explicata , tum diuisa etiam distractaque appareat oratio. cuius interim partes sine ordine certo consecutioneque dispositæ , sic tamen connexæ inter se copulatæque sint, vt, cum vltro ab artis præceptis ipsoque controuersie iudicio sæpe numero discedam ; occultâ tamen vi efficientiæque pugnantium inter se rationum eò pertineat , atque animis cum opinione veri illabatur , propositumque sibi finem hoc certiùs assequatur oratio , quò contumaciùs interdum ab eo recedere , & contrariâ viâ fortioribus in speciem argumentis niti videatur . Neque enim hîc tam animus mihi est iudicium

*Hostes non
contem-
nendi;*

*neque irri-
tandi;*

*sed vigili
curâ obser-
uandi;*

*et vi at-
que armis
vincendi.*

quæstioni meum interponere, auctoritateque quempiam velut præiudicio ad idem sentiendum inuitare, quàm quid in causâ effici quæstionēque possit, ex earum, quæ veræ vel simillimæ veri sunt, rationum oppositu ac dimicatione ostendere. Quæro igitur, vtrum altero facilius expeditiusque sit, ignominiâ crucis & contemptione mundum, an vi atque armis subiugare. Quid hac causâ, si in concione quærat, facilius; si in Regum Principumque consensu, difficilius? Quid enim, iniquient hi, abiurdus fingi animo dicique potest, quàm orbem terrarum contemptu sibi subiicere? nūmne igitur aliqua ex hoste contempto spes victoriæ? quod non potius certæ cladis internecionisque periculum? adimere contemptio curam providentiamque solet, maximum in gerendis rebus momentum. hac sublata, quid nisi Ducum inertia, socordia militum, ignavia exercitus, excubiarum neglectus, annonæ inopia, armamentarij vastitas, rerum omnium penuria, consiliorum confusio, sententiarum perturbatio, imperiorum ignoratio, atque ad extremum interitus ac ruinæ? quis enim aut hostium arma tutò contempsit, aut vires impunè neglexit? quis nocendi artes sine dispendio suo despiciatui habuit? quis non certissimum temeritatis huius præmium tulit insidias, cladem, ignominiam sempiternam? Irritantur nimirum ludibrio animi, pudorque despectis in promptu semper est, quo ignaviam abiiciant, iras suscitent, vires colligant, iniurias vlciscantur. Tu verò hos probro laceffendos, stimulandos contemptu, despicientiâ etiam impellendos in perniciem magis suam quàm exitium tuum rere? An igitur felicior cum armato hoste quàm cum ineremi congressus? certior de vigilantibus quàm de dormientibus victoriæ? propior de sollicitis atque in occasionem gerendæ rei intentis, quàm de imprudentibus triumphus? ne crabronum quidem aut formicarum viles animas, nedum hominum feroces cupidosque vindictæ impetus, irritandos duxero. Tunc hostem licebit despiciere, cum ignauo militi, ne terga in acie vertat, subiiciendi animi sunt. Ceterum assiduâ vigilantiam Ducem militesque præstare necesse est; studiosè aduersa, ne se insinuent, explorare; hostiles motus omnes quasi de speculâ obseruare; inopinatos casus consilio & ratione antevertere. Quorsum, nisi ad incommodorum cautionem, Seruatoris illa vox iterata toties atque repetita, *Vigilate?* Tu quæstionem interim ponis; ludibriōne mundum ac despicientiâ subigi oporteat? Ego verò armis, non fastidio; virtute, non arrogantiam vincendum existimo. Cæsarem & Alexandrum vide, non illi irrisione & contemptu, sed militum robore potentiaque Romanum prior, alter Græciæ Asiæque dominatum adepti sunt: inter varios belli euentus, communemque Martem, non nisi corporum suorum obiectu periculisque victoriam, multâ cæde ac sanguine triumphos promeruere: tu verò fieri posse existimas, vt, quæ sine certamine singulæ ac prælio fortissimorum Ducum terrarum orbis regiones subiici minimè potuerunt; ex vno desplicatu, quaquà iacent ac dispersæ sunt, vniuersæ, multitudine innumerabiles, viribus potentes, præfidiis firmatæ, locis munitæ, astu, consilio, sapientiâ præstantes sub tuam vnius ditionem subiungantur ac redigantur? Erras, pace tuâ dixero, quisquis mundi contemptui ad obtinendam victoriam assentire:

NON

non ille spretus despectusque animo, sed corporis armorumque impetu prostratus sub iugum potestatemque veniet. De cruce autem quid censes? an quo modo Constantinus tres potentissimos Imperij inuasores, hac tu ratione mundum ab eâ superari posse existimas? at non ille cruci, ut debellaret, à contemptione, sed à militum virtute ac fortitudine præsidium mutuatus est. Sub crucis signis copiosum habebat militem, probè & armatum & exercitatum; qui crucem labaro, crucem galeis, crucem scutis, & ipsis, si placet, crucem telis gestabat. Hanc quidem speciem veri primam ostentat opinio; at illa quàm inanis & fallax sit, vide: nequaquam hîc tibi, ut de ceteris hostibus, ita de mundo philosophandum velim existimes. Seruile quid & effeminatum mundus est; in prerio si habes, superbiet; si metuis, instabit; si blandire, dominabitur. vbi verò seruitutem hanc seruire cœperis, quâ non vi ac tyrannide opprimet? In feminis Dalilas & Iesabeles, in seruis Eutropios ac Ruffinos intueri; quo in viros imperio, quo in subiectos dominatu vsi sunt? iacuisent profectò despecti, contempni que in latebras se abiecissent; æstimati supra seruum ac fortunam, altiùs sese extulere, quàm ut vinci postea nisi communi propemodum exitio possent. Quem fors aut natura seruituti destinauit, hic perpetuò tibi ut seruiat, contempni que se abs te pro arbitratu patiat, stude. Quæ stultitia maior, ne dicam infania, excogitari potest, quàm ut non modò alterius sis, cum tuus esse possis, verùm etiam eorum potestati, quorum adeptus sis imperium, vltro te volentemque subijcias? Homini libero mundus, viro ad parendum femina seruiendumque subiecta est. Quid præ libertate iugum, seruitutem præ dominatu amplectere? Indignâ nimirum illa permutatio, præposteraque conuersio est. hanc ipsam tamen (quæ generis nostri labes atque ignominia est) quàm multi amplectuntur? quàm multi iugum hoc graue atque infame subeunt? vel quia necessarium putant ac fatale, vel quia falsâ æqui honestique specie decipiuntur, vel quia miseri esse cum multis malunt, quàm beati cum paucis. Quæ enim acerbitas seruientium mundo miseriæ par esse potest? an non probra eius extimescunt, iras reformidant, falluntur promissis, præmiis seducuntur? an non fracti, mollis abiectique animi leges admittunt omnes, quantumuis iniquissimas? Affulget gerendi Magistratus spes, quid indignitatis non suscipitur? quæ Aulicorum non captatur aura? maturantur ex eorum sententiâ iudicia, opinionibus animi imbuuntur neque rectis neque veris: laudantur non qui digni, sed qui maiore potestate præditi sunt; quin crebrò ij, qui magnifici sibi videntur, ut placeant, munera mittunt, tribuunt officia, supplicant denique ignominiosè. Quæ, malum, seruitus, si hæc non est? Poscitur? dandum est, imò profundendum. Annuitur? aduolandum est, retardante nequidquam vxore, liberis, animo ipso curis in contraria distracto. Vertitur fortunæ flatus? excedendum est, viis licet omnibus ad migrandum præclusis. Intentantur minæ? aut cedendum tantisper tempestati, obtemperandumve sceleri: aut certè, si constiterit animus, moriendum est. Deus immortalis! quanta hæc seruitus! quàm dura, quàm misera, quàm flagitiosa! Certè liber non est cui mundus imperat, cui

quamuis
sub crucis
vexillo.

Mundus,
femina,
serui con-
tempni
habendi:

stultum est
mundo ser-
uire:

cuius mi-
sera serui-
tus est.

Tullius.
leges

Deo ser-
uendum,
non mun-
do:

qui con-
temnendus
exemplo
Francisci
Porrezij,

B. Aloysij
Gonzage,

& S. Ignatij
Loyola.

leges imponit, præscribit, iubet, vetat quod videtur; qui nihil negare imperanti potest, nihil recusare audet. Quin igitur dedecore isto vos eripitis? nolite cuiquam seruire, nisi Deo; non ambitioni, non vulgi studiis, non Optimatum fauori, non gratiæ Principum, non cupiditatibus, non voluptatibus, non gloriæ. Enimuerò tunc se victum à vobis mundus ipse fatebitur, cum odij amorisque eius securi, spem metumque rerum omnium, quas extollere ille solet, iuxta habebitis ac contemnetis. Tum vos Aula suspiciet, Curia admirabitur, colent Respublicæ, viri Principes reuerbuntur, Reges ipsi amabunt atque etiam obseruabunt. Porrezio nostro quis vilius de mundo sensit? quis fastidiosius Aloysio iudicauit? quis despicientius Ignatio locutus est? Ex hoc autem quanta laus præstantissimis viris? quanta apud Dynastas existimatio? quàm religiosa veneratio? De Porrezio Ioannem Austriacum Belgicæ nostræ Gubernatorem ferunt affirmasse, orbem breuè vniuersum sub Philippi fratris dirionem se subiuncturum, si duo sibi eiusmodi, qualis ipse existeret, ad rem gerendam administri obtigissent. Ampla nimis supraque fidem commendatio, nisi vnus ipse totum iam antè mundum Porrezius contemptu sibi subdidisset. Aloysium verò supra famam magnitudinemque Alexandri, puerili illâ quidem, sed festiuâ atque ad rem accommodatâ quæstiunculâ, victrix mundi despicientia extulit. Obtulerat infanti suo, nescio quæ, ludibunda mater expressam vtriusque in diuersis tabulis effigiem: mundi globum obterebat imposito pede Aloysius, subiectâ manu Alexander sustentabat. Hic puer cum multa pro ætatis ingenio percunctando curiosè tandem eò deuenisset, ex matre vt quæreret, Réxne igitur, quia mundum vicisset Aloysius, esset vniuersi? respondissetque illa, non, quia vniuerso imperaret, orbem pedibus conculcare; sed, quia pro nihilo putasset, infraque se duxisset, victorem eius existimari ac dici: ad imaginem Alexandri conuersus, Istène igitur, mater, inquit, à mundo victus est, qui leges dominatumque eius subiectâ manu ferre compellitur? Bellè herculè, supraque ætatem sapienter: siquidem antè seruus animum mundo, quàm manum dominus Alexander subieccrat. Ignatij autem quænam illa vox, fastidij, nausæ, stomachi, contemtionis plena, *Quàm sordet mihi terra cum cælum aspicio!* qui mundum vniuersum, cunctasque eius voluptates ac honores, quos magno pridem ambitu concupiuerat, vt putidas sordes grauemque ac molestam animo immunditiam abiecerat, quo in pretio atque æstimatione censes habuisse? quàm fastidiosè contempsisse? quàm generosè conculcasse? Hæc profectò præcipua laus tua tuorumque est, Ignati, contemptu mundum despicientiâque vicisse: hæc illa gloria, nominisque tui commemoratio, quam horrent inferi, stupent mortales, Superi admirantur, colit orbis, cælum probat, Deus ipse sempiternis gaudiis remuneratur. At id non agimus, inquis, gloriosumue sit, atque honestæ vitæ rationibus consentaneum, mundum vincere: de victoriæ facilitate quærimus, & vtro modo vinci citius faciliusque possit, cruce contemptuque, an exercitu & armis, disputamus. Irâne verò? etiamnum dubitas, lucemque solis quæritas in meridie? dubito enimuerò, & vehementer quidem. Sic enim, vt inquit ille,

fortior

fortior qui se quàm qui fortissima vincit

Mœnia, —

& qui dominatur animo suo, expugnatore urbium; quæ tandem mœnia sine armis deiiciet? quas vrbes sine milite occupabit? quas prouincias sine exercitibus expugnabit? Sit etiam, si diis placet, patiendò quàm agendò fortior; at quænam vis illa, quam inferet sustinendo? quas copias tolerando profligabit? quas gentes regionesque iniurias ferendo sub potestatem rediget? Denique, ne quid abnuere videar, & hoc concedam, vt magno, excelso inuictoque animo sit; quid tum postea? an idcirco eâ virtute ac robore præditum dicemus, vt sine armis mundum valeat expugnare? numquam id efficies profectò. Ego verò efficiam, vimque orationis tuæ, quantumuis apta tibi firmaque videatur, facile conuellam ac dissipabo: ac, tametsi sine ordine ferè consecutioneque rerum initio dicturum me proposui; hîc tamen quia argumenti ratio postulat, diuisione utar, doceboque in primis, non id esse mundum vincere, quod vulgus existimat, terrarum scilicet possessiones adire, vi vrbes occupare, solo munitiones æquare, vastare prouincias, ferrum facesque latè circumferre. Tunc ostendam, mundi nomenclatione non terrarum hunc globum sensu animoque vacuum, sed incolas eius atque habitatores (quo ferè modo ciuitatem pro ciuibus usurpamus) describi: denique Dei crucisque cultores minore quàm Reges Principesque conatu prouincias atque vrbes subiugasse; adeoque cruce & contemptu, non vi armisque mundum esse superandum. Cedo, quid est mundus, cum de eo in potestatem redigendo disputamus? an iners terræ moles, mutæque regiones? at quo eas modo obtinebis? an vi & armis inuades? ego verò aratris perstringendas potius, & ligonibus proscindendas existimo. An igitur coloni & rustici, aut ipsi boues, terrarum sola expugnant, quæ ingenti labore subigunt? at

*Is autem,
non bruta
tellus est:*

vos, non vobis, fertis aratra boues.

numquid enim equos & boues pari ratione terræ dominos facias? Sed pede in terram posito possessiones adeuntur. Verùm hoc, amabo, nōne vtrumque est cruce & contemptione vincere? Et quoniam hoc dicendi genus festiuum est, risumque & facetias admittit, nōne & aratra & ligones crucem ferunt, & cruci manu adhibitâ reguntur? numquid arationes stercore insperguntur? quo quid esse potest abiectius? nōne qui se submitunt, ad pedes se sternunt & abijciunt? nōne quem posito pede proteris & conculcas, eundem non aliter quàm seruum contemnis? Quæ igitur aratro & ligonibus sola domas, quos agros stercoras, quos immisso pede fundos tibi vendicas, cruce & contemptione tuos facis. quis tamen extra risum & iocum toto orbe aratrum circumducit? quantillum est quod vomere proscindimus, quod manu fodimus? quantum verò culturam non patitur? Hoc verò spatium, in quo pedem figimus, quod nullus præ altero maius occupare potest, nisi quantum corpore obesior est aut quadratior, quod nemo maius implet, quàm sit ipse; hoc cui insisto, non magis mundus est, de quo vincendo disputamus, quàm hoc terræ quod improbo labore frangimus, colimus, serimus. Quid si autem quod tibi, idem & mihi terra præstet obsequium,

quæ pro-
miscuè om-
nibus fert
fructus;

qui in eâ subigendâ, utque fructuosa sit, stercorendâ, non laboro? Quid si ager mihi & transitum debeat, & stillicidio obnoxius sit, & fructus pendat quantum opus ususve fuerit: numquid eum mihi seruire fateberis? quid si totus terræ globus eum in modum mihi sublit, numquid mundum in potestate habere concedes? Quos CHRISTVS iussit & domos relinquere, & agros possessionesque omnes, quos sine sacculo & perâ incedere, quos non congregare in horreâ, non sollicitos esse quid biberent aut manducarent, aut quo vestirentur; iis profectò cum nihil decisset, tellus omnis proferebat quantum necessitati iustæque cupiditati satis erat. ubicumque libitum esset, figebant pedem, in quocumque pedem ponerent, tam illis quàm eorum dominis, summis potentissimisque Regibus seruebat. tantò verò facilius eum dominatum consecuti sunt, quantò expeditius est gratuitò acquirere, quàm magnò licitari; quantò leuius est in aliorum labores introire, quàm gemere frangique sub onere; quantò iucundius est curarum sollicitudinisque expertes omnia possidere, quàm angì de prouentibus, animoque discruciani, neque his quæ paraueris, frui. Rectè Lyricus,

Horatius.

— Nil cupientium, inquit, & hoc nomine beatorum;
Nudus castra peto, & transfuga diuitum
Partes linquere gestio.

An de potestate credis amittere quæ habebat in bonis? audi quid porò inferat:

Contemptæ dominus splendidior rei,
Quàm si, quidquid arat non piger Appulus,
imò quidquid per vniuersum orbem terra profert,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.

non vrbes,
provinciae,
Regna,

quæ patent
& parent
omnibus:

Eleganter profectò & diuinè. contemnentes mundum felicius longè & splendidius ei dominantur, rerumque potiuntur, quàm qui se terrarum dominos dicunt, reipsâ verò & pauperes sunt & seruiunt: neque magis eum possident, quàm stultus ille qui, quæ naues portum subirent, suas esse credebat, se regem, se felicem, se mortalium beatissimum prædicabat; sibi bella geri, sibi terras arari, sibi mare aurum ac merces submittere; hoc illis felicior, quòd curis non exederetur. Quare neque sola terrarum mundus sunt, neque, si sint, non facilius cruce & contemptu, quàm potestate & armis occupantur. At vrbes fortassis & prouinciæ Regnaque amplissima & Imperia dicenda sunt mundus iste, armorum vi quàm cruce despectuque expugnabilior. Profectò nec illa potiori ratione hoc nomine veniunt: quid enim sunt vrbes & regiones? an quæ mœnibus cinguntur Diuorum hominumque ædes? an terræ portiones quæ fluminibus limitibusque suis circumscribuntur? Quid eorum non Iro & Codro æquè seruit quàm Crasso Cræsove? patent templa & plateæ omnibus, pauperi etiam ampliùs. Reges & tyranni cum magnis stipentur catervis, angustiores sibi vias faciunt; & cum ad eos, quasi ad feras spectandas, denso agmine concurritur, vel inuiti sæpè sistuntur. Quis verò eorum tot vniquam regiones obuiuit, quot Xauerius? cui ad tot Regna & palatia tam liber fuit aditus? Enimuero quo-

quoniam omne robur in magnis copiis & exercitibus ponebas, dic, quæso te, vtrum fortiorem iudices è duobus, qui armatus hostem valeat superare, an qui sine armis. hunc certè dices, qui vincere inermis etiam armatum possit. Vtrum robustiorem, qui solus ipse per se absque militum sociorumque præsidio, an qui non sine plurimorum ope atque auxilio inimicos frangat? utique qui vnicus ipse ac per se. Plus igitur roboris fuisse in Dauide fatendum est, quàm in Goliatho quem prostrauit: plus in vnico illo & inermi, quàm in armato Philisthinorum exercitu, quem fuso gigante superauit: plus in illo adolescente adhuc & inexercitato, quàm in Saule Rege, qui tot armatorum millibus adiutus cum hoste pedem conferre reformidauit. Recentiorum exemplorum vberior est copia. In Occidentis Indiis decies centena millia precibus vnus fusa fugataque fuerunt. In Oriente Xauerius, quem sæcularibus his ludis nefas sit præterire, propterea quòd centesimo abhinc anno incognito propè adhuc mari in Orbem nouum penetrauit vniuersum; Bagadarum exercitum in acie stantem, & Comorinensium in Trauancoride Christianorum ceruicibus strictis gladiis iamiam imminuentem vnus ipse, quam manu gestabat, cruce non solùm stitit, verùm etiam voce fregit, pedemque retrò ferre atque inglorios abscedere coëgit. An non maior hîc inermis Xauerij, quàm armati in pugnam exercitus fortitudo? nōne facilius cruce vocisque tantummodò sono innumerabiles copias repulit, quàm si incautos hostes bellico instructus apparatu oppressisset? Sed magis illud fortasse commemorabile eiusdem bellum, quod in Moluccis cum paucis omnino militibus contra Tolum Regem potentissimum suscepit, preceque non armis confecit. quadringentos præter propter ad signa iusserat indigenas adesse Dux sanctus, Lusitanos non amplius viginti: cum his desertorem fidei Regem statuit adoriri. Tenebat is urbem, non loci tantùm situ, sed præsidij robore numeroque ciuium inaccessam: præter ingentem Ethnicorum multitudinem, qui veritatis lucem numquam aspexerant, viginti millia censebat Christianorum, quos dolo circumuentos in societatem perduellionis attraxerat: viam cippi muricesque, quæ adiri arx poterat, impediuerant. Quid facturum aduersus vim istam potentiamque cum paucis rere Xauerium? quibus molibus arcem conscensurum? quibus machinis mœnia deiecturum? quibus armis hostem aggressurum? quæ suos arte contra tela impetumque hostium defensurum? Re minimâ victoriam parit: prece consuetâ utitur; saxa, pumices, cinerem copiosum ex monte vicino aduocat. mox cælum obscurari, lapides volitare, inopinatus imber incumbere, tecta ab imo sepeliri, urbis aditus cum arcis fastigio corquari: consternari animo Rex, diffugere milites, ciues ad orantem accurrere, veniam delicti supplices postulare, polliceri emendationem, fidem instaurare, iureiurando confirmare. Quid hoc tandem, Superi, est, nisi sine pugnâ militum, otioso sociorum spectaculo, solâ prece, potentissimorum hostium victorem euadere? Neque terrâ fortior Xauerius quàm mari fuit. Contra Acenorum plura millia cum paucis Lusitanis nauali prælio decertauit, adeò prosperè ac feliciter, vt, non totidem desideratis è suis quot hostium occubuerunt millia;

& à Xauerio
cruce
melius,

inimica classis, nostrâ decuplo maior, aut demersâ fuerit, aut in potestatem venerit. Aberat tum quidem à conflictu Xauerius, corpore alibi in terrâ constituto; factum nihilominus diuinâ vi, vt præsentis specie, & cohortatione ad rem fortiter gerendam excitarentur; geminoque prodigio terrâ simul ac mari conspicuus, eodem momento & hostes foris vinceret, & domi victoriam pro concione denuntiaret. Nunc certe vides, affectatores crucis mundi que contemptores quantulo terras maria que vincant. Sit ita sanè, inquis, vt disputas: hauserint à cruce suâ contemptu que nonnulli præsidium, quo aut vrbes caperent, aut classes dissiparent, aut exercitus prosternerent, aut Gentium prouincias voluntati suæ potestati que CHRISTI adiungerent: at neque singuli neque vniuersi hæcenus de mundo triumpharunt. An tu igitur existimas, vile lutum, quamque fastidiebant terram, in triumphum ducturos? altiùs profectò animos erexerant, quibus extra Deum cælo terrâ que nihil esset optabile. An verò tua illa gloriæ mancipia mundum arbitraris idcirco in potestate suâ habuisse, quia de Regnis prouinciis que subactis magnâ pompâ fastu que triumpharunt? nonne solum vertere compulsus, neque Româ solum aut Italiâ, sed orbe propemodum exclusus vniuerso, vix tumultum inuenit quo conderetur, qui Magnus audire quàm esse maluit? quis tamen illo maiore plausu Capitolium inuectus est? Numquid ne in Vrbe quidem, neque in ipso Senatu tutus fuit, *ad sua qui domitos*, vt quidem sibi persuadebat, *deduxit flagra Quirites*? quot ille tamen, quàm insignes triumphos egerat? Rectiùs, arbitror, viri sancti; quorum animus supra mundum, dum gloriosa istæ fortunæ ludibria subter se habendo in ridiculis ponit, omnium plausus atque honores orbe toto promeretur. Sed vt pressius tecum agam, quid orbis hic terrarum tandem est sine hominibus? quid mundus, si eum ab habitatoribus suis re ac cogitatione secernis? res nimirum inanima, neque vim inferre valens, neque repellere, nec vinci apta nec vincere. Siquidem ad homines hoc pertinet, quos, vt mundo dominere, superari à te necesse est: hi autem naturâ liberi cum sint, suoque nutu atque arbitrio gubernentur, fraudibus circumueniri fortassis atque illecebris duci; vi certè atque armis, quò nolunt, compelli nequaquam possunt animi, votis sententiis que numquam non sui. Habet enim mens nostra diuinum quondam principatum, vt olim Theophrastus; siue diuinitatem quamdam suam, si Aristoteli credendum est; cui præcipuum ac peculiare sit, omnibus imperare, nemini parère, nedum seruire.

Maneat igitur, quod inficiari Christianorum quidem nemo potest, stultitiæ crucis ignominia que cunctos subiici non faciliùs solum (quod in quaestione erat) verum etiam libentiùs, quàm Regum potentia atque Imperio. Et summo quidem iure ac ratione, siquidem amore omnes vincimur, pronoque affectu expugnamur, quantumuis barbari aliàs atque inhumani. Crux autem, quid nisi charitatis erga nos diuinæ perpetuum monumentum est? cuius studio complures ita flagrant, carere vt vitâ malint, quàm à regiâ eius seruitute eximi. Nemo tot votis libertatem expetiit, quot illi crucis subiectionem. Sapienter profectò, atque exemplo CHRISTI Seruatoris etiam diuinè. Venerat ille mundum debellaturus. Non de-

erant

quàm ar-
mis à belli
Ducibus,
triumpha-
ta sunt.

Iuuenalis.

Mundum
vincere, est
homines
subiicere;

qui cruci
quàm Re-
gibus ma-
lunt sub-
esse,

vt vin-
cant exem-
plo CHRI-
STI:

erant opes, non quidlibet agendi libera voluntas ac potestas, non sapientia, non gloria, non maiestas, non millenæ beatarum in cælo mentium legiones, quibus ad officium reluctantes compelleret Reges, Principes, Optimates, Philosophos, milites, genus omne hominum æquè varium studiis, ingenio multiplex, indole diuersum, vt ætate, sexu, ortu, conditione dispar. Quid agat vt sub vno pacis consensionisque cunctos imperio complectatur ac regat? an diuitias ostendet, auroque ac geminis fulgeat? inanis est hic splendor, & fuco tantum ad breue tempus faciendo idoneus. cæli militiam deducat in terras? nemo viribus illius resistat. Philosophorum sapientiam, Rhetorum lenociniis delibutam, sectetur? quid non persuadebit? Regem induat? maiestas ipsa venerationem adferet, fidemque extorquebit. Erramus miseri mortales, qui humano sensu Dei consilia metimur, prouidentiamque ponderamus. Numquam terror in partem diuinæ charitatis admittitur, ne metu extorta potius quam suscepta sponte submissio videatur. Amari nempe propensis animis maluit Deus, quam ab inuitis timeri. quod quidem tametsi permolestâ sibi, suauis tamen nobis congruentique ratione vt obtineret, cruce mundi que contemptione vsus est: sapientiam infinitam cum infantia, maiestatem regiam cum seruitute, abundantiam cum rerum omnium inopiâ, cælum cum terris, vitam gloriamque immortalem cum morte atque ignominia crucis commutauit. hæc illi arma fuere, quibus & mundum vicit, & nos voluntati suæ subiectos ad eiusdem victoriae communionem his verbis excitauit: *Confidite, ego vici mundum.* Ioan. 16. Regnum purpuramque fugâ semel iterumque delusit: gladios, ne pro se distringerentur, prohibuit: pro duodecim Angelorum legionibus totidem elegit Apostolos, opum, honorum, mundi denique contemptores: coram nefario iudice agni instar obmutuit: inter irrisiones & maledicta comminatus nemini est: hostibus in mortem se obtulit, non acerbam minus quam ignominiosam: tum demum, *Ite*, inquit, neque arma vos aut commeatus sollicitos habeant: siquidem inerme omniumque inopes, exemplo meo mundum superabitis despicientia, cruce, morte. Exin, abolito maledictionis probro, dignitas sua æstimatioque cruci stetit, cultu non modò plebis minorumque gentium, sed Regum Principumque omnium, quâ patet Christianus orbis, sempiterno. Exin non aræ tantum ac templa, non religiosi solum Deoque consecrati parietes, non abiectionum modò hominum frontes ac vestes; sed Imperatorum aulae, sceptrâ, diademata, paludamenta, signa, vultus, crucibus insignita sunt. Exin nouo bellandi more ac modo cœpta exerceri militia est, quæ ludibrio & irrisione, crucis ignominia, & contemptu gloriæ, atque opum despicientia, liberâ seruitute ac subiectione, de mundo, carne, dæmone, vitiis omnibus, prauisque animi affectionibus ac perturbationibus triumpharet. Hanc cum longâ plurium sæculorum conuersione collapsam nonnihil ac labefactatam, ad pristinum discipline virtutisque splendorem reuocare Dux noster *I E S V S* statuisset; nouam cohortem conscribendam sibi, atque in aciem contra Fidei ac Religionis hostes educendam censuit; Societatem, inquam, nominis sui vocabulo insignitam: exiguam illam quidem, Apostolicâque multis vndequeque partibus in-

cuius Dux
Ignatius
confertur
cum Cæ-
sare,

feriorem; attamen sui ipsius mundi que despectu ac crucis amore, tamquam armis non infeliciter instructam, quò facilius Dei hostes, ipsumque in primis mundum, sub legitimum infinitæ potestatis suæ dominatum subiungeret. Conferamus nunc, si placet, cum Primipilo illius Ignatio, Signiferoque Gentium Xauerio, summos mundi Imperatores Cæsarem & Alexandrum, vtrorumque exercitus, res gestas, tempora, victorias comparemus; tum verò liquidò constabit, quantò procliuius sit, contemptu & cruce, quàm vi armatâ victoriam reportare. Cæsar ut Consulatum adipisceretur, Crassi adiutus opibus, prouinciâ direptâ atque expilatâ, incredibili ambitu maximisque largitionibus tribus corruptit, suffragia emit, fauorem extorsit;

Summus nempe locus nullâ non arte petitus.

Quod cum dico, & fortissimos habuisse milites, & exercitus numero infinitos duxisse (neque enim absque his præfidiis quidquam effici poterat) & clarissimo potitum imperio, summis denique opibus atque potentiâ vsum ad conficienda, quæ gereret bella, fuisse contendo. Potuisset ille quidem propter res præclare fortiterque in Præturâ gestas triumphum à Senatu postulare, nisi victoriis in eâ suis triumphisque prælusisse tantum, non superbiuisse videri maluisset. Ignatium, cum se & opibus & nobilitatis insignibus exuisset, omni que cauisset industriâ, ne principis inter suos familiæ auito decore atque ornamentis nomen sibi fauoremque apud homines conciliaret; postquam eiusmodi res in Hispaniis, Galliis, Syriâ, Italiâ sanctè religioseque gessisset, quibus mundum deuicisse poterat censei; quasi in umbrâ tantum dicas præmeditatum gerenda deinceps fuisse, specimenque dedisse, quemadmodum in solem esset aciemque olim proditurus. Summisionis itaque fundamentum posuit, quo deinde Societatis à se conditæ, quod inuitus admisit; imperium niteretur. Cæsar cum multa contra fas & æquum, quò dignitatem & auctoritatem suam confirmaret, Consul peccasset, defunctus munere iudicia Senatus extimescebat: igitur impetrauit, ut vocari in ius absens non posset, abesset autem, donec aut alterum Consulatum obtineret, aut Imperium inuaderet. Ignatius, ut officio se abdicare liceret, egit fortissimè, neque tamen obtinuit: iniuriis, carceribus multoties vexatus, causam cognosci suam ultro expetiit; accusatores prouocauit; Iudices, ut de re cognoscerent, imis precibus extorsit; rogauitque, ut, siquid perpetratum ab se turpiter conuinci iudicio posset, latâ sententiâ condemnaretur. Vixit Cæsar post susceptam Remp. Ignatius item post conditam Societatem, annos vterque sexdecim. Hic vitam ex eo Romæ perpetuò summâ animi tranquillitate, ille in Galliâ ferè exterisque terris inter bellicos tumultus exegit. Habemus ecce quos conferamus inter se Duces; habemus tempora; vitaque conditionem vniuersam. Hoc iam quæro, an, si Cæsar tantis opibus, viribus, præliis, tanto ciuium fociorumque profuso sanguine, minus terrarum ac populorum Romano subiecit Imperio, quàm Ignatius cum exiguâ suorum manu CHRISTO asseruit; an, inquam, non euidenter ostendero, sub crucis vexillo, mundi sui que despectione (quæ eius bellandi erant artes) mundum facilius promptiusque quàm vi & armis superari posse? Cum igitur,

& præfer-
tur:

tur, nuntio profanæ militiæ ceterisque rebus humanis misso, iusto numero socios conscripsisset; atque Ordo interim à Sede Apostolicâ confirmatus, militari vocabulo vt Societas I E S V appellaretur, à Summo Pontifice impetrasset; bellare fortiter constanterque cœpir bella Domini. Principio decem omnino, nec plures, post sexaginta fuere CHRISTI milites, numero pauci, tantisque impares successibus; nisi quisque eorum vt minimus erat, ita fuisset in mille, & paruulus in gentem fortissimam; quantoque singuli abiiciebant se magis infra nominis famæque dignitatem, tantò despiciatu contemptuque facilius vniuersi vinci à se mundum posse, quàm à bellicarum copiarum fortissimis ductoribus existimassent. Cæsar autem qui prouincias exhauserat, ærarium populi Romani expilarat, auxilia sociorum maxima contraxerat, quàm difficile bellum gessit in Germaniâ, quàm periculosum in Galliâ? quàm dubiâ plerumque victoriâ? Fusò verò tot ciuium hostiumque cruore, Imperij fines non tam promouit, quàm populum & prouincias ancipiti distractas consilio sibi adiunxit. Ac ne tunc quidem, quò omnia sua studia direxerat, Domini aut Regis nomen admittere ausus est, ne liberum populi Romani Imperium suæ seruituti subiicere voluisse posset videri. adeò populo, quem metuebat, etiamnum seruus famulabatur. Quantò facilius Ignatius, quantò expeditius Socij eius, orbis terræ maximam vastissimamque partem subiugarunt, solâ mundi gloriæque ac voluptatum eius despicientiâ muniti. Nunc cum Xauerio Alexandrum expendamus, quo nemo vnquam Imperatorum fuit felicior, nemo tantillo tempore latius Imperium propagauit, nemo Regna opulentiora in potestatem redegit, maiores nemo hostium copias fudit fugauitque, plura denique bella nemo pari celeritate confecit. Ille & iuuenis & ferrox & laudis cupidus, paterni Imperij & potentiæ heres, Græciam primum nutantem in fide confirmauit; deinde in Asiam cum exercitu traiecit, interiorem totam annis non plus vndecim ad Indum vsque flumen aut vi aut deditione occupauit; tum à suis ad reditum compulsus, frustrâ ad Austrum tentatâ profectioe, Babylone suos, & se quoque intemperantiâ occidit. Inter hæc quoties de vitâ dimicauit periculo & gloriæ & fortunarum omnium, cum non semel grauiter de vulnere faucibus dubios reliquit suos an viueret. Et qualem, quæso, in Asiaticos ille dominatum habuit, qui nec suis quidem, nec ipse sibi potuit imperare? qualis eorum subiectio, qui iugum, quoties visum esset, excussuri erant, eumque, qui imposuerat, de vitâ aut ex insidiis, aut vi deturbaturi? Xauerius contra, nullâ nixus humanâ potentiâ, quamuis domo nobilis, & dignitate Legatus Apostolicus, inter nauticos tamen homines & mancipia versans assiduò, CHRISTO in ægris afflictisque seruiens, erudiens pueros, agros, ab omni præterquam crucis præsidio vacuus, nudis pedibus circumcursans, quantò plus ex vniuersâ Asiâ annis item vndecim, postquam in Italiâ ac Lusitaniâ nutantes in virtute ac Religione Europæos confirmasset, CHRISTO & Ecclesiæ subiecit? per quater mille leucas à Bonæ spei promontorio ad vsque Iapones, quæ quantaque Regna, quot populos ac prouincias cruci subiugauit? Non illè muros diruit, vrbes euertit, regiones diripuit, ingentia terræ spatia, vt mos est Regibus,

& prepo-
nitur.

bus, vastauit : non vi cruentisque præliis populos debellauit, verum animos eorum voluntatemque ita vicit, CHRISTIque seruituti adiunxit, vt dirissimos cruciatus ipsamque oppetere mortem mallent, quam vel minimum ab illius imperantis obedientiâ recedere, illique non viuere, aut sub illius cruce non censeri. Vndecies centena hominum milia suâ ipse dexterâ salutaribus vndis abluisse fertur : capitales autem reos à morte innumeros liberauit, omnesque Regni cælestis heredes esse iussit. Reges multos, regique sanguinis propinquos complures; regie crucis seruituti non ignobili sacramento adstrinxit : vbique victoriæ suæ signa, vbique trophæa reliquit, donec in Sinarum portu tot emensus terrarum spatia, spoliatus Orientis onustus, ad triumphum in cælos euocatus est, post mortem etiam mortalibus salutem allaturus. Iam verò quantum interest huius inter & Alexandri victorias? hic plerosque perdidit eorum siue qui vincebant, siue qui vincebantur : iste seruauit omnes, & hos quidem æternum perituros, nisi victi feliciter fuissent, siquidem incruenta vbique prælia gessit, nisi sicubi generoso Martyrum sanguine tellus vsquam pinguefacta nouam victoriæ sementem adinssit, vnde corroboratâ deinceps fide in posterum vberiores laureæ succrescerent : adeò nec victi quidem victoribus infeliciores exstiterunt. Quàm verò miseri Macedones tam diuturno ac periculoso bello dicam, an exilio; è quo pauci omnino fracti mutilatique in patriam reuertère? quàm afflicti prostratique per Macedonas Asiatici, suis & facultatibus, & propinquis, & libertate, & patriâ, vitæque etiam ipsâ spoliati? vinci à Xauerio crucisque seruituti subiici, adeò optabant barbari, vt hanc seruitutem instar triumphi esse ducerent. ab Alexandro siqui seruarentur, vitam omni morte acerbiorum existimabant, ludibrium tyranno in triumpho spectaculisque futuri. Itaque victorem oderant hi, à quo opprimebantur; isti colebant vt parentem, vtpote cui innumera beneficia salutemque ipsam acceptam referebant. Et hæcenus quidem in vtramque partem de propositâ initio quæstione disputaui : cuius iudiciū ac sententia vt libera omnibus atque integra essent, sic in vtramque partem rem totam moderatus sum, vt tamen ipsa per se satis ostendat, quoniam omnis hæc inclinet oratio, minusque à vero abesse videatur, quisquis crucis ignominiâ contemptioneque mundum facilius à mansuetis CHRISTI militibus, quàm armorum vi ac multitudine præliorum à truculentis belli Ducibus subiici posse existimauerit.

ORATIO QVARTA,

*Paranetica ad Patres ac Fratres ad militiam CHRISTI
euocatos, respondens Meditationi S. Ignatii, quæ inscribitur
De duobus vexillis.*

Narrant Ecclesiasticæ historiæ Scriptores, Reuerendi Patres, Fratresque charissimi, Imperatori Constantino, Græcæ superstitionis tenebris adhuc circumfuso, dum aduersus tyrannum Maxentium moueret, paululum à meridie declinante sole (quasi iam tum orienti splendi-

splendidiùs Fidei locum daret)emicuisse è cælo salutare Crucis signum, totique conspicuum apparuisse exercitui, insolito lumine resplendens, & auspicatissimâ istâ epigraphe insignitum: **IN HOC VINCE.** cumque animi penderet Cæsar, quid signum portenderet; proximè sequenti nocte spectandum se præbuisse ipsum humani generis Seruatorem **CHRISTVM**, qui denuò præmonstratum exhibens signum, iterum iterumque commonebat, vt, petito inde exemplo, nouum erigens vexillum, exercitui suo proponeret; certum deinceps diuinæ opis victoriæque futurum pignus, Romanis aquilis draconibusque præsentius, ipsoque Ancili atque Palladio, pro imperij olim custodiâ habitis, longè religiosius atque sacratius. Itaque Imperator, diuino dicto audiens, extemplò Christianæ Religionis Mystas accersere: ex iis de **CHRISTO** eiusque signo sciscitari permulta: eosdem in consiliis iudiciisque assessores sibi adiungere: vnum verumque, quod sibi apparuerat, Numen omni cultu ac veneratione prosequendum ducere: denique, vt iussus fuerat, salutare signum ex auro gemmisque confectum toti exercitui, tamquam exploratum salutis symbolum, posthac præfigere. Maxentius contra, vt erat cacodæmoni auctoratus miles, vana indies auguria captare, Sibyllina oracula euoluere, præstigiis tempus contere, & quæ de cælo adfutura desperabat auxilia, ab inferis conquirere: donec tandem in aciem explicatis est vtrunque exercitus. Stabat hinc Romam Italiamque seruitute oppressam tenens Maxentius, ac sub signis suis centum & octoginta peditum millia & octodecim equitum censebat: illinc verò cum exigua militum manu, sed Deo propitio fretus, & obseruatis de cælo confidens signis, appropinquabat Constantinus. Quid deinde consilij cepisse arbitramini? an castra metatum, an loricâ valloque munitum, inimicorum saltem irruptionem præstolatum fuisse existimatis? Imò verò etiam hostem vltro lacessiuit, impressionem fecit; cā felicitate, vt, profligato cæsoque ad internecionem exercitu, Maxentium, Tiberis alueo miserè demersum, Romano exegit Imperio. Scilicet tanti est sub Dei signis militare, sibi que persuasissimum habere, non sine singulari ipsius numine prælia committi. Quod dum commemoro; cui, obsecro, nostrum non emicat atque exultat animus, dum prima militiæ nostræ rudimenta atque tirocinia memoriâ recolit? Quis enim vestrum ignorat, quo omine quibusque prodigiis vanitatis castra deseruerit, & in hanc militiam adscriptus sit Primipilus noster Ignatius? quibus ostentis commonitus, istam Ecclesiæ auxiliarem conscripserit legionem? Vt è multis pauca adferam; quàm isthæc, amabo, felicia fuere portenta, quando adhuc tironem agens Minorellæ, octo ipsos dies abductus à sensibus, torusque Deo vacans, Summo Imperatore IESV noua militandi hausit documenta? quando nilitum delectus habendi, eosque sacramento adstringendi, ac denique societatem hanc, quā diuino munere fruimur, certis legibus præceptisque conformandi potestatem ac sapientiam diuinitus accepit? Tum certe (vt ex ore Parentis nostri commemorare solitus erat R. P. Eueardus Mercurianus) duorum Vexillorum diuinitus oblata ei fuit species, meditationis typo in aureo Exercitiorum libello deinde expressa:

*Labarum
Crucis
Constanti-
no in aëre
ostensum.*

*Maxentij
in Con-
stantinum
apparatus
bellicus, &
prelium.*

*Ignatius
quomodo
sacram mi-
litiam si-
auspicatus.*

*Lud. de Pal-
mā in Praxi
med. de duo-
bus Vexillis.*

M m

sub.

*Occasio
meditationis
de Duobus
vexillis
CHRISTUS
et Luciferi.*

*CHRISTVS
suos
ad sacram
militiam
hortatur.*

sub quorum altero in patentium camporum æquore prope Ierosolymam, altero prope Babylonem erecto; hinc humanæ stirpis capitalissimus hostis Lucifer in igneo fumosoque folio, fastu turgidus, formâ horribilis, vultu truculentus; inde clementissimus humanæ salutis assertor CHRISTVS, humili quidem demissoque insilens loco, sed augustissimâ pulcherrimâque formâ, incredibilem in modum amabilis conspiciebatur. vtrunque autem copias pro se quisque suas cogebat: coactas, in omnem terrarum orbem quaquaversus immittebat: immittas, in hominum perniciem alter, alter in salutem, compositâ vterque oratione, accendebat. Et CHRISTO quidem hæc orationis videri poterat fuisse summa: firmum fixumque sibi esse; hominum animas, optimo iure suas, imagine suâ, vtpote Conditoris, insignitas; sanguine suo, vtpote humanæ salutis assertoris, purpuratas, à deterrimo inimico iniuriosè direptas, avaritiâ illaqueatas; ambitione irretitas, libidini mancipatas, postliminiò sibi vindicare. Ideò se iam olim à principio, in omnes mundi plagas beatas è cælo mentes ad mortalium tutelam destinasse: ideò Patriarchas Vatesque diuinos tamquam antesignanos submisisse: ideò sese ipsum humanâ formâ indutum in arenam descendisse: ideò Apostolos duodecim, veluti totidem Duces ac Legatos, aliosque velut Tribunos ac Centuriones exercitui suo præfecisse. Quare vos, inquit, quibus Regni mei defensionem, sed & propagationem credidi, quos laborum periculorumque, sed & gloriæ socios adoptavi, videte, nequid generositate vestrâ indignum admittatis: videte etiam atque etiam, quantâ meâ iniuriâ vestrâque ignominiâ ad nequissimi aduersarij mei castra Lutherus iuxta atque Calvinus, coniurati ambo perduelles, conquistoresque omnino vaferrimi, nouam in dies accessionem faciant. Quin ergo expergiscimini, vos præsertim, sociali obstricti fœdere, & in salutem animarum pro virili incumbitis? quin omni studio proximos ad opum caducarum despicientiam exhortamini? cur non omni diligentia ad inanium dignitatum vanissimique honoris aspernationem affectatores meos excitatis? denique cur non ad Christianam perfectionem moresque Deo dignos commilitonum animos inflammatis? Coniicite oculos in eum, qui huius militiæ signum extulit. Quòd si præmia militiæ spectatis, nulla vmquam fuerunt ampliora stipendia, nulla magis opima spolia, nusquam augustiora victoriæ insignia. Quid ad hæc animi fuisse existimatis Tribuno postre Ignatio, qui recens huic militiæ nomen dederat, & ipsâ quidem fortunatâ nocte (vt ne quid ominis auspiciiue deesset) quâ olim in vterc beatissimæ Virginis, supremus agminis istius Ductor IESVS, humanâ se naturâ velut armis accinxerat? quibus arbitramini ignibus generosum arsisse pectus, quod nuper ipsa cæli Regina, melior Pallade belatrix, castitatis baltheo videri poterat præcinxisse, cum nouæ militiæ candidatus Virginis ante aram legitimum diceret sacramentum? Certè, simul atque qui octiduum à sensibus abfuerat animus, ad se rediit nihil habuit prius, quàm, Ah IESV! ah IESV! anhelante pectore succlamare. Planè quasi iam tunc antecedentia isthæc Ducis sui signa assequi studiosè adniteretur. Quippe iam inde nuntio rebus humani

misso

missio, patientiâ paupertatis ornatus, dicam, an armatus? pannosum vilis mendiculi saccum, tamquam sagum militare; rerum omnium indigentiam, quasi comitatum sumpserat. honorum verò cupiditatem ita sui despectione veroque humilitatis studio, quasi inexpugnabili vallo, è corde suo excluderat; vt nec aperto Marte, nec per cuniculos, irruptionem vniquam esse confideret. Etenim iam tum in ore & animo præclara fuit illi tessera, AD MAIOREM DEI GLORIAM: quâ omnia in Deum bonorum omnium fontem refundebat, nullâ ad se laudis aut gloriæ parte deriuatâ. Exinde ergo (vt vel nominis ferebat notio) orbi inflammando quasi nouus CHRISTI miles Ignatius, cum humani generis hoste strenuè manum conferere, animarum prædas agere, proposito libello (quem Spirituales Exercitationes inscripsit) socios conquirere, exercitationibus excolere, militiæ huius disciplinâ imbueret, aciem instruere, mundum denique vniuersum quaquâ posset Dei vnius imperio subiugare. Quod successu tam felici perfecit, vt cum emeritis stipendiis à caelesti illo Imperatore honestissimam missionem obtinuit, è vitæ statione euocatus, victricia Christianæ Fidei pietatisque signa, non per Europam tantum, deuictis passim hæresibus, expugnatisque vitiis; verum etiam per Africam atque Asiam, & extremas Orientis Occidentisque Indias, impiis Gentilium sublati superstitionibus, à laureatis suis militibus vndique circumferri conspexerit. Nimirum istud erat, allatum de cælo Imperatorium IESV Labarum agnoscere, & sub eodem nauiter fortiterque depugnare. Agite nunc, & quod potestis optimo iure, deprædicate istud Constantino conspicuum signum. At ego potius collaudandum assero, quod adspectabile fuisse videtur Ignatio. Istud eminus in cælo, hoc cominus in terrâ: istud aliquâ diei & noctis parte, hoc (vt mihi non vno argumento confici posse videtur) noctu & interdiu continenter octiduum: istud de Maxentio, hoc triumpho de immanissimo cacodæmone agendi prænuntium: istud denique effigiem prætulit crucis, hoc ipsum potius Saluatorem victricia crucis suæ insignia præferentem. Hoc ergo vexillum curæ fideique nostræ concreditum est, ad huius custodiam sacramento adacti sumus.

Audistis, ni fallor, aliquando de Lutheri Caluinique antesignanis ac prodromis, qui è Galliæ latebris erumpentes, succenturiatos cacodæmoni milites se ipsi nuncupabant: nec alterius imperium aut vexillum accipiebant quàm cacodæmonis, eique tertio quoque verbo se deuuebant. Hic enim istiusmodi perditissimorum hominum erat sermo, hæc impia tessera: quâ ad incredibilem animarum stragem edendam diabolicâ malitiâ atque nequitia identidem utebantur. Neque ab hac execrandâ dæmonis compellatione multum abludit illa Christianæ Reipublicæ perniciēs Lutherus, quando & dicta omnia & scripta sua isto execrando nomine velut sale rebus omnibus condiendis, inspergit, & (tamquam si velato capite conceptisque verbis isti se Duci deuouisset) in eo omnem operam industriamque suam ponit, vt numquam à signis eius, cum quo modicum salis se comedis se iactabat, abiunctus, infinitis hominibus exitium adferat sempiternum. Nos autem quo animo erimus? minorne erit aut industria aut sedulitas nostra ad multorum salutem, quàm illorum

*Signum
militie
no-
stræ
præ-
stantius,
quàm
Constantini.*

*Hæreticis
militie
tessera
cacodæmon.
Franc. Ga-
rass. l. 7.
sect. 8. citans
Arnoldum
Færronium.*

Pierius Va-
lerian. l. 47.
Hieroglyph.

Cant. 2. 4.
Charitas
CHRISTI
vexillum
nobilissi-
mum.
Cornelius à
Lapide Nu-
mer. c. 3. v. 2.

Otryadis
generosi-
tas.
Plutarchus
in Parall.

CHRIS-
TUS in
crucem
actus nobis
pro tro-
phæo.
Matth. 26.
56.

Ioannis 19.
19.
CHRISTO
anima no-
stra & vi-
ta debetur.

ad communem perniciem? Nónne insignis erit ignominia nostra atque perfidia, si deuotionis nostræ immemores vel latum vnguem à vexillo disceslerimus? non illo pseudoSoteris Antiochi, cui perperam cum suo pentalphâ commentitiam salutem inscripserat, à Magni Alex- andri genio, vt somniarat, commonitus; sed vnici veriſque Soteris I E S V, qui sese iussu Patris æterni, apertis quinque corporis sui vul- neribus, vt totidem sempiternæ salutis initiis, mysterij plenum exhi- buit pentalpha. Quò fortè in diuino illo Canticorum Epithalamio, solers alludens Sponsa, iuxta interpretationem Hebræam appositè ac- cinebat: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Fuerint sanè Israelitarum ex Ægypto mouentium non varia magis, quàm egregia signa: alia leonis, alia bouis, alia hominis, alia aqui- læ hieroglyphicâ specie depicta, quibus à tergo, à fronte, à lateri- bus sanctissimi Tabernaculi, religiosæ vbique populi excubiæ suis quæque locis definitæ constabant. Duxerint ornatè politeſque singula colores suos, à sacris illis margaritis, quas sacrosanctæ instar bullæ, pectore suo velut sacrario, Pontifex maximus circumferebat. Hisce nihilominus posthabitis, vnicum præconiis efferebat Sponsa: VEXILLVM EIVS SVPER ME CHARITAS. De fortis- simo Spartanorum Duce Otryade prodidit Plutarchus, quòd extre- mam belli aleam cum Argiuis expertus, plerisque suorum trucidatis, ipse quoque vulneribus propè confectus, adeoque demortua inter cadauera depositus, tamen exsuscitato rursus spiritu, in hastæ commo- dùm adiacentis fragmentum se erexit: eo nixus, ad hostium occiso- rum corpora perreptarit, disiecta passim eorundem scuta armaſque col- legerit: è quibus inexpectatum Ioui ponens trophæum, proprioſque sanguine, non secus ac victor inscribens, victoriam sibi suisſque & ple- nam agri possessionem, de quâ erat concertatio, asseruerit. At certè no- bilius est Imperatoris nostri trophæum: qui suis omnibus tamquam profligatis (namque *omnes, relicto eo, fugerunt*) ipse demum exquisitis- simis dilaceratus tormentis, tandemſque ignominiosissimam actus in crucem, tribus quatuorſve trabalibus manus ac pedes transuerberatus clauis, spinis caput transfixus, exhaustus sanguine, defectus viribus, se ipse diuinissimum prorsus constituit trophæum, proprio cruore Deo Patri dedicatum: & quidem tam manifesto triumpho splendore, vt vel inuitis hostibus hanc triumphalem extorserit inscriptionem, I E S V S Nazarenus Rex Iudeorum? Et erit qui animam suam tanto labore atque impendio emptam, Deo vindicatam, per summum scelus suffuretur denuò? qui se Domino suo ereptum, iniquissimis prædonibus atque tyrannis aut mundo, aut carni, aut dæmoni spontaneo tradat manci- pio? quin potius vnâ mente ac voce conclamemus omnes: VEXIL- LVM EIVS SVPER ME CHARITAS. Quemadmodum enim si bello quispiam arcem expugnauerit, confestim vexillo suo imposito, æquè vt iniectâ manu, vel posito pede, suam sibi rectè vendicat: ita Liberator noster, hominum omnium, nostrumſque in primis, animas victrice morte suâ dæmonis potestati subtractas, triumphali itidem amoris sui labaro ritè sub ditionem suam redegit. Vnde generosam istam

istam veramque ex heroico Pauli pectore depromptam habemus vocem: *Pro omnibus mortuus est CHRISTVS, vt, & qui viuunt, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Quamobrem nonne meritò sub hoc vexillo assidui excubemus, strenui dimicemus, infracti perseueremus? Coëant alij in societatem ad pretiosas quascunque merces ab extremo orbe aduehendās, alij ad insanam aliquam substructionem moliendam, alij ad honorum fumos aucupandos, alij vt carnis voluptates confectentur, alij denique aliam ob causam; nobis non alius præfigatur scopus, quàm sub militaribus IESV signis stipendia facere, nec animæ tantum propriæ, sed ceterorum etiam omnium, quoad fieri poterit, lucris imminere. Deus immortalis! quantus hic operæ fructus? quàm amplum lautumque stipendium? Quis enim immortalis animæ nobilitatem ac pretium satis pro dignitate poterit exaggerare? Hæc est enim pretiosissimus Dei thesaurus, diuinæ Maiestatis thronus, microcosmi nostri cælum, inæstimabile naturæ margaritum, beatarum mentium focia, sponsa dotali cæli Regno beanda, filia hereditate donanda, Regina bonorum omnium possessione cumulanda. hæc illa numeris omnibus absolutissima effigies; Coæt Apellis Venere, eburneæque Phidiæ Mineruâ longè nobilior, quam à tartareo incendio vel maximè vindicatam ac seruata supremus voluit Artifex. hæc illa venustissima Rachel, cuius gratiâ, non quatuordecim tantum anni, sed tres & triginta, perpetuis laboribus & cruciatibus exantlati, vix paucorum instar fuere dierum, præ amoris magnitudine. hæc denique, quæ se præ ceteris rebus creatis Deo curæ & cordi esse in Canticis deprædicat, dum ait: *Vexillum eius super me charitas.* O vexillum nullis militaribus signis conferendum! diuini amoris magnificentissimum trophæum! non (vt illa Romanorum labara) oleo supersticioso delibutum, aut rubricâ vulgari tinctum; sed pretiosissimo Seruatoris nostri sanguine purpuratum. Et erit aliquis ex hac illustrissimâ IESV cohorte tam vecors, qui nobilissimum illud signum nefariis inferorum prædatoribus velut spoliū exponat, & quasi è manibus sibi effringi patiatur? Sanè signiferum illum, Varianâ clade, in sanguinolentâ palude media inter cadauera reconditum deliruisse accepimus, ne in hostium potestatem Romana veniret aquila, quam intra balthei sui latebras abdiderat. Nec minus gloriæ consecutus est ille, qui, commissâ apud Thrasymenum pugnâ, vt aquilam item hostium direptioni subduceret, quam terrâ aliòve non ignobili ausu occultare frustra tentarat; tandem subitis inimicorum obrutus telis, cadente corpore solerter obtexit, ne mortuus magis quàm viuus suis partibus defuisse videretur. Imò nec defuit posterioribus hisce bellis, qui Attilij Romani & Cynægiri Atheniensis æmulus, abscissâ dexterâ, quâ vexillum gestabat, è vestigio idem læuâ apprehenderet: eâque rursus amputatâ, pertinaci dentium morfu ita validè arriperet, vt non nisi vnâ cum capite poneret. Deus immortalis! quantus hic ardor animi ad vexillum ab iniuriis hostiumque potestate vindicandum! Neque absimiles heroas in Ecclesiæ castris nostrâque militiâ comperio. Quid enim aliud Apostolos, & Apostolicos viros, & in iis Xauerios, Criminales, Siluerias, Aquauiuas, Spinolas,

2. Corinth.
5. 13.Anima-
rum lu-
crum ma-
ximum.Anima-
rum cura
maxima
habenda.

Florus lib. 4

Syl. Ital.
lib. 6.

las, Barzæos, Anchietas, aliosque nostrorum quamplurimos in remotissimas egit regiones toto orbe dislitas? quid enauigare coëgit maria vastissima, turbinibus agitata, fluctibus concita, tempestatibus horrida, piratis infesta, scopulis, vadis, naufragiis formidanda? quid terras penetrare frigore rigidas, calore feruentes, sterilitate damnatas, nullaque re magis quam egestate nobiles? quid, inquam, illos extimulauit ad excolendas nationes moribus incultas, crudelitate barbaras, diritate atque immanitate teterrimas? Non aliud sanè, quam quòd vbicumque inaudierant animas exstare, Dei imagine quasi vexillo insignitas, eòdem sibi contendendum esse statuerent. quippe quibus intolerandum videbatur, tot illustrissimas quasi Sionis arces à dirissimis tyrannis subactas, victricia dæmonis vitiorumque præferre insignia, ad cælestis Imperatoris iniuriam indignissimumque contemptum. Agite nunc generosa pectora, quibus pro Imperatorio ac principe signo datum I E S V Labarum: state pro gloriâ Principis vestri, eique vindicias parate. Nullusne erit Ioab, qui cæcos & claudos, coniuratos Dauidis irrisores, è summis Sionis arcis propugnaculis exterminet? nullus diuini honoris zelo flagrabit Mathathias, qui idola isthæc non infidelitatis modò, sed & auaritiæ, & ambitionis, & arrogantia, conuellat atque disturber? At saltem pereuntium tot animarum vos tangat miseratio, quas ab interitu sempiterno vindicasse, opus est humano maius, atque adeò diuinorum omnium diuinissimum. Viderit sanè diem nullum lætiores Probus, quam illum, quo adhuc miles, in publicâ concione ab Aureliano Cæsare coronâ ciuicâ donatus, hocce præclarum audiit elogium: *Suscipe, Probe, præmia pro Republicâ: suscipe coronam ciuicam pro parente.* Dixit etiam magnus Africæ domitor Scipio, *Malle se unum ciuem seruare, quam mille hostes occidere.* Prætulert alij coronam querneam aureæ atque gemmæ, eamque Imperatorij palatij valuis vt præcipuam partem Maiestatis ac gloriæ suæ affixerint, vt hoc indicio patriæ Patres haberentur. Nihilominus istud ego meritò contendam semper atque conficiam, humanas animas, æterno exitio ereptas, æternâ salute donatas, cælo ciues asserere; longè amplioris esse laudis atque victoriæ: tantumque præstare ceteris, quantum anima corpori, vita immortalis mortali, gloria sempiterna caducæ, cælum ipsum terræ noscitur antecellere.

Quæ cum ita sint, quid est cur non strenui atque alacres sequamur ac persequamur vexillum illud, à quo nec ipse terræ cælique Monarcha vnquam censi voluit abfuisse? quod imagine suâ decorauit, cruore suo consignauit, perpetuum denique triumphi sui dedicauit consecrauitque trophæum: vexillum, inquam, illo Constantini Magni longè nobilius atque præstantius, à supremo Imperatore I E S V, militiæ nostræ, non sine singulari prodigio atque auspicio exhibitum: cui incorruptâ semper fide inuictâque constantiâ coniunctissimus adhæsit Dux noster Ignatius: istud denique vexillum, quod tot commilitones nostri, nobilissimæ gloriosissimæque animæ, omni Romano signifero gloriosius sunt tutati. O vtinam è cæli Prytaneo in conspectum nostrum se darent tot emeriti militiæ nostræ heroës, qui triumphantes ob seruatum

propa-

*Animas
ab interitu
vindicare
maxima
gloria.
Vopiscus in
Probo.*

*Capitol. in
Anton. Pio.*

*Maiorum
exempla
nos exci-
tent.*

propagatumque istud Dei signum, quasi igneis Eliæ quadrigis in caeleste Capitolium sunt inuecti! Iam sorderent Romanæ fortitudinis miracula Scæuæ & Scæuolæ, vel cum solis Iaponiæ Martyribus compositi: vbi tot noui Machabæi, tot noui Laurentij atque Vincentij, tot noui Stephani & Sebastiani, tot Victores atque Mauritiij; quorum laudatissima trophæa, nobis potius ignauia excutiant somnum, quàm illa Miltiadis Themistocli. vbi tot indefessi præcones atque oratores, qui nobis adhuc in acie versantibus nocte dieque istud celestissima inculcent, quod illustris Martyr Ioannes Godoius, à tirocinij sui non inglorio Præfecto altè imbibitum, quadraginta Sociis in Brasilo mari pro CHRISTO certantibus accinebat: *Ne degeneremus à præcelsis cogitationibus filiorum Dei.* Utinam, inquam, inuictissimos istos audiamus Athletas è cali prætorio conclamantes: *A vexillo ne absis.* Quid conclamantes dico? imò iam pelle suâ, quam grauissimos inter labores, difficillima inter certamina, crudelissima inter tormenta, libentes alacresque posuerunt; sanctius nobis tympanum, quàm olim Zisca, testamento legantes, quo illud perpetuè nobis insonent: *A vexillo ne absis.* Hoc ossibus suis quasi tibiis ac tubis, omnibus nobis præcinere peruelint: *A vexillo ne absis.* Hoc sanguine suo cordibus nostris inscribant: *A vexillo IESV ne absis.* Sed superuacua videri potest aut mea aut cuiusquam commilitonis exhortatio: vnum addo quod nobis meritò sit instar omnium. Hoc ipse Imperator IESVS, toto corpore suo sacratissimo in cruce instar tympani extenso, hoc luxatis ac dinumeratis ossibus omnibus, quasi iam totidem buccinis & tubis, nobis intonuit, intonatque etiamnum: hoc ad extremum cruore suo pretiosissimo animis nostris inscribit: *A vexillo ne absis.*

Elogium sepulcrale S. Ignatij,

C V I V S A N I M V S

Greg. XV.
in respons.
ad relat. ~

VASTISSIMO COERCERI NON POTVIT VNIVS ORBIS AMBITV,

E I V S C O R P V S

HVMILI HOC ANGVSTOQVE TVMVLO CONTINETVR.

QVI MAGNVM AVT POMPEIVM, AVT CÆSAREM, AVT ALEXANDRVM COGITA

A P E R I O C V L O S V E R I T A T I,

M A I O R E M H I S O M N I B V S L E G E S

I G N A T I V M.

NON COERCERI MAXIMO, CONTINERI TAMEN A MINIMO, DIVINVM EST

I G N A T I O

VIRTUTE MAXIMO, SVBMISSIONE MINIMO

TOTIVS ORBIS LOCVS ANGVSTVS,

VNIVS VRBIS LOCVLVS AVGVSTVS EST.

HINC ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM

PLVS VLTTRA VNIVS ORBIS ET ÆVI TERMINOS SÆPE QVÆSIVIT,

QVO OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDERET;

INDE DE SE COGITATIONEM HABENS MINIMO MINOREM,

MINVS CITRA COMMVNIS SEPVLCRI LATEBRAS SEMPER OPTAVIT,

QVO INHVMATI CORPORIS PONDVS ABIICERET.

CÆLVN ANIMO, ROMA CORPORI

ILLI AD MAIOREM DEI GLORIAM SVMMA SPERANTI

ALIQVID SVMMO MAIVS ATTRIBVIT:

HVIC AD MAIOREM SVI ABIECTIONEM IMA SPECTANT

MODVM POSVIT MEDIVMQVE VIRTVTIS.

A° M. CD. XCI. IN ARCE LOIOLÆA LOCO APVD CANTABROS ILLVSTR

MORTALIVM PLANE BONO, ET IVVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,

SVÆ PRIMVM GLORIÆ CVPIDVS, IN AVLA ET CAMPO CATHOLICI REGI

NATVRÆ DEDIT, QVOD DEIN DIVINÆ TANTVM GLORIÆ STVDIOSVS.

SANCTIORIBVS IN CASTRIS, SALVTI ET GRATIÆ CONSECRARET.

CVM HOSTES ADVERSVS INNVMEROS VNVS PROPE POMPEIOPOLIM TVERETVR

IDEM SAVLI INSTAR ET PAVLI, VI, NON VIRTUTE, VICTVS

ITA CECIDIT, VT OPTANDVS FVISSE CASVS, NON FVGIENDVS,

ETIAM IGNATIO, VIDERETVR: ARCEM PERDIDIT; SERVAVIT ECCLESIAM

EX EO NON IAM SVVS,

SED EIVS QVI STANTEM TORMENTO PERCVLIT,

VT PRODIGIO FVLCIRET ABIECTVM,

SACRAMENTVM QVOD MVNDO DIXERAT, CHRISTO DEDIT.

PER MILITIÆ SANCTIORIS ASPERRIMA RVDIMENTA,
PER INSIDIAS DÆMONVM, PER OPPVGNATIONES HOMINVM,
PER CONIVRATA IN VNVM OMNIA

FACTVS DVX E MILITE, EX TIRONE VETERANVS,

IESV NOMINE, NON SVO,

* LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM CONSCRIPSIT,
QVÆ VITAM PRO DIVINI CVLTVS INCREMENTO PACISCENS
IN ROMANI PONTIFICIS VERBA IVRARET.

* Greg. XV.
sup.

HIC ILLE EST * IN QVO OSTENDIT DEVS,
QVANTVM EI CVRÆ SIT ECCLESIAE SECVRITAS,

* Nic. Zam-
beccarus
Secr. Sacr.
Congr.
in Orat. de
S. Ignatio.

* IN QVO MISERENTIS DEI BONITATEM ATQVE POTENTIAM
ECCLESIA CATHOLICA VENERATVR.

* Greg. XV.
sup.

* QVEM PROSTRATVM TAMQVAM PAVLVM EREXIT DEVS,
VT NOMEN SVVM CORAM GENTIBVS POPVLISQVE PORTARET:

* Nic. Zam.
sup.

* QVEM PRÆLEGIT DOMINVS, VT EORVM DVX FORET
QVI SVI IN TERRIS VICARII AVCTORITATEM DEFENDERENT,
ET REBELLES HÆRETICOS AD VNITATEM FIDEI REVOCARENT.

* Franciscus
Maria
Card. à
Monte in
Relatione
Canoniz.

QVEM SVO IESV COMMENDAVIT PATER ÆTERNVS;

CVI IPSE IESVS SE PROPITIUM FORE PROMISIT;

QVEM SPIRITVS SANCTVS OMNIVM VIRTVTVM GENERE DECORAVIT:
QVEM PRÆSENS TOTIES ET PROPITIA VIRGO MATER DILEXIT VT FILIVM,

ERVDIIT VT ALVMNVN, DEFENDIT VT CLIENTEM.

QVI DEI AMANS NON CÆLI, OSOR MVNDI NON HOMINVM,
PARATVS PRO HIS EXCLVDI GLORIA, PRO ILLO DAMNARI POENA;
MORTALIS APVD HOMINES VITÆ NON PRODIGVS, SED CONTEMPTOR;
VITALIS APVD INFEROS MORTIS NON METVENS, SED SECVRVS,

PROFVIT VIVVS MORTVIS QVOS REVOCAVIT AD VITAM;

MORTVVS VIVIS QVOS SERVAVIT A MORTE;

VTRISQVE SE PATREM EXHIBENS,

DIGNVS HABERI POTVIT IESV NOMINE,

QVI PRÆTER DEI GLORIAM ET SALVTEM HOMINVM, NIL QVÆSIVIT.

ANNO M. D. LVI. PRID. KALENDAS AVGVSTAS

NVTV SVMMI IMPERATORIS IVSSVS A STATIONE DECEDERE,

CVRAM MORTALIVM QVAM VIVVS HABVERAT,

ETIAM MORTVVS NON AMISIT.

CÆLO TRANSSCRIPTVS, SED PROPENSVS IN TERRAS;

ANIMARVM AVIDVS, ETIAM CVM DEO PLENVS;

ECCLESIAE TRIUMPHANTIS SOCIVS, PRO MILITANTE SOLICITVS,

QVOD VNVM POTVIT

CORPVS SVVM PIGNVS ANIMI FIDEIQVE DEPOSITVM HIC RELIQVIT;

CVI NE QVID DEESSET AD GLORIAM,

NON SEMEL ANGELICQS INTER CANTVS SVBMISSA DE CÆLO LVMINA MICVERVNT.

AGE QVISQVIS HÆC LEGES,
 BEATOS IMMORTALIS VIRI ET PATRIS COMMVNIS OMNIVM CINERES VENERARE:
 HOS TV, CVM VIDERIS, RELIGIOSE COLE,
 CVM HABVERIS, PIE COMPLECTERE;
 ET LATERE SVB HIS, ETIAM NVNC, SVVM IGNEM,
 HOC EST, SERVIENTEM HVMANÆ VITÆ ET SALVTI IGNATIVM DEPREHENDES.
 VIXIT ANNIS QVINQVE ET SEXAGINTA INTER MORTALES,
 OCTOGINTA QVATVOR INTER IMMORTALES.
 AGREGORIO XV. CATHOLICIS ARIS SOLENNITER ADDITVS ANN. HVIVS SÆCVL. XXII.
 A DEO PERENNI GLORIA CÆLITVM VLTRA OMNE SÆCVL. FELICITER CVMVLANDVS.
 HOC SVI ANIMI ET VENERATIONIS PERPETVÆ MONVMENTVM
 NON STRVCTVM AVRO VEL MARMORE,
 SED TENACI GRATAQVE MEMORIA CONSECRATVM
 OPTIMO MAXIMOQVE, POST DEVM, PATRI
 MINIMA IESV SOCIETAS
 M.DC.XL. ANNO SVO SÆCVLARI PRIMO, POSVIT, DEDICAVIT.

Elogium sepulcrale S. Francisci Xaverij.

STATE HEROES,
 ANIMÆ MAGNÆ, ET VIRTVTIS AMANTES.
 NIHIL VLTRA AVT CONANDVM VOBIS, AVT FACIENDVM EST,
 QVANDO XAVERIVS HIC IACET.
 F A L L O R.
 DE TANTO ORIENTIS APOSTOLO
 SVpra NATVRAM FORTI, SVpra IMITATIONEM EXIMIO,
 SVpra INVIDIAM ADMIRANDO,
 DE IESV SOCIO, DE IGNATII FILIO,
 DE IMMORTALI ANGELO IN CARNE MORTALI
 VIX ALIQVID, QVOD CORRVMPI POTVIT, IMO NON POTVIT, HIC SITVM EST.
 VIVIT ETIAM NVNC PERGITQVE SVPERSTES ANIMVS:
 QVO SOLET IMPETV CHARITATIS,
 ADHVC QVÆRIT QVO SE AVIDA SALVTIS HVMANÆ VIRTVS EXTENDAT.
 ITE ERGO HEROES,
 SEQVIMINI QVO XAVERII PARS MELIOR
 NON ADEMPta MVNDO, ETIAM CVM CÆLO REDDITA,
 VLTRA INACCESSAS HOMINIBVS TERRAS ET MARIA VOS VOCAT.
 QV ID HÆRETIS?

ITE

ITE SALTEM IN LACRYMAS, ET PLORATE

X A V E R I V M

OMNIVM AMORE CONSVMPVVM, OMNIVM DOLORE DEPOSITVM;

QVANDO AD OCCASVM TANTI VIRI INGEMVIT ORIENS,

AD INTERITVM TANTI DVCIS MILITANS PLORAVIT ECCLESIA,

AD TANTI COMMILITONIS ANGVSTIAS, PRÆSERTIM VLTIMAS,

DOMINVS IPSE IESVS

IN PATERNA XAVERII DOMO EFFIGIE LIGNEA CRVCIFIXVS

NON SEMEL GEMINI DOLORIS ET AMORIS MVTVI INSOLENTI PRODIGIO

FLENS SVDANSQVE LARGITER ILLACRYMAVIT.

HIC VIR HIC EST,

QVI CVM SVÆ MENTIS AMPLITVDINEM, ARDOREMQUE VIRTVTIS

EVROPA NON CLAVDERET,

DVCE IESV, AVCTORE IGNATIO,

* LEGANTE PONTIFICE, IMPELLENTE CHARITATE

INGRESSVS OCEANVM

IVVANDOS SIBI ALIO IN ORBE TERRARVM ORIENTALES POPVLOS CONQVISIVIT.

VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS:

QVEM HOMINE MAIOREM ILLIBATA VIRGINITAS,

MVNDIO SVPERIOREM INCONCVSSA CONSTANTIA,

PAREM ANGELIS INCORRVPTA MORTALITAS,

DEO PROXIMVM CORPVS ET ANIMVS AERE IN VACVO SÆPE SVSPENSVS,

SVpra HVMANA OMNIA STATVERVNT.

CVIVS ARDORI OCEANVS,

CVIVS SAPIENTIÆ ET SPIRITV BONSIORVM EXSVFFLATÁ SCIENTIA,

CVIVS POTENTIÆ ELEMENTA OMNIA,

CVIVS INTEGRITATI IPSA MORS,

VICTA CESSERVNT.

CVIVS VIRTVTI NIHIL ARDVVM, MAGNITVDINI NIHIL AMPLVM;

ANIMO NIHIL MAGNVVM, LABORI NIHIL IMPERVIVM,

NIL ONEROSVM CONSTANTIÆ, NIL DIFFICILE CHARITATI.

CVI INTER DIVINAS CASTASQVE VOLVPTATES

SVPERINVNDANTE CÆLI GAVDIO,

CONCESSARVM A DEO DELICIVARVM CITO SATIS;

INTER GRAVISSIMAS ÆRVMNAS, EXTREMAMQUE NECESSITATEM,

SVPEROBRVENTE MVNDI ONERE,

TOLERATARVM PRO DEO MOLESTIARVM NVMQVAM SATIS.

QVI TRANAVIT MARIA, ADIVIT INCOGNITA, PENETRAVIT INACCESSA,

VICIT IAPONIÆ FRIGORA, INDIE SVPERAVIT ARDORES,

VTROBIOQUE SÆPE NVDVVS, SED NIHIL SENTIENS, QVIA DEO TECTVS;

DIFFICILIS IDEM, AC FACILIS, VINCI ET VINCERE,

SONTES PERCVLIT, PROTEXIT INSONTES:

Nn 2

RESTI-

* Greg. XV.
in respon-
sione ad re-
lationem.

RESTITVIT MORTALI VITÆ MVLTOS, IMMORTALI PROPEMODVM INFINITOS:
TOT CENTENORVM MILLIVM, QVOS CHRISTO PEPERERAT, PATER ET PASTOR
VNVS PAR OMNIVM, ET OMNIBVS OMNIA,

* Nicolaus
Zambeccar-
us Sacræ
Cong. Se-
cretarius in
Oratione
pro Canoniz-
atione bea-
ti Xaverij.

* NON FECISSE MINVS A MAGNIS APOSTOLIS, AFFIRMARI POTVIT:
NIHIL TAMEN ETIAM TVM FECISSE SE, NIHIL INCEPISSE COGITAVIT.

A P O S T O L V S I N D I Æ

* Franc. Ma-
ria Cardin.
à Monte in
Relatione
Canoniz.
B. Francisci
Xaverij.

IAM OLIM MAGDALENÆ AMITÆ DESIGNATVS ORACVLO,
SVO MOX OPERE ET LABORE FACTVS,

QVOTIDIANIS PRODIGIIS ET APOSTOLICORVM * SIMILLIMIS MIRACVLIS COMPROBATVS,
TOTO VIX DECENNIO AGENDO ET PATIENDO FORTIA

PLVS SVBMISIT ECCLESIAE,

* Greg. XV.
suprà.

* QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS ROMANI SIMVL ET GRÆCI
STERNENDO ET PROFLIGANDO OMNIA,

SVÆ REIPVBLICÆ SVOQVE IMPERIO SVBDIDERINT.

DEMVM ILLATO IN OMNEM TERRAM IESV NOMINE ET HONORE,
IPSOS PROPE FINES ORBIS TERRÆ VIRTVTI PRÆFIXOS APOSTOLICÆ SVPERARA,
CVM SE IN SVORVM OPERVM AC LABORVM STARE PRIMORDIO IVDICABAT.

* Franc.
Maria
suprà.

* IN VASTISSIMVM SINARVM IMPERIVM DVM ADITVM EVANGELIO QVÆRI,

LABORIBVS SVpra HVMANAS VIREs

PRO DEI GLORIA ET RELIGIONE FRACTVS,

PLVS TAMEN ANIMI ET VIRTVTIS ARDORE CONSVMPTVS,

QVI SEMPER HACTENVs SIBI PARVM, DEO SEMEL FECIT SATIS,

ANNO M.D. LII. IV. NON. DECEMB. IN SANCIANO INSVLA MORTVVS;
IN VIVA CALCE ANNO PLVS TOTO SED SINE CORRVTIONE SEPVLTVS:

GOAM CVM TRIVMPHO REVECTVS, GOÆ CVM DOLORE REDDITVS,

CVM VTROQVE IBIDEM CONDITVS,

OMNIVM IN ANIMIS ADHVC SVPERSTES;

AMABILIS IN OCVLIS HOMINVM,

ADMIRABILIS IN ÆSTIMATIONE MORTALIVM,

DEO ETIAM NVM LABORAT IN SOCIIS,

DEO ARDET IN IAPONIIS, DEO MILITAT IN SINIS,

DEO TRIVMPHAT IN OMNIBVS,

SVI SEMPER SIMILIS, ET VBIQVE SVVS, DEO VIVIT.

ITA GREGORIUS XV. PONT. MAX. PRONVNTIAVIT,

ARCANORVM CÆLESTIVM INTERPRES, ET IPSA VOX NVMINIS,

CVM ANNO M.DC.XXII. SACRIS EVM CATHOLICIS

MAGNO ORBIS GAUDIO ET GRATVLTATIONE ADMOVERET.

DE EREPTO SIBI APOSTOLO, PATRONO, PATRE MOESTVS ORIENS

HOC ILLI DOLORIS ÆTERNI ET AMORIS PERPETVI CONDIDIT MONVMENTVM

Elo

Elogium sepulcrale Petri Fabri.

PRODIRE EX HVMILI VIRTVS POTEST, LATERE NON POTEST.

P E T R V S F A B E R,

PASTORITIIS APVD ALLOBROGES NATALIBVS ORIVNDVS,
 ALIQVANTISPER ET IPSE PASTOR, IPSE LITTERARVM ADHVC ET ANNORVM RVDIS,
 DVODENNIS OMNINO PVER,
 VIRGINALEM CONTINENTIAM, QVAM PROPE NON NOVERAT,
 CVIVS HAVD DVM EXEMPLA DIDICERAT, PERICVLA CERTÉ NON SENSERAT,
 VRGENTE VI ANIMI, CORPORIS NON REPVGNANTE NATVRA,
 AVCTORE NVLLO, NISI DEO; TESTE NVLLO, NISI CÆLO,
 CAMPIS IN MEDIIS, INTER OVES QVAS PASCEBAT AGNVS IPSE,
 VT SEQVERETVR AGNVM QVOCVMQVE IERIT, CASTE VOVIT.
 HOC PIETATIS INITIVM, HOC VIRTVTIS AVSPICIUM, HOC SAPIENTIÆ RVDIMENTVM.
 NDE CVM AB ANIMA SANCTA PVRIORIS INDOLIS ET INGENII SPLENDOR ABSISTERET,
 AD VRGENDA LITTERARVM STVDIA PARISIOS MISSVS,
 BREVI VNVS OMNES DOCTRINA ET VIRTVTE PRÆCELLVIT.
 DIGNVS QVI SOCIETATIS IESV PRIMVS SACERDOS, ORATOR, DOCTOR,
 ET, QVOD CAPVT EST, PRIMVS IGNATII SOCIVS,
 ALTERQVE SOCIORVM QVASI PATER AVDIRET.
 AB IGNATIO TAM INFLAMMATVS AD VIRTVTEM,
 VT LOQVENS MEDITANSQVE DE CÆLO
 NVDVDVS IPSE, NOCTE MEDIA ET NIVIBVS ALTE PERPLVTVS
 SENTIRET HIBERNA SVB APERTO IOVE FRIGORA, NEC TIMERET;
 DEO ITA PLENVS, ET SATVR,
 VT SEX ALIQVANDO DIERVM CONTINENTEM FERRET ESVRIEM, NEC SENTIRET.
 LABANTIS IN SEPTEMTRIONE RELIGIONIS OVIVMQVE PASSIM ERRANTIVM
 IDEM PETRVS ET FABER, PASTOR ET INSTAVRATOR:
 QVOD CVRARET, A NOMINE DIDICIT; QVOD ERIGERET, A COGNOMINE MVTAVIT:
 VTROQVE SAT NOTVS, MELIORE TAMEN OMINE GRATIÆ, QVAM NATVRÆ.
 IMIS AC SVMMIS, POPVLIS ATQVE PRINCIPIBVS, EXPETITVS ET CARVS,
 NVLLI BONO OBFVIT, QVIA SVI DEMISSIONE DEPRESSVS:
 NVLLI MALO NON PROFVIT, QVIA DEI VIRTVTE SVBLIMIS.
 TAM INNOCENS VIR IN AVLA, QVAM PVER IN CAVLA;
 VTROBIQVE CASTVS ET CONTINENS,
 HIC VOTO, ILLIC STVDIO;
 HIC SVAVI AMORE DEI, ILLIC TIMORE ROBVS TO.
 AB VTRAQVE GERMANIA PROFLIGAVIT HÆRETICOS,
 IN LVSTITANIA ET HISPANIA CATHOLICOS CONFIRMAVIT.

VBIQVE ET SOCIOS IGNATIO ET MILITES ECCLESIAE PEPERIT,
 VTRISQVE DOMOS ET RELIGIOSA STIPENDIA PROCVRAVIT.
 NON SEMEL EXPETITVS A TRIDENTINO THEOLOGVS,
 VOCE PROMPTVS ET MANV,
 DOCENDO PRVDENS, AGENDO FORTIS,
 VALENS ANIMO, ÆGER CORPORE,
 SVSCEPTIS PRO RELIGIONE LABORIBVS NON CESSIT, SED SVCCVBVIT;
 LONGIORI VITA DIGNVS, NISI DIGNVM ÆTERNA SVPERICENS VISSSENT.
 INCOMMUNDA TEMPESTATE, VALETVDINE INFIRMA,
 ITINERIBVS ET MAXIMIS ET APOSTOLICIS,
 MEDIA EX HISPANIA EVOCATVS AB IGNATIO ROMAM,
 INDE A DEO INVITATVS AD CÆLVN,
 DETRITIS AGENDO VIRIBVS, PATI PRO FIDE VOLVIT, AVT MORI.
 KAL. AVG. ANNO M.D.XLV. ROMÆ, IN RELIGIONIS ARCE MORTVVS,
 IN EADEM, QVOD HABVERAT MORTALE, DEPOSVIT;
 QVOD IMMORTALE, TRANSSCRIPSIT IN CÆLVN.
 IPSAM SANE APOSTOLICI VIRI ANIMAM,
 QVAM IN FELICI EIVS OBITU BEATAM VIDIT,
 DVDVM SVBMISSIS AD SEPVLCHRVN VOTIS AGNOVIT HISPANIA;
 EAM AD ARAS LOCATI CORPORIS ETIAMNVN IMPLORAT ITALIA;
 EAMDEM HODIEQVE, IN PATRONI SVI CVLTVM PROFVSA VELVT ALLOBROGIA,
 NATALI IN DOMO, INANEM LICET AD TVMVLVN,
 DONIS SVPPPLICHSQVE FREQVENTIBVS VENERATVR.
 TV QVID PRIVATIM FACIAS, EXEMPLO DISCE PVBLICO, ET VALE.

Elogium sepulcrale Iacobi Laines.

MAGNARVM MENTIVN, ET ÆTERNA SPECTANTIVN
 PRÆCEPS EST VITA MORTALIS.
 SEGNITER ARDET QVILENTE CONSVMITVR,
 FLAMMÆ MAIORIS INDICIVM EST CITO MORI.
 QVINQVAGINTA ANNORVM QVANTVLVN TEMPVS EST?
 QVOD QVASI CVRSIM, ET VNO VELVT IMPETV PEREGIT
 IACOBVS LAINES CASTELLANVS.
 DIGNVS ETIAMNVN VIVERE,
 SI ILLO TAM DIV FRVI INFORTVNATA SÆCVLA MERVISSENT.
 VIDENDI IGNATII DESIDERIO
 PARISIOS EX HISPANIA VENIT, VIDIT,
 VICIT SE PRIMVM, DEINDE OMNIA.

SVBTILIS INGENIO, ELOQVENTIA POTENS,
DOCTRINA PRÆSTANS, EXIMIUS SANCTITATE,
CVM VBIQVE SVSPICERETVR AB OMNIBVS,
SE IPSE SEMPER DESPEXIT.

TER PONTIFICIVS IN CONCILIO TRIDENTINO THEOLOGVS,
IBIDEM COACTOS ECCLESIAE PATRES AC IVDICES
SIC VOCE PERORANS ATTONVIT, SIC RATIONE DISPVANS INFLEXIT,
VT VNIVS OMNES AB ORATIONE PENDERENT,
NVLLVS A SENTENTIA DISSIDERET.

SÆPIVS OBLATAS EPISCOPALES ET ARCHIEPISCOPALES INFVLAS
VT INDVERET ADDVCI NVMQVAM POTVIT:

NE PVRPV RAM COGERETVR ADMITTERE,
A PAYLO IV. PONT. MAX. LACRYMIS EXORAVIT.

VNIVERSÆ SOCIETATI POST IGNATIVM PRÆESSE COMPVLSVS,
NE TOTI, QVOD AGEBATVR, ECCLESIAE PRÆSIDERET,
E SACRO CONCLAVI PROFVGVS, IMPETRAVIT,

CONTRA INSIDIANTES MAGNIS ANIMIS ET VIRTVTIBVS DIGNITATES SIC ARMATVS,
VT IAM TVM (QVOD SIBI DE IACOBO PROMITTEBAT IGNATIVS)
SOCIETAS IESV, NON AMBIRE HONORES, SED FVGERE COGNOSCERETVR.
ROMAM A TRIDENTINO REDVX ANNO M. D. LXVI.

VIRIBVS NON ANIMO FRACTVS,
PIETATIS ET DOCTRINÆ STUDIO NON ÆTATE DEFECTVS,
POST TANTA PRO RELIGIONE CERTAMINA,
TANDEM MORTE VICTVS NON EXINCTVS
AD XIV. KAL. FEB. HIC SITVS EST,
ET INFRA EVM HVMANA OMNIA, QVÆ VIRTUTE CONTEMPSIT.

SVBLATVM PATREM CVM GEMITV ROMA EXTVLIT,
DOCTOREM EREPTVM CVM LACRYMIS ECCLESIA REQVISIVIT,
PATRONVM VTRAQVE NON PERDIDIT, SED INVENIT.

HVNC AD TVMVLVM STA
QVI DIGNITATES AMBIS ET COLIS.
HONORVM OMNIVM HÆC META EST;
QVAM QVI ATTIGIT, AMBIRE NIL POTEST.

Elogium sepulcrale Claudij Iaij.

NON HVNC AD TVMVLVM VLLVS OFFENDET;
SÔLO ÆQVVS ET PLANVS EST.

C L A V D I V S I A I V S

IN QVO VT ESSENT SVMMA OMNIA,
NIHIL INSOLENS, NIHIL ARROGANS, NIHIL ELATVM FVIT,
H. S. E.

GENEVA ORIVNDVS, FONS ILLIMIS E COENO,
ALIVD NIHIL A PATRIA TRAXIT ORIGINE
QVAM HÆRESVM NOVISSE COLLVVIEM, ET ODISSE.
HAVSIT DOCTRINAM RARAM A PARISIENSI SCHOLA,
RARIOREM AB IGNATIO SANCTITATEM.
A QVO SACRÆ IESV SOCIETATI MILES ADSCRIPTVS,
IN SALISBVRGENSI, TRIDENTINO, ALISQVE CONCILIIS
APVD HVMANARVM RERVVM DIVINARVMQVE POTENTES
AVCTORITATE VALENS ET GRATIA,
CVM INGENTI CATHOLICÆ, AC PRÆSERTIM GERMANÆ, FIDEI BONO
ITA SE GESSIT, VT NVTANTIS ECCLESIAE PATRONVS, PATER, APOSTOLVS
ETIAM VVLGO MERVERIT APPELLARI.
ANIMO PLACIDVS, ORE IVCVNDVS,
MORIBVS INNOCENS, SVAVIS INGENIO,
POTENS OPERE ET SERMONE, NON HOMO SED ANGELVS HABEBATVR.
IN SCHOLASTICIS CONGRESSIBVS,
SIVE CVM RECTE EVNTES DIRIGERET, SEV CVM REVOCARET ERRANTES,
VTROBIQVE SVAVIS ET FORTIS,
SIC OMNIVM FERIEBAT INTELLECTVM,
NVLLIVS VT LÆDERET VOLVNTATEM.
ILLVM, MISSIS, ETIAM AD PONTIFICEM, LEGATIONIBVS
DOCTOREM SCHOLÆ, ORATOREM RESPVBLICÆ,
CONCILIA IVDICEM, AVLÆ CONSVLEM,
VNVM SINGVLI DARI SIBI CONCERTATIONE MAXIMA CONTENDEBANT:
CVM EXPETERETVR VNVS AB OMNIBVS,
NIHIL IPSE NISI SALVTEM OMNIVM A SINGVLIS EXPETEBAT.
PRINCIPVM FREQVENS VSVS MODESTIAM VIRI NON ABSTVLIT, SED SACRAVIT.
EX RELIGIOSA SOCIORVM PAVPERTATE INTER PVRPVRATOS IPSE PANNOSVS,
EX SQVALLORE NOSOCOMIORVM ET CARCERVVM SORDIDATVS INTER ILLVSTRES
VBIQVE SVA SE VIRTVTE INVOLVENS,
INTER OMNES HOC MAIOR ET MELIOR QVO MINOR ET VILIOR APPAREBAT.

TERGESTINAS INFVLAS
 A ROMANO REGE FERDINANDO CONSTANter INGESTAS
 IPSO REGE CONSTANTIOR RECVSAVIT:
 SEMPER ALIAS AMOENVS ET HILARIS,
 CVM DE CONFERENDO IN EVM EPISCOPALI MVNERE
 REX CVM PONTIFICE CONSPIRARET,
 VVLTV SIMVL ET ANIMO SVSPENSVS AC MOERENS,
 QVASI NON CONFERRI HONOREM SIBI,
 SED VITAM AC VIRTVTVM ERIPI CENSVISSET.
 TANDEM. INTER ASPERRIMAS ECCLESIAE DIFFICVLTATES
 MVLTIPlici VARIETATE LABORVM
 NON MORBO FRACTVS,
 AC POTIVS CONTINENTI STVDIO ET VIRTVTE CONSVMPTVS,
 ANNO M. D. LII. OCTAVO IDVS AVGVSTAS
 VIENNÆ IN AVSTRIA HINC MIGRAVIT IN CÆLVM;
 APVD SVMMOS, MEDIOS, INFIMOS, ILLVSTRIS OPINIONE SANCTITATIS,
 OMNIBVS ÆQVE SALVTARIS ET CARVS.
 SENSIT VIENNENSIS ET INGOLSTADIENSIS ACADEMIA
 SVBDVCTVM SIBI ORACVLVM SAPIENTIAE, ET VIRTVTIS EXEMPLVM;
 EREPTVM DEFENSOREM DESIDERAVIT ECCLESIA;
 PATRONVM PERDITVM GERMANIA DEPLORAVIT;
 CVM INDE TVRCA, SVBACTA PROPE PANNONIA, IMPERII FINIBVS IMMINERET,
 HINC GRASSARENTVR HÆRETICI,
 VNDIQVE ET VBIQVE BELLA CVM EXTERNA TVM INTESTINA CONSVRGERENT,
 TANTORVM MALORVM NON LEVE SOLATIVM
 RERV M ÆQVISSIMVS ARBITER,
 OFFENSVS OB DELICTA MORTALIVM,
 DENEGAVIT.
 TANTI VIRI QVOD MORI POTVIT, HIC OBIIT;
 QVOD MORI NON POTVIT, HINC ABIVIT.
 HABET GERMANIA DEPOSITVM MORTVI,
 HABET ECCLESIA PATROCINIVM IMMORTALIS.

Elogium sepulcrale Paschasij Broëti.

NEC ATRATVM ESSE, NEC INCRVSTATVM DECET

HVNC TVMVLVM,

Q V O

PASCHASII BROETI

CANDIDA ET SINCERA SIMPLICITAS CONTINETVR

IN AGRO CAMERACENSI NATVS,

PARISIIS EDVCATVS IN LITTERIS, IBIDEM AGGREGATVS IGNATIO;

GALLIÆ TOT NOMINIBVS OBSTRICTVS,

QVANTVMVIS ALIO VOCARETVR ET DESTINARETVR A PLVRIBVS;

GALLIÆ POTIVS QVAM ALTERI ET VIVVS ET MORTVVS DEBEBATVR.

ERAT EI IN ORÉ SERENA SEMPER HILARITAS,

NISI CVM EAM OBNVBILARENT LACRYMÆ VI PIETATIS EXPRESSÆ.

ERAT IN MORIBVS APERTA SINCERITAS,

ANIMORVM SVAVE ILLIGIVM, ET AMABILE MVNIMENTVM.

NEC DEERAT ACTIONIBVS EIVS CANDORI MISTA PRVDENTIA,

QVÆ SIMPLICITATEM NON PERDERET, SED ARMARET;

VNDE AB IGNATIO HABITVS ET NOMINATVS EST ANGELVS,

INGENVITATE MORVM ADMIRABILI, ET AMABILI SINCERITATE NATVRÆ.

MISSVS IN HIBERNIAM A PONTIFICE NVNTIVS,

PATRIARCHA IN ÆTHIOPIAM DESIGNATVS:

CONFORMATIONE CORPÖRIS, SANCTITATE MENTIS,

EXPERIENTIA RERV, SCIENTIA LITTERARVM

AB IGNATIO APTVS PRÆ OMNIBVS IVDICATVS,

QVI TANTA DISSIDENTIS PER AFRICAM ECCLESIE MVNIA SVSTINERET.

SVSTINUIT PRÆPARATIONE MENTIS ET CORPÖRIS,

OSTENTATIONE PROCVL ET GLORIA,

ONERIS AVIDVS, HONORIS IMPATIENS.

INCREDIBILI FÉLICITATE ADITVM SOCIETATI FECIT IN FRANCIAM:

AD QVAMCVMQVE REM MANVS ADMOVIT,

OPERAM IN EA SVAM MIRABILITER APPROBAVIT:

DONEC SÆVIENTE LVE PER GALLIAS

INTER OCTOGINTA HOMINVM MILLIA,

QVÆ LVTETIÆ-PARISIÖRVM PESTIS ABSVMP SIT,

IPSE, NE SVOS DESERERET, SÄCRO DEMVM CORREPTVS IGNE,

ANNO M. D. LXII. VIII. KAL. OCTOB.

CECIDIT EXTREMÆ VICTIMA CHARITATI;

AMORIS, NISI HÆC OSSA SVPPETERENT, HOLOCAVSTVM.

Elogium

Elogium sepulcrale Alfonſi Salmeronis.

ALFONSVS SALMERON

TOLETANVS

INTER PRIMOS IGNATHI SOCIOS, SOCIETATIS IESV DECEMVIROS;
 IUNIOR OMNIUM PVERILE NIHIL GESSIT;
 NISI CVM FUIT AVT PARENDEM SIMPLICITER,
 AVT EVNDVM, QVO PATER IVSSERAT, CONFIDENTER;
 CETERA VIRVM VBIQVE SE PRÆBUIT,
 INVICTVM ANIMO, DOCTRINA FORTEM, VIRTUTE CONSTANTEM,
 SIVE CVM DVCENDVM INFIDEI HOSTES IMPAVIDE,
 SIVE CVM STANDVM PRO ECCLESIA GENEROSE.
 SÆPIVS IN TRIDENTINO PRO APOSTOLICA SEDE THEOLOGVS
 SENTENTIAM PRIMVS DIXIT.
 BIS IN GALLIAM ET HIBERNIAM A PAVLO III. PRO RELIGIONE LEGATVS;
 CVM CARDINALIBVS, PISANÓ IN BELGIUM, LIPOMANNO IN POLONIAM
 A PAVLO IV. DESTINATVS.
 VBIQVE PRO DEO ET VIRTUTE TANTA GESSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE SCRIBERE;
 TANTA SCRIPSIT, VT NIL SIMVL POTVISSE GERERE VIDERETVR.
 VNVS PAR VTRIQVE MVNERI,
 HÆRESES ET IMPIETATEM
 EXPVNxit STYLO, VOCE PERSTRINXIT;
 VTROBQVE POTENS ET VEHEMENS:
 ADEO VT QVOTIES ILLO SCRIBERET, AVGVSTINVS;
 HAC VERO CVM DICERET, CHRYSOSTOMVS CENSERETVR.
 ORATOR IN VRBE PONTIFICIVS;
 DIVINI VERBI PRO VENETA ET NEAPOLITANA CONCIONE RELIGIOSVS INTERPRES;
 LICET APOSTOLICA LIBERTATE OMNIUM DELICTA
 NON TAM VOCE QVAM SPIRITV ET VIRTUTE PERSTRINGERET;
 OMNIUM TAMEN ET ANIMOS IN SE ET PROPENSA STVDIA RAPIEBAT;
 EVM CEV LAPSVS CÆLO HOMINEM,
 INTENTO IN PRODEVNTEM DIGITO ETIAM PARVVLII DESIGNABANT:
 ADMVRMVRABANT ILLI FEMINÆ, APPLAVDEBANT VIRI,
 VNVM VENERABANTVR VNIVERSI:
 IPSE SVI SE CONTEMPTV INVOLVENS,
 NE PERSTRINGERETVR AVRA TAM VANA, EXIRE IN PVBLICVM NOLEBAT;
 MINVS EVM CERTE HÆC OMNIA,
 QVAM ATTICVM ORATOREM MVRMVR FERENTIS AQVAM MVLIERCVLÆ,
 DELECTABANT;

HIC INANEM TINNITVM SONANTIS ELOQVENTIÆ,
 ILLE APOSTOLICVM SONVM EFFICACIS AC FRVCTVOSÆ SAPIENTIÆ VĒNABATVR:
 QVA ETIAM NON RARO PERFECTVM EST,
 VT PROBROSA MVLIERVN NVDTAS INSPERSA PRIMVM LACRYMIS
 DECENTIVS TEGERĒTVR,
 ET HÆRETICORVM IN FIDE LICENTIA SEVERISSIMIS PERSTRICTA LEGIBVS
 EXSVLARE COGERETVR.
 NEAPOLITANÆ PROVINCIÆ,
 QVIN ET VNIVERSÆ PER ITALIAM ET SICILIAM SOCIETATI,
 GENERALIS VICE PRÆPOSITI CVM PRÆFVISSET,
 ANNO LXXXV. SÆCVLI XV. ÆTATIS VNDESEPTVAGESIMO
 DOCTISSIMIS IVXTA AC SANCTISSIMIS IN EVANGELIVM COMMENTATIONIBVS
 NEAPOLI IMMORTVVS,
 POSTEROS, QVOS VOCE NON POTVIT, STYLŌ INCITAVIT AD VIRTVTVM.
 TANTVM VIRVM, ET CVM EO SCVTVM FIDEI, MALLEVMQVE PERFIDIÆ,
 CAPIT HIC TVMVLVS.
 ITA CENSIT, ITA PROFESSA PALAM EST HIS IN EXSEQVIVS MOESTA PARTHENOPE,
 GRAVIVS LATVRA DAMNVN SVVM,
 NISI QVEM EREPTVM QVERITVR, IN MEMORIA ET VENERATIONE RETINERET.

Elogium sepulcrale Simonis Rodericij.

INDIAE DEBITVM
 SED LVSITANIAE RESERVATVM
 SIMONIS RODERICII
 OLISIPONENSIS
 MORTALE DEPOSITVM HIC IACET.

OLIM INTER PRIMOS ADIVNCTVS IGNATIO,
 CVM EVNTES IN ITALIAM SOCIOS ALACRITER SEQVERETVR:
 GRAVI IMPEDITVS VLCERE DESTITVTVS FVISSET A SVIS,
 NISI PRODIGIO REPENTE SANATVS, DEOQVE FRETVS AC POTENS,
 PRÆIRE QVAM SEQVI AD ARDVA MALVISSET.
 ROGANTE IOANNE, IMPERANTE PAVLO, VTROQVE TERTIO,
 ILLO LVSITANIAE REGE, HOC PONTIFICE MAXIMO,
 GEMINO ET VINDICE FIDEI, ET SOCIETATIS MINIMÆ DEFENSORE,
 PROPAGANDÆ CAVSSA RELIGIONIS IN ORIENTALES INDIAS AB IGNATIO MISSVS
 EXPEDITIONIS TAM ARDVÆ COMMILITONEM HABVIT
 FRANCISCVM XAVERIVM:

DIGNVS

DIGNVS, ROMA IVDICE, QVI ORIENTIS TANTO LVMINI
IN VIAM TAM INVIAM PRÆLV CERET.

OLISIPONEM ERGO DELATVS,

IN LVCE VRBIS CLARISSIMÆ ET AVLÆ REGIÆ SPLENDORE PERPETVO,
IPSE TAMEN PER SVI DEMISSIONEM SEMPER OBSCVRVS,
SOCIO ET ADIVTORE XAVERIO ITA SE GESSIT,

VT RAPTI IN ADMIRATIONEM HOMINVM TANTORVM REGES ET POPVLI
PASSIM ILLOS, NEC OTIOSE, APOSTOLOS NOMINARENT,

TANTO TAM PRÆCLARÆ VIRTVTIS ENCOMIO
IN NOMEN POSTERORVM APPELLATIONEMQVE PERPETVAM DERIVATO.

INDIAM ERGO SPECTABAT, ET INDIAE VTERQVE HIC APOSTOLVS DEBEBATVR.

ET SANE NON VNVM INDIA XAVERIVM IAM HABERET,
NISI RELVCTANTEM LICET, ET CVM ILLO SVPERARE MARIA CVPIENTEM SIMONEM,
SIBI, ETIAM PRÆ XAVERIO, COMMODVM LVSITANIA TENVISSET.

HAC SPE FRVSTRATVS INEVNDI PRO FIDE CERTAMINIS,
OCCASIONEM TAMEN AGENDI ET PATIENDI FORTIA NON AMISIT.

IVBENTE REGE, PERMITTENTE IGNATIO,
COACTVS ESSE LVSITANO PRINCIPI QVOD FVERAT ARISTOTELES ALEXANDRO,

NON MINVS PERICVLOSE OMNIVM GRATIA
QVAM PAVCORVM INVIDIA LABORAVIT;

TANTO CLARIOR APVD OMNES,
QVANTO IN VTRAQVE FORTVNA INVENTVS EST FVISSE CONSTANTIOR.
TANDEM CVM ET SOCIETATEM LVSITANIAE, ET LVSITANIAM SOCIETATI

MVTVIS DEVINXISSET OBSEQUIIS;

PRIVATIS REBVS ET PVBLICIS

PRO CATHOLICO EVROPÆ ET INDIAE BONO PRVDENTER DISPOSITIS,

EXTRA INDIAM, QVAM SEMPER AMAVIT,

EXTRA ÆTHIOPIAM, BRASILIAM, CETERASQVE TERRAS VLTIMAS,

QVO SÆPIVS EX AVLA MEDITATVS EST FVGAM,

EXTRA ICTVM SPEMQVE MARTYRII, QVOD IMPENSE QVÆSIVIT,

ANNO M. D. LXXIX.

IPSO, POSTQVAM SECVTVS IGNATIVM, QVADRAGESIMO QVINTO,

APOSTOLVS IN PATRIA, MILES IN VMBRA,

QVI ALIBI VIOLENTA MALVIT, NATVRALI MORTE DECESSIT.

DEO SIC VISVM:

CVIVS PROVIDENTIAE VTROBIQVE PROMPTVM EST

IBI ILLVSTRARE NATVRAM, HIC OCCVLTARE VIRTVTEM.

Elogium sepulcrale Ioannis Codurij.

I O A N N E S C O D V R I V S,

QVI PRIMOS INTER IGNATHI SOCIOS SOCIETATEM AVXIT IN TERRIS,
PRIMVS INTER EOS SOCIETATEM PROPAGAVIT IN CÆLIS.

EODEM ILLE DIE CVM NASCENTE MAGNO IOANNE
NATVS APVD ALLOBROGES, ET CONSECRATVS SACERDOS;
EODEM CVM MORIENTE MORTVVS, ANNO M. D. XLI.
IOANNI PAR ANNIS, A IOANNE MORIBVS NON ALIENVS
QVI VIXERAT ITA SIMILIS,
MIRVM SI NON CONDITIONE SIMILI MORERETVR.

MORTVVS EST PROPEMODVM MELIORI:
CÆLVM QVOD SANCTISSIMO PATRIARCHÆ STATIM A MORTE NON PATVIT,
FVIT HVIC VIXDVM MORTVO RESERVATVM.

IOANNES ILLE IESV PRÆSENTIAM
FESTIVIS IN VTERO MATRIS ASSVLTIBVS TESTABATVR
QVASI IAM TVM SOLVI VELLE A CORPORE, ET ESSE CVM CHRISTO;
IOANNES HIC, EDITIS POST IGNATIVM VOTIS SOLENNIBVS,
SIC EFFEREBATVR ANIMO, SIC CORDE EMICABAT ET CORPORE,
VT PRÆSAGIRE IAM TVM ET AMBIRE EAMDEM IESV PRÆSENTIAM VIDERETVR
DEO PER RELIGIOSA VOTA CONSTRICTVS, SOLVI CVPIEBAT A CORPORE;
ET SOLVTVS EST.

FLESSENT REPTVM SOCH, NISI FLERI VETVISSET IGNATIVS
QVEM, ABSENS LICET, ET OBITÆ MORTIS IGNARVS,
CÆLO ILLATVM VIDERAT.

VOS NEC LACRYMAS DATE CORPORI, NEC ANIMO SVSPIRIA PRÆPARATE.
FLOS CÆLO RECEPTVS NEC AFFLARI AVRA POSTVLAT, NEC RORE FOVERI.
IOANNIS CODVRII CORPVS INNOCENS, CASTVS ANIMVS,
ILLVD CÆLO DEBITVM, HIC RECEPTVS,
NEC PVRGARI DEBET LACRYMIS, NEC SVSPIRIIS ADIVVARI.

Elogium sepulcræ Nicolai Bobadillæ.

PRIMORVM IGNATII COMITVM

IN MORTALI VITA VLTIMVS, IN OPERE APOSTOLICO NON POSTREMVS

NICOLAVS BOBADILLA,

LABORIS TAM DIVTVRNI PRÆMIUM HABVIT,

LAVRETI AD ÆDES ARASQVE VIRGINEAS

VESPERTINAM QVASI VICTIMAM POSSE QVIESCERE.

IN INDIAM, ETIAM ANTE XAVERIVM, AB IGNATIO DESTINATVS;

SED MORBO PERTINACE PROHIBITVS,

IN PLVRIBVS PROVINCIIS, ITALIA PRÆSERTIM ET GERMANIA,

PRO DEO ET RELIGIONE MILITAVIT;

NEC INDIA ILLI IN EVROPA DEFVIT, QVAM IN EVROPA SEMPER OPTAVIT.

DE MODO ASSERENDÆ FIDEI CVM APOSTOLICIS SÆPE NVNTIIS,

QVANDOQVE CVM REGE FERDINANDO ET CAROLO IMPERATORE,

IN PVBLICIS PRIVATISQVE CONGRESSIBVS APOSTOLICA CVM LIBERTATE TRACTAVIT.

HÆRETICORVM OMNIUM HOSTIS ACERRIMVS, VICTOR ETIAM ALIQVORVM;

DIGNVS QVEM DATIS AD EVM LITTERIS IPSE PONTIFEX

AVDENTEM ET ARDENTEM CAVSSA FIDEI VEHEMENTIVS INFLAMMARET.

FERREVM OS PROTESTANTIVM RETVNDEBANT

TRIDENTI PATRES, RATISBONÆ CAROLVS IMPERATOR;

ILLI AVCTORITATE ECCLESIASTICA, HIC BELLICA POTESTATE:

QVIBVS VT BOBADILLA SE IVNGERET, VTRIMQVE ROGABATVR.

INTENTVM IN EXTREMA QVÆQVE HOMINEM

CASTRENSIS NECESSITAS ET SOLITVDO MILITVM

INTERESSE TRIDENTINO PROHIBEBAT.

ITAQVE MINORI SAPIENTIÆ, SED PATIENTIÆ MAIORI COMMENDATIONE,

NON SEMEL VVLNERATOS A CRVENTA PVGNA MILITES

VVLNERATVS ETIAM IPSE, ET PROSTRATVS A PESTE,

STANS TAMEN ET VALENS,

NATVRALI ET SACRAMENTALI AVXILIO IVVIT, SVBSIDIO RECREAVIT.

PER SVSCEPTOS DOMI MILITIÆQVE TOT LABORES HOMINI SVMMA PROMERITO

R E X F E R D I N A N D V S

EPISCOPALEM CATHEDRAM, IN QVA GLORIOSE QVIESCERET, OFFEREBAT;

SED ILLE DIGNITATEM AVERSATVS ET GLORIAM,

RE PATIENTER IN HVMILI, QVAM RESIDERE CONSTANTER IN ARDVO, PRÆOPTAVIT;

ASSERENS A DEO SE, NON ADECCLESIASTICI HONORIS AMPLITVDINEM,

SED RELIGIOSÆ PAVPERTATIS ANGVSTIAS, ESSE VOCATVM.

TANDEM ANNIS, NON ANIMIS; ÆTATE, NON VIRTUTE, MILES EMERITVS,

ET A IESV IMPERATORE SVO RVDE DONATVS,

IN FAMILIAM ET CLIENTELAM SVSCEPTVS A VIRGINE,

ANNO M. D. XC. IX. KAL. OCT.

LAVRETANAS AD ÆDES EODEM PROPE LOCO MORTALEM VITAM POSVIT,

VBI ILLAM DEI FILIVS ADOPTAVIT.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

P A R Æ N E S I S
A D A R D V A S M I S S I O N E S
I N T E R B A R B A R O S S V S C I P I E N D A S.

Illustres Heroum animæ, quos torquet Auerno
 Oceanum Gangemque Ultra Solisque labores
 Firmatum imperium tot iam labentibus annis,
 Pergite, quò vos ardor agit; patriaque relicta
 Immemores, toto diuisis aquore terris
 Ad populos penetrare, ereptoque addite calo.
 Pergite, iam calcata Via est. Vocat amula virtus
 Maiorum, & mentem stimulis non segnibus urget,
 Increpatque moras. Cur non per saxa sequamur,
 Per scopulos, siluasque atras, pelagique furores,
 Vrgentem intrepidè, & Ditem contra arma mouentem
 Xauerium ante omnes? Illum non vasta morantur
 Æquora, non quamquam elisis tremat arduus aether
 Ignibus, horrendumque tonent Aquilonibus undæ.
 Cernite, quæ Brasilos Titan vicinior urget,
 Assuetos hominum membris & sanguine pasci,
 Anchetam ignotâ CHRISTO tellure trophæa
 Figentem, frendente Erebo: ruit ille per arcus
 Feruidus, ignotisque madentia tela venenis;
 Virtutem atque ostenta Dei, mentemque animumque
 Omnia Xauerio similis. Testabitur Ormus
 Sole sub ardenti Barzæum ac pondere rerum
 Pæne fatiscentem. Positâ hinc formidine leti,
 Securusque sui, Sinarum claustra reuellit
 Riccius, attonitasque canit noua sacra per vrbes.
 Nec minor insurgens animis Trigaultius: illum
 Ignotas complexum animo vel nomine gentes,
 Sanctus agit terras calor & maria omnia circum.
 Nam quid Siluëriam, aut te maxime Spinola, dicam,
 Ambos maiorum titulis, virtutibus ambos
 Illustres, quos letum ambos illustrius ornat?
 Mastrillum versate animo, tacitisque recurrant
 Pectoribus tormenta: sacro madefacta cruore
 Feruet adhuc Iaponum tellus, & gleba laborum
 Conscia centeno promittit fenore messem.
 Cur aliquem in patriâ consumat pigra senectus
 Otia ducentem? & Stygio quem armarit Auerno
 Terribilem, cui tela Deus viresque ministrat,

Occupet (heu!) nudum spoliis ignobile letum?
 Non benè firma ratis vacuâ requiescit in algâ;
 Turpe, iugum fugiens taurus piger: exuat arma
 Miles iners, medioque timens se immittere Marti.
 At non segnis agit, nec seuit molliter Orcus;
 Quà lustrat Iapones alternâ lampade Titan
 Exoriens, quaque occiduo rubet aureus orbe,
 Perfidus insultat calo, & ruit omnia, nostris
 Accumulans sua lucra moris: rapiuntur ad umbras
 Quot solem aspiciunt animæ, aspectumque relinquunt:
 Quàm multas Aquilo, si quando victor aquarum
 Egæo incubuit, per littora spargit arenas.
 Credimus hæc? & adhuc segnes toleramus iniquum
 Regnatorem orbis, spretique opprobria CHRISTI?
 Ergo ingens Diti imperium, terrasque per omnes
 Stent veneranda auro, puroque è marmore signa?
 Mille foci caleant, & mille altaria fument?
 Interea magnus latè Deus exsulet, illo
 Quod posuit firmatque solo: spoliisque superbus
 Sese Erebus iactet pretio morientis IESV?
 Ipse suâ nostras signarit imagine mentes
 Omnipotens: inque humanos se fuderit artus?
 Fleuerit? & pretiosam animam proiecerit inter
 Terramque & calum medius, turpi cruce pendens?
 O melius! si quem non duro in pectore tangit
 Aut clades miserorum, aut læsi iniuria CHRISTI,
 Arma ferat contrâ, Ditemque extrema minantem
 Vi multâ inuadens tractas ad Tartara mentes
 Frendenti eripiat, cognatisque asserat astris.
 Addet amor CHRISTVSque animos; totaque per æquor
 Æoliâ insurgens, habitataque tigribus antra
 Ridentem ducet discrimina. dulce periculum est,
 Calo delapsas & agentes pectora flammæ,
 Flammarumque sequi auctorem. sic obuius ipsis
 Tigribus intrepidus pharetrâque potentibus Indis
 Ibis, & optabis mortem pro laude pacisci.
 Insurgat licet armatumque effundat Aucraum
 Dux Erebi, adducatque omnes in prælia Reges,
 Regibus, & totâ maior stabis Styge. Tantum,
 O! tantum audendum, & totâ spe, pectore toto,
 CHRISTO incumbendum est. Nec enim quos auctor IESVS,
 Indorumque salus, caris auellit amicis;
 Quos non dulcis amor patriæ, lacrymæque suorum,
 Non infusa super pallenti corpore mater
 Detinuere; usquam sine curâ & numine Diuum
 Desertos errare putes: rate vectus eadem
 Vela Deus Superique regunt, per transstra forosque

*Ætheræ volant mentes, Zephyrosque ministrant.
 Igne licet tonet usque polus, tonet Æolus Euris,
 Vorticibus crebris circumgemat acta carina,
 Equoraque horrendum scopulis illisa reclament;
 Tu Boreæ calique minas, pelagique furores,
 Virtute exsuperans, CHRISTO duce, & auspice CHRISTO,
 In se collectæ mirabere gaudia mentis.
 Nec minùs ardenti si quando in pulvere plantas,
 Arentesque siti fauces sol proximus uret;
 Et vix poma famem, crudaque in montibus herba
 Quæsitæque diu ieiunia dura lenabunt;
 Quando saxa super recubanti grandinis horror
 Excutiet serò demissam in pectora noctem;
 CHRISTI aderit numen. tunc illa recondita mentem
 Gaudia mulcebunt, & paucis nota voluptas.
 Quòd si barbaricâ Rex maiestate timendus
 Innocuo insultet, furiisque agitatus iniquis
 Stet contrâ; excelsâ contemnes mente furores.
 Ille autem rabie tumidus, vincique frementem
 Exacuens animum, totusque in imagine pœna
 Mente hærens, ferrumque, ignesque, rotasque parabit.
 Tum verò ingenti tacitam dulcedine mentem
 Inuoluet, totusque animo se infundet olympus.
 Fortiter & ingulum, nudataque pectora ferro
 Subijcies, pulchroque ardebis mortis amore.
 Ergo agedum, si quem propius pulcherrima tangunt
 Exempla Heroum, si quem ferit ossibus imis
 Læsus honor CHRISTI, fœdum depone timorem:
 Neu cupias miserorum animis præferre parentum
 Lentus adhuc lacrymas: nec morbum & inutile pondus
 Exspectes senij natali inglorius urbe.
 Nondum inter scopulos, & inhospita lustra ferarum
 Obseruata legis Patrum vestigia? nondum
 Ire per obstantes rupes, & sole perustas
 Impetus est, calidaque pedes immergere arenâ?
 O me quis Brasilos inter Iaponasve remotos,
 Implicitas errore animas, & nocte profundâ,
 Ardentem sistat medium? quis per mare magnum
 Nulla recusantem discrimina, nulla timentem,
 Pegasus aut volucer rapiat Notus? O ubi CHRISTI
 Sanguine lustrata mentes, nunc victima Diti!
 O ubi tædia mille, catenatique labores,
 Quos ferro aut inflicta rotis mors pulchra rependit!
 Ecquis erit iuuenum, sacro qui tactus amore
 Ardeat irato mecum se credere ponto,
 Exuiasque Erebi, caloque locanda trophæa
 Virtutum sperare, & partam sanguine laurum?*

Felices!

*Felices ! si quos patriâ tellure negato
 Barbaricus leto dederit furor ! ô malè numquam
 Ista etiam multo mercamur fata labore !
 O dulces plagæ ! felicia vulnera , magnis
 Sape viris totum frustra quæsitâ per orbem !
 Fortiter ite viri , vitæque offerte periclis
 Contemptorem animum : vocat alto ex æthere CHRISTVS,
 Et palmam ostentat , lemniscatasque coronas.*

ECCLESIA IN EVROPA

GRAVITER OPPVGNATA

OPEM SIBI AB IGNATIO FERRI POSTVLAT.

Q*Uæ terra , vel quis portus inhospitâ
 Tellure clausus , quis tabulas sinus
 Jam iam fatifcentis carinæ
 Excipiet , leue pondus undarum,
 Et turbulenti ludibrium maris
 Factas ? Perimus , viximus , ilicet ;
 Iam lugubrem sonare lessum , ac
 Tanarios crocitare coruos
 Canesque raucis , credite , faucibus
 Admurmurantes audio. Vicimus :
 Omnes iò acclament : Simonis
 Illa ratis , ratis illa nullis
 Frangenda sacris , iam latus obtulit
 Patetque plagis. Obruat , obruat
 Fatale lignum , stare quisquis
 Tartareo sua iura regi
 Fidelis optat. Dic age desides
 Distende pennas , Nox furialium
 Fecunda monstrorum parens ; &
 Astra , polumque , diemque , & omnia
 Vnumque , fractis quod miseros solet
 Seruare rebus , consilium eripe :
 Gaudent tenebris monstra , noctem
 Error amat , refugitque lucem.
 Discede tellus , pande adamantinas
 Fores opaci Ianitor atrij,
 Trinoque per vastos latratu
 Bella cie furibunda campos.
 Vides vt omnis impatiens moræ,
 In arma cæco proruat impete,
 Quam nuper in cladem ac supremam
 Perniciem populorum , & orbis,*

Effudit umbris tristè gementibus
 Prolem nefandam Tisiphone, suum
 Mirata partum, & nequiores
 Letiferà sobolem parente.
 Ergo auspiciatis alitibus veni
 Matris cruenta nate ferocior,
 Luthere, proiectoque sacro
 Quo caput abdideras amictu,
 Attolle cristas miles, & arduos
 Assurge in ausus. Cernis ut aureo
 Throno reclinatus, minaci
 Cuncta supercilio gubernet
 Rector Sacrorum Maximus Optimus?
 Quin & Beatum Romulidæ Patrem
 Dixere. Prò pudor! decoris
 Nominibus titulisque vulgus
 Sic imperitum ducitur. At satis
 Lusum superque est: Tu triplici caput
 Auro coronatos labanti
 Pontifices solio reuella.
 Te ponè, tadam sanguineâ manu
 Atram coruscans, impavido gradu
 Sequetur, & delubra, & ades,
 Et veterum monumenta Diuum,
 Arasque ab imis sedibus eruet
 Incestuoso tergora caumate
 Olim notandus, mox Lemana
 Grandis bonos columenque facis.
 Sic fata Monstra. En caca diem rapit
 Nox, consili expers: infremuit mare;
 Armantur umbra; saeva toto
 Classica detonuere ponto.
 Tu qui timendas Oceani minas,
 Et praeliantum iurgia fluctuum,
 Pugnasque ventorum, tumentis
 Stare iubes Domitor profundi,
 Numen verendum, & magne poli Sator;
 Succurre victis, porrige dexteram:
 Promissa posco, naufraganti
 Affer opem, trepidaque puppi
 Succurre: non te pacta refigere
 Jurata quondam, nec facilem decet.
 Mutare mentem, quam perenni
 Cana fides adamante fixit.
 At quod remotis Hesperiae iugis
 Sidus refulsit? quis, pelagi graues
 Inter procellarumque rixas,
 Arma citi, vocat, arma ferte?

Rerúmne falsâ ludor imagine?
 An fortè lapsis auxiliaribus
 Cælo manipulis, in recentem
 Bella moues ruiturus Hydram
 Alcide? an arces & clypeo minax
 Et ense Orion deserit igneas
 Post reppetendas quàm proteruos
 Pressit humi metuendus hostes?
 Agnosco vultus Hesperij Ducis,
 Quem bellicosos nuper in arduâ
 Cætas laceffentem Nauarrâ
 Signa sequi meliora suasisit
 Virtus, amico non sine vulnere.
 Agnosco Voces: scilicet improbam
 Armare pubem, vel fugaces
 Credit adhuc agitare turmas.
 Prælude pugnae Victor, & inclytis
 Signis refulgens nomen amabile
 Euolue IESVM, euolue: sparsisque
 Æquoreum per inane castris,
 Lata imminentis tessera prælij
 IESVS secundo personet æthere.
 Loiola vinces: ter procella
 Ter pauidi ingemuere manes.
 Insigne mæsta præsidium fidei
 Loiola, magnum Cantabriae decus.
 Pugnacis, arcanae refringe
 Regna Stygis, pedicasque capto &
 Frustrâ reluctanti inuice Tartaro.
 Tu bellicosi cornua Saxonis
 Reuelle Victor, tu Lemani
 Stringe sagax rabiem colubri.
 Tu iura Patris certa Quiritium
 Tuere nexu non violabili:
 Tu sceptrâ regalesque mitras
 Pontificum solis repone.
 Deprome tædam Phosphore splendidam
 Scientiarum, nube reconditum
 Cecutienti lumen orbi
 Redde, procul tenebris fugatis.
 Sic illa scavis eruta fluctibus
 Carina Petri, iam pelagi potens,
 Ac tuta ventorum, ad remotos,
 Auspice te, volitabit Indos.

PROPAGATIO SOCIETATIS IESV
P E R
VOCATIONEM VIRORVM ILLVSTRIVM
QVI NOMEN ILLI DEDERVNT.

ODE I.

CUm bellicosus Cantaber è tholo
Suspendit ensem; Non ego lugubri
Defuncta bello, dixit, arma
Degener aut timidus perire
Miles resigno. Me noua buccina,
Me non profani tessera prali
Depescit: & magnos secutus
Auspicio meliore Diuos,
Non indecorus transfuga, gloria
Signis relictis, nil cupientium
Succedo castris; iam futurus
Splendidior sine clade victor,
Quàm si propinquis Gadibus ultimos
Iungam Gelonos, aut Ligèri Tagus
Graues triumphato catenas
Iniiciat, Rhodanoque Batìs.
Exinde quò te quò rapuit tuus,
Loiola, Mauors? Exiguus fuit
Europa limes: nauigarunt
Ad Brasilos Iaponasque bella.
Celoque signum credidimus datum,
Quod tot coactos undique nobiles
Eduxit Heroas, paresque
Difficili pugiles arena.
Absiste vulgus: non humilis venis
Lustrandus ordo, nec popularium
Stirpem recensendam parentum
Uranie celebrare sumpsit.
Non ipse, quamquam per freta Thessalæ
Florem iuuentæ traxit, & igneos
Sopire coniuratus angues
Æolio graue vellus auro
Ferox Iason Æmonia procui
Auexit Argo, non Mareotica
Gemmis renidentes & ostro,
Non Agamemnoniæ phalanges,
Tot alta Regum stemmata, tot queant
Exhausta quondam bella capacibus
Iactare ceris, quas sequaces
Circum oleæ fluitantque lauri.

Et ista Martis præmia pars quota
 Præconiorum, quæ tibi pangimus,
 O sanguis Heroum, ô IESV
 Digna phalanx, Superùmque cura?
 Vt cumque casti deficiunt genus
 Illustre mores; credite Cæsares,
 Paruum eminere est. Vos premendo
 Nobilitas, graue pondus, urget.
 Non si Calenas vincula subligent
 Aurata vites, nobilioribus
 Liuebit autumnus racemis:
 Nec phaleris equus & superbo
 Instratus ostro certius aureis
 Metam quadrigis vitat Olympicam
 Victor: nec impexum feroces
 Destituunt animi leonem.
 Magnum eminere est, cum domus, & genus,
 Et quæ nec ipsi fecimus, arduis
 Pensantur ausis. Vna virtus
 Supra apices titulósque Regum est.

Virtute nixum gloria Borgiam
 Supra Calisti culmen, & asperos
 Gemmis Alexandri tiaras,
 Et Carolos Aquilasque vexit.
 Hinc Gothalanum quod tenuit suo
 Pro Rege Regnum, celsaque Gandiæ
 Castella, Lombaieque turres
 Iam propè difficiles videri
 Deo beatus despicit: hinc suo
 Vires, ut olim, sufficit agmini,
 Longos Vitellesco precatas
 Et placidos sine nube soles.
 Regalis illi proximus est puer,
 Ac vota firmat. Quâ genitus domo!
 Quot illa Torquatos, quot olim
 Scipiadas, Deciosque pulchris
 Eduxit armis, Castilionij
 Stantes columnas. Exuias ego
 Curuasque Tuneti secures,
 Et trabeas, Ducibusque signa
 Detracta vidi: vidi ego postibus
 Pendere sacris rostra triremibus
 Erepta, captiuosque currus,
 Et galeas clypeosque centum
 Locis petitos. Ipse dolens pater
 Tot Martialis præmia dexteræ

ODE II. SPECIMEN NO-
 BILITATIS IN BEATO-
 RVM NUMERVM RELATÆ.

Callistus & Alexander ex
 gente Borgiâ.

Aloysij Gonzagæ pater Fer-
 dinandus S. R. I. Princeps,
 Marchio Castilionensis, ad
 expeditionem Tunetanam
 est profectus.

Narratur ostentasse nato;
 Et precibus lacrymas remiscens,
 Per ista, dixit, per generis decus,
 Per spem tuorum, siqua mei subit
 Te cura, si quidquam paternum
 Grande tibi est, miserere gentis,
 Istamque, quæ te degenerem arguat,
 Depone mentem. Non aliter tamen
 Gonzaga se sensit paternis
 Imperiis precibusque flecti,
 Quàm si sonoro murmure fluctuum
 Illisa starent Acroceraunia:
 Aut prisca maiorum trophæa
 Pulchrum abutum remorata liquit,
 Quàm si virili splendidus in togâ
 Pompeius olim prima crepundia
 Mutaret armis, Africanos
 Penè puer meritis triumphos.
 Sic irretorto lumine patriis
 Cessisse fertur Kosika penatibus,
 Fascesque, & Arctoi perosus
 Diuitias strepitumque Regni.
 Non illi auiti stemmatis inclytas
 Efferre ceras. Quisque sibi genus,
 Dignus recenseri beatis
 Ordinibus, patrioque cælo.

Q Vis ille, Diui! quis Viroduniis
 Auulsus aris, sic alacer ruit
 Largumque blandus? quo benigno
 Numine, quo rapitur calore?
 Iamque & peruncti verticis insulas
 Remittit Ultrò: non lituo manus
 Gemmæque fulget: iam reposti
 Carbæsi Tyriique cultus.
 Prò quantus ori depositâ quoque
 Decor tiarâ! quantum animos rapit
 Priuata iam Virtus! ut intus
 Ipse sibi sine teste plaudit,
 Quis Regna & urbes misceat, unice
 Securus! O lux, ô Lotharingiæ
 Sidus coronæ, Godefridi
 Progenies generosa salue.
 Succede paruo sub lare, quem tibi
 Loiola pandit. scilicet illius
 Sinu reclinatus, beatos
 E pateris Superiorum & auro

ODE III. SPECIMEN
NOBILITATIS LOTHAR-
RINGICÆ.

Carolus à Lotharingiâ Epi-
 scopus Virodunensis Societ-
 tatem ingressus, dein Bur-
 degalæ Præpositus domus
 Professæ.

*Libabis haustus: mox ubi te sacris
Garumna castris præpositum audiet,
Arrestus innotetur urnæ,
Et placido fluet unda lapsu.*

F Auete Boij. Non mihi perfidis
Extortâ dextris arma, nec Imperi
Defensa Maestas ad Albin
Carmen erit, domitusque iusto
Mœnus triumpho. Nam quid inertibus
Conflata cernis agmina Boïcos
Contra Leones, Austriasque
Contra Aquilas poterant columbæ?
Me, Boia proles, me rapis, & sacro
Te dicar olim carmine ad Isaram
Stellis & aeterno merentem
Concilio sociasse Diuûm.
Exempla vitæ non tibi dissipto
Petenda Regno. Tu Superum trahis
De stirpe mores: tu beatos
Indigetum cineres auorum
Et ossa tractas: quaque oculos iacis,
Boia recurrunt munera dexterae:
Et ista Guilielmus nepoti
Tecta suo posuisse gaudet.

Q Vem Celtibero nunc ego sanguini
Pæana pangam? quos prius ordiar
Lustrare fastos? quem labori
Turba modum positura nostro?
Vester, Velasco, vester in arduos
Ferox triumphos, sine Equitum mihi
Lubet Magistros, siue gazas
Peruuias, domitosque leto
Cantare Mauros. Quis Venetis procul
Aduentat oris, Hesperia caput
Cinctus coronâ? nosco baccas
Palladias, geminisque gratum
Caput Philippis. Iam sibi dicere
Mendoza leges, iam sibi fœdera
Sancire pacis, ipse Princeps,
Ipse sui sibi caussa Regni.
Audite reges: altior omnibus
Mendoza Regnis imperitat sibi.
Audite Legati: subactis
Nil animo patiens licere
Mendoza Ianum clausit, & aureo
Beatus auro est. Hoc quoque Cordubæ

SPECIMEN NOBILITATIS GERMANICÆ.

Habet Bauaria in insignibus
Leones.

P. Maximilianus Wartenber-
gicus Societatis I E S V.

Sanctos Bauariæ Duces mul-
tos vide apud Raderum in
Bauariâ sanctâ.

Serenissimus Dux Guilielmus
Collegij Monachiensis funda-
tor magnificentissimus.

ODE IV. SPECIMEN NOBILITATIS HISPANICÆ. Nulla hîc fere illustrior domus non aliquem Societati dedit.

Ludouicus Velasco filius Pro-
regis Pertiani.

Ignatius Mendoza Philip-
pi II. & III. apud Venetos
Legatus.

*Mens alta cavit, dum verendum
Purpureum timuisse fertur
Culmen Senatus. Quæ latebræ meos,
Dixit, timores munerint satis?*

O (siquid indulges precanti)

Abde tuo gremio sodalem

*Cohors IESV. Tu Semiramij's
Dicenda turris tutior arcibus,*

*Quam nec Typhæus, nec minaci
Subruat Enceladus tumultu.*

*Hanc Mascaregnæ, consilio & manu,
Texere quondam : Cerdæque fulgidis*

Hanc propter Assisens in armis,

O quoties vigilam sub astris

*Duxisse noctem visus, & abditas
Nudasse fraudes! Silueriam sacer*

Vt hinc reluctantes in hostes

Egit amor, trepidavit omni

Cocytus undâ. Non Agamemnona

Tardo Scamander flumine palluit,

Non Indus æquè, cum tepentes

Mugit Amathius tubarum

Clangor per auras. Ille Phrygum timor,

Et ille Pori : liuida Tanari

Palus, Atlanteique latè

Silueriam tremuere fines.

Quis Paciecos, quis mihi Poncios

Digno Leones pectine concinat?

Quæ vos, Pimentelli, gemella

Sidera, posteritas opacâ

Sub nube condet? Pectora vidimus

Fraterna Belgæ, vidimus aspero

Horrere texto, cum Gradivus

Sulphureum iaculatus imâ

Tellure fulmen, quâ patuit via,

Formidoloso non sine murmure,

Cælumque fumantesque nubes

Increpuit. Dedit ille castris

Valloque labem, Zomæque turbidas

Concussit undas : at Geticus furor

Sic pectus armatum nec illo

Turbine corripuit, nec igni.

Et me Padilli stemmata fulgidis

Corusca Lunis, me rapiunt tuæ

Castilla turres, me Gironi

Prisca domus, geminæque pollens

Toletus Albâ. Nec mihi Ninius,

Gusmanna proles, nec Benavidij

Antonius Corduba, repudiato
Cardinalatu, ita ad B. Ignatium scripsit: Ego cum ad certamen id sustinendum omni caream propugnaculo, Societatem IESV (turris enim fortissima nomen Dom. ni) mihi delegi.

Duo Mascaregnæ Societatis Assistentes, vti & Nicolaus Almazan de la Cerda, qui annis compluribus lecto plerumque non est usus, cilicio semper indutus.

Ill. D. Garcia Pimentellus, filius Comitæ de Benauente, in obsidione Bergensi ad Zomam dissiliente cuniculo, castris in eum impactâ oppressus, dein repertus est asperus accinctus cilicio.

Ingensque Faxardi propago
 Compositis reticenda nervis.
 Nec Figueroæ frondibus abnuam
 Mutare lauros : & mihi præ tuis
 Ribera lymphis Hippocrenes
 Desipiat liquor haustus amne.
 Tunc Sandouallos, tunc & Oforios,
 Magnosque nitar dicere Castrios,
 Crucesque Alarconum coronis
 Populeis hederæque cingam.
 Ibero Virtus, non ego barbaro
 Iniecta per vos vincula Nereo,
 Non Marte debellata dicam
 Americes Asiæque Regna.
 Sunt hæc auorum, sunt, fateor, tuæ
 Trophæa gentis. Vos ego regia
 Mirabor (hic vestri triumphus
 Martis erat) posuisse sceptrâ.

Nunc ô canora Musa potens lyra,
 Natum regendo dic mihi Claudium:
 Confide mecum, quâ virenti
 Antra silent laqueata tophe.
 Hinc obstrepentes quàm iuuat Hadriæ
 Audire fluctus, quâ liquido pede
 Rigare laureto laborat
 Dispositas Aqua Viua scenas!
 Ut illa vitro purior, algidis
 Manat scatebris! Ut fluit utilis
 Ægris, inexpletam tenacis
 Scutientem medicata morbi!
 Certum salubres numen habent aquæ:
 Et ipsa mellis flumina Thyadum
 Educta thyrso, tam suavi
 Terra negat trepidare riuo.
 Non saeuus Auster, non pecus insolens,
 Non ramus altâ lapsus ab arbore
 Turbare lucentes ad imum
 Usque solum potuere lymphas.
 Portenta fontis! seu salientibus
 Ferire venis sidera, seu modò
 Per plana terrarum quieto
 Certus amat properare cursu.
 Siticulosos hinc quoque Maurica
 Rigauit agros: has sterilis bibit
 Salsæthi undas, hei! Rodulphi
 Innocuo tepidas cruore.

ODE V. SPECIMEN NO-
BILITATIS ITALÆ.

Claudius Aquauia, filius Du-
cis Adriæ:

eius candor, & in curandis
animi morbis prudentia,

morum suauitas,

imperturbatus animus,

familiaritas cum Deo in maxi-
mis negotiis.

Rodulphe, fratrem murice, te tuo
 Rubere dicam sanguine pulchrius.
 Non ille fraternum nigrantes
 Detulit ad tumulum cupressos:
 Palmis & ostro, quâ patuit, domum
 Ridere iussit. Quando erit, ut sacro
 Te thure dignentur Quirites,
 Et positis venerentur aris?
 At ô quis imas alipedum sonus
 Compleuit aures? quis radiantium
 Nouo quadrigarum tumultu
 Attonitam stupefecit Urbem?
 Spectatis? an Mars Threïcios agit
 Victor iugales? an roseas fores
 Reclusit, atque ignem vomentes
 Iunxit equos, volucresque Titan
 Urget quadrigas? Aureus undique
 Collucet axis, flectitur aureo
 Temone currus, fulua pictis
 Signa rotis radiisque fulgent.
 Quacumque velox fertur equus, solo
 Insultat auro, paret & aureis
 Spumans lupatis, & rubentes
 Fuscant anhelitibus pyropos.
 Sic nempe magno viuendus impetu
 Gueuara rerum fertur inanum
 Risisse pompas. O Bouini
 Magna domus, memoranda fastis,
 Quis vestra me nunc ducat in atria,
 Donetque, forti quos pede contudit
 Cultus auorum, Ponticique
 Exuuias celebrare muris?
 Tunc & meam si Delius incola
 Versare mentem, si citharæ modos
 Aptare non durus laboret;
 Italicæ nouus hospes oræ,
 Dicam Carafas tergeminiis Patrum
 Claros coronis, & simul ardua
 Tractare terrarum potentes
 Farnesios, atausque Reges:
 Dicam sonorâ voce Caracciolos,
 Terrisque & undis æquoris audiar,
 Seu clara Naupacti trophæa
 Expediam Baroliue palmas.
 Vrsinus albis dignus oloribus
 In astra ferri, purpureâ teget
 Vatem sub umbrâ, Bracciana
 Quâ nitidis Rosa vernat hortis.

Octavius Aquaniua Cardin-
 lis, intellectâ Rodulphi fra-
 tris sui pro fide interemp-
 morte, antræ suæ parietes pu-
 pureo peristromate ornari iu-
 sit.

Inigus de Gueuara Dux Bo-
 uini Urbem ingressus currum
 aureo, cuius rotæ argente
 munitæ laminis, equi arger-
 teis soleis induti: dein Socie-
 rati se adiungit. Eius gentili-
 tia tessera ternæ tæniæ Ponticæ
 muris maculis inspersæ.

P. Vrsinus è Ducibus Brac-
 ciani, quorum gentilitia ter-
 sera rosa punicea.

Nec Caesarinos, nec mihi Spinolas
 Silere fas sit., seu modò fulmina
 Ament Gradiui, seu Vocari
 Purpurei columen Senatus.
 Et Pignatellos offeret Hectoras,
 Voletque fuluis Monte Leonibus
 Occurrere in morem Dianæ
 Musa leues religata furas.
 Honorque gratæ si quis erit lyre,
 Florente cinget tempora Daphnidæ,
 Interque Phæbeas nitebit
 Iuncta rosis Mala Spina lauros.
 Quæ meta tandem? quis Fabij genus,
 Heu! iam sepultum, quis mihi Caesarum
 Iustinianorum secures,
 Quis Comites, animæque magnæ
 Pallavicinos, quis fide Dorias
 Aequet Latinâ? quis Capuæ domum
 Aulosque Cybi, quis Spinellos,
 Quosque alios numerare non est?
 Sed & timenda plenum opus aleæ,
 Immensa paruum per maris æquora
 Duxisse velum: flecte cymbam,
 Et facilem lege Musa portum.

Æ Terna, Belgæ, nomina cedrinis
 Scribenda chartis, quis subiit genas
 Pudor, verecundi que nostram
 Barbiton erubere vultus?
 Fallor ne? & acri diripitis manu
 Imbelle plectrum? Mittite, mittite
 Musam laborantem, sodales,
 (Quamquam humiles terat illa nervos)
 Arcere cantu. Scimus, ut inclytas
 Ceras, & altis diues auis genus,
 Lydumque despectarit amnem
 Propositi studiosus ardor.
 Illustre Montmorenciadum decus,
 Franciscæ, seu te nunc imitabiles
 Inter recumbentem Cherubos
 Purpureo iuuat ore dignum
 Sonare carmen, tota quod audiat
 Probetque latè Calituum domus,
 Seu plectra lessidæ retractas,
 Seu veteres Salomonis ignes:
 Duc me per omnes militiæ gradus,
 Per Christianæ primitias domus,

P. Pignatellus è Ducibus
 Montis Leonis, filius Comi-
 tis Moncrutini.

ODE VI. SPECIMEN
 NOBILITATIS BELGICÆ.

Francisci Montmorencij Poë-
 sis orbi iam nota:

eius gentis tessera militaris,
 Deus auxilio sit primo Chri-
 stiano.

Per Principum insignes coronas,
 Per patrias Aquilas, per illa
 Commissa terris imperia & mari,
 Per fulua Regum vellera, quæ tua
 Fratrisque fastiduit olim
 Non sine Dîs animosa Virtus:
 Vatemque Vates non dubius inone,
 Gandauilanos quis Deus impulit
 Mutare detritis lacernis
 Oebalio saturas ahenis.

Quos inter vnus materiem meis
 Quantam Camœnis Ignatius dedit!
 Tractare solers siue Martis
 Spicula, seu pharetram Dianæ,
 Siue hosticarum strenuus Urbium
 Quassare portas, maluit ostij
 Latre custos. Sic beatas
 Ipse sibi reserauit arces.

Quis iam triumphos, quis veteres mihi
 Noircarmiorum monstrat imagines,
 Sculptasque laudes? Quo Philippus
 Fulmine, queis animos rebelles
 Contundit armis! quæ mihi Nervios
 Strages per agros! qui trepidantibus
 Fletus Valencenis! quis inde
 Perfidiâ tremefecit horror
 Latè subactam! scilicet omnium
 Claues in vnâ repperit Urbium
 Noircarmus, & tristes fugauit
 Ille dies patriæ tenebras.

At non auitis egregius nepos
 Captus trophæis, altiùs emicat,
 Et pauper insistit paterni
 Martis opes, aliamque primis
 Edoctus armis militiam pati,
 Sese ipse vincit. Te quoque nobilis,
 Alberte, calorū potentes
 Extulit ad Dominos triumphus.

Regum Hungarorum progenies, tibi
 Non Rubra fuscis Prata cruoribus,
 Ferroque tempestas & igni
 Odrysiæ populata terras,
 Fecere nomen. Quid proavi manu,
 Quid Marte possent, plus Vice simplici
 Videre Celtæ, cum cruentâ
 Decolor eluuiēs procellâ
 Inuoluit hostem, qualis ab arduo
 Bacchatus Hæmo cum stabulis sata.

symbolum gentilitium
 Aquilæ.

Ignatius Gandauillain Colle-
 gij Tornacensis ianitor; ma-
 gnus antea venator, & miles.

Philippus Noircarmius à san-
 ctâ Aldegonde Tornacum,
 Valencenas, Traiectum, Har-
 lemum capit: eius nepos So-
 cietatem ingressus.

Alexander Regis Hungariæ fi-
 lius à S. Ludouico Rege Galliæ
 cognomentum Rubempræiac
 cepit, ob prata hostili sanguine
 sæpius à se rubefacta: iter
 gentilitiam parmam sanguinei
 riuis inductam: à quo Alber-
 tus Rubempræus,

*Disturbat Hebrus. Parma rubro
Spumat adhuc proavita tabo.
Te pax, & albâ simplicitas comâ,
Te vineta rubris virginitas rosis
Cinxere. Nec cades feroci*

Facta manu, tua palma pura est.

*Quis nuptiarum nunc mihi Regius
Occurrit auspex? quos populos sibi,
Quæ Regna, non Martis furore,
Sed placitis sociavit armis,
Armis Amoris? Dictus Hymen, procul
Auditus Indis non humili sono:*

Et Batis & Scaldis canoro

Ad thalamos coïere fluctu.

*Par dulce fratrum, Regibus & Bono
Ortum Philippo, quantum atquo dedit*

Hæc tæda lucis, cum per illum

*Pactus amor, geminusque dotem
Confecit orbis? Vos quoque munera,
Trasigniorum magnanimum genus,*

Laudata tangunt: vos Iberum

*Nomina Lysiadumque nexus
Iunxistis uno, dum Carolus tori
Irrupta per vos fœdera sancit:*

Vos ille Phryxæ bidentis

Promerito decoravit auro.

*Nec fulua nobis vellera Gauera
Tacenda gentis. Vos Solymæ iuga,*

Budaque, Byzantiq̃ue turrets

*Dicite (namque animos Rasonum
Laudastis olim) dicite fortibus*

Pugnata quondam prælia Gaueris,

Palmasque Iordanis repensas

*Sanguine, & impositos subactis
Duces Athenis. At grauioribus
Post ista nervis dicite latius*

Regnasse, qui mores & aqua

Imposuit sibi iura victor.

Nec vos gemelli Castores aureis

Miscebit olim sideribus domus

Noyella, Marlei que splendor

*Nominis, Hannonij que fasces,
Sed alta magni pectoris indoles,
Amans latere, & sic melius nitens:*

Vt nempe nox auget decoram

Tyndaridis tenebrosa lucem.

Balduinus à Burgundiâ conu-
bij cum Philippo Austriaco
Belgarum Principe & Ioannâ
Ferdinandi Hispaniarum Regis
filiâ inti sponsor & obfes mis-
sus: à quo Philippus & Felix
à Burgundiâ.

Ioannes de Trasignies, Eques
& Decanus Ordinis Aurei Vel-
leris, pro Carolo V. Isabellam
Lusitanam duxit.

Gens Gauera in expeditionibus
Terræ sanctæ celebrata: & ex
eâ Duces Athenarum.

Nunc

Nunc me per Euri, per Boreæ domos,
 Austriq̃ue Regnum, Pegasæ, feruido
 Defer volatu. Me Garumna,
 Me Rhodani, Tamesisq̃ue potor,
 Me Rhenus ingens, me sibi Vistula
 Isterq̃ue poscunt. Conuolat vndique
 Inuicta pubes: ardet omni
 Pugna loco, solidumq̃ue supplet
 Virtute murum. Viuidus inclytæ
 Ardor iuuentæ. Quo sibi robore
 Ad signa Loiolæ negatum
 Rumpit iter, cuneisq̃ue sese
 Densat coactis? Non, si iterum graues
 Crateras auro, & plaustra Corinthiis
 Onusta signis, & quod vsquam
 Terrifico malè blandus hosti
 Obiecit hostis, callidus offerat,
 Feralis vllum præda morabitur:
 Si totus obluetetur orbis,
 Ira Deo stimulata vincet.
 O feta magno pectora Numine,
 Exempta terris! Vos neque purpuræ
 Perstrinxit vsus, nec dolosis
 Mollit illecebris voluptas:
 Nec ordo patrum splendidus aspici,
 Nec, quam superbis porticibus vomunt
 Ædes salutantum cateruam,
 Magni animi labefecit arcem.
 Dum Roma victrix stabit, & horridas
 Stygis phalangas frangere pertinax
 Loiola florentes ad Eurum
 Expediet Zephyrumq̃ue turmas,
 Vos prompta virtus, vos niueus pudor,
 Mundâque simplex pauperie domus
 Vixisse narrabit, nec vlllo
 Posteritas reticebit æuo.
 Heu! dicet, amplius quid iuuat atriis
 Censere longo stemmata sanguine,
 Stantesq̃ue falcatis quadrigis
 Æmilios Coclitesq̃ue ponte?
 Quò densa fertur nobilium manus?
 Aut cur inani cæca cupidine
 Torquetur, insanisq̃ue curis,
 Quod petitur, malè perdit æuum?
 Quidquid repugnat summa petentibus,
 Hoc Marte frangunt, & generosiùs
 Perire dum quærunt, eodem
 Fama iacet cineresq̃ue busto.

ODE VII. NOBILITAS
 ALIIS E REGNIS AD SO-
 CIIETATEM VOCATA.

B. ALOYSII GONZAGÆ

AD SOCIETATEM VOCATIO,
EIVSQVE CVM PATRE CERTAMEN.

T Erra vale, patriumque decus magnique valete
 Et tituli, & fastus, & vanæ insignia pompæ,
 Et quæcumque placent peritura. Quid hæc mihi laudat
 Vulgus iners, suadetque sequi? Mors omnia tollet
 Immitis, sero nequidquam flenda dolore.
 Tot clari periére Duces, ingentia quondam
 Nomina, terrori populo Regnisque superbis:
 Sed nunc ignotos cineres vestigia plebis
 Oblita calcant vili cum puluere mixtos,
 Nec iam sensuros laudem, & ludibria famæ.
 Atque utinam manes pax saltem optata sequatur,
 Nec miseri grauiora ferant, quos forsitan olim
 Admissum scelus, & numquam reditura voluptas,
 Et bona nescio quæ deceptos compede gratâ
 Implicuere; at nunc æterno carcere claudunt,
 Luctus ubi; flammæque, atque illatabilis horror!
 Felix; ô nimium felix, quicumque dolore
 Alterius sua iam sapiens discrimina vitat,
 Oblitusque hominem Superum commercia tractat!
 Huc feror, huc animum cælestis concitat ardor;
 Et magna affectans iam nil mortale agitat mens.
 Stat, duce Loiolâ, castris dare nomen IESV,
 Virtutemque Deumque sequi, paruoque beatum
 Ignauas hominum cælo conuertere mentes.

Talia pertendens Lodoicus sæpè volutat,
 Alloquiturque Deum sacras prostratus ad aras:
 Intereâ mixto gemitu suspiria rumpit,
 Et tenera vultu verba inter singula fusæ
 Decurrunt lacrymæ. quales foliis hyacinthi
 Manè nouo tenues cum ros decessit in auras,
 Apparent teretes guttæ, geminantque decorem.
 Spes magnas Urgere parat; votisque potiri
 Sollicitus, matri quæ sit sententia narrat.
 Illa autem, Macte ô felix, macte indole tantâ,
 Dixit, & amplexu strinxit sibi pignus amatum.
 Talem ego te genui quondam, gremioque recepi:
 Hæc primis tecum mihi spes succreuit ab annis.
 Sic genitrix: at vota piis contraria votis
 Illecebris pater atque minis Urgetque fouetque,
 Nec gemitus, vocisque vllas tractabilis audit.

*Heu quid agat? quibus infelix ambire furentem
Audeat alloquiis? surdas dolor obstruit aures.*

*Fortè dōmo patriā coniūctis ibat in hortis,
Et monumenta manu intentus voluebat, IESV
Quæ Socij Indiacis fecissent plurima terris:
Cum pater improvius adest, caussasque morandi
Innectit, studiumque pium laudare legentis
Institit, & veteres animum revocavit ad artes.
Hic sibi præberi Lodoicus commoda cernens
Tempora, quæ sedeat menti sententia prodit.
O Pater, ô quantum potuit tentare virorum
Parua manus! ô quos inuictâ mente labores
Sustulit! illorum in fines vox exiit omnes:
Audiit & nostris longè plaga dissita terris,
Et quos extremo circumsonat equore pontus.
Felix, cui socium titulos & vota profana
Spernenti, sacra licuit se iungere turmæ!
Hoc mihi sit, nec cura animum super vlla fatiget.*

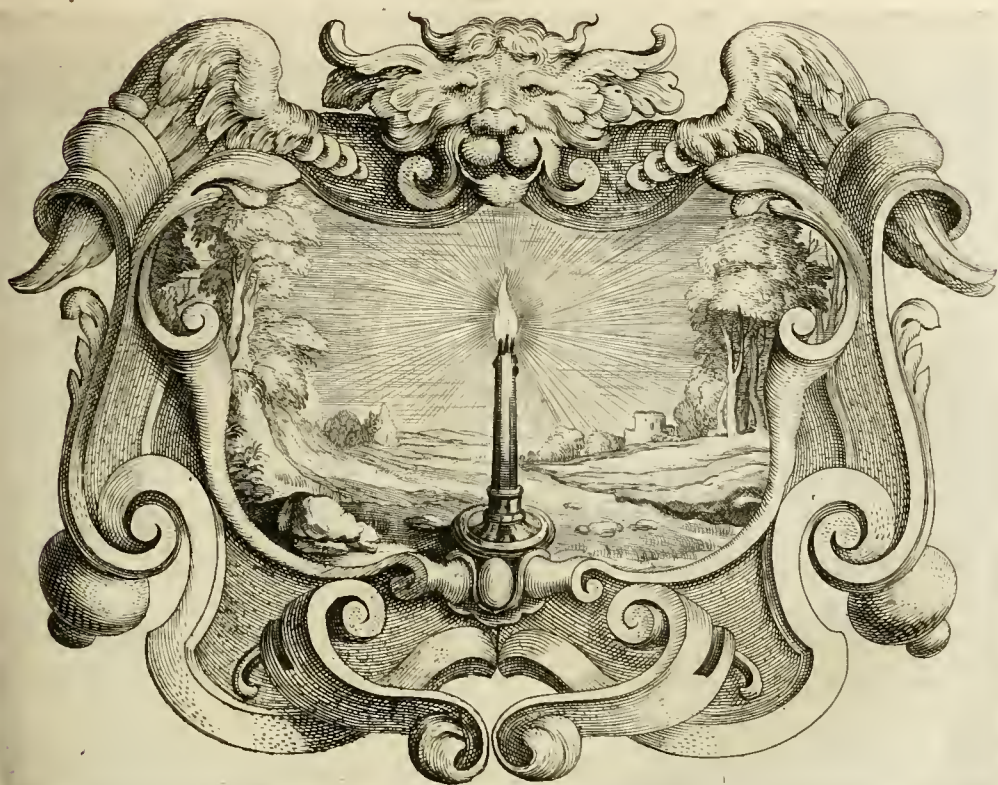
*Senferat: ingemuit genitor, lacrymasque profudit
Indignans, longum qui spes fouisset inanes;
Qui natum semper columen fore stirpis avita
Crediderat, summos illi meditatus honores.
Heu quibus ille minis, & quantis artibus usus!
Degener, & vecors, & tali indigna parente
Progenies, laudēsne paras maculare tuorum?
I quò te feret impetus, & vesania mentis,
Dignior in silvis latebrisque habitare ferarum.*

*Hinc patrio egressum tecto, aspectuque remotum,
Arboreas inter sedes placitosque recessus
Excepit domus, assiduus solatia curis,
Quas honor & quas vita tulit mortalibus aegris,
Hic quondam posita; at sedes nunc apta dolori.
Hic Fernandiades tepido dare languida fletu
Lumina dum tentat somno, insuetumque cubile
Aspexit; grauior pro somno cura recurrit,
Vultumque, ardentesque oculos, rabiemque parentis
Ostendit, vexatque animum, redditque pauorem.
Nec qualem audierat metuit; sed tater & ingens
Turbato occurrit, saevoque immanior hoste.
Tum verò lacrymis, luctuque oppressus amaro,
Flet noctem, & longis implet loca sola querelis,
Quas silvæ & tacitis repetunt caua saxa tenebris:
Et frustra indignos geminans levis aura dolores,
Verbaque discerpit surdo referenda parenti.
Deinde quibus longis assuescere cœperat annis,
Pallida membra fame extenuans, hirtoque pilorum
Tegmine præcingens, diuinam exposcere pacem*

Institit, infandosque Dei memorare dolores,
 Verberaque & plagas; iterataque flagra cruentat;
 Ferratos tenero stimulos in corpore figens.
 Sic sua cum gemitu & lacrymis promissa reposcit;
 Et lentum in sua vota Deum mollire laborat.
 Inde iterum morbo oppressum luctuque parentem
 Aggreditur: Genitor felicem reddere tu me,
 Tu potes aternis miserum consumere curis.
 Quidquid erit, patiar: sed dum mea vota moraris,
 Imperio monitisque Dei, mihi crede, resistis.
 Iam tandem placare. quid ultra tendis inanes
 Insidias? quid me retines gemitu lacrymisque,
 Fidentemque Deo vanis rationibus Urges
 Nequidquam? genitor, non ignorantia Veri,
 Heu! magnus te fallit amor, certoque repugnat
 Haud impune Dei imperio aduersata voluntas.
 Scimus, & ex alto monitis caelestibus acti
 Hec loquimur: nec tu diuinas respicis iras,
 Quasque utinam liceat pro te mihi soluere poenas.
 Dixit, & auersus trepidantem & multa volentem
 Dicere, & attonitâ stupefactum mente reliquit.
 Tum Verò cecidere animi, tum denique planxit:
 Udaque in aduersam reuoluto corpore spondam
 Lumina defleens, voluit celare dolorem.
 Ergo certatim gemitus lacrymaeque silentes
 Ibant: sollicitâ mœrorem mente premebat.
 Et tamen eluctata sonant suspiria presso
 Pectore, & adstantum tetigit vox flebilis aures.
 Nec longum, superante Deo, natoque Vocato,
 O diuis dilecte, mihi me charior ipso
 Nate, quid infelix volui mihi? mitte dolores,
 Mitte graues curas, durumque Urgere parentem:
 Vicisti. Ah, quantos stimulos sub pectore fixit
 Vltima vox! sola hac sensus animumque labantem
 Impulit: auditis infensi Numinis iris
 Intremui. fateor, nimio inconsultus amore
 Peccaui; at crimen gemitus lacrymaeque paternis
 Quas cernis manare genis, luctusque piabunt.
 Plura dolor vetuit, verboque interuenit omni
 Singultus, totisque quatit praeordia membris.
 Qualis per noctem ventos perpeffus & imbres,
 Infesto se flôs non audet credere calo,
 Demisitque caput pluuiis graue: mitior aîra
 Si redit, & calo exoriens sol lumina spargit,
 Paulatim explicuit sese, latumque sereno
 Extulit os calo rursus, frondesque resurgens.
 Haud aliter, tantâ rerum mutante procellâ,

Spe tandem optatâ erigitur, Vultumque serenat,
 Tanta etiam vix nunc Lodoicus gaudia credens.
 Ergo alacer, toto complexus pectore patrem,
 Quis te mutavit tantus Deus? hoc ego quamvis
 In longis, dixit, potui sperare querelis.
 Ille tuos, Deus ille graues in gaudia vertat
 Quos cerno luctus, & præmia digna reponat.
 Ille tamen lacrymasque ciet, frustra que laborat
 Supprimere effusas cum luctifono singultu.
 Quid faciat? magno nati retinetur amore.
 At Fernandiades, cum iam tempusque Deusque
 Discessum accelerare monent, sua gaudia Vultu
 Tantisper vix dissimulat, dum diceret ipse
 Supremumque vale acciperet gemitu interruptum.
 Iam patriæ oblitus, Romam Sociosque requirens
 Ibat diuino victor succensus amore.
 Nec mora nec requies (Votorum tanta cupido est)
 Dum sedes tandem contingere detur amatas,
 Hospitium felix, Regumque beatius aula.
 Iamque sui victor sacris assuescere curis
 Cœperat, & solers castorum fortia morum
 Exempla in teneris annis Gonzaga notarat:
 Tum verò ingenti virtutum impulsus amore
 Exultat fruiturque Deo, Superumque beatis
 Colloquiis: neque iam mentem mortalia tangunt.
 Iam lacrymas meminit lætus, veteresque querelas
 Irasque, insidiasque patris, promissaque falsa,
 Et sua securus Sociis iam gaudia prodit.
 Mox ubi cura vocat, gaudet tolerare labores
 Impositos, seseque ultrò asperioribus offert,
 Constantem exercens placitæ virtutis amorem.
 Agris seruitium, generosa pericula suadet
 Magnus amor. Vita nimium cur prodigus audes?
 Ah, tibi ne tetri noceant contagia morbi!
 Iam blandum, dixit, vite mortalis amorem
 Exuimus. raptura nihil nisi membra sepulcro,
 Cum volet, incerti spatium mors finiat aui.
 Atque utinam Brasilas pro Religione sagittas
 Tingere concessum; quanto generosiùs illis
 Gonzaga effundat vitam cum sanguine terris!
 Si licet, in tela immaturaque funera læti
 Ibimus, & dignum referemus morte triumphum.

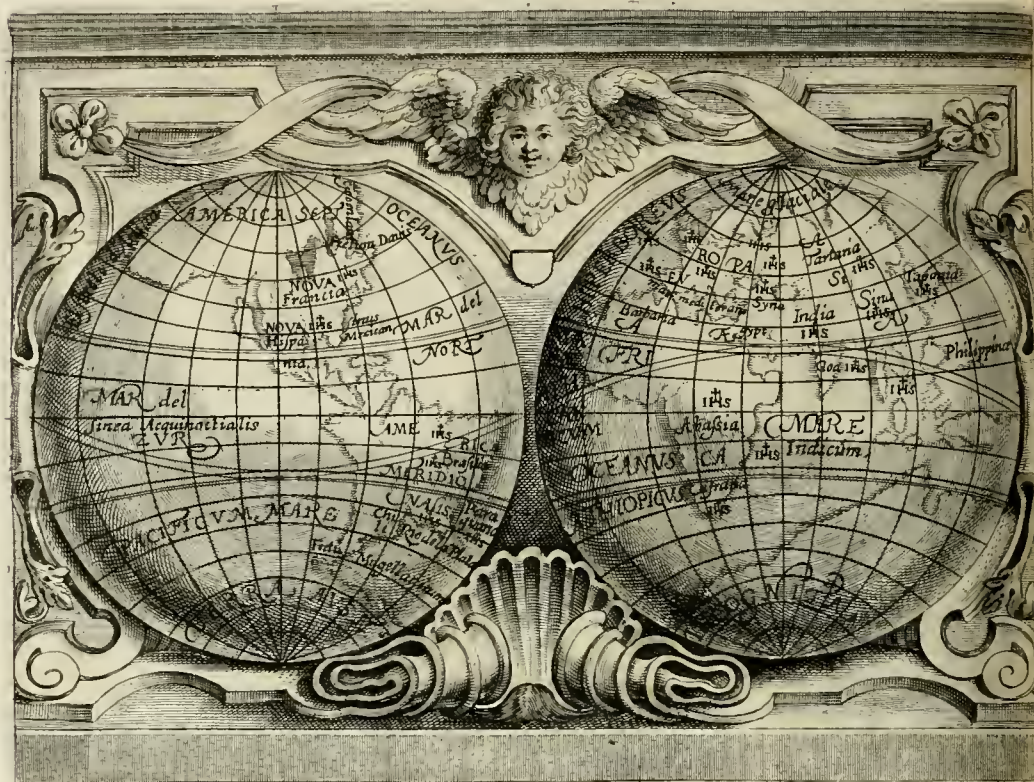
Societatis IESV propagatio.

Vt semel accensa est, simul implet luminis orbem.

TRans pontum celeri Socios dum admiror IESV,
 Diffita terrarum peruolitasse pede,
 Atque aliquos famam volucris praeuolasse cursu,
 Nec paucis orbem sat patuisse Viris;
 En tibi nescio quis, mersâ iam lampade Phœbi,
 Dissulit accensâ noctis opaca face.
 Vix funi admotum benè fax conceperat ignem;
 Nec mora, perfudit lumine cuncta suo.
 Sic, dixi, ut sacris Ignatius ignibus arsit,
 Quâ patet immensum luxit & igne solum.
 Confestim in Socios CHRISTI transfudit amorem:
 Confestim Socios per mare vexit amor.
 Hos Rhenumque Albimque ultra mittebat ad Arcton,
 Damnatum tenebris frigoribusque solum:
 Hos ratibus numquam notum mittebat in aquor,
 Et loca pænè ipsis non adeunda feris.
 Æquabant sacros ipso cum sole labores,
 Visabantque omnes quas videt ille plagas.
 Cuncta ubi lustrarant quæ magnus circuit aether,
 Non superesse orbis ingemuere novos.

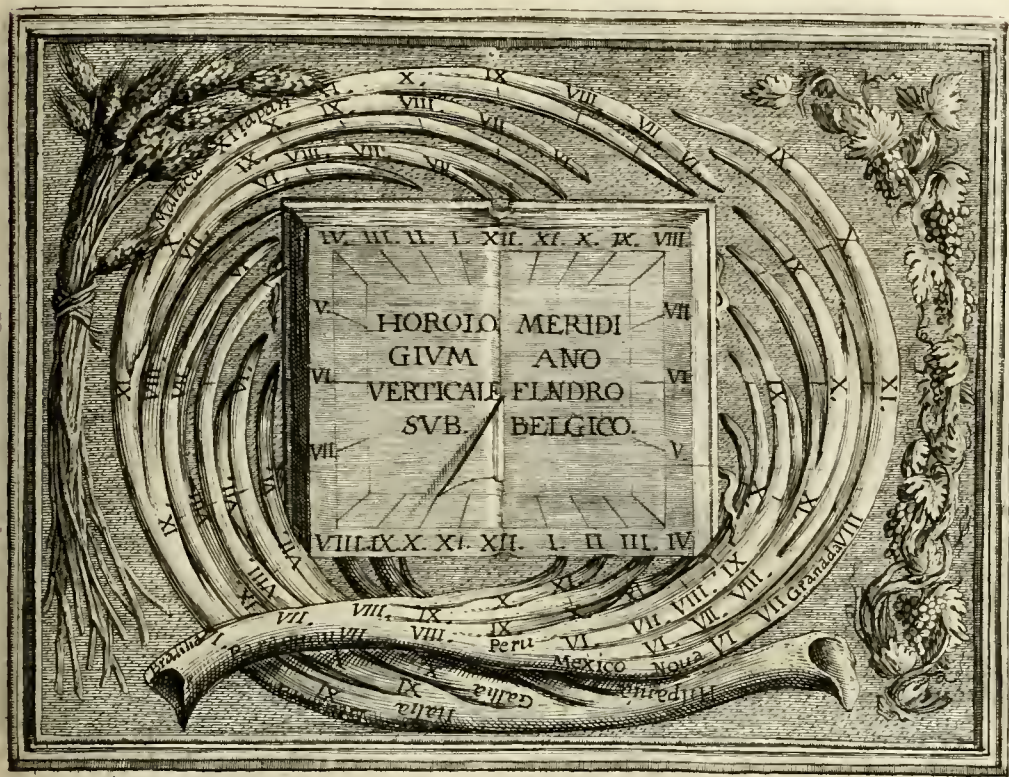
Societas IESV toto orbe diffusa implet prophetiam
Malachiaë.

Ab ortu solis vsque ad occasum magnum est nomen
meum in Gentibus : & in omni loco sacrificatur
& offertur nomini meo oblatio munda. *Malach. I.*

Certa fides Vati ; supplex Octasus & Ortus,
Iam didicit flexo procubuisse genu.
Vltra victrices aquilas Loiola Quiritum
Inclita supremi Numinis arma tulit.
Plus ultra assiduos Phœbique annique labores,
Plus ultra Occiduo fixa trophæa mari,
Asseruit numen terris. Iam plaudit IESV
Africa, & erectas tendit in astra manus.
Europa atque Asia, & priscis incognita sæclis
Amplexa est Domini subdita terra fidem.
Nomen ad hoc supplex posito tandem hospita fastus
Rupit inaccessas China superba seras.
Ecce Iapon, Indus, Malabar, ditiesque Molucci,
Agnitum in hoc IESV nomine Numen amant:
Quaque nouum latè Nereus circumsonat orbem,
Nomen ad hoc crebris ignibus ara micat.
Indefessus amor, geminum diffusus in orbem,
Asseruit gemino victor in orbe Deum.

Societas IESV omni horâ diei noctisq̃ue
Deo sacrificat.

Iuge sacrificium.

DVm Phœbus rutilus volans quadrigis
Terras vndique despicit iacentes,
Et IESV Socios sacras ad aras,
(Seu mundum roseo retexit ortu,
Seu furuis iterum reliquit umbris)
Cælorum dapibus videt potiri,
Percussus nimio stupore clamat:
Esse quid rear hoc boni perennis?
En IESV Socij, genus Promethei,
In terras rapiunt feruntq̃ue cælum:
Mox pro vindiciis beatitatis
Consertum Superos manu vocabunt.
Si viso indigetes Deo beantur,
Hi per sacrificas fruuntur aras.
Et mox basia delicata libant,
Et mox pectoris in sinus recondunt.
Nec dapis saties modusq̃ue sacræ:
Omni his deliciis fruuntur horâ,
Omni victima consecratur horâ.
Quis iam nuntius aliger resoluet,
Quid præstabilius beatiusq̃ue,
Stellato in solio Deum intueri,
An Deo assiduè potiri ad aras?

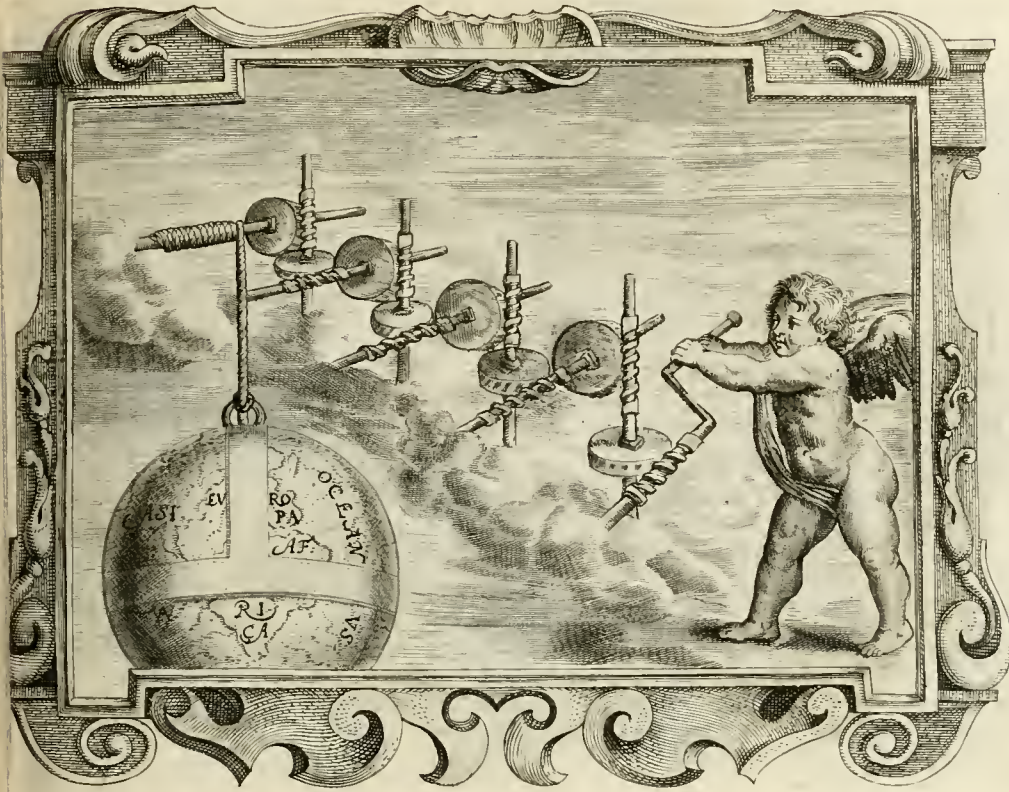
Socie-

Societas Fidem toto orbe diuulgat.

In omnem terram exiuit sonus eorum. *Psal.* 18.

Quis fremit armorum sonitus, clangorque tubarum?
 Quis fragor audentes ad noua bella vocat?
 Misenusne iterum, quo non generosior alter,
 Troianas rauco concitat ære acies?
 An caua Tritonis maiori buccina flatu
 Conuocat æquoreos, numina sæua, deos?
 Fallimur? an maior Martis se tollit imago?
 Non solet is tali bella ciere sono.
 Tu genus Heroum, magnum decus addite Diuis,
 Ignati, tu nos ad noua bella vocas.
 Audimus, Socijque tui tua castra sequemur:
 Hæc tua nescio quid buccina grande sonat.
 Audiit & Brasilus: ferus audit Afer, & Indus,
 Quosque videt gelido Parrhæsis vrsa polo.
 Hoc sonitu percussus Arabs sua fana relinquit,
 Et prius ignoto fert sua thura Deo.
 Hoc Iapon, hoc commota Sina est, tenebrisque fugatis
 Subtraxit Stygio subdita colla iugo.
 Denique quæ totum radiis circumspicit orbem
 Phæbus, & æquoreis Nereus ambit aquis,
 Audiris, lateque tuo loca murmure comples:
 Sed quæ bella canis, nuntia pacis erunt.

Regnorum & Prouinciarum per Societatem
conuersio.

Fac pedem figat, & terram mouebit.

PArue puer, maiora tuis quid Viribus audes?
 Demens! non illâ est terra mouenda manu.
 Risit; & Hoc, inquit, fac pes consistat inani,
 Mutabit medium pendula terra locum.
 Illa quidem stat mole suâ, librataque magni
 Arte Dei; nostris sed superanda rotis.
 Nempe ubi vim totâm rota versa coëgit in Unum,
 Protinus appensum machina tollit onus.
 Hoc quodcumque vides, Loiola sacra propago,
 Quâ vagus immensam Nereus ambit humum,
 Quâ Phœbi radios ultra iacet abdita tellus,
 Virtutis spatium est metaque tota tue.
 Hic fortem quacumque pedem defigis, in altum
 Cuncta, graui quamuis mole premantur, agis.
 Testis eris concussa tuis America Regnis,
 Penè tuo in Stygios pōdere mersa lacus;
 Sed validâ subductâ manu pallentibus vmbis,
 Cœpisti ignoti tecta subire poli.
 Testis & Europe, medioque coërcita ponto
 Africa; & hæc tenebris vtrâque mota suis.
 Vltima quin adeò nascentis limina Phœbi,
 Vidimus hac etiam contremuisse manu.
 Ima licet vastæ subsidant pondera terræ,
 Euehet ad Superos ingeniosus amor.

Missiones ad nutum Summi Pontificis.

Emicat ad nutum Pastoris.

Adspecte, quàm prompto partes pede currat in omnes,
 Et nutus domini pendeat ante sui.
 Signat hic Occasum? celer emicat. Indicat Ortum?
 Fertur in Eoas protinus ille plagas.
 A grege sanguineos mandat cohibere leones?
 Horrentes contra non timet ire iubas.
 Detegit inde lupos? ruit ocyùs. inde latrones?
 Irruit, & pavidum servat ab hoste pecus;
 Si quæ aliquod forsàn per saxa vepresque vagetur,
 Errantem doctâ colligit arte gregem.
 Et redit, & visum latus salit ante magistrum,
 Atque mouet promptos in noua iussa pedes.
 Hactenus hæc fuerit, non est modò sola molossi
 Gloria, Loiola fors beat ista Patres.
 Sunt aliæ pecudes, Pastor ter maximus alter,
 Et maior Stygios ars cohibere lupos.
 Nec minùs exsiliunt, seu querere laua sequentes,
 Seu rapere è Stygio dente iubentur oues;
 Quàm, signante suo cursum pastore, molossi
 Ocyùs aut aquilis aut Aquilone volant.

Societas in Missionibus, Pontificis voluntati
obsecundat.

Hæc Cynosura mihi.

Quam benè cælorum cursus & sidera seruat
 Nauita, cum dubias per freta sulcat aquas;
 Aut modò Tyndaridas querit, claramque coronam;
 Et Berenicæ lucida ferta comæ;
 Aut timet Oleniæ sidus pluuiæ capellæ,
 Quæque solent tumidum signa ciere fretum;
 Tam benè spectat acus Magnetica sicca Trionum
 Sidera, quæ gelido semper in axe micant.
 Certius his tamen Ignatî lectissima turba,
 Quæ magnum à magno Numine nomen habet,
 Certius obseruans aliquid, te Maxime Prasul,
 Arbitriumque tuum, sidera tuta, notat.
 Cumque graues adeat pro Religione labores
 (Seu petat Eos, seu petat Hesperios)
 Hæc, inquit, Cynosura mihi est: hæc certiùs una
 Diriget ambiguam per freta vasta ratem.
 Hanc spectans, pelagi fluctus tumidasque procellas
 Ridet, & aquoreas Numine tuta minas.
 Per iuga, per scopulos, per inhospita littora ponti,
 Quæque peregrinis inuia Regna Sinae,
 Hæc duce carpit iter tutum, flectitque sequacem,
 Quæ vocat Urbani nutus & aura, ratem.

Societas ad Missiones expedita.

Mittet fulgura, & ibunt; & reuertentia
dicent: Adsumus. *Iob 38.*

Qui nescit celeres emissi fulminis alas,
Soliciti normam non habet obsequij.
Inuia descendens vix diffecat astra, recurrit:
Intima vix terræ tangit, in astra redit.
Ecce fatiscentis dstringit culmina Pindi
Antè ferè, nubes quàm lacerasse scias.
Stratus Eryx, strato procumbit vertice Taurus;
Et redit, & rursus sternere tendit Athon.
Strauit, adest: iterumque leues transucrberat auras,
Exspectatque nouum Numinis imperium.
Fulminis hæc virtus: ut fulmina mittit alumnos
De Capitulinâ qui tonat arce Pater.
Imperat? Eoos volat hic peregrinus ad Indos;
Et volat, & velox in noua iussa redit.
Mittit ad Occasum? ruit ille. Remittit in Ortum?
Ille celer iussas itque reditque vias.
Qui procul ad nutus agit impetus, impetus idem
Ad dominum impellit præcipitare gradum.
Viuida Spes alas, Amor igneus applicat ignes,
Vimque Fides: talis quid nisi fulmen erit?

Spiritualium legatorum conditio.

Qui facit Angelos suos, spiritus; & ministros
suos, ignem vrentem. *Psal. 103.*

Gens pia quæ Domini de nomine nomen IESV
Ducis, & hunc titulum Religionis habes,
Disce Deus sua quos cupiat ad iussa ministros,
Et quâ Caliculis dote placere queas.
Fac habeas flammæ, qui te profiteris amare:
Odit amor pigro pectora vincta gelu.
Adspice plena Deo primorum pectora Patrum,
Vt nequeant tacitas dissimulare faces.
Perpetuis clausos lacrymis Ignatius ignes
Prodit, & ardores hæc alit vnda pios.
Sole sub ardenti positos Xaverius Indos,
Orbe licet nostro dissita Regna, petat;
Attamen occultis imo sub pectore flammis
Ille magis, Phæbo quàm propiore, calet.
Quid loquar aut iuuenem cui stirps ab origine prisca
Castilioneos clara recenset auos;
Aut decus Imperij te Stanesilæ Poloni,
Sidereas toties pectora passa faces?
Quid moror in terris? oculos ad sidera tolle:
Hoc docet exemplis calica turba suis.

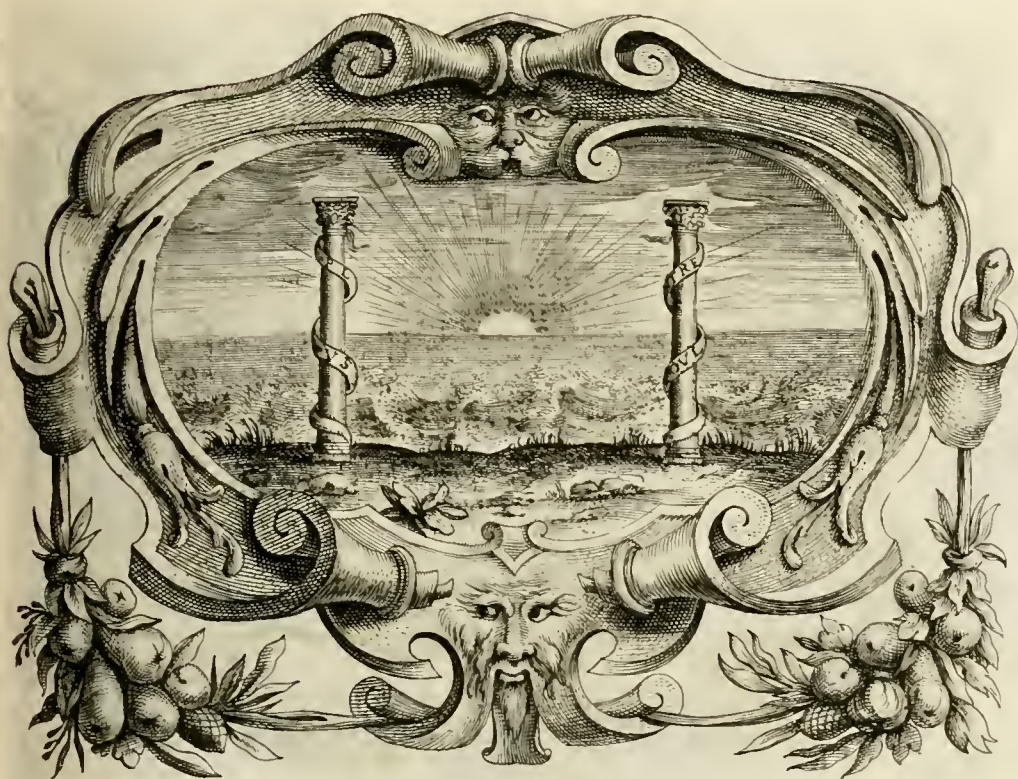
Societatis Missiones Indicae.

Vnus non sufficit orbis.

E Sse quid hoc dicam generosæ mentis? utrumque
 Hic puer amplexus expedit ante globum.
 Dic puer, an toto pectus tibi latius orbe est,
 Et minor est animo mundus uterque tuo?
 Sic quondam Æmathio iuueni par non fuit orbis;
 Et quod non potuit prælia, vota tulit.
 Ille tamen victor Regnorum, ad flumina Gangis
 Constitit, & magno victus ab orbe fuit.
 Maior amor Gangem superans, pelagusque profundum,
 Victor in extremis finibus orbis agit.
 Illius in castris qui signa sequuntur I E S V
 (Ignavus tali quis velit esse duce?)
 Quid mirum, Herculeas ultra ac freta vasta columnas,
 Quærere & Eoos, quærere & Hesperios?
 Dius amor nullis arctatur finibus; illos
 Igneus Ignatî spiritus intus agit.
 Exemplum ducis, atque animarum lucra decusque,
 Et magno in terris fixa trophæa Deo,
 Ingentes animos faciunt, quos expleat vnus
 Qui dulci recreat numine corda Deus.

Missiones noui Orbis.

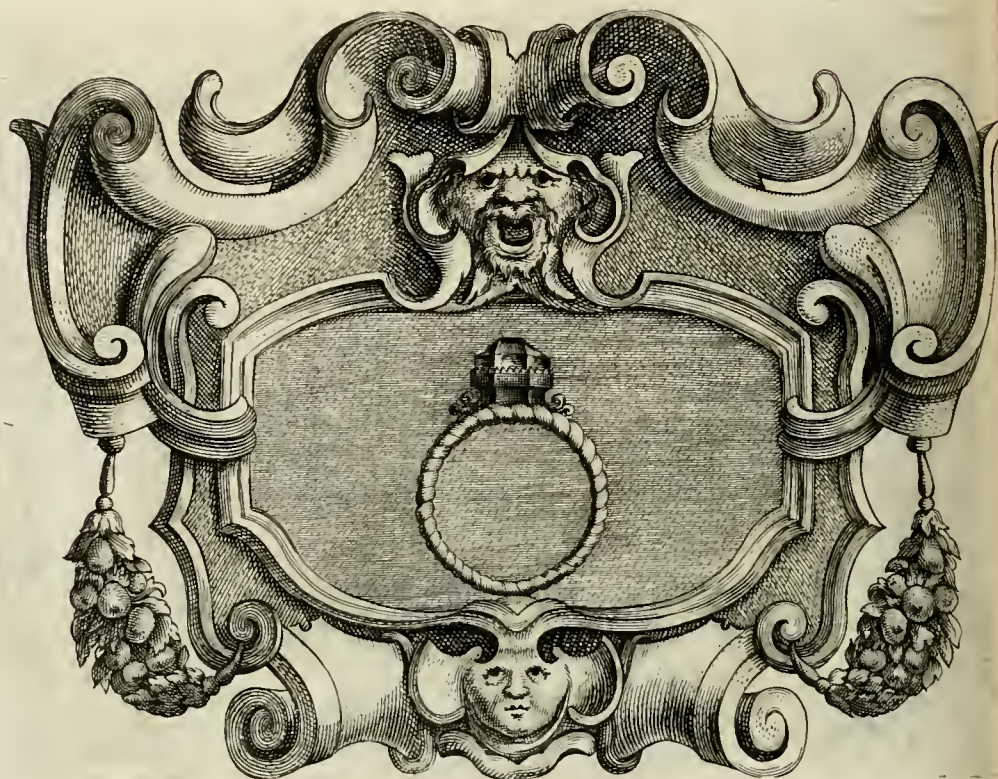

Nec segnior altera cura est Antipodum.

A Vrea ab Eois Phæbi lux fulserat undis,
 Grataque lux oculis fulserat ista meis:
 Reddiderat mundoque diem, rebusque colorem,
 Ridebat toto multus in orbe nitor:
 Tunc ego: Sic semper rutilēs, pulcherrime Titan,
 Neu caput auricomum condere nocte velis.
 Quæ, precor, inuidia est radios subducere terris,
 Ac tenebris toties præcipitare diem?
 Nil ago: iam præceps deuexo fertur Olympo,
 Et iam cæruleo Phæbus in amne latet:
 Mox etiam furuo. texerunt nubila cælum
 Syrmate, & in toto nox fuit una polo.
 Vt vidi infrendens, Sol ô pulcherrime, dixi,
 Exsere nube caput: quæ tibi caussa fugæ est?
 Forsitan Hesperium fessus (quæ fabula vatum est)
 Luminis ut repares damna, cubile petis?
 Fallimur: Antipodum non segnior altera cura est,
 Nec tantum nostro diuidis orbe diem.
 Et miramur adhuc te, Loiiolea propago,
 Tendere in opposita dissita Regna plagæ?
 Scilicet hoc quoque solis habes, nec segnior illo es;
 Hinc alia ex aliâ te quoque cura vocat.

Vocatio

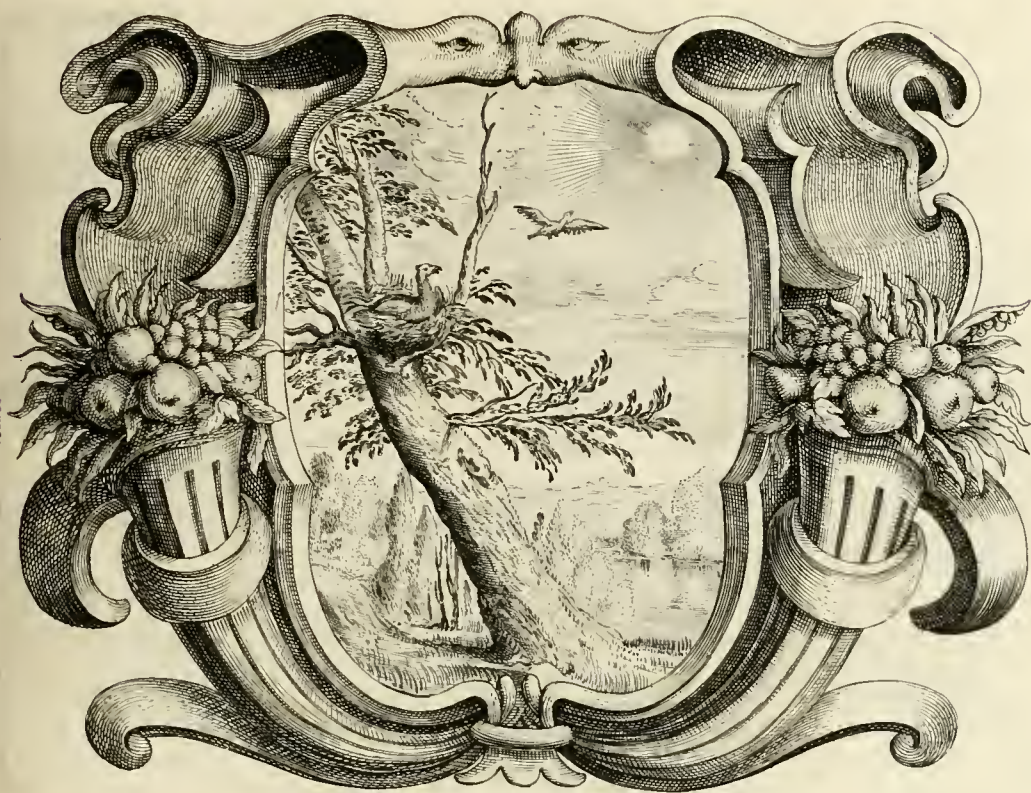
Vocatio ad Societatem.

Terram deseruisse iuuat.

Diuinum aethereis ignem qui surpuit astris,
 Animumque similem finxit humanum Deo;
 Fertur Sardonychos egesto monte lapillos,
 Duri è tenebris Caucaſi in lucem erutos,
 Inferuisse prius digitis; vbi clara pyropi
 Lux, Phæbe, radius faceret inuidiam tuis.
 Felix chrysolithus, felix & flamma pyropi
 (Natura cæco quos malè occuluit sinu)
 Dum datur aethereas absterſis ſordibus auras
 Speſtare, & aureo candicare in annulo.
 Gemma hominis mens eſt, natiuo ſidere fulgens,
 Sed, heu! ſepulta ſacibus terræ latet.
 Quid queror? Ecce nouum terris dant aſtra Prometheus,
 Magis auſpicatas qui tulit cælo faces:
 Ex re nomen habet, dio flagrat igne; ſuumque
 Olim ſepultum tot dedit gemmis decus,
 Quot mundi è tenebris ad ſigna vocauit IESV,
 Suâque tandem luce conceſſit frui.
 Chryſolithi certet rutilo nunc æmula cælo
 Lux, dum ſuperbo ſe maritat annulo.
 Qui Pharias fugit Loiola auctore tenebras,
 Cælo ſoloque clariuſ ſpargit iubar.

B. Aloysio Societatem IESV ingredienti.

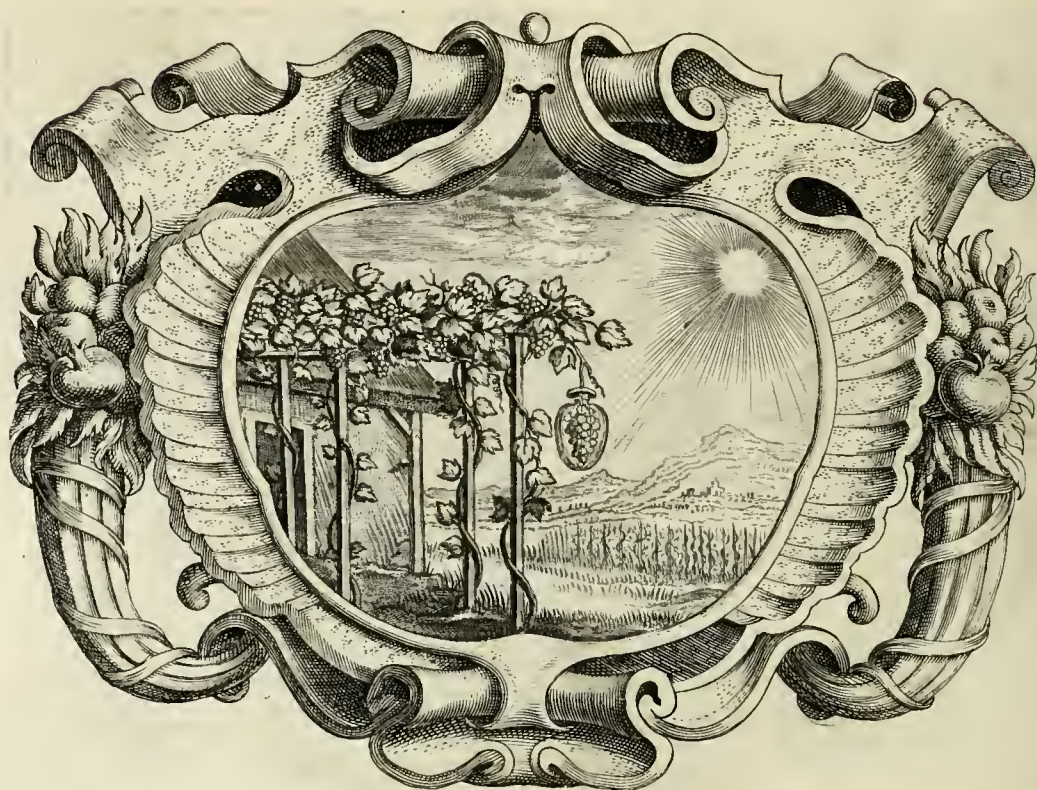
Non inferiora secutus.

Sublimes aquila, volucrum generosa propago,
 Ausse oculis Phæbi sollicitare iubar;
 Et vos Gonzaga, qui non sine numine Divum
 Quatuor antiquum stemma notatis aues;
 State alacres, fixasque acies intendite cælo:
 Explorare nouo stemmata sole iuuat.
 Cernite quos ignes, radios quos spargat IESVS;
 Quæ noua caelesti lampade flamma micet.
 Caligant vultus. Oculos Aloysius vnus
 Figit, & obtutu mens animosa salit.
 Quin (adeò haud oculos hebetant noua lumina) clamat,
 O! mihi, Phæbe, nouas eiacularè faces.
 Vivimus his, IESVque tuo recreamur ab igne;
 Eia, oculos radio iam propiore feri.
 Desero, quod possum, patrem, patriamque, laremque;
 Vt te sole queam sic propiore frui.
 Terra vale. Genitor quid pugnas? mitte querelas.
 Non te, non proavis inferiora sequor.
 Inuideas, frater, si credas: quosque relinquo
 Discedens titulos, tu quoque ferre neges.
 Me genus & stirpem iuuat ipso arcessere cælo:
 Pro titulis IESVS omnibus vnus erit.

T t

Beato

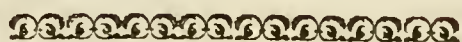
Beato Stanislao Kostkæ etiamnum puero
Societatem ingredienti.

Vt citò maturescat.

Dilus amor Kostkæ similes in imagine vultus
Viderat, & pueri carpitur igne puer.
Protinus in terras velocibus aduolat alis,
Vt magè vicino nutriat igne faces.
Tum sic orsus amor : Puer ô dignissime calo,
Pande agedum teneras in mea tela fibras.
O calo dilectè veni! ne tempora differ:
Nulla meis ætas ignibus apta magis.
Omnia prima placent. præcox in vitibus vua
Gratior, & primâ falce resecta Ceres.
Cernis ut extento turgescens vua racemo
Pendeat? hæc primo flore reclusa fuit.
Clausâ minas Boreæ, nocituraque frigora vitro
Pellit, & exclusâ grandine tuta latet.
Ætatis breue ver, & primos porridge flores.
Serò relicta sibi, plena fit vua mero.
Omnia principiis insunt : spem fecit in herbâ,
Quæ modò strata seges grandinis imbre iacet.
Dixerat : & primo ne flos marcesceret æuo,
Aut flueret mundi turbine, claustra dedit.
Sic decuit, teneris ut maturesceret annis,
Adderet & superis cana iuuenta decus.

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER TERTIVS. SOCIETAS AGENS,

S I V E

DE FVNCTIONIBVS SOCIETATIS.

CAPVT PRIMVM.

*Quibus functionibus iuxta Institutum suum Societas
occupetur.*

VAS res aiebat esse S. Ignatius, quibus Religio-
forum virorum Ordines maximè commendantur
in vulgus, vitæ austeritatem, & præclara erga ho-
mines merita: quarum altera venerationem con-
ciliat, altera amorem. Nam qui parum sibi aut
nihil indulgent, asperum etiam seuerumque vitæ
genus amplexi sunt; hos populus præcipuè suspi-
cit, tamquam supra se positos: quòd animaduer-

tat ab his illa despici, ad quæ vix alij votis audent aspirare. qui verò
benefici sunt in alios, quorum labor atque industria multis est saluta-
ris; eos amare solemus, eorumque consortium: tum quòd speremus
ipsum beneficentiam nobis etiam profuturam, tum quòd ipsum be-
nignè facere nescio quid habeat pulchritudinis, quod rapere animos ad
se solet. Patuit id in pari virorum, quos orbis vniquam vidit, sanctissi-
mo, CHRISTO Salvatore nostro, & Ioanne Baptistâ. Ioannem, quòd
aspero esset cultu, vino & communi hominum victu abstinere, locu-
stis contentus & melle siluestri, supra antiquos Prophetas esse aliquem
Iudæi suspicabantur: Christum verò, qui regiones circumiacentes to-
tamque Palæstinam non beneficiis minus quam passibus obibat, ita di-
ligeant passim, vt ab eius latere vix abirent. Quamquam etiam vtri-

*Austeri-
tas vita &
merita
commen-
dant Or-
dines sa-
cros:*

que horum res eadem, quibus populo amabiles facti sunt, multorum inuidiam grauesque calumnias pepererunt: plures etiam Saluatori nostro, quod vita huius à communi hominum consuetudine non abhorrens huiusmodi telis magis esset exposita, à quibus Baptistam horridus ille cultus, & vitæ ratio seuera in primis atque difficilis, tuebatur. Ita ferè ex iisdem fontibus amor atque odium nascitur, æstimatio atque inuidia.

*sua sunt
singulis of-
ficia pro-
pria;*

Nunc, ut ad institutum veniamus, quæ odia conflata sint Societati IESV, eò quod muneri suo satisfaciens prodesse quàm plurimis studuerit, infra dicendum est. Quoniam verò actum est de Principum virorum ac populorum erga eam studiis, quibus est potissimum propagata; nunc rationi consentaneum est explicare, quibus officiis hæc in se studia ac beneuolentiam excitavit. Sunt enim Religiosis Ordinibus singulis artes quædam suæ & officia propria, propter quæ ab hominibus expetuntur: atque hæc est illa tam pulchra & ab omnibus laudata varietas (non infimum matris nostræ sacrosanctæ Ecclesiæ ornamentum) hominum ad vnum tendentium finem (nimirum Creatoris sui gloriam) tam diuersa instituta, quorum nullus eadem ad præfixum sibi terminum viâ gradiatur. Neque enim vestium diuersitas multitudinem Ordinum Religiosorum constituit, sed actionum atque studiorum. Nam alij quidem concinendis Deo laudibus potissimum vacant, alij ægrorum corporibus procurandis: sunt qui corporis afflictationes & vtronea supplicia præ ceteris consecretantur; atque horum alij tenuitate victus, alij cultus asperitate, alij solitudine silentioque commendantur. Seraphica D. Francisci Familia Religiosâ mendicitate inter ceteras est eximia: Prædicatorum Ordo Apostolicus ipso nomine suo præfert, quid habeat proprii sibi muneris. Prætermitto ceteros. Societatis nostræ hæc est prouincia: incumbere totis viribus in defensionem & propagationem Fidei Catholicæ, animarumque profectum in vitâ ac doctrinâ Christianâ omni studio conatuque promouere. Hoc fine diuinitus per Ignatium fuit instituta. Hanc in rem nihil à se studij, nihil officij considerari patitur, quâ publicè, quâ priuatim. Publicè concionibus habendis, lectionibus sacris, & alio quocumque verbi Dei doctrinæque Christianæ ministerio, quam illustrare scriptis etiam libris hucusque non cessat: tum puerorum ac rudium in CHRISTI lege institutione, erectis in eum finem scholis atque seminariis iuuentuti optimis moribus vnâ & ingenuis artibus imbuendæ: tum verò cogendis certorum hominum Sodalitiis, qui magnam Dei Matrem affectu præcipuo colunt, & singulari bonorum operum studio se addicunt. Nihil dico de frequenti Sacramentorum, Pœnitentiæ præsertim & Eucharistiæ, administratione. Priuatim verò piis colloquiis miscendis, Exercitiis spiritalibus tradendis, reconciliatione dissidentium, adiuuando captiuos, solando ægros, confirmando moribundos, denique nullum opus omitrendo Christianæ charitatis, Deum hominesque sibi conciliat. Ad hæc, quia Ordo Sacerdotum sumus, quorum curæ non modò corpus CHRISTI mysticum, id est Ecclesia, sed magis etiam verum, quod in altari immolatur, concreditum est; illud etiam ex officio curamus, ut eâ quâ par est reuerentiâ res sacræ; eâque quâ decet maiestate, tractentur.

*Societati
quid pro-
prium.*

Paulus III.
& Gregor.
XII. in
Bullâ conf.
Societatis.

tur. Hæ artes ; hæc studia nostra sunt : ab his operibus nata primum hæc IESV Societas est , his adoleuit sensim , in eamque magnitudinem ac robur excreuit , vt & ætatem ferat , & orbem vniuersum impleat. hæc facere cum omittet (quod auerrat , & auerter (vt spero) Deus) tum IESV Societas in Societate requiretur : non erit , inquam , illa florens ac celebris à S. Ignatio instituta Religio , sed alius quidam cœtus ignauus ac degener. Contrà verò dum his exercitiis sedulò vacabit , quidquid calumnientur inimici ; erit eadem Societas , quæ viuente Ignatio floruit , sed numero auctior , ætate firmior , fructu etiam (qui Dei est fauor) vberior. Iam de singulis , quæ sunt commemorata , videamus.

CAPVT SECVNDVM.

De sacris Concionibus.

Concionandi munus , Episcoporum proprium , cum Ordinibus Mendicantium , vt vocamus , Summi Pontificis auctoritate communicatum est. Societas illud gessit ab exortu suo , imò cum hoc munere nata est. Nam & Auctor eius Ignatius concionibus clauit , eiusque iam inde ante confirmatam Societatem celeberrimas in Hispaniâ fuisse conciones accepimus , quando in agris campisque patentibus dicendum ad populum ipsi fuit , quòd affluentem è longinquo turbam templa non caperent : & , qui Socij Ignatij primi fuerunt , dum adhuc de nouo Ordine instituendo consilia agerentur , Italiam propè omnem suis concionibus commouerunt : iidem mox Romæ partiti inter se templa locaque vrbis frequentiora , in quibus singuli multitudinem hortarentur , præter admirabiles animorum motus , magnamque morum conuersionem , illud etiam effecerunt exemplo suo , vt sacrarum concionum vsus , Festo ac Dominico quoque die tum propè incognitus , Ecclesiæ consuetudine sit receptus. Quibus in concionibus id sibi communi consilio præscripserant Patres (quod legibus deinde nostris præscriptum est) vt iis rebus inculcandis præcipuè insisterent , quæ ad Christianam institutionem , ad extirpanda viria , ad inferendas hominum animis virtutes valent : verborum lenocinia ne sectarentur , plus agerent ardore animi atq; oculorum : denique illam orationem esse crederent ad permouendum aptissimam , quæ esset cum optimæ vitæ exemplis coniuncta. Hos æmulata posteritas , Euangelicâ deinceps tubâ , quàm latè patet orbis , insonuit. quo fructu , testes sunt Prouinciæ omnes & Regna terrarum. Benedicti Palmij aureum os in Italiâ & Siciliâ , quæ miracula non patrauit ? quæ non in eadem Italiâ Achillis Gagliardi , & Siluestri Landini ? quorum conciones interrompebat auditorum sæpè clamor , sanctè pollicentium se quæ imperarent esse facturos. E multis vnum referam quod de Siluestro Historia nostra narrat. Carregium oppidum in Italiâ sanè magnum incredibili ardebat factionum tumultu. tanta erat gladiatorum licentia , vt nullum esset contra furorem inimicorum cuiuspiam tutum periculum : ædes sacras peruagabantur armati , neque religio erat ad ipsas vsque aras stricto ferro persequi inimicum : horrebant omnia cædibus :

Ribad. in
Vitâ l. 2. c. 5.

Hist. Societ.
Tom. 1. l. 2.
num. 45.

*Fructus
concionum
Benedicti
Palmij,*

*Siluestri
Landini,
Ibid. lib. 9.
num. 44.*

ad quinque & quadraginta patrata iam erant, & nouæ indices futuræ timebantur. frustra fuerat Ferrariæ Ducis interposita auctoritas, frustra adhiberi conatus virorum tum genere, tum sanctitate prudentiâque illustrium: trigessimum iam annum durabat malum, ac dilapsis aliò, ut fit, modestioribus, cum soli ferociores in oppido remansissent, latronum erat aut ferarum quàm hominum habitationi locus similior: ad solitudinem & excidium res vergebat. Missus huc Landinus, primum agere cum singulis blandè cœpit, cum iis præsertim qui partium duces erant, delinire eos verbis, odiorum commemorare damna, salutis æternæ periculum & iniuriam Dei extollere: ad extremum non dubitauit, dum ad confertam multitudinem verba facit, citare proprio nomine Ioannem Corsum (erat is è ducibus vnus, qui concioni tum fortè intererat) & ut in gratiam redeat cum inimicis palàm iubere. quâ ille subitâ compellatione perculsus, ipsoque dicentis ardore ac spiritu territus, ferrum quo stabat accinctus protinus abiicit: tum volutus in genua, Pacem, ô ciues, pacem ac veniam, contentâ voce exclamat. Pacem continuo, pacem, quotquot aderant, omnes ingeminant; & qui animis armisque infestis in templum conuenerant, alij aliis ipso fortassis tempore insidiantes, mox humi prostrati ruunt in amplexus, perfusi lacrymis, quas volui inter oscula per ora vultusque mutuos toto templo vidisses. pulchro spectaculo, ut cuius quisque sanguinem paulò antè sitisset, eius maxime lacrymas biberet. Quid non efficeret illa vox, quæ, si D. Chrysostomo credimus, quot homines flexit irâ atque odio obstinatos, tot è durissimis saxis fontes elicuit, maiore miraculo quàm fuerit illud Moysis potum peregrinanti populo è rupe præbentis? Quales hi inter Italos, tales fuere in Hispaniâ Araosius, Strada, Madridius. Ac Madridius quidem tantâ pollebat vi dicendi, ut saxa ipsa commouere loquendo posse vulgò ferretur: Strada verò, à cuius ore iam tum adolescentis, ne dicam pueri, nullis dum instructi grauioribus disciplinis, in Italiâ primum cum vix annum ageret vigesimum, tum quarto post anno Louanij, pendebant Doctores ætate prudentiâque maturi; postquam tandem confirmauit ætate ac doctrinâ eloquentiam illam suam, tantus in hoc genere euasit, ut versare manibus in quam vellet partem hominum corda videretur. fuit cerre, cum vnus Quadragesimæ concionibus ab ipso permoti amplius centum, misso rebus humanis nuntio, in Religiosorum Cænobia discesserunt. Simillimus concionum Sebastiani Barradij pluribus post annis in Lusitaniâ fructus exstitit; ut iam eos claustra non caperent, quos voce ipsius Deus ad Religiosa castra Ordinesque vocitabat. Ad Petrum Ribadeneiram, cum Louanij Latinè diceret in æde Archangeli Michaëlis eorum rogatu qui Academia tum præerant, Rectoris atque Cancellarij, Orator è S. Dominici Familiâ totam, quæ ad se confluerat, concionem adduxit, testatus vtilius ab illo Dei verbum esse audituros: raro modestiæ Religiosæ exemplo, & quod honorificentius proculdubio illi fuit, qui tanto honore alterum afficiebat; sed de concionatoris nostri præstantiâ testimonio non minore. De Edmundo verò Augerio quid dicam? quem Florimundus nobilis hac ætate Historicus cum altero Societatis nostræ Sacerdote Clemente Putcano duos appel-

Homil. de
Dauid &
Saule To-
mo 1.

P. Madri-
dij,

Strada,

Doultreman
in Viris il-
lustribus.
Sebastiani
Barradij,
Petri Ri-
badeneiræ,

Edmundi
Augerij,
De Orru
hæres. lib. 5.
cap. 2.
et Clemen-
tis Putca-
ni.

lat

at præstantissimos, quos Francia vniquam habuit, diuini verbi præco-
 res. Non ausim ego virum, etsi optimè de Galliis meritum, vt Reges
 ipsi Christianissimi sunt testari, hoc elogio celebrare: habuit enim ha-
 betque Regnum illud oratores plurimos eloquentiâ & virtute eximios:
 quibus omnibus antepondere nostrum velle, nobis fortasse inuidiosum
 magis esset, quàm illi gloriosum. Hoc dico, quod dici sine cuiusquam
 inuidiâ potest, Lugdunum vrbein maximam frequentissimamque hu-
 ius potissimum concionibus ab hæresi esse vindicatam: ad quadraginta
 millia hominum fuisse ferunt, quos vnus ipse ad Fidem reduxit, Ec-
 clesiamque Romanam, solitus nonnumquam à viginti millibus pro
 concione audiri: pro quibus meritis cum ei gratias ageret Carolus IX.
 Galliarum Rex, amplexus hominem benevolentissimè à se dimisit.
 Par huic esse poterat Edmundus alter Campianus, si parem nactus
 fuisset eloquentiæ suæ campum. Sed enim virum disertissimum, qui
 cum duodennis esset puer, vnus è totâ iuuentute Londinensi electus est,
 qui Mariam dignam immortalitate Principem Angliæ tum sceptrum ca-
 bessentem orator publicus saluaret; quem deinde iuuenem Elisabetha
 cum dicentem audiisset Oxonij, ita expetiit, vt nescio quæ summa pro-
 miserit, si fauore vti regio voluisset; illum, inquam, virum, cum iam
 maturus & perfectus orator esse poterat, popularium suorum cæca im-
 probitas delitescere in angulis domorum, & non nisi in latibulis ac fur-
 tim exserere illam suam dicendi incredibilem vim coëgit: quamquam
 hic etiam, vbi moderari sibi illum oportebat, & eloquentiam suam in-
 fringere, tam erat in dicendo potens, vt concione, quam habuit extre-
 mam, qui larvâ Catholicâ tectus intererat eius proditor Eliottus, in
 momenta singula imminens sceleri, tenere tamen lacrymas non potue-
 rit. Sed hoc est maior Augerio Campianus, quod mortem & laqueum,
 quæ isti iam victo parata ab hæreticis tantum fuerunt, huic etiam,
 quod rem Catholicam tueretur, perditum homines irrogarunt. E concio-
 natoribus Principum Petrus Canisius à Ferdinando Cæsare & Alberto
 Duce Bauariæ (quibus Principibus debet Germania quod absorpta hæ-
 resi tota non est) audissimè solitus est audiri: de quo viro, quia ad Flan-
 dro-belgicam nostram pertinet, alius erit dicendi locus. Magnâ apud
 Catholicos Hispaniæ Reges concionum laude floruerunt Ioannes Hie-
 ronymus, Gaspar Sanchius, Hieronymus Florentia. Antonium Padil-
 lium cum dicentem in sacello suo Philippus II. Rex Catholicus au-
 diisset, concionem sibi egregiam videri dixit vel ipsum Patris concio-
 nantis aspectum. In Galliâ præter eum, quem dixi Augerium, Caro-
 lo IX. & Henrico III. Regibus gratissimum, concionatores Regij fue-
 runt famâ celebres Cottonus atque alij. In Poloniâ Petrus Scarga
 apud Reges in honore fuit, Stephanum ac Sigismundum: qui munus
 concionandi, antequàm noster esset, à se susceptum, triginta annos a-
 pud nos deinde sustinuit. Longum esset singulos enumerando recense-
 re, cum vix vlla Catholici Principis aula fuerit his annis superioribus,
 ex quo clarescere Societas nostra cœpit, quæ non haberet assiduè orato-
 rem ex eâ virum aliquem eloquentiâ Christianâ præstantem. Præter-
 eunda mihi esse video innumera, quæ nostrorum concionibus, non sine
 faustâ

Ribaden. in
Catal. Script.

Edmundi
Campiani,

Petri Ca-
nisi,

Antonij
Padillij,

*Gasparis
Barzai,*

faustâ hominum admurmuratione perfecta sunt: ac in primis permotâ esse Principes feminas, vt ad tegenda pauperum corpora, parietibus domus suæ aulae detraherent: alibi, vt eorundem nuditati consulere-
 tur, à pluribus auditorum proprias exutas esse vestes, & erant inter illos quibus nihil erat pretiosius eâ veste, quam dabant: aliàs hominum tria minimùm millia ad peccatorum confessionem vnâ adhortatione per-
 mota, extincta inueterata odia, redditam totis oppidis pacem, sublatum è ciuitatibus vestium luxum, exhausta lupanaria, Monasteria repleta. Porro si quæ in hoc genere perfecit vnus Gaspar Barzæus, in medium hîc adferrem, fructus non ab vno homine, sed à totâ Societate annis aliquot collectus existimari posset. Sed hunc quoque virum prætereo, inter illustriora Prouinciæ nostræ sidera opportunius celebrandum: hoc de assiduitate concionum eius atque indefesso studio solum dicam, concionari illum esse solitum in singulos ferè dies; neque id semel aut in vno templo tantum, sed eodem die sæpius in templis variis, in nauibus, in vicis, in custodiis publicis, vbicumque coronam hominum nactus erat: adeò vt subinde pænè toti succedentibus sibi concionibus abirent dies; idque eâ semper audientium voluntate, vt fatiari non posse homines viderentur. Hoc tamen silentio præteriri non debet, quod de Feriæ sextæ concionibus Goæ à Gaspare institutis narrat in eius Vitâ Trigaultius; eâ die tantum fuisse populi confluxum, vt qui audire dicentem vellet, multis antè horis ei esset locus aliquis occupandus: nam à duabus leucis accurrebant pridie in urbem multi, ne, si ipso die aduenissent, à ciuibz præuenti excluderentur. Hîc Gaspar sub vesperam è passione CHRISTI Domini caput aliquod tractabat, eâ v. verborum, vt qui illum audiebant, interesse coram suppliciis, & vsurpare oculis Saluatoris sui vulnera sibi viderentur. hinc videres in populo erumpentes vbertim lacrymas, pectoris tunsiones, & ex imo corde ducta suspiria exaudires: instabat commotis animis orator, & omnem exferens eloquentiæ suæ vim, ardentissimis cum Deo, cum CHRISTO ipso patiente, cum eius mœstissimâ Matre, colloquiis id efficiebat plerumque, vt, cum præ lacrymis ac singultibus loqui vix posset, auditorum comploratio & erumpentes in ciulatum tandem gemitus audire etiam loquentem non sinerent. Tum ipse positus in pulpito genibus ceteri etiam in genua prouoluti, laxabant affectui suo frenos. augebatur commiserationem CHRISTI inter acerbissimos cruciatus tristis adspectus: cuius effigies in arâ posita, deducto velo tum demum obijciebatur oculis, perstrepente lugubrem in modum musicorum choro. Interea prodibant è sacrario flagris instructi non pauci, qui Domino su non solum lacrymas, sed etiam pro sanguine sanguinem rependebant. Eam rem scribit Trigaultius malleum peccatorum fuisse. Et verò quæ vires habeant ad animos permouendos CHRISTI patientis cruciatus pro concione tractati, accedente præsertim inflammata quâdam sacroratoris eloquentiâ, & externis quibusdam subsidiis, quæ sensus feriant, toto iam Belgio in templis nostris sacris Quadragesimæ diebus cernitur; quando eadem propè formâ quâ vsum Gasparem fuisse accepimus, meditanda populo passionis mysteria ter quaterve per hebdomadam propè

proponuntur, hominum frequentia ac motu animorum si non tanto, quantum vir ille Apostolicus exercebat, eo certe quem summi infimi-
que miris in cælum laudibus extollunt. Hæ in concionibus industria
nostræ sunt, hæ artes, quibus populi pietatem religionemque nutrimus
ac fouemus. Neque templa solum aut loca sacratione vox ista Christia-
norum oratorum peruagata est, sed audita etiam in plateis (quemadmo-
dum de Barzæo iam dicere memini) vicisque ciuitatum, in ipsas usque
scelerum officinas salubriter penetrauit. Quoties è nostris concionato-
ribus aliquis; dum otiosis in foro hominibus sancta importunitate fi-
dei ac Religionis mysteria inculcat; forum conuertit in templum,
vnde inter lacrymas & gemitus ardentissimæ preces ferrentur in cælum?
Quoties aliquis impudicitiam in suis castris aggressus, ex ipsis lupana-
ribus miseram animam, tamquam è leonis vnguibus prædam, extorsit?
Sanè Ioannem Ramirium dicentem ad famosas Valentia mulieres (tri-
ginta huius farinae eum audiebant) ex eo numero duas & viginti vnâ
concione ad melioris vitæ institutum transtulisse accepimus. Hoc fe-
licior Antonius Madridius, vno die Compluti, atque vnâ item concio-
ne, quotquot aderant (aderant autem quamplurimæ) quæ vitam fla-
gitio tolerabant, ad vnâ omnes ex isto cœno eripuit, omnes in portu
aliquo tuto castimonie collocauit. Damnant iam sanè, quibus ita li-
bitum est, genus istud compitalium concionum: pro nobis pugnat &
pro consuetudine hac nostrâ messis ipsa, & fructuum collectorum vber-
tas, pugnant exempla sanctorum virorum, pugnat denique ac vincit ir-
refragabilis Apostolicæ Sedis auctoritas, cuius non permissu solum, sed
facultate etiam priuilegioque id facimus. Quamquam hoc tempore,
cùm plurimis in ciuitatibus & conciones in templis multæ sunt, & fre-
quens ad eas concursus, minùs necessaria hæc opera esse cœpit. proinde
id iam parciùs fit à nobis, eò etiam quòd offensioni nonnullorum res
sit obnoxia: quare eam etiam intermitteri Romæ S. Ignatius aliquando
voluit. Interim istiusmodi concionibus id debemus, quòd populus
diuini verbi negligens, degustatâ in plateis eius suauitate, auidior fa-
ctus est, & templa concionum gratiâ diligentius frequentat. Sed de
concionibus hætenus.

*Conciones
in plateis,
vicis, foro,
magno
fructu:*

*à Pontifi-
ce appro-
bata.
In Breui
Pauli III.
Cùm inter.*

CAPVT TERTIVM.

De lectionibus Theologia sacra ac Philosophia.

ALterum, in quo studiosè versata fuit Societatis opera, est munus
docendi, ab eo quod iam memorauimus, hoc diuersum, quòd con-
cionatori maximè est propositum accendere audientium voluntates,
doctori potiùs illuminare mentes. Vt enim in cælesti Beatarum men-
tium republ. duo sunt ordines dignitate præstantes; quorum alter ab
ardore nomen habet, à scientiâ alter: ita hæc quæ in terris est Dei Ec-
clesia, ad exemplar illius cælestis, duos habet virorum principum gra-
dus, concionatorum vnum, alterum Doctorum; quamquam non de-
fuerunt qui in vtroque excellerent viri præstantissimi. Habuit autem

*Duo in cæ-
lestis ordi-
nes præci-
pui, duo
item in
terris.*

p. 4. Constit.
cap. 11.

Iulius III.
Pius IV.
Pius V. in
bullis.
*Societatis
lectiones
Acade-
miarum
privilegiis
gaudent.*

nostra Societas quem sibi imitandum in utroque proponeret; S. Domini illustrissimum cœtum; qui cum non minus re quam nomine sit Ordo Prædicatorum, æquè certè est Doctorum: eoquè iam inde à parente suo fertur institutus, ut haberet ex eo Ecclesia qui faciem præferrent populis docendo, eosdemque accenderent adhortando: quo quidem præstituto sibi sine sanctissimi viri spes fraudata non est. Idem spectavit in formandâ hac minimâ Societate Ignatius, & cum Ignatio Romani Pontifices. Ignatius quidem hunc Ordinem suum voluit Academicarum administrationem non subterfugere, & in iis etiam, quæ potestati nostræ subiectæ non sunt, divinas humanasque scientias publicè profiteri: quod qui facerent, iis leges insigni prudentiâ præscripsit: Pontifices verò, ne in hoc munere nobis quisquam obsisteret, & ut iis, qui apud nos scientias didicissent, magistri laurea & honores reliqui Academici conferrentur, privilegiis suis sanxerunt. Quamquam antè etiam quàm ista decreta, aut approbata omnino Societas esset, è nouem Ignatij Sociis Faber, Lainius atque Salmeron sacras Litteras & ceteram Theologiam Romæ in publico sapientiæ gymnasio tradiderunt, eâ existimatione doctrinæ, ut ad generale Concilium, quod non multò post Tridenti celebratum est, hos potissimum Pontifex suo nomine Theologos miserit, Lainium atque Salmeronem, neutrum tum adhuc triginta & quatuor annos natum. Quorum virtus atque doctrina dum in hoc orbis theatro non minus utiliter quàm gloriøsè refulget, sparsi per orbem Christianum ceteri suam etiam lucem dederunt, primum in templis: ubi explicari ab iis diuinæ Paginæ, de Deo, de CHRISTO, de Virgine CHRISTI matre, de purgatoriis pœnis, de libertate arbitrij, deque omni vitâ Christianâ quæstiones tractari coram populo cœptæ sunt. Qui sacrarum lectionum habendarum in Ecclesiis mos, etsi paucis in locis postea est retentus, quod populo non perinde rudi utilior esset adhortationum usus; hucusque tamen à multis concionatoribus eatenus obseruatur, ut ita partiantur conciones suas, ut partem temporis explanando sacras Litteras, partem adhortando traducant. Sed præcipuum docendi laborem sibi scholæ vindicant: ubi quæ sunt in doctrinis sacris ambigua deciduntur, quæ obscura illustrantur, quæ recondita eruuntur. Quantus hîc ad laborem atque fructum Societati nostræ campus apertus fuerit, fiet è scholarum multitudine manifestum: etsi paucas è plurimis in medium sim prolaturus, neque hoc Capite de litterarum studiis acturus; sed tantum de grauioribus disciplinis, Theologiâ sacrâ ac Philosophiâ.

*Prima So-
cietatis
Academia*

Primam Academiam habuit Societas Gandiæ à Francisco Borgia Duce fundatam; alteram in Lusitaniâ Eboræ à Cardinale Henrico Regis fratre, ac deinde Rege. Præter has quæ sunt celebriores in Hispaniâ scholæ, Doctores è Societate nostrâ non paucos habuerunt, Salmantica, Complutum, Conimbrica. Conimbricæ etiam Philosophiæ gymnasium à Ioanne Rege nobis amplissimum datum est. Madridi nouissimè in vrbe regiâ Hispaniarum Academia est à Philippo IV. Rege nostro Societati erecta, futura posteris documentum & voluntatis Regiæ erga nos & munificentiæ, vel in tantâ potentiâ ad-

miran-

mirandæ. In Galliis Franciscus Turnonius, & Carolus à Lotharingiâ, Cardinales, hic Mussiponti Lyceum nobis magnificum condidit, ille à se conditum Turnone, & iam auditorum mille ac ducentorum numero florens, nostræ custodiæ fideique commisit. Laudata est etiam à Pio IV. Pontifice Maximo ciuitas Lugdunensis, quòd Collegium suum, in quo sapientiæ studia tractabantur, Societati I E S V formandum regendumque tradiderit. Lutetiæ, etsi multis tempestatibus interruptæ, redditæ tamen eidem Societati scholæ sunt: Flexiæ etiam institutæ nouæ: in quibus Christianissimus Rex Henricus bis nobis cor suum dedit; primùm viuus munificentia & affectu, ac deinde mortuus in amoris perpetui monumentum.

E Galliis venio in Germaniam. Ferdinandus Rex Caroli V. frater Pragæ in Bohemiâ ac Viennæ in Austriâ, quæ nobiles erant Academiae, sed ab hæreticis sædè labefactatæ, Theologiam atque artes ceteras docere nos voluit: idem vt faceremus in Bauariâ Ingolstadij, effecerunt Serenissimi Duces Guilielmus atque Albertus: vterque insigni erga Societatem affectu, & Regibus inuidendâ liberalitate. Dilingæ in Sueuiâ Academiam suam nobis tradidit Otto Cardinalis Augustanus: nouam erexit Carolus Archidux in Stiriâ Gracij. Moguntia, Herbipolis, Colonia, & ferè si quæ sunt aliæ Catholicorum in Germaniâ scholæ, excultæ item à Doctoribus nostris sunt. Duaci in Belgio Philosophiam ac Theologiam publicè tradimus, vt & Dolæ in Burgundiâ. Louanij Bellarmino & Lessio Theologiam profitentibus, scholarum spatia (quòd auditores non caperent) fuere dilatanda. quæ nec ipsa quandoque auditorum frequentia suffecerunt. Omitto ceteras mundi partes, etsi non ignorem in Poloniâ atque Lituaniâ, aliisque prætereà florentissimis Regnis Societatis nostræ illustres scholas esse: quin etiam in remotissimas Americæ atque Indiæ regiones eas esse propagatas. Ex Italiâ vnâ contentus ero vrbe Romanâ Christianæ sapientiæ matre, in quâ nomen aliquod à litteris habuisse plus ferè est quàm alibi primas tulisse. Est hîc in Collegio nostro, quod Gregorius XIII. paterno erga nos animo & plusquam regiâ liberalitate Pontifex incredibili sumptu extruxit, omnium scientiarum, quas tractare Religiosis hominibus fas est, domicilium in primis splendidum: scholæ viginti aut circiter numerantur; è quibus Theologia trecentos plurimùm habet auditores, multos è variis Ordinibus Religiosos viros. Fuit illa doctissimorum hominum qui vnquam in Societate floruerunt, lectionibus illustrata, Suarez, Vasquez, Maldonati, Pererij, Sa; duorum etiam qui S. R. E. Cardinales fuerunt, Toleti atque Bellarmini. Ceterùm ingeniorum præstantium copiâ, varietatè nationum, discantium studio, magnificentia atque omni splendore scholastico inter Societatis Academias hæc vna excellit. Insigne huius gymnasij est, residens in augusto templo Theologia: cui adstant ancillarum more naturales scientiæ, Physica atque Mathematica; hæc orbem cæli, illa terræ, pedibus sedentis in folio Diuæ subiicit, hac adscriptâ sententiâ: *Leges impone subactis.* quo declarat Societas, quid sibi cum humanis scientiis sit negotij; id nimirum, vt vni ceterarum Principi ac Reginae sacræ Theologiæ eas faciat ancillari. Porro in

*Academia
Romana
celeberrima.*

*Suarez
studium
singulare,*

Vasquez,

*Maldona-
ti.*

*Lectio-
num fru-
ctus.*

*Respons. ad
Theses Hū-
nij cap. 6.*

*Ratio dis-
putandi
Dialectica
contra hæ-
reticos
optima.*

tot Academiis, scholis, gymnasiis, quàm multos necesse est fuisse lectif-
simos viros, qui ætatem docendo triuerint. Vnus Suarez annos qua-
draginta variis in ciuitatibus, Pintia, Romæ, Compluti, Salmantica, ac
demum Conimbrica, ab ipso Rege Hispaniarum magno affectu inui-
tatus, diuinas scientias est professus: tantâ discipulorum auiditate, vt ante
lucem accensis facibus habendæ aliquando scholæ fuerint; labore inter-
eâ suo tanto, vt fastus ipse sit, doctrinæ, quâ prodigij instar fuit, non
imparem diligentiam suam fuisse. Hoc decem annos minùs eodem
munere functus est Gabriel Vasquez: eo item studio, vt testetur ipse de
se, præter sacras Paginas, & omnia Angelici Doctoris Opera, iterum
atque iterum & sæpius lecta, quidquid est in SS. Patrum scriptis, accu-
ratè à se esse & diligenter expensum. Idem de Maldonato memoriæ
proditum est: quem docentem Parisiis Doctores, Abbates, Episcopi
audiebant. Ceterorum quis labor in docendo fuerit, quæ doctrina,
æstimari ex editis in lucem Operibus nullo negotio potest: quæ tot
hoc sæculo ab vnâ Societate nostrâ prodierunt, vt ad solum texendum
eorum indicem, magno volumine sit opus.

Sed iam non id ago, vt doctrinam nostrorum hominum Lectoris ocu-
lis hîc subiiciam: quem fructum docendo fecerit Societas, potiùs vi-
deamus. Primum, singularis atque eximius hic fuit, quòd hac operâ
consecuti sumus, ne in quasdam Academias toto orbe celebres magistri
irreperent veræ fidei proditores: quod fieri non vno loco cœperat. Al-
terum à scholis nostris hoc exstitit commodum, disputationum inue-
nta celebritas: sine quibus frangebant priùs diuinæ sapientiæ studia, ac
ferè per Septentrionem iacebant ab hominibus fastidita. Excitauit ani-
mos honoris atque ostentandi ingenij cupidos concertationum ille mos,
& in quamdam discendi auiditatem induxit: præsertim vbi loci ipsius
apparatus & virorum Principum confessus lucem addere his exercita-
tionibus cœpit. Romæ certè purpuratos ipsos Ecclesiæ Patres, quorum
dignitas eminentissima est, interesse disputationibus nostris non piget:
itaque ex illo Sacrorum Principum Collegio sæpè aliqui, subinde de-
cem aut quindecim, iam tum ab annis retrò quinquaginta numera-
bantur: vt nihil de Episcopis aut Regum Oratoribus dicam. Auget
utilitatem hanc non parum, quòd ea disputandi ratio quæ Dialecti-
cis præceptionibus continetur, celeberrimis passim scholis familia-
rior facta est, ex quo docere nostri cœperunt: veritati tum quærendæ,
tum inueniendæ aptissimum instrumentum; eoquæ tantopere, vt
mox dicam, ab hæreticis formidatum. Fuit ex iis, qui formam eam Ie-
suiticam diceret; imperitè quidem, nobis tamen, si verè dictum id fuisset,
admodum gloriosè. Docet id & confirmat aduersus eundem hære-
ticum Gretserus: formam hanc non Iesuiticam dici, sed potiùs Chri-
stianam debere; vt quam CHRISTO atque Apostolis attribuit Au-
gustinus, Dialectices ipse peritissimus: cuius auxilio vti se solitum con-
tra hæreticos profitetur. Eo sæculo excitata diuinitus hæc nostra Socie-
tas est, quo Religionis Catholicæ veritas plurimùm oppugnatur: con-
grediendum sæpè cum his hostibus illi fuit, multas ex hoc certamine
palmas retulit. Iacobus Lainius coram Reginâ, Caroli IX. Galliæ Regis
paren-

parente, totâque Regni nobilitate in conuentu Poissiacensi congregatâ, Petrum Martyrem aliosque hæreticorum principes doctissimè confutauit. Viretum, pefilentem item hæreticum, ac Religiosæ familiæ desertorem, Lugduni in Galliâ conuicit Posseuinus. Verùm hi non tam strictâ argumentatione, quàm doctâ copiosâque dictione aduersarios protrebant: minùs enim adhuc erant in vsu Dialecticæ leges: quo fiebat, vt, etsi ipsi quidem hæretici conuictos rationibus se viderent, facile tamen euaderent, aut euasisse simularent, cùm longiore sermone & maiore etiam clamore, quàm quo erant impetiti, responderent. Ambidexter hîc fuit Maldonatus. Is apud Sedanum anno 1572. Capellum, Aolinum, Loqueum, & viginti alios Ministros Caluinistas primùm differendo, deinde declamitando (Launæo, qui tunc Minister aderat, teste) prostrauit: nam in declamationes disputationem commutandam Ministri censuerant, quòd vim eius syllogisticam ferre non possent. Campianus in Angliâ, cùm esset ab eculco seminiuus in disputationem pertractus, contra Nouellum atque Dayum, magna tum Ecclesiæ Anglicanæ lumina, hac vsus ratiocinatione: Si sola fides iustificat, sine charitate iustificat: sed sine charitate non iustificat: ergo non sola iustificat; ita aduersarios perculit, vt, cùm negare ea quæ sumebantur non auderent, id solum occlamarint, vitiosam esse collectionem: quam tamen examinari ad leges Dialecticas (quod vrgebant vnice Catholici) numquam sunt passi, ne videlicet sua aut fraus aut ignorantia proderetur. Idem cum Fulco, scriptore inter hæreticos non indocto, aliisque congressus, ita quasdam eorum argumentationes dissoluit, vt earum futilitatem ipsi agnoscerent. Impulit ea res Anglos hæreticos in eam mentem, vt existimarent cum Iesuitis in posterum tormentis potiùs certandum quàm argumentis: quâ ex pugnâ Campianus atque alij multò etiam gloriosius quàm ex priore triumpharunt. Prudentius in Germaniâ Lutherani, cùm malè sibi metuerent à sophisticâ hac, vt aiunt, disputandi ratione, studiosè eam cauteque declinarunt, tum aliàs sæpè, tum anno 1601. Ratisbonæ: vbi coram Bauariæ Duce Maximiliano, & Comite Palatino Philippo Ludouico Neoburgico, disputatum est à Gretsero ac Tannero nostris, ac tribus præterea Doctoribus Bauaris, aduersus collectam è totâ Germaniâ hæreticorum manum. Tota ea disputatio, vt est à scribis excepta, adiecto vtriusque partis testimonio, typis vulgata est: quam qui legerit, facile intelliget quo studio hanc formam hæretici fugiant. Illud nescio, an colloctioni huic Ratisbonensi aliquâ ex parte tribuendum sit, quòd, qui tum cum Philippo patre illi interfuit, Serenissimus Wolfgangus Guilielmus, tredecim post annis Catholicæ Ecclesiæ reconciliatus est. Hæc à me de disputationibus aduersus hæreticos dicta sunt; vt quæ sit vis syllogisticæ formæ ostenderem, & aliquid hinc debere Societati Theologiam, quòd armorum genere tam necessario diligentius instruat eius scientiæ studiosos. Illud ad extremum Theologis nostris adnitentibus perfectum est, vt ordo ille admirabilis ac diuinus, quem inuenit sibi que in scribendâ Summâ Theologicâ præfixit S. Thomas, ab Academiis plerisque ita sit receptus, vt, omisso Magistro Sententiarum, aliâque minùs didacticâ tractandi metho-

*Formâ
syllogisticâ
capti hæ-
retici.*

Anno 1614,
Gaultier in
Chronico.

thodo, huic vni insistant. Louanienſibus vt id facerent auctor fuit præcipuè Bellarminus. Aliis prætereà pluribus in locis Doctores Academici vel exemplum noſtrum hac in re, vel conſilium ſunt ſecuti. In ſententiis, etſi nullius ſic aſtricti ſumus iurare in verba Magiſtri, vt nullâ in re liceat ab eo recedere (quod ne ipſi quidem ſibi religioni ducunt, qui Thomiſtæ aut Scotiſtæ dicuntur) vñum tamen ſectamur præ ceteris D. Thomam.

CAPVT QVARTVM.

De inſtitutione iuuentutis per ſcholas litterarum Humaniorum.

DE ſcholis iis hîc agimus, quibus ad humanitatem puerorum animi conformantur. Humanum enim eſt non ſolùm loqui, ſed aprè loqui doctèquè poſſe, & cum abſentibus litterarum habere commercium; & quæ multis retrò ſæculis ab aliis ſcripta ſunt, qui doctrinæ laude claruerunt (qui Latini plurimùm aut Græci nominis fuerunt) ea legentem non ignorare. Hæc cui non inſunt, eum, etſi naturâ homo ſit, non hominem tamen, ſed truncum ſolemus aut ſtipitem caudicèmvē nominare. Illa verò multò etiam magis ad humanitatem pertinent, obſequentem eſſe parentibus, amare ſanguinis aut virtutis nexu coniunctos, vi & fraude abſtinere, neminem odiſſe, nemini inuidere, erubeſcere flagitium, & quod præ ceteris inculcatum oportuit, Deum religioſè venerari. Itaque, quibus in ſcholis tam hæc quàm illa rudes adhuc atque informes adoleſcentuli edocentur, eas ſcholas Humanitatis, & quæ illic tractantur ſtudia, Humaniora dicimus. Nam illud omnino indubitatum eſt, malè ſeparari has in puero diſciplinas, litterarum atque morum: ſi enim, qui litterarum ſunt magiſtri, ij morum honeſtatem in poſtremis habeant, plurimæ ſub doctrinæ pallio adoleſcentis animum ſubibunt peſtes; atque illæ in primis, quibus litterati plerique ipſique adeò eruditionis anteſignani, ſua ſcripta referſerunt, ſcurrilitas impudentia, turpitudine: quibus laus omnis ac decor adoleſcentiæ marceſcit. Hanc prouinciam Societatis noſtræ eſſe propriam, ex Pontificii Gregorij XIII. litteris apertè conſtat. ait enim, lectiones bonarum litterarum, & tam has quàm Theologiæ ac Philoſophiæ, ad iuuentutem bonis moribus imbuendam, ex Societatis primæuâ erectione ac diuinâ vocatione, ab eâdem exerceri. quod neſcio an de vlllo prætereà Religioſorum Ordine dici æquè poſſit. Sed quid actum hoc in genere ſi à Societate, videamus. Domiciliorum, in quibus degunt noſtri, tri ſunt genera: Profeſſorum Domus, Collegia, & ea domicilia in quibus probantur Tirones. Ex his multitudo longè maxima eſt Collegiorum. Inſtituta ſunt hæc ſtudiorum cauſâ; ac primùm quidem, vt ſoli in iſis erudirentur qui Societati nomen dederant: Gandiæ primùm ſub Duc Borgia adoleſcentes alij nonnulli ſunt admiſſi. Nunc in Societate vix vllus admittitur antequàm his ſtudiis ſit imbutus: quare Collegiorum noſtrorum ſcholæ, externorum adoleſcentium totæ ſunt, quin plurimùm aut ſenæ in Collegiis ſingulis: in quibus, præter litteras, eloquent

In Priuileg.
Ædiſcandi
intra cannas
Saluatoris
noſtri, &c.

Lectiones
bonarum
litterarum
Societati
propria.

Hiſt. Societ.
Tom. 1.
lib. 6. n. 71.

quentia etiam tam Græca quàm Latina, neque soluta oratio tantùm, sed etiam numeris adstricta, & lepos omnis poëticus, traditur. Quâ gentium omnium ac Rerumpublicarum approbatione Magistri nostri in hoc munere versentur, id aliorum iudicij facio: dicam ego, quales esse Societas eos desideret, & porro vt sint, omni studio allaboret. Primum est, vt scientiis illis, quas profitentur, non mediocriter sint imbuti: nemo enim docet alterum, quod ignorat ipse. Quapropter, qui destinantur ad hoc munus, annum integrum tum recolendis humanioribus studiis, tum comparandâ docendi methodo, iisque consulendis, qui hoc munere cum laude perfuncti sunt, distinentur. Sed illud potissimum spectat Societas, vt Christianâ pietate imbua- tur tenera puerorum ætas. Huc spectant illæ leges quæ interessẽ quodidie augustissimo Missæ Sacrificio, mensibus singulis exomologesin frequentare, abstinere à iureiurando & omni morum contagione, honore prosequi Sacerdotes, Deum ac Superos piẽ inuocare, discipulos nostros iubent. Non immeritò certè viro id sapienti cuipiam ac docto visum est, si condita ab initio Societas sic fuisset, vt in solam institutionem puerorum incumberet, atque id faceret eo labore eâque felicitate quâ facit, aliud prætereà nihil illi defuturum ad splendorem sanctæ perfectæque Religionis: idque siue ipsius virtutem, siue vtilitatem spectes, quæ ex eâ redundat in alios. Ad virtutem quantum illud est, hominem doctrinâ præstantem, cui ampliora ad plausum proposita sunt theatra, Doctorum atque concionatorum exedræ, qui administrare ipse totius Ordinis sui gubernacula posset, contemnente hos honorum fumos, litterario sese ludo includere, vbi spectatores admiratoresque prudentiæ suæ præter pueros, nullos habeat? Neque enim Turfelinus, Tuccius, Cerda, Castrius, Pontanus, sexcenti alij, quorum in hoc studio exercitata præcipuè virtus est, ij viri fuerunt, qui non res maximas gerere cum laude potuissent; & verò etiam sæpè gesserunt. Sed nimirum veri Ignatij filij id à parente didicerant, ea muneris obiri debere ardentius, in quibus magis humilitas exercetur & charitas. Nicolaus certè Lancilottus (qui primus, quem quidem legimus, è Societate litteras docuit, anno eius quinto) & concionator erat, & nostris regendis Præpositus, eoque animo immensam ad Indos navigationem susceperat, vt cum Xauerio alterum illum mundum percurreret, & quocumque posset, victricia CHRISTI signa inferret: is vir non alienum putauit ab istâ excelsitate animi sui, in puerorum hædere scholâ, & primis loquendi scribendique rudimentis decantandis insistere. Hæc illi Indica erat messis, litterarum efformare apices, ac trita illa Grammaticæ præcepta ad fastidium inculcare: huic muneri tum Goæ, tum Coulani, duodecim annos impendit: hoc ipsum, cum iam esset fractus laboribus (nam neque vlli interim labori parcebat) ac tabe propemodum confectus, tamen ad extremum adamauit: dignus sanè cuius vestigiis libenter insistant, qui è nobis salutem hominum vehementius exoptant. Iam qui labores in hoc sunt, quæ tædia toleranda, quæ deuorandæ molestiæ? Puerorum inculta ingenia, mali mores, inconstantes animi, pigritia, garrulitas, difficultates, querelæ quantam exhibent

*Docendi
munus
sufficere
posset ad
perfectam
Religionem.*

*Ioan. Bonif.
in Præfat.
lib. de Instit.
Christiani
pueri.*

*Nicolaus
Lancilot-
tus primus
è Societate
litteras do-
cuit.*

*Multi
diligentiſſimè
docuerunt.*

exhibent patientiæ ſegetem? ſanguis etiã ac ſuccus omnis in hoc opere non rarò exhauritur: imò vita ipſa nonnumquam impenditur, vt quãdam martyrij ſpeciem habere videatur. Nouimus certè aliquos quibus aut nimia contentione rupta eſt venã, aut nimia fatigatione ſic afflicta valetudo, vt recuperari poſteã numquam potuerit: vt non ſolus Caſſianus Martyr ab alumnis diſciplinæ ſuæ pro ſtipendio mortem acceperit. In hoc tam laborioſo ludo, vt animò non frangaris, duces etiã annos plures, nullã præſertim lucri aut commodi tui ſpe, quã tandem conſtantiã, & quã exaggeratã virtute opus eſſe exiſtimamus? At ex iis quos modò nominauimus, Turſelinum atque Caſtrium annos viginti duos hæc palæſtra exercuit; illum Romæ, in Luſitaniã alterum. Stephanum Tuccium annos ſedecim Muſæ Siculæ tenuerunt; cui tamen non minus nomen à diuinis ſcientiis quàm à litteris fuit, vt qui Theologiã deinde per annos plures ſit profeſſus, ac tandem in Romano Collegio ſcholis omnibus præfuerit. Triginta ipſos annos in hoc puluere litterario verſatus eſt Melchior Cerda, partim Hiſpali, partim Cordubæ. Sed palmam eripuit ceteris Ioannes Bonifacius, quadraginta annorum curſu in hoc ſtadio indefeſſus. Commemorari prætereã multi poſſent annorum viginti aut plurium magiſtri: & exiſtunt in viuſis etiã non pauci, qui non alium finem laboris huius quàm vitæ exſpectant: digni profeſſoribus, quorum nomina ſequenti ſæculo traderentur æternũ victura, niſi obſtaret ipſa multitudo, & fructum ſui operis maximum hunc plerique expeterent, ſoli Deo innotefcere. Vrilitas ex hoc opere duplex eſt: vel enim in ipſis pueris qui docentur, vel in totã Republicã cernitur. Pueri eos ferè mores referunt è ſcholis noſtris, quos parentes ipſi admirari fatiſ nequeunt. In Germaniã quotidiana iſta ſunt, hæreticorum filios, poſtquam ſcholas noſtras frequentarunt, neque minis induci neque blanditiis poſſe, vt quidquam deinceps à diſciplinã Catholicã alienum committant. Gloriatuſ hîc aliquis vapulaſſe ſe à parentibus, quòd diebus, quibus id vetitum ab Eccleſiã eſt, guſtare carnem noluerit: alter ne idem faceret, triduo ieiunaſſe: alius conieciffe ſe in ignem ingens, neſcio cuius, hæretici doctoris volumen, vnde parens quotidie ſolitus erat venenum haurire; eã de cauſã expulſum eſſe domo, non poenitere tamen patrati facinoris, malle quouis in loco precario viuere, quàm apud hæreticos parentes delicatè nutrirî: eſt qui dicat, auditis in ſcholarationibus, os à ſe Miniſtro hæretico eſſe occluſum. Hos ab inſtitutione noſtrã fructus pueri referunt, non ſibi tantũ, ſed aliis etiã non rarò ſalutares. Quoties ſeruũ aliquis, alius ancillam, adduxit ad Sacerdotem, eiurata hæreſi Eccleſiæ reconciliandos? Nec defuerunt, qui parentibus, à quibus vitam hanc mortalem acceperant, meliorem redderent & immortalem. Accidit id etiã non ſemel, vt ſolo puerorum noſtrorum conſpectu, cùm vel templum iuncti adirent, vel in eo diuinis precibus vacarent, ad fidem rectam hæretici, ad mores probos homines perſiſſi ſint conuerſi. Iam iſti quàm ſunt ſuaues doctrinæ noſtræ fructus! adiri à nobileſſis pueris mendicorum atque ægrorum hoſpitia, hîc famulari ægris eos, quibus domi etiã cum ambitione ſeruitur: ab his inferri cibos languentibus, lectos ſterni, mundari cubi-
labo-

*Vrilitas
ex docendi
munere.*

laboriosa & abiecta seruorum opera exerceri: non abhorre à conspectu, quin etiam à contactu, scædorum vlcera in munditiis enutritos, & propè in materno sinu. Quid iam illa referam communiora? fuisse vix duodecim annorum adolescentulos, qui ieiunio, flagris, cilicio identidem in se sæuierent? qui bonam noctis partem orando transigerent, qui percussæ iniuriæ, maxillam alteram percutienti præberent? repertus est etiam, qui nudo corpore se volutaret in niuib; qui loris ære præfixis adeò in se sæuieret, vt auersus atque aduersus totus sanguine manaret: fuit, qui inflictis hunc in modum vulneribus affricaret salem. Antuerpiensis puer aliquis fune circum lumbos ducto, ac sæpiùs circumactò, tam arctè se constrinxerat, vt attrito corpori inolefceret funis; tres tamen menses integros hunc dolorem sustinuit. Atque hæc ausi sunt facere innocentes pueri, teneri, molliter educati, qualia in sanctis Francisco Seraphico & Xauerio, aliisque viris aut pœnitentiâ feruidis aut sanctitate robustis, vix satis possumus admirari. Quàm obsequentes hos oportet fuisse parentibus, quàm religiosos in templis, quàm in omni Christiani hominis officio accuratos, qui ad virtutes tantas tamque arduas adspirare didicerant?

Lechneri
Sod. Parth.
lib. 1. cap. 10.
de Alexand.
Bertio, Mi-
chaële Aya-
tunio, &c.

Ad eas venio vtilitates, quæ non in priuatos homines domosque parentum, sed in ciuitates integrasque prouincias publicè redundarunt. Neque tamen illud attingam, quanti Reipublicæ intersit iuuentutem rectè institui: quæ res est à Petro Ribadeneirâ, Francisco Sacchino, Ioanne Bonifacio nostris, atque aliis abundè tractata: hoc duntaxat ostendam, quid sit in Christianâ Republicâ scholis nostris effectum. At primum, si dicerem, Societatis præcipuè operâ florere non paucis in Regnis humaniores litteras; insignis ea arrogantia aliquibus fortasse videretur. habeo tamen auctorem huius assertionis meæ Regem magni iudicij ac prudentiæ: Henricus IV. is fuit Rex Galliarum, quem publicè ferunt coram Regni Proceribus id affirmasse; Societate è Galliis discedente, Musas quoque illinc abiisse, cum reuertente esse reuersuras. Sed ne sumamus nobis ipsi tantum, quantum Rex Christianissimus tribuit: illud certè nemo diffitebitur, artes, quæ erant antè mercenariæ, liberales à nobis & gratuitas esse factas: vnde quis non videt doctorum virorum numerum incredibiliter esse auctum? Sed minus istud est: hæc maiora. Serpenti latè hæresi, ac totum, vt videbatur, orbem inuasuræ hac maximè ratione obuiam est itum. Regnum Polonia, si Florimundo Historico credimus, hac viâ est præcipuè vindicatum. Sed Regibus certè ipsis credamus, Stephano atque Sigismundo: quorum vterque in condendis nostrorum Collegiis atque scholis testatus id est frequenter, hoc vnicum esse medium rem Catholicam in Poloniâ promouendi, & corruptas hæresi mentes ad sanitatem reuocandi. In Germaniâ Ferdinandus I. Imperator, & antidotum contra hæreses efficacissimum, scholas à se nostras adhibitas esse scripsit; & ipse rerum vsus nos docet, quàm parum in iis Germaniæ partibus propagata sit illa pestis, imò quantum etiam imminuta sit, vbi in obicem hunc impegit. Neque minor est inter Catholicos fructus. Religiosorum Ordines è nostris gymnasiis, tamquam è seminariis, magnū incrementum accepisse; non nostra

Ioan. Argenta lib. ad Regem Polon. cap. 7.
Henrici IV Galliarum Regis de Societate testimonium,

De Ortu hæres. l. 4. cap. 13.
Ioan. Argenti sup. cap. 5.
Stephani & Sigismundi Regum Polonia, Ferdinandi I. Imp.

vox est, sed ipsorum qui illis præsunt. Iam quot sunt in curiis Senatores, quot in urbibus Iudices, quot ubique summi Magistratus, quorum prudentiâ maximæ res geruntur, qui fateantur, industriæ virtutisque quam habent, à nobis prima posita esse fundamenta? Reges etiam ex institutione nostrâ & summi Principes prodierunt non pauci. Rex Lusitanix Ioannes III. filium Principem Ioannem Simoni Rodericio, vni è decem primis nostris Patribus, erudiendum commisit: idem cum è vitâ decedens heredem Regni relinqueret Sebastianum nepotem suum, puerulum tum triennem, vt præceptor è Societate puero daretur, extremis vocibus mandauit. Functi sunt eo munere Ludouicus Consaluius primùm, tum Ignatius Martinez: quorum educatione ita ad virtutem omnem Rex puer profecit, vt in eâ ætate vitam duxerit, qualem fuisse sub matre Blancâ S. Ludouici Gallorum Regis historiæ meminerunt. atque vtinam apud adolescentem valuissent æquè magistri consilia, ac valuerant apud puerum præcepta! Poloniæ Rex Stephanus nepotem item suum Principem Transiluanix Sigismundum in disciplinam Societati tradidit. Ex Archiducibus Austriæ, Ducibus Bauariæ, summis quibusque Germaniæ Italiæque familiis, quot & quanti discipuli nostri fuerunt? De Ferdinandi II. laudibus nulla posterorum ætas conticescet: de quo Imperatore, cum viueret, ita rescribebat ad suam Sanctitatem Apostolicus Nuntius, vt negaret post Constantinum, parem in Ecclesiâ illi fuisse, quem omnium ordinum homines, ipsique inter eos Pontifices Summi, non dubitarunt Imperatorem sanctum appellare: de quo, qui Ecclesiæ hucusque præest, Pontifex Urbanus ita gratias agit Deo, vt dicat Cæsari ab ineunte ætate eum virtutis amorem, eamque æternorum bonorum cupiditatem fuisse iniectam, quæ illum ad vitam tot annorum spatio innocenter traducendam impulerunt. Huius tanti Principis tam pia atque sancta educatio, etsi parenti tribui meritò debeat feminae religiosissimæ Mariæ, cuius filij atque filia propè omnes, (è quibus Regina tres fuerunt) sanctitatis famâ & innocentia celebrantur; suam tamen laudis partem aliquam ex eâ Societas decerpit, à quâ est puer litteris & virtutibus institutus. quam institutionem adeò agnouit optimus Cæsar, vt postea Societatis filium se diceret, sæpè & scriberet. Viuunt etiamnum atque imperant è Societatis disciplinâ Principes, quorum religio, vita, mores testantur, regiam indolem haudquam in ipsis fuisse degeneri educatione corruptam. In Ecclesiis Pastores populorum, Doctores, Præpositi, Abbates, Episcopi plurimi è scholis nostris prodierunt: ipsi denique Romani Pontifices, vt de aliis taceam. Cuius gloriæ ac voluptatis nobis est, discipulum aliquando gymnasij nostri fuisse Urbanum VIII? Hic nimirum illa docti Pontificis Musa suauissima nata est, cuius cantu omnia resonant loca terrarum: hic illa indoles, & natum ad maxima ingenium exferere se primùm cœpit in paruis rebus: hic incunabula sunt prudentiæ, tot deinde ac tantis muneribus functæ: hic denique formata est à teneris illa virtus, cui iam tum supremum infra se solium diuina Prouidentia præparabat.

Regum & Principum pueritia à Societate instituta. Vasconcell. in Sebastian.

Lamormaini cap. ult. Vitæ.

Vitæ Marg. Austr. c. 6.

Lamorm. cap. 25.

Pontifex Urbanus VIII. Societatis alumnus in scholis.

Testimoniis abstineo, quæ adferre in laudem scholarum nostrarum possem

possem multorum & maximorum virorum; quando pro se satis res ipsa loquitur. Vnum tamen præterire nequeo Congregationis Cardinalium pro dubiis ad Tridentinum Conciliū deputatæ. Sic rescribit illa, ubi de Magistris constituendis agitur per Seminaria, qui iuventutem literis informant: *Si reperiantur Iesuitæ, ceteris anteponendi sunt.* Grauis laus: tum quòd ab ipso sacrosancto Senatu, atque Eminentissimis Principibus est profecta; tum quòd hac in re nostrorum operam præ ceteris absque vllâ exceptione commendat. Nostrum erit videre, ne quam excitauimus in Ecclesiâ opinionem de scholarum nostrarum præstantiâ atque fructu, minus aliquid præstando fallamus.

Cardinalium Congreg. Concilij Tridentini de Societate pro scholis seu Seminariis testimonium. Respons. 231. circa decret. Trid. sess. 23 c. 18. de Reform.

CAPVT QVINTVM.

De institutione iuventutis per Seminaria ac domos Conuictorum.

QVòd plurimùm referret in vtramque partem, quomodo atas tenera educetur; illius non institutionem tantum in scholis, sed familiarem etiam domi curam, sibi suscipiendam esse Societas existimauit. In multis enim adolescentibus, quæ ædificata sunt in scholis, destruiuntur domi. Delicata res est in puero honesta atque liberalis indoles: nisi sollicitum custodem nacta sit, facilè deteritur aliquid exemplo & familiaritate peiorum. Neque ea semper in parentibus industria est aut cura, quâ tantus thesaurus rectè seruetur: negotia multos impediunt tum publica, tum priuata: matrès amor excæcat, & præpostera quædam indulgentia: prædagogos è mercenariis quot inuenies, quibus tantum pignus tutò committas? plerisque id erit magis cordi quod commodum sibi est, quàm quod alumni salutare. quos ardens Dei amor & benè merendi de aliis studium operi huic addixit, ij sunt demum, à quibus exspectari iuventutis educatio optimo iure debet. Quid est hac in re præstitum à Societate? In Prouinciis ferè singulis domicilia sunt, in quibus viuunt sub eius curâ adolescentes: Romæ, Ingolstadtij, Herbipoli, Goæ, Parisiis, Flexiæ, Montibus Hannoniæ, Vallisoleti, Hispali, Audomari, Antuerpiæ. In his Principum virorum filij multi sunt, multi Marchiones, Comites, Barones, illustri loco nati plurimi: in quibusdam omnes nobilitate sunt illustres. Hos ita instituunt Patres nostri, vt virtutem, quæ molesta & perdifficilis est hominibus, familiarem iis reddant, & quasi in alteram vertant naturam. Consue-scunt hîc à teneris adolescentes, primas diei horas non turpi somno atque ignauix (quod est familiare aliis) sed, inuocato ritè Deo, labori Musisq̃ue impendere. Sua habent præstituta singulis actionibus tempora: meliores horas litterarum studiis, alias ad studia minùs aptas relaxationi corporis tribuunt; quò fit, vt omnia agere ordinatè discant, & quantum occupationi cuique debeant temporis, metiri. Ipsa relaxatio sine studio aliquo curâque non est: loqui enim inter ludendum latinè iubentur, duplici fructu: nam & lingua perficitur, & ne dissoluantur animi remissione, cauetur. In mensâ liberaliter habentur, non indul-

Seminariorum disciplina egregia.

genter: linguæ tamen, quæ hîc maximè est lubrica, frenum iniicitur; & ne defixus in pastu animus & cogitatio tota sit in patinis (quod quidem pecudum videtur esse magis quàm hominum) illa iis præleguntur, è quibus non doctrinam tantùm, sed & virtutem hauriant. nutus etiam gestusque ipsi comedentium obseruantur, ne quid obrepat moribus indecorum. Atque hæc non minis adeò fiunt aut terrore verberum, quàm vigilantia assiduâ, ac præsentia Magistrorum. Nemo, cùm peccauit, subito aut iracundè percutitur, nemo conuiitiis incessitur, ne nomen quidem contumeliosum auditur: non habet hos aculeos Religiosa seueritas: multa dissimulando corrigit, multa suauiter ac blandè monendo. si obiurgatione opus est aut pœnâ, sic eas adhibet, vt ferè animaduertant ipsi qui corripiuntur, fieri id spe emendationis, non cupiditate vindictæ. Hinc Magistrum adolescentes reuerentur potiùs vt patrem, quàm vt vindicem timeant. Hæc eos reuerentia absterret à vitiis; nec ferè alterius timore supplicij opus est: offendisse, supplicium est pluribus: inquietas agunt noctes, iniucundos dies, dum recipiantur in gratiam. Iam illa multùm etiam à peccando auocant (quod notasse scribit Simon Verepæus in adolescentibus curæ nostræ commissis Coloniae) frequens peccatorum confessio, & sacrae Eucharistiae perceptio; quæ vsitatiora his, quàm ceteris nostris discipulis esse solent: item ista pietatis exercitia quotidiana; matutina precatio, discussio animi ante noctem, per diem Virginis-matris pia salutatio, quæ præterire nemo permittitur. Ipsa domus & parietes contubernij ad seruandam innocentiam faciunt. Nihil hîc in oculos incurrit pueri quod periculosè videatur: societas nulla est nisi cum eiusdem disciplinæ sociis; inter quos nemo toleratur vnde pestis aliqua afflari ceteris possit. Mira est inter omnes concordia, honesta familiaritas, ingenua consuetudo. Tantum valet numquam intermissa custodia, & oculus semper intentus ac perui-gil. Corporum etiam cura geritur non parua: ne quid desit adolescentibus ad honestam oblectationem, ne quid ad decentem corporis cultum, ne valetudini quidquam incommodet: mundities diligentia tantâ curatur; vt maior esse non possit: ægris verò seruitur eâ charitate & obsequio, vt pueri delicatè nutriti matris affectum illo maximè tempore non requirant. Hæc quamuis laboriosa, & ipsis parentibus molesta nonnumquam sunt; Religiosis tamen viris, Dei honorem atque animorum vtilitatem spectantibus, periucunda. Omnibus nimirum omnia nos charitas fieri voluit, vt omnium saluti atque commodis seruiremus: concionatores populis, doctores discipulis, barbaris Euangelii nuntios, hæreticis pacis sequestros, fluctuantibus consilium, ægris solatium, hortatores viris, iuuenibus directores, pueris nutritios propè atque pædagogos. Neque ea res parua aut Religioso homine parum digna videbitur, fructu eam suo, non externâ specie metientibus. Doctus erat orbis terrarum Hieronymus, & vnius infantulæ magisterium am-biebat. Verba eius hæc sunt, quibus Lætam hortatur, vt Paulam filiolam ad se mittat vnâ cum Eustochio virgine nutriendam: *Ipse, si Paulam miseris, inquit, & magistrum me & nutritium spondeo: gestabo humeris, butientia senex verba formabo; multò gloriosior mundi Philosopho, qui no-*

In Institut.
scholast.

Ad Lætam
de instit. fi-
liæ, sub fi-
nem.

Rege

Regem Macedonum, Babylonio periturum veneno; sed ancillam & sponsam

CHRISTI erudiam, Regnis celestibus offerendam. Parens noster Ignatius quanti faceret hanc iuventutis institutionem domesticam, in suscipiendo Romæ Germanico Collegio declarauit: quod tanto affectu curâque complexus est vir sanctus, ut, Pontifice Iulio III. è viuis sublato, cuius præcipuè liberalitâte id Collegium steterat, sæuiente ad

Urbem bello & annonæ securâ charitate, cum dimittere adolescentes necessitas propè cogeret, maluerit eos partim in Societatis domicilia alendos distribuere, partim Romæ conquisitis à se pecuniis & contracto ære alieno sustentare. Cuius Collegij à Gregorio XIII. magnificè postea stabiliterque fundati (quod futurum diuinitus Ignatius prædixerat) amplissimos huc usque fructus Germania percipit. Enimuero nullum firmitus præsidium aduersus hæreses reperiri potest, ipsorum testimonio Romanorum Pontificum, nullum remedium certius, quam

si ex infectis prouinciis adolescentes, quorum animi teneri atque molles faciliè capiunt quidquid impresseris, & idem diutissimè seruant, doctrinâ sanâ & Catholicis moribus imbuantur. Post Germaniam, huius antidoti vim atque energiam experta est Anglia: cui Religionis veræ reliquias, difficillimis illis Elisabethæ Reginaë temporibus, Seminaria conseruarunt: Seminaria, inquam, non Clericorum magis aut Sacerdotum, quam Martyrum. Expertæ sunt ceteræ nationes, quarum prouincias infernalis illa orbis fax hæresis ambussit. Ad viginti enim vnus

Gregorius Pontifex iam antè memoratus, per Italiam, Germaniam, Galliam, Sarmatiam, Pannoniam, huiusmodi Collegia excitauit, singulis propè gentibus singula, atque vni subinde plura: Anglis Rhemen- se, & alterum Romæ: Germanis ad Romanum illud, aliud adiunxit Dilingæ: Bohemis proprium erexit Pragæ, Olomucij Morauis, Vienne Austriacis, Stiriacis Græcij, Fuldæ Saxonibus. Pruteni quoque & Sueci, Lituani, Hungari, Transilvani, Scoti & Hiberni ædes ab eodem Pontifice suas habent non parcè dotatas. Atque hæc Collegia propè omnia nostrorum hominum operâ gubernantur. Adde his quæ Valli-

foletij, Hispali, Audomari à Regibus Hispaniarum Catholicis (quibus ea laus propria est ac propè singularis, pro Religionis augmento ac præsidio-regias opes profundere) Anglicanæ iuventuti incredibili munificentia sunt extructa. adde quæ à viris Principibus & Episcopis pluribus post salubre illud Concilij Tridentini decretum sess. 23. cap. 18. de Reform. erecta variis in locis fuerunt, & nostræ fidei curæque concredita. In Indiis qui CHRISTI cultum è Societate propagant, hanc ferè lucrandi barbaros viam incunt: pueros aut precè impetrant à parentibus, aut à dominis pretio redimunt: hos alunt apud se domi, formant, erudiunt, excolunt Christianis moribus atque institutis: ex his Euangelij præcones existunt, qui popularibus suis CHRISTVM annuntiant: ex his Patrum interpretes atque duces. quos vbi adspiciunt Barbari sui generis & sanguinis homines, pulchritudine capti virtutis, (quæ in coniunctissimis quibusque splendet illustrius) desiderant etiam ipsi in huius gloriæ communionem admitti. Amplissimum est puerorum huiusmodi Seminarium Goæ à Regibus Lusitaniæ eâ magnificen-

S. Ignatius
quanti fecerit
iuuentutis
institutionem.

Greg. XIII.
in institut.
Seminarij
Anglorum
Romæ, &
Clem. VIII.
in approbat.
Semin. Val-
lisfolet.

Ciacconius &
Tuccius in
oratione
sanebri
Greg. XIII.
Seminaria
à Pontifice
excitata:

à Regibus
Catholicis,
aliisque
viris Prin-
cipibus.

*Semina-
rium Gon-
num va-
riarum na-
tionum
adoleſcen-
tibus fre-
quens.*

*Gregori-
XIII. in
fundandis
Seminariis
munificen-
tia.*

tiâ conditum, vt cum Europæis quibusque Collegiis certare poſſit. In hoc Brachmanes, Perſæ, Arabes, Æthiopes, Armeni, Chaldei, Cananoni, Guzarates, Dacani, Malabares, & ex omnibus cis & trans Gangem Indiæ regionibus atque inſulis adoleſcentes educantur. Suſcepta eſt huius Seminarij cura à Xauerio primùm, cuiſque ſocio Paulo Camerti impoſita: vt videatur Deus per duos è Societate ſummos viros Ignatium atque Xauerium inducere hanc in mores noſtros conſuetudinem voluiſſe, tum ad reuocandos in Eccleſiam exerrantes hæreticos; tum ad barbaros aduocandos. Camertis verò in hac adminiſtratione virtus & ſolertia tanta fuit, vt quæ noxia ſuſtulerit, quæ vtilia excogitarit feceritque, animarum lucro ſemper intentus, negent grauiffimi viri, qui oculis ea non ſubiecerit, quemquam aſſequi cogitatione poſſe. Iapones etiam ſua habuerunt Seminaria Societati noſtræ ſubiecta, Funai, Arima atque Anzuchama, à Gregorio XIII. fundata (quem Pontificem audeo dicere liberalitate hac ſua & curâ quam pro Seminariis habuit, melius eſſe de Religione Catholicâ meritum, quàm ſi eius potiſſimùm operâ prouinciæ aliquot Turcis eſſent ereptæ) ac deinde etiam Nangafachi. Sed prò dolor! cùm florerent maximè domus hæ, Arimæ præſertim & Nangafachensis, fructusque iam lætiſſimos promitterent, velut in herbâ meſſem hanc perſecutorum furor ſuccidit. ſpes tamen eſt fore vt vberiùs aliquando repullulent, tot Martyrum ſanguine irrigatæ. Interea in aliarum prouinciarum Seminariis Iapones educantur adoleſcentes, Macai maximè apud Sinas: vbi ſub noſtrâ viuunt curâ magni illius Franciſci Regis, à quo Romam Legati ad Pontificem venerant, pronepotes pueri duo, futuri fortaliſſis aliquando fidei in Iaponiâ aſſertores, aut vitam pro eadem (quæ Regum purpura eſt longè pulcherrima) martyrio poſituri. Hæc ſunt quæ ex curâ atque educatione domeſticâ iuuentutis partim videmus bona, partim ſperamus.

C A P V T S E X T V M.

De puerorum & rudium institutione per catechesin.

*Inſtitutio
puerorum
longè vti-
liſſima.*

NVllum propè Regnum, quò quidem Religio Chriſtiana penetrauit, vberem è ſcholis noſtris fructum non colligit. Sed quàm ingens ſupereſt teneræ ætatis turba, quæ in huius partem felicitatis non venit? quæ ſi non rectè inſtituatur, ſi non imbuatur neceſſariâ ad ſalutem diſciplinâ, ſi moribus homine Chriſtiano dignis non informetur; quanta iuuentutis pars inculta aut ſterilis maneat, aut ſilueſcat? quantam, quàm innumerabilem multitudinem perdat ſola viæ ad vitam ducentis ignoratio? Videret hæc Ignatius, & non penitus exardeſceret? non ſibi ac ſuis prouinciâ illam ſuſcipiendam putaret? non eum laborem imperaret, numquam remittendum, donec materies noua ſemper & noua ſuccreſcet? Certè nulla ſeges coloni ſui indiſtriæ certiùs reſpondet. non alia ætas culturæ eſt aptior: quidquid inferis, in naturam vertit. Indoles, quamvis præſecta, priuſquàm tempore obduruir, tractabilis eſt, cultuque corrigitur: arbuſculæ ſilueſtri ſimillima, cuius fructus

fructus immiti sunt asperoque succo, donec insitos sibi benignioris naturæ furculos intra mollem adhuc corticem admittit, fouet, vegetat: cum verò pari cum felicissimis arboribus ramorum & fructuum felicitate gaudet;

Miraturque nouas frondes, & non sua poma.

Ferarum catulos magistri cura & sedulitas immanitatem dedocet; & homines, dum teneri adhuc & molles, diligenti cultione vitia ferociamque non ponant? Vt verò ingenio & indole præstent, nihil tamen ab institutione non habent: nam vt solum sterile & malignum labore & industriâ fructuosum redditur; ita terra, quamuis fertilis, nisi subacta, non nisi lolij & inutilem graminis luxuriam effundit. Sed non perinde est quam feceris sementem. hæret in omnem ætatem, quod rudes anni perceperunt. Vt fuerint semina, existunt fructus. si inciderint in concipientem comprehendentemque naturam, ita fingunt afficiuntque animum, vt sentiat appetatque hoc quo quisque doctus sit modo. Neque frustra humani generis Seruator adduci ad se paruulos; & ipse eos erudire voluit; monuitque, quamuis pusillos, non contemnendos offendendosque; addo, eius exemplo, neque negligendos. Quippe contemptus quoddam genus est, erranti non monstrare viam, eumque qui se gressusque suos nesciat regere, sinere in præceps labi. tantoque sustinet, qui hæc videat, & negligat, grauiorem culpam, quò qui cadit damni plus facit, quoque illud ægrius potest reparare. Sanè illa doli & fraudis ignara simplicitas, digna est fauore; & vel solâ innocentia suâ, ne sinatur aberrare, cuius opem non inuitet? Quid, quòd puerulos qui instituit, de omni ætate benè præclareque mereatur? Quoties paruuli è discipulis repente doctores facti, dum parentibus & domesticis ostentare gestiunt quæ didicere? quoties adultâ iam & maturâ ætate, quæ à teneris audiuerunt, recolunt & sequuntur? quoties sui oblitos præcepta iam tum illis tradita stimulant, & ad saniora sectandum consilia vrgent atque impellunt? Non igitur tenuis, non parui faciendus est hic labor, à quo pendet rectène an secus reliquam vitam agas; totâ æternitate felix sis, an infelix; Dei gloriam, vt decet, augeas, an obscures. Sensit hoc Ignatius, S. Ignatij sollicitudo pro puerorum institutione. atque vt incredibili diuini honoris amplificandi cupiditate flagrabat; non contentus præcipuâ quadam comprobatione & laude hoc rudium docendorum munus commendasse, magnâ Sociorum voluntate legelata sanxit, vt, cum vltimis se votis Deo & Societati obstringerent, insuper vouerent, pueritiæ se adolescentiæque catechesi expoliendæ operam nauaturos. Poterátne languoris sensum fortè in animos obrepturi periculo certiùs occurrere? poterátne de Republicâ meliùs mereri? Societas verò, vt optimi Parentis sui desiderio plenius obsequeretur, statuit non vt ij modò qui post diuturnam probationem intimiùs tandem in Societatem admittuntur, sed etiam vt quicumque ad eius gubernacula adinouerentur, quantacumque grauiorum occupationum moles incubat, certo tamen eoque non exiguo dierum numero disciplinæ Christianæ capira exponerent. Ita quò quisque Sociorum virtute, doctrinâ, auctoritate maior est, eò arctior illi erudiendorum paruulorû lex imponitur. Ipse Ignatius præclarum in hoc genere posteritati suæ exemplum fuit.

Ante

Ante confirmatam Societatem Luteriâ in Hispaniam reuersus, pueros Christianæ fidei elementa docere cœpit: à quo pietatis munere frater natus maior frustra conatus est eum absterre, contendens vix futuros à quibus audiretur. Sed ille vel vnum puerum satis auditorum sibi fore respondit. Ceterum fratrem eius fefellit suus timor, non Ignatium sua spes: ingens enim turba, in quibus ipse frater, ad eum audiendum indies confluebat, fructumque spe cumulationem referebat. Societatis verò iam confirmatæ functiones ab hac tamquam præcipuâ primus ipse voluit auspiciari, cum Romæ per sex & quadraginta continuos dies Christianæ doctrinæ rudimenta explicuit; eo successu, vt rude quod confluxerat vulgus, igne Doctoris sui accensum, tanto fletu peccata mox Sacerdotibus enuntiarit, vt crebris interrupta singultibus verba vix sineret efferi doloris magnitudo. Aliorum verò acta, siue decem Patrum, siue eorum qui hos secuti sunt, si memoriâ percurramus, quis non optimi Parentis instituisse vestigiis manifestè deprehendetur? cuius non hæc fuisse vel prima cura, vel præcipua? S. Franciscus Xauerus in Indiis, quamvis æstu & laboribus fatigatus, nullum tamen intermittebat diem, quin sub vesperam catechismi partem aliquam pueris inculcaret. Profsus vt, si vel vno die hoc munus, quod omnium iudicabat vtilissimum, omisisset, eo se crederet non laborasse. Idem præcepit Gaspari Barzæo, ne, quod in ceteris functionibus licere ei voluit, catechismi exponendi vices alteri vmquam demandaret; ne dubium esset, quod primariis in Societate viris primarium deberet esse studium & cogitatio. Catechismus in Malabaricam linguam verti curauit: quem cum ipse memoriæ prius mandasset, eo mox coactos tintinnabulo pueros, rudemque turbam, mirâ animi constantiâ & ardore imbuebat; per hos deinde sacræ doctrinæ peritiores instruebat eorum parentes, consanguineos, vicinos. Denique ingentes illi & numquam satis laudati labores Apostolici huius viri, quid aliud fuere quàm perpetua quædam rudium instructio, & inculcatio eorum quæ credere deberent, quæ agere, quæ fugere, vt salute potirentur æternâ?

*S. Xauerij
catechi-
smorum
cura.*

*Quanti
Societas
faciat ca-
techismos,
exemplis
docetur.*

Olisipone Michaël Turrianus, vir summæ auctoritatis, nec minoris virtutis, quem Regina Lusitaniæ ad confessiones legerat, quique Collegia & Prouincias gubernauerat, statis hebdomadæ diebus prodibat ex aulâ ad tenellam turbam Christianis præceptis erudiendam, speciosus Religioso Doctori ratur, inter pueros quàm inter aulicos versari.

Ignatius Martinez postquam Conimbricæ primus è Societate, ac postmodum Eboræ, docuisset Philosophiam, Regi etiam Lusitaniæ Sebastiano fuisset à concionibus; vbi primum per Præsides licuit, spretis cum honore cathedris, totum se dedit pueris, imperitæ plebi, mancipiisque necessariâ ad salutem doctrinâ imbuendis: cumque è coactâ in vnum turbâ nemo præ rustico pudore adduci posset, vt Orationem Dominicam cum Angelicâ Salutatione recitaret, semestris infans caput ab vberibus maternis attollens, articulati distincteque succlamauit, AVE MARIA; auditoribus omnibus ingenti stupore defixis Deumque sentientibus ingraturum aliorum silentium pueri ore damnantem.

Bartho

Bartholomæus Bustamantius cùm Prouinciã Baticam regeret, ita huic muneri fuit intentus, vt non aliam illi prouinciã crederes commissã. Etiam Mauros, perditissimum hominum genus, ad morum probitatem, veræque Religionis cultum, hac viâ sensim perducipossẽ confidebat. atque vt fausta initia pollicebantur, sperato successûpius labor non caruisset, nisi perfida natio rebellando, spem nascentem, velut segetem in herbã, corrupisset. Puerorum interim disciplina in reliquã Prouinciã procedebat ex voto Bustamantij: qui quantum in illâ institutione reponeret, datã ad Lainium Generalem epistolã palàm fecit. In eã procurationem hanc, omnium quæ in Societate sunt, maximam vocat; testaturque ad nullam aliam æquẽ incitato desiderio se ferri. Deinde supplex orat, vt huic muneri præficiatur; Deumque testem adhibet, se id ex animi sententiã petere. Demum vt voti fiat compos, varias desiderij sui magnasque causas adfert; & hanc inter ceteras, vt ab errore vindicarentur, si qui fortè occupationem tam nobilem non eo quo debent numero haberent. Itaque pluris æstimabat vir tantus teneræ ætatis culturam, quàm rerum amplarum administrationem; cùm iudicaret omnino illustrius esse pueris quàm viris, paruulorum scholæ quàm Prouinciæ præesse. Quamquam hoc non tam Bustamantij quàm vniuersæ iudicium est Societatis, non ex humanis opinionibus, sed diuinæ gloriæ incrementis, rerum magnitudinem æstimantis. Huic operæ nostræ egregiè respondit auditorum vbique ardor.

Olisipone Consaluo Vazio Christianam legem diebus festis explanante, complures, cùm matutinis sacrificiis & concionibus adfuissent, pedem è templo non efferebant, ne concurrentis à meridie populi vis locum præriperet. Nam æde factã quamuis spatiosã tam multi passim excludebantur, vt, qui reuertentibus occurrerent, crederent missam esse concionem. ideoque sæpè prodeundum Consaluo fuit patentem in campum. Incredibile dictu est, quanti & quoties alibi fuerint huic non dissimiles concursus.

Nec verò intra urbium muros hic se continuit Sociorum feruor; per agros & montes quoque se diffudit, campum industriæ suæ credentium vbicumque sunt animæ. Pleni sunt Annales nostri eiusmodi excursionum, fructuumque ingentium ex iis relatorum, dum non pueri solum agrestes, sed eorum quoque parentes filiis sæpè nihilo doctiores, ad catechesin audiendam auidissimè confluxerunt. Iam tum ab annis retrò fere sexaginta, qui missi è Collegio Romano in agrum Picenum, Episcopi Camertini rogatu, tam auidè sunt accepti, vt ad eorum aduentum pulsarentur æra campana, publicæque edicta fierent, vt intermissis ludis ad catechismum se quisque conferret. Nec inquilini dumtaxat, sed ex finitimis quoque locis paganorum accurrebant cateruæ, vt diuinæ legis præceptis imbuerentur. Quò verò faciliùs fames omnium expleretur, habebantur sacræ doctrinæ conuentus primis fere tenebris, cùm vulgus opificum ab opere conquieuerat. Templum plurimo lumine collucebat, auditoribus ita refertum, vt nocturna Natalis CHRISTI celebritas videretur. Sed huiusmodi concursus iam inde ab ortu Socie-

Missiones catechisticae.

Ann. 1583.

tatis fieri soliti, tempore ipso creuere, & cum illis Societatis industria quâ doctrinæ huius fructum mirum in modum auxit.

S. Ignatius, Romæ certum catechumenis domicilium à fundamentis vt erigeretur, improbo labore perfecit; Sociisque in Indiâ, vt idem facerent, auctor fuit. In Brasiliâ quoque pueris erudiendis, & in Christianâ pietate educandis, suæ ædes procuratæ; sumptusque & serui, qui quotidianum pueris victum colendis agris piscandoque conquirerent. Ceterum cum nostrorum paucitas instruendæ toto orbe multitudinem non sufficeret; charitas tamen illis deesse non sustinuit. Itaque perfectum scripto, quod non potuerunt voce.

Catechismi à Societate in lucem editi.

Petrus Canisius, accedente Ferdinandi Regis auctoritate, Catechismum scripsit, qui vnus, explosis ceteris quos hæretici passim spangebant, pueris prælegeretur; isque Romæ & ab Academiâ Louanienfi approbatus, hodieque in omnibus Societatis gymnasiis à iuuentute discitur, & in varias linguas conuersus vbique gentium rudes hætenus felicissimè docuit, & adhuc docet mutus magister. Horum Catechismorum immensam vim per suas & finitimas ditiones, suppeditato liberaliter sumptu, spargi iussit Sabaudia Dux, saluberrimo P. Antonij Posseuini consilio libenter obsecutus. quâ solertiâ pestiferi Geneuensium libelli passim è manibus excussi, & propagata longè lateque salutaris doctrina. Ioannes Ramirius, laudatus antè concionator, primus in Hispaniâ in breues interrogationes ac minuta responsa concidit distinxitque Christianæ institutionis capita, ad teneræ ætatis ac rudium captum. id ipsum deinde in Belgio imitatus est ingenti cum fructu Guilielmus de Pretere, aliique. In Galliâ Edmundus Augerius concinnauit euulgauitque Catechismum, hæresibus profligandis opportunissimum. Eundem postea Gallicè, Latinè, Græcè edidit; cuius exempla duodequadraginta millia in vnâ Parisiorum Lutetiâ octennio sunt distracta. Scripsit quoque Costerus noster Catechismum vernaculâ linguâ, qui Catholicis inter hæreticos doctrinæ subsidio destitutis pro doctore fuit, & innumeras animas à pestiferis erroribus vel defendit, vel deduxit, & vnus plurium instar magistrorum fuit. Cum in Concilio Mechlinienfi, cui intererant prouinciales Episcopi, inter cetera decretum esset, vt Catechismus conscriberetur vnus per totam deinceps prouinciā explicandus; Archiepiscopus Mathias Houius id negotij commisit Societati: illa verò optimi Antistitis desiderio per Ludouicum Makeblidium impigre cumulateque satisfecit.

Quid memorem Robertum Bellarminum, quid Petrum Cottonum, & innumeros alios, qui suis quique temporibus & locis accommodatam doctrinæ Christianæ methodum vulgarunt? In Æthiopiâ Petrus Paezius, in Sinâ Matthæus Riccius suâ cuiusque gentis linguâ Catechismum composuerunt: qui libri per vtrumque Regnum dispersi, ingentem venerationem fructumque retulere. Pari animarum utilitate, & Mexicanis, & Brasilis, & Paraquariensibus, & Peruanis, aliisque Americæ populis, doctrinæ Christianæ capita à nostris tradita. Ita Europa, Asia, Africa, America, Societatis vocibus personant, scriptis

ptis iuuantur, teneram rudemque turbam Christianæ vitæ officia docentis.

Quid ego nunc dicam de illâ industriâ, quâ præmiolis, laudibus, concertationibus, amplissimis honorum titulis, & innumeris illecebris ætatem hanc incitat, vt innocenti mercedis & honoris cupiditate captâ certiùs ducatur ad gloriam sempiternam?

*Industria
ad promo-
uendam
doctrinam
Christia-
nam.*

Quid de Sodalitiis ad catechesin promouendam per plerasque prouincias institutis, quibus Episcopi, nobiles, primariique passim ciues nomen dederunt, præsertim cum ingentibus ea Indulgentiis Pontifices Summi donassent? è quibus sæpè viri genere & auctoritate nobiles, nec carcerum pedore, nec squallore nosocomiorum deterriti, rudes inibi inuentos ipsimet non raro instruxerunt; pueros verò auctoritate, curâ, studio, ad officium aut pellexerunt, aut compulerunt. Infinitus sum, si singula persequar, si enumerem Reges, Reginas, Principes, Ecclesiarum Antistites, Magistratus, qui donariis & præsentia sæpè suâ puerilem alacritatem fouerunt, & Societatis labores mirè iuuerunt, fructuum quos illa referebat vbertate delectati? Quid si alios fauores commemorem quibus hoc Societatis studium toto orbe sunt profecuti? Quid si laudes quibus viri docti hunc laborem ad verecundiam propè nostram & ruborem ex-

tulerunt? Ex innumeris vnum iuuat audire Laurentium Beyerlinck, Ecclesiæ Antuerpiensis Canonicum, scriptis & eruditione celebrem, de cuius viri in Societatem animo id tantum habeo dicere, quòd qui illum non ita pridem vitâ functum intimè norunt, facillè mihi concedent, dum Societatem laudat, plus veritati quàm affectui tribuisse. Is igitur ita scribit: *Nostro seculo inter omnes Religionem aliquam professos, sedulo & miro cum fructu catechizationi iuuentutis incumbunt Religiosi siue Clerici Societatis IESV, vel hoc nomine celebrandi, quòd hanc rem Ecclesiæ Dei-utillissimam magno zelo curent, & exactâ methodo iuuentutis regimini accommodatâ exsequantur: sic vt proprium eorumdem munus videatur, & in quod omnes incumbunt, teneros puerorum animos Christiana disciplina formulis veluti cum ipso lacte imbueret. Quo fit, vt iis locis quibus Societas hæc admissa est, videre liceat iuuenes moribus & pietate instructos, & de iis etiam rebus, quas alibi adultiores ignorant, differentes. Neque dumtaxat honestioribus hunc laborem impendunt, sed & pauperibus, qui arte & manu victum querunt, aut impensis eleëmofynarum, vel è publico aluntur, assiduâ instructione diebus, quibus ab opere feriantur, adsunt: nec ab agrestium piâ directione, ubi ea per Parochos negligitur, se subtrahunt. quin, exemplo Apostoli, omnibus omnia facti, omnium moribus & disciplina se accommodant. Sic vt in solâ Antuerpiâ habeas subinde triginta numero, & plures pro varietate locorum, qui in hac pietate desudant.*

*Testimo-
nium Bey-
erlinck de
Societatis
hoc mun-
re.
Theatri Vi-
tæ humanæ
Tom. 2.
lit. C.*

En quàm amplum omni ex parte testimonium, siue zelum Societatis extollit, nulli hominum generi se subducentis; siue methodum laudat puerorum ingeniis accommodum; siue fructum labori respondentem admiratur; siue omnes ait ita huic rei incumbere, vt proprium eorum munus videatur; siue Socios, Apostoli exemplo, omnibus omnia fieri contendit. Quis crederet, hæc non nisi ab exuberante in nos affectu proficisci, nisi quæ scribit, & indies & vbique, & in oculis gererentur om-

*Iudicium
aliorum.*

nium? Atque hoc munus dudum Societati nemo inuidit; donec afflu-
uitas & constantia & laus inde nata opinionem quibusdam iniecere,
ægrè illi fieri posse, si hunc cursum eius nonnihil interromperent. Itaque
dum aliqui dolorem suum nescio quem vindicare se credunt, aut pla-
gam luculentam Societati inferre arbitrantur, hanc aliis provinciam
demandarunt: nec fortasse viderunt laudi nostræ plurimum se adicere,
dum hoc facto testati sunt, in pretio nobis esse curas & molestias alie-
næ salutis causâ susceptas. nam censent à nobis se tollere quod amamus,
putantque se pœnam infligere, cum eripiunt laborem. In eo interim so-
latur se Societas, quod causâ sit ne ab aliis negligatur hæc ætas, atque
hac saltem ratione iuuentuti prodesse pergat. nec aliud vouet, quàm vt
quicumque hoc munus suscipiunt, illud etiam felicius & utiliùs, quàm
ipsa posset, obeant atque sustineant.

*Utilitas
huius mu-
neris.*

Sed pauculis omnino in vrbibus hæc cura Societati & ex parte tan-
tùm, nusquam penitus adempta est; nec vñquam tota adinetur, dum
tenuiores pauperesque supererunt excolendi, quos illa negligi numquam
feret. At quis credat reperiri posse, qui huic tam pio instituto obtre-
tent? frustra laborari in ætate, quæ grauioris curæ, vt est æternæ salu-
tis, capax non sit; quæ spe munusculorum, non æstimatione virtutis,
audita memoriæ mandet, vt psittaci suum *χαῖπε*; in quâ cultura careat fru-
ctu. Quid igitur? arbor suis auctibus non adolescit, horarum index
non mouetur, etsi incrementum illius, huius motum oculi non perci-
pian? an semina humo condita in perditis numerantur, si statim non
herbescant? Mutatio quæ sub initium fallit, tempore apparet. Crescente
cum annis iudicio ac maturescente, doctrina quæ primò erat in me-
moriâ, in totum animum transit; mox in desideria virtutis, velut se-
men in frondes aut herbas, pullulat, ac demum ipsas virtutes ceu matu-
ros ac sapos fructus profert. Hi postmodum ad Rempublicam gu-
bernandam adhibentur; quisque certè suam regit familiam: cumque ad
exempla capitum seu Respublicæ seu familiæ se componant, tum de-
num apparet, quantum referat à teneris rectè institutos fuisse. Quare
vel ad corruptissimas Respublicas corrigendas puerorum sufficit institu-
tio. Si enim adultorum animi annis obdurati medicinam respuunt,
eorum certè soboles ad virtutem educari potest. Numquid è putrium
pomorum seminibus arbores nascuntur, copiosos olim vberesque da-
turæ fructus? Quid, quod rudi etiam senectuti, vt principio diceba-
mus, hæc doctrina plurimùm profit, dum eam vel cum pueris, vel à pue-
ris discit? Quoties audiuius senes sibi gratulantes, quod à nepotulis
suis didicissent, quæ ad canos vsque ignorauerant? Quoties vidimus
illos suæ liberorumque suorum felicitati præ gaudio illacrymantes,
quod in hanc essent velut auream ætatem seruati? Quàm multi verò
malè perierunt, quàm multi in horrenda scelera & perniciosissimos er-
rores prolapsi sunt; qui si à teneris Christianâ disciplinâ fuissent imbuti,
pro luctuosissimo quo iam perierunt naufragio, salutis æternæ portum
felicissimè tenuissent?

*Etiampue-
ri ad vir-
tutem ma-
turi.*

Sed quid ego refero fructus institutionis huius ad fera tempora, ma-
turamque ætatem, perinde ac si aliqua ætas aut virtuti aut cælo sit im-
matura?

matura? Vt enim fileam decennes pueros per vicinos vicos catechismum felicissimè explicuisse, puerum in Germaniâ quatuor Ministros hæreticos ita confutasse, vt parentem disputationis arbitrum & auctorem conuerterit: tredecennes pueros cum schismaticis Monachis congressos in Abassiâ, eos erroris simul & impietatis conuicisse; in Indiis idola parentum conculcasse, conspuisse, per terram raptasse, comminuisse, exussisse. Vt huiusmodi, inquam, fructus prætermittam, quos ex catechisticâ disciplinâ in alienum ferè commodum retulit simplex illa ætas; quæ virtus vniquam in robustâ ætate fuit commendata, quæ in hac non eluxit? An viua illa & miraculorum effectrix fides? Solâ Symboli recitatione ex ægris corporibus morbos, Xauerij cruce ex obsessis demones pueri fugarunt. An religionis diuinique cultus tenacitas? Apud Malabares cum puer Christianus in honorem idoli (cuius festus dies agebatur) caput sibi ablui nullo modo pateretur, idque per vim tandem fecisset mater; ille in publicas vias profiliens, vociferari cœpit Christianum se esse, matrem aquas capiti suo per vim infudisse, se impio ritui numquam assensum. An pia in sese austeritas? In Paraquariâ integræ puerorum cateruæ flagris in seipsos sæuire pro more iam habent, nec prius à verberibus temperare, quàm corpuscula sua lacerent, multoque sanguine perfundant. An pia & alta rerum cælestium meditatio? Rogatus à parente puer, an, cum toto vultu præter morem palleret, æger esset? respondit, solam CHRISTI patientis commiserationem, quâ permouebatur, nec aliam esse palloris sui causam. An inuicta, quam in Martyribus admiramur, constantia? Hic verò exercitus puerorum se offerunt, gladios, tela, vulnera fortius excipientium, quàm lictores inferrent. Sola Iaponia à paucis iam annis eiusmodi puerorum exempla dedit, hodieque dare pergit; quæ posteritas tota non antè mirari desinet, quàm cum nullam vltra virtutem mirabitur. Illic nonnulli à simulatis, quidam etiam à veris carnificibus CHRISTVM abnegare frustra iussi, & nî parerent, strictum iugulo enses ferociter adinuentibus, sine morâ supplices in genua prouoluti colla nudarunt, parentesque gaudio flentes de constantiâ fecere securos. Alij, qui à parentibus puerili imbecillitati metuentibus, fletu & eiulatione extorserant, ne tyrannorum iræ subducerentur; iidem mox siccis oculis, hilarique vultu, parentum fratrumque pro CHRISTO morientium supplicium spectarunt, suum tulerunt. Alius probaturus patri constantiam, ferrum candens manu auidissimè prensauit. Alius in horribili rogo, solutis igne vinculis, cum ex igne potuisset fugere, ad matrem eodem in rogo CHRISTI causâ ardentem ardens ipse cucurrit, & in eius complexu exspirauit. Magdalena puella Christiana eodem in rogo iam ambusta, prunas capiti suo, venerationis ergo, imposuit appressitque: perinde ac si in mediis flammis non satis arderet, ignem in igne quæsiuit; hoc facto testata, quantò fortior æstualet ardor in pectore patiendi pro CHRISTO aliquid ignis tormento atrocior. Quid alia huius ætatis facinora post hæc miracula commemorem? Plena exstant volumina heroicarum virtutum, quæ omnibus sæculis pueritiam nobilitarunt, & aureolis, corollis palmisque cælestibus decorarunt. Vnde igitur pueri spiritus il-

los hausere tam ingentes? vbi, nisi à catechismo, didicerunt Fidem illam, pro quâ tuendâ ea tormenta ludibundi pertulerunt, quæ ipsa immanitas non sine horrore imperauit, nec sine trepitatione conspexit? In tales igitur tantosque fructus nouella hæc germina efflorescunt; & iis colendis non insudetur, non omnis cura, industria ac labor impendatur? Facit id verò facietque semper Societas, nec desistet à saluberrimo labore, ante vel suum vel humani generis occasum. Nunc, quæ à pueris ortum habent, de Sodalitatibus Marianis dicere aggredimur.

CAPVT SEPTIMVM.

*De Societatis industriâ in cultu beata Virginis
per Sodalitates propagando.*

*Hæretico-
rum in
Deiparam
impietas.*

IN plerisque orbis Christiani partibus iacebat vnâ cum Filij honore, Matris reuerentia. Damnabant eam passim, & in contemptum adducebant hæretici. cultu & honore vociferabantur indignam, per quam omnia habere oportuerat. illam cæli terrarumque Dominam, illam Deo proximam Maiestatem, conuitiis quoque proscindebant; & cùm aliter non possent, in imaginibus lacerabant, conculcabant, igni & ferro absumebant, vt nempe suam in Filium pietatem per iniurias Matris probarent. Quotusquisque tum munera Diuæ templis, quotusquisque animum affectumque (cui anathemata omnia Virgo semper posthabuit) offerebat? Dolebat Societati, quæ tantæ Matris auspiciis originem suam debebat, non tantum apud omnes probos pro asserendo, quantum ab impietate pro euertendo eius honore pugnari; nec tantum de tutissimo hoc certissimoque ad salutem aditu muniendo laborari, quantum ab hæreticis de obstruendo. Igitur hoc tantum salutis remedium, sine quo reliquorum vel vsus vel cura facilè languet, aut negligi, aut frigide aut à paucis tantum adhiberi passâ non est. Et verò id si patetur, iniqua videri posset, tum in eos quorum saluti se incumbere profiteretur, tum in illam, cuius voluptas est omnibus prodesse. quæ, quod vult, ita potest, vt cum Filio rerum omnium Domino diuisum imperium habere videatur: potestatem verò suam cum voluntate ita coniungit, vt supplicum desideria occupare malit, quàm admittere; effundere potius beneficia, quàm dare. Igitur Societas exemplo præire: MARIAE laudes pro se quisque Sociorum, & ad Horas & ad globulos quotidie annumerare: quidquid arduum aggredierentur, vt quæ obsisterent, difficultates superarent, MARIAE opem implorare: quidquid molirentur aut ad suam aut ad aliorum salutem, MARIAM inuocare, vt conatibus adspiraret: quidquid vel Deo vouerent, vt gratum acceptumque esset, MARIAM adhibere, quæ intercederet, quæque facilem ad Filium aditum pararet: in periculis rebusque afflictis ad eam confugere, spem omnem in eâ reponere. Numquam frustra: numquam Virgo laborantibus non adfuit: numquam vota non præsens audiuit. Et hanc Patronam non amaret Societas? non suum erga eam studium, quibuscumque posset modis probaret? non adniteretur pro viribus, vt quæ sua & pauco-

*Societas
B. Virginis
cultum
commen-
dat,*

paucorum esset felicitas, fieret omnium? an, cum tantâ hominum iuvandorum cupiditate ardeat (ut res est plena sollicitudinis amor) non operosè suaderet, ut, qui per abrupta & plena præcipitiis loca ad cælos iter habent, mortales hanc sequantur ducem, in hanc oculos mentemque conijciant, secundum hanc cursum regant? Fecerat id iam non paucis annis, haud indiligenter: iam laudes Virginis ubique gentium celebrarat, iam facella eius & aras exornarat, iam excitarat languentem torpentemque in plurium animis erga eam pietatem: & videri poterat non leue pretium operæ fecisse. Iam Festis eius diebus sæpè ædes sacræ non sufficebant capiendæ multitudini, nec confessorij audiendæ; & plurimos quandoque ab eâ religiosis officiis honorandâ non tam sua arcebat socordia, quàm turba. Sed quemadmodum delibata purissimi fontis aqua ingentem sitim accendit magis quàm sedat; ita fructus hic ardentem illam salutis alienæ cupiditatem, quâ Societas flagrabat, inflammavit magis quàm explevit. Gaudebat illa dum videret hunc pietatis ardorem, sed magno igni similem non ignorabat, breuî extinguendum, nisi perpetuò foueretur. Quamobrem ubicumque ponebat vestigium, non sollicita minùs de conservando Deiparæ cultu quàm excitando; Sodalitia instituit, in quæ non sine delectu admitterentur, quibus Divæ amor ac veneratio præcipuè cordi esset, quique eius, quam colunt, virtutes potissimum æmulari studerent. Hi conceptis verbis, certâque formulâ obsequio Virginis devouent sese, certisque pietatis legibus parent: quothebdomadis conveniunt vnum in locum, ubi aptâ directoris oratione mutuisque exemplis incitantur, ut conceptum semel ardorem constanter fouere pergant. neque suis carent Magistratibus qui leges tueantur, & incremento consulant pietatis. Ceterum uti rerum etiam magnarum tenuia plerumque sunt & lenta initia; ita Congregationum harum origo fuit & perexilis & tarda, & huic in quam toto iam orbe excreuerunt, amplitudini ac celebritati dissimillima. Ioannes Leonius BELGA natione prima huius operis lineamenta duxit. Inferiorum classium pueri, qui præcipuo studio sociare cum literis pietatem vellent, diebus singulis post missos ceteros, in vnam è scholis conveniebant, in quâ erat arula ad pietatem decenter instructa: hîc aliquamdiu orabant uniuersi: excipiebat orationem, audientibus ceteris, sacrâ lectio: Dominicis verò ac Festis diebus Vespertinas preces non sine cantu, sed modico, peragebant. Hæc vltima est origo tot tantorumque toto orbe Sodalitiorum, quoad quidem memoriâ repetentes ea quæ fuerunt, & vestigia huius sæculi relegentes, agnoscere potuimus. Sed diuina solet Sapientia, rerum, quas ipsa suscipit, gerendarum utilia magis ad fructum, quàm speciosa ad ostentationem, ponere exordia. Nulla usque ad ea tempora Sodalitiorum fuerat aut certa forma aut species, sed umbra quædam & rudis imago eorum quæ sensim in lucem prodibant. Anno proximè sequenti, confirmata solidataque sunt, & in eam speciem formata quam hodieque seruant. Multò post Gregorius XIII. Summus Pontifex, ut eorum institutum cognouit, ut reges inspexit, ut ex fructu, quem ferebant, æstimavit, robur illi firmitatemque Apostolicâ comprobatione adiecit. Tum verò iniecta So-

*Sodalitia
instituit
ad fove-
ndum Dei-
paræ cul-
tum.*

*Hist. Societ.
Tom. 2. l. 7.
Origo So-
dalitatum
B. Virginis*

*Sodalita-
tum con-
firmatio.*

ciis

ciis piæ æmulationis flamina: tum non vicinas modò vrbes, sed & prouincias, totumque terrarum orbem idem ardor inuasit. tanti est morâ non frangi in fundamentis aprè iaciendis, quamuis lentè assurgentibus. Gaudebat Gregorius exinde tam multiplices fructus siue ad Deicultum, siue ad Virginis honorem, siue ad hominum salutem, provenire à Sodalitio quod suâ ipse comprobatione laudauerat, & in Collegio suis auspiciis & impensis ædificato crexerat. Facile Claudio concessit, ut ab illo tamquam fonte in omnes vrbes, ubi Societas scholas haberet, easdem gratias & instituti firmitatem approbationemque, & poenarum condonationes deriuare posset. ita tamen, ut, sicut in Vrbe primaria erat singularis Congregatio, ita neque in aliis oppidis plures, eaque omnes sub tutelâ salutata ab Angelo Virginis excitarentur. Sed quis incendij immensam filuam depascentis quaquaversum se diffundentes flammâ coëreant? quis amnem monte decurrentem,

Sodalitatum multiplicatio.

— imbres

Quem super notas aluere ripas,

intra alueum contineat? Producendi iterum fuerunt termini: cumque hætenus Congregationes ex adolescentibus litterarum studiosis, quique iis se adiunxissent, constarent; altero post anno Sixtus V. concessit, ut ubicumque domicilium fixisset Societas, è quocumque hominum genere Sodalitates nostrorum studio coaluissent, quocumque inuocato Virginis nomine, nullo numero, liberè in communionem immunitatum & priuilegiorum cum principe in Vrbe Congregatione adsciscere liceret. Quis hæc non miretur æternæ Sapientiæ consilia? quæ ut olim non paucis annis, adlaborante Matre, Societatem suam molita est, quando Ignatij conatus, priusquam secundaret, semel iterumque successibus destituit, ut suum quod parabat, non hominis opus esse testatum faceret; donec euoluto, quod præstituerat tempore, præter spem & expectationem, Pontificum oraculis eam voluit approbari, & sublati, qui positi erant, terminis, ubique gentium propagari: ita serè in Virginis Sodalitate excitandâ quàm rudibus initiis, quàm tardis progressibus, quanto tempore à Sociis laboratum est, antequam propitij plenus fauor Numinis videretur adspirare, & hæc, quæ videmus, MARIAE castra faceret, donec in Vrbe nata, à Sede Apostolicâ agnita & in fidem suscepta, in totius mundi lucem prodiit? Quantis tunc repente auctibus in immensum creuit? in quot, quamque decentes ordines omnis conditionis homines digessit, quò Deiparam plures pro ratione ætatis, vitæ, dignitatis, sub iisdem legibus, aliter tamen atque aliter, colere & honorare aptius docerentur. Non enim omnibus eadem conveniunt: aliis atque aliis siue stimulis ad virtutem, siue præceptis, alia atque alia hominum conditio indiget. utilius traditur, & inhæret fidelius, quæ cuique disciplina attemperatur. Ut igitur neminem repellit MARIA, ita omni hominum generi aptanda erant MARIAE Sodalitia; ut omnes ad MARIAE amorem, & felicitatem ex eo nascentem, certius ducerentur. Quis enim non videat commodius pueris primos erga Dei Matrem igniculos iniici, si soli diuisque sint à ceteris, quàm si cum viris & senibus permixti? numquid alia adolescentiæ, alia ætate maturis;

ris; alia imæ plebi, alia Patriciis & Senatoribus, aptius proponuntur? Numquid apertius de suis nævis & vitiis moneantur Ecclesiastici, si secreti sint ab hominibus profanis, quàm si simul sint cum omni hominum genere ad officium incitandi? Quare tenella ætas hoc capacior boni feminis, quò mollior, in suos primùm cœtus tribuitur. & quamvis litteras necdum nouit, sic tamen instruitur, vt, cùm nihil possit salubrius, nihil quoque discat priùs, quàm inuocare & venerari MARIAM; & quamvis adhuc impar sit maturæ pietatis officiis, sub Angelorum tamen Reginæ tutelâ iam tum assuescit in Sodalitiorum veluti vestibulo versari. Adolescentibus & sui sunt conuentus, vbi pro suo captu virtutibus imbuantur. Vbi res fert, amant nobiles & viri primarij non misceri cum opificibus & plebeiis: & nautici homines atque piscatores sui similibus gaudent. Quid, quòd militum, quid quòd agrestium, quid quòd remigum damnatorumque ad triremes, & mendicabulorum initæ sint sub MARIAE nomine Societates? è quibus spe maiores fructus relati: vtpote quorum pluribus nihil aliud ad probitatem defuit, quàm cultura & recta institutio. Omnibus profectò hoc misericordiæ & benignitatis Marianæ asylum patet; & hæc clientum eius varietas iucundissimum Virgini præbet spectaculum. Certè sine hac inæqualitate conuentuum, non posset æqualis procurari animarum vtilitas; quarum tamen æquale est pretium, & æqualis apud Diuam æstimatio. Neque verò Sodalitatum harum splendori quidquam officit hominum quibus quandoque constant ignobilitas & obscuritas. Tantum enim lucis iis affundit Præsidis Diuæ maiestas, vt & primi Ecclesiæ Proceres purpureæ suæ ac infulsis; populorum Domini, Imperatores & Reges sceptris suis ac diadematis non modò nihil decedere, sed honorem potius ac reuerentiam ab his accedere, haud immeritò semper existimauerint: neque eos puduit sua nomina in idem album cum plebeiis dare, & eidem pro Virginis honore militiæ adscribi. Ferdinandus II. Cæsar, qui raro

Numquid apertius de suis nævis & vitiis moneantur Ecclesiastici, si secreti sint ab hominibus profanis, quàm si simul sint cum omni hominum genere ad officium incitandi? Quare tenella ætas hoc capacior boni feminis, quò mollior, in suos primùm cœtus tribuitur. & quamvis litteras necdum nouit, sic tamen instruitur, vt, cùm nihil possit salubrius, nihil quoque discat priùs, quàm inuocare & venerari MARIAM; & quamvis adhuc impar sit maturæ pietatis officiis, sub Angelorum tamen Reginæ tutelâ iam tum assuescit in Sodalitiorum veluti vestibulo versari. Adolescentibus & sui sunt conuentus, vbi pro suo captu virtutibus imbuantur. Vbi res fert, amant nobiles & viri primarij non misceri cum opificibus & plebeiis: & nautici homines atque piscatores sui similibus gaudent. Quid, quòd militum, quid quòd agrestium, quid quòd remigum damnatorumque ad triremes, & mendicabulorum initæ sint sub MARIAE nomine Societates? è quibus spe maiores fructus relati: vtpote quorum pluribus nihil aliud ad probitatem defuit, quàm cultura & recta institutio. Omnibus profectò hoc misericordiæ & benignitatis Marianæ asylum patet; & hæc clientum eius varietas iucundissimum Virgini præbet spectaculum. Certè sine hac inæqualitate conuentuum, non posset æqualis procurari animarum vtilitas; quarum tamen æquale est pretium, & æqualis apud Diuam æstimatio. Neque verò Sodalitatum harum splendori quidquam officit hominum quibus quandoque constant ignobilitas & obscuritas. Tantum enim lucis iis affundit Præsidis Diuæ maiestas, vt & primi Ecclesiæ Proceres purpureæ suæ ac infulsis; populorum Domini, Imperatores & Reges sceptris suis ac diadematis non modò nihil decedere, sed honorem potius ac reuerentiam ab his accedere, haud immeritò semper existimauerint: neque eos puduit sua nomina in idem album cum plebeiis dare, & eidem pro Virginis honore militiæ adscribi. Ferdinandus II. Cæsar, qui raro

*Dignitas
Sodalitatum.*

*Ferdinandus
II. pietas.*

*Ferdinandus
III.
erga Deiparam
pietas.*

est profecutus. Sed quid ego Cæsaris pietatem verbis conor adumbrare? Ipsum iuvat audire Ferdinandum: ne, qui assequi optimi Imperatoris sensus teneritatem non possumus, ab iis tamen, qui eam non intelligunt, quique Virginem minus aut amant aut æstimant, blandiri censeamur. Cum igitur Sodalitatis album ei fuisset, ut iusserat, oblatum, in quod referri solent *qui se Divæ in clientes & servos perpetuos consecrant, quique eam amare ut Matrem, observare ut Reginam & Dominam, colere ut cæli terræque Moderatricem profitentur*; his verbis ipse se voluit inscribere:

ILLIVS EGO COETVS SVB INVOCATIONE TVA CONGREGATI

AVGVSTISSIMA MARIA

ME LIBENS ET MERITO VNVM PROFITEOR:

TIBI EGO ME, MEOSQVE CONIVGEM AC LIBEROS,
TIBI ROMANVM IMPERIVM, CUI ME DEVS PRÆFECIT,
TIBI REGNA A MAIORIBVS ACCEPTA,
TIBI TVTELÆQVE TVÆ POPVLVM ET EXERCITVS MEOS
TIBI TVOQVE FILIO MILITANTES
COMMITTO.

TV ME IN TVVM ADMITTE,
QVI FILIO TVO, QVI TIBI, QVI VTRIVSQVE HONORI
VIVO, REGNO, PVGNO.

TVVS IGITVR EGO ERO

MARIA,

TVI ERVNT QVICVMQVE MEI,
TVA ERVNT DITIONES ET REGNA MEA ET IMPERIVM,
TVI POPVLI ET EXERCITVS:
TV EOS PROTEGE, TV EIS VINCE,
TV IN EIS REGNA ET IMPERA.

ITA VOVEO

M. DC. XL.

TVVS PIETATE ET IVSTITIA

FERDINANDVS.

*Principes
viri & fe-
mina So-
dalitatem
ambiant.*

Neque verò Maiestate suâ quidquam indignum se committere arbitrat, cum illam ad Sodalium cœtus & nomina dimittit, cum in MARIA tutelâ esse, cum ei servire perpetuò magnâ voluntate gestit. Numquam pietas minuit Maiestatem, quam vel sola potest augere, vel plurimùm illustrare. Sigismundus III. Poloniæ Rex, etiamnum adolescens Bransbergæ à Sodalibus per litteras enixè petiit in eorum numerum cooptari.

cooptari. Parem in Ferdinando Cardinale Austriaco, quo nunc Belgium moderatore gaudet, pietatem vidit Hispania: parem in Emanuele Duce suo, eiusque liberis, Sabaudia. Quid, quod Principes supremi, & Apostolici Legati, cum animum suum dumtaxat aperiendo, voti sui possent esse compotes, maluerint tamen ad ceterorum consuetudinem candidati officiosissime Sodalitium petere, ut quanti illud facerent, in conspectu omnium profiterentur? Quid, quod nec alter sexus ab hac felicitate se passus sit excludi? inter Sodalium nomina voluere nomen suum referri Rudolphi II. mater Augusta, Caroli IX. Galliarum Regis Regina coniux, aliaque Principes feminae quam plurimae. Usque adeo & merito gloriosum sibi ducunt Deiparae seruire, ij quibus ceteri seruiunt. Post haec exempla quid vtriusque ordinis Principes commemorem? quid Reip. Praesides, quid clarissimos quae eruditione, quae nobilitate viros, his coetibus nomina certatim semper dedisse, atque etiamnum dare? Cui mirum videatur, Cardinalium & Praesulum Romae Sodalitates esse, alibi Equitum Melitensem, alibi Nobilium? cui insolens, Catholicos qui occupatas ab haereticis vrbes incolunt, ut Sodalitatibus Marianis Catholicarum ciuitatum accenserentur, summo studio instituisse? Sed difficile dictu est, plussine sibi gratulentur Sodales quod prima illa Christiani orbis decora inter membra sua numerent, an hi quod inter illa numerentur. Nimirum alios titulos censent dignitatis suae, hunc felicitatis; per quem Christianam dignitatem, quam nulla est nobilior, commodius tueantur. Sanè Antistes Vensis palam aliquando testatus est, plus se gloriari titulo Sodalis, quam Episcopi, idque ornamentum pluris à se fieri, quam pedum suum & insulam sacram.

Ann. 1581.

Ann. 1602.

Atque haec de Sodalitiorum origine, propagatione, dignitate. Videamus nunc quantos Societas piaë industriæ suae referat fructus. Magna in omnem Reip. Christianae partem ex Sodalitatibus manauit utilitas, dum vel per illas sublata est vitiorum licentia, vel ex iisdem magna virtutum prodiere exempla. Fassi sunt multis in vrbibus Praetores, peccandi audaciam Sodalitiorum magis legibus, quam suppliciorum metu fuisse cohibitam; longè pauciora solito, & propè nulla, crimina publicis poenis plectenda committi, post pietatis illa in Deiparam exercitia in vrbes suas introducta. quod ut curiosè obseruarunt, ita sanctè affirmarunt cum magnâ huiusmodi coetuum laude; quos publico vrbium bono natos & institutos aiebant. Senex septuagenarius, non annis quam prudentiâ maturior, ex annis duobus & septuaginta quos numerabat ætatis, duobus se tantum vixisse dicebat, iis nimirum quos in Sodalitate exegerat. Monasterij vir primarius morti iam vicinus syngrapham petiit, quam Sodalitatis Moderatores testarentur eum Sodallem fuisse, quam testamento suo pius Virginis cliens inseruit, ut scirent posterij, se non tantum opum, sed etiam cultus Virginei, ab optimo parente scriptos esse heredes. Dux Populensis cum graui & mortifero morbo virgeretur, Sacerdoti nostro accersito, letum optimaeque spei plenum affirmabat se mori; simul testatus, si quam haberet huius causae spei, è Sodalitate illam hausisse. Mox filio adstanti imperat, ut

Sodalitium fructus.

Ann. 1604.

Ann. 1590.

Sodalitati & nomen det, & animum; se illi neque titulum posse nobiliorem, neque censum relinquere ampliorem. An viriliorem filio hereditatem relinquere potuit, quam amorem Diuæ, salutis æternæ certissimum pignus? Iam virtutum illustrium monumenta quæ & quantæ sunt à Sodalibus ybique locorum relictæ? si quam licet coniecturam facere ex sui victoriâ, & corporum voluntariis castigationibus, non horridiores ab austeris Religiosorum Ordinibus expectes.

*Seueritas
Sodalium
in se ipsos.*

Ann. 1585.

Ann. 1584.

Ann. 1602.

Ann. 1596.

Nolo iis recensendis immorari, ne qui fortè aut moderationem excessisse videri possint, aut maius momentum posuisse in sui afflictatione, quam vt reluctanter frangerent animum atque in potestate haberent; quam vt suppliciis illis ostenderent, quantum sibi doleret Deum offendisse, quamque timerent nequando offenderent. Fuèrunt qui cilicio setis asperissimo sex ipsas hebdomadas corpus non tam affligebant, quam lacerabant. Inuentus est, qui hebdomadas totas abstineret ab omni potu. Fuit qui singulis noctibus ad orationem consurgeret: quæ nudis genibus peractâ, catenâ ferreâ sese acerrimè diuerberabat: neque quotidiano hoc supplicio contentus, vires afflictas solo pane & aquâ sustentabat. Non defuerunt qui per noctem, etiam cum sæuisset hiems, ad templorum valuas se conferrent, antè quas in genua prostrati passis sine intermissione lacertis Rosaria integræ percurrerent, tanto brachiorum dolore, vt qui illum experti non sunt, animo concipere non possint. Alij calculos, alij cerasorum lapillos calceis imposuerunt, atque ita votiuorum itinerum spatia non exigua confecerunt; in quibus nec vestigium figebant sine acerbissimo sensu doloris, qui ad passus singulos crescebat. Nonnullis facti lapidum fragmentis sacci, aliis asseres, aliis humus cubile fuit, in quibus fatigata membra quietem caperent, labore & vigiliis duriorem. Fuit qui candente ferro pectori suo inussit crucem, vestigium perennè ardentis non tam ferri quam amoris, quem CHRISTI patientis tormenta pectori eius primùm inusserant. Finem non reperiam, si enumerare pergam singula. Syracusis quaque hebdomade Sabbati diebus, & celebriorum Fæstorum Vigiliis, conueniunt Sodales in templum: ibi sub primam noctis horam, post fufas preces, continuâ & peracri flagellatione per quartam horæ partem in corpora sua sæuiunt. Alibi iterum, alibi quartò per hebdomadam, alibi sæpius, sacris Aduentus & Quadragesimæ temporibus ad similem seueritatem in se exercendam confluunt. Hebdomade verò sanctiore, tempore ipso pietatem prouocante, quid à Sodalibus toto orbe non geritur? quam acriter tunc siue flagris, siue inediâ, siue ciliciis, aliisque pœnarum generibus CHRISTI patientis dolores, aut eorum causas, in se vindicant, aut repræsentant? Monachij anno M. D. LXXXVI. ad Dominicum sepulchrum instituta est Supplicatio sexcentorum Sodalium: hi nudis incedebant pedibus, faciem manu gestabant, illi lacerabant flagris corpora; neque aberant viri Principes Serenissimi Ferdinandus & Maximilianus, Guilielmi Ducis hic filius, ille frater; Marchio Badensis, ipse denique conspiciebatur Guilielmus Dux. Paria Pultouiæ in finibus Turcarum gesta. Auenione verò albo induiti sacco, spineis fertis coronati, supplicabundi processere. Sed quid prodest ferire humeros, lacerare terga,

terga, sanguine corpora perfundere, si vitiis non inferatur bellum, si non doimentur lasciuientis naturæ impetus, si eadem perturbationes mentem lacerent, si denique corporum vulnera non sint animorum medicina? Pleni sunt Annales nostri inusitatis Sodalium virtutibus & exemplis. Illi suis percussoribus genam offerre, hi pro vulnere hosti dare amplexum. Aleti vir illustris, vt nescio quem animi fastum con-
tunderet, in medio foro ad mendicabuli pedes se abiecit, quos frequen-
tissimo spectante populo deosculatus est. Ingolstadij Sodalis leuem
potus intemperantiam vindicaturus, mendicum suæ adhibuit mensæ;
iamque accumbentis pedes osculatus, potionem ipse numquam sum-
psit, nisi bibendi facultatem ab hospite suo in genua prouolutus impe-
trasset. denique iussit hominem, quamuis reluctantem & inuitum, ex-
scrare in scyphum; quem vnà cum sputo exhausit, leuis culpæ non glo-
riosus minus, quàm seuerus vindex. Adolescens è solutiore vitâ in
Sodalitium Virginis se receperat. is primùm horrido fune nudam car-
nem arctissimè constringere, aspero cilicio insuper & frequenti inediâ
corpus & vires atterere. Parentes ceterique domestici iuuenem obiurga-
re, miscere precibus minas & lacrymas, ne se perditum iret. Sed auge-
bant hæc constantis animi robur, non labefactabant. Diebus etiam
festis in nosocomia se abdens, ægros epulis benignisquæ verbis recrea-
bat. Hieme cum grauis populum annona premeret, manticis ex hume-
ro pendentibus vrbein obiens, emendicabat quotidie panem pauperibus
alendis. Excitus aliquando lamentis mendici præ fame deficientis, è
domo cum cibariis ad iacentem properat; moxque ægrum virium de-
fectu cibos transmittere non valentem clam recipit in domum, com-
modiores languenti cibos paraturus. Reuertitur interea durus pater, fi-
liumque pascendo ægro reperit occupatum; qui ne iurgiis non cedere
videretur, sublatum in humeros miserum ad valetudinarium defert.
Quod Christianæ charitatis officium quibuscumque aliis, etiam extra
vrbein, per agros aut vias fortè inuentis, constantissimè præstitit; miran-
tibus aliis, aliis insipientis mundi vitio virtutem sibi semper odiosam
nequidquam irridentibus. Lanista & arte & vitæ licentiâ notissimus,
vix Sodalitio nomen dederat, cum sui dissimillimus repentè factus est.
Cilicio assiduò corpus affligebat, flagra sæpius in hebdomade suo san-
guine cruentabat, ternarum quotidie horarum precationibus incumben-
bat, artis suæ quæstu verecundam honestorum inopiam subleuabat: ad
extremum, cum in letalem morbum incidisset, numquam à mulieribus,
quæ ægotanti præstò erant, se attingi passus est. Quid commemorem,
quot hinc prodierint, qui caducas voluptates Religiosæ disciplinæ post-
habuere, qui spem amplissimarum hereditatum & dignitatum cum
Religiosâ inopiâ & humilitate mutarunt? Quis Ordo Religiosorum ex
his Sodalitiis non creuit? quis vtilitatem non sensit? Fassi sunt sæpè
Tironum instructores, nullos suorum celerius vitæ sanctioris præcepta
suscipere, nullos suscepta melius conseruare, nullos disciplinæ facilius
obsequi, quàm qui ex hac virtutum palæstrâ prodiissent. Scilicet non
possunt tot sociorum exempla, tot semina salubrium monitorum suo
fructu destitui. Sed virtus otiosa esse non potest. Quamuis latère om-

*Rara So-
daliū
virtutes.*
Ann. 1585.

Ann. 1601.

Ann. 1590.

Ann. 1593.

*Sodalium
charitas in
proximū.*

nium oculos gaudeat, suo tamen lumine se prodit. Qui suæ salutis tam prudenter consulunt, student quoque & volunt consulere alienæ. Hinc pia de rebus diuinis colloquia, hinc pueris tradita doctrina Christiana: hinc alij ab illicitis amoribus ad corporis animique puritatem, alij ab impiâ iurandi consuetudine, alij ab ebrietate, alij ab aliis vitiis deterriti abstractique. Neapoli tam multi ad confitendum Sodalium adhortationibus aliquando perducti sunt, ut, cum Sacerdotum penuria multitudini non sufficeret, Archiepiscopi iussu omnes Religiosorum familiæ auxilia submittere debuerint. Observatum est, teste Bochio laudatissimo scriptore, res urbis Antuerpiensis secundiorum cursum tenuisse, ex quo Sodales Parthenij marmoream Deiparæ statuem quatuordecim pedum altitudine magnâ arte elaboratam, suâ impensâ in fronte Curia, in immanis colossi inde deiectionis locum, publicâ pietatis pompâ substituerunt. Quin & ab hæresi multi per Sodales abducti, multi ne perirent factæ Religionis naufragio, seruari. Inelytæ illius Reip. Colonienensis in auitâ Religione constantia Sodalibus secundum Deum à plerisque tribuitur. Ex illis siquidem viri urbis primarij, adeoque Episcopi non pauci, & Apostolici Nuntij, qui Sodalitati nomen dederant, tantum industriâ suâ effecerunt, ut Senatus grauissima quæ intentabantur pericula maluerit quàm hæresin sustinere.

P. Coster. in
Procem. lib.
Sodalit.

Sed blandius influunt in animum, eumque citius vincunt beneficia quàm verba, quia mortalitas sensu maximè ducitur. Viderat hoc sagax in omnem partem Sodalium charitas, quæ pauperum tuguria, nosocomia, carceres peruagata, quærere nunquam destitit, quorum inopiam aut calamitatem leuaret. Fuerunt qui de suo vestimenta pecuniasque miseris distribuerent: qui ut seminudos cooperirent, sibi ipsi vestes detraherent: qui suo se fraudarent alimento, ne pauperes esurirent. Neapoli in nosocomio insanabilium Sodales quotidie ex ordine ægris ministrabant: officinam omni genere bellariorum instruxerant, maiore ægrorum commodo quàm si triginta aureorum millia in subsidium illorum contulissent. Ita censuere nosocomio præfecti. Nec hîc stetit illorum ardor: anno insequenti victorum causâ Montem erexere, qui à Pietate nomen habet. Denique in collocandas filias, quarum pudicitia periclitabatur, annum statuere vectigal. Aliis in locis vno anno partim industriâ, partim elemosynâ liberarunt captiuos modò ducentos, modò ducentos quinquaginta, aliquando ducentos septuaginta & plures, quos vel culpa aliqua vel æs alienum in vincula compegerat. Toletî adeò profusa aliquando fuit Sodalium liberalitas, ut trecentis pauperibus alendis sufficeret. Quid quòd seruilia munera auidissimè subierint maximæ auctoritatis viri, ut Diuæ suæ plenius seruirent? Videre illos erat passim, simul ac valedudinarium ingrederentur, positis palliis, aperto capite cum argenteis patinis ad agros properare, flexis genibus suâ illis manu cibum præbere, lectos quàm mollissimè componere, vngues vel purgare vel resicare, capillitium barbamque detondere, aliaque obsequia calamitosæ præstare: ac tum demum Sodales Matris se putare, cum in miseris tam alacriter seruirent Filio. Alij corrogandæ pauperibus stipi, frumentoque in mulierum conuersarum sustentationem colligendo, ritu mendicorum

Ann. 1585

Ann. 1602.

corum, vrbes & villas obiungere; hanc sui abiectiōnem pluris æstimantes, quàm dignitatem. Alij noctu per plateas discurrere, vt si quos pauperes, vt sit, sub dio pernoctantes, aut cum frigore morbōve luctantes reperirent, in domum ad id paratam deducerent. Quin Maioricæ fuit Sodalis, qui, cū nosocomium pestis infecisset, reliquis deficientibus, ipse ægris vltro & constanter præstò fuit, erga quos nullum obsequij genus prætermisit. nec prius hic eius feruor extinctus est, quàm vita. Ita charitas Sodalitatis, media inter funera & quotidianos morris terrores impauida, de peste & morte triumphauit; numquam gloriosior vtriusque mali victrix, quàm cū vtrique succubuit.

Ceterum, vt Sodalium sollicitudo miseros non destituit dum viuerent, ita cum eorum vitâ non defecit; tantò laudabilior quòd eorum sit memor, qui oculis simul & animis omnium subduci solent. Quoties igitur suis manibus tumulos humanis corporibus effoderunt? quoties aut inuenta aut neglecta ab aliis cadauera sepeliuerunt? quoties facibus, præcibus, solenni pompâ pauperum funera ad tumulum vsque sunt prosecuti, & eorum exsequias suo ære ritè procurarunt? Cordubæ per nouem ipsos dies Sodalium impensâ solenni ritu parentatum est peste extinctis; quo temporis spatio Sacrificia mille quingenta in eorum subsidium Deo sunt oblata. Tales denique tantosque toro ferè orbe ingenti suo solatio vidit Societas laborum suorum fructus, ex quo Sodalitates Parthenias vel instituit vel administrauit, vt in iis adumbratam quamdam imaginem agnoscat sui. Ita per omne quâ licuit functionum genus, quibus Societas vel salutem suam procurat, vel alienam, hæ Sodalitates se quoque Deo ac Diuæ suæ probarunt. Sed nec in illâ ipsâ Sodalitatum erigendarum curâ Societatis operam non expresse-
Sodalium in defunctos pietas.
Ann. 1601.
Ann. 1602.
Sodales novas erigunt Sodalitates.

Nouas quippe Sodalitates, easque multiplices, variis in locis ex sese profeminarunt; nomen verò ex peculiari virtutum officio, cui se potissimum addicunt, & quodammodò consecrant, adeptas. Anno M. D. LXXXIV. Genuæ Nobilium & Togatorum instituta est Sodalitas, quæ de vitiis corruptisque ciuitatis moribus aut profligandis aut emendandis sollicita, vltro ad Episcopum deferat, si quid refecandum videatur aut sanandum. Alibi, quæ succurrat afflictæ valetudinis pauperibus, & carceres atque triremes subleuandis vinctis obeat. Alibi, quæ aduigilet, ne sine Sacramentorum præfidiis decedant moribundi. Alibi, quæ procurandâ dote virginum honestarum pudicitie consulat, quæ captiuos redimat, quæ in annonæ charitate inopes alat. Vallisoleri cū plurimis in publicâ custodiâ detentis, & patrociniò pecuniâque destitutis, nullus appareret alius vinculorum finis quàm vitæ, multiq̃ue squallore & miseriis conficerentur; rari exempli Sodalitas piâ Societatis importunitate est instituta. In eam Regij Concilij Præses, Iudices, Iurisconsulti, Procuratoresque nomen dederunt, ciuiumque præcipui quidam, qui præter stipem quam de suo conferebant, bini quaque hebdomade, initio ab ipso Præsede facto, vinctis ministratum ibant, ægros etiam lautè accipiebant. In singulos prætereà Sodales singulorum causæ captiuorum distributæ sunt, quamprimùm expediendæ. Quid amplius à Christianâ charitate vel sperari posset, vel optari? Finis non sit, si vel enumerem Soda-

Sodalitates variis in vrbibus in calamitosorum opem institutas, quas eleëmosynis fidem propè superantibus, annuifque censibus, qui nomen iis dederant, locupletarunt. Multis locis excitatæ sunt, quæ in hoc conspirant, vt animas precibus, eleëmosynis, votis omniq[ue] ope purgantibus flammis eripiant. Quid de iis dicam, quæ certis vitiis compescendis, quæ paci inter dissidentes conciliandæ, quæ memoriæ crucis & CHRISTI semper instaurandæ, quæ doctrinæ Christianæ promouendæ, quæ aliis pietatis functionibus peculiari studio se dedunt? Ignoscant mihi & hæ & tot aliæ toto orbe Congregationes, quas ne nominaui quidem, tametsi iis quas memorauimus, neque splendore, neque virtute cedant. Nam vt earum virtus modum non habet, ita nec habere posset scriptio, quamuis in iustum volumen cresceret.

B. Virginis in Sodalibus suis beneficia.

Ann. 1590.

Sine piaculo hoc loco taceri non potest Virginis vicissim in Sodales suos effusa benignitas, quibus auxilium non tam sponder, quam præstat; sed carptim, vt cetera, quædam tantum eius signa delibabimus. Sodalibus cui lapsa circumacta currus onusti rota collum presserat, Virginis ope imploratâ, ne vestigium quidem retinuit mali. Alius cum iumento deciderat in præcipitem locum, è cuius alterâ parte patebat formidolosæ altitudinis præcipitium: crus alterum equi iacentis mole erat oppressum, nec conari audebat vt illud expediret, ruiturus cum equo in præceps, si is vel tantillum se mouisset. Iamq[ue] accurrerant multi qui miserari iacentem poterant, non iuuare. Sed Deipara inuocata præstò fuit clienti, qui sine vllò nisu suo vix sibi credens tibiam vidit expeditam: vixq[ue] ab adstantibus in tutum erat subductus, cum equus nonnihil luctatus per rupem saxi asperam præcipitans interiit. Taurini viginti armati stricto ferro inuadebant Sodem, non nisi pietate & Diuæ suæ patròcinio munitum; cumq[ue] & cæsum & punctum inermem crebrò ferirent, vestem eius tantum vulnerarunt, corpus ne leuiter quidem tot ictibus perstrinxere. Alterius pectori gladius impactus, eo loco quo gestabat imaginem Deiparæ, in modum iunci se reflexit, ne leui quidem vulneris relicta notâ? Sic alij sclopiis explosis tacti fuere, nec fauciati: alij vorticibus fluminum impliciti emertere: alij excussos tormentis globos excepere innoxij: alij aliis periculis tam præsentis subsidio MARIÆ fuere erepti, vt non citius propè discrimen senserint, quam auxilium. Quod autem morbi genus fuit, aut tam vehemens, aut tam perniciosum, aut tam diuturnum, aut tam deploratum, quod à Sodalibus suis clementissima Mater aliquando non depulerit? quæ calamitas, quam non lenierit? quæ plaga, quam non sanarit? Tam sollicita de perituro suorum corpore, quâ demum curâ complecti putanda est eorum animas & immortales, & Filij sui sanguine æstimatas? Hanc curam omnium oculis patere in quibusdam voluit, vt inde æstimeretur eius sollicitudo de omnibus, quæ plena tenerrimi amoris ne negligit quidem negligentes sui. Eos igitur quos pietatis omnis sensus iam defecerat, ad pristinam sæpè virtutem verbis, quæ ferreos animos penitus mulcerent flecterentq[ue], reuocauit. Sæpè solo sui conspectu verecundiam peccandi improbis iniecit, interdum nimum de salute anxios optimâ spe impleuit, interdum moribundos oblatâ sui specie recreauit, & in his aliisque ceteros

Ann. 1594.

Ann. 1609.

docuit,

docuit, cultores clientesque suos perire non posse. Tot animarum salutem, quarum multæ sine hac ope æternorum ignium nunc arderent immiserabiles victimæ, non potest sibi repræsentare Societas, quin operis tanti conscientia liquidissimâ illam perfundat voluptate, stimulosque acerrimos quamvis currenti admoueat, vt IESV & MARIAE, quemadmodum Filij, ita Matris, salutaria signa toto orbe circumferre pergat, & ad amabilem huius indulgentiam inuitare omnes, qui meritò timent rigidam æquissimi Iudicis seueritatem. Nunc, quod adultis proprium est, demonstrare conabimur, frequentiore Sacramentorum usum per Societatem resuscitatum.

CAPVT OCTAVVM.

De frequentiori usu Sacramentorum à Societate restaurato.

FAbulosa antiquitas, quàm prona tam etiam prompta ad fingendum, & quàm ingeniosa tam audax, commenta est Deos, aureâ illâ ætate, spectabiles inter mortales passim versatos, cum iis familiariter egisse; casas & tuguria, in quibus adhuc innocentia habitabat & pietas, haud minùs promptè quàm delubra sua subiisse, donec mortales ius & fas & pietatem colerent: sed, vbi horum flagitiis pulsa virtus excessit è terris, Deos simul discessisse, suumque illud cum mortalibus commercium abrupisse, eorum facinora & impietatem exosos. Non poterat acutissima illa fabularum inuentrix ætas quidquam grandius de Numinum suorum in homines beneuolentiâ comminisci: sed quotam partem assecuta est fabula (etiam cum sibi maximè indulset) illius amoris, quo non inanis aliquis Saturnus aut Iupiter, Dij inferiores cultoribus suis & peiores; sed Deorum Deus, suprema illa infinitæ potentie Sapientia, bonitatis Maiestas, homines opus suum est complexus? qui quidem quantum in nos possit clementiâ potiùs & quadam immensitate donorum, quàm iustitiæ seueritate, aut alio modo, voluit esse testatum; & hac in parte non meritis nostris se attemperare, sed obsequi naturæ ac bonitati suæ. Sanè nemo, nisi qui infinitam intelligendi vim quâ sciret, patremque amorem quo vellet dare, in consilio habuisset, tantum tamq; eximium munus potuisset excogitare, quantum reipsâ ab infinitâ Dei sapientiâ ac bonitate nunc promanauit. Vt enim cetera silentio præteream; quàm eximium est, omni que spe & exspectatione maius, vices suas homini reliquisse, vt læsæ maiestatis suæ reis non condonet solum noxam omnem, sed eos in priorem dignitatis ac familiaritatis gradum reponat, gratiosos è reis, ex hostibus amicos, è damnatis parricidis Regni heredes momento temporis, verbo vno constituat? nec sæpiùs peccare possint nocentes, quàm hic ignoscere? adeò vt nemo plus irarum cælestium iustissimæque pœnæ à Deo mereri, quàm veniæ ab homine obrinere possit. Tantus amor si metas hinc sibi fixisset, an non satis ostendisset se nec modum nec metam nouisse? id quidem nobis, quoniam omnem nostram intelligendi vim excedit, ita videretur. Sed altero nos insuper dono

Dei bonitas in institutione Sacramentorum

beauit, quod priore tantò est excellentius quantò ipse donis suis est maior: in quo videtur eosdem terminos constituisse amoris in nos sui, quos habet potestatis, hoc est, nullos. Seipsum nobis dedit, non in amicum, non in fratrem, non in amicissimum parentem; sed, quod nullus nisi infinitus amor excogitare potuisset, in cibum & portionem: seipso nos voluit pascere. neque semel tantum, sed toties, ut solem suum non sæpius oculis nostris in lucem, quàm seipsum animis nostris in pabulum reddat: non tantum ut languentibus vires & vigorem repararet, sed etiam ut omnes à quibus sumitur, velut in alteros sese, quàm licet, stupendâ metamorphosi conuertat; ne dubitent de Regni immortalis hereditate adcundâ, cuius pignus ipsum Regem tam arcto sibi nexu habent coniunctum. Immensa profectò mortalium & inaudita felicitas, nisi hac illos panem indignos redderet tam beatæ sortis vel iniqua æstimatione, vel fastidium. Et profectò non maius panem videtur amoris miraculum talem cibum dedisse, quàm mortalium, tam frigide ac remissè hunc appetentium, fastidia tolerare. Æstimabant hoc donum primæui Christiani; si non quantum merebatur, at certè quantum eorum mens capere poterat; & quia æstimabant, auidissimè ad has epulas confluabant. nemo earum desiderium ad biduum ferre poterat, sed hodierna satietas crastinam acuebat famem: & pro cibi modo robur erat. Miramur aliquando inuictam illam fortitudinem Martyrum, & triumphantem de fame, siti, vinculis, ferro, flammis, ac mille mortibus constantiam. suspicimus virginum istius temporis pudicitiam, intra quam fuerunt minæ, & formidabiliora minis promissa; corporum tormenta, & altera animorum tormenta his periculosiora, deliciae, illecebræ, lenocinia, Magnatum, Regum, Cæsarum connubia. non capimus illam animorum æquitatem, quàm bonis suis opulenti fundisque cum voluptate cedebant, ipsamque adeò vitam inter contemnenda ducebant. Vnde putamus tam inexpugnabile animorum robur tot Martyribus suffectum? Tantos spiritus aluit, si D. Cypriano credimus, panis hic quotidie, nec minùs auidè quàm sæpè sumptus: ardebant quippe sanguinem suum profundere, dum bibebant illum, quem pro se fustum toties recordabantur, quoties libabant. Vnde etiam tanta opum, earumque rerum, quas alij per ferrum & ignes petunt, vilitas atque contemptio, nisi ex assiduo melioris huius thesauri usu? Quid tot virgines in ipsis Ecclesiæ incunabulis progenuit, nisi hic fons aquæ viuæ, & vinum geminans virgines? Quid aluit tot virtutes, & in tam robustam maturitatem eduxit, nisi hic panis, qui est ipsa vita? Beatissima mansisset utique, & semper æquè felix Christianorum conditio, si tam libuisset semper felices esse, quàm licuit: sed ubi deficere cœperunt tyranni, cœpit quoque cum illis deficere præsidiorum comparandorum cura. demum, ut fit, sustulit vetustas æstimationem, & copia fastidium peperit. Itaque, vitali succo paulatim deficiente, vegeta illa virtus ac vigor passim emarcuit: perinde atque plantæ in arido & vrente solo defixæ, quas si humor irriguus non animet, languent primùm, frondesque contrahunt; mox omni vigore defectæ, vnà cum illo vitam penitus amittunt. Nonne sub ortum Societatis vitam tepidi illi flaccidiq; Christiani penitus amiserant,

*SS. Eucharistia
mirabiles
effectus &
fructus.*

*Lib. de Spec.
& Exhort. ad
martyrium.*

*SS. Eucharistia
neglectus
quid pepercit.*

amiserant, qui in hoc vitæ mysterio ne vitam quidem agnoscebant? quorum posterius impietatis heredes eadem adhuc vesaniâ perciti feruntur, eò miseri & immiserabiles, quòd pertinax vitæ odium vitam putent. Quanta verò populi, quàm alta passim erat ignorantia, cum novos illos impietatis doctores à veteri Ecclesiæ Catholicæ doctrinâ discedere non sentiebant, ne tum quidem, cum illam furiosissimè oppugnabant? Ergo quanta erat salutiferi huius mysterij vel ignorantia vel contemptus, tam erat in errores & omne vitium præceps effususque cursus. in iis autem qui illud nec ignorabant nec contemnebant, annua susceptio desiderium explebat; si tamen desiderium, cum eos passim euolutum tempus officij magis admonebat, quàm sensus pietatis. Qui bis aut ter quotannis cælesti hac alimoniâ se pascebant, à quibusdam raræ sanctitatis habebantur, à multis putidi ostentatores pietatis, quasi supra ceteros sese efferentis. itaque conuitiis etiam & sibilis quandoque periebantur. Quid, quòd multi reuerentiæ nomine fastidium illud neglectumque velabant? ita ex omni parte frequentior aditus ad hæc tam certa salutis auxilia videbatur interclusus; quodque indignius est, per illos ferè, per quos maximè patère debuerat. Quæ repagula ut rumpe-

Societas ad frequentem Sacramentorum usum hortatur.

ret Societas, quid non agere ac pati debuit? quoties cum iniuriis, calumniis, omniq; improbitate ei fuit luctandum? quot subeundæ tempestates? Quæ ne speciosius dici videantur quàm veriùs, vnâ ob oculos ponam, quæ sit imago omnium; sed, ut fit, quæ virtutem, quam non euertit, roborauit more vehementioris venti, qui arborem, quam non deiicit, imo solo tenaciùs affigit; auger incendium, quod non extinguit. Valentia Socij quia crebram Confessionem crebramque Eucharistiam introducebant, in magnam suspensionem fucatae virtutis doctrinaeque sunt vocati ab eiusmodi hominibus, qui malebant gratum Deo opus, quàm (ut leuissimè dicam) languorem suum accusare. Itaque non tantum vellicabantur in circulis nostri tamquam rerum nouarum auctores, sed è suggestibus etiam pro concione damnabantur. iamque gliscens per vulgi animos sinistra de Societate opinio magnos in illam motus ciebat. Sed Deus causam suam non deseruit. tumultu enim increbescente, Archiepiscopus ciuitatis Thomas de Villanouâ conuocauit cunctos ferè Theologos, ut de eorum sententiâ decerneret, quid præcipiendum populo videretur. tum, indictâ in diem Dominicam de hoc argumento concione, ipsemet per duas horas de superiore loco dixit: & populo frequentem Synaxim adeò commendauit, ut potestatem cuique faceret octauo minimùm quoque die sacra illa usurpandi mysteria. Quæ optimi Antistitis vox criminantium obstruxit ora, suamque pietati penè oppressæ reddidit libertatem. Tam aduersa igitur virtuti tempora, infestisque probitati mores, vbique terrarum nacta Societas, eos ipsos incitamentum laborum suorum habuit: sperabat vitia tantumdem debilitanda, quantum corroboraretur vsus Sacramentorum; vigorem horum, non ignorabat illorum esse interitum. In eo igitur iam inde ab exordio suo tota fuit, ut orbem accenderet amore tam vtilium animis præsidiorum. idque egit priuatis congressibus, scriptis libris, rudium & vulgi per catecheses & conciones instructione, Sodalitates co-

*Frequen-
tatio Sa-
cramento-
rum, eius-
que fru-
ctus.*

gendo, decenti sacrorum tractatione, assiduâque mysteriorum, quæ commendabat, administratione. At quo successu, Deus bone! quo nec maiorem sperare potuit Societas. Quantus ubique concursus? quoties impar numero fuit & est operosa Confessariorum sedulitas? Adeo in plerisque Societatis templis obsessa perpetuo quodam affluxu sacra illa videmus tribunalia; ut, si numerum spectes, inter solenniores anni dies & principem Festorum omnium vix appareat discrimen. Alacrius multo atque ardentius scelera iam expiantur, quam antè solebant committi: nihil iam menstruâ, nihil hebdomadariâ expiatione moribus receptum est magis: plurimi vix citius maculas contrahunt quam eluunt. Neque verò sola Societatis templa, quæ communi pietati nullo modo sufficiunt; sed etiam Pastorum sacrorumque Ordinum eiusmodi exedras complures iam habent; in quibus aut nullæ, aut vna tantum ante Societatis ortum conspiciebatur: & quorum Parochorum decessores vix unquam nisi circa Festum Paschatis aures confitentibus dabant, & è quibus nonnulli (si fas est dicere) satagebant labore magis defungi, quam conscientias ritè absoluerè, suosque expedire magis quam emendare; horum successores iam nullo non Festo Dominicoque die variis in urbibus propemodum pœnitentium numero obruuntur, uti & Religiosi non pauci; quorum iam templa sacris sedilibus æquè instructa sunt ac nostra. An Societas nostra tanti fructus vel causâ sit vel occasio, aliorum esto iudicium: hoc certè constat, ante hanc natam, in illis templis, quæ nunc abundant numero Sacramenta frequentantium, solitudinem fuisse, tam eorum qui audirent peccata, quam qui enuntiarent. Luculentum huius rei testimonium mihi suppeditat memoranda illa Cardinalis Baronij vox, brevis illa quidem, sed prolixam Societatis laudem complexa, cum Societatis templum Anastasiam (non inani ad Constantinopolitanam illam basilicam allusione) appellare non dubitavit; propterea quod Sacramentorum usum, qui vita quædam est & anima Christianæ perfectionis, à sæculis iam multis intermortuum, videret in templo illo, velut prisco vigore recepto, felicissimè reuiuiscen-
tem. An falli fortasse potuit vir ille summus in temporum ac ætatum discrimine diiudicando, qui non tantum spirans quædam bibliotheca, & absolutissima erat historia superiorum sæculorum, sed etiam temporum ante conditam Societatem partem viderat? Quid verò ad commendandos Societatis labores illustrius, quid ad laudem excogitari poterat augustius? Trahant licet alij à Regnis debellatis cognomen, hic ab Africâ, ille ab Asiâ titulos sibi pariter & gloriam augeat; nullum sibi gloriosius contingere posse Societas meritò existimat, quam à reductâ pietate cultuque diuino, & frequenti potissimum Sacramentorum usu resuscitato. Quod profectò tantò est præstantius quam subacta Regna nomini inferere, quantò est homine dignius homines seruare quam perdere; urbibus & Regnis felicitatem perennem adferre, quam per rapinas, incendia, populorum excidia inferre vastitatem; quantò denique naturæ est conuenientius, de genere humano benè mereri, quam ex luctu & ruinis gentium crescere. Ceterum, etsi tam magnifica Purpurati illius Patris vox poterat hîc omnium loco testimoniorum esse; quodque ille

*Testimo-
nia qua-
dam de
propagato
per Socie-
tatem usu
Sacramen-
torum.*

de Romano Societatis templo pronuntiauit, de omnibus eiusdem toto orbe templis pari iure possit affirmari (quia in omnibus pari felicitate saluberrimam hanc Ecclesiæ nascentis consuetudinem reuocauit;) ne tamen hic vnus tantum sensus fuisse videatur, geminam huic proferre visum est Reuerendi Patris F. Hieronymi Romani, viri pietate & eruditione clarissimi, sententiam: qui agens de initiis Societatis in Ecclesiæ vtilitatem quàm strenuè ram vriliter laborantis, Vno, inquit, momento mutata est tota Roma: quia isti amici Dei se dispergebant per vicos & plateas vrbs, vt cumulatiùs prodesse omnibus. Tunc incepit reuiuiscere antiqua deuotio primitiuæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam: tunc repleti templa populo ad conciones confluente. & plura in hanc sententiam de fructibus laborantis Societatis persequitur. Ceterum in quo discrepat hic à Baronio testis, nisi quòd Baronius Græco vocabulo, alter aliis verbis idem prorsus dicat? nam qui hanc Anastasiam Baronij aut interpretaretur aut explicaret, quid aliud diceret, quàm quòd alter ille vir eruditus, tunc incepisse reuiuiscere antiquum vsum ac religionem primitiuæ Ecclesiæ frequentandi Confessionem & Eucharistiam? Sed quid ego testimonia colligo? quòd si vrbium singularum sensum exploremus, an non omnium hæc vna vox erit, quæ ante decem circiter annos ciuis Siluaducensis fuit, viri tantie & auctoritate venerabilis? Qui cum videret ingentem ad sacra illa mysteria in templo nostro concursum; accedens ad quemdam è nostris sibi ignotum, Non possum, inquit, ô Pater, dissimulare gaudium quod intimis medullis percipio, dum video quantum hæc vrbs ab aduentu vestro sit murata. antehac rarissimus erat Sacramentorum vsum; & si quis erat extra Paschales ferias, risui aliorum & cachinnis erat obnoxius: nunc nemo probus religioni sibi non ducit, si B. Virginis aliisque solennioribus Festis hæc mysteria non vsurpet. Ita ille de suæ vrbs facie in aliam mutatâ. Sed quæ toto orbe ciuitas est, in quâ quidem Societas sedem posuit, cuius non eadem vox sit, eademque sententia? quæ gens etiam tam remota atque barbara; apud quam Societas vnâ cum Religione & Fide, tutissima hæc Religionis & Fidei munimenta ac præsidia neophytis frequentanda non persuaferit? Et in Æthiopiâ quidem sapissimè post dies integros totas quoque noctes pietas ad confitendum concurrentium nostros peruigiles detinuit. Iapones digerendi in tempora & classes fuere, etiam dum tyranni rabies in eos sauiet, non, ne numerus obseruaretur (qui celari non poterat) sed quia confluentium ipsa sibi obstabat multitudo, quæ accessum intercludebat postremis, prioribus regressum. Quid iam miremur, si in quibusdam Europæ locis perdius sæpè & pernox fuerit nostrorum in hoc pietatis officio labor, nec ad curanda corpora spatium dederit, nec à quibusdam antè sit intermissus quàm per morbum abruptus, cum apud neophytos in ipsâ quoque barbariâ materiam æquè copiosam inuenerit?

Si iam quorundam è Societate eximios feliceſque in hoc genere labores referre speciatiim velim, immensum mihi campum aperiri video; sed in vnus indefesso ardore multorum studium adumbrasse suf-

*Confessio-
nis genera-
lis vsus
à Societa-
te commen-
datus.*

ficiet. Silvester Landinus dum Silanum finitimasque Ferrariensi Florentinæque ditiones, multorumque Præfulum diœceses, ipsis rogantibus, concionabundus lustraret; ij erant ad confitendum concursus, quocumque ille veniebat, vt referri videretur vbique perpetua quædam celebritas Maioris hebdomadis. In itineribus obsidebatur à populis, vt ipsis illicò præstò esset: nonnullique in siluis montibusque comprehensum non priùs dimittebant, quàm enuntiantibus sua peccata operam daret. Huiusmodi laborum ac fructuum historiis ita exuberant Collegiorum Annales, vt iis sæpè magnâ ex parte consent. Nec labore tam indefesso segnior fuit Societatis industria, vt labori responderet animarum utilitas. Cùm enimprehenderet multos numquam integrè esse confessos, multos numquam omnino, multos sine animo à flagitiis abstinendi; plurimùm laborauit explicando, docendo, publicè ac priuatim, vt, quod imperrabat à populis vt confiterentur, etiam efficeret, vt ritè neque vitio confiterentur. Idque potissimùm assecuta est commendando generalem vitæ omnis antè actæ confessionem: cuius etiam nomen ante natam Societatem vix erat notum in vulgus; nunc ita eius vsus fructusque inualuit, vt nihil propemodum frequentius inculcent Societatis Annales, quàm viginti, triginta, quadraginta annorum, adeoque vitæ totius, confessiones ritè sancteque repetitas; & quidem tam multas, vt quædam prouinciæ, quæ numerum notarunt, multa eiusmodi confessionum millia vno anno recenseant. Iaponica Prouincia tales refert plus decies mille institutas; ex quo credibile est, ab vniuersâ simul Societate (cùm Prouincias numeret sex & triginta) singulis annis centum facillè millia eiusmodi conscientiarum expiari. Qui fructus quàm immensus est, quàm suo labore dignus, vnica illâ industriâ quotannis centum, & fortasse ampliùs, animarum millia è vitiorum ac dæmonum seruitute asseri in libertatem filiorum Dei? Quid si iam ceteros omnes labore suo expiatos recensuisset, quot myriadas quotannis numeraret? quamquam exiguam illam putaret, nec zelo suo parem multitudinem, si numerare eam posset.

C A P V T N O N V M.

De solenni pietate diebus Antecinerilibus, & mensurâ Communionis generali à Societate introductâ.

INnumeros, qui ex hac Sacramentorum frequentatione proueniunt, fructus in medium proferre possem: habet enim ad omne Christianæ vitæ officium opportunitates singulares: nec vllam facillè in iis Christianæ iustitiæ partem desideres, qui identidem ad hos fontes salutis ac probitatis accesserint; nec vllam in eâ ciuitate publicam vitæ licentiam inuenias, in quâ frequens ille diuinorum mysteriorum vsus laudabili consuetudine fuerit corroboratus. Neque enim vllum esse potest omnis sanctitatis auctori cum vitiis & morum contagione commercium; nec locus est in illis pectoribus inferorum tenebris, quæ æternæ lucis radiis identidem collustrantur. Quare cùm hoc sibi propositum

positum habeat Societas, ut virtutum studia promoueat, viriis bellum indicat, denique ut profit quamplurimis; nihil mirum. cuiuspiam videri debet, si hanc Christianæ militiæ panopliam, hoc omnium malorum alexipharicum, hoc denique miseriarum omnium solatium, frequentem dico sacrosanctæ Eucharistiæ communionem, semper voluerit omnibus esse commendatissimam. Igitur dum in omnem Christianæ Reipublicæ partem pro suo zelo excubat, & materiam exercendæ charitatis & industriæ vndecumque indagat; incurrit in oculos eius consuetudo quædam pietati virtuti quæ infestissima, & nomini Christiano pudenda. Triduo illo quod solenne quadraginta dierum ieiunium antecedit, Christiani videbantur passim à CHRISTO suo ad Bacchum palam & apertè deficere. adeò, posito pudore sensu quæ omni religionis, in omnem licentiam, crapulæ, comestationum, lasciuiæ, flagitiorum veluti furialibus acti tædis sese effundebant; peruersissimo more sensu quæ, cum ex instante ieiunio, quod ad remedium scelerum ab Ecclesiâ sanctissimè institutum est, scelerum captarent ansam, & ad virtutem per flagitia sese compararent; quasi hæc ad illam gradum facerent. Merito Societas tam auida salutis alienæ, huic Christianorum vesaniæ ingemiscebat, cum videret ab iis ut pietati, ita flagitiis & impietati dies quosdam destinatos, & quasi consecratos haberi. Pessimè illam habebat, duraturos pietatis fructus in omnium animis produci non posse, quamdiu statura per annum tempora recurrerent, quibus effundi ac dissipari debere videbantur qui fuerant longo labore collecti. Enimvero quid magis erubescendum Christianis, quam dies apud illos agi, quibus pudet non esse impudentes, & nefas habetur nullum nefas admittere? Quid ieiunium animis prodesset, quos inueniret sceleribus fœdatos, nec ante ieiunij finem ritè se purgatuos? quæ spes esset, Deum eiusmodi ieiuniis propitiatum iri, quæ cum scelere inchoata sine scelere non peragerentur? Itaque Societas tantis acta stimulis contra nefariam illam licentiam, quantis ad illam cæci mortales ferebantur; palam se communi huic furori multis in locis obiecit, non in templis, quæ tunc vacua erant, sed in compitis urbium ac plateis, arguendo, increpando bacchantium insaniam. Gaudia sex è nostris pridie Cinerum vertice ac pedibus nudi, longo fune è cervicibus pendente, duo etiam nudata terga flagellis cruentantes, ceteri cum cruce & caluariâ in manibus, obire concionabundi celeberrimas urbis vias. Ab aliis alia tentata; & quamquam non pœnitendo exæstuantis licentiæ temperamento, in quibusdam tamen urbibus tantum labori fructus respondit. Sed neque perpetuus hic fuit, neque conatu satis robusto certatum est adversus impietatem longè late quæ grassantem, & quasi iure suo iam dominantem. Quid igitur? cederetne Societas tanto tam quæ corroborato malo? ab vitiorum violentiâ suam vinci pateretur industriam? quæ nihil nisi maiorem Dei gloriam spectat, tam luculentam ab ipsis Christianis plagam sineret diuinæ gloriæ quotannis infligi? Ignosci illi potuisset, si malum omnium pœnè iudicio immedicabile non sanasset: sed veniam, quam alij facillè dabant, ipsa sibi non dabat; utpote quæ se tot propè scelerum ream crederet, quotquot non impediret. Cum igitur

Bacchanalium profana consuetudo;

huic se Societas opponit.

*Solennita-
tis dierum
Antecine-
ralium ini-
tium,*

tur diu multumque in omnem se partem vbiuis gentium versasset; visum est tandem toto isto triduo solennem in templis suis precationem indicere, & omnibus quibus posset modis populi pietatem sollicitare. Ac primum quidem timebat ipsa vanum quoque hoc pietatis stratagemam fore, nec alium laboris sui fructum quam risum ludibriumque relaturam. templa quippe sua non adeunda, nisi ab iis qui animi causâ spectatum venirent vacuitatem & solitudinem. adeò altas egerat radices inueteratum malum. Sed tanti erat, ludibrij se periculo exponere, quod CHRISTI causâ non fugiendum sed appetendum est, ne aliquid intentatum relinqueret, quo spes esset effusum hunc impietatis triumphum vel nonnihil reprimi posse vel carpi. Primum Sodales suos Parthenios haud ægrè induxit, vt modò per interualla singuli, modò simul ad templum conuenirent vniuersi. Hi aliquos præterea partim exemplo suo, partim verbis adduxere: quosdam exciuit rei nouitas; quæ cum non displiceret, curiositatem vertit in religionem ac pietatem.

*eorum so-
lennitas
Romæ hoc
an. 1640.*

Nec parum contulit ad excitandos animos, populi que concursum prouocandum, augustissimus templorum ornatu, & quidem multis in vrbibus tam inusitatus, vt regiâ maiestate dignus haberetur. Vnicum hîc producam exemplum magnificentiae Romanæ præsentis anni 1640. Certis enim nuntiis ad nos perlatum est, Sodales Parthenios primariæ Congregationis Assumptæ Virginis, vt feriis Antecinerilibus populum à profanâ licentiâ ad pietatem ac deuotionem auocarent, nouem florenorum millia in extemporaneam illius tridui solennitatem expendisse. Moles erecta stetit in templo Farnesiano Societatis IESV, ad honorandum sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, alta centum viginti palmos, lata octoginta, pulcherrimis statuis, imaginibus, historiis, emblematis, ad stuporem exornata: quæ omnia cum supra quatuor millia flammarum ac luminum illustrarent, nulla tamen flamma in oculos spectantium incurrebat. Hîc res diuina peracta est tantâ pompâ, & tam suauis Pontificiorum musicorum concentu, vt ad summam quæ in terris esse potest maiestatem nihil præter ipsius Summi Pontificis præsentiam requireretur. Rem diuinam faciebat Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus Alphonsus Gonzaga Archiepiscopus Rhodiensis: intererant Eminentissimi Cardinales numero septemdecim, omnesque propemodum Romanæ Curiae Prælati. Quorum pietate excitati subinde alij, toto triduo superuenerunt Eminentissimi Cardinales quinque, Regumque omnium ac Principum Oratores: accesserunt præterea supplicabundi varij Religiosorum Ordines, omnesque totius Urbis, quas vocant, Archiconfraternitates. Denique tanta fuit toto illo triduo promiscuæ multitudinis ad sacrosancta mysteria concursus, vt non profana Bacchanalia, sed cælestis Curiae epulum celebrari videretur.

Delectatus huiusmodi Societatis sollertiâ Summus Pontifex Paulus V. petenti ante multos annos condonationem integram poenarum omnibus qui illo triduo in Societatis templis ad mensam diuinam accederent, perbenignè eam concessit. Tum verò Societas hoc tam ingenti industriæ suæ auxilio freta, sperare cœpit quod hæctenus optau-

optauerat. Nec eam sua spes fefellit. tempore enim ipso pietati tam iniquo orationem aciente, tam efficaciter vbique gentium stimulauit auditorem suum, vt breuî multis in vrbibus quidquid esset Religiosorum & Sacerdotum, præter Confessarios Societatis, excipendis accurrentium confessionibus per eos dies vix sufficeret. Quàm pulchra erant spectacula, pro insanis bacchantium gregibus videre iam Curiones ex finitimis agris cum pagis integris, cum labaris & cruce, supplicabundos ad Societatis templa non sine pio cantu per vrbium vias accedere, ciues agrestium pietate stimulos cateruatim accurrere, denique maiore iam studio templa, quàm comestiones antè celebrari. Nec in vno Regno, aut in Europâ tantum, sed in reliquo terrarum orbe hoc pietatis incendium pari vehementiâ exarsit. Longum hîc esset referre ingentem numerum Sacramentis refectorum in variis Collegiis, agmina publicis flagellationibus sua & aliorum peccata vindicantium, aliaque immensæ pietatis edita passim signa. Nihil in Annalibus nostris frequentius, quàm Bacchanalia in Paschatis celebritatem hîc esse conuersa; illic triduo triginta, quadraginta, quinquaginta & amplius sacrarum Hostiarum millia distributa; alibi totam ferè ciuitatem in templo nostro sacris se mysteriis refecisse; vbique aut penitus sublatam, aut magnâ ex parte compressam, pristinam illam & Christiano nomine infamem licentiam; caupones, chirurgos, & id genus hominum, quibus numquam benè est nisi dum quamplurimis est malè, conquestos de lucro sibi intercepto per intempestiuas Iesuitarum supplicationes. Quàm felix hæc, &, nisi orbis eam videret, incredibilis pessimæ consuetudinis mutatio? quis enim Bacchanalia iam esse sentit, nisi maioris vbique pietatis indicia? iam non vino, sed CHRISTI Sanguine passim se inebriant Christiani; nec immodicis epulis corpora distendunt, sed CHRISTI Corpore animas pascunt: pro insanis bacchantium per plateas clamoribus, templa gemitibus resonant ac piis suspiriis: pro impuris mimorum spectaculis piæ scenæ repræsentantur: pro theatris lasciuia, concionatorum suggestus frequentantur: denique plura iam expiantur scelera, quàm fieri consueuerant.

*Fructus
solemnitatis
dierum
Antecene-
ralium.*

Sed an tot laboribus tantoque fructu expleta est Societatis cupiditas? accensa est magis. Honesta videatur Philosopho vnius temporis auaritia; Societati vnius lucri, quod est animarum, pulchra videtur auaritia, numquam, vt sperat, minuenda, sed quæ cum ipso lucro maius semper incrementum accipiet. Videbat illa piam hanc consuetudinem Sacramenta frequentandi ab omnibus quidem iam probari, sed non perinde ab omnibus coli; aliquos Festis tantum solennioribus, quosdam rariùs, quosdam etiam annuo adhuc officio contentos, ad illa tam potentia salutis præsidia Ecclesiæ præcepto cogi magis, quàm ardore quodam amoris ferri. Ergo quæ optabat vt arderent omnes, aliquos adhuc frigere, nec tam multiplici plurimorum exemplo accendi, vehementer dolebat. Quid faceret? amor, qui magnitudinem suam indefessâ industriâ ferè probat, suggessit remedium quàm salubre tam efficax. vt nempe solenniore apparatu institueretur Synaxis menstrua, ad quam omnes inuitarentur, vtpote omnium causâ celebrandam, quæque ideò

*Communio
generalis
a Societate
introducitur.*

*eam Romæ
Cardina-
les promo-
uent:*

Generalis vocaretur. Placuit pietatis sollertia Paulo V. Summo Pontifici, quam sibi à Societate propositam non tantum vehementer probavit, sed etiam plenam remissione pœnarum prolixè liberaliterque est prosecutus. Nec verò irrita fuit Societatis spes, nec Pontificis liberalitas. ingentem ubique ad Sacramenta concursum hæc publicæ illecebra pietatis exciuit. Læta successu Societas, ut qui maximus erat, si fieri posset, maior esset maximo, inuitare ausa est ad sacram Hostiam illis diebus populo distribuendam Eminentissimos S. R. E. Cardinales; haud inani spe sibi pollicita, fore ut sacræ illius Purpuræ conspectus ad pium communis pietatis obsequium se demittentis, alterum esset, nec priore minus potens, omnium ad cælestes epulas inuitamentum. Fecere verò ac libenter quod rogabantur Eminentissimi Ecclesiæ Proceres; & hoc suo ministerio in immensum auxere numerum gestientium ex nobilissimis illis manibus æternæ salutis pignus accipere. Itaque dubium est, sitne ea celebritas vitalem cibum accipientium frequentiam, an præbentium dignitate memorabilior. Quale enim spectaculum est, illa sacri Senatus decora ac insignia, illos Ecclesiæ Primores videre cum populi pietate certantes; cum ex illis quatuor aliquando, aut quinque, diuersis eodem in templo locis, eodemque tempore, ad multas horas augustissimum mysterium tantam animorum voluptate distribuunt, quantam istud frequentiam ac veneratione turbæ supplices accipiunt? Censa sunt Romæ vno in templo, vno die, modò sedecim, modò viginti, aliquando etiam triginta millia sacræ mensæ accumbentium. Hinc propagata in reliquum orbem terrarum pia consuetudo, eadem illam commendante ac mirum in modum prouehente Pontificum gratiam ac liberalitate, parem ubique pro populi modo ardorem inuenit atque concursum.

*hæc ani-
mabus
Purgato-
rij succur-
rit.*

Neque hinc stetit pia Societatis industria, quæ semper in incremento est. Tangebatur illam commiseratio animarum in purgantibus flammis veterum malorum pœnas pendentium, tantò digniorum ope atque subsidio, quantò & pœnæ sunt atrociores, & illarum reæ sibi minus opitulari possunt. Itaque hac pia Pontificis liberalitate ad earum subsidium vsa, magnum in animis hominum eisdem opitulandi desiderium accendit, effecitque pluribus locis ut hic sacer thesaurus nullam viuorum iacturam, quin etiam compendio, in defunctorum solatium atque utilitatem totus cedat. Quantos ubique motus erga destitutas omni ope, tantisque in cruciatibus hærentes animas, concitat passim insitacunctis miseratio? hos tam sentit quisque quam in aliis videt. Nihilominus hanc auget, quantum potest, Societas lugubri altarium ornatu tabulis miserarum tormenta facilemque rationem illis succurrendi representantibus, acerbis exhortationibus, modis musicis ad luctum compositis, libellis editis, aliisque piis inuentis commiserationem vel prouocantibus vel augentibus. De populi concursu quid attinet dicere, cum omnium ubique oculis pateat? nec tamen omnino silendum videtur, cum omnium oculi itidem ut mens & cogitatio quouis locorum peregrinari non possint. Olisipone nuperrimè in æde Domus professæ Societatis IESV viginti quinque millia sacrarum Hostiarum vnius eiusmodi die sunt distributa; alibi haud multò pauciores, alibi etiam

*Communi-
onis ge-
neralis fre-
quentia.*

fortassi

fortasse plures, pro urbium & populi modo: de quibus, nisi de Olisiponenſibus, nihil dum certi accepimus, niſi in plerisque multarum Provinciarum Collegiis operam Confeſſariorum imparem eſſe multitudi- ni conſitentium. Belgæ quidem numeros illos non æquamus, quia vr- bes pleræque non tam frequentes ſunt incolis, quos aſſidua iam tot an- nis bella haud parum carpiſere: Antverpiæ tamen in æde noſtrâ ad ſa- cram Synaxim accedunt vno eiufmodi die facilè ſex ſeptémve millia, nec pauciores Bruxellæ; plures vtrobiſque futuri, ſi maiorem templa ca- perent turbam.

Iam de fructuum vbertate ex hoc myſteriorum frequentatò vſu quid opus eſt verbis? potèſtne ſecundus ager ſæpè purgari, & ſementis ni- hilominùs lolio & tribulis obrui? potèſtne ſæpè aut riuorum ſcatebris aut tempeſtius imbribus rigari, & non ridere lætiſſimâ meſſe? potèſtne culta vitis ſolaribus radiis frequenter foueri, nec racemis exuberare? Vt enim vulgares fructus omittam, pecuniarum & famæ magnas reſtitu- tiones, ſopita diſſidia iam ad ferrum & mutuas cædes ſpectantia, con- cubinas amandatas, & id genus alia infinita; quoties caſti adoleſcentes hoc præſidio armati, palliis etiam relictis in impudicarum mulierum manibus, veluti alteri Iofèphi, blandam hoſtem fugiendo vicere? quo- ties puellæ ferrum maluerunt iugulo excipere, quàm aurum flagitij præ- tium? Quid, quòd nonnemo ex laſcinis iſtis pudicitia inſidiatoribus puellæ à ſe diu multumque fruſtrà ad facinus ſolicitata, cum rogave- rit vbinam confiteretur, illaque reſpondiſſet; Vni è Societatis Patribus; tum is deſperato ſcleris ſucceſſu, ſubiecerit: Numquam tibi moleſtus fuiſ- ſem, ſi id antè ſciuiſſem; nec enim ignoraviſſem fruſtrà me verba perdere. Quoties alij operoſiſſimè virginibus perſuadere conati ſunt, ne noſtris toties confiterentur, eo tantum animo, vt libidinum ſuarum repagu- lum amouerent? Sed quid ego eximios fructus ſtudioſius colligam, cum nullus ſit maior ipſo cæleſtium myſteriorum vſu? Quid enim aliud eſt crebra confeſſio, quàm aſſidua ſui cum peccati malæque conſuetudinis exſecratione correctio? quid aliud Euchariftia, quàm vinum germinans virgines? quàm germen viræ in lætiſſimam ſuccreſcens æternitatem? quàm puriſſimi amoris exæſtuans flamina, nouo ſemper nouoque ſeſe alens pabulo? Quo amore vt nihil eſt excellentius, nihil diuinius, ita nullus ex Euchariftiâ fructus manare poteſt ipſâ maior, quæ amoris in- exhaustus fons eſt, & perennis ſcaturigo; imò tota aliud nihil eſt, quàm amor.

*Commu-
nionis ge-
neralis
fructus.*

Ann. 1609.

C A P V T D E C I M V M.

De Exercitiis ſpiritualibus à S. Ignatio acceptis, & ingenti eorum fructu.

IN rerum naturâ non pauca ſunt quæ vim ac virtutem admirandam habent; ſed latentem & occultam, ipſoſque adeò oculos fallentem. Quis tantum ignis ineſſe credat piperi aut zingiberi, ſi exteriori ſpecie vim ac naturam eius metiatur? quis ex minutâ glande vaſtis diffunden-

dam ramis arborem, truncumque in immanes trabes suffecturum sibi promittat? Magnes ferrum occultâ vi rapit ad sese; nitratus pulvis, fulminis in morem momento accensus, intorquet globos ferreos mœnia & vrbes solo æquatuos. Ita frequenter natura vim suam dissimulat, la-cessita virtutem ingentem exerit. Talis virtus, tametsi primâ fronte non appareat, inest & Exercitiis spiritualibus, quæ S. Ignatius à Deo edoctus, inuante ac dirigente Deiparâ, ex oraculis historiisq; sacris, & sanctorum Patrum doctrinâ, conscripsit. Quæ in eiusmodi ordinem digessit, quo nihil ad animos permouendos penitusque flectendos aptius, nihil efficacius videtur excogitari posse. Fuit is libellus primum Societatis Opus quod lucem adspexit, felix auspiciū tantorum Operum ab illâ deinceps magno Ecclesiæ bono euulgatorum. Nimirum debebatur illa gloria eius Auctori, vt, quemadmodum sanctitatis & virtutis, ita etiam magisterij cælestis, & scriptorum famâ ac laude inter Socios Dux esset & Princeps: tantò maior omnibus, quantò maximis apparere conatus est minor. Magna quidem est vis, magna laus doctrinæ, quam Suarez, Vasquez, Salmeron, aliique tam vastâ tot Operum mole numquam satis potuerunt complecti. Ingens Fabri, Canisij, Augerij feruor in reducendis ad Ecclesiam errantibus; efficax ardor in reuocandis ad mentem sceleratis hominibus; felix sollertia in moribus Christiano dignis efformandis: sed, si suus veritati locus sit, hæc omnia libello illo suo complexus est Ignatius: ex quo, tamquam vberissimo quodam fonte, riuuli isti fluxere. Vastissima sint licet flumina, fonti tamen originem suam debent, & perennes aquas; quantumuis ille cum annibus suis comparatus, parvus videatur. Ignatij libellus mole quidem perexiguus, dictione planus & facilis est: quem si non gustes, si in tuum succum non vertas, neque artis, neque ingenij, neque doctrinæ singularis, fortassis etiam contemptu magis quàm laude videbitur dignus; sed interiore gustatu perceptus, acer est, potens est, virtutisque tantæ, vt nullum animorum languorem non erigat, nullam duritiem non frangat. Laboraret hîc Societatis fides, si sola tantum huic libello tribueret: quæ ne suspecta cuiquam sit, aliorum testimoniis hanc placet adstruere, quos nec affectus egit transuersos, nec nisi quod experti sunt assueuerant. Ludouicus Strada, è D. Bernardi Familiâ vir in primis celebr, cum libelli huius diuinam vim sensu ipse suo percepisset, in eius laudem erumpens, *Tirocinium est*, inquit, *toti humano generi institutum*. Cuius quidem testimonij hæc esse videtur sententia, quemadmodum Religiosi Ordines sua habent gymnasia, in quibus Tirones ad vitæ susceptæ formam exerceantur, & finguntur; ita non vnus tantum familiæ alumnos, sed vniuersum hominum genus, & in suo quemque vitæ instituto, ad exactam Christianæ legis disciplinam Exercitationibus à S. Ignatio inuentis aptissimè erudiri posse. Bartholomæus Torres, Canariensis Præsul, spiritu quem ex hoc libello hauserat plenus, *Vtinam*, inquit, *quanti est ille thesaurus, tanti aestimare possemus! Deum testor, triginta annis quibus versor in studiis sapientiæ, & permultis annis quibus Theologiam doceo, numquam ad meam vtilitatem didicisse tantum, quantum me paucis diebus docuerunt Exercitia*. Illa ad docendum referebam, hæc ad agendum:

*Vis &
energia
Exercitiorum
S. P. Ignatij.*

*Illustrium
virorum
de Exercitiis
indicia.*

dum: quæ inter immane quantum est intervallum. Vidi homines doctos qui Exercitiorum res, cum tam claræ Catholicæque sint, ex Evangelio sanctisque Doctoribus depromptæ, intelligere non possent; quas tamen qui ad usum referunt, nullo negotio intelligunt. Per multis ego & Religiosis & secularibus persuasi ut ea susciperent: nec quemquam novi, qui non magnum inde fructum retulerit, palamque prædicauerit, se nihil omnino è rebus mortalibus voluisse iis antelatum. Potestne vel luculentius ad laudem, vel certius ad fidem Exercitiorum præstantia commendari? Nimirum mandere oportet atomata, ut eorum calorem vigoremque persentiscas. Electrum paleas trahit; sed iners est & ignauo simile, nisi prius confriceretur. Ita rerum naturalium, ita libelli huius occultam arcanamque vim, usus ipse laceffendo ac velut irritando prodit. Quid verò Ludouicus Granatensis, præclarum illud Ordinis Prædicatorum lumen, cuius conciones & scripta omnia eximiam quamdam pietatem spirant, legentibusque affiant, quam exaggeratâ laude libellum hunc ornat? *Tantum doctrinæ spirituales*, inquit, *à documentis & Exercitiis illis hausi, ut vita tota non sufficiat scribendo illa, quæ in illis Deus mihi aperuit.* Mancius S. Theologiæ Doctor, ut eiusdem cum Ludouico Ordinis, ita sententiæ sensusque. *Pluris facio*, inquit, *Theologiam Patris Villanovæ* (impendebat se ille tradendis Compluti Exercitiis) *quàm omnium simul Doctorum.* Ut verò plurimos silentio præteream è celeberrimis toto orbe sapientiæ virtutisque famâ hominibus, qui manibus pedibusque (ut dicitur) in eandem sententiam iuerunt, quorum vel nomina recensere longum esset; Carolum tamen Cardinalem Borromæum, ipsiusque Sedis Apostolicæ vel Oratores vel Præsides, nefas sit omittere. Quid igitur sanctus ille Mediolanensis Archiepiscopus de hoc libello censuit? Cum Dux Mantuanus eius bibliothecam viferet, mirificeque laudaret, conuersus ad illum Carolus; *Paruum*, inquit, *in pulpito libellum habeo, è quo plus haurio, quàm è reliquâ bibliothecâ, quia nempe purius & plenius, tamquam ex ipso fonte.* Quid verò ipsum Ecclesiæ caput, cuius testimonia veluti cælestia quædam sunt oracula? an hunc libellum nosse potuit, & non laudare? Paulus hoc nomine Tertius, cui certè Societatem IESU notam perspectamque esse oportuit, cum visum ipsi fuerit & Spiritui sancto eam & approbare & humano generi commendare, hanc de Exercitiis S. Ignatii sententiam pronuntiat: *Plena sunt*, inquit, *Exercitia illa pietate & sanctitate, ad adificationem & spiritualem profectum valdè utilia & salubria.* Maximum verò adiumentum attulerunt ad fructus uberes, quos Ignatius eiusque Societas in Ecclesiâ Dei ubique gentium producere non cessat. Ita Pontifex Optimus Maximus latentem hunc thesaurum æstimauit sub ipsius originem Societatis. Sed usus vetustate ac tempore corroboratus, magis magisque occultam rerum indolem ac naturam solet aperire. Iuuat igitur audire Nicolaum Zambeccarum, qui ea quæ à tot tamque incorruptis testibus acceperat, apud Gregorium XV. in Consistorio retulit. Ignatius, inquit, non solum opportunis monitis atque adhortationibus ad meliorem frugem traducere conabatur omnes; sed etiam libello de fructuosâ orandi ratione, ex iis quæ magisterio diuino didicerat, excolere nonnullos, atque ad studium virtutis incitare cepit. Atque hic est ille Exercitiorum spiri-

Manriquez
de Exercit.

In bullâ
Pauli III.
datâ ann.
1548.

In processu
Canonizat.
S. Ignatij.

tualium libellus: qui Summorum Pontificum testimonio probatus commendatusque: quem tam consentiens laus bonorum, & incorrupta sincerè iudicantium vox, tamquam imago virtuti eius resonans, longè lateque celebravit: qui tam multos è vitiorum cœno extraxit, tot alumnis novis Religiosos Ordines amplificavit, tam multis Religiosorum Familiis disciplinæ veteris amorem curamque restituit: vt meritò à Summo Pontifice numeretur inter auxilia & robora quæ Deus Reipublicæ Christianæ hoc deploratissimo tempore submisit. Sed generositatem seminis nemo nouerit, nisi qui fructus ab illo productos aut gustauerit, aut propius saltem adspexerit. Audiuius virorum grauissimorum sententiam: quorum auctoritati quidem incorruptoque iudicio cordatissimus quisque haud grauatè cedit; nemo tamen satis vnquam capiet aut assequetur, quid sit causæ cur documentis istis quasi cælestibus & humanâ sapientiâ maioribus tantum tribuant; cur eam tam certam appellent viam rationemque efficacem animos à peccandi licentiâ ad amorem virtutis traducendi; cur iter quod ab Exercitiis monstratur, breue censeant & expeditum ad absolutam consummatamque virtutem; cur artem vocent quæ dissolutos homines subitò vertat in sanctos: hæc, inquam, nemo vnquam capiet, nisi certis documentis ac reipsâ quodammodò id illi constet.

*Fructus
admirandi
Exercitiorum.
Hist. Societ.
p. 1. l. 2. n. 71.*

Rem igitur ipsam clarissimaque experimenta in medium adducamus. Sacerdotem scenicum, populi publicum offendiculum, cælestis hæc Exercitatio ita permutauit, vt, iniecto ceruicibus fune, in suggestum adscenderit, & à frequentissimâ multitudine veniam indignæ Sacerdote leuitatis petierit, tam ardentem, vt excusserit illicò lacrymas populo, cui solitus fuerat risus & cachinnos mouere. Messianæ adolescens nobilis, quem nec durissima in triremibus inter mancipiorum fæces seruitus flectere potuerat; his præsiidiis adhibitis, indomitam ferociam subitò vertit in suauissimam animi mansuetudinem, intractabilem ingenij duritiem in commodissimos mores. Hæc ars odia grauissima, quæque non nisi partium exitiis videbantur extinguenda, tum publica, tum priuata, repentè composuit. Hæc magos, hæreticos, Iudæos, pertinacissimum hominum genus, blandâ vi inflexit, Christoque subiecit. Hæc avaros, iracundos, luxui ac libidini perditissimè deditos, in alios prorsus homines sui que dissimillimos repentè mutauit. Vnde verò nisi ex cælesti hoc fomite conceperunt ignem, quem toto orbe sparserunt primi illi Ignatij comites, & qui primis successerunt, tamquam Apostolis discipuli, & qui ab his propagati in hæc vsque tempora flammæ à maioribus haustas fouere constantissimè pergunt? Hoc experimento Tironum suorum indolem, animos, robur Societas potissimum explorat: haud secus quàm aquila pullorum suorum aciem ad solis radios tentat. Atque vt à Societate digrediar, hac in primis cælesti industriâ diuinâque arte plurimum adiuti S. Carolus Borromæus & S. Teresa, vitam auspicati sunt sanctiorem: iisdem præsiidiis institutum cursum feliciter tenuere: iisdem se ad vltimum vitæ terminum felicissimè compararunt. Nec minùs feliciter religiosissima illa Carmelitarum in Belgio seu fundatrix seu propagatrix Anna à S. Bartholo-

*In Vita
S. Ignatij,
auctore And.
reæ Lucæ,
l. 5. cap. 25.
& 26.*

tholomæo illam vitæ morumque sanctimoniam, toti Belgio notam, hoc remedio vel fouit vel plurimum auxit.

Post hæc sanctitatis lumina in medium producta, nemo iam mirabitur, sapientissimum illum apud Sinas neophytum Paulum, cuius vnus humeris tota res Christiana tam diu illic incubuit, horum vsum Exercitiorum apud gentem illam cultissimam ac litteratissimam induxisse: nemo Gasparem Contarenum suâ libellum hunc manu descripsisse, eundemque ab heredibus eius sollicitè seruari, nec secus quàm ingentem thesaurum, vti reuerà est, in pretio haberi: nemo Ioannem Cochlæum, hæreticorum in Germaniâ malleum, iis excultum, quotquot potuit ad eandem felicitatem inuitasse. Ipse verò Ignatius latentis in hoc libello virtutis optimè conscius, non minùs eius approbationem quàm multarum salutem animarum in votis habuit. Eius vsum M. Mione, cui plurimum debebat, vt gratus esset, impensè commendauit: virisque grauissimis hanc meditandi methodum tradidit. Quid, quòd Ludouicus Bloisius Lætiens Abbas, vir insigni vitæ sanctimoniâ illustris, vt sibi ita & suis eâdem prodesse voluerit? Quid, quòd Abbates S. Bertini & Aquicinctinus his instructi, in tantum repentè summarum virtutum simul & Societatis amorem exarserint, vt huic (quò pluribus ita prodesset) alter Audomari, alter Duaci, Collegium & templum à fundamentis extruxerint, & dote non exiguâ locupletarint? Nullum inueniam exitum, si vel obiter his similia perstringam.

Sed quid tam sanctum est atque diuinum, quod vel impietas non damnet, vel temeritas non carpat? Incredibile dictu est quàm furiosè libellum illum inuaserint hæretici (magno sanè singularis præstantiæ ac fructus argumento) quibus se in Germaniâ Grefserus opposuit, in Galliâ Richeomius. Sed mirandum est, à Catholicis quibusdam diuinum illud Opusculum aut in crimen aut in contemptum vocari potuisse. Enimuerò excusari non potest leuitas ista culpantium quod ignorant. Minùs ferenda est calumnia, quæ quod videt damnari non posse, fictis criminationibus velut turpi laruâ studet inuoluere. Sed hæc nequitia non ita obducta est, vt non statim ad primum veritatis radium euanescat, seque ipsa interimat. Sparserat hæc Conimbricæ in vulgus, iis qui se apud Patres Societatis exercerent, spectra nescio quæ & visa obiici. Calumniæ fidem adstruebat, quam detrahare debuerat, vt repentina ita ingens & crebra morum mutatio. Denique adeò inualuit hæc fabula, vt Cardinalis Henricus fidei Quæsitore de re totâ cognoscendum censuerit. Hoc dum eius imperio dissimulanter facit Iacobus de Murcia Academiæ Rector, Fratresque nostros de obiectis visis legitimè interrogat, vnus apertè fatetur se visa vidisse, & quidem feralia atque horrenda. Et quænam illa? inquit Rector, simulque Scribam admonet, vt quæ narrarentur exciperet. Ille verò, Memetipsum, inquit, vidi, quem numquam antè satis perspexeram, monstrum sanè tetrum, quo turpius mihi que magis timendum numquam vidi. Hoc responsum ab ipsâ veritate facerè petitum, calumniam potentiùs discussit, quàm fortasse potuisset studiosa defensio; & compendio quodam rudem Exercitiorum imaginem ac laudem amplectens, calumniam suo veluti telo confecit.

Super-

*Exercitia
frustrâ op-
pugnata.*

*Hist. Soc.
par. 1. l. 5.*

*Argumen-
tum Exer-
citorum:*

*deducunt
per viam
purgati-
uam, illu-
minati-
uam, uni-
uam ad
Deum.*

*Modus
obeundi
Exercitia.*

Supereſt nunc, vt quid ſint, vnde ortum ducant, quâ ratione obeun-
da, quibus, & quando, & cur tradenda ſint hæc Exercitia, paulò accu-
ratiùs explicemus. Quorum tale eſt argumentum. Ante omnia, veluti
auſpiciũ & fundamentum vitæ ſanctioris, proponunt finem, in quem
homo eſt conditus, attento & quieto animo conſiderandum: quâ ra-
tione affici oporteat rebus ceteris quæ hominis cauſâ ſunt procreata:
quid ordinem hunc pulcherrimum inuerterit. peccatum nempe, quod
vnum non minùs nobiliſſimas illas in cælo mentes, quàm genus huma-
num perdidit vniuerſum. In oppoſitam igitur virtutis viam tantò
enitendum eſt ardentius, quò magis ab extremo interitu abhorre-
re debet quicumque aliquâ ſui miſeratione tangitur. Virtutem hanc nullâ
re æquè ac CHRISTI præeuntis ad vitam Ducis exemplo acui; vt-
pote quod attentius conſideratum vel ignauiam ipſam inflammare tan-
toperè poſſit, vt arduum illud iter non minùs iam affectet quàm priùs
fugiebat. Tandem animum difficultatum victorem, velut exſuperato
montis ardui iugo, in intimam cum Deo coniunctionem deducunt,
& caſtiſſimi amoris dulcedine penitus penitusque perſuſum, quadam
beatitudinis propinquæ ſuauitate, quam ex certâ eius ſpe prælibat, iu-
cundiffimè reficiunt. Atque tres illas ab omnibus celebratas vias, quæ
ducunt ad ſummum virtutis apicem, libellus hic recludit. Purgandæ
menti inſiſtit per varios in ſe ipſum inquirendi modos: per altiùs repe-
titam peccatorum confeſſionem, perque conuenientes maximè aptaſ-
que commentationes id agit primùm, vt flagitiorum turpitudine &
farcinâ liberetur animus, tum vt perturbationibus (quibus velut æſtu
ventoque iactata nauis in diuerſa rapitur) vacuus velut in tranquillo
diuinæ vocis ſuſurros audiat. Sic purgatum cæleſti luce contendit il-
luſtrare, tenebris diſcuſſis, quas audio iam virtutis frequenter offundit
error. Hinc primùm ad diuinarum legum obſeruationem, inde ad
Euangelicam conſiliorum perfectionem, tum ad iniurias, ignominiam,
dolores, vulnera, mortem, ſi CHRISTI gloria & obſequium id exi-
gant, generoſè ſubeunda, mentem armat, & quaſi facibus quibuſdam
ardentibus inflammat. Ex his vt conſequens eſt, perfectum tradit inti-
mæ cum Deo coniunctionis modum: nam vagatus per omnia gaudij,
pacis & ſpei incitamenta, Deum vbique præſentem admirari docet ac
diligere. Addit denique tum ad detegendas hoſtis noſtri fraudes do-
cumenta vtiliſſima, tum ad inanis gloriæ (quam rectè in portu nau-
fragium dixerè nonnulli) arcendum periculum. Nam quemadmodum
ex arduo in præceps deſpicienti ipſa nonnumquam altitudo tenebras
offundit, quibus iter oculosque obcæcantibus procliuiſ eſt ruina: ita
non rarò virtutum ſuarum eminentiam circumſpicienti diuitiæ ipſæ
inopiam creant. Atque hæc aurei libelli quædam ſynopſis eſt, ſed mu-
tila: nam latentem in eo vim nec volumina ingentia ſatis explicent, ne-
que inexperto magis demonſtrent efficaciam arcanamque huius Opu-
ſculi virtutem, quàm oratio dulcedinem mellis ei qui id numquam
ſenſu guſtuque percepit.

Vt autem cum ſperato fructu obeantur hæc Exercitia, requirunt in
primis ſeceſſum & ſolitudinem, vt animus à publico, ab amicis, adeo-
que

que domesticis remotus, curarumque immunis, &, quantum fieri potest, etiam immemor, in sese abeat, totusque sibi & Deo vacet. Solet enim suos in solitudinem Deus abducere, ut, silente rerum vulgique strepitu, exaudiri ab illis possit. Tum verò sancta iis iniicit desideria, lacrymas elicit absque teste copiosius; tunc animo se dulcius insinuat, ac denique toto numine illabitur. Hic homo sese habere incipit, qui cum se rebus gerendis tradidisset, sibi ipsi eripuerat; cum ceteris seruiret, sibi uni deerat, quàm aliorum studiosus, tam negligens sui. Vox ergo Numinis non auditur in foro, non percipitur in publico; odit turbam, solitudinem amat.

Quoniam autem recti specie sæpè blanditur error; quicumque in hanc solitudinem se recipit, ductore opus habet, cui sensus omnes arcanosque animi motus aperiat; à quo, quid quove tempore agendum sit omittendumve, cognoscat. Ita dum Georgius Radziuillius Cardinalis Vilnæ Episcopus cum fratre Stanislao in villam Iulij III. secessit, ut his meditationibus animum exercerent; vtrumque iussu Gregorij XII. direxit Achilles Gagliardus: eo successu, ut reduces in Poloniam fructum quem hauserant, per omne Regnum diffunderent: Cardinalis enim in hæreticorum conuersionem acriter incubuit, Stanislaus in mores sibi subiectorum ad omnem honestatem conformandos. Ut autem illis Proceribus, ita cuilibet alteri, non sine directore hæc Exercitia traduntur. Quippe non solet diuina Sapientia homines nisi per homines erudire. Non me fugit, Ignatium, cum neque litteratus esset, neque ante ipsum exstaret hæc spiritum exercendi methodus, diuinitus hanc artem edoctum fuisse, non sine Deiparæ benignâ ope: sed paucis ea felicitas obtingit, nec ferè nisi illis qui ad res ingentes & inusitatas diuino consilio destinantur.

Porro tradenda sunt omnibus quibus limatius est ingenium, aut saltem politioris disciplinæ capax; iis præsertim qui de ineundo vitæ genere deliberant, ut in his ab omni perturbatione liberi, de vitâ futurâ statuam, quod numquam statuisse pœniteat. Hoc verò quantum est? Ineunte adolescentiâ, inquit Tullius, cum inest maxima imbecillitas consilij, tum id sibi quisque genus ætatis degendæ constituit, quod maxime adamauit. Itaque antè implicatur certo aliquo genere cursuque viuendi, quàm potuit quid optimum sit iudicare. Nimirum sequitur hæc ætas passim ouium ritu, auferrique se sinit quæ vocat aut inconculta animi impetus, aut maiorum exemplum, aut multitudo deterioribus ferè consentiens; it denique quæ itur, non quæ eundum est. Ignatius verò cum perspiceret, quanti esset momenti certum aliquod vitæ genus maturo sibi consilio designare, ne infeliciter de eo deliberaretur, quod semel tantum statuendum est, & in quo summa maximæ omnium discriminis vertitur; cumque videret ex vulgi iudicio vitam pleboscque instituere, hoc est (ut verbo dicam) à recto cursu aberrare, cum posteriores quasi per caliginem vestigia premunt priorum, & de re omnium maximâ casu non ratione decernunt; ideo sollertem felicemque adhibuit curam, ut quisque horum ope Exercitiorum sic de vitæ summa constitueret, ut Deum velle, sibi que potissimum expedire censeret.

*Quibus
Exercitia
tradenda:
potissimum
deliberan-
tibus de vi-
ta statu
eligendo.*

Quæ quidem deliberatio tam est necessaria, vt sine eâ felix vitæ cursus teneri ægrè admodum possit. Quam enim imaginem exprimet, qui paratos colores illinit priùs tabulæ, quàm quid velit pingere secum ipse statuerit? Quis prædam figet, qui sagittam mittens in auras ignorat quò arcum dirigat? Quem ventum optet nauta, aut quò cursum flectat aut vela vertat, qui nesciat quem in portum tendat? Qui verò post maturam deliberationem statuit quem se esse velit, is in vitæ perenni quodam feliciq̃e cursu constare sibi potest, & nullo in officio claudicare. Quæ deliberatio ne temerè suscipiatur, ante omnia expurgandus est noxis animus, ac dein exuendus omni inclinatione, quæ in hanc potius quàm in illam propendeat rerum creatarum, ne vlla animi perturbatio aut rectæ rationi obstrepat, aut voci diuinæ. Ac tum demum de vitæ genere deliberandum, cum sine erroris periculo decerni potest, simulq̃e prospici possunt & procurari idonea virtutum auxilia, ad vitæ iam deliberatæ stadium inoffenso pede decurrendum.

*Alij fines
cur Exer-
citia ob-
cunda.*

Ann. 1601.

Neque verò hæc Exercitia ad eligendum vitæ genus tantum sunt adhibenda: nam mirè etiam valent ad conformandos mores, appetitionesq̃e sedandas, ad retinendam in præclaris animi nostri decretis institutisq̃e constantiam, ad quamcumque demum vitæ semel susceptæ disciplinam Christianè colendam. Testes sunt infiniti toto orbe, qui ea non minori suâ voluptate quàm fructu sunt experti. Sed vnus fit instar omnium Augustinus Caruajalius, Augustiniani Ordinis Theologus. Is cum Indiam Occidentis peragrasset, & in Hispaniâ variis muneribus cum laude perfunctus esset, Italiæ quoque Cœnobium sui Ordinis iussu Summi Pontificis visitasset; Bononiam tandem ab eodem Pontifice Visitator Apostolicus missus ad D. Iacobi Cœnobium in veterem disciplinam restituendum, non aliis id præsidiiis facere aggressus est, quàm piis his Societatis commentationibus: quibus ipse cum per mensem se exercuisset, testatus est candidè, se, quamdiu in Religione vixisset, rationem aliquam, quâ rectissimè incederet, semper optasse, eamq̃e nunc demum, cum in hæc S. Ignatii Exercitia incidisset, inuenisse. Quæ quidem ille auidissimè hausta, atque in intimum demissa pectus, tanti fecit, vt in iis verè diuinum aliquid inesse apertè diceret: eaq̃e deinceps in alios cò libentiùs deriuauit, quò ipse aut diutiùs quæsui, aut seriùs inuenit.

*Quando
Exercitia
adhiben-
da.*

Sed quando hæc potissimùm animi tam certa auxilia sunt adhibenda? Societas quidem singulis annis suorum animos hac cælesti ope restaurat. quam Societatis consuetudinem alij non pauci ex omni ordine tam sacro quàm politico æmulantur. Tum verò etiam adhibentur vtilissimè, cum parandus est animus ad arduum aliquod & publicum munus. Sic opportunas ab his vires sæpè petierunt Episcopi, onus illud Angelicis humeris formidandum subituri: quas cum magno suo suorumq̃e bono corroborari sensissent, ex iis non pauci nullos deinceps statuerunt Sacris initiare, nisi cælesti hoc præsidio ad dignissimum illud Christianæ Religionis munus antè comparatos. Tunc etiam opportunè suscipiuntur hæc Exercitationes, cum animus obruitur negotiis, sibiq̃e subductus in rebus alienis totus est, vt sibi se nonnihil reddat, agatq̃e etiam

etiam negotium suum omnium grauissimum & maximum. Rursus tunc opportunæ sunt, cum languet aut æger est, ut hinc medicinam petat; cum difficilis obscurusque nodus soluendus, ut cælestem hinc lucem hauriat; cum oppugnatur, vixque apparet effugium periculi, ut opem hinc atque præsidium accersat: denique cum malum quodlibet infestum experitur, in his tam præsens siue solatium inuenit, siue remedium, ut vel experimento suo fateri cogatur, hæc S. Ignatii Exercitia (quod multorum sermone percerebuit) opus esse humano maius, & nobilissimum æternæ mentis inuentum. Nunc quibus in proximum Societatis charitas præcipuè elucet, erga pauperes afflictosque studia paucis delibemus.

CAPVT VNDECIMVM.

De Societatis erga pauperes morbis, peste, & vinculis afflictos charitate.

CArò constat mortalibus scire an amentur: nisi infelices sint, id scire vix possunt. vsque adeò nulla sinceri amoris exploratrix certior est, quàm calamitas. Amat Societas proximum suum; idque & in gymnasiis & in pulpitis illum erudiendo ad salutem, satis docet: sed nusquam manifestius quàm in publicis valetudinariis, pauperum tuguriis, & reorum custodiis; vbi miseris præstò est, ut eorum calamitatem soletur ac leuet. Et quidni præstò sit, cum I E S V M sequatur Duceem, qui suum erga homines amorem subleuandis afflictorum ærumnis præcipuè commendauit; quemque in captiuis vinctum, in ægris languentem, in mœstis dolentem solari se & leuare non ignorat? Hoc est cur egenorum casus, carcerum pædorem, nosocomiorum graueolentiam in deliciis habeat. hoc est cur nec vlcerum sanies, nec contagionis virus, nec reorum squalor, nauscam illi aut horrorem moueant. An avarus adamantem aut pyropum aut monile in cloacâ aut fimeto inuentum ob adhærescentes sordes non negligeret, Societas animam sanguinis diuini pretium, imò I E S V M suum quem in hac agnoscit, quia pædore & squallore obsitum, auersabitur? I E S V M suum aut in calamitate aut in periculo destituet? Hoc facere si posset, & morbis ipsis inclementior, & vinculorum ferro durior, nec Societas I E S V esset. Quare meritò ab hoc velut tirocinio nouam militiam auspicatus est Ignatius. Speluncam insedit propter Manresæ portas. Hinc quotidie in urbem egressus, stipem ostiatim mendicissimè corrogabat, quam deinde in pauperes diuideret. Tum conuocatos spe factâ cibariorum quæ mendicauerat, primis Religionis elementis imbuere. interea illorum ineptias & æquo & benigno ferre animo, amorique erga illos suo diligentissimè seruire. hinc ad agros in S. Luciae valetudinario se conferre, illos solari, illorum commodis vacare, lectos sternere, dum commouendi, mollissimè tractare: corpora plagis & vulneribus deformata arctè completi, utque & se vinceret, amorisque quo æstuabat ingentem vim non dissimularet, ipsa vulnera, quamuis fœda & putria, & osculari, & lam-

Amor Societatis erga proximum.

S. Ignatii erga pauperes & infirmos studium. And. Luc. l. i. c. 8.

bere, & ex iis stillantem faniem non rarò ore excipere atque exsugere. tum verò eorum animis medicinam facere tantò sollicitius, quò præfentiore opus erat remedio, morbusque magis vrgeret. Reluctabatur quandoque vel inuito natura, cùm ille sic secum: *Itane verò iam à fratre abalienaris fastidio? ubi ille est hominum amor & dilectio, quæ tam studiosè foues? nōne pauper ille eiusdem tecum est carnis & sanguinis, & eodem CHRISTI sanguine redemptus? Tibi, esca vermium, tibi, scatutigo fœdissima stercorum, horrorem incutiet frater? nōne in paupere isto est CHRISTVS? nōne in plagis istis CHRISTI agnoscis vulnera? non sic, non profectò ferēs impunè.* Tum quæsito illo, quo toto valetudinario non erat retrior & inquinatior, fœdis vlceribus non tantùm oculos naresque pascere, sed & os & labia purulentis plagis applicita tamdiu affixaque tenere, donec omnis horror & nausea cessassent, & neque malevolentiam ampliùs neque putredinem persentisceret. Heroicos Ducis sui animos imitati Socij, dum Venetiis idoneam tempestatem opperiebantur nauigandi in Palæstinam, vbi ab Ignatio in celeberrima duo vrbis valetudinaria bipertiti, ipso auctore, quàm misericordiæ officiis quàm agrorum conscientis ritè sanandis operam dederunt; tanto animorum ardore, vt ad spectaculum ciues hærent attoniti, præsertim cùm cernerent corpora fanie stillantia, visu fœda, olfactu graua, manibus ab eis contrectari, complexu dum lectos sternerent sustineri, & in stratis reclinari: imò à quibusdam, ad horrorem naturæ frangendum, manantia tabo vulnera exsugere. Quid, quòd fœdissimâ leprâ respersos, ac valetudinariis exclusos, in suo lectulo collocarent, nullo contagionis metu anxij? Omnium autem cubilia circuibant, benignis alloquiis miserrimum quemque solabantur, ad tolerandam morborum violentiam excitabant, ad detestationem peccatorum inducebant, apud moribundos nocturnas agebant vigilias, mortuorum denique corpora humo suis effossâ manibus tumultabant. Iuuat hîc audire Vrbis Pontificem Maximum de magnanimâ Xauerij charitate: *Eo, inquit, dilectionis ardore erga inopes infirmos, qui in domibus hospitalibus morabantur, se gerebat, vt rarò ab eis discederet; tantâque sensuum mortificatione quantumuis sordidissima ministeria peragebat, vt aquam sæpiùs, quàm horribilia & incurabilia vlcera lauerat, ebiberit. Cùm verò de vitâ periclitarentur, tunc cibi somnique prorsus oblitus, & præter proprias vires à Deo confortatus, veluti à commissâ custodiâ nec die nec nocte discedebat. Quæ adeò libenter atque hilariter exsequebatur, vt deliciae eius deservire agrotis ac morientibus esse dicerentur.* Hæc est amicitia Christiana & vera, quæ miseros non fugit, sed quærit; non destituit, sed ad extremum omni ope & obsequio fouet. Hic est sincerus in proximum amor, illi præstò esse, qui, quo amorem tuum inuitet, nihil habet splendidius quàm vlcera, nihil speciosius quàm artus pallore, situ, leprâ & lue confectos; nihil potentius quo affectum sibi conciliet, quàm infelicitatem & extremas misérias. Hic amor in primis Sociis tam altè radices egerat, vt, priusquam se disiungerent, in varias vrbes cælestem charitatis suæ ignem sparsuri, inter ceteras leges quibus se adstringebant, hanc quoque sancirent, ne alias ad diuersandum ades præter publicas hospitales domos perquirerent: nec sanctiùs legem tulere, quàm seruauerunt. Lainius Floren-

*Sociorum
in nosocomijs
obsessio,
quia, sine
que victo-
ria.*

*Bulla Ca-
nonizat.
S. Xauerij
erga infir-
mos amor.*

Florentiam missus, vbi urbem attigit, repudiatâ hospitij liberalitate, ^{Idem alio-} quam complures offerebant, in valetudinarium cum Canisio diuertit. ^{rum om-} Ratisbonæ Bobadilla æger ipse & imbecillis, cum vix haberet vestigio, ^{nium ar-} & succiderent genua, in nosocomio tamen nihil propè de laboris con- ^{dor.} tentione remisit, ne quid faucis infirmisque de expectatâ charitate detraxerit. Fatigato non aliud cubile erat quàm ipsa soli durities, non aliis stragulis cooperto quàm quæ numquam exuebat, nec assere quidem corpori substrato. Iaius cum Ducis Ferrariæ confessionibus præfesset, ab aulâ se ad valetudinarium recipiebat, ægros omni ope solaturus; inter quorum pædores aiebat se libentiùs, quàm inter aulæ odores blanditiarumque versari.

Venerat Moram, oppidum olim à se excultum, Prouincialis Lusitanæ Miro, incolas sibi deditissimos reuivendi causâ. Aduenit mox Cardinalis Henricus Dicecesin suam lustrans: qui dum publicam hospitallem domum inuisit, Mironem in eâ ex febre decumbentem inter pauperum turbam reperit; suisque oculis non sine admiratione spectauit, quæ Sociorum essent deliciae, quid potissimum agerent, cordique haberent. Scilicet pro solatio ducebant, afflictis solatio esse, & in eorum obsequio vires ac valetudinem consumere. Quid, quòd multis locis, vbi non erant nosocomia, Magistratus & Principes permouerint vt ea exstruerent? Ita Goræ operâ & curâ Pauli Camertis ædificatum valetudinarium; cuius ministerio ac procurationi multos ipse annos præfuit. Ita in orâ Comorinensi, ita Aphrodisij in Africâ, & alibi, ægrorum diuersoria Societatis curâ ac diligentia sunt exstructa.

Iam quantum in ægros fauciosque milites vbique se prodidit eadem charitas? Quanta Lainij in hoc genus hominum benignitas, quàm effusum obsequium, cum ad Aphrodisium Africæ urbem, quam Vega Siciliae Prorex obsidebat, suâ ipse manu præpararet ac porrigeret faucis phar-maca, vnguenta oblineret, cibos in os infereret moribundis, lintea mundaret, nocturnas apud ægros duceret excubias; cum alij super alios sternerentur, omnium conscientis ritè purgandis inuigilaret? Quanta illa Antonij Vinckij Rectoris Mamertini charitas, cum in valetudinario triginta milites puluere tormentario ambugi, à vertice ad pedes fœdum in modum exulcerati, intolerandum exhalantes odorem, vermibusque scaturientes, ob fœditatem mali iacebant ab omnibus derelicti? His ad extremum adfuit Vinckius, animisque eorum pariter & corporibus omnem operam, obsequium, solatium impendit. quæ viri cura & sedulitas nouem seruauit in viuis, ceteros ritè expiauit, & ad æternitatem sedulo instruxit. Quid, quòd Societas numquam defuit vel extremo charitatis officio sepeliendi vitâ functos? In nuperrimo montis Vesuuij incendio quàm id non obscure ostendit, cum Socij, flammis adhuc erumpentibus, & circum omnia longè lateque vastantibus, cum saxa mons adhuc eructaret, & circum vndique grandinis in morem spargeret, cadauera ex alris cineribus effossa, atque in humeros imposita, ceu noui Tobiae tumultis mandarunt?

Ita Societas ægris mortuisque obsequium suum, vbi vbi offert se occasio, prolixè præstat; optatque omnibus votis, tam promptè mortales

*Societas
peste infe-
ctis assistit.*

les eius operâ vtantur, quàm illam promptè omnibus defert. In his tamen pietatis officiis inuenit liuor quod carperet. Cederet autem criminationibus & frangeretur Societas? omnia essent deferenda; ac tum culpam fortasse desineret, cum ob ignauiam & socordiam maximè esset culpanda. Sed erigitur inuidiæ obrectationibus, non deiicitur. utque temeritatis existimat, vitæ discrimina sine consilio & ratione adire; ita pro salute hominum & Dei amplificandâ gloriâ mortem non reformidare, magnificum & gloriosum. Quis Religionem Christianam posteris seruasset, nisi Christiana fortitudo supra mortis & tyrannorum merum fuisset? Quis Æthiopiam, Brasiliam, Iaponiam, ceteramque barbariem excoleret, si ærumnæ, cruciatus, certusque, quamuis lentus, interitus ab eorum finibus Christianos doctores arceret? Si per vitæ pericula & mortem adeantur barbari, quò CHRISTI legi subiiciantur; an multo sudore & sanguine maiorum CHRISTO afferti, mortis formidine deferantur, cum extremo malorum humanorum vrgentur, & in geminæ æternitatis discrimine versantur, ab ipsis quoque parentibus & propinquis destituti? Quis tamen per contagionem & lucem quæ momento afflatur, quis per mortis assiduam expectationem, morte ipsâ grauiorem, intrepidus incedat? quis animo non titubet, non palleat, cum quot domos aut ægros adit, in totidem mortes ire se credat? Auida periculorum & mortis charitas, nec quò tendat, nec quid passura sit cogitat; quoniam & quod passura est votorum pars est. Testes sunt quotquot ferè vrbes incolit Societas, quàm promptè, quàm alacriter ad hæc obsequia Socij non veniant, sed conuolent, quamque operosè hæc munia ambiant. Neque hæc paucorum inter illos est charitas, aut cunctabundorum. Vidimus non vno loco exhausta propè Collegia, cum vix carceribus in hoc stadium emissos mors ex inchoato cursu abriperet, & ab ipsis funeribus superstitum cresceret feruor. Vidimus in Belgio nostro ex totâ Prouinciâ in dies accurrere in locum cadentium, cum vix arenam hanc ingressos adorta lues sterne- ret; cumque plures simul interdum aduentarent, apud Rectores pulchro certamine inter se contententes, vtri prius vitam proximo deuouerent, & periculum Sociorum depellerent suo. Vidimus nostros, obligatis adhuc capitibus, & à pestiferis vlceribus nondum persanatis adhuc claudicantes, non per vrbs modò compita, vt laborantibus ipsi laborantes subuenirent, quo poterant modo accelerare gradum, sed in suburbanum etiam agrum se effundere. Vidimus deserta in plateis & agris corpora agentium animam suis quandoque humeris, quandoque vehiculis imposita, ad nosocomia vehere. Freno hîc opus habent, non calcaribus. impetratur hæc prouincia, non imperatur. auidius discrimen hoc expetunt, quàm plerique mortales fugiunt. pro beneficio est à pulpitis & cathedris ad gloriosam hanc charitatis palæstram posse descendere. Frustrâ & lacrymis & precibus eorum ardori parentes & consanguinei obsistunt: frustrâ impavidis terrorem inculcant: frustrâ spem faciunt maioris frugis, seque & plures paucorum causâ non esse deserendos. Incitant hæc, non deterrent contemptricem periculi & mortis virtutem.

In mediis etiam aquis charitatis hoc incendium arsit. Testes mihi sunt
& Xa-

& Xauerus & Barzæus noster, & quotquot ferè in Orientis Indias nauigarunt. Quin & hæretici & Turcæ & barbari eam experti sunt & admirati, eâque magis quàm omnibus argumentis ad virtutem & religionem amplectendam permoti.

Sed nolim hanc Societatis charitatem solâ morte æstimari. Immenſus in his periculis est labor, & corporis defatigatio, cuius nec die nec nocte discriminata sunt tempora. Quoties ab extremâ vrbis parte ad alteram, & extra vrbis pomœria, ingenti intervallo curſitandum? Quoties nec otium est curandi corpora? Quoties dum inediâ exhausti, æſtu & labore languentes & laſſi reuertuntur, plures reperere opperientes qui iam iam morientibus opem implorarent, quos nefas erat deferere? Hinc ad noctem sæpè impranſi, & per tuguria vagati, vix ſpatium quietis & cibi vtcumque capiendi habuere. Quibuſdam ex aſſiduo curſu & ſudore attritæ fuerunt plantæ & vlceratæ; nec tamen à concurſatione & contentione ceſſare tantisper licuit. Sæpè labore & vigiliis feſſi, vix in cubili ſe reclinauerant, cùm ruruſus excitati nocturnos labores diurnis coniungere; vt pleroſque non tam peſtis confecerit, quàm labor.

At quantò in carceribus copioſior meſſis, vbi & inopes, & morbis grauib, & teterrimis, & contagione noxiis laborantes, & mœrori intabefcentes? Hos Socij & verbis ſolari, & ſubſidiis leuare, & obſequiis recreare, hos ſedulò curare, in eorum libertate redimendâ omnem operam atque induſtriam ponere, pro ſuppetiis conferendis Sodalitia excitare, & id genus alia auxilia, quæ ſuprà meminimus, adferre. Quibus omnibus hoc agunt, vt viam ſternant ſeruandis miſerorum animis, quos beneficiis iſtis ſibi conciliant. Vt enim iis plurimum tribuimus, à quibus plurimùm diligimur, ita his officiis delinitos ad omnem pietatis diſciplinam facilè componunt. Sacella in carceribus exſtruunt, Sacramentorum uſum perſuadent, exercitationes quotidianas in ſua tempora diſtribuunt, ad legendas communiter Litanias, & D. Virginis Roſarium, aliasque preces alternis recitandas, inducunt: ſed ante omnia prauam iurandi conſuetudinem, etiam cenſore conſtituto, tollunt. inter quos fortè offenſiones gliſcunt, eos in mutuam gratiam reponunt, damnatos ad ſupplicia æquo animo ſub-eunda ritè & more Chriſtiano comparant. Vnum quod omnium ſit ſpecimen, lubet oculis ſubiicere, ipſis hiſtoriæ verbis ex fide annumeratis. *Cum per totum orbem terrarum, inquit Sacchinus, promulgatum à Paulo Quarto Iobeleum ad pacem Eccleſiæ impetrandam, concordiamque inter Chriſtianos Principes, Goæ quoque propoſitum hoc anno eſſet, deſtinatis quadraginta ad præparationem diebus; eo tempore, quoniam inter alia pia opera etiam eleëmofynarum erogandarum fiebat mentio, auctore Conſaluo hæc eleëmofynarum inſita ratio eſt; vt quibus diebus ieiunabant, quiuſ cibariorum ſibi deſtinatorum partem ad vinctos in carcere tranſmitteret. Oſto decem-ve ad perſerendos cibos delecti Fratres: qui vbi primùm adiuere carcerem, non fame dumtaxat infelicia corpora, ſed magis fœtore ac ſordibus vidère confici. Turba erat miſeranda omnis, ſed præcipuè egrotorum commouebat aſpectus: qui multi iacebant humi abiecti alto fœdoque in ſitu, unde intolerabilis exhalebatur mephitis. Hac igitur nouâ & charitatis & humilitatis ſegete lati Socij,*

*derentis
in carcere
ſolatio eſt.*

*Lib. 3. num.
137. & 138.*

aliis

aliis deinceps diebus vnà cum cibis scopas, paleas, corbes, aliaque id genus ad purgandas euehendasque sordes portabant. Tum summâ alacritate purgare carcerem aggressi, sordes alij eruebant, alij corbibus auferebant in mare, quod non modicè ab custodia distat: alij vasa, & quidquid eâ egebat curâ, mundabant. Ita opitulati corporibus, ad curandas animas vertebantur; quæ eò facilius expiari se, doctrinâque Christianâ & monitis salubribus sinebant imbui, quò magis fuerant impensis corpori obsequiis præparatæ. Hactenus Sacchinus. Atque hic finis est eorum quos Societas suscipit laborum; huc spectat quidquid agit & molitur. Nihil illi durum, nihil inuium, vbi affulget spes lucri animarum. mors ipsa in votis est, dum æterna ab aliis depellatur. Vnâ velit & vinculis & carceribus mancipari, in eundem squallorem conijci, eodem situ fœdari, si hoc ad vindicandas in libertatem animas conducat. Nónne hoc nostri agunt? qui vt milites nauticosque homines in extremis præsentis ope iuuent, naues conscendunt, vnâ cum illis & tempestatum discrimina, & ab hoste pericula subeunt, & cum iis in voluntarium quodammodò carcerem se compingunt: in quo neque morborum virus & contagia possint euitare, neque hostilium tormentorum vim euadere, vt non aut membris mutilentur, aut in frustra, vt subinde factum, disceperantur. Et dubitari poterit, an verus hic & sincerus sit amor, qui illos in curandâ salute alienâ vsque adeò sui reddit immemores? Sed hæ angustia tantam virtutem non capiunt; orbem illa terrarum habet pro campo, neque vllis finibus coërceri potest. Ergo videamus, quos labores in barbaris remotissimisque nationibus Societas, & quo fructu, hactenus sustineat.

*milites &
nautas in
mari non
deserit.*

CAPVT DVODECIMVM.

De Societatis in Gentium conuersione laboribus & fructu.

H Actenus de variâ Societatis industriâ, quâ variis quidem orbis regionibus, sed præcipuè succurrit Europæ; ad cuius angustias reliquæ Christianorum redactæ videbantur, eæque per hæreses, schismata, Mahumeticam impietatem, miserandum in modum accisæ atque conuulsæ. Hæc tamen tanta pars terrarum visa est angustior charitati, cui vnus non sufficebat orbis. Domesticis quidem suis atque contubernalibus vitæ exemplo, opportunis monitis, vigilique curâ prodesse, nec aliam laborum mercedem ab illis expectare, quàm ipso- rum emolumentum; & magni & liberalis est animi, virtutemque pretio suo æstimantis. Non sibi suisque tantum, sed popularibus ciuibusque natum se credere, urbemque totam quasi familiam vnâ putare, singulorumque siue damno siue bono non aliter tangi quàm suo, omniumque commodis studere; etsi grandius etiam illo priore sit opus atque præstantius, humanum tamen adhuc est, & eius viri qui societatem non tam legibus quàm amore mutuo vinctam, ac sincerâ Religione florentem, præcipuum æstimat vitæ humanæ fructum ac dignitatem. Iisdem verò mœnibus, quibus circumdati sunt ciues, virtutem non concludere, sed per eiusdem Regni aut Imperij spatia diffundere; angusti prorsus &

*Charitas
Societatis
non est an-
gustis li-
mitibus
arctanda.*

& heroici est animi, neque arctari se patientis vnus aut oppidi muris, aut prouinciæ limitibus quasi *Gyara scopulis*, paruaque *Scripho*. Plus vltra nihilominus, plus vltra quasi giganteis quibusdam passibus profiluit IESV Societas. Illud nempe Isaia oraculum, quod Filio Dei Duci suo tribuitur, sibi quoque dictum putabar: *Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & facies Israël conuertendas.* Tu quidem strenuum animum adfers ac promptum, Societas mea, vt primigenium Ecclesiæ spiritum resuscites. Eueniet. Roma metropolis & caput mundi innovatam se mirabitur. reuiuifcet ignis quem veni mittere in terras. redibit antiquus primæ iuuentutis vigor, quo panis ille vitalis, velut olim primæuam Ecclesiam, ita nunc Christianorum animos pascet, cælestique succo vegetabit. copia concurrentium ad hunc vitæ fontem numero erit maior. amplissima templa, augusta Regum opera, turbam non capient. vastissimam camporum planitiem occupabunt conciones, in quibus vicena millia ab vnus ore quandoque pendebunt. Summos Pontifices interpellabunt Reges, Principes, vrbes, vt è vobis morum ac vitæ magistros obtineant. *Sed parum est vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & facies Israël conuertendas.* Quadraginta millia ex hæreseos facie ad Ecclesiam reducta ab vno Augerio in Galliâ, & illic, & in reliquo Septemtrione amplius tria & viginti millia vno anno, ex eadem facie à vobis educta, & multa quotannis millia educi parum est. Quantum in Germaniâ prouinciarum, vrbium, municipiorum; quantum in Poloniâ à vobis in auitâ Religione seruatum; parum illud omne est, quantumuis magnificum & immortali laude præmioque dignissimum. Rigæ in Lithuaniâ vno anno à septem Sacerdotibus viginti hominum millia prouectæ ætatis audita se de delictis suis accusare & conscientias expiare, qui id numquam antè fecerant, præter eos qui ab hæreseos erroribus asserti sunt; Conimbricæ ter mille & amplius, alibi bis mille à Ferdinando Suaresio commotos, vt loris & flagris seruire de se supplicium fumerent, quia se indignæ peccatorum seruituti subiecerant; Benedictum Palmium vnâ concione multis meretricibus persuasisse, vt obscænas voluptates verterent in cælestes, quas ex sui victoriâ deinceps peterent; odia in amorem, bella intestina in amicas paces vertere; eos qui mutua vitæ insidiabantur mox officiis inter se vestra operâ certare; parua hæc mihi sunt; exigui isti tantis animis sunt limites. laborum vestrorum, & orbis terrarum, eandem metam posui. *Ecce dedi vos in lucem Gentium*, vt opera vestra barbaris gentibus longè lateque sit saluti.

Isaia 49.

Fructus
multiplex
operæ So-
cietatis.

Has Ducis sui voces exaudire sibi videbatur Societas, quem memorat totius vniuersi Seruatorem esse, se cohortem esse eius nomen ideo præferentem, vt quâ latissimè patet eius imperium, in terris ipsi militaret: signa igitur Ducis sui toto orbe circumferre se debere, & congregare cum quibuscumque populis quos vel Oceanus submonet, vel inaccessible rupes diuidunt, vel ineluctabiles siluæ occultant. Ardua profectò & plena laboris bella, cum rerum naturâ prius oportere luctari, eamque expugnare, quàm ad difficilius prælium peruenias. Non illud dico prælium, in quo tubarum clangores Martem accendunt, in quo tor-

Societas
per orbem
vniuersum
CHRISTI
nomen cir-
cumfert.

*Quale bel-
lum Socie-
tas orbi
indixerit.*

mentorū emicant fulmina, telorū volant procellæ, fulgurant gladij; implicatæ inter se acies, pulueræ nubes, trucidantium clamores, morientium gemitus, noctem, lucem, luctum, corpōra, arma, mortes horrendâ confusione permiscēt; quo vertuntur in cineres oppida, quo Reges & populi in vincula rapiuntur; non hæc, inquam, bella prædicamus. Nam quæ tandem illa est gloria quam pariunt mutæ carnificinæ? quibus nescio an quidquam sit humano generi ignominiosius. Belluarum est ista rabies, non hominum; quamquam nulla belluarum feritas tam immanis est, quā crudelior non sit humana. Aliud igitur bellum Societas sub Duce suo gerit, non in perniciem eorū quos aggreditur domatque, sed salutem: quo non corpōra vulnerat, sed animos; nec vitam eripit, sed adfert: quo non muros, non oppida expugnat, sed humanam voluntatem; tantō maiore gloriâ; quò hæc arx, ut ita dicam, omni arce & castello est munitior. Quippe voluntas humana sub quocumque dominatu, sui iuris est; non ferro, non flammâ ad deditiōem cogi potest; nec libertatem amittit in vinculis, neque sub iugo patitur seruitutem. Itaque labor est operosior, augustior gloria, vel vnius hominis vicisse animum, quā populos omnes solâ vi armorum in parendi necessitatem compulisse. Utque hoc opus est humano maius, ita eius scientia omnis ex alto petitur: vires & arma suppeditantur è cælo, quæ nihil aliud sunt quā charitas; numquam explenda nisi mortalium omnium salute. Hæc barbaros, hæc Reges; hæc populos amicâ violentiâ capit, suisque vinculis implicat non inuitos, sponte captiuos trahit, non aliâ re æquē quā hæc seruitute suâ lætos. Neque hæc barbarorum est stoliditas aut inconsulta leuitas, sed graue, sed maturum consilium, ingeniisque non barbaris dignum: dum enim vident à Societate patriæ, parentibus, propinquis, perpetuum exsilium anteponi, maria tam infesta quā vasta traijci, ad terras aliis fideribus subiectas impigrè aduolari, arenas ardentes percurri; ferrum, flammæ, vndas, mortes contemni, perque tot labores ac pericula non aurum, non gemmas suas, sed se peti, vnā suorum animam pluris à Societate quā omnes Indiarum opes æstimari, sese in siluis & montibus ad salutem quæri, ibi ægris atque calamitosi solatia primâ impendi: dum hæc inquam, vident & sentiunt, beneuolas primū aures, mox animos isti legi haud grauatè præbent, quæ tantæ magistra est charitatis, tantæque virtutis; quam quia inter suos numquam viderunt, mēritò cælestem putant. Et quamuis Euangelicis vocibus vehementer obstrepat libidinum licentia, scelerumque impunitas, & consuetudo in alteram iam versam naturam; plus tamen apud illos potest Christianæ legis æquitas, tantum præsertim charitate commendata, quam fatentur nec satis admirari nec capere se posse.

Talibus præfidiis satis instructa inermis hæc militia, quæ orbem præ campo habet, Orientem, Meridiem, Occidentem felicissimè inuasit plusque terrarum, quā vnquam Græcorum simul & Romanorum Imperatores, victoriis suis breui tempore peragrauit. Sed qui victi sunt, non ducuntur in pompâ catenati, neque miserabili deiectoque in terram vultu sortem suam accusant; sed eodem, ut ita dicam, cum victoribus

Floribus curru vehuntur, lætissimè triumphantes, quia CHRISTO sub-
 acti sunt. Tum demum Reges ita captivi regnare se credunt, tum de-
 mum populi libertatem se consecutos sentiunt, cùm seruire cœperunt
 tam nobilem seruitutem, Regnisque & Imperiis beatiorē. Tam glo-
 riosarum expeditionum antesignanus è Societate fuit Franciscus Xa-
 rius. Is Ioannis Tertij Lusitanæ Regis rogatu in Indiam Orientalem ^{anerij labores & fructus in Indis.}
 nauigauit, & cum eo non fortuna Cæsaris, sed spes & salus Orientis.
 atque inde salutiferum hoc bellum est auspicatus, quò Alexander Ma-
 cedo, Indiam scilicet debellaturus, ne sua quidem pertulit signa. Is igi-
 tur pares tantæ expeditioni animos adferens, imò vniuersum terrarum
 orbem charitate complexus, & inexplebilem animi impetum corporis
 celeritate propemodum assēcutus; quidquid pænè est Regnorum, insula-
 rum, vrbiū in Oriente, lustrauit, instruxit, & CHRISTO magnā ex
 parte subiecit. Nemo illum vniquam cessantem vidit: laborem labore,
 cursum cursu incitabat, vt alia quies illi placere non videretur, quā
 nouus labor. Quæ autem pericula non exhaustit? mæria Syrtibus, pi-
 ratis, naufragiis infamia, instructa telis agmina, saxa ex ardentibus
 montium visceribus contorta, terræ perpetuis pænè motibus tremētes,
 incolæ suis terris immaniores, pellegerunt ingentem illum animum, &
 ad se inuitarunt, non terruerunt. Omne discrimen securitatem illi au-
 gebat, quia spem alebat ac fiduciam in illum, cuius nomen & cultum
 toto Oriente propagabat. Quot vbique aras, quot fana dæmonum
 euertit? quot superstitiones extinxit? quā ingentem vbique homi-
 num turbam ad CHRISTVM adiunxit? Neque vulgus tantum Chri-
 stianis sacris imbuere conuertitque, sed multos etiam primæ nobilitatis
 viros ac matronas, multos impiorum sacrorum antistites. Hinc in Ia-
 poniam, vltimum Orientis Regnum, per inmensam & priori prope-
 modum æqualem Oceani vastitatem primus traiecit. Tres illic Reges
 & innumerabilem multitudinem à dæmonum castris ad CHRISTI si-
 gna traduxit. Mox cùm videret vberriam in proximo spem messis
 Chinense Regnum, quo subacta Iaponia facilius videretur CHRISTO
 subigenda, quippe quæ Chinam reueretur veluti Orientis magistrā;
 adeò eius cupiditate exarsit, vt, quamuis aditus omnis capitalis pænæ
 lege peregrinis esset obstructus, ipse tamen vel sanguine suo vastissi-
 mum illud spatiis & populis Regnum Euangelio patefacturum se spe-
 raret. Oceanum ergo remensus, Indiam & Socios reuisit. hinc Chinen-
 se Regnum petentem non antè animi defecere quā vitam; sed dolentem
 se deiici quasi in operum suorum primordio adhuc stantem, cùm re-
 bus gestis ita spatium temporis excesserit, vt quæ solus gessit, non vnius
 viri sed Ordinis totius, non decennij sed sæculi laborem putes. Con-
 tendit Thomas Bozius, ab omnibus simul hæreticis, qui iam inde à
 Simone Mago primipilo suo innumera millia conficiunt, non tot Eth-
 nicos ad legem CHRISTI qualemcumque ipsi fingunt, quot ab vno
 Xauerio ad CHRISTVM, esse perductos. Hæreticos quippe id numquam
 egisse, vt Gentes à CHRISTI cultu alienas CHRISTO adiungerent, sed
 tantum laborasse vt peruerterent Christianos, verisque ac genuinis fi-
 dei seminibus spuria zizania (vt cum Euangelistâ loquar) superfemi-
 narent.

narent. Ceterum fama tam vtilium Xauerij laborum in Europam perlata, Catholicis ab hæresi miserè afflictis ingenti fuit solatio ac voluptati. Iulius III. Summus Pontifex, S. Ignatio nonnulla illis auribus digna de rebus Indicis referente, lacrymas præ gaudij voluptate tenere non potuit.

*Illustres
conuersio-
nes per
Patres,
qui Xau-
erium secu-
ti sunt.*

Subsecuti Xauerium Socij, perque Orientem sparsi, tanti Apostoli vestigijs strenuè institerunt, hodieque insistent, & vno quandoque anno trecenta hominum millia in solis Indiis ad CHRISTVM adduxerunt. Non omnes quidem anni tam vberem habuere messëm, sed tamen plurima semper millia singuli numerarunt; idque iam ferè per sæculum. simul enim Societas erat confirmata, simul in extremis terrarum finibus apparuit; simul sacris Orientis spoliis onusta, de impietate & idololatriâ gloriosissimè cœpit triumphare. In Indiis porro & Iaponiâ CHRISTO manus dedere, cum vxoribus ferè ac liberis, aliisque Optimatibus, Reges plurimi, Rex Supanorum, Bazani, Soloris, Sionis, Labonamæ, Manibanes, Tambæ: è quibus postremus quoties in hostem iret, in ipsâ galeæ cristâ conspicuum gestabat IESV nomen, aureis maioris formæ litteris expressum; ab eo vno sibi suoque exercitui animos & robur, hostibus terrorem & cladem, haud immeritò pollicitus. Præter hos, Reges Bungi, Saxumæ, Omuræ, Tosæ, Arimæ, Gotto; Mino, à Sociis ad CHRISTVM sunt adducti. Ex his Saxumanus, simul atque sacro Baptismo erat ablutus, rectà perrexit in fanum antiquæ impietatis: ibi suâ manu confregit idolum, mox faces delubro subiecit. Rex Omuræ Bartholomæus quadraginta idolorum templa demolitus est, ne vestigium quidem priscae impietatis superesse passus, tametsi Regnum suum in manifestum discrimen conijceret. Hic ille est, qui primus Regum Iaponiorum salutiferâ vndâ tinctus est. is deinde, & Rex Bungi Franciscus, qui aditum in Iaponiam Religioni Christianæ maximè muniuit, & Rex Arimæ Protasius, totidem sanguinis Regij iuvenes nepotes suos (vt latius Libro II. narratum est) ex vltimo Oriente legatos Romam ad Summum Pontificem Gregorium XIII. miserunt.

*Soliers de
rebus Iapo-
niæ varijs
annis.*

*Legatio
Iaponica
ad Grego-
rium XIII*

*Virtutes
Ethnico-
rum ad fi-
dem con-
uersorum.*

Sed quis hic finis esset, si tantum enumeraremus Regum parentes, vxores, liberos, consanguineos, Principes viros ac feminas, Ioguios, Brachmanes, Bonzios, aliosque superstitionum & impietatis sacerdotes, Societatis operâ CHRISTO auctoratos? quis dignas Religione quam suscipiebant virtutes commemoraret? quàm nobilia sæpè & Christiani roboris plena ediderunt certamina, siue Regij liberi, dum inuitis aulâ & Regibus; siue nobilissimæ matronæ, dum reluctantibus nequidquam maritis; siue Principes viri, vxoribus muliebria arma lacrymas & blanditias frustra obijcientibus, CHRISTO nomen dederunt? siue etiam cum tyrannorum rabie luctati, maluerunt honorum, opum, vitæ iacturam facere, quàm Fidei & Religionis? Quot millia ardentes rogos, nec minùs ignibus vrentes aquas, fœdas corporum lacerationes, longas in tormentis immanissimis mortes, deliciis & auitis honorum titulis prætulerunt? quot millia palàm se Christianos professi, dum alios viderent viuos exuri, ad idem se tormentum obtulerunt, attonitâ nec virtutem

tan-

tantam capiente barbarie? Quænam autem illa puerilis ætatis miracula ad gladios, secures, cruces properantium, & in mediis incendiis CHRISTI causâ exultantium? Interim furente iam plusquam annum quinquagesimum hac in Societatem & Iapones Christianos procellâ, pergit nihilominus inuictis animis Societas, siue Christianos veteres confirmare, siue novos sub CHRISTI signis conscribere, siue barbaræ immanitati sanguinem dare. Atque ut sentias illum Martyrum sanguinem & sanctos cineres fecundissimam esse novorum Christianorum sementem; ab anno millesimo sexcentesimo tertio usque ad annum currentis sæculi vigesimum secundum (quo toto tempore quidquid comminisci potuit tormentorum, in Christianos exercuit ingeniosa crudelitas) ad Christiana sacra interim suscipienda à Societate sunt inducti ducenta triginta novem Iaponum millia trecenti triginta novem. An maior numerus tranquillo & felici rerum cursu sperari posset? Nec pauciores, ut opinamur, ab illo anno usque ad hunc quadragesimum indefessus Societatis labor, vulneribusque ipsis & mortibus semper animosior, inter easdem pertinacissimæ persecutionis furias CHRISTI Ecclesiæ aggregavit. Sed cum litteras ad hæc usque tempora omnium annorum non acceperimus, numerus certus iniri non potuit: de multis sanè millibus quotannis ad CHRISTVM transeuntibus satis constat. ita ut persecutio quamvis furori suo penitus obsequatur, totamque rabiem effundat; adhuc tamen Christianorum numerum augeat magis quam diminuat, & barbaram immanitatem citius fatigatura videatur Christiana constantia, quam constantiam immanitas.

Sed ex Indiis & Iaponiâ cum Societate idololatriæ debellatrice tendamus in Chinam: quam sanguinariis legibus obseratam ingredi potuisse, ingentis instar fuit victoriæ; nec minoris, inter quotidiana vitæ pericula, & indicta exsilia, stabilem gradum & sedem figere. Ingenti hîc opus fuit & patientiâ & prudentiâ, ne inconsultus feruor simul cum Societate spem omnem istius tam nobilis tamque immensi Regni exterminaret. Itaque sterilius fuit solum, cum industria plenè explicari non posset. Non ita tamen sterilis fuit hic ager, quin aliquæ fruges, nec prænitendæ, fuerint collectæ. Tres sanguinis Regij Primores sacro fonte sunt abluti, triumque Regum nominibus appellati. Item mater trium Regum cum filiâ & nepote, & qui omnium instar fuit Paulus, unus è præcipuis Regni, ut vocant, Mandarinis, cum aliquot aliis aut paris aut non multò minoris dignitatis Proceribus. Paulus is ingenti animo rem Christianam complexus, Societatis & Ecclesiæ in Chinâ nascentis quasi robustissima quædam columna fuit: utpote qui prudentiâ suâ & auctoritate, omnes in eam machinas vel auertit vel infregit; Regis ætatem teneram non litteris tantum, sed Christianis præceptis ita imbuunt, ut ad Regni gubernacula admotus, omnia confestim idola è regiâ exturbaret. Censentur Pequini, Regni metropoli, quinque & triginta Christianorum millia, inter quos Eunuchi Regij quinquaginta, ducenti è sanguine Regio, quadringenti qui doctrinæ titulo sunt insigniti. Vicinis Regnis nihil deest ad fidem Christianam capeffendam, nisi instruendum copia. Ad extremum, usque adeò mutata est illic subito rerum facies, ut osten-

Varia conversiones in Chinâ.

Trigaultius de rebus Sinenfibus variis locis.

terur è propinquo spes maioris fructus, quàm hactenus in toto Oriente fuit collectus.

*Varie con-
uersiones
in Africâ.*

In Africâ, ac præsertim Æthiopiâ, partim cum Ethnicis, partim cum schismaticis congressa Societas, ingentia spolia ab utrâque impietate retulit. Illic Rex Monomorapæ à Diuâ Virgine per quietem admonitus, vnâ cum matre sacro fonte aspersus est à Consaluo Silueriâ; ab eodem Rex Inambanes: præter hos, Montis Leænæ, Beniensium, Mogoris, Billauorum, Guinalensis, Bigubensis, Begasbensis, Tateniæ Reges ad CHRISTVM à Societate perducti sunt, & cum Regibus ferè Regna. Certè Regem Inambanes secuti sunt vxor, liberi, Proceres, populus denique Regni vniuersus: Regem Monomotapæ trecenti Proceres. Vsq; adeò gentibus omnibus est insitum, Regum intueri exempla, & pænè pro lege habere. Meritò itaque pluris æstimat Societas Regem vnum quàm multa millia conuertisse: per hos enim via facilis & prona populis aperitur ad Fidem; & securitas est à metu, qui solet esse Euangelij remora, ipsâ superstitione inexpugnabilior.

*Cursus fi-
dei Catho-
licæ in A-
bassiâ.*

In Abassiâ, primario Æthiopiæ Regno, quod totum schismate infectum est, varius fuit, & adhuc est, Catholicæ doctrinæ cursus. Ipsi subinde Imperatores Romanam Ecclesiam agnouere; templa expiari, ritusque Catholico lustrati, imò & noua exstrui iussere: sed ferè successores (vt temporarium est Æthiopum ingenium) serenam illam tranquillamque Ecclesiæ faciem, velut subiti turbines horribilibus procellis inuoluerunt. Sed numquam lætior fuit, quàm cum anno huius sæculi vigesimo tertio Abassiæ Imperator Salthamus publicè atque in oculis omnium professus est Catholicam fidem, inque Romani Pontificis leges ac decreta iurauit: idemque fecere germani eius fratres, liberi, nepotes, & propinquorum ingens turba, Magistratus, omnisque ferè Æthiopiæ Nobilitas. viri prætereà eruditissimi, Cœnobitæ & Ecclesiastici innumeri, tres insuper exercitus Imperatorij, Regnorum denique Dambiani, Goiamæ, Tygræ, Amaræ, Bagamedræ incolæ propè vniuersi. Ex Ethnicis Agauensibus, qui Imperatori parent, quamplurimi quoque baptismum susceperunt. Sed hanc serenitatem rursus fecidauit inopina tempestas; quæ tamèn iucundiorē reddet tranquillitatem, solitâ vicissitudine, vti spes est, secururam. Nostri interim pauci numero, sed animis multorum instar, tantæ multitudini, quæ supra numerum est, excolendæ dies noctesque insudant: neque nihil cursum promouent, etiam dum tempestati, vt atroci ita subita, tamquam periti gubernatores constanter obluçantur, vitam antè deserturi quàm clauum cymbæ tam infestis fluctibus ventisque iactaræ. Ceterum ex Ethnicis huic Imperatori subiectis, trium circiter annorum spatio, CHRISTO per baptismum initiati sunt bis & quadragesies mille nongenti octoginta nouem. ex quo numero de aliis annis coniectura fit.

*Ex litteris
annuis scri-
ptis.*

*Conuersio-
nes variæ
in Indiâ
Occidentis*

Sed in Occidentem aliquando traiciamus, & Societatem videamus per alteram illam mundi parrem, aut alterum potius orbem, Ducis sui IESV signa cum ingentibus vbique victoriis felicissimè circumferentem. Ac Mexicana quidem ditio, ante Hispanorum aduentum, humanis victimis, quarum ingens numerus dæmoni quotannis mactabatur,

tur, infamis, iam tota ferè CHRISTO subiecta est: quare diffundit se in circumiectas regiones Societas, & dæmonis regna per incredibiles labores & pericula continenter laceffit, conuellit, expugnat. In Cinaloâ & nouâ Biscaiâ eius tyrannidi subduxit spatio triginta annorum facilè octoginta animarum millia. E proximis Cinaloæ populis sexaginta nouem millia simul baptismum aliquando petiere. Alibi in eodem terrarum tractu vnus è nostris trium annorum spatio duodecim millia sacro Baptismo solus lustrauit, alteraque duodecim millia interim ad Baptismum comparauerat. In Regnis Peru & Chili multa etiam quotannis Ethnicorum millia adducit Societas ad CHRISTVM, multa millia in Philippinis insulis. In Brasiliâ Societati luctandum diu fuit cum gente efferatâ pronâque ad cædes, & humanorum corporum voratrice, nec minùs in crapulam ac venerem proiectâ, belluis denique quàm hominibus similiore. Sed tandem mitigauit immanem illam barbariem; & in Christianam mansuetudinem vertit, constantia immanitate potentior. Nec oræ maritimæ populis ad CHRISTVM adductis contenta Societas, in mediterraneas regiones altius paulatim & altius penetrare pergit, & in siluis ac montibus barbaros quærere, quos blanditiis, munusculis aliisque illecebris ad vitam & salutem inuitat. Quâ industriâ magnos barbarorum greges è lustris & auis antris ferè quotannis educit & in pagos distribuit, hominumque commercio assuefactos, Christianis moribus excolere non cessat.

Guilielmus
Hotton è
Mexico an.
1617.
P. à Brugis
ann. 1618.
è Mexico.

Nec minor ferè eum Paraquariis fuit lucta; è quibus tractus vnus indigenæ tantâ rabie carnes humanas appetunt, vt nec amicorum corporibus parcant. Sed non vbique eadem est feritas: magna pars gentis vltro Societatem, à quâ salutis viam doceretur, expetiit. Iam à viginti annis scripsit inde Prouincialis Paraquariæ, Societatem expeti ab aliquot centenis Indorum millibus; sed quorum votis tunc obstabat operarum penuria; nunc suppetiæ identidem submissæ innumerabilem Indorum multitudinem CHRISTO subiecerunt, & adhuc indies subiiciunt.

Ita labores non quietis, sed nouorum laborum sunt causâ; qui Societatem non retardant, sed incitant & inuitant. Flebat Alexander dum alios orbes superesse intelligeret, quos nondum subegerat; quod nempe per plurium cædes & sanguinem publicus ille gentium latro ambitionem suam non satiauerat, quæ illum captiuum magis trahebat, quàm ipse Reges & populos: sed exultat, sed omnibus incedit lætitiis, sed gaudio triumphat Societas; dum populos adhuc ignotos detegi intelligit, in plures etiam orbes charitatem suam diuisura, si plures orbes superessent. Et verò quænam à celeberrimis istis nostrorum temporum naucleris inuenta est ora Societati adhuc inaccessa? imò quot populos sagax eius charitas prima non inuenit, & laboribus suis excoluit? Nimirum Societas tum demum sibi videtur Societas IESV, quando exemplo Ducis sui nullum laborem animarum causâ reformidat. atque vtinam quasi in breui tabellâ imaginem illorum possem complecti, quos hi IESV milites in his expeditionibus exhauserunt. Quoties sub dio pernoctarunt, inediâ, vigiliis, fatigatione confecti? quoties vren-

tem

rem solem, quoties acerbissimam hiemis sæuitiam passi? quoties barbarorum tela pro stipendio corporibus suis exceperunt? quoties pro vitâ, quam illis adferebant, mortem recipere? quoties tædiosissimis navigationibus, quoties aliquid maris furiis infestius inuenere hæreticos, à quibus gregatim iugulari sunt & sparsi in fluctus? quoties per siluas, tigribus & leonibus infestas, ad populos his belluis immaniores penetrarunt? quoties per abrupta montium, & horrenda visu præcipitia, ad asperiores faxis suis gentes perreptarunt? quoties omni humanâ ope destituti, per densissimas siluas, perque rubos tam densos, ut non vestium tantum sed & calceorum frustra iis adhærescerent, laceri toti & cruenti ad eos quos periebant cluctati sunt? numquam lætiores quàm cum in mediâ barbarie nihil haberent præter Deum solatij. Quos tam eximios Societatis labores videtur Deus remunerari voluisse, & solari tam nobilibus de barbarie & impietate, totque in omni orbis plagâ victoriis, ut & multitudo numerum, & gloria felicitatem omnem humanam excedat.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Character operarum Societatis IESV.

Velasquez
Tom. 1. in
Epistolam
ad Philip-
pensēs c. 2.
v. 10. an-
not. 9.

IN ludis hisce sæcularibus si ludere libeat, quid ni ego mihi proponam augustissimam illam Ezechielis Prophetæ quadrigam, turbines inter & nubium ignuomarmarum volumina, imaginem Societatis nostræ, quasi ex difficili partu prodeuntis, & inter aduersa crescentis, ob oculos ponentem? Traxit me huc Scriptor eximius: qui cum nonnulla in curru illo, tot mysteriis instructo quot ornamentis, Societati nostræ parallela contempletur; tum in primis mihi auctor existit, ut in mystica illa animalia oculos conuertam, in iisque characterem militaris huius Instituti curiosâ obseruatione recognoscam. Igitur apiculæ instar pauca delibabo, colludens, & adludens. ac illud principio statuo, tamquam apud sacros Scripturæ interpretes compertissimum; in curru illo, consueto priscae militiæ more, bellicum quiddam, quod sceleratis & nefariis impiorum machinationibus cladem & excidium minetur, adumbrari. Mira profectò rerum facies. Ut scias, vnde nata sit Societas, & quid ferat; patet cælum, &

——— *subitâ face rumpitur æther.*

videas ventum ab Aquilone violentum & præcipitem, impellere nubem horribilem & vastam, per modum globi ignei, micantem fulgure, & durissima quæque deprauatis mortalium moribus portendentem. Nubes hæc in similitudinem currus erat efformata, quatuor rotis altitudinis horrendæ, & ignitis illis quidem, atque vitâ præditis, & bene oculatis distincti, ut in igne præceps celeritas; in ipsis oculis diuina Proui-

Prouidentia vigilantiâ excubare videretur. Ante harum singulas singuli Cherubini, leonis, bouis, aquilæ, hominis iucundâ simul varietate (monstra dixeris, mysterium est) speciem inuoluentes: nam leoninis toris induti, atque ungulis calceati vitulorum, flammantes toti & scintillantes, bis geminas gestabant alas, quarum binis velabant femora, binis autem volabant in morem aquilarum, eâ corporis & vultus humani compositione, vt quatuor orbis partes ambulantium facies respicerent, quasi in omnem terram se militum illorum conatus extendere niteretur. Supra animalium capita, quâ cælum sese instar crysalli pellucidum aperiebat, sedes & vehiculum apparebat aurigantis Dei-hominis, cuius Maiestas vastam illam prudenti moderamine impellebat molem, & animalia frenabat, in vnum Imperatoris sui nutum explicatis alis semper intenta. Ante Deum focus ardebat, in quo ignis ille consumens diuini Amoris, quem talibus ministris venit mittere in terram felicior orbis Phaëthon, longè lateque flammâs suas ei aculabatur.

Facile, ni fallor, hîc agnoscat quilibet sincerus rerum æstimator, per cur- *Societas*
rum illum Diuinitatis inflammando orbi comparatum, Societatem *IESV cur-*
rum IESV vel ipso nomine suo inferis formidandam, adumbrari. quæ mi- *rum* *Eze-*
nimis sed arduis initiis exorta, in eam magnitudinem excreuit, vt velo- *chielis cõ-*
cissimis acta rotis, & lætissimo cursu, IESV sui gloriam (nobilissi- *paratur.*
mum pompæ ferculum) per calcatas dæmonum ceruices, per tot hære-
ticorum & infidelium turmas felici Marte superatas, per innumera ce-
rastrarum capita contrita, ad omnes oras partesque vniuersi, reluctante
nequidquam Erebo, circumtulit adorandam. Hic est currus ille igneus
Israëlis, quem Eliseus olim plorabat ereptum; nunc vterque orbis sin-
gulari Dei beneficio, afflictis Ecclesiæ rebus gaudet è cælis aduectum:
in quo si acies quæras & milites, quibus triumphos suos quotidianâ
accessione multiplicat, inuenies (absit verbo inuidia) delectum Ange-
lorum, qui sub animalium formis produnt, quid ab iis supremus Im-
perator in hac militiâ requirat. Quid enim in alatis illis & igne cæle-
sti succensis iuuenibus similitudo animalium demonstrat, nisi sub leo-
nis, bouis, aquilæ insignibus exuuiisque humano corpori adiectis, sub-
limes Cherubinos, & cælestes spiritus, acerrimâ quadam agitatione, &
diuino spiritu, in Conditoris suis obsequium concitatos delitescere? Ita-
que, quemadmodum beatæ illæ mentes, magnæ illius Mentis purissimæ
quædam velut scintillæ, & sempiterni luminis facibus accensæ, quas se-
cundos splendores magnus ille Gregorius cognomento Theologus in- *Orat. 38.*
digetat, animos nostros à rerum aliquarum ignoratione purgandi vim
habent, eosque illuminandi & cumulativè perficiendi: ita Socij IESV
Angelicæ puritatis æmuli, toti que origini suæ, id est Deo, affixi, à quo
igneos & celeres virtutis motus, splendidissimosque radios hauriunt,
absumptâ voluptatum colluione, in fornace illâ supremi & castissimi
amoris excoquantur; donec probè illuminati & perfecti, lucem ardore
mixtam aliis communicent, non minùs illustres splendore virtutis,
quàm diuinitus inflammati feruore charitatis. At quàm inæquali offi-
ciorum partitione id agit Societas? eadem planè varietate, quâ Spiritus
illi

illi sanctissimi obsequia sua diuidunt. Ecce tibi Dux ille cælestis militiæ inuictissimus Michaël fortissimè pro honore Regis gloriæ dimicat: talaria deferendis ad Virginem lætissimis nuntiis nectit Gabriel: pauperem Tobiam curat Raphaël, idemque tabellarij munere perfungitur. Alius tutelam Principis in fastigio collocati, alius sordidati in lacernâ ac squallore mendiculi patrocinium sibi vendicat; neque tamen inferioris custodia quidquam derogat æqualium dignitati. Nam quemadmodum, *quod de igneis stellarum corporibus tradit Plinius, sidera quæ affixa dicimus mundo, non illa, ut existimat vulgus, singulis attributa nobis; & clara diuitibus, minora pauperibus, obscura defectis, ac pro sorte cuiusque lucentia adnumerata mortalibus*: ita in imparis conditionis munere par nobilitas perseuerat, & æquali de successu lætitiâ perfunduntur. Intuere modò, nouos in terris dicamne Angelos? certè in mundi salute procurandâ sedulos Dei adiutores. Inuenies in hac Societate, qui pro Dei sui gloriâ, & Ecclesiæ defensione, cum hæreticis & schismaticis ore & calamo disertissimè decertent: Michaëlem hi referunt. Alios qui ad Indos, Æthiopes, extremos hominum Iapones, terribilibus circumuallatos custodiis Sinenses, & remotissima quæque terrarum, lætissimum Euangelij nuntium deferant: Gabrielem illi adumbrant. Alios qui pauperum satagunt, humilium & abiectorum animas purgant, infirmos in xenodochiis & sordibus consolantur, populum pro concione erudiunt, iuuentutem in litteris & elementis Christianæ pietatis instituunt, simili omnes cum iis qui Magnatum & Purpuratorum conscientias curant, non tantum promptitudine & alacritate, sed etiam doctrinæ & sapientiæ laude spectandos: Raphaëlis isti vestigia sectantur. Discrimen esse potest in munere, non in fructuum vbertate, & apud supremum Muneratorem æstimatione. ut quod Romanus sapiens suo more prudenter expendit, hîc locum habeat: *Inæqualitatem scias esse ubi quæ eminent notabilia sunt. non est admirationi vna arbor, ubi in eandem altitudinem tota silua surrexit. Sanè quocumque miseris oculum, id tibi occurrit, quod eminere posset, nisi inter paria legeretur.*

Seneca
Epistolâ 33.

Societas
res arduas
suscipit.

Si quid elucet in singulis, hoc ita eximium, ut propè sit omnibus familiare. Tam munifica in eos Dei largitoris fuit manus, ut bonorum inter eos communitas pretium non tollat, sed accumulet; lucem non minuat, sed accendat. Fortitudinem in aggrediendo miraberis in vno? viri sunt omnes, imò iubati leones, ad omnia pericula impauidi, & generosi fortuitorum contemptores. Quid pestiferâ lue & virulentâ corporum contagione apud homines formidolosius? non æquè rogi & incendia, adeoque nec mors ipsa deterret; in hanc tamen se præcipitare gestiunt alacres, ut æstuentes noxio viscerum ardore consolentur, sacris præsidiis muniant, & ritè expiatos felici æternitati transcribant, meliore virâ præmiandos. Quid animosius, quàm terrâ marique, inter densata Ducum & militum funera, pulchrè cadentibus suæ periculo vitam asserere immortalem? Hîc ingrediuntur lubentes volentesque infidi elementi, cum classiariis Regis Catholici, incertam tempestatem; non cum ventis dumtaxat, & fluctibus, & irati Oceani insanis perturbationibus parati concurrere, verum etiam inter Batauorum rostratas naues

tes & tormentorum boatus intrepidi stare; nullo alio palmario sibi proposito; quàm salutis animarum. Istic inter armatas acies inermes ipsi sese ingerunt, metum mortis pugnantibus excutunt, inter tela & enses & fumantium balistarum emissam grandinem celeres auxiliares volitant: nihil pallor & exsanguis trepidatio in leones hos potest: stant inter cruenta certamina ipsis pugnantibus fortiores, cadentibus aduoluntur, deficientes in spem dulcissimam erigunt, faucios solantur; vulnera animorum salutarì linguâ demulcent, dum corporis obligare non possunt; & sacerdotali potestate, imperitâ noxarum condonatione, gloriosæ resurrectioni parant, pro Rege, fide, Deo, iusto bello occumbentes, sed mox meliori sorte æternum Dei munere victuros. Quis leones neget è cladibus ipsis victorias suas adstruentes? non prærupti montes, non turbulentissimæ tempestates, non maria, non monstra, non incultarum regionum horror; non hostium violentia, nulla cæli aut soli truculenta facies; nullus aut ærumnarum aut crudelissimæ mortis metus, incitatum semel à Deo industriæ cursum valet retardare. Has vires subministrat charitate stimulata fortitudo, quæ à D. Ambrosio cum Tigri fluuiio comparatur, qui paradisum deliciarum Dei perennibus aquis irrigat: atque vt iste fluuiorum omnium velocissimus sonitu magno cursuque fertur, sic illa mirabili pernicitate in Dei voluntatem rapitur, & obstantia quæque proruit atque demolitur. Videas hos Heroës pro Dei & Religionis causâ; inter fulgura & coruscationes, inter excussam vim procellarum, inter iactus fulminum, veluti ruentis in se cæli pondus inconcussio quodam vigore spiritus excipientes, adeoque prouocantes. Quod nonnemo de primis surgentis Ecclesiæ Duodecimuiris dixit, quorum vitæ rationem imitatione consequi, & in se exprimere conantur; partiuntur inter se orbem terrarum, victorias & spolia definiunt; per abrupta montium, & disiectissima quæque regionum, animis velut igneis quadrigis rapti volitant: feruntur nunc pæne extra solem & sidera, nunc per squallentes arenarum tractus, nunc per ardentes vehementissimo solis appulsu regiones, nunc per æterni frigore rigentes plagas, in quibus nullum humani cultus vestigium, cum ardoribus, algoribus, siti, fame & sexcentis aliis incommodis pugnaturi. Perueniunt deinde ad numerosissimas gentes, pugnant nudi, laceri, inermes contra Reges, Satrapas, sacerdotes idolorum, populos immanitate barbaros: persuadent impiis Religionem, auarissimis paupertatem, omni libidinum genere inquinatissimis castimoniam; & quod stuporis plenum est, contritis dæmonum simulacris, templisque falsorum numinum excisis, CHRISTI in crucem sublati vexilla in clarissimâ luce terrarum desigunt. Fulgurent barbarorum mucrones, tonent minæ, ruant armorum fulmina; præstò sunt qui excipiant, qui toto pectore mortem induant, & vincant moriendo. Non defuerunt præterito sæculo Neronēs, Domitiani, Decij, Diocletiani, atque ex veteri illâ immanitate Sapo, Mammuchæ, Dunaani, qui conatus sanctos tormentorum procellâ, cruorisque humani fluctibus obruere studuerunt; sed gloriosissimi facinoris conscientia erectus animus, contemptor deliciarum, pœnatum irrisor, sui victor, ex ruinis triumphos suos instaurauit,

Generositas Societatis.

Horat. l. 4.
Od. 4.

*Duris ut illex tunsa bipennibus,
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumque ferro.*

Lib. 1. Or-
thod. explic.

Martyres
Societatis.

Infinitum putauit magnus ille Theologus Didacus Payua de Andrada, numerando percensere, quot huius Sodalitatis viri, in hoc docendi Euangelij atque Indos ab impietate auocandi munere, verberibus cæsi fuerint, quot vinculis & carceribus constricti, quot inediâ ferè consumpti, quot denique ob CHRIS TI nomen variis cruciatuum generibus interempti, qui ex catastis, ex crucibus, ex rogis, aliisque exquisitissimorum suppliciorum carnificinis, lati & integri euolarunt in cælum. O fortia pectora! ô generosam an fortunatam mortem, quæ naturæ debita CHRIS TO consecrata est! ô purpurata Martyrum examina! vos fortissimi dum vixistis, nunc postquam à nobis excessistis sanctissimi milites, nobis hoc decus, hoc fortitudinis exemplum pro stimulo reliquistis. Vobis pro diademate & coronis candentes carbones fuerunt, pro margaritis vulnera, pro exquisitis dapibus ieiunia, pro amœnis hortis saxa & solitudines, pro tepidis ac delicatis balneis stagna glacie rigentia, pro felicitatis fastigio serobes profundi: tunc maximè erecti, cum capite deorsum verso infra terram semisepulti, mortuis quàm viuis propiores videremini. Actum est vobiscum præclare, ô beatissimi: nam inter palmarum vestrarum fructus mortui, properantem spiritum effudistis in victoriâ. Vobis verò (dicam & ego) tot sunt tumuli quot ora terrarum, tot laudes quot ora gentium, tot triumphi quot pompæ virtutum. Stat ipsa triumphorum vestrorum moles magnificis insculpta litteris, vestro ipsorum cruore feliciter exarata, amplis illuminata gloriæ sideribus, quibus, vt luceant, faces succendet æternitas. Interea vester sanguis nobis pro semine est; ex quo innumeri leonum catuli, robore & constantiâ præstantes, inclyti heroës, inimicis formidandi, animo inuicti, ferro & acie inuulnerabiles procreantur, quibus periculorum iliadem & plura etiam quàm Herculi monstra metus obiiciat: sed magno animi motu, erectâque contentione, insiliente in novos Samsones spiritu Domini, cuius afflatu concitantur, in laruas illas inuehuntur. Vsu familiari comperimus, electrum *attritu digitorum* (Isidori verba sunt) *acceptâ caloris animâ*, paleas vestiumque fimbrias rapere: sic illi velut attritu rerum aduersarum diuino calore animati, vim & vigorem excitent oportet. Apage ab hac Societate leonum quos metus prohibet, quos obiectu periculorum ac difficultatum à bono & honesto deterret degener sanguis. Vt ad magnos labores se vocari meminerit quisquis IES V militat, monet egregius Ductor Ignatius.

Constit. 4.
parte litt. A.
Constantia Socie-
tatis in la-
boribus,
boni simi-
lis.

Et quoniam altera fortitudinis pars in stabili laborum perpeffione, ex omnium Philosophorum æquè ac sanctorum Patrum sententiâ, consistit; à bobus, quos laborum patientes symbolica veterum agnouit litteratura, vitulinos pedes, tamquam insigne indefessæ tolerantiae, in partem ornamentorum suorum adsciuerunt. Latini Pacati audax semper mihi visa fuit adulatio, dum ita Theodosium egregiis districtum negotiis Principem alloquitur: *Gaudent profectò diuina perpetuo motu,* ing.

ingi agitatione se vegetat aeternitas; & quidquid homines vocamus laborem, vestra natura est. Vt indefessa vertigo calum rotat, ut maria aestibus inquietata sunt, & stare sol nescit; ita tu Imperator continuatis negotiis, & in se quodam orbe redeuntibus, semper exercitus es. Quod illi de Theodosio, hoc mihi de Societatis operariis dicere liceat. Acclamabunt certè ipsi Domorum & Collegiorum parietes, è quibus segne otium & inertiam perpetuo exsilio facessere, plusquam Atticâ seueritate, prudens iussit Legislator. testes accedent summi Sacrorum Antistites, qui celerem igneamque naturam, velocissimi sideris more, semper procurrentem mirati sunt. pro me sententiam dicent ciuitates, prouinciæ, Regna, maria, & vastissimæ regiones, quæ eorum sudoribus irrigantur, studiis excoluntur, percurruntur pedibus, illustrantur scientiis, assiduitate denique ad omnem honestatem & diuini cultus (qui firma basis est cui Imperiorum & vitæ priuatæ simulacrum insitit) amorem efflorescunt. Hoc nimirum est cum bobus arandi munus sedulò exercere, & ad messem amplam agri Dominici glebas cogere vel inuitas.

Præclarè, nisi fortè in boue (quod animal iugo natum est) venerari malis singularem ad parendum maiorum placitis alacritatem: quâ præ reliquis stare se gaudet, & porrò perseueraturam præfagit Societas. Alij in paupertatis voluntariæ quasi matris sinu conquiescunt Ordines Religiosi; alij solitudinis amore capti taciturnitatem in primis complectuntur; nonnulli in austeritate vitæ & studio extenuandæ carnis plurimum præsidij collocatum existimant: sunt qui decantandis Deo laudibus primas dant partes. præclarè omnes gratæque Deo obsequiorum varietate. quorum plerisque vti neque carent Socij ornamentis, ita disciplinæ suæ caput ponunt in sponte incitatâ & expeditâ ad omne officij genus obedientiâ, quæ laudem habet piæ promptæque voluntatis. *Malus est ager*, inquit Plinius, addo & ego, animal iugale, cum quo dominus luctatur. Sed ductilis ad omnia facilitas: quæ legum accuratissima obseruatrix, legem nescit, terminis non arctatur; quæ neque contenta angustis professionis, largiori voluntate fertur, & ad omne quod iniungitur, ex Bernardi doctrinâ, spontanea, vigore liberalis, alacrisque animi, modum non considerans, collum subdit perlibenter, in infinitam se extendens libertatem, iucundæque obsequendi gloriâ oblectat gubernantem. Et quid cum talium virorum promptâ manu non efficiat, quicumquedenum sacrarum æquè ac profanarum legionum copias in hostem ducit Imperator? Hæc palmaria virtus via est ad lectissimos exquisitissimosque triumphos. ab hac fluit ille concinnus ordo, quo in militum disciplinâ, in robore fortissimi exercitus, nihil venustius, nihil ad victoriam accommodatius. *Sine ordine*, inquit Aristoteles, *inutilis erit acies*, ardorque bellantium in vanum cædet: contrâ ordinem efficere ἀνομαχίας, inuictos, insuperabiles, sapienter dictum est à Plutarcho. Hinc in aureo Cantico Ecclesia, vel quælibet sancta Congregatio, dicitur ut castrorum acies ordinata, hoc est victrix, & gratiæ velut manu compra & composita, quam nullius inimici furor exsuperet. O pulchra Sociorum castra! in quibus quisque ordinem suum tenet, nec locum deserit, nisi iussus: at si imperia Moderatorum euocauerint, omnibus hoc in-

Obedientia Societati commendatissima.

Lib. 18. c. 5.

De Præcept. & dispens.

Obedientia via certissima ad victoriam.

Lib. 4. Polit. cap. 13.

In Arato.

Arist. lib. 3.
Polit. cap. 4.

Obedien-
tia Socie-
tatis prom-
pta.
De Vitâ E-
piphani.

signe decus, nobilisque animi character, ἀρχὴ καλὰς, benè obedire. Boues vocauit: fulgura sunt, de quibus Iob mirabile quiddam prodidit, quòd ad mittentis arbitrium ibunt, & reuertentia dicent, Adsumus: tam videlicet effusè gestiens ad obtemperandum in germanis Societatis filiis contentio est, vt auditâ militiæ suæ tessera obedientia, priùs propè rem ipsam confecisse videantur, quàm de illâ faciendâ cognouerint. Præsentunt enim bonæ mentes eorum desideria quibus cum integritate famulantur, vt loquitur Ennodius. Siue ergo à Præsidibus ad humiliâ obeunda, siue ad maiora & sublimia inuitentur: nullo officiorum discrimine, vna omnibus vox est: Adsumus. nec tardius perficitur imperium quàm accipitur. æquè iucundis imperatis delectari, quàm arduis difficillimisquæ rebus, Sociorum propria laus est. I vnum euocasset magnum illum Xauerium ex remotissimis Asiæ, & vltimis Indiarum finibus. quanta celeritas! Ex iis in pestem, in hostium globos, in ignes & incendia, in strictos mucrones, in cædes & vulnèra, in humanæ carnis auidos dentes, vnius nictus oculi immisit quamplurimos. Quàm cæca & intrepida promptitudo! Hoc Celerum manipulo, nisi fallor, orbem percurrit Ignatius.

Societas
aquilæ si-
milis inge-
niorum
acumine.

Quæris modò quibus armis instructos voluerit? doctrinæ suauitate, quæ ingenij melioris fructus est. Ita ad aquilas transco, tertium ex multiformi animalium habitu petittum emblemata: de quibus in arcanis suis Pierius Valerianus sic scribit: *Pindarus cum aliis plerisque locis, tum præcipuè Nemeis, ingenij promptitudinem & velocitatem per aquilam ostendit; sumptâ ab eo comparatione, quòd prædam etiam valdè procul distantem mirâ pernicitate nanciscatur, visuquæ ita polleat, vt profundissima quæque prospèctet: quæ omnia ingeniorum acumini sunt accommodata. Idem, cum Bacchilidis & æmulatorum suorum gloriam eleuat, coruos illos, se vnum aquilam iactat, quòd promptissimo ingenio nihil non concipiat, quantumlibet arduum, & à terrâ mariquæ remotum, mox & styli velocitate quæcumque conceperit assequatur.* Sanè aquilam (vt nomen etiam interpretemur) ab acutè videndo dictam, nonnulli ex veteribus asserunt; vtpote qui aquilam quasi aculam, ab acumine dictam autumant, quasi longissimo interuallo minutissima discernentem. Non multum fortitudo & laborum tolerantia cum singulari obedientiæ facilitate coniuncta, nouis hisce gloriæ diuinæ propugnatoribus profuisset, nisi ingenij felicitas scientiarum arma suppeditasset. Eam ob rem optandum, vt qui in Societatem adlegendi sunt, viri sint non solum vitæ probitate, sed etiam litterarum eruditione præstantes: quorum vita sit perpetua vitiorum censura; norma morum, clarissimarum virtutum imago, vox autem iuge quoddam sapientiæ cælestis oraculum, ingenium velox, pectus sapientiæ & virtutis ferax, mens acris, præcellâ, & volucris (vt ita dicam) flammis semper accensa. Quod quia vniuersim in omnibus assequi difficile visum est (raros enim inuenias qui vtroque hoc instrumento instructi se offerunt) eos admitti placuit adolescentes, qui bonorum morum & ingeniorum probatâ indole spem facerent, quòd, vbi magnarum artium fontes ebiberint, exercitio virtutis ac doctrinæ in probos simul ac doctos viros sint euasuri. Accedente iam ergo ad naturam sedulâ institutione,

tutione, ex his Tironibus quos viros expectes? quàm disertos? quàm prudentes? Itaque scientiâ simul ac virtute exculti, præstantiâ animi & intellectus acumine & sollertiâ vera discernunt à falsis; inuestigant, capiunt, cognoscunt omnia, & in omnium doctrinarum ac bonarum artium palæstrâ non infimum sapientiæ munus gerunt. Quidquid in studiis humanitatis floridum, quidquid in Philosophiæ studio laboriosum, quidquid in arcanis naturæ reconditum, quidquid in Mathematicis disciplinis difficile, quidquid in lucidâ illâ diuinitatis caligine obscurum est; quomodo docendo scribendoque pertractent, silente ineloquuntur exarata volumina, quæ bibliothecas benè magnas complent omnigenâ rerum varietate. Mitto eos qui castiores Musas amant, & Parnassio digni sunt Poëtæ: Historicos non memoro: tersæ Latinitatis auctores silentio inuoluo: oratores, inquam, disertissimos, à quibus sublimitas in verbis, grauitas in sententiis, decor in personis, motus in affectibus peti potest, dissimulo: reliquos prudentiæ ciuilis & profanæ choragos prætereo, quorum flores, ludi, gratiæ, venter & documenta minora censeantur, nisi apparatus instar dignioribus deseruiant. Pluteos obi, euolue libros, classes illas altioris eruditionis perlustra, in penitiora illa sublimioris cognitionis adyta penetra; occurrent in quibus subtilitatem in inueniendo, in dicendo perspicuitatem, in disputando vim admiraberis, siue contra Sectarios argumenta contorquent, siue Aristotelis præcepta discutiunt, siue rerum naturalium multiplici causarum nexu conuolutam seriem, & quidquid supra naturam ad causarum fontem & principium propius accedit, exponunt, siue de summo Bono philosophantur. Sunt qui vitia & virtutes suis coloribus depingunt, definiunt, distinguunt, medentur affectibus, mores instituunt, saluberrimis præceptis vitam regunt, magno ad benè recteque agendum adiumento. Neque enim hæc umbratili in schemate, veterum Philosophorum more, quisquam umbras pro veritate sectatus proponit. procul hæc bractea, auro puriori hîc locus est; quod ad rationes superiores regulasque æternæ veritatis, solidæque doctrinæ, examinat, quæ in apice scientiarum sedet Theologia: præ cuius luce profanæ eruditionis phaleræ nihil aliud videntur quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio. Tamen quando huic Domine & Regine ancillantur, quantum claritatis adferunt & ornamenti! hîc librorum sacrorum, hîc orthodoxorum Patrum, & decretorum Ecclesiæ accurata cognitio: hîc diligens interpretatio Scripturarum, hîc sublimium quæstionum diserta, subtilis, &, si opus, coloribus oratoriis quasi quadam veste sermonis ornata, enucleatio: hîc de actionibus Christianis sollers & prudens discussio. Quippe non stultæ hominum opinioni & vanissimæ ostentationi indulgent, sed ingenij sui census omnes in sacrum Numinis, cui famulantur, ærarium ingenuâ deuotione conferunt, vt probent se non intempestiæ & superbiæ sapientiæ famam venari, sed generis sui asserere notam, quâ sagaces inueniendis idoneis ad pietatem prouocandam fouendamque subsidiis, vni sua studia immolant Deo, & variarum rerum notitiam ad rerum cælestium fructum sincero pectore dirigunt, fideles bonorum Domini dispensatores.

*Societatis
doctrina.*

*Lib. 6 Hex-
æmeron.*

Sed

*Societas
hominis si-
militudi-
nem expri-
mit mo-
rum vr-
banitate.*

*Epist. 1. c. 12.
Societas
cum Apo-
stolo, san-
cto dolo ho-
mines ca-
pit.*

Epist. 5.

Sed de aquilarum naturâ satis . reliqua est hominis effigies, in quam tot illustrium virtutum symbola, quot in cælum ab Astronomis translata animalium lucentium formæ, quæ in siderum positione describuntur, conueniunt. Nam ita composita erant mystica illa Ezechielis animalia, vt à vertice genuum tenus corpus humanum referrent, cui ab humeris iuba leonis dependebat, infra bifida vngula vitulinum quid ferebat in pedibus : qui quia non tam terram calcare, quàm volatu celeri deferri debebant supra sordes & puluerem, aquilæ suas alas dederant, quarum duabus aërem verberabant gestientium in morem, duabus corpus tegebant. Addo ego & manus : eosdem enim esse asserunt viri eruditissimi cum Seraphinis Isaïæ, qui solium altitudinis immensæ in argumentum amplitudinis ac supremæ Maiestatis circumstabant, manusque sub pennis complicatas ferebant. Sed quis hîc homines requirat, cum sectatores esse dixerim Angelorum ? imò verò quos Angelos, nisi humanos, requirit Homo-Deus huius exercitus Imperator ? qui cum è sinu Patris, magnus ille viscerum partus, vt eum magnificè compellat Synesius, egrederetur in terras ; vt homines caperet, mortale corpus induit, & beneuolentiæ conciliatricem humanitatem tamquam escam obiecit, quâ traherentur. Pia & religiosa calliditas ! quam eius Socij feliciter imitarentur ; quorum itidem sollertia est ad omnium se mores effingere & accommodare, omnia munia obire, omnes personas sustinere, omnibus omnia fieri, & similitudine officiorum quascunque gentes, etiam bellicosissimas & inter feras ferarum more educatas, imò Thyesteis dapibus & humano cruore saginatas, demulcere, sensimque ab immani illâ barbarie, ad Christianæ Religionis mansuetudinem decusque pellicere. Adulationis vitium caue suspiceris. Amoris ingeniosi versatilis ars est & industria, quæ suauiter hoc velut fascino inuadit reluctantes, & sibi ac Deo restituit. Hic est ille dolus bonus & salutaris, quo Doctor Gentium Paulus Corinthios se cepisse gloriatur. Hoc Ignatius rebelles animos flexit, hoc Xauerus barbaros spiritus mitigauit, hoc Anchieta prioris sæculi Thaumaturgus Brasilos humanis carnibus vesci solitos ad naturæ & rationis leges reuocauit : hoc apud Sinas Riccius Crucis ignominiosæ adorationem persuasit : hoc alij infiniti contumacissimorum etiam in Europâ nostrâ corda expugnarunt. Pueros eos pueri experiuntur, viros viri, afflictos afflicti : cum rusticis rustici, cum militibus milites, cum nautis nautæ, Religiosâ morum urbanitate insinuante officiosam gratiam, & pares affectus reposcente. Aureum profectò rete ad capiendas animas ! quod enim delectat, persuadet ; & amabile fit, quidquid similitudine morum blanditur. Modò demittunt se ad ima, modò erigunt se ad summa, modò tenent se in mediis : nec aliud cauent æquè, quàm ne dispari vitæ ratione & consuetudine hominum à se voluntates auertant. Itaque externam faciem & habitum omnibus persimilem habent, animum Deo seruant ; ad eum omnino modum, quo optimus morum magister Seneca Lucilium suum ad homines virtuti conciliandos instruebat : monens ne quid ostentaret in habitu aut genere vitæ, quod nimium in oculos incurreret ; asperum cultum, & intonsum caput, & negligentiore barbâ deuitaret. *Satis,* inquit,

inquit, ipsum nomen Philosophiæ, etiamsi modeste tractetur, inuidiosum est. Quid igitur si nos hominum consuetudini cœperimus excipere? Intus omnia dissimilia sint: frons nostra populo conveniat. Non splendeat toga; ne sordëat quidem. Id agamus, ut meliorem vitam sequamur quam vulgus, non ut contrariam. Quamobrem? alioqui quos emendare volumus, fugamus, & à nobis auertimus. Illud quoque efficimus, ut nihil imitari velint nostri, dum timent ne imitanda sint omnia. Causam habes ex Stoicâ veterum disciplinâ, quæ multum à ratione petita est, cur modus viuendi in Societate sit communis. Itaque ne Ethnicorum quidem habitus displiceat, nec toga litteratorum, aut prætexta Magistratuum, apud exterarum nationes profana sacris hominibus videatur; ut morum ac cultus conspiciatione faciliorem ad omnes aditum adepti, concordiam consuetudinem, consuetudine affectum, affectu vim quamdam ineluctabilem, dominatricem animorum, quâ nihil est in rebus humanis imperiosius, lucrentur. Obliquandus est sinus in ventum, noscenda humorum temperies, opportunè insinuandus amoris aculeus, blandimenta quibus capi quis possit, exploranda: omnia denique ad flexanimæ humanitatis leges componenda, nihilque quod terreat permittendum ei, qui corda ad virtutem emollire contendit. Quod adeo suis cordi voluit esse peritissimus animorum venator Ignatius, ut præmium aliud laborum nullum suis statuerit præter ipsam beneficentiam, & auxilium Dei causâ proximis impensum. Venale obsequium pretio suo suspectum est, liberale *Societas gratis se impendit.* prouocat ad amorem. Itaque homines nostri cum animalibus illis manus non explicatas, hoc est auidas, protrudunt; sed modeste intra alas continent, memores se gratis dare debere quæ gratis acceperunt; nec postulando, nec admittendo stipendium, vel eleëmofynas vllas (legis sacrosancta verba adfero) quibus officium quale quale ex iis quæ Societas iuxta nostrum institutum exercere potest, compensari videatur. Obtrudunt sponte auxilia, sui copiam minime faciunt pretiosam, vilem operam promiscuè offerunt sine discrimine: dicunt cum Lactantio, *Lib. 3. Diuina instit.* Nos *aquam non vendimus, neque solem mercede præstamus:* vnam salutem vestram spectamus ac Dei gloriam, cuius vnius incremento beamur. Has artes docuit zelus animarum, quæ præclarissima nota est viri Apostolici: animas, inquam, fratrum diligit, CHRISTI peculium; pro quibus etiam, si res ferat, anathema fieri cupit: omnes in eo defigit curas & cogitationes, ut alias pelliciat, alias formet, alias ex Orci faucibus eripiat. quærit in compitis, quærit in carceribus, quærit in xenodochiis. nunc in publicâ luce concionatur, nunc pagos & solitudines lustrat, ut miseram aliquam ouiculam per agros palabundam suis humeris reportet ad gregem. Quacumque proficiscitur, sub hac amoris veste quem defert, ignem spargit & faces, omnes omnium mentes desiderio Creatoris incendit: & illas quidem parturit, illas lactat, illas educando promouet in firmitatem & robur adolescentiæ; alias educatas & roboratas exquisitis vestit ornamentis. omnes fouet, omnes amplectitur, omnes in Domini IESU capit visceribus; omnibus omnia factus, in eius imitationem qui factus est pro nobis in similitudinem carnis peccati.

En fortes amoris milites, en assiduos & laborum patientes; en promptos & ad omne Ducis imperium expeditos, en sagaces & fideles; & si astu opus est, piè sollertes: quibus præsidii incumbentem sibi negotiorum molem exceperunt, exceptam fortissimè sustinuerunt; sustentatam cum laude & gloriâ gesserunt. Immutarunt peruersissimos rerum status, supposuerunt, frementibus inferis, flagitiis castimoniam, rapinis charitatem; impietati religionem; perditæ ac profligatæ licentiæ disciplinam. Dederunt rebus nouis auctoritatem, pondus antiquis; obsolescentis nitorem, obscuris lucem; fastiditis gratiam; dubiis fidem; meliorem omnibus ordinem atque naturam. Quis delectus, Deus immortalis? quæ belli fulmina, qui flos militiæ, quæ Ecclesiæ præsidia, qui tutelares & vindices? quorum singuli in viros summis rebus pares formati, audeo dicere, pro acie censentur. Nec mentior: nam, fremente inuidiâ, fauente cælo, bonis omnibus plaudentibus, vnus aliquis tot interdum hostium victor existit, quot ab exercitu benè numeroso iures domari vix posse. Quid iam, coactis in vnum viribus, tota simul tot virorum dicam an Angelorum Societas? quas non strages edet, quæ non excidia errorum & vitiorum procurabit? quæ auxilia laboranti Ecclesiæ feret? Feret? imò iam tulit, vt Vatis Iesæi oraculo iampridem videri potest pronuntiatum, qui pluuiæ nomine singulare ac largum sitienti Sanctorum terræ beneficium conferendum promittens, tantumdem facit ac si dicat, vastitati omni, quæ siue ab aduersariorum depopulationibus, siue ab exsuccâ sterilitate & agrorum lue, grassabitur, solatium à paternâ prouidi Dei curâ & solitudine submittendum. Sed quâ ratione? quasi equos illos diuinos, qui Ezechielis currum admirabilem traxerunt, præ oculis haberet, *Animalia tua*, inquit, *habitabunt in eâ*: quorum nempe leonina fortitudo nihil cum mollitie, bouina patientia cum ægritudine, aquilina sapientia cum ostentatione, beneuolentia humana cum fictione commune habet. En præclarissimum de Societate vaticinium. Hebræum *haiath*, pro quo Vulgatus *animalia* vertit, Ptolemæi sapientes *ordinem* siue *stationem militarem* interpretati sunt: Arias Montanus, linguæ sanctæ peritissimus, *societatem* facit: à quo non longè abit Pagninus, qui *congregationem* legit. luculentius Genebrardus: *Tui electi, tuum peculium, tui greges & copię, tuę oues, quarum tu es pastor, habitabunt in eâ*. paulò aliter, sed æquè generosè Chaldaeus: *Viuificationem tuam collocasti in eâ: præparasti exercitus cœtuum Angelorum, vt benefaceres pauperibus Dei*. Accipio omen. quasi Societatem IESV diuinitus inspiratus Vates eminus prospiceret, inter innumera hæresum, schismatum, errorum ac vitiorum discrimina, magno Ecclesiæ bono nascituram; Pæanem non vanus augur iam tum cecinit, & fidelium spem singulari delectus auxilio defendendam, confirmandam, perficiendam pronuntiauit. Quid ita? quia Societas tua habitabit in eâ, tua castra & militare robur, animalia tua, tui greges & copię, tua peculiaris congregatio, tuę oues quarum tu es pastor, & quas tuo charactere insigniri voluisti: tui milites, quorum tu es dux, exercitus cœtuum Angelorum siue spirituum; qui administratorij & adiutores tui sunt, dum egregiâ morum probitate, ardenti gloriæ tuæ zelo; indefessâ

Societas
Ecclesiæ
subsidio
destinata.
Psalm. 67.

diuini

diuini verbi prædicatione, vtili librorum elucubratione, omnibusque tandem virium & ingenij neruis, fessis Christiani orbis rebus & incommodis subueniunt, improbitatem profligant, tuo nomini trophæum spoliis hostium graue quaquauersum erigunt fidissimi triumphantis Dei-hominis baiuli & portitores. Sunt certè hæc longè maxima fauoris argumenta, tum mortalium necessitati, tum Sociorum commendationi ab inexhausto bonorum omnium fonte in sublunarem hunc mundum deriuata, quibus fructus iam vno sæculo respondit copiosissimus, & porro (si quid de cælo admonemur) omnibus retrò sæculis cumulatiùs respondebit.

Sed longior sum quàm volebam: filium ergo contraho, & vos compello, cælestis huius quadrigæ iugales animæ: Nolite arbitrari hæc à me dicta, vt blandiar arrogantia, & conscios imbecillitatis humanæ spiritus inani fastus supercilio in tumorem erigam; sed vt quisque sui officij & nobilissimæ vocationis descriptas norit rationes, in quas vires excrecere, quâ patientiæ laude præstare, quâ obsequendi gloriâ eminere, quâ scientiarum accessione ornari, quàm folleter hominum se moribus insinuare, quàm strenuè pietati operari debeat. Ita segnem me & quasi fucum inter apes adhortari soleo: In Dei ære & peculio sumus toti, quotquot Societati IESV nomen dedimus: nostrum est acceptas à Deo gratiæ & naturæ dotes in Auctoris obsequium conuertere, & alacri animo in consuetudinis humanæ commercium, in Reipublicæ Christianæ decus & solatium, in procurandam hominum salutem, adeoque pænè in ipsum transire contubernium Angelorum. Hoc est, scenam eandem quam Ezechiel vidit, attonito ad hæc miracula, quâ latissimè patet, mundo, omnium oculis quotidie videndam obijcere. Hoc agamus, Socij, in id toto pectore incumbamus: assuescamus rationes ponere cum Deo, voluntatem Domini exquirere, pro benè gestis gratias agere, ad aram recurrere, illic omnes coronas appendere, ex quibus diuinæ gloriæ currus splendores suos in ornamentum accipit. Ita fiet, vt, affixis sempiterni Numinis tholo mille hostium spoliis, post tot in Europâ, Asiâ & Africâ congressus, tot pugnas, tot victorias, post tot menses Orientis, tot vtriusque mundi decora, post tot industriæ monumenta, quot plagæ solis ortu atque occasu lustrantur, leones suos, boues suos, aquilas suas, homines & filios suos, sine degeneri maculâ sanguinis, se parente dignos agnoscat Ignatius.

ORATIO SECVNDA

*Parænetica ad imitationem primorum Patrum
in functionibus Societatis.*

EA est æterni Numinis prouidentia, RR. PP. vt, cum nouum aliquem in Republicâ Christianâ cœtum cogit eorum hominum, qui improbitati bellum indicant, qui pietatem aut stantem propugnent, aut collapsam erigant, qui afflictis ac prostratis Ecclesiæ rebus opem auxiliumque afferant; eundem & optimis saluberrimisque legibus fir-

Exemplorum vis etiam in stabilendis Ordinibus faceris.

Horum imitatione IESV Societas effloruit.

Naturâ, arte, exercitatione,

met, & illustribus informet exemplis. Cùm enim mens nostra, iam inde ab origine generis nostri, iis inuoluta sit tenebris, vt neque planè; quæ ad salutem atque incolumitatem humanæ vitæ conferunt, perspiciat; neque, si perspexerit, id tamen, quod optimum censeret, semper possit ac velit amplecti; necesse est omnem vitæ nostræ rationem sanctissimarum legum adminiculis temperari, vt ad solidam perfectamque virtutem contendamus, ac, si quando aberrare contigerit, illuc, vnde non decuit abire, reuertamur. At verò quoniam à naturâ eam hausimus inconstantiam, vt quæ summâ contentione ac studio amplexi sumus, quasi senescente primo illo animi vigore, paulatim deseramus; sæpe nuperò contingit, ea quæ à maioribus præclare sancita fuere, posterorum incuriâ collabascere; nisi eorum qui nos præcesserunt illustria gloriosaque facta identidem ob oculos versentur, nosque tamquam stimulis quibusdam ad veram laudem atque honestatem continenter excitent. Tanta nimirum horum adiumentorum vis est & efficacia, vt nulla sine iis, quantumuis piè religioseque condita familia, stabilis esse possit ac diuturna; nullius aliquando disciplina, ætatis vitio labefactata; nisi per hæc, ad pristinam reuocari seueritatem; nulla, nisi his munita præfidiis, integra steterit hactenus atque incorrupta. Testis est hæc ipsa, in quâ Dei munere vitam degimus, minima Societas, quæ centesimum modò annum agit, ex quo ab optimo sanctissimoque Parente suo cælesti instinctu condita, à Summo sacrorum Antistite publicâ, eaque apud omnes homines grauissimâ, auctoritate corroborata est. Quid eam à primis statim incunabulis in vltimas terrarum oras propagatam; quid gloriosos illos vbique gentium labores suscipientem, quos vitæ ratio præscribit; quid inter innumera, quæ pro animorum salute assidue subit pericula, hucusque præstitit incolumem, nisi sacrosancta legum salutarium obseruatio, & eorum, quæ pauci illi viri è quibus primùm coaluit, præclare gesserunt, studiosa imitatio? Atque vtinam hac ope atque auxilio multos videat annos sæculares, ætate prouecta, sed viribus atque animis integra! Ad leges quidem quod attinet, quibus omnis Religiosæ vitæ disciplina continetur; confidere licet, Moderatores nunquam defuturos virtute sapientiâque præstantes, qui ex earum præscripto sibi commissos gubernent. At verò illud nobis etiam atque etiam cauendum est, ne ab illâ aberrantes semitâ, quam maiores nostri suis signauere virtutibus, Matrem nostram, quæ nos alit atque complectitur, quam decoram adeò ac vegetam accepimus, vitio nostro deteriore ad posteros transmittamus. Aberit ab ætate nostrâ illa labe, si in primos illos Societatis huius propagatores mentis aciem frequenter intendamus, eorumque facta pulcherrima animis nostris perpetuò infixæ hæreant, non inani cogitatione voluenda, sed diligenti imitatione exprimenda. Quod dum vnicuique nostrum commendo, existimetis velim RR. PP. meam me potius conuenire conscientiam, meamque damnare socordiam, quàm iis, qui contento cursu ad absolutam perfectamque virtutem properant, calcar addere.

Vt doctrinæ, ita operis cuiusque, perfectionem tribus his rebus, naturâ, arte & exercitatione comparari, homines iam olim sapientissimi tradi-

tradiderunt. Nouerant quippe naturam, quantumuis idoneam atque præstantem, quantumuis expeditam, atque ad omne id quod honestum est propensam, artis tamen præceptionibus destitutam, grauissimis obnoxiam esse erroribus; arte verò ac disciplinâ instructam, si exercitatio absit, inertem atque otiosam censerî. Quæ tria perfectionis adiumenta, etsi fateri cogimur ita necessariò requiri, vt sine iis nihil omnino excellens, nihil eximium sperari possit; acutius tamen nescio quid hac in re illi perspexisse visi sunt, qui tribus illis quartum adiunxere præsidium, imitationem. Nemo enim aliquando homo repertus est naturæ præstantiâ, agendi cognitione, exercitationis assiduitate in re vllâ omnes perfectionis numeros complexus esse, qui non aliquam eius rei formam sibi proposuisset quam imitaretur, aut ab alio expressam, aut mente conceptam, tacitâque cogitatione à sese efformatam. Quod vt in iis artibus, quæ in solâ consistunt cognitione, minùs alicui perspicuum sit; in iis certè, quæ in actione versantur, nulli non manifestum esse potest. Quis enim aliquando statuam aut ære fudit, aut cælo sculpsit è marmore, in quâ nihil absolutæ & perfectæ artis desideraretur, nisi is qui summos in vtrouis genere artifices diu multumque imitatus fuit? Quis vmquam pingendi peritiâ nobilis, argutias vultuum & varietates, recessus umbrarum ac depressiones, ab his exsultantes luminum eminentias, venustatemque totius operis, erudito penicillo ita repræsentauit, vt adæquare naturam videretur, nisi qui sub præstantissimo aliquo aratis suæ Timanthe aut Apelle manum tabulæ admouit? Quis cum laude Rempublicam administrauit, nisi qui ab iis exemplum sibi sumpsit, qui, quibus rebus vtilitas Reipublicæ pararetur augeturque, cum tenerent, ad eam moderandam vsum & scientiam, & studium suum, magnâ virtutis & innocentie famâ contulissent? Quis in bello veterum Imperatorum virtutem maiore gloriâ superauit, nisi qui sub clarissimorum Ducum disciplinâ tiro parere priùs didicisset, quàm imperare; exercitum sequi, quàm ducere? Quid, quòd ipse scientissimus formator hominum Deus impresserit nobis propensionem imitandi maximam? quæ vel in pueris sese prodit, qui, quæcumque fluunt in aures, obijciuntur oculis, veniunt in manus, imitatione conantur exprimere. Sed ad ista, quæ quotidie oculis nostris obuersantur, animum minùs aduertimus. Illud verò ingenitæ procliuittatis, quâ ad imitandum ferimur, fructum magnopere commendat, quod de Theseo puero antiqui tradiderunt. cum orbe pacato, debellatisque vbique terrarum nostris, Hercules aliquando Træzenem ad auum Thesei maternum diuertisset, benignè pro eâ famâ, quæ non Peloponnesum modò & Græciam, sed vltimas orbis oras impleuisset, exceptum fuisse; accubitum deinde, leonis illud spoliū, victoriæ virtutisque monumentum, ex humeris deposuisse. quo viso terriculo, reliquos quotquot aderant diffugisse pueros, solum Theseum stetisse impavidum, raptisque, inde proximè licuit, armis in exuias illas tamquam in verum leonem truisse: cumque demum crebris audisset vsurpari sermonibus ea quæ Hercules plurima fortiter ac laboriosè gesserat, ferunt in puerili pectore iam exarsisse cupiditatem Herculeæ gloriæ æmulam, vt dies noctesque

opus quoduis perficitur:

quibus iungenda imitatio.

Hæc necessaria in artibus,

in Reipub; admini- stratione,

in militiâ;

estque indita à natura ad eam propensio:

*utilis et-
iam ad
virtutem.*

nihil animo volueret, nisi quo pacto Herculis secutus facta, parem orbi operam probaret suam. vsque adeò vt dormienti eadem obuersarentur simulacra, quæ interdum mens acris & inquieta versarat, donec vix ex ephebis egressus, idem gloriæ curriculum ingressus est. Quòd si tantum valet aliorum imitatio exercitationi adiuncta, in iis artibus ac rebus quæ ad vsum vitæ communis pertinent, vt vel mediocri ingenio præditos supra vulgus efferat; quisquàmne erit, qui hæc tantumdem posse negabit iis in rebus, quæ in finem honestissimum pulcherrimumque referuntur; maximarum scilicet virtutum acquisitionem, animorum incolumitatem, diuinæ gloriæ incrementum, præmia illa quæ nulla temporis obliterabit iniuria, quæ propria sunt eorum qui se virtuti diuinæque gloriæ consecrarunt? Atque hic campus noster est, hæc Respub. nostra, hæc quæstuosissima Societatis negotiatio.

*Finis So-
cietatis &
institu-
tum.*

Condidit nos sapientissimus ille rerum omnium effector Deus, non vt ignauorum pecorum instar, ad humillima quæque nos abijceremus; sed vt in solem ac puluerem prodiremus: animum infudit cælestium donorum capacem: à reliquorum mortalium numero, ad hoc quod sectamur vitæ institutum secreuit: leges dictauit sanctissimas: spatium aperuit latissimum, in quo nostra defudaret industria. Vtinam verò amplissimis illis explendi muneris nostri præsidis, quâ par est curâ, sedulitate, sollicitudine, vteremur! neque quemquam aliquando aut ignauia ab officio retardaret, aut quietis amor seduceret, aut animi imbecillitas & remissio deiiceret! Pictores Deus nos esse voluit, fictores, sculptores: non vt fugaces tabulis colores illineremus, non vt fragiles ex argillâ statuas fingeremus, aut saxo sculperemus; sed vt imaginem illam, quam præpotens Opifex animis hominum impressit, dum lucis huius vsurâ fruimur, illustrium virtutum pigmentis in nobisipsis aliisque perficeremus, neque eam pateremur aliquando vitiorum sordibus obsolescere: vt teneram pueritiam, instar mollis ceræ tractabilem, Christianæ doctrinæ rudimentis, omniisque morum honestate institueremus: vt eorum pectoribus quibus ætas est maturior, quâ publicis, quâ priuatis congressibus ac sermonibus salutarem Numinis timorem, virtutis amorem, & flagitiorum omnium odium acerrimum insculperemus. Respub. nobis commissâ est, in quâ Regina ratio tamquam in editâ arce residet, vt in ceteras animi functiones, tamquam ciues, supremum dominatum obtineat: excubandum continenter, atque cauendum ne pulcherrima ista Reipub. forma in nobis, aliisque qui nobis animorum moderatoribus vtuntur, perturbetur; ne sceleratissimæ conspirationes oriantur, quibus, deiectâ ratione, indomitæ atque infrenatæ cupiditates imperium occupent. Bellum gerendum est acerbum, periculosum, diuturnum, in quo non antè missio speranda est, quàm huius vitæ castris egressi, victores spolia cælo inferamus: hostes instant & vrgent terribiles atque crudelissimi; expugnanda impietatis castra, aperiendæ sunt abstrusæ vasermini cacodæmonis insidiæ, dissipandæ vitiorum copię, amentatæ in prauorum dogmatum profeminatores hastæ torquendæ: Neque vno tantum loco nobis in acie standum est; sed quacumque sol habitabiles oras illustrat, velut expeditis velitibus occurrendum est, quotiescum-

tiescumque ad Dei gloriam & salutem plurimorum pertinere censuerint illi, quorum nutu & arbitrio gubernamur. Hic finis est Instituti nostri, hæc exercitationes: quas tum suscepimus, cum Societati nomen dedimus: hic campus, in quo totius vitæ nostræ cura, labor, industria versaretur: hæc Sparta quam nobis religiosissimi illi Decemviri, & primi huiusce Familiæ auctores, per omnium rerum humanarum despicientiam, per ærumnas maximas, per paupertatis incommoda, per discrimina laborum ornatam tradidere; ornandam porrò etiam à nobis, si ad ipsorum exempla oculos aperiamus, & quibus itineribus ad vitæ sanctimoniam contenderint, inspiciamus, nec ab eorum ardore virtutisque degeneremus, in quorum labores ac fructum sine laboribus introiimus. Quàm claris, quàm illustribus exemplis illi nobis præluxerint, ignorare omnino non potestis, qui & à maioribus accepistis, & ad posteritatis memoriam litteris mandata frequenter legistis. Ne tamen omnia silentio inuoluam, tantisper modò adeste animis, dum in pauca conféro, quem in primo nascentis Societatis exordio vitæ cursum tenuerint, ut inde coniecturam faciatis, quibus adiumentis ea adoleuerit, atque ad hanc, quam cernimus, maturitatem peruenerit. Postquam delectus ille Sociorum manipulus (quos non magis communium studiorum tractatio, aut necessitudo contubernij, familiarisque usus coniunxerat, quàm instinctus quidam diuinus afflatusque, animorum saluti honestissimâ sanctissimâque pactione, obligauerat) Parisiis Theologiæ metam attigisset; exardesciente inter Hispanos Gallosque bello, visum est iis qui Luteriæ substituerant, bellicis tumultibus cedere, atque in Italiam Veneriasque contendere: quo loco eos Ignatius (qui valetudinis causâ in Hispaniam abierat) instauratis viribus, rebusque in patriâ confectis, sese præstolaturum receperat. Non commemorabo hoc loco, quo pacto in hoc itinere à laboribus & incommodis Apostolicam vitam fuerint auspicati, omni ope auxilioque humano destituti, solâ paupertate & ærumnis opulenti, squalore pædoreque obsiti, fame ac fatione exerciti, vegetæ tamen mentis vigore robusti. vnum hoc mihi propositum est in memoriam reuocare, quodnam illorum in celeberrimis urbibus Italiæ studium fuerit, quænam in luce ac frequentia hominum occupationes, quænam in animorum salute procurandâ diu noctuque exercitationes. Suspicaretur fortasse quispiam in rebus ab iis cum dignitate gestis peregrinus atque hospes, qui que eorum propositum vulgi opinione ac sensu metiretur, eos in Optimatum sese amicitiam primum insinuasse; deinde prima in templis suggesta, prima in gymnasiis circumspexisse subsellia, è quibus facundiam suam multiplicemque eruditionem in coronâ doctissimorum hominum planam facerent. Sed hæc illi in postremis habenda arbitrati sunt: alia mens fuit, alia cogitatio. Erant quidem, erant omnes eximia doctrinâ, excellentis acumine ingenij, raris muneribus ac donis naturæ instructi, quibus magnam sibi perfacile potuissent apud homines gloriam comparare: sed modestiâ, submissione, sui que despicientiâ instructiores. eam nobis viam laboribus suis strauerunt, per quam ad veram sempiternamque, quam vitæ nostræ ratio spectat, gloriam niteremur. Quocumque accedebant,

*Exempla
quibus
primi Societatis
Patres
præluxerunt.*

pro

pro contubernio sibi deligebant aut publica valetudinaria, aut mendicorum receptacula; ut in his, post diurnos labores, inter pauperes diuersati, & pauperum pasti more, congruis etiam cœnæ exciperentur cubilibus, quæ fatigata membra non ad quietem allicerent, sed nouis molestiis exercerent: in illis verò tum ceteris misericordiæ vacabant officiis, tum expiandis animis operam dabant, muniaque, quantumuis abiectissima, non modò non reformidabant, verum etiam vltro sibi deposcebant, mirâque alacritate exsequebantur. Quid hîc memorem, vlceribus ac sanie fluentia corpora, quorum species oculis animisque obiecta nauseam procreare potuisset, nudis eos manibus contrectasse; suorum complexu corporum, dum lectos sternerent, excitasse iacentia, & in stratis eadem reclinasse? quid omnia corporis animique solatia opportunè quibusuis ægris adhibita? quid nocturnas apud egentissimum quemque vigilias? quid eorum corpora, quorum animos ad extremum vsque spiritum piis cohortationibus ac precibus prosecuti fuerant, sepulchro, quod suis manibus effoderant, Christiano ritu tradita? Erant occupationes illæ eiusmodi, quæ etiam robustissimum quemque fregissent: sed incredibilis ille diuinæ gloriæ, vbique amplificandæ, proximorumque iuuandorum ardor, omnis immemor quietis, pari charitatis æstu atque exuberantiâ in sanos iuxta ac ægros deriuabatur. Nam è nosocomiis in publicum digressi, imbecillem ætatem vicatim collectam, in foro, in compitis, vbicumque id loci suaderet opportunitas, Christianæ doctrinæ rudimentis patienter instituebant. Mox ad rudem plebem, ut prouectioris ætatis, ita salutarium monitorum magis indigam, conuersi, è saxo aliquo aut scabello tamquam suggesto, populum voce, gestu, pileo conuocabant. Confluebat ille frequens, rei nouitate, peregrinâque insolentiâ inuitatus; risum sibi aut animi oblectationem, non fructum, tamquam à ioculatoribus aut agyrtis, non concionatoribus, pollicebatur: sed postquam eos summo ardore animi, insigni oculorum maiestate, maximâ vocis ac laterum contentione, de Deo rebusque diuinis verba facientes audiuit; postquam propositis cæli præmiis, aut intentatis inferorum suppliciis, in pectore suo quisque virtutis studium & acre odium vitiorum sensit exardescere; tum demum agnouit quod genus hoc esset hominum, quorum præceptis saluberrimis sobrias cogitationes momento susciperet. His perfuncti laboribus, cum nihil in concione nisi sibi quemque commendarent, nihil à circumfusâ multitudine nisi ardens propriæ salutis desiderium postularent, nihil pro se ne vltro quidem oblatum admitterent, sed ostiatim stipem in victum emendicarent, sub noctem ad sua sese hospitia, nullâ re nisi paupertate & incommodis instructa, reciperent; magnos vbique animorum motus excitabant. Huiusmodi fuere maiorum nostrorum Religiosæ vitæ primordia, rerum arduarum quas pro Deo & Ecclesiâ suscepturi erant argumenta, difficillimarum expeditionum prolusiones: quæ quânvberes & copiosos fructus iam tum protulerint, testes sunt florentissimæ vrbes Italiæ, eorum indefessâ operâ & industriâ excultæ; testis ipsa vrbium Domina, quæ primam illam virtutem, tamquam in orbis theatro expositam, admirata est; testis Italia vniuersa, quæ breui temporis pauco

*fructus
quos retu-
lerunt.*

paucorum Patrum partim vitæ innocentis exemplo, partim docendi hortandique assiduitate, ingentem animorum commutationem factam, ac præcipuè saluberrimam illam nascentis Ecclesiæ consuetudinem, Confessionis ac cælestis epuli frequentandi longo sæculorum interuallo vidit reuocatam; testes Principes amplissimi, Reges potentissimi, Pontifices religiosissimi, qui è pusillo illo numero certatim aliquos expetere, qui in Regnis suis atque Prouinciis eandem pietatis sementem facerent; testes denique tot adolescentes ac viri natalibus, indole, ingenio, eruditione, rebusque gestis præstantes, qui primorum Patrum virtute & illustri ac peruulgatâ famâ concitati, in eorum mox Societatem adscribi summis votis efflagitarunt. Tantum nimirum incredibilis illa atque diuina virtus potuit in animis hominum efficere, vt omnes in admirationem raperet, vt alienos conciliaret, vt in aulis etiam inter delicias enutritos ad rerum humanarum despicientiam, ad laborum atque ærumnarum consortium, ad solidarum denique virtutum studia prouocaret. Et nos, qui idem illud, quod ab his auctoribus promanauit, vitæ institutum amplexi sumus, qui legibus nostris ad eorum exempla dirigimur, ad hos labores non excitabimur? ad huius gloriæ consortium non adspirabimus? eritque aliquis ita languidus ac degener, vt eorum vestigia, quæ ad memoriam posterorum sempiternam fixa reliquerunt, consecrari recuset? Themistoclem certè, cum adolescentiam infamiæ acturpitudinis notis inuistam exegisset, alienâ ferunt imitatione in virum clarissimum magnumque Græciæ lumen, mediumque Asiæ & Europæ vel spei vel desperationis pignus, euasisse. Nam laudis & gloriæ stimulis agitated, cum noctes frequenter duceret insomnes, questus est Miltiadis trophæa identidem sibi ante oculos versari, atque ita animum exstimulare, nullam vt quietis partem capere posset. Nos verò quo animo erimus? an, sicui torporis aliquid è vitâ antè actâ adhæserit, aut inertix desidiæque somnus obrepserit, an, inquam, gloriosissima maiorum nostrorum trophæa ac monumenta soporem hunc non excutient? trophæa, inquam, quæ non in campis temporum iniuriis obnoxia, sed in posterorum animis fixerunt. Quod si Romanorum sapientissimi id præclare instituerunt, vt in conuiujs egregia virorum illustrium facta carmine comprehensa ad tibiam à maioribus natu decantarentur, quò ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent; quid aliud Moderatoribus nostris viris prudentissimis propositum fuisse putamus, cum parentum nostrorum gesta litteris consignari voluere, quàm vt iis nos stimulis ad imitationem incitarent? Id nisi facimus, atque in imitatione omnem curam, operam, industriam nostram ponimus; abolenda nobis eorum sunt monumenta, conuellendæ imagines, memoria depouenda, ne assidue nobis degenerem vitæ conditionem exprobrent. Fortes plerumque à fortibus propagari cernimus, & in animantibus quoque egregia parentum indoles in sobole elucescit: prouidendum nobis est igitur, ne nobis probro sit ac dedecori à tam illustri virtute degenerasse. Auertat id supremus ille militiæ nostræ Imperator, à quo nomen circumferimus: auertant ij ipsi parentes nostri iampridem Superis adscripti: qui dum hæc infima terrarum contemplantur, & Societatem

Adhortatio ad imitationem.

tam numerosâ prole gaudent esse propagatam, suas esse partes intelligunt, quâ pollent auctoritate, Deum in causâ nostrâ interpellare; ut iisdem quibus ipsi præcessere vestigiis insistentes, in eiusdem gloriæ communionem venire possimus.

ORATIO TERTIA.

*De institutione & propagatione Sodalitatum B.V. MARIÆ,
deq; vario per eas à Societate collecto fructu.*

*Habita ad Sodales Supremi Concilij Senatores, aliosque Optimates
Mechliniæ anno seculari.*

Societatis nostræ diuinitus institutæ, & Apostolicæ Sedis auctoritate confirmatæ, centesimus hic annus est; quo, veteri receptâque consuetudine, memoria decursi temporis renouatur, & functionum, quibus ea creuit, recognoscuntur fructus, gratiæque secundum Deum aguntur Superis: quorum adspirante fauore, eam, quâ non absque stupore fruimur, maturitatem sunt adeptæ. Quod si fieri in ceteris par est, quo me animo esse oportet in hoc meo Parthenio munere? quas agere gratias Virgini, cuius patrocinio & tutelâ, cum hæc nostra Sodalitas, tum orbe toto propè innumeræ floruerunt? quo affectu gratulari non tantum præsentibus, sed iis etiam, ad quos peruenire mea vox non poterit, tam vberi tamque vario percepto fructu? Nolui ego vnus ingratius esse in Virginem; nolui in Sodales à Virgine adoptatos inhumanus. Hæc causa fuit Parthenium hunc cœtum hodiernâ die cogendi: quem cum video, fateor dicendi me nouo quodam & inusitato desiderio excitari. Adeste animis, & quem magnæ Matris honor exigit, fauorem beneuolentiamque commodate. Quæ pollicitus duo sum, Virgini gratias, & vobis gratulationem, tum demum præstabo, cum ostendero, quibus initiis, & quàm singulari Dei munere coaluerint Sodalitates hæ Partheniæ; beneficiaque recensuero, & quæ in singulos per eas propria, & quæ communia in Ecclesiam congescit vniuersam.

*Sodalitates unde
dictæ.*

Marcum Porcium, illum sapientem, gloriari solitum accepimus, Quæstore se, receptis sacris Idæis Magnæ Matris, conflata Sodalitatem, in quâ victu & poculis ætatem cum æqualibus oblectarit suam: vnaque, quantum aliunde intelligo, causa fuit cogendi hunc cœtum, voluptas corporis, specioso inumbrata religionis pallio. Qui enim coibant, Sodales se appellabant ex eo quod soli non ederent, quodque simul plures collatis, ut quidam volunt, symbolis, genio indulgerent. Mansit ea res, delataque magnâ comprobatione ad externos fuit, tamquam idoneum socialis vitæ vinculum, & ad nos usque propagata: quorum in urbibus frequentes vulgò visuntur ciuium cœtus, Porciani illius æmuli, unde & nomina mutantur sua. Quibus ego cœtibus concedam non repugnanter cetera, si modò nomina ista, quæ etsi ab illâ origine, iam tamen pridem sanctiora usu facta, cœtibus iis vindicauero, qui Matris verè Magnæ, non Pessinuntia nescio cuius, ab Attalo ostensæ, sed æternæ De

Dei consilio electæ, iucundissimâ tutelâ gloriantur. Quid vindicare me dico nomina origini alienæ imputata; quæ si conuenire his cœtibus non minùs quàm propria contendam, nemo possit reprehendere? Nihil profanis, nihil vanis debeamus: Sodales esse, & in Sodalitates coire dicamur, quia simul edimus, non cibos quibus farciuntur saginanturque corpora, sed puriores alios, quibus immortales æternæque mentes recreantur. Quis non vegetior intellectu, quis non promptior affectu, quis non spiritu feruentior, auditis cohortationibus quæ habentur, exemplisque quæ præbentur obseruatis, ex his cœtibus ad munia sua partesque hominis Christiani discedit? Quid de epulo dicam diuinissimo, cuius ferculum vnicum, C H R I S T I caro integerrima; potus vnicus, eiusdem sanguis pretiosissimus; quibus omne deliciarum genus continetur? cùm toties ad id epulum communiter adhibeamur, nōne iure meritissimo Sodales ab hoc erymo nuncupabimur?

*Cur cœtus
Parthenij
Sodalitates
dicantur.*

Video hæere me in orationis meæ vestibulo; tenet me nominis nostri ratio, sed interiora iam pridem ad se vocant: quò si placet sequi, ducam quâ duxit viâ auditores suos Vindex noster, idemque sapientissimus Magister C H R I S T V S, qui ductam à vilibus & contemptis initiis admirabilem Ecclesiæ suæ maiestatem ac magnitudinem cùm ob oculos vellet ponere, eo consilio, vt quàm plurimos ad eam tamquam ad diuinum quiddam alliceret; assimilauit grano sinapis, quod cùm minimum sit, in arborem sensim excrescit patulis diffusam ramis, quibus volucres cæli succedere, in iisque nidos concinnare per Syriæ Palæstinæque campos, hisce nostris feliciores, perhibentur. Quod veniâ vestrâ fiat, eidem grano Partheniam ego hodie Sodalitatem comparabo: quam à minimo ortam, breuissimo temporis spatio adeò se altè extulisse, adeoque longè & latè diffudisse in omnem orbis partem, videmus, vt admirationem audientibus, nobis autem iucundissimam excitet voluptatem. Quid fingi humilior potest molitiunculis puerorum prima Latinitatis elementa condiscendum? quibus vt nulla maturitas, ita cogitationes de rebus diuinis, officioque Christiani hominis, suscipi solent inconstantes & imperfectæ, minimeque dignæ quas viri exercitati rerum vsu, doctrinisque expoliti, audiant, nedum æmulentur. Atqui his tam præclari operis inceptoribus debemus id omne quod geri videmus & audimus à tot Imperatoribus, Regibus, Dynastis, Purpuratis Ecclesiæ Patribus, insulatis Præsulibus, ceterisque Reipublicæ Christianæ luminibus, ac denique ab infinitis numero Congregationibus, toto diditis & dissipatis terræ ambitu. Audite hoc, A.V. iterum dicam, & ad gloriam dicam (pudeat fortassis inceptionum diuinarum rudes, me sanè non pudet) puerulis prima Rudimenta balbutientibus res hæc tota Parthenia debet, quod piscatoribus nihilo spectabilioribus acceptum refert Ecclesia vniuersa. vt vel eo argumento à Deo se esse probet, cuius est proprium maximis quibusque rebus moliendis auctores adhibere; nullâ homines aut generis, aut sapientiæ, aut experientiæ famâ commendatos. quò clarius omnes perspiciant, non humanas esse molitiones, sed diuinas. Ex Belgio hoc nostro (audite Belgæ, & in Deum gloriam refundite) ex Belgio hoc, inquam, nostro Ioannes quidam Leonius

*Ecclesiæ
milis gra-
no sinapis.*

*Sodalita-
tum initia
parua.*

*Ioannes
Leonius
Sodalita-
tibus dedit
initium.*

*Sodalitas
B. Virginis
breui tem-
pore latif-
simè diffu-
sa.*

trans Alpes tulit semen, quod purissimo Romano solo, medios inter pueros, quos præceptis Grammaticis susceperat instruendos, serere aggressus, industriæ laborisque sui, quantum sperare fructus numquam posset, in ipso satù animaduertit. Vidit siquidem pietatis in Deiparam, aliarumque virtutum, tenella quidem illa, sed sincera prouenire germina; mox & furculos grandiusculos succrescere, arbusculam denique fieri, omnino pulchram, visendamque incremento raro, & crebris quasi bacis primitiarum virtutum. Non possum hîc longiori oratione exsequi paruulorum obsequia, quibus Virginis Deiparæ, matris iam suæ, tutelam & opem, sibi Ecclesiæque nitebantur demereri: non possum munia, quæ vel vnum in locum coacti simul omnes, vel partiti temporibus locisque suis singuli, obire satagebant. verbo dicam, ea factitabant, quibus oculos omnium in se conuerterent, ipsumque excirent Ecclesiæ summum caput Gregorium XII. qui cœtium nouellum, teneramque arbusculam rigandam censuit ne exaresceret, rigauitque amplissimis priuilegiis: quibus velut exhilarata, radices in vnâ Vrbe egit omnino altas, paresque oneri speratæ molis, ac ramos per orbem, quam longè lateque Christianus est, densissimos patentissimosque, diffudit: vt iam nullus propè sit in terris locus, quò non pertigerit Sodalitatis illius, humillimis initiis ortæ, præclarum aliquod & illustre monumentum. Quod vt fieret, curæ semper fuit hominibus nostris, estque etiamnum commendatissimum, vt quò mysteria Religionis orthodoxæ, eodem secum Virginis cultum ferant: quem cum sciant diuinissimo hoc Sodalitatum Partheniarum inuento contineri augerique maximè, nisi ad has vnâ cum Religione propagandas omnem operam, omne studium, omnes denique cogitationes conuerterint, muneri suo factum esse satis neutiquam arbitrantur. Iaponum vltimo submotorum Oceano fenerissimis legibus & decretis omnes circummunitæ oræ aduersus Christianos tenebantur, penetratæ sunt, audente & monstrante viam Xauerio: quem mox secuti ex hoc nostro orbe per immensa æquorum spatia strenuissimi Socij, vnâ cum sacris Religionis Christianæ altera Sodalitatum sacra, non paulò felicius, quàm sua propinquo Latio fabulosus Æneas, intulerunt. Igitur & Iapones vltimi hominum iam his cœtibus dant nomina: & cum luce palàm non possint, silentio & per tenebras coeunt ad Sodalitates, tamquam ad Christiani roboris palæstras, in quibus vires colligunt, quas ad cruces, ad rotas, ad ignes, ad tormenta omnibus retrò sæculis inaudita, fortissimi athletæ conferunt & consumunt. Quid Indiis vtrisque ad orientem occidentemque solem easdem ostensas apertasque referam? Ab vno Gregorio Cisnero nauissimo viro trecentas constitutas, Annales nostri prodiderunt. Quo quid potest ad nominis immortalitatem pulchrius commemorari? quid ad veram gloriam magnificentius? Non ille quidem vllam sui nominis commendationem spectauit; viuet tamen memoriâ sæculorum omnium, neque erunt tam ingrati illi quibus laborauit, vt de tanti viri incredibili pietate conticescant. Vix ipse mihi impero ne excurram, & debitas tantæ virtuti persoluam laudes; sed vestra me reuocat expectatio, quam postulare intelligo, vt de reliquis terrarum oris breuiter exponam, quàm frequen-
tibus

tibus fuerint & ipsæ Sodalitiis, ab æmulis in hoc genere Sociis celebratæ. Sic igitur paucis habetote: Societas hæc nostra una animis & voluntatibus, diuersissima locis ac muneribus, primo suo sæculo tantum incrementi cepit, ut domiciliis iam habiter omnino octingentis: quorum ex pluribus frequentissimâ excursione vicina lustrat dissitaque loca, quæ operâ non minori, quàm si propria habeat, procurat & excolit. Atqui domicilium omnium scitote esse nullum, quod non aliquot sub nomine Deiparæ cœtus cogat: maiora, senis ferè septenisve gaudent: quos si libeat ad calculum omnes reuocare, comperietis conuentuum posse aliquot millia numerari, quibus eadem instituta eademque leges imperiunt communem quamdam vitam ac vigorem; ut quod ramis ab eodem quasi prognatis eductisque trunco vsuuenire cernitis, eodem ut omnes succo nutriantur & augeantur, id conuenire intelligatis Parthenicæ arbori nostræ.

Agite verò, quoniam ad arboris similitudinem rediimus, hæc nostra tam ampla quas habeat opportunitates, mecum recognoscite. De Ecclesiâ velut amplissimâ arbore dixit CHRISTVS: *Volucres cæli veniunt, & habitant in ramis eius*. Idem in nostram quàm aptè quadret, an non animaduertitis? Nam siue volucres cæli eo loci homines significant, cum sanguine & dignitate, tum eruditione & virtute conspicuos, quos innumeros accepit fouitque inde à primis incunabilis Ecclesia; siue etiam eos qui cæli commercia confectantes, animum à terrenâ contagione auocant; quis non intelligit, sacros hos cœtus in huius gloriæ communionem admittendos? ad quos conuolant indies tot genere & dignitate illustres, tot omnibus exculti disciplinis, tot virtutum ornamentis conspicui, tot cælestis vitæ imitatione singulares. Non hîc ego veteres eruderabo, remotosque à memoriâ horum temporum: sed quorum adhuc virtus aut viua spirat, aut sacris impressa locis, monumenta seruat nunquam intermoritura. Quis te fileat, magne Ferdinande, Romanorum hoc nomine Imperator Secunde, nuper cælo dignate? quò te euexit incredibilis tua pietas, omnibus testata officiis, in Virginem præfertim Deiparam. de quâ tibi conciliandâ cum cogitares, sciresque gratissimum id fore, si numero accederes Sodalium eximiis illi obsequiis deuinctorum, diu multumque dubitasti quò te verteres, quibus potissimum te adiungeres, qui pater esses omnium; donec consilium reperisti plenum sapientiâ. Accipite quid repererit ingeniosus amor, dignum memoriâ posteritatis sempiternâ. Statuit se diuidere & impertiri, quâ ratione posset, quàm plurimis. Per Austriam suam vtramque, per Vngariæ Bohemiæque Regna, per Stiriam, Carinthiam, Carnioliâ, quotquot essent sub Virginis nomine constitutæ Sodalitates, tot fieri postulauit voluntatis suæ testes, omniumque tabulis inscriptum legi Ferdinandum Secundum Virgineum clientem. Nec suarum contentus ditionum tabulis, prouinciis etiam remotissimis supplicauit: Belgio in primis nostro, cuius in vltimis finibus celeberrima Congregatio Duacena Ferdinandi adscripto nomine etiamnum gloriatur. Ferdinandum Ferdinandus, patrem filius mox secutus, is cuius clementissimo atque adeò optatissimo imperio se nuper subdidit Romanus orbis, consilium

*Quantus
sit Congre-
gationum
numerus.*

*Viri illi
sunt qui
Sodalitati
nomen de-
derunt.*

idem inuit Virginem sibi demerendi. Quare cum variis per Germaniam Sodalitiis, tum nuperrimè Louanienſi in Belgio adſcribi glorioſum ſibi fore exiſtimauit. Liceat nunc mihi hoc boni ominis cauſâ interfari: Quod glorioſum duxiſti, Auguſtiſſime Cæſar, id ita quidem, vt tu duxiſti, glorioſum eſt, quia coniunctum cum laude eximiâ; ſed & glorioſum, vt ego interpretor, quia quot apices tui nominis impreſſos ſeruant religioſiſſimæ illæ chartæ, tot exſtant exſtabuntque obuenturæ tibi diuinitus ſecundiffimæ fortunæ notæ certiffimæ, tot emerſuræ ex horum temporum denſis nubibus ac procellis clariſſimæ tuæ lucis infallibiles teſteræ. Quarum de fide ne dubita; apparebit & illuceſcet breuî illa dies, quâ te laureatum, ſubactis hoſtibus, gratulabundus aſpiciat & excipiat orbis. Teneant me diutiùs & abripiant, niſi reſiſtam, meritiſſima Auſtriacorum duorum nomina: quod idem vereor ne mihi contingat, ſi alios commemorare cœpero totius Europæ ſpectatiſſimos. Plurimorum in primis litteris linguiſque celebrantur Boïcæ exempla pietatis: quæ ne altiùs repetam, à Guilielmo Duce ſapientiſſimo iuxta ac ſanctiſſimo, quàm multa quamque præclara, quaſi per traducem propagata, in liberis & nepotibus ad hæc uſque tempora licuit admirari? Sed quid ego tam anguſtis limitibus orationem circumscribo? Nuper exhibitus mihi Sodalium ampliſſimus ſyllabus animum planè conſternauit. Vidi Principum in eo, tamquam in ſtellato quodam firmamento, eximia quædam expreſſa lumina, quorum ſplendori intentis oculis incredibili voluptate perfruebar. Creſcebat ſenſus, dum cum Principibus viris matronas Principes certantes de pietate in iſdem tabulis cernerem: legebam Auguſtas coniuges Mariam & Eliſabetham; illam Maximiliani Cæſaris, hanc Caroli Galliarum Noni: quarum in veſtigia Auguſtas Reginasque alias deinde ingreſſas, animaduvertebam excitafſe etiam in eo ſexu admirabilem æmulationem. Ab aulis auerteſſe ad Eccleſiam oculos, & quis in eâ ſacrorum Principum appareret ſenſus, auebam cognoſcere: cum ecce tantus vbique ſplendor perſtrinxit oculos; vt, ita me Deus amet, cum priori illâ maiestate in contentione adducivelle videretur: ſecundorum enim occupatum tenebat ſplendor gentilitius, præſertim cum ad generis ac dignitatis ſplendorem accederet tam eximia diuinarum rerum intelligentia; à quâ æſtimari diligique tam impenſè Sodalitatum inſtituta, vt eadem ipſi tam frequentes tamque auidè amplecterentur, id verò multò maximè recreabat. Quot ibi Antifites ſacrorum, quot Nuntios Pontificios, quot Patres Purpuratos magnâ meâ voluptate in tabulas Parthenias relatos ſuſpexi? vt nunc alios infinitos præteream, quos aut ſapientia, aut natalium lux, aut explorata virtus immortalitati commendauit. Vrgent me anguſtiæ huius temporis, quibus circumscribere opus pænè immenſum, mihi quidem moleſtum, ſed iuſtas ob cauſas neceſſarium.

Hæ ſunt igitur illæ volucres, quæ non impulſu naturæ, nihil arbitrantis, ſed rationis lucisque è cælo cuiſbratæ prouocatione & ductu, ad ramos arboris noſtræ Virgineæ conuolarunt. Sed quid magnum eſt aduolaſſe, niſi in iſdem habitent, vt arboris tutelâ commodisque perfruantur? Habitationem appello in adeundis Sodalitiis aſſiduitatem,
coniun-

coniunctam cum obseruantia earum legum, quibus se singulae com- *Sodalitatis*
 muniunt & tuentur. Vtinam quidem possim de omnibus qui nomina *fructus in*
 illi dederunt sua, quod de plurimis verè possum affirmare, assiduos in *regularum*
 eius cœtibz frequentandis & esse, & fuisse. Verùm eripiunt hanc mihi *obserua-*
 voluptatem inita à multis vitæ rationes; quæ rerum publicarum gra- *tione confi-*
 uissimis negotiis implicata, optimis voluntatibus tantum solent ori- *sur.*
 uidere. Quis Regum & Imperatorum districtas tot curis mentes, quis
 Præsulum obnoxias & intentas suis sacris, adesse semper postulet? ne id
 postulandum quidem semper ab his minoribus; quos causæ suæ sibi
 vindicant, resque domi aut foris necessariae. Possum tamen ex Belgio
 nostro, quantumvis multos, præcipuos viros nominare, qui in maxi-
 mis occupationibus religioni sibi ducant Parthenium cœtum suam vel
 ad vnum diem præsentiam defraudare. Audio deinde, plurimis in pro-
 uinciis assiduitatis virorum Principum vsurpari exempla omnino quo-
 tidiana, quæ coram inspecta acriores subdant imitationis stimulos, lit-
 teris consignata æquos rerum æstimatores rapiant in admirationem.
 Audio denique in primario Christiani orbis theatro confessum repe-
 riri, illi non absimilem quem olim Iugurtha Regum purpuratorum sibi
 visum fuisse affirmavit: eosdem tamen eam animi submissione Virginis
 obsequium professos, vt, si vel vnicam vice à Virgineo cœtu absuerint, le-
 gitimas absentiae causas per aliquem domesticorum confestim Præsi-
 dibz exponant. His verè magnis dum animum oblecto, orationem
 ad se reuocat promiscua clientium Deiparæ frequentia; in quâ tamen
 non vulgaria se produnt virtutum decora. Quid agam igitur temporis
 angustiis exclusus? hoc, si vobis probatur, consilio me expediam: neu- *Sodalitatis*
 tris me dabo, & vtrisque: ipsi potius Instituto, vnde omnia manant *elogium.*
 vtrorumque ornamenta & commoda, breue sed plenum dignitatis elo-
 gium impertiam & finiam. Nihil hoc Instituto vel ad speciem pul-
 chrius, vel ad vsum fructuosius, vel ad tutelam, si occupetur, certius.
 hoc continentur honestatis Christianæ omnia decora, hoc virtutum,
 quæ summos infimosque ornet, omnes thesauri, hoc denique præsidia,
 quibus tot infesta casibus, tot exposita periculis defendatur asseraturque
 salus sempiterna. Hoc qui nacti, felices & beati. Quorum vos de nu-
 mero cum esse video, quid ni faciam quod proposui ab initio; nactis
 gratuler, gratiasque Virgini, per quam nacti estis, agam immortales?

Gaudete igitur hoc tam excellenti bono, cuius magna quidem per- *Sodalium*
 cipitis quotidie commoda; sed tum demum se prodet præcipua eius vis, *in morte*
 cum fatalis vos poscet hora, sarcinasque colligere, & per difficilem ho- *solatium.*
 stibusque infessam funestissimis viam, hinc emigrare iubebit ad incer-
 tam æternitatem. quem sensum creditis eam horam oboriri iis, qui totius
 vitæ decursu ad arborem quam descripsi identidem conuolarunt, fixe-
 runtque in eam quasi nidum suum? Ego certè existimo fieri non posse,
 quin ex solâ recordatione tam constantis suæ pietatis, capiant præci-
 puam quamdam voluptatem, quæ dolores temperet, vertatque in fidu-
 ciam metus, quos subiiciunt aliorum mentibus perplexissimæ in tam
 ancipiti re ac tempore cogitationes. Quis animus Populensis Ducis
 (exemplum de innumeris vnum interpono) quis, inquam, animus piis-
 simi

fimi illius viri à Medicis iam depositi, quàm tranquillus & serenus fuit? cùm testaretur palàm nihil tum se ex omnibus quæ in vitâ expetiisset, habere charius aut pluris facere, quàm clientelam Virginis, in quam se recepisset cùm Sodalitatem iniuisset: huic se proinde Sodalitati omnia quæ habebat bona debere, & referre accepta dictitabat. quod filio in primis suo persuasum cupiebat: quem vt eandem Sodalitatem iniret, inîtâque Virginem in matrem eligeret, etiam atque etiam hortabatur. Idem vobis consilium moriens dedit CHRISTVS, cùm ex cruce Ioanni, tamquam primo Sodali Parthenio, vobisque in Ioanne, ostensâ Matre, *Ecce*, dixit, *mater tua*. cœpistis nihilo quàm Ioannes segniùs vobis hanc Matrem demereri: eius porrò vestigiis insistite, & ab eâ nullis rerum temporumque limitibus circumscriptam beatitatem exspectate, quæ tot iam pridem felices fecit, fecit orbem vniuersum: cuius mutatum per tot Sodalitates vultum, & nescio quibus virtutum radiis sereniorum quoties intueor, toties eas referre gratias gestio, quas nemo per omnem æternitatem meritis eius pares valebit.

Sed quamuis impares, accipe tamen, Virgo, quales quales ex intimâ depromptas mente, intimoque sensu. nullus iam locus est in terris, nihil in vlllo loco sanctum, quod non vltro Sodalitatibus illis tuis, aut omnia se, aut plurimum certè sui, debere fateatur. Fateantur quotquot viuunt adstrictæ votis Familiæ Religiosæ, fateantur pænè omnes, plurimum sanctimonix ex sacrariis illis tuis ad suæ accessisse vitæ rationes. Ex iisdem agnoscit orbis Christianus, arcessiuisse se Ecclesiæ Antistites; Imperia, Cæsares; Regna, Reges; Respublicæ, Principes; Ciuitates, Magistratus; Concilia, Senatores; Tribunalia, Iudices. Te intuentur, tibi gratias agunt, vrbium passim prouinciarumque & Regnorum innotati vultus: quos cùm lueur haberet languorque miserabilis, superuenisti, velut Pandora quædam, ô Virgo; apertisque nouæ pietatis tot apothecis, vnde perere tanto malo remedia possent, ostendisti; perierant, respirarunt. Gratias agunt, per Sodales hac ipsâ non amplâ in vrbe mille & trecentos, per aliorum Collegiorum Prouinciæ Flandro-belgicæ, angustis limitibus circumscriptæ, duodecies mille; per innumeros denique toto distributos terrarum orbe: quorum omnium addictissimæ tibi mentes, propensissimæ in te voluntates, quod nullis verbis satis possunt, quanto possunt affectu gratulantur.

ORATIO QVARTA,

*Imitatio ad spirituales delicias, feriis Antecineratibus:
dicta Lonanij ad Academicos.*

Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus, Psalm. 33.

QUod inter cetera fastidientis palati commenta posuit Philoxenus, eas nimirum carnes esse suauissimas, quæ carnes non sint; eosque pisces gratissimos, qui minimè pisces; id cuiusmodi sit, eorum iudicij facio, quos palato plus sapere quàm corde dicebat Plato. Ego tamen
fretus

fietus eo rerum diuinarum gustu, quem vestra per hosce dies satis pro-
 didit assiduitas, in re dispari veritatem hanc adstruere conabor, nullas
 epulas suauiores esse, quàm quæ non sunt epulæ; nullum conuiuium
 gratius, quàm quod minimè conuiuium. Quâ in re hoc me reficit ac re-
 creat, quòd plerosq; vestrùm hisce diebus cælesti voluptate perfusos caus-
 sæ meæ præiudicallæ non dubito. Nec vereor ne quis ex hoc numero, cum
 sibi cæleste manna à me proponi viderit, ad ollas Ægyptias, porrum ce-
 pasq; sit aspiraturus: & si fortè quispiam ita animo comparatus fuerit, is ex
 me audiet illud D. Augustini: *Quere bonum tuum, ô anima Christiana. Sum-*
um bonum, hoc est bonum tuum. quere ergo bonum tuum. Quid illi deest, cui
summum bonum bonum est: Sunt & inferiora bona, quæ aliis atq; aliis bona sunt.
Pecori quid bonum est, nisi implere ventrem, carere indigentia, viuere, & gestire?
Tale tu bonum quæris? coheres Christi, quid gaudes? quia socius es pecorum?
Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium. Oblectamenta quæris, hoc
præsertim tempore? hinc solum & solidum existit gaudium, cuius æ-
terna tibi futura possessio: Cui, vt ait Bernardus; omnis aliunde iucundi-
tas comparata mæror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum, omne
decorum fædum, omne postremò quod aliquem delectare possit, molestum. Hoc
 itaque mihi propositum est, vt contentione institutâ inter diuinas epu-
 las, illas, inquam, quas pietate ac virtute præditi in hac vitâ prælibant;
 & profanas istas, quibus hoc tempore se immergunt, atque adeò ingur-
 gitant abiectionissima ventris mancipia; porcorum siliquas has esse osten-
 dam, si cum illo pane diuino in contentionem veniant, quo in domo
 Patris cælestis, Ecclesiâ, inquam, Christianâ, strenui abundant merce-
 narij. Quod cum luce meridianâ clarius esse perspexeritis, tum demum
 varios inter epulantes vos huic mensæ conuiuas adhibebo; vt & ipsi gu-
 stetis, & ex aliorum discumbentium voce, vultusque alacritate, disca-
 ris, quàm suavis sit Dominus; hortaborque vos cælestis Sponsi verbis:
Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

In Psal. 102.
 Quid ho-
 mini
 Christiano
 bonum?

Epist. 114.

Cant. 5.

Agedum ergo, producat iam profana illa Babylon (quicum mihi futu-
 ra est hodierno die concertatio) clientem aliquem suum, puta Apicium,
 aut Heliogabalum, aut, si mauult, Assuerum Persarum Regem, qui om-
 nem illum apparatus pompæque conuiuij centum octoginta dierum
 explicet: aut si parum splendoris habere videtur, quidquid vnus alicuius
 studium industriaque commenta est, vnum aliquod lautum atq; adipa-
 tum cogitatione saltem ex omnium quæ celebrauit antiquitas, symbolis
 coaceruet: nec ferculis tantùm, sed & coronis, vnguentis, atomatibus,
 concentu musico, ludis conuiuialibus, pretioso denique cœnaculorùm
 ornatu ad luxum fastumque instruat. Vincam tamen voluptate, suau-
 tate, splendore, vincam infinita ferculorum millia, vno Deo in epulas
 exhibito; vnico quidem illo, sed qui abundè numeri ac varietatis dis-
 pendia compenset. Si tamen varietas exigitur, primùm, omne delecta-
 menti genus in hoc vno certius inuenitur, quàm in aëreo illo Israëlita-
 rum cibo, cælestibus olim prodigiis notissimo. Deinde ipsa epulandi
 diuersitas multorum est instar conuiuiorùm. Aliter enim quodammo-
 dò ipso fruimur per augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, aliter
 per pias commentationes, & rerum cælestium contemplationem, aliter

Deus om-
 nium deli-
 ciarum in-
 star.

Homil. 63.
ad Popul.

Serm. 18.
In Cant.

Ioan. 4.

Triclinia
olim orna-
ri solita.
lib. 4.

Calimedi-
tatio in-
cunda.

per inculpatæ conscientiæ tranquillitatem, aliter per amorem infiniti illius boni, aliter per alienæ salutis procuracionem. His enim modis omnibus anima cælesti pabulo recreatur. Testis hîc mihi in primis erit illa solennis Ecclesiæ vox: *O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur! mens impletur gratiâ, & futura gloriæ nobis pignus datur.* Deinde pro conscientiæ tranquillitate stabunt illa Chrysostomi verba: *Quid tibi de præsentibus iucundum videtur? nōne lauta mensa? nōne diuitiæ? hac tamen suauia, si interiori voluptati comparentur, amara videntur: nihil enim suauius bonâ conscientiâ.* Pro oratione sententiam dicet Bernardus, *O-rando, inquit, bibitur vinum latificans cor, vinum spiritus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem.* Denique pro zelo animarum CHRISTVS ipse testis locupletissimus: *Meus, inquit, cibus est, & faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius.* & quod illud opus, nisi Samaritanorum salus, quam tanto procurabat ardore, vt præ illâ exhausti corporis solatium pastumque repudiaret? Et in his omnibus anima Deo suo fruitur, idemque Deus varium est iisdem pietatis exercitiis ac multiplex condimentum. Hæ sunt igitur cælestes epulæ: quibus vel sic tenui gustu prælibatis, eritne ex abiectissimis huius mundi siliquis, quod palato nostro possit arridere? eritne ex omni voluptatis officinâ, quod offensione diuinâ, certâque nostrâ perniciæ, redemptum volumus? Age tamen, & ne Babylonem indictâ causâ dannasse videamur, detur aliquis defensionis locus. Adornet illa triclinium suum: aut, si mauult, illud à Cleopatrá cliente quondam suâ mutetur: in quo, teste Athenæo, omnia autò geminisque elaborata fulserunt: parietes aureis velis obducti, pauimentum totum floribus ad cubiri altitudinem miro artificio constipatum, superextensis retibus, ne flores violarentur. Magna hæc profanis oculis, & ad veram lucem caligantibus, oblectamenta possunt videri; re tamen verâ futilia sunt artis commenta, si cum iis conferantur, quæ in pulcherrimo hoc vniuersæ quotannis nobis exhibet rerum natura. Fac tamen ita ad stuporem artificum omnium industriam desudasse, vt ex æquo cum ipsâ certet naturâ. Imò verò quia hanc æquare non potest, demus illi cœnaculo pulcherrimam verni temporis faciem, dum formosissimus est annus. Vilescent tamen hæc vniuersa, simul ac illius triclinij, quod nec oculus vidit, nec in cor hominis adscendit, vmbra aliqua per speculum & in ænigmate contemplantis oculis fuerit obiecta. Testis mihi Siluanus ille, quem accepimus post longam diuinarum rerum contemplationē, cum iam mentem à rerum humanarum contagione penitus auocasset, oculos studiosissimè comprimere solitum, ne, vt aiebat, rerum infimarum deformitas celestis illius cœnaculi admirabile spectaculum perturbaret. Sed quid ais, vifancte? deformis tibi videtur hæc rerum vniuersitas, nobilissimi architecti tam nobile monumentum? Fateor, inquit, esse tale ac tantum, vt nulla iam assequi possit industria, nulla eloquentia satis pro dignitate explicare: sed tamen hæc tam formosa rerum creaturarum species sub adspèctum cadit etiam brutorum; imò hæc formosa Deo tam vilia sunt, vt iuratis etiam eius hostibus communicentur, ne dicam in eorum vsus prodigantur. O quantò nobiliora sunt ea quæ electorum sorti atque hereditati referuntur.

uantur! O quàm mihi sordet humus, dum cælum intueor! Sed leuioris momenti est illa de loco triclinioque velitatio: ad epulas ipsas ac delicias gradum faciamus. Instruat itaque profana Babylon mensam suam, *Coniuium* non dicam argenteâ vitreâque supellectili, sed murrhinis, aureis, gem- *rum luxu* meis poculis; totam denique superbiæ pompam explicet: purius ex ipso *uariis.* fonte lateris CHRISTI per vulnereum eius recordationem ab Elzeario sanguis hauritur: dulcius è virgineis diuæ Matris vberibus per misericordiae contemplationem à Bernardo lac fugitur: vberius ex ipso torrente cælestis voluptatis, piâ commentatione degustatæ, desiderij sui sitim exstinguit Augustinus. Ingerat illa irritandæ gulæ quot & quanta volet fercula; etiam illam, si lubet, Vitellij patinam, quam Mineruæ clypeum vocauit, & in hac scarorum iecinora, phasianorum & pauonum cerebella, linguas phœnicopterorum, murenarum lactes, aliaque portenta luxuriæ, iam tota animalia fastidientis, & certa membra ex singulis eligentis. Speciosa sunt hæc nomina, sed re totâ destituta. Nisi obsonia ista fames condierit, frustra mille coquorum industria saporem illis conciliabit; si verò hæc adfuerit, æquè mucidum panem atque hæc portenta condiet. Minus etiam ad conciliandam orexin facient aut splendor conuiuiorum, aut peregrini nemoris aucupia, aut ab extremo littore petita maris excrementa. At verò in Deo rebusque diuinis talis sapor est, vt ait Augustinus, quem nullâ ex parte minuat edacitas, nulla fastidiat satietas. Hæc præcipua dum obtinemus, leuioris momenti superest de parergis quibusdam velitatio; cuiusmodi sunt flores alieni temporis, rara hiemis oblectamenta, profanis conuiuiis inferri solita. Sed vt flores floribus opponam, superabunt iidem illi flores hiberni diuinâ venustate atque oblectatione perfusi. Testis mihi citabitur Theophilus ille Cæsariensis, qui cùm Dorotheam adultâ hieme ad cælestis Sponsi nuptias cruentâ morte properantem, in hanc sententiam orantem audisset: Tibi, bone IESV, tibi, dilecte mi, oppigneratam pono animam: tu illam dignare cælestibus thalamis: deduc illam ad nuptiales epulas in illis tuis æternum amœnis cælorum viridariis; ille non absque sarcasmo: Age bella CHRISTI sponsa, & cùm ad Sponsi tui paradysum perueneris, rosas mihi ac mala inde trans mitte. Faciam, *Dorothea* inquit illa, omnino faciam. Nec mora. Vix ad cælestes nuptias intro- *post mor-* ducta erat CHRISTI sponsa, vix à supplicij loco digressus Theophilus, *tem flores* en tibi è beatis mentibus lepidissimus pupus latus Theophilo punit, *Theophilo* & in partem seducto, qui vix tria verba formaturus videbatur, summâ *mittit.* eloquentiâ legatione suâ perfungitur, rosas porrigit ac mala, & confestim ex omnium se conspectu subducit. Tum ille priori suâ demeritiâ castigatâ, cælestisque conuiuij suauitate degustatâ; Me, me, adsum, inquit, duc liCTOR: Christianus sum, iunge funera: quid moraris? ad lætænam illam nuptialem cum Dorotheâ votis omnibus affectuque contendendo. En voluptas, en fructus florum alieni temporis. Quid tale spectauit vnquam infamis Babylon? Promat itaque nunc, si volet, cetera: vilescant tamen vniuersa, vel hoc ipso quod in lucem producentur. Promat, inquam, vnguenta, & quidem, secundum Athenæum, *Vnguenta* vniuersis membris aptata singula: vngat Ægyptio pedes & crura, Phœni- *in conui-* cio *uiis.*

Corona &
musica in
conuiuio:

Psal. 121.

in Psal. 127.
spiritua-
les volu-
ptates sua-
uiores.
Ezech. 16.

cio maxillas, sisymbrio alterum brachium, amaracino cilia & cæsariem, serpillino genua & collum; nos curremus in odorem vnguentorum Sponsi cælestis: cuius nomen, suauissimum, inquam; illud IESV CHRISTI nomen, velut oleum effusum, nescio quâ suauitate delibutos ad se rapit, omniumque dominatur affectibus. Implicet illa porro coronis floreis, myrteis, nardinis caput, frontem, collum, pectus; CHRISTVS qui replet in bonis desiderium nostrum, coronabit nos in misericordiâ & miserationibus. Promat illa profanum suum ac plerumque lasciuum melos; obtundet veriùs quàm recreabit aurès diuinæ citharæ modulis assuetas: cuius suauitatem si cognoscere desideratis, D. Franciscum, si placet, consulite. Quanto hunc gaudio redundasse accepimus, cum nocte quâdam oranti cælestis cithara Angelico plêctro pulsata omnem animi mœrorem absterfit? quas tum ille voces iactabat testes interioris solatij, identidem illud Prophetæ vsurpans: *Latatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus?* quæ suspiria, quæ vota in cælum iaculabatur, cupiens dissolui & esse cum CHRISTO? Frustrà nunc voluptas acroamata conuiuialia, frustrà mimos, histriones, aretalogos producat; cum sciamus illud à D. Augustino verè pronuntiatum: *Dulciores sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum.* Cedant ergo solidis caduca, veris falsa, sacris profana gaudia: cedant Babylonis epulæ cælestibus deliciis. Ibi enim saturitas panis, teste diuino Codice, Gomorthæi incendij fomes, ibi

Venus in vinis, ignis in igne furit:

hîc frumentum electorum, hîc vinum germinans virgines. Quid? quod illæ terreæ voluptates, si nimium indulseris, plus ipsâ fame, non rarò discruciant. Te verò, bone I E S V,

Bernard. in
Iubilo.

*Te qui gustant esuriunt,
Qui bibunt adhuc sitiunt,
Desiderare nesciunt,
Nisi I E S V M quem diligunt.*

Legimus quidem nocturnas illas comestationes tamdiu interdum protractas,

*Donec ab hesternis prospexit sedibus alter
Castor, & hesternas risit Tithonia mensas:*

Antoni
& Arsenij
voluptas
in orando.

neminem tamen audiuius existisse, cui vsque adeò grata esset illa pergræcatio, totâque nocte congesta ventris saburra, vt auroram præmaturam esse infamium epularum diremptricem criminaretur. Vincant ergo rursus spirituales epulæ; vincat earum gustus atque sensus. Namque ecce tibi D. Antonium, quem ineunte nocte sæpè orationem ingressum, aurora in eodem vestigio oppressit, querentem etiam cum lacrymis se ab hoc epulo tam suauis ad curas diurnas nimis immaturè diuelli. En magnum illum Arsenium, qui cum à tergo solem occidentem reliquisset, tamdiu orationis suauitate immotus fruebatur donec eum solis orientis radij prohiberent in cælum suspicere. Sed inquires, testes mihi producis rerum humanarum inexpertos, horridæ quæ solitudini magis quàm palatiis assuetos. Non sunt hi testes omnium exceptione maiores. Possem hîc ego magnum Arsenium vtriusque

fortu

fortunæ conscium obtendere, cuiusque testimonio gravissimo & maximo controuersiam definire. Sed age, sanè Reginam Estherem potius audiamus in illo rerum humanarum fastigio deliciis omnibus affluentem: Domine, inquit, qui habes omnium scientiam, & nosti ^{Esth. 14.} quia oderim gloriam iniquorum, & detester cubile incircumcisorum, & om- ^{Estheris iudiciū de} nis alienigenæ: tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ ^{voluptati-} & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & ^{bis mundi.} detester illud quasi pannum menstruata, & non portem in diebus silentij mei, & quòd non comederim in mensâ Aman, nec mihi placuerit conuiuium Regis; & non biberim vinum libaminum: & numquam letata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum usque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham. Rectè atque ordine non minùs fecisti, quàm docuisti, matrona sapientissima. Quid enim ad cisternas dissiparas confugiant, quibus ad fontem viuum patet accessus, ex quo omne consolationis & oblectamenti genus abundè promanat? facilè id loquitur affectus conuiuarum cælesti huic mensæ accumbentium. Videte nunc igitur quantâ cum voluptate *iusti epulentur & exultent in conspectu Dei, & delectentur* ^{Psal. 67.} *in letitiâ.* Et ut infinitos silentio præteream, vnicam intuemini Catharinam Senensem amore diuino ebriam: illam, inquam, contemplamini, postquam CHRISTVM toto pectore totisque medullis hauserat, ^{Voluptas spiritualis} sui impotentem, & grato certamine cum diuinâ consolatione totius ^{variorum} corporis iactatione, voce gestuque luctantem (ut in flumen depressis ^{Sanctorum} ac demersis usu venire solet) & quaquà potest vitæ viam indagantem, donec tandem, nimîâ diuinæ dulcedinis inundatione rupto corde venisque vitalibus, amorî mortique succumbat; licet post horas aliquot vitæ fuerit diuinitus restituta. Viderunt non vno tempore hæc dulcia tormenta grataque pericula viri non minùs eruditione quàm vitæ sanctimoniâ conspicui, Ephræm Syrus, & Franciscus Xaverius. quorum hic exæstuante diuinâ consolatione solitus exclamare: Satis est, Domine, satis est. ille verò: Recede à me Domine parumper, quoniam vasis huius infirmitas exuberantem dulcedinis tuæ copiam ferre non sustinet. Sed amabo, vir sanctissime, ne tantæ voluptatis influxum sistas: en aridum cor nostrum: si pectus leuare desideras, habes hîc quos beare possis: nobis labia tua memoriam abundantiae tam inusitatae suauitatis eructent: nos auido corde diuinum illud nectar hauriemus. Audimur, & audimus: O quàm magna, inquit, *multitudo dulcedinis tuæ Domine,* ^{Psal. 30.} *quam abscondisti timentibus te!* Deus bone, si tanta hîc est gaudiorum affluentia, quo tandem modo, imò quàm absque modo inebriabuntur electi tui ab vbertate domus tuæ! quàm torrens futurus est ille torrens voluptatis! si tantæ sunt exsiliij nostri deliciæ, quantæ futuræ sunt ipsius patriæ! O verè beatus, & millies beatus, *qui manducabit panem in regno* ^{Lucæ 14.} *Dei!* Imò beatus, qui corporis huius limitibus adhuc circumscriptus, profanæ tamen voluptatis illecebras proculcans, liberâ mente in amœnum illud Elysium subinde euolat, æternumque illud conuiuium momentaneâ saltem & adumbratâ fruitione auspicatur. O sacrum conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur, & cum CHRISTO desideriorum nostrorum votorumque compendium! si intellectum pascere deside-

*Sensuum
oblecta-
menta spi-
ritualia.*

*Aug. l. 10.
Conf. cap. 6.*

Psal. 33.

*Lib. 9. Conf.
cap. 4.*

*Delicia
spirituales
explicari
non sat
possunt.*

ramus, hic est in quem desiderant Angeli prospicere: si voluntatem & affectum, hic est cuius amore sponsa languet in Canticis. Si sensuum oblectamenta venamur, sunt & ipsa summa, sed spiritualia, sed diuina. Hic est candor lucis aternæ, sed quem non capit locus: hic dulcis melodiæ sonus, sed quem non rapit tempus: hic aromatum suauicolen-
tia, sed quam non spargit flatus: hic mel & manna, sed quod non mi-
nuit edacitas: hic non membra acceptabilia carnis amplexibus, sed
casta adhæsiō, quam non diuellit satietas. Et fieri tamen potest, cum
hoc tempore hæc tam splendida tamque deliciosa mensa in medio pro-
posita sit, tantam esse hominum demeritiam, vt circa Babylonis trieli-
nia micæ & frustula mendicent? Absit hoc à vobis, Auditores: quin
potius *gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Dilatate sinum cor-
dis vestri, & Deus implebit illum, non profanæ voluptatis ludibriis, sed
castissimâ suauissimâque delectatione; non famis ac sitis irritamentis,
sed solidis epulis æterni desiderij nostri palato respondentibus: quas qui
semel gustauerit (liceat mihi cum D. Bernardo philosophari) nescio
an horribilius pœnaliusve iudicet inferorum flammis ad tempus ex-
cruciari, quàm iis desertis fæces denuò mundanarum voluptatum sor-
bere, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem. Sed heu me mi-
serum! quod ieiunum cor meum nihil dignum tantâ suauitate concipit,
quod insipidum palatum meum tam bonæ causæ præuaricatur,
prohibetque ne gustum aliquem tantæ suauitatis in vos transfundam.
Idipsum queritur ac deplorat D. Augustinus, fœcordiam suam accu-
sans, dum piâ commentatione recolit quartum Regij Prophetæ Psal-
mum, O si potiora gustent ij, qui *volentes, inquit, gaudere forinsecus, fa-
cile evanescent, & effunduntur in ea quæ videntur & temporalia sunt, &
imagines eorum famelicâ cogitatione lambunt! Et ô si fatigantur inediâ, &
dicant: Quis ostendet nobis bonâ? & dicamus, & audiant, Signatum est
super nos lumen vultus tui Domine. O si viderent internum lumen æternum!*
quod ego, inquit, quia gustaueram, frende-
bam, quoniam non eis poteram
ostendere, si adferrent ad me cor in oculis suis foris à te, & dicerent: Quis
ostendet nobis bona? Et quid tandem ostenderes, Augustine? Quoniam
tu mihi Domine dulcescere cœperas, & dederas latitiam in corde meo. Nec vo-
lebam multiplicari terrenis bonis, cum haberem in aternâ simplicitate aliud fru-
mentum, vinum & oleum. Et clamabam in consequenti versu, clamore alto
cordis mei: O in pace! ô in idipsum! ô quid dixit, Obdormiam & somnum
capiam? Quoniam quis resistet nobis, cum fiet sermo, qui scriptus est, Absor-
pta est mors in victoriâ? En spirituale conuiuium, cui orantes Psalmosque
ruminantes accumbunt viri sancti, nec se nec voluptatem suam capien-
tes. Quid simile huius Babylonis, cuius omnis oblectatio fœda est,
momentanea, caduca; & quod caput est, si te largiùs inuitaueris, ple-
rumque animæ perniciosa, & cum interno cruciatu coniuncta,

Occultum quatiente animo tortore flagellum?

Arridet illa quidem blandiusculè, geminis auroque perniciem propinat;
pellacibusque verbis ingeminat, Euge bibe, euge bibe. Sed non veniat
vmquam nobis tanta demeritiam, vt, relictis fontibus Saluatoris, præsen-
tissimam animæ nostræ pestem haurire malimus; præsertim dum cæle-
stis

His consolationis venæ nobis scaturiunt. Namque ecce præ foribus est sacri ieiunij tempus, id est (vt ego quidem interpretor) sanctiorum deliciarum nundinæ: & erit quasi hortus voluptatis terra coram eo: *germinabunt speciosa deserti, & implebuntur area frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo, & comedetis vestentes, & saturabimini: & laudabitis nomen Domini.* Et si fortè non omnibus summa illa felicitas obtinget, at certè nemo à Deo ieiunus, nemo famelicus abibit. Quem admodum enim amœnissimum illud astrum vniuersi, aërem, si purus est, perfectè illuminat; sin autem nubilus aut caliginosus, non ideo nihil impertit luminis, sed tantum immittit radorum, quantum densitas illa admittit; idemque se per rimulas in domum infundit, quantum earum patiuntur angustia: ita Deus, cuius natura non minùs prona atque expedita est ad communicanda diuina solatia, quàm solis ad spargendos radios, tantum nobis impertiet gaudiorum, quantum desiderij nostri fames ac sitis anhelare, aut quantum aperti pectoris nostri sinus poterit amplecti. Agite ergo, gustate & videte, quàm suavis sit Dominus: & quantumcumque vel quantulumcumque spiritualium deliciarum vobis communicatum fuerit, tale proculdubio erit ac tantum, vt facilè omnem profanæ voluptatis sensum possit exstinguere. Gustate, inquam, ipsi vos, quàm suavis sit Dominus. Ego enim tametsi id hactenus incompositâ meâ balbutie cloqui conatus fuerim; si tamen aut cogitatione consequi, aut verbis explicare me posse confidam, frustrâ sim. Vos itaque gustate: & cùm prorumpentes ex vberissimæ consolationis gustu lacrymæ iudices incorrupti, inter sanctiores has ac profanas illas voluptates sententiam tulerint; tum dènum non absque amoris teneritate ex imo corde suspirabitis, serò vos in cognitionem tam inusitatæ dulcedinis deuenisse: tunc nihil vobis in posterum commune cum fluxis & caducis mundi ludibriis esse cupietis: tunc denique diuinioribus pasti deliciis, & æternæ beatitudinis dulcedine, quantum mortali fas est, prælibatâ, hoc epiphonema crebro sermone vsurpabitis: *Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt! Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ Domine: & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Dixi.

Apocal. 19.
Psal. 35.

ORATIO QUINTA.

De scholis, quas magno Reipublica bono Societas aperuit.

CVM admirabilem illam viuendi rationem memoriâ nuper repute-
tebam, quam Ignatius ab armis & tubarum clangoribus ad nouum bellandi genus diuino instinctu euocatus suscepit; eumque videbam natu grandem, stirpe nobilem, rebus fortiter gestis gloriosum, è castris per tot dignitatis & militiæ gradus ad litterarum prima tirocinia descendisse; neque pro ætatis conditione, ac splendore generis, priuatim esse institutum, sed publicè, in scholâ, ante oculos omnium, squalore paupertatis obsitum, inauditâ prorsus negligentia sui, inter puero-
rum greges confedisse; huc omne principium scholarum, quas à Societate aperiri iussit, referri posse arbitrabar. Sic enim cogitabam, Deum

Origo scho-
larum in
Societate.

Opti-

Scholarum fructus.

Alexandri Farnesij indicium de Societate.

Optimum Maximum eximiæ submissiōni præmiū in terris etiā aliquod interdum dependere, quo quidquid præcessit abiectiōnis atque contemptus, velut insperatā quadam repentināque luce dissipetur. Quā in cogitatione mihi veniebat in mentem, certō credere (quantum quidem fas est homini diuini consilij causā rationēque cognoscere) hanc Ignatium à Deo tulisse mercedem, vt ingeniorum cultus, bonarum artium vigor, honesta iuuentutis institutio, ornamenta virtutis, præmiorum amplissimorum gloria, innumerabilium scriptorum doctissima monumenta illius studiis virtutiq̃e commissā creditaq̃e fuisse viderentur. Ex quo profectō intelligi debet, quanta in illo submissi animi exemplo sit laus, cū in extollendo tanta sit gloria. Quid enim, si non populares atque vanas opiniones, sed sapientum iudicia consulamus, siue ad dignitatē maius, siue ad fructum præstabilius esse potest, quā puerorum mentes, ceu puras tabulas, virtutum ac doctrinarum coloribus imbuere, qui indies pulchrius efflorescant; ingenium latens ac pigum in lucem & curricula mentis extrahere; hortando bonam indolem erigere, emendare deprauatā; vitia quibuscum nascimur rescare, virtutes inferere; neque iam parca manu aut viritim, sed effuso sinu & per agmina dispersis ingestisq̃e beneficiis ciuitates, prouincias, orbem vniuersum obstringere? Et fecit id certē Ignatius cumulatē, cū in tot tamq̃e distractis terrarum oris publica litterarum virtutumq̃e discendarum constituit domicilia; in quibus ea traderentur, quæ ad beatum Rerumpublicarum statum desiderare possent illi, qui easdem erexerunt. Neque enim vllus vnquam eorum, vt id primum generatim dicam, illud magnopere curauit, vt ædificiorum lapides ad fundamenti firmitatem, aut fastigij speciem, artificum operā benè apteq̃e formarentur: sed hac in re atque curā cogitatio eorum & mens tota versabatur, vt ab optimis præceptoribus puerorum animi liberalibus studiis & moribus expolirentur. Hoc vrbium & prouinciarum appellabant firmamentum: hoc conditarum legum auctoritate spectabant: hoc urgebant publicis priuatisq̃e sermonibus: hinc dicebant ornamenta pacis, hinc belli præsidia peti oportere. neque fieri posse credebant, vt non labem faceret, ac graui ruinā conuelleretur Reipublicæ moles, si in altum assurgeret hoc prius fundamento minimē stabilita. Nequeo vetera illa sapientum, quā graua sint, hac de re iudicia memorare: nouum tamen atque in Belgio datum ab Alexandro Farnesio fortissimo Imperatore, quem ætas nostra vidit, cū in medium profero, nolo me tam parum intelligentem quispiam existimet, vt, quantum commendationis habeat, non attendam. Tua quidem sunt omnia, Heros inuictissime, & dicta sapienter, & facta generosè: at cū dicere solebas, te Societatis constitutum in aliquā vrbe Collegium arcis munitionibus validæ, & à milite omniq̃e apparatu bellico instructissimæ, anteferre vehementer metuo, ne extollendi nos inflammatus cupiditate libentius hoc in nos contulisse videaris, quā verius. Magna enim erat tua de nobis existimatio, beneuolentia in nos singularis: cumq̃e in propugnandā Religionis atque Regis causā triumphale per Belgas signum explicabas, in pugnarum tuarum & triumphorum fructum ipsa quoque

que Societas, re iubente, veniebat. Quocircà subuereor, ne ingenium illud tuum, tametsi peracre & spectatissimæ virtuti par, tamen ad belli artes à naturâ factum, in hoc Collegij scholarumque nostrarum præconio amore leuiter præstrictum fuisse videatur. Mininè, inquit: imò *Societas* verò quid arces vrbibus conferant, quid in iis milites bonâ disciplinâ *instar artis munificissima.* exercitati valeant, noui: neque tamen bellicæ artes, in quibus me non inficior mediocriter esse versatum, ita penitus ab iis quæ ad humanitatem pertinent, sunt disiunctæ, vt, quid iuuentutis quotidiana in scholis exercitatio ciuitatibus conducatur, consequi non possim. Vt hoc capere me conuincam: tolle hanc arcem, tolle hoc præsidium vrbibus, constitue nihil esse curæ, vt discendi scribendique labore exerceantur ingenia, iaceant Humanitatis studia (quem quasi gradum atque aditum ad ceteras disciplinas facere omnes debent) nemo vocem gestumque ludicrâ atque umbratili meditatione moderari doceatur, nullus sub hæc pietatis sensus, nulla virtutum teneris animis cupiditas instilletur; iam omnem sacri profanique Magistratus auctoritatem, iam humanarum diuinarumque legum interpretationes, iam omnem in regendis ciuibus æquitatem istâ ratione præcluseris. Cùm enim illi ex iuuentute excesserint, & qui paruerant hætenus (quamquam de illis hoc vti verbo non debui, qui Magistrorum soluri imperio, non nisi effrenatis cupiditatibus paruerunt) verumtamen cùm qui paruerant, imperabunt, cùm pro salute publicâ standum erit, cùm tenendus imperij clauus, cùm terrores, iniuriæ, minæ, vulnera, exitia propulsanda, vllumne florentis beneque constitutæ Reip. vestigium retinebitur? Cùm milites adeò inexercitati fuerint, satisne validis arcibus & propugnaculis ciuitatem inter furiosorum hominum incursiones, circumuallatum iri existimamus? formidolosissimorum temporum obortâ tempestate, auguramur fore, prosperum vt cursum nauisteneat, iis ad gubernacula confidentibus, qui non modò procellas ac turbines non prouidere, sed, quia in tenebris vitiorum & ignorantie semper iacuerunt, ne lucem quidem virtutis ac sapientie ferre poterunt? Reipub. corpus cùm vulneribus confossum ac morbis debilitatum languebit, satisne peritè obligari confirmarique posse credimus à Medicis tam parum instructis, vt ad cetera vulnera, quibus publica ingrauescunt mala, hanc quoque mortiferam plagam infligant curationis suæ? Non potest dici satis, ne cogitari quidem, quantum perturbationis ac sceleris, quæ direptiones, quæ pestes, quæ naufragia euentum huius conditionis meæ sequerentur. Quapropter illud maneat & fixum *Scholarum necessitas.* sit, primæ ætatis institutionem, si Rempublicam saluam volumus, funditus esse necessariam. Quam quidem necessitatem cùm semper magnam, tum sanè haud paulò maiorem sub exortam Societatem, miserrimorum temporum acerbitas fecit. Etenim vt illorum memoriam repetamus (neque verò cum molestiâ suscipitur præteriti morbi recordatio, quando est omnis iam pridem ægritudinis discussus dolor) vt, inquam, repetamus superioris sæculi primordia & statum; magnus sine dubio doctrinarum arriumque liberalium erat neglectus, magna hinc consecuta Religionis ac diuini cultus incuria, inclinatio rerum & temporum magna. Vos templorum aræ atque exedræ appello ac testor,

quæ tum erat à Sacerdotibus, quæ à sacris Oratoribus solitudo? quàm rara tribunalia arcanis conscientiæ relegendis destinata? quæ hominum eruditorum raritas? quàm pauci potenti illo atque magnifico dicendi genere in concionibus aut languentem populum incitare poterant, aut effrenatum moderari? Qui interim hæreticorum feruebant impetus? qui latratus? quæ animorum nurantium iactatio? qui quassati Imperij metus? quæ rerum impulsarum sustinendarumque præsidia? Vix vsquam vigeant in vrbibus litteræ: summa passim erat non vitæ solum, sed orationis Latinæ fœditas: incorruptam sermonis integritatem discerpsisse barbaria videbatur: veteres illi ornatissimi que scriptores iacebant in tenebris, indigno situ obducti, ac propemodum exesipositis, illa inuentionum parens, ac deliciæ litterarum, ab hebetatis, fractis, contusis, tardis ingeniis spernebatur: oratoria facultas, illa regendarum vrbium præses, & scientiarum omnium ornamentum, formam sui & imaginem vbique requirebat. O tempora illa probri & dedecoris nostri plena, quibus furiosus vnus & alter gladiator, linguâ, manu, vitâ omni inquinatus, cum in concionem fucatâ quadam eloquentiâ armatus venisset, & id temporis insolita ornatè loquendi ratio admirabilitatis multum haberet, ita primo statim aditu audientis populi studia voluntatesque sibi conciliasse dicitur, vt, nisi de loquacitate ratio, de impietate Religio, veritas de mendacio per se ipsa omnibus tacentibus triumpharet, os omnibus oppressisse, & palmam de manibus nostris extorsisse videretur! O spectaculum illud non modò hominibus, sed ipsis etiam templorum parietibus atque subselliis luctuosum, steterisse nonnumquam ad aras eos homines ac perlitasse, qui non dico dignitatem suam mediocris saltem doctrinæ existimatione vtcumque sustinerent, sed qui ea quæ ritè pronuntiare tenebantur, omnino non intelligerent. Ecqua erat illa labe, cum sacri Ordinis amplitudo atque maiestas, quam tantam olim fuisse meminimus, vt Imperatores sceptrâ & laureatos fascies illi submitterent, hucusque reciderat; vt (si quis fortè stromachari cœperat) inter parata conuitia Sacerdotis nomen locum aliquem inuenisse, suâque contumeliâ non vacare putaretur? Fuit illud quidem, fateor, fuit hæreticorum & perduellium hominum acerbitas & impotentissimo furori tribuendum: qui quia Romanis sacris ac delubris atrox & teterimâ perfidiæ maculâ imbutum bellum indixerant tum præcipuè in homines aris deuotos impudentiùs debacchati sunt: vt cum illorum auctoritatem & famam apertè palamque pessumdeditissent, tum quidquid est in sacrificiis augustum atque diuinum, eâdem machinâ imperuque conuellerent: tamen. sed cohibebo me, neque committam, vt petulantissimorum hostium impietas iustam exprobandi causam habuisse videatur. Itaque litteris apud iuuentutem obsoletis, obsolecebant vnâ cum illis non ipsa tantum Humanitatis studia sed etiam pietatis. Magna est enim illorum inter se & propinqua cognatio, magna necessitudo, vt neque virtutis plerumque gustum habeant qui litteras, quibus imbui penitus debuerant, non gustarunt; & diuinarum rerum suauitate capi se sentiant, qui nusquam suauius, quàm in studiis conquiescunt. Nam vt omittamus de hisce temporibus cogitandum

Sacerdotum indolentia.

Virtutum & litterarum cognitio.

tando recordari, vno adspectu intueri possumus peregrinas gentes, quæ quò minus habent litterarum, eò plus habent inhumanitatis, & ad tardas languidasque pecudes propius accedunt. Et apud populum illum, barbararum omnium victorem dominatoremque nationum, de quo meritò dubites fortiòrne olim fuerit ad gerendum, an ad scribendum ornator, qui dies illi benè scribendi, idem finem pariter attulit benè rem gerendi: neque priùs bellica illa fortitudo nervos ac robur perdidit, quàm eloquentia succo & sanguine destituta contabuit. Iam verò si scholæ nostræ hoc attulerunt commodi & ornamenti, quòd Græcis Latinisque litteris suus redditus sit vigor; si tanta doctorum hominum nunc est copia, vt non, quemadmodum olim, initiati sacerdotiis, sed sacerdotia initiatis desint; si ex hoc primùm fonte profluxit, quòd in templis, in rostris, in curiâ, in omnibus Reipublicæ partibus ampla atque excelsa eloquentia dominetur, & ad omnes hæreticorum impetus, quasi murus quidam, eximia rerum humanarum diuinarumque scientia opponatur; quid est, quòd felicitati temporum nostrorum gratulari, Deoque solennes gratias habere dubitemus? Mihi quidem, cum identidem incurrit in oculos ille à Societate tam vtiliter susceptus in scholis labor, maximarum lætissimarumque rerum perfusus cogitationibus efflorescit animus, & (quoniam difficile non est loqui, cum gaudeas) ipsa per se redundat oratio. Cùm enim scholarum nostrarum commoda neque mediocria neque pauca dispicio, cùm me per orbem vniuersum latè longèque effero, cùm tot nationes disciplinis atque artibus excultas obeo (nullus est tam dissitus in terris locus, quò non celeriter penetret animus, qui se cogitationum suarum impetu lætitiâque abripi patiatur) cùm Urbem illam terrarum principem ac dominam, & quamdam quasi cæli coloniam ingredior: cùm hîc memini Gregor-
Scholæ Societatis quid contulerint.
 ium Quintumdecimum imperium diuino proximum exercuisse, San-
Greg. XV. scholam suam in templum consecrari curauit.
 ctorum fastis Societatis nostræ conditorem Ignatium ritè inscripsisse; eundemque prorsus locum, eamque gymnasij partem, quâ Rhetoricæ auditor confederat, in aram ac templum illud augustum & ingens esse commutata, in quo excitando Eminentissimus Cardinalis Ludouisus eius nepos non modò Principum, sed Regum planè magnificentiam adæquauit: cùm nunc beatissimum populorum omnium Patrem & Moderatorem Urbanum VIII. Pontificem Optimum Maximum prostra-
Urbani VIII. laus ex scientiâ & literis.
 tus veneror ac suspicio, à quo, tametsi ille mens & lingua CHRISTI non esset, tamen propter incredibilem rerum omnium scientiam oraculum petere orbis posset; cui Academia Romana eius opibus ornator, sapientix laudem & patrocinium debet; cuius eloquentia & poësis illo melle est dulcior, quòd apes in eius gentilitiis ceris ponunt: cùm deinde augustissimum Purpuratorum Patrum concilium ingressus, neque, vt Cyneas olim Regum, sed quemdam Heroum cælestium confessum intueri mihi videor: cùm hinc per Regna & Prouincias euagatus, in tot illustrissimos Antistites cogitationem intendo, qui innumerabili Sacerdotum cœtu præsidioque stipati, de sacrorum procuratione, de alienæ salutis tutelâ, de refrenandâ improborum licentiâ, de erroribus confutandis, de ethnici moris & ritus impietate abolendâ, de Ecclesiæ glo-

*E scholis
Societatis
magni vi-
ri.*

riâ, de Regnorum pace, de tuendâ augendâque vitæ sanctimoniâ per-
petuò cogitant: cùm mecum ipse reputo tot passim Oratores in concio-
nem ascendere, in hominem mentes influere, fidem facere, animos com-
mouere, pro studiis & plausibus gemitus & lacrymas audientium exci-
tare: cùm Cœnobîa religiosissimorum virorum frequentiâ vbique com-
pleta video, qui laudes æterno Numini debitas diu noctuque conci-
nunt, qui temporum & morum corruptelæ subueniunt, qui caelestem
iram placant: post hæc, cùm ad potentissimorum Regum palatia &
curias me conuerto, cùm illic video tot fortissimos amplissimosque vi-
ros, cùm bellicis laudibus, tum eruditionis gloriâ excellentes, partim
populis iura describere, legationes obire ac renuntiare, intestina bella
componere, futurorum felicem exitum è præteritorum memoriâ petere,
in causis reisque defendendis ætatem laudabiliter conterere; partim pe-
riculosis turbatisque temporibus non corporis tantum, sed multò etiam
magis animi robore bella gubernare, quam ex litterarum studio pru-
dentiam sibi compararunt, rebus administrandis impendere, trepidos
nonnumquam ac nutantes exercitus eloquentiæ maiestate à turpi fugâ
ac defectione reuocare, maximorum denique conficiendorum negotio-
rum viam rationemque peruadere: ad extremum cùm bibliothecas ex-
cutio, cùm scriptas de Deo ac diuinis commentationes, sacrarum in-
terpretationes Litterarum; Religionis nostræ controuersa capita benè sa-
pienterque stabilita, tot de iure dicundo, tot de re medicâ, tot de Philo-
sophiâ doctissimos in lucem editos libros, tot historiarum præstantis-
sima monumenta, tantam scientiarum omnium supellectilem hoc vno
sæculo conquistam circumspicio: cùm hæc aliæque sexcenta mihi ante
oculos pono, an non, vbi ad scholas animum retuli, ad principium &
fontem suum reuocasse videor vniuersa? Nisi fortè quis putet omnes il-
los ab facultatibus paratissimos tunc primum muneribus suis pares de-
repente fieri, cùm ad ea prouehuntur; neque vlli opus esse batuere an-
tequam pugnet, parère antequam imperet, in arenâ proludere ante-
quam in aciem pulueremque descendat. Narrare solebat Antiphanes,
nescio vbi terrarum, in Vtopiâ, voces hieme prolatas hiberno Aquilone
concreescere, & quasi gelu vinctas detineri, earumque sonum tum de-
mum articulatè ad aures accidere, atque in publico personare, cùm ver-
no Zephyro vti cetera resoluerentur: mihi verò adolescentum voces in
scholis veriùs obrigescere atque adstringi videntur; at vbi ingenij ma-
turities, & prudentiæ lux, & quasi calor quidam accesserit, tum demum
rigore illo dissoluto, in grauissimorum munerum tractatione longè la-
teque personare. Quoties ipsi audiui cùm seria de rebus diuinis at-
que humanis tractatio incidisset, viros clarissimos in has voces erumpere?
Audiui in hanc rem aliquid à Magistro meo puer, quo mentem meam
ad id re ipsâ præstandum vehementer impelli sentio; quod, dum animâ
spirabo meâ, pectori huic infixum inhærebit. Reuiuiscat Sebastianus il-
lud Lusitanicæ gentis æternum desiderium: & audientur, quas olim à
præceptore Ludouico Consaluo, Societatis nostræ viro sapientissimo, sa-
lutare voces puer excepit; in penetralibus & secretis adytis, in confessu
Principum, in Senatorum conuentu, in Regni Comitibus audientur: au-
diemus

*Antipha-
nis senten-
tia scholis
accommo-
data.*

*Reges &
Principes
Societatis
disciplinâ
excolli.*

diemus loquentem Regem, earum nationum quibus Religionis lux nondum affulsit, procuratorem sollicitum, acerrimum scelerum vindicem, bonorum omnium studiosissimum defensorem. Si ex omni Imperatorum numero intuenti iam singulos vnus sit deligendus; qui singulari in Deum pietate, qui magnitudine animi, qui rebus benè præclareque gestis excelluit, qui in mediis atrocissimorum bellorum fluctibus non iactatus, non abreptus æstu, summâ semper tranquillitate vixit, qui demissione animi, qui vitæ castimoniâ, qui admirandâ in coniuratos etiam hostes beneuolentiâ orbi præluxit, quem Ferdinando II. anteponendum iudicemus? Nihilne verò illi disciplina nostra atque institutio contulit? Elucebat in puero indoles iam tum Imperio digna; at erat bonis præceptionibus conformanda. latebant in illo prudentiæ & fortitudinis semina; at labore & cultu educenda. habebat eius animus aciem suam, quâ intueri rectum posset; at debebat ab eruditione lumen accipere. Magna mihi esset memorandi copia, si alios Inuictissimos Principes, & Excellentissimos Heroas, qui suam in litteris ac moribus institutionem Societati acceptam referunt, per censere vellem numerando. si me intra Germaniam tantum continerem; tamen me dies & vox ipsa deficeret in eorum laudatissimâ iuuentute celebrandâ. Dicerem Leopoldos, Carolos, Maximilianos Austriacos: laudarem Bauariæ Serenissimos Duces: proferrem è Septemviriûm Electorum numero Suicardos, Georgios, Anselmos Casimiros, prius scholarum nostrarum auditores, postmodum Moguntinæ Ecclesiæ præsidia, Imperij decora, columnina Religionis: dicerem in Comitibus Ratisbonensibus, quæ exacti sæculi anno quarto supra nonagesimum coëgit Rudolphus Imperator, sedisse maximi animi, summi consilij, singularis constantiæ viros omnino quadraginta, qui in illo nobilissimo conuentu (quo ea sunt comparata aduersus Turcas belli subsidia, quibus quadraginta Germanorum millia collecta sunt) suo iure suffragium tulerunt, qui quæ olim Collegij Germanici quod in Vrbe habemus, alumnos se fuisse cum voluptate recordarentur. Quæ, aliaque quæ à me in hanc rem dici possent, cum ad animum meum refero; angustis mihi videtur circumscripta regionibus Aristotelis gloria qui Alexandrum, Plutarchi qui Traianum, Frontonis qui Antoninum, Arsenij qui Honorium, Ausonij qui Gratianum, rudibus annis instituerunt, si cum eâ, quâ Societatem optimi maximi que Principes afficiunt, conferatur. Neque verò adolescentiam illo litterarum ornatu atque præsidio instruere satis fuit Ignatio, nisi eandem vt ætate, ita iudicio magis confirmatam, è ludo atque pueritiæ disciplinâ ad Philosophiam, ac præcipuè sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, ad quam studia cetera diriguntur, pari fide diligentiaque deduceret. Nam quemadmodum qui longè lateque peregrinantur, alibi multo hærent tempore, alibi non item; vbi domum aduenerint, ibi demum consistunt, & quietem capiunt: ita in ceteris omnibus disciplinis alibi breuius, longius alibi immorandum; in illis verò rebus immortalibus ac diuinis, & Religionis nostræ arcanis perscrutandis contemplandisque, tamquam in extremo diuturnioris viæ termino, planè conuiescendum.

Atq; hæc in Academiis docendi prouincia quin Societati nostræ conueniens sit ac propria, dubitabit nemo, qui secum ipse cogitauerit, illam

Etiam altiores scientias suos docere voluit Ignatius.

*Pontifex
Societatem
Romæ do-
cere voluit.*

*Societas et-
iam gradum
conferit in
Theologiâ.*

*Societas
statim ab
initio ma-
gnam ha-
buit doctri-
ne opinio-
nem.*

*Concilij
Tridentini
de Lai-
nicordi-
um.*

*Suarij
laus & a-
liorum
Theologo-
rum.*

non prius natam esse, quàm Summi Pontificis auctoritate in Academiâ Romanâ, in illâ terrarum & veritatis arce, sapientiæque domicilio, publicum docendi munus singulari eruditionis & ingenij præstantiâ sustineret. Quid? ad eone hospes huiusce Ordinis, ad eone ignarus quispiam esse potest Instituti ac prærogatiui iuris nostri, vt nesciat quid Iulius III. quid deinde Pius IV. quid postremò Gregorius XIII. Romani Pontifices Societati contulerint potestatis? Num quis aliquando illud aut non audiuit aut legit, id illorum decretis atque concessu nobis licere, vt auditores nostri in iura dignitatemque Doctorum adscisci per nos possint? Atque hîc vehementer vos oro quæsoque, vt quod à me modò dicitur, & ignorari à nullo potest, non ex oratione verbisque meis, sed de se æstimentur: illos nimirum principum disciplinarum gradus, Magistri titulos, primores laureas, solennem in album censumque Doctorum cooptationem ex vnius Pontificis auctoritate iudicioque promanare. Dubitabimus enim, cùm Athenis olim aduersus docendi sentiendi que libertatem & corruptelam Sophocles legem illam sapienter tulerit, vt ne Philosophorum vllus sine decreto Senatus ludum aperiret; quin & illud multò magis caueat is, qui gentes omnes, vt rectè integreque doceantur, singulari curâ prouidentiâque complectitur? Est hæc igitur optimè stabilita nostra illa Academiarum instituendarum regendarumque ratio, quam non serò aut labentium annorum cursu excogitauit, quæsiuit, arripuit Societas, sed statim cum ortu ipso hausit, suscepit, exercuit. Nam quid ego illa diuina atque immortalia Tridentini Concilij iudicia commemorem, quibus tamquam gradibus mihi videtur Societas in cælum ascendisse, non solum intra Regnorum & Prouinciarum sedes aditum sibi facilem comparasse? An aliquid ad Societatis tum primùm nascentis doctrinam orbi testandam dici excogitarique potuit illustrius, quàm illud? statutum illic fuisse omnium iudiciis eodem concurrentibus, vt inter Theologos primus Salmeron, postremus Lainius sententiam diceret; ille ad earum rerum, quæ disputandæ agitandæque; proponebantur, illustrem explanationem, hic ad moderandas temperandasque; sententias. Ille verò dies qui fuit, cùm Concilij Patres communi consensione cauerunt, ne in eum diem publici conuentus indicerentur, quo Lainius, quem quartana febris inuaserat, minùs valeret? Itane frequentissimus ille confessus, & orbis terræ theatrum, ab vnius hominis ore & oratione pendebat, vt eo absente vel ad consilium dandum in rebus difficillimis, doctrinæ, vel ad perorandum eloquentiæ subsidia desideraret? tantâ mne vnius ingenium lucem adferre Concilio potuit, vt, qui instinctu afflatuque diuino concitabantur, ij, priusquam de rebus in controuersâ positis certi aliquid statuerent, vellet cognoscere quid vni & ægro quidem homini videretur? O eximiam illam & inauditam de te, Laini, orbis vniuersi existimationem! quam etsi fatear nullâ satis eloquentiâ deprædicari posse; hoc tamen dicam, & ita dicam, vt me Academiæ omnes, si fieri possit, exaudiant; meritò gratulari me posse illam à maioribus nostris partam gloriam iustis veluti tabulis, & erciscundæ familiæ iure, ad posteros conseruatam amplificatamque peruenisse. Quis enim admirari satis possit illam tam vastam tamque diffusam Suarezij eruditionem, quem communem huius ætatis Magistrum appellare viri sapientissimi non dubitarunt: quem Compluten-

ses Doctorem esse cupiebant suum, Romani suum vindicabant, Salmanticensis repetebant, Conimbricenses verò suum esse desiderabant? Quis pro dignitate commemoret illam in Vasquezio argumentandi vim, confutandi in Bellarmino robur, in Molinâ copiam explicandi, scribendi in Lessio claritatem, in Cornelio interpretandi candorem singulari cum pietate coniunctum? Quis illa quæ posteris reliquerunt ingenij monumenta dignè recenseat, quæ in Academiis, in gymnasiis, in templis, in Conciliis, in tribunalibus, in bibliothecis, in pectoribus denique doctissimorum hominum viuent, auctorum memoriâ sempiternâ? Tantâ doctissimorum hominum copiâ cum floreret Societas, & in ea incidisset tempora, in quæ omnium scelerum & deprauatarum opinionum maturitas eruperat, quæ Imperatorum, quæ Regum, quæ aliorum Principum exstiterunt in nos studia? quàm rarâ & longè communem egressâ modum benignitate id egerunt, vt Academiæ aut nouæ per nos erigi possent, aut collapsæ rursus instaurari, aut frequentatæ reddi numero doctrinæque florentiores? Nam vt de florentissimis Academiis, quæ in Hispaniâ, Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, magno iuuentutis ad lectiones etiam nostras concursu celebrantur, nihil dicam, ac de iis tantùm loquar quas illi nobis commiserunt: ac primùm in Imperio Romano pedem figamus; Ferdinandus I. pius admodum Imperator, vt litteras, quæ cum Religione diffugerant, reuocaret, euocauit nos primùm ad Viennensem, è quâ totos annos viginti constabat neminem sacris initiatum prodiiisse; deinde etiam ad Pragensem: quarum nos in perpetuum Moderatores esse voluerunt partim Mathias I. partim Ferdinandus II. cum in laceræ Germaniæ colligendo naufragio, litterisquæ ab interitu vindicandis, toti versarentur. Ferdinandus III. à Nortlinganâ victoriâ ad Augustam Vindelicorum obsidione cingendam conuersus, inter triumphi sui decora hoc quoque non minimum esse censuit, quòd Academiam istic prioribus ereptam possessoribus curæ nostræ fideique permitteret. Ferdinandum I. à quo sanguinem virtutemque hauserant, imitati sunt Serenissimi Archiduces Carolus ac Leopoldus, quorum ille Græcij, hic Molsheimij, administrandas nobis tradiderunt disciplinarum Vniuersitates. Serenissimi verò Bauariæ Duces Albertus, Gulielmus, Maximilianus, cum viderent sine summâ virtute atque doctrinâ perfidiosæ & consceleratæ sectæ seditiones vel iam ardentes extinguere, vel orientes opprimi non posse; sperarunt se prouincias suas contra impetum quemuis fraudemque tartaream reddere inexpugnabiles posse, si præsidium Ingolstadio atque Heidelbergæ de nostris hominibus imponent. At quæ possit Carolo Cardinali à Lotharingiâ par oratio inueniri? qui posteaquam Tridenti egregiam de Societate existimationem conceperat, vt Calvinianis furoribus arcem firmissimam obiiceret, vnâ cum Carolo Duce inuictissimo Mussiponti munifico ac regio planè animo Academiam nobis dedit omnibus præsidiis communitam. Quid ego de Cardinalibus Truchsesio, quid de Pasmano dicam? aut quis de talibus Ecclesiæ ornamentis & propugnaculis satis dignè loquetur? quorum alter Dilingæ, alter Tirnauix, ne pestifer hæreticorum afflatus ad iuuentutem aspiraret, Academiis nobis traditis occurrendum putauerunt. Quid de Cardinale Turnonio Galliæ Primatè? qui ad sopiendas de Religione altercationes recens institutam

*Academie
varie So-
cietatis cu-
ra com-
missa in
Austria,
Bohemiam,
Germaniam,*

in Bauaria,

in Lotharingia,

in Hungaria,

in Gallia;

*Alia in
Germaniâ,*

in Hispaniâ,

in Lusitaniâ,

in Italiâ.

stitutam à se Turnone Academiam, plurimisque ornatam prærogatiuis, Societati perpetuò gubernandam tradidit. Neque verò possumus in illos Antistites satis vniquam grati videri, qui Moguntia, Treuirs, Herbipoli, Paderbornæ, Olomucij, Posnania, nos Academiis suis præesse voluerunt. Vobis quoque hac de causâ gratias, quantas possumus, agimus, Colonien-
ses. nam satis ornatè agere nullo modo possumus. Iam verò si in Hispaniâ, in ipsis Regni Comitibus deliberatio fuisset habita, quid ad Regium in nos animum declarandum maximè faceret; an magnificentius aliquid atque præclarius nobis accidere potuisset, quàm id quod per sè Philippus IV. fecit, cum Madriti Lyceum illud augustissimum nobis tradidit, in quo potentiorē disciplinæ tutorem ac Mæcenatem habere non possunt, quàm cum, qui Imperij magnitudinem solis ortu atque occasu metitur? Henricus quoque Lusitanus Rex & Sacerdos, cui nihil tam charum aliquando, quàm Societas nostra videbatur, ad Regni & Sacerdotij fir-
mentum, Eboræ eandem onere isto perhonorifico augeri ornarique vo-
luit. Et, tu Parmensium Dux Serenissime Farnesi, quantum nobis crede-
res, ostendisti, cum non minùs bello quàm pace clarus, Palladis bellatrix per te, per nos verò sapientis parmâ Parmensem urbem tuam tutam esse voluisti. Immortalitati nomen etiam suum hoc æterno beneficio dedi-
cauit vir summus Ioannes à Vega, qui ex Caroli V. apud Pontificem Maximum Oratore Siciliae Prorex factus, magno Regni totius bono
Messanæ urbe opulentâ & portu opportunâ, ut Academia à nobis con-
stitui posset, impetrauit & auctoritatis & orationis suæ diuinâ quadam
grauitate. Tu verò, beate Borgia, cum Academiam Gandiensem tuis
ipse fundabas opibus, quid cupiebas? quid optabas? qui sensus erat gym-
nasij tui, cum vnum conditorem te & discipulum habebat? quæ tua
mens, qui ardor animi, cum Ignatij Parentis nostri cohortatione ad
maiorē in Theologico studio ponendam operam te incitari sentiebas?
Nempe iam tum Religionis sanæque doctrinæ diuulgandæ desiderio in-
flammaris: & quidquid Ignatius Academicarum institutione, quidquid
erudiendæ iuuentutis laboribus moliebatur, id quoque præcipiebas ani-
mo, ac videbas quantum ex illo diuino consilio in Resp. boni redundaret.

O Deus immortalis (tibi enim tribuam, quæ tua sunt: nec verò possum
vnius Ignatij ingenio tantum dare, ut res tantas, tam varias, tam oppor-
tunas in illâ turbulentissimâ tempestate orbis Christiani suâ sponte di-
spexerit) tu, cum illius animum à ceteris cogitationibus ad vnam salu-
tem Ecclesiæ contulisses, eundem adolescentiam informandi præcipuo
quodam ardore incendiisti: tu in hac re aggrediendâ clarissimum lumen
illius menti prætulisti: per te vidit, non potuisse Rempublicam in tantâ
temporum improbitate aut facilius aut commodius portum suorum ma-
lorum aliquem inuenire, quàm si Magistri teneris & adhuc innocentibus
animis pulchritudinem dignitatemque virtutis continenter obiicerent.
Quare gaudet orbis vniuersus tuo isto tam excellenti bono, & fruitur
cum Societatis labore, tum honestate & eruditione institutæ iuuentutis;
eoque cum gratias tibi agit & habet immortales, tum hoc vnum optat,
ut ab iis quos firmatâ iam stirpe virtutis florentes videt, fructus vberes
capiat ac diuturnos.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

ODE DE CLARIS CONCIONATORIBVS,
FRANCISCO STRADA, BENEDICTO PALMIO,
PETRO CANISIO, EDMVNDO AVGERIO,
QVI EVROPÆ PER HÆRESIM PERICLITANTI
INSIGNEM OPERAM NAVARVNT.

*Vditis? acri classica murmure
In arma gentes impia suscitant:
Eheu! cruentus decolores
Voluit aquas Arar & Garumna.
Quà Rhenus ingens, quà mare Balthicum,
Pinguesque campos Danubius secat,
Commota sauo Marte tellus
Sanguineis trepidat sub armis.
Incumbit orbi nox Acherontia:
Ferale portentum! imminet, imminet
Cocytus eluctatus atris
Vorticibus, superasque tentat
Inuadere auras: scilicet impio
Lutherus ausu praelia concitat,
Gentesque commissosque Reges
In scelus exitiumque Vertit:
Iam nunc atroci turbine patrias
Subuertit aras, templa solo ruens
Calvinus: aude, stringe ferrum:
Pœna comes minuet furorem.
In sacra Reges surgite praelia:
Iniurioso proruat impetu
Sacrae columnam Veritatis
Hæresis impietasque Victrix?
Frustrâ minatur sub duce transfugâ
Cædem & ruinam exercitus insolens:
Ite, ite; pugnacemque in hostem
Auspicius capite arma Diuis.
Cælo obstrepentes sponte ruunt suâ.
Contra tonantem Centimanus Gyges,
Cælumque conuellens Typhæus,
Terrigenaque steterê Fratres.
Sed quid superbus profuit impetus?
Vno scelestos fulmine perculit:
Iam Pelium frondosum opaco
Pœnitet imposuisse Olympo.*

Lentè in nocentes vindice dexterâ
 Trisulcâ torquet tela Diespiter:
 Si pergis irritare, iustos
 Criminibus geminabit ictus.
 Hæc Strada sacris vocibus intonat:
 His incitatus Palmius Italas
 Perstringit Alpes : te Canisî
 Mosa suis stupuit sub antris,
 Rhœnusque turpi sanguine turbidus:
 Hunnus docentem Barbarus horruit,
 Et fautor errorum Batauus:
 At melior coluit Sicamber.
 Non tela vibrat, non rutilo caput
 Includit auro; non adamantino
 Thorace loricâve tectus,
 Non clypeo, ruit armâ contra:
 Sed bellicoso pectore prodigus
 Pulchri cruoris spiritus emicat:
 Hoc erubescendos coërcet
 Militis & populi furores.
 Hoc vnus iras sustinet hostium,
 Et pertinacem pugnat in hæresin.
 In vulnus assurrexit ensis?
 Voce manum retinet minacem.
 Talis per Udam (credite vatibus)
 Porrectus herbam, quâ tenerum atterens
 Gramen citatus lambit Hebrus,
 Flumine nil metuente sisti,
 Canebat Orpheus Eurydicen pius:
 Motusque cantu est illacrymabilis
 Orci tyrannus, quin & ipsis
 Cum furiis gemuere manes.
 Tunc Hebrus urnam pressit, & vuidum
 Caput reflexo sustulit alueo:
 Fleuere cum siluis cupressi, &
 In numerum salière colles.
 Non semper ensis, non furor impius,
 Non missa certo spicula pollice
 Lauru coronantur superbâ:
 Caussa suos numerat triumphos.
 Testis furori cedere nescius
 Edmundus, acris militiæ rudis;
 Sed voce formidatus vnâ,
 Quâ populum domuit superbum.
 Quis ille, Diui, pectoris impetus!
 Seu bella tetrîs flagitiis mouet,
 Seu vocibus mauult acutis
 Hæreticos aperire nexus;

Seu sacra gentes numine percitas
 In bella ducit : non secus horridi
 Martis micantes in cateruas
 Cogit equos tuba rauca cantu.
 Hic nempe linguâ & consilio potens
 Accendit iras : agmina Numini
 Insesta coniurasse cerno
 In scelus & patriæ ruinam.
 Eheu! Sacerdotum & nece virginum
 Captis litatum est : clangite buccinis.
 Si seuit irritata raptis
 Impatiens catulis leæna,
 Ducet choreas, carmina diuidet
 Segnis iuuentus? tinget & ebrium
 Fuso pavimentum Lyæo
 Ad calidas furiosa rixas,
 Tremētis inter vulnēra patriæ
 Arasque Diuūm, proh! miserabili
 Versas ruinâ? fera tantum
 Posteritas scelus expiabit:
 Lentas auorum nil meriti luēt
 Iras nepotes : sistite patriæ
 Cladem, inuerecundumque ferrum
 Calituum prohibite templis.
 Nî culpa nascens ense reciditur,
 Neglecta magnis creuerit auctibus:
 Ludo fatigauisse inertī
 Indecorem, ah! pudeat iuuentam.
 Deo dicatum fundite sanguinem,
 Hinc laurus olim debita vos manet:
 Hinc nomen, æternique honores
 Emerita venient senectæ.
 Dulce & decorum est pro Superis mori,
 Et teste calo viuere: plus nihil
 Optare, nil patrare Virtus
 Ipsa potest. Satis ille vixit
 Qui prima templo victima concidit.
 Vixisse lapsâ qui potuit Fide,
 Arasque Diuorum iacentes
 Stare super, cadit ante mortem.

ALEXIS, IDYLLION.

Corydoni gregis sui calamitates, agrorum sterilitatem, luporum insidias, lucem grassantem deploranti, Galeus omnia ab Alexi filio suo in melius commutanda prædicit.

Allegoricè significatur, populum Christianum hæreticorum insidiis, & perniciosâ lue, oppressum, Societatis ab IGNATIO institutæ, doctrinâ in melius restituendum.

DUm tibi solennes alibi longo ordine pompas
 Purpurei Romæ Proceres per compita ducunt
 Sancte Pater, tuâque Ausonii grauiore Poëtæ
 Plectro facta canunt, nos inferiore Mineruâ
 Non animis (neque enim studiis concedimus illi
 Aut animis, tantum vires maioribus ausis
 Sufficiant) quando non omnia possumus omnes,
 Hoc saltem tenui modulamur arundine carmen.
 Tu modò seu dominam septem cum collibus Urbem
 Terrarum quondam cernis caput, & tua lato
 Tempia Patrum populiq̃ue vides feruere tumultu;
 Seu procul Eoo pulsatas aquore terras,
 Sinarumq̃ue vides fines, & Iaponis aruis
 Christiadum duos pro Religione labores
 Aspicias, & vires cælo certantibus addis;
 Seu vastas silvas Brasiliû, curasq̃ue tuorum
 Sole sub occiduo, & magnorum plena laborum
 Fluminaq̃ue tractusq̃ue maris terrasq̃ue tueris,
 Accipe nascentis, duce te, præconia cætus;
 Præcipue ætatis curam puerilis, agresti
 Expressam, gregis exigui sub imagine, versu
 Pastores ouium, Lycidas seniorq̃ue Galeus,
 Et Corydon, patremq̃ue suum comitatus Alexis,
 Ibant ad primi surgentia lumina solis,
 Ducebantq̃ue pecus stabulis, & carmine mæsto
 Arentes herbas, & siccis gramina campis,
 Suspensasq̃ue diu pluuias, & noxia brumæ
 Frigora, & inmodicos æstiuis mensibus ignes
 Flebant, ah, miseri, & Superos meliora rogabant.
 Hic Lycidas tenues cerâ dum nectit auenæ,
 Exploratq̃ue sonos digitis, aptatq̃ue canendo,
 Incipit imparibus Corydon sua carmina cannis:
 Quid meruistis oues placidum pecus? impius agris
 Dente lupus prædam, cumeris vulpecula clausis
 Inuenit, & magnos pascunt armenta leones:
 Vultur edax pullos, pullos rapit unguibz uncis
 Miluius, accipitri timida sunt præda columbæ.

Quia

*Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
Exusta nimis celi feruoribus herbae
Iam praebent alimenta: altis in montibus humor
Deficit, occulti ledunt in vallibus angues.*

*Quid meruistis oues placidum pecus? inuia fetas
Antra tegunt tigres, siluis aper arduus altis
Errat, inaccessis habitant in rupibus vrsi:
Arboribus volucres, aut summi vertice saxi,
Aut inter dumos secreta cubilia ponunt.*

*Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vobis
Tuta die campis statio est, & ouilia serâ
Nocte lupi vastant, ouium sub vellere tecti.*

*Quid meruistis oues placidum pecus? iccta veneno
Cervae levis fontes, dictamnium saucia telis
Quaerit, & agrestes norunt sua gramina caprae:
Ipsae etiam volucres herbas nouere salubres;
Et sua sunt gruibus, sua sunt medicamina coruis.*

*Quid meruistis oues placidum pecus? at neque vestris
Nota malis medicina; ipsos cum matribus agnos
Dira lues tamen vrget: opem Deus aethere ab alto
Ni ferat, inficient ipsos contagia tauros,
Forſitan & miseros pecudum post fata magistros.*

*Plura parabat: at in medio sermone Galeſus
Os oculosque Deo plenus, quo saepe doceri
Olim venturos rerum & praedicere casus
Sueuerat inspirante senex: Quae me ad mala rursum
Abripis, ah, quenam hic iterum discrimina cerno?
Ecce venit, venit extremâ metuendus ab Arcto,
(O pueri seruate gregem) venit anguis ab Arcto
Ignem oculis, ignem patulo de gutture spirans.
Tuque prior cape tela manu, te poſcit, Alexi,
Iste labor. simul haec, puerum simul accipit Vlnis,
Imponitque sinu lacrymans, atque oscula figit.
Fortunate puer, ergo tibi fata dederunt
Praecipue talem terris auertere pestem?*

*Dicite, io, latum, Pastores, dicite carmen.
Ille quidem spumis, & nigri tabe veneni,
Hercynios propter saltus, & flumina Rheni,
Inficient pecus infelix, & pascua leta
Pannoniae, & septem labentem cornibus Istrum,
Atque Ararim, Rhodanumque, & turbida stagna Lemani.
Sed tu perge ferire puer, & mittere tela
Aduersum, & calamos (calamis ea bella gerentur)
Stringe manu: nec tu fumantia sulphure fædo
Ora, nec exserta metuas tria spicula linguae.
Tantum aude: sperata manum fortuna sequetur.
Dicite, io, latum, Pastores, dicite carmen.*

Tunc tibi cura sit in geminas discernere partes
Prima gregem, & medicas affer languentibus herbas,
Pestis & ulterius ne serpat dira, caueto.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Nec tibi turpe puta, sero iam vespere siluis
Errantem, & latè per deuia rura vagantem,
Ad stabula & caulas ouium, & præsepia nota,
Aut humeris agnum, aut manibus gestare capellam.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Quas tu deinde, puer, segetes, quàm densa videbis
Gramina, & in latis pecudum quot millia campis!
Quas si quis numerare velit, prius æthere puro
Noctibus hybernis rutilent quot sidera, dicat,
Quot folia in siluis, tumido quot in aquore fluctus,
Littore quot conchæ, quot sint in amore dolores.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Tunc tibi deuoti comites, tua per mare magnum
Auspicia & freta per ventis agitata secuti,
Incultos & adhuc illæsos vomere campos
Incipient curuo paulatim scindere aratro,
Atque vagum cogent stabulis pecus; & tua plena,
Orbe procul nostro, complebunt horrea messes.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Mox etiam steriles agris euellere truncos
Cura sit; inque locum meliores insere plantas.
Nulla tibi æstatem foliis, & frigore solo
Defendat, vacuoque arbor se vertice tollat.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Si qua tamen campis sterilis sese extulit arbor
Fronde virens densa, latoque vberima succo,
Non ea continuò durâ refecanda bipenni;
Sed cape fecundâ stirpem de matre recisam,
Atque impone oculos, aut fissis insere ramis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Sic florere pyris ornos, sic crescere sagis
Castaneas, sterili platano sic mitia poma:
Quin etiam sæpè & trunco consurgere eodem
Prunos, & cerasos, lapidosaque corna videbis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Nec tibi sollicito mentem coquat anxia cura,
Quæ quibus inferere, atque oculis committere fas sit
Germina; namque tuos calo Deus ipse labores
Prouehet, & cæptis aderit fortuna secundis.

Dicite, io, letum, Pastores, dicite carmen.
Sed neque cùm celsâ cali statione receptus
Desuper altus humum, & penitus penitusque iacentes
Sub pedibus terras cernes, simul omnia rerum

Tantarum accipient finem primordia: seri
 Nascentur, tua qui subeant in fata, nepotes,
 Et pascant pecus, & calamis pugnare laborent,
 Si qua subinde gregi minitetur vulnera serpens,
 Et calamis tua facta canant: & fors mea quisquam
 Ex illis, tibi quæ cecini puer auree dicet
 Carmina, & in teneræ describet cortice fagi.
 Cum tua vicinis post læta exordia lustris
 Olim, hæud immemores, celebrabunt festa coloni,
 VRBANO rerum Domino; quo Præsides, terris
 Aureæ succedent proscripto secula ferro:

LOIOLA, IDYLLION.

De frequenti vſu Confessionis & Eucharistiæ (quæ
 singularia sunt remedia nequitiae & infirmita-
 tis humanæ) ab Ignatio & Societate IESV re-
 uocato.

Ignauâ pastor recubans Anorectus in Umbrâ
 Carpebat somnos; & iuxta languidus Ocnos
 Cum domino seruare relictas immemor agnas,
 Delicia domini canis, & benè pasta iuuenca,
 Securus longâ proflabant nocte soporem,
 Vix tandem clari vigiles ad lumina solis.
 Tandem aruis affusa dies, quæ damna pararit
 Nox inimica, gregemque lupus nocturnus oberrans,
 Ostendit. tum verò animo indignatus amaro,
 Et serò iam multa querens, Anorectus Erastum
 Conuenit, & verbis sortem accusantibus inquit:
 Infortunati nimium sua quos bona torquent
 Pastores. quandoque gregem seruantibus astris,
 Securis facilem licuit captare soporem,
 Et sua compositâ modulari gaudia cannâ.
 Sed quondam hæc. placidum iratus Deus abstulit æuum:
 Sidera sunt aduersa. lupus prædator ouili
 Insidians, quoties vesana laceffit edendi
 Indomitum rabies, spargit laniatque trahitque
 Attonito mutum pecus, exanimumque timore.
 Ipse inhians prædæ siluâ se condit opacâ,
 Insidiasque seruens, vicino rupis ab antro
 Irruit, & victor nemus & sua lustra reuifit,
 Visceraque immani lacerans trepidantia rictu
 Incumbit super, & gustato sanguine gaudet.
 Quæ potuere lupi rabidos vitare furores,
 Illas pestis ones campo rapit. improba circum

Errantur

Errantum latè pecudum contagia serpunt:
 Nempe Venena placent aliis, quæ fortè per herbam
 Sparsa legunt, magni caca argumenta doloris;
 At reliquis tetrâ exesum rubigine corpus
 Debilitat scabies, & putria membra resoluit.
 Hinc caprea, vituliq̃ue petulci, armenta q̃ue tota,
 Nescio quo tristes animos correpta furore
 Transiliunt sua septa, piosq̃ue audire recusant
 Ductorum monitus; dum rupibus omnibus errant,
 Præcipientesq̃ue ruunt uno impete per conualles.
 Quid sequeris, quid stulte fugis, sauosq̃ue luporum
 Grex meus incurris dentes, custode relicto?
 Vix paucas ego nunc deserto in littore ducam
 Tristis oves: alias morbi furor abstulit omnes.
 Audiit, & gemuit; atque hæc respondit Erastus:
 Infelix Anorecte, quid o suspiria fundis
 Nequidquam, & miseri quæris solatia luctus,
 Dum caua vix tenui spumant mulctralia lacte,
 Otiaq̃ue indulgens captat manus? adde laborem,
 Manè vigil primo pecus inspicere: fallor, an vncâ
 Forfice læsa cutis pastorem accusat auarum?
 Nempe sat esse putas pretiosam vellere lanam,
 Et pauidos spoliare greges, & viuere raptò?
 Sapè eadem pecori exitio pecorisq̃ue magistro
 Res fuit, & similes tenuerunt viscera morbi.
 Inspice sollicitus, tacitè ne pustula serpens
 Pestiferum tegat occulto sub vulnere virus.
 Huc ferrum medicasq̃ue manus; penitusq̃ue latentem
 Impiger vlceribus saniem exprime, ne qua supersit
 Ipsa etiam lentè insinuans se pestis ad ossa.
 Dissimulata lues crescit: scrutare latentes
 Ergo mali causas, iterumq̃ue iterumq̃ue reclude.
 Sapè sub integrâ pestis latet abdita pelle.
 Hoc quoque præcipiens te nunc, Anorecte, monebo,
 Dirus vbi optatâ pecori latet anguis in herbâ,
 Hinc longè fugere: hic aconita salubribus herbis
 Admiscet nocitura gregi, & contagia spargit.
 Nec tu pro cytiso, tenerâ pro graminis herbâ,
 Et spinis paliuri & acutâ carice pasce
 Ieiunum pecus; aut inter vepreta relinque,
 Hic vbi siluestres tantùm sint pabula dumi.
 Prima tibi sit cura ouium, natasq̃ue benigno
 Ne pudeat te ferre sinu, dum firmior atas
 Ire suis teneros doceat cum matribus agnos.
 Errantes etiam iactâ compescere glebâ
 Iuuerit, & notâ languentes cogere voce
 Quò lubet, ignotam ne grex per iniqua sequatur

Tesqua viam, trucibusque lupis rapiendus aberret.
 Hæc omnes te cura dies noctesque moretur:
 Hoc age. Sic quondam Hesperius celeberrimus oris
 Pastores Tolola suos persæpè monebat,
 Omnium amans Tolola, misertus ouilia passim
 Infiliente lupo & variis occumbere morbis,
 Dum nemo medicas adhibet languentibus artes;
 Dum nemo scabiem, nemo mala vulnera curat;
 Nemo fontis aquas, nemo cerealia præbet
 Pabula, queis Pastor verbis solennibus utens
 Præsentem facit esse Deum. Quis Numinis illud
 Negligat officium? quis oves (quas pascere non iam
 Lacte, sed expresso magnus vult sanguine Pastor,
 Ille Patris Virtus & Filius) omnium egentes
 Ire sinat; neque prima malis medicamina curet?
 Hæc magnus didicit monitis celestibus olim,
 Hæc docuit natos Tolola, gregumque ministros:
 Hæc nati docuere, & qui nascentur ab illis.
 Hæc Tololæi quondam per sera docebunt
 Sacula, lustratumque ferent præcepta per orbem.
 Hæc iam rura sonant, & oves, ouiumque magistri,
 Hæc quisquis virtutem oculo non cernit iniquo
 Invidus, euentisque potest gaudere secundis.
 At nisi depositis præsens Tolola fuisses
 Temporibus, nunc extorres; nunc lucis egeni
 Pastores cæcis longè erraremus in umbris,
 Sordida querentes miseri solatia victus,
 Dilectâ procul à patriâ, gregibusque paternis:
 Iussaque consuetos modulari fistula cantus
 Singultanti animâ suspiria mæsta sonaret.
 Iam rediit decus antiquum, iam pingua florent
 Pascua, iam maior teneros vigor incitat agnos;
 Et nuper tonsis succrescunt vellera fetis,
 Et multo distensa tumescunt vbera lacte.
 Pascite, fertilibusque recidite gramina campis
 Grex ouium, & vituli comites, armenta que tota;
 Pascite, plura dies vobis reditura reponet.
 Ista Tololæi præcepta salubria cunctis
 Dum canerent terris, mouère cacumina siluæ,
 Et rupes & saxa, vetusta que robora quercus
 Auditum venère; suisque exiuit ab antris
 Iam mitis leo, iam medium lupo inter ouile,
 Cum pardis ursisque suavi carmine victi,
 Effera que humanos didicerunt pectora mores.
 Audiit hæc patiens referentem Anorectus Erasmus:
 Vnicus ingratis implens latratibus auras
 Obstrepuunt canis; & meditantem plura, coëgit

*Commissos tibi, Daphni, greges assuetaque rura
Visere. Sub noctem prato rediturus Erastus,
Ite mei, posthac felix pecus, ite valentes,
Ite domum, dixit, saturis cum matribus agni:
Vesper adest, aderit mala nox, ad septa redite:
Post iterum campos & pabula leta petemus.
Per noctem interea, dum crastina fulserit Eos,
Mox satianda fames reuocatas ruminet herbas.*

PARNASSVS CHRISTIANVS
S. IGNATII AVSPICIO ADSVRGENS.

ELEGIA I.

Mons sacer est, bifido montis stat vertice lucus,
Sunt quoque qui luco numen inesse putant.
Numen inest, sed quod mendax sibi Gracia finxit,
Atraque Lethæo Nox Ioue feta tulit.
Scilicet Ascræis habitantur culmina Musis,
Et Phæbo niueâ sunt potiora Paro.
In medio fons est: fontem vicina coronat
Laurea; non hedera cultaque myrtus abest.
Vatibus hæc sedes, hic illis carpitur ætas;
Dumque canunt, Musas ad sua plethra vocant.
O quoties aliquis dum tentat pollice chordas,
Tende meam dixit, tende, Thalia, chelyn?
Dumque suos numeris recitat leuioribus ignes,
Est Venus, est Veneris multus in ore puer.
Quis furor imbelles in vota arcessere diuos,
Et dare nequitia libera frena suæ?
Cæli cura sumus, cælo sunt carmina curæ,
Et Deus ingenium Vatibus ipse facit.
Huc ades, ô Pietas; Helicon lustrandus & Ascræ,
Et magno posthac sunt habitanda Deo.
Nec modò nobilium secessus & otia Vatum,
Doctaque quæ ludent carmina, crimen erunt.
Profuit infestos flammis lustrare penates,
Hinc erit & bifido purior aura iugo.
Si tibi fax desit, sanctos Ignatius ignes
Sufficit, ac pulchro pabula digna rogo.
Conficit ille suis Arctoas ignibus hydras,
Ille suo Cypriæ opprimit igne faces.
Quod, precor, euenit? Parnasso incendia lucent,
Asslantur sacrâ culmina tota face.
Lustrantur fontes, luci lustrantur & antra,
Et laurus flammâ ter crepitante sonant.
Nulla Medusæ memoratur fabula lymphæ:
Quæ salit, è CHRISTI vulnere lymphæ salit.

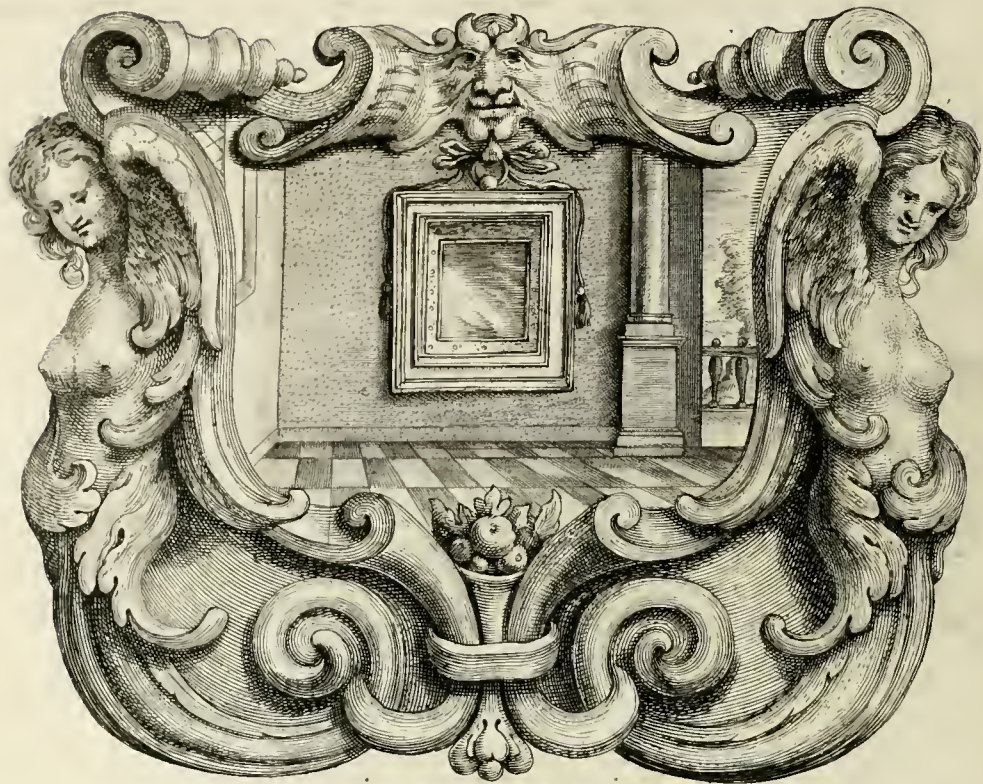
Et quo sueta fuit latè mendacia vatum
 Spargere, Gorgoneum fama requirit equum.
 Altera nunc atas veniet, pudibundaque discet
 Musa verecundo castius ore loqui.
 Cum Phæbo valeant Clio, Cliusque sorores:
 Cum MARIA IESVS Numina vatis erunt.

ELEGIA II.

Vltima felicit veni iam temporis atas
 Aurea, quam roseis aduehit hora rotis.
 Fallimur? ecce tibi cælo delapsa sereno
 Visa fuit claram ducere stella facem.
 Flammarum videas longos clarescere sulcos,
 Donec in aërio fixa stet una polo.
 Omen habe, dixit Pietas; & in omine lucis
 Disce piis nasci candida plectra lyris.
 Dux reget ille modos niue virgine purior Agnus,
 Lilia qui casto carpit odora iugo:
 Quique petrâ saliente sacras sacer elicit undas,
 Castalis unde lauet plectra fidesque chelys.
 Cerne, per alta cauasque procul fugit auia valles
 Lympha volubilibus lapsa relapsa viis.
 Antè perusta siti riguis gaudete fluentis
 Arua, fluet tali diues ab amne Ceres.
 Ast ego, dum fugiunt riui, pede fixus in uno
 Sacra Sionæi culminis arua premo.
 Hic ego tot Diuas numero, tot Numina specto,
 Quot Musas Helicon, & lyra prisca sonat.
 Spesque Fidesque Charisque chorus canit unicus Agnum,
 Ut tribus unus amor, sic tribus unus honos.
 Ars tribus una, tribus labor unicus artis IESVS,
 Quem resonat numeris Diua ter una suis.
 Quin etiam si fortè nouem quis plectra requirat,
 Quot prius Aonidum turba nouena tulit:
 Suspice, sidereo chorus hinc, chorus inde theatro
 Increpat argutis ter tria plectra lyris.
 Omnibus vnus amor, canor omnibus vnus IESVS,
 Omnis in hoc nomen musica ritè cadit.
 Digna Deo Pietas. quid enim nisi cantet IESVM?
 Omnis in hoc uno nomine grata chelys.
 Hic nusquam immundæ Veneri sacra Musa, nec Orco est:
 Carmine in hoc nullus nomen Adonis habet.
 Este procul Cyprides citharæ; vos damna pudoris,
 Molle quibus vulnus, vos procul este faces.
 Nil nisi caelestem canet omnis ephebus amorem:
 Casta decet castos plectra sonare modos.
 Sic iubet Ignatî pietas, ea cura iuuentæ
 Consulit: hisce choris ipse choragus erit.

Olim tres
 tantum Mu-
 sæ Varroni.

Societatis operarij.

Omnibus omnia.

O Valiter in speculo facies, motusque relucet,
 Aduersasque refert laevis imago notas;
 Haud aliter formas hominum se vertit in omnes,
 Omnibus ut solers omnia fiat amor:
 Castus amor, castis quem mentibus indit IESVS,
 Ignatî sacro quæ prius igne calent:
 Omnia diuersæ capit hic simulacra figura,
 Omnia compositis reddit imaginibus.
 Nec tamen in similes trahit assentatio mores:
 Nec studet occultis ille nocere dolis.
 Fallere nescit amor, numquam sibi diffidet ipse,
 Ingenio similis sit licet usque tuo.
 Assumet tecum, tecum sua gaudia ponet,
 Cum puero ludet, cum sene tristis erit.
 Institor extremis merces accersis ab Indis?
 Impiger ignoto littore quæret opes.
 Si victor redeas, letos canet ille triumphos:
 Tecum per terras, per mare, bella geret.
 Desertas etiam siluas montesque pererrat
 Fidus amor, tamquam barbarus ingenio.
 Nempe ut possit amor similes sibi reddere cunctos,
 Dissimilis toties redditur ipse sibi.

Socie-

Societatis est agere & pati fortia.

In vtrumque paratus.

STat promptus aras victima tingere
 Cruore taurus, promptus & aspera
 Sudare sub iugo, & malignam
 Vertere humum sterilemque glebam.
 O queis paternus feruet adhuc cruor,
 Et prisca virtus, magnanimum genus,
 Propago Loiola, ite, quâ vos
 Facta trahunt generosa Patrum.
 Pulchrum labori iungere sanguinem,
 Et strenuorum more Quiritium
 Patrare magna, perpetique,
 Numinis arbitrio paratos.
 Vtrumque poscit gloria nominis
 Vtroque parti: nec benè scribitur
 Honoris heres, quem Parentum
 Facta piget cumulare factis.
 Invieta virtus nititur arduo
 Ad alta cliuo: pergite posteri
 Sudoris imbre sanguinisque
 Irriguum satiare campum.
 Fusus labores nobilitat cruor:
 Vtroque gaudens Christiadum seges
 Laurusque palmarumque messëm
 Grata suis referet colonis.

Societatis functiones.

Causas mille salutis habet.

Est aliquid certas morbi cognoscere causas,
 Et medicas illis applicuisse manus.
 At non sola graues conuellunt corpora morbi;
 Innumeris etiam mens iacet agra malis.
 Adde quòd (afflictis quæ sunt solatia membris)
 Nulla sit occultum quæ leuet herba malum.
 Docta licet veniat comitata Machaone turba,
 Tuque adsis medicæ Phæbe repertor opis:
 Ars tua nil profit, vis est medicamine maior,
 Non habet hîc succus, non habet herba locum.
 Vna salus sacras venit exoptata per artes,
 Quas verus medicæ tradidit auctor opis.
 Sciunt, & hunc usum docuit Loiola medendi,
 Postque tot Hippocrates non leue nomen habet:
 Seu tumefacta graui turgescant ilia fastu,
 Seu tibi dirus opum viscera rumpat hydrops,
 Turgida seu tristi tibi bilis inæstuet irâ,
 Siue Dionæus serpat in ossa calor,
 Mille agitent morbi, mille vlcera, mille dolores;
 Illa domus causas mille salutis habet.

Societas in proximorum solatium gratis se effundit.

Omnes sitientes venite ad aquas, venite, emite absque argento, & absque vllâ commutatione. *Isaia 55.*

Prodiga res amor est : gratis sua munera fundit;
 Impenditque sacras quas malè condit opes.
 Sponte suâ vitreis sic profluit unda scatebris:
 Ite, redundantes promite fontis aquas.
 Ille fluit, multisque vias secat undique riuis:
 Quaque fluit, circum latior herba viret.
 Ite quibus siccas vrit sitis aspera fauces,
 Prodigus ille suas sponte ministrat aquas.
 Nequidquam argentum, mutandaque pignora fertis;
 Munus erit, fontis munere velle frui.
 Cessatis? facilem, quisquis cupis, excipe lympham;
 Arentemque leua, dum potes, amne sitim.
 Ipse sibi diues, communes semper in usus
 Curret : neglectas nec malè perdet opes.
 Quin hominum extremos Iapones, Brasilosque rigare
 Perget, & ignoto limite quæret iter.
 Quas non in terras Socij penetraſtis IESV?
 Quæ loca, quæ Vestri est indiga roris humus?
 Qui sapis, oblatam medico bibe fonte salutem:
 Et dic : Æternum sic tibi lymphæ fluat.

Vita actiua contemplatiuam iuuat.

הירידה עזרת למעלה

אל תעמיד בפרומים רגליך
 גם לא תשים בתחתיות פעמך
 הן משני מקלשים המאוננים
 זה יורד ארצה זה עלה לשמים
 בן גם אם תכניע פלס לבקך
 הרימות משקלת תאונה
 לך צפונה לך ימה משמי קדם
 אחר געלית שוורת טרם

Descensus iuuat ascensum.

*Immensi, è terris, peragranda est machina celi:
 Grator è turpi magnus Olympus humo.
 Ecce petunt imam labentia pondera terram:
 Atque alia attollunt pondere pressa suo.
 Sic meliùs depressa graui mens pondere surgit:
 Donec in optato fine quiescat amor.
 Perge per extremas gentes; maria omnia tenta:
 Ipse suo tollet pondere ad astra labor.*

Exercitia S.P. Ignatij spirituali otio vires acuunt.

Operosa quies.

Non nihil est quod ago, quamvis nihil esse videtur:
 Ut reparem vires, otia fessus amo.

Otia membra leuant duro permixta labori:

Alternâ gaudent cura quiesque vice.

Ipsa suas vires reparat natura quotannis,

Et sapere exemplo nos iubet illa suo.

Sed tamen ut durum est, aeternum ferre laborem;

Sic procul à nobis desidiôsa quies.

Otia nos operosa iuuant, magnoque labore

Nescio quid maius continet illa quies.

Scilicet aut ferras acuo, aut malè firma repono

Fulcra, suæ rursus subiicienda trabi.

Ergo interrupto dum capto labore quietem,

Dum reparo vires, fit labor ipsa quies.

Sic Ignatiadum mens delectata recessu

Dum sibi, dum Superis tota, Deoque vacat,

Otia que tractat, grauiora negotia crede:

Hoc vacat illa minùs, quò magis illa vacat.

Nunc limat Meditans obtusæ mentis acumen,

Nunc sedet, & vires comparat inde nouas.

Nunc fruitur Superis, totoque hîc pectore Numen

Concipit, atque operi par redit inde nouo.

O vtinam sic sapè vacem, sic sapè quiescam!

Vtilior longo est ista labore quies.

M m m

Exer-

Exercitiorum spiritualium solitudo feruorem auget.

Clausus magis æstuat.

DUm licet, à turbâ strepituque foroque recede,
 Augendi curam quisquis amoris habes.
 Latius ages, cùm solus ages, optataque Sponsi
 Ante oculos facies sideris instar erit.
 Exsilies, cupidisque vlnis tua gaudia stringes,
 Grataque percussi vulnera cordis ales.
 Illius ex oculis flagrantibus igne, repente
 In tua diuinus pectora tendet amor.
 Tunc disces, quantum congressus possit amantis,
 Quid valeant tacito mutua verba sono.
 Seu te spectabit, seu quid tibi dixerit, vret;
 Verbaque quæ fundet singula, vulnus erunt.
 Tum flammæ impatiens, tunicâque à pectore raptâ,
 Vror, io, dices, lux mea conde facem.
 Quin potius magis vre: iuuat, mea vita, quod vror:
 En patet in flammis mens mihi tota tuas.
 Si iuuat hoc, simul ac fuerit tibi mente receptus,
 Hanc facito vt claudas, fortiùs vret amor.
 Quæ benè clausa manet, magis ac magis æstuat vnda:
 Si patet, in fumos protinus humor abit.
 Et tua flamma suas agitât quibus euolet alas;
 Si qua patet mundi rimula, diffugiet.

Hac monstrat eundum.

IN varias dissecta vias se semita pandit,
Et longis circum flexibus errat iter:
Cumque tibi dubius centum diuortia trames
Præbeat, è centum est una tenenda via.
Si semel incerto per devia calle feraris,
Certa tuum cingent mille pericla caput.
Hæc urfis infessa, feros tegit illa leones,
Hic fallit cæcos subdola fossa pedes.
Ad caput illa redit crebro perplexa recursu,
Ista viatorum silua cruore madet.
O! quis in hoc ductor discrimine fila ministret,
Aut Ariadnæo stamine signet iter?
Nocte Pharos inter Mareotica saxa regebat
Lumine depressas officiosa rates.
Isacidas fluctus inter ducebat Erythræ
Designans facilem præuia flamma fugam.
Parce queri: tibi iam positus Ignatius armis
Cælesti rutilam prætulit igne facem.
Paruus mole liber, sed rerum pondere magnus;
Non dubiâ cupidum ducet ad astra via.
Ne violis, ne crede rosis: hac monstrat eundum,
Sævit ubi in teneros plurima spina pedes.
Hoc duce nec Pharios ignes, nec fila requires:
Certior hic Cressò stamine ductor erit.

Quies Exercitiorum spiritualium iuuat
ad sui cognitionem.

Virgil.
Eclog. II.

— Nuper me in littore vidi
Cum placidum ventis staret mare.

Theocr.
είδ. 6.

Ἡ γὰρ πρὸν ἐς πόντον ἐς ἐβλεπον ἡς δὲ γαλάνα.

Ὅτ' αἰνησαίμην, ἔτ' ἐν λόγῳ αἰδέσθαι πηδύλῳ,
Οἰδόμεναι τὰς πάντων ἀσθενόμων καὶ νόσας·
Οὐδ' εἰ Ἀριστέλους μὲν ἔχοι σοφίην τε νόον τε,
Παίονα καὶ νικᾶν, φάρμακα πάντα ἰδῶν·
Οὐδ' εἰ κόσμον ἀριθμῆσαι ἔπεισά γε γαίης,
Καὶ μετρίν δύναιται ἡδ' ἀμέτρον τὰ μέτρα·
Οὐδ' εἰ πᾶσαν ἔχοι σοφίην, πλὴν γινῶναι ἑαυτόν.
Εἰς ἄκρον σοφίης ἔδωκεν ἀνὴρ ἦεντο,
Ὅστις δὴ τίς δ' ἔστι, τίς ἔσται, τίς ἡγρέτ', οἶδε.
Καὶ γὰρ ἀριθμῆσαι γαῖαν ἀπειρεσίην
Τί χερίσμει, σαυτὸν μετρίν ἀγνώσκει ἔοπι,
Σαυτὸν ἀριθμῆσον περὶ τὸν, ἔπειθ' ἔτετρα.
Χθονὶ ὅσα πάντα φέρεται γινῶναι τί χρήσιμόν ἐστι
Φάρμακα, νόσον ἔχον εἰ δοκέεις ἀνθρώπου;
Πολλὰ μάτην λέξεις περὶ ἀνδρείας τε φόβου τε,
Σαυτὰ, δειλὸν ἔων, εἰ δοκέεις ἀγαθός.
Ἀλλ' ἄγε τί μιν σαυτὴ πιδάσκει γινῶναι ἐρήμους
Εὐχῆς ἡσυχίῃ παῦε φρενῶν τετραχάς.
Καὶ τότε, ἐν δὲ γαλάνα οἶον βλέπει ἔδωκε ἑαυτόν,
Ὡς σάφα σε γνώσκει, σου περὶ τέλει ἀγνοίαν
Μεμφάμεναι, δόξεις τ' ἄλλος σοι ἔμμελ' ἀνὴρ
Ἦν νόμισας, καὶ ἐρεῖς, μηδὲν ὄμμιον ἔχειν.

In

In secessu Exercitiorum spirituales opes inveniuntur.

Sine teste beatior.

E St mihi, sitque precor, non grandi mole libellus,
 Unus amor domini delictumque sui.
 Ne tamen ex nostro pretium pensetur amore,
 Omnis amor libri est utilitate minor.
 Ille animum multis neglectum exercet, & inde
 Congrua quas tradit nomina rebus habet.
 Illius auctorem qui te, Loliola, recenset,
 Fallitur: è calo, quò docet ire, venit.
 Diva Parens, toties non frustra visa clienti,
 Materiam libro præbuit, ipse manum.
 Si tibi, quæ debet, puræ sine crimine vitæ
 Cura foret, toties nemo legendus erat.
 Errasti? reget ille gradum, caloquæ reducet,
 Et cali, amissas crimine, reddet opes.
 Non tamen in turbâ, ne forsan nescius erres,
 At solo patitur Numine teste legi.
 Crede mihi, fies sine teste beatior illo,
 Plurimaquæ, in turbâ non tibi danda, feres..
 Hic Deus, ipse Deus tibi se præbebit, & ultrò
 Omnia, quæ poscis, sed sine teste, dabit.
 Sic quicumque petit quod humus celauerat aurum,
 Inuentum, nullo teste vidente, fodit.
 Solicitos semper dat conscia turba timores:
 Solus habe, tutò si quid habere voles.

M m m 3

Exomo-

Exomologesis.

Fert lingua medelam.

E Heu quàm diro lacerum mihi vulnere corpus!
 Panè ossa tetro nuda spectantur sinu.
 Nec dolor est, nec plaga recens; multosque per annos
 Obducta putrem contegit saniem cutis:
 Illa etiam fœdâ miserum prurigine vexat
 Densâ intumescens parte ab omni pustulâ.
 Destituit me vox, æquataque vulnura membris
 Ad ipsa panè fata languentem trahunt.
 Quid queror? ah! nulli cruciant mea membra dolores,
 Nec purulentum contegit vulnus cutis:
 Vulnus habet mens sola; nec vlla est cura medela,
 Nec ægra medicas patitur adhiberi manus.
 Ipsa mihi grauius medicina dolore timetur:
 Tam dulcis ægram plagam mentem conficit.
 Ah miser! ah nescis! non te manus aspera tanget:
 Tibi sola ferre lingua medicinam potest.
 Pande animi labe; mox mystica verba salutem,
 Et sana culpas monita plangenti dabunt.
 Vulneribus non sola canum fert lingua medelam:
 Loiola in huius muneris partem venit.

Communi-

Communio generalis.

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus,
Threiciâ fretus citharâ fidibusque canoris,

Virgil.
6. Æneid.

Cithara I E S V Eucharistia. *Anagr.*

SI potuit Orpheus coniugis manes piæ
Renocare mersos inferis,
Digito loquaci Thracias pulsans fides,
Gratoque fretus carmine,
Cum rector Orci, & dira Furiarum agmina
Cessere victa cantibus;
Cur cithara I E S V numen humanis malis
Nequeat benignum flectere?
Illi tetendit artifex nervos amor,
Clavisque constrictâ fide
Crucis potenti carmen insonuit chely,
Quo scissa rupium iuga,
Quo vindicantis cecidit ira Numinis,
Et legis æternæ rigor;
Quo iussa pandi mœsta tenebrarum domus
Manes remisit inferis.
Nunc cithara I E S V nequeat Eucharistia
Laxare pœnas debitas?
Et expiandos flammeo manes specu
Diuum aggregare cœtibus?
Lytrum illa pendit, cum Deum dat in cibum,
Tantiq̃ue pretium sanguinis.

Soda-

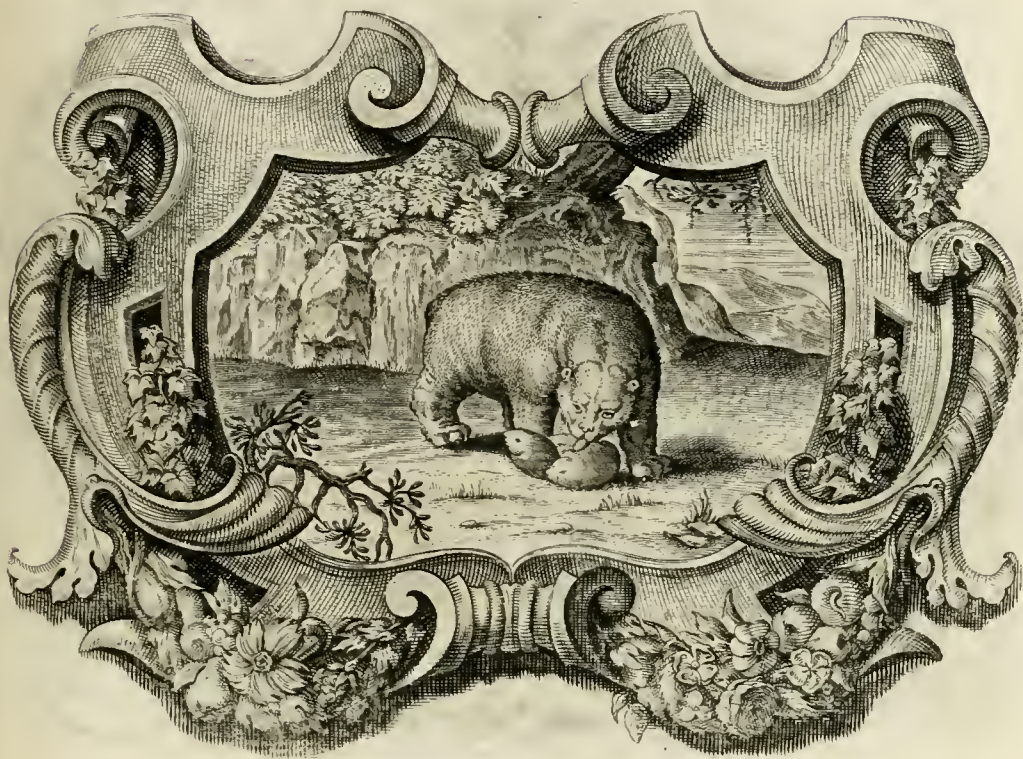
Sodalitas B. Virginis.

Hac iter ad Superos.

Nox erat, & flammis vincebant sidera noctem,
 Inque meis oculis totus Olympus erat.
 Hei mihi! dicebam, quantum nos inter inane est!
 Ad vos è terris quis mihi monstret iter?
 Nec tenui lacrymas: lacrymis via libera facta est,
 Quòd nullo scirem teste madere genas.
 Iamque refulgebat stellarum lacteus ordo,
 Illa tot à flammis semita nota suis.
 Illa olim Vanis toties cantata Poëtis,
 Credita ad ætherei ducere tecta Iouis.
 Hanc ego suspiciens, salve, ô pulcherrima, dixi;
 Te mihi quam quero, quis neget esse viam?
 Esse viam, formosa suos quâ Mater alumnos
 Æterni faciat tecta subire Dei?
 Hac certè ad Superos iter est: dumque vbera Nato
 Præbuit, effuso lacte notata via est.
 Ah! quis adhuc patriis temerarius erret ab astris,
 Lactea virgineo si patet igne via?
 Hac ne te lasset, potabere lacte, viator;
 Ne quâ te fallat, lumine nota suo est.

Concionatorum munus.

Vos mentes fingite linguâ.

Qualis informem genitrix refingens
 Quem prius luci dedit *ursa* partum,
 Ore confusos faciliq̃ue linguâ

Digerit artus:

Talis, informi malè nata partu
 Pignora agresti nemorum recessu
 Præco diuinus renouata linguæ

Munere format.

Cernis? en cultu rediere mores:

Efferos turbæ posuère ritus:

Pulchra virtutis facies renidet,

Vindice linguâ.

Hæc potest, calo miserante, apertos

Reddere absterfis oculos tenebris:

Hæc sacræ lucis iubar æuiternum

Pandere menti.

Pergite ô vastum, Socij, per orbem,

Et rudēs doctâ recreate linguâ:

Pergite æterno similem Parenti

Fingere prolem.

Societas doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit.

*Enn. apud
Cic. lib. 1.
de Offic.*

Quasi lumen de suo lumine accendat, facit, vt nihilo
minùs ipsi luceat, cùm alteri accenderit.

FErte faces, flagrat Ignatius, diffundite lucem,
Sive per Eòos, sive per Hesperios.
Vos ô, vos Socij, cælo quibus auspice, magni
Ardere Ignatij plenius igne datum,
Vos agite: errorum mortisque oppressa tenebris
Lustratur vestro qualibet igne plaga.
Sed geminam præferte facem; fax altera Virtus,
Altera doctrinæ sit pia suada tue.
Felices populi, vestro de lumine lumen
Accensum quoties sub sua tecta ferent.
Non Ægyptia nox illis calumque diemque,
Et sibi se ex oculis, omniaque eripiet.
Non illos Erebi insidia, mundusque, Venusque,
Ipsaque cum Styge mors, in scelus omne trahet.
Aurea lux cecas trahet ad cælestia mentes,
Et certum ad Superos lumine pandet iter.
At vos Loiola soboles diffundite lumen:
Qui rapiet, vobis hic nihil eripiet.
Nam neque fax raptæ patitur dispendia flammæ,
Mille licet sumant hinc alimenta faces:
Nec vobis sparsa decrescet gloria lucis,
Igne licet vestro flagret vterque polus.

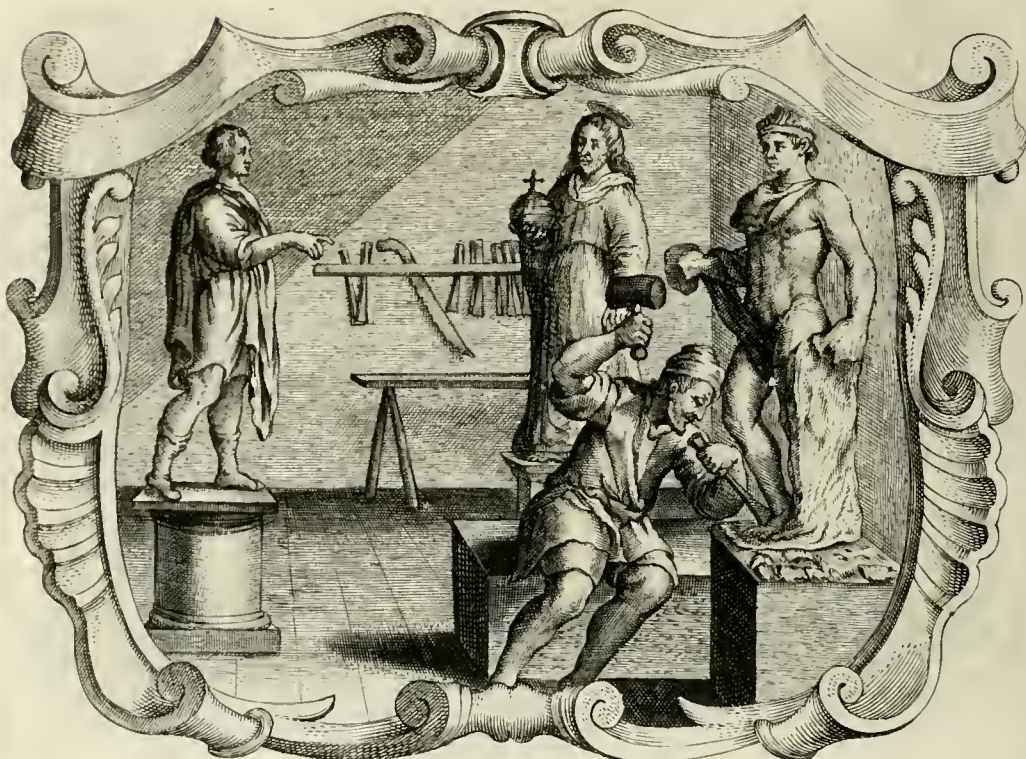
Institutio Barbarorum.

Hi feros cultus hominum recentum
Voce formabunt. *Horat. lib. I. Carm. Od. IO.*

Venustus ille, scitulusque pufio,
Vultu decorus aureo,
Ait fuisse fructus unus arboris
In æsculetis Atticæ,
Illic fuisse montis in cacumine
Vernis comatus frondibus
Inter virentes ilices. & hoc negat
Negare Mercuri manum:
Cui par loquaces iunxit Amphion fides
Eburneæ potens lyra.
His ille post-puellus acceptam refert
Pulchri figuram corporis.
Proin triumphat, seque comparat sibi,
Quem gnava Doctorum manus
Ad sanctiores expoliuit regulas
Cultu reformatum nouo.
Nam quod loquaris, igneamque diuitis
Vim suscitâris ingeni,
Hi quâ palæstræ more, quâ docto cati
Sermone fecerunt suo.

Institutio iuventutis.

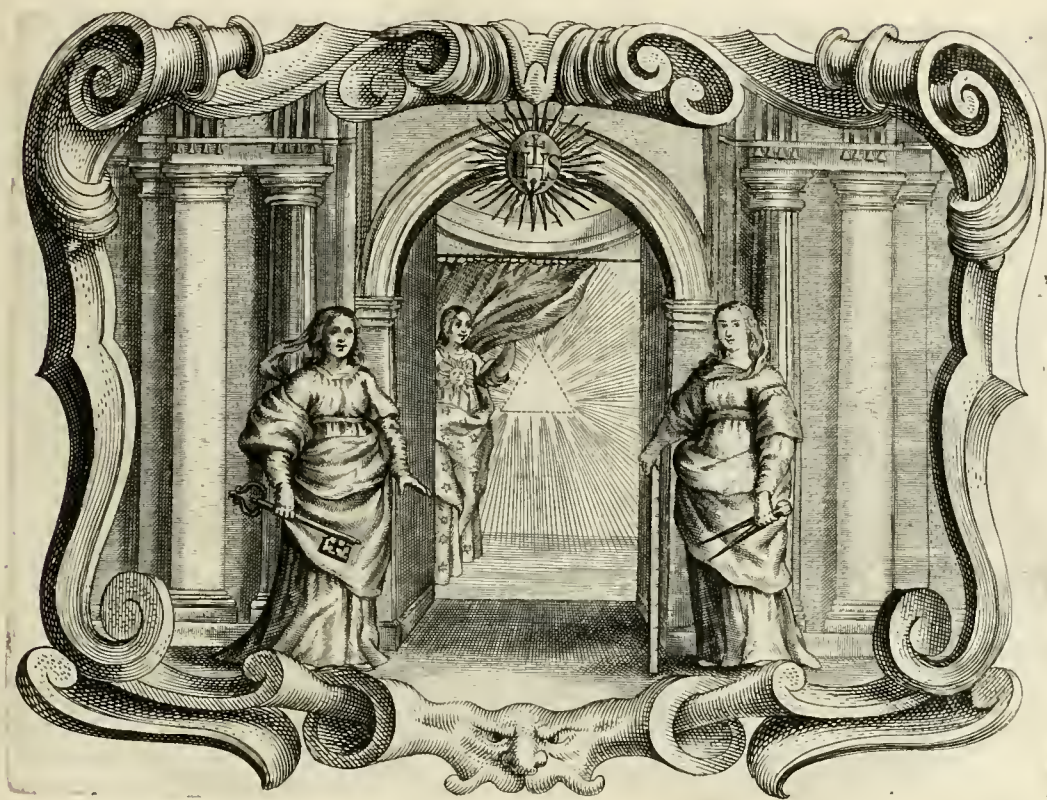

Ἀχρεὶς ἔμορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.

Donec formetur CHRISTVS in vobis. Gal. 4.

Αἴσχαλιζόντων τύπος ἀθεὸς, αἰσυνόοιο
 Κηεὶ Πολυκλείτης κήδεα λυγρὰ δέδωκε.
 Ἡελίοις πολλὰς, καὶ πλείονας ἔχῃ σελήνας,
 Ὑδρῦμα τῆς Κύπριδος γλύψατο Πραξιτέλης;
 Ἐν δὲ θαλάσσειον Νέμεσιν, τὸ γλυφεῖον ἀμέτερος
 Φειδῶν καμάτοις ἔτλαε πλειονάκις;
 Οὐχὶ καὶ Ἀλεξάνδρου τῷ μορφόμῳ οὕτως ὡροῦσαν
 Λύσιππο χαλεπὰς ἐξετέλεσε πόνους;
 Εἶδε γλυφεῖν εἰσὶ βίβιν τε, λέγαν τε, φαός τε,
 Γλύμμασι! τῷ τελέθει ἄνομα ῥαθάρατον.
 Πραξιτέλῳ τέλει ἐδὲν ἔοι ὅππῃ κείνῳ Ἀοιδεῖς
 Οὐδὲ γῆροισι ἴσον σοὶ Πολύκλειτε κλέει.
 Ἀλλ' ἀλαπαδνὰ μόνως δαιδάλματ' αἰνῶς χειρῶν
 Ἀνδρεμέων, καὶ πάντ' ἄπνοα, πάντα κόνις.
 Ὑμεῖς νεόγλυφοι μεγάλα ἔπαροι μὲν ἸΗΣΟΥ,
 Τὰν μορφίζοντων πάντες κλειτότεροι.
 Κῆρυον ἐς κακίαν κῆρυον, καὶ τ' ἔδωκε ἄμορφον
 Σύμμορφον τ' ἀρετῇ γλάπτετε, πᾶσι καλῶ.
 Νεκρόν αὐτὸν κακότητι μὲν ὥς γλυφεῖω
 Μορφῶντες κέλομεν σῆθεσι χερσὶ βίβιν.
 Πλάττετε τεισμάκαρες, καὶ γλάπτετε, ὡς νοσὶ γλύπται,
 Ἐν τοῖσιν κερύβυ θάύματα πλείστα πόνους.
 Οὐ μορφὰς μορφᾶτε βροτῶν, μορφὰς τε δαίμων,
 Ὑμεῖς ἀλλὰ πέλει γλύμμασι χερσὶ βίβιν.

Scholæ altiorum scientiarum.

Diuinæ Palladis ædes.

Scientiarum præses & arbitra,
 Idea recti, candida Veritas,
 Delapsa cælo, Cherubini
 Numquid adest agitata pennis?
 Adest, & ardet sub penetralibus,
 Loiola, vestris degere, commodas
 Hic nacta sedes, quando IESV
 Luce videt radiare postes.
 Videre magnos hic videor Sophos,
 Et plena multo pectora numine,
 Rerumque naturæque fontes
 Ausa adytis penetrare apertis.
 Regina cunctos sed supereminet
 Excelsioris quæ sapientiæ
 Arcana pandit, æuiternam
 Diua Dei speculata lucem.
 Hic illa claris scilicet atria
 Patent alumnis: te duce & auspicio
 In arte non unâ resulget
 Discolor ingenij venustas.
 Fecunda magnis magna parens viris
 Palaestra IESV: victa stupet suos
 Natura fetus, quos vel uno
 Parturiit generosa sæclo.

Institutio puerorum.

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. *Dent. 32.*

PVeri, tenella turba,
 Quibus ardor est amor
 Superum dicare mentem,
 Nitidoque flore morum
 Decorare Ver iuuentæ;
 Auidi gradu citato
 Solitas venite ad ades.
 Rudibus beata Diuum,
 Puerique facta IESV,
 Et amabilis MARIAE,
 Facili explicabit ore
 Docilis magister aui:
 Veluti Tonantis ales
 Super Othryos cacumen
 Tenerum magistra pullum,
 Vacuum secans inane,
 Docet explicare pennas,
 Humiles secuta campos;
 Posito timore, sensim
 Rhodopæve Caucasive
 Super alta terga ducit:
 Radios deinde Phæbi
 Medio flagrantis axe

Oculo nihil tremante,
 Rapidos superque Cauros,
 Pluuios superque rores,
 Propius iubet tueri.
 Quoties iubar Tonantis,
 Quod hic orbis expanse
 Quoties amoris ignes,
 Quibus aestuant amantes,
 Penetrare dat magister?
 Cui sacra tradit ille
 Documenta, nouit altam
 Super astra ferre mentem:
 Solidaque luce plenus,
 Procul à fugacis æui
 Nucibus crepundiisque,
 Nebulisque vanitatis,
 Animum locare celo,
 Solidasque amare laudes.
 Agedum tenella turba
 Pueri, caterua dulcis,
 Memori tenete mente,
 Memori tenete linguâ
 Documenta sanctitatis.

Scholæ Humaniorum litterarum.

Luditque fauis immista iuventus.

N Arcissi lacrymas, fundamina prima fauorum,
 Corticis & lentum querite gluten, apes.
 Sugite materiam mellis violasque rosasque:
 Qui venit hinc, prolis gaudia fructus habet.
 Dicite apes teneræ, quàm dulce est ludere melle,
 Inter nectareos Dædala tecta fauos!
 Quæ tamen hos lusus, quæ dulcia gaudia præbent,
 Matribus hæc tanti mella parasse fuit.
 Vidi ego sic iuvenes curâ gaudere Magistri,
 Quis fuit alterius dulce labore frui.
 Quæque prius cytisi sapientia amarior herbis,
 Visa est Hyblæis dulcior esse fauis.
 Visa nec immeritò: namque & sua mella Camæna,
 Et sua facundi Tullius oris habet.
 Nec frustra circum Thebanas Attica cunas
 Ludit apes, vatem pascere lata suum.
 Ludite, io, iuvenes, distentis ludite cellis,
 Visite Aristæi cerea regna noui.
 Nil opus est paruas lassare volatibus alas:
 Arte fauos apibus condidit ille suis.
 Sed quid ego dulces veneror, quas discitis, artes?
 Artibus his quiddam maius habere licet.
 Prima Deo sacris Virtutis cura Magistris:
 An poterat melior Palladis esse comes?

Scholæ

Ἀφετε τὰ παιδιά ἐρχεσθαι πρὸς με. Λεκ. κεφ. ιή.

ΜΗτέρες ἔλθ' ὑπὸ τῆς περύγων, μὴ ἐέρχετε, σμικρὰ
Πόιμνη, ὅφ' ὧν ἐχυρεθὲς πᾶσά σ' ἐπεσι λαθεῖν.
Περόδεσμι· ἰδὲ πᾶσά, σε μὲν αἰ' θάλλωσι κρυβεῖσαν,
Εὐρέϊα δ' ἐπὶ λῶν σφᾶς ἀναπλᾶσι πύχες.
Περισκαλέει σε πτεροῖς καὶ φωνῇ, καὶ, τὸ βᾶδισμα
Σποδύεσσι βραδέως, σῆδος ὑπὲρ καλέει.
Ὡς δ' ἐγὼ κηδέων τε, πόδων τε, ἔ'π' κεν ἔλκω
Ὅμματα μὲν τ' ἔπνευ, καὶ δ' ἐπ' ἐρῶς σόματα!
Καὶ ὁ ἔρως τε, φόβος τε τὸ τέλει γῆρα, φιλοῖ τε,
Ζῆ δ' ἔδεν ἀμνήμων εἴνεκα τῆς ἰδίας.
Καὶ δ' εἴεν ἄλλοι' ἄλλοιον καὶ σπέρμα νεοσοῖ,
Γ' ὅπως ὅμως μήτηρ πᾶσιν ἔρῳσι πθεῖ.
Πᾶσι πθεῖ τ', ἀγεταί τε, δι' ἧς τ' ἀναλώματα σιτεῖ,
Καὶ ἄλλος εἰν ἀγέλη ἔστα μάκαρα δοκεῖ.
Τῇ δ' ὁμοῖον σὸν ἔρῳ, Θεὸς τέκος, ἀξίόοστος,
Σωτὴρ ἀνθρώποις ἐπ' ὅπου ἦλθες ἔμην,
Ὡς Σολύμνη, φωνᾶν, καθάπερ τις ἀλευτορὶς αὐτῆς
Παῦ ὑπὸ περύγων ὧν ἀγαρῶσα ξέφει,
Ποσάκις ἤθελον αὐτὴν σέ τε, καὶ τὰ σὰ τέκνα, Θεοῦ
Τέκνα, πτεροῖν ὑπέμην καὶ καλυβῆμην ἐμῇ;
Ὡς φάτο, καὶ κλαῖεν. Σὺ δ' ἀθώη σπεῖρα, ἔ'πω
Τῆς τ' εἰδῆς βλάβης, τῆς τ' ἀπάνυδρε δόλων,
Παιδιά τυτθὰ τε, θλαμμενὴν τὰ τε πλήθεα, αὐτὰ
Ὡς ὁ Θεὸς γλώσσης οἱ δρέπ' αἶνον ἄπο,
Δότε κακὸν τύπον ἐς πατέρας· τί γὰρ ὄφλετε; ταύτας
Υἱοὶ ἐς κεφαλῇ χεῖρας ὑπεκλάβετε.

Ταῦθ',

Ταῦθ', ὅσις με φιλεῖς, πρὸς ἐμὴν ἔλθεῖν αἶψα
 Ζῶντα, θανόντ' ἔπ' φροντίδα γ' ἐσώμηναι.
 Καὶ γὰρ ἔγωγ' εὐχόμενος μετ' ἀνδρῶν ἔρχομαι, αἰδώς
 Τάττω, ἐμὴν τέστις δωσωμένοισι διδάχῃ.
 Τὴν Λοῖωλα τὸ μου ἐπ' αἶμα κτ' ἔνομαι λέξαι.
 Τοῖς, ἴδι, παῦ' ἔστι δὲ τὰ σὰ τέκνα τότε,
 Πίστις ὅτ' εἰλικρινής, Ἐλπίς τ', Ἀγάπη τε, καὶ ἡπίαι,
 Τῶν γε διδασκόντων, δάσκα διδόντα χάριν,
 Νικήτειρα κακῆς Ἀρετῇ, καλὰ τ' ἦδ' αἶα, πάντας,
 Τῇ ἐδιδάσκον ὁδῷ, ἀεὶ εἰς ἄκρα πόλιν.

Sinite paruulos venire ad me. *Luc. 18.*

NE prohibete; veni maternas parua sub alas
 Turba; sub his tutò tota latere potes:
 Accurre; en patuli, qui te foueantque tegantque,
 Se plumarum omnes explicuere sinus.
 Inuitat pennis, inuitat voce, graduque
 Lentè festino sub sua membra vocat.
 Vt desideris, & ut est plenissima curis!
 Vt neque somnum oculis, nec capit ore cibum!
 Hinc amor, inde timor tenuatos macerat artus,
 Proque suis uiuit non memor ipsa sui.
 Sintque licet varij vario pro semine pulli,
 Omnibus equali mater amore fauet;
 Et fauet, & fouet, & sua per dispendia nutrit:
 Sat grege felicem se putat esse suo.
 Huic simile tuum non dedignaris amorem,
 Nate Deo, terris dum reparator ades;
 O Solyma! exclamans, Veluti gallinà sub alas
 De se progenitum cogit alitque gregem,
 Quoties volui, teque & tua pignora, Diuum
 Pignora, sub pennis esse tegique meis?
 Dixerat, & flebat. Sed vos innoxia turba,
 Necdum tincta dolis & sine fraude cohors,
 Infantes animæ & lactentum millia, quorum
 Ipse sibi laudem perficit ore Deus;
 Quid meruistis? adeste malis pro patribus: has vos
 Frontibus impositas suscipitote manus.
 Hos, me quisquis amat, ad me finite usque venire
 Viuentem, curæ qui morientis erunt:
 Namque ego, cum vita & calis ero redditus, olim
 Destino, qui mea dent his documenta, viros;
 Quos Loiola meo Socios de nomine dicet:
 Tum quæque his sobolem gens, age, trade tuam.
 Vera Fides, & Amor Diuum, his doctoribus, & Spes,
 Dandaque per septem mystica dona salus,
 Et victrix vitiorum & moribus integra virtus,
 Cunctos, quæ docui, ducet ad astra viâ.

○○○

Initium

Initium Catechismi Crux.

A teneris assuesce Cruci.

Altera natura est usus, si prisca merentur
 Dicta fidem; & legem condit agendo labor.
 Nec minùs ut duris assueſcas, proderit usus;
 Quodque negas ferri poſſe, ferendo feres.
 Ecce rudes uſu diſcunt elementa puelli,
 Quæque nigra Cadmus pignora ſtirpis habet.
 Difficile æquoreas nautis penetrare per undas,
 Uſus inexpertos ni docuiſſet, erat.
 Et ſua dat præcepta Fides, elementaque ſcribit,
 Crux quibus eſt ſacri dogmatis auſpiciũ.
 Illa tui vel ſigna Ducis, vel imago laborum:
 Maſte puer, duras diſce ſubire cruces.
 Eſt tibi fors paſſer, tenui quem fune coërces,
 Cogis & ad motam ſapè redire crucem.
 Continet hic ludus teneræ documenta iuuentæ:
 Lex data quæ volucris, conuenit illa tibi.
 A teneris aſſueſce Cruci, dabit uſus amorem:
 Ut tibi fiat amor, quod fuit antè labor:
 Quòve Crucem repetes ſignato ſapiùs ore,
 Hoc magè ſit votis officioſa tuis.

Præcipua Catechismi lectio Deus vnus & trinus.

Sic trinus & vnus discitur.

DVetricæ quid non efficiet manu
 Et firmiori pollice prævio
 Directus infans? en Magistri
 Auxilio teretisque pennæ
 Formatur vnus, qui pede triplici
 Constat character? nil adeò graue,
 Quin arte comprehendat magistrâ
 Cerea mens docilis iuuentæ.
 Arcana, quamquam pluribus abdita
 Fuere sacris, quæ Triados latent
 Sub inuolucro; si docentis
 Vox præeat teneris ab annis,
 Iam matris almo paruulus è sinu
 Balbutienti voce canet puer,
 Quæ nosse nequidquam laboret
 Iunctus Aristoteles Platoni.
 Qualis, priusquam limitibus suis
 Discreta mundi machina constitit,
 Sese ipse contemplans supremus
 Intuitu Pater æterno
 Verbum (beatæ mentis imaginem)
 Cælesti gignat: qui pariter tremens
 Tellusque & æther tres in vno,
 Inque tribus veneretur vnum.

Catechista peccati turpitudinem explicat.

Teneras mentes hæc terret imago.

Heu genus infelix, lucisq̃ue inimica propago,
 Sole cadente nigris terram quæ peruolat alis:
 Obscuræ Volucres, atrâque hærentia pelle
 Corpora, & annosas saxis aut rupe recisâ
 Induta exuias, & tetrâ hirta lacertis,
 Infame à tristi ducentes vespere nomen.
 Hinc si fortè fauis propior successerit vna,
 Complet apum teneras mœstâ formidine cellas.
 Fit murmur, stridentq̃ue alis, sedemq̃ue relinquunt.
 Vnanimè: fuga sola placet, pudet horrida vultus
 Spectra pati, rictusq̃ue feros, morsusq̃ue cruentos.
 Tantum illis odium, tanta est discordia brutis.
 Fœdius est aliud monstrum, grauiusq̃ue timendum
 Mentibus innocuis, quas impigra cura Magistri
 Horrendam sceleris faciem & furialia membra
 Nossè docet. nil tale ṽquam consine timori
 Gignit humus, Stygiæ eructant hæc monstra paludes:
 Vipereos figunt morsus, fœdissima ventris
 Proluies, atque ora putri stillantia tabo.
 Quàm primùm hæc teneris species se mentibus offert,
 Occupat ossa tremor: fugiant si spectra, resumunt
 Attolluntq̃ue animos; si perslent, protinus omnes
 Præsidium spectare fugæ. hoc tutamine constat
 Certa salus, pulchramq̃ue parit victoria laurum.

Catechista pueros ab inferno deterret.

Sic cautum pueris.

Sedula res amor est : ignes & ferrea testor
 Quæ vidi patrios cingere septa focos:
 Dum flammam cinxit, puero bene cavit. at ipse
 Frendebam artifices in mea damna manus.
 Sæpè dabam lacrymas, quòd sic arcerer ab igne:
 Sic tamen arceri vita salusque fuit.
 Nam quoties flammâ ductus pueriliter aureâ
 Sensissimè exustas igne furente manus!
 Turba sumus pueri simplex & nescia damni,
 Umbraque nescio quæ nos speciosa capit.
 Hoc tamen est leuius, quàm si labamur in ignes,
 Quos scelus & nigri regia Ditis alit.
 O miserum! tantus si quem deceperit error,
 Par illis non est vlla querela malis.
 At benè consuluit caca Loiola iuuenta,
 Omnibus auxilio promptus adesse suo.
 Ille rudes animos, & adhuc ignara malorum
 Corda vetat damno tam propè stare suo.
 Ille Stygis flammæ, purgandaque crimina flammis
 Vt vitent, facili spem docet esse fugâ.
 Nec docuisse sat est: exemplis fortius urget,
 Verbaque ab exemplis non lœue pondus habent.

Catechista docet pueros orare ante refectionem.

Non capit antè cibum.

File facile, à primis si quid condiscitur annis:
Naturæ vires doctor & usus habent.
Adspicis ad pueri nutum ludentis, in altum
Discat ut erecto corpore stare canis?
Nec capit ille cibum, dominas nisi supplice gestu
Et sibi munificas hæserit ante manus.
Vidit amor; visumque suos conuertit in usus,
Credidit & pueris hæc valitura suis.
Disce puer, dixit, precibus placare Tonantem:
Nec nisi adorato Numine liba pete.
Præuia crux epulas, crux pocula præuia signet:
Pascitur his animus non minùs atque dape.
O benè! quòd monitis pueri ignorantia cessit,
Frenaque iam præceps debita orexis habet.
Loiola pueris amor ingeniose colendis,
Præmia solliciti magna laboris habes.
Moribus ingenuis formata est flexilis ætas,
Vt recreet canos culta iuuenta senis.

Casta conuersatio.

Tangor, non tingor, ab vndâ.

O DE ΠΥΘΑΓΟΡΑ
FABVLOSA.
Strophe.

Tangitur undique cygnus, non tingitur,
Olor procul hinc Ledaëus abesto.

Nec tibi, Regia Stheneli proles,
Cygne, per Eridanum Phaëthonta peremptum
Ploranti, patet hic lacus;
Qui nunquam caloque Ioui que
Te credis, missi memor ignis ab illo:
Hunc incendia Sodomæ nil metuentem
Inter contraria flammis flumina Cupidineis

Antistrophe. Plurima subleuat auræ vis, sæpè petentem

Polos, prope diuûm tecta, volatu.

Nunc, mediis quasi rubus in flammis
Integer, aut medio Gedeonis in imbri
Vellus nil madidum, velut

E terrâ nil terreus exit

Fons, siccus medios ita pernatat amnes.

Tempe per tua volucres concutè pennas,

Arsit quem Phyllius, & tu factus olor, ex Hyrie

Epodos. Nate puer; cole, quod saluum te nescia mater,

Flendo dum liquitur,

Tuos stagnum fecit in vsus.

Et vos discedite cygni,

Veneris qui iuga collo ducitis; Idalius

Iunctos maternis curribus hinc Stygias

Vos agitet puer in paludes.

Tantum illibati nant hoc in flumine cygni.

Fructus

Fructus conuersationis Sociorum cum proximo.

Dulcior inde
Vt redeat.

Quodvisquis amas castos vitæ sine crimine mores,
Loiola cœtum, cui socieris, ama.
Nec pigeat monitis præbere fidelibus aurem,
Factaæque præceptis consona ritè sequi.
Illi te facili ductu transscribe regendum,
Exiguique morâ temporis alter eris.
Vidi, qui nullâ fuerat tractabilis arte,
Paulatim mores hîc posuisse feros.
Huc veniat, nullo impurus violabitur igne:
Huc veniat, nullas quæret auarus opes.
Qui cadit è celo nimbis pluuiælibus imber,
Cærule, si nescis, æquoris vnda fuit.
Eductam medio suspendit in aëre Phæbus;
Hinc dulci nubes roscida manat aquâ.
Ergo quod pecori, quod labitur utilis herbis,
Munera congressus sunt ea, Phæbe, tui.
Quisquis es in sacrum te, cum vacat,ingere cœtum:
Huic solis, pluuiæ laus tibi cedit aquæ.

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER QVARTVS. SOCIETAS PATIENS, SIVE DE ADVERGIS QVÆ SOCIETATI CONTIGERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Singulari Numinis providentiâ, & paterno amore,
adversa in Societatem immissa.*

MALE querulum est in rebus aduersis genus hu-
manum; quando non nisi amicum & fortissi-
mum quemque rebus arduis asperisque exercet
Parens ille magnificus, virtutum non lenis ex-
actor. Superiorum consule exempla ætatum.
Quos Deus optimos esse, quos clarissimos vult,
ærumnis obicit; in occasiones intentus, quibus
suorum virtus enitescat. Hanc dum explorat, in

*Amicos
exercet
Deus:
Senec.de
Prouid.c.1.*

lucem protrahit: dum probat, perficit: dum vexari agitarique finit,
claram toto orbe atque illustrem facit; quæ sine aduersario marcesceret
alioqui, & ingloria suis periret in tenebris. Societas IESV magnum
fatis orbi documentum est, ita validè concussa, ita vndique impetita &
agitata, vt ferè non multò minus prodigium sit, omnino potuisse confi-
stere, quàm in eam quam cernimus molem vno sæculo excreuisse. Sed

nimirum quod ille ait: *Non est arbor solida, nec fortis, nisi in quam fre-* Ibid. cap. 4.
uens ventus incurSAT: ipsâ enim vexatione constringitur, & radices cer-

tiùs figit. Libetne vltra Dei consilium expèdere? dum suos exercet, in
hoc laborat, vt se dignos faciat. at maiores nostros dignos se, dignos
præterea IESV nomine facere placuit: ne aut gratis accepisse videren-
tur tam honorificam appellationem, aut gerere otiosè. IESVM enim

*idèò &
Societatem
IESV:*

Ppp

pati

Philipp. 3.

Hebr. 1.

2. Tim. 2.

Iudic. 7.

pati si oportuit, eos quid expectare par fuit, quos eodem nomine visum insignire? agendo igitur & patiando fortia orbi ostenderent, vocatos se non magis in societatem nominis, quam in societatem passionum eius: tantoque fortasse duriora scirent toleranda, quanto differentius nomen hereditassent. Quare desinant tandem arrogantiae notam nobis inurere, qui expendent primi sæculi Patribus nomen istud; omen semper & præfagium fuisse impendentium sibi quoque Dei causâ calamitatum: nec materiam vanitatis, sed virtutis incitamentum, exemplumque in arduis, solatium in aduersis. Hæc è Manresano secessu insignia Ignatius extulit: hæc è cælesti viso hausit: quo propitium quidem fore IESVM didicit; sed cum cruce interim quasi ad ærumnas præire. Exinde probra, contumelias, vexationes, aduersa omnia Domini vestem appellare solitus: quâ hanc professos militiam indui optabat, simulque meminisse, cui se Duci, quibûsve modis probare deberent: atque in omnibus laborare vt boni milites CHRISTI IESV. Si fortes essent; in castris periculosa fortissimis imperari: si virtute animoque præstantes; lectissimos in arduas expeditiones mitti: si vitæ contemptores, ad vulnera mortemque intrepidi; istiusmodi primâ in acie collocari. interim de imperio Ducis queri neminem: de iudicio delectuque omnes sibi gratulari. Nec illa Macedonum pulchra phalanx, omnium Alexandri bellorum comes & socia, se vniquam præ ceteris doluit exerceri. nec illa sub Gedeone trecentorum militum exigua manus, se præcipue quæsta est hostibus obiici, aut immensæ multitudini in victimam & prædam dari. Periculi contemptorem quemque faciebat tam honestum de se iudicium Ducis, imò Dei. Digna est immortalitate alterius Ignatij, sanctissimi Martyris, è vinculis & cruciatibus illa vox: Nunc incipio CHRISTI esse discipulus. quasi tum primùm deprehendisset veteranus miles, præclare de se CHRISTVM sentire. Habet profectò (quæ Dei benignitas est) habet & Societas IESV, quòd de Ducis sui iudicio sibi gratuletur. Nec degener esse, nec ignaua primo sæculo probata est. Sordida pulvere non indecoro, vulneribus & sanguine formosior, inuenta est digna, quam suam IESVS agnosceret. Habent & vnde gaudeant maiores nostri; quòd ante alios digni habiti sunt, in quibus spem atque indolem stirpis totius exploraret, an meritura videretur posteritas omnis pro nomine IESV contumeliam pati. Ingens beneficium; Doctori Gentium tum quoque promissum diuinitus, cum primùm iussus est coram Gentibus & Regibus nomen istud portare: quòd ea calamitas virium nostrarum quoddam experimentum est, & disciplina virtutis; siue post feliciter susceptos suâ causâ labores, consummatæ virtutis complementum, diuinæque indicium approbationis. Id Xaverius, id inclyti tolerantia viri agnouere. Quorum ille dicere solitus, suspectum esse, diu carere aduersis; idemque videri sibi atque non fideliter CHRISTO militare. istis verò tristes ærumnæ, & ærumnis addita feralis mors, laborum merces est optata sæpè, sæpè quæsita; & digna emi sanguine suorum operum corona. Quid aliud quàm pœnam atque supplicium dicerent cæci mortales? isti rerum benè gestarum præmia vocant. Nec falsò; quando & suis priuatim apud Deum meritis noua hinc fit accessio;

cessio; & præclara publicè ab se inchoata opera, certiora capiunt incrementa. Semina diceres, & terrâ priùs obrui debere, eò latiùs exuberatura, quò grauior hiemis præcesserit inclementia. Circumferte oculos, si placet, quâ per orbem diffusâ Societas est; vaticinanti tandem credetur Ignatio. Euentus docet nusquam creuisse feliciùs, quàm vbi vulgò fuit ^{feliciùs} depressa magis; nusquam etiamnum lætiùs florere, quàm vbi duriùs fuit ^{creuit, vbi} agitata. Grati agnoscimus: insectationes hæcenus pro laudibus fuere, ^{graviùs agitata;} & clades ipsæ pro incrementis. Quis vel emendas non censeat, aliorum culpa si absit & offensa Numinis? qui obesse crediderant, profuere: & quod demoliri laborabant, prouexerunt opus: non tam mole iam suâ, quàm illorum agitatione solidè firmatum. Segnia, ignauia, contempta sunt, quæ nemo excitat, nemo iactat aut mouet: otio ac desidiâ elanguebunt. Clara, & in æuum duratura, gaudent perpetuo motu. Sol sideraque, semper irrequieta; viuida semper & integra sunt: nec vnquam effulgent gratiùs, quàm cum priùs sub opacâ nube latuere. Sed à cælestibus ad humana descendat cogitatio. Quæ res alia Regnorum Rerumque publicarum exitium est, quàm sine motu alta quies, sine bello pax atque securitas, sine aduersis nimia felicitas? hinc otium existit: hinc abundantia earum rerum quas primas mortales ducunt. atque hinc nasci vitia necesse est, quolibet hoste magis formidanda. O benigna in Societatem æternæ Mentis consilia! quàm prouidè per aduersa, noxia remouit! ne illam aut è quietis rebus ignauia, aut ex secundis insolentia capperet. Si florentem conseruare, beneficium est, quo id pacto certiùs facere potuit? si propagare, quo potuit feliciùs? In lucrum omnia & commodum verit. Sinistro rumore atque sermonibus quid factum, nisi vt verè innotesceret? iudiciis & quæstionibus, nisi vt cum laude approbaretur? iactatione tam multiplici, nisi vt, facis instar, clariùs reluceret? exilio & fugâ, nisi vt, dum alias quærit sedes, diffunderetur latiùs? Stat igitur inuicta hæcenus: vtrique fortunæ par: suis erudita successibus, quæ aduersâ vulgus nominat, in beneficiis habere. Id nunc agit hoc triumpho sæculari: orbi testatum vult, amplecti se illa vt Dei dona, vt paterni amoris pignora, vt incrementorum suorum certissimas causas: omnis vt retrò posteritas, in tristibus afflictisque rebus magis quàm in lætis spem, fiduciam, gaudium ponat, quamdiu de Societate I E S V se dicet.

Age verò quisquis nobiscum ortas primo sæculo tempestates intuebere, quid nisi vndique turbatum mare ingredi te credes? en quantum ab Aquilone insurgit malum! quàm atra nox ponto incubat, quàm densæ tenebræ! procellæ vndique & decumani fluctus: nullo littore fida statio est. conspirant in vnius exitium cymbæ, recentis adhuc & necdum satis firmis laterum compagibus aduersus inimicum imbrem & infundentes se vndas. Obruendam igitur aliquando censuere sæculi prudentes, tantasque tempestates non euiecturam. idem & nostri (fatendum est) spem inter metumque, timuere non semel: nec minùs anxie ad Deum confugere, quàm ad I E S V M Apostoli in naiculâ dormientem. Sed nimirum etiam hac cymbâ I E S V S vehitur. quod igitur illi *Cæsarem vehere & fortunam eius*, id nobis I E S V nomen portare securitas

est, simul & periculi causâ. Tanto vectore cur diffidat, spémve abiiciat trepidis in rebus? cùm opportunum fuerit, *imperabit ventis & mari*, & fiet *tranquillitas magna*; nouis interrumpenda tempestatibus, ne in perniciosiorem nobis malaciam vertat: verùm vt semper sollicita, prouida semper & circumspecta, semper intenta periculis, inter angustos vtrimque scopulos, syrtes inter & breuia, gnara omnibus prouehi ventis, inoffensum teneat diuinæ gloriæ cursum.

CAPVT SECVNDVM.

Ante confirmationem, vniuersam Societatem extinguere conatus demon in capite Ignatio.

Turba in Ignatium, **O** dium Satanæ, malè sibi metuentis à nouâ cohorte, prima & vterior turbarum causâ. Quid non egit ne coalesceret? quam adultam non tam facilè opprimendam intelligebat, in Ignatio Ductore vnâ operâ omnem laborauit extinguere: in capite totius vitam corporis, messem in semine, in radice arborem, in fonte riuos. Ignatium igitur palàm, Ignatium clàm atque ex insidiis aggressus est; nunc improborum hominum odio & apertâ vsus impietate, nunc piorum quoque vi-
Compluti & Salmantica, torum sæpè non prudenti zelo, specie recti deceptorum. Pro omni telo infamia placuit: eam Ignatio insignem si inurere posset, neminem cum illo initurum societatem. Itaque in Manresano secessu quamdiu delituit sibi vni intentus, non tantùm suam illi integram constare famam passus est, sed & præclarâ sanctitatis opinione augeri præterea vulgari-
 que. at vbi de adlegendâ cohorte agi persensit, vbi de faciendis quæstibus animorum; tum enimuero Ignatij famam lacerare, vitam proscindere, dicta factaque omnia in inuidiam & criminationem vocare; calumniis, vinculis, carceribus, iudiciis id agere, vt, protritâ vbiq; auctoritate, qui infantem hominem sequeretur, nemo esset. Quocumque pedem inferebat Ignatius, sinistri illum rumores vel iam præcesserant, vel prosequerantur; nec conquiescere sinebant, nisi ab agendâ Dei causâ ipse quiesceret, inflammandisque hominibus ad pietatem. Compluti
 primùm, deinde Salmanticæ, mox Parisiis, exinde Venetiis ac Romæ, quasi serie quadam illum inscutæ criminationes. Ter Compluti, non magno temporis interuallo, in illum habita quæstio beneficii atque hæreseos: initio ferè dissimulanter, nisi quòd semel ad quadraginta dies in publicam missus custodiam est. Compluto digressus Salmanticam, nihilo mitiùs excipitur: etiam illic datur in tetrum carcerem, iterum suspectus hæreseos; iniectâ collo prægraui catenâ, sed in quâ triumphasse perhibetur. Vtrobique honestissimâ quidem sententiâ declarata innocentia est; obex tamen mora que iniecta magnis conatibus, quando non nisi post quadriennium de diuinis rebus cum populo agere Quæditorum decreto permissus est. Inter causas hæc fuit ex Hispaniâ excedendi. Sed non inferiora illum Parisiis manebant certamina. Hic nimirum obstruendi erant aditus, ne è florentissimâ iuuentute delectum ageret nouus Ductor.

Vix inchoauerat Parisiis Ignatius consueta sibi pietatis officia; cum *Parisiis* subito magni exstiteret motus ob tres Academicos eximiae spei, ad Evangelica consilia traductos. hoc primum quasi classicum fuit. Inde maleuolis sermonibus apud Matthæum Ori Quæsitorem sacrum citatur absens; sed ultro accurrentis fiduciâ calumnia concidit. Mox grauius à Pennâ Magistro illi dedecus comparatur, publicum virgarum supplicium, in eâ Academiâ seditiosorum & improborum iuuenum turpissima ad ignominiam nota. Quod si succederet, actum esset de Ignatij consiliis, obscuratum nomen, eleuata auctoritas; adolescentes ab eius sermone congressuque, infamiae metu, sponte refugerent. Quis inuidi hostis non agnoscat inuentum? sed contrâ omnia ceciderunt. Decreta supplicij turpitudine palàm in illustriorem eius laudem decusque conuersa est. Penna exinde aliique ex Academiâ conciliati Doctores, Gouea in primis, cuius postmodum amicitia, ad aperiendas nostris hominibus Indias, apud Lusitanum Regem admodum fuit opportuna. Imò, quod agebatur, vt ab eius consuetudine auerterentur adolescentes (ex quibus nimirum diuino consilio conflanda Societas erat) contrâ factum est. ex eo tempore conciliati sunt magis, Ignatij virtute publico iam comprobata testimonio, & longè lateque manante famâ. Igitur non ita multò post Faber & Xauerius, & alij deinceps, in eius se perpetuam disciplinam curamque tradidere. Societatis primordia huic fortasse procellae deberi, non incongruè dixeris.

Quid igitur? in nobilissimâ iuuentute tam securè aduersum se conscribi milites patietur humani generis hostis? & (quoniam ita res ferebat, vt Parisiis abiret Ignatius) triumphabundum scilicet excedere finet? Vltima tentare aggreditur, totisque viribus de integro iamiam discessurum adoritur: si res aptè caderet, vnâ eademque operâ omnia eius consilia atque instituta euersurus. Temporum occasione captatâ, quòd admodum seuera in Sacramentarios constituebantur iudicia, libellum Exercitiorum vnâ cum Auctore in suspensionem hæresis maleuoli vocant. Neglexit insanam criminationem is quem suprà dixi Quæsitore Matthæus Ori; quòd niti fraudibus omnia calumniisque intelligeret: libellum postulasse, excussisse, approbasse contentus. At negligendam non existimauit Ignatius: iterum ac tertio Quæsitorem adit, rogat cognitioni causæ det operam; nihil obtinet. instat tamen, suspecta credo tempora reformidans; ac tandem cum scribâ Doctoribusque nonnullis pænè importunè innocentiae testimonium impetrat. Prudens consilium comprobauit euentus. præfagiisse diceret orituras in Vrbe tempestates.

Sed hoc nimirum opus, hic labor erat. ad Vrbem, destinatam diuinitus natalem huic Ordini sedem, integrâ famâ ne accederet, callidus hostis agebat; tantò acrius, quantò propinquior fiebat Ignatius, *Venetis*, Venetias iam tenens. Nouam igitur eâ in vrbe aggreditur commouere procellam. Spargitur in vulgus rumor, hæreticæ prauitatis aliquoties in Hispaniâ conuictum, elapsum è custodiâ, profugisse in Galliam: effigiem eius ab Hispanis Inquisitoribus publicè concrematam. Parisiis quoque, quòd iuuentutem peruersâ doctrinâ inficeret, ad sacra tribunalia dela-

tum fugâ præuertisse Magistratum consilia. Vulgabantur hæc omnium sermonibus, iactabantur in circulis; iamque ad Apostolicum Nuntium erant delata. Sed irrita rursus Satanæ cecidere consilia; ultro iudicium postulante Ignatio, non tam de suâ, quam de Sociorum existimatione sollicito, ne qua nascenti familiæ adhæreret infamia: quando ab Augustino scriptum meminerat, nobis necessariam esse vitam nostram, aliis verò famam nostram, diuini honoris procurandi potens instrumentum.

Roma.

Sed hæc præludia quædam hætenus, & præuix quodammodò velitationes ad decretoriam pugnam. Romæ, in conspectu orbis terrarum, in oculis Summi Antistitis, de summâ rei erat decertandum: Romæ iacienda erat alea, ne, firmatis aliquando almâ in Vrbe radicibus, longius inde progressâ Societas, toto orbe diffunderetur. Spes erat nondum omnino maturum nouæ Religionis partum aut præfocari posse, aut insigni saltem infamiâ pollui, quæ illius aliquando pro Dei gloriâ conatus omnes labefactaret. Oritur igitur fœda tempestas, funestior ceteris terribiliorque; quæ quoniam in Ignatium decima est, decumanum meritò fluctum appellem: extrema certè omnia minari est visâ. Eaque iudicauere maiores nostri tum fuisse tempora, de quibus in itinere apparens Ignatio I E S V s sponderat *Romæ se propitium fore*. Initium turbarum, detecta à nostris in concionatore quodam Augustino Pedemontano hæresis Lutherana fuit. Hic ille furere, familiares suos opulentos homines concitare, ad euertenda noui Ordinis fundamenta rabie accendi. Calumnia struitur vulgaturque (vetus fabula) Ignatium Sociosque probris omnibus notatissimos in Hispaniâ, Galliâ, Venetiis hæreseos flagitijque compertos: sed elapsos è Iudicum manibus, ad corrumpendam iuuentutem specie pietatis Romam denique perfugisse. Apponitur adhæc falsus testis: qui, quod olim familiaris Ignatio, eius arcana intropexerat propius, ad similitudinem veri aptius censebatur dicturus. is vulgo iam credita, suâ prætereâ firmat delatione, & apud Urbis Præfectum accusat infantes. Fluebant ex sententiâ omnia: credulas ubique nati erant aures. ardebat, restingente omnino nemine, odij atque inuidiæ in nostros homines ingens flamma. abstinebant congressu etiam antea amici. increbrescebat quotidie rumor, in Vrbe sermonibus, apud externas quoque nationes nuntiis ac litteris, teneri denique Ignatium Sociosque manifestorum scelerum hæresisque conuictos; videlicet vt quas noxij variis locis effugissent pœnas, eas iusto Dei iudicio Romæ persoluerent, in celeberrimo orbis theatro. Quid ad ignominiam fingi atrocius poterat? quid in nascentem familiam perniciosius? Exitum vultis? is fuit, quo illustrius argumentum diuinæ in hanc familiam providentiæ ultra requirere nefas sit. Conuictus in iudicio, actusque in exsilium falsus testis, victoriæ initium fuit. quam in reliquos conspirationis nefariæ principes dum persequitur Ignatius, prodigium accessit. Quis enim neget esse prodigium auctore Numine factum, vt in ipso articulo ferendæ sententiæ in Vrbe reperti sint omnes ferè antehac Ignatij Iudices, ex Hispaniâ Ioannes Figueroa, Matthæus Ori è Galliis, & Venetiis nuper Gaspar Doctius? Iudices dixi, an certissimi eius innocentie

centiæ testes, quasi diuinitus submissi in tempore? Horum igitur non iam litteris, sed ore ac verbis magnificè commendata Ignatij virtus, publicâ sententiâ à Præfecto Urbis tum omni suspitione liberata est, tum egregiè communita aduersum calumniatores, quorum longè dispar exitus fuit. Hærescos ipsi flagitiorumque postmodum conuicti, in se retorsère, quam Ignatio fuerant machinati perniciem. Alter iudicium ignis fugâ præuertit, effigiemque suam pro se Iudicibus concremandam reliquit: æternis tenebris vinculisque alter mandatus. tertius breuî post inopinato consumptus morbo miserè interiit, huius se peccati grauitèr insimulans. vltimus denique, concionator ille sceleris architectus ac princeps, occultus Lutheri assècla, positâ tandem personâ, ad hæreticorum castra (quod ipsum fuit supplicium longè grauissimum) sese recepit. At Ignatio quanta hinc gloria! optanda certè Societati procella fuit. illustris facta est, quæ latebat in obscuro; innotuitque, iactata sermonibus. Imò & de Satanæ conatibus hoc iudicio debellatum credidit; tum demum à Pontifice Maximo confirmationem sperare ausa. quam (licet extrahente ad annum Guidiccione Cardinale) tandem obtinuit: siue probatæ iam virtutis testimonium, siue præmium fortiter superatæ tempestatis.

CAPVT TERTIVM.

*Post confirmationem sapiùs exagitata Societas;
& quæ turbarum caussa.*

INter sacros Ecclesiæ Ordines Apostolicâ iam auctoritate adlecta Societas tantillum quietis sperare poterat, tamquam iactis solidè radicibus, ventorum tempestatumque securior. sed mox eo honore non nisi elatam positamque se vidit in signum cui contradiceretur. Certatim excitata aduersantium studia; dubio procul fraude atque inuidiâ Satanæ: qui, quam primo in ortu elidere nequiuerat, vbique terrarum persequi statuit, nondum desperatâ victoriâ semel omnem opprimendi. Labet hîc excitatarum toties procellarum quas deinceps narraturi sumus causas ex Orlandino semel exponere sigillatim. *Necesse, inquit, non est turbarum huiusmodi caput ab Satanâ auctore repetere: qui suum dominatum exercens in regno vitiorum, quidquid honesti sanctique inter mortales apparet, in ipso statim exortu conatur opprimere. Nota sunt in sanctam CHRISTI Ecclesiam nascentem ac teneram, nota in peculiare cætus commota bella; siue olim Monachorum, siue postea Mendicantium: contra quos non alieni modo à fide Catholicâ, sed qui huius defensionem sinceramque custodiam maximè profitebantur, acerrimè exarserunt. Igitur Satan cum tantum oderit bonos, & ad elidenda honesti semina tam vigil excubet, tam violentus assurgat; mirum non est, si in Societatem immani quâdam & inextinguibili rabie sese infert, nempe in eum Ordinem, qui bellum aduersus eum adeò fuscum & graue suscepit, inter Ethnicos, inter hæreticos, inter Catholicos tanto conatu, tot machinis, tamque aptis ad euertendam diri monstri tyrannidem. Hominum porro (ut missos faciam prorsus ab Christiano nomine alienos) genera duo potissimum sese aduer-*

Part. I. Hist.
Societ. l. I §.
num. 34.

Prima
caussa, o-
rdinum Sa-
tana:

Secunda,
malitia
hæretico-
rum & im-
proborum:

Tertia,
amulatio.

aduersaria præbuere, hæretici, vitiosique Catholici. Quorum item in aperto causa est. Quippe virtuti cum vitio numquam magis conueniet, quam calori cum frigore: & quemadmodum hæc, si propè admoueas, pugna cooritur; ita, nisi remoueas te ac seiungas, sed prodeas in aciem, & vitium aggrediaris, existet pugna stabitque, donec altera pars alteram ad sui similitudinem commutet, ac victoriam ferat. Quod cum ita sit, si quando tempus incideret, quo tempore Societati pax esset, pro deterrimo equidem interpretarer indicio. Nam quamdiu quidem instituta sua retinet, argumentare, si pugnam non vides, vel iam debellatum cum mundo, ei que similem factum, quod optandum potius quam sperandum est; vel eam suo loco motam, & factam similem mundo, quod Deus auertat. Præter hæc duo genera, certos quoque homines interdum aduersarios habuit hic Ordo ex aliis Religiosorum Ordinibus. Ac ne id quidem potest prudentibus mirum ac præter opinionem videri. Non enim protinus cum profano vestitu perturbationes animi exuuntur; numerosisque in cœtibus, hac procliuitate & infirmitate naturæ, illâ impugnatione Satanae, quis bonos & equos præstet omnes & concordia studiosos? Adhæc hominum ingenia, pro institutione usuque, atque adedò habitu corporum, adedò diuersa sunt, ut non minor sit in animi vultu quam in faciei figurâ varietas. Hæc illos studia, alios delectant alia: nec pronius quidquam est factu, quam ut quisque quæ iudicio ac sententiâ improbat, etiam voce ac sermone condemnet. Igitur assueti suis institutis viri, cum quedam noua caput extulere, consequens videbatur, ut, cum sua amarent probarentque maximè, ab iis discrepantia refutarent. Nam quotus quisque est tantâ vel charitatis amplitudine, qui alienos complectatur ac suos; vel equitate sapientiæ, qui res uti sunt, in suo quamque genere, neutram in partem præiudici inclinatus ponderibus, iusto libret examine? Accedit quòd Societas non solum à veteri Religiosorum formâ habebat multa diuersa, sed, ut Instituti poscebat ratio, exteriora quedam insignia, & stata seueritatis experimenta non assumpserrat: commouetque nescio quem sensum, si quem videas eadem tecum profitentem conditionibus non iisdem implicitum, & quasi stadium idem decurrentem non pondere pari grauatum. Docet quidem prudentia non idem à quouis petendum. Sed tamen ipsi Baptista magni discipuli peragrè ferebant, quæ ipsi assumebant ieiunia, non item ab Apostolis suscipi. Hæc autem in exoriente Societate conspecta, multò poterant vehementius commouere, quòd vitæ genus ab ipsâ susceptum etiam probabatur in vulgus. Super hæc recentis huius asseclæ disciplinæ cum totos se in proximorum dedidissent utilitates, nullumque prætermitterent pietatis ministerium, quorum multa Religiosorum veterum multi tractabant; nisi egregia quedam pietas panè obstupefecisset sensum, necesse erat eos compungi. Paucorum enim est illa Apostolici pectoris generositas, Dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Quin potius ex intimâ erat scholâ CHRISTI qui dicebat: Vidimus quemdam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Amat plus nimio naturæ contumacia, quod singulare existimetur ac proprium. Ex hoc autem capite oriebatur duplex præterea metus, ne & studiis Religiosos ad Ordines adspirantium, & liberalitate benignè facientium aliò auersâ, ipsi aliquando cum disciplina, tum vitæ subsidia desideraturi essent. Quibus rebus qui miratur quempiam fuisse commotum,

Philip. 2.

Luc. 9.

is naturam hominum ignorat, nec statum animaduertit, in quo CHRISTVS Dominus suam reliquit Ecclesiam: cui ad vincendum maluit suppeditare vires, quàm pugnae causas, & victoriæ decus adimere. Par causa ludimagistrorum nonneminem incitauit, cum scholis quas Societas publicabat, & lucra ipsi in-teruerti, & aditus ad crescendum intercludi putarent. Fuere etiam è Præsulibus quidam aduersi, nomine quidem ac specie, quòd iura Societati ab Apostolicâ Sede concessa potestatem eorum conuellerent: sed vt reuerà his omnium leuissimâ fuit causa dolendi, ita non multos priuata quæpiam perturbatio transuersos egit. Pars maxima intellexere, ad leuandas eorum conscientias missum id à Deo subsidium.

Itaque summa capita vt perstringamus, tria quædam præcipua sunt. In hæreticis improbisque pertinax odium nominis nostri, & aperta maleuolentia. In quibusdam Catholicorum, vt modestissimè dicam, zelus non secundum scientiam, præfestinatumque iudicium non cognita causâ, coniunctum cum ignoratione vitæ rerumque nostrarum. In aliis quibusdam æmulatio impatiens lucis alienæ; præsertim vbi periculum est, ne de quæstu suo commodisque decedat aliquid. His ferè è fontibus inde ab initio illa in Societatem odia fluxerunt, hinc illa bella enata, quibus toto iam sæculo iactata est: neque tranquillitatem magis sperat, quàm suos inter fluctus Petri nauicula. quâ cum impeti agirarique ab hæreticis, vexari ab improbis, commune est Societati nostræ; id per impios ministros agente Satanâ, illam vt de-

*Inuisam
reddere
conatur
Satanas.*

*Silu. de Pe-
tra sanctâ in
Epist. Mo-
lin. cap. 9.*

primat, cuius ope non parum extolli Ecclesiam videt; exosam, inuisam, execrandam vt reddat, quâ diuina bonitas vti dignata est, non infimo suæ gloriæ instrumento; irritosque illius reddat conatus, cuius, ob eruditionem pietatemque præstantium virorum, tanti fieri cernit auctoritatem. Et miramur, si in illam Reges & Principes, si liberos in illam populos, si in illam celeberrimas Vniuersitates sacrosque Præsules concitare est conatus? Illudit mortalium mentibus ingenti umbrâ; verâ an falsâ, perinde habet: & de nihilo terribiles obijcit rerum tristium species ac timendarum. Regibus vitæ pericula, & nescio quem timorem funestæ cædis: quam per Regulam Iesuitis imperari (vide quòd progrediatur calumnia) Gustauus Suecorum Rex etiam nuper asseruit. Populis rumores ingessit turbatæ semper Reipublicæ & pacis, ab istis hominibus motuum omnium turbarumque auctoribus, assentatoribus Principum, & pessimis consultoribus; quorum consiliis accepta referunt, si qua duriora sunt Magistratuum imperia atque edicta. Vniuersitatibus Præsulibusque imminutionem obijcit potestatis suæ atque auctoritatis, violationem priuilegiorum iuriumque suorum, in quæ scilicet per fas & nefas inuolare laboret Societas, vlli subesse nescia aut cedere; vnus nixâ auctoritate Romani Pontificis, cui ex voto & sponcione singulari totum orbem subiugare conetur, prodere Regna atque Imperia, subijcere Regum colla, vnusque istius Summi Antistitis stabilire Monarchiam. Dici non potest, quantis hæc amplificata figmentis sparsa fuerint in vulgus, quàm traducta inuidiosè. Per regiones circumducemus Lectorem, breuibus multa complexi, quæ Annales nostri proxiùs dabunt.

CAPVT QVARTVM.

*Motus in Italiâ aduersus Societatem.**Turba le-
ues Roma:**grauiores
a Bobadilla
& Pontio.*

IN Italiâ (vt inde ordiamur , vnde in reliquas sparsa Prouincias est) quoties in confirmatam Societatem deinceps quoque mota tempestas ? quoties Romæ , post causam tam sæpè decisam , imploratis iterum iterumque tribunalibus , ipsi quoque Ignatio laborandum fuit , ne qua Societati vix ortæ aspergeretur labe , & maleuolorum sermo partas iam laudes & bonum nomen obtineret. Leuibz quidem primò excaussis , quasi malè sopitis igniculis sub doloso cinere ; sed erupturis aliquando , nî maturè opprimerentur , in magnum incendium : aut turpi saltem fumo & fuligine suspicionum denigraturis integram hæctenus famam Societatis. Nunc ab infano amatote periculum fuit , fremente turpes sibi ereptas delicias ; viro acri , in Pontificis aulâ gratiofo , nec manu minùs prompto , quàm linguâ. Nunc ab occultis criminatoribus , qui modò Pontificis , modò Cardinalium aures inanibus implebant suspicionibus , auerterantque à nobis. Nunc ab externâ Ludimagistrorum petulantia , qui noui gymnasij nomen famamque doctrinæ , quantam poterant , in inuidiam vocabant. ausi & suis effusi palæstris , cum lasciuiente discipulorum turbâ , fores quaterere , conuulnerare fenestras , oblatrare docentibus , mediasque in exedras petulanter irrumperere. officiebant scilicet eorum oculis felicia scholarum incrementa , & probata in vulgus docendi ratio ; nouorumque magistrorum gloriam , vt fit , suam interpretabantur infamiam atque contemptum. Sed missa faciamus isthæc leuiora , & nulli ferè Prouinciæ Collegioque non communia. De summâ rei Romæ iterum vt decertatum sit , videamus. neque enim coortas domi procellas dissimulare est animus , quando in iis singulate elucet Dei patrociniū ab intestinis simul externisque machinationibus suam hanc familiam defendentis. Quod viuo Ignatio toties frustra Satanas tentauerat , id eo recenter vitâ functo feliciter confecturum sperauit : nec iam per externos rerum nostrarum rudes , solâque fortes maleuolentiâ & nocendi cupiditate , sed domesticorum ope , eorumque virorum , qui & ipsi è decem Sociis magnæ auctoritatis doctrinæque præclarâ cum laude in Societatis muneribus multos iam annos erant versati. His auctoribus ipsos in exitium suum armare Socios instituit , & coherentem illam ab vno capite inter se soluere compagem , antequàm Societatis instituta primo isto generali conuentu semel approbanda , nullâ ampliùs possent tempestate conuelli. Dux fuit Nicolaus Bobadilla , vir acer , magnisque suis laboribus egregiè utilis ; solitus tamen è liberâ potiùs quadam charitate (sic ipse nominabat) quàm exactâ Regularum normâ Religionem metiri. iamque è Professis in suam sententiam traxerat quatuor. Socium nactus erat Pontium Gogordanum , laboriosum hominem , & operarium planè bonum ; sed præfracti nonnihil ingenij. Æternum erit posteritati exemplum illorum cæca temeritas , dicam , an ambitio. Summam rei manifestum in discrimen adduxere.

adduxêre. Inciderant nempe tempora, de quibus illud poterat vsurpâri: *Filij matris meae pugnauerunt contra me.* funesto illo Regnorum Rerumque publicarum fato, vt, postquam ingenti labore in altum creuer, in se tandem vires verrant & manus. Et quàm propè ab exitio tum Societas abfuit! Excessu Ignatij orbata erat capite: inter Patres qui conuenerant domesticæ erant dissensiones, foras quoque perlata in vulgus ab ipsis auctoribus, pessimo exemplo. E primis decem Sociis, qui vniuersim quinque erant superstites, duo Bobadillam sequebantur: nondum erant approbatæ Constitutiones, nec satis certa viuendi norma: Cardinales sinistris occupati sermonibus delationibusque; nec minùs Pontifex, qui & suâ sponte non omnino propensus, & priuato, vt ferè fit, hominum genio sua adamantium, & quæ ipsi sapienter instituerunt ea putantium prima (erat enim Paulus IV. vnus è primis fundatoribus Clericorum Regularium, quos Theatinos vulgus nominabat) Societatis Instituta non probabat omnia, dudumque aliquid in iis mutare moliebatur; significaratque non semel, ex nostro & suo Theatinorum Ordine vnum posse confari. Hoc tamen tam difficili tempore inuenti sunt duo Pontius & Bobadilla (quod primorum Patrum nunquam credidisset simplicitas) qui Societatem vniuersam perditum irent. Nam consiliis auidè viribusque collatis, ipsi adiêre Cardinales, obtulêre libellos ipsi, suspicionibus concitauêre Pontificem, acriter aduersus vicarium Lainium contraque Ordinis instituta dimicauêre; vt danda profectò Patribus fuerit opera, ne quid Societas detrimenti caperet. Periculi magnitudinem æstimare qui volet, indicta extra ordinem propitiando Numini pia opera expendat, qualia extremis in rebus solent adhiberi: quotidianas (quod tum nouum erat) Litaniarum preces: aliorum per vices quotidiana ieiunia: ter in die aliorum alio tempore flagella: terna qualibet hebdomadâ à singulis Sacerdotibus Sacra: repetitas à pluribus eximio feruore spiritus exercitationes; præeunte domi Professorum in verberatione publicâ Lainio, in Collegio Narali, quæ & toti vniuersim Societati extra Urbem per literas mandata. Nec omissæ interim componendis motibus humanæ prudentiæ industriæque rationes, donec causæ cognitio Cardinali Alexandrino (is deinde Pontifex Maximus Pius V. fuit) demandata est. Ex eodie suboriri lux cœpta, tempestasque concidere. indictum silentium turbarum auctoribus, prima factiosorum hominum medicina. mox & aliò amandati sunt, vbi eorum opera expetebatur, non minùs quàm antea publicè priuatimque prompta & salutaris. Iussus interim Vicarij potestate, vt priùs, fungi Lainius. Tandem etiam Societatis Institutum, quod quatuor Cardinalibus, iisque Ordinum diuersorum, cognoscendum dederat Paulus Pontifex, illibatum est redditum. Quo haud scio an vllum præstantius sit testimonium de absolutâ perfectione Constitutionum nostrarum: nihil mutasse è diuersis Religiosorum Familiis sapientissimos viros, & quidem præoccupatos calumniis eorum, qui intimè notas habere existimandi erant; eo Pontifice, cui iamdiu non omnino probari videbantur. vel solum illud tam nobile iudicium, an non satis magnum commodum est, quod ex eâ tempestate Deus elicuit?

Non ideò tamen secura erant omnia; nec deductus ab eâ mente Pontifex (quamvis dissimularet) quâ mutari quædam velle in Instituto non semel insinuauerat. non quieturus, nisi, vt in Rep. homo acer passim multa mutabat, in eam quoque formam Societatem redigeret, quam animo ipse comprehenderat. Ea forma duò quædam complectebatur addenda Constitutionibus: vt Præpositus Generalis non perpetuus, sed in triennium foret; & psallendi in Choro induceretur consuetudo ritu Clericorum. grauitè hæc postmodum seuerèque iniunxit, vsus supremâ in omnes Ordines auctoritate. Pugnabat vtrumque cum nostris vitæ rationibus, & Ignatij mente decretisq; in primis, qui vtrumque multis magnisq; expenderat momentis, & à nostro Instituto remouerat. Parendum tamen reuerenter in præsens fuit Summæ in terris Potestati, donec iudicio Cardinalium morte mandantis ea iussio exspiraret.

*Exagita-
tur Socie-
tas in Mō-
te Politia-
no:*

Dum hæc domi turbantur, inchoatur in Mōte Politiano Collegium successu optimo, sed qui in insignem postea tragædiam versus est. Nescio an alibi maior nomini nostro aspersa infamia in turpissimo genere vitiorum; ita ad similitudinem veri adornatis criminibus, vt auersa à nobis optimorum ciuium voluntas & beneficentia Collegium tandem dissoluere coëgerit. Feminarum præcipuè ad sacra mysteria accedentium & numerus & pietas erat insignis: ergo aliæ intra monasterij septa se abdere, Deoque deuouere, aliæ pudicitiam fidemque coniugij colere quàm sanctissimè. Lapis offensionis hic fuit. nam frustrari necesse erat vel humana multorum consilia, vel flagitiosas fœdasque cupiditates. Inde iis, quibus affinitatum & coniugij præscindebatur spes, nonnulla indignatio; ceteris, qui ab destinatis flagitiis deiciebantur, dolor ac furor. Hi præcipuè ad mouendas omnes machinas statuunt, vt Societatem è Politiano præcipitem exturbent, & cum infamiâ. Certissima illa visa est via, sua in illos probra coniicere; idque eos insimulare, quod prohibiti essent ipsi per eos. Spargitur in vulgus calumnia impudens de vi intentatâ fugienti feminæ à quodam Iesuitâ. non Iesuitæ nomen, non feminæ edebatur: nec vbi aut quando id accidisset. Comprehenso rumoris auctore figmentum euanuit. Vbi facta non succedunt, verum crimen conantur inducere; callidissimæ meretriculæ magna præmia pollicentur, si quem Patrum ad flagitium pelliciat: sed, quæ Dei suorum pudicitiam vbique protegentis benignitas est, irritæ omnes insidiæ fuere. Terria struitur techna, quæ plurium sermonibus magis inualuit, conflauitque infamiam: vnum scilicet è Collegio noctu conspectum, dum furtim ad meretricem ingrederetur. neque iustâ res suspicione caruit: nostrum enim habitum erat euentus vir quidam sceleratus, vt demum ipse morti proximis palam testatus est, & nos mox referemus. His aliisque in dies sermonibus iam simplex populus à Patrum consuetudine abhorrebat. Adductus & in suspicionem Rector Gambarus ob frequens colloquium cum piâ honestaque matronâ; sorore æmulâ flammæ inuidiæ accendente apud fratrem primarium virum. Is ad Lainium scribit, Gambarum vt auocet, fama interim, compertum flagitij Rectorem breuî ablegandum; addita

ditæ aliæ super aliis criminationes, quin & fictæ amatorix litteræ. Vini additam memorant, positaque Gambaro necis insidias: aut saltem is vulgatus est rumor. quæ demum techna ad fugam eum compulit, succumbentem suspicioni timorique, qui veri criminis expers semper fuerat. Missi continuò alij, qui Collegio sareirent auctoritatem: sed iam restingui non poterat incendium: idque agebant aduersarij, vt fessi victique tædio Patres vltro sibi consciscerent exsilium. Tam multa erant perferenda quotidie, vt iucundè Natalis non id Collegium, sed domum Probationis vocaret. Iam nihil suppeditabatur ad victum: assignatum Collegio Præceptoris publici stipendium Magistratus sustulerat, Præceptore reuocato: ædes quas Sodalitas Grandium concesserat in vñus rursus suos liberas esse volebat: auersa omnium studia atque benignitas: nouis insuper in dies deformabantur maledictis, petebantur insidiis. Ad extremum, re maturè perpensâ, missionem à Senatu petere Lainius iubet, & bonâ eorum veniâ è Monte Politiano discedere, vtilius alibi operam posituros, vbi certatim Collegia expetebantur. Triste naufragium igitur huiusce tempestatis exitus fuit. illud tamen commodum, quod omnes facillè iniurias tristiaque compenset (quis non admiretur inenarrabiles diuinæ Prouidentix vias?) quòd per eam stationem Robertus Bellarminus Societati datus, tanto totius Ecclesiæ bono. hoc bonitatis & prouidentix; istud diuinæ iustitiæ fuit. Triennio à discessu nostro tota confictæ infamiæ scena reiecta est. Quidam ciuium, post ingentem seriem calamitatum, miserè trahens animam, nullum inueniebat sæuissimæ mortis finem. intellexit immissum diuinitus supplicium: acciri iubet multos è ciuibus; in quibus fuere Curtius Taurusius, frater Ioannis Mariæ Taurusij postea Cardinalis, Vincentius Bellarminus, Roberti Bellarmini item postea Cardinalis pater, Ioannes Hieronymus Bellarminus Abbas, Ioannes Hercules Minatus, Alexander Buranus, aliique. His omnibus lecto circumfusus, moribundus summo cum doloris sensu intermortuis singultibus hæc palàm profertur: *Ego miser ac perditus is fui, qui habitu hominis Iesuitæ ementito ad infamiam Patribus conflagandam, vt cogerentur Monte Politiano abire (quod, pro dolor! accidit) quasi vnus ex iis, furtim noctu meretricis domum ingressus sum: unde iniqua dissipata in Patres infamia est: & propter hoc immane facinus euidenter sentio Deum esse, qui tanto in angore, vti videtis, detinet me, nec sinit mori. Iam igitur vobis coram omnibus aperio & confiteor indignissimum scelus meum, vosque obtestor, vt pro me Deum precemini, vt tantam iniuriam condonare mihi velit, damnumque ac detrimentum remittat, quod ego excessu illorum Patrum vniuersæ huic ciuitati peperì. Hæc ritè contestatus migravit è vitâ. Res tota mox idoneis subscripta testibus firmataque est; compertumque, & alios fermè omnes infamiæ auctores miserrimè periisse. Hoc nimirum in repetendo postmodum Collegio ciuitatis studia accendit: sed ante annum M. D. C. V. nihil impetrari potuit. Cardinalis Taurusius, qui primò Politianum venientes hospitio exceperat, ante obitum suum eos reducere laborabat, vt vna seni optimo ea reliqua videretur cura, nec alia superesse causa longius vitæ spatium adamandi.*

& inde
discedit

*Eodem
tempore
in urbe Ve-
netiis.*

Eodem tempore, quo motus illi cœperant in Monte Politiano, Venetiis quoque non levis, minor tamen fuerat perturbatio. Dissimiles exitus quis non miretur? Venetiis facilè composita res Ducis Senatorumque auctoritate, vbi in Politiano non nisi naufragio pacari potuit. Contrà, eo ferè tempore quo de reducendâ in Montem Politianum Societate maximè agebatur, Venetiis educta est. Sed prima videamus. Erant Venetiæ chara admodum Societati sedes, ex quo tempore nauigaturus in Palæstinam Ignatius, à Senatore exceptus illic erat diuino monitu. Venetias item quò conuenirent delegerant primi Patres, vbi, confectis studiorum spatiis, Luretiâ recesserant: illic gemino in nosocomio agris primùm ministrarant. Ex eorum numero septem ibidem erant initiati Sacerdotio, atque in eiusdem Reip. oppidis vrbibusque concionum publicarum posuerant rudimenta. planè vt sedem hanc & Remp. adamandi singulares & propriæ maioribus nostris essent causæ. Collegium in eâ vrbe erexerat ditaratque Andreas Lipomanus, primus Collegiorum in Italiâ fundator, anno superioris sæculi quinquagesimo. Fluebant per decennium ex voto omnia, viuo præsertim Patriarchâ Driedo, qui ad res ferè omnes nostrorum operam feliciter adhibebat. Sed illius obitu versa alea est. Successerat multùm Driedo dissimilis Ioannes Taruisius: hic contrà nifus nihil probabat quod gereretur à nostris; multaque oblocutus, & assiduò spargens noxia, etiam per sacrosancta Euangelia iurasse dicebatur, Societatis homines in Venetâ ditigine non diu mansuros. nec dubitauit adiicere væ Clarissimis Senatoribus, nisi fidem sibi habuissent. Triumphabunt hîc, scio, inimici nominis nostri, atque hæc præfagia quædam & omina fuisse dicent earum rerum, quæ quinquaginta ferè pòst annis accidere; laudabuntque scilicet Taruisij prudentiam, quasi ea iam tum animo prouidisset. Taruisius igitur dudum consilia agitans de eiiciendâ Societate, aut (quæ altera spes erat) de illâ saltem suæ potestati subiiciendâ, multò acrius ciuium animos concitare aggreditur, per occasionem Sacerdotis cuiusdam præpositi confessionibus Conuersarum, qui magnâ vulgò sanctitatis opinione, sed clàm multa dictu nefaria fecisse deprehensus; supplicio erat affectus. In Senatu igitur, eius instinctu procul dubio (quantum omnes argumentabantur) acerrimè quidam disputant non esse ferendos in Rep. Iesuitas, noxium hominum genus & turbulentum: illos, ceterorum exemplo Religiosorum, intra suos se non continere cellæ ac Monasterij fines, verùm ciuilibus se immiscere negotiis, & ad publicas res porrigere manus: esse Hispanæ factionis, naufragos, extorres, hinc alios, alios inde eiectos: subornare matronas, perque eas quid in Rep. fiat speculari; & per confessiones præcipuè singularum rimari secreta familiarum. Hæc in Senatu quidam cum disputassent, adderentque diuersi figmenta quàm plurima, inter se pugnantia, nimio criminandi studio (vt est cæca improbitas) alij alios refutabant. Primum bonæ causæ patrociniū id fuit: alterum, quod deinde (nostris domi huiusce rei omnino ignaris) quidam ex clarissimo Ordine vtrò susceperet, institutâ defensione peramplâ. Deiecti igitur primâ spe Societatis eiiciendæ, illam alteram aduersarij tentant. Negari certè non posse, quin peregrini-

peregrinis hominibus periculose tantum licentiæ concedatur, vt suo arbitratu tam multorum audiant confessiones: recenti exemplo satis superque admonitos, quàm parum cuiquam credendum sit: apponendum saltem custodem ac vigilem qui in officio contineat, nimiamque temperet licentiam; hunc autem non alium quàm Patriarcham esse oportere: nec profectò sinendum, vt istorum hominum nomen, vt gratia, vt potentia in tantum inualefcat. Itaque hæc illi cùm dixissent, Senator è primis, qui & ipse acerrimè putabatur aduersaturus, eam contrà defensionem habuit, vt nihil exoptari vltrà posset. Post multa censuit, si quâ de re admonendi Patres essent, id Serenissimo Principi (Hieronymus Priulus tunc erat) commendandum. Ea sententia placuit. Accersitur ad Principem Prouincialis Palmius: ex eo intelligit quæ in Senatu acta dictaque. mox detecto fonte horum sermonum, quem facile apparebat profluere ex auersâ Antistitis voluntate, ita Principi satisfecit, vt criminationes nihil nisi ad cognoscendam plenius Societatem valuerint, augendamque confluentium multitudinem. Multi enim accessere clarissimorum virorum: & qui prius exteriorem tantum illius speciem nouerant, vbi per eam occasionem domesticæ quoque disciplinæ præceptis & ordine cognito, eiusdem interiorem formam tamquam animam peruiderunt, pro suâ prudentiâ æstimauere totius quasi fabricæ rationem. Ita non magno negotio, primo in ortu, ea sopita est flamma, Priuli Palmiique prudentiâ, & mutuâ beneuolentiâ vtriusque.

Atque vtinam posteriora tempora Priulum quoque essent sortita! non esset fortasse vnde tam insolenter exsilium Venetum aduersarij nobis exprobrarent; & ij sæpè qui veras eius causas seriemque aut non norunt, aut in calumniam vertunt. nec tam acerbè in Iesuitas concitare molirentur Reges ac Principes, iactato vbique eius Reip. exemplo, quam sapientissimam prædicant. Sunt quibus operæ pretium visum fuit totos eâ historiâ libros pertexere, ad inuidiam scilicet auctoritatis Pontificiæ, nominisque nostri: cuius criminandi quoties nacti sunt occasionem, fanè quàm liberaliter indulgent. Quo quid proficiunt, si fateri coguntur, non eiectiones ab initio proscriptosque Iesuitas, sed suâ sponte abiisse? nec aliâ ex causâ quàm religiosè parendi CHRISTI in tetrīs Vicario, etiam cum vnus Prouinciæ iacturâ? Neque quòd hætenus concessus reditus non est, probro verti debet: non tam illum negari omnino, quàm in aliud tempus reiici Cardinalis Perronius tum Pontifici dixit, ne vlla publicæ pacis esset remora. Restitutâ apud Venetos Pontificiâ auctoritate, suum quoque locum recuperaturos Iesuitas, purgatis tempore suspicionibus: Christianissimum Regem, qui eos Constantinopolim introducere potuerit, non plus negotij habiturum per ditionem Venetam restituendis. Hæc Perronij præfagia tunc erant. ea qui euentu necdum firmata queritur, is meminerit, quemadmodum frugum, irarum agendarum quamdam esse maturitatem. Eiecta è Galliis restitutaque tanto cum fenore Societas, vt postmodum referemus, non inferiore de Venetâ ditione spem facit.

CAPVT QVINTVM.

In Hispaniâ agitata Societas.

*Tempestas
in Societa-
tem à Mel-
chior Ca-
no.
Hist. Socie-
tatis I. p. l. 8.
num. 44.*

*cap. 14. &
25.*

EO latiores in Hispaniâ fruges cernimus, quò maior illic hibernæ quasi tempestatis antegressa tristitia. Non alia facilè regio nascenti primum Societati præstantiores submisit viros; non alia tamen in Societatis mores atque instituta inquisiuit acrius. cunctata diu sua in Regna admittere, quamuis è suis ferè conflata alumnis; sed nec alia probatam semel perspectamque maiore studio complexa est. Nimirum nec aquila ferum agnoscit, priusquam dubitarit agnoscere. Exercendæ primum Ignatio tolerantia tirocinium Hispania fuit: Ignatij vinculis carceribusque suos deinde latos ibidem successus Faber acceptos retulit; quasi filio præmia virtutis paternæ. Vbi paulatim certæ sedes figi cœpère, fluctibus turbinibusque agitatae sunt, aut firmatae potius. Libet è multis Salmanticam, Complutum, Cæsaraugustam exemplum dare. Inchoabatur Salmanticæ domicilium, cursu prospero; cum ecce repentina tempestas, vnde minimè debuit, à nobili concionatore, Theologiaeque Doctore ex S. Dominici illustri Familiâ. Melchior Canus is fuit, memorandus suâ illâ abalienatione ab hoc Ordine, quæ extremâ etiam ætate mitigari vix potuit, cum ita florentem Societatem videret: exemplum Religiosis hominibus, quò transuersos non agat concepta semel, aliusque demissa in animum sinistra opinio. Fortasse & illud fuit: Cani operâ duas hæc Religiosas Familias inter se committere Satanas tentabat, vt, versis in se viribus, attererent inuicem, mutuamque, in quâ rerum apud populos agendarum acies est, hebetarent frangerentque auctoritatem: cò maiore populi offensione, quò clariora ab iis expectat charitatis & consensionis exempla, non inconsideratae æmulationis. Is igitur, quem dixi, Melchior Canus penitus eam opinionem imbiberat, instare mundi nouissima tempora, mox adfore Antichristum; iamque prodromos eius adesse: nostros homines designabat, quos omnino emissarios atque satellites Antichristi palàm & non dissimulanter vbique appellabat: omnes enim istiusmodi assecularum notas in alumnos nouæ huius Familiæ aptissimè conuenire. Sed non animaduvertebat vir bonus, & olim fuisse homines, qui DD. Dominici & Francisci sanctissimas Familias eadem fabulâ in contemptum vocare conati sunt, eamque iisdem firmare notis, vt apud D. Thomam videre poterat libro Contra impugnantes Religiones. Interim hæc Canus non in circulis tantum priuatisque congressibus, verum & è cathedrâ Doctoris, deque suggestu ac pro concione: tantò perniciosius, quantò maiori ipse erat doctrinæ famâ, & opinione probitatis. Non populum tantum, sed & Principes viros nactus est credulos. Sibi cauendum existimabant à nostris: per vicos & compita commonstrabant digitis: ne tradendæ quidem rudibus doctrinæ Christianæ faciebat Magistratus potestatem: vixque aliud supererat, nisi vt tamquam purgamenta vrbe vrbe pellerentur. idque erat apud Academicos agitari & deliberari iam cœptum. Quid faceret hoc rerum

rerum discrimine pusillus grex? Michaël Turrianus, è Sociis vnus, non ignotus Cano, hominem adit: submissè rogat, vt suis laborantem initiis Societatem suâ malit auctoritate protegere, quàm vexare; erigere, quàm affligere. tum Pontificias adfert litteras confirmationis testes, & simul quæ sint recentissima Pontificis de hoc Ordine iudicia, qui duos è Societate Theologos suo nomine Tridentum ad Concilium miserit. Nihil ille ad hæc omnia, nisi suum illud identidem occinebat, præmonendani fuisse multitudinem ne se pateretur induci in fraudem. miserari interim Turriani sortem, cui se amicum dicebat, quòd iis sese imprudens coniunxisset hominibus. Non erat igitur hos inter fluctus nisi de prouidentia Numinis, suos nunquam deserentis, certa spes. Enimuerò mox enituit. Ex eadem sanctissimâ D. Dominici Familiâ, imò & ex eadem domo (quis credat?) propugnatorem excitauit Doctorem Ioannem Pennam, singulari pietate ac doctrinâ virum. Is veritatis studio, diuiniq; honoris, omnia huius Familiæ instituta scrutatus, non dubitauit recentem Ordinem iniuriâ vexatum aduersus collegæ morsus scripto etiam litterisq; defendere. Nec modicè ceteri Patres vnus culpâ excitatam doluere flammam: ad eamq; restinguendam exarsere vniuersi. Franciscus Romæus ante omnes, totius ipse Ordinis Generalis Magister, edito suis mandato *in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, ac sub penis arbitrio suo taxandis* (ita loquitur) ne quis huic Ordini (quem quasi præfidiariam manum Dei benignitate submissam vocat) aut eius institutis deträhare aut obloqui palàm priuatimq; auderet. Paulus quoque III. Pontifex, offensionum causis maturè opprimendis, Apostolico diplomate geminos Antistites, Conchensem & Salmanticensem, iudices statuerat, tutoresq; Ordinis abs se recepti. Ignatius pronuntiata nuper in Romano iudicio sententiæ exemplar miserat, amplâ suis potestate factâ quauis adeundi tribunalia. Verùm omnibus hisce præfidiis opus non fuit. Nixæ mendaciis calumniæ sensim concidère, partim Ioannis Pennæ singulari industriâ, partim eorum qui suspecti habebantur perenni ardore in obeundis vel inter præcellas muneribus suis. Aperuère tandem oculos malè creduli homines, sinceriusq; iudicauere de fonte, vnde tanta fructuum manabat vbertas. Ergo suspicionum discussâ vanitate, tetra illa turbarum nox in diem nitidum lætissimumq; conuersa. Nec illud omiserim diuinæ in Socios prouidentia aliud argumentum. Per hosce dies diuinitus excitata est Maria Pimentella Comes Montis-Regij, quæ sese intra Monasterium quoddam sub eadem D. Dominici disciplinâ collegerat, vt nostris necessaria victui cultuiq; prospiceret. An non præclare sibi constat prouidentia Numinis? ex ipsâ præcipuè Dominicanâ Familiâ defensionem parantis simul & subsidium vitæ, vt vtriusque Ordinis viros tantò sanctius copularet charitas, quanto fraudulentius inuidia Satanæ distrahere conabatur.

Maior altera minaciorq; Toleti exorta tempestas: Toleti dicam, an Compluti? certè à Toletanis profecta incenibus, atque adeò Archiepiscopi domo, in Complutense Collegium defæuuit, quod eâ tempestate in Toletanâ Diocesi vnicum erat. Suboffensus dudum, acrius tandem in Societatem exarserat Ioannes Silicæus Toletanus Antistes.

Alia à Joanne Silicæo Archiepisc. Toletano. i. p. Histor. Societ. l. 12.

Nec levis erat irarum causâ , orta à rudibus quibusdam ac vecordibus Presbyteris , qui etiam bis in die , si placet , C H R I S T I corporis veneranda mysteria suis præbebant regustanda, aliosque eiusmodi enormes committebant errores . Hos externo cultu nostris non dissimiles, ex nostrorum credidit disciplinâ profectos . acriter igitur in hosce Sacerdotes; acerrimè in Societatem exarsit , vt omnium caput & seminarium. At veriores offensionis causæ ab obrectatoribus & inuidis : insusurrabant quotidie in aures Præsulis , Societatis homines in alienâ Diœcesi impune ad populum verba facere, passimque aures arbitrato suo confitentibus dare; imò & profiteri, nemini se nisi Romano Pontifici in agendis illis partibus esse subiectos. Tandem exacerbatus Antistes, intentato anathemate edicendum curat, ne quis è suis popularibus apud nostros Sacramenta frequentet; ne quis item Parochus suis in templis permittat Societatis hominibus aut concionem habendam, aut vllam Sacramentorum administrationem . Rector Villanoua ad Poggium Pontificis Nuntium Madritum accurrit, opis & consilij causâ. Non potuit maiore studio, quàm Poggius fecit, causâ suscipi . Societatis diplomata Senatui Regio ipse exhibet. ipse ad Silicæum cum suis litteris, exaratis perstudiosè , Villanouam remittit : instructum prætereà peramplâ commendatione Eleonoræ Mascarenæ Principis feminae, magnæ apud Antistitem auctoritatis . Verùm ad hæc aliud nihil respondit Silicæus, quàm propediem venturum se Complutum , coramque acturum, quod factu esset opus; videlicet , vt loqui in causis solebat quas nolebat confici . Interim ad Complutensem Canonicum scribit., ædes è regione Collegij ad vnam omnes quouis pretio coëmat : non eo tantum consilio, quò in eas loci angustias redigeret Collegium vnde egredi numquam posset; verùm, vt aiebat, quò virginum illic excitaret Cœnobium tantâ altitudine, vt solis ac lunæ prospectum nobis eriperet . Adeò commotus semel animus omnes explorat nocendi vias . Ac semel iterumque deinde perbeneuolè appellatus de reuocandis edictis, nec animum nec aures aduertere vnumquam voluit . Romæ Ignatius, quæ tristitia nuntiabantur, in lætis numerasse fertur, atque omen traxisse vberrimi aliquando eâ in vrbe futuri prouentus. quod dies ipsa rerumque successus postea confirmavit . Et in præsentem quidem reddita mox serenitas est , perlatis à Pontifice mandatis , vt iniqua contra Societatem edicta Silicæus reuocaret . Libetne singulare argumentum diuinæ in Societatem Prouidentiæ ex hac quoque procellâ eruere? Silicæi operâ (quod ille minime cogitabat) in parandis Societati ædibus via est . Coëmi ille voluerat, ne in potestatem nostram aliquando venirent; & sic coëmptæ venêre facilius : &, quod à tam multis dominis, non sine magno sumptu, nec sine magno strepitu, obtineri potuisset, cum vno earum omnium domino facile transactum est . atque ædes illæ Archiepiscopo vitâ functo in nostram possessionem omnes cessere.

*Alia Cæsar-
augu-
stæ.*

*1. p. Histor.
Societatis
lib. 15. n. 65.*

Hactenus quos narraui motus, fuere sine populi tumultu. Cæsar-
augustæ in apertam plebis seditionem quorundam odia erupere. Pro-
cella fuit, quâ ante eam diem nulla horribilior, nulla exitu lætiore.
Sed nec aliud in Hispaniâ domicilium plures à principio siue fautores
habuit,

habuit, siue oppugnatores. Quicumque legebatur domicilio situs, quasi coniuratione factâ, tum Religiosi, tum Clerici, contra cooriebantur, ut nusquam totâ vîbe possent Socij consistere. Coemptæ tandem ædes, in quibus hodieque Collegium degit. Adornatur Sacellum: Sacro primum faciendo dies dicitur. Prorex, totaque Nobilitas inuitatur. Et hac tenus quæta fuerant omnia: cùm ecce tibi pridie eius diei multâ iam nocte rogatum mittit Archiepiscopi Vicarius celebritatem ut differant: Augustinianos de loci vicinitate litem intendere. Responsum est, bonâ etiam Archiepiscopi veniâ eò iam processum, ut dilatio integra non sit: reddendam postridie Vicario pluribus facti nostri rationem. Postridie paulò ante Missarum solennia adest homo ignotus, submissus ab Augustinianis: censuris interpositis eo loco Sacra peragi verat. Nostri in omnem euentum iudicium Summi Pontificis ritè appellant, raptim pios doctosque viros consulunt, iura atque diplomata inspiciunt. omnes sine dubitatione pergendum censent. Igitur cæremoniâ magnâ Sacrum peragunt Dominicani: ex Hieronymiano Ordine concionem habet præstans Orator. Prorex intererat cum præcipuo flore Nobilitatis: omnia celebritate magnâ, gaudioque spectantium. Interim ad Collegij fores Vicarij edictum affigitur, aditum huius loci, quod profanus esset, Sacrorum causâ, propositâ anathematis pœnâ popularibus interdicens. Nimirum vicini duo Parochi in nos quoque exsurrexerant; quorum vni sanguine iunctus erat Vicarius, suâ alioqui sponte parum Societati beneuolus. Hi omnes, cum Augustinianis conspiratione iuncti, ad Societatem Cæsaraugustâ exturbandam vires & opes intendunt. Breuî eò rem adduxere, ut publicâ cæremoniâ Societas probroso notata sit anathemate, diris maledictisque confixa, proclamata horrendis execrationibus, restinctæ faces in eam accensæ, funestâ modulatione cantatus Psalmus centesimus octauus dirarum plenus: nihil denique prætermissum quod in impios ac detestabiles Ecclesiæ filios inimicosque Dei fieri consuevit. Qui partes nostras pro æquitate causæ visi erant suscipere illustres quidam & perampli viri, palam, ut eodem anathemate illaqueati, sacris ædibus pulsi sunt. Interdictus præterea totâ vrbe Sacrorum vsus, quoad Societas in eâ permaneret; classicum videlicet ad eam violentè exturbandam. Ex eo tempore nihil non dirarum in nostros homines coniectum est: quasi piacula quædam omnibus odio erant atque horrore. addidere probrosas imagines, quibus nostri in compitis, in viarum angulis, in valuis templorum, depicti cernebantur à truculentis dæmonibus abripi ad inferorum flammis. Nec semel procacior turba, vnâ ex fœdis illis imaginibus in hastam sublatâ, facto agmine ad Collegium procurrit; ab effringendis foribus vix coërcita operâ Equitum quorundam qui in vicino ludebant, & satellitum Proregis. Neque hæc visa satis ad concitandos plebis animos specie Religionis, quod acerrimum telum est. Tribus deinceps diebus funestam supplicationem circa ædes nostras cum lugubri carmine instaurant: CHRISTI è cruce pendentis effigiem auersam & atro tectam velo gestant; inter maledicta & execrationes lapides iactant in tecta; misericordiam, misericordiam magnis vocibus identidem inclamant. Quò poterat vltèriùs progredi furor? nec pudor

R. baden. in
Vitâ Ignatij
lib 4. c. 14.
Maffei, &
alij.

iam nec modus erat. Religionis causam agi putabat imperitum vulgus. Nihil Apostolici Nuntij nutus, nihil Ioannæ Principis (quæ pro Carolo patre Hispanias moderabatur) valuerat auctoritas. Spectabant omnia ad publicum totius populi tumultum. Ergo Patres grauius periculum veriti, procellam temporis deuitare constituunt, & Gregorij Nazianzeni exemplo, eâ vrbe cedere quàm nullâ suâ culpâ, suâ tamen causâ, tumultuantem viderent. In Senatum adeunt: consilium exponunt: ædium suarum deferunt clauēs. Fit abeundi potestas à Senatoribus, perinuitis quidem, sed cum amplâ laude probantibus id modestiæ specimen concordiaëque. Vixdum exierant nostri; & continuo, quasi eiecto in pelagus Ionâ, procella quieuit. At ecce mirabilem rerum conuersionem. Affulsiſſe subitam lucem crederes: adeò mutata sunt omnium studia ac voluntates. Archiepiſcopus melioribus vsus consiliis, sua ipſe decreta reſigit, innoxiam Societatem, irritasque declarat cenſuras suas. Igitur confestim mittitur qui Patres reuocet: venientibus Magistratus omnes effunduntur obuiam: medios excipiunt, multisque impositos honoris causâ vellēt nollent, per celeberrima vrbis compita ad Collegij ædes reducunt; publicum dedecus publico item honore compensandum rati. Hic Cæsaraugustanæ tempestatis exitus fuit, tam Ignatij fiducia consentaneus, quàm vaticinio Borgiæ: quorum ille, re cognitâ, non nisi lætitiæ signa dedit, omen inde ducens insignium incrementorum: qualia deinde ipsa dies attulit, & incredibilis ciuium beneuolentia. Borgia verò cùm lapidibus appetitam domum inaudisset, dixisse fertur, istos vt colligerent lapides, nouis ædibus exstruendis vtilēs fore. Nec sua nocentes pœna deferuit. qui exturbandæ Societatis auctores fuerant, non ita multò post suo ipsi Cœnobio pulsi sunt, aliisque ex eadem Familiâ, sed melioris disciplinæ, Monachis id cessere, quærere ipsi per aliena Cœnobia sedem coacti.

*Ha tempe-
states spe-
cimen cete-
rarum in
Hispaniâ.*

*r. p. Histor.
Societatis
lib. 14. n. 74.*

Atque has potissimum priorum temporum procellas ex vniuersâ Hispaniâ deligere visum fuit; propterea quòd censerī possunt quasi specimen quoddam earum omnium, quæ posterioribus annis contingere. complectuntur etiam omne hominum genus, quod aliquando in Hispaniâ sensimus aduersari: Antistites primum Doctoresque, deinde Clerum, tum Religiosos Ordines, ac plebem denique tumultuantem. Certè Nauislauiensis tempestas anno huius sæculi quarto, poterit illi Cæsaraugustanæ non omnino videri dissimilis, strepitu saltem atque tumultu. In celeberrimis autem Academiis motus subinde exstituros Martinus Nauarrus Azpilcueta iam olim præmonuit, vir quâ pietate, quâ doctrinâ scriptisque toto orbe celeberrimus. cùm enim Salinanticâ iter haberet, Socios omnes piè deque genu complexus, sollicitè dixit, curandum sedulò, vt Salmanticensis Collegij, ac eius quod Parisiis erat, fundamenta quàm optimè constituerentur: propterea quòd eæ vrbes veluti fontes quidam litterarum essent, quò externorum plerique confluerent. addens prætereâ, cùm tantam Ignatius instruxisset ornassetque classē, quâ (vt ille loquebatur pro suo affectu, non comparandi gratiâ) *nulla maior umquam esset instructa*, magnas Societatis Collegiis Domibusque tempestates non futuras. Id in Hispaniâ præsertim quàm verum fuerit, nostri olim docerunt

bunt Annales, suisque in tristibus rebus exempla inde consiliaque & solatia posterì petent.

CAPVT SEXTVM.

Societati materia patientia in Galliâ ante exsilium suum.

Q Vis ignorat quo in statu nascente primùm Societate Gallia fuerit? quot illic turbis exagitata Religio? quid mirum igitur, si hîc acerrimè exercita Societas? Sedem belli hîc delectam diceres, hîc certaminis campum. Caluiniana hæresis armis & impetu ferox, vt Societatem vidit parantem obuiam ire conatibus suis, mox illam exagitare, occultis primùm grassata cuniculis, dein modis omnibus perditam atque eiectam velle. Nec fuit exigui temporis hic furor. sexaginta & amplius annorum certamine exsaturare odia non potuit: donec tandem expulsum vidit omnibus Regni finibus, proscriptos Socios, erectam nomini nostro feralem pyramidem, perenne, vt sperauerat, monumentum.

*Hæresis
Societati
malorum
caussa in
Galliâ.*

In Galliâ igitur de nobis tunc triumphasse se credidit hæresis; & si verum fatemur, nusquam alibi tantum est aûsa. Illi acceptum ferimus quidquid in Galliâ passi sumus. quis præter illam maleuolorum in nos odia fouit? quis inuidiæ flammas excitauit vehementius? eadem illa auitæ Fidei, eadem patriæ communis Erinnyes fuit, eadem omnium Societati malorum caussa. per suos illa mendaciorum Ministros sapientissimam partem Vniuersitatis, grauissimum Senatum Regium induxit in fraudem. hinc à paucis Sorbonicis publico decreto damnata Societas, à maleuolis de Regio Senatu eiecta insuper atque proscripta est. Atque hæc illa sunt posita æternitati de nobis trophæa, quæ tam libenter commemorare solent inimici nominis nostri, quæ iactare in circulis, quæ famosis libellis toto orbe decantare. Enimuerò posita æternitati. Numquam enim vt excidant posterorum memoriâ, nobis cura est: ne vereantur silentio intermori ne sinamus, nihil narrabimus (freudeat hæresis) nomini nostro gloriosum magis.

Sæcularis est hic annus ex quo primùm Parisios ab Ignatio missi Socij; primum illud Collegiorum rudimentum fuit. quot agitatum calumniis! eò parcius tamen, quò intra sua septa se continebant modestius, priuatis adhuc ferè studiorum exercitationibus intenti. Decennio post fundandi Parisiis Collegij fit potestas à Rege Henrico II. sed agi ad perpetuitatem nihil poterat, nisi ab Regio Senatu Societas Galliæ Regno palàm reciperetur. Id ne fieret, nullum non lapidem æmuli mouere. Igitur à Senatu ad Episcopum, atque Doctores Sorbonicos, reiecta est caussa: à quibus scilicet admittendam numquam sciebant. Episcopus enim sine dissimulatione aduersabatur; Doctores quid sentirent, paulò post prodidère. Profectum igitur tum quidem nihil, nisi ad patientiæ

*Damna-
tur Socie-
tas ab ali-
quot Sor-
bonicis an-
no 1555.*

Thuan. l. 37.
Hist. Societ.
p. 1. lib. 15.
num. 45.

rum: Sorbonæ enim id adscribendum inuinquam censuere maiores nostri. Ab Apostolicâ Sede dudum confirmata Societas, tot gratiis, tot immunitatibus donata, tot Regnis Prouinciisque iam recepta, per Europam Indianque feliciter diffusa (quis credat?) damnaturâ viris tantâ sapientiae opinione, *tamquam in negotio Fidei periculosa, pacis Ecclesiæ perturbatiua, Monastica Religionis euersiua, & magis in destructionem quam edificationem.*

Dici non potest quantam rebus nostris cladem id decretum minaretur. Iam liberè, iustâ fratri auctoritate, inuehebantur in Societatem concionatores de suggestis, in cathedris ludimagistri, populus in circulis, Senatus in conuentibus, seruitia scyphos inter & lances. Proximum videbatur, ut flagris easi (quod rumor ferebat) pulsiq̃ue toto Regno facefferent Socij. & confecta res erat, si perinde credulum Henricum Secundum maleuolorum criminationes inuenissent. Is nobis tum fuit, quod Diuus olim Ludouicus oppugnatis eâ tempestate Diuorum Dominici ac Francisci Familiis: professus non semel, sibi & Cardinali Lotharingio pænè solis relictum Societatis patrocinium, idque deserturos numquam. Ea spes Societatem in Galliâ nutantem alioqui, & pænè conuulsam, retinuit fouitque. Poterat quidem huiusce decreti abrogatio vrgeri apud Pontificem, cuius in eo quoque agebatur auctoritas. maluit Ignatius suâ sponte concidere, quam deiici cum fragore. Ita contigit: cum strepitum initio latè ingentem fecisset, elanguit sensim euauitque. ipsos dein auctores facti pœnituit. irasci meritò potuere, quòd falsâ delatione ita sibi permisere illudi. Certè quadragesimo post anno, cum de eiiciendâ Societate actum est (ut infra referemus) Facultas Theologica pronuntiavit, retinendam in Galliâ. tantum aberat, ut prioris sententiæ meminisse vellet, quâ ut noxiam damnauerat.

Post multas diffi-
cultates,

Manfit igitur tum quidem in Galliâ Societas: sed quantâ cum patientiæ materiâ! an non flentes mittebant semina secuturæ messis? Expectandum fuit, dum primus ille tempestatis se frangeret impetus. Mox aperiente se quasi sereno, tranquillitas paulatim rediit. Ergo (quod è re Catholicæ Religionis, ac Societatis in primis) agi denuò cœptum, ut penitus in omnem Galliam aditum Societati Rex aperiret. Tertiâ iam litteras eam in rem dederat Franciscus, qui Henrico patri successerat: eam à se admissam contestans, mandansque Senatui Parisiensi, ut illam ipse quoque suo ritè Concilio amplecteretur. Tot Regis iussa frustrata sunt. Decretum Sorbonicum in primis obtendebatur. Quartis litteris imperat Rex, sine cunctatione obsequantur, conficiantque negotium. Moram iterum inueniēre. Ad Eustachium Bellaium Parisiensem Episcopum, quem Societati haud dissimulanter infensum norant, cognitionem causæ deferunt, ac Pontificia diplomata mandant exhiberi. Quæ ille in potestate ut habuit, quasi hostilia signa ostentans, ad eorum Parochorum concilium vocat, & multum questus sua atque illorum iura per hæc imminui, postquam omnium animos concitauit, scripto consignat sententiam: Galliæ Regno Societas ista ne recipiatur. Id ubi Franciscus intellexit, obiecta sibi iussit ostendi, & quintum omniumque acerrimum Senatui mandatum edidit: Quidquid olim nuperve:

Thuanus
Hist. lib. 37.
Hist. Societ.
p. 2. l. 5. num.
192.

quouit

quouis contrà obiectum esset, Societatem in Regnum Galliae omnino reciperet, nullâ habitâ ratione aut veteris decreti Theologorum Parisiensium, aut intercessionis Episcopi iam aduersantis. Has spes intempestiua optimi Principis mors abruptit. An poterat studiosius causâ nostra suscipi? Toties citra contumaciam qui reiectam miratur, is sciat, nonnullos è Senatoribus occultè hæreticos, languentium aut inuidorum studia facilè suas traxissè in partes. & erant eiusmodi tempora, vt, ne exasperarentur animi, pro potestate agendum Regi non videretur.

Successerat Regi Francisco Carolus frater. nouis animis virgetur ^{recipitur} negotium, nouisque Principum commendatitiis litteris, vt Francisci Regis voluntatem ratam vellet Senatus. Nihil plus obtinetur. Piget ^{in Galliam à Conuentu Possiacensi.} persequi quot iterum obiectæ sint moræ. Omnia à se vt semel amolirentur, ad Conuentum Possiacensem, qui Religionis causâ breuî erat indicendus, Societatis quoque causâ reiiciunt. Verùm hîc suâ ipsi spe ^{Thuan. Hist. lib. 37.} falsi sunt. Recepta tandem Societas est, Cardinalis Lotharingij in primis, deinde Turnonij, Armeniaci, Guisij, Borbonij item Cardinalium, aliorumque Regni Procerum operâ; eo die (quod memorare iuuat) quo Parisios peruenit Lainius, id temporis Præpositus Generalis: cuius sanè aduentus Societati in Galliâ non gloriosus magis ad famam, quàm ad fructum utilis, tum illam quasi stabiliisse, & suâ quodammodò manu eo in Regno firmasse videri potest. ^{Hist. Societ. p. 2. lib. 5. num. 198.}

Recepti iam erant, augebanturque feliciter nouis quotidie Collegiorum incrementis; sed diu quietis esse non licuit. Parisiis in primis felix noui gymnasij progressus (cui inter alios magnam celebritatem conciliabat Ioannes Maldonatus) vrebatur æmulos: ignem istum inuidiosè clamabant quantocyùs opprimendum. Concitatur in nos Academia, leuibus primùm dimicatiunculis, & quasi intra domesticos parietes, sed quæ mox foras totâ velut acie prodierunt. Academiae Rector (è Medicorum cunco hic erat, quorum tunc præcipui vitio temporum religionis dubiâ, & ab Hugonottis non alieni) seuerè interdicit, vltra ne doceant. Rogatus auctoritatem suam Senatus interponit, iubetque doceri de more. Habetur interim in Academiâ conuentus. quæritur de adsciscendo Societatis Collegio. Dictisque sententiis, agente præsertim Medicorum cœtu, Societas ab Academiâ præcisè excluditur. Perstiterè nihilominus Patres in incepto docendi, non minore cum approbatione publicâ. quod nouarum inde turbarum molem consequentibus annis exciuit. Tamquam pro aris & focis Academici pugnauiere. Si Francisco Montano credimus, nulla vnquam causâ tantâ contentione agitata in Senatu, nulla maioribus librata momentis est. decem ordinum ac statuum nomine, decem insurrexisse Aduocatos scribit. Vehemens atque acerbis ante alios Academiae Patronus fuit Stephanus Paschasius, exercitata in calumniando impudentiæ. Quid non conuitorum euomuit os illud impudens in sectam, vt aiebat, ambitiosam, & fucatæ religionis plenam? Ausus & Ignatium, nouo impietatis commento, cum Martino Luthe- ^{Thuan. Hist. lib. 37.} ro comparare: quasi ambo, diuersâ tamen viâ, eodem tenderent conspirarentque; vt videlicet, labefactatâ Magistratuum auctoritate legitimâ, disciplinam Ecclesiasticam eneruarent, & diuina atque humana iura con-

confunderent omnia. Nec impigrè minùs causam nostram egit Petrus Versorius magni nominis Patronus, multùm laudatâ Societatis origine, eiusque auctore, & acri in Patchasium oratione. Dein Baptista Menilius, Cognitoris Regij partes sustinens, increpitâ initio Patronorum vtrunque acerbitate, in novos Ordines multa præfatus, tandem contra Societatem peroravit: ausus & à Senatu petere, videret, in quam rem Claromontani Episcopi legatum conuerti posset, vt memoria testatoris alio genere conseruaretur. Verùm causâ biduum integrum agitâ, Senatus de negotio ampliùs deliberandum censuit, concessâ interim Societati libertate publicè ludum aperiendi, erudiendæque iuuentutis. Nonis Aprilibus id decretum anni sexagesimi quinti supra millesimum quingentesimum.

*Turbæ in
Galliâ ab
Hugonot-
tis.*

Inualefcebat interim, distractis in partes Galliæ populis, insolentior hæresis. Turbæ vbique & seditiones. Iam Apamiis communiter cum Religiosis omnibus; iam Turnone nominatim eiecta Societas erat ab Hugonottis, vi atque armis omnia occupantibus. Imminiebat vniuersæ Galliæ tempestas immanis, gliscebaturque Religionis specie civile bellum, quod multis deinde annis nec extingui satis nec sopiri potuit. Hoc tam miserando Reipubl. statu, quæ mala periculaque subierint Socij, quis describat? Hæretici sua ipsorum scelera iis affingebant. hos nimirum volebant credi barbarum omnium incentores; hos perturbatores Gallicani Regni, hostes publicæ salutis, & incolumitatis Regiæ; emissarios Romanæ Pontificis, cuius vnius auctoritatem perniciosâ suâ extollerent doctrinâ; iuuentutis mores corrumpere, subditos in Reges armarerent; quorum vitæ iam inde ab istorum commoratione in Franciâ numquam esset cautum satis. Et duo quædam eodem tempore euenire, vnde, ventilatis è Theologiâ quæstionibus, ingentem criminationum materiam aduersarij congefferunt aduersus doctrinam Societatis: nefaria scilicet Henrici Tertij cædes; & successio Henrici Quarti, tum quidem à Catholicâ communione alieni: quem, nisi Romana maiorum sacra amplecteretur, Orthodoxorum nemo Regem agnosceret.

*Obtentu
instauran-
da litis agi-
tur de So-
cietate eii-
ciendâ.
Scip. Du-
pleix.
Thuan. Hist.
lib. 112.*

Hæc magnis toto Regno motibus dum feruent, in inuidiam vbique vocatur Societas. itaque de illâ exturbandâ iterum agitari cœptum anno M.D.XCIV. Verùm id ne ex professio agi videretur, litis obtentu quæ Academiæ iam olim cum Societate fuerat, fraudem placuit dissimulare. Renouatur igitur lis illa acri contentione, per triginta iam annos intermissa. Decimo tertio Kalendas Maias fertur inter Academicos rogatio, vt litis tot annos comperendinatæ iudicium tandem vrgeatur. Acta causa Nonis Quintilibus. Pro Academiâ verba fecit Antonius Arnaldus, de Caluini sectâ, calumniator vehemens, infensus nostro nomini siquis alius; infamem in nos habuit Catilinariam, eiciendos, exterminandos esse toto Regno Iesuitas. non iam de Academiâ tantum, sed omnium publicâ salute agi. Venisse tempus serius omnino quàm dignum Francico nomine fuit; sed tamen ita maturum, vt differri iam hora non possit. Igitur intra dies quindecim à decreti denuntiatione ad singulas scholas factâ, excedere teneantur; nî faciant, tempore elapsô quicumque ex iis reperiretur, nullo iuris ordine requisito, statim tamquam

laxa

læfæ Maieftatis & parricidij contra Regem tentati reus damnetur. Hæc aliaque multò atrociora vt in nos decernerentur, quafi fententiam ipfe pronuntiaret, impotenter impudenterque deblaterauit Arnaldus. Interuenerant & liti Curiones: pro iis Ludouicus Dolæus triduo pòft pari vehementiâ dixit; pòft innumera conuitia, orans ad extremum obteftanſque Curiam, fi quidem Franciâ non pellantur (quod Academia petit) faltem illis Sacramentorum adminiftratione, omniqûe aliâ quæ ad Canones ſpectat, ſacrâ functione impofterum interdicator. Duretus Societatis Aduocatus, acri iudicio vir, breuiter admodum pro tempore, & ſingulari cum modeſtiâ ad ſingula reſpondit, abſtinens ab omni verborum acerbitate. exſtant hæ actiones vulgatæ typis. ſcriptus & dein à Barnio copioſior libellus deſenſionis loco fuit. Eadem poſtmodum ac-
cuſationum capita luculentè reſtauit Franciſcus Montanus. His adminiculis irriti aduerſariorum cecidere conatus, præualente propenſo in Societatem fauore, vt cum gemitu & acerbitate ſcribit Thuanus, id agens vbicumque poteſt, vt rebus noſtris quàm maximam conciliet inuidiam. Senatuſconſultum factum eſt, quo libelli Academia nomine & Curionum vrbiſ oblati iubentur adiungi liti olim comperendinatæ ante annos triginta, tamquam eius appendices: vt vno ſcilicet eodemque iudicio de iis aliquando à Senatu pronuntiaretur. Nihil vltra obtinere. Hic enimvero infrenduere aduerſarij, qui certam victoriam iam ſpe deuorauerant. Dum ſententiæ dicuntur, fatetur Thuanus quædam ad-
modum liberè ab iis qui ſe numero vinci dolebant, prolata. Thuanus alter tum Curia Præſes, vir antiqui moris & horridæ libertatis, vt prior ait, nobis omnino offenſus (vt ex prolata ſententiâ patuit) peracerbè dixit ſibi videri, comperendinatâ cauſâ, vitam Regis comperendinari. ea vox pro omine deinde celebrata eſt ob Ioannis Caſtelli factum anno proximo, quod mox referemus. Addidit prætereà, ſe effectum ſenio vitæ potiùs quàm litis huiusce finem adſpecturum. ne tamen indiçtâ ſententiâ moriatur, cenſere vt Ieſuitæ toto Regno expellantur. Eodem tem-
pore Ioannes Paſſeratius Profeſſor Regius ad ſuas lectiones ex more præſationem habuit, ſed amarulentâ in Societatem dicacitate calum-
niſque pleniffimam.

Scipio Du-
pleix.

Hiſt. l. 112.

Thuan. ibid.

CAPVT SEPTIMUM.

Eiecta è Galliâ Societas, & reſtituta.

DVm hæc tantis Academia atque vrbiſ motibus diſceptantur, annus inſequens extremum cauſſa noſtræ momentum attulit, atque omnino afflixit. Perficiendi aliquando, quod tam diu agitauerant, hæretici maleuoliſque viam inuenère. Nec poterant potentiori telo rem aggredi, quàm tentatâ (vt calumniabantur) à nobis Regis ſalute atque vitâ, in qua omnis tum verſabatur eius Regni ſalus, è quo nos volebant exactos. Nihil hîc adferemus noſtris depromptum Annalibus, ſed è vulgatis vbique famoſis libellis, noſtriſque aduerſus huiusce facti inuidiam Apologiis; ex ſcriptoribus item externis rerum Gallica-

rum Scipione Dupleix, Petro Matthæo, Andreâ Fauyn, Iac. Augusto Thuano, & aliis etiam nomini nostro infensis; vt maior veritati tum ab extraneis, tum ab ipsis hostibus, lux affulgeat. nec ideò istius exsilij historiam texere est animus (quam Annales nostri aliquando exactius dabunt) sed ex aliorum scriptis historicam quodammodò apologiam.

Castellus
Regem
vulnerat:

Hist. l. 132.

Seneca.

Apud Thua.
Hist. l. 132.

ideò pro-
scribitur
Societas à
Galliâ:

Anno M. D. XCV. vefanus ac nefarius adolescens Ioannes Castellus, incertum quibus agitatus intemperis, Regis interficiendi consilium cepit. Tum primùm Parisios Rex adueniebat, nondum Pontificio solutus anathemate. Immixtus turbæ comitantium Castellus, in interioribus vsque Regis cubiculum penetrat cultro confossurus. Sed cum destinata exsequi parat, ictu decerrante (quòd excipiendo salutantium quorundam Nobilium complexu se profundius Rex inclinasset) dentem rupit multo cum sanguine, nec penetrauit altius. Ex hoc facto omnium in Societatem odia exarsere: illam attentari ream parricidij, manum tantùm commodasse Castellum, vulgatum creditumque est. Quo iure, quâve iniuriâ, frustrâ quæritur: non dabant tempora defensionis locum. quasi in flagranti, quod aiunt, delicto deprehensa fuisset Societas, ita in eam conclamatum est; *non seruatō iuris ordine* (verba Harlæi Præsidis sunt apud Thuanum) *neque partibus auditis, vt in seditione & publicâ grassatione*. Dudum antè concitata erat in nos ab hæreticis ingens inuidia; præoccupati auersique implacabiliter multorum animi; tempora Reipub. perturbatissima, populis, vt diximus, Proceribusque in partes distractis. Nunc autem noui criminis summa erat: apud Iesuitas Philosophiam audiuisse Castellum (is sextum iam mensem Iurisprudentiæ operam dabat) nec ex aliâ scilicet quàm istiusmodi scholâ exitialem hanc prodire doctrinam de Regibus mactandis. Dictum verè: *Nescis quanta rabies oriatur, ubi supra modum creuerunt odia*. Suspicionibus ingeniis id visum satis, vt atrocissimi facinoris auctor Societas haberetur. Credetne posteritas, quando in ipsis quoque aduersariorum Annalibus leget, ne in tormentis quidem nominatam vnquam Societatem sceleris consciam? Eodem tamen Senatusconsulto & Castelli & Societatis causam coniungere placuit; illum probrosâ atrociq̃ue nece, hanc exsilio damnare, vno eodemque decreto, quasi interesset nihil. Quid enim amplius superesse (ita in Senatu disputabant) aut quas vltiores quærendas aduersus pestiferam sectam probationes? an enim verba ab accusatoribus data, cum in causâ Academia Regni salutem Regisque vitam verti nuper clamabant? quid morâ illâ artificiosè quæsitâ profectum, quàm vt cædis diu antè meditatæ consilium maturaretur? Id videlicet superiore iudicio se iam tum animo prouidisse, Thuanus gloriatus, eandem de exturbandâ toto Regno Societate sententiam repetiit, in quam frequens Senatus iit. Decretum scribitur, vt Iesuitæ omnes, tamquam *iuuentutis corruptores, publicæ tranquillitatis perturbatores, Regis Regniq̃ue hostes*, Lutetiâ aliisque vrbibus intra triduum à die denuntiationis, toto autem Regno quindecim post diebus excedant. nî paruerint, tamquam in læsæ Maiestatis reos animaduertendum. bona eorum omnia arbitrio Curie mox in pia opera erogentur; sancitâ insuper perduellionis pœnâ in eos qui

qui ad scholas Societatis extra Regnum litterarum causâ liberos misc-
runt. Nec mora. in incertum exsilium eiekti omnes; tam subitâ procel-
lâ, vt veluti ex Varianâ clade (audeo dicere) ne nuntius quidem tanti
mali ad vicina Collegia mitteretur. Ipse Sociorum aduentus, tamquam
ex ingenti naufragio miseræ tabulæ, pro nuntio erat. Neque hîc quies.
Nouis iterum edictis, mandato Senatus Regij, vlteriùs toto Regno
sedibus omnibus exturbantur. Quâ ius potestatemque extendit To-
losanus Senatus, parère vetuit, retinuitque Societatem, nihil veritus
aut hæreticorum potentiam, aut æmulorum furorem. Complanatur
interim Parisiis reduciturque in aream Castelli domus, è quâ percus-
sor prodierat. columna erigitur eximio opere. inscribitur Senatuscon-
sultum, non tam in execrationem nominis Castelli, quàm Iesuitarum
scilicet; de quorum exsilio perpetuum volebant apud posteros exstare
monumentum.

Petr. Matth.
in Henri-
co IV. l. 2.

erigitur
pyramis.

Scipio Du-
pleix in
Henrico IV.

Hæc illius temporis fœda procella, hoc illud toties decantatum Gal-
licanum exsilium. quod qui nobis obiiciunt augentque criminose, ve-
lim restitutionis seriem apud eosdem Auctores legant: delebunt ex ani-
mo facilè omnem istiusce criminis suspicionem. Expetitam denuò fuif-
se Societatem proborum omnium voto, factamque per absentiam cha-
riorem Petrus Matthæus scribit; reuocatam eam, tamquam perditissi-
mis hisce temporibus vtilem Franciæ ac necessariam, ob præstantem
eruditionem morumque probitatem, asserit Fauyn; ab Regni Proceri-
bus certatim pro eâ actum Scipio testatur, & Thuanus ipse. Nec Socie-
tas causæ suæ defuit, aut supplicandi diligentiam intermisit. donec tan-
dem Metis apud Regem de eius restitutione fortissimè actum est, capta-
tâ sanctioris Hebdomadæ peropportunâ occasione, quam actionum esse
animam nonnemo dixit: neque tantum consilio industriâque perfici,
quantum temporibus negotia si attemperes; nihilque tentes omnino,
nisi cum aptè potes & tempestiuè tentare. Erat illic Paschalia festa ce-
lebraturus Henricus. Ignatius Armandus igitur Mussiponto profectus,
cum tribus Sociis. Cum pro more sanctioris Hebdomadæ Rex ac Regi-
na in lauandis pauperum pedibus solenni cæremoniâ defungerentur,
Sacro interfuere. à meridie ad Regem introducti perbeneuolè exci-
piuntur. Hîc Ignatius cum Sociis in genua procumbens, mox surgere
iussus est: & quod mirere, quamuis prolixas orationes non ferret Hen-
ricus, Ignatium tamen Armandum non minùs patienter quàm attentè
audiuit de totâ causâ modestissimè differentem, vrgentemque potenter
Societatis restitutionem. Exstat eius oratio sanè perelegans apud Sci-
pionem Dupleix linguâ vernaculâ, vt habita est, quam Latinam Thua-
nus in historiâ fecit. Finierat Ignatius; bono omnes animo esse iussit
Rex, addens, Lutetiam cum aduenerit, effecturum se, vt sibi negotium
hoc curæ esse intelligerent. placere interim ad suum Lutetiam aduen-
tum Ignatius Armandus cum Petro Cottono præstò essent. Ex eo die
pro indubitato habitus est nostrorum reditus. Eiusdem anni Septem-
bri mense expeditur Rotomagi Regium diploma. id sigillo magno fir-
matum vbi in Senatum allatum est, conturbauit scilicet animos eorum
qui nomini nostro semper fuerant infesti: itaque promulgationi inter-

In Historiâ
Nauarræ
l. 13.

Agitur
de restitu-
tione So-
cietatis:

Thuanus
l. 129.

Thuanus
l. 132.

Petr. Matth.
Dupleix,
Thuanus.

Hist. l. 132.

*Rex ipse
in Senatu
pro eâ
perorat.*

*Regis
Oratio.*
Petr. Matth.
in Henrico IV. l. 3.
Scip. Dupleix in
Henrico IV.
Mercur.
Franc. To. 2.
ad annum
1611.
Gretser. in
Lixiuio.

cedere decernunt. Id Regi magnopere displicuisse ferunt: quare ipse cum Reginâ & magnâ Procerum coronâ in Senatum venit pridie Natalitiorum. Hic Harlæus primarius Præses benè longam & vehementem in nos orationem habuit. Epitome erat conuictorum omnium criminumque quæ Paschasius aliquando atque Arnaldus in nos declamauerant. Grauius vehementerque urgebat, ut Senatusconsultum, quo toto Regno exfulare iussâ erat Societas, Rex adhuc ratum habere vellet, neque de restituendis tam noxiis hominibus ullam admittere cogitationem. id obnixè rogare Senatores, adductos solo eius vitæ atque incolumitatis amore. Reginam Proceresque nobis amicos non mediocriter sollicitos habuit ea oratio, quam apud Thuanum aliosque integram inuenies.

Verùm Rex, sublatis primùm in cælum oculis, ac sereno vultu, quasi causâ nostræ patronum ageret, neruosam contrâ, iudicioque plenam orationem exorsus est. Nulla profectò vniquam instituta actio nomini nostro honorifica magis, nulla theatro celebriori, nulla maiore patrono. Quid ni beneuolorum omnium plausu exciperetur, frendente nequidquam inuidiâ? excepta est vulgataque quamprimùm vario idiomate. Eam ut apud Petrum Matthæum & Scipionem Dupleix reperi, quoniam pulcherrima est vulgatarum sæpè calumniarum Apologia, hîc attexam.

Actis primùm gratis amplissimo Ordini de eâ quam præ se ferebat curâ ac solitudine de Regis Regni que incolumitate, dixit: Omnes ab Harlæo allatas rationes, quæ Senatui tam graues tanti que momenti esse viderentur, dudum sibi venisse in mentem, aliasque multò plures, quas ipsi non peruidissent. Rem igitur maturè apud se perpensam, & non dies ac menses tantùm, sed annos integros, octo iam aut ferè nouem, in eam cogitationem impendisse. Præteritarum rerum euentibus vsuque tam vario satis edoctum se, quid de futuris prudenter statuere debeat; neque experienciâ rerum aut solertiâ se vinci à quoquam. Quare omnino decreuisse Societatem reuocare ab exilio, suisque in Franciâ restituere domiciliis. Tum singula breuiter refutare aggressus, subiecit: In conuentu Possiacensi non Iesuitarum ambitionem arrogantiamque fuisse cognitam (quod obiectum erat) sed virtutem atque præstantiam. nec videre se quâ ratione ambiciosos appellent, qui honores etiam dignitatesque in Ecclesiâ ex singulari voto recusant.

Quòd Ecclesiastici iis infensi sint atque aduersentur; iam ab omnino ignorantia bellum fuisse cum scientiâ. Et verò deprehendisse se, ex quo tempore agere cœperit de iis reuocandis, duo hominum genera maximè obstitisse: hæreticos, & deprauatæ vitæ Ecclesiasticos; atque illud esse quod iis æstimationem auxerit.

Damnatos esse à Sorbonâ; sed tunc, cùm necdum essent cogniti. Vniuersitatem verò meritò dolere posse de eorum absentia, per quam factum sit ut vacua ipsa manserit atque deserta; neque destiterint interrim adolescentes, nihil remorantibus Senatorum edictis, extra Regni fines litterarum causâ ad Iesuitas accurrere.

Quòd meliora sibi seligant ingenia; illud esse propter quod Iesuitas tanto

tanto haberet in pretio. se quoque in conscribendis militibus fieri velle delectum optimorum: optareque ex animo, nequis inter Senatores adlegeretur, nisi optimus quisque, & isto honore graduque dignissimus; vt sola vbique virtus dignitatis nota sit atque discrimen.

Quod dictum erat in Franciam intrasse vt potuerunt, publicâ auctoritate non admissos; sic ante eos, alios etiam sacros Ordines fecisse; imò & se in Regnum Franciæ intrasse vt potuit. Illud fatendum esse, patienti longanimitate, probâque vitâ Iesuitas omnia perducere ad felicem exitum. Eâ porrò curâ, quam habent, nequid immutetur in eorum Instituto, multo eos tempore conseruandos quàm integerrimos florentissimosque.

Quod de perniciosâ doctrinâ obiicitur, prorsus nihil se credere. ne vnum quidem à se inuentum ex omni numero tot Collegiorum, imò ne ex dimissis quidem à Societate inuentum hætenus vnum, qui diceret, docere Iesuitas licere Regibus afferre manus. Barrerium cædis consilia agitantem apud neminem de Societate fuisse confessum; imò verò constare, illi dictum à Iesuitâ, non sine piaculo æternæ damnationis eam suscipi posse voluntatem. Esto sanè: accusasset eos Castellus attentati reos parricidij (quod tamen non fecit, neque in tormentis omnibus vel minimum indicium dedit) esto, inquebat, accusasset; imò & de Societate aliquis eam inflixisset plagam, cuius aiebat se deinceps numquam meminisse velle, omnemque in perpetuum ex animo deleuisse memoriam; ac præpotentem Dei manum (cui sua vita & salus cordi sit) eo facto manifestè agnouisse; esto de Societate vnus aliquis eam plagam inflixisset; an ideò vnus crimen furoremque, culpam esse ceterorum? an fugandos eiiciendosque Apostolos omnes propter vnum Iudam?

Pontifici Maximo quòd præ Religiosis aliis arctiùs sint obligati; non nisi de procurandâ ab iis Gentium conuersione id intelligi: seque existimare tam eos iuramento fidelitatis, quod exacturus esset, obstringendos sibi, quàm Pontifici sint obedientiæ voto. Illud interim cautè dissimulare Senatores, nec dicere, quòd Romæ improbetur non tribuisse Bellarminum in scriptis suis tantum potestatis auctoritatisque Romano Pontifici in res politicas, quantum alij vulgò solent Auctores.

Quòd de Ligâ fuerint, exprobandum non esse: fuisse hanc iniuriam temporum: errasse cum aliis quàm plurimis specie recti deceptos. Imò se credere minori eos malitiâ peccasse, quàm ceteros; sibi que se certò promittere, eâdem illâ recti conscientia, coniunctâ cum fauore & gratiâ, quam iis facere cogitaret, plus eos sibi deuinciendos, & impensius Regiæ Maiestatis, quàm Ligæ obsequiis deinceps fore addictos.

Ad illud quod dicebatur, Regem Hispaniæ illis vti; respondit, se non minùs iis vti velle; neque deteriori conditione oportere Franciam quàm Hispaniam esse. Cum omnes passim eos vtilis orbi iudicent, se prætereà Regno Prouinciisque suis eos iudicare necessarios; & si hætenus tacitâ quasi permissione aut conniuentiâ in Franciâ fuerint, velle se iam vt publico sint Senatusconsulto. Huius facti gloriam sibi à Deo referuatam. Cum in Regno atque ditione suâ nati sint, non esse cur subditos velit habere suspectos. Quòd si timor est, ne Regis arcana cum ho-

stibus Regni communicent, non se plus iis communicaturum, quam ipse eos scire velit. Permitterent denique prudentiæ Regiæ totum istud negotium: magis ardua difficiliaque tractasse se, & expediisse feliciter; ac proinde tantum laborarent de Regis imperio exsequendo.

Hæc cum diceret Rex, foris militarique eloquentiâ, omnium stupor atque admiratio fuit; non tantum quod capita omnia ab Harleo allata tam recenseret refelleretque accuratè; verum multò magis, quod ita palam ostenderet, quantâ benivolentiâ complecteretur hanc Familiam tot ubique odiis exagitatam. Quæ omnia in Senatu acta die Decembris xxiv. quantum, putamus, dolorem inussere aduersariis: adhuc tamen toto tri-duo moras traxere. in eo laborabant, vt, repetitâ clausularum exoletarum memoriâ, si quâ ratione possent, beneficium Regis irritum redderent.

Thuanus
l. 132.
Petr. Marth.
in Henrici
co IV. l. 3.

Id ubi inaudiit Rex, commotior ad se vocatos stomachosè increpuit; atque è vestigio ad Tribunal pergere, neque inde prius quam confecto negotio exire compulit; addito in scriptis decretorio mandato, vt sine morâ, & sine appositâ vllâ conditione, decreti sui promulgatio quamprimùm fieret. expensa examinataque à se omnia; mandare, iubere, vt Societas suis in Galliâ sedibus restituatur publicâ Senatus auctoritate. Tam expressæ Regis voluntati nihil ampliùs refragari sunt

Recipitur
eandem
Societas à
Senatu.

ausi. Regium igitur diploma in acta Curie solenni formulâ relatum. Et quod neque Franciscus, neque Carolus, neque Henricus Tertius obtinere vnquam potuerant, vnus Henricus Quartus perfecit, vt Galliæ Regno publico Senatusconsulto reciperetur Societas. Vno impetratum exilio censerì potest, quod obtineri non potuerat sexaginta annorum commoratione. Hisce litteris 11. Ianuarij millesimo sexcentesimo

Deicitur
pyramis.
Thuan. su-
pra.

quarto expeditis, omnia ad reditum parari cœpta. Mox & deiecta pyramis, infame monumentum. Nec fuit parui moliminis res. Surgebat pyramis inter quatuor virginum effigies ab excellentibus sculptas artificibus, præaltâ basi. Solam ex eâ tolli tabulam, in quâ Senatusconsultum erat aduersus Societatem, satis esse, restitutâ iam Societate, aduersarij clamabant: at benignitas Regis totum monumentum funditus voluit aboleri, ne qua palam exstaret memoria decreti contra Societatem facti. Maluissent æmuli noctu id fieri. Petrum Cottonum intercessisse Scipio & Thuanus scribunt, fidenterque pronuntiasse, *Henricum Quartum lucis, non tenebrarum, esse Regem*. Maio igitur mense, per otium, in mediâ luce, destructa pyramis insigni eorum dolore, quorum in nos

Maiores
ab exilio
Societatis
incrementa.
Scipio Duplex.
Thuanus
l. 132.

machinæ omnes atque conatus cum hac pyramide ruebant. Vicit igitur omnia improborum odia, abundeque pensauit constans Regis benivolentia. Vetera restituisse domicilia parum erat; noua addidit fundauitque præcipuis in urbibus: Flexiæ in primis, altrice suâ in domo, quam in Collegium nostrum conuertit: ædes à fundamentis nouas adiecit ingenti mole, pulcherrimâque instruxit Academiâ. Quid alia quærimus beneuolentiæ argumenta? fontem amoris cor suum testamento legauit, & Flexiano in templo nostro sepeliri voluit. diceres nobilissimâ sui parte

Thuanus.
And. Fauyn.
Hist. Nauar-
re l. 18.

perpetuò apud nos habitare velle. His adde apertum Societati aditum in Bearniam, auitam ditionem, reducendis ad Ecclesiam hæreticis. ad-
iice illius operâ sumptibusque fixam nobis Constantinopoli sedem.
præter-

præterea Gallicano in Regno ita auctum Collegiorum numerum, vt tribus antè Prouinciis aliæ iam duæ sint additæ. Numquid meritò dices pensatum ingenti fenore exsilium? è quibusdam eiectam vrbibus Societatem, vt induceretur in plures? aliquamdiu abfuisse, vt maiori desiderio expeteretur?

CAPVT OCTAVVM.

In Germaniâ iisdem turbis agitata Societas, quibus Religio Catholica. E Transilvaniâ triplex proscriptio.

VNam Gallia proscriptionem, plures Germania numerat, & quasi per acervos. Rem à fonte si arcessimus, vna in Galliis Caluini hæresis erat: in Germaniâ Arianorum reliquiæ, Lutheri incunabula & propriæ sedes, à Caluino submissæ coloniæ; Berengarij, Wiclef, Hussij fæda progenies, sectarum omnium colluies atque sentina. Et non ferocius insurgerent omnes illæ pestes in spargentem se latè toto Septentrione Societatem, quam suis norant conatibus maximè aduersari? Centiceps Hydra, & secum ipsa discors, in Societate oppugnandâ opprimendâque, capita iunxit & vires. Quid minores libeat turbas persequi? grauiora exsilia in promptu sunt. Plurium Regnorum sedes, totasque sæpius Prouincias perdidimus; è Transilvaniâ primùm, deinde Bohemiâ, mox Hungariâ, Moraviâ, Silesiâ exacti; non exiguis interim iactati motibus in reliquâ Germanicâ ditione.

*Hæresis
multiplex
ad Septentrionem
turbarum
caussa.*

Nulla dedit regio documentum certius, quantopere Religionis ac Societatis coniuncta sit eausa. Vbicumque Principes Magistratusque Catholici ad clauum sedere, floruit Religio, floruit Ecclesia, florere Regna: vnaque cum illis Societas nostra floruit doctrinæ laude, nobilium institutione, populi obseruantia, Principum gratia, innocentia existimatione. At vbi Rempublicam inuasere Lutheri, Caluini, veterumque ex Orco sectarum alumni, mox concitati sunt ad arma populi, turbata Regnorum quies, violata Religionis libertas, & ante omnia exulare iussa Societas.

Prima curarum Ignatio Germania fuit. E primis nouem Sociis (quemadmodum Libro secundo meminimus) vnum Galliæ Paschasium Broëtum cum dedisset, vnum Lusitaniæ Simonem Rodericium, Indiæ extremoque Orienti Franciscum Xauerium, cælo Ioannem Codurium; quinque reliquos impendit Germaniæ, & clarissimos viros, Fabrum, Lainium, Salmeronem, Iaium, Bobadillam; & primis Patribus nec virtute nec industriâ inferiorem Petrum Canisium, qui ceteris Germaniæ Apostoli titulum nomenque præripuit. Ac ne priuatim ipse nihil conferret Ignatius, Collegium in Vrbe Germanicum excitauit. Quid, quòd ab extremâ Indiâ Franciscum Xauerium reuocare parabat, vt Septentrioni ferret opem? Quantam putamus prudentissimo Parenti ostensam diuinitus è Germaniâ messem? sed non nisi post insignes ærumnas laboresque metendam.

*Cura
Ignatii de
Germaniâ.*

Primus de Societate in Germaniam Faber intulit pedem anno ab-

hinc

*sed illic
hæreticis
exosa So-
cietas.*

Hist. Societ.
part. 2. l. 7.
num. 54.

hinc centesimo: Iaius dein & Bobadilla secuti. Curas intendere, operasque multiplicare cogebat extremo in discrimine posita tot populorum salus. Exstrui paulatim cœpta Collegia, arces & propugnacula aduersus impietatem: Bauatorum primùm, dein Austriacorum fauore Principum; sed maiore exinde odio hæreticorum, non ferentium sui cursum Euangelij, vt dicebant, Iesuitarum obiectu retardari. Ergo illi de opprimendâ Societate inire consilia, excludere parandis sedibus, exturbare iam partis. Quis vnus sæculi memoret certamina? Probra, conuitia, contumeliæ, prima & ferè popularia arma fuere: eò assumpra liberiùs, quò è templis atque suggestu ab impiis Ministris furiosius subministrata. Tum sparsi in vulgus infames libelli; super alios alij, sine numero, sine pudore aut verecundiâ. mendaciorum impunitatem promittebat necdum satis nota Societas: credita passim satellitum Satanæ, atque adeò cacodæmonum, esse cœtus, procul exterminandus à ceterorum vsu conuietûque mortalium, & tollendus è medio. Nec vllis aut Magistratuum placitis, aut Principum decretis, satis ea frenari licentia potuit. Quid enim vererentur, qui palàm armorum vi atque terrore extorquere audebant Religionis libertatem, id est, impunitatem scelerum? Hinc illa Germaniæ fœda incubuit bellorum tempestas: in se ipsi ciuilibus armis versi sunt; eò pertinaciùs, quò sanctiùs se furere credebant obtentu Religionis. Iisdem ergo procellis & auita maiorum Fides, & nostra in Germaniâ Societas iactata est; vexata, fugata, expulsa: reducta denuò, suasque restituta in sedes, prout varias in partes se dabat victoria. Eadem belli alea Religionis simul & Societatis alea fuit. An non id abundè doceat vnus Gustauus Suecorum Regis nuperrimus furor? quàm ille latè (vt publica præteream) nostris quoque in rebus stragem dedit? quanta Collegiorum infecuta vastitas? quæ spoliatio direptioque? quæ Sociorum ærumnæ, diuexationes, proscriptiones, exsilia? longiori narratione aliquando describenda, ad detestationem Suecicæ hæreticæque crudelitatis.

Sed hæc communis quædam temporum atque bellorum iniuria fuit. singularia nobis, nostrisque rebus magis propria, quædam persequemur: nec ea longo hinc disiuncta temporum interuallo, aut vetustis annalibus eruta. hoc ipso sæculo pleraque, & ante oculos propemodum nostros gesta referemus. apparebit, opinor, Societatis causa cum Religione Regni que felicitate semper coniuncta. Labet à Transilvaniâ exordiri.

Ex Annuis
1588. &
Ioan. Ar-
gent. Apo-
log. cap. 13.

Stephanus Bathoreus ad Regni Polonici assumptus gubernacula, successorem in Principatu Transilvaniæ reliquerat Christophorum germanum fratrem. Is nostri amantissimus, inchoatum à Stephano de aduocandâ Societate consilium perducit ad exitum. It in eam regionem Societas, confirmatur Comitibus publicis; fundatur Collegium & Academia Claudiopoli. Secum Albæ commorari Christophorus iubet è nostris Sacerdotes aliquot, quibus magistris Principis filij (Sigismundo nomen erat) pueritia adolesceret. quod etiam non ita multo post moriens, supremis mandatis, admodum Proceribus commendarat. Vrebant hæc interim hæreticos, Caluinistas in primis atque

Aria-

Arianos: commouere se tamen non sunt ausi, quamdiu Stephanus patruus Poloniae Rex orbi concessus. metu premebant iram, fingeantque ad illius se nutum simulatione obsequij. vbi defecit is quem metuebant, nec satis roboris adolescentulo Principi ad resistendum, male dissimulatum odium aperit. Conuitia primum & probrosa dicta in Magistros Principis: mox in conuentibus passim de nobis exterminandis multa dissertatio.

Iam è pueritiâ Sigismundus excesserat, aderatque dies capiendi de more Principatus solennia. in hoc Procerum conuentu Nobilitas Transilvana, Arij & Caluini impietatis æmula, à duobus, vt fama est, tribusve dominandi cupidis impulsâ, petit à Principe Iesuitas eiiciat, idololatricæ olim explosæ restitutores, Hispanicæ Inquisitionis propagatores, buccinatores Romani Pontificis, iuuentutis corruptores. hæc tum crimina spargebantur. Oblata & à nostris defensio. rogabant ab hisce Comitibus, quæ erant particularia loci vnus, ad publica rem differri, vt plenius cognosceretur. Sed irritò conatu. perstat Nobilitas, instigantibus Arianis; quæ & ad illud vsque tempus tributum soluturam præfractè negat. Nec aliter fecit ac dixit, pessimo exemplo.

Accelerantur igitur Comitibus, ne interuentu Andreæ Bathorei Cardinalis, qui propediem adfuturus dicebatur, disturbarentur omnia; ingrentibus passim aduersariis tundendum ferrum dum candet: hostem impulsum prosternendum: valescere impetu audaciâque consilia, morâ euanescere: occupandum esse tempus quo Regnum collocetur in tuto, exturbatâ Papisticâ disciplinâ. Quid enim, inquirebant, aliud agunt Iesuitæ, nisi vt Romano Pontifici obtemperemus? hósne semper timebimus per secreta colloquia cum Principe, per liberos nostros domi, per argutos sermones in publico? quin, eiectis semel istis speculatoribus, occasione intentis, liberamus prouinciâ periculo, iuuentutem insidiis, omnes metu? Hæc illi in Comitibus. ad quæ & nostri veniendum sibi rati, ne causæ suæ deesse viderentur; in consessu Senatorum primò, deinde in templo, quò conuenerat Nobilitas, auditi sunt. Oblatus etiam à Catholicis libellus supplex, obtendentibus æquam omnibus Religionis libertatem; petentibusque, suarum ne Pastores animarum tractarentur acerbius. Sed frustra omnia. Religionis & Iesuitarum odium aures occluserat. vicit, vt sæpè fit, deterior sententia.

Postridie alius à Nobilitate ad Principem libellus mittitur: vrgebant denuò, vt idololatria & Iesuitæ eius propagatores è Regno extruderentur. Dilatum in alterum diem à Principe responsum; & tunc quidem datum in hanc formam: A Nobilibus iniquè postulati, à se honestè permitti non posse, vt tectores pueritiæ suæ, sibi à patre patruoque Rege commendati, publicis approbati Comitibus, nullius criminis rei, imò ne leui quidem perstricti suspicione; inuidiâ tantum Catholicæ Religionis, quam ipse pariter profiteatur, indictâ causâ eiiciantur è Regno. Æquum esse & Catholicorum Procerum audiri preces; nec sine scelere aut suos illis posse eripi Pastores, aut iuuentuti Magistros, veratos hæc in eo munere cum summa omnium approbatione. Hæc inter Gubernator, malorum omnium caput (pene quem & ærarium publi-

publicum & satellitium) per suos, vt ferunt, emissarios concitatâ multitudine minutæ Nobilitatis, varioque terrore expugnatis Catholicorum animis, qui cum Principe sentiebant; ipsi etiam Principem anxium nutantemque, defectionis metu iniecto, vel inuitum adegit subscribere impiis postulationibus. Nec mora: in Peruigilio Natalis Domini, sub horam noctis alteram, nostris in Aulam accitis, exponit Cancellarius Senatus ac Nobilitatis sententiam: solum Principem tantam aduersantium molem sustinere non posse, nisi obtinere malit. cupere illum memorem beneficij suorum tueri Magistrorum innocentiam, sed eo in cardine res esse, vt vel Patribus cedendum sit prouinciâ, vel ipsi in perpetuum Principatu. parendum tempori consilio sapientum. magnas esse populi procellas conspirantis in idem: & imminente naufragio, conseruandæ salutis ergo, vel carissimas merces deiici in mare. Suadere se hanc Principi gratiam facerent: offerrent vltro quod essent amissuri; vt à quibus regendi artes acceperit, acceptam quoque referat regnandi auctoritatem.

itaque
proscribi-
tur Socie-
tas.

Vix illuxerat Natalis Seruatoris dies, antequam Sacrum facerent, haberentve concionem, Princeps ipse renuntiat stetitque sententiam, vt ex omnibus cedant ciuitatibus regiis, eamque reuocari non posse. eodem die in Comitio promulgatur edictum consonum orationi Principis. Igitur postridie, Festo S. Stephani Protomartyris; post Sacrum, quod tunc postremum Princeps audiuit, vltimum telum vibratum est in Iesuitas. De mandato Senatus, & nomine Principis, Meggesio Claudiopoli ablegantur, cum mandatis, vt post tres hebdomadas omnino è Transiluaniam excedant. Hiems erat asperissima, & præaltis vbique niuib. impedita via. neque hæc moram vllam exorare potuerunt communiter omnibus, nec sua priuatim Patri Lelesio grauis infirmitas. Fuerat is Magister Principis, eoque in munere contraxerat morbum, cuius vis illum ad extrema tum deduxerat. ne quidem opperiri mortem & sepulcrum Claudiopoli permissus est: inhabili quamquam corpore labori & itineri fuit asportandus. Vnicum saltem postulatum concessum est: testimonium publicum abituris. non alias relegationis causas id habebat, quam irritatam in nos Nobilitatem studio Religionis: adiecto in alijs rebus honore verborum.

Ingenuit certè adolescens optimus electioni nostrorum: itaque per totum diem memoratur non temperasse à lacrymis. quo die tantâ dictur exstitisse ventorum vis ac turbo, vt & tectum templi, in quo conflatum fuerat infame decretum, & camini culmen ex ædibus Principis deiecerit. Et Principi igitur & nobis cedendum tempori fuit. Coactum se omnino, & non nisi in speciem fuisse assensum; liquidò ostendit, cum quarto post anno, simul ac satis firmasse vires sibi suas opesque est visus; Societatem quamprimum reuocauit: dissimulato primum habitu ac nomine, ne manentibus adhuc æmulis reuiuisceret æmulatio; dein palam, nouis censibus ornamentisque auxit.

Puniti au-
tore pro-
scriptio-
nis.

Observata interim seuera Numinis ultio in proscriptionis auctores: quorum Gubernator ille facile princeps, & architectus facinoris, statim abire Magistratu iussus, & nihil impetrans è nostris bonis, quibus

in-

inhierat, cùm despondisset animum, antequam nostri Claudiopoli discederent, est mortuus: serò, & se miserum clamans, quòd non seruasset fidem Stephano Regi, Iesuitis expulsis. Id die tertio à proscriptione contigisse scriptum reperi. Saltem ne exsilium quidem nostrorum vidit, pro quo tanto studio egerat. Alterum memorant dein capitis luisse supplicium; plerosque alios infelicitè vitam finisse.

Igitur à reditu nostro in Transiluaniam, qui anno prioris sæculi nonagesimo primo cœptus erat, confirmatus postmodum Comitibus publicis; tenebant omnia satis prosperum cursum, cùm nouis factiosorum hominum turbis oppressa denuò cum Repub. Religio, vnaque cum illis Societas. Cæsari Transiluaniam resignarat Sigismundus, in Cæsarem Transilvani insurrexere, duce Moyse quodam, gente Hungaro, religionè Ariano. Hic Turcicis Scythicisque instructus copiis, Transiluaniam occupat. Oculatum se testem P. Ioannes Argentus asserit, ab eo cum Claudiopolitanis hac formulâ esse conuentum: illi ciuitatem vt dederent, ipse potestatem iis vicissim faceret diripiendi vastandique Societatis Collegium; Patres omnes eiiciendi, raptandi, mactandi. Ex pactis conuentis facta omnia. dedita ciuitas: direptum Collegium: templum à fundamentis dirutum: vastatum gymnasium, quod regio erat extructum opere: expulsi Patres: trucidatus Emmanuel Niger: relictus Georgius Bartholic ex vulnere semiuuius. Omnia eâ feritate, quam Turcarum de gente præsens nonnemo, in sacros homines & dicata Numini templa, Turcis ipsis diceret esse inauditam. Sed mox adfuit ultor Deus. Non totus abierat mensis, cùm horum dux facinorum Moyse in acie cæsus miserrimè interiit; læto Transilvaniæ fato, nisi vniuersum ferè Nobilitatis florem, qui ad sequenda eius castra vel inuitus fuerat adactus, miserando suo casu oppressisset. Ciuis ille Claudiopolitanus Iudex Regius, & præcipuus tradendæ ciuitatis vastandique Collegij auctor, pendit è patibulo. Restituta à Cæsaris Commissariis Societas, à ciuibz perhonorificè reducta est: non aliud scilicet ob crimen eiecta, quàm quòd Catholica erat, & Catholicæ Religionis aduersus hæreses indefessa propugnatrix. Ergo quia nostrum solo æquauerant, Parochiale templum nostros in vsus cedere coacti sunt. mox & Ariani Ministri omnes sibi fugâ consulere, solaque exinde Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta.

Verùm non diuturna quies fuit. Turbulentus alter Transiluaniam occupat Stephanus Bockaius, patriâ Hungarus, Catholicis acerrimè insensus. quos nisi oppressisset, tutò satis dominari se posse non credidit. Ea res Claudiopoli hæreticis animos fecit Societatem denuò exturbandi. Nulla contrà valere consilia aut preces; quamuis tentata sint omnia. Eodem die templo ac scholis, intra triduum domo etiam & vrbe totâ cedendum fuit. id gestum decimâ nonâ Iunij, anno huius sæculi quinto. Aduentu Bockaij in prouinciam mitiora Catholici sperabant. Indicta erant Mediensi in vrbe totius Regni Comitia. Verùm & hîc instituitur actio de nostris toto Regno eiiciendis. Quis miretur Arianos Calvinianosque in eam mox iuisse sententiam? decretum scribitur. Monitus interim per amicos mox accurrit Ioannes Argentus, id tempo-

In Annis
Transiluan.
1606.

Argent. A-
polog. c. 13.

c. 13. Apo-
log.

Secunda
Societatis
proscriptio
è Transil-
uania:

puniti au-
ctores.

Io. Argent.
Apol. ibid.

Annus
Transiluan.
1606.

In Apolog.
ibid.

ris Transilvaniæ Viceprouincialis. audiri postulat in eodem conuentu, ne inaudita præter ius & æquum condemnetur Societas. Hic ille aduersariorum criminationes cā fiduciā soluit atque conuicit, vt ne mutire quidem ausi, qui vehementissimè in nos antè fuerant debacchati. Mox & Proceres suæ credulitatis pœnituit piguitque: decretum publicè lacertum est: Societas suo loco stetit. Acerba proculdubio hæreticis & insperata res, Bockaio in primis: tamen pressit ille tum iram alto pectore, sed mox crudeliùs erupturam. Quod illā æquitatis specie & publico Ordinum decreto non potuit, priuatā auctoritate & non sine vi postmodum peregit, ac Societatem toto Regno impiè iniusteque eiecit; anno decimo, ex quo à Principe Sigismundo totius Regni decreto in Comitio fuerat reuocata. Sed non feliciùs Bockaio, quàm sua Moyfi impietas cessit. à suis lento veneno sublatus dicitur intra mensem; neque diutiùs imperium tenuit à nostrā è Regno eiectione, quàm à proscriptione Claudiopolitanā Moyfès tenuerat. diceres non dissimile scelus æquali ferè vtròque passu assecutam Nemefin.

*Tertia
proscriptio
è Transil-
vaniā à
Bockaio:
Anno
1606.*

Eo sublato, spes reditus affulgebat. verum Bockaio subrogatus Sigismundus Rakocius omnem sustulit. Is de restituendā Societate benignè rogatus Archiducis Mathiæ nomine (qui postmodum Imperator) à se facti inuidiam vt amoliretur, ad Comitia Claudiopolitana reiecit. Hic iterum à Ioanne Argento acta felicissimè Societatis causā est. quam vbi aduersarij rationibus & æquitate labefactari possè diffidunt, insanis clamoribus & cæco tumultu miscent omnia. Proscribitur Societas, & (quod in primis auara Principis quærebat cupiditas) bonis omnibus spoliatur. Victi audaciā numeroque Catholici non ideò palàm reclamare destiterunt, apertè protestati, in iniquam istam Societatis proscriptionem se nequaquam consentire. Quam voluntatem suam publico extare scripto voluere, suis singuli subscriptis nominibus, quod apud Argentum inuenies. Rakocius ipse innocentiae nostræ testimonium dedit: *Patres Societatis IESV, vt bonos & morum integritate graues viros, ex suis Collegiis bonisque non ob vllum delictum, aut notæ alicuius vitium, verum ad instantiam Romanæ & Catholice fidei contrariam opinionem sequentium, esse deturbatos, exclusos, & in alia loca demigrare coactos.*

*approbata
à Sigis-
mundo
Rakocio:*

*In Apolog.
cap. 13.*

*caussa pro-
scriptionis
Religio
Catholica.*

Ad hunc igitur modum expulsa Transilvaniæ Regno Societas est anno huius sæculi septimo; eò tristiori calamitate, quod paulatim omnem secum Hungariam, Bohemiam, Morauiam traxerit fœdissimā strage.

CAPVT NONVM.

*Expulsa Societas ex Bohemiā, Hungariā, Moraniā,
Silesiā; item Rigā in Lithuaniā.*

*Motus in
Hungariā
contra So-
cietatem.
Ioannis Ar-
genti Apo-
log. c. 14.*

FVnesta Bockaij coniuratio primos in Hungariā aduersus Societatem motus exciuit. nimirum vbi proscripta Religio, quis illi locus esse possit? Iniectæ Episcopis violentæ manus, nec temperatum ab eorum sanguine.: trucidati Sacerdotes: spoliata templa: polluta altaria: diuina

diuina & humana omnia contaminata. Zagabriæ Societas & Lincij stetit immota. illic retenta seruataque à Croatis; hîc ab Austriacis Principibus, ipsoque Imperatore Mathiâ, multis decorata præfidiis & ornamentis. Bohemicam tamen sequentium annorum procellam non perinde effugit; proscripta tandem ab Euangelicis Ordinibus: quando eodem ferè tempore, eodemque edicto, velut vno afflata fulmine, ex Bohemiâ, Hungariâ, Morauia, Silesiâ est eiecta.

Anno labentis sæculi decimo octauo Conuentum Pragæ habuerant Euangelici Ordines, & defensores sub vtrâque: ita se appellabant, quòd sub vtrâque specie sacra frequentandi mysteria ius sibi sumerent. Obtentu libertatis ad arma conclamatum. A templo & concione, pro aris scilicet & Religione pugnaturi, procurrunt ad arma. Armati in arcem Pragensem penetrant; deque iniuriis multa turbulentè questi, Præsidem Slabatam aliosque Cæsari & Deo fidos Consiliarios, vi arreptos, per fenestram in altissimam fossam barbaro facinore deturbant. Quid hoc rerum statu Sociis erat expectandum? mitius præter spem actum est. in Collegia fortunasque tantum, non etiam in corpora sæuitum. Circumfremuit tamen armorum terror; obsessumque ab armatis Pragensè Collegium: dum interea edictum scribitur infamibus plenum calumniis. Summa erat: Iesuitæ pestilens secta, omnium Bohemiæ malorum auctores, sine morâ, triplici Pragâ, Crumauio Bohemico, Neuhausio, Glatzio, totoque Regno excederent. ita ratum fixumque esse vnanimi trium Ordinum consensu. perduellium pœna in eos sancita, qui deinceps inferre pedem præsumpserint, aut de iis vnquam reuocandis agere in Senatu. Nec mora: affixo statim ad Collegiorum valuas decreto parendum fuit. Confecta interim vulgataque eorum criminum apologia, quæ in decreto nobis obiciebantur: responsumque breuiter ad singula capita. epitomen suis Laureæ Austriacæ Commentariis Iulius Bellus inseriuit. Bohemiam igitur sic amisimus. sed numquid amplo cum fenore, & gloriosius dein recepturi? Læta Ecclesiæ, læta Austriaco nomini Pragensis victoria, nobis quoque lætissima fuit. non easdem tantum sedes, victrices Ferdinandi Aquilæ nobis asseruere, sed & suis fouendam regendamque auspiciis committere Academiam; adiectis vbique nouis Collegiorum incrementis.

Non stetit intra Bohemiæ fines Euangelicorum furor. Hungariam quoque latè peruagatus, altero mox edicto Socios omnes inde quoque eiecit. Ingens & ista rerum nostrarum clades fuit. neque hoc satis. abeunt etiam persequi placuit, necubi securi consisterent. Morauia Brunam quasi ad fidam stationem se multi receperant. Mox Euangelici Ordines Morauiam Bohemiæ partem ac membrum esse causati, defnierunt eodem Bohemico edicto dudum comprehensam esse Societatem, quæ in Morauia erat. ne quòd tamen superesset dubium, sextâ Maij anno nuper decimo nono nouum Morauicę proscriptionis instrumentum confectum est. Id amici iam pridem fuerant ominati; & in tempore Rector prouiderat, imminuto paulatim nostrorum numero. Biduo post in Peruigilio ascendentis Domini adsunt proscriptionis nuntij cum decreto. fortè nostri mensæ accumbebant. Inopinatò euocatur

Iul. Bellus
Laur. Austriac. lib. 2.

Proscribitur è totâ Bohemiâ:

Iul. Bellus
ibid.

item ex Hungariâ:

Iul. Bellus
Laur. Austriac. lib. 3.

deinde ex Morauia.

Adri. Meerbæck in
Chronico ad
annum 1619.

Iul. Bellus
Laur. Austr.
lib. 3.

*Енциклопедия
наш
Брига:*

Rector à duobus Commissariis; simulque iussi adesse Socij omnes è vestigio, mensis relictis. Tum imperato silentio petulanti plebeculæ, quæ denso agmine circumfundebarur; alter è Commissariis Ordinum mandata exponit, simulque decretum vernaculâ linguâ legendum stentori cuidam porrigit. Eo seuerè imperabatur, clauis templi & Collegij absque morâ & tergiuersatione Commissariis traderent: omnes è vestigio Brunâ excederent, intra triduum totâ Moraviâ. propositâ capitis pœnâ, siquis aliquando referret pedem.

Perlecto decreto, declarationem addit Commissarius ex mente Statuum, omni nos possessionum iure ex eo temporis puncto priuari. Tum & aliud scriptum profert ad seniores plebis Euangelicæ; cui scilicet mandabatur, vt prius istud decretum omnino curarent mandandum executioni. quod erat, plebem armare, potestatemque facere in nos tumultuandi, siquam fortè neciteremus moram. Non ideò tamen minùs generosè à Rectore responsum: Societatem omnium Ordinum consensu in Moraviâ admissam, à solis Euangelicis non posse proscribi; præsertim nullius conuictam criminis sigillatim, imò ne accusatam quidem in decreto. Sed nec inter arma legibus, nec in tumultibus æquitati locus. Negant Commissarij se pedem elaturos, antequam traditis templi domusque clauibus nos exire compulissent. Ne ad mensam quidem redire licuit semipransis: imò vix ad cubicula regredi ad accipien- das chlamydes. quod tandem concessum: sed non sine comite aliquo de plebe, qui obseruaret nequid fortasse præterea aut efferrent aut abderent. tanta in exsequendo imperio vigilantia erat & festinatio. Imò quasi necdum satis citò eiicerentur, vix furentis plebeculæ impotentia compesci poterat. quæ tanto gaudio indignam hanc barbaramque exturbationem spectabat, quanto mœrore passim per vicos Catholici calamitati nostræ illacrymabantur.

*Mercur. Gal-
lobelg. ad
ann. 1619.
Adrian.
Meerbeek
in Chronic.
retrahun-
tur ex itin-
ere tam-
quam an-
tiores in-
cendij:*

Iam egressi mœnibus, omni se defunctos periculo credebant; cùm ecce ingens in vrbe excitatum incendium nouam in Socios concitauit inuidiæ flammam. vociferati hæretici Iesuitis auctoribus hæc fieri; sic eos vlcisci discessum suum; iam latis oculis fumum flammæque spectare incensæ vrbis. retrahendos ex itinere incendiarios, meritoque supplicio afficiendos. Simul sparsa, simul credita calumnia est. tamquam compertâ re, missi confestim equites peditesque, qui perditissimos homines Brunam reducant. Non difficile fuit pedites assequi, nihilque tale opinantes. vbi in potestate omnes habuere, sollicitè à fronte, à tergo, à lateribus custodiunt, nequis elaberetur. insultant petulantibus cachinnis, probris conuitiisque onerant fatigatos iam de viâ & meridiano æstu. Verùm ea militum custodia in vrbe præsidio fuit aduersus tumultuantem plebeculam, vixque continentem manus incendio irritatas. In aream Curie vt deuentum, Consul cum duobus Statuum nomine submissis, moram publicâ auctoritate indicit; veratque quoquam commoueri. Interim detectâ, vt inquirentius iusserant, verâ incendiij causâ, euauit stolidâ criminatio, liberataque omni suspitione Societas est. Non ideò tamen aut dimissi liberè, aut ad Collegium redire permissi. Eâ nocte ac die proximo (qui Dominicæ Ascensionis erat) in custodiâ habiti

habiti sunt; non sine ærumnis molestiisque, quas piorum liberalitas subleuabat: tum verò multò magis solata est, illa sacris operandi, & Catholicos eo die salutaribus extremum reficiendi mysteriis, ex insperato concessa libertas.

Postridie coram triplici Senatu sistuntur omnes, frequentissimâ plebe vndique cincti, quæ rei exitu suspensa accurrerat. Credo vt suis usurparet oculis diuinam in Socios prouidentiam, quæ tam probrosam ex itinere retractionem, non in testimonium integritatis tantum, sed & luculentum rerum nostrarum commodum vertit. Nam primò Statuum ^{cognitâ innocentia,} Commissarius, præmissâ Dominorum Iesuitarum honorificâ appellatione, liberos innocentesque de scripto pronuntiat. Tum publicis ^{honorificè dimittuntur.} sumptibus conduci currus imperat, quibus ad Prouinciæ fines deportentur; seuerâ aduersus plebem additâ denuntiatione, ne quam vllus verbo factove abeuntibus creet molestiam. Quodque mirum maxime; & præter spem omnium prorsus accidit, sit potestas rem familiarem omnem donandi, vendendi, auferendi; per delectos tamen fidos homines: nostros enim pedem vltrâ in Collegium inferre omninò nolbant. Rogatus tandem Senatus innocentia nostræ testimonium, pro omni testimonio esse dixit tam contumeliosè ex itinere retractos tam honorificè dimitti; nequaquam impunè laturos, si vel minima criminis hæssisset suspicio. Itaque aduectis curribus, non iam cum tumultu & exprobratione plebis, sed è diuerso cum aliorum admiratione, commiseratione aliorum, omnium modestiâ & silentio, vrbe tandem & Prouinciâ excesserunt. Viennam Austriæ per media Bohemorum latè prædantium pericula incolumes Deo protegente delati.

Hæc Brunensis domus proscriptio fuit; vnum si incendium excipias, ^{Eiiciuntur nostri Olomucio:} per omnia similis Olomucensi: quæ eodem tempore, & propemodum diè, nostris illic quoque denuntiata est, indicto intra triduum exilio è Prouinciæ finibus. Ita & istud panè momento temporis dissolutum florens Collegium Sociorum quatuor & octoginta: quod Olomucij sexaginta duobus annis sedem iam fixerat. Crimen erat Orthodoxa Religio, proque omni iudiciorum æquitate odium in nos hæreticorum.

Bohemorum exemplum Silesiis placuit; Principibus scilicet Augustanæ Confessionis. Eodem anno decimo nono solenni edicto, quod Briegæ vigesimâ quartâ Iunij proclamatum est, è totâ Silesiâ eiicitur ^{proscribuntur è Silesiâ.} Societas, capitis poenâ denuntiata. ^{Iulius Bellus Laur. Austriac. lib. 3.}

Atque hæc de totâ latè Germanicâ ditione hætenus. lubetne coronidis loco ex immensâ siluâ Polonicarum rerum, vnâ saltem Rigensem tempestatem attexamus? Hic profectò, si vsquam alibi, professâ ^{Rigenis procella in Lithuanâ.} palam odia; quæ nec oratione Legatorum in Comitibus Regni, nec ipsius auctoritate Regis & præsentia iubentis, nec ipsâ temporis morâ placari satis potuerunt. Anno superioris sæculi octogesimo septimo adeò in Societatem exarserat furor hæreticæ ac seditiosæ plebis, inflammatis facibus Ministrorum, vt iam non esset tutum iter die medio per urbem. palam execrabantur nostros, pestemque omnibus imprecabantur, non in maledicta tantum effusi, sed in violentas etiam minas, intentu palmarum, ac scloporum strepitu. vnus Stephani Regis metus adhuc continebat

timebat furentes. alebatur interim nocendi cupiditas ab hæresi, illâ seditio-
 num nutrice; causasque Patres aliquando expellendi avidè quære-
 bant. Semel iterumque suscitata quædam flamma, mox resederat: sed
 apparebat, ingens daturam incendium, si qua denuò existeret aura,
 augenda flabello Ministrorum, quam arte captabant. Moram temporis
 fraus prævertit. Finguntur criminationes aduersus Societatem commu-
 niter & Senatum, quem consilio prudentiorem nostris fauere partibus
 satis nouerant, & istas in Republ. turbas eliminatas velle. Subornan-
 tur bini testes falsi. Rectorem intra Collegij septa à geminis cohortibus
 in cubiculo inclusum custodiri iubent. multis examinatus quæstioni-
 bus, nulliusque rei compertus, libertate donatur. interrogantur interim
 de Collegio singuli; tamque in eos sæuitum acerbè, vt, nisi diuina ad-
 fuisset providentia, & quibusdam inieciisset ciuibus mentem, vt arce-
 rent turbam ab improbo conatu, eo die conclamatum fuisset. Mox to-
 tâ rei vanitate detectâ, ab vno è falsis testibus suam criminationem re-
 tractante, amicis fiducia, hæreticis metus creuit; præsertim vbi perlata
 sunt Regis litteræ iracundæ & graues, quibus factas Societati iniurias
 seueriùs exposculabat, illasque eo habiturum numero, ac si eis ipse affe-
 ctus fuisset.

*Tandem
 nostri inde
 eiciuntur.*

Sed difficile est incitatum semel & in procliue labentem populi ra-
 biem continere. efferatur etiam beneficio. aliud nihil quam perisille
 cupit, quem odit: nec impellere desinet, donec ruat. Stephani Regis
 obitus sanè importunus rei Catholicæ, nostræque in primis, eorum ad-
 uersum nos consiliis fuit admodum opportunus. Iam sublato metu, pa-
 lām & truculentiùs furere; iam exsilium & extrema minari. Concilium
 cogitur. publico assensu decernitur de Iesuitis quamprimùm eiciendis:
 leniter quidem, si sponte assentiantur; sin minùs, vi atque ferro. Itaque
 de sententiâ populi exsilium nobis indicitur; tam festinatum ac præceps,
 vt vix noctis spatium impetratum ad moram. Seditiosi interim, clau-
 bus arreptis, exsultantes gaudio in templum penetrant, sacris operimen-
 tis nudant altaria; icones proturbant, euertunt, excindunt; tollunt om-
 nia pietatis insignia. tum infanda quædam insusurrantes carmina, quasi
 expiassent ædem, quam dæmoni dicauerant, actum de Pontifice Ro-
 mano ingeminant triumphum. Religionem potiùs, quam Societatem,
 eiecisse gloriari poterant. Interim nequis elaberetur, noctu dispositis ar-
 matorum excubiis, Socios omnes domi includunt; ac postridie exce-
 ptos fremitu populi, sibilisque exprobrantium atque illudentium, ex
 vrbe dimittunt in vicinam arcem. Mox, velut insigni obtentâ victoriâ,
 clamoribus, æris campani pulsu, & aliis quibus incondita multitudo
 solet, gratulationibus significata lætitia est. Biennium facilè tenuit ea
 Societatis relegatio: nihil non agentibus apud Regem & Proceres, è
 Rigenfi populo hæreticis, vt in perpetuum amandaremur: donec tan-
 dem, summa Sigismundi Regis voluntate, in publicis totius Regni
 Comitibus, de restituendâ Rigam Societate decretum est; redditumque à
 nostris in Collegij possessionem.

CAPVT DECIMVM.

De calumniis in Societatem primo sæculo iactatis.

T Vrbas, proscriptiones, exilia (pauca de multis) primi sæculi ha- *Innumera
calumnia
sunt primi
sæculi:*
 tenus qui legerit: is quasi vulnera quædam, is plagas cogitet ma-
 gno intentatas corpori, nullo non genere armorum; sed corpori, anno
 iam centesimo æquè viuido vegetoque per damna, per cædes: is scopum
 cogitet omnibus maleuolorum telis expositum vndique, vndique impe-
 titum; sed integrum adhuc illæsumque anno sæculari, & non nisi cir-
 cumfusus vndique telis nobilem. Illa quidem validis sæpè lacertis ex-
 cussa sunt, & magnâ nocendi vi ac voluntate; vano tamen conatu: vel
 fracta resilière, vel decidère irrita; vel siquæ plagam facere visa, non du-
 rauere. O qui in fasciculum colligeret tela omnia, seræque exhiberet
 posteritati! conuitia, inquam, iactatasque primo sæculo in Societatem
 contumelias atque calumnias! agnoscerent posteri, improborum odia
 decora fuisse maiorum, suasque & ipsi verterent in laudes. Nimirum
 transmissa ex hostili acie tela seruantur inter monumenta paternæ for-
 titudinis, & exornant atria: quantò magis si aduerso fuerint excepta
 pectore, si lorica perforarint, si galeam ruperint casso vulnere? non
 inania interim periculi signa, gloriæ trophæa. Et nobis sanè an non iu-
 stiùs, quàm suos recenset Nobilitas titulos, calumniarum seriem propo-
 nere liceret? tamquam parentum titulos; non tantùm non pudendos
 posteris, sed gloriosos? Verùm immensus foret labor vel perstringere
 summam, & ambitiosa narratio. densius ruen- te pluuiâ & hibernâ gran-
 dine, tela isthæc incubuere. Qui æstuante pelago affilientes in marinas
 rupes numerauerit fluctus, calumniarum ille velût fluctuum in nos as-
 surgentium numerum speret comprehendere. Quæ enim rerum no- *brenis ea-
rum series.*
 strarum pars mansit intacta? Inde à primo exortu, toto decursu sæculi
 (obite Regna, lustrate Prouincias, excutite Annales) quidquid à Socie-
 tate vllò modo profectum est, quidquid vel nomine tenus ad eam per-
 tinuit, nōne fœdissimè traductum est? Auctor ipse, nomen Societatis
 I E S V, communis habitus, Regulæ atque instituta, regimen, mores,
 libri, doctrina, scholæ, conciones, omnia in acerbissimas criminatio-
 nes vocata. Explosa noua hæc Religio, tam superbo I E S V nomine,
 sine habitu sibi proprio, Pontifici singulari voto consecrata. Contempta
 votorum simplicium vincula, quæ solui possent. Irrisa paupertas, tam
 sumptuosis scilicet nixa templorum ædificiis, & tam splendido sacrorum
 apparatu. Tyrannica dicta est cæca Obedientia; comparata à Poly- *In Histor.
Ordi. Iesuit.
p. 44. & 151.
apud Ste-
uartum.*
 carpo Turcicæ Moscouiticæque parendi necessitati. Gratuita Sacramen-
 torum aliarumque functionum administratio, appellata turpissimus
 quæstus. Sæpiùs in suspicionem hæresis adducta doctrina, multisque
 seuerè examinata quæstionibus. Scholæ iuuentutis corruptela nuncu-
 patæ; conciones, seditiosæ plebis irritamenta, & barbarum pabula. To-
 ta regendi ratio dicta politica, persimilis Machiaueli instituto, atque
 istiusmodi è fontibus petita. Simulatione, hypocrisi, perfidiâ plenâ

esse omnia. Doctrinæ probitatifque opinione fucum fieri incautis mortalibus. his duobus præclaris in speciem atque ad ostentationem fulcimentis tantam illam niti molem. sed reuerà nec doctos esse, nec probos: qui sæpè maligno, sæpè stolido & imprudenti, semper importuno consilio (quoniam se ingerunt) publicas res turbent. Affectare interim regnum quoddam litterarium intolerabili ambitione: tinctos leuiter, nec nisi primoribus labris multa degustasse, ex quibus solidè teneant nihil. Imò iam ita velle credi, quòd non aliud Musis sacrarium sit, non aliud humanæ diuinæque sapientiæ adytum, præter sua Collegia: ex istis officinis prodire disciplinas omnes meliore cultu. Denique quidquid agant; falsa multa vt sint, quæ in eos inimici fingunt nimis immania; vitia nonnulla vt euadant, de quibus insimulantur, suspicionem certè vitiorum euasuros numquam. Auaritiæ, superbiæ, ambitionis illorum nomini æternam adhæsuram infamiam, & tot firmatum causis publicum odium.

*Asirum
has inter
ita floruisse
Societatem.*

Hæc aliaque id genus sexcenta, acri digna Philippicâ, non hac simplicitate narrationis, quoties à Richeomio, Argento, Gretsero, Contzenio, Garasso, Forero, Schondoncho, Costero, Scribanio, aliisque innumeris è nostrâ Societate, multarum palmarum hoc in stadio athletic, victa iugulataque fuere? quoties ab extraneis, veritatis non minùs quàm nominis nostri perstudiosis, Francisco Montano, Montholono, Steuartio? vt Principes ac Reges, vt Cardinales atque Pontifices omitam, scriptis litteris causæ nostræ maximos patronos. Quòd si tamen miratur aliquis, toties hæc & à tam variis obiecta fuisse, tot libellis famosis sparsa, persuasa creditaque etiam subinde viris rerum minimè ignaris; is profectò miretur potiùs, & prodigio simile agnoscat, centum annorum spatio, in tantâ maleuolentiâ peruestigantium ac scrutantium singula, etiam abdita ac domestica quæque, centum, inquam, annorum spatio nihil fuisse allatum, quod Magistratibus, quod Principibus, quod Regibus faceret fidem; nedum Societatem hanc *pestilentem esse sectam, exitialem factionem*, vt aduersarij toties iactauere. quam insigni suo cum dolore, vno tantùm sæculo tam latè diffusam vident, tot recepram viribus, tot auctam Collegiis, tot votis expetitam denuò, vnde priùs fuerat expulsa. Miretur potiùs, nos toto iam sæculo, veluti inter sacrum & saxum (quod aiunt) positos; inter extrema atque disiecta hominum hinc beneuola studia, illinc malefica odia, medios fluctuasse semper erectos; ac veluti geminâ lance libratos atque suspensos: cum alij miris nos laudibus efferrent in cælum, alij in ima Tartari maledictis criminibusque deuoluerent: atque eodem tempore his videremur summe execrabiles, illis verò amabiles etiam admirabilesque. ad expressam Seruatoris similitudinem, de quo eodem tempore alij dicebant, *Quia bonus est*; alij verò, *Non, sed seducit turbas*.

Ioan. 7.

Hominum generi quid facias? tam sanctum nihil est quod vellicare malignitas non possit. vel in suspicionem adduxisse est satis, vt speratum inde fructum impediatis. In confinio quodam virtutes ac vitia posita sunt. rectum earum tenere cursum, neutram vt in partem declines, quemadmodum difficile est, ita eas à vitiis inter se discernere cuilibet sanè

ianè non ita pronum. maleuolus autem discernet numquam in eo, quem oderit: trahet omnia in alimentum liuoris sui, & rectissima quæque pessimum detorquebit in sensum. Iamdudum, neque hoc tantum sæculo, casta in Deum fides, fatua credulitas dicta est; Religio pietasque, stulta superstitio; & Christiana animi demissio, ign. uia abiectioque. Iamdudum est, quòd incorruptam iustitiam, traducunt nomine exosæ seueritatis; prudentiam, fraudis astutiæque; fortitudinem, temeritatis; temperantiam, simulationis atque hypocrisis: dudum, inquam, & ex illo tempore, quo attributa vitiis nomina virtutum; non affinia tantum, sed planè contraria.

Ecclesiâ nascente, Christiana Religio quoties ab Ethnicis contumelioso vocabulo *superstitio exitialis*, quoties *noua atque malefica* est appellata? cur probro vertitur, eadem ab hæreticis improbisque tulisse cognomina Societatem? *Christianum hominem* (Tertulliani *verba sunt) quoties *omnium scelerum reum; deorum, Imperatorum, Regum, morum, naturæ totius inimicum existimarunt*? An non iisdem hoc sæculo appetiti contumeliis Iesuitæ? quòd hostes Numinis, quòd Regum interfectores, Vniuersitatum furiaæ atque exitium, humanarum diuinarumque legum hostes, portenta orbis terrarum? Nónne & olim, eodem Tertulliano teste, *prætexuere ad odij defensionem, illam quoque vanitatem, quòd existimarent, omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos esse causam*? Si *Tiberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arua, si terra mouit, si fames, si lues, statim Christianos ad leonem*. An non similia hoc sæculo in Iesuitas iactata? Si bello arsit Germania, si classicum insonuit in Galliâ, si Regem amisit Lusitania, si afflicta Catholica Religio in Transilvaniâ, si decreta in Catholicos supplicia in Angliâ, si motus in Scotiâ, si turbæ in Poloniâ, Sueciâ, nostroque Belgio; nónne statim Iesuitas in exilium, in malam crucem? Iesuitas bellorum omnium incentores, omnium turbarum auctores, incendiorum, populationum, publicarum omnium calamitatum architectos, quæ usquam totâ Europâ desæuierunt. Illi nimirum, vt non nemo dixit, Pandoræ pyxidem aperuere, & omnia in orbem inuexere mala, etiam quæ trecentis annis ante exortam Societatem contigere. Nec aliis ad faciendam fidem opus argumentis: accusasse est satis. Nimirum, vt olim apud barbaros sola confessio Christiani nominis erat probatio criminis; ita apud impios istos Iesuitam esse, capitale est, criminofum est, execrabile est. Odiosum illi hominem cum designarent, Christianum appellabant: hoc sæculo, pro odiofo, hæretici Iesuitam dixere. perinde ac Iesuitam esse, idem sit atque superstitiosum esse, factiosum, simulatorem, ambitiosum, superbum, omni nequitia profligatissimum, & Tartarei cacodæmonis sobolem. Eò utrobique progressâ dementiâ, vt, quemadmodum Christianos olim, ita Iesuitas nunc magiæ artiumque damnatarum insimulare non sint veriti; asseruerintque, nostros Tirones magorum imbui disciplinis. Estne quòd vltra progredi possit furor atque impietas?

Verum, post Seruatoris exempla, quid miramur? Si *patrem familias* imò & *Beelzebub* vocauerunt, quantò magis domesticos eius? Improborum con-

Iisdem ferè calumniis appetiti veteres Christiani:
Tacit. l. 15.
Sueton. in Neron. c. 16.
* In Apolog. cap. 2.

Ibid. cap. 40

Montholon Plaidoye, blasme 4.

CHRISTVS ipse: Math. 10.

Ioan. 6.

Ioan. 19.

Luc. 13.

Matth. 12.

Luc. 2.

Ioan. 7.

Matth. 11.

uitia ne diuina quidem Sapientia euasit. mira eius stupendaque facta in præstigias verterunt, virtutes in manifesta crimina & probra. Cæsari pendendum vectigal suaserat, & ipse penderat: reus tamen agitur contemptæ Cæsareæ maiestatis. Fugâ se subduxerat conatibus populi volentis eum rapere & facere Regem: accusatur nihilominus Regni affectati. Deum inter atque homines pacis arbiter venerat, pax ipse æterna hominum, & princeps pacis: factiosus tamen, seditiosus, turbulentus dicitur. Ex obsessis corporibus abigebat dæmones: ore blasphemio vocatus ipse dæmonum antesignanus, maleficus, magus, occupatus à dæmone. Dicto factoque temperantiam docebat & frugalitatem: non effugit tamen, quin helluo & ebriosus, & vini potator haberetur. Qui vitam traduxerat innocentissimam, *benefaciendo & sanando omnes*, instar nocentissimi latronis iudicatur in Curiâ, à sacro profanoque damnatur magistratu; & duorum ipse latronum medius, veluti eorum sceleratissimus, infami crucis supplicio tollitur è medio, tamquam indignus vitâ vitæ auctor.

Matth. 5.

& alij Ordines Religiosi ante nos:

In Append. ad Refutat. Histor. Ordin. Iesuit.

Capite I. huius Libri.

non ergo mirum si & IESV Societas.

Et miratur aliquis impeti, traduci, vexari Societatem IESV? Cur exciderunt animo diuina oracula? *Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in calis. sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.* sic sanctissimos Religionum Fundatores, Benedictum, Norbertum, Dominicum, Franciscum, eorumque cœtus Religiosissimos; easdemque obiecere criminationes, vt ex D. Thomâ ac D. Bonauenturâ doctissimo Commentario Gretserus noster ostendit. Non descendimus primi in hæc certamina: per ista dudum ante nos illi transiêre. Quod si IESV nomen impendentium nobis quoque Dei causâ calamitatum omen est, vt antè dicebamus; quæ materia querelarum, quod famæ detrimentum est, si durius subinde immitiusque agitamur? In hereditarium istud onus cum nomine vénimus. illud illud nomen est, quod etiamnum improbis odio est atque terrori. in illud diriguntur hæreticorum tela, quæ Sociorum latere atque obiectu excepta sunt. Nec solus olim IESVS in crucem actus, sed & nomen eius; nunc quoque quidquid hoc nomen gerit, mundi odium est, & crucis instar exosum.

Hebr. 12.

Ioan. 15.

Homil. 11. in Iosue.

Age ergo, ne *defatigare deficiens animis*, generosa Societas, vnus sæculi procellas impetusque iam experta, simul & tutelam Numinis. Adspice in auctorem fidei & consummatorem IESVM. illum si persecuti sunt, & te persequentur. Cur alia tua sit quàm Domini fors? cur alia quàm Christianorum veterum ac Religiosorum? IESV nomen tibi proprium si sumpstisti cum tantâ maleuolorum obtrectatione, eo pretio emisse te crede magnificum illud *pro nomine IESV contumeliam pati.* Istud Origenis tibi scriptum puta: *Qui amicitias expetit IESV, multorum sibi sciat inimicitias tolerandas: licet VLTIMI MERITI SIS in Ecclesiâ; tamen hoc ipso, quia ad IESVM pertines, impugnaberis.*

CAPVT VNDECIMVM.

*Crudeliter vexata Societas à barbaris in Orbe nouo,
ac primò in Indiâ Orientali.*

Sic exercitam inter Catholicos hæreticosque Societatem, quid mirum si grauiora in Orbe nouo inter barbaros excepere certamina? Per vastissima incognitaque maria, ad vltimos & inaccessos mundi fines, coram Gentibus & Regibus IESV nomen vt portaret, experiri quoque debuit, quanta oporteret pro nomine isto pati. Egressa certe Europæ finibus, quò remotiores adiit plagas, eò acerbiora sensit perferenda, crescente cum terrarum spatiis ex æquo agendi patiendique necessitate. Hic illam in virtutis suæ theatrum ingressam diceres. hic ferro flammæque in eam sæuitum, hic certatum vtrunque totis viribus, donec fessâ crudelitate victrix toties patientia triumphauit.

*Inter Eth-
nicos durè
exercita
Societas.*

Noui ego generosam posteritatem: nec illam conspectus Sociorum sanguis, nec suppliciorum terrebit immanitas. inuitamenta hæc potiùs & præmia erunt, quæ ad Indos pelliciant. hac spe æstuabit illis animus, angustis Europæ limitibus inclusus: hac spe ardebunt superare Oceanum, & longæ tædia nauigationis. tot Heroum, maiorum, inquam, nostrorum, hæc spes & merces fuit. è terris illis tum recens detectis, pro auro & gemmis, retulere speciosa vulnera, & pulcherrimam mortem per atrocissima supplicia. Ea nunc quasi in breui tabellâ exhibere est animus. non igitur, vt hactenus fecimus, Collegiorum in Orbe nouo sediumque nostrarum narrabimus agitationes atque discrimina, sed illustrium de Societate virorum violentas cædes barbaræ immanitatis: spectaturi in extremo illo mundi theatro, tamquam scenâ variante, alios in cruce, alios in scrobe, sub licitoris manu ferroque alios, alios in flammâ; suum singulos actum nobilissimo fine, hoc est generosâ morte, claudentes.

Quæ primis nostrorum laboribus exulta est ad Orientem India, prima quoque nostrorum sanguine est imbuta. Xauerij votum quoties id fuit! sed Antonio Criminali ea reseruata erat diuinitus gloria, vt tot Heroum dux & antesignanus prodiret. ponè illum spectandos se offerunt viginti ampliùs commilitones, diuerso tempore in eadem Goanæ & Malabaricæ ditionis orâ: quos inter Rudolphus Aquauia & Alphonsus Paciecus, clarissimi stemmatis ambo, si in tanto virtutis splendore lux aliqua stemmati relicta est. Criminalis gente Italus, nobili genere apud Parmenses, ab Ignatio missus in Indiam, sustinendis oræ Piscariæ & Parauanæ Ecclesiæ curis atque calamitatibus, Xauerio successerat, parem vnus animum ferens tanto & initio & labori. Satis ad æstimandam viri virtutem, successisse Xauerio: eam vineam excoluit summâ fide, labore improbo & sudore, tandemque rigauit & sanguine. Res sic habet.

*Primus de
Societate
à barbaris
trucidatur
Antonius
Criminalis
Ribaden. in
Vitâ B. Igna-
tij l. 3. c. 20.
Maff. Hist.
Indic. l. 14.
Hilarion de
Costa Hi-
stor. Cathol.
Thom. Bo-
zjus lib. 7.
figno 27.*

Anno Christiano M.D.XLIX. defecerat Lusitanos nitratus puluis. hæc egestas cognita vicinis barbaris animos ad audendum fecit. Urgebat

Criminalis Præfectum arcis, vt misso oratore pacem peteret: quod ille cum fastu dedignatus, in naues se cum suis recipit, & inuitat Patrem. Sed Neophytorum commiseratio retinebat: quos ille misericors dum nauibus imponere laborat, præoccupatus ab hoste submouet paulisper gregem, atque ipse Pastor vultu & gradu constans pectus aduersum offert, in vtrumque paratus, seu fortiter cadere pro suis, seu pacem exorare. Sed erat precibus implacabilis barbarorum furor. ergo in genua procumbens, sublatis in cælum oculis manibusque, Deo se victimam offert. Hoc situ virum, reuerita credo, prima acies, transit sine noxâ, itemque media; sed postremam conflabant Saraceni, capitales nominini Christiano hostes: eorum vnus hastam per costas in pectus precantis adigit. Quo vulnere prostratum spoliare vestibibus festinabant, cum ille magnanimus vltro sibi Religiosam tunicam detrahit, quin & interulam suâ iam purpurâ pretiosam offert, nudus CHRISTO similior moriturus. tum, vt poterat, in pedes se erigit, ac versus templum ægrè gressum molitur, positurus animam ante aram illam, in quâ, incruentâ Filij hostiâ, toties antè litauerat æterno Patri. Verùm alium audiens aduentare sicarium, ne more fugientis occumberet inhonesto vulnere, aduersum percussori pectus obiecit, & lanceam irruentis excepit. lapsa præciditur caput, quod insanâ vociferatione barbari pro victoriæ trophæo in delubrum inferentes, idolo suo Tricanduro fixere anathêma, hoc vno satis superque causam necis testati, odium Religionis. *Quantus hic vir à tam beato funere! quem etiam viuentem Xauerus Sanctum nominabat.*

*Interfici-
tur Rudol-
phus A-
quanius
cum qua-
tuor So-
ciis.*

Thom. Bo-
zius lib. 7.
figno 27.
Hilarion
de Costa
Hist. Cathol.

Fusus Antonij cruor, multorum sanguinem inflammavit. ingens omnibus iniectus ardor: nec pauci summam votorum retulere; quorum aliquos produco spectandos; non temporum ordine, sed locorum. Rudolphus Aquanius, Ducis Atriensis filius, exoratâ parentis veniâ in Societatem admissus, longâ aliquot annorum prece Indiam impetrauit. ibi magno Mogori Patres aliquot petenti, ipse potissimum datus, triennio vixit in Regiâ; ac subditorum plurimis CHRISTO adiunctis, cum in Rege ipso, plus quàm CHRISTI lex patitur vxorio, frustra laboraret, petitiâ obtentâque missione reuertit Goam. Mox Collegio Margano Rector datus est, annexis ad curam, quotquot Salsétide insulâ sedes habebat Societas. Consilio subinde inter domesticos Patres inito de iuuandis in Fide incolis, placuit inspicere loca defigendis crucibus templisque excitandis opportuna. Rudolphus ipse Rector cum Sacerdotibus tribus, Alphonso Pacieco, Petro Berno, Antonio Francisco, & non Sacerdote Francisco Aragnâ, post Missarum Sacra proficiscuntur. in comitatu erant Lusitani duo, plures indigenarum, & agebant iter nullâ suspitione periculi. Notauit pulcherrimam vindictæ occasionem impostor quidam veneficus; & repenti excitatis vndique barbaris, venisse aiebat tempus vlciscendi iniurias Deorum fanis & simulacris toties illatas ab Sacerdotibus nouis, qui nunc etiâ circumspicerent loca struendo templo & crucibus imponendis, cum æternâ ignominia præsentique interitu Pagodum. Animauit facili sanguinarios hæc oratio. Patrum cædes decernitur: vias omnes obsident: prædam

dam in dispositos circumquaque casses sponte venturam præstolantur. Et iam Patribus subolebat machinatio: quare non vltra pergendum rati, iter suum relegebant, cum ad pagum Coculinuin sese vndique circumuentos vident. Lusitanus sclopos expediebat: prohibuere nostri; monentes non defensionis hoc tempus esse, sed mortis CHRISTI causâ fortiter oppetendâ. Paciecus barbaros sermone gentis lenire aggressus, vehementius irritauit. Primus in Aquauiuam impetus fuit. amputatis tibiis in genua prouolutum, nudantemque colla, geminato acinacis ictu percussere. mox & in humeros impactum ferrum, & pectus telo penetratum. tot vulneribus occubuit ætatis anno trigesimo tertio: quâ ipsâ erat ætate Paciecus, nec genere illi nec virtute minor. Hoc actore Philippus Rex mandauerat Proregi, ne quod Pagodibus fanum totâ Salsétide restitui pateretur. vbi letale vulnus in pectore persensit, decussatis in crucem brachiis, cælum suspiciens, recepto in guttur telo, comitatus est Aquauiuam. ambo non sine altiore prouidentia, pari nobilitate, paribus meritis, paribus vitæ & Religionis annis, ex militante Societate in triumphantem pari leto abiere.

Exosus erat præ ceteris Petrus Bernus, quia paulò antè gentis deos suis oppugnarat manibus, pedibusque protriuerat; auctor etiam matæ vaccæ, quam suum numen (Ægyptiorum Isidem huc transisse crederes) indigenæ colebant. hinc dirissimè per horrenda vulnera trucidatus est, neque cadaueri insana crudelitas pepercit. Sui ipse leti vates fuisse creditus, cum frequens diceret, Coculinos haudquaquam seriò Christianos fore, nisi Christianum sanguinem, & suum ipsius quidem, (ita dictabat animus) bibissent. Triginta ætatis annos numerabat Bernus; totidem Antonius Franciscus, voto dudum Martyr; solitus, quoties sacrificabat, ardenter precibus lacrymisque fundendi sanguinis beneficium à Deo postulare. At Franciscus Aragna, extinctis ceteris, adhuc spirans repertus, inter barbarorum manus cum ingenti clamore in fanum asportatur; vbi circum idolum semel iterumque raptatus, & honorem habere iussus, tanto animi robore detestatus est, ut, furore impiorum accenso, horrendam sagittarum pluuiam in se prouocarit; quibus toto corpore confixus, alter Sebastianus apparuit. Acta res est Idibus Iuliis anno M. D. LXXXIII. quam insigni poemate noster Bencius exornauit.

Possẽm hîc ego Alphonfi à Castro, Nunnij Riberæ, Aloysij Men-
dez, Pauli de Valle, Francisci Lopez, Petri Mascarenix, Georgij Fer-
nandez, Gomezij Dameraltij, Vincentij Aluari; possẽm aliorum glo-
riosam in eadem Orientis Indiâ catastrophẽ spectandam dare, postu-
laretque tam clarorum id pugilum dignitas, nisi instituta breuitas veta-
ret, moneretque vt in Iaponiam, Xauerianæ secuti cursum industriæ,
aliquando transferamus pedem.

*Variorum
præterea
interfecto-
rum nomi-
n.*

CAPVT DVODECIMVM.

In Iaponiâ in Socios gladio, flammis aliisque tormentis barbarè sæuitum.

PROPRIA Societati Iaponia est, ex quo primus in eam Xauerus CHRISTI intulit Fidem. Prò, quantum constantiæ Christianæ iam theatrum! rediuiuam nascentis olim Ecclesiæ faciem hîc agnoscas; & verè *sanguis Martyrum hîc semen est Christianorum*. In illos quis barbara Regum edicta, quis sigillatim nostrorum proscriptiones atque exilia numeret? Arimæ, Meaci, Firandi, Nangasachi, aliisque in vrribus, pro domibus atque Collegiis olim florentibus, latebræ iam sunt; & receptus nusquam satis tutus. fraudis atque insidiarum plena omnia, plena sæuitiæ & horroris. ferrum, catenæ, cruces, ignes vbique circumsonant. sed è latebris ad generosa certamina.

Protomartyres Societatis in Iaponiâ.

In hac arenâ nostri agminis principes sunt beatissimi Martyres Paulus Michi, Ioannes Goto, Iacobus Ghisai, prima Societatis Iaponicæ purpura, primæ rosæ. in crucem acti anno prioris sæculi nonagesimo septimo, sæuiente Taicosamâ. quos dein ingens turba, quasi torrente quodam profusi sanguinis, etiam postremis hisce annis consecuta. Felices illi ante alios, quibus adeptam martyrij palmam Supremus Sacrorum Antistes solenni sententiâ pronuntiauit. nimirum illo potissimum honore digna erant necis instrumenta, cruces. Erit, cum & flammis sua constabit gloria; quarum hîc, tanto terrarum inariumq; interiectu, luce perstringimur, ardore inflammamur. Illarum in primis, in quibus admodum nuper adhuc panè ante oculos nostros viuus spiransque re- lucet Carolus Spinola, inuictissimus Heros; illo quidem Spinolarum sanguine illustris, at suo apud Iaponios multò illustrior; suis animi corporisque dotibus, suis in excolendâ Iaponiæ vineâ diuturnis laboribus atque ærumnis multò clarior.

Carolus Spinola lento igne comburitur cum octo Sociis.

In arenam ingressus est anno sæculi vigesimo secundo: quo vno anno supra centum octodecim Christianos atrocissimis pro Fide suppliciis cælo Iaponia transscripsit, atque in hoc numero de nostrâ Societate quatuordecim. Vnus idemque dies Nangasachi quinque & quinquaginta pugiles laureatos vidit. ex nostris nouem, Carolum Spinolam, Sebastianum Chimuram, Petrum Zampo, Michaëlem Xumpu, Gon- saluum Fusai, Antonium Kiuni, Thomam Acafoxi, Ludouicum Ca- uara, Ioannem Ciucoga, omnes viuos lento igne combustos; præter Ioannem, qui, quòd columna, ad quam cremaretur, deesset, gladio percussus, diuersâ paululùm viâ eandem metam attigit. præter barba- ros, triginta ampliùs Christianorum millia huic illustri spectaculo me- morant interfuisse. Ad sex cubitos flammæ à corporibus distabant, nempe vt longum esset & crudele supplicium: manus adstrictæ leuiter columnis, libero nodo & non ægrè solubili, vt quibus animus ad pœ- nas deficeret, inuenirent fugam. At nemo vnus ex omni numero fuit, qui ardente iam vndique pyrâ non oculos cælo infingeret, non ignem ferret

ferret animo & corpore immotus. Carolus quidem ad duas, Chimura verò ad tres etiam horas mediis vixit in ignibus. quo cruciatu corporis! quo animi robore atque constantiâ! Eo certè barbarorum stupore, vt per dies plurimos nonnisi de illo admirationis plenissimus esset sermo. Hæc Nangasachi.

At Firandi sub idem tempus haud minora spargebat lumina Camillus Constantius, natione Italus, ex Romanâ Prouinciâ; variarum linguarum, etiam Flandricæ, peritus. Erant tunc Firandi in anchoris naues tredecim, quâ Hollandorum, quâ Anglorum, & in nauibus ingens vectorum numerus. Hos omnes ad spectaculum egressos vbi Camillus vidit, ex strue lignorum, velut ex rostris aut ex orchestrâ, nunc Flandrico, nunc alio sermone verba faciebat, pari eloquentiâ & animorum motu. Ad Iaponios verò, quorum litteras & sacra callebat, conuerso orationis epilogo, fortissimè simul ac suauissimè deduxit, fidem CHRISTI IESV & veram esse & securam. Quæ cum diceret, ita rapuit Iaponensium animos, vt ignem citò admoueri nollent, ne citò dulcissimâ illius suadâ priuarentur. Accenso autem rogo, inter ipsas flammâs ardentissimâ voce omnes allocutus, non antè finem dicendi fecit quàm viuendi. Haud multò pòst pari luxit incendio Petrus Nauarrus, qui sex & triginta ipsos annos Iaponium CHRISTI gregem Pastor rexerat, & cum eo par fratrum Dionysius & Petrus Sandayus; at Augustinus Onda gladio percussus. Has tot victimas, anno, quem dixi, vnico fecunda Martyrum Iaponia è Societate nostrâ CHRISTO immolauit. Nec paucos nihilo his inferiores aliorum annorum fasti atque Historiæ dabunt, Ioannem Baptistam Machado, Hieronymum Angelum, Carolum & Michaëlem Carauallios, Antonium Pantum, Franciscum Paciecum, Balthasarem de Torres, Ioannem Baptistam Zola, cum Sociis septem non Sacerdotibus; aliosquæ complures (nèquæ enim recensere singulos nostrum est) lento igne tostos potiùs, quàm exustos; clarissimo suis flammis & nobilissimo leti genere.

Et hætenus ignibus sæuitum erat, gladio hætenus & crucibus, quasi alia nondum nossent tormenta barbaries; sed, heu! qualia postmodum non inuènere! armet se profectò obduretquæ scribentis ac legentis animus necesse est, dum inauditæ crudelitatis acta memorantur. Scio lectas solùm ex Iaponiâ epistolas pluribus lacrymas excussisse, mouisse horrorem. Nimirum postquam obseruatum est ignem esse in votis, factumquæ ludum paruulorum, omnia in cruciatu coniungere elementa. In bullientibus, in gelidis aquis, in aëre vacuo, in terrâ & fegni humo quæsiuère quod cruciaret, quando tot horarum lenti ignes iam nimis breue videbantur supplicium.

Fontes calidi sunt apud Iapones, & ex iis balnea bullientia, arcanâ naturæ vi; acrius igne tormentum. his sensim inde ab imis talis & lentè merguntur, vel etiam capite immittuntur ij, quorum fides igne fortior; repetiturquæ toties, per interualla tamen, immane supplicium, donec solutis neruorum ossiumquæ compagibus, diffluente carne simul & vitâ, deficiat spiritus. Aliter in aquâ gelidâ ludit sæuitia. Elatis in altum pedibus, pendulus in aquam demittitur ore tenus aut naribus, qui

*Camillus
Constantius è
mediis ignibus
concionatur.*

Nova tormenta apud Iapones.

torquetur; vt agrè admodum nec nisi cum horribili conatu luctantis naturæ queat respirare. Est & cum ingestis in os, est cum affusis in faciem pendentis centenis haustibus aquæ gelidæ, ita intercipitur attrahendus aër in præcordia, vt laborans æstiuansque natura aditum per disruptam sæpè venam quærat. Iam in aëre & sub dio, terebratis ferro pedibus, reuinctisque manibus, sine cibo, sine fomento plures dies noctesque semianimem quoties destituunt omnibus expositum cæli iniuriis? Quo in tormento cum de Societate aliquis non ita pridem quintum iam diem noctemque perduraret, negauit aliam se sentire molestiam, quàm quod totam necdum Iaponiam CHRISTO adiunxisset. O æterno digna præconio generosissima vox! meliorem aliquando laudatorem inuenies. De terrâ quid dicam? iners quidem & segne elementum est, sed non torquet apud Iapones inertis segnique modo. Excavatur altitudine modicâ; tum congestâ in scrobem fœdissimorum animalculorum copiâ innumerabili, arctè concluditur; nisi quod sursum pateat hiatus tanto, quantum implere possit humani corporis rotunda moles. hanc in scrobem capite deorsum pendulo umbilico tenus Christianus immittitur, destituendus inibi, donec cruciatus ab animalculis, præfocatus omni sanguine defluente in fauces, aut constantiam amittat aut vitam. Quæ ad istæ tormenta, si rectè expendantur, non cohorreat natura?

Multi è nostris in scrobe ene-
cti.

Marcelli
Francisci
Mastril-
lij genero-
sæ mors.

Hæc tamen omnia quantâ virtute ac robore quàm multi ex omni sacrorum Ordinum Familiâ, quàm multi ex Societate nostrâ hilares constantesque subiere? Deficeret dies enumerantem singulos. Vno anno nuper trigésimo tertio supra viginti è nostris teterrimo isto scrobis supplicio fuere eneçti. Omitto reliquos qui vltimis hisce annis consecuti. Vnius Marcelli Francisci Mastrillij generosa virtus, properantem licet, ad se rapit: clarum nomen, magnoque dilectum Xauerio caput. Anno nuper trigésimo quarto è graui plagâ agebat Neapoli animam. Spectandum se præbet manifestâ in luce Xauerius, ad spem excitat, adeundæ Iaponiæ exigit votum: puncto temporis persanat languentem, certissimo & orbi testato miraculo. Ergo ille, relictâ mox Italiâ, iam Hispaniam tenet, iam Oceanum nauigat, iam ad Iapones properat, & viam vbique frequenti signat prodigio. Quò hic euadet? quid moliantur Superi nouo hoc Iaponiæ Apostolo, submisso diuinitus? quin & fugatos exercitus barbaros, & innoxia ante pedes defluere hostium tela videt, omnia magni ope Xauerij. cuius virtutum æmulus laborumque, nomen quoque iam pridem assumpserat. Sed quò tandem hæc omnia? ad destinatam gloriosæ mortis in Iaponiâ lauream per tot miracula ducitur. Vix in continentem expositus, ad mortem quæritur, tamquam aduenisset quem opperiebantur. Inuentus est denique indicio vaporis emergentis è loco, quò orationis causâ secesserat. cælesti luce circumfusâ facies attonuit exploratores; nec iniicere manus sunt ausi, nisi perbenignè inuitati. Iudicibus sistitur. memorata in illum decernuntur supplicia. exhausit omnia atque superauit. Iam quatrimum in scrobe exegerat, & cum carnifice expostulat quòd abstraheret nimum citò, suasque interpellaret delicias. Huic fortitudinis portento quid ultra facias? acceleranda

da nempe compendio mors, ne tantæ fama constantiæ confirmet Iaponios. Capite ergo raptim plecti iubetur: sed ecce lictoris gladius ferreos etiam vinctes potens diffindere, totis viribus impactus, à ceruice velut ab incude resiliit, ne perstrictâ quidem leuiter cute. Alterum denuò libranti ictum fugit ensis è manibus attoniti lictoris. Et iam desperabat imperata perficere: sed conuersus ad hominem Mastrillius, bono animo esse iussit, & exsequi destinata; præstitutam diuinitus horam iam adesse. Quâ ille voce, non secus ac diuino monitu, resumptis cum telo viribus animisque, facili ictu dignum immortalitate verticem demessuit à ceruice XVI. Kal. Nouembr. M. DC. XXXVII. animumque victorem immisit celo, Magni credo Xauerij exceptum amplexibus, quem tanto fauore dignatus erat in terris, & ad negatam sibi olim martyrij palmam sibi quodammodò vicarium in Iaponiam miserat.

De Iaponiis hætenus. Mitto de Sinensibus dicere, alioqui hîc Xauerius ipse, optimo iure, voto Martyr censendus veniret. O qualis animus hîc ante inaccessâ Sinarum claustra ærumnis & necessitati succubuit, necdum satur ærumnarum! Illa postquam semel perrupimus, tempestates sæpè, non naufragia fuere; pericula, non cædes; Patres nunc expulsi, nunc in tetros carceres dati, glorioso leto (quod erat in votis) quasi semper fugiente. Nunc illi Regno alta quies, spesque ingens, Rege in Religionem ac Societatem admodum propenso.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

In Aethiopiâ, in Occidentali Indiâ, in Brasiliâ, Floridâ, Mexico, Paraquariâ, multi è Sociis trucidati.

E Iaponiâ aliquando ad Æthiopes & nigerrimos Æthiopum Cafres conuertamus oculos, quos hinc atque illinc par nobile pugilum ad sese rapiunt Gonzaluus Silueria & Abrahamus Georgius Maronita. Prô, quales viri! quàm indefessi laboris! quàm prompti in arduas expeditiones animi! nacti ærumnarum segetem animo suo parem, vitæ exitum ex voto gloriosissimum. Silueria, Lusitanus primæ nobilitatis, Gonzaluus Silueria in Monomotapa trucidatus: diuino dudum consilio ad tinctam sanguine lauream destinatus, post exantlatos in Indiâ labores immensos, Christianis sacris lustrauerat Cafres, ipsumque adeò Regem Monomotapæ, cum matre ac trecentis Proceribus. Tot laborum periculorumque præmium mors fuit, à Mahumetanis procurata odio Religionis. Deus bone! quot ille anhelauit votis, & quantis animis expectauit necem! Omnibus valere iussis, vnum in cruce pendentem amplexus I E S V M, atque, vt gaudio exultare cerneret, vestem candidam indutus, nocte mediâ inambulabat, suos expectans carnifices, & ad audendum inuitans. Sed siue tanta magnanimitas, siue antiqua viri reuerentia, tamdiu deterruit sacrilegos, donec fatigato somnus obrepfit. Tum verò ex insidiis, vnde hominem obseruauerant, tacite progressi, iniecto in collum fune strangularunt. Corpus, nè coli posset, in flumen datum. Ast ibi quoque cum die suum cultum inueniet, & vel capillos benè numeratos Deus coronæ seruat.

Abrahamus Georgius Maronita apud Arabes:

Haud longè dispar Georgij Maronitæ apud Arabes victoria, nisi quòd magis properata. Goà soluerat, vno comitatus puero Æthiope, Seminarij Goani alumno, ipse in mercatorem Armenum pulchrâ ob CHRISTVM metamorphosi transmutatus. Oras enim omnes Æthiopie arctissimâ custodiâ clausas tenet Turca, difficili aduenarum aditu & periculoso. Appulsus Georgius, vt erat Arabicæ peritissimus, facile facultatem à Præfecto loci impetrat penetrandi in Æthiopiam, vendundarum mercium causâ. Iamque erat perrecturus, cum puer in hospitio relictus, expectato in multam lucem Patre, ac fame interim stimulante, cibum capere aggreditur; eratque tum ille dies Mahumetano ieiunio sacer, quo quidquam gustare ante vesperam ingens Turcis piaculum est. Ergo vbi vorantem puerum videre, magnis minis & super has alapis extorcere Christiani nominis confessionem. Fit mox certior Præfectus, & è vestigio reuocatum Georgium interrogat, CHRISTVMNE an Mahumetem colat. Pro CHRISTO liberè fatentem magnis promissis ad defectionem inuitat, reuentem ingentibus terret minis. At illo explodente Mahumetem, & constanter CHRIS TVM prædicante, accensus furiis Præfectus mactarat hominem in loco, nî per vim furori suo moderatus subigendum carcere sperasset. Sed mansit viro constantia, nec adduci potuit ad reuerentiam Mahumetis. Hac causâ capitis damnatus est. Prodigiousum supplicium fuisse memorant testes oculati. Primo ictu carnificis, ferrum illasâ penitus ceruice dissiliit; altero acinace bis hominem percussit, dissiliente iterum ferro, & vix leuiter perstrictâ cute. At egregius pugil, dato iam claro satis innocentie signo, ceruicem tertio gladio supposuit; & mox capite minor magnum animum cælo intulit, æternas gloriæ cælestis opes breui morte mercatus. Totis quadraginta diebus corusca per noctem lumina super sepulcrum visâ, attonitis portento Saracenis: atque intra illos dies Præfectus, & quotquot necis illatæ affines, diem suum obiere.

apud Brasilos, Petrus Correa & Ioannes Sosa:

Ribaden. in Vitâ B. Ignatij lib. 4. c. 12.

Andr. Schottus in Vitâ Borgiæ lib. 3. c. 10.

Masseius in Appen. Epistolæ lib. 1.

Ignatius Azebedus sum XL. Sociis:

Placétne Brasiliam nunc adcamus? Hic terrâ marique cruenta spectacula distrahunt oculos, quò potissimum se vertant, incertos. Hinc Petrum Corream, Ioannem Sosam, aliosque habet terra; sed mare numero vincit, & dignitate: maior quoque in hac scenâ nouitas. Ignatius Azebedus in Brasiliam nauigabat, cum imposito sibi Prouincialis munere; & augendis in barbarorum salutem Collegiis nouas ductabat copias sexaginta nouem Sociorum. Tribus distributi nauigiis vehebantur; sed cum Ignatio pars maxima, quadraginta Socij: & huius nauis ad Palmam insulam (ex Fortunatis vna est) exonerandis istic mercibus appellitur. Exscensione factâ, sacerdotes sacram Deo hostiam litant. Incolarum multi suadebant Ignatio terrestre ad urbem iter, vitandis scilicet piratis, quos grassari per ea littora constabat. Sed alia mens viro fuit diuinitus vtique iniecta. Nauem omnes repetunt; vixque à portu aliquot millibus aberant, cum in Iacobum Soriam incidunt ex Caluinianâ disciplinâ peracerbum Catholicorum, sed in primis Iesuitarum, hostem, perque eas oras diuturnâ piraticâ celebrem. Vtrimque acriter pugnatum: sed obtinuit pirata truculentè inclamans: Pereant, pereant Papistæ, qui falsam Brasiliæ doctrinam important. Animabat interim

Interim suos Ignatius ad sustinendam fortiter necem ab hostibus fidei. In caput adhuc loquentis Caluinianus miles ferrum alto vulnere defigit: mox aliis aliisque plagis confoditur, testatus Deum hominesque solâ Romanæ Fidei causâ se mori: simul quâ poterat voce, sed exemplo magis, circumstantibus Sociis mortis eximebat metum. Mox in mare præcipitatus est cum sanctissimæ Virginis imagine, quam arctissimo complexu, frustra conatis extorquere hæreticis, retinebat. Exinde in alios sæuitum. Crimen erat, & piandum morte, esse Iesuitas, multosque ex iis Sacerdotes, quibus in odium sacri Ordinis verticem abrasere. Nec saturari crudelitas potuit. Benedictus Castrius tribus primùm glandibus ictus, dein ferro punctim cæsumque confoditur. Emanuelis Aluari, post crebra vulnera, contracta crura atque ossa collisa. capulis gladio- rum elisum caput Blasio Riberæ, cerebrumque effusum. Petro Fons- secæ os pugione confossum, disruptâ maxillâ. Didacum Andradam au- res dantem confitentibus maiore odio frequentatis ictibus traicere. Nec minori feritate iugulauere Gregorium Scribanum, Aluarum Men- dez, Simonein Acosta. Reliquos ferè binos ternosque talaribus exutos tunicis, adacto bis terve in præcordia pugione; quosdam etiam ma- nibus brachiisque truncatos, in mare omnes dedere præcipites xv. Iu- lij anno M. D. LXX.

Par conditio alterius nauigij anno vertente fuit. Tanti temporis erat ista nauigatio, quasi Brasilia fugeret, mare quæreret tam generoso tingi sanguine. In ipsam illam piraticam incidunt; cui iam pro Sorîâ Ioannes Capdeuillius, solo nomine alius, imperabat. Vtrique par Reli- gionis odium, & sanguinis nostri sitis. Naue captâ, Socij xiv. duce Pe- tro Diaz in potestatem venêre. Dabat tum fortè nauitæ confitenti aures Franciscus Castrius Lusitanus; quo in opere tamquam in flagranti deli- cto, scilicet ab hæreticis, deprehensus, multo vulnere in ipso vestigio per- emptus occubuit. Diaz quoque, & cum ipso Gaspar Goëz, cui planè adolescenti paternè sollicitus imperarat, ne à suo latere vel latum vnguem discederet, simili ratione mactati. Restabant vndecim, quos mille ma- ledictis verberibusque oneratos, reuinctis post terga manibus, in angu- stum compegere. Hoc in numero Michaël Arragonius brachio graui- ter faucius, dum fortè gemitum edit, à mitibus illis Caluinistis in ma- re datur, atque ad solatium videlicet comes adiicitur Franciscus Paulus Lusitanus. Alij in posterum diem reseruati, noua fercula sanguinario- rum; piè interim Sociis iam Martyribus inuidebant, ipsi de suâ sorte anxij, ne fortè viuerent. is vnicus erat timor: sed hoc etiam metu po- stridie liberati. Exutos togis, ac summâ libratos vi, excutiunt in mare cum tragicâ voluptate hæretici, quasi ludum sibi familiarem luderent. Duo longâ natatione superstites celoce excepti sunt: ceteros habet mare. Illos credo seruauit Deus, vt sinceros tragædiæ testes haberemus.

Sed reddamur terris, & Occidentem Indiam contemplemur, hanc quoque nostro cruore, quàm suo metallo, pretiosiorein. Multum san- guinis nostri habet Florida, habet Mexicum, & adhuc recenti calet Pa- raquaria. Florida solo nomine suauis terra, cetera ferox, post Petrum Martinez, qui primus illic, vixdum appulsâ classè in terram exsiliens, à

Andr. Schot-
tus sup. c. 111,

Petrus
Diaz cum
vndecim
Sociis:

varij in
Floridâ,

Andr. Schot-
tus in Vitâ
Borgiae l. 3.
cap. 6.

Mexico, barbaris interfectus est, anno dein elapso, vno die Sociorum octo fraudulenter atque immaniter obtruncavit, Ioannem Baptistam Segura, Ludouicum Quiros, Gabrielem Gomez, Ioannem Baptistam Mendez, Gabrielem de Solis, Sanchium de Saualle, Petrum Linarez, Christophorum Rotundum, Hispanos omnes. Totidem Mexicum & vno die, Hernandum de Thouar, Hernandum de Santaren, Bernardinum de Cisneros, Iacobum de Orofco, Ioannem de Valle, Hieronymum de Moranta, Ioannem Fonte, Ludouicum de Alaues, Sacerdotio omnes insignes. Gonzaluum de Tapia prætermisi, qui primus è Societate lucem Euangelij attulit Mexicanis; Antonium item Lopez, aliosque complures, non dissimili certamine similem palmam adeptos.

Paraquaria. In Paraquariâ quoque, vt Rochum Gonzalez & Alphonsum Rodriguez, post plurium annorum ingentes labores, anno nuper vigesimo septimo barbarè trucidatos prætereamus; certè Christophorus de Mendoza non tacendus, qui recens suo sanguine sparsam in Paraquariâ Fidei fementem irrigauit. Redibat ex longinquo vir Apostolicus, & quâ amnis transeundus erat, à veneficis obruitur imbre sagittarum. Vna ceruicem ingressa per oculum inuenit viam. duæ tergo transiere. plagæ insuper luculentæ inflictæ in caput. Ita mortuum rati, detracto ad ludibrium Crucifixo quem gestabat, & alterâ aurium abscissâ, recedunt. Iacuit in vligine ad multam noctem, donec, paululum sibi redditus, in propinquum cliuum, vti reptando poterat, se traxit. Est superstitiosa barbaris opinio, vbi hominem necarint, nisi & ventrem illius discindant, fore vt intumescat suus. Ergo manè ad cadis locum regressi, non inuentum Patrem reuixisse crediderunt. Sed vestigia sanguinis prodebant viam. Hac secuti, semiuiuum deprehendunt in cliuo, crudeliter insultant, Dei quem prædicabat imbecillitatem exprobrant, à quo defendi nequiuerat. At ille, collecto spiritu, impios redarguens, quamquam tacere cum minis iussus, detractam Deo gloriam asserbat: donec furore amentes, superius homini labrum cum dentibus abscindunt, mox & inferius cum mento, deinde restantem aurem & nares; extremâ denique rabie, horrendum dictu, ab radice linguam, cum thorace, ventre, ceterisque partibus, immanissimè reuellunt.

Non minor laus arumnas pertulisse citra necem. Et hi quidem generosam animam per vulnera posuere, & laudatissimam mortem: eos verò quis recenscat qui in vtroque orbe, inter hæreticos & Ethnicos, inter Christianos & barbaros, inter immanissimas gentes, in montibus & siluis, in specubus atque cauernis; pares martyrio ærumnas pertulere? Quot Sociorum millia, vno iam sæculo, absumpserunt hi labores! nec eorum ideò minor laus, quòd placidâ morte defuncti sunt. Erit certè Andreæ Ouiedi, Nunnij Barretti, Patriarcharum Æthiopiarum; erit Ioannis Beiræ, Andreæ Fernandij, aliorumque innumerorum celebris ad immortalitatem memoria; dicenturque priscis in Ecclesiâ Heroibus nihil aut fecisse minus, aut pertulisse.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

Sociorum aliqui in Europâ crudeliter interfecti; præsertim in Angliâ.

IN nostrum orbem aliquando reuertamur. Hic quoque scenam cruentam hæresis atque impietas dabunt: in Angliâ præsertim, si fas dicere, Iaponiâ Europæâ. Infelix Regnum vnius nuper Regis libidine, vnius Reginae crudelitate! Quot illic qualesque animas laqueus interclusit! Primus hoc campo certauit, primus vicit Edmundus Campianus, qui eundem (quod memorare iuuat) quem ab Apostolicâ Sede confirmata Societas annum, in terris natalem habuit, prioris nempe sæculi quadragesimum; simul cum prorumpente in publicum sub id tempus Henrici VIII. impietate: quasi primus aduersus eam de Societate dimicaturus, iam tum nobilis Ignatio miles nasceretur. In eam dein missus expeditionem, diu latere non potuit. Erupit citò in publicum generosa vis indolis, & eximia ad miraculum eruditio: cui sanè resistere aut contradicere neuitquam sustinebant omnes aduersarij. Nec stylo minùs quàm linguâ potens: decem pro fide Catholicâ rationes scripsit; hæresim singulis iugulauit. Ab Elisabethâ Regina in partes inuitatus, oblato Cantuariensi Archiepiscopatu, mortem Catholicus maluit. Quare subiicitur quæstioni, membra omnia luxata fractaque: animus tamen constans. Cum tali scilicet tam deformato, tam elumbi, ausa est de integro congregi vniuersa Anglicanæ Theologiæ schola. dies locusque dicitur. fit ingens hominum concursus, summa expectatio. disputatur. clamore hæretici, Campianus magis ratione pugnabat. ipsa virium defectio iuuabat causam attentione maiori. Quid multa? vnus omnes palàm in arenâ conuictos constrictosque triumphauit. Multorum ab hæresi auersio fructus victoriæ fuit. Ceterum hostes irritati dedecore, dolorem suum innocentis supplicio vlciscuntur. Damnatur Campianus, suspenditur, & adhuc spirantis cor palpitans euellit carnifex, corpusque diuidit in partes, horrendo supplicio, sed genti vfitato. Hic primus apud Anglos Catholicæ Religionis in nostro sanguine triumphus.

Tam illustre Campiani trophæum multos breuî æmulos ad parem ^{alij dein plures:} gloriam excitauit, Thomam Cottamum, Iacobum Bosgrauium, Alexandrum Briantum, Henricum Walpolum, Ioannem Cornelium, Robertum Sothuellum, Odoardum Olcornum, Garnetos duos, Henricum & Thomam, Rogerium Filocum, Franciscum Pagium; & duo lumina, alterum Scotiæ, alterum Hiberniæ, Ioannem Ogilbæum, & Dominicum Collinum. Quot vno in Regno capita laureata! quàm nobilis purpuratorum Patrum Senatus! Cottamus pendens & ferro secandus, aspero cilicio implicatus, magno carnificis & populi stupore, apparuit. Walpolus solâ Campiani morte in societatis ineundæ desiderium exarsit, futurus utique alter ipse Campianus. Ita Deus emeriti militis locum nouo tirone supplebat. Walpolus Vlissingæ apud Ze- ^{Cottamus, Walpolus,} landos

landos (nam ex tunc insulæ Anglicanis præfidiis tenebantur) teterrimo carcere inclusus, vix post annum euasit. in Angliâ annum & ultra Eboraci captiuus fuit. inde Londinum vectus, oblatam à nobilibus sanguineis fugam, ipse animo nobilior, recusauit. Annus hîc quoque in turri illâ funestâ vix honestè tecto, etiam asperrimâ hieme, ne stramine quidem ad cubandum vlllo, traductus est; donec Regina viri constantiam suam probrum interpretata, Eboracum reuehi, & morte affici iuberet. Quaterdecies in quæstione fuit, atrocia semper nec humana perpeffus: Damnationis tres causæ datæ, quòd Sacerdos esset, quòd Iesuita, quòd ciuium ad Romanam Ecclesiam seductor. Inserto in laqueum collo iussus Reginam Ecclesiæ caput fateri, explosit: vnde acerbior carnifex, vix pendentem planeque viuum secuit, horrente populo & illacrymante. At Robertus Sothuellus, ex cuius ore, vel hæresi teste, meliore dulcior fluebat oratio, triennium ipsum subterraneo inclusus antro, decies tortus, denique laqueo peremptus est. Capitale erat, Sacerdotem esse & Iesuitam.

utergue Garnetus, In eadem causâ occubuit Henricus Garnetus, etsi gloriæ illius deturpandæ insignem calumniam hæresis frustra struxit. frustra, inquam: nam viri integritas vel hostibus probabatur, & suus ipsum defendit cruor, quando gutta in spicam illapsa cælestem illius vultum ad miraculum expressit. Erant Garneto summa omnia, virtus, doctrina, auctoritas. Magnum Iesuitam solenni nomine indigebant. Eius mors supra viginti mortalium millia exciuit. Vbi in conspectum venit, reuerenter omnibus est salutatus. Ipse publicum innocentiae suæ testimonium dixit; ac benè Regi, benè Senatui, & populo precatus, incredibili modestiâ pependit. Liçtor communi multitudinis clamore prohibitus est secare spirantem. Mortuus seipso viuentem maior apparuit. Tot millium, partem maximam hæreticorum, non pressa sed elata vox fuit, in terris non viuere alterum Garnetum. Haud degenerem tantò patruo nepotem se probauit Thomas, perpetuò adspirans ad Anglicanum tripudium, ira suum suspendium nominabat. Interfuere innumeri spectatores: è præcipuâ nobilitate amplius trecenti. Tanta erat opinio dignitatis, quam patrui memoria iuuabat.

Ogilbaeus, Tot Anglis ad æmulationem fortitudinis accedit Scotorum gloria Ogilbaeus. Quantis in vno illo pugnatum promissis, quantis minis omnia risit. Quot in illo vno consumpta tormenta! tum etiam risit natum diceres fatigandæ crudelitati. Nemo hilarior ad epulas, quàm Ogilbaeus ad mortem iuit. In supplicij loco interrogatus à Ministro num timeret mortem; Non magis, inquit, in tam bonâ causâ, quàm tu patinas, cum vesperi esuriens ad cœnam ibis. Ita lætus animus prægustabat beatorum Martyrum gaudia, ad quæ solutum corpore euolasse credimus, ingemiscente populo, & iniustam necem palàm detestante.

Collinus: Ad parem cum Ogilbæo palmam venit Collinus ex Hiberniæ Proceribus; in quo flectendo diu laboratum, iubente Elisabethâ: & orabant amici, simularet saltem, & ad momentum seruiret temporis. Surdo canebatur. Maiora præmia promittentem Deum secutus, laqueo vitam finire maluit.

Hæc sunt orbis Europæi clarissima sidera. quibus suas addat stellas Gallia, Martinum Guttierrez, Iacobum Salesum, Guilielmum Saltamochium; Sicilia, Petrum Venuustum; Lusitania, Emanuelem Fernandez; Martinum Laternam; Polonia; Emanuelem Nigrum & Georgium Bartholic, Transilvania; Germania, Godefridum Thelen; aliosque; in piâ causâ omnes, vel ab hæreticis, vel ab improbis, partim gloriosè faucios confectosque vulneribus, partim crudeliter trucidatos. Et nostra Belgica non sola erit ingloria: sua sidera posteritati ostendet, quorum nunc ortus claro nimium die immaturus.

Vos interim, fortissimi Heroës, qui sic mortui æternum viuitis, viuentisque omnium memoriâ sæculorum; maiores aliquando exspectate honores, cum tempus erit, solenni pompâ plausuque decernendos. Nobis satis est tolerantia vestra ac fortitudinis obiter commemorasse exempla, seræ incitamenta posteritati; quam degenerem, spero, nulla arguet dies.

Post celebratas fortissimorum pugilum laudes, distributisque victoribus coronas, par est nec Lectorem hisce dudum certaminibus intentum absque missilibus dimittere.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Optabiliusne sit, potissimum sub CHRISTO Duce militantibus, rebus facilibus ac lætis, an tristibus atque arduis exerceri.

Cogitanti mihi, Auditores, theatrum huius vniuersitatis oculis vestris subiicere, vt in eo inter tot tamque diuersa hominum vota ac studia, quid optandum, quid auersandum, quid sequendum, quid fugiendum sit, arbitrari possitis; assessores vobis apponendi videntur; non illi quondam è Pythagoreâ disciplinâ fastidiosi censores Democritus & Heraclitus; quorum alter omnia promiscuè & absque delectu, aut risu contemptuque velut ineptias explodebat, alter velut miserias ignauo fletu prosequabatur: sed cum viris omni exceptione maioribus supremus ille Munerarius: vt ex eius sensu ac sententiâ decernere possitis, sitne conducibilis iis qui sub eius signis stipendia faciunt, tristibus an lætis, asperis an mollibus, aduersis an prosperis, exerceri. Et quidem, vt absque diuerticulis & ambagibus rem ipsam aggrediamur; illud principio statuendum est, quod antiquissimus ille Vatum disertè pronuntiat: *Militia* (seu, vt alij, *tentatio*) est

*In theatris
vita hu-
mana ag-
guntur
lata &
tristia;*

*utrum ho-
rum sit
optabilius;*

Rob 7i

ta hominis super terram. Nec illud minùs animis nostris obuerfari debet, quod inonet ille tantâ humanorum casuum varietate iactatus Apostolus: *Speſtaculum facti ſumus* (aut, interprete Hieronymo, *theatrum facti ſumus*) *mundo, & Angelis, & hominibus*. Quòd ſi ita eſt, ſi vel in arenâ cum aduerſario compoſiti ſumus, vel in theatro omnium oculis expoſiti; quis ambigat, quin & illuſtrius ſit ad laudem illius qui ſpeſtatur, & iucundius ad voluptatem illius qui ſpeſtat, in hoc mundo ærumnis & damnis conſlictari, rerum aduerſarum vires infringere, inſultare miſeriis, fortunæ fauientis impetus retundere, ardua ac periculofa excelſo animo vltro depoſcere; quàm in vmbrâ deliteſcere, atque ignauiam ſuam tenebrarum ac parietum ſeptis tegere, dies nocteſque totum ſe voluptatum illecebris ac cupiditatum lenociniis dedere, otio ac deliciis ſupra feminam circumfluere, ita vt priùs tædeat laſciuiæ, quàm pudeat; nihil denique facere memoriâ dignum, quo nos poſteritati aliquando vixiſſe teſtemur? Si enim hîc, tamquam in ampliſſimâ ſcenâ, quam theatralis tum hominum tum Cælitum corona cingit, omnium conſpectui expoſiti ſumus; nemini dubium eſt (vt rem ipſam oculis ſubiiciam) quin plauſu dignius, & viſu iucundius ſit ſpeſtaculum, videre Herculem aliquem clauâ armatum & leonis exuuiis, ex horrido ſpecioſum, nunc in Lernæâ palude Hydræ capita demetentem, nunc in campo iubatos leones, impetu factò, dilacerantem; quàm in gynæceo cum Omphale, femineo cultu geſtuque fractum, deliciis ac libidinibus diſfluentem. Quis hanc tanti Herois mollitiem non deteſtatur? quis contra non in cælum extollit generoſiſſimum illud Cæſaris Conſtantini facinus, & pænè dixerim, prodigio ſimillimum, quo ſolo non vnus diei congratulationem, ſed æternitatem immortalitatemque nominis eſt conſecurus; vtpote quod iam ſparſum eſt ac diſſeminatum in orbis terrarum memoriâ ſempiternam? Cùm olim in amphitheatro certi homines cum leonibus decertarent, aderant qui ex orcheſtrâ certamen illud deſpiciebant, gemini Imperatores Galerius & Conſtatinus, gladiatoriij huius muneris editores. Horum alter Conſtatinus cum ſtomacho auerſatus eorum qui cum belluis congregiebantur ignauiam, pulchrâ in regio pectore audaciâ gliſcere, & honeſtè ambitioſus ardere cœpit victoriæ cupiditate. Itaque, nullâ maietatis habitâ ratione, in arenam deſcendit, aut victus amiſſurus vitam, aut victor relaturus gloriam. Res, neſcio, an ad famam temeritatis, an ad gloriæ ſplendorem plus habitura momenti: quæ meritò eſſet apud poſteros caritura fide, niſi plura id genus facinora hoc etiam ipſum omni ſuſpicionem mendacij apud æquos rerum æſtimatores eximerent. Stabat hinc leo excuſſis furore iubis, horrendoque rugitu formidandus, quem timerent belluæ etiam quæ timentur, ſcintillantibus oculis, hiantibus faucibus, explicatis vnguibus Imperatorem iam iamque inuaſurus. Qui aderant ſpeſtatores, trepidabant alieno periculo, cùm ipſe eſſet ſecurus de ſuo. Conſtatinus enim præſenti animo ſeſe ad certamen accingens, non minori dexteritate quàm fortitudine belluam complexus, ſtimulos ad audendum ſubiiciente gloriâ, hiantis fauces diſrupit; & cùm munerarius eſſet, ceteris omnibus honoris & gloriæ palmam eripuit. *Speſtaculum proſectò*

1. Cor. 4.

Optabilis
eſt diffi-
ciliſ exerci-Diffici-
lium ad-
ſpectus
magis de-
lectat ſpe-
ſtatores.His inui-
tatis Con-
ſtatinus
ad auden-
dum,cum leone
decertat in
amphi-
theatro, &
vincit.

fectò omnium ordinum admiratione totiusque amphitheatri applausu dignissimum. Dignius tamen longè spectaculum est, & Cælestium oculis iucundius, videre in huius vitæ theatro hominem rebus humanis maiorem, & ad quemcumque aduersarum rerum incursum inconcussum: qui, si calamitas, si mœror, si ignominia, si dolor impetum faciat, non terga vertat; sed obuium pectus obiciat: qui ad arduos rogos, ad aculeatas rotas, candentes laminas, ferreas ungulas, totumque carnificinæ apparatus, non colorem mutet, non gemitum emittat, non pedem referat: hoc qui faciat, non eum dico personam sustinere viri fortis in theatro, sed ipsum assero esse Fortitudinis theatrum, dignum in quod ipsi indigeres ac beatæ mentes oculos animosque conuertant. Quod si ex theatro, in quo homines velut histriones in scenâ huius vitæ minimum representantes spectauimus, ad certaminis palæstram (quod alterum nobis initio propositum erat) in quâ iidem velut athletæ luctantur, gradum fecerimus; facillè intelligemus, honestissimum esse, instar generosi pugilis, strenuissimum quemque aduersarium sibi deposcere; hoc est, acerbissima quæque perferendo, efficere ut in nullis aduersis nullisque calamitatibus terga vertamus, sed contra ipsas ab ipsis induremur. Athletæ rebus asperis gaudent exerceri, delectantur pugnis, anti-
biunt contundi cæstibus: vtrò plagas ostentant, non ignari vulnera non inferre infamiam, sed gloriam conferre. Diceres illos, instar Indorum, quot in corpore cicatrices circumferunt, tot insertas vulneribus gemmas ac lapides pretiosos ostentare. Itaque quemadmodum illi totum corpus vulneribus cruentant, ut quò plures gemmas ac lapillos inferunt, eò pulchriores habeantur: sic qui in supremi Gymnasiarchæ palæstrâ versantur generosi pugiles, ardua quæque & acerba sibi deposcunt, magisque vulneribus quàm voluptate pascuntur, non nescij, cruentum verticem triumphalibus laureis, frontem sudore madidam specioso diademate, bellatrices dexteras lemniscatis palmis, laceros humeros regio paludamento, cicatrices denique aduerso corpore exceptas palmatâ togâ quandoque cohonestanda. Enimverò quemadmodum in rebus creatis magis enitescit lilium inter spinas, rosa inter aculeos, margarita in ostreo, in glareis aurum: ita dum in huius vitæ palæstrâ ac puluere vitam degimus, & sub capite spinis coronato stipendia facimus; spectaculum longè pulchrius Deoque gratius exhibemus, si in huius vitæ calamitatibus cæcisque nubibus ac procellis infracti excelsique animi splendorem retinemus. Quid enim? an non multò pulchrius est æquis virtutum æstimatoribus spectaculum, Paulum cernere catenâ constrictum Solymæum carcerem illustrantem, quàm Cæsarem trabeatum conscendentem Romanum Capirolium? Stephanum inter faxorum grandinem pro inimicis Deo supplicem, quàm Sardanapalum inter opima fercula aureosque calices temulentum? Laurentium in candenti craticulâ tyranno insulrantem, quàm Heliogabalum in molli stertentem culcitrà? Iobum in sterquilinio philosophantem, quàm Augustum in palatio cum fastu imperantem? Et quia hoc sterquilinium quoddam quasi fortitudinis fuit gymnasium, lubet presso vestigio in hoc fimeto tantisper hærare. Hoc enim sterquilinium non solum de

*Gloriosius
agunt qui
vita malis
non ce-
dunt.*

*Quod in
theatro,
idem ha-
bet etiam
locum in
palæstrâ.*

*Vera virt
fortis ac
boni orna-
menta sunt
vulnera.*

*Parallela
mollitiei
& laboris.*

*Iobî gloria
in fimeto.*

tanti viri gloriâ nihil decerpfit, sed contrâ, illius patientia fineti aboleuit infamiam, dignumque reddidit, vt ait Chrysostomus, quod ij etiam qui diademata gestant, deuotis osculis venerentur. Electus fuit hic inuictus pugil, vt, cum satanas omnes suas vires in eo laceffendo frustra exerceret, illustri documento sæculis omnibus innotesceret, quid posset erectus in Deum animus, & quanta in rebus asperis gloriæ seges ac materia sit reposita. Numquam maiori triumpho vicit Iob, quam cum tot ærumnis obseptus, vinci non potuit: cum iam omnium horribilium terrores sub iugum misisset, nilque superesset quod metueret. Cum enim nihil illi fortuna reliquum fecisset, nihil cacodæmon intentatum reliquisset; tandem omnibus superior, metum omnem animo proscripserat. Sic vnus hic athleta cum prostratus videri posset, omnium in se oculos conuertebat: dæmonum, quibus iam victis insultabat; hominum, quos inuictò animi robore in stuporem rapiebat; Angelorum, quos splendore tot victoriarum perstringebat; Dei, quem suâ illâ inconcussâ constantiâ oblectabat. Potestis dubitare quin tantum virum diuina prouidentia ad aliorum exemplum referuare voluerit, vt vnus constantia fieret omnium disciplina? Cuius imaginem cum animis vestris firmiter impressam existimem, pedem ex Iobi sterquilinio, hoc est constantiæ palæstrâ, in campum refero. Itaque militiam esse vitam hominis (vt antè dixi) tametsi nullus id Iobus asserat, diurna nocturnaque, quibus exercemur, prælia non permittunt dubitare. Quid aliud maternus est uterus, nisi domestica obscuri carceris palæstra, in quâ nouem mensibus velut tirones ad grauissima quæ impendent certamina, vmbatilis pugnæ simulacro quasi præludimus? Quo temporis spatio confecto, nascimur, hoc est, in campum pugnaturi progredimur. Vix adspicimus amicam lucem, & mox primo vagitu cum ærumnis nos luctari testamur. Ipsa in quibus ploramus incunabula, sunt prima quæ occupamus propugnacula. Quid, quod in hac militiâ non antea receptui canitur, quàm homini de statione vitæ, summi Imperatoris iussu, discedere permittitur? Quod si ita est, si hic in quo degimus mundus, est velut Martius in quo certandum est campus, si vita ipsa dimicatio; hoc iam restat expendendum, vtrum militi generoso & laudis cupido sit optabilius ad votum, illic se sistere præsentem vbi præsentissimum est periculum, an aliorum gloriosa certamina inertem ac desidem spectare? vtrum illustrius ad gloriam, illic Ducis imperio pedem figere, vbi pluri mi vel mortui iacent, vel morituri cadunt, an verò inter lixas & calones, vbi vix buccinæ clangor auditur, delitescere? Sanè hic omnium sermone celebrabitur, & inter triarios censebitur, qui totius aciei in se influentis pondus belli quæ molem, instar Horatij, vmbone sustinuerit; vel ab hostium cuneis circumuallatus, exemplo Alexandri, de genu pugnauerit; quærens non vbi tutissimè consistat, sed vbi honestissimè cadat: cui satius erit fugere è vitâ, quàm è pugnâ. At verò ignauus ille, è campo relegandus ad gynæceum tamquam inglorius ac degener, qui in pedibus quàm in dextrâ plus præsidij repositum habuerit, qui ad primum ferri splendorem expalluerit, ad primum litui sonitum hastam clypeumque abiecerit. Quæ si in profanâ militiâ locum habent, multò magis

Homo nascitur ad labores & bella.

Gloriosus qui contra mala pro-cedit.

infamis qui cedit,

magis sacræ militiæ auctoratis, & sub CHRISTO Duce stipendia facientibus, debent esse commendata, vt hæc præ ceteris in laude ponant, stare intrepidè in primâ acie, contumelias verbaque probrosa, vt missilia tela & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia despicere, contemnere stulta mundi iudicia, imò ipsum etiam contemptum; supplicia grauissima, hoc est, mortis præludia, ferendo eludere; denique omnibus incedere lætitiis, cum caput obiciendum est periculis. Hæc sunt quæ milites honoratos & charos Imperatori suo reddunt. Solent enim Imperatores, si quem habeant in exercitu militem ad aggrediendum hostem strenuum, ad sustinendum belli impetum fortem, ad insidias fruendas industrium, ad pericula subeunda intrepidum; hunc è toto feligere numero cui ardua quæque committant: hunc iubent incautis moliri insidias, explorare itinera, laceßere hostem velitationibus. Hic autem, si æquus est rerum arbiter, beneficium interpretatur, vnum se posse pro omnibus periclitari; magnique præmij loco ducit, dignum se habitum fuisse, cuius vnus singulare discrimen, esset communis securitas. Nimirum animi magnitudo periculis delectatur, & ambitu quodam segetem ac materiam gloriæ vltro sibi deposcit. Contrà verò corpus assuetum tunicæ, loricæ onus non sustinet; caput vnguentis delibutum, cassidem recusat; mollem otio manum durus exasperabit capulus. Utros iam Imperatori chariores existimatis? cõsue quos otio marcescere permittit, an verò illos quos duris asperisque rebus exercet? Quis Lacedæmoniis credat inuisos fuisse liberos suos, quorum indolem non crepundiis, sed flagellis; non priuatim deliciis ad mensam, sed publicè verberibus ad aram experiebantur? & quidem tam durè, ac propè dixerim inclementer, vt multus è visceribus sanguis emanaret; & nonnumquam (teste Tullio) mors ipsa esset metuenda. sic tamen ipsi illa perfe-

*presertim
CHRISTO
Duce.*

*Optimus
miles ma-
ximis peri-
culis ex-
ponitur
à Duce
belli:*

*etiam fi-
lius à pa-
tre:*

Tuscul. 113

*etiam ho-
mo à Deo:*

Hebr. 14.

etiam

CHRISTVS ab
aeterno Pa-
tre, & sua
ipsius vo-
luntate.Exemplo
CHRISTI
Ignatius
malorum
patientiam
sibi assu-
mit, &
suis pro-
ponit.

scopis inuidiæ ac maleuolentiæ, omnium in se tela experiri. Plus dico, cum Apostolo: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contemptâ*. Duo theatra Pater æternus Filio proposuerat (vt Chrysostomus, Theophylactus, Rupertus, aliique nonnulli docent) cum primùm cum in orbem terrarum introduxit, in quo personam sibi impositam pro dignitate sustineret; alterum honoris, gloriæ, oblectationis; alterum doloris, abiectionis, ignominia: in illo nihil ad splendorem, nihil ad honestam voluptatem deerat, nec opum affluentia, nec Imperatorum trabæ aut diademata, nec vllum deliciarum genus; in hoc tristitia & acerba erant omnia, stabulum, egestas rerum omnium, hominum maleuolentia, cacodæmonum furor, denique exquisita tormenta, & ignominiosissimum crucis supplicium. Vtrius modo videbat se (quod sibi propositum habebat) humanæ salutis assertorem esse posse ac vindicem. In hæc cum CHRISTVS oculos coniceret, cogitationesque intenderet, & probè intelligeret hæc suo commissâ esse arbitrio; vt semel exemplo suo præclarissimo sententiâque sapientissimâ decerneret, quid hominibus in hac vitæ palæstrâ tristiciæ exilio amplectendum, quid fugiendum esset; *proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contemptâ*: tantoque ambitu egestatem, incommoda, iniurias, tormenta, dedecus amplexus est, quanto mortalium plerique honores, opes, delicias plausumque consecretantur. Deinde vt se iniuriis omnibus ac tormentis superiorem ostenderet, eorum admisit amplexus, quorum pedibus prostratus est; eos amicissimè compellauit, qui maledictis eum ac blasphemis onerabant. quinimò ipsos carnifices sic tulit in oculis, sic ex animo Patri commendauit, quasi non intulissent supplicia, sed beneficia contulissent. Hoc est generosi excelsique animi, hoc Imperatoris nostri symbolum, hæc militiæ nostræ tessera, *Bona facere, & mala pati*. Hanc gloriosam tesseram suæ Ignatius, velut deuotæ CHRISTO, cohorti adsciuuit: hac viâ ad nominis immortalitatem præiuit. Quid enim mali in primo melioris vitæ tirocinio non pertulit? quas non audiuit contumelias? quas non sustinuit iniurias? quas non excepit minas? Prima ipsius magnanimitatis incunabula & fasciæ, vincula fuerunt & carceres. in quibus ipse vinctus licet compedibus, per virtutis tamen curriculum insignis stadiodromus celerrimè ferebatur; numquam liberior quàm in ergastulo constrictus. Quis satis admiretur hanc heroicam eius vocem, cum Francisco Mendozio, qui postmodum in Purpuratorum Patrum Senatum adscitus est, familiariter interroganti, ferrétne iniquo animo vincula hæc & carceres; respondit Ignatius: An tantum malum tibi videtur carcer & vincula? at verò non tam multæ Salmanticæ compedes sunt, non tot catenæ, quin ego plures pro CHRISTO cupiam. O verba omnium gentium linguis deprædicanda! quibus ostendit defuturos citiùs carceres Ignatio, quàm Ignatium carceribus. Vincula & carceres CHRISTI causâ sibi innocenti vouere, Christianæ est magnanimitatis; perferre, singularis constantiæ; læto libenti que animo perferre, heroicæ fortitudinis. Quis nunc pro dignitate explicabit, fueritne Ignatius generosior qui tot acerba sibi optauit; an constantior qui in tantâ vitæ inæqualitate semper æqualis sibi que similis perstitit;

an

an fortior qui aduersa, tristia, molesta, infraeto animi robore conculcavit? Hæc generosa in malis perferendis indoles non vnus Ignatij visceribus circumscripta est; sed ad posteros eius, ipsamque Societatem, hereditario quasi iure translata, illud robur non paucis indidit, quod in venerationem rapuit bonos, in inuidiam malos, in stuporem omnes.

Quod enim in orbe est Regnum, in Regno prouincia, in prouinciâ ciuitas, vbi non Societas vel exsilio mulctata est, vel iniuriis vexata, vel contumeliis lacerata? At Societas hæc ita in hoc circo pugnavit, vt aduersariorum machinas contemptu, auctoritatem modestiâ, astutiam industriâ, crudelitatem patientiâ, furorem gratiâ facile superarit. Nimirum ingenti illâ calamitatum ac malorum mole, quâ fortitudinis ac constantiæ acies hebescere vt plurimum solet, non aliter quàm cote quadam virtutem suam acuens, suis iacturis fit diues, felix ærumnis, funeribus immortalis: & ex fœdissimis ruinis clarissimos sibi triumphos instaurat. Cum enim tota eius gloria in conscientiâ rectè factorum consistat, æquè facilem sibi cursum ad gloriam in morte, quàm in vitâ esse arbitratur. Quod ne celeberrima quidem illa Lacæna ignorauit, quæ filium in certamen contra hostes progressurum clypeo armavit, additâ hac breui, sed neruosâ cohortatione: *Cum hoc, aut in hoc redi.*

Sed nos hanc Laconicam oratiunculam obscuris verborum inuolucris tectam enucleatiùs exponamus. Solenne hoc erat Græcis, eos qui in certamine strenuè pugnando occubuissent, eodem quo dimicauerant clypeo ad sepulturam efferre. Hoc est, quod suggererat filio mater, *Cum hoc, aut in hoc redi.* quasi diceret: Adestum fili; ad bellum mitteris, hoc est, ad periculorum aream, sed & gloriæ. in quam vbi prodieris, qui scis, pugnando testare. ostende te esse materni non tantum sanguinis, sed animi heredem. Magnum est in bello munimentum, solum in prælio adferre mortis contemptum: sic in aciem procedas, non vt pericula declines, sed vt obuiio pectore excipias. Scito in pugna multum quidem posse pugnantis virtutem, ita tamen, vt non parum licere soleat fortuitis casibus: hos nec metuas, nec fugias. Accipe bellaturus belli tesseram, hunc quem trado clypeum: memineris te Lacedæmonium esse, cui, amisso clypeo vicisse, ignominia; conseruato, cecidisse, gloria est. Moriturus clypeum tegas, à quo fuisti protectus. hunc tibi trado non magis in præsidium, vt fortiter vitam defendas, quàm in ornamentum, vt honestè mortem oppetas: redeas viuus, aut referaris mortuus, nihil interest; modò cum clypeo, vel in clypeo.

Hac bellicâ oratione, non minùs quàm clypeo, filium nobilis matrona armavit. Hæc olim fuit Lacedæmoniorum, eadem nunc Christianorum præliandi conditio. Quare hoc sibi quisque persuadeat, summum illum Agonothetam vnumquemque, dum ex umbrâ in arenam pulueremque descendit, tradito scuto fidei, simili oratione adhortari, quâ olim multarum palmarum athleta Paulus Timotheum inflammabat: *Labora sicut bonus miles CHRISTI IESV: certa bonum certamen fidei.* Sed quia vos hîc præcipuè alloquor, qui sub sacris Ignatij signis stipendia facitis, fingite, hunc, plurimis iam cum gloriâ confectis præliis, non vt

*Malorum
patientiam
hactenus
Societas
anidè ex-
cipit:*

*& Sociis
commenda-
tur.*

vt Lacedæmonij tibiâ, vel cornu vt Thraces; sed ex sacrâ Philosophiâ depromptis rationibus ad pugnam vnumquemque vestrum adhortari. Vos qui hîc quasi in scenâ spectaculum facti estis mundo, Angelis & hominibus, sustinete cum dignitate personam à Deo vobis impositam, quam fortitudo in arduis, patientia in aduersis, modestia in prosperis, constantia in difficilibus, virtutes denique singulæ magnificâ pompâ ac splendido sepiant comitatu. Vos qui hîc estis in palæstrâ athletæ, state corpore firmiter ad omnes ictus expositi: æquo animo ferte quidquid intra mundi huius tumultuosam geritur aream: nec indignemini, si, cum boni sitis, mala patiamini; quibus hoc maximè propositum esse debet, pessimis displicere. Hominem ad casus humanos parate, sed super humana tollite: vt nec in secundis rebus elati, nec in aduersis fracti, ad vtramque fortunam inuictum animum adferatis: donec eximium illud, & soli Deo singulare, vobis, quoad mortalis conditio sinet, vindicetis; *non moueri.* vt qui in campo Deo Imperatore meretis, non tamquam leuioris armaturæ velites vtrò citroque iaculis missilibus hostem lacestatis; sed, velut decuriali dignitate Principes, robore triarij, decretorijs armis ac destinatis ictibus impetatis. Vestra pugna sit alijs pugnandi disciplina: state tamquam armigeri Dei, iustitiæ loricâ graues, sudore madidi, puluere non indecoro sordidi; inter bellorum fulgura & coruscationes, inter armorum strepitus & fragores, inter calumniarum procellas & inuidiæ faces, inter iudicum minas & tyrannorum furias, inconcussi. State, inquam, ac totius in vos frementis Orbi pondus, non minùs fortiter excipite, quàm constanter sustinete. Hoc est Christianæ militiæ nomen dare, hoc est sub CHRISTO Duce stipendia facere: hoc est peculiare eius obsequium, & arctiorem quamdam societatem profiteri: hæc vna generosis mentibus patet via, quâ ad nominis immortalitatem beatamque æternitatem enitantur.

ORATIO SECUNDA.

*In laudem eorum qui è Societate IESV sanguinem
pro CHRISTO fuderunt.*

Ambitiosam esse vnius purpuræ societatem, & sanguinis sui nobilitatem non fumosis maiorum imaginibus, sed nidore ac fumo qui ex ardentibus suorum corporibus exundat approbare, ad reliquas verò dignitatum purpuras erubescere; res vna mihi videretur & fugam habere perquam honestam, & cladem ipsâ victoriâ gloriosior, triumphum verò longè amplissimum, planeque sempiternum. Et sanè multarum ornamenta dignitatum & Insularum quando nobis tribuuntur, non homini; & maioribus potius conceduntur, quàm moribus: licet suos in altissimo gradu collocarint, tamen, quia tot modò patiuntur inuidos, quot maiores eorum antè vicerunt æmulos; fit, nescio quo pacto, vt extenuentur ea verbis, detrahantur filiis, communicentur cum maioribus, quasi ad nouam dignitatem nihil attulerint præter antiquam & ex annalibus petitam virtutem. At verò sangu-

*Nobilitas
virtutis,
non stirpis,
laudanda.*

sanguinis sui purpurâ insigniri, nobilitatem proprio mereri gladio, natales illustres non è parentum cineribus eruere, sed ex propriis flammis statuere, & tot nobilitate insignia, quot sectus fueris in membra; hæc qui fecerit, & inuidiam declinauit Insulæ, & nobiliore purpurâ vitam mortemque cohonestauit. Sed quoniam horum Heroum nomen & gloria orbem vtrumque complexa est, mea verò oratio exiguis circumscripta limitibus, vt nec Ogilbæum in Europâ, nec Criminalem in Asiâ, nec Silueriam in Africâ, nec Seguram in Americâ commemorare liceat; celeriusque prouehatur Laterna in Baltico, Tapia in Mexicano, Aquauia in Indico, quàm nostra velificare possit dicendi facultas; Campianum tantum, Azebedum, ac Spinolam in medium adduco; hoc est, tres viros de quatuor elementis, & inimicis Catholici nominis, triumphantes.

Verum enimvero priusquam singulorum tormenta pertracto, illud commune omnibus adstruo: Steterunt torti torquentibus fortiores, & Cyprian. pulsantes ac laniantes ungulas pulsata ac laniata membra vicerunt: inexpugnabilem fidem superare non potuit sæuens diu plaga repetita; quamuis ruptâ compage viscerum, torquerentur in seruis Dei non membra, sed vulnera: fluebat sanguis quo incendium persecutionis aut exstinguere, aut certè mitigarent, docerentque Neophytos tunc frustra torqueri in flammis corpora, cum animus cogitationesque collocantur inter sidera. Et hac animi fortitudine dico Campianum multis vexatum contumeliis, plurimis iactatum iniuriis, omnibus exhaustum tormentis; nihil tamen, vt est apud Tertullianum, sensisse in neruo, quod animus iamdudum esset in cælo. Venerat in Angliam solâ propagandæ Religionis Christianæ causâ, totamque insulam sic obierat, vt in eâ nullum perduellionis vestigium post se relinqueret. Sed quoniam nihil est tam à veritate alienum, quod non probabile fiat sinistrae suspicioni; nec quidquam tam sanctum, quod non violetur audaciâ; fictis criminibus, dubiis sermonibus certi subornantur homines: quæritur, capitur, trahitur ad publicam arcis Londinensis custodiam, occurrente tantâ populi frequentia, vt Londinum suis sedibus euulsa obuiam procedere videretur. Verum supplicium hoc pompam suam, non calamitatem esse ducebat; & ex illo carcere, è quo ducebatur ad pœnam, Campianus emissus est ad honoris palæstram. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! quàm dominatrix patientia! ad arguendam malitiam percussione prouocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam lassitudinem ipsâ pœnâ refouetur. Quæ ergo hunc tormenta superent, quem pœna fouet, & qui ab exaggeratione suppliciorum incrementa sumit animorum? Aperite, aperite, inquebat, conscium istud pectus, & totum de visceribus meis perfidiæ secretum egerite: videlicet inter ignes ac flagella sufficit innocentia meæ, si dixero: Non sum perduellis. Facinus est vos hanc perduellionem non deprehendere, si verum crimen impingitis: facinus hoc me non probare doloris indicio, si mendacium. quare cædite, vrite, lacerate; quid inter tormenta dicturus sum nescio, quid innocentia fateri possit scio. si fortè vis tormentorum vocem aliquam à mente alienam extorserit; ego ta-

*Marty-
rium Patt.
Campiani.*

men non sum perduellis; si vox in equuleo interclusa fuerit, silentium tamen meum clamabit, Non sum perduellis. pœnæ fatentem possunt facere, non autem nocentem. In hac imbecillitatis suæ confessione trahitur in subterraneam specum, vel ipso adspectu terribilem. pendet sanguinolentæ circum taureæ, catenæ, secures, laminæ, pectines, rotæ, equulei. adhibentur nefarii satellites, quos odium Catholicæ Religionis & libido torquendi conuocarat: laniatur, distenditur; nullus tamen gemitus, nulla vox Campiani inter acerbissimos dolores, diuturnasque compagum, atque rotarum crepitus audiebatur, nisi hæc: IESVS, MARIA; IESVS, MARIA. ut scilicet doceret, malè quæri in istis lateribus ac latebris flagitiosa consilia, unde depromebantur tam sacrosancta verba. O dignam tanto silentio vocem! O magnum, & præclarè sibi conscium pectus, inter compedes liberum, inter accusatores securum, inter cruciatus tranquillum ac beatum! Quando ex illis equulei tenebris in Angliæ lucem, hoc est, in Londinensis populi frequentiam erumpes? quando palàm audietur fides tuorum dolorum, testimonium equulei, silentij patrociniū, ut te semel liberent populi suffragia, quem iam toties absoluerunt tormenta? quando innocentie tuæ contumeliam detrahes, & infami satellitum manu gloriosè stipatus ad Regium tribunal deducêris, tam paratus iterum pro innocentia tuâ ad stuporem omnium perorare, quàm in tormentis tacere? mihi crede, magnificentior redibis è tuâ catastâ, quàm Iudex fulgebit in suâ purpurâ. At dicet nonnemo: Infirmæ suæ & occultæ quæstioni publico suspendio fidem Iudices conciliarunt. quasi verò vir ille sanctissimus minùs in patibulo innocentiam suam tueri posset, quàm in equuleo. O gloriosum igitur illum diem, Campiane, quo crucem iussus conscendere, animo steteristi quàm loco excelsior! ô beatam illam mortem, quâ pro Capite Romanæ Ecclesiæ lubens volensque caput tuum oppignorasti! ô dignum memoriâ locum! quem tu iniuriarum memoriâ depositâ consecrasti, & ex arenâ crudelitatis fecisti theatrum pietatis. Viuet apud Anglos nominis tui gloria, viuet innocentie fama, viuet fortitudinis præconium; viuet, viuet, inquam, tua illa vox, quâ uti extremâ, sic tuâ virtute dignâ, inimicis benè precatus es.

*Marty-
rium Patr.
Ignatii
Azebedi
cum sociis.*

Sed hac tragœdiâ ad suam catastrophên perductâ, gradus nobis ad alteram faciendus. Vidistis, Auditores, subterraneam specum Campiani gloriâ collustratam: vidistis, eodem in sublimi suspensio, aërem ipsum tam illustri Catholicæ atque Apostolicæ Fidei victimâ consecratum: nunc, si placet, spectate, quàm impiè hæresis aquas ipsas ac maria truculentâ cæde cruentarit. Hæc enim non contenta terras pestiferâ labe funestasse, exastuantem ferociam, scelerumque tempestatem, toto circumuexit Oceano; ut, si quos repentina vis ac turbo perculisset, antè naufragium animorum facerent, quàm corporum. Stabat prope insulam Palmæ, ne quis de Christianorum Athletarum victoriâ dubitaret, stabat, inquam, in anchoris secuta Lusitanorum classis, & interim mors plenis velis adnauigabat; cùm subito adest prædonum naus obsecundante vento. adulterantur in hostili puppe amica insignia, & occultis fraudibus apertum latrocinium prætexitur. men-
tiuntur,

tiuntur, vt sese antè obsideri miseri sentiant, quàm videant bellum parari. Itaque scandunt hæretici foros, scrutantur intimos recessus, & latentia receptacula, micantibus in ipsis quoque tenebris gladiis, excutunt: nec corporum tantùm, sed etiam animarum exitium vectoribus moliuntur. O! inaudita tempestas, in quâ leuissimum est, pati naufragium! Quis tibi tunc vultus, Azebede, quæ mens, quod consilium, quando acerbissimam tuorum cædem intuebaris, & in sacra Sociorum latera Calvinianus ille mucro defæuiebat? superuacaneum tunc erat ad barbara tyrannorum littora martyrij gratiâ suspirare, cùm iam in ipso mari occurrisset Brasilia. Habet & Oceanus Martyres suos: nec elementa beatos faciunt, sed tormenta. Hoc tamen erat omni morte acerbius, tot immatura suorum spectare funera, quando singulos arctissimè complexus, gladiis impiorum sese obiecit, non vt moreretur cum suis, sed pro suis; malebatque vel vnus esse vicarius, quàm omnium fieri socius. Sed quoniam fore videbat, vt quos amor coniunxerat, eos heterodoxorum piratarum odium non separaret; hoc vnum sollicitè cauebat, ne, qui primus erat auctoritate & munere, postremus esset clade ac vulnere; & qui omnibus præibat ad militiam, is cunctos sequeretur ad victoriam. Quid multa? arctissimo illo, &, prò dolor! extremo in complexu trucidantur ab impiis; toti que sanguine perfusi, deturbantur in mare, numquam animarum sitim positura, & scaturientibus adhuc venis acerba latrocinia mitioribus inscripturi fluctibus. Azebedus cum imagine Deiparæ inter vndas fluctuans, cùm hanc benè ominatam tabulam arctissimè esset amplexus, gratissimum in ipso naufragio salutis portum inuenit. O miserum acerbumque toti Brasiliæ casum, Societati verò vniuersæ perquam gloriosum! Quid enim aut laudabilius ad nomen, aut illustrius ad splendorem, aut magnificentius ad gloriam, quàm amore salutis alienæ vehementiùs accendi, quàm vt ardor ille toto Oceano possit extingui, & vltteriùs votorum impulsu vela facere quàm ventorum?

Sentio in hac tempestate, orationis meæ cursum ferri in vltimos Iaponum sinus: crudele Nangasachi ostium, & fumantia adhuc littora prospecto. Hoc scilicet Societatis triumphis adhuc deerat, vt, postquam terra, pontus, aër ad gloriosa eius certamina aliquid contulissent, ignis etiam elementum partibus suis ac muniis fungeretur. Angebatur in Iaponiâ humani generis hostis, & vehementer dolebat, eius oras tot sæculis interclusas, breui tempore à Xauerio esse patefactas; sentiebatque, hac portâ effractâ & reuulsâ, vastissimas patere Religioni Christianæ prouincias. nec ferre poterat, homines non horrore corporum tantùm, sed & animorum squallore sibi simillimos, eò ire post flagitia, vnde ipse pulsus esset propter flagitia; & qui in eadem secum fuerant causâ, non in eadem manere fortunâ. Hic scilicet animorum motus, hoc fortissimorum Martyrum trophæum, hæc certissima Beatorum gloria inuidum humani generis hostem cruentabat atque confodiebat: nec minùs alieno zelo quàm proprio inferno torquebatur, quare cruces & rogos totâ explicat Iaponiâ, vt non minùs terrore sæuaret quàm dolore. Quid hîc commemorem actos in crucem Paulum Michi, Iacobum Ghisai, Ioan-

Persecutionis Iaponicæ auctor diabolus.

*Marty-
rium Patr.
Caroli
Spinola.*

*Laus fa-
milie Spi-
nola.*

*Votum
martyrij
in S. Fran-
cisco Xa-
ucrio.*

nem de Goto? quid fortitudinem illorum incredibilem ac propè diuinam? quid decusiata inter se vulnera, ex quibus plus gloriæ quàm sanguinis emanauit? Te certè, Carole Spinola, tacitus præterire nullo modo possum. da veniam, magne Athleta, si minus splendoris ab hac voce meâ acceperis, quàm à flaminis tuis nunc es consecutus. Habet hoc omnis flamma, præsertim Martyrum, vt. spectari possit, tractari non possit; & antè destituat facundia dicentem, quàm constantia conflagrantem. Quadriennio panè toto miserrimam in carcere vitam duxerat Carolus, vt vno die mortem beatissimam consequeretur. interim tamen nihil ipse de amicorum opibus, nihil de generis nobilitate, nihil de suis natalibus, vt barbaros flecteret, obtendebat. Nimirum gloriosius existimabat sanguinem sanguine exornare, quàm exorare. Raptus ad feralem pyram, admouetur palo; & crudeli misericordiâ ligatur remissiùs, vt, si constantiam vacillare contingeret, faciliior esset sese expediendi ratio. Itaque subiecto igne, phœnicis instar, terris quidem mori, sed cælo cœpit viuere. O magnum gentis Spinolæ ornamentum! tu quò tempore Ambrosius Europam illustrabat victoriis, eodem Iaponiam Indiasque condecorasti triumphis; & vterque docuisti, Spinolas ad exemplar agendi & patiendi fortia tam nasci feliciter, quàm mori constanter. par consecuti estis ornamentum, licet dispari in elemento; nisi quòd longè minus sit superare vrbes & Martem tonantem, quàm ignes & Iouem, vt sic dicam, fulminantem. Vt vt est, vicit vterque, vicit gloriæ, vicit Religioni Christianæ, vicit immortalitati generis: vt dubitare possimus, plùsne gloriæ posteri vestri habituri sint, quòd tu in Oriente occideris, an quòd ille in Occidente fuerit exortus. Quamquam quid ego tantam gloriam vnus familiæ circumscribo limitibus? habet Genua quo luceat, habet Iaponia quo ardeat, habet Ecclesia quo vincat, habet Societas quo triumphet. Et hi sunt fortissimi nostri Duces, qui procul à militari strepitu, sed non procul à militari gloriâ, extra furorem belli, difficiliora naçti pacis certamina, cadendo vicerunt, & Christianis tironibus ostenderunt, quænam essent honestissima vulnera. Quibus ego nec Americanum istum Thaumaturgum Anchietam, nec Armuzianum istud Lumen Barzæum, nec Indiarum Apostolum Xauerium coniungam: licet eundem vastissimo laborum & vndarum Oceano nauigantem eadem laurea fuerit coronatura, si eadem quæ ceteros, persecutionis illum procella inuoluisset. Poterat habere Martyrum gloriam, qui Martyrum habebat causam. nec fustes nocturnos timebat, cuius spes omnis erat in ligno; nec recusabat vno submergi momento, qui triduano assueuerat naufragio. Ne dubita, minùs semel generosus hic animus sudasset sub Martyre, quàm tamdiu sudauerat sub Æthiope. Sed de his alius erit dicendi locus: non enim hoc nunc agimus. vnâ tantùm Martyrum purpuram, quâ nullam pretiosiorē transmisit Oriens, venerabundus exosculator, eorum scilicet qui ab Herculeis columnis suos labores exorsi, post emensum Oceanum, nouo in orbe inueteratos idololatriæ ritus sustulerunt, scelera ac flagitia compresserunt, barbariem ac immanitatem cicurarunt. qui conatu plusquam Herculeo, domitis tot feris quot barbaris, rerum omnium

termi-

terminos animis transgressi, etiam vitæ suæ iam deficienti inscripserunt, *Plus ultra*. Eorum, inquam, qui sub Zonâ torridâ, in Indicis illis arenis, ubi mortales auro magis accenduntur quàm æstu, nullius rei quàm animarum cupiditate flagrarunt. eorum denique qui ad cælestis Regis aulam crucibus, equuleis, catastis sibi gradus fecerunt, & in pompam triumphi verterunt instrumenta martyrij: horum, inquam, purpuram venerabundus exoscutor atque deprædico. Quæ si mediocria, si vsitata, si quotidiana sunt; nihil habeo quod commendem: sin verò singularia, si inusitata, si tam procul à communi laude fortitudinis & vulgari constantiâ quam ab orbe nostro dissita; laudentur sanè hæc à nobis tam propensis animis, quàm illi generosis tormenta sustinuerunt, & virtutem illam digniorem pulpito quàm equuleo, perpetuis consecremus honoribus. Cumque eorum ne necessaria quidem expectata sit mors, quorum vita debuisset esse immortalis; viuant saltem posthac sacris in imaginibus, viuant humanis in laudibus, viuant diuinis in honoribus; viuant sæculorum omnium memoriâ sempiternâ: sed vel maximè viu- *Adhoratione ut imitemur Martyres.* uant in nostris vestigiis, ne, ut illis gloriosum fuit tantam nobis virtutum suarum ac meritorum hereditatem suo sanguine consignatam relinquere, ita nobis contumeliosum sit eam inertiam nostrâ prodigere. Pudeat nos, inter tot Sociorum vulnera, nullam posse cicatricem exhibere. O beatos pugiles! qui crucibus affixi, aquis submersi, ignibus combusti, non suam luxerunt pœnam, sed gauisi sunt de præmio: qui resectis capitibus habere cœperint ubi coronari possent: qui omnium pedibus obtriti, ac tyrannorum suppliciis excarnificati, omni Regum purpurâ nobiliorem triumphum sunt consecuti.

ORATIO TERTIA.

*De causâ capitalis odij quo Societatem IESV hæretici
prosequuntur.*

SI quis miratur, Auditores, quid causæ sit cur nostræ ætatis hæretici implacabili planè odio à Societate IESV dissideant; mirari certè is desinet, si utrorumque pugnantem inter se indolem, omnemque vitæ rationem toto, ut sic dicam, cælo disjunctam esse meminerit; maiusque inter eos esse discrimen Religionis & Fidei, quàm morum atque institutorum Iaponios inter & Europæos; ut qui non pedibus tantum, sed ingeniis etiam orbi nostro oppositi esse videantur. Operæ pretium est hunc pugnantium inter se morum atque iudiciorum typum, eiusque quod mihi propositum est certaminis adumbratam imaginem, paulisper intueri. Iapones, teste Maffeo, epulas nostras, nos vicissim illorum condimenta aspernamur. Aquam nos gelidam, illi calefactam æstate pariter & hieme potant. Nobis gemmea aureaque, illis fictilia terreaque vasa in honore sunt. Iam in curationibus corporum, nos ægris dulcia & tenerè cocta; illi falsa ac penitus cruda; nos altilia, illi conchyliis apponunt. Pharmacia nos ferè olidis & amaris, illi perquam suauibus & odoratis vtuntur. Illi è coloribus lætum ac festiuum æsti-

Maffei
Hist. Ind.
libr. 12.

Franc. Garaf.
Doct. curios.
l. 2. sect. 11.

Iaponum
mores no-
stris con-
trarij.

mant nigrum, albus illis in funere ac luctu est. quæ à communi Europæorum sententiâ, vsuque nostro longissimè absunt. Nobis dentium in candore, ipsis in nigredine est decor: quare atro quodam pigmento eos identidem inficiunt. Illi somnum capiunt subiecto ceruicibus lapide vel tigillo, nos molle tomentum aut puluinar adhibemus. Illis aperto capite in sole pariter ac pluuiâ vterque sexus incedit, quod apud nos vitatur vel maximè. Illi foris absque pallio, domi verò ambulant chlamydati; nos contrà facimus. Equum nos à laeuâ, illi à dexterâ conscendunt. Inter salutatidum nos caput, illi crepidarum leui excussu pedes detegunt. Aduenienti amico nos assurgimus, illi subsidunt. Plura eiusmodi prætereo, ne ad viuum cuncta refecare videar. Enimuerò quàm vehementer in viuendi ratione ac lege Iaponij à nostrâ consuetudine abhorrent, tam è diametro hæretici omnes ab vniuersâ Societate dissentiant. Hæc origo dissidiorum, hic fons est omnis maleuolentiæ. Ceterum hac in parte diuinæ Prouidentię consilia licet admirari, quæ valdè opportunè hac ætate nostrâ huius Ordinis Christianam militiam perditorum hominum istorum furori atque amentię opposuit. Hanc ego diuersitatem ingensque discrimen inter vtrosque dum vario ex capite breuiter ostendo; non minùs æquos iudices vos fore confido, quàm beneuolos Auditores.

*Doctores
noni Eu-
angelij:*

*Fontan.
lib. 5.*

*sanam do-
ctrinam
proscri-
bunt:*

*Sander. lib. 7
de Vis. Mo-
narch.*

*Lindan. in
Exhort. ad
Holl. c. 12.*

*insanam
invehunt:*

Adiunxerunt sese Lutherò, posteaquàm ille Deo ac Religioni perfidus, pristinæ Fidei castra deseruìt, continuò petulci è trinio Magistelli, procaces Grammatici, discincti Poëtæ, leues Græculi, ebrij Oratores, nescio qui Philosophastri atque Philologi: horum exempla secuta est è Reip. sæce grex futorum, tinctorum, lanionum atque textorum. Quid deinde etiam? Vt nihil ad summam impietatem, nihil ad extremam dementiam deesset; confluxere vndique facinorosissimi homines, ignominiâ celebres, Iudicum sententiis damnati, publicæque infamiæ signis inusti: inde verò profiliere prostituti pudoris ac pudicitie mulieres; quæ, velut istius Academiæ Eximiæ Dominiæ ac Magistræ nostræ, in suggestum, in exedras, in sacra pulpita proruperunt. Tales fuere præclari instaurandæ Ecclesiæ architecti, & si inferis placet, quinti Euangelij buccinatores. Tum verò perditissimus hominum cœtus tali duce conflatus, illicò Orthodoxam Ecclesiam, illiusque legitimum Caput aspernari, vtriusque sacrosanctam auctoritatem, ætatum omnium & nationum & ordinum perpetuâ consensione stabilitam, conuellere, sanctissimorum oracula Pontificum pedibus conculcare, grauissima Concilia etiam Oecumenica spernere, sacramque Paginam aut mutilare aut illegitimâ interpretatione conspurcare, ritus sacros profanare, Sacramenta polluere, sacras aras euertere, templa incendere, omnia deniq; humana ac diuina conculcare. Nec factis minùs abominanda commenti sunt dogmata, quibus omnem probitatem ac virtutem, omnem pietatem ac Religionem è vitâ proscriberent: nullo iure ac legibus Christianam libertatem adstringi: credentibus nulla flagitia nocere: bonorum operum merita id esse coram Deo, quod Veneri donatas à virgine pupas: castitatis votum stultam esse temeritatem: Deum scelus omne flagitiumque designare, & ad ea homines fatali quadam necessitate impellere.

pellere. Plura recensere perhorresco. Quis in rupibus natus Geta, aut quis è quercu excisus Arcas, tam sui est immemor, vt eiusmodi opinionum portenta vel cogitare audeat, qualia illi non solum bipedum, sed omnium quadrupedum nequissimi publicè sunt professi? Quis nunc ^{vinunt,} eorum vitam omni legum vinculo solutam esse criminetur? ego vel ^{prous de-} maximè doctrinæ quam tradunt adstrictam & consonam esse contendo. Nolo hanc scelerum flagitiorumque faciem exhaurire: in vnicam libidinem, & quidem strictim, digitum intendo. Præluxit omnibus in hoc genere sacrilegam faciem ipse Lutherus, qui præ cibo, potu, somno necessariam omnibus venerem impudentissimo scripto persuasit; qui, ^{Lib. de Vitâ coniug.} iugo Religionis excusso, incestis se nuptiis contaminauit. Huius Hæresiarchæ vestigia non pauci, diffractis votorum repagulis, omniq̃ pudore proscripto, sunt secuti. Vt verò quales fuerint isti hymenæi, crimine ab vno coniecturam faciatis: in Carolstadij inquinatissimis nuptiis (fuit is è Sacerdotibus primus, qui scorto iunctus est) inaudito facinore Missam, vt loquuntur, omni impudentiâ atque insaniâ nobilem concinnarunt: in quâ non modò sacrilegos atque fœdifragos Sacerdotes magnis laudibus extulerunt, verum etiam vt Heroas Deo plenos, ipsaq̃ mortalitate maiores, deprædicarunt. O aurea nimirum tempora, sanctiq̃ mores! ô sacrosancta noui Euangelij decreta, legesq̃ castissimæ! Ita domus Dei diuinitus instauratur? Stomachare hîc, ô Daniel, & exclama: *Semen Chanaan, & non Iuda, species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.* ^{Daniel. 13:} Vaticinium tuum, ô Isaia, iam impletum est: *Habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi: & respondebunt ibi* ^{Isaie 13:} *ulule in adibus eius, & sirenes in delubris voluptatis.* Atque vtinam hic sit nequitie terminus! Enimuerò vterius effrenata nouorum Euangelicorum prorumpit audacia. Disciplinam illam suam, tamquam de cælo lapsam, non tantum canticis, rhythmis, comædiis, declamationibus, scriptis libellis, sed inauditâ etiam crudelitate atque immanitate passim propagare conati sunt. ^{doctrinam suam crudelissimè propagant.} Euoluite huius sæculi annales; & cum gemitu legetis, virgines castissimas, mulieres prægnantes, viros integerrimos, sanctissimarum Familiarum Religiosos, Sacerdotes Deo sacros, senes non minus virtute quàm canitie venerandos, exquisitissimis tormentis fuisse trucidatos. Nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini parcitum est. Nec aliam sanè ob causam, quàm quòd illa nefaria opinionum portenta repudiarent, illa flagitiosissima dõgmata detestarentur, & auitam Catholicæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ Fidem vitâ fortunisque suis chariorem ducerent. Nihil hîc necesse est inaudita suppliciorum genera recenseri; homines innocentissimos, Deoque consecratos, toto corpore mutilos, præcipitio elisos, viuos in terram defossos, veribus affixos, lento igne tostos, virgines constupratas ac tortorum libidini permissas. Cetera etiam libenter silentio inuoluo, quæ vel tragica Poëtarum figmenta, vel ipsam belluarum immanitatem superant. Planè vt necesse fuerit, diuinam Prouidentiam, quæ semper pro salute atque incolunitate Ecclesiæ suæ excubat, vt olim grassantibus in orbe venenis sua suppeditauit antidota, ita nouam hanc Ecclesiæ pestem nouis etiam subsidiis amoliri. Quæ olim pestes Ecclesiam infestarint, quæque aduer-

*Hæreses
omni sæ-
culo.*

*Præsidia
Ecclesiæ
omni æno.*

*Luthero
cum suis
opponitur
Ignatius
& Socie-
tas.*

*Greg. XIII.
Bullâ, Quan-
tò fructuo-
sius.*

*Bullâ, Innu-
merabiles.*

aduersus eas præsidia à Deo submissa fuerint, minimè obscurum est. Percurrite, si placet, atates singulas. Primâ, exstiterunt Simoniani, Cerinthiani, Philetiani: secundâ, Montanistæ & Gnostici: tertiâ, Manichæi & Nouatiani: quartâ, Ariani & Donatistæ: quintâ, Nestoriani cum Pelagianis: sextâ, hinc Monothelitæ, inde Tritheitæ: septimâ, cum Mahometanis fuere Armeni: octauâ, cum Iconoclastis Albanenses: nonâ, Taurinenses & Photiani: decimâ, Anthropomorphitæ: vndecimâ, Berengariani: duodecimâ, Arnaldistæ: decimatertiâ, Albigenes: decimaquartâ, Wicleffitæ & Lollardi: decimaquintâ, Lutherani & Caluinistæ. Ceterum nullo vnquam sæculo diuinam protectionem Ecclesiæ defuisse, historiarum monimenta fidem faciunt. Primo siquidem sæculo Simonem Petrum Simonis Mago opposuit: Ioannem Euangelistam cum Cerintho, Paulum cum Phileto commisit: secundo, Irenæum ac Papiam veræ fidei propugnatores dedit: tertio, Clementem Alexandrinum atque Cornelium Summum Antistitem: quarto, Basilium & Athanasium: quinto, Cyrillum atque Augustinum: sexto, Gregorium Magnum Siluetiumque Pontifices: septimo, Maximum & Eugenium: octauo, Damascenum cum Albino: nono, Stephanum & Ionam Episcopos: decimo, Moysen Barcepham: vndecimo, Hermannum Contractum: duodecimo, Bernardum: decimotertio, Dominicum & Franciscum: decimoquarto, Durandum à Sancto Portiano & Henricum Susonem: decimoquinto, Ignatium. Cuius viri, Deus immortalis! quàm contraria heterodoxis studia moreisque exstiterunt? Non tanta Iapones inter, quorum initio memini, & Europæos morum studiorumque dissensio reperitur, quanta inter Lutheri & Caluini assecclas, & fundatam ab Ignatio Societatem. Quid, obsecro, Luthero propositum fuit, nisi Romanæ fidei extinctio, Pontificiæ auctoritatis euersio, morum corruptela, mortalium denique à CHRISTI legibus & ab omni probitate auulsio? Hæc enim per eum nequissimus dæmon (quicum familiarissimè sese egisse, differuisse, modium salis comedisse gloriatur) nefariè molitus est. Contrà verò (Pontificia verba profero, quæ publico diplomate omni posteritati commendata sunt) *finis Societatis, Fidei propagatio & defensio, animarumque in vitâ & doctrinâ Christianâ progressus. Ad quem finem Spiritus sanctus Ignatium Loiolam; ipsius Societatis institutorem, eiusque Socios excitauit: media etiam præclara maximeque opportuna eis tribuit atque confirmauit.* Ille infamis apostata ex angulis & imâ facie plebis non tantum homines illiteratos, sed impietate, sed infamâ vitâ, sed morum contagione notissimos, verbi Dei deprauatores, sacrarum Paginarum fœdissimas harpyias, in aciem produxit. Contrà verò quàm nobilem, quàm expeditam, manuque & linguâ promptam legionem illi opposuit Societas IESV? nempe ex luce Christiani orbis, & florentissimis Regnis viros (vt cum Pio V. loquar) *litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimonia conspicuos, multorum religiosissimæ præceptores, ac verbi diuini optimos prædicatores & interpretes producendo.* In castris heterodoxis vanissimas ac stultissimas mulierculas reperias, quæ iniussæ in publicum suggestum cathedramque adrepentes, propositis palam assertionibus, ad certamen de altissi-

altissimis Fidei mysteriis Doctores prouocent. In Societate verò adlectos ab Ignatio grauissimos Theologos, omni litteraturæ ac sapientiæ genere exultos, inuenies; quos Summi ipsi Antistites ad celeberrimum illud Christiani orbis theatrum, lectissimum, inquam, Concilij Tridentini Magistratum, delegarunt. Lutherus homo ad quidlibet audendum projectæ temeritatis, non erubuit vanum ac futile hoc vaticinium propalare:

Pestis eram viuis, moriens tua mors erò Papa.

& verò nullam non machinam ad euertendam Pontificiam dignitatem admouit. quin imò eousque prouectus est dementiæ, vt Reges ac Principes hortaretur ad laceßendum bello Pontificem, manusque in S. R. E. Cardinalium sanguine lauandas. Quid verò Ignatius? an non omne suum studium ac suorum eò contulit, vt supremam in terris Pontificiam dignitatem ab hæreticorum calumniis, sophismatibus, machinationibus vindicaret? nōne eiusdem obedientiam toto orbe Christiano asseruit? nōne Professos suos peculiari voti religione Summo Christi Vicario ad arduas quasque missiones obnoxios esse voluit? ¶ nihil mirum sit, Clementem VIII. sapientissimum Pontificem Societatem dextrum brachium Apostolicæ Sedis indiguisse. Quid nunc dicam quantâ petulantia noui illi quinti Euangelij magistelli venerandam SS. Patrum canitiem conspurcarint, eorumque auctoritatem protriuerint? Hanc autem semper venerata est Societas; eorumque doctrinam, tamquam hagiographis proximam, & ab ipso fonte propius emanantem, est exosculata. Porro contaminatissimos Nouatorum mores, vitamque flagitiis ac probri infamem, nihil attinet in propatulo constituere: fatis superque eorum probra variis scriptorum monumentis sunt consignata. Societas autem (quod diuinæ gratiæ ac protectioni acceptum refert) ne sibi ipsi præconis vice fungi debeat, amplissimum Iulij III. Pontificis Maximi elogium est consecuta: cuius in publico diplomate hæc sunt verba: *Considerantes nihil quod pium sanctumque non sit, in Societate eiusque laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatij & aliorum Sociorum vitâ & moribus reperiri.* Denique hoc egerunt Caluini & Lutheri asseclæ, vt orbem vniuersum peruersis dogmatibus & foedâ vitiorum omnium colluione contaminarent. Sed, quæ Dei bonitas est, & excubans in salutem Ecclesiæ suæ providentia, vltra Septentrionem & vicina quædam Regna exitiabilem illam pestem diffundere non potuerunt. At Societas genuina Euangelij semina, & mores Christianâ professione dignos, quadripartito terrarum orbe longè lateque propagauit, gentesque multitudine innumerabiles, locis infinitas, immanitate barbaras, naturâ cæcas, cultu impias, vitiis omnibus contaminatas, etiam cum præsentissimo capitis periculo à tenebris ad lucem, à feritate ad humanitatem, à miserrimâ dæmonum seruitute ad beatam libertatem filiorum Dei, ab idolorum superstitione ad veri Numinis cultum, ab omni scelere ac flagitio ad omnem probitatem virtutemque traduxit. Nihil opus hîc mihi tam amplam Societatis laudem conquistis vndique testimoniis stabilire: vnum mihi sit instar omnium, & quidem grauissimum & maximum, Summi Ecclesiæ Præsulis Pij V.

Surius Hist.
anno 1520.

Suarez to. 4.
de Relig. l. 1.
de Inst. Soc.
cietatis.

Dalla, Cum
indefessa.

Genebrard.
in Chron.

qui amplissimo suo diplomate posterorum memoriae testatum voluit Societatis homines, *verè mundi huius relictis illecebris, adèd Servatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint: ac eorum aliquos ita Domini amore fuisse perstrictos, ut etiam proprii sanguinis prodigi, martyrio voluntario se supposuerint: perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouisse.* Satisne luculenter hæc hæcenus deducta, ut fide adstruamus Aquensi Præsuli Gilberto, qui summo iure Ignatium Antiltherum esse pronuntiavit? Satisne animaduertitis, non magis pedibus moribusque nobis obuertos esse Iapones ceterosque Antipodes, quam huius sæculi heterodoxi Societati IESV aduersantur? Quis ergo iure mirabitur, tantam inter utrosque animorum exulcerationem auersionemque intercedere,

Lupis & agnis quanta sortitò obtigit?

Ex hoc itaque fermento, ex hac facie prodeunt tot calumniæ in Societatem, tot maledicta, tot libelli famosi, tot sanguinaria edicta, tot proscriptiones, tot cruces denique ac tormentæ. Sed, ô cæca maleuolentia, & inconsulta nequitia! dum Societatem conuitiis & calumniis obruere planeque conculcare se posse existimant, non vident eam tum vel maxime exornari. Quid enim Societati contingere potest gloriosius, quam si toti orbi manifestum euadat, eam à flagitiosissimis ac perditissimis hominibus implacabili odio omni que diritate vexari? quid optabilius, quam ab iis cum fastidio nausæque despici, qui nullum veræ laudis gustum habent? Magnis interim animis estote, viri Religiosissimi, magnum vobis aduersus maleuolorum tela præsidium, magnum aduersus omnes persecutionum procellas solatium repositum est in præclarâ rectè factorum conscientia. Deinde si qua vis, si qua tempestas, si qua dimicatio incubuerit; Dei præsidio recti, inter medios hostium cuneos illæsi consistetis. Vnus instar omnium vester vobis erit IESVS, qui hoc vnico verbo mœrorem vobis omnem absterget; *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Sed quemadmodum ille tandem inimicis omnibus superior, eam gloriam est consecutus, quam omnis intuebitur æternitas: ita vobis aliquando ex persecutionibus, proscriptionibus, tormentis solida voluptas, ex maleuolentiæ tempestatibus tranquilla securitas, ex mendaciorum & calumniarum nubibus æternæ lucis ac dignitatis splendor emerget.

Matth. 10.

ORATIO QVARTA

In Calumniam; cuius insanis clamoribus Societas sæpè insimulata est auaritia, delicatioris vitæ, ac superbia.

A suo ex-
ortu ca-
lumniis
appetita
Societas:

ET si, quodam naturæ beneficio, minima quæque paruitate suâ tuta sunt, & quemadmodum aciem oculorum, ita multò facilius omnem inuidiæ morsum ictumque subterfugiant; tamen hæc minima IESV Societas, post tot alios in Ecclesiâ clarissimos Ordines recens exorta, ne quidem illis initiis admodum tenuibus, nec suâ illâ appella-
tione,

tione, quâ à Beato Conditore Minima toties nuncupata est, effugere umquam potuit, quin in multorum, non iam oculos (quod necesse erat) sed odia atque inuidiam incurreret; inde ab ortu suo ubique appetita frequentibus contumeliarum telis. Verùm ubi iam ad vnius sæculi decursum reflectit oculos, nōne meritò mirari potest, quo suo fato contigerit, ut nemo hisce centum annis Christianæ Religionis, nemo auitæ ^{ab hereticis,} sinceræque Fidei hostis fuerit, qui non grauissimo in hanc Familiam animo belloque exarserit. quamquam, fateor, minùs nouum videri debet, eam ab istis Dei ac Religionis hostibus velut scopum peti, cum ipsa clarissimum I E S V nomen tamquam signum præferat, in quod istorum omnium cogitationes, linguæ, calami, ut intenti arcus, ut nerui, ut tela conuertuntur. Sed illud admiratione dignissimum semper iudicauere ^{ab æmulis,} viri prudentes, repertos fuisse nonnullos melioris Fidei ac vitæ homines, nescio quibus circumuentos fraudibus calumniatorum, qui in hoc quoque bellum omni auctoritate suâ animoque subinde incubuerint. Et enim quòd priores illi fuerint aduersati, qui virtuti, qui Fidei, qui Religionì bellum indixerant; id ex instituto fecerunt: non opinabantur satis probari sui similibus posse se Ecclesiæ esse hostes, nisi huius Ordinis essent inimici. hi verò dum illius famam passim in circulis, in conuentibus, in conuiujs oppugnabant, quo pacto nomen suum & existimationem tueri poterant? Illi sæpenuerò ab hoc Ordine nostro Fidei causâ laceßiti, suas reponebant obreçtationes, cum rationes non possent: hi verò ne verbo quidem violati, vltra in eum euomebant virus acerbitalis suæ, suamque ab eo alienationem, vti terrori ac formidini ceteris, ita suis ac sibi commendationi fore existimabant.

Quid putem? speratamne ab vtrisque I E S V Societatem? ita quidem illi non obscure præ se tulerunt, imò non sine acerbissimâ verborum contumeliâ in contemptum illam adducere studiosè sunt conati. Verùm si quis, deposito partium studio, rem paulò æquiùs mecum velit expendere; non video nec in præclaro ipsius Instituto, nec in ratione viuendi, quod despici ab istis carpique iure potuerit. An illius famam maculis saltem aliquibus facilè à se aspergi posse crediderunt? ignari quid recti conscientia, quid animi magnitudo, quid integritas, quid innocentia valeat; quæ tum maximè suam explicat ac diffundit lucem, cum in medijs inuidiæ tenebris umbrisque versatur. An verebantur fortasse ne suo honori nomini que detraheretur, quidquid nostro accederet? alienæ certè nemo existimationi inuidet, qui confidit suæ. An sibi persuadebant noui quidam Hannibales, hanc firmissimæ Societatis rupem assiduâ maledictorum acrimoniâ, ceu nouo quopiam aceto perfusam, sensim ac sensim dissolutum iri? at illius hætenus operibus quantum iniqua detraxit æmulatio, tantum emergens veritas laudibus adiecit.

Illud profectò est. Sperabas Calumnia (vitium enim arguere mens est, non homines perstringere) sperabas, inquam, Societatem apud imperitos in odium vocare te posse, illiusque splendidissimæ famæ nonnihil officere, obiectis conuictorum tuorum umbris ac telis: non secus atque ille qui quondam, emissis innumerabilibus sagittis, & soli ipsi clarita-

*inimulua-
rio, & sine
probatio-
nibus.*

tem & hosti suo diem erepturum se dixit gloriosius, quàm fecit. Hinc illæ tibi perpetuæ voces, quibus auaritiæ, superbiæ, commodioris ac lautioris vitæ Societatem arguis. Hæc spargis in vulgus, hæc ignorantibus obrudis: hæc criminum omnium brevis summa, imò calumniarum, quas nulla diluat oratio. credita, damnata, præiudicata sunt omnia. ignari atque insolentis vulgi clamor pro omni oraculo est: vociferantur omnes; auaros, deliciosos, superbos esse Iesuitas. quis contrà tendat? Si quæris, quò hæc auctore spargantur, quò teste confirmentur: frustra es; tam verum est quàm te viuere. quo ex facto dictoque id liquet: nihil agis. innumera esse assèrent, indignabunturque sibi non adhiberi fidem, licet nullum solidè adferre valeant. Cæco impetu eam sibi imperauere persuasionem: nefas est, aliter si sentias. Sed singula breuiter saltem expendamus.

*Nec auara
Societas
est,*

Diues & auara Societas est, parandisque opibus inhiat. O præclaram illam Religionem, paupertatis votis vinculisque constrictam! ô præclarum te Ducem, Ignati! qui spretis paternis opibus commodisque gentilitiæ domus, eam legis cohortem, iisque instruis præceptis, vt suam ab auro cupiditatem ac manus cohibere non possit, & magnificè te iactas nudi CHRISTI nudum esse sectatorem. Quamquam diuitiarum accusari parum est; immensæ cupiditatis & inexplebilis auaritiæ insimulamur; quasi nostras immigrarit in ædes auri illa sacra fames, quæ quælibet in scelera mortales agit. An non insignis contumelia est, eos qui res spesque suas abiecerunt, traduci palàm tamquam inhient alienis? quo testimonio? quo vestigio? quo signo hæc nota nomini nostro inuritur? An ex eo quòd nec pro sacris concionibus, neque pro augustissimo Missæ sacrificio, neque pro vllâ piâ functione, teruncium admittat vnquam, nec admittere per leges suas possit Societas? An quòd labores suos omnes ac curas ad ciuium salutem gratis referat consumatque, nullâ exspectatione ac spe mercedis? quæ tamen tum maximè esset spectanda, si tanto amplificandæ rei suæ desiderio, tamque inexplebili cupiditate teneretur. An quòd peculiari restringendæ paupertatis voto, quasi septo quodam viam sibi ad ampliores facultates obstruxit; quam sanè, si pecuniæ amore ac dulcedine caperetur, laxatam potius oportebat? Sed hæc ex disciplinæ nostræ arcanis deprompta superant scilicet tuum, ô Calumnia, vulgi que captum. Rudiori Mineruâ tecum agam necesse est. Habet Societas annuos census in Collegiis. Esto sanè: hæc tu ab Euangelicâ paupertate aliena, hæc auaritiæ signa putas aut argumenta? Frustrà hîc tecum subtiliùs disputem de eâ paupertate, quæ priuatim proprium habet nihil: in communi Superiorum imperio dispensandum aliquid, quo præsens vitæ toleretur necessitas; ne aut populo grauis sit ea egestas, aut conquirendi victus cura à studiis aliisque grauioris momenti functionibus auocet. Sed frustra, inquam, cæcæ facem accendo, quando tu aliam paupertatem nullam nosti, quàm coactam inopiam, vilemque mendicitatem. Frustrà etiam singulorum tibi Collegiorum accepti expensique rationes exposuero. Scio, nec iuratus quidem apud te fidem inueniam. Vix oculis ipsa tuis credes, si scrinia loculosque excusseris: quos, vt ait Comicus, atancis plenos & inaniis inuenies.

uenies. Miraberis etiam, nisi planè peregrina sis in rebus œconomi-
cis, tantillum annui census tot viris doctis ac honesto loco natis mo-
destè frugaliterque alendis sufficere posse. Quid si etiam expendas ali-
quot in Belgio esse Monasteria, quæ singula seorsim ampliores habeant
fundos ac facultates, quàm omnia simul amplissimæ Prouinciæ Colle-
gia; adhuc tibi diues & opulenta videbitur esse Societas? quid si in illis
ipsis Monasteriis non multò maior Religiosorum sit numerus, quàm in
mediocri aliquo Collegiorum nostrorum? quid si ingenuè fatear, nullum
pænè Societati in Belgio tam lautè fundatum esse Collegium, quod
non grauissimo labore ære alieno? Vbi tandem, quas tam impudenter
imprudenterque exagitas, reperiēs diuitias? Sed clamant scilicet templa
atque ædificia diuites esse Iesuitas. Quæ templa? structa atque adorna-
ta alienâ benignitate, liberalitate Principum, eleëmofynis hominum
piorum? Quid hîc est, quod absque diuinæ Maiestatis iniuriâ carpi pos-
sit? aut quæ hinc nobis diuitiæ, quæ opes? Nisi fortè trabes ac marmo-
ra saginando stomacho nostro idonea, aut argentei aureique panni ser-
ta, sacris vsibus subtracta, pullis nostris vestibus assuenda existimas?
Quid, quòd publica urbium templa vbique nostris sunt angustiora? imò
pleraque etiam Religiosorum? Et cultui diuino quæ nimia potest esse
maiestas? ne stratum quidem auro pauimentum hîc damnari fas est. Quo
sumptu tabernaculum fœderis atque arcam, quo apparatu quantisque
opibus templum sibi strui Deus olim mandauerit, ne Romanæ quidem
Historiæ Scriptores ignorarunt. Salomonis pietatem sacramque magni-
ficentiam, quæ non antiquitatis monimenta deprædicant? Itaque quod
sapientissimo olim Regi honori vertitur atque laudi, hoc tu Regibus
Christianis atque Principibus, hoc tu Magistratibus Rebusque publi-
cis vitio vertes? nec licebit viris copiosis in Deum (cui omnia accepta re-
ferunt) esse piis ac liberalibus, nisi nos in Religiosam paupertatem pec-
casse videamur? Illi illi sunt (libentes fatemur, & æternâ grati animi
memoriâ recolimus) illi sunt, quorum beneuolentiâ atque ære ædes illæ
nostræ in eam altitudinem maiestatemque assurgunt, eumque, quem
criminari, induunt splendorem & ornatum. Illi sunt, quibus longè au-
gustius videtur, suarum facultatum partem aliquam Deo in aris nostris
consecrare, quàm Veneri aut Baccho, aliisque turpitudinis aut vanitatis
idolis; quibus, prò dolor! non pauci suas plenâ manu sinuque diuitias
profundunt; id vnum sibi suisque perire existimantes, quod diuino cul-
tui transcriptum vident. In ædificiis verò quid tantopere est quod tuis
luminibus officere possit? nostròve priuatim commodo, an publicis
populi vsibus ampla atque spatiosa sunt? an nobis, an populo seruit va-
sta illa fundi nostri area quam templo tribuimus? idem ferè de ædificiis
est. Numeram maiores exedras, Sodalitatum aulas, gymnasiorum areas
atque scholas, numeram amplâ in familiâ necessaria ægris hospitibusque
conclauia, tum bibliothecam, triclinium, singulasque Coadiutorum of-
ficinas; vniuscuiusque habitationi quid relinques? angustum sanè ob-
scurumque angulum, qualia in plerisque Collegiis cubicula nostra sunt.
Et vt paulò ampliora sint, an tu iis qui totis diebus ad pulpitem in cu-
biculo studiis affixi desident, tantillum spatij inuidebis, vt ad vnum se
possint

possint alterúmve passum commouere ? Profectò si coràm ea lustrares oculis,exteriore te specie deceptum fatereris, fortè & illà Henrici IV. voce: *Neminem cui Societatis res perspecta est, de eâ perperàm aut loqui aut sentire posse.* Animaduertes quippe tum,domos nostras nullo firmiore,quàm ipsius paupertatis muro innixas esse & circumseptas : perspiceres in iis nihil modesto nitore esse pretiosius, cui studere religiosum pulchrum-que ducimus : videres in iis suppetere multa ad inopiam, pauca ad necessarios vsus ; ad delicias, ad luxum, omnino nihil. Hæc sunt nostrarum ædium penetralia, quarum exteriorem tantum contemplata formam, magnifica, lauta, splendida fingis omnia; augesque in immensum.

non in-
dulget
commodi-
tatibus
corporis &
deliciis:

Sed alterum insuper crimen quasi pro confessio exprobras; *Commodis corporis deliciisque indulgere Societatem.* Quibus tandem deliciis, aut vbi locorum ? An in castris, vbi cum milite eadem illi sunt subeunda pericula, iidem labores ? vbi sub dio excubat, pernoctat in vallo, sudore diffluit in campo, inter vulnera atque vlcera affusa iacet morientium corporibus ? illucne commodis suis deliciisque indulget mollis ista & delicata Societas ? An in nauibus fortassis, & classe Regiâ, vbi cum nauticâ turbâ iisdem iactatur ventis atque vndis, per transtra discurret, eodem pædore ad fastidium nauseamque saginatur, eadem frigora & asperimas hiemes tolerat, iisdem impetitur hostium telis, eadem subit naufragia ? An inter barbaras gentes, vbi etiam ad necessitatem desunt omnia, nec corpori vestes, nec ad victum fruges suppetunt, nisi quas in aridissimo solo ipsa naturæ sterilitas velut nouercali manu subministrat ? An inter Indos & Iapones, vbi præter assiduos labores cruces, tormenta, ignes illi assiduè parata sunt ? Hæc si commoda tibi videntur, quænam igitur molesta ? hæc si mollia, quæ dura, quæ graua esse fatebere ? An illos existimas qui ad arduas hæc missiones destinantur quasi ad triremes & transtra damnari, eiicique extra communis vitæ commoda ; quæ pares tot incommodis esse possunt semper inter Socios deliciis innutriti ? aut quomodo tam auide eas amplectuntur, qui vsque adeò commodorum suorum sunt amantes ? Vbi ergo, vbi tandem Societas deliciis commodisque indulget ? in domibus scilicet & Collegiis, vbi moderata vitæ ratio nihil magnopere oculis tuis obiicit asperitatis, non hispida vestes, non ieiunia atque flagella. Hic nimirum molles, hic affluere deliciis Iesuitas putas. O egregiam speciem deliciarum ! vbi totos dies improbus labor Magistros exercet in scholis, Concionatores in studiis, Coadiutores in opere diurno : vbi studiorum contentione atque assiduitate plerisque vires in medio ætatis flore atteruntur, & mors acceleratur ante diem, vt vel ex ipsâ liquet senum paucitate : vbi ceteri dies noctesque languentibus assident, morientibus præstò sunt, nihil pædore, nihil contagione morborum, nihil suo sæpè vitæ periculo deterriti. Porro quid tantopere communi offenderis habitu, vt vel ex pronunties commodorum suorum amantes esse Iesuitas ? non vides, dum vestem nostram maledico ore laceras, vniuerso te Clero esse iniuriosam. Imò quis è Clero, cui honesta viuendi conditio est, non etiam vitu pretiosiore ? Vide quàm non acerbè tecum agam ; infer & pedem intro si placet, & triclinij nostri delicias contemplare. Socraticas esse mensa

inuenies, quæ fami subseruiant, non gulæ. vulgaris in iis victus, hominisque frugi. Optimum earum condimentum à sacra petitur lectione; ipseque edendi modus solâ naturæ necessitate ac temperantiæ lege definitur. Quid si & aliam tibi scenam aperiri? & quæ minimè expectabas, aspera flagella, cruentas catenulas, setosas atque hispidas vestes, & contextas è durioribus setis loricas, ceteraque id genus macerandæ carni Religiosa suppellectilia (quæ tu in domo nostrâ & sub isthac togâ latere numquam credideras) tibi coram exhibeam? adhuc tu mollem esse, adhuc delicatam Societatem criminaberis? Sed frustrâ sum: non, si asperrimam profiteamur viuendi normam, morsus tuos, ô Calumnia, euademus. Nimis verum est hoc Seruatoris oraculum: *Venit Ioannes ne-* Math. 23;
que manducans neque bibens (venire tot alij Religiosissimi Ordines, & sanctæ austeritatis exemplo inclaruere) & dicunt: *Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens* (venit I E S V Societas Ducis sui exemplo communi habitu victuque contenta) & dicunt: *Ecce homo vorax, & potator vini*; mollis, lauta, delicata Societas est.

Veniamus ad extremum tandem criminationum tuarum caput, quo nec sibi
perba ne
arrogant
est: superbiæ arrogantiaque arguimur; tam liquidâ causâ, quemadmodum tu tibi persuades, vt nullus excusationi relictus sit locus, neque spes sit in ore vulgi compescendi hæc voces: *Superba, ambitiosa, arrogans Societas est, præ se despiciens ceteros.* Fateor, aprissima ad inuidiam contumelia est. tumidos superbosque execramur omnes, naturâ duce: propterea quod supra reliquos se efferre mortales, ceterosque dedignari videantur. Id vitium nobis ex vero si appingere potueris, optimo iure exosos, iniustos, execrabiles reddes, & publico odio longè dignissimos. Sed, obsecro, cur *superba est atque ambitiosa Societas*? Estne alius Ordo (maneat sua omnibus salua veneratio atque integritas) qui sic honores dignitatesque excludit? vbinam singularis voti sponcione sic omnis præcisa est ambitio? quo in cœtu per tam humiles functiones ad demissionem animi exercentur, tantoque tempore de iis sumitur experimentum? quo alio in cœtu tanta Superiorum potestas atque auctoritas est exauctorandi eos qui sese efferunt? vbinam potentiùs frequentiusque rediguntur in ordinem, seruaturque amica pacis ista in omnibus æqualitas, excludens quidquid excellentiæ amor sibi proprium vellet ac singulare? An fortasse superbum tibi atque ambitiosum videtur docere Rudimenta, versari inter pueros, instruere rusticanos homines, solari pauperes, visere nosocomia, omnibus promiscuè poenitentibus aures dare? illic experiri pueros proteruiam, hîc adolescentum ingratitudinem, vbique æmulorum obloquia & inimicorum? Et hi tamen, postquam vanitati atque ambitioni sæcularis vitæ nuntium remisérunt, postquam detrita se incluserunt lacernâ, postquam abdicauerunt quidquid dignitatis habebant, aut fauore, doctrinâ, industriâ, opibus comparare sibi poterant, postquam CHRISTI amore ad abiectionissima se munia abiecerunt; adhuc superbi, adhuc ambitiosi, adhuc arrogantes audiunt, & qui præ se despiciant ceteros? At quos illos tandem? pauperesne? quos tam studiosè conquirat gratisque instruit Societas? an sacros in Ecclesiâ Ordines, an Clerum, an vtriusque Magistratus Præsides, quos omni vene-

ratione

*illustratur
calumniis,*

ratione cultuque prosequendos pueris ab infantia inculcat? quorum se obstrictam beneficiis amplissimis ubique terrarum, & fauore adiutam, libentissimè fatetur? Quinam igitur illi tandem, dic impudens Calumnia, quos contemnit? Hoc nimirum est: in odium atque inuidiam hominum Societatem adducere conata semper es isto superbiæ arrogantiaque prætextu. Sed vin' tibi ex me erumpat vera vox? quereris tu insolentiùs sese efferre Societatem; & tu eam extulisti: deprimere cogitabas; & erexisti: obscuram, imò inuisam reddere; & magnam, illustrem, omnibus expetendam fecisti. Aqua fontis à motu clarior esse solet, crocus attritu melior fragrantiorque, vna pressa vtilior, frutex putatus altior. Haud aliter I E S V Societas à maledictis tuis agitata, pressa, trita, scissa, & clarior cælo, & melior sibi, & vtilior bonis, & altior Ecclesiæ exsurrexit. Si viti à florentissimis ætatis nostræ hominibus comparata est, nonne cogitatione mox assequeris, eam, à maledicæ linguæ tuæ quasi falce putatam, vberius latiusque fuisse diffusam? Si palma ab aliis dicta est, nonne sentis eam sese tum maximè erexisse, cum grauissimis conuictorum tuorum ponderibus fuit onerata? Denique si eam cum adamante componere nonnemini visum fuit, à tuis utique solidior futura est ictibus, nihilque vnquam sub iniquæ æmulationis tuæ incide posita remitter de suo instituto pristinoque more religiosè viuendi: frendeas licet, aliasque in Æoliâ tuâ semper mediteris procellas. Veniat hîc tibi in mentem atque ante oculos vas illud, quod ad Oceani littora fluitare solet, innumeris expositum ventorum iniuriis, atque ab undis huc illuc agitatum. nostine tenacissimis id vinculis affigi scopulo aut vado? nauibusque esse signum, vt inter cæca vada tutissimum teneant rectissimumque cursum? Cui vasi hanc si addideris tabulam aut vocem, *Iactar, dummodò prosim;* Societatis animum illustri veroque emblemate expresseris. Iactari non reformidat, dummodò inter procellas fluctusque posita, rudioribus in hoc vitæ oceano classiariis omnes vitiorum scopulos declinandi modos viasque ostendat: modò veteranos, grauioribusque defunctos periculis lubricæ ætatis, ab inexplibili voluptatum voragine auocet è pulpito, precibusque auertat: modò denique fluctuantes in primo cursu virtutum animas, ceu molientes è portu naues, in altum quàm fieri poterit felicissimè deducat, doctrinæ suæ signo, facto, exemplo. Iactar, inquit, & impetar, dummodò pristino meo more Christianæ rei Fidci que valeam prodesse. Hæc inter tempestates ipsius vox est: hæc eius innocentia summa defensio.

*Epilogus
ad IESVM.*

Quare, vt eius voci hanc meam etiam conformem, ad te, I E S V sanctissime, auctor defensorque Societatis, hæc se conuertit oratio. non minus tuâ interest (sit ita fas apud te paulò confidentiùs loqui) non minus tuâ interest, quàm nostrâ, de contumeliâ triumphare. quæ nostris aliquando obiecta est conatibus mora, tuo honori quoties offecit? Faue igitur de cælo propitius, dissipa tandem & compone tempestatum minas, da facilem, da quietum tibi laborantibus cursum. Quod si certantem semper spectare mauis hanc minimam Societatem tuam (cui tamquam exiguo Romanæ Petræ calculo aut melioris Davidis lapidi nomen Iosue seu tuum inclusisti) longisque exerceri atque acui iniuriis; quò sese
acriore

acriore vi impetuque effundat in Goliathos nouos, & diuinæ tuæ gloriæ contemptores; non dubitabit, scio, cum animum ardoremque, quem patriæ suæ quisque aut naturæ debet, honori tuo impendere. Erit nouus in Iaponiâ, aut alio in Imperio terror? obuiabit intrepida, & quod reliquum vitæ viriumque fecerit labor, id ferro reddet. Erit subeunda pro beneficiis iniuriâ, pro rectè factis infamia? feret, & quot in orbe terrarum regiones sunt, totidem faciet patientis animi sui monimenta. Alia ex aliâ insurget inuidiæ tempestas? excipiet: actum demum præclare secum agi credet, cum odium omne quod in te conceperat iniquitas, in se profundi sentiet: tum, inquam, æstimabit se legitimam scriptamque nominis tui heredem, cum videbit ærumnarum tuarum cœdiuitiarum partem magnam ad se peruenire. Horum Societas tua auda est bonorum, his opibus inhiat, ad eas adspirat commoditates, hanc ambit gloriam, hanc prehensat, hanc inter nobilissimas laudes suas nominaque ac titulos ponit. Speratque te duce atque auspice fore, ut, quæ ipsam in iis ad hoc primum usque sæculum produxit virtus animique magnitudo, eadem ad vltimam usque mundi ætatem gloriose beateque prosequatur.

EXERCITATIO POETICA.

SOCIETATI IESV

DE HÆRETICORVM ET CALVMNIATORVM ASSVLTIBVS

EIVSDEM AVSPICIIS TRIVMPHANTI.

*Valis minaci murmure fluctuum**Pulsata rupes insilientibus.**Resistit undis, seque firmâ**Mole tenet; furibunda quamvis**Circùm procellis æquora mugiunt,**Ingensque vasto tollitur æthere**Fragor, percussisque latè**Fluctibus intumescere arenæ:**Qualisve nigra frondis in Algido**Annosa quercus per vacuum aëra**Depræliantes ridet Euros,**Non furis Boreæ, nec acri**Cessura Cauro: talis inanum**Victrix minarum durat, & horridas**Secura despectat procellas**Freta suo soboles IESV.**Nam quid pereso pectore tabidus**Liur, quid atro dente calumnia,**Furorque, feralisque scisso**Impietas truculenta crine,**Contra potentem Numinis Ægida**Possint ruentes? hinc stetit ardua**Per tela, per pericla Virtus,**Per medias ruitura mortes:**Hinc lapsa nullo tempore veritas,**Fidesque sincera, & roseus pudor,**Letoque peius imminente**Flagitium metuens honestas:**Hinc illa puri conscia pectoris**Mens, ora nullo pallida crimine,**Se sola, se suo tuetur**Vincere nil dubitans IESV.**Non illam inani debilis impetu**Procella telorum horrida subruat:**Non quidquid incluso laborans**Ferrea glans meditatur igne:**Non, si reuulsis cardinibus poli**Rerum fatiscat fulmine machina,**Terrisque caruloque ponto**Horribilem pereunte mundo**Datura*

*Datura stragem, dimoueat gradu
 Flekti negantem. Monstra Acheronticæ
 Educta de stagnis Gebenna,
 Colluuijs graueolentis Orci,
 Lemana pestis, vertite barbaros
 Retrò furores, mergere patrio
 Megera Cocyto, cruentis
 Condere Tisiphone cauernis;
 Hinc pugnat ather. Quis mihi nubilum
 Igni corusco diuidit aëra?
 Hæc dexterâ, hic fauor benigni
 Numinis; hoc potuit Vocati
 Fides IESV. iam grauioribus
 Perstricta flammis insidiantium
 Subsedit ira, iam furentes
 Eumenidum cecidere vultus.
 Horrente iam Styx intremuit vado,
 Et mæsta clades enumerat suas:
 Iam rector umbrarum reuelli
 Triste fremens sua signa vidit:
 Io virenti tempora milites
 Ornate ferto, pergite Cantabri
 Fortis propago, bellicosi
 Martia progenies Parentis,
 Ferroque & igni non penetrabilis:
 Consentientis militiæ phalanx,
 Vtroque victrix orbe festas
 Sparge cohors generosa palmas.
 Quid hoc? minaci murmure cornuum
 Pulsantur aures. Bella iterum noua?
 Quis Marte non segni, Sodales,
 Quâ tumidum glomeratur agmen,
 Opponit hosti pectus, & inclyto
 Emit paratam vulnere gloriam?
 Quis pulchra per pericla mecum
 Non humiles volat ad triumphos?
 At ô tuorum Dux bone militum,
 Ærata seu tu TVRRIS in æthera
 Exsurgere inuictò laboras
 Contra acies gladiosque vallo;
 Densata seu tu diceris agmina
 Perrumpere acri EXERCITVS impetu;
 Seu mille pugnantum cateruis
 Aptus amas CLYPEVS vocari;
 Quocumque gaudes nomine, militem
 Ne praliantem desere: sic tuis
 Quæ victus abdicarit hostis,
 Arma tholis pretiosa figat.*

Societas totis centum annis præliis exercita.

Iam se formosius ipso est.

SIt quicumque volet pulchris formosus in armis,
 Protegat imbelles aureus umbo manus;
 Non ego quæ radiant gemmis, solemque lacessant,
 Nec, frangi dominus quæ timet, arma volo.
 Illa decent multus tinxit quæ sordida pulvis,
 Quæque rubent hostis sanguine tincta sui.
 Scilicet auratis frustra vexilla Chimæris
 Et latè patriis promicuiere notis;
 Si non per densas acies, aduersaque tela,
 Sæpius hostili fixa steterè solo.
 Pulchrius illa micant, quæ bello exercita pubes
 Rettulit ad patrios dilacerata lares.
 Tum demum domini quæ animos pugnæque loquuntur,
 Inuictamque probant, quæ tulit illa, manum.
 Sic age Loiola soboles: i, differ IESV
 Signa tui, gemino quæ ruit axe dies.
 Illa quidem primi reuolutis solibus æui
 Suspendis Domino sanguinolenta tuo;
 Est tamen, est ultra quod tendas; altera surgunt
 Bella, sed & bellis altera palma tuis.
 I felix: multus quamuis hæc impetat hostis,
 Vulneribus fient signa decora suis.
 Quamquam ô! vesano quis te malus impetat ausu?
 Non tua, sed magni sunt ea signa Dei.

Societas frustrà oppugnatur ab inuidis.

Solem nulla sagitta ferit.

S Tulte, quid in calum non peruenientia mittis
 Tela? quid insano praelia Marte geris?
 Ledere ne solem possis, locus ipse tuetur;
 Immensâ nostro distat ab orbe viâ.
 Caucasus excelsus licet imponatur Olympo,
 Et super hos vastus Pelion Ossâ premat:
 Non secus ac imâ positus si valle maneres,
 In stolidum recident spicula missa caput.
 Tangere fac possis, radiorum luce coruscâ
 Hostem ne videas impedire tuum.
 Fallere, si solem spectare hæc carmina credis:
 Stultitiam damnant, liuida turba, tuam.
 Liuor iners claris Heroum detrahit ausis,
 Et iaculo solem non feriente petit.
 Si coëant, quotquot tam dira insania versat,
 Non legio in terris grandior vlla foret.
 Sed tamen inuicta IESV sub nomine turmæ
 Hoc genus ante alios vimque manusque parat.
 Quisquis es, insanis frustrà conatibus uti
 Desine: nam Solem nulla sagitta ferit.
 Despicit ex altâ vesanos arce furores;
 Et ferit auctores missa sagitta suos.

Societas frustrà calumniis infamatur.

Sibi conscia recti.

Falleris, hinc curui nihil est; rectissima fabri
 Regula, quâ celsas ducit ad astra domos.
 Quid dubitas? mendax oculos tibi fascinat unda:
 Nulla fides: vanis ludit imaginibus.
 Eripiatur aquis, quæ nunc sibi conscia recti est,
 Iudicio talis mox erit illa tuo.
 Eripis, & mendacis aquæ ludibria rides?
 Scilicet errorem denotat illa tuum.
 Nil finit intactum lior: virtutis alumnis
 Ardua, si nescis, per maledicta via est.
 Hac quoque, Iustorum quos possis dicere normam,
 Apparent ficti criminis esse rei:
 Scilicet ut sub aquâ pro rectis curua videntur,
 Nec capit occultos credula turba dolos.
 Nomine qui IESV gaudet rectissimus Ordo,
 Recta docet, rectis congrua & ipse facit:
 Credula sed tamen hunc curuum mendacia fingunt,
 Et superinfusis ficta tuentur aquis.
 Sed frustrà, quandoque dies non cognita prodet,
 Et quæ nunc recti conscia, testis erit.

Inuidia, Societati obtrectans, sibi damnum accersit.

— Inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes.

HUc obliqua oculos, quem Loioleae videre
Recta, sed haud recto lumine facta, iuuat.
Ecce, sub hac pugnas serpentis imagine, liuor;
Proque Ignatiadis vincit Agenorides;
Tergeminas serpens vibrat in certamina linguas:
Quâ noceas, triplex vix tibi lingua sat est:
Ipse tumes odio plus, quàm tumet ille veneno,
Inque tuis maior dentibus ira fremit.
Exuuia Cadmum, stirpem Loiolida IESV
Nominis & magni Numinis umbra tegit.
Telum illi iaculum primum fuit, hasta secundum;
Prestantisque animi, cetera tela, vigor:
Huic iaculum Doctrina sua est, & fortior hasta
Virtus, suntque Animi, cetera tela, sui.
Quanta dedit iaculum squamoso vulnera tergo?
Loioleae tibi quanta Minerua dedit?
Anguis ibi duro dat inania vulnera ferro:
Nil profecturo tu quoque dente furis.
Rupit Agenorides linguam, fixitque trifurcam,
Cumque venenatis ilia dira fibris:
Ne tibi Loiole soboles virtusque, malignum
Obruat os, pectus transadigatque, caue.

Socie-

Societas abundans gaudio in afflictione suâ.

Multo fit plausus ab ictu.

IGNATIVS, XAVERIVS. anagram. GAVISI SVNT VEXARI.

Cymbala pro pulsu plausum clauata refundunt:
Verbera si cesses ingeminare, silent.
Ars ibi naturam, sed Virtus vincit vtrâmq,
Sub multo quoties verberare dulce sonat.
 Hoc IGNATIVS, hoc XAVERIVS, hoc simul ambo
Nomine cum factis conueniente notant:
 GAVISI SVNT VEXARI; letique paternos
Ad mores Socij composuere suos.
 Nempe solent fortes forti de stirpe creati,
Imbelles aquilis non generantur aues.
 Euge Iapon, gelidâ dislentum percutite corpus,
Vt subito ruptis bulliat illa labris:
 Si lentum hoc, age districtâ mete colla securi,
Innexumve trabi cuspide fige latus.
 Quò rapior? strictis vicina stat hæresis armis:
Nî ferit his, rabido, quo valet, ore ferit:
 Aude, et vtrisque feri, feriendo cymbala pulsas:
Subsilit ad pulsus orbis uterque tuos.
 Nempe nihil tali valet esse suauius ictu,
Quo neque, plus cunctis qui dolet, ille dolet.

Societati optandæ res aduersæ.

Præstant aduersa secundis.

Paruulus aduersas puerilem fortè per auras
 Sublimi rhombum iusserat ire polo;
 Jamque super turres hospes miratus euntem,
 Quà densat pluuias humidus Auster aquas;
 Res noua, clamabat: ventis obnixa papyrus
 Fertur, quò volucres vix sua penna ferat.
 Demens, qui tantum facili in sublime volatu
 Crediderit cæli posse patere viam.
 Aduersis patet illa Notis: superare ferendo
 Qui metuit, putri fixus adheret humo.
 Fors & erit qui te, magni gens inclyta IESV,
 Inuictum stupeat tollere in astra caput;
 Te stupeat, sortisque vices humanaque supra
 Maiorem ex ipsis altiùs ire malis.
 Scilicet audendum contrà est: hac pulchriùs ibis,
 Claudis vbi medium densior hostis iter.
 Quisquis in excelsum felici niteris aurâ,
 Siste, dabis patriis flebile nomen aquis.
 Nonne vides, distenta Euris ut vela secundis
 Sape ferant celeres in vada ceca rates?
 Surge animis generosa phalanx, frustra que fremente
 Inuidiâ, hostilis quâ premit aura, vola.
 Emicat aduersis virtus, gaudensque negatâ
 Ire viâ, ignauam sub pede spernit humum.

Cccc

Socie-

Pressus dulce sonat.

Fortè sub umbrosâ recubabat fronde Menalcas,
 Mollis ubi facilem strauerat herba torum:
 Carpite, dicebat, tenera, mea cura, capellæ,
 Seruatum vobis carpite gramen oues.
 Interea validis stringens complexibus utrem,
 Nescio quid citharâ dulcius ille canit.
 Ille canit; pulsæ referebant omnia vâlles,
 Immemor optati graminis ibat ouis.
 Ipsa Pales agros, montes linquebat Oreat;
 Atque omnes, siluis quis Deus ille, rogant.
 Pan etiam attonitus calamos damnabat inertes,
 Et propè iam poterat displicuisse sibi.
 Nec mirum; tenuem Panis superabat auenam
 Carmine, qui pressus dulce sonabat uter.
 Artis uter miræ, quem quò manus arctius angit,
 Hoc magis arguto dulcius ore canit.
 Vos quoque, diuinâ plenum queis pectus ab aurâ
 Intumuit, magno turba sacrata Deo,
 Dum circum hostili fremuit manus inuida nisu,
 Et premitur, qui vos spiritus intus agit;
 Protinus ecce animæ vim fortiùs exserit altæ,
 Blandiùs & presso concinit ore melos,
 Quod rapiat, simul astra, & uterque quod audiat axis,
 Quod queat attonitum detinuisse Deum.
 Fallor? an ipse etiam, malè qui priùs oderat, hostis
 Ducitur innocui captus amore soni?

Societas IESV persecutionibus formatur.

Τυποὶ τε πῆζων. Fingitque premendo. Virg. 6. Aeneid.

Σ Τίλβει θ' ὁ χρυσὸς, καὶ πνεὺς ἐπέρχεται ἀρείων·
 Νίος θ' ἑωπὲ ἐν φλογὶν ἀνίστα·
 Εἰς λώϊον Φοίνιζ καὶ κάλλιον. Ἀλῖός τε, δητὰ
 Λαθὼν ὑπ' αἰθίης νέφοις, αἶσψ·
 Ἀΐδιον. Ωκύτερον συνεπίπασαι ἤα Λιψ βιαῖ·
 Εὐαμέρω ἴσπων ῥόω ἀπ' ἐρεῖς,
 Ταν' ὀχέ', ἀλλ' ἐλάττωσι κοπέϊσα θάλαττα, θῆ τ' ἐν ὕμνῳ,
 Πέσδε παγὰς, αἵππον σαθέντα
 Τ' δατα φλόσδευσιν. Ολίφον ποσιν, ἄκρατον ῥέ' ἀδύ
 Βόξις. Φρύζοντ' ἐ γδ' αἰλίοις
 Ἀ' Δήμητρα παθεῖσα τὰ καύματα, ἐκφύβη κρας αἶας·
 Στεφθεῖν σάχουσαν κάλλιον; Κ' ἀεστερα
 Ἀνὴρ ἐντ' ἀφυῖς, ὄφρα συχράκεις ἀυλάχα τετεφύκης,
 Τεσφά τε δλώσῃ σῖτ'· ἀλλὰ λαῖ
 Πέσδε ῥαγείς. Μήτ' αἶρευσιν πλέον ἄλλοκ' ὠσανόνδε
 Φοίνικες αἵπ'· ἢ ὅταν πιάσδῃ
 Ταν' κορυφὰν μέγα ποροκύπτον βάρ· Ἀμπελός θ' ὑφ' ἀφ' τας,
 Τ' παῖ τε πλαγῶν, ἐυθύν' ποιεῖται
 Ἀ' καρύα. Χ' ὑφ' ὀπλίων δ' αὖ τεσφύματ' ἐσάεις καὶ αἶμα
 Ἐλλαμωρυμυῖται· Ολίβει δὴ πωκ, εἰκὼν
 Οὕτως ὠραία ποροτύπωσῃ· Αἶδε, σφάττε, δεσμοῖς,
 Ω' ζημιώτα, κηγκλίσσῃ τ' Ἰη σ' οὔ
 Σφ' ἐβλασιν θ' ἔταρον πολλαῖς θλίβει. θλίψῃ τυπῆται.
 Κ' ἐν τῷ κτανίῳ θλίψῃ τυπῆται.

Societas aduersis purgatur & illustratur.

Erit ex hoc purior.

Pellio sæpè ferit sublato mollia fuste
 Vellera ; dumque ferit ; candidiora fatit.
 Discite , qui magni Socios violatis I E S V ,
 Non alia insani palma laboris erit.
 Esse licet reliquis ; nullo turbante , quietis ;
 Nullo , quæ faciunt , indice testæ latent ;
 Loiolidum vix ipsa etiam benefacta probantur :
 Hic quoque quod possit carpere , lior habet.
 Si rea sic agitur Virtus ; quam (si qua notentur)
 Crimina censuram iudiciumque ferent ?
 Hæc tolerasse parum est : truculentior hæresis instat ,
 Diraque maiori bella furore mouet.
 Et ne extrema vacet nostro discrimine tellus ,
 Ense ferox in nos sæuit & igne Iapon.
 Vt Socios pergant contundere Verbere crebro ,
 Hactenus infestæ quid potuere manus ?
 Integra nunc vanis fluxit conatibus ætas ,
 Inuide quæ facti præmia lior habes ?
 Ista cohors crebro de Verbere purior exit ,
 Et splendore replet solis utramque domum.

Societas cūm deprimitur, extollitur.

Vis eadem attollit quæ deprimit.

Vix benè nascentis mundi concreuerat orbis,
 Constiterant certis vix benè cuncta locis;
 Ecce graui scelerum sub mole Astræa iacebat;

Nec iam pressa pedem quod Dea ferret, erat:
 Pellimur ingrato; dicebat, pellimur orbe;

At mihi terra locum quem negat, astrâ dabunt:
 Cuncta licet claudant, cælum patet: ibimus illuc.

Dixerat, & patrio Virgo recepta polo est.

Hinc quoque desertas nunc respicit aurea terras,
 Emicat & librâ pulchrior inde suâ.

O benè! Vis imo propè quàm depresserat Orco,
 Altiùs ætheream fecit inire domum.

Fallimur? an rursus consurgit æhenea proles,
 Ableget toto quæ procul orbe Themim?

Quæ vos (quos recti normam, quos nomen IESV
 Lege pari magnus iussit habere Deus).

Quæ vos, corruptæ pensantes crimina terre,
 Hostili tentet mergere in ima manu?

Frustrâ: suppressam tollunt sua pondera libram,
 Alterutrâ semper sidera lance petit.

Vis eadem attollit quæ deprimit: ima subire
 Qui facit hinc, cælo celsiùs inde leuat.

Perge age, iustitiæ quisquis cupis hostis haberi,
 Hanc etiam totâ, si potes, abde Styge;

Altiùs illa tamen victrix assurget, & unâ
 Arguet iniustam, quæ premit, esse manum.

C c c c 3

Socie-

Societas rebus aduersis crescit.

Surgit surgentibus vndis.

L Vx fatalis adest : pontus conspirat & ether,
 Terra superfusis mergitur omnis aquis:
 Cum miseris totæ sorbentur ciuibus vrbes:
 Cetera quâ pereunt , Arca leuatur aquâ.
 Altius insurgit furis maioribus aquor,
 Altius à patrio fertur & illa solo.
 Vnda tegit tures : sublimior illa videtur
 Turribus , & montes gurgite vecta premit.
 Pergite vos tumida celis aquare procellæ,
 Illa comes vestris fluctibus astra petet.
 Sacula nunc aliam viderunt nostra carinam,
 Quam nullus rerum vertere turbo potest.
 Quæ non Loiolidum tellus discrimina nouit?
 Quæ non acta ratis fluctibus illa fuit?
 Lingua , malum tergis quâ non presentius vllum,
 Visque trahens diras in scelus omne manus,
 Umbraque virtutis lior; tum lurida si quod
 Tartara discrimen perniciemve tegunt;
 Hanc uno simul inuadunt conamine turmam:
 Omnis in hanc frustrâ vis nocitura ruit.
 Nil agitis tantis immanes fluctibus vndæ:
 Altius euectam fertis ad astra ratem.

Persecutio Societatem ornat.

Multo vulnere pulchrior.

Quamuis superbo muricis ebria
 Cruore vestis purpureos bibat.
 Conchæ colores, ambituque
 Non humili decoret tyrannos;
 Tamen frequenti saucia cuspide
 Multo remidet vulnere pulchrior;
 In lucra puncturas receptans
 Artificis, pretiumque formæ.
 Durate fortes. pulchrior emicat
 Quæsitæ magno gloria vulnere; Et
 Per damna, per cædes, in auras
 Prosilis impatiens latere.
 Vos ô! tyranni sanguineum genus,
 Sueti innocentum ludere funere, aut
 Calumniandi quos libido
 Concitat in Socios IESV;
 Sive ense vultis, cuspide seu placet
 Linguae cruorem fundere, pergite:
 Frustrâ laceßiti decoris
 Pulchra fidem faciet cicatrix.

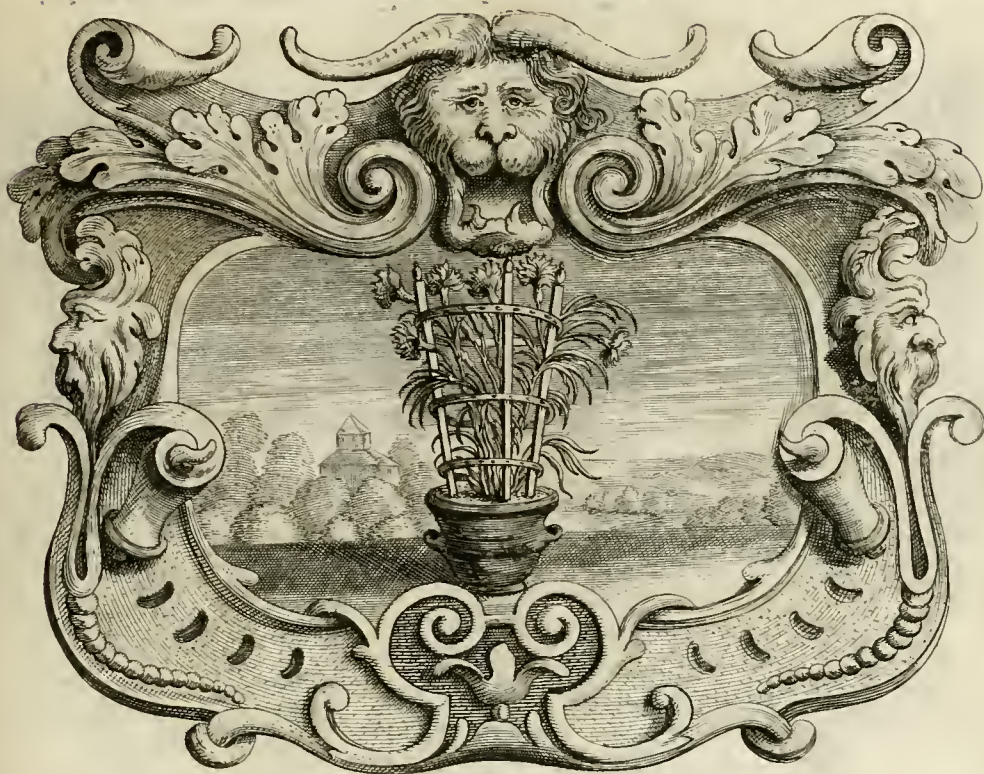
Persecutionis meritum.

Dant pretium plagæ.

Quid sæua frustra detonat in sacros
 IESV Sodales opprobriis grauis
 Procella? quid cruces, quid enses
 Immocuis iugulis minantur?
 Stat celsa Virtus, & rutilum caput
 Calumniarum nubibus exserit,
 Nec sumit aut ponit nitorem
 Arbitrio variantis auræ.
 Spes certa lucri est, quam patientia
 Parit ferendo. Si pretium sui
 Æquat metallum, cui pepercit
 Dextra graui metuenda ferro;
 Potest mereri, qui sine verbere
 Transgredit æuum. Scilicet ictibus
 Incudis accedit metallo
 Effigies pretiosa Regum.
 O! quem decoro vulnere perfidus
 Cruentat ensis, quem laniant flagra,
 Quem lurida premunt catasta,
 Macste animis: magis enitebit
 Imago CHRISTI, quem sequeris ducem,
 Expressa plagis: nobilior tibi
 Per vulnera & cædes ab ipso
 Crescet honor pretiumque ferro.

Societatem carceres & vincula cohonestant.

Dant vincla decorẽm.

T Vrpe catenati, si certa est culpa, nocentes;
Vincula dedecorant, quæ meruere, manus.

Infamis tetro procedit carcere, cuius
Antè fuit fædo crimine lesus honor.

Quàm benè felici stringuntur brachia neruo,
Libera quæ summi Iudicis Vrna probat?

Vincula Virtutem, Virtutem carcer honorat;
Scilicet inde noui lucra decoris habet.

Vt flos, cui grati similis consensus odoris
Caryophyllorum nomen habere dedit:

Ille, licet nitidâ variat tot fronde colores,
Primus honor Floræ delictumque suæ;

Et formâ tantum flores supereminet omnes,
Quantum vel Paphias vincit odore rosas;

Si tamen obseptum vinclis & crate coërces,
Nescio quid paruo à carcere maius habet.

Tu quoque progenies Loiola digna parente,
Clarior à vinclis compedibusque redis.

Emicat in flammis specubus calor abditus atris:
Pulchrius obscurâ sidera nocte micant.

Te quoque condecorant habitata nocentibus antra;
Nec minus his Virtus clausa nitoris habet.

D d d d

Pluti-

Plurimi è Societate Martyres, ad amplificandum
CHRISTI Regnum, sanguinem fuderunt.

Tot Zopyri.

Philippus II.
Rex Hispania.
Dario Rege
Medorum.

Abscissas aures, truncataque naribus ora,
Labraque dissectis sanguinolenta genis,
Quaque (sibi Zopyri pietas nisi saeva fuisset)
Vulnera sint hosti, Mede, pudenda tuo;
Assyriosque simul victos hac arte legebat,
Hesperiam vino qui patre rexit, Iber:
Dumque legit, Medo stupet ista stupente tyranno,
Affectusque animo, quos gerit ille, capit:
Cum laudante fidem, laudat quoque; cumque dolente,
Deformata sui militis ora dolet.
O mihi tot Zopyros Superi date, vouerat ille,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
O mihi tot Zopyros Superi date, vouit Iberus,
Quot sub puniceo cortice grana rubent!
Irrita vota. Fides Zopyri vix unica Regum
Castra subit; replet hæc Punica multa Fides:
Punica, quâ non Rex, sed res & Regna coluntur;
Quaque stat Imperio stante, cadente cadit.
At tua sunt, IESV, Zopyris tot, totque profuso
Sanguine conspicuis castra referta viris.
Quin etiam plures primum hoc tibi protulit æuum,
Quàm rubeos acinos punica mala ferunt.

Iaponum in igne alacritas.

Se pandit amor.

Pinea vicino nux dilatur ab igne,
 Et virides aperit tacta calore sinus.
 Velle putes medio sub cortice condere flammam
 Quae pereat, damni nec meminisse sui.
 Hac mihi desistunt ex illo mira videri
 Tempore, quo Iaponum creuit in igne Fides.
 Quae (Superi!) parit haec hominum miracula tellus?
 Corpora non orbis talia noster habet.
 Corpora conueniunt: animus praestantior illis:
 Hic medio inuictum corpus in igne facit.
 Illustres animae, vestras super Indica palmas
 Aequora iam dudum nuntia fama tulit.
 Iaponicis Europa stupet plauditque triumphis:
 Iaponicos celebrat Gallus Iberque rogos.
 Ecquis ab ignoto venturos crederet orbe,
 Quos cuperet Diuis addere Romae suis?
 Barbarus augusta fulget sublimis in ara,
 Munera cui populi castaque vota ferunt.
 Roma, novos Iapones caelestibus adde triumphis:
 Quod colat, Europae barbara terra dabit.

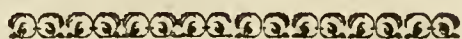
Martyrum pretiosa mors.

Non poterat fato nobiliore mori.

Felices animæ, merito gens addita celo,
 Morte obitâ partis facta beata bonis!
 Sidera nunc, Numenque suis formosius astris
 Adspiciunt, pro quo non timuere mori.
 Mors licet inuideat, viuent post funera; finem
 Dissimilis primæ vita secunda negat.
 Non hanc, quæ primam rapuit, Regum auferet ira,
 Non gladio aut seuo barbarus igne furor.
 Nonne fuit tanti, parituros tanta dolores
 Gaudia, Et optandam sustinuisse necem?
 Quàm benè, quæ fuerat nature debita legi,
 Proque Deo vita est reddita, cumque Deo!
 Grande quidem pretium est, quo constant sidera, sanguis;
 Sed pretio merx est dignior illa suo.
 Credo ego, si rursus benè perdita vita daretur,
 Non aliâ vitam ponere morte velint.
 Vnica sic alcs, sibi post sua fata superstes,
 Muneris hoc instar, quòd moriatur, habet.
 Nempe ubi felici posuit cum morte senectam,
 A leto melior, quàm fuit antè, redit.

IMAGO PRIMI SÆCVLI SOCIETATIS IESV.

LIBER QVINTVS.

SOCIETAS HONORATA,
SIVE DE GLORIA
QVAM SOCIETATI TOT MALIS EXERCITÆ
DIVI HOMINESQVE CONTVLERVNT.

CAPVT PRIMVM.

*Gloria Societati parta per illustrem sanctitatem Ignatij Loio-
la & reliquorum in Italiâ Sociorum.*

ALIS affici & non infici, premi aduersis nec *Optima*
opprimi, virtutis est: si qua verò ab ad- *queque*
spersâ fuligine elucescat etiam magis, ma- *aduersis*
gis augeatur à damno, magis emicet à tor- *illustran-*
mento; singularem eam esse necesse est. Res
iners, & mundi deterioris quidam vekt ab-
ortus est, quæ minimo obsolescit tactu;
poliuntur & lucent attritu valido ea corpo-
ra quæ solidò constant. Leui aurâ diffluit
flos vernus: afflatu vinico inanis spumâ dis-

soluitur: præceptis æstatis imminaturæ fructus, si vel manu blandè teti-
geris, vitium facit: detrita validius ac rasa marmora & metalla splen-
descunt. Fatuus ignis, inanis est ille fulgor, quem ros nocturnus ex-
stinguit, aut nebula matutina corrumpit: alienis nunquam sordibus
obsolescunt, quin lucent ipsa per se magis, quæ lumen & calorem hau-
sere de cælo. Obiectis vaporibus non minuuntur sidera, sed augentur;
nec unquam sol aut ardet vehementius, aut fortius albescit & vibrat,
quàm cum aduersas sibi nubes pluuiasque decoxit. Neque quod ad-
huc dico, locum inuenit in iis tantummodò rebus quas aspectabiles

D d d d 3

oculis,

*Ecclesiæ
etiam
CHRISTI.
Hilar. lib. 7.
de Trinit.*

*Societas
IESV à
persecutio-
nibus ho-
norata.*

Psalm. 86.

oculis, sed multò etiam magis in illis quas animis nostris perspicuas natura proposuit. Hoc, inquit magnus Hilarius, magnis & ipse laboribus periculisque perfunctus, *Ecclesiæ proprium est, ut tum vincat cum læditur, tum intelligatur cum arguitur, tum obtineat cum deseritur.* Habet sanè, habeatque, sibi proprium CHRISTI Ecclesiæ cælo nata, inter aduersa succrescere, & inde comparare gloriam sibi, vnde damnum & ignominiam reliqua sortiuntur; modò ne alienum statuatur etiam illud à minimâ Societate IESV, ex simili origine in finem quoque similem deriuatâ. Sua profectò Ecclesiæ stat sanguine palma. sed & sua Societati, quæcumque est gloria, non fuit hætenus incruenta: nam tot ab annis adhuc centum laboribus periculisque tentata est, ut ad firmandam eius indolem, & inferendam hominum animis existimationem, non magis agendo contendisse virtus, quàm patiendo constantia videantur. Hic videlicet ille in superandis arduis labor est, hæc illa in subeundis aduersis constantia, à quibus, velut in circinum vnâ collectis, Societas nostrâ suum hætenus semicirculum, vnius indicem sæculi, rectè descripsit. & porrò futurum speratur, ut earundem virtutum tenore perpetuo circulum ipsum & orbem aliquando suum impleat, ad sanctissimi IESV nominis gloriam commendationemque sempiternam. Licet ergo, nisi ipse me fallo, licet illud Regij Prophetæ de Sione, hoc est CHRISTI Ecclesiâ, pronuntiatum minimæ IESV Societati nec arroganter adscribere: *Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei;* quando contra aduersa immobilem ipse fundauit eam *Altissimus*, & ab inuictâ malorum tolerantia *latantium omnium habitatio est in te.* Interim quæ quamque gloriosa de Societate nostrâ dicta sint, utque illis ipsis ex vero dictis facta responderint, non est animus mihi simul omnia, nedum singula percensere: nec enim illa vel adeò pauca sunt, ut comprehendi possint volumine breui; vel tam obscura, ut passim ab omnibus non sciantur, quæ & gesta sunt luce palam, & felici plurimorum stylo condita, & maximorum virorum ipsiusque adeò Dei in terrâ interpretis oraculo contestata. Id verò agam, quod solent ij qui motus adspèctusque cælorum, cursus siderum & recursus, tot illa ac tanta naturæ ornamenta, quæ non nisi ex intervallo obijciuntur oculis hominum, negotio facili vnâ depingunt; in exiguo quasi globo, vel plano potius, velut punctum & per lineas, licet obscuras & ignobiles, illa quæ ad aliorum vtilitatem à Societate, & ab aliis ad Societatis commendationem gesta sunt, maxima ad omnium admirationem, & ad gloriam, Dei præsertim vnius, splendidissima annotabo. Ita fiet, ut nec ipsa legentem terreat magnitudo libri, & nihilominus hoc sæculari anno contulisse videar aliquid ad commendationem augustissimi nominis IESV: à cuius vnius gloriâ, velut luce primâ, emanauit acceptæ dignitatis omne lumen, quod fuit hætenus in Societatem & in eius Socios, velut minora quædam sidera, deriuatum. Et dabitis, scio, vos mihi hanc veniam, non gloriandi quidem, quod superbum; sed Societatem ac Socios modestè laudandi, quod religiosum est; quando hoc à me debitum virtuti munus, nec sine exemplo suscipitur, nec sine ratione geritur, nec sine sanctissimorum virorum sententiâ retinetur. Notum est, quod in hanc rem contra impugnantes

pugnantes Religionem Doctor Angelicus solidissimè disputauit; auditum, quod Nazianzenus ille Gregorius Græcâ suâ, quâ pollebat, facultate dicendi pro sorore suâ Gorgoniâ, quam deprædicandam suscepit, ipso statim orationis exordio liberrimè declamauit: negans videri debere alicui suspectum encomium, quia domesticum; sed laudabile, quia verum; aut habendam esse maiorem rationem improborum, qui nos ad gratiam loqui criminantur, quàm proborum, qui meritis virtuti laudes exspectant. Hoc ergo tam iustæ pietatis officium, quod sorori frater impendit, aliquisne, qui æquus sit, matri à filiis mirabitur exhiberi?

S. Thom. O-
pusculo 18.
c. 13. 18. &c.

Orat. 11.
funebri
de sorore
Gorgoniâ,

Si quæ porrò earum rerum quæ iam antè insinuatæ sunt, vel etiam expensæ penitiùs, produci hîc à me denuò videbuntur, id etiam neque mirum (vti spero) neque ingratum accidet iis & qui intelligent, & qui amabunt: intelligent, inquam, librum huncce quintum, quem aggredior, quamdam esse aliquorum adhuc dictorum ἀνακεφαλαιώσιν, ad colligendum scilicet ex illis modestum aliquod Societati, imò meritum IESV nostro nomen, obiter institutam; amabunt verò nullo non loco offerri sibi quæ admirentur, quæque imitentur rectè factorum operum testatissima monumenta.

Primus ergo inter homines, vt iam antè memoratum, Societatis IESV auctor & conditor Ignatius fuit. Is cum naturæ indolem ab Loioleâ stirpe, iam olim apud Cantabros illustri, virtutem verò raram animi traxisset è cælo; nihil scilicet vmquam, siue cum mundo siue cum Deo meruit, humile, nedum vile cogitauit: mens illi & conatus omnis ad ardua semper erectus; hinc quæ terrori ceteris, Ignatio erant in votis. Adeò vt, qui virum nouerit, mirari non debeat, illum operum maximorum gloriâ habitum fuisse semper & charum Deo, & hominibus admirandum. E paternâ domo vixdum puer in Regiam Ferdinandi Catholici, inde in militiam auidè transgressus, nutantem iam, propugnatoribus obsidentium Gallorum mole teritis, Pompeiopolim vsque eò solus ipse continuit in Fide; donec à maiori machinâ tibiarum vnâ grauitèr faucîâ, alterâ planè contractâ, deiicitur in terram. tunc demum, vel abnuente etiam tum Ignatio, vrbs hosti tradita est, quasi non fuisset nisi ab vno antè seruata. Veneratione digna vel aduersariis ipsis visa est viri virtus atque constantia. Igitur, posteaquam fomentis quæ erant in promptu erexere iacentem, ipsis hostium humeris in lecticâ deportatum, suis eum & patriæ reddiderunt. Triumphantis illa profectò, non prostrati, species fuit, argumentumque certum & velut omen aliquod, quanta olim gloria maneret Ignatium, abiectum quidem opinione sui, sed supra mortalia eleuatum, & Superum existimatione & omnium veneratione populorum. Enimuerò iam inde ab hoc belli casu quo deinceps in pretio ille fuerit, non dico hominibus, iisque etiam hostibus, sed Diuis, ipsique adeò Deo; facile æstimabit is qui intelligit, quàm sæpè, quàm familiariter, quàm amicè egerint cum Ignatio Superi: ita vt vel ille sanctissimis cogitationibus extra se raperetur in cælum, vel hi, illecti scilicet consuetudine tam bonâ, eidem se in terrâ adspectabiles exhiberent. *Loquebatur Dominus ad*

S. Ignatij magnanimitas,

etiam ab
hostibus
æstimata:

eius cum
Deo &
Cælitibus
familiaritas:

Exod. 33.

Moysen

Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum. sed & ita sæpè cum Ignatio loquebatur. Iacebat in paternâ domo ex suprâ iam accepto vulnere propè depositus; adfuit illicò, & quidem vigilantibus, quasi præmissus à Domino mox adfuturo, Apostolus Petrus: certum-que argumentum præsentis Medici, reddita extemplò sanitas fuit. Hinc ad sectanda in posterum cælestia cum raperetur ardentius, & tamen si-steretur hic impetus ruinæ metu, qui ex vitæ liberioris admisâ prius consuetudine nascebatur; ipsa se Virgo Mater conspicuam obtulit oran-ti, suumque, quem habebat in complexu paruulum, pignus exhibuit cer-tissimæ victoriæ, ex voto etiam sine pugnâ secuturæ. Vicit enim uero Ignatius; & hostem, quem maximè metuebat insidiantem sibi ex cor-ruptâ carne, ita domuit, ut rebellem illum vel primo etiam motu de-inde non senserit.

à S. Petro
sanatur:

recreatur
à B. Vir-
gine &
puero
IESV:

Franc. Maria
Cardin. à
Monte in
relatione
coram Gre-
gorio XV.
à CHRI-
STO &
B. Virgine
visitatur:

Iam diebus illis quibus in Minorellano secessu, imò specu, tiroci-nium posuit Religiosæ militiæ, factus ex duce gregarius (*ut eorum ali-quando dux foret qui portarent sanctissimum nomen coram Gentibus & popu-lis, & rebelles hæreticos ad unitatem Fidei reuocarent, Dei que in terris Vi-carij auctoritatem defenderent*) satis compertum est, ei plus tricies aut CHRI-STVM aut Matrem eius Virginem inter precandum apparuisse. Hanc, cum Exercitia, quæ vocauit spiritualia, meditaretur, testem habuit ope-ris tam præclari. Hæc Societatis instituta scribenti docentis ac dictan-tis habitu adesse visa est, velut manum ultimam impositura fabricæ illi, in quâ se ipsa venerandam cultu præcipuo non ignoraret. Quid, quòd velut alteri Moyfi, vel Apostolo cuiquam, sic Ignatio roganti leges Ordini suo, radiare, quin & ardere visum caput, in quod sanctus Dei Spiritus adspectabilis flammæ specie descendisset?

mirè illu-
stratur:

Glor. S. Ign.
c. 4. fol. 30.

à CHRI-
STO in iti-
nere re-
creatur:
3. Reg. 19.

Humanam CHRISTI naturam in hostiâ incruentâ, quin & ipsum Trinitatis arcanum, quoad, imò supra quàm homini, vulgò licet, ipse mortalis agnouit exhibitione tam certâ, ut raro priuilegio ac velut sin-gulari, visam illi tum, ac sæpè aliàs, ipsam diuinitatis, ut Theologi lo-quuntur, essentiam non improbabiler asserant doctissimi viri; moti, opinor, ipsiusmet Ignatij, cetera quàm demississimè sentientis de se, te-stimonio disertè conscripto, *visum à se non semel ipsum diuinum esse, ipsam-que diuinam essentiam.*

A sociis itineris destitutus, iacebat ipse solus & languens in ignotis vastisque prope Padum campis: at non socium suum Ignatium IESVS ipse deseruit; adfuit, non per Angelum, ut olim abiecto Eliæ, sed ipse per se conspicuus luce plenâ, & vultu illo spectabilis, quo & iacen-tem erexit, & euntem Patauium, indeque Venetias usque deduxit, co-mes & dux perpetuus ignotæ viæ.

Idem Ierosolymam nauiganti numquam non fuit in promptu, quo-ties vel necessitas illum aliqua, vel grauior seu ab homine seu à naturâ tempestas vrgeret. Liberius oberrantem sanctissima Palæstinæ loca custos Armenus ferocius increpauerat, iussu illicò inde faceßere; sed IESVS afflictum consolatus benignè suscepit, & præcedens visibili specie ad hospitium usque comitatus est.

Denique, ne in genere simili rerum nimius sim, addo vnum, sed illu-

illustre; quo nimirum pateat quantæ curæ Deo fuerit Ignatius, singulari aliquando, & illo non otiosæ, quod aiunt, amicitia spectaculo recreatus. Ibat Romam sociis omnino duobus: hisce nonnihil interquiescentibus ab eundi contentione, ipse in ædiculam sacram haud procul à viâ tantisper intereâ precaturus abcessit. Hic ubi vehementius incaluerat orando; de more raptus à se (imò sibi præsens & Deo) vidit, quin & audiuit, hinc Deum Patrem suo se, & illi quidem adstanti cum suâ cruce Filio, commendantem; inde ipsum Dei Filium spondentem sibi omne præsidium, additis expressisque verbis hisce suauissimis: *Ego vobis Romæ propitius ero*. Fuit enimverò; & aduersis omnibus, supra etiam quàm sperare homini fas fuit, multiplici prodigio erutum, tutelâ sanctissimi sui nominis perpetuò defendendum firmandumque suscepit.

Gloriosus erat in æstimatione omnium, vilis & abiectus in suâ. Toties supra humana rapta mens eius, toto etiam octiduo hospitabatur in cælis; quin & corpus ipsum, domicilium illud animæ tam castæ, licet etiam tum peregrinaretur in terrâ, dignum esse beatâ corporum gloriâ videbatur. hoc interim & se ipse sic contemnebat Ignatius, ut diceret, se, si quid in morte petiturus esset à Deo, id nominatim esse petiturum; ut proiici se inter eiectiones ac sepeliri permetteret in fimo.

Barcinone toto vultu radiantem mirabatur Isabella Rosella; Romæ Alexander Petronius, sæpius Oliuerius Manareus & Ludouicus Gonsalvus, quin ipse etiam sanctæ memoriæ Philippus Neri (quâ fide & quâ sanctitate viri!) in oculis Ignatii, atque adeò vultu toto, coruscantes lucis radios à se visos esse profitentur; ipse verò in se, nisi deterioris naturæ vilitatem, nil agnoscit Ignatius.

Aliis & frequenter & multis à terrâ cubitis sublimis apparuit; ipse sibi quasi detrusus ad inferos: neque in cruciamentis illis infelicitatis sentire videbatur aliud, quàm Dei gloriam sanctissimumque IESV nomen diris execrationibus laceratum.

Adeò ut contendere inter se felici certamine Deus cum Ignatio, hunc ille honorando, hic se abiiciendo, videretur. Qui Religiosæ submissionis affectus in eo tantus fuit, ut illum ipse etiam nunc cælo gloriosus haud dum deferuisse dici possit. B. Maria Magdalena de Pazzis (Carmeli in Italiâ fortunatum aliquando germen, at, pronuntiante nuper Urbano VIII. iam beatum) animo egressa de corpore VIII. Decembris anno M. D. XCIV. ut sæpè aliàs, diuina tum fortè & cælestia patiebatur. hoc ergo in speculo, imò speculâ mentis supra humana sublata, vidit ipsa sanctissimam Virginem inde B. Angelo Carmeli Martyre, hinc S. Ignatio vtrunque stipatam, qui (cùm adstaret ille reuerenter, audiente & approbante cæli Dominâ, illâ, cuius olim in diuinæ maternitatis dignitate summâ iam positæ *humilitatem respexit Deus*) de humilitatis Religiosæ usu & necessitate perorauit. factus idem orator aulæ cælestis, quod magnificum; & submissionis etiam tum sibi charæ deprecator, quod admirandum est. Neque verò à morte tantum viuentibus Ignatius adfuit; etiam tum ipse viuens, quantumvis longè positus, viuentibus iuxta ac mortuis adfuit, imò & profuit ad salutem. cuius ego generis infinita dissimulo, vnum hic vel alterum proferre contentus;

ab eterno
Patre Fili-
lio com-
mendatur.

Ignatius
illustris in
oculis alie-
nis, obscu-
rus in suis.

Nicol. Zam-
beccar. Se-
cret. sacr.
Congreg. in
Oratione
coram Gre-
gorio XY.

In Vitâ Bea-
tæ per P. Fr.
Ludouicum
de Præsen-
tatione.

Luc. x;

Leonardum Kesselium Colonia Agrippina tactum desiderio videri vel semel Ignatij, de quo tanta audierat, & conceperat animo tam præclara, viuentem ac vigilantem viuus iam tum ipse, ac tamen momento præsens, Ignatius coram inuisit, & miro ex illâ cælesti consuetudine gaudio cumulauit.

Adhæc sociorum suorum Iacobi Hosij & Ioannis Codurij beatas animas, etiam longè absens, egredientes videt è corpore, interque Sanctos eum gloriæ locum occupantes, quem abeuntibus illis ipse fuerat apprecatus; potentiori nimirum oratione, quàm olim vsa dicitur mater filiorum Zebedæi, pro suis item Iacobo & Ioanne sollicita. Quid verò ipse pro se? malle se, si optio daretur, viuere dubium incertumque beatitudinis, & interim Deo iuuandis proximis inferuire, quàm egredi illucò è vitâ cum certissimâ spe felicitatis æternæ.

Item Zamb. *Quis hominem illum hominibus iniuandis, & mortalium planè bono verè natum, in quo ostendit Deus, quantum ei curæ sit Ecclesiæ securitas, & interim tam se abiicientem, tam non curantem sua, non prosequatur, si homo est, studio simili, quis non pari beneuolentiâ complectatur? quis non veneratione colat illâ, quam talis viri tam probata, tam testata sanctitas promeretur? Fuere nihilominus qui odium redderent amorì tanto, qui tantum beneficium hominibus ab Ignatio præstitum improbitate pensarent; Deo interim etiam ex his, seruo suo non securitatem modò, sed & gloriam procurante.*

contra improbos maleuolosque defenditur ali- quando igne: aliàs voce increpantis sciamus: Compluti auctoritate publicâ stipis aliquid corrogantem, curandæ sibi tunicæ clericali, exsecratus homo nobilis; Exurar, inquit, ego, nisi iste igne dignus est. Sed is ipso illo die exustus cum domo suâ, & suæ improbitatis & Ignatianæ innocentiae illustre testimonium dedit.

Parisiis, ob adiunctum sibi Xauerium, infestus Ignatio Michaël quidam Hispanus in conclaue nil tale metuentis violentus irruit cum sicâ, certus iam tandem peragere meditatam diu cædem. sed nempe subito territus increpantis è cælo voce, *Quò tendis infelix?* agnouit ipse suum facinus, & didicit tectum diuino præsidio Ignatium ab homine expugnari non posse.

Prope Bassianum in eremo quapiam homo degebat cetera pius, nisi quòd externo præcipuè cultu ad austeritatem vitæ composito sanctitatem metiretur. Videt ille Ignatium habitu ipso differentem nihil à ceteris, & scilicet apud se ipse contemnit: fauit hîc Deus & existimationi Ignatij, & hominis errori simplicitate tantum, non improbitate, decepti. Nam cum subinde precaretur ipse feruentius, testari palàm visus est Dominus oranti, quem ipse contemneret, eum esse sibi *vas electum ad multorum salutem, Apostolico spiritu plenum.*

aliàs testimonio doctis ignorantem: Andreas Lucas in Vitâ Ignatij. Fuit, annis abhinc non ita multis, alicubi vir nobilis, quem ira in Ignatium impotens; & nescio quæ sinistra persuasio adeò egerat intransuersum, vt non tantum apud se nihil in eo magnopere esse sanctum statueret; sed ipsa eius, quæ habebat penes se, descripta facinora virtutis herôicæ inuidiosè eleuando, fabulas meras & otiosorum commenta palàm confidenterque dictitaret, exploderetque etiam inter suos quantumuis testata miracula; demum omnia quæ Ignatium vtriusque concernent,

rent, ignominiosè traduceret. Quæ dum agit maximè versatque cum animo iuo, nocte quadam intrat in iacentis cubiculum cum incredibili splendore, cælestiumque spirituum amplissimo comitatu, ille homini tam despectus Ignatius: quem cum ij religiosissimè venerantur, ipse auersus à cultoribus, & conuersus ad calumniatorem suum, spectandum se eidem exhibet toto plus horæ quadrante, annuens arridensque benignissimo vultu, atque ad amorem quemdam cælestem gratiamque composito; necdum videlicet oblitus in cælo, quod viuenti olim tam familiare fuerat in terris, vt eos, quos in se iniquissimè animatos nouerat, præ reliquis & blandiore vultu exciperet, & affectu teneriore complecteretur. Non potuit non ille absistens ab Ignatij oculis amoris radius, propè diuinus, non traicere illicoque dissoluere cor hominis, obfirmatum licet ac septum iniquissimâ voluntate. Itaque vt se proripuit è strato, ac librum quem de eius vitâ compositum habebat in promptu, religiosè sumpsit in manus, applicitumque pectori veneratus, osculis lacrymisque conspersit, ita demum raptis ex imo corde suspiriis: *Parce, inquit, temeritati meæ, ô sancte Ignati, ô diuine! & quando ignoscere vel iuratis hostibus familiare fuit mortali, nunc quoque placeat immortalis. O sanctum æternumque Numen, quis me furor adegit abuti sordidâ & blasphemâ linguâ in eum quem honorant & venerantur cælestes tui spiritus? liceat ô, in pœnam enormis delicti mei, sed suauem, præconem eius esse me Viri, cuius contemptor esse non debui.*

Peius quoque (vt est optimi corruptio pessima) affectus erat Religiosus aliquis, etiam tum cum iam à Paulo V. Beatorum numero adscriptus esset Ignatius. euomuerat ille in Beatum talia quædam, quæ spargi vel in pessimum quemque Religiosa modestia prohiberet. at quasi non posset expleri transiente verbo maledicendi sitis, quò diutiùs innocentissimo viro eiusque Sociis noceret in posterum, furore consimili calamum stringit, scripturus audentiore manu quæ mitior iniquissimo animo lingua non promeret. Scribit ergo, sed dexterâ potentiore coactus, alia omnia quàm vellet: cum enim, vt fit, sua ipse scripta relegeret, exarsit se non quam animo conceperat satyram, sed panegyrimprehendit. indignatus ergo, & præcipuè stupori suo, chartam hanc diffrahit, aliamque, & subinde tertiam, depingit; sed euentu semper pari. Quid ageret? ne sic quidem improbæ temeritatis admonitus orditur etiam quartam. sed primas vix in illâ notas expresserat, cum ecce tibi, ne suauis remedio diutiùs abuteretur, ipsa eius dextera in scribentis os impotens impacta vi diuinâ hominem temeritatis admonuit, & proteruam eius audaciam in cultum Ignatij venerationemque perpetuam commutauit. Subinde enim suum non semel delictum iustissimamque pœnam disertè confessus, supplexque beatissimo viro, quoties de Ignatio loqueretur (loquebatur autem sæpissimè, & cum sensu tenerrimæ pietatis) non nisi Sanctum eum, suumque nominabat. In quo quidem non aliter gessisse se mihi videtur cum Ignatio Deus, quàm fecerit olim cum electo sibi tum populo Iudæorum. *Veni (inquebat ad Balaam Balac Rex Moabitarum) & maledic Jacob; prospera & detestare Israel.* Ac venerat ille quidem vt malediceret; sed enim rem aggressus, *Quomodo,*

Idem supra

Num. 23.

Num. 24.

Franc. Maria
sup. fol. 23.
Ignatius
grauissi-
mis pluri-
morum ho-
minum te-
stimoniis
culinque
venerabi-
lis:

inquit, maledicam, cui non maledixit Deus? quâ ratione detester, quem Dominus non detestatur? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem promittere non valeo. Qui benedixerit tibi, erit & ipse benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Sed omitto in maledictione reputatos eos qui maledixerint; hoc ago, fuisse illos qui benedixere Ignatio, benedictos. quorum (ut inquit ille) præclarum & uniforme testimonium, quod de sanctitate vitæ eius dederunt in suis historiis & libris magni viri & scriptores nobiles, in supradictâ relatione & ordine recensetur & numero. Ego hîc paucos dabo de plurimis, sed omni exceptione maiores; ex quibus liquidò pateat, id quod erat ex propositis alterum, Ignatium non solum Deo charum, sed etiam venerabilem hominibus existisse.

S. Xaverij:

Franciscus Xaverius, ille vir (ut subinde videbitur) maximarum virtutum opinione non vanâ toto orbe celeberrimus, ita Ignatium suum in CHRISTO patrem venerabatur, ut etiam tum viuerem non appellaret nisi Sanctum. hinc illi & submissio in terram genti scribere, & ad se ab illo data etiam de genu legere erat solitus; utique non tam Religiosæ submissionis exemplo, quàm argumento testatissimæ & toties à se nominatæ sanctitatis. Quin & in thecâ suâ reliquiariâ (illo tot miraculorum totâ passim Indiâ instrumento, quamque in mare deiectam sedandæ causâ tempestatis cancer marinus, sacratius nempe Palladium Orientis, per immanes tractus Oceani ipsum ad vsque littus Xaverio deportauit in manus) in illâ, inquam, thecâ, pauculas inter Reliquias Sanctorum, nomen obserarat Ignatij; quod ille, uti acceperat datis ad se litteris subscriptum manu Patris, resectis ceteris, studiose recluserat, seruabatque reuerenter.

Iacobi
Eguia:

Quid Iacobus Eguia ille, qui sancto Patri diu fuerat à conscientia secretis? O si, dicebat, superesse liceret Ignatio, ut loqui pauca possem? satis suo etiam silentio indicans, quàm esset tum de eo admiranda dicturus. Sed enim, exemplo CHRISTI scilicet, arcè vetuerat Ignatius suarum rerum mentionem vllam fieri se viuentem: &, quâ erat animi submissione, impetrasse creditur à Deo ut ipse Eguia, futurus aliàs sanctitatis suæ testis & præco perpetuus, vix toto ante se triduo moreretur.

Petri Fa-
bri:

Iam Petrus Faber (ille, uti deinde memorabitur, Ignatij primogenitus tanto patre dignus filius) non alio vniquam quàm vno illius exemplo usus est ad exprimendam in se & sociis suis speciem consummatæ virtutis.

Iacobi
Lainez:

At verò Iacobus Lainez & Franciscus de Borgia, vterque in regendâ Societate successor Ignatij, quàm sæpè testati sunt quo apud Deum loco esse ducerent Parentem suum? Horum ille palàm confidenterque dictitabat, tanta in Ignatio inueniri ornamenta virtutum, ut iis & caperetur ipse Deus, & tanta indies præstare Sociis beneficia quodammodo cogeretur.

Francisci
de Borgia:

Hic autem videndi solum Ignatij causâ, etiam tum Dux Gandiæ, inde ab vltimâ Hispaniâ venit vsque Romam itineribus maximis, & incommodâ anni tempestate difficillimis, ibique contubernium sancti viri prætulit aulæ Pontificiæ sibi ad hospitandum etiam ab ipso

ipso Sanctissimo Domino sæpius oblata. Idem adscriptus deinde Societati, & Sacris initiatus, non alibi quàm in Loioleâ Ignatianæ Familiæ domo primùm fecit; & ipsum eius solum, quod vel olim profano etiam tum pede presserat Ignatius, sæpè fuit demissis in terram osculis veneratus.

Atque hæc quidem filiorum de patre testimonia, pauca de multis, non eò vel reiicienda sunt, vel minoris æstimanda, quòd à domesticis prodire: *Sanctorum enim iudicia, vt rectè Chrysostomus, nec ad gratiam nec ad inimicitiam fiunt.* Ne quis tamen etiam aliena requirat, externorum aliqua, nec his minora subiicio.

Ille ipse, quem Ignatius recens abstractus à sæculo testem adhibuit conscientiæ suæ, cælestiumque gratiarum quibus iam tum beata eius anima pascebatur, solitus erat disertè constanterque profiteri, & sæpè de Ignatio dicere: *Hic si uiuat, futurus aliquando columna ingens Ecclesiæ sanctæ, successor Apostoli Pauli, sincerumque vas electionis ad conuersionem orbis, hoc est infidelium, hæreticorum & peccatorum.* Vixit enim uerò Ignatius; quodque de illo præfaga vox unius futurum antè monuerat, factum id iam planeque perfectum plurimorum, & illa quidem maiora quàm vt dubitare liceat, summorum in Ecclesiâ Dei virorum testimonia continentur.

Ioannes Ciampoli Secretarius Apostolicus domesticus, à Gregorio XV. de Ignatio sententiam proferre iussus in Consistorio publico ex mente & præscripto Pontificis: *Cùm, inquit, tenebrarum princeps super astra Dei solum suum exaltare, atque in Aquilone sedem figere studens, nouis hæreticorum armis cælum adortus, Catholicæ Religioni exitium minitaretur; peropportune sanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & ultra unius cui terminos opera suæ pietatis extendens, legionem in Ecclesiâ Dei fortissimam conscripsit, quæ vitam pro diuini cultus incremento paciscens, in Romani Pontificis uerba iuraret.* Audierat nempe Sanctissimus Dominus inter ceteros Franciscum Mariam Episcopum Portuensem S. R. E. Cardinalem à Monte: qui in suâ Relatione factâ in Consistorio secreto coram S. D. N. Gregorio Papâ XV. die XIX. Ianuar. M. DC. XXII. super vitâ, sanctitate, actis Canonizationis, & miraculis B. Ignatii fundatoris Soc. I E S V, publicâ totius quasi Ecclesiæ voce etiam in secreto illo ponderandæ hominum sanctitatis adyto loquens: *Ineffabilis, inquit, Dei bonitas & misericordia, quæ præteritis sæculis contra subnascentes hæresiarchas destinauit Athanasium, Basilium, Nazianzenum, Cyrillum, Hieronymum, Augustinum, Bernardum, Franciscum, Dominicum, ceterosque sanctitate viros illustres, supremis hisce temporibus excitauit spiritum Ignatii Loiole: qui ex medio honorum cursu, atque à seculari militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum formandumque permisit, vt tandem nouâ Religione huius sanctæ Sedis auctoritate fundatâ, quæ Gentilibus conuertendis, hæreticis ad Fidei veritatem reuocandis, Romani Pontificis potestati tuendæ, ex instituto se totam impendit, vitam admirabili sanctitate traductam pio in Domino concluderet exitu, multisque post obitum ipsum sit miraculis illustratus.*

Marcellus II. Pont. Max. aliquando in conuentu plurimorum hominum

Homil. 1. ad Pop.

Confessarij Ignatii recens conuersi: Summa Processus Canoniz.

Gregorij XV.

Francisci Marie Cardinalis à Monte: fol. 3.

r. part. Hist.
Soc. lib. 15.

de Societate loquens, dixit, se non legisse (etsi in historiis esset versatissimus) ulli homini post Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viveret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Idem de Ignatio fatebatur ipse palàm, eius se dicto vel vnico niti confidentiùs, quàm omnibus quæ adferri contrà possent rationibus humanis : satis vel hoc disertè professus, aliquid se supra vulgus hominum in Ignatio reuereri. Quid dicam de Paulis, Piis, Gregoriis ? quorum de Ignatio iudicia & plura sunt quàm vt recenseri possint singula, & testatiora tabulis etiam publicis, quàm vt enarrari à me debeant.

Ferdi-
nandi Im-
per. I. &
Ludouici
Gonsalvi

Quantum verò in existimatione promouendâ, augendâque apud homines Ignatij gloriâ, Regum ac Principum studium fuit! Ferdinandus Romanorum Rex I. Romam abeunti Ludouico Gonsalo cùm dedisset in mandatis, Ignatium vt diligenter inspiceret, eiusque expressam verbis effigiem corporis venerationis causâ transmitteret ad sese, hoc ab eo responsum accepit : nullâ se aut prece, quantumuis ardenti, aut lectione diuinarum rerum, ita inflammarî ad amandûm Deum, vt vel vno Ignatij adspectu. Ex hoc nempe fiebat, vt & nomen eius autographum, per quod, exemplo Xauerij antè prolato, plura fiebant prodigia, omnibus esset in pretio; & vel maximè expressa coloribus effigies, in desiderio.

Cardina-
lis Pa-
cieci &
pictoris ab
eo ad ex-
primen-
dum colo-
ribus Igna-
tium ad-
ducti:

Cardinalis Paciecus in lecto decumbentem inuiserat Ignatium, quâ veneratione, quâ dolo vsus : nam (adducto clàm pictore, qui ex insidiis positum sibi ex aduerso vultum coloribus referret in tabulam) non dubitabat, quin frustra impensis sæpè votis aliquando tandem magno suo & gaudio & commodo potiretur : sed vicit & obseruantiam Pacieci, & artem pictoris licet eximiam, Ignatij virtus; quæ aliis atque aliis lineamentis tam varium in se & variis apparentem coloribus exhibuit, vt nullâ eius vultum industriâ pictor assequi se posse fateretur.

Joannis
III. Reg.
Lusitania:

Ioannes III. Lusitaniæ Rex multa de Regno suo, plura meritis de propagatâ Religione Christianâ, quàm sanctè, quàm integrè sentiret de Ignatio, cùm sæpè aliàs, tum vel maximè ostendit, quando, defuncto Iulio III. Pontifice Max. negauit maiori bono Ecclesiæ, alium posse illi, quàm Ignatium subrogari.

Nec dispari in Ignatium studio & veneratione fuere ij, quos pares Regibus purpura Romana constituit. Inter eos

Cardina-
lis Qui-
roga:

Gaspar Quiroga Archiepiscopus Toletanus negat fuisse Ignatium perturbationibus ullis obnoxium, vt qui nec lætis insolesceret, neque tristibus frangeretur.

Cardin.
Paleotti:

Gabriel Cardinalis Paleottus eum ipsum vocat lumen Ecclesiæ, virumque à Deo excitatum ad cogendam Societatem, quo velut reuiuisceret nouèque sanciretur rei Christianæ disciplina.

Ludoui-
ci Card.
Ludouicij:

Iam vt taceam de innumeris aliis, Ludouici Cardinalis Ludouicij in Ignatium affectus & veneratio, quàm non stetit intra verba, licet in commendationem sanctissimi viri largè profusa? Ille cùm annis abhinc aliquot vnum è præcipuis sacellis Metropolitanæ Bononiensis Ecclesiæ, cui Archiepiscopus præsidebat, S. Ignatio solenniter dedicasset, eâ pom-
pâ

pâ quæ conueniret Principi, & pietatē quæ deceret Cardinalem; denique quasi aut nihil factum esset pro meritis, aut dictum pro desiderio suo (& erant tamen facta ingentia, dictaque magnifica) ipsemet vt erat in frequentissimâ ac nobilissimâ hominum coronâ, residens sub vmbellâ, maiestate quæ referret Ecclesiæ tantum Principem, suauitate verò quæ velût filium Ignatij tenerrimum exhiberet, sacram illi & benè longam panegyrim suâ ipse voce pro concione recitauit. In quâ, posteaquam sanctissimis ab omni retrò memoriâ Patriarchis æqualem, quin & ipsi CHRISTO quàm simillimum ostendit Ignatium, professus suum ab ipso dicendi exordio studium, atque; vt inquit, *deuoti cordis obsequium* (quod iam inde ab ineunte ætate ingentibus meritis celeberrimi Societatis IESV Conditoris Ignatij dedicarit; & ardentissimam quâ flagret cupiditatem, vt eius tutissimo patrocinio salutem quisque suam animumque commendet;) ita denique velut orando perorat: *Opto ac vehementer oro cunctos & hortor, vt communem orbis terrarum thesaurum Ignatiū in suo quisque corde amantissimo pietatis sensu complectatur. Quem quidem optimi Eminentissimique Principis animum, vt hæc aliquando verba siluerint, expressius etiam loquentur ingentia saxa, quæ Romæ non ita pridem superstruendæ sacræ maximæque moli, ad testandam augendamque Ignatij gloriâ, dedicauit. Inter quæ lapis ille, quem ritè confectatum suâ ipse manu primum in fundamenta deposuit, alterâ sui partē verba hæc pauca sed illustria habet insculpta: Erit lapis iste in signum meæ erga S. Ignatium eiusque Ordinem pietatis.*

Omitto reliqua Eminentissimorum omni memoriâ Principum Ecclesiæ, ne conferre inter se velle videar, certamina pietatis in Ignatium, eiusque minimam Societatem. Fecerunt iam pridem faciuntque Barberini, vrbani iuxta Principes ac pij, quod non vna tantum Roma mirabitur, sed orbis suspiciet vniuersus.

Quid dicam de aliis extra Romam omni ex ordine dignitatis omnis eximiis viris? illi sic vnum Ignatium extulere, quasi si non fuisset ab vilo fatis antè laudatus.

Ioannes Vega Præses Castellæ, ac subinde Prorex Siciliæ, cùm Romæ pro Carolo V. legatione fungeretur, Ignatium ibi cognitum, tantum exinde suspexit, vt diceret, *beatum illum videri & sanctum, & eiusmodi omnino ducem, cuius signa in cælo cum Dominici & Francisci trophæis sint constituta.*

Joannis Vega, Pro-regis Siciliae, 1. part. Hist. Societ. l. 16. num. 128.

Nec aliter Ludouicus Granatensis: hæcere se fatetur eximiæ sanctitatis admiratione defixum, quoties in Ignatium virtutum prudentiæque speculum intueatur, quod Deus cum incredibili mortalium bono huic orbi temporique obiecerit.

Ludouici Granatensis.

Denique inter nominatissimos toto orbe Scriptores, Ignatium alij *beatissimum virum*; alij *ducem ad Lutheri aciem profligandam creatum*; alij *diuinum hominem*; eum alij *qui consilij sui auctorem impulsoremque habuerit Deum*; alij nunc *sanctitatis exemplum*, nunc *virum illustrem, admirabilem, orbique huic nostro singulari beneficio concessum esse* profitentur. Quod quidem in genere rarum omnino, adeoque nec prætermittendum est, quod in Prouinciali Tarracone Concilio congregati Patres ac Præsules

Concilij Tarraconensis.

anno

anno M. DC. XII. de Ignatio censuerunt: *Esse videlicet eum partum ultimum spiritumque salutis, quem sæculis hisce ultimis & deploratis in sui defensionem ediderit Ecclesia sancta: esse diuinum Herculem edomandis monstris inferni: esse submissum calitus Atlanticum fulciendo Regno Dei, quod est Ecclesia, doctrinā & pietate, velut geminis humeris instructum: esse prodigiosum in Apocalypsi Angelum, &c.*

Equidem cum mecum ipse reputo summorum iuxta, mediorum & infimorum hominum toto passim orbe studia inflammata, quibus (quod illi tum Præsules faciebant) sanctissimo nostro Patriarchæ Ignatio impendendos publicè honores sacros concedi sibi impatientissimè postularunt; cum expendo totius mundi, quā latè ab Oriente in Occidentem patet, plausus & gaudia in cælesti eius inauguratione, incredibili testata sumptu; cum votiuas vbique & sine numero etiam argenteas tabellas contemplor sacris Ignarij aris appensas, testes beneficij quod illi vel acceptum referat gratitudo mortalium; vel his ipsis certa spes spondeat obtinendum; ita videlicet statuo, prudenti dispositione iusti Numinis, *hominem iuuandis hominibus verè natum*, ab hominibus passim vt communem parentem meritò honorari: ipso etiam Domino IESV nonnihil gloriæ suæ, in studiosissimum sui nominis Ignatium deriuante.

Nic. Zambec. sup.

Idem Nicol. Zambec. sup.

* Francisc. Maria sup.

Præfat. in Paul.

Nicolaus Zamb. sup.

Hic ergo vir hic est, qui, *Societate quam ab IESV nomine appellauit institutā, atque à Paulo III. confirmatā, id efficere conatus est, vt in peculiari obedientiā Sedi Apostolica præstandā, in pueris Christianā doctrinā imbuendis, in Missionibus per omnes terrarum partes obeundis, nulla esset atas, nulla hominum conditio, nulla vbique natio, quam homo in omnium salutem intentus, huius institutione Familia non complecteretur.* * Hunc virum, quem prælegebat Dominus, vt eorum dux foret qui portarent eius sanctissimum nomen coram Gentibus & populis, & rebelles hereticos ad unitatem fidei reuocarent, sui que in terris Vicarij auctoritatem defenderent, Spiritus sanctus omnium virtutum genere decorauit. Quo urgente Spiritu, optabat ille quidem suis se comitem filiis adiungere, & profligandæ per vniuersum orbem impietati, & innocentiae, si quæ lateret in aliquo, retinendæ. Talis enim erat (id quod de Paulo Chrysostomus) *sancta illa anima, vt orbem vniuersum complecteretur, & in se ipso circumtulit omnes; maximam ratus eam esse cognitionem, quæ secundum Deum esset; omnes autem non aliter dilexit, quàm si eos genuisset.* Sed, cum & nutu Domini IESV Ignatio polliciti se futurum Romæ propitium, & Summi voluntate Pontificis, & suorum electione, stare ibi velut ad clauum regendæ suæ Familiæ cogeretur, eninuerò non otiosus stetit. Itaque, cum ex variis orbis terræ locis ciuitatum Regumque inuitatu homines Societatis expeterentur; ipse ductis coloniis, domibus Collegiisque fundatis, ex hac Vrbe variis expeditionibus ad ignotas, nec umquam auditas, nedum aditas nationes Euangelij lucem inferre, fidei desertores ad Ecclesiam reuocare, Orthodoxos in Religionis cultu stabilire, ita perpetuò studuit, vt tamen interea huius curam Urbis non omitteret, sed hic officia omnia vigilantissimæ charitatis obiret. hic orphanorum seorsim & orphanarum, hic Catechumenorum domos, hic diuæ Marthæ diuæque Catharinæ Cænobia, hic Germanorum Collegium magno Septemtrionis emolumento,

excr-

excitanda curaret, hic gymnasia ad iuventutem tum litteris tum moribus erudiendam gratis aperiret, hic templorum rerumque sacrarum cultum amplificaret, atque in primis Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ, concionumque frequentiam introduceret, ingenti sanè fructu non Romanorum modò, sed aliorum etiam populorum, qui ex hac Vrbe exempla petere consueuerunt. Quas inter curas, cùm sexdecim annos Præpositus Generalis Societatem, eius regimen à se sæpè depellere conatus, administrasset; optimis legibus, quarum sapientiam prudentissimi quique suspexere semper, instituisset; per omnes ferè mundi partes in duodecim Prouincias distributam propagasset; anno ætatis sue quinto & sexagesimo Apostolicâ benedictione cum plenâ noxarum Indulgentiâ à Paulo IV. Pontifice susceptâ, IESVM, cui se suosque addixerat, identidem implorans, piè placideque obdormiuit in Domino.

Sunt qui testentur, quo in loco à morte depositus erat Ignatius, auditas à se voces canentium, & visa non semel stellarum instar emicantia lumina, vtraque lapsa de cælo: adeò, quod viuenti ipsi tam vile habitum fuerat, corpus Ignatii, etiam à discessu animæ, quasi spiraret adhuc, cælo ipsi fuit in pretio, Deo sic iubente; vt scilicet qui sese infra omnia viuus abiecerat, tam illustri testimonio etiam à morte, & quidem in abiectissimâ parte sui, tam venerabilis appareret.

Atque hoc est illud consummatæ sanctitatis exemplar, hic huiusce Familiæ quasi pater Ignatius; cuius opera ingentia non exposuisse, sed verbo tantùm proposuisse, sit satis. Attingam nunc quasi cunabula quædam & elementa sanctitatis domesticæ, non paria illa quidem paternæ virtuti & gloriæ; ad summum tamen peruentura aliquando, si animis par ætas & exferendæ indolis occasio respondisset.

Itaque, vt fauor minori ætati concedatur, primus occurrit Stanislaus (nam hic anno M. D. L. nobili apud Polonos Koſtkarum stirpe genitus ante Aloysium vixit) ex mundi ac patriæ transfugâ sacre IESV militiæ tiro factus, Romæ prius ferè ereptus quàm agnitus est. Ipso enim assumptæ Virginis Peruigilio viuere desiit, imò cœpit anno M. D. LXVIII. cùm annum vix integrum Religiosæ vitæ fundamenta iecisset. Acceleratæ causæ mortis fuisse creditur ardor inflammati pectoris in Deum ac MARIAM suam, vt aiebat, dulcissimam matrem; cuius tanta vis, vt sæpè necesse fuerit, etiam sano ac vegeto, frigidâ recreare cor æstuans, ne ipsum à se consumeretur. Puer etiam tum Viennæ in Austriâ litterarum studiosus cùm decumberet à morbo, progressus tamen in aciem, ter in se irruentem adspectabili specie canis horrendi hostem tartareum, nihil ipse territus, salutari crucis signo procul abegit: à quo tam memorabili prælio cùm fameret animosus CHRISTI miles, appeteretque cibum, sed diuinum, quo sæpius & ardentissimè pascebatur, negatum sibi ab hospite hæretico, ab Angelis impetrauit. adfuere enim illi, deducente diuâ Barbarâ, sumendumque obtulêre diuinissimum Sacramentum, dignam tanto & milite & victore adoream. quin etiam (siue id dedit sui clientis merito, seu animo suo) ipsa se non semel cum Filio videndam præbuit Virgo Dei-para, iam adferens sanitatem ægro corpori; iam (vt denique contigit in supremo morbo) vitam pollicita sempiternam. Præcucurrit igitur

B. Stanislaus
Koſtke
nobilis Poloni:

Stanislaus modum ætatis & ordinem, faciendi fortia, & diuina patienti celeritate; illud interim quasi compendio docens quantus olim futurus fuisset in terrâ, nisi eum mors accelerata per virtutem citò nimis beatum fecisset in cælo, gloriâ ac felicitate veteranis etiam militibus inuierendâ.

*B. Aloysij
Gonzagæ
Marchio-
nis Castil-
lonensis:*

Hunc subinde secutus Aloysius, & ille ex generoso Marchionum Castillonensium sanguine oriundus, ut priorem ætate, sic etiam præcessit robustiori usu & exercitatione virtutis: quam quidem non segniùs excolendam sibi sumpsit à teneris, ac si illius consummandæ pro voto suo tempus sibi & occasionem aliquando defore didicisset. hinc inter prima balbutientis etiam tum pueruli verba feruntur, IESVS, MARIA. nec aliis illi adiutoribus opus erat, siue cum miraculo seruatus è matris utero intrauit in vitam, siue cum prodigio vocatus ex aulâ & paternâ spe sese abdidit in Societatem. MARIA ergo semper amauit ut matrem: illam ipse puer Sabbatino ieiunio colere, illam Angelico carmine in scalarum gradu quolibet salutare, illi vixdum octennis virginalem continentiam deuouere & seruare deuotam; IESVM verò venerari ut patrem, sequi ut ducem. Cui tam sancto proposito cum Marchio pater malè pius obstaret, ipse à se tamquam reo crudeles pœnas exposcere, donec quem prece non poterat, in se sæuiendo leniret, optaram denique missionem à domo paternâ impetrante sanguine filij, & referente victoriam. Ita mundum vicit Aloysius ipse numquam victus à mundo, illo præsertim loco ac tempore, quo inter medias aulæ delicias succubuiſſet etiam robustus: ita nullius unquam grauioris noxæ conscius, peccatum, quod non nouerat, expugnauit; donec iniquum cælo visum est, ut hic moribus & vitâ (naturâ pænè dixeram) Angelus, diutiùs moraretur in terrâ. abiit ergo anno supra millesimum quingentesimum nonagesimo primo, cum hic tribus omnino & viginti ipse vixisset; longiori vitâ dignus, nisi compendio meruisset æternam.

*Ioannis
Berchmänn
in Belgæ.*

Age verò si quis, hoc etiam nunc sæculo, dicatur innocentia & puritate insigni, Angelicis moribus, puritate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis, in quo nemo unquam deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem; nonne is vel Stanislaus aliquis adultæ virtutis, aut alter consummatæ sanctitatis Aloysius existimetur? Atqui illa de Ioanne Berchmanno disertè testantur grauiſſimi iuxta ac sanctissimi viri. Humilioribus ille quidem quàm isti natalibus Diesthemij ortus in Belgio; nihil tamen iisdem, siue indolem & ingenium spectes, seu consideres animum auidissimum generosæ virtutis, seu attendas ad expertem omnis prauæ motionis in viuido etiam corpusculo continentiam virginalem, nihil, inquam, vel Stanislao, vel Aloysio, etiam Româ teste, concessit. Romæ itaque (nec enim alibi decuit) anno millesimo sexcentesimo vigesimo primo, ætatis xxii. tertius à Stanislao & Aloysio Ignatianæ Familiæ velut custos Angelus, excessit è vitâ, geminorum istorum numerum & corpore in terrâ, & animo completurus in cælo.

Et hi quidem sunt Romanæ Ignatij familiæ filij, sed postumi; à suo tamen parente, etiam iure paruulorum, non longiùs segregandi. Quorum exemplum uti commemoratione & imitatione virtutis suauissimum est;

est; sic aliorum etiam Romæ conditorum robustior ætate sanctimonia, solidissimi est ad æmulationem & admirationem omnium argumenti.

Ignatio itaque humanis exempto, viduæ Societati I E S V cum summâ potestate hæcenus fuere Præpositi omnino quinque, Iacobus Lainez Castellanus, Franciscus de Borgia Gandiensis, Euerardus Mercurianus Lutsemburgo-Belga, Claudius Aquaviva Neapolitanus; & quem honoris ergo nominare non audeo, Romanus ille, qui etiamnum superstes viuit, & viuat! virorum tantorum, atque adeo ipsiusmet Ignatij successionem dignissimus. De quibus adhuc propè spirantibus, imò viventibus in æstimatione & veneratione populi Romani, multa commemorare neque attinet, neque decet. Vnum sanè, & quod singulis commune cum Ignatio semper fuit, dissimulare non possum, religiosissimam in tantâ dignitate abiectiōem animi, remotam ab omni, non dico fastu, sed vel ipsâ specie honoris alicuius: nec enim aliud illi omnes officium exhiberi sibi, etiam à suis, vinqum passi sunt, nisi quo admisso ipsi perpetuò testarentur, esse se benignissimos patres, necessitatibus omnium etiam minimorum semper intentos. Illud verò fuit in Iacobo

Iacobi Lainez inter summas animi dotes submissio:

Lainio singulare & admirandum (& licet, nisi fallor, dicere liberiùs aliquid de illo, quem mors dudum obita ab omni vel inuidiâ vel adulatione longiùs semouit) fuit, inquam, in Lainio singulare, quòd ingenij & doctrinæ suæ magnitudinem, non semel Tridenti, in illo totius Ecclesiæ sanctissimo confessu, velut in theatro orbis exhibitam, cum plausu ingenti & veneratione singulorum, tam exiguâ de se ipse, abiectâ panè dixerim, opinione deprimeret. Illum Paulus eius nominis IV. Pont. Max. inuitum licet ac deprecantem sibi Cardinalem adiungere omnino decreuerat: & eò iam res erat deducta, vt Lainium ad se migrare iuberet Pontifex, quòd operâ eius, in constituendis quâ priuatis quâ publicis rebus Ecclesiæ, vti vellet. Paruit ille (nec enim reliquus erat vl-

Cardinalatum recusat:

lus effugio locus) sed interim coràm ac constanter deprecando illud effecit apud Paulum, vt postridie eius diei, quo venerat, quasi de re quâpiam deliberaturus reuerti posset ad Socios; & quod porro obtinuit, cum iisdem perpetuò remanere. Nullus sanè candidatus honoris alicuius sic illum ambiuit, vt ille refugit; quodque egit, hoc & sensit animo suo, & prolatis aliquando tabulis sanctè testatus est, hanc sibi mentem Societatis auctorem I E S V M dedisse, vt nihil in vitâ accidere posse acerbius putaret, quàm vt honores, quos fugisset, capere cogeretur. Et quidem cum Iacobo discedenti à se ac tristi tristis ipse valedixisset Ignatius, dixisse fertur Petro Ribadeneiræ intimo tum suo, *Ni Deus prohibeat, breuè Lainez noster purpureo galero donabitur. id si (quod nolim) accidet, talem se ille probabit, vt non quæsisse Societas honores, sed fugisse potius videatur.* Nec vanam fuisse existimationem Ignatij de Iacobo

ipse deinde non semel ostendit, siue cum totius Societatis Præfecturam, reluctanti sibi impositam à Patribus, vix elapso triennio excutere tam seriò & tam constanter optauit; siue cum (quod semel à Magno Gregorio tentatum rarissimi fuit exempli) tantum-non sibi delatum venerabile iuxtà ac formidabile regendæ totius Ecclesiæ Pontificale munus sollicitè, seriò ac prudenter declinauit. Adeo vt, si mens non illa fuisset

Generalatum inuitus admittit:

Pontificatum fugit.

Iacobo Lainio indita à IESV, & ab Ignatio conseruata; iam, vti nuper à Prædicatorum sanctissimo Ordine Pius V. Pontifex verè pius; & à Seraphico Minorum Instituto Sixtus V. Pontifex, & ille magnificus; sic etiam à minimâ Societate vniuersæ Pater Ecclesiæ Iacobus fortassis aliquis, retento submissionis suæ nomine, prodiisset. sed enim, quantum illi de suis illis Ecclesiæ Patribus tam præclaris meritò gloriantur, tam sibi Societas de subducto sibi argumento gloriæ simili gratulatur.

*Franciscus
de Borgia
è Duce
Gandie
Lainij
successor:*

Franciscus verò, post Iacobum alter in regendâ Societate Ignatij successor, Borgia, quàm non ille in gloriæ semper & importunè subsequenti perpetuâ fugâ vtrique dissimilis fuit? hoc etiam admirabilior, quòd cum Ducali ac Regio Aragonum parentum sanguine, cognata illi, atque (vtri sit) amica ex eo gloriæ ambitio velut quodam iure naturæ potuerit existimari. Sed enim posteaquam in Isabellæ Augustæ corpore, nuper tam venerando, à morte verò & corruptione deposito, conditionem agnouit dignitatis humanæ; cælestia deinde consecratus, acutiùs omnia peruidit, longèquæ seciùs atque ambitiosi solent, de honoris ac gloriæ studio iudicauit.

*Cardinalatum de-
precatum,*

Non semel vrgente Carolo Imperatore Quinto, propè abfuit vt Societati ereptus in eminentissimum Cardinalium ordinem transcriberetur; sed Ignatij pro filio lacrymæ, & ipsiusmet Francisci mixta vota, gemitibus purpuram eluère.

*in Ge-
neralem
inuitus eli-
gitur,*

Cùm Patres ab obitu Iacobi Lainez Romæ coacti regendæ Societatis munus amplissimum Francisco detulissent; summa scilicet tum, non tantum domi priuatim, sed & foris publica lætitia fuit: quin & ipse Pontifex Pius IV. id vbi rescivit à Patribus, *Factum*, inquit, *benè: prudenter iudicastis, multumque vidistis, qui Franciscum potissimum de tanto virorum insignium numero delegistis.* vnus interim ipse, delatâ sibi dignitate velut attonitus ac mœrens (quamquam suum deinde munus gessit optimè, atque cum publico Ecclesiæ & priuato Societatis, vtriusque ingenti bono;) in id tamen, maiorum exempla secutus, vti semper, sic demum totus incubuit, vt Magistratu tempestiuè deposito, liceret saltem priuato mori, cui viuere non licuisset. Et quamquam non obtinuit ille quod voluit, non amisit certè apud omnes testimonium, & apud Deum meritum demississimæ voluntatis. Hac se ille inuoluens, hac viuens iuxta ac moriens, latère percipiens, Pij V. cum Alexandrino Cardinali ad Reges Hispaniæ, Galliæ, Lusitaniæ animandos contra Turcam, legatione perfunctus; morbo ex itinerum difficultate contracto, annis (erat enim sexagenario maior) & pœnis, quas de seipso sumpserat, totus exhaustus, Romæ demum pridie Kal. Octobr. ann. M. D. LXXII. suauissimè expirauit. dignus cui, etiam in tanto seu naturæ seu gratiæ fastigio de se submissè sentienti, idem quod ipsi Seraphico Francisco elogium datur admirandæ virtutis: *Franciscus pauper & humilis, calum diues ingreditur, hymnis cælestibus honoratur.*

*in obsequio Ro-
mane Se-
dis mori-
sur.*

Quid porrò de aliis dicam, qui totâ passim Italiâ, ac præsertim Romæ depositi sunt, consummatæ pignora sanctitatis? quid de iis qui impositas sibi Ecclesiæ dignitates vel refugère constanter, vel coacti recipere ita gessere, vt (quod sibi iam antè de Lainio pollicebatur Ignatius)

non quæfisse Societas honores, sed fugisse potiùs videretur. Non patitur hic scribendi modus, vel nuda virorum istorum nomina recenferi, non Alphonsos Salmerones, non Antonios Posseuinos, non ceteros, obitis etiam inter cetera Pontificiis ad infideles legationibus insignes, ac denique cum laude sanctitatis ac prudentiæ, Romæ, Neapoli, Ferrariæ, & alibi demortuos. Vnum ego (vt taceam de omnibus) præterire non audeo Robertum Bellarminum.

Is nobilissimis natalibus à Politiano in Italiâ Monte productus, Pur- ^{Robertus} puratorum Patrum, & ipsius etiam Marcelli II. affinis & nepos, quò ^{Bellarmini-} insidiantes sibi honores longius & certius effugeret, in Societatem IESV ^{nus,} se abdidit, quam nouerat singulari voto de non admittendis etiam ob- latis vltro dignitatibus obligatam. Sed ne sic quidem euasit. Cum Hen- rico Cardinali Caietano à Sixto V. ad Regem Christianissimum lega- tione perfunctus, vbi Romam inde rediuit, parum abfuit quin labo- riosissimi muneris mercedem referret illam, quam maximè respuebat: Innocentius siquidem eius nominis IX. vbi primùm Pontifex renun- tiatus est, primas inter curas de adsciscendo sibi in Cardinalium colle- gium Bellarmino cogitauit; quin id se facturum propediem creatione quam vocant primâ professus est palàm. Non latuit Robertum medi- ^{Cardina-} tata res; quam vti abominabatur ipse vehementer, sic ne quâ ingrueret ^{latum de-} & opprimeret incautum, sollicitus circumspiciebat: itaque comotus ^{precatur,} in lacrymas, & profusus in preces, Pontificem obtestari, & quâ potuit reuerentiâ disertè affirmare, nisi prius auocato ab illâ, sibi tam acerbâ, voluntate Sanctissimo Patre, non abiturum sese à genibus eius. Flexit ea vis hominis tam validè perorantis Pontificis animum, licet obfirma- tum; & indultâ impræsentiarum missione eminentissimam à Roberto dignitatem distulit ille tum quidem, sed non abstulit: nam quantum- uis inuitum creatione alterâ se promoturum, vti dixit Cardinali Veronæ, ita fecisset haud dubiè, nisi prius, secundo vix exacto mense Pontificatus sui, excessisset è viuís. Interim (quasi ita omnino vellet æterna proui- dentia, quæ *miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensat*) Sacri primùm Officij Concilio adlectus; inde à Clemente VIII. assumptus in socium itineris, quod Ferrariam ille instituit, Episcopos examinare ius- sus est: denique, vbi rediit in Urbem, diserto Pontificis imperio pridem ^{cogitur} contra omnes Roberti preces & lacrymas obfirmati, purpuram admittere: ^{admittere:} est coactus. Et addebat pro ratione præcepti sui Clemens ipse, *quòd sapientiæ merito in Ecclesiâ Dei non inuenisset Roberto parem.* Eius utique sapientiæ, quæ ex sancto Dei timore progenita consummata iustitia est, ac virtutum omnium quam vocant *ἐγκολοπαδεία*: quarum in Bellar- minum veluti congestarum testimonium non aliud, quàm ab ipsâ, quam gessit, purpurâ ac dignitate desumam. Nimirum, vti ad splendo- rem assumpti nominis. illicò se produnt vilioris naturæ dedecora; ita ^{à susceptâ} generosa mens, & incorrupta virtus, non alibi magis, quàm inter hono- ^{dignitate} rum insignia elucescit. Non ille aulæ suæ parietes vestiri purpurâ pas- ^{submissior,} sus est, illo præsertim tempore, quo pauperum nuda corpora importu- num Romæ frigus inuaserat. Non ille aut sibi aut suis munerum Ec- clesiasticorum titulos fructusve corrasit, quin & reiecit oblatos Capuani

omnibus est
veneratio-
ni:

soli sibi
vilescit.

Archiepiscopatus sui prouentus annuos ita diuisit, vt, distributis prope-
modum omnibus in Ecclesiam & egenos, suis ipse necessitatibus vix,
quod supererat, minimum reseruaret. Non ille, Romam à Paulo V. re-
uocatus, vbi secum Urbis & orbis gubernaculo assisteret, induci vel ab
ipso Pontifice potuit, vt Archiepiscopalis Ecclesiæ suæ, cui vltà adesse
non posset, titulum retineret: negans Pastoris nomen, nedum fru-
ctum deberi, præterquam vni qui Pastoris munere fungeretur. Quæ
quidem & aliæ virtutes, quas modò dissimulo, iam inde ab incunabulis
adultæ cum Roberto, ita cum extulere omnium existimatione commu-
ni, vt imis pariter ac summis, iniquis iuxtà & æquis rerum arbitris,
fuerit in opinione dignitatis. Apud parentes suos & fratres eo fuit in
pretio & honore, quo, si inuidiam excludas, ille olim Ægypti rector
inter suos. Illum Scholastici collegæ, in omnibus vbique principem, ama-
bant iuxtà ac venerabantur vti ducem. Illum Iacobus Lainez Societati
Præpositus, etiam tum tironem, veteranum CHRISTI militem agno-
scit. Illum Gregorius XIII. Sixtus V. Clemens VIII. & quem antè
nominaui, Innocentius IX. quemque præterire non audeo, Grego-
rius XV. cum suo nepote Ludouisio (qui viri!) oraculi loco habent. Il-
lius consuetudinem Carolus Borromæus & Philippus Neri, vterque
sanctissimus, ille Præsul, hic Presbyter, exoptant. Vna Roberti gra-
tia Sabaudia Ducibus pretiosam reddidit familiam Bellarminam: Ro-
bertum Lotharingia, eundem Alexander Parmæ, Maximilianus Ba-
uaria, ac Ferdinandus I. ac Cosmus II. Etruria Duces, officiis etiam ac
litteris, coluere. Philippus Rex Hispania Bellarminum, Cardinalem fa-
ctum gratulatur & gaudet; Henricus I V. Rex Gallia, Clementi VIII.
vt surrogetur, exposcit; illum Sigismundus Rex Polonia frequentissimis
litteris consalutat; illum Rudolphus, Mathias, Ferdinandus, Austriaci
Cæsares, atque adeò tota illa Augusta familia amore singulari ac vene-
ratione complectitur. Multa sunt etiam hæreticorum testimonia sin-
gularia de Roberto, sed indigna tot inter tantorum Principum recenseri.
Vnum hîc tamen & alterum, auctorum dissimulato nomine, consigna-
bo. Iudæum inter suos Romæ nobilem, de Bellarmino quid ageret in-
terrogatum, dixisse ferunt: Hebræos propediem omnes à pertinaciâ suâ
ad Ecclesiam accessuros, ratione non aliâ adductos, quàm si Catholici,
præsertim Principes, ad vnius Bellarmini mores exigent suos. Quin
etiam Rex Angliæ cùm Bellarminum assidue lectitaret, ita aliquando
pronuntiauit; *Videri sibi, ac dici sanè posse, virtutem Bellarmini inuidiam
mortalium omnium superasse.* Talis ille cùm esset iudicio omnium, vni si-
bi nihil ipse tribuebat; quin æternorum consiliorum dubiâ velut lance
suspensus, hærebat aliquando non satis de salute suâ securus. Illam ita-
que vt assereret, sæpè petiit, & vix tandem imis precibus impetrauit à
Sanctissimo Patre, vt redire sibi liceret in eum virtutis locum, à quo
violente fuisset abstractus, ac postliminio Religiosæ infantia velut red-
dito, ad matris suæ Societatis dilecta semper vbera reuerti; meliori in-
de succo restauraturus id quod reliquum esset Christianæ vitæ, quàm
educere adhuc, ex sacrâ licet sanctâque purpurâ, potuisset. Itaque, cùm
annum ageret ætatis nonum supra septuagesimum, innocentissimus re-
uerà

uerà senex, quò expeditiùs abiret in cælum suam; vti vocabat, domum, malitià verè paruulus, ad S. Andree Societatis Tirocinium sese recipiens, illud patientissimi Prophetæ vsurpare meritò potuit: *In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Enimuerò non ita multò post morbo correptus, illoque letali, mirum quantas totâ passim Vrbe commotiones excitauit animorum. Erant etiam de Primoribus, qui illud Ecclesiæ columen diutiùs, vel suæ vitæ impendio, seruatum vellent; erant & Principes in Vrbe viri, qui expressum de venâ sanguinem, ac, siqua possent etiam à viuente corradere, religionis ergò seruarent. ipsi Pontifici Missale delatum; ceteri libelli precatorij aliis atque aliis pro vniuscuiusque conditione Purpuratis Patribus cessere. Tandem perductus ad extrema, iamque depositus, parem vitæ pientissimæ finem sortitus, etsi illud sollicitè etiam testamento cauerat, ingenti tamen & pompâ & veneratione delatus est in Patrum Societatis commune sepulchrum, Deo serui sui merita factis etiam à morte prodigiis contestante.

Habet & alios, eosque antiquiores, Italia, ac præsertim ipsa Roma, Martinum Olaium, Hieronymum Natalem, Andream Frusium, Cornelium Vischaneum, Siluestrum Landinum, Michaëlem Metauallem, Iulium Mancinellum, Sectarium Caputium, Simonem Bucerium, Fabium de Fabiis; & quem dudum nominare debueram, Petrum Fabrum, primum Ignatij Socium, illum de Societate I E S V Germaniæ sub hæreticis laborantis primum Apostolum. Sed enim de illis, alibi de hoc etiam, deinde dicendum erit.

Vnum ego Roberto Bellarmino sanctissimo seni Bernardinum Realinum, & illum innocentissimæ vitæ virum emeritum, quasi geminum adiungo. Carpis ille oriundus, cum Lechos Societatem inuexisset, quantumuis aliò sæpè vocaretur imperio Superiorum, & vocantes ille sequeretur alacriter, variis semper iisque supra naturam prodigiis est detentus: quasi illum Deus (quod deinde secutum est) vrbi illi patronum inter Cælitales prouideret. Igitur quadraginta ipsos annos inibi moratus, cum admirabili opinione sanctitatis, tandem xvi. huius sæculi, annis sex octogenario maior excessit è vitâ: gratissimum ex effeto etiam corpore odorem latè spirans, indicem animæ incorruptæ. Mortem acerbam ciuibus omnibus excepit campanarum omnium totâ passim vrbe sonantium lugubris tinnitus; ipseque Bernardinus auctoritate Episcopi ac Senatorum, adlectus in Patrem ac Defensorem populi sui, salutem eius sibi apud Deum esse cordi, iteratis subinde miraculis ostendit.

CAPVT SECVNDVM.

*Aucta Societatis existimatio per Apostolicam sanctitatem
Francisci Xauery, & per ceteros in Oriente laborum
eius socios atque amulatores.*

CVM annum vix alterum confirmata Societas totâ passim Italiâ, ac Romæ præsertim suo natali solo (si quod tamen illi natale solum est extra cælum) sub felici I E S V fidere adolesceret ex voto Patris, animis

Gregor. XV.
Io. Gram-
poli Secreta-
rij sui voce
respondens
Relationi
supr. citatæ.

mis plus quàm incrementis in dies facta robustior, breuî par orbi terra-
rum esse cœpit. Itaque incredibile dictu est, quàm pauci quantillo tem-
pore Româ egressi, impellente eos Ignatij & vel maximè Dei spiritu,
Orientem & Occidentem, Meridiem & Septentrionem, hoc est, totum
quâ patet orbem, agendo patiendoque fortia peragrarint. Quos inter
cuius vir ille *Cælitibus magis similis quàm mortalibus Franciscus Xauerius;*
qui, legante Pontifice, & cogente charitate, Oceanum ingressus, iuuandos alio
in orbe terrarum quæsiuit Orientales populos, quibus in mortis umbrâ habi-
tantibus oriens ex alto Euangelij lux nondum affulserat. Non ille more ignis,
qui vicinas depastus incendio siluas, sistitur obiectu fluminis, aut etiam
reflante vento ad cineres suos redit; incepto destitit vmquam, nedum
regressus ad suos est, reflante vel obtridente fortunâ: at cùm videret opu-
lentissimam ex remoto prædam animarum, eius cupiditate sic exarsit,
vt, vastissimo licet Oceano abscissa à nobis ac veluti reuulsâ, sibi tamen
adeunda illa, atque ad communem Ecclesiam, nullis impeditam terræ
spatiis, reuocanda denique videretur. Adeò vt de cælesti eius quo fere-
batur igne tantò iam antè distinctè prænuntiata dici possint illa quæ suo
in Epithalamio diuinus ille Sponsus de immortalis Sponsâ magnificè

Cant. 8.

decantat: *Lampades eius, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ*
non potuerunt exstinguere charitatem, nec flumina obruent illam. Verè enim
lampades eius, hoc est Xauerij, lampades ignis, lampades erant Ignatij;
quibus hic succensus ab IESV suo, deinde illum igne sic inflammauit,
vt, quod de vtrisque Apostolico confirmatur oraculo, *compertum sit, cæle-*
stem duorum illorum hominum charitatem vastissimo coërceri non potuisse vnus
orbis ambitu; quem vniuersum multis sæculorum ætatibus non audax Romano-
rum fortitudo peragrarè victoriis, neque curiosa Græcorum sapientia illustrare
litteris potuere. Age verò (quando huius Xauerij, viri supra memoriam
omnem & æstimationem omnino magni, nec obiter quidem attingi,
nedum recenseri, possunt singula) pauca solum, & quidem illa quæ ad
commendandam eius apud mortales ac Cælites dignitatem faciunt,
pari quâ de Ignatio antè fecimus fide & breuitate, percurramus. Fidem
facient verba sequentia, quæ non Societatis homo quispiam pro suo
priuatim affectu Xauerij studiosus, sed Nicolaus Zambeccarus Consi-
storialis Aulæ Aduocatus, & sacre Congregationis Secretarius, coram
Sanctissimo Domino nostro Gregorio XV. in publico Consistorio pro
veritate, totius Orientis, orbis panè dixeram, consensu testatissimâ, pro-
nuntiauit. Breuitatem autem non nimium extendent, quæ simili fide
cùm ex illo ipso, tum etiam aliunde habita, pauca subnectam.

Greg. XV.
supr.

Summa
vite Xa-
uerij ex
Oratione
habita in
Consistorio
publico à
Nicolaus
Zambeck-
arus.

Sexto anno post ortum Ignatij claris nobilitate & pietate parentibus, in
castello matris ditionis in Nauarrâ, cui Xauerio nomen, natus est Franciscus
Xauerius. Lutetiæ Parisiorum dum litteris operam nauat, pater de illo domum
reuocando cogitauit; reuocassetque, nisi Maria Magdalena Francisci soror, quæ
Gandiæ Discalceatarum Virginum sancti Francisci magnâ sanctitatis famâ Cœ-
nobium regebat, patrem per litteras admonuisset, vt Franciscum noui orbis
Apostolum à Deo electum omni ope foueret in studiis litterarum. Præ-
dictionem probauit euentus. Nam Lutetiæ spiritualibus Exercitiis ab Ignatio
excultus, atque ad meliorem vitam traductus, interque Socios aggregatus, Ro-
mam

nam venit: Hic, fundatâ Societate, rogatu Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis, ab Ignatio mittitur in Indiam, Orientalibus populis CHRISTO adiungendis iussu Pontificis Pauli III. qui eum dignitate potestateque Nuntij Apostolici ernauit. Ex Lusitaniâ (ubi à Ioanne primum Rege, deinde communi populorum appellatione, & ipse, & ob eius causam reliqui Societatis homines, per Lusitaniam ac subiecta ei Regna Apostoli dicti sunt) in Indiam soluens, recusato viatico, precario victu vestituque, sub dio dormiens nautico super fune, egrotis inferuiens, sordes eorum lintheasque vestes abstergens, Sacramenta illis administrans, nautas vectoresque Christianis præceptis erudiens (quem morem in reliquis navigationibus constantissime tenuit) Goam peruenit. In hac vrbe sui Apostolatus initia positurus, pueros rudemque plebem tintinnabulo coactos in templum, cepit nostræ Fidei rudimenta docere: adultos, in quorum plerisque nihil erat Christianæ rei præter nomen, à vitis absterrere, atque ad Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta priuatis colloquiis, publicis concionibus, omnibus charitatis officiis prouocare. Fundatò hic Collegio Societatis, tamquam Indiarum Seminario, ipse, qui se segregatum nouerat in Euangelium ad omnes Orientis plagas, Goâ relicta, Comorinum promontorium, oramque Piscariam margaritis nobilem petit, aurinarum audior ipse quàm ceteri margaritarum. Inde disseminatâ ubique CHRISTI Fide discedens, Trauancoridis Regnum CHRISTO adiungit, tum Ceilanum insulam, tum auream Chersonesum, tum Mauricam regionem, tum alias atque alias gentes efferatas ac barbaras, tum Japoniam, vltimam Orientis oram, vbi numquam CHRISTI nomen auditum erat, Euangelio lustrat; indefesso semper animo, per immensa terrarum spatia, per aperta vitæ discrimina, contemptis exæstuantis Oceani fluctibus, piratarum latrocinis, incommodis infinitæ navigationis. Nec contentus tot ubique locorum terras, tot maria docendis populis perlustrasse, tot insulas, prouincias, Regna Deo peperisse; à capite rem exorsus, in Sinas expeditionem adornat. Atque emenso iterum Oceano, in Sancianum insulam Sinis proximam defertur, Sinarum claustra, seuerissimis quamquam legibus custodiisque firmata, tentaturus. Vbi derelictus simul ab interprete, simul ab hospite, morbo correptus, desertâ in insulâ, in humili tugurio, in magnâ rerum omnium inopiâ, hoc unum ægerrimè ferens, se iuuandorum hominum aditu prohiberi, ceterum Dei desiderio videndi supra modum incensus, annos natus quinquaginta quinque, decennio post suum in Indiam aduentum, quarto ante Ignatii obitum anno, sanctissime moritur. Indiarum Apostoli nomen consecutus, non tam aliorum prædicationibus, aut Lusitanorum Indorumque consensu populorum, quàm propriis virtutibus, quibus se Apostolorum ad vitam conformauit, ac donis atque miraculis, quibus ad Apostolorum gloriam illum extulit Deus: adeò ut toto Oriente non alio nomine, quàm Sanctus atque Apostolus appellaretur ab omnibus, etiam ab Ethnicis, qui ad eius sepulcrum accedere venerabundi, eiusque opem implorare consueuerunt. Et sanè (ut ceteras virtutes omittam omnes) quanta, quamque Apostolica fuit eius charitas, siue in Deum, cuius desiderio ita capiebatur, ut sæpè ardente vultu, flagrantibus oculis atque in calum defixis, diuinitus attolleretur à terrâ, ac caelesti superaffluente letitiâ, cui ferendæ impar erat mortale pectus, exclamare dulcissimè cogeretur: Sat est, Domine, sat est? aut in homines, quorum causâ nullum laborem aut discrimen umquam formidauit, tam insatiabili animarum siti, ut tot populis, Regnis, Regibusque ad

Deum traductis, totoque penè Oriente Euangelij luce lustrato, adhuc in primordio operum esse, atque angustus orbis terrarum ingenti eius animo videretur? Dona verò atque miracula quàm multa, quàm planè Apostolica fuere? Diuersarum gentium linguis, quas non antè didicerat, ita expeditè apteque loquebatur, ac si apud eos populos natus, educatusque esset: contigitque non rarò, ut, dum apud circumfusam multitudinem diceret, variarum nationum homines illum audierint, suâ quisque linguâ loquentem. Quid rerum futurarum absentiumque præsentiones ac Vaticinia? E plurimis, quæ in eius actis legitimè instruentis recensentur, unum attingam. Lusitana classis, hortatu Xauerij aduersus Acenos incitata, dum è portu Malacæ soluit, prætoria biremis, saluis tamen militibus, submergitur in portu, spectante ciuitate atque omen infelicitis exitus eam rem interpretante, simul in Xauerium instrepente, qui contra validam ingentemque Acenorum classem, ducentos ac triginta Lusitanos milites in octo naues distributos animasset. At Xauerius pergere illos constanti animo iubet, quò Deus ad certam victoriam vocabat, eoque die pro vnâ biremi amissâ duas superuenturas. Superuenere ante solis occasum è Molucis biremes duæ, militibus omniq̃e apparatu bellico instructæ: seque, hortante Xauerio, ad reliquam classem adiunxere. Sed cùm post multos dies nuntius de classe nullus adferretur, spargitur ab Ethnicis rumor, Lusitanos ab Acenis contrucidatos. Xauerius mœstam sollicitamque ciuitatem consolaturus, in concionem ascendit: & quâ horâ ad flumen Parles, quod Malacâ distat trecentis milliaribus, Lusitani victoriam urgebant, occisis quatuor millibus barbarorum, & captis vel demersis eorum nauibus; ipse classium congressum describere primùm cœpit: deinde, Agite, inquit, Malacenses Deo gratias pro victoriâ, quam Lusitani hoc ipso temporis puncto reportant, tribus tantum aut quatuor è nostris in pugnâ desideratis. Id ubi dixit, etiâ diem designauit, quo illi spoliis onusti in patriam redituri erant. Omnia, uti prædixerat, ac si oculis illa spectasset, euenere. Iam verò miracula per illum, tum vitâ functum, patrata diuinitus, tam multa, tam varia, tamque insignia sunt, ut profectò Xauerius nihil fecisse minus à magnis Apostolis, affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera taceam, quamuis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrâ, quatuor tantummodò numerentur, tamen non pauciores quàm viginti in actis proferuntur: ut profectò, cùm tantâ Xauerij sanctitas, tantusque ex eius laboribus hominum fructus exstiterit, mirum non sit, si viro virtutibus ac miraculis inclyto, incensis populorum studiis, supplicibus Principum litteris, totius Indiarum Cleri precibus, flagrantissimis Lusitani Regni votis, ac penè generis humani consensu, caelestes honores ab Apostolicâ Sede contendantur.

Quibus quidem verbis etsi nec illustrius quidquam nec amplius, vel de sanctissimo quolibet viro dici posse videatur; quia tamen supra humanam commendationem omnem Xauerius est, adiicere audeo etiam naturæ calculum velut animatum, ipsiusque adeò Dei Cælitumque testimonium; quorum magnitudine cogor hîc ego de Xauerio, viro, ut antè dicebam, Cælitibus magis quàm mortalibus simili, intelligere Dauidis illud: *Minuisti eum paulò minùs ab Angelis, gloriâ & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Quid enim, seu consideres in illo florem virginium animæ illibatæ, seu corporis annoplus integro in viuâ calce depositi formam & colorem non solum constantem,

Xauerius
dictus à
Pontifice
Cælitibus
similis.
Psalm. 8.

stantem, sed viuidum & suauem; siue illius nunc inter Missarum solennia ac sæpè aliàs à terrâ suspensi; nunc toto per mare triduo impunè fluctuantis leuitatem, velut concretæ molis expertem; seu demum *instar est* eiusdem præsentiam pluribus locis & longè à se distitis simul exhibi- *Angeli* tam; an non hominis minus quàm Angeli in Xauerio deprehendes? *in genere,* Sed inferiora sunt hæc. qualia verò, vt iam dicam, æstimentur ea quæ illum Angelico cuius ordini quàm simillimum effecere?

Angelorum nouem ordines siue turmas, siue, vt Theologi loquuntur, *S. Thom.* hierarchias tres ita distinxit Deus, vt infima terram & homines in illâ *1. p. q. 108.* degentes, altera cælum & aëreas quas vocant potestates, summa denique Deum spectent. Angeli, Archangeli, Principatus velut legati sunt ad custodiam, conseruationem defensionemque mortalium: Potestates in elementa, Dominationes in cælestia corpora, Virtutes in media omnia imperium exercent, idque vel vrgendo consentanea naturæ, vel supra hanc admirabilia procurando: in Thronis pleno diuinitatis illapsu veluti conquiescit æterna maiestas, Cherubinos illuminat increata sapientia, Seraphinos accendit bonitas infinita.

Enimuerò Angelum, hoc est legatum siue missum, Xauerium loqui- *Francis. Ma-* tur, cùm Apostolici Nuntij à Paulo III. illi imposita dignitas & dele- *ria supra* gata potestas, tum *fol. 10.* gloriosum nomen Apostoli, quod fidelis Dei seruus Aposto- *& in spe-* licis factis & sanctitate præmeruit non solum sibi, sed etiam suis: unde quæ *cie, imò* Lusitanum Imperium per Europam, Africam, Asiam, & nouum patet orbem, *Archangeli, Princi-* omnes de Societate IESV Apostoli nominantur. *pusque ho-* *minum,* *urbium* *regionum-* *que tutela-* *ris.*

Ad custodiam verò defensionemque mortalium quid tandem in Xauerio requiras? Nota atque iam antè etiam insinuata est eius animi larga benignitas, quâ omnes homines vbique terrarum vno velut amplexu continebat ipse vnus; quâ immemor suæ dignitatis ac vitæ, immemor omnino sui, non animos curabat solum, sed & deiectis corporibus seruiebat, vsque ad purulentam vlceris alieni saniem intrepidè haustam ore tam auido, quasi si deliciis cælestibus pasceretur. Apostolicum illud, visumne dicam an somnium? quo sub Æthiopis impositi suis humeris immani pondere ad expressum vsque sudorem gemebat in somno Xauerius, quid indicabat aliud, quàm promptissimam similis etiam obsequij præstandi illis hominibus voluntatem? Illorum ille causâ toties iactatus Oceano tam vasto: illis toto aliquando triduo fluctuauit in tabulâ naufragus, suis se velis ac desideriis sustentans, ac dirigens in locum iuuandis hominibus opportunum: illos per ardentes arenas littorum Indicorum, illos per spinis & præacutis silicibus instratas Iaponiæ vias, sæpè etiam torrentibus intercisas, & frigoribus infames, nudipes ipse & sacram insuper supellectilem suis ferens humeris, conquirebat: illorum infinita corpora sanitati restituit: illorum minimum viginti emortua iam atque deposita, & quandoque etiam tumultuata, reuocauit ad vitam: illorum idem animas ad decies centena millia, & quod excurrit, suâ ipse manu Sacramento elutas Ecclesiæ, & per eam saluti redonauit. En alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vjui: & clamauit voce magnâ quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ & mari,

Turfell lib.
5. cap. 10.

Math. 24.

Rel. fol. 15.

Greg. XV.

Relat. sup.
cit. fol. 54.

mari, neque arboribus, quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Illorum denique curandorum apud Sinas toties impedito studio ac desiderio tandem immortalis est, ferens agerrimè prohiberi se Sinarum aditu, utpote qui totius Orientis salutem mente complexus, in primordio operum suorum stare se crederet: nec dubium quin si ei contigisset ut Sinarum expeditioni superstes Romam, quò ab Ignatio accersebatur, perueniret, Occidenti quoque depositisq̃ Ecclesiæ partibus fuerit pariter salutis futurus; sensu, ut dicitur, accommodatitio expressurus in se Seruatoris istud effatum: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem; ita erit & aduentus Filij hominis. Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Quas inter quis non agnoscit Xauerium, salutis Gentium quasi prædæ suæ, non vtrique laniandæ, sed Deo seruandæ, semper intentum? Admirabile illud, inquit in Relatione suâ sæpè iam antè nominatus Cardinalis, quòd, cum magnis itineribus per montium cacumina numerosus Badagarum exercitus in Regnum Trauancoridis, atque Promontorium Comorini furens excurreret in ruinam Christianorum, quos ipse baptizauerat; Xauerius solus, inuictè in Deum fiducia clypeo tectus, obuiam barbaris processit, militesque seuerè increpauit. Stetit illicò exercitus immobili vestigio, nec progredi ulterius potuit. quin etiam ducibus pergere volentibus respondabant milites, progredi se nequaquam posse, & cernere è regione adstantem cum Xauerio virum quemdam magnum & maiestate terribilem, nigrâ veste indutum, qui eos terrebat; neque ardorem ex vultu atque oculis emicantem ferre se diutius posse. Quod cum ipsi etiam duces experirentur, retrocessit totus exercitus, atque ab incepto destitit: victorq̃ Xauerius Christianos, quos CHRISTO pepererat, à cæde & rapinis liberauit: merito nimirum suo, & Ignatij auxilio, cuius, ut iam memini, appensum collo nomen gerebat in pectore, & cui tanto Duci sacræ militiæ rudimenta Franciscus Xauerius approbavit. Nec sanè video, cui præ Ignatio conueniat species illa viri magni, & maiestate terribilis, & nigrâ veste induti, & ardentis vultu atque oculis. Quæ quidem omnia in illum iam antè propositum rectè quadrant, docentq̃ viuentis etiam tum, ac Romæ residentis, Ignatij præsentiam non tantum Colonix ad solarium Kesselio, sed etiam in Indiis Xauerio ad auxilium fuisse concessam. Defendit ergo homines sibi commissos cum Ignatio Xauerius, dignus vterque vel ex hoc Angelico Principatu.

At cum Malacam, urbem in Indiâ Orientali celeberrimam & frequentissimam, seua pestis inuasisset (quod propter ciuium peccata euenturum illi antea discedens Xauerius prædixerat) breuique tempore quamplurimi paucis admodum superstitionibus periissent; necdum desauiret lues, sed maximè indies grassaretur. Ut primum corpus Patris Francisci, quod ex Sinis in Indiam afferebatur, eò appulit, & ex naui in urbem delatum fuit; statim ac subito contagiosus ille morbus omnino cessauit, nec ab eâ die mortuus ullus, aut morbo correptus fuit: sed adeò totalis lues extincta est, ut tam pestiferi morbi deinceps ne vestigium ullum supersuerit.

Quis ergo, si repetat animo seu depulsos ab innocentibus hostes, seu pestem latè grassantem subito à nocentibus auocatam, quis, inquam, Xauerio non tribuat quod de tutelaribus Angelis canit Ecclesiæ,

Natu-

*Naturæ fragili quos Pater addidit
Cælestis comites, insidiantibus
Ne succumberet hostibus?*

Iam Angelicarum Potestatum est in elementa dominari: dominatus est etiam in elementa Xaverius, cum toties precibus suis & ventos compescuit, & tempestates sedauit.

*Xaverius
instar est
Angelicae
Potestatis,*

Quid porro dicam de vi ac virtute effectrice miraculorum; quam nomine suo circumferunt cælestes illi spiritus, quos à tantis operibus appellatione desumptâ Virtutes cum Ecclesiâ nominamus? Enimuero difficillimum esse duco, ac pænè infinitum, vnius Xaverij quæ prodita litteris sunt, & sufficientissimis approbata testibus, miracula recensere; sed illa iam & nonnulla tetigimus, ac plura etiam postea referemus.

*instar An-
gelicarum
Virtutum,*

Dominationes etiam quæ vocantur Angelicæ, quod mouendis cælis astrisque præsideant, non solæ habent. Etenim & eliciisse ventos ac fulmina, & solem stitisse, prodigio illo vix semel & iterum iam inde ab ipsis naturæ principiis vñtato, alienum à Xaverio non fuit.

*instar Do-
minatio-
num,*

Erat adeo quod suo quasi iure à tantarum molitione rerum interquiesceret aliquando Xaverius, nisi toto velut impetu in illum, quasi in Thronum illapsa diuinitas, quiescere eum & scientiâ & amore nimio prohiberet; hinc adeo emicabat illi cor à præsentia Numinis, ita pectus ardebat, sic arctabatur ab immensitate tantâ animus nimis angustus, ut nec se ipse capiens, neque Deum, cum noctibus aliquando rigentibus sub diuo in oratione persisteret, visus sit & ambabus manibus tunicam à corde subducere, & auditus non semel exclamare verba illa toties iam & suauissimè decantata, *Satis est Domine, satis est.* dum interim & diffunderet in sudorem ipse totus, & solueretur in lacrymas, & sursum eleuaretur ipso corpore, & animo suo, velut non iam ultra mortalis, emicaret in cælum.

*instar
Throno-
rum,*

Intelligebat enimuero non abdita tantum & occulta naturæ, non solum quæ latebant in secessu temporum & locorum, non modò quæ gerebantur in penetralibus humani cordis; sed multò maximè (vix Cherubinis inferior) Deum ipse suum, & in eo omnia cognoscebat.

*instar Che-
rubinorum*

Quis ergo prohibere potuisset Xaverium, quo minùs IESVM amores suos & omnia, etiam dormiens loqueretur? quis illum arcere ab illo amoris statu, in quo Seraphini cælestis militiæ principes Deo proximi conquiescunt? quis demum amorì Xaveriano modum ponere, cui & cæli angustus ambitus, & totius mundi videretur exigua magnitudo? Sanè quidem Francisco illi Seraphico (cum à sanguineâ specie crucifixi, diuini cruoris quædam quasi sigilla imprimerentur manibus eius & pedibus, ipsique adeo cordi) visus est CHRISTVS velle concedere sui quamdam similitudinem & amorem. At verò cum laboraret in Indiâ Xaverius, ac præsertim anno vitæ eius ultimo, cum vehementiùs æstuarer, palàm conspecta est, collatis ritè temporibus, in paternâ ditione domoque Xaverij, crucifixi IESV lignea effigies in sudores largè diffuere, quasi Xaverij sui labores illos & sudores heroicos, animarum communi causâ susceptos, non eius iam ultra, sed suos esse vellet, illustri profectò argumento conspirantium inter se dolore & amore mutuo Xaverij atque IESV.

*instar Se-
raphino-
rum.*

*P. Gaspar
Barzæus,
Esther 10.*

*alter in
Oriente
Xaverius,*

*summū est
in venera-
tione etiam
apud in-
fideles,*

*deficit in
sacrā ca-
shedrā,
obutque
propemo-
dum stans;
Apocal. 14.*

Gen. 15.

Magnum ergo lumen Orientis, sed non solum, Xaverius fuit; plu-
res ab IESV radij, plura à Societate, eiusdem plagæ fortunata lumina
prodierunt. Hæc inter verè eminebat Apostolicæ virtutis æmulus, gemi-
nusque Xaverio Gaspar Barzæus Zelando-Belga, oriundus ille ex hu-
mili, atque ex ipso propemodum mari, sed *parvus initio fons crevit in
fluvium*, & (quod mirabere) *in lucem solemque conuersus est*. Venit
Gaspar ex Belgio in Lusitaniam: humana si spectes, secutus heri sui
fortunam; at diuina si reputes, providentiæ æternæ consilio in messem
Indicam socius laboranti Xaverio destinatus: nam in Sociorum IESV,
hoc est, ut inibi dicebantur, Apostolorum, collegium à Simone Ro-
dericio cooptatus, positus Conimbricæ rudimentis Apostolicæ vitæ, &
sacris Catholicis initiatus, soluit in Indiam. Quid Goæ primum, quid
deinde præstiterit, quid Armusæ in illo omnis impietatis domicilio, &
colluione nefandissimâ profligatæ religionis, vix toto septennio perfe-
cerit vnus Barzæus; assequi narrando difficile, nec huius aut loci aut
temporis est. Loquentur etiam sine voce quâ Ethnici, quâ Saraceni, per-
petuo viri velut miraculo attoniti: hi magnum eum Christianorum Sa-
cerdotem appellabant; hi in Coranum suum, quò Christianis intulisse
pedem capitale est, prehensâ ad osculum manu perducebant. Iudæi
eundem, cum in synagogis suis sabbato disputantem audissent, Ioan-
nem Baptistam Zachariæ filium nominabant. adeò Gaspar IESV
etiam inter impios referebat, ut eodem apud eos loco, quo ille habitus
olim fuerat, haberetur. Fuit ut accensus zelo Domini, cum videret op-
poni CHRISTO Mahometem, crucem compararet ingentem, quam
cum, puerorum piè psallentium turbâ præniâ, ad Coranum detulisset,
& inibi defixisset intrepidus; Mahometanis qui inerant virtute crucis
repentè dilapsis, ipsos aditus & valuas expiatæ per crucem impietatis
cemento & calce per fabros adhibitis obseravit, religione Gasparis de
impostoris illius superstitione scdissimâ triumphante. Præsens in vr-
be tum aderat his omnibus Rex, & ille Saracenus; nec mutire contrà
ausus: adeò Gasparis cum virtus & vulgo maior natura peruicerant;
quin & CHRISTO, quod statuerat, adhæsisset, nisi territus & persuasus
ab improbis, Regnum terræ quod metuebat amittere, cæli Regno, ut
dicebant, à se longè posito, prætulisset. Denique cum Goæ peroraret
in æde maximâ, illâ vi & efficaciâ, quam humanam esse negarent, stans
atque depugnans, ipsâ in arenâ, ipso in campo certaminis, defectis re-
pentè viribus, exanimatus, non ita multò post, dicente Spiritu, requie-
uit à laboribus suis; quos plures, quàm fecissent decem alij quan-
tumvis strenui, pro Religione subiuerat; vnus, si vllus (quæ sum-
ma est Apostolici & nominis & honoris) suppar & similis Francisco
Xaverio.

Fuerunt ergo Franciscus & Gaspar nascentis aut renascentis per O-
rientem Ecclesiæ geminum & vtrumque fortunatissimum fidus. Plura
sanè eidem illi de IESV Societate nec obscura sidera præluxère: sed
enim *numera stellas*, siue occiduas illas peractò iam cursu virtutis, siue
alias in locum laboris & gloriæ hodieque succedentes. Viam lacteam
(quam Græci γαλαξίαν vocant) congeriem esse minimorum siderum
sunt qui putent, illac iter esse Heroibus ad æternitatem superstitionis
anti-

antiquitas existimauit. De illo decertent Astrologi, hoc figmentum esse doceant Christiani: ego sic statuo, Camertes, Gomesios, Henricios, Turrianos, Fernandesios, Villelas, Carnerios, Almeidas, Riccios, Cataneos, Mastrillios, & sexcentos alios, omnes de Societate IESV secundum Xauerium & Gasparem Orientis Apostolos, & iter ad immortalitatem strauisse mortalibus, & ne quâ aberrarent à viâ, lumen castæ fidei & admirandorum subinde operum præluxisse.

*alii sub-
cuntibus
in locum
Apostoli-
ci laboris.*

CAPVT TERTIVM.

Præclara de Societate fama per Meridiem, Occidentem & Septentrionem sparsa ab Apostolicis eorum regionum viris.

HÆc ad Orientem, sed non ad Meridionalem plagam Africæ eadem seges, nisi laborum & ærumnarum, fuit; nec sui tamen, etiam exantlandis & perferendis iis, de Societate IESV Apostoli defuere. Hos inter ille iam antè nominatus Pontificius in Tridentino Theologus, & subinde Societatis vniuersæ post Ignatium Præpositus Generalis, Iacobus Lainius, continentem Africæ ingressus est, eâ parte quâ Mediterraneo mari ab Italiâ Siciliâque diuiditur. Missus hic ab Ignatio comes Ioanni Baptistæ Vegæ Proregi Siciliæ, religiosissimo iuxta ac generosissimo Duci, illam exercendæ & inculcandæ virtutis materiam inibi nactus est, vt dicere possit ex merito, non casu abiectus in terram, (quod ille mali ominis auerruncator) sed ruinas inter publicas stans erectus, *Teneo te Africa*. Pontificiis & Cæsareis auspiciis, occupatum nuper à Dracuto archipiratâ Aphrodisium bello petebatur. infestæ erant tempestates in mari, æstus, & maximè per æstatem, in littore Libyco intolerabiles: hostes morte iam deliberatâ ferociiores, & quod sumimum, vulnera ex his funeraque frequentia. sternuntur quandoque morbo ducenti amplius & quadraginta: illis seu viuentibus, seu morientibus, seu vitâ functis, omnia Christianæ pietatis officia impendit vnus cum socio Martino Cornoza Lainius; atque, dum vel afflatu vno obuius quisque deicitur, valentior ipse firmiorque consistit. Ducuntur ad vrbis oppugnationem milites, primus ipse hostilia inter tela progreditur. Tempestate furente animum perinde miles ac nauta despondent, hærentes vel attoniti metu, vel lamentis cuncta miscentes. Lainius diuino plenus solatio spem bonam inculcat, quin certam iis à periculo incolumitatem, vt euénit, constanter & magnâ voce denuntiat: adeò vt & ad salutem morientibus, & pugnantibus ad victoriam, & ad portum naufragis momentum attulisse magnum nec sine prodigio diceretur: in quo & excelsitatem animi inter quosuis terrores inuictam, & admirabilem rerum humanarum vitæque contemptum vt animaduertebant passim, sic impensè colebant & venerabantur vniuersi.

*Iacobus
Lainius &
Societate
IESV primi
in
Africâ,*

*Histor. So-
cietatis par
lib. 10. n. 88.
& seqq.*

*proximo se
impendit.*

Sed age ab hoc littore, ipsam per Ægyptum, ad littus Africæ oppositum, quin etiam ad interiora Æthiopix Abassinæ, atque adeò Castrinæ penetremus; visuri isthic aliorum actus heroicos; dignosque quibus meritò

meritò prælusisse tantum Lainij iam perspecta constantia videatur.

Histor. So-
cietatis
pat. 2. lib. 5.
& 6.

Christo-
phorus Ro-
dericius,
socio Ioan.
Baptista
Eliano,
Pontificius
Nuntius
ad Cophto-
rum Pa-
triarcham
schismatici-
cum.

Ab Alexandrino Patriarchâ affulserat aliquando spes reuocandæ ad Catholicam vnitatem Cophtorum Ecclesiæ. Pius ergo IV. pro summi & optimi parentis officio, non aliunde quàm à Societate sibi deuorâ ad tantæ molis expeditionem idoneos petit. datus est Christophorus Rodericius præstanti doctrinâ vir, ac virtute etiam maior, additusque ei socius Ioannes Baptista Elianus, ab Hebræis ad CHRISTVM, & subinde ad IESV Societatem, traductus. illum Pontifex cum auctoritate Nuntij Apostolici Memphim ablegat, donis ad Patriarcham & monitis instructum. Peractâ nauigatione, faciles habuit accessus ad Patriarcham primos, sed difficiliores alios impostoris cuiusdam Abrahami Græcâ fide; qui cum collegâ quopiam Georgio sæpè à Christophoro conuietus, erroris simulationem dein in odium vertit. Sed enim veritatis illi nuntij nihil sibi à falsitate, nihil fideles illi Domini serui à perfidiâ metuebant. itaque quâ Cophtos, quâ detentos in Turcarum vinculis Christianos, etiam cum aperto vitæ discrimine, instruere, consolari, seruitute suâ & morte benè emi existimantes libertatem & vitam animatum. Et propè abfuit vt Ioannes Baptista agnitus ab Hebræâ matre & proditus, suam, quam profitebatur ipse & inculcabat aliis fidem, etiam sanguine testaretur; tantam illi felicitatem inuidente Christophoro, cum diceret, non alio se voto magis quàm tolerandarum CHRISTI causâ apud barbaros æumnarum, atque adeò mortis ipsius, ad Societatem accessisse.

Sed calamitatum haud paulò plus, periculorum etiam multò plus; exhaustum est à Sociis in Æthiopiâ siue inter Abassinos, siue in Tongensi Regno inter Cafres.

Rex Abas-
sinus in so-
cietatem
cum Rege
Lusitano,
& submis-
sionem Ro-
mano Pon-
tifici pro-
pender:

Patriar-
cha ad il-
lum desti-
natur Ioan-
nes Nun-
nius Bar-
rettus, so-
cis An-
dreâ Ome-
do, &
Melchior
Carnerio
Episcopis.

Rex Abassinorum David famâ excitus earum rerum quæ prosperè à Lusitanis in Indiâ gerebantur, primò ad Proregem Alphonsum Albuquerque misit, qui amicitia iungi se cum Emmanuele Rege postulet; tum ad Clementem VII. etiam alterum delegauit, qui suis verbis Pontifici in celeberrimo Bononiæ conuentu, cum Carolus Cæsar coronatus adesset, tamquam summo Pastori vniuersalis Ecclesiæ, solennem à se venerationem & fidele obsequium exhiberet. Ferebatur interim oraculo editum apud Ægyptios, futurum breuî vt Sacerdotes è remotis ad se regionibus mitterentur, & inter eos Patriarcha, qui Æthiopicam & Abassinam Ecclesiam coniungeret cum Romanâ matre omnium, à quâ per Dioscorum iam dudum antè secesserat. Fidem oraculi suscepit Claudius filius Davidis atque successor; eamque vt impleret, à Ioanne Lusitanæ Rege eius nominis Tertio impensè petiit, vt sibi suisque populis legitimum & rectè sentientem Patriarcham à Romano Pontifice impetraret. Ioannes pro suo studio propagandæ magis Fidei quàm Regni, Claudij votis vt satisfaceret, eò mitti duodecim ex Societate IESV à Pontifice Ignatioque postulauit. Designatus ergo ad Apostolicam hanc, hoc est miseriarum plenissimam, Patriarchæ dignitatem Ioannes Nunnus Barrettus Lusitanus: additiq; illi Andreas Ouiedus Castellanus, & Melchior Carnerius item Lusitanus, qui Episcopi, & si quid Patriarchæ contingeret, eius successores eligerentur. Nunnus perfunctus iam aliis

in

in Africâ laboribus pro Fide & Christianâ charitate susceptis, ardebat ille quidem se suamque Deo & Religioni vitam ac sanguinem consecrare; sed speciosum nomen dignitatis adiunctum, animum latendi cupidum percellebat; donec ut susciperet iussus ab Ignatio (qui quâ erat perspicaciâ plus in illâ potestate futurum præuidebat oneris quàm honoris) tantam ad parendum attulit alacritatem animi, ut diceret nequaquam se recusare in nauem imponi, etiam agens animam (ut re ipsâ tum erat) ac vel postridie moriturus. Itaque & optimis ab Ignatio monitis, & sacerdotalibus ornamentis à Ioanne Rege, & sacris à Pontifice titulis instructus, cum Andreâ Ouiedo & Gonsaluo Silueriâ, vtrisque mox futuris Apostolis extremæ ad Meridiem Africæ, soluit in Indiam. Prosperâ in paucis nauigatione vsus Patriarcha, non caruit ta- *in Indiam*
men materiâ impendendæ & ostendendæ virtutis. scdam ad Bonæ spei *solut:*
promontorium tempestatem sedauit inspersâ fluctibus aquâ à se expi-
tâ. Tum, quod ad virtutem accedit etiam propiùs, personæ suæ & di-
gnitatis oblitus, toto passim itinere deiectis morbo pluribus ministravit
ipsemet, & cetera impendit officia charitatis, quæ vllus aut à fideli seruo
aut patre amantissimo exspectaret. Goam denique appulsus, cum in-
telligeret ex Gonsaluo Rodericio (quem in Abassiam ad Regis animum *urget ite*
penitiùs explorandum iam antè præmiserat Prorex) aditus in eam re- *in Abassie*
gionem Regnumque difficiles, nec temerè Patriarchæ ipsi esse rentan-
dos; cupiebat nihilominus iter ingredi ad commissum sibi gregem. &
iniisset haud dubiè, nisi domestici pariter & externi, quorum placuerat
audire consilia, penitus reuocassent. Ita denique retentus quasi vi, cu-
piebat vel exsolui honore dignitatis suæ, vel subire eius onus vsque ad
expressum sibi sudorem & sanguinem apud populum Abassinum: nec
aliter ad Lainium tum Societati Præpositum scripsit in Europam, vni-
cè contendens, ut per eum sibi & per Pontificem liceret abdicatâ digni- *prohibitus*
tate culinæ ministeriis addici, & tutiori illic multoque suis olim pecca- *cõire po-*
tis congruentiori pœnâ multari. Et quidem, cum id quod scripto ha- *stulat ex-*
buerat in votis, etiam ipso opere haberet in vsu; planè ostendit titulos *solui di-*
se & honoris insignia non nisi ad augendam virtutis exercitationem sus- *gnitate à*
cepisse. Collapsâ itaque spe profectionis Æthiopicæ, quasi præter *Pontifice*
ærumnas pro commissio sibi grege subeundas nihil exspectaret in terrâ, *sed viâ*
suo ipse zelo & igne consumptus, exstinguitur, consummati apud Deum *exsoluitur*
cursus & seruata fidei coronam à iusto Iudice recepturus: quam beatæ *à Deo, cum*
eius animæ impositam recens cadaueri superfusus vigor & splendor *illustri in-*
affirmavit. In votum & locum sanctissimi Patriarchæ successit pridem *dictio san-*
iam consecratus Episcopus Andreas Ouiedus, qui, quod ille exoptaue- *ctitatis.*
rat, apud infidam gentem & barbaram tulit fecitque cumulatè. Præ- *Oniedus in*
missus in Æthiopiam, viuente etiam tum Nunnio Barreto, honorificè *Æthiopiâ*
magis quàm voluit acceptus est etiam à Rege; sed eum (quod noluit) *profectus,*
alieniorem offendit à capeSSendâ Fide. multa egit quâ verbo, quâ scri- *succedit in*
pto, quâ publicis disputationibus, sed, suis etiam victis, cum multi da- *officium*
rent Ouiedo manus, Claudius Rex agnitæ licet veritati ferociter impie- *defuncti*
que reluctabatur. Tantisper ergo secedens ab aulâ Ouiedus, cum ge- *Patriar-*
mitu prædixit Regi cladem, quam paulò post desertus à suis, oppressus *cha:*
cladē præ-
dicat Regi
obdurato
contra Fide-
dem;

*varia eius
pericula &
ærumna.*

Psalm. 109.

*Gonsalvus
Silueria
primus
Castrum
Apostolus.*

à Mahometanis, in prælio miserrimè cæsus inuenit. Adamas dein suffectus in Regnum fratri Claudio, homo & ætatis indomitæ vitio, & Mahometanâ superstitione, quam in suâ nuper captiuitate didicerat, animatus in Christianos, cum aduersum suæ crudelitati haberet Ouiedum, negantem, vtcumque Rex prohiberet, vniquam se defuturum muneri suo, ad quod obeundum, Deo & Dei in terris iubente Vicario, tantis itineribus in Abassiam ipse venisset, Rex impius innocentissimum virum mori iam paratum obtruncasset suâ manu, nisi à cæde eum interpositi cum Reginâ Proceres liberaissent. Relegatus ergo cum P. Francisco Lopio in asperum horridumque saxum, & inibi iussus occidi, iterum & prodigio seruatus est. nam vxor Toparchæ, qui mandatum patranda cædis acceperat, insolitam ab humanâ nullâ causâ lucem in Ouieditugurio conspicata, apud maritum, ipsumque cui affinis erat, Regem exoptatum Martyri supplicium est deprecata. Ita tum, & sæpè etiam aliàs, medios inter & in eum armatos Turcas vixit ille quidem; sed tamen non nisi ad grauiores quauis morte ærumnas & certamina referuatus: id agente Deo, & fidelibus ibi relictis ad qualecumque solatium, & ad patientiæ meritum sanctissimo viro, & omnibus, quos de Societate IESV ad dignitates cogi fortè contingeret, exemplo perquam heroico; vnde & ipsi discerent, & doceretur vniuersus orbis, quales esse Pontifices oporteat eos, qui *sacerdotem in æternum* sudoribus suis obsitum, suo purpuratum sanguine, Pontificem Dominum IESVM & moribus & nomine circumferrent.

Quid porrò dicam de Gonsaluo Silueriâ soluenti in Indiam Patriarchæ sociorum altero, illo nobilissimo iuxta patrum natalibus, & virtutibus suis integerrimo viro? qui Præpositi in Europâ, & Prouincialis in Indiâ munere perfunctus, CHRISTVM & Christianorum, imò hominum omnium animas terrâ marique circumferens, tandem socio Andreâ Fernandio in expeditionem Castrariæ destinatur, nigerrimorum isthic degentium Æthiopum futurus Apostolus candidissimæ mentis. Quantos ille populos, quot Dynastas ac Principes adiunxit Ecclesiæ! quantis ille prodigiis barbarorum in se animos studiumque conuertit! quoties illo orante tumidi ira maris subitâ tranquillitate consternitur! securitatem scilicet aliis, labores sibi & pericula in itineribus plurima referuabat. Fuit vt in continentem expositis ad Monomotapæ Regem iter intenderet, per deserta Castrariæ insanis sæpè torrentibus & fluminibus intercisâ; & erat ad sexcenta millia passuum emetienda talis via. hanc ille & pedes & onustus sarcinâ supellectilis sacræ, noui in morem Xauerij, quandoque etiam collo tenus tractu longissimo vadum tentans, ingreditur. Sed enim pauciores ac demissiores erant, tantæ licet, aquæ extinguendæ Silueriæ charitati, quæ in æternum alenda supremo eius sanguine seruabatur.

Sunt & alij, & in primis quem suprà nominaui Silueriæ socius Andreas Fernandes: qui à morte Patris permanens in statione, vixit ille quidem, sed ita vixit, vt inter assidua discrimina acta homini vita nihil à continenti morte distaret. Sunt qui in Congum, siue Manicongum; sunt qui in cetera quâ intima quâ extrema Meridionalis Africæ loca cum ærum-

ærumnarum iuxta & animarum melle perquam vberi penetrarunt. Sed age, quoniam persequi cuncta non licet, quod in Oriente iam & Meridie velut cursum fecimus, trajecto in Occidentem Oceano, etiam ibi viuentium inò morientium CHRISTO de Societate IESV sanctissimorum hominum barbaris impressa terris vestigia relegamus.

Amphionem fabulæ memorant à cultu barbaro ad humanitatem traduxisse feros homines, sumptâ ex hoc occasione fingendi, ipsum saxa quoque & lapides cantu solo redegeisse in ordinem construendæ ciuitatis. Ego verò si reputo immanes istos noui orbis ad Occidentem populos, præsertim eos quos Brasilos nominamus, si specto eorundem ingenia inhumana illa quidem, & penitus efferata, ceterum harmoniæ, quam vocant, musicæ quo nescio seu naturæ seu rationis impulsu auidissima; sic statuere mihi videor posse, primos eorum de Societate IESV Apostolos habendos esse Christianorum Amphionum loco, quando eorum operâ geis illa tam barbara, non sine continente prodigio, à cultu ferino ac barbaro ad humanitatem primum, deinde ad CHRISTI cultum etiam ac spem salutis, adducta est.

Emmanuel Nobrega auctor tanti operis primus ab Ignatio missus cum Sociis in Occidentem: duxit ille per horrenda naufragia, per inhospitalia in hospites iura, per mille discrimina mortis & vitæ; in Provinciæ demum formam vsuque redegit ipsam (quis crederet?) apud Brasilos Societatem IESV. Nec defuere (vt omittam recensere eos qui cum Petro Correâ & Ignatio Azebedio quamplurimi suo sanguine solum salumque hoc Indicum rigauerunt) non, inquam, defuere duci Nobregæ de eadem Societate triarij, aut, si vultis, Trium-viri, instantando nouo orbi destinati, Ioannes Azpilqueta, Aloysius Grana, Iosephus Anchieta. de quibus ego viris omni immortalitate dignissimis, ne seorsim dicam de singulis, vnius eiusque postremi abripior prodigiosa illa apud omnem posterorum memoriam sanctitate.

Quid hic, & cum eo complures alij, laborum, quid incommodorum & ærumnarum sæpè pertulerint in subigendo tam sterili & infelici solo, testis est is qui dabat ferendi constantiam. *Plus viginti* (scribit ad Ignatium ipso sui aduentus initio Anchieta) *in pauperculâ domo, luto & lignis contextâ & paleis coopertâ, quatuordecim passus longâ, decem latâ, mansimus; nec tamen ampliarum habitationum nos mouet desiderium, si quidem Dominus noster IESVS CHRISTVS in arctiore loco positus est, cum in paupere præsepi inter duo animalia voluit nasci, multò verò arctissimo, cum in cruce pro nobis dignatus est mori.* Et quadrabat habitationi suæ incolarum amictus & victus: illum enim nauticorum velorum frustra utcumque confuta, & atro colore tincta, hunc olera & quæ nescio legumina non nisi aquâ cocta præbebant. adeò *non in solo pane* (nedum in deliciis) *viuit homo, qui semel illuminatus particeps factus est Spiritus sancti; & gustauit bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi.* Rudimentis his ad virtutem omnem erudita Iosephi virtus tantum denique profecit, vt, si spectes in eo miraculorum inusitatam mortalibus frequentiam, alterum eum Moysen inter Ægyptios; si oraculorum & abditissimarum rerum elocutionem, vimque noscendi, Prophetarum aliquem; si innocen-

Primi è Societate cultores Brasiliæ fuere velut Amphiones Christiani.

horum Princeps Emmanuel Nobrega,

Anchieta virtute & miraculis illustris,

Matth. 4.

Hebr. 6.

aliq in
Americâ
Apostolici
viri, &c.

tiam, etiam ferorum animalium vsu consuetudineque testatam, Adamum alterum in paradiso voluptatis; si denique opinionem inflammata in homines charitatis, verum Occidentis Apostolum, verum IESV Socium iure dicas. Quid multa? cluctari mihi ex alto facilius sit, quàm citò emergere ex hoc Oceano admirandarum virtutum; & erit subinde vt quæ de prodigiis sunt, suo etiam loco aliqua referamus. Non patitur verò in Mexicanum & Peruanum Regnum, non in Paraquariam & Floridam excurrere, locorum simul & hominum illustrium multitudo. Quot illic Petros Rodericios, Franciscos à Trento, Balthasares Pinna, Stephanos Auila, pluresque reperturi Apostolicos viros?

At spectat ad Occidentem Hispania & Lusitania, aut veriùs ad Lusitaniam & Hispaniam spectat Occidens, quando hic detectus ab illis transiit primùm in societatem communionis humanæ. Age ergo, priusquam, totius orbis velut circulo circum Italiam quasi centrum circumducto, ad Septentrionem denique redeamus; reuocemus huc ex pluribus aliquot, qui in Regnis hisce virtutum omnium feracissimis ad communem existimationem sanctitatis opinione floruerunt. Franciscus à Villâ-regali, Ioannes Ximenes, Alphonsus Rodrigues, tres, vt vocantur, rei domesticæ adiutores, quanta ediderunt ex humili etiam loco, quamque illustria exempla sanctitatis! sol nimirum haud vnquam fulget amœniùs, quàm cum proximus occiduo mari, euibratis ex imo radiis, montium & nubium summa perstringit. Franciscus vitâ ad annum vsque septuagesimum, partim in eâ Hispaniæ orâ quam Beticam dicimus, partim in Floridâ, partim Mexici, per infinitas etiam à barbaris calamitates, sanctè productâ; cum denique obiisset, eam reliquit in animis hominum opinionem innocentiae suæ, vt, cum aliquid sibi ex eius etiam habitu plurimi vindicarent, fuerit inter eos qui priùs expiaret in confessione animum, quàm sacrum aliquod tam notæ sanctitatis pignus auderet assumere, negans aliquid quod virum tantæ probitatis vel leuiter attigisset, posse apud peccatorem hominem sine piaculo reside-re. Par Ioanni cum Francisco & sanctitas fuit, & opinio sanctitatis; Alfonso verò Rodericio fortassis etiam maior: hic in Maioricâ quam vocant insulâ, Collegij Societatis IESV ianitorem egit continentibus triginta tribus annis, fide & virtute tantâ, quam Cælites suâ consuetudine, & ipsa aliquando Regina Cælitum suauissimâ compellatione Filij dignarentur, pluribus, etiam à morte, miraculis approbantibus sanctitatem.

Et tantus quidem splendor ex humili, sed maior etiam ardor ex summo fuit. Noti passim Araosius & Bistamantius. Didacus Martinus Societate IESV Sacerdos æstu in Deum tanto rapiebatur, vt interdum quater & milles repetitis actibus amoris bonitatem Numinis immensam soleret amplecti. Balthasar Aluares (ille cuius ope secundum Deum creditur S. Terefia plurimum hausisse sanctitatis illius in quâ tantum excelluit) quot quantosque admiratores habuit æmulatoresque virtutis suæ! Ioannem Ortunium in primis, & Franciscum Cordubensem de quorum primo Ludouicus de Ponte pro concione dicentem audiit Balthasarem Aluares, se nunquam legisse in Vitis Patrum Eremiticorum

tum res grandiores, quàm in Ortunio ipse vidisset. Antonium & Franciscum utrosque Padillos, Franciscum etiam Godoium, & Christophorum Gonsalem, ceterosque, quos enumerare longum foret, omnes religiosissimæ vitæ testimonio commendatos. & hi quidem si Balthasaris exemplo & institutione tanti, ipse Balthasar quantus fuit!

Ipsa profectò Terefia, quæ Balthasare à sacris confessionibus utebatur, cum illi fors ad aram facienti præsens adfisteret, oratione suspensa vidit eiusdem verticem lucis affusæ de cælo quodam quasi diademate coronatum. Et hæc illa lux erat, quæ olim, & quidem illustrior, sanctissimæ Patris animæ debebatur. de quo ipsa aliquando Terefia Deo reuelante ita cognouit, ita retulit, ita litteris etiam propriis consignauit, neminem esse tum in terris (& erant tamen eodem tempore ubique plures sanctitate conspicui) cum vno Balthasare conferendum singulari apud Deum merito consummatæ virtutis; adeoque locum illi inter Cælites eximium præparari. quod ipsum dein vitâ sancta Terefia, miraculo se videndam alicui offerens, confirmavit; addiditque esse se filiam Societatis, suæque olim ex eâ conscientia arbitrum etiamnum in cælo agnoscere & venerari.

Vitâ eius
cap. 58. §. 1.

Et huius quidem sanctissimi viri res tam præclare gestas stylo suo, sed magis etiam animo & imitatione complexus est Ludouicus de Ponte, virtutum tanti Patris studiosus æmulator & vera progenies; adeo ille non tantum ab illo facta scripsit, sed etiam olim de se scribenda perfecit. Nec segniores ad perfectionem capeffendam Hispanis his aliisque permultis fuere Lusitani quàm plurimi: qui inibi complexi Societatem I E S V fundatam à Simone Rodericio, Ignatij primùm, tum Xaverij in Indiam socio destinato, sed Olisipone iussu subsistere, longâ serie summoque ad perfectionem studio propagati, paternarum virtutum sectatores post se plurimos reliquere. nam (ut omittam Christophorum Brigantium, Dominicum Ioannesium, Emanuelem Valesium, Ferdinandum Rodrigues, Alphonsum Nonnium Barretum, Ludouicum Gonsalum, Ioannem Rebillum, Petrum Fonsecam, Antonium Pinnam, &c.) quantæ quamque spectatæ probitatis fuisse necesse est Sebastianum Barradium, quem, cum suggestum ille conscendere prohiberetur à morbo, optabant tamen vel elinguem & immotum spectare qui perorantem audire consueuerant? quo scilicet viri, ut aiebant, sanctissimi vel adpectu solo stimulantur ad virtutem.

Post Simonem Rodericium plures in Lusitaniâ Socij sanctitatis famâ conspicui.

Enimverò iam dudum est quod me hærentem in hisce deliciis vocat ad se inuitatque Septemtrio. Sed quis calorem à frigore? quis ignem ab aquis & gelu? quis lucem exspectet à tenebris? habet tamen, quantumcumque frigidus & tenebrosus, Boreas calores etiam suos luce pariter & ardore spectabiles: neque enim adeò nouum est, aut stellas è nocte, aut amœna de tenebris lumina promicare. Fuit ergo de Societate I E S V Septemtrionis prima lux, & ante omnes ab Ignatio edita, Petrus Faber. Pastoritiis apud Allobroges natalibus ortus est, pastor ipse ouium custodiæ destinatus à puero; quasi (quod vsitatum est magno Numini) etiam in hoc subsecuturam aliquando gratiam natura & consuetudo viuendi præuia designarent. enimverò tantum illius, in agresti licet fo-

In Septemtrione multiti sanctitate illustres

in primis Petrus Faber:

litudine, iam tum diuinorum capax animus supra annos adoleuerat ad virtutem, vt ætatis duodecimum vix egressus, teste & inspectante cælo, seruandæ in æternum continentiaæ votum ritè conciperet. hoc Apostolicæ vitæ rudimentum fuit. Itaque per summas rei familiaris angustias eluctatus denique ad apicem perfectionemque doctrinaæ, virtutem, quam nondum satis imbiberat, ab Ignatio tandem hausit, & fouit intus in animo auiditate tantâ, eius vt vnus quodam velut igne correptus, omnem curandi corporis curam & sensum amisisse videretur. plures aliquando dies, atque adeò sex etiam continentes, transigebat omnino ieiunus, noctes integras meditandis cælestibus, easque sub dio & hieme perfrigidâ, conspersus altâ niue, & ab hibernâ glacie rigidus, consumebar. Nihil videlicet mediocre spondebat ardor ille tam insolens, nec segnem fore CHRISTI militem tirocinium tam nobile promittebat. A sacro Tridentino Concilio euocatus est ad grauissimas de Fide quaestiones Theologicè ponderandas: à Regibus, Rebuspublicis, Electoribus & Principibus Imperij, Archiepiscopis, aliisque ad consilium & auxilium contra hæreses adhibitus: in Germaniam primum euocatus, inde in Hispaniam, tum in Germaniam iterum, ad fulciendas res Coloniae desperatissimas sub hæretico Præsule, mox in Belgium, Lusitaniam, Hispaniam, ac denique Romam, impressis vbique vestigiis Apostolicæ sanctitatis. Nec alteri sanè quàm Romanæ Ecclesiæ tam fidelis animæ depositum debebatur. Feruebant caloribus omnia infesto Caniculæ signo: Faber ipse æger ex febris, & tamen, ne sic quidem quietis aut otij patiens, Romam pergebat Ignatij monitu: non iter hoc inde vsque ab Hispaniâ venienti, sed (quasi per continentes concionatorum exedras, per scholarum perpetua pulpita, per iunctas rudium, orphanorum, pauperum & ægrorum domos ambularet) non interrupta contentio fuit. Romam vt attigit, & recrudescente iterum morbo, & vel maximè zelo ipse suo consumptus, paucos intra dies in ætatis ipso robore cum luctu omnium incredibili extinguitur, præcipuum Societatis columnen, & vniuersæ, ac Germanæ præsertim iam fatiscentis & nutantis, Ecclesiæ firmamentum. Sed enim (quod multos vbique afflictos desiderio tanti viri mirificè recreauit) scripsit Gandiâ Romam Ouiedus, visum illum ipso decessus tempore immortalis apud Superos gloriâ radiantem. Gandienses quidem, accepto de morte nuntio, diem ipsum obitus tamquam natalem deinceps festum egere: & Ouiedus insuper, quoad ibi moratus est, candidum in Vrbein cereum misit annis singulis, Ignatium rogans, vt ardentem eum tumulo Fabri iuberet imponi; esse id priuati sui cultus testimonium, quoad (vti futurum sperabat) communi & publico celebraretur.

Claudius
Iaius Fa-
bro sup-
par.

Quasi alter esset Petrus Faber, ita & alibi, ac præsertim se in Germaniâ gessit Claudius Iaius, & ille ex primis Ignatij Sociis: vnus plurima lycea Germaniæ quâ docendo publicè, quâ priuatim adhortando, percurrit: à Concilio Salisburgensi expetitur, à Tridentino obtinetur: Ducibus Regibusque, ad tutandas ab hæresi ditiones, cum simul pluribus, esset in votis, distrahebatur velut in partes, vnus omnibus adesse percipiens. Ingerebat Tergestinum Episcopatum Rex Ferdinandus, sed

Iaius

Iaius Rege ipso potentiùs repugnabat. Ferrarienses etiam Principes obrudunt aulae suae magnifica commoda: sed ille ait se libentiùs inter agrorum pædores, quàm aulae odores blanditiasque versari. Viennæ demum non diuturno illo quidem aut graui morbo, sed languore consumptus, eo qui ex tutandæ Religionis inexhausto studio nascebatur, abiit in calum, vt eximia eius virtus & vulgo etiam perspecta sanctitas testabantur. Fuit in amplificandâ & propugnandâ Catholicâ Fide apud Italos, Bauaros, Sueuos, Austriacos, ceterosque Germanos laboriosus in paucis. Pluribus in Conciliis pro Deo & Ecclesiâ strenuè fortiterque se gessit. Summus apud alios, apud se vix vllus: verbo, Angelus Dei, pater patronusque Catholicorum, ipsiusque adeò Germaniæ veris Apostolus, à pluribus iisque viris sæpè maximis nominatus. Laborasset vtriusque huius viri obitu Germaniæ res Catholica, nisi illis animis alij & virtute gemini successissent Nicolaus Lanoius, & Canisius etiam Petrus. cuius quidem posterioris sanctitas (vt obiter hoc dicam, dicendum plenius loco suo) non obscuris indicata, etiam à morte, prodigiis opinionem etiamnum & mortalium animos occupauit.

*Nicolaus
Lanoius
& Petrus
Canisius
priorum
Apostoli-
ci succes-
sores.*

Habet & Gallia, quoniam & illa Septentrionem spectat, suos de Societate spectabiles viros, eo præsertim nomine commendanda, quòd deberi ipsi videatur (tamquam in quâ principio Societas coaluit) quidquid ab illâ sparsum est seminis tam præclari. Habent Parisij, quæ sunt velut incunabula nascentis huiusce nostri Ordinis, mortale depositum innocentissimi viri Paschasij Broëti: quem cum impensâ nimium charitas inibi detineret, eadem illa pestis exstinxit, quæ octoginta hominum millia dicitur absumpsisse. Multa sunt quæ adferri de illo possent ad commendationem exemplumque virtutis. sed videor ego mihi nec breuius nec illustrius adferre testimonium posse, quàm quod ipse de illo Ignatius consignauit. Petebatur à Rege Lusitaniæ, & mittendus aliquis è Societate in Æthiopiam Abassinam Patriarcha Pontifici videbatur. delectus mandatur Ignatio: vnum ille præ omnibus Paschasium nominat; &, quâ erat prudentiâ, minimè humanâ, nedum præcipiti, electionis suæ rationem tradit hoc scripto: *Paschasius*, inquit, *ante omnia ita est vir bonus; vt à nobis quasi Angelus in Societate habeatur: deinde præter scientiam, quâ pollet plurimum, in visendis Episcopatibus & Monasteriis habet usum. quippe qui, præter alia, etiam Nuntius Pontificius versatus est in Hiberniâ; adeò vt eiusmodi negotia nemo vnus in Societate æquè tractarit. ille autem sic tractauit, vt ad quancumque rem manus adhiberet, operam suam mirabiliter probaret.* Ingens profectò virtutis encomium à moderatissimo, & laudum ac superelationis adhibendæ parcissimo viro. Isset ergo in Æthiopiam Patriarcha Paschasius, si carere illo Gallia potuisset. Sed habuit illa, habetque etiam, plures è Societate sanctissimos adhuc viros, Edmundum Augerium, Claudium Rastellum, Thomam Barbisphirium, Petrum Cottonum, & ceteros; hoc magis ad laudem patientiæ, prudentiæ, innocentiae omnisque sanctimoniae exercitatos, quò illos Gallia, virtutum non lenis exactrix, sicut feueri patres, iam inde à tenebris, etiam vixdum natæ Societatis initiis, duriùs educauit.

*Gallia pri-
mana scien-
tis Socie-
tatis quasi
patria.*

*Paschasius
Broëtus.*

*Ignatij de
virtute
Paschasij
testimo-
nium.*

*Plures in
Galliâ vir-
tute con-
spicui,*

Quid porrò de Angliâ illâ, siue cum militauit, siue cum rebellauit,
Eccle-

*Plures item
in Angliâ,
Poloniâ &
reliquo Se-
ptentrione.* Ecclesiæ, altrice fecundissimâ sanctitatis? Habet illa suos Campianos, Walpolos, Garnetos. Quid dicam de Poloniâ ceterisque Oceano Boreali adiacentibus vastissimis Regnis? Quid? potuisset dudum illa, nisi obtitisset impietas, quantumvis emarcida pridem & mortua, calore sanguinis à Sociis tam copiosè profusi, & ardore pietatis tam impensè propositæ, respirare.

*Expendi-
tur Dei
proxi-
mitas in
hac tanto-
rum viro-
rum par-
titione per
orbem uni-
uersum.* Atque hi sunt quos adhuc enumeravi, variorum quidem Societatis ordinum, vnius ramen cohortis, vnius IESV CHRISTI militiæ ductores egregij; quibus ipsa Societas *ad maiorem Dei gloriam* non sine commendatione sui nominis est enisa; eiusdem omnes animi & voluntatis, sed quadam prouidentiâ Numinis ætate, indole & virtute varij, prout scilicet varia variorum ratio munerum postulabat. Quid enim (vt hoc iterum dicam de quibusdam, iisque in suâ parte præcipuis, verbo velut vno) quid fortius Ignatio, quid prudentius? tali opus fuit, vt esset qui Romæ, hoc est in centro terrarum, & totius Ecclesiæ sanctissimo velut umbilico, attentus & immotus staret, ad constituendam regendamque Societatem suam, inde à se ad vsque extremos circumiacentis orbis terminos propagatam. Xaverius autem illo vltimi Orientis, atque adeo, si mentem hominis & inflammatissimam voluntatem spectes, mundi totius Apostolo, quid ardentius sanctiusque? ita poposcit necessitas, quo nimirum ignauus ille populus ad virtutem, torpensque ad cultum veri Numinis, subiecto velut igne tanto succenderetur. Quid ille tot prodigiorum in Occidente patrator Anchiera? Barbaris in Brasiliâ (hominibus dicam an belluis?) quàm necessarius! vt scilicet illi & stupore quodam naturæ crassioris velut attoniti, & magorum incantationibus perpetuisque præstigiis sopiti omnes aut fascinati, haberent à Doctore suo, quo tamquam coruscatione per noctem subitâ excitati, & impetu subinde vehementi admoniti, postliminio tandem rationi, sibi, Deo, à diuturno quasi somno redderentur. Iam Petri Fabri, alteriusque etiam Petri Canisij, gemini (dicere liceat) nutantis à CHRISTO Septemtrionis fulcimenti, & ceterorum reducendis illic ad Ecclesiam miserrimis populis insudantium, conspirans cum virtute innocentissimâque vitâ doctrina solidior, quantam nationi infelicissimè deceptæ addidere facultatem, & corrigendæ profligatæ vitæ, & agnoscendi erroris sui? Quid denique submissius ad despicientiam sui, ad malorum omnium tolerantiam quid patientius Andreâ Quiedo & sociis, quos ad Australem Africam ornatos, imò oneratos, ærumnosæ dignitatis insignibus Pater & Pastor communis omnium destinauit? Sic profectò decuit, vt abstractus ille iam olim à Romanâ tamquam nimis arroganter in omnes latè terras dominante Ecclesiâ populus Abassinus, à submissis sibi Patriarchis viro velut in speculo disceret, quantum absit à dominandi existimatâ libidine Romani Pastoris cura communis, qui sic toto sparfos orbe filios omnes amplectitur, vt sollicitum patrem se, non arrogantem dominum esse testetur.

CAPVT QVARTVM.

De purpurâ, quam sibi Societas IESV à sanguine Martyrum comparauit, & gloriosâ cade fortium virorum.

Solenne fuit in Republicâ Romanâ, vt qui dignitatem ambirent, *Societas innocentia candida, martyrio purpurata:* procederent induti togâ candidâ, essentque ac dicerentur candidati: innocentiam videlicet, quam sponderent animo, etiam corpore præferentes. qui verò publicum iam cum dignitate munus gererent, ij purpuram prætexerent togæ candidæ, & ab eâ prætextati dicerentur. Fuerit ergo candor in togâ speratæ signum gloriæ, purpura certè argumentum fuit obtentæ iam apud homines dignitatis. Hactenus visa Societas IESV pia, innocua, sancta; verbo vno, debitæ virtutibus gloriæ candidata: superest vt illam suâ etiam purpurâ, hoc est, suorum sanguine prætextam, siue prætextatam, obtentâ iam gloriâ, videamus.

Non est species vlla suauior, quàm conspirantis cum rubore candoris, vt si rosæ puro lacte natent folia. nec illustrior est innocentia, quàm cum sanguine comparata. Etiam Cælitum admiratione digni sunt, qui *lauuerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni,* candore simul & *Apocal. 7.* cruore conspicui. Etiam *rubrum est indumentum eius, qui venit de Edom,* *Isaïæ 63.* formosus in stolâ suâ, gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Quo gloriæ suæ indumento quemadmodum Ecclesiam vniuersim, singulasque priuatim Religiosas Familias, multis iam sæculis innumerorum Martyrum laureâ decoratas, voluit amiciri; ita hanc minimam Societatem inde ferè ab exortu suo gloriosè exornauit, vt inter purpuratos Ecclesiæ ordines non sine suo merito locum sortita, & venisse de tribulatione magnâ appareat, & lauissè stolam suam & dealbauissè eam in sanguine *Apocal. 7.* Agni: facta suo cum IESV sanctitate candida, suo cum IESV martyrio rubicunda, cruore purpurea.

Et verò suauem Numinis prouidentiam quis non agnoscat? Induci in Societatem vera martyrij laurea non poterat, nisi vnius Summi Sacerdotum Antistitis voce atque auctoritate, suo comprobantis assensu, violentam eam cædem habere testimonium IESV, & Religionis odio vti crudeliter illatam, ita constanter toleratam fuisse. Tot autem fortissimi Heroës in omni orbis plagâ inuictam animam per vulnera & cædem posuerant barbarorum immanitate, dignissimi certè ex plurium scriptorum testimonio, qui Martyrum fastis adscriberentur; differri amen eam solennitatem placuit, vt à laponiæ crucibus prima Societatis gloria affulgeret: nimirum vt Duci suo in hoc quoque similis Societas, etiam inde referret purpuram, vnde primus is retulerat qui venit *gloriam martyrij à cruce habet;* *in vestibus de Bosrà,* & regnauit à ligno. Protomartyres igitur beatissimi Paulus Michi, Ioannes de Goto, Iacobus Ghisai dicendi nobis eternumque celebrandi sunt, etiam cum applausu, scio, ac gratulatione Antonij Criminalis aliorumque, qui propemodum quinquaginta annis præcessere. Hi primi cum approbatione Romani Pontificis Vrbanus VIII. solennibus aris impositi, publicum Ecclesiæ cultum

Valer. Max.
lib. 3. cap. 2.

Lib. 1. Or-
thodox.
explicat.
Multi in
Societate
Martyres.

Bulla, Dum
indefess.
ann. 1571.

Lib. 7. sign.
27.

Lib. 1. de
Iubil. c. 9.

Lib. 1. in Vi-
tâ Ant. Cri-
stianis.

enerationemque acceperunt: redundante in Societatem quasi matrem filiorum gloriâ, cuius purpura nullius obrectatione iam in dubium posset reuocari. sed istorum Protomartyrum *publicâ Religione consecrata virtus*, ut ille ait, *nullâ privatâ laudatione indiget*. Ante hos tamen quot qualisque Heroës utrumque orbem suo sanguine irrigarunt, fortitudinis Christianæ constantiæque miracula! *Infinitem esset numerando per- censere* (scripsit olim Didacus Payua de Andrada auctor locuples, & testis idoneus) *quot huius Sodalitatis viri in hoc docendi Euangelij, at- que Indicos homines ab impietate auocandi munere, verberibus cæsi fuerint, quot vinculis obstricti, quot in carceres contrusi, quot inediâ ferè consumpti, quot denique ob CHRISTI nomen variis cruciatuum generibus interierint*. Hæc, inquam, ille olim scripsit, antequam primi è Iaponiâ illi Marty- res in crucem sublati, veluti in signum erigerentur, ad quod multò densiore agmine è Societate nostrâ fortissimi quique viri deinceps ac- currerent; & nostrorum aliorumque Religiosorum verbis exemplisque animati, omnis ætatis, sexus, ordinis homines, pueri etiam ac puellæ, turba magna quam dinumerare possit nemo. Sed CHRISTI Vica- rium Pium V. sanctitate doctrinâque clarissimum audiamus, anno superioris sæculi septuagesimo primo, qui erat à conditâ Societate tri- gesimus primus, Societatis alumnos benignissimo fauore prosequen- tem, & magnificè collaudantem, *quod non contenti terrarum finibus, vs- que ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut ver- bum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint*. quo quid illustrius ad gloriam à summâ in terris auctoritate dici potuit? An non in alumnos suis *proprii sanguinis prodiga Societas, & martyrio decorata, Pontificio oraculo tum pronuntiata est?* quamvis sigillatim non enumeret definiatve, quorumnam potissimum ea fuerit mors, quæ martyrium ab Ecclesiâ appellari possit.

Thomas Bosius, notissimæ vir eruditionis, libro de Signis Ecclesiæ, quem anno superioris sæculi nonagesimo primo emisit in lucem, etiam ante exortas in Iaponicâ Ecclesiâ tempestates, quo capite ostendit per- petuam inter Catholicos Martyrum esse seriem; & his quoque tempo- ribus eorum sanguine decorari CHRISTI Ecclesiam, qui non ob aliam causam cæsi sint, quàm quod nobiscum de Religione sentirent, nemi- ni porro nocerent, præsertim dum CHRISTI cultum disseminant inter Gentes, ita loquitur: *Anno M. D. LXXXIII. in Indiis Orientalibus ad insulas Salsétanas prope Goam sitas interfecti è Societate IESV Rudolphus Aquauina, Alfonsus Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Fran- ciscus Aragna, quod rei Christianæ propagandæ in iis locis studerent. Ante hos eodem sæculo occisi ob eandem causam Cocini Franciscus Lopesius, Al- fonsus Castrius in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendez, omnes è Societate IESV in orâ Comorinensi. Rutilius Benzoni- us Lauretanus Episcopus, qui ineunte hoc sæculo doctè scripsit de Iubileo, ubi eos enumerat qui priore sæculo generosè in Dei causâ occubuerant, catalogum habet nonaginta octo clarorum pugilum de Societa- te: quibus Hilarion de Costa in Historiâ, quam Catholicam appella- uit,*

uit, reliquos quamplurimos attexit, perscriptâ etiam copiosius quorundam vitâ. At Ribadeneira noster ad annum M. D. LXXXV. quo B. Ignatij vitâ ac gesta conscribebat, qui tantum erat à conditâ Societate quadagesimus quintus; septuaginta septem de Societate ab hæreticis Ethnicisque CHRISTI causâ memorat interemprios: atque ex iis viginti quatuor exquisitis tormentorum generibus, sæuiente Ethnicorum Mahumetanorumque feritate; alios quinquaginta res odio ac crudelitate hæreticorum, siue in mari cum Ignatio Azebedio; siue in Angliâ; reliquaque Europâ. vt vel hoc etiam argumento intelligamus, inquit, *Familiam Ignatij familiam Dei esse; non secus atque reliquos sacrorum hominum cætus; quos alij sanctissimi Patriarchæ diuinitus instituerunt*, quorum alumni omnibus sæculis tuendæ Religionis causâ atrocissimis suppliciis corpora sua obiecerunt. Ita tum quidem Ribadeneira; sed amplior profectò illustriorque series eius Catalogo quem de Scriptoribus Societatis pertexit, subnexa est ad annum huius sæculi duodecimum: quam consequentes dein anni tam illustribus viris auxerunt condecoraruntque ad hunc vsque sæcularem, vt, quasi crescente pro CHRISTI causâ durissima quæque tolerandi cupiditate, posteriora tempora palmam prioribus eripuisse videri possint, in illâ præsertim fecundissimâ Martyrum Iaponiâ, vbi magnanimi Spinolæ, vbi inuicti Chimuræ, aliorumque plurium nimis coruscant incendia; & in hunc vsque orbem flammæ spargunt: vbi ex illis scrobibus clamat de terrâ fusus tot Heroum sanguis, vbi cateruatim ruitur in gloriosa certamina, eò auctiore semper numero hætenus quò caduntur plures.

Ex Angliâ verò quid gloriæ Societati primo sæculo obuenerit, Cæsar Batonius Ecclesiasticæ Historiæ Scriptor celeberrimus pro me dicet: vbi de S. Thomâ Cantuariensi disseriit, ita pergit: *Vidère meruit sæculum nostrum hac ex parte felicissimum quamplurimos Thomas, sanctissimos Sacerdotes, aliosque nobilissimos viros Anglicanos; ampliori (liceat dicere) martyrio coronatos, duplicisque tituli coronis auctos; cum non solum, vt Thomas, pro Ecclesiasticâ libertate, sed pro Fide Catholicâ tuendâ, restituendâ ac conseruandâ, nobilissimo martyrio occubuerint; vt inter alios quos nuper sancta Societas IESV. velut agnos innoxios in sacris septis, sanctis eruditionibus ad martyrium, acceptissimas Deo hostias, saginavit; quos Romanum, quos Rhemense sacra Collegia (quæ dixerim celsas turres à facie Aquilonis, & fortissima propugnacula Fidei) emiserunt ad triumphos, & prouexerunt ad coronas. Macæ animo, macæ virtute, Anglicanorum nobilissime ac gloriosissime cætus, qui tam illustri militiæ nomen dedisti, ac sacramento sanguinem spondidisti: amulor sanè vos Dei amulatione; cum vos martyrij candidatos, ac nobilissimos purpure Martyres designatos adspicio.*

Sed satis hæc modò commemorasse obiter, superiore Libro abundè recensita. Societati nostræ tantum hîc gratulari mens fuit de fortissimorum virorum virtute, eaque gloriâ ac purpurâ, quam ex iis primo hoc sæculo est consecuta. Erit fortassis aliquando tempus, quo, accedente Summi Pontificis nutu atque auctoritate, omnem fidenter recensabit gregem, diceturque de eâ, quod de Ecclesiâ Hieronymus scripsit; *Persecutionibus creuit, martyrio coronata est.*

In Vitâ B.
Ignatij lib. 2.
cap. 19.

In Annotat.
Martyrol.
Rom. 29.
Decemb.

*Miranda-
dam in ho-
rum cade.* Eam interim gloriam non mediocriter confirmant illustrantque quæ
in quorundam cadibus mira atque stupenda accidere. Alphonsi à
Castro in mare deturbatum corpus, tertio post die in littore inuentum
est multo lumine circumfusum, vulneribus adhuc recenti puroque san-
guine manantibus. Gonsaluo de Tapiâ, capite iam ac sinistro brachio
truncato, dextrum abscindere numquam potuere, cuius in manu duos
digitos crucis in modum conformatos habebat. Postero die inuentum
à Christianis corpus, verso in terram pectore, eodem brachio, quod re-
scindi nequiverat, quasi ad tumetiam sustinendum crucis vexillum, è ter-
râ sublato. Tres ex iis, qui Ioannem Baptistam Seguram sociosque in
Floridâ interfecerant, cum eorum arculas scrutarentur, atque inuentam
Crucifixi imaginem intuerentur curiosius, exanimis ceciderunt, humo
afflicti & mortui. Martinus Laterna, demersus in mare Balthicum, ca-
ptiuo cuidam apud Tartaros apparuisse memoratur mirâ luce circum-
fusus, hominemque solutum vinculis momento vno stitisse in campo
Russiæ, quinquaginta circiter leucis à Tartarorum castris. Ignatium
Azebedium eiusque socios inter beatos Cælites vidisse scribitur bea-
ta Terefia laureolâ martyrij ingenti cum gloriâ donatos. De Henri-
co Garneto prodigiosa illa spica, quid non testatur? quæ fortissimi viri
tincta sanguine, eius faciem ita expressit ad viuum, vt nulla pictoris
ars eam sic effingere atque adumbrare coloribus potuisset. Quid di-
cam in Abrahami Georgij Maronitæ ceruice bis fractum lictoris gla-
dium, nec nisi tertio allato acinace demeti potuisse? quid in loco, quo
sepultus est, tres aues albas, raræ magnitudinis & speciei ignotæ, per
quadraginta dies comparuisse? quid toto eo tempore eodem loco ve-
spertinis horis quasi lucernas conspectas esse, concurrentibus visendi
studio Massuensibus? An non eadem de ictu lictoris toties irritò, an
non alia etiam maiora nuper in Marcello Francisco Mastrillio apud
Iapones renouata? eius certè viri vita, ex quo ab Xauerio est persanatus,
quasi perpetua quædam miraculorum series est.

Quæ omnia aliaque quamplurima in apertiore aliquando pro-
trahet lucem diligentia posterorum, atque æterna statuet immortalibus
viris trophæa. Nunc ad Societatis gloriam est satis, eam primo
sæculo maria ac terras purpurasse suorum sanguine, vtrumque irrigasse
orbem, Ethnicos inter atque hæreticos dimicantem honestissima retu-
lisse vulnera, cruciatus immanes & tormenta subiisse, instrumenta
necis omnia vno sæculo pertulisse, hastas, sarissas, laqueos, gladios,
sagittas, venena, scrobem, cruces, ignes, & quidquid aut barbaries ex-
cogitare potuit, aut odium Religionis; vt per orbem circumferens o-
culos, gratulari sibi de suorum virtute non immeritò hac voce possit:

Quæ caret ora cruore nostro?

Horat. l. 2.
Carm. ode 1.

CAPVT QVINTVM.

*De honore quem Societati contulerunt miracula, aut
miraculis affinia, per Socios patrata.*

VTcumque tandem eluctatus ex innumerabili serie tot virorum sanctitate præstantium, ecce tibi, cùm se miracula offerunt, ex infinito velut Oceano iterum reuocor in immensum. Etenim quis vnus vel cogitando assequi posset ea omnia, quæ annis ab hinc centum, Dei per Socios operante virtute, scitu & inuestigatione ardua contigerunt; quandoquidem, vno nonnumquam in loco, & mensē vix toto, & ad vnus inuocationem Ignatij, patrata sint propè innumera?

Horum ex magno aceruo, (non illo tamen hîc à nobis minutatim excutiendo; sed, quod fieri in frumentis assolet, assumptis in manum granis aliquot expendendo) illud in primis occurrit, quod Societati ita proprium & intimum est, vt sibi est ipsa. Sanè quidem qui rerum perscrutare momenta velit ex æquo, quod tandem patratum à Deo per Socios ipsamet Societate I E S V maius illustriusque prodigium deprehendat? Enimuerò non idcirco, quia (vt aiebat ille) *Dei miracula, quibus totum mundum regit, vniuersamque creaturam administrat, assidue viluerunt*, existimandum est inueniri aliquod ipso mundo miraculum maius. Stare nullo fultam externo adminiculo tellurem; tot quassam iniuriis con-
iuræ velut in vnicam naturæ totius, non tantum non fatiscere, sed solidari etiam magis: susque deque volui & reuolui, arcano quodam impulsu, imò nutu velut vno, lunaris sideris, immensam illam Oceani vastitatem, & interim tantam seruari constantiam à tam labili elemento: vix sentiri aërem, & esse tamen eum sensus omnis ipsiusque adeo cæli ac terræ commune commercium: liberrimè simul & rapidissimè ferri cælestium orbium ardentissima illa, & ex eo viuidissima, corpora, quæ stellas & sidera nominamus, neque tot adhuc sæculis vnum aliquod vel ad latum vnguem declinasse de viâ: quis tandem est tam omnis sensus & rationis expers, qui non, si hæc vel vtcumque capiat, vehementissimè supra portenta rerum omnia demiretur? Nullum profectò omni in naturâ, ipsamet illâ prodigium est maius; neque, si qua præter consuetudinem quandoque se offerunt aliena à communi vsu & ordine, sic illa commendant patratoris ingenium, vt ordo ipse naturæ potentiam Conditoris. Quod ego de mundo hoc adspectabili dixi, hoc de Societatis I E S V quasi microcosmo verum esse contendo, & ita statuo eam in se plurimorum quæ patrari solent à Deo, & expectari ab Societate possunt, miraculorum summam numerumque complecti. Quid enim? an non Societas ex diuersissimorum hominum, imò nationum & ingeniorum, quasi pugnacium elementorum, in vnum collectione factâ coaluit, alio longè quàm conspirantis naturæ vinculo colligata? Quis eam non obruendam citò credidit, cùm iam inde à principio sui, tantis ex summo & imo impulsibus, & totius quasi naturæ iniuriis quateretur? & sit etiamnum fortassis non nemo, qui, quia illam iisdem adhuc videt obnoxiam,

*Primum maximum-
que Socie-
tatis mira-
culum ipsa
Societas:*

*Aug. Tract.
4 in Ioann;*

*ostenditur
à compa-
ratione vni-
uersæ.*

Eccle. 1.

aliquando tandem conterendam expectet aduersorum mole tantâ. Verum *generatio præterit, & generatio aduenit : terra autem (ominari ita de Societate liceat) in æternum stat.* Voluitur, & reuoluitur hominis vnus nutu Societatis vniuersæ tanta moles, moueri facilis, difficilis commoueri. Tot & florentes ætate, & præcellentes ingenio, & emicantes virtute naturæ, tanto iam tempore ad vsum & bonum reliquorum hominum nunquam interrupto cursu aguntur in gyrum virtutis & doctrinæ. Hoc qui videat, & expendat, nisi primum esse maximumque miraculum iudicet, aliud à Societate miraculum non expectet. Equidem sic censeo, vti in mundo nec maius, imò nec aliud ab ipso mundo miraculum est: sic in Societate nec maius, imò nec aliud ab ipsâ Societate miraculum inueniri. Pauca tamen admiranda strictim percurramus. quot in eâ Sancti, quot Martyres, quot virgines, quot doctores, miracula totidem sunt.

Bererarius
l. 5. Vitæ Ios.
Anchietæ.

3. de Officiis.

Ezod. 28.

Petrus Leitanus, is qui primus Brasiliensem Ecclesiam Episcopus rexit, eorum famâ motus & experienciâ quæ præclara per Socios & admiranda faciebat Deus; dicere aliquando auditus est, Societatem in Brasiliâ aureum esse annulum, eius gemmam esse Iosèphum Anchietam, illum, qui toto iam orbe notissimus patratis vbique prodigiis, Brasiliæ iam tum Apostolus vocabatur. Quam ego magni viri sententiam cum expendo, recordor videlicet eius, qui à Platone & Cicerone producit, Gygis annuli suâ illâ miraculorum effectrice gemmâ tam illustris: itaque statuo, annulum reuerâ aureum esse Societatem IESV, & in illâ non vnum aliquem, sed plures Socios quasi gemmas prodigiorum ingentium patratrices: sed apage figmenta ista delirantis sapientiæ. Exemplis hîc vti si lubeat, Societatem ego & Socios non ex Platonis aut Ciceronis alicuius somniò annulum aureum cum suâ gemmâ, sed ex diuinæ præscripto veritatis, notisque plusquam Ægyptiacis esse dicam, textum illud ex auro, hyacintho, purpurâ, coccoque bis tincto & byssio retortâ, quod sacre Litteræ Rationale iudicij, Græci λόγιον, hoc est oraculum, appellabant: etenim siue palmarem illius quadratamque formam intueor, in eo velut in symbolo ad quatuor mundi plagas diffusam Societatem deprehendo: seu attendo ad multiplicem materiæ diuersitatem in vnum artificiosè contextæ, Societatem iterum inuenio in eodem, illam ex tot hominum tam alienâ & tamen vnâ varietate constitutam: siue considero triplicem quaternarum gemmarum ordinem admirabili illâ doctrinæ & veritatis exhibitione præstantium, illa se mihi ingerunt plurium Sociorum Societatis eiusdem opera, supra naturam licet, doctrinâ tamen & veritate comprobata: seu denique affixum summi Iudæorum Pontificis ipsi pectori rationale recogiro, cogor obligatam hærentemque sanctiori Pontifici velut in pectore Societatem minimam meminisse. Neque, hoc cum dico, indignabitur, spero, Ecclesia, Societatis etiam plus merito, nedum debito studiosâ, nec mirabuntur Ordines alij, quos in illâ semper fuisse & etiamnum esse constat, id quod fuisse in Arcâ fœderis tabulâ, manna & virga, tria illa auitæ Religionis oracula, tria tantorum prodigiorum instrumenta.

Sed

Sed iam, in ipsa præsertim elementa dominantes velut pro imperio Sanctos è Societate I E S V producamus.

Atque hîc se mihi primò videndum offert cum igne ipso, par illud illustre sanctumque nostri Ordinis, Ignatius atque Xaverius. de quibus, seu nomen eorum seu gesta consideres, usurpare meritò possis animum illum.

*Sociorum
miracula
circa
ignem.*

Ignescit ollis vigor, & celestis origo.

Virg. Æneidos 6.

De quibus tamquam alteris filiis tonitruum oraculo Apostolico ita proditum est: *Celestem duorum hominum charitatem vastissimo coerceri non potuisse unius orbis ambitu.*

*Greg. XV. in
Responsione
ad Relationem.*

Quid porrò Ignatio cum igne mirabile? Mirabilia omnino multa. nam, ut ne hîc repetam illa notiora, visum nempe toties diuinum aliquem ignem siue splendorem, aut circumfluum Ignatiano vultui, aut specie flammæ in eundem cælitus illapsum: ut prætermittam quasdam velut faculas in depositi corpus ex alto deciduas; quasi non iam lucentes cælo stellas (quod sæpè aliàs) sectaretur Ignatius, sed ipsæ in vicem stellæ Ignatium sequerentur: ne quid iterum dicam de Complutensi illo, qui flammis quas optarat Ignatio, eodem ipse die cum domo suâ consumptus est: ut dissimulem ab igne grauitè læsam Vincentij Pagani manum, admoto Ignatij chirographo, illicò & vulnere & dolore leuatam: ut papyraceam ipsius effigiem, ambustâ circum omni chartâ, ab igne non semel illæsam: ut infinita alia, quæ cum igne Ignatio fuere communia, præteream; pauca solùm & paucis hîc narro.

Haud Compostellâ procul, incultos Gallæciæ montes arentesque silvas inopinatus ignis inuaserat; quibus ille consumptis, ipsi iam pago, atque adeò maturis ex propinquo segetibus, passu vix inde tertio imminerebat: nec erant in promptu aquæ, quæ malo tam vicino occurrerent; atque, ut fuissent, immensæ licet, non sufficissent, vel leuiter temperandæ tantæ, tam siccæ, tamque inflammatae materiæ. Attonitis ergo omnibus, nec iam de auxilio sed fugâ tantùm cogitantibus, è Societate vir quidam, qui fortè tum aderat Apostolicæ causæ missionis, numisma quod Ignatij imagine habebat expressum, ipse, quâ erat desperatione humanæ opis, speque cælestis, detractum precatorio suo ferto medias in flammâ iniecit, illas ipsas quæ & maximè & proximè sæuebant. Et ecce tibi momento vno, infuso velut Oceano, tanti ignis tanta vis concidit; reuerita, opinor, aut ultra progredi, quàm fuisset Ignatius, aut in ipsam eius effigiem, quæ longo pòst tempore carbones inter adhuc candentes ne perstricta quidem apparuit, exferere conatum suum.

*S. Ignatij
numismate
ignis ex-
singuatur;*

Affine huic miraculum est, quod in Regno Mexicano, loco quem Inliaconem nominant, anno M. DC. XXII. patratum ipsa quantumuis barbara America demirata meritò fuit. Correptam incendio domum luculentus ignis inflammabat: restinguendo huic non aquæ, quæ deerant, sed, qui aderat ignis alter, Ignatius adhibitus est. Petrus de Medinâ, Sancti ipsius perstudiosus, deque præsentis auxilio nihil dubitans, eius, quam fortè penes se habebat, imaginem in rogam immisit, simulque cessante statim incendio domum serauit. Sanè ne in ipsâ quidem

*item ima-
gine.*

Sancti

Sancti imagine, quamvis etiam secundum materiam flammis obnoxia, ignis vel leue vestigium est deprehensum.

*S. Ignatij
patrocino
sapius pe-
stis exstinguitur:*

in Peru,

Pestem non sensit, qui ignem illam esse non iudicat. & hanc non semel; seu flammam tu, seu Dei iram esse contenderis, implorata virtus Ignatij mitigavit.

Iacebat anno M. DC. v. in prouinciâ Peruanâ tota cuiusdam familia lue correpta: iam duo obierant, moriebantur aliqui, reliqui pestem grassantem intra viscera sentiebant: rei ultra iam nihil erat; & spei parum; quam etiam, nisi tum adfuisset Ignatius, perdidissent. continuuit eam scilicet imago viri sancti, votis communibus implorati; & ita se ille miseris præsentem exhibuit, ut omnes, etiam qui morti erant proximi, vitæ, imò sanitati subito redderentur.

Bononia,

Hoc porro in genere profligatæ pestis, quid esse possit illustrius eo quod Bononia non ita pridem experta est, quando à contagione, quâ desperatissimè premebatur, Ignatio medente conualuit: eumque, interpositâ etiam Pontificis auctoritate, Patrem sibi publicum Patronumque perpetuum adoptauit?

Burgis:

Nec sola tanti beneficii Italia particeps, fuit etiam Hispania tum, cum Burgis plurimi haustâ aquâ illâ, cui consueto ritu Ecclesiæ Ignatij nomine Sacerdos benè precatur, à peste liberati sunt, testantibus id atque etiam in se expertis Parochis eius loci.

Iacobi 3.

*S. Ignatij
implorato
auxilio so-
pigitur ignis
libidinis.*

Quid, quod non in cælestem tantum, ac deinde sublunarem, sed in infernum quoque ignem prodigiosa potestas Ignatio fuit? cuius quidem infernæ flammæ, fumus ne dicam an fauilla, est illa præsertim, quæ inflammatur, ut cum Apostolo loquar, *rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehennâ*. Nec hæc, indomita quantumvis flamma, extra potestatem fuit Ignatij, postquam eam in se olim repressit auxilio Virginis, victoriam de illâ perpetuam pollicentis. Constat quidem (ne igni huic tam obsceno diutius immorer) plures aut epotâ aquâ ad inuocationem Ignatij consecratâ, aut eius adhibitis sibi Reliquiis, aut implorato nomine, alios ab ardore libidinis, à cogitationibus impuris alios, alios ab ipsius nequissimi spiritus blandissimâ illâ, sed periculosissimâ infestatione fuisse penitus liberatos.

*Ignem et-
iam infer-
nalem a-
uertit
Ignatius.*

Quid, quod & viro aliàs, aliàs item mulieri, vtrique desperato, vtrique infernis flammis iam debito; illi in vitâ, huic in morte, tentatis nequidquam omnibus, vnus tandem Ignatij implorata virtus adfuit; & illum quidem ad instituendam de integro vitam, hanc ad obeundam piè mortem feliciter animauit? Anno huius sæculi primo quædam diabolicis afflicta præstigiis, quibus non oculis tantum & animo, sed toto etiam corpore miserimè torquebatur, exhibitum aliquando sibi flammam inter horrendas infernale monstrum cum vidisset; ipsam quam in tales usus seruabat epistolam Ignatij exatata manu, in obiectos sibi ignes iniecit, & hac scilicet eos ita restinxit, ut illâ tum fuerit, & omni deinceps molestiâ dæmonis exsoluta. Agnoscas in Ignatiano nomine, imò corde (quod in eo aliquando visum fuit) ter augustum IESV nomen, illud radiatum igne cæli, illud igne sublunari potentius, illud infernis ardoribus metuendum. Sanè quidem, ut obiter hoc dicam, constat

stat variorum testimoniis hominum, iisque fide dignissimis & auctoritate legitimâ comprobatis, exclamauisse non semel, nec vno loco vel tempore, malignum spiritum è mortali, quod occupabat, corpore, si quando huic, etiam secretò, admouerentur aliqua ad Ignatium quomodo-
documque spectantia, vri se & exuri ab Ignatio igne terribili, illo inter San-
ctos sibi maximè metuendo.

Andr. Luc.
lib. 7. cap. 12.
fol. 687. 688.
689. 690.
693. & c.

Neque verò à tanto Patre degeneres olim filij, nedum ipse Xaue-
 rius fuit; siue cùm (vt iam à me insinuatum est) in Indico Oceano im-
 ploratus à naufragis sole iam infra horizontem deposito destitutis, solem
 ipsum restituit, atque (vt scilicet manifestius ac stabile Xauerij benefi-
 cium foret) plurium horarum spatio in rapidissimo licet cælo, ac pro-
 nissimo in occasum lapsu, immobilem stetit: siue cùm idem in perfidos
 Tolenses ignem pluit, & cinerem vno suæ vocisne dicam an orationis,
 imperio euocatum: siue cùm afflatam suo spiritu ardere coëgit etiam
 aquam in appensis suæ imagini lampadibus deficiente oleo consecra-
 tam, lychnosque, quos experimenti causâ adhibuerant barbari, viden-
 tibus mirantibusque Saracenis, & Trauancoriensis oræ populis, subito
 inflammavit: siue cùm pestem, quam Sinas petens decretam Malacen-
 sium improbitati denuntiarat, iam in vrbe succensam, atque, vt fieri præ-
 fertim solet scelerum pœnas exigente Numine, fœdè grassantem, reue-
 ctus à suâ morte Xauerius, & piè susceptus à ciuibus, illicò ita compe-
 scuit, vt nec vllus luc iam correptorum hominum ex câ sit mortuus,
 nec vllus deinde correptus, tanti nuper mali ne quidem vestigio se pro-
 dente: seu denique cùm viuæ calcis ardores ignitamque vim suo, licet
 decimum sextum mensem exanimato, corpore sic excepit, vt illud viu-
 dum vegetumque, & succi recentisque plenum sanguinis, tanto etiam
 post tempore sit repertum. Prodigium addo, quod ita Xauerio pro-
 prium est, vt sit illi cum Ignatio commune. Donati Francisci Gallighai
 Florentini ciuis domum multarum iam ædium victor ignis inuaserat,
 & ea erat venti vis, ea flammæ vento actæ potentia, vt nullum ab huma-
 nâ vel ope vel industriâ remedium superesset. palam ergo prouolutus in
 genua Donatus, se suasque ædes Ignatio & Xauerio, suis secundum
 Deum Patronis & Patribus, commendat affectu magno. Vix vota con-
 ceperat, & ecce quasi fuissent aduocati in auxilium, & non inuocati tan-
 tum, ipsi stitere se coram, eo, qui ignis lumen vinceret, splendore specta-
 biles; cumque, expressâ etiam voce, hominem sperare iussissent, illicò
 subsidente vento, flamina omnis momento sopita confedit. tanta se duo-
 rum hominum, cælesti, vt iam dicebam, igne flagrantium, in elemen-
 tarem ignem, velut euanidum, potentia prodidit. adeò vt his præci-
 pue mihi acclamare posse videar illud Apostoli, *Exstinxerunt impetum*
ignis. Quamquam non hosce solos id vindicare sibi velle, aut etiam
 posse, alij subinde, & illi victores ignium, Socij non vno sæpè prodig-
 io docuerunt.

S. Xaue-
rius solem
reducit &
sistit:

Bonartius in
Ecclesiastic.

eiusdem
varia cir-
ca ignem
miracula.

And. Luc.
lib. 7. cap. 2.

Hebr. 11.

B. Stanis-
lai diuino
igne pectus
exstuat:

Nihil hîc dicam de Stanislao, ipsoque iterum Xauerio, quo-
 rum diuino igne succensi pectoris tam ingens sæpè vis fuit, vt non
 tantum non frigidâ restingui, sed ne ab ipso quidem vitali quod
 vocant humido superari potuisse, diuino non accedente prodigio, vi-
 deretur.

deretur. Nihil de horribili illo incendio per Stanislaum in Poloniâ extincto, dum inter flammâs ipse illustrior appareret.

Notum est illud de Ignatio gelidâ hieme collo tenus stante & perdurante in aquis, nec quid sentiente aliud præter æstum inflammatae inerrantem à recto hominem charitatis.

item P. Fabri.

Notum & de Petro Fabro, visum cum totas noctes, cum nudum se recto domoq̃ue proriperet, altis niuib⁹ oblitum, & tamen succensiss à calo ardoribus æstuantem.

Plures Socij glacie & igne fortiores.

Audiuimus, vidimus pænè dixeram, Ignatij filios Xauerij socios, tranantes Iaponiæ frigora, superantes Afrorum Indicorumq̃ue littorum candentes arenas, demum aliquot horas lentis in ignibus stantes, viuentes, orantes, perorantesq̃ue etiam ad circumfusam multitudinem Siluerias, Spinolas, Chimuras, Camillos, aliosq̃ue complures; mihi quidem prodigij non minoris homines, quàm vilius aliquando fuerit legislatori illi ex diuinâ olim consuetudine radiato rubus ardens incombustus.

Exod. 3.

Iosephus Anchieta contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit.

Iam de illo nostri quidem sæculi, sed orbis alterius Thaumaturgo, Iosepho Anchieta, quoties legimus eum, si quando Brasila solis ardoribus tellus, simul & viatores homines immoderati⁹ torrerentur, aliàs illius siccitati coactis effusisq̃ue nubibus prospexisse, aliàs conopeum sibi contra solarem æstum & fociis vnâ nauigantibus ex densato super caput agmine volucrum, quas eum in finem adesse iusserat, confecisse; raræ non in ignem solum, sed aërem simul atque aquam imperio potestatis.

idem ex-nstammanum sanus signo crucis.

Lib. 3. Vitæ. Iosephi orantis caput videtur ardere.

Nec hoc à quodam in flammâs imperio alienum est, quod cuiusdam in Bahyenfi Collegio Socij manum bullienti iusculo concrematam, impresso tantum crucis signo, & vulnere & dolore leuauit.

Quid, quod sæpius orantis Iosephi caput ardere, atque ex eo circumlucere omnia sunt perspecta, tum præcipuè cum aliquando intempestâ nocte apud Maramosios suos egressus ex arce in sacellum Virginis, totum id admirabili splendore repleuit, interludente inter diuina illa lumina cælesti harmoniâ Angelorum, repetito inde ab ipsis CHRISTI natalibus prodigio singulari.

Ibidem.

Casa pro CHRISTO corpora P. Rochi Gonfales & P. Alphonfi Rodrigues exuri non possunt.

Illud porro geminum duorum exemplum, quod (vt innumerabilia eius generis à Societate facta dissimulem) Oriens non ita pridem Occidensq̃ue suspexit, Socios arguit igni etiam ab ipso funere dominantes. Est in Occidentali Americæ Indiâ, ab Æquinoctiali orâ Brasiliæ in Australem orbis plagam, terræ tractus immanis, hinc mari Brasilo, inde Paraquariensi, quam vocant, regioni conterminus, Vruayum incolæ nominant. Hanc in vastitatem primi à Paraquariâ progressi Patres Rochus Gonfales de Sanctâ Cruce, & Alphonfus Rodrigues, tantum profecerant inter barbaros, vt, pluribus eorum hinc inde coactis in societatem hominum, vicos iam aliquot in inculto solo & sacras in vicis ædiculas excitarent. His impeditos operibus verè Apostolicis, & quibus, si viuant, aut Paulus aut Xauerius aliquis piè inuideat, suafu nefario Nezu, nescio cuius impostoris, qui se Deum esse iactabat, incitati barbari, adoriuntur incautos, mactant, raptant, lacerant suorum in capessendâ Religione Patrum corpora, ac demum instructam recens ædiculam

culam comportant; eodem cum illâ incendio consumenda. hoc prodigiorum subinde sequentium fundamentum: siquidem cum ingestis vndeque flammis in cineres concidisset sacelli tota moles; iamque in illos redacta crederentur Patrum corpora, ea insequenti mox luce integra & intacta penitus sunt reperta. Mouit scilicet ea res barbaros; sed, quod subiicio, mouit etiam magis: P. Rochi Gonsalesij truncum corpus, ita, vt erat, sine capite clauâ contuso, disertè auditum, inò & distinctè visum est plusquam quinquaginta barbaris (qui omnes id vnâ voce deposuerunt coram quinque Religiosis testibus, nonnullis militibus Hispanis, Indisquæ quàm plurimis) non iam ore, sed procedentibus ex ipso corde vocibus amoris certè plenissimis, compellare percussiores suos: *Cur me (inquebat) occidistis hominem tam vobis beneuolum? vestri tam amantem? quemque hasce in oras non aliud pertraxit quàm cura salutis vestre? Mortem vos quidem huic meo corpori; at non animæ intulistis: Viuit illa etiamnum, fruiturque, Beatos inter, præsentis Dei gaudio sempiterno, ad futura mox iterum in auxilium vobis, quos patrata cædis pœna ex propinquo iusta persequitur.* Verùm nec hoc tam illustri prodigio satis attoniti, nec tam suauis oratione permoti, cor ipsum, cor, inquam; quod loquebatur, etiam tum amoris sui prodigum, velut furiosi euellere visceribus, & flammis iterum dedere. sed igne maiori scilicet illud ardebat, quàm vt consumi posset à tam exili. mansit enim uerò permansitque cum sacris corporibus semper integrum, quantumuis in illud, tertio iam copiosè comportatâ in flammis materiâ, luculentum ignem barbari excitarent.

*Litteræ
P. Franc.
Truxillo
Prouin-
cialis Pa-
raquariæ*

Atque hæc ad Occidentem nuper: nouissimè ad Orientem, & nescio an non illustrius quoque de igne, aère, aquâ, terrâ, naturâ denique omni, triumphauit ille iam prius à me productus in scenam suæ gloriæ Marcellus Franciscus Mastrillius, suæ virtute dicam, an magni Francisci Xauerij; cuius ille, cum redditâ sibi salute, nomen animûmque sic induit, vt nescias quid, si rediisset in vitam Xauerius, præstare Marcello illustrius potuisset.

Sanè vt omittam cetera, inò omnia, in celeberrimâ illâ expeditione (quam decurrente Martio, anno M.DC.XXXV. duxit in Mindanaoenses Æthiopes auctor ipse audendi, sponforque vincendi) contigit vt pila ferrea, vi nitrati pulueris ex maiori machinâ violentè displosa, in aduersum euntis Mastrillij pectus incideret, impulsu magno atque sensibili; à quo tamen, perforatâ tantum veste, nec læsus ipse, nec retrorsum actus in terram; sed stans erectus, etiam contra vim flammæ sulphuræ, liquidò ostendit obesse nihil posse illi, qui firmitus in diuinâ virtute, quàm loricâ ferreâ, munimen sui pectoris collocauit.

*Marcellus
Mastril-
lius excus-
sum tor-
mento glo-
bum exci-
pit illæsus.*

Mitius igne elementum est aër, non minori tamen aut mitiori impetio subigendum; inò, quia instabile illud ac leue est, tum præsertim cum in ventos agitur, si regi se, si duci, si reuocari patitur, potentia id scilicet non vulgaris argumentum est. Enimuerò non aliunde magis Dei sui magnitudinem agnoscit Vates Regius quàm quod ille *ambulet super pennas ventorum, & producat ventos de thesauris suis. fecisse autem ventis pondus*, hoc est (vt ego interpretor) elemento tam volucris fixam pro voluntate constantiam indidisse, inter prima diuinæ potestatis

*Sociorum
miracula
circa æ-
rem.*

*Psalm. 103.
Psalm. 134.*

Iob 28.

opera Propheta Philosophus recenset. admirabilis adeò, nec vſitatæ virtutis fuiſſe ſemper, & etiamnum eſſe; neceſſum eſt eos, quibus non ille apud Virgilium fabuloſus, ſed verus

Æneid. 1.

— *Diuum pater atque hominum Rex*

Et mulcere dedit fluctus, & tollere ventos.

Hoc enim dediſſe pluribus Societatis hominibus, poſtquam in patris ostendero; id, niſi fallor, effecero, quod ſufficiens ad reddendam à Societate gloriam Deo, ad exhibendam verò ſanctis Societatis hominibus venerationem aliquam, iuſtum conueniensque cenſetur.

*Sociorum
vis in æ-
reas dæ-
monum
potestates.*

Nec verò alienum ab æris imperio fuerit, ſubiectas habere ſibi æreas, quas vocat Eccleſia, poteſtates; illos, inquam, ſpiritus infernales, quibus, velut emiſſariis, nonnihil à diuinâ Providentiâ indultum iuris eſt in elementaria hæc & humana corpora perturbanda. Quod quidem in eos imperium pluribus inde ab Ignatio Societatis hominibus tam familiare ſemper fuit, vt neſcias illudne inferis exoſum magis ſit, an dæmonibus metuendum. Non adducam hîc ego exactos proſtigatosque dæmones per ſolitas coniurationes Eccleſiæ: nam illis non niſi parvè admodum, magnoque cum delectu ac veneratione Societas vtitur; illud vrgeo, à Sociis, ſæpè nihil, ſæpè aliud agentibus, ſæpè non niſi in aliquo ſui ſigno præſentibus, ſæpè verbo verberève iubentibus, quaſi per contemptum mandatumque deſpoticum, iuſſos inde faceſſere ſpiritus infernales.

*Ignatius
variè dæ-
mones cõ-
peſcit:*

Quoties obiecta ſibi cuiusmodi monſtra viatorio ſuo baculo neglectim ab ſe abegit Ignatius? quoties applicitis tantum aut lectis eius literis, quin & ſolo aliquando nomine, territæ peſtes illæ proripuerunt ſeſe, velut ſi nec reſiſtere auctoritati poſſent, nec lædere maiestatem?

*idem facit
in Oriente
Xaverius:*

Ante Xaverij in Indias aduentum, lemurum infame domicilium, graſſantiumque pro ſuo libito dæmonum quoddam velut aſylum Oriens fuit. Et auſi quidem illi principio orantem aggredi; flagris non ſemel crudeliter exceperunt; donec tandem & ſuis immotum minis, & fortioſiorem verberibus, & robuſtiori imperio, quem vincere non poterant, fugère victorem. Tacebant ergo (id quod Xaverio commune fuit cum Gaſpare Barzæo, & quampluribus aliis è Societate IESV vtriuſque Solis Apoſtolis) muta ad ingreſſum eius oracula idolorum. ſquallebant luci, purgabantur templa dæmonibus, ipſæ aliquando vrbes & Regna integra, nedum obſeſſa hominum corpora, diuturnâ malignorum hoſpitem dominatione ſolvebantur. vſque eò, vt teneræ etiam ætatulæ puerorum ludibrio iam forent ij, qui nuper etiam robuſtæ maximorum hominum terrori fuerant.

*idem Sta-
niſlaus.*

Notum eſt, Staſiſlaum, etiam cum à morbo decumberet, etiam cum imminurus annis, nec adhuc Societatis noſtræ, niſi voto & cogitatione, Religioſus, non ſemel oppugnatum à dæmone, expulſiſſe eum à ſe procul, quantumvis atri canis ſpecie aſpectuque terribilem. Et hæc quidem de pluribus vniuerſim & quaſi per compendium. pauca porro atque diſtinctius de Ignatio Xaverioque nunc habete; atque à Parentum tantorum moribus indolem ac virtutem diſcite filiorum.

Illuſtriora

Senis notam ſibi, anno prioris ſæculi ſexageſimo primo, puellam

aſſerit

asserit Petrus Ribadencira, quæ cùm ipsis duodecim annis dæmonum non iam præstigiis, sed quotidianis verberibus fuisset obnoxia; tandem assumptâ; velut clypeo contra tot ictus, Ignatij imagine, sic eos à se abegit, nemo vt accedere ad illam propius auderet; vanis tantùm clamoribus, cassisque in Sanctum minis impunè fauientes. Subiit inter illa cogitatio puellæ animum experiri, amotâ tantisper à se imagine, hæc ne, an quæ aliâ vis occulta tam validè comprimeret infernorum hostium potestatem. Experta est; sed malo profectò suo, & honore maiori Ignatij defensoris sui: vix enim illud à se munimen abiecerat, cùm toto in eam impetu facto, diu iam prohibitas ab infligendis miseræ verberibus manus, dirissimorum ictuum grauitate pensarunt. ad suum ergo contra eos, non dubium vltrà iam; sed certissimum præsidium, serò quidem sed serò confugiens, omni deinceps improbissimorum dæmonum oppugnatione liberata est, quantumuis illi irritis etiam tum ictibus circumstantem sæpè aërem inuirosque ferirent.

*aliquot in
dæmonem
S. Ignatij
miracula.*

Illustrius etiam, quia recentius maioribusque clarum indiciis, est id quod anno huius sæculi sexto patratum ab eodem Ignatio est in Excellentissimâ Principe de Mirandulâ. hæc contra integram, quâ obsidebatur, dæmonum cateruam, sacris Ecclesiæ carminibus frustra adhibitis, ipsâ tandem inuocatione Ignatij tam subitò; tam prodigiosè conualuit, vt rem siue ex personâ patientis, seu agentis miraculo, tam inusitatam, tam nouam, duo ab Sede Apostolicâ delegati Mutinensis & Rhegienfis Episcopi suo approbatam calculo, ipsi Clementi VIII. Maximo id temporis Pontifici certam testatamque transmiserint.

*Andreas
Lucas lib.
cap. 12.*

Molsheimij anno huius sæculi XIII. veneficæ matris improbitate seductus filius dæmoni se deuouerat, addito etiam nominis sui & sanguinis sacramento verbis sacrilegis ritè conscripto. totus igitur obnoxius erat inferis, & iis iam, pacto non semel inito, debebatur. Interuenit è cælo Ignatius. ab eo dissolutum est fœdus impium, recuperatum à dæmone chirographum, filius, quem Orco mater addixerat; Matri tandem Ecclesiæ restitutus.

*Andreas
Lucas ibid.*

Addo geminum, sed geminis Ignatio & Xauerio commune prodigium. Abassinam in Æthiopiâ feminam, energumenam esse arguebant inter ostenta cetera blasphemæ in Crucifixum voces ignoto idiomate prolata. Hanc postquam imagine sancti Ignatij, & cruce ex loculo S. Xauerij armasset Sacerdos noster, ita denique liberauit, vt expelli se igneâ ab Ignatio Xauerioque scuticâ dæmon ipse quereretur.

*Ignatij &
Xauerij
simul in
dæmones
potestas.*

Hispanæ matris ira impotens deuouerat inferno filiam. deuotam illi cò occupant tres maligni spiritus, seque præsentis produnt ignoto idiomate, ceterisque etiam absentium rerum indiciis. Adiurata ergo à Pastore, sed per Ignatij Xaueriique merita, ita demum expulit hospitem importunum, vt illos videri ab se cælesti circumfusus splendore, tam dæmon ipse quàm sibi mox reddita filia, hæc cum gaudio, ille cum doloris sensu intimo, proclamarent.

Prætereo plurimorum etiam aliorum in hoc genere plurima; ac potissimum solenne dicam, an sæculare illud Ignatij, quod proximo exeunte sæculo Mutinæ in energumenis quatuor virginibus stirpe nobili-

bus perpetratum est: veritus rem testatam narratamque multorum linguas & litteris elevare potius quam exaggerare dicendi hocce genere, quod in res licet amplissimas nisi contractum esse non potest.

Iam, quod concernit aërem propius, numquid non vel *ambulasse super pennas ventorum*, vel *fecisse ventis pondus*, existimandi sunt Ignatius, Xaverius, Anchieta, aliique complures, toties à terrâ in sublime eleuati, aut (quod etiam hoc maius est) per aërem sæpè transuecti?

*Ignatius
Romæ de-
gens Colo-
niæ vide-
tur:*

*iter tridui
ager &
ieiunius
conficit.*

De Ignatio quidem ita memorant historiæ, cum inde à Româ, ubi tum viuebat, Agrippinam vsque Coloniam momento delatum Leonardo Kesselio suam quam is vnicè desiderabat, adspectabilem præsentiam cum mutui sermonis iucundissimâ consuetudine concessisse. Nec vacare mihi videtur prodigio simili quod inibi refertur de eodem: cum scilicet (cùm Parisiis, ubi tum decumbebat è morbo graui, inaudisset agrum iacere Rothomagi quemdam pessimè de se meritum, suæ tamen opis indigum, ausumque subsidium postulare) proripuisse illicò se lecto, dedisse in viam, iter tridui continente motu, sine cibo, sine quiete, ita percurrisse, vt non ire ipse sibi, non solum tangere, sed rapi, sed volare videretur. ferebatur profectò Ignatius, nec humano tum sed diuino, sed cælesti spiritu ferebatur, nisi velis (haud minori fortè prodigio) motum hunc fuisse non Dei, non Angeli, sed amoris; eius nimirum quo se ferri quaquauersum Augustinus ille tam igneus fatebatur.

*Paruulus
ex alto
lapsus, ad
innocatio-
nem Ignati
ty sursum
iterum
elevator.*

Nec sibi is tantum, aliis quoque sui studiosis in aëre etiam vacuo subsidio fuit. Ferrariæ anno M.DC.XIX. ipso sancti Ignatii Festo ludebat in fenestrâ cum paruulo mater, cum (casu an quâ aliâ ex causâ incertum est) elapsus puer è manibus ferebatur in præceps. Ignatius illicò (cuius tum, Festi fors occasione, meminerat) matri fuit in ore. nec frustra inuocatus: siquidem cum iam palmo vix vno alteròve abesset à solo paruulus, miserrimè collidendus, contigit vt exceptus veluti sinu non fulciretur ille tantum, sed etiam eadem quâ ceciderat viâ subuectus in aërem matri, in expansa etiam tum brachia, redderetur.

*S. Xave-
rius duo-
bus locis
præfens
vento im-
perat.*

Quid Xaverius, quando contendens in Chinas, scaphæ ab suâ onerariâ vi tempestatis auulsæ in altumque delatæ propitius, imò præfens adfuit, & periclitantes in eâ socios nauticos opportunè consolans, nequidquam contranitentibus ventis, filiam quam vocabat rectâ deduxit ad matrem? potuítne nisi ambulando *super pennas ventorum*, præfens in eâ quam non conscenderat naiculâ comparere? Hoc sanè nec perturbatæ mentis ludibrium, nec adumbrati solum Xaverij simulacrum fuit; sed ille vel diuinâ vi reproductus (vt loquuntur hodieque Philosophi) vel (vt existimari fortè potest) illâ per aëris medium manu translatus est, quæ deposito inter leones Danieli opportunum in diuturnâ fame obsonatorem inde à Iudæâ Babylonem vsque portauit apprehensum capillo capitis sui. At sit fortasse qui sentiat, non hoc Xaverij, sed Angeli aut Dei etiam dominantis aëri, potestati & imperio tribuendum. Non equidem negare quidquam volo Angelis, illis, vt vocat Apostolus, administratoriis spiritibus, nedum detrudere aliquid Deo *mirabili in Sanctis suis*. Sed tamen fuisse hoc (quâ obtinere licet homini) imperium in auras vimque Xaverio, prodigiosè per mare dicam an per aërem ab illo

Dan. 14.

Hebr. 1.

Psal. 67.

illo deuectus institor edocebit. Hic cùm Malacam Meliapore cogitaret, suo in digressu munusculum ab Xauerio petiit, quo cius apud se piam sanctamque recordationem in animo confoueret. dat ille petenti detractam sibi precatoriam corollam, additque, seruaret hoc non memoriam tantum suam, sed defuturi numquam auxilij pignus æternum. Iam soluerat, iam prospera nauigatione vsus per vasta ac remota marium, propè aberat à Malacâ; cùm ecce tibi inopinata vis venti pondusque procellæ validam quamuis nauim in frustra dissoluit: in hæc raptim temereque compacta cum nonnullis se mercator immittit; sed illicò siue timore periculi, seu propitij fauore Xauerij, abductus à sensibus, non iam nauigare sibi, non subire naufragium, non mergi, sed colloqui cum Xauerio videbatur. Nec otiosum fuisse hoc colloquium euentus ostendit: quinto post die quàm se iactarat in tabulas, sibi tandem mercator redditus, sanum se, sed solum, in ipso vnde soluerat littore non procul Meliapore deprehendit. Tam immani enim tractu Oceani, demersis in eum omnibus, malè compaginata cymba detulerit? dederitne viam casusve Deusve? imò per Deum Xauerius, qui se suumque vnà clientem mediis ereptum fluctibus, ne periret, per aërem detulit; ne erraret, in noto prius littore collocauit.

Naufragium mercatorum totis quinque diebus fluctuantem Xauerius exportat in litus:

In Relat. Canonizat.

Iam si (quod aiunt Philosophi) sonus etiam humanæ linguæ, non aliud est quàm moti aëris tremor, aut murmur per auras subinde transfusum, ac tandem etiam insinuatum auribus audientium; mirabilem profectò comprimendi aëris vim, & industriam plusquam humanam, fuisse necessum est iis, qui sæpè, reuocato inde à magnis CHRISTI Apostolis prodigio Spiritus sancti, variorum quæ non didicerant idiomatum sermone sunt vsi. Eximium in hoc fuisse Xauerium ipsa eius Canonizationis acta suprâ capite secundo à nobis citata testantur.

loquitur variis linguis, & vnâ loquens à variis intelligitur.

Par in hoc fuisse Xauerio Orientis Apostolo, suppar certè dici potest alter Occidentis Apostolus Iosephus Anchieta. siue cùm (quod erat ei quotidianum) ex mediis vnâ proficiscentium cœtibus se repente subduceret ad agendum cum Deo; ac nihilominus raptim euntes etiam in equis non assequeretur tantum ipse pedes & nudipes, sed etiam aliquando præuerteret; siue cùm eodem ipse die locis à se dissitis itinere leucarum quindecim aliquando visus est auditusque pluribus ita egressus subitò, ita reuersus, vt abfuisse nemini crederetur; seu denique cùm sacrum codicem iam ad Sacerdotalem psalmodiam, aliàs ad Christianum sacrificium requisitum, nec habitum ad manus, à leucis interdum septem ipsemet vix semihoræ spatio derulit, aut spiritu Domini, aut Angelico ministerio, aut suâ demum auris dominante potentiâ, auectus à sociis, iterumque inter eos pari compendio restitutus.

Iosephus Anchieta in tranando aëre mirabilis.

Proximè verò ad aërem spectat, nec aliunde magis prodigiosa in illum alicuius hominis efficacia declaratur, quàm si constet, ventis eum, indomitis scilicet & numquam fatis exploratis motibus, imperare.

Fecêre hoc (vt taceam de ceteris) in Mediterraneo quidem mari Ignatius, in Orientali Xauerius, in Occidentali Anchieta, in Australi Silueria, tam singulari, tam admirabili modo, vt similes mihi videantur hi quatuor, quatuor illis apud Ezechielem diuinæ quadrigæ stipatoribus;

Ezechiel. i. toribus; nisi quòd illi, *ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur*, horum verò ad impetum ipse se spiritus inclinaret.

Ignatio
ventus
obedit: Statuerant impij nautæ aduersantem suis moribus Ignatium, tum cùm Ierosolymam ille peteret, desertam in insulam exponere, siti illic inediâque consumendum; quin eò iam, deliberato scelere, ferebantur; cùm ecce ventus ipse machinationi barbaræ factus obuiam, qui adhuc fauerat improbis, in contrarium versus subito pro Ignatio stetit.

tempesta-
ti ipse do-
minatur. Redibat Ierosolymis, votivâ suâ peregrinatione perfunctus, Ignatius; & redibat malè compaginatâ cymbâ veriùs quàm naui. pauperem videlicet illum excluderant robustiores aliæ duæ, sed ignaræ quantum incurrerent mali, quia tantum excluderant boni. insurgunt enim verò venti, turbatur mare iam pridem infame naufragiis; iactantur, verberantur, hauriuntur denique fluctibus ingentes illæ; at procellis ventisque superior cursum suum tenet absoluitque feliciter sola illa, quæ vehebat Ignatium. Impalluerat sociarum navium periculo nauta; sed nempe, Ignatium denuò si veheret, nil timeret.

Xaverius
ventis &
tempesta-
tibus sapè
imperat: De Xaverio verò quid? Omnem illum subiisse rabiem vimque ventorum, sed omnes ut sibi Deoque subigeret. Quoties ille sociorum naues alicubi hærentes immisso opportunè vento iuuit? quoties hostium insequentes stitit? quoties exasperatum in ventos cælum verbo coercuit, sublatâ etiam iis (quod in Sanciano mari contigit) sæviendi in posterum facultate? Vicisse semel Xaverium videri ventus poterat, quando naufragum illum toto triduo per mare iactavit solâ in tabulâ fluctuantem. sed nempe etiam tum à Xaverio victus est, coactusque cum non servare tantum, sed etiam in littus exponere quod optabat; adeò & ventus, & navis, & gubernaculum, & rector, & omnia vnus sibi Xaverius fuit.

etiam Gō-
salvus Sil-
ueria &
Iosephus
Anchieta. Similia ferè Silueria, aliique; sed nescio an non maiora Iosephus. talia profectò, ut de eo etiam tum vitâ functo piscatores indigenæ non aliter atque de homine in naturam ipsam dominante loquerentur, illum si quando indicatum vellent, *illum dicerent qui nobis pisces quos vellemus præbebat; qui cùm ab ipso opem peteremus, nos ab omni periculorum genere, atque adeò à morte ipsâ eruebat.*

Sociorum
potestas in
aquam. Video ego me, quæ cognatorum elementorum propinquitas est, ab aëre in aquam esse delapsum. eluctemur sanè, & si quo modo finem spectare liceat factorum in eâ prodigiorum, eodem etiam compendio festinemus. Ilicet ergo præternavigemus Oceanum, illudque solum dicamus in transitu, nullibi non apparere vestigia domitæ multoties per varios quaquaversum Socios procellæ. Sed enim uti tempestates Oceani, sic omnem aquam præterire non licet; ut non saltem, vno quasi digito, è multis aliqua, quæ in eo euenêre, miracula designemus.

S. Ignatius
puellam
tor-
rentem
in mare
prodigiose
sustentat. Anno huius sæculi M. DC. XVIII. filia matri socia ambulabat in ripâ torrentis haud Genuâ procul. hic, ut erat auctus imbris, & vehementer exæstuans, prono in mare decursu & rapiebat secum omnia, & sua ipse littora subfodiebat. ita factum ut incautæ puellæ, quæ firma videbatur, sub pedibus terra decideret, & ipsa simul momento deuolueretur in præceps. Non habebat attonita mater quod periclitanti filię

liæ submitteret nisi preces & lacrymas: ipsa quoque iterum ac tertio sursum elata vi torrentis, Diuos tantum omnes quos nouerat, sed votis tamen irritis, inclamabat: haustis enim copiose fluctibus hærebat fundo iam grauior, nec minus tamen (impetus is erat rapti fluminis) in altum rapidissime ferebatur. & iam tota plus leuicâ in mare processerat, cum denique memor (Deo haud dubie illos in tot angustiis sensus & animos suggerente) habere se geminum in Societate fratrem, sanctum eius fundatorem Ignatium inclamauit, vsa non alio quam candido hoc & ingenuo argumento; Suorum filiorum sororis, hoc est suæ filiæ, meminisset. Vixdum ista conceperat animo, cum sursum sublata, & in summo maris velut in thalamo posita, haustam egressit aquam primo; tum ipsum in nube candidâ caelestes inter genios fluctibus inambulantem animantemque se & sustentantem Ignatium læta conspexit. Submiserat interea in mare vrinatorem afflicta mater, qui demersæ, vt non dubitabat, filiæ alicubi conquistum saltem inane corpus exciperet. ille longius in mare prouectus, eo quo dixi in statu tres iam horas viuente reperit, matrique reuexit; attonitis miraculo omnibus gaudioque lacrymantibus, cum ipsamet coram Albengensi Episcopo, ciuibusque permultis, ac præsertim matre suâ, miraculi seriem læta pertexeret, & seruatore suæ vitæ & salutis Ignatium prædicaret.

Aliud in leuiori quidem aquæ periculo, nec minus tamen præsens *circumfusa* auxilium Ignatius attulit. Aceruum demersæ segetis sub dio struxerat *sum latè* agricola, spem fructus omnis & frugis: ecce tibi obduci cælum, volui *imbrem* nubes, mugire turbo, imber ingruere: actum erat de messe, nisi ad vo- *aret à* tum supplicis Ignatius adfuisset. circum euerfa ventis omnia, omnia *frugibus,* impleta vel hausta pluuiis nube profusis; sola quæ triticum capiebat aræa, intacta permansit. Crederes, quod Gedeoni datum in vellere, hoc in aræa concessum agricolæ huic ab Ignatio; illi à Deo, & huic quidem tantò illustrius, quantò imbet est rore potentior.

At non Xauerio minus quam Ignatio in aquas imperij fuit. argu- *S. Xaue-* mento sit inter cetera, quæ antè sunt & alibi commemorata, quod in *rius pueri* orâ Piscariâ, quam vocant, puero in puteum fortè delapso, & aquis, *aquâ præ-* quibus plures iam horas merfus iacuerat, præfocato, planeque demor- *focatum à* tuo, vitam verbo reddidit, eo temporis & loci, quo eum ad sepulturam *morte re-* feralis pompa ducebat. *uocat:*

Accedat eodem admirabilis illa, dicamne prouidentia Numinis, an *crucem in* virtus Xauerij? quâ factum est vt crux, quam hic in mare deiecerat, *mare deie-* sedandæ causâ tempestatis, à cancro marino, longè inde exscensione *ctam à* demum factâ, deambulanti prope littus Xauerio redderetur. *cancro re-* *cipit:*

Nec aliò spectat quod contigit naui Iacobi Pereriæ, agente & prædi- *cariosa* cente Xauerio. Premebat hanc, etiam tum cariosam, immanis procel- *nani benè* la; iamque desponderant animos vectores omnes: vnus qui inter eos erat *precatus,* Xauerius, securos esse iussit, & naui, quantumuis periclitanti, salutari *eam ser-* signo benè precatus edixit, eam non tantum non illâ, sed nullâ vn- *uat.* quam tempestate perituram; tandem post multos cursus, sine cuiusquam damno, non in mari, at statione suâ dissoluendam. Xa-
uerij

uerij fidem probauit euentus, anno demum trigesimo pòst secutus, neque de illâ vllus interim dubitabat, quin certabat quisque pro viribus illi potiùs quàm cuius alteri sua credere, cùm & abeuntem securi dimitterent, & reducem plausu semper & gratulatione publicâ salutarent, nauim eam, non iam Iacobi Pererix, sed sancti Patris esse dicentes.

*aquam
marinum
dulcem &
potabilem
reddit.*

Idem adstruit illa Xauerij prodigiosa vis, quâ, secum nauigantibus in Sinas plusquam quingentis, etiam Saracenis & barbaris, de copiâ aque dulcis opportunè prospexit. defecerat hæc improuisâ per plures dies malaciâ miserè laborantes, & iam pereundum erat omnibus, nisi eorum imploratione motus Xauerius occurrisset. fusâ igitur ad Deum prece hauriri iubet è mari, & vasa repleri; haustum iam erat quantum illa caperent, & vasa repleta. sed erat nimirum, ac sentiebatur à bibentibus aqua falsa. ergo eleuatis in cælum oculis, impressoque salutis signo, iussu iterum à Xauerio gustare, dulcem eam & humanis aptam vñbus reppererunt, omnibus etiam Mahometanis admirantibus sanctitatem viri, nonnullis etiam susceptâ CHRISTI Fide testantibus.

*Iosephus
Anchieta
aquam
mutat in
vinum:
oleum fa-
cit mex-
haustum:*

Nec prodigiosè minùs, magis etiam benignè (nisi quòd periculum mortis abfuit) fecisse videri poterit Iosephus Anchieta, siue cùm infusam sapiùs aquam ipse mutauit in vinum, seu cùm exhaustum oleum in Vincentiano Collegio ita auxit, vt eius toto pòst biennio ad quotidianos Patrum vsus, ex cado, licet iam vacuo, quantum satis religiosè suppeteret; imitatus in hoc Eliam, in illo CHRISTVM; Moysen verò in altero quod subiungo.

*orat inter
fluctus
maris cir-
cum se
suspensos.*

Abierat aliquando à cœtu conspectuque piscantium, in mare defluum longè progressus, vt liberiùs posset in deserto littore caelestia meditari. Interea consumptis inibi horis plurimis iam mare refluxerat, iam supra orantis Anchietae verticem altè sublatum eripuerat cum aspectibus hominum. at quo modo? orantem non ausa contingere,

Curuata in montis faciem circumstitit vnda.

Lib. 4.

& cùm viæ socius secutus impressâ vestigia tali in statu eum deprehendisset intentum cælo, clamore scilicet sollicitare primò cœpit, cùm ad eum adire propiùs intra suspensos maris vortices non auderet; mox accedere, voce demum vrgerè, manu trahere vt rediret: ita sibi tandem redditus, Eamus, inquit, Pater, & præibat; fluctu statim locum quem reliquerat occupante. Cohorruit monstro socius, & præcurrens Iosephum, quod eius reuerentiâ verabatur, periculo suo dedit. tum sequentem Anchietae longius mare reueritum non accessit vñquam propiùs, & nisi illo in summum littus exposito, totum latè alueum non impleuit.

*Silueria
tempesta-
tes sedat:
eius corpus
crocodilos
fugat.
Iosephus
Anchieta
rediuuium
baptizat.*

Prætermitto aut suspensos diu, aut procuratos demum imbres, aut non permisos labi, quâ eundem illi erat & Sociis, locis iuxta vicinis latè stagnantibus: nihil addo de composito non semel mari, quod fuit illi cum Silueriâ commune. cuius etiam in profluentem corpus abiectum, infamem priùs crocodilis alueum subinde purgauit. Vnum hoc dico, atque ex aquis hisce prodigiosis simul eluctor, nullum maius in aquâ magisque fortunatum miraculum à Iosepho esse patratum, quàm cùm Brasili cuiusdam in Fide quidem Catholicâ, sed per errorem sine Baptismo demortui, & iam ad sepulchrum ritè compositi, errantem à corpore

corpore animam in viam ipse reduxit, vitæque restitutam salutaribus vndis abluit, iterumque dimisit, longæ iter æternitatis securius ingressuram.

Et hæcenus quidem de elementis tribus admirabili Sociorum virtute perdomitis. Quid potro de terrâ? in omnem terram exisse sonum eorum, & non penetrasse potentiam? Imò verò idem qui ferebatur super aquas, emissus est Spiritus, & renouata est facies terræ. cuius ego pronuntiati argumentum in ipso, qui Societatis huius auctor est, Ignatio deprehendo: nam, quasi in Apostolorum cœtum sancti se Spiritus virtus infunderet, sic se illa in Ignatium recens Deo redditum cum pari terræ motu & fragore demisit. quam quidem in illo non otiosam fuisse, vel ex eo colligi potest, quod præter dicenta quæ in eius actis recensentur miracula sanctitatis, sexcentis & septuaginta quinque testibus confirmata, tanta hodieque & tanto numero vndequaue se ingerunt, vt non videam quomodo vel vnus Ignatij omnia, nedum reliquorum Sociorum singula, non dico enarrare, sed enumerare satis possim: & illa quidem, vtrumque vel tellurem hanc, vel morbidum hoc & mortale mortuumque, quod homines gerimus, corpus spectent, iure videntur mihi ad facta in terram prodigia pertinere.

Iacobus Ruizius Cardoso Prior Linarenfis Ecclesiæ Collegiæ B. V. assumptæ, Conimbricensis diocesis, iuratus affirmat, locustarum vim ingentem densissimamque nubem, quæ plures latè campos ita pertinaciter occupabat, nullâ vt vi vel industriâ inde abigi posse viderentur; denique, cum desperatis humanis ad diuina se agricolæ contulissent, Reliquiis sancti Ignatij in agrum illum solenniter illatis, ad primam eandem præsentiam ita subito discussam esse, vt densissimo primùm agmine à terrâ suspensæ solem illæ quidem eriperent ex oculis hominum; sed illustrem Ignatij vim, Mosaicæ isti supparem, intimis spectantium sensibus & animis insinuarent. Vestigium sanè pestis huius, segetibus præsertim & agricolis metuendæ, non aliud repente superfuit, quàm quod, ambesâ patte messis, & reliquâ adhuc intactâ, Patriarchæ nostri & legislatoris in terrena hæc animalcula cæleste imperium loqueretur.

Iam vitæ restitutum ab viuente etiam tum Ignatio Lissanum quemdam Canonizationis acta testantur. His alij addunt ann. M. DC. I. reuocatum à morte paruulum, cum frigido iam eius corpusculo imaginem sancti Ignatij mater imposuisset: tum M. DC. XI. Minoresse reuixisse mortuum fetum auxilio Ignatij, quem obstetrix pro miselli salute sollicita implorarat: demum M. DC. XIII. Friburgi puerum vnum, alterumque item puerum Mexici, vtrumque feretro iam compositum, vitæ suæ Ignatij meritis restitutum. Vnum ego adicio Monebregenſis medici filium, patris ipsius exploratâ sententiâ, planè mortuum, adeoque iussu sepeliri; quem tamen cum Ignatianæ lampadis oleo mater vnisset, viuum illicò, imò & valentem, quem amiserat, recepit.

Propè absunt ab inferis infantes illi, quos in matris vtero, tamquam tumulo, hereditaria parentum noxa reos æternæ mortis, imò damnatos, tenet; malis eò maioribus obnoxios, quò minus illis est vel à gratiâ

*Sociorum
potestas in
terram.*

*Ad con-
uersionem
Ignatij
terra tre-
mit.*

*Ignatij Re-
liquiis ab-
igitur ag-
men in-
gens locu-
starum terræ
infectum.*

*Plures
mortuos
Ignatius
excitat:*

*plurimos
in partu
laborantes
in commu-
nem vitam
vel educit:*

vel à naturâ præsidij. Quoties ad eos Ignatij se præsertim fauor extendit? quàm multos ille hoc tam diro carcere, cùm eluctari non possent, auxiliatrice suâ dexterâ liberauit?

cæcos illuminat:

*plurima
ubique
miracula
patrat.*

Nec illi omnino viuere dicendi sunt; quibus sublata ex oculis est potestas videndi: etiam eis prospexit Ignatius, lumenque restituit, quod querebant. Aliorum porro morborum (quibus potissimum edocetur homo corpus mortale quod gerimus terram esse ac puluerem) collatam pluribus ab Ignatio & ceteris medicinam, vltra prosequi infinitum sit. De Belgio vt fileam; quæ nota sunt & tantum-non manu tacta, approbata certè miracula, quanta aliis passim etiam trans Oceanum regionibus contigere! Sola Gandia vrbs non magna soli Ignatio accepta refert duo & septuaginta legitimè signata. Minorëssana specus, illa quæ prima recens abstractum à sæculi militiâ tirõnem CHRISTI suscepit Ignatium, patrata per oleum lampadis, imò & puluerem, quem in eâ suis aliquando pedibus ille presserat, innumerabilia recenset. Monebrega anno M. DC. XXIV. Aprili ipso & Maio, toto vix bimestri, vidit & stupuit suos, quâ ciues quâ aduenas ad imaginem Ignatio dedicatam subitò restitui; octo claudos & mancos, sex cæcos, mortuos duos; variis languoribus morbisque depositos quatuor & decem: plures herniâ; igne sacro, paralyfi; plures impeditâ, nonnullos etiam negatâ voce laborantes: adeò vt vix quatuor hebdomadarum labente spatio supra centum miracula à iuratis in Senatum testibus delata, atque à sex scribis publicis legitimè sint excepta. Cùm intereâ imago ipsa, tantorum prodigiorum nobile instrumentum, stillaret odorifero liquore, non tam ex se, quàm Ignatij in homines benignissimè profusis etiamnum visceribus expresso. Quæ quidem eum ipse mecum reputo, non iam, quod mirari soleo, vltra miror, fuisse anno huius sæculi quinto in Occidentis Indiæ regione, quam Chilyam nominant, Sacerdotem, qui cùm ex dolore lateris grauissimè laborans, desperantibus medicis animam ageret, sancti Ignatij, cui se demum commendarat, imaginem lecto affixam pressius intuens, radiantem vidit cælesti quâdam luce; acceptoque inde salutis fausto omine, cùm vota iterasset, repentè conualuit.

Atque his de Ignatio cursim traditis, quid tandem, aut quo modo cetera persequar, quæ per alios eius filios nec pauciora nec minùs illustria contigerunt? Quàm multa Aloysio debet Italia, quanta Stanislao Polonia? cuius hodieque Regem acceptâ à iuvene illo innocentissimo sanitate audimus voti reum. Suo autem Borgiæ Hispania, Fabro Canisioque Germania, suoque item Lessio etiam Belgium, quàm illustria referre se beneficia fatetur & gaudet? Sed nolo hîc ego auctoritate meâ, aut priuata producere, aut publica obsecrare. nolo apud Afros Silueriam, apud Armusios Barzæum, nolo complures sub vtroque sole, Apostolos ne dicam an Martyres, plurimis ubique signis nobiles recensere: duorum modò inter illos, Xauerij & Anchietæ, in terram patrata prodigia, quæ sine iniuriâ filere non debeo, vt aliquando tandem finiam, paucissimis indicabo.

Et de illo quidem Orientis Apostolo Francisco Xauerio in suâ ad Grego-

Gregorium XV. Oratione Nicolaus Zambeccari, *Miracula*, inquit, *per illum tum viventem, tum vitâ functum, patrata diuinitus tam multa, tam varia, tamque inusitata sunt, ut profectò Xaverius nihil fecisse minus à magnis Apostolis affirmari possit. Certè mortui ad vitam restituti, ut cetera ta-* *Xaverius plurimos excitat à morte,*
ceam, quamvis in Relatione habitâ coram Sanctitate vestrà quatuor tantummodo numerentur, non tamen pauciores quàm viginti in actis profèruntur. Quo, & quidem tam illustri, tamque probato, testimonio antè posito, quid attinet alia atque alia superaddere; quibus & suam Xaverius sanctitatem consignet; & conceptam de Societate ex Sociorum miraculis opinionem tueatur? Est profectò illa hodieque tam vegeta & tam noxia, illis præsertim in locis Indiæ, quibus suum ipse & viventis olim & etiamnum defuncti spiritum velut impressit, ut, quod nuperis Macao litteris scribit Nicolaus Filia, *Indis pro miraculo sit vel tantillum cessare Xaverium à miraculis.*

Verùm accipite, si placet, prodigiosum illius opus vnum, & ab vno cuncta discite. Acta Canonizationis eius, referente illa in Consistorio secreto, coram Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XV. Francisco Mariâ Cardinale de Monte ad verbum sic habent: *Cum seruus Dei in promontorio Comorino concionem ad populum haberet in Ecclesiâ, in quâ die præcedenti sepultus fuerat quidam defunctus; ipseque Xaverius difficultatem magnam pateretur in conuertendis Ethnicis qui aderant, orauit aliquantulum pro eorum conuersione: & peractâ oratione, ut ad CHRISTVM illos adduceret, iussit sepulchrum, in quo cadauer iacebat, aperiri, & populo significauit placuisse Deo iterum mortuum illum ad vitam reuocare, ut ipsi conuerterentur. Patefacto igitur sepulchro, & rescissâ veste funebri, quâ defunctus erat inuolutus, apparuit cadauer. Tunc verò oratione à Patre Francisco pro vitâ illius Deo factâ, statim surrexit viuus. Quo viso miraculo vehementer omnes admirati sunt, Deum laudantes, & admirantes Xaverij sanctitatem; & infideles illi atque multi alij, propter hoc miraculum, Christianam fidem susceperunt, & baptizati sunt ab eodem Patre.* *toto die iam sepultum vitâ restituit.*

De hoc verò Occidentis Apostolo Iosepho Anchietâ quid dicam? *Iosephus Anchietâ cum animalibus ferocissimis innoxie ludit,* quidve dissimulem? **Lusisse eum (quod de bellatore Prophetâ sacræ Litteræ) cum leonibus, cum pantheris, inquam, viperis, & ceteris animalibus effratissimis, quasi cum agnis? familiare hoc illi, & tantum-non quotidianum fuit. Imperasse morbis licet inueneratis & grauibz terreni corporis, etiam loquendi, etiam videndi copiâ destituti? prodigiosa Iosephi acta consulat qui hæc volet. Stetisse eum velut in quâdam sublimioris naturæ speculâ, vnde illi ad arcanum mentis intuitum deferebantur omnia, quæ vsquam gererentur in terrâ? nota sunt, & crebris iam signata litteris, euenta præsertim tristia, quæ & futura præiudicet, ut cauerentur; & facta ex remoto orbe didicit, ut ploraret: atque inter alia hinc futuram ruinam arborum, ne ducturi sub iis noctem itineris socij hac perirent; inde miseram Sebastiani Regis cladem, quam pridie Nonas Augusti ann. M.D.LXXVIII. ipso quo contigit fatali momento in Brasiliâ cum gemitu & cum dolore quasi præsens sustinuit, vnicum habens, commune sibi toti que suæ genti, solarium Regis amissi, quod post pientissimum, Deoque & Ecclesiæ consecratum Lusitani-* **Eccli. 47. plurimis morbis medetur, quæ interris remotissimis geruntur, quasi præsens inuenitur.*

Ezech. 1.

Ezech. 2.

cum sanguinem, Austriacum prioris æmulum, heredemque dignissimum inuenisset. Et hæc quidem Sociorum aliquorum nonnulla ex plurimis delibata veriùs, quàm narrata, nedum exaggerata prodigia, vt admirationem Societati parent, existimationemque concilient, non equidem postulo vel exspecto. Satis erit, si mirabili Deo in Sanctis suis gloriam & honorem, debitum mille titulis, vel hinc referre velint saltem illi, qui communi nobiscum CHRISTI sanguine sunt coniuncti. Ille Ezechieli exhibitus in terrâ, iuxta fluuium Chobar, ventus turbinis, & ignis inuoluens, verbo elementa omnia plena prodigiis, non quatuor istis quadrigæ diuinæ stipatoribus, sed vni similitudini gloriæ Domini seruiebant. Triumphet, io! triumphet, & viuat inuidiæ victor, mortisque debellator Dominus IESVS: seruiant illius gloriæ creata omnia, vnius diuino nomini & honori famulentur elementa, & in his à Sociis patrata hæc admiranda; & qui hæc patrauere Socij, & tota demum Societas, solam sibi è tot gratis gratitudinem arrogans, conatu impensissimo, cultu demississimo, veneratione perpetuâ se submittat.

CAPVT SEXTVM.

*Societatis IESV dignitas à singulari usu & exercitio
virtutum heroicarum.*

*Dignitas
virtutis.*

NEc vlla naturæ est dignitas sine luce; nec honor vllus est homini sine virtute. Lucem aufer ab optimis probatissimisque rebus, quis agnoscer? quis æstimabit? eandem concede, perstringent oculos animosque spectantium. Amœnus est vibransque virtutis splendor, mentemque videntium & specie suâ reficit, & accendit affectum. Nec Hesperum esse tam pulchrum, neque tam faustum Luciferum dicebat Aristoteles. Et quis me demum vel prohibeat pudor, aut metus impediatur, eam non omnium quidem, sed Societatis vnius, quam celebrare proposui, commendare?

Non ego hîc adducam quæ Societati cum sanctissimis Religiosorum Ordinibus communia sunt & vsitata. non patientiam in aduersis; non in adeundis & propulsandis ab Ecclesiâ Fidei periculis fortitudinem inuictam atque constantiam; non Euangelicam, quam vocant, paupertatem, quibus excelluisse semper & etiamnum excellere Francisci Seraphicum, & Apostolicum Dominici Institutum, aliasque sanctissimas Religiosorum Familias, volentes gaudentesque cognoscimus. Non dicam maioris Dei gloriæ præfixum omnibus ex Instituto scopum; non seruandarum animarum curam contentionemque perpetuam; non orationis studium firmatum in Societate tot præsiidiis, tot litteris & regulis inculcatum; non inde à tirocinio ad deuexum vsque senium, siue missione, siue cuiusquam priuilegio, dissidium bellumque cum naturâ perpetuum, quod ferali, felici tamen verbo, mortificatio nuncupatur. Sunt videlicet hæc aliaque quàm plurima, sic vsitata nobis, vt sint fuerintque ante nos etiam aliis vsurpata. Quid ergo, quid

quid præcipuè nunc, cum agendum mihi de Societatis virtute, commemorem? illud nimirum quod, ut sit non alienum à ceteris, proprium certè intimumque ei esse, maiori, quàm ut ambigi possit, testimonio comprobatur.

Gregorius XIII. (nolo enim nisi alieno, & illo quidem non vulgaris alicuius testimonio uti in re tantâ) sicut erat pro commissâ sibi totius curâ Ecclesiæ in omnes eius partes intentus ac vigilans, operumque passim omnium diligens obseruator & custos; cum alia obseruaret in aliis, in Societate IESV tria potissimum, & illa, ut aiebat, singularia, nec passim obuia mirabatur. Tantam in tam variâ excellentique doctrinâ demissionem animi de se modestissimè sentientis; tantam, in nationum ingeniorumque diuersitate tantâ, vnionem conspirationemque voluntatum; tantam in tam viridi & viuiddâ iuuentute continentiam à voluptatibus iis, quæ nimium quantum humano, etiam effeto, corpori dominantur. Neque miror ego, res hæc & conspicuas naturâ suâ, & cum rebus ad eò pignantibus compositas, tam viuaci tamque suauis modo aduertisse sensum perspicacissimi Pontificis: nam quid illustrius, quid amœnius est stellis cum noctis obscuro comparatis? tale quiddam est eminens emicansque ab animo nil ostendente sui, nil sibi arrogante doctrina. *Qui docti fuerint, inquit ille, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.*

*Greg. XIII
tria in So-
cietate sin-
gularia mi-
rabatur.*

*Doctrina
cum humi-
litate est
stella in ob-
scuro.
Dan. 12.*

Pacis æternæ signum est iris, speciosissimum illud inferioris ætheris ornâmentum, delictum humani generis, & quoddam terræ quasi sidus, quo haud scio an pulchrius aliquod sit in cælo. At enim quot illa circulis est implexa? quot distincta coloribus? quot aucta corpusculis in infinitas propè guttulas distinctæ nubis? quàm illa aduerso soli opposita, & tamen amica? quàm pluuia, & tamen serena? quàm lucida, & non perstringens? quàm candens, & nihil adurens? Hoc videlicet signum est pacis illius quæ ex pignantium licet animorum suauissimâ consensione contextitur, & in amorem admirationemque sui homines rapit. *Vide arcum, & benedic eum, qui fecit illum: valde speciosus est in splendore suo.* Nullus est color, quem non referat lux composita & permixta variè cum opaco: affectus animi nullus est, quem non eliciat amicum illud sanctumque discrimen, quo in vnius musicæ concordiam tot fides vocesque conueniunt. Et dubium videatur aut insolens, hanc in Societate IESV expressam, conspirantibus in vnum tot animis, tamque diuersis, suauissimè demiratum esse Gregorium, quæ vel furiosum aliquem menti reddere & conciliare posset sibi?

*Animorū
vniō cum
ingenio-
rum varie-
tate, iris
est.*

Ecclesi. 43.

Vibrat mare demisso in se sole perstrictum, canderque velut igneum, sed non ardet: lucent astra, imò ardent, sed sine fuligine, sine fumo: illustrat noctiluca stramen & scenum, sed non inflamat: ignem patitur tela amiantina, sed ad nitorem: aquis aliæ, flammis illa eluitur, & adhibitis tot ardoribus inconsumpta constat sibi. Hæc naturæ prodigia sunt; sed illud est gratiæ, intactum etiam inter ignes seruare florem continentiæ; quod in Societatis IESV iuuentute tam integrâ Gregorius Papa mirabatur. Quæ quidem tria & olim viguisse semper, & vigere etiam-

*Castitas in
iuuentute
variis ex-
pressa.*

num,

num, quæ Dei benignitas est, inter Socios, si ostendero, & planiora multis & grauiora reddentur.

*Doctrina
cum humi-
litate ad-
struitur
exemplis.*

1. Cor. 2.

Potestne ergo submissius esse quidquam, quàm, eminere cum possis, præire alteri nec posse, nec velle? aliquidne modestius, quàm, cum multa noris, & multa peruideas, monstrante viam sapientiâ atque doctrinâ, sententiam numquam dicere, consilio numquam nedum iudicio adhiberi? quidquâne inter homines humile magis atque despectum, quàm, humanarum diuinarumque rerum intima atque arcana cum videas, tradendis tantum primæ infantie elementis Fidei occupari? Atqui hoc magni Pauli & Apostolorum, hoc Ignatii & Sociorum est. ille nempe cum suis illis Deique Discipulis, & ex hoc mundi Doctoribus, audiuisset licet arcana verba, *Non iudicavi, inquit, me scire aliquid inter vos, nisi IESVM CHRISTVM, & hunc crucifixum.* hic verò, cum suo Xauerio, Fabro, Lainio, & pluribus hodieque doctissimis versatissimisque viris, paruulos sibi præ omnibus auscultatores exoptat, gaudetque tradendis Fidei & doctrinæ principiis, ad innocentis ætatis molestam balbutiem conformare vocem suam. Sapiebat, atque adeò loqui poterat, Xauerius aliquid humano maius; & tamen tintinnabulo coactum è publico agmen paruulorum trahebat post se ipse dux gregis, & præcentor sacri carminis ad elementa prima Fidei concinnati. Fabrum atque Lainium (cum essent Doctores Theologi à sanctâ Sede submissi, perorantes dicentesque sententiam suam in sacro illo cœtu totius sapientiæ Christianæ) stupuit Tridentum; sed & ipsos cum erudiendis iterum paruulis impensè vacantes etiam in publico videret vrbs Roma, in venerationem admiratione versâ, vehementer coluit atque suspexit; certissimo vti submisionis, sic eam consecutæ gloriæ argumento. Confidere posse in Senatu quantumvis Religioso, dicere posse rogarique sententiam, imperij quædam species est, eius præsertim quod Aristocraticum nominamus; præsidere verò, & susque deque mouere omnia nutu tantum vno, forma est absolutissimæ dignitatis. Hanc in quibusvis etiam seminarum Religiosis Ordinibus nusquam non reperias: vnus, quod sciam, Societatis est, non concilia domi cogere, sententiam non suam dicere, sed exsequi alienam; etiam cum rexeris, tam Præpositis obedire, quàm audiri à subditis: denique sic abhorrere, sic abominari dignitatis & excellentiæ omne nomen & speciem, vti ad eas aut ambiendas domi, aut foris admittendas, singulari se voto reddat ineptam.

*Concordia
inter tam
varios ple-
nins expen-
ditur.*

Iam verò quàm copiosæ suauitatis illa recordatio est, in eodem domicilio habitare tot homines, qui variis in terræ partibus tempora traxerint ætatis primæ, varios, & sæpè aduersos inter sese, parentes habuerint; qui nec parem ex maiorum imaginibus gloriam traxerint, nec similem peregerint vitæ cursum; quibus non eodem modo natura, non fortuna prospexerit de facultatibus illis, queis & delectantur vulgò homines, & vnice capiuntur; quorum, impulsu indolis, feroces alij, alij remissi, alij ad summa, alij ad ima tendentes; verbo vnico, nil æquale; & tamen omnes morum sint & animorum æquabilitate tantâ, vt nec tam dulces inter sese sint liberi, nec iucundi amici, nec accepti affines; imò
nulla

nulla alicunde accedere possit beneuolentia, quæ domesticam hanc vel superet vel adæquet. Agite, date vela tam piis, tam placidis affectibus, ô Socij, vt non vos tantum (quæ prima felicitas est) sed etiam hostes intelligant frustra esse foris arma quæ impetant, frustra latentes insidias quæ deprehendant, frustra sæuientes vndique tempestates ac fulmina quæ perstringant, quando tale est perfugium domi.

Sed quibus ego iam verbis, quâ te voce commendem Pudicitia, siue *Castitas in* ita mauis, innocentia virginalis? tu enim Ecclesiæ, tu nostri Ordinis or- *iuuentute* namentum præcipuum: tu quàm mundo rara, tam Societati cara es: *commen-* tu Religione sollicitâ consecratos Socios, tuos facis & seruas: tuo præ- *datur.* sidio ætatis apud nos primæ candor intactus est: tui respectu nominis flos iuuentutis manet illæsus: te custode immaculata etiam inter fordes continentia stola seruatur. Neque, quod hîc ego de te, primus video, vel solus admiror: toto propemodum antè sæculo & gesta & proclamata describo. In aulâ Regis Catholici quibusdam erant (nempe Socij) *Part. 1. Hist. Soc. lib. 5. num. 63. Quo ad-* instar miraculi, quod cum omni genere sexuque promiscuo tam versarentur innoxij. *miniculo in Societa-* nec dubitauit in mediâ Curia Melchior Canus bellè iocari, Patres Societatis IESV *te tanta sit continen-* herbam quamdam secum solitos circumferre, quæ vim haberet interimende libi- *ua.* dinis: eoque velut antidoto tutò posse inter seminarum versari greges, & confidentibus puellis aurem saluâ integritate præbere. Ea vox seu candido sinceroque ex animo, seu quo alio profecta, admirationem certè multis attulit; sensimque sparsa per Curiam, ad Principis peruenit aures. Qui rei audita curiosus inuestigator, Ioannem de Zuniga (is erat ei velut morum magister ac custos) ad Patres misit sciscitatum, quod herba genus illud esset tantæ potestatis ac virium, quam illi perhiberentur habere. Fecit imperata Ioannes, expositisque Philippi mandatis ab Araozio contendit, vt rem sibi totam, quam mox ad Principem referret, exponeret. Hæsit hîc paulisper Araozius: tum rem totam indicaturum se esse respondit, modò is eam Principi, quemadmodum ab se acciperet, accuratè fideliterque referret. Cùm ille se reciperet, Verissimum, inquit Araozius, est, quod de huius herba nostræ potestate narratur: tantarum quippe virium est, vt non modò nobis ad frangendas cupiditates libidinesque sit vsui, verùm etiam tutum quoddam ad continendam linguam, & conterendam elationem animi, & omnia vitia, præsidium. Eademque tam multas facultates proprietatesque complectitur, vt equidem valdè velim & Principi & toti Curie eius vsus notum ac familiarem esse. Porro nemo nescit Varias à Deo virtutes inditas herbis, quarum beneficio solus is potiatur, qui cognitis & inuentis vta-
tur. Acuerunt hæc cupiditatem Ioannis, qui vt sine morâ sibi nomen ederet tam salutaris herba, nec se diutiùs properantem ad Principem cunctaretur ac suspensum haberet, acriùs institit. Cui Araozius, Hæc, inquit, herba communi sermone timor Domini nuncupatur. is eas omnes, quas enumeravi virtutes, ac multò etiam plures, quàm dixi, continet. Eo nos, quotquot de Societate sumus, frequenter vtimur: eius præsidio innoxij in mediis flammis periculisque versamur. Ita est. contra liberiores attactus rosam spina defendit, nec alibi quàm in hoc septo magis est tuta; adeoque cùm huic eam inclusit, non inuidit natura, sed prouidit. Pudicitiam quoque suam Societas IESV, seu rosam illam esse vis seu lilium inter spinas, illo hætenus timore defendit, quo configi carnes suas Regius Vates optabat.

*Obedien-
tia in ar-
duis So-
cietati sin-
gularis.*

Atque hæc tria illa sunt quæ iam tum ab exordio sui Ordinis in Ignatij posteris Gregorius singulari modo illustria mirabatur. Adhæc Franciscus Borgia, domesticus ille quidem, sed exercitati incorruptique ingenij vir, Societati proprium esse nec infimum iudicabat, opera præstare tam ardua cum obedientiâ tam promptâ: hanc ille non tantum repetitis ab vltiore memoriâ exemplis, sed suâ, quam ipse sumpserat, experienciâ comprobabat. Angustus erat, temporibus eius, Oriens, ille tam vastus, maioribus animis votisque Sociorum: Occidens etiam ab his, ire iussis vno tantum nutu vel apice, petebatur: & erant tamen illic non adcunda sed subeunda pericula, nec leuior ipsâ morte, homines inter barbaros, vita ducendi. Inhærebat nempe, hæretque etiamnum, infixum impressumque cogitationibus, dicâmnè Ignatianum illud, an Xauerianum, I. quo vnico amandandos illicò in terras vltimas, indeque iterum reuocandos Xauerium Xauerijque socios sibi, nec otiosè, Ignatius persuadebat. Sanè non adhuc defecisse hunc spiritum, necdum emarcuisse vim animi, etiam in iis, quos vel patrius cæli rigor tardiores effinxit, vel ætas & valetudo tenerior molliores efformauit; domestica & quotidiana nostro etiam Belgio exempla testantur. Nec pestis grassatur in vrbibus, nec bello pugnatur in campis, nec vtroque laboratur in nauibus sine Socio, sine adiutore calamitatis extremæ. Ita videlicet exercentur, ita præparantur ad nuncupandum denique quartum illud grauiissimumque votum Socij iuniores. quod qui tandem fecere legitimè, quocumque terrarum, quacumque viâ vel tempore, ad quoscumque populos Pontifex iusserit, sine morâ, sine auxilio, cum aperto etiam amittendæ vitæ periculo, ire tenentur. Rem dictu facilem, sed factu difficilem; nec à Religiosâ quorumuis obedientiâ, nisi ab illâ deuotorum pro Fide & Ecclesiâ, exigendam.

*Singularis
Societati
inter dis-
tractiones
consuetudo
cum Deo.*

Sit & illud familiare Sociis, fortè etiam proprium (quod in iis Carthusienses quandoque Monachi suspexere) volui eos vertique tot cum proximo rebus implicitos, nec tamen auerti à Deo, nedum euerti; iactari velut in tempestate sæuâ turbinibus sæculi fluctuantis, & toties & obtutu quidem tam fixo spectare cælestia; libros, domos, vrbes, regiones, orbemque percurrere, vbi vbi diuinæ promouendæ gloriæ se modus obtulerit, & interim quasi segregatos ab occupatione omni, suauissimâ cum Deo consuetudine distineri. Diffluere Franciscum Xauerium, etiam tum cum sibi incumbentis Indiæ totius sub onere suspiraret, cæli deliciis; sic orationi adhærere, sic affici Franciscum Suaresium, vt dicat priuari malle se doctrinâ omni suâ (quantâ illâ, Deus bone! & quot annorum quàm magno labore ac studio acquisitâ!) quàm carere fructu vel vnius horulæ quem expectaret agendo cum Deo, quis credat? quis capiat non expertus? Fuit olim Antiocho Soteri, illi à quo postea Syriæ Reges omnes Antiochi sunt dicti, cum bellum duceret in Galatiam, prodigosè exhibitum pentagonum, quod, à complicitorum inter se quinque angulorum figurâ, Pentalpha; à saluari verò successu victoriæ, signo hoc felicissimo demonstratæ, ΤΡΕΙΑΝ nominauit. Ego verò sic censéo, quinque hæc quæ modò proposui, priuata Societati quasi symbola, posse meritò Pentalpha nostrum & ΤΡΕΙΑΝ nuncupari: quando illis

*Quinque
hæc singu-
laria, sunt
fortuna-
rum & sa-
lutare pen-
talpha So-
cietatis.*

illis inter se positis atque complexis non tantùm non interire Societatem, sed ad suam hominumque salutem omnium magis semper & magis conualefcere neceffum est.

CAPVT SEPTIMUM.

De nomine & exiftimatione quam Societati contulit rara in omni genere & exercitatione doctrina, quâ expressa verbo, quâ scripto consignata.

FVere qui dicerent, posteaquam ingressa est in orbem sapientia, ab eo excessisse virtutem; quod illæ nimirum moribus inter se animisque contrariæ, vnà viuere non possent: cùm simplicitate gauderet virtus; cautâ verò argutâque prudentiâ, & illâ quidem non minùs in agendo versutâ, quàm in cognoscendo versatâ, sapientia teneretur: quod illa ineremis esset & nuda, hæc & phalerata & armata; subesse illa & pati, agere hæc & præesse contenderet. Verùm næ illi mihi, quicumque ita censuerunt, & ignorasse virtutem videntur, & non agnouisse sapientiam; nisi fortè inertis animi abiectionem pro virtute, arrogantis autem ingenij ostentationem pro sapientiâ coluere. Quod sanè quàm sit vtriq; iniurium, quis non videt? quid enim aut fortius virtute, aut potentius est sapientiâ atque doctrinâ? Virum virtus, hominem sapientia, vtræque similem Deo facit.

Falsò credita doctrina aduersa virtuti:

uni cum alterâ bene conuenit.

Fabulosam suam Palladem armauit virtute Iupiter, & sapientiâ decorauit; at certiùs & veriùs Societati suæ, quam contra impietatem & ignorantiam Deus eduxit, sociam tot fortissimis ordinibus legionem, de vtrâque prospexit. Ponite ante oculos vnumquemque eorum, quos Societatis huius quosdam quasi primipilos agnoscimus. Vultis incipiam ab Ignatio? vultis post stabilitam propagatamque & optimis disciplinis institutam Societatem, ab iis ipsis qui instituerunt eam? Quibus tandem adminiculis, nisi doctrinæ prudentiæque singularis, adiutus Ignatius ea conscripsit non tantùm argumenta virtutis, sed Philosophiæ plusquam Platoniciæ documenta, sed Reipubl. ab se ordinatæ instituta tam plena, tam perfectâ, vt eadem admirentur etiam ij qui non amant? Scio equidem, illum etiam tum rudem litterarum, cùm de Sanctissimâ Trinitate commentaretur subtilissima quædam atque certissima, non suâ tunc, sed cælesti vsum sapientiâ fuisse: non ignoro, cùm exararet sublimes iuxta ac pias commentationes, quæ spiritualia Exercitia nuncupauit, adstitisse illi, magistræ dictantis habitu, MARIAM ipsam sapientiæ matrem: fateor, eiusdem præcipientis auxilio conceptas ab Ignatio, traditasque litteris, nouas illas, nec tamen nisi malè sentientibus odiosas Societatis Constitutiones: nego tamen hæc detrahare quidquam ei posse de opinione etiam humanæ ac naturalis scientiæ atque doctrinæ; nisi quis fortè aut Angelicum Thomam, aut Seraphicum Bonauenturam, minùs enuditos fuisse contendat, ex eo quod omnem propè, quam habuere, sapientiam hausere de cælo; atque adeò vitio vertere discipulo vellet, sub optimis cum maximisque præceptoribus profecisse ad institutionem

Societatis doctrina probatur.

Ignatij doctrina.

tionem vsumque doctrinæ. Fuit ergo, post exhaustos mirâ constantiâ multorum annorum in studiis labores, Magister ac Doctor, post rigidissimum examen, à Sorbonâ renuntiatus Ignatius. nec tantum inde tamen apud æquos aestimatores, quantum à scriptis suis nomen retulit sapientiæ consummata. Quid? Petri Fabri, Francisci Xaverij, Iacobi Lainez, Alphonsi Salmeronis, Claudij Iaij, quam Asia & Europa suspexit, commissam cum barbaris & hæreticis, inanem fuisse doctrinam arbitramur? omitto reliquos: sunt enim omnes pares propemodum inter se. Canisium verò si quis roget, quid egerit, quid scripserit in liberandâ ab erroribus Ecclesiâ; si quis item reliquos eiusdem consilij socios, Antonium Possevinum, Iacobum Gretserum, Gregorium à Valentiâ, Edmundum Campianum, Nicolaum Serrarium, Martinum Becanum, Petrum Cottonum, Carolum Scribanium, Ludouicum Richeomum, Iacobum Salianum, & ceteros sine numero, ac præsertim Robertum Bellarminum, qui in hoc maximè controuerso scribendi genere scientiam vnus omnium videtur assecutus; hos, inquam, omnes si quis interroget, quid agendo, quid scribendo secuti, quid assecuti sint; num quis existat cui præter officium fortissimi defensoris Ecclesiæ quidquam aliud iis propositum fuisse videatur? Quæ res Franciscum Toletum adiuvit ad sacrarum Litterarum adyta tam solide penetranda? Quæ vis Serrarium, Pererium, Riberam, Lorinum, Castrium, Maldonatum, Emmanuelem Sâ, Barradam, Iustinianum, & auctores Operis verè regij Pradum & Villalpandum, & innumerabiles alios, tam altè promouit ad liberè & tamen verè inuestiganda secreta Dei? Quantas fuisse oportet cogitationes vnus Cornelij à Lapide totius sacri Codicis volumen complexi? Quid dico illa propugnacula doctrinæ sanctioris Suarez & Vasquez? qui nihil, in tantâ licet inuestigandarum rerum oppositâ mole, imperuium sibi & meritò putauerunt? Quid defæcatissimæ purissimæque sapientiæ viros Thomam Sanchez & Leonardum Lessium? quorum ille balbutiem (quæ Societatem I E S V inire peroptantem vnica morabatur) dedoctus à Virgine M A R I A, sic eam semper coluit, vt dein, etiam in lubrico sordidissimarum animæ quæstionum, non nisi innocentissimè versaretur. Clemens VIII. viso examinatoque eius volumine, quod benè magnum de matrimonio, & pluribus eò spectantibus, accuratè conscripserat, & vnâ monitus de innocentia viri, ac verecundia virginali, non hominem illum sed illibatae castitatis Angelum esse professus est. minori sanè indicio vel opis vel naturæ cælestis, sordidissimis rebus immiscet sese lux solis, & manet incorrupta; relucet immunda quæuis in speculo, nec illud vitiant; ardet rubus, candentes laminas virgo calcat; nec tamen adurit; quàm suam in tam lubrico continentiam Thomas ille seruauit. Prætermitto Ludouicum Molinam, Franciscum Turrianum, Iacobum Ledesnam, & omnibus his antiquiorem Martinum Olaium, iam olim, etiam ante initam Societatem, notum auditumque in Concilio Tridentino. Nihil dico de compluribus aliis, & adhuc viuentibus, ne in exornandâ centenariâ iam & communi Societate nostrâ aut longior sim, aut non satis videar Religiosæ eorum verecundiæ consuluisse: satis habeo (id quod de Cypriano Hieronymus)

Thomas
Sanchez à
Clemente
VIII. di-
ctus An-
gelus.

mus) verbo adscribere: *Horum ingenij superfluum est indicem texere, cum sole claria sint opera.* At verò vocales illos diuini verbi præcones, siue calamo, siue linguâ, quorum in omnem terram exiuit sonus, & in fines orbis terræ penetrauerunt verba, quâ ego ratione dissimulem, quando vel me tacente, inter innumerabiles alios Franciscum Stradam, Benedictum Palmium, Edmundum Augerium, Franciscum Costerum, vniuersæ quâ patet Europæ sua quemque vox prodeat, & esse testabitur Angelos tubâ canentes? Finem non habeam, si persequi vel nominando velim eos, qui in philosophicis mathematicisque disciplinis propemodum ad miraculum fuere versati, quique Humaniora quæ vocamus studia litterarum ingenio simul & industriâ suâ, etiam ad posteros, felicissimè promouerunt: opus enim esset horum non nomina sed Collegia recensere. quandoquidem non vnus inter illos Conimbricensis, non Dandinus, non Fonsæca, non Toletus vnus, non vnus Mendoza, non Vallius, non Ariaga vnus est: nec solus Clavius vel Aguillonius excellere disciplinis iis quæ Mathematicæ nuncupantur: nec vnus Cyprianus Suarez & Emmanuel Aluarez, Frusius & Perpinianus, Tursellinus & Maffei, de la Cerda, &c. præcipiendæ & exprimendæ quâ oratoriæ, quâ poëticæ, quâ historicæ eloquentiæ insignes exstiterunt.

Commune illud mundi totius oraculum, & publica vox Ecclesiæ, Tridentini Concilium Tridentinum (in quo vix adhuc natæ Societatis illa lumina Theologi Pontificij, Petrus Faber, Iacobus Lainez & Alphonsus Salmeron, non semel conspecti sunt & auditi) quando informandæ ad omnem scientiam iuuentuti à nouellâ etiam tum Societate I E S V præceptores potissimum peti voluit, ecquid rudem illam, & non potiùs solidam in diuinis, in humanis subtilem, in humanioribus denique studiis exercitatum iudicauit? *Per se clarum & illustre Iesuitarum Sodalitium*, inquit Tridentini testimonium & iudicium de doctrinâ Sociorum: Pontus Heuterus, *qui sine morositate reformatam ad pietatis cultum vitam, insuper purioris litteraturæ elegantiam prudenter sectantur, teneramque in hac & pietate atatem diligenter imbuunt, ac ad eloquentiam & ingenij acumen eliminandum exercent.* Lib. 13. Vit. Car V. sententia Pontii Heuteri de eadem:

Quid sanctissimi Patres ac Pastores Ecclesiæ? qui perturbatissimis, & passim corruptis in Europâ gymnasiis scholisque litterarum, amplissimis non semel priuilegiis illectam Societatem impulere tandem, vt ad tradendas regendasque cum imperio quascunque, non abhorrentes ab instituto suæ Religionis, disciplinas assumi se denique pateretur. plus nimirum oneris & difficultatis in hoc munere vitæ, quàm honoris aut dignitatis inesse non ignorabat illa, nec alienum esse ducebat à se, quod Deo ad gloriam, vel ad salutem prodesse posset alicui: omnibus enim omnia facta est fietque, vt omnes faciat saluos. Hoc vnum illa spectat, cum ad puerilem, inter Fidei rudimenta, symphoniam inflectit Apostolicam vocem: hoc, cum coniugandis & aptè componendis verbis & versibus incumbit: hoc ipsum, cum vel in focco vel in cothurno ambulat in theatris: hoc, cum declamat in pulpitis, cum perorat in rostris: hoc, cum vel inquirendo deliberat, vel disputando nunc obiicit, nunc auertit: hoc, cum vel loquendo præsentibus edocet, vel scribendo venturos instituit: hoc etiam (quod fortasse non capies) hoc, inquam, vnum attendit,

dit, quin & solum IESVM scire tum & docere se credit, cùm ex vsu & præscriptione mathematicæ disciplinæ iam castra metatur, iam valla erigit, iam defendit vel offendit erecta: hoc, cùm terram reuocat ad mensuram, ad constantiam fontes & maria, ad tenorem astra cæli omnia, etiam illa quæ erratica nominamus: hoc denique, cùm ex discretæ, quam vocant, & continuæ quantitatis variâ proportionem inauditas & maiores vulgi captu veritates educit. quomodo dirigantur, refringantur & reflectantur radij coloris & lucis, impensè tradit; vt vel sic in auditorum animos quacumque tandem viâ Christiana virtus irrepat. Illa & constituendo grauitatis centro, & quærendis duabus mediis proportionalibus inter datas, & quadrando, si fas est, circulo occupatur; si fortè, vel sic, humanæ menti constanter infigat & imprimat nomen illud numenque diuinum, quod Augustino per *circulum cuius & centrum vbi-que est, & circumferentia nusquam*, designatur. Neque nouitium hoc, aut nostrum, maximorum antè nos virorum, ipsiusque adeò Pauli, & ex eo

Philip. 1.

Xauerij inuentum est. *Dum omni modo, inquit, siue per occasionem, siue per veritatem, CHRISTVS annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.* Per occasionem aræ, ignoto Deo dedicatæ, quin etiam adducto pro-

Act. 17.

fani Poëtæ testimonio, *Ipsius enim & genus sumus, CHRISTVM Atheniensibus annuntiavit ille Doctor Gentium, & prædicator veritatis;* qui non iudicauit se scire aliquid inter alios, *nisi IESVM CHRISTVM,*

1. Cor. 2.

Scientiis
etiam pro-
fanis adco-
nersionem
Indorum
& Iapo-
num vsus
Xauerius:

& hunc crucifixum. Quid Xauerius? ille in Indiâ alter Paulus, Orientis certè Apostolus, sumptâ etiam hîc ex mathematicis astrologicisque problematis occasione, in Iapone, & cautè tentauit, & feliciter expugna- uit veritati clausos animos barbarorum. Quid demum per exempla vi- rorum talium iam inde ab exordio instituta Societas? illud nimirum agit, in hoc excubat, in hoc tota est, vt siue per occasionem profanam, siue sacram veritatem, Christianæ Fidei documenta vel suauiter insinuet, vel fortiter imprimat humanæ cogitationi. Nec sanè inutilem hæcenus fuisse hunc (inanem licet in speciem) laborem, admiranda etiam per Orientis & Occidentis Indias importatæ Fidei & salutis com- pendia docuerunt. Et quidem, ne huius ego generis infinita comme- morem, nouissimis ex Oriente litteris à Patre Nicolao Fiuâ mense Ia-

isidem et-
iamnum
videntur
Socij fru-
ctu magno
& com-
mendatio-
ne.

nuario anno M. DC. XXXVII. Macao scribitur in hunc modum: *Rex Chinæ an Christianus sit ignoratur, idololatra certè non est: nuper oblatum sibi à P. Adamo speculum, globos item duos & horologia curiosatanti fecit, vt co- ram quatuor Colais, Magistratibus grauissimis, nostros impensè laudarit. qui cùm libros Kalendarij Chinenfis correxissent, voluit eos administrandæ reipu- blicæ admouere, & esse quod Proreges solent: sed à doctore Paulo Colaorum Principe, & illo Christiano, admonitus est nos non ambire honores.*

Testimo-
nium Flo-
rimundi
Remondi
de doctri-
nâ Socie-
tatis:

Concludam hæc ego (quæ de Societatis nostræ existimatione conce- ptâ ex studiis litterarum atque doctrinæ quasi compendio pauca pro- posui) gemino, & omnia quæ hîc dici à me possint complectente testi- monio, & illo quod, nisi auctoritas ingerat, modestia erubescat. Flori- mundus Remondus *de ortu, progressu & ruinâ* (quam ominatur) *here- seon*, vbi Societatis contra eas eductæ in aciem primum meminit, *In his*, inquit, *Collegiis infinitus quasi est Iesuitarum numerus, quorum de do-*

Arinâ

Etinā tanta est existimatio, ut scientiæ omnes perdita eorum operā restituī possē videantur. Et, interiectis aliquibus, conuersā ad illos quos ita extulit IESV Socios oratione suā: At vos, inquit, ō inuicti & infatigabiles Æacidae, calitus vos missos credimus, ut tam longo & funesto bello finem imponatis. Vobis, ut à Mercurio olim Vlyssi, diuina illa herba moly à Deo data est, ut tantam miserorum hominum à Veneficā illa Circe haresi incantatorum, & in bestias transmutatorum, multitudinem pristina formæ restituatis; aliosque, quos mali illius vis nondum attigit, præsueritis. A vobis, duces fortissimi, ultimus ille iētus Lernæo monstro infligendus expectatur: in fatis namque est, ut, sicut Troia sub Pyrrho, sic sub vobis haresis pereat atque exscindatur. Quamuis autem merita vestra & labores, non ut par est, ab omnibus excipiantur & compensentur, non tamen cessate victoriam vestram persequi, donec hostis planè prostratus & deuictus in triumphum à vobis ducatur. Nec minora, quin illustriora etiam, sunt quæ Albertus Comes Palatinus Dux *item Al-*
berii Du-
cis Bana-
ria.
vtriusque Baviariæ anno M. D. LX. scriptis ad Iacobum Lainium litteris consignauit in hæc verba: Quis homo verè Christianus non gaudeat ex ani-
mo, videns perexcellentem filiorum Paternitatis vestræ doctrinam, vitamque
laudabilem, hæreticorum vires debilitatas, & pertinaciam confusam ac pude-
factam? de quo meritò tibi, tamquam eiusmodi filiorum Patri, congratulamur,
quorum operā vnicè speramus hæreses tandem exstinctum, & Catholicam Reli-
gionem restitutum iri. Annuat Deus tantorum virorum, atque adeò totius
Ecclesiæ, voto tam pio; velitque nos (quod alios antè voluit) suæ tantum
gloriæ deuotos, ad plurimorum salutem piè ac sapienter facere & docere.

CAPVT OCTAVVM.

Societatis IESV felicitas singularis morientium in eā privilegio contestata.

Multi hominum, eorum præcipuè quibus vita lentè producta per motium optabilior videtur quauis morte etiam fortunatā, de Societatis IESV communi & quodammodò fatali infelicitate conquerruntur. Quid enim, inquiunt illi, potest in Sociorum vitā incundum esse vel expetendum, cuius per laborem animi, corporisque contentiōnem, contracta nimium spatia tam properè decurrunt? Videas in eā complures, studiorum & virtutis exercitatione, illā præsertim quæ Deo & Religioni subigendis motibus occupatur, exhaustos, etiam illos qui nuper & naturæ temperamento & ætatis conditione florebant. Videas exesos macie plerosque, plurimos pallore suffusos, nonnullos etiam extenuato corpūculo ver ipsum vitæ non egredi, & effectā propemodum maturitate autumnum moribus & doloribus referre. Alij nosocomiorum & carcerum pædoribus immoriuntur: alios rapit diffusa per urbem lues dum eā laborantium animis medentur, infectorum corporum horrore seposito. Plurimos haurit mare, siue cū relictā patriā diuersa in orientem & occidentem Indiam exilia, vbi vbi seruandarum animarum spes affulserit, auidè sectantur; siue cū se pro Deo & Religione certantibus in Oceano militibus certi periculi socios præbent,

*Sociorum
vita lenis
& laborio-
sa est esti-
matione
multorum.*

cum

non tamen
odiosa
Deum &
æterna spe-
ranti.

Privile-
gium in
Societate
moriētium
assertum
testimo-
niis.

Visum san-
ctæ Tereſiæ
à I E S V.

Ex relatione
R. P. Cri-
ſoſtelli anno
1616. 13.
Ianuar.

cum omnibus & singulis, quos non ipsâ in morte relinquunt, extrema passuros. Nec pauciores cadunt in acie, & moriuntur in campis, quò illos vel pugnâ cadentium vel morbo deficientium suprema necessitas vocat: quibus si addis complures alios, qui post dirissimas ubique quæstiones quas patiuntur causâ Fidei vel propagatæ vel defensæ, post ergastulorum squallorem, post exquisita genera tormentorum, generosè illi quidè sed miserè consumuntur; profectò intelliges esse quàm plurima, quæ angere & sollicitam habere Sociorum ætatem meritò possint, cum debeant illi tantis quotidie laboribus arteri, tot curis obrui, toties contra omnes & corporis & mentis iniurias de vitâ ipsâ dimicare. Fateor equidem, in præcipitatâ vitâ Societatis nil magnopere vnâ intuenti naturam vel iucundum vel optabile videri posse; præsertim cum probè intellexerit, illis & citò, & per difficillimos casus, & quotidie esse moriendum. Sed enim si quis altius eleuare voluerit animum ab hac necessitate & graui opere quo perfungimur vitæ mortalis, si quis reputare secum, quantum, exacto quasi per compendium cursu naturæ, insit in Sociorum morte solatij; censèbit sanè non ærumnosam, sed potiùs inuidendam esse eam, quam comitetur tanta securitas, tanta felicitas consequatur. Quod cum dico, intelligi volo non solum de isto mortis genere, quo qui perfunguntur pro Deo & Religione constanter, de suâ immortalitate certi, de felicitate securi, intelligunt in portum se illicò beatitudinis infinitæ ex tempestate permodicâ & breui nauigatione esse venturos; etiam alios omnes, inquam, hæc spectat oratio mea, qui in Societatem Domini IESV adscripti, homines vsque eò tuentur in terrâ, donec (quod caput est) in assumpto semel ordine & statione constantes, iussu demum Imperatoris, id est Dei, sic è corpore decedant, vt è præsidio militari. Vultis quod intendo, clariùs expressiusque proponam? Verbo sic habete quod dico: *Hoc est hominum Societatis IESV privilegium, vt mortuum Iesuitam obuius IESVS excipiat.* Felicem eum animum, qui è suo, quo depressus erat atque demersus, corpore mortali, in immortalem sinum Domini IESV beatamque mentem securus effunditur! Qui ita vixit, diu viuet; ita qui moritur, numquam est ille moriturus. At perculerit fortasse non neminem hæc sententia mea, liberè nimis & quodam velut oraculo dicta. Sanè nec mea illa, nec oraculo est expressa; & tamen habet aliquid oraculo simile, & plus quàm meum. Tereſia de IESV (ille ductus à Carmelo fons & origo defæcatissimæ sanctitatis, in quo velut in speculo resplenduerunt ostenta tam illustria, tam inusitata de cælo; qui æterni solis igne diuino sic frequenter emicuit, vt ardere ipse & inflammare alios videretur) hæc, inquam, virgo Tereſia degebat Cordubæ in Hispaniâ, eratque (quod solet) à sanctissimi Sacramenti communionem in cælum & in Deum mente suspensa, quâ in speculâ dum consistit, ecce tibi è purgantibus flammis animæ, quæ magno numero & gratulatione festiuâ ferebantur & recipiebantur in cælum. ducebat reliquas vna formosior, & hanc etiam vnâ præ omnibus IESVS CHRISTVS inter angelicarum mentium ordines factus obuiam, suo dignabatur amplexu in signum beneuolentiæ singularis & amicitie sempiternæ. Hærebat virgo Tereſia, hinc suauissimo recreata

recreata spectaculo, inde non satis intellecto prodigio consternata: audent igitur interpellare animam de posterioribus vnam, & petere quam ipsæ forent, ac præsertim quæ ipsarum dux illa tam accepta Deo. cui ipsa breuiter: *Dux noster est, è Societate IESV frater vnus: nos duci gratulamur, cuius Virtuti ac precibus debemus quòd hodie liberemur. de Omnipotentis aduentu nil mirum, nil nouum; scilicet hoc est hominum Societatis IESV priuilegium, vt mortuum Iesuitam obuius IESVS excipiat.* Obierat videlicet eo ipso puncto temporis quidam Sociorum IESV Coadiutor, Cordubensis Ecclesiæ nostræ ædiruus, qui annis plus minùs triginta sacro hoc perfunctus officio, vt erat sui obseruator & custos, ac pietatis Religiosæ sectator egregius, quadringentas ampliùs virgines (quæ ex proposito pio, diuino cultui sunt vocanturque Deuotæ) distinguebat omnes auditâ voce, sed nullam penitus earundem de facie nouerat. Equidem non video, cur iam id quod ipse sentio de Sociorum securâ & fortunatâ morte non audeam palàm dicere: quod eò certiùs mihi videor posse, quòd plura & euidentiora suppetunt eiusdem adstruendæ veritatis argumenta. Ego felices Societatis primicias Ioannem Hosium & Iacobum Codurium hinc abiisse arbitrer, vel cum diutiùs viuendi desiderio, vel cum difficultate moriendi; & non potiùs cum incredibili gaudio suauissimæ voluptatis, quos vixdum egressos è corpore, Pater Ignatius adhuc superstes intuitus est cælesti gloriâ circumfusus? Voluerit profectò palàm facere diuina benignitas, quàm facilis esset & expedita via, non heroibus tantùm illis Ignatio & Xauerio, sed quibusuis etiam immaturis Ignatij filiis, eundi in illam vitam, quæ sola vita est nominanda. Equidem efferor studio videndi Socios illos, quos cum in vnum collectos regeret Balthasar Aluares, vir ille non vulgaris sanctitatis, & virtutum non lenis exactor, aliquibus etiam tum imbecillitatis humanæ casibus obnoxios esse dolens, flensque coram Domino, querebatur. Enimuerò quàm æquo & quàm securo animo necesse est eos abiiisse de vitâ? nam eos omnes omnino ad æternam destinatos in sua illâ perturbatione afflictæ mentis Balthasar antè didicerat. Quid Alphonsus Rodrigues? exarserat ille aliquando desiderio videndi Socios suos quibuscum tum vivebat in terris; sed videndi in eo statu & conditione quam habituri essent olim ab æternitate suscepti: eratque illi, spem inter & metum, pronus quidem in gaudium, sed anxius tamen animus; donec is Deo adiuuante supra humana se erigens (quod sæpè faciebat) suorum ille Sociorum posteritatem, etiam eorum qui se longo intervallo secuturi essent, ita prospexit, vt intelligeret morti tantùm humanæ obnoxios illos, postquam è mortali vitâ excessissent, tum denique in cæli felicitate perpetuâ secum esse victuros. Et illustria quidem hæc; sed tamen ampliora sunt ista. Franciscum Borgiam orantem aliquando deprehenderat Marcus viri socius, & (quod rariùs animaduertenter) manantibus ex singulari lætitiâ lacrymis largè perfusum. rogat ergo causam vti promat tanti solatij; & cum vrgendi instandique non faceret finem, ita demum ex Francisco intelligit: *Scito, Marce frater* (hæc ipsa verba Borgiæ sunt cum fide transcripta) *Deum impensè amare Societatem, ei que concessisse beneficium, quod olim Ordini sancti Benedicti, nimi-*

*Exemplis
Hosij &
Codurij
probatum
securitas
moriendi
in Societate:*

*idem ad
struitur
reuelatione
factâ
Patri Balthasari
Aluares,
in eius Vitâ
cap. 23.
& Alphonsi
Rodrigues,*

rum ut trecentis primis annis nemo qui in eâ ad mortem usque perseverauerit, damnetur. O præclarum diem (exclament hîc meritò Socij, non illi quidem infallibili testimonio de suâ beatitudine securi, tantis tamen siue prædictionibus siue promissis erecti in spem magnam) ô felicem conditionem, quâ in illam ego societatem hominum cœtumque me contuli, quâque ex mundi turbâ & colluione discedens, illis ego viris aggregatus sum, quorum ipse merito & virtute consequi possim, quod à propriâ sperare non audeam! O fortunatam IESV Societatem, quæ adscriptos sibi Socios aptos æternæ felicitati vel inuenit, vel facit! De quo quidem eius tam singulari priuilegio quo minùs dubitem, facit tot tantorumque virorum tam expressa confessio: quos inter (ne cui fortè in causâ hac nostrâ exemplis ferè domesticis vti videar) vnius ex alio Religiosorum Ordine sanctissimi viri testatam morte sententiam præterire non debeo. decumbebat ille grauiter ex morbo, & propè iam aberat à morte, sui tamen compos & potens: eratque iam eo loci ac temporis, in quo, commonstrante præsertim Domino, ipsa veritas & videtur clariùs, & liberiùs indicatur. Iubet itaque, cùm priùs aliquantulum immotus animo velut libero prospexisset æterna, vocari ad se Barcinonensis Proregis Confessarium P. Matrezium, è Societate IESV Religiosum Sacerdotem. quem properè aduolantem, vt fieri assolet in necessitate supremâ, & vixdum ingressum in conclaue decumbentis, æger ipse magnâ alacrique voce quasi gratulabundus aggreditur: Felicem te, inquit, ô Pater, cui contigit Socium esse eius Ordinis, in quo quicumque decedit, vitâ fruitur sempiternâ! Hæc mihi iam nunc Deus ostendit, hæc palam omnibus nuntiare mandauit. Hærebat hîc noster admiratione defixus: cumque tam singulare visum, prohibente verecundiâ, non auderet admittere, & parem minimùm felicitatem datam auguraretur ipsius ægri Instituto, quod erat rigidissimæ etiam tum & incorruptissimæ disciplinæ; addidit ægrotus, dixitque cum gemitu, seruari quidem ex suo Ordine quàm plurimos, sed non omnes: ipsius autem Societatis omnes omnino ac singulos, ad mortem usque in eâ si constiterint, esse seruandos. Cuiam ergo Sociorum hisce cogitationibus imbuto, ac tantâ spe nixto, vita sua, quantumuis molesta ac brevis, possit esse non incunda? quis non se consoletur tot tantisque periculis mortalitatis expositum, reputans ipse se cum iis quos eiusdem vitæ Socios vel præmiserit abeuntes in cælum, vel olim secuturos post se relinquit in terrâ, semper & feliciter esse victurum. Quòd si in hoc ego erro (nec enim fide constat aliâ quàm humanâ) quòd animos Sociorum beatos fore confidam; libenter erro: dum tamen hic error, quo delector atque sustentor, magis exciter ad virtutem. Occurret aliquando (& ad hanc vtinam perueniamus!) dies æterna, in quâ, quæ ex aliis iam audiuius, re experti probare possimus.

CAPVT NONVM.

*Societatis præclara fama, quam de illâ sparsit honor varius eidem
delatus à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis.*

QUæ est ista, inquires, in commemorandâ Societatis gloriâ tam insolens ostentatio, atque exaggerata laus ex capite non vno? an sola ergo illa sancta, fortis, admiranda, virtutibus prædita, exulta doctrinis, constans in vitâ, in morte secura est? Non equidem aut ira iudico, aut iudicare ita velim. Agnosco & veneror Religiosissimorum Ordinum maiorum nostrorum (quorum nos vestigiis gaudemus insistere) consummatam in omni genere laudis existimationem atque præstantiam: siquidem illi omnes animo excelsò & alto, & virtutibus exaggerato cum essent, ea nobis edidere exempla rectè factorum, quæ etiamnum haud oblita posteritas excipit, & olim tantis æqua miraculis æternitas intuebitur. Quid? Societatem ego comparem Ordinibus illis? id si faciam, omnium illam minimam esse non iudicem. Desistámne igitur à commemoratione earum rerum, quæ stimulare nos possint honestissimo desiderio, & æmulatione virorum istorum, qui primi huius IESV CHRISTI militiæ rudimenta tam ardua posuerunt? Enimvero sic obscurari tam præclara merita, sic dissimulari tam iusta præconia, & molestè ferant ij ipsi qui ediderunt, neque qui ament, imò qui oderint, patiantur. Habet nimirum, vt antè dicebam, hoc virtus sibi proprium, vt fortes viros exhibita species eius & ostensa pulchritudo vel in hoste delectet. Non verebor ergo, ne cui hæc quæ superest odiosa videatur oratio mea, quando illa non ex meo deprompta sensu, sed factis verbisque testata videbitur eorum hominum, quorum apud vtramque partem æquorum iuxta ac iniquorum auctoritas plurimum valet. dicam sanè non quod ego de Societate sentio, sed quod illi: & dicam brevius, quàm res tanta dici possit.

Paulus III. ex gente Farnesiâ Pontifex Maximus (faustum ac fortunatum Societati nostræ nomen, primumque post IESVM & Ignatium in quod illa iuravit) ipsam à se confirmatam amavit vt filiam, eandem primo statim ortu suo gestarum rerum gloriâ tam illustrem coluit vt parentem. Hic excitatum Romæ Collegium Germanicum, vnde laboranti sub hæresibus Septemtrioni opportuna subsidia peterentur, non aliis meliùs quàm Sociis commendandum committendumque iudicavit, quos videlicet ipso iam vsu didicisset esse pro Deo & Religione deuotos omnes, plusquam Codros Curtiòsve pro patriâ.

Iulius, & ille III. ne Societati Ierosolymis, Constantinopoli & in Cypro Collegia conderet, nisi morte prohiberi non potuit. Intelligebat optimus Pater, Duxque vigilantissimus, meliùs nusquam aut gloriosius, quàm medios inter hostes exponi fortissimum quemque militum, generosissimumque filiorum. quin etiam Sociorum operâ vti voluit ad expiandas instituendasque animas peregrinorum in Verbi incarnati æde illâ sanctissimâ, quam transuectam per aërem Laureti denique diuina Prouidentia collocavit.

*Societas
IESV nihil sibi arrogat præ
alio sanctis
Ordinibus:*

*aliorum de
se iudicia
grato animo
modeste
re-
censet.*

*Ciaconus &
Victorellus
in Vitâ.
Studium
Pauli III.
in Societate:*

Iulij III.

Victorellus.
Ad Marcel-
lū II.

Quid Marcellus II. ille Romanæ Ecclesiæ, ille Societati nostræ tantū ostensus, & satis tamen exhibitus Pater? aduentem ad se Ignatium officij causā, & omnes in eo Socios arctè complexus, cū voluisset duos ex illis Theologos submitti sibi, quorum in administrando Regno CHRISTI scientiā ipse & sententiā iuuaretur, ita denique: *Age, Ignati, tu milites collige & bellatores instrue, nos utemur.* certissimo, quanti & Ignatium & Societatem eius ipse faceret, argumento.

Pij IV.

Nec gratam minùs commendatamque Pio Quatto fuisse Societatem IESV, post facta luculenta, ipsa eius sincerissimi affectus verba testantur. Etenim demortuo Cardinale Carpeni, Ordinis tum nostri protectore, quasi nollet aliis iam ultra educandam credere dilectam sibi filiam, sed sibi illam tamquam vnicam fouendam dotandamque reseruare, *Patrocinium*, inquit, *vestrum nos ipsi recipimus, nos erimus vestrer protector.*

Pij V.

Pium verò Quintum si quis roget, quid egerit spectaritque in honorandā & complectendā, propemodum ad inuidiam, Societate nostrā, profectò intelliget fuisse hanc eo apud ipsum loco, quo maiore esse non potuit. Ad obuium sibi aliquando Franciscum Borgiam lecticam suam stare iussit in publico, ibique cum illo perquam familiariter egit (exemplo sanè rarissimo in illā supra omnes homines eminentissimā dignitate) seu veneraretur in Francisco sanctitatem, seu Societatem in illo complecteretur vniuersam. Sanè quidem vt ostenderet, quā sibi cordi esset hic Ordo, dotatum eum priuilegiis amplissimis, & exemptum iuri ac potestati omnium, præterquam suo, inter Mendicantes quos vocant Ordines esse vnum voluit, & voluit nominari. Socios ille Vaticanæ poenitentia tribunalibus publicis iudices imposuit, cum summā potestate. Eosdem ipse ad Vniuersitates admitti omnes voluit cum plenissimo iure docendi. Fuit vt mutandum à Pio Societatis habitum clericalem, quo nescio rumore spargeretur in vulgus: hoc ille audito, *Abfit*, inquit, *& nobis tam grande peccatum.* quasi nefas esse duceret, IESV & Apostolorum sectatores, alio quā ipsum IESVM & Apostolos, hoc est communi, habitu insigniri.

Gregorij
XIII.

Iam verò cū recordor Gregorij Decimitertij, cū eius in Societatem cumulatissimè velut aggesta beneficia reputo; sic afficior animo, vt liberè audacterque sentiam, nec quid maius ab illo concedi, nec sperari à Sociis potuisse.

Aptus firmandæ Polonium inter & Moscum pacis arbiter querebatur; in Societate inuentus est à Gregorio Antonius Posseuinus. Edocendi erant Libani montis accolæ Maronitæ; ad eos Thomam Radium & Ioannem Baptistam Elianum doctores castæ Fidei Gregorius ablegauit. Erat in amplissimā quāpiam orbis (quam appellant) Vniuersitate studiorum, reducendus in viam, à quā temporum malignitate innocenter propè descuerat Doctor Theologiæ nominatissimus inter suos; non alteri quā Francisco Toletō Societatis Romæ Theologo negotium à Pontifice demandatum. quod ille suauiter fortiterque confecit.

Serm. I. de
SS. Petro
& Paulo.

Legerat idem in Magno Leone, Romæ potissimum, quæ ex *magistrâ erroris* iam olim à Petro facta est *discipula veritatis*; conculcandas *Philosophiæ*

phie opiniones, & dissoluendas terrenæ sapientiæ vanitates. Itaque, ne vlla
 vspiam gens ignoraret quod Roma docuisset, nouum in eâ sapientiæ
 domicilium struxit, magnificentiâ & amplitudine tantâ, vt non vna do-
 mtis sed oppidum videretur, illudque Urbis Gymnasium, siue Roma-
 num Collegium, nominauit. Etiam doctrinæ solidioris omnisque disci-
 plinæ erecta erat sedes, arx condita, classis instructa: at vnde potissi-
 mum rectores propugnatoresque ac præsides peterentur operi tanto?
 vna, præ omnibus, quibus tunc abundabat Ecclesia, & Roma potissi-
 mum plena erat, Ordinibus sapientiâ & virtute conspicuis, vna, in-
 quam, licet omnium minima, I E S V Societas Gregorio placuit, cuius
 fidei industriæque & pietati moles illa tam ardua crederetur. Itaque
 in amplissimi patrimonij possessionem vsumque perpetuum deducti
 sunt Socij illâ manu, quâ mundus regitur vniuersus; quò Gymnasij toto
 passim orbe celeberrimi famam primam doctrinâ & virtute promoue-
 rent etiam in maius. In hoc ille Collegio primùm institutam Annun-
 tiatæ Virginis Sodalitatem approbavit Apostolico diplomate, quo eam-
 dem amplè indulgenterque dotauit spiritualibus donis, translatâ in Ge-
 neralem Præpositum Societatis I E S V eiusdem toto orbe propagandæ
 Pontificiâ potestate. Illustre est quod in aulâ principe huius Collegij
 quadratis expressum litteris maximorum beneficiorum breue com-
 pendium exstat:

*hic Colle-
gium Ro-
manum
exstruit, &
Societatis
in tutelam
tradit:*

*Sodalita-
tē B. Vir-
ginis insti-
tutam con-
firmat:*

*Generali
Societatis
potestatem
tradit eius
propagan-
da:*

GREGORIO XIII. PONTIFICI MAXIMO

HVIVS COLLEGII FVNDATORI

SOCIETAS IESV

AMPLISSIMIS AB EO PRIVILEGIIS MVNITA,

ET

INGENTIBVS AVCTA BENEFICIIS VNIVERSA,

IN HOC TOTIVS ORDINIS SEMINARIO

PARENTIS OPTIMI MEMORIAM,

SVIQVE GRATI ANIMI MONVMENTVM

POSVIT.

Quæ tanta, & plura etiam, vltro ingesta Societati munera dederintne
 affectui Optimus Maximusque Pater & Pastor, an iudicio prudentissi-
 mus rerum omnium æstimator & iudex, ignorare ego malo, quàm di-
 cere: hoc quidem certum, fuisse eum ad promouenda Societatis nostræ
 studia mirabiliter inflammatum; quando, inter cetera quæ toto passim
 orbe ad maiorem Dei gloriam patrari ab eâ quotidie audiebat, anno
 demum M. D. LXXXII. trium Regum Iaponiæ, Francisci Bungenis,
 Protasij Arimensis, & Bartholomæi Omurani consanguineos & Lega-
 tos

*primos
Iaponiæ
Legatos
de ducentis
Socijs
admittit.*

ros duos nobilissimos adolescentes, Mantium Isum & Michaëlem Ginguinum, primitias istius Ecclesiæ, deducendo eos inde ab ultimo Oriente tot per terras & maria P. Alexandro Valignano, pedibus sacris affusos vidit; interque suas & suorum lacrymas, limpidissimæ testes lætitiæ, est amplexus. Negabat enimvero alio quàm filiorum loco habendos esse abs se Societatis homines, per quos sanctæ Sedi ad obedientiam submitterentur populi tanti, ad instaurandas Europæ ruinas, alio propemodum ex orbe conquisiti.

Clementis VIII. restitutam curat in Poloniâ Societatem.

Quæ autem res Clementem VIII. impulit, ut missis ad Sigismundum Bathorium Legatis, denuò recipiendam ab eo curaret Societatem, quam eius florentissimâ ditione potita hæresis exturbarat? Quid illum ipsum idem pro eâ conari iussit in Galliâ? existimatio, ut opinor, quam de Societate IESV habebat. eiusmodi, ut crederet murum opponi firmiorem pro domo Dei nullum posse contra impetus armatæ impietatis, quàm Sociorum in doctrinâ & virtute constantiam.

Quid porro dicam de Paulo V. quid de Gregorio XV. quid de Urbano VIII? Horum sanè voluntatem in Socios propensissimam si attendas, non adhuc remisisse se lapsu temporis (quod fieri in violentis motibus solet) Maximorum Pontificum impetum potius quàm affectum benefaciendi Sociis, sed etiam se intendisse iudicabis. Neque verò, si magnorum virorum est nihil expetendum sibi, nil promouendum cogitare, nisi quod laudabile esse & præclarum videatur; dubitare quisquam poterit de Societatis laude præclarâ, quam tanto expetendam studio, & promouendam conatu Pontifices Maximi censuerunt.

Pauli V. in Societatem fauor.

Ille, quem iam primò nominaui, Paulus V. siue cum Byzantium & Belgradum Socios misit, ad asserendam promouendamque in illis urbibus sub barbarâ Turcarum superstitione gementibus Catholicam libertatem, siue cum in vltima Sinarum Regna soluentes inauratorum voluminum bibliothecâ donisque amplissimis cumulauit, quantum ipse & Societati tribuit & virtuti suæ!

Gregorius XV. Ignatium & Xaverium canonizat.

Omitto à tribus his, quos modò recensui, ac præsertim Gregorio XV. pluribus è Societate nostrâ sanctissimis viris, Ignatio, Xauerio, Borgia, Aloysio & ceteris honores Beatorum publicos esse decretos. Sileo quæ sæpè alias, ac demum nuperrimè Urbanus Optimus Maximus per se ipse & suos illos verè Eminentissimos Cardinales Barberinos, in sæculari Societatis nostræ Iubilco exhibuit argumenta toto iam orbe notissima; nec sat à nobis promeriti fauoris.

Urbanus VIII. iam tum olim Cardinalis Nuntius iniuriosam Societati columnam deiciendâ curat.

Vnum sanè (quia Urbanæ beneuolentiæ finem vel quærere ominosum est, vel inuenire difficile) animi eius erga nos, olim felicissimè auspiciati, initium dissimulare aut præterire non debeo. Ipso hoc inchoante sæculo decimosexto missus à Clemente VIII. Urbanus, (Maphæus id temporis Barberinus) Apostolicus extra ordinem Nuntius in Gallias, gratulaturus Henrico IV. & Mariæ Medicæ Regibus Christianissimis primogenitam sobolem Ludouicum XIII: ubi Parisios venit, vidit illicò (erat enim iam tum sagax & oculata prudentia magni viri, & vel olim digna quæ ex summâ Ecclesiæ speculâ in omnem eius regendæ partem animum & oculos intenderet) vidit, inquam, ante Senat-

torium

torium palatium stantem adhuc infamem pyramidem in Religiosissimæ Societatis dedecus nuper erectam ab iis, qui hæreticorum plùs æquo rebus aliquando stuentes, Sociorum innocentix vel ignaros vel inuidos, auscultarant. Sed non tulit Præsul æquissimus tantam virtuti iniuriam fieri in Christianissimâ ciuitate; & eos, quorum integritatem venerarentur etiam barbari, ab ipsis Ecclesiæ Romanæ filiis conculcari. itaque quâ erat & prudentiâ mentis, & pietatis affectu, & incorruptione iustitiæ, vsus etiam apud Regem Apostolicâ libertate dicendi, simul suscepit innocentix patrociniû, & se secuturis Ecclesiæ Principibus exemplum dedit imitandæ virtutis. Quid multa? suadente & urgente Nuntio, deiecit Rex iniquissimum infamiæ numquam promeritæ monumentum; & ita quidem deiecit, vt expetenda Societati, non fugienda, fuisse tanta licet iniuria videatur: minus enim ab erectâ in nos columnâ dedecoris, quàm ab euersâ per Henricum, agente Barberino, existimationis & gloriæ redundauit.

Et in his quidem Summorum Ecclesiæ Principum promeritis in nos immortalibus hæret animus & acquiescit; sed minorum quoque (tamen Eminentissimorum) benefacta referre gratæ Societatis candor hortatur.

Sed errat hîc, fateor, erubescitque mens scribentis ad vtriusque purpura, Ecclesiasticæ pariter & sæcularis, ingens studium, quo certatim illa non in Vrbe solùm vnâ, sed ipso passim orbe & prosecuta nascentem est, & tantum non obruit corroboratam licet atque robustam agendo patiendoque fortia Societatem. Quantum est (dicam enim sine ordine temporum delectuque personarum, prout se animo meo ingerent optimorum virorum & Illustrissimorum Principum gesta præclarissima in ostensionem existimationis eius quam de Societate conceperant) quantum est, inquam, studium illud, quod quadam æmulatione & contentionem beneficentissimæ voluntatis, cumulati exhibuere nobis Farnesij, Caraffæ, Ludouisij, Barberini, Maximorum & Optimorum Pontificum nepotes Eminentissimi, & posterorum nostrorum immortalis memoriâ digni? testantur quod dico, & quæ iam pridem in Vrbe structæ sunt, quæque struuntur adhuc, & quæ struentur in posterum, magnificentix plusquam regiæ monumenta, I E S V, Ignatio Xauerioque consecranda.

Iam Othonis Truchsesij Cardinalis Augustani quanta in Societatem IESV propensio animi, quantis indiciis, quantisque pænè ad virtutis ipsius inuidiam testimoniis comprobata! Caroli Cardinalis Lotharingi & ceterorum qui Concilio Tridentino interfuerunt totius orbis Antistitum, ille in nascentem adolescentemque feliciter Societatis Ordinem sensus fuit, vt certatim quàm plurimos vndeque Socios submitti sibi constantissimè flagitarint, illud disertè asserentes, se (quod nominatim de Lotharingo narrant historiæ) ipsi Societatis Præposito in amandâ tuendâque Societate nihil cessuros, suisque humeris eam in Galliâ, & ubicumque gentium possent, sustentaturos. Quæ tanta in Societatem studia, vel excitavit ipse primus, vel certè inflammavit ardentius, Pius IV. id temporis Pastor Ecclesiæ, sæpè aliàs, ac nominatim coram Cardinali Morono,

Par studium in Societatem aliorum etiâ Principum virorum:

item Cardinalium & Antistitum.

Morono, & Duce Ferrariæ aliquando professus, *se Societati de Fide & Religione tanta promeritæ usque ad sanguinem esse fauturum.*

Nec minor Henrici Cardinalis Eborensis; maior etiam Caroli Episcopi Viridunensis in Societatem animus fuit; non verbis ille, sed factis illustribus, atque adeò vno omnium maximo comprobatus, quo hic, potestate sibi factâ à Gregorio XV. sanguinis ordinisq̃ue sui purpuram, vtramque tam nobilem, tam illustrem, cum Societatis IESV Religiosâ modestiâ commutauit.

Carolus sanè Borromæus, ille post hominum memoriam sanctissimus Cardinalis, & dignissimus, in Mediolanensi Archiepiscopatu, post tanta etiam sæcula, successor Ambrosij, aduersus Ordinem nostrum integerrimâ voluntate prouum semper & promptum ita se gessit, vt cogitare cum de ingrediendâ Societate plurimi dicerent, ipseque adeò Pius IV. Pontifex iudicaret. Quidquid sit fueritque de famâ hominum sæpè non verâ, Carolus sanè (id quod verissimum est) sua olim tam consummata sanctitatis initia, & prima quasi semina, impressa sibi à sancto Societatis usu. & consuetudine fatebatur.

Alexander Cardinalis Vrsinus, ille qui annis abhinc pauculis, M. D. C. XXVI. Romæ decessit, tanto in Societatem studio fuit, plus vt in illâ, quàm in purpurâ suâ vivere crederetur.

Denique, vt omittam innumeros alios ex Hierarchico Ordine, omni adhuc loco & tempore, cultores Societatis eximios & patronos (ne arctâ nimis commendatione & angustâ commemoratione nominum tam magnorum, deterere potius quàm augere videar ampla in Societatem studia & merita ingentia, eorum præcipuè, quorum spirantia etiamnum facta loquuntur omni oratione potentiùs) simul & semel, vno velut ore totius Ecclesiæ, totum dico quidquid in hoc laudum genere de Societate dici potest. Augustissimus ille Senatus (vt obiter antè tegeram) sanctissimumque Religionis Concilium, quod ruentibus in peius Catholicæ rebus Ecclesiæ annis antè iam pluribus coactum Tridenti fuerat, cum denuum prioris sæculi anno supra sexagesimum tertio solui inciperet, finemque spectaret, tanta, conspirantibus vndique conuenientium Præfulum ac Principum testimoniis, de recenti hac IESV Familiâ inaudierat, tanta in Lainio, Salmerone, & ceteris ad Concilium vocatis hominibus Societatis coràm quoque spectauerat; vt, quantâ eam haberet in existimatione, pluribus id quidem sæpè aliàs, at duobus præsertim indiciis denique commonstrarit. Horum vnum hoc est, quòd, cum instituenda iuuenum Seminaria censuisset ad idoneos ministros Ecclesiæ formandos, ac nemo propè esset qui non huiusmodi prouinciam Societati in suâ quisque diœcesi animo destinarer, ac permulti Collegia in eam rem postularent; Senatus ipse, laudatâ approbatâque tantorum Præfulum voluntate, ipsamet Societatis Collegia præstantia quædam iuuandæ Ecclesiæ Seminaria esse pronuntiari. Alterum est, quòd, cum de Regularibus Religiosisque hominibus tractaretur in Concilio, essentque extra illud maleuoli, qui contra Societatem apud varios magni nominis Antistites moliri multa vellent, non solum non inuentus sit aliquis ex tanto Præfulum numero, qui

*Concilij
Tridentini
in Societatem
studium ex-
plicatè
proponi-
tur.*

aliquid

aliquid contra Societatem diceret esse statuendum; sed ipsum quoque Concilium, etiam cum honorificâ testificatione approbatâ à Sede Apostolicâ disciplinæ, summoque omnium cum consensu vnâ IESV Societatem à quibuidam legibus, quæ ceteris Religiosis iniungebantur, exceperit hisce verbis: *Per hæc tamen sancta Synodus non interdicit ali-* Sess. 25 c. 16
quid innouare, aut prohibere, quin Religio Clericorum Societatis IESV, iuxta
pium eorum Institutum, à Sanctâ Sede Apostolicâ approbatum, Domino &
eius Ecclesiæ inservire possit.

Nec segnius Ecclesiastico hoc quem vocant ordine in tuendâ & Sacula-
 amplificandâ dignitate Societatis, Principum & Rerumpublicarum rium Prin-
 ordo politicus laboravit, adeò vt (qui potentia secularis in vtramque cipum &
 partem vel odij vel amoris impetus est in agendo) non fatis ille sibi ordinum
 aliquando in procurandâ & defendendâ Sociorum apud omnes latè po- politico-
 pulos existimatione temperassè videatur. Nescit hîc quò se vertat, rum de So-
 quid primum, quid deinde confectetur oratio mea; adeò in contentio- cietate sen-
 nem æmulationis honestissimæ ingerunt se mihi potentissimæ fami- tentia.
 liæ Cæsarum ac Regum, omnes pro se primarum in Societatis expli-
 candâ gloriâ partium studiosæ. Quàm larga Lusitanorum Regum ac
 Principum (vt ab his incipiam prærogatiuâ primi temporis) ipsis ab
 incunabulis vixdum editæ Societatis, in Ordinem nostrum benignitas
 fuit! Ioannes III. ille non tantum Lusitaniæ Rex, sed Orientis patro- Societati
 nus Ecclesiæ, ac minimæ Societatis verè pater, cum quacumque licet quid præ-
 impensâ omnes qui essent vllibi terrarum, Societatis homines in Regnis stiterit
 suis alere & educare percuperet, ad eius constituenda & confirmanda Ioan. III:
 per Sedem Apostolicam fundamenta non suam tantum, sed etiam Rex Lusitania.
 Imperatoris Galliæque Regis operam impensè detulit, religiosè con-
 secrauit. Quoties ille non alienum duxit à Maiestate suâ Socios vel
 ægotantes inuisere, vel illac, vbi ageret, fortè transeuntes ad se omnes
 adducere; velut si sese eorum, vt filiorum, conspectu pater indulgentis-
 simus recrearet. Illi India inuectam in suos fines Societatem; illi Xa-
 uerium Legatum primò Apostolicum, tum deinceps Apostolum ipsius
 Indiæ, debet Societas; illi structa & hîc & in Oriente gymnasia, illi
 ædificata templa; illi commissam etiam Regiæ iuuentutis institutio-
 nem; illi confirmata & constabilita docendi dicendique priuilegia; illi
 denique paternum hunc tuendæ & obseruandæ Societatis animum
 suos in posteros, ipsumque adeò Sebastianum, & post eum in Regni
 sui dignissimos heredes Austriacos Principes plenè transfusum, & de-
 bet, & debere se gaudet. Quid? parumne facit ad commendationem
 Societatis, altè impressam animis & affectibus Lusitanorum Princi-
 pum, quòd Ludonicus ipse Ioannis Regis frater de capessendo com- Ludoui-
 muni cum Sociis vitæ genere seriò cum Borgia constanterque delibe- cus, Ioannis
 rauit? perfecturus haud dubiè, nisi Ignatius primò, ratus futurum ma- Regis fra-
 gis è Dei gloriâ, si talis vir à fratris Regis latere non discederet, tum ter, Socie-
 etiam præpropere mors votis sanctissimis tanti Principis interuenisset. tatem am-
bit.

Armet hîc se contra studia partium æquissima scribentis manus
 oportet, si tantorum in Societatem virorum studia exarare stylo velit,
 & si Catholicos cum Christianissimis committere, si cum Austriacis

atque Polonis Valesios atque Borbonios comparare, ipsosque adeò Reges orbis terræ, amplificandæ Societatis omnes pænè ad æmulationis inuidiam studiosos, inter se conferre desideret.

Quis Albertos, Leopoldos, Carolos, Guilielmos, ceterosque Archiduces Austriæ, ac Bauariæ & Lotharingiæ Duces? quis Sacri Imperij Principes Electores? quis gentem Mediceam atque Farnesiam, & in hac Duces Alexandrum atque Rainutium? quis minorum quidem nominum, sed parium tamen animorum, Proreges & Principes, & inter hos Ioannem Vegam, laudatissimum illum pro Rege Catholico Siciliæ Præsidentem, recensere possit pro libri huius angustiis amplè satis, & pro suis in Societatem meritis immortalibus gloriosè? Sed commemorabuntur illi, & iam sæpè commemorati sunt à suis quique clientibus, æternitati ipsi non tam Sociorum votis & vocibus, quàm suis quique operibus commendandi. Viunt hodieque & adhuc spirant, imò uiuent spirabuntque semper sacris & Religiosis ædibus Deo & Societati conditis primâ statim in fronte operum maximorum insculpta nomina, non tam verenda maiestate quâ pollent, quàm quo valent, & valere suos optant, amore veneranda. Leguntur loco non vno, & loquuntur expressius omni voce Ferdinandi, Philippi, Alberti: spectantur adhuc Caroli, Henrici, Ludouici, tria præsertim inde Catholici, hinc Christianissimi stemmatis auspicata nomina, non leuibus inscripta foliis, sed monumentis Societati, imò æternitati, positis dedicata.

Barbarorum Regum studium in Societatem,

Iaponum,

Age verò nunc (quoniam quæ longius ab Europâ nostrâ fiunt, & excipiuntur auidius, & rariùs audiuntur) quantâ Societas fuerit apud externos, eosque etiam barbaros, Reges ac Principes in veneratione, (quoad licet per rerum magnitudinem) obiter videamus. nimirum, nunquam se hominum virtus & merita produnt illustriùs, quàm cum sentiuntur & suspiciuntur etiam ab iis, qui nil sentiunt nisi quod ferit, nihil nisi quod humano maius autumant, admirantur. Ordiamur, si placeat, à Regibus illis quos in extremum Orientis cum Iaponiis suis insulis auulsos ab orbe mortalium velut in metam quamdam Apostolicæ virtutis, solis adeundam Xaueriis, natura seposuit. Exceptos illi cum Xauerio suis finibus Socios sic primò amplexi, sic venerati sunt, vt simili honore ne summos quidem suorum Principum ipsi dignarentur. Recordetur animo, qui hæc negat, assidentem æquali in strato ac sede cum Bungenfi Rege Xauerium, simul ad venerationem præsentium Procerum, & inuidiam circumstantium Bonziorum. Quid? minorisne Ioannes Vrayus, Rex & ille Bungenfis, fecisse Societatem potuit, quàm alter ille Xauerium, quando Sociorum in terras suas aduentui acceptam referre se prosperitatem ac propagationem Regni ac tori sui adhuc sterilis, fidenter & sæpè professus est?

Prima illa fortunatissima post hominum memoriam suprâ iam à me commemorata legatio ad Sanctissimum Dominum Gregorium XIII. à tribus Iaponiæ Regibus per adolescentes Regij sanguinis instituta, & vni Sociorum tutelæ ac fidei commendata, quantam arguit apud omnes Iaponiæ Reges ac Principes Societatis huius minimæ venerationem! Hanc sanè & complexi sunt animo passim omnes, & vnus etiam

ex

ex Legatis adolescentibus Româ redux in patriam, per vota Religiosa suscipiens, præferendam scilicet esse censuit paterni sanguinis & Regij stemmatis dignitati.

Quid porro Iaponum iudicio sapientissimi mortalium Sinæ? ne illi *Sinensium*, quidem licet admissam segniùs Societatem minore quàm illi aut loco aut existimatione coluerunt. Omitto quæ de Sinensium Imperatorum ac Procerum veneratione persæpè nostris hominibus exhibitâ, in Matthæi Riccij accuratissimis de Regno Sinensi Commentariis Nicolaus Trigautius adnotauit. Etiamnum spirantis apud eos præcellentisque in omnium opinione Societatis testimonium esse poterit, quod nouissimis ex Oriente litteris de Sinensis Imperatoris in nos animo & voluntate perscribitur: eum scilicet religiosissimis iuxtâ ac sapientissimis nostrorum hominum moribus delectatum, ita apud animum suum statuisse de iis, vt regendis eos sui vice Regnis Prouinciisque vastissimis adiuuendos (vti paulò antè dixi) esse decerneret. quam quidem principem inter Sinenses Proceres dignitatem cum intellexit à nobis modèstè reijci, versâ in maiorem tantæ virtutis admirationem veneratione, Socios plus etiam quàm antè sibi commendatos & charos, fundo extruendis in vrbe Regiâ sacris ac Religiosis ædibus impertiuit.

Annus iam à Societatis nostræ confirmatione centesimus est. Eius *Abassini* tum gestæ rei memoriam die XXVII. Septembris aliquando recurrentem Zela Christus, frater Imperatoris Abassini, anno M. DC. XXIV. apparatu quàm exquisitissimo celebravit: inter quem ipse, abiectio quo utebatur habitu principali, nigram indutus togam ex more Societatis, prodiuit in publicum, numquam aliàs magis, ambitæ non sibi, sed Sociis gloriæ candidatus. nimirum non Proregem se, quoties cum illis ageret, sed filium haud verbo magis quàm opere testabatur; affirmans tot ornatos virtutibus non posse non summi fieri ab iis, quorum animos probitatis species, non vmbra vel inuidia occuparet.

Fuère & alij Proreges Abassix, prioris istius in colendâ Societate æmulatores eximij: horum alter, cum indignum se diceret, qui vel infimum genus officij Sociis exhiberet, Christianum hominem muneribus amplè donatum suæ etiam mensæ adhibuit, causâ non aliâ, quàm quòd Societatis nostræ Patribus ministraret. quin eò aliquando se demissionis abiecit, vt ciborum etiam reliquias, quæ à religiosâ nostrorum refectione supererant, sibi sumendas cum summâ veneratione colligeret. quâ de re cum moneretur à Patribus, verecundè scilicet ac tantum-non molestè ferentibus nimiam propè tanti Principis abiectionem, negauit quid commodius indulgeri posse caniculæ, nec quid sumi ab eâ melius, quàm micæ à dominorum mensâ deciduas. Fuit qui venienti cuidam è Sociis in Damoti Regnum cum explicato in suos ordines toto exercitu obuiam venerationis ergo procederet; utroque ditionis illius, Ecclesiastico scilicet & Religioso Clero, suis cum instrumentis & machinis subsequente: qui honor exhiberi etiam illic nisi summis Imperatoribus non solet.

Quid? quòd Abassinus Imperator oblatas sibi conditiones pacis ab hoste sæuissimo, quem etiam ipse metuebat, abominari maluit quàm

admittere; propterea quòd cæ Sociorum salutis & incolumitati iniquæ & iniuriæ viderentur, ipso palàm conclamante Imperatoris exercitu bellum præ pace, mortem præ vitâ expetendam esse potius, quàm vt hostibus dedi paterentur eos, à quibus viam salutis edocti, amarentur vt filij, defenderentur vt clientes.

Intellexerat idem Imperator Abassix matrem Patris Petri Paëzij excessisse de vitâ: quid ageret? nefas esse censuit non dolere. itaque plus etiam, quàm si suam ipse matrem extulisset, afflictus & mœrens, totum illum diem impransus in luctu & in pullæ vestis squallore transegit.

Quo minùs mihi Europæorum etiam Procerum aut noua videri solent aut inuidiosa beneuolentiæ studia, quibus largè humaniterque prosequuntur eos, à quibus sic institui ad probitatem mores hominum atque vitam, & ipsam sic defendi Ecclesiam probè sciunt.

Fuerit ergo ille, post natos notosque Germaniæ Cæsares sanctissimus & potentissimus, Imperator Ferdinandus II. in Societatis curanda ac promouenda decora & emolumenta supra modum omnem prodigè liberalis; inconsideratus certè non fuit. obuersabantur videlicet animo eius huiusce nostri Ordinis iam inde ab exordio sui in Deum & Religionem inflammata studia, atque ad laudem virtutis omnis opera exaggerata. quæ quidem hîc mihi commemorare, tam non licet prohibente modestiâ, quàm licuit optimo Cæsari vrgente eum suâ beneuolentiâ commendare.

*Ferdinandus II.
Regum
omnium
& Principum
aduersus
Societatem
studia
complexus
videtur.*

Interim tamen, quia (vt ille loquitur arcanorum operum Ferdinandi Cæsaris testis & iudex) *orbe vniuerso iudice, tenerrimè Societatem IESV dilexit*; patitur, nisi fallor, imò exigit hic locus, vt non tam in Societatis nostræ, satis iam superque mundo cognitæ, commendationem, quàm in argumentum aliquod animi grati ex ingentibus & immortalibus in nos promeritis pauca commemorem. Quod vt faciam, nihil dicam de fundatis & erectis domiciliis Societati plusquam decem, nihil de instauratis & dotatis minimùm duodecim, nihil de vsu ac familiaritate perpetuâ, quâ, posito velut diademate ac Cæsareâ Maiestate, priuatim complectebatur Socios, & admittebat ad tractationem & oscula suæ dexteræ benignissimè exporrectæ. Hoc dicam, quod non ab vno quopiam aut inuido aut amico, sed vulgò iactatum est, *Ferdinando tangi & oculos & pupillam, cum Societas tangeretur; non posse vllum Societatis hostem censeri, qui Ferdinandi hostis non esset; qui Ferdinando bene vellet, eum bene velle Societati.* Adhæc, quoties à suis ipse filiis Austriacis Principibus, etiam tum Regibus & Præsulibus, aut salutaretur adueniens, aut iisdem vel abeuntibus vel abiens ipse felicia precaretur, solenne semper fuit, vt amandam colendamque Societatem præciperet, dicens: *Id si egerint, felices ac beatos fore.*

At verò iam tempus est, vt nostrum hoc opus, grato ac simplici egressu ad commendationem Societatis nostræ plus nimio fortè prouectum, in suum aliquando ordinem reuocetur; ac deinceps ad publicum eius encomium non ego vltra, sed ipsi de eâ, qui illam amarint, quin & qui oderint, eloquantur: certissimum nimirum & immortalis famæ præconium hoc est, cum & verbis opera, & operibus verba respondent.

CAPVT DECIMVM.

*Aucta & amplificata Societatis IESV existimatio à virorum
Principum testimoniis, qui de illâ, ut meruere bene,
sic magnificè censuerunt.*

AGe ergo genus illud commendationis explicemus, quod totum à Maiorum
laus argu-
mentum
minoribus
ad virtu-
tem. verbis est; non verbis tamen fucatur inanibus, sed in pectoribus æquissimâ beneuolentiâ præditis natum, laudatissimis encomiis enite-
scit. Magnam sanè & bonam laudis partem illa præsertim sibi vendi-
cant, quæ à claris viris vel prolata grauitèr, vel testata fideliter, grata po-
sterorum memoria æternis signata litteris meritò comprehendit. Ho-
rum nos ex abundanti copiâ hauriemus tantùm id, quod ad commen-
dationem Societati seruiat, non quod officiat veritati: fructum inde tri-
plicem, & redditæ gratitudinis, & stimulata nostrorum hominum vir-
tutis, & amplificatæ Dei gloriæ relaturi.

Ordiamur, si placet, ab iis, qui (cùm sint æternæ Religionis, ac sub-
ductæ à mortalium sensibus Diuinitatis interpretes, Ecclesiæ Romanæ Testimo-
nia Ponti-
ficum de
Societate: Antistites, gentiumque custodes omnium) quot verba tot oracula, quot
apices tot veritatis mysteria proloquuntur.

Quid inter hos Paulus III. ille fundatæ Societatis primus confirma-
tor ac patronus? Descriptum sibi Sociorum Institutum & Ordinem cùm
legisset; *nihil esse in eo, quod pium & sanctum non sit*: adhæc ipsos sibi sup-
plices Socios, Spiritu sancto (ut piè creditur) afflatos pronuntiauit. Mo-
destum hoc & breue, quale scilicet inscribi fundamentis solet, verum
tamen & efficax recens approbatæ Religionis encomium fuit. altius ad-
ductâ eius fabricâ, altius etiam & amplius efferendum fuit: nimirum
ut deinceps idem ille Paulus assereret Societatem esse agrum fertilem, qui
non annis, sed diebus singulis multiplices & uberes fructus proferret. Fuit
ut (quo nescio an maius aliquid aut breuius dici possit) admiratione
motus earum rerum, quæ à minimâ Societate maxima gerebantur, Spi-
ritus Dei est hic, palàm & liberè testaretur.

Iulius, & ille Tertius, quâ motus ratione fuerit ad stabilitam iam à
Paulo Societatem robustius etiam confirmandam, fatetur his ad Igna-
tium verbis: *Sacræ Religionis, sub quâ dilecti filij Societatis IESV reiectis*
seculi vanitatibus gratum Altissimo præbent sub humilitatis spiritu famula-
tum, & feruentibus studiis per exempla virtutum, & solidam doctrinam, alios
ad diuinæ Maiestatis obsequia trahunt, fauor exposcit, & deuotionis vestræ
merita nos inducunt, &c.

Quid Marcellum II. Ceruinum illum vix ostensum Ecclesiæ Pa-
trem, dicturum fuisse de Societate, quid scripturum existimatis, si vel
tantulum ut aliquid Pontificio stylo conderet, superesse potuisset? Sanè
quidem tanto hic flagrabat amore huius Societatis, ut nonnumquam, cùm de
eâ sermonem haberet, discedere ab eâ verborum parsimoniâ, quæ ei natia erat,
videretur. Aliquando in conuentu plurimorum hominum de hac Societate loquens
dixit, se non legisse (quamuis esset in historiis versatissimus) ulli homini post

Apostolorum tempora concessum fuisse à Domino, quod Patri Ignatio, ut, dum viueret, tantum operis, cuius fuisset ipse instrumentum, incrementum videret. Significabat autem, apertissimâ hac testificatione declarasse Deum hominibus, quantum hoc Institutum approbaret. Is paulò antè quàm conclaue illud ingrederetur in quo Pontifex renuntiatus est, dicebat quodam die mihi, deplorans nostrorum temporum corruptelam, cum ex pluribus rebus, quas in mundo geri videbat, grauissimum caperet animo dolorem; in illis tamen rebus, quas Dominus dignabatur per Societatem nostram operari, acquiescere & recreari solere. Postquam electus fuit in Pontificem, Patri Ignatio, me præsente, dixit, deliberasse se omnino duos Sacerdotes nostræ Societatis apud se habere, cum quibus de grauioribus rebus communicaret, propterea videret quos illi dare vellet.

Pij IV.

Inuidiosum propè sit quod à Pio IV. paternus in nos affectus expressit, nisi paruulorum filiorum, si non merita, certè gratia aliquid sibi iuris apud studiosissimos sui patres præ filiorum reliquis arrogarent; illudque maiores ipsi minoribus benignè concederent, suauiter indulgerent.

in Bullâ, Dilecti filij.

Et si (inquit ille) ex debito Pastoralis officij singulos Religiosos, qui, spre- tis huius transitorij sæculi pompis, iugum Religionis libenter amplexi, propriam voluntatem abnegare, & in calis thesauros suos reponere decreuerunt, paternâ dilectione prosequamur; ad illos tamen, qui sicut nomen Sociorum IESV assumpserunt, ita opere, doctrinâ & exemplis Dominum nostrum IESVM CHRISTVM imitari, & eius vestigia sequi nituntur; maioribus fauoribus & gratis prosequendum inuitamur. Attendentes, quantum dicta vestra Societas in Ecclesiâ Dei hætenus fructum attulerit, & quantum in futurum Deo dante sit allatura; & propterea vos, præ ceteris aliis Religiosis, maioribus fauoribus & gratis fore meritò prosequendos, &c. Nec verbis ille solum, sed ipso statim Pontificatus sui initio factis etiam in Societatem beneuolus, cum præstitisset ea quæ gratiam à Sociis amplissimam postula- rent, eamque omnium nomine ad Pium Patrem referret Præpositus Generalis Iacobus Lainius, subiecit sanctissimus Pater (aderant Cardinalis Moronius, & Ferrariæ Dux, eo die apud Pontificem pransi) haud opus gra- tiis esse: Societati se usque ad sanguinem fauturum. Alioque die cum litteras in commendationem rerum nostrarum à Philippo Hispaniarum Rege accepisset, dixit, ab Imperatore quoque & aliis Principibus ad se eiusmodi commendatio- nes missas; verum superuacua secum talia officia pro Societate esse, ad quem commendare eam potius pertineret. Quæ non verbi causâ dici, res, verè animi indices, testabantur. nam quos per orbem Christianum undique in prouincias dimittebat Apostolicæ Sedis Nuntios, iis Societatem plurimum com- mendabat: & ei quem in Germaniam destinauit, disertè hoc addidit in man- datis, ut vias attentè dispiceret, per quas plurima eius Collegia conderentur. Ac nescio quo pacto Romæ, hoc potissimum anno, lateque per Septemtrionis oras, hæc opinio percrebuit, ad corrigendos mores, restituendamque Religionem haud aliud præsentius oblatum esse remedium, quàm hominum Societatis quàm plu- rimum operâ uti.

Sachinus lib. 4. num. 7.

Non poterat non ex his in Societatem nostram Pij Pontificis studiis enasci dolor eius animo atque molestia, quoties sentiret à maleuolis cum iacturâ diuini honoris salutisque mortalium, eam impeti, quam ipse tan-

tantopere commendaret. quod cùm sæpè aliàs, tum præsertim testatus est litteris, quas in patrocinium Societatis iniuriâ læsæ ad Maximilianum Imperatorem, & Danielem Electorem Moguntinum luculentè conscripsit. in quarum alteris ita inquit: *Ad aures nostras peruenit exstitisse non-nullos, qui diuini timoris immemores, & conscientia suâ negligentes, inuidiâ scilicet, & prauis quibusdam studiis occæcati, libellos quosdam contumeliis, probris & maledictis plenos disseminauerunt aduersus Ordinem totum Societatis I E S V, & quosdam eius Professores nominatim, qui sunt ceteris notiores. Sanè molestè tulimus lædi famam & violari existimationem eius Ordinis, cuius tam multa & insignia constant erga Religionem Catholicam officia & merita. Quâ in re non modò eis iniuriam fieri putauimus, sed id agi intelleximus, ut pia opera, quæ per eos in diuersis orbis terrarum partibus effici consueuerunt, talibus calumniis impediuntur.*

Sachinus
lib. 8. n. 34.

Nec minùs piè atque beneuolè Pio Quarto eum subinde secutus *Pij V. Quintus, & ille verè Pius, in Bullâ (quâ Societatis Constitutiones anno M. D. LXVIII. confirmauit) ipso statim initio, ac velut ex abrupto, excurrit in Societatis I E S V merita, nimio propè verborum ambitu, non minùs ad omnium admirationem quàm nostram verecundiam exaggerata: Innumerabiles, inquit, fructus, quos, benedicente Domino, Christiano orbi Societas I E S V, viros litterarum præcipuè sacrarum scientiâ, religione, vitâ exemplari, morumque sanctimoniâ perspicuos, multorum religiosissimos præceptores, ac verbi diuini etiam apud longinquas & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerant, optimos prædicatores & interpretes producendo, felicissimè hætenus attulit, & adhuc sollicitis studiis asserre non desistit, animo sapiùs reuoluentes nostro, &c. Potuitne ille ex amplissimo PP. Prædicatorum Ordine religiosissimus ac sanctissimus Pontifex verbis aliis suorum virtutes hominum toto adhuc orbe clarissimas commendare prolixius, quàm exaggerare voluerit prima illa Societatis studia, non aliunde magis, quàm à maiorum suorum, sancti præsertim Augustini, Dominici & Francisci filiorum, exemplis, etiam tum recentibus, inflammata?*

in Bullâ, In-
numerabiles.
les. 1568.

Et hæc quidem ille ne dixisse propensè magis aliquando videretur quàm verè, iteratò & fortius inculcat ita loquens: *Dum indefessè considerationis intuitu perscrutamur, quantam Christianæ Reipublicæ Utilitatem attulerint dilecti filij Presbyteri Societatis I E S V; ac planè conspiciamus eos, verè mundi huius relictis illecebris, adèò Seruatori suo se dedicasse, ut, conculcatis thesauris quos ærugo & tineæ comedit, lumbisquæ paupertate & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, usque ad Orientales & Occidentales Indias penetrauerint; ac eorum aliquos ita Domini amor perstrinxerit, ut etiam proprii sanguinis prodigi, ut verbum Dei inibi efficacius plantarent, martyrio voluntario se supposuerint; perque eorum spiritualia exercitia etiam Regna ipsa fidem CHRISTI agnouerint; ac tam inibi quàm ubique terrarum charitatis & misericordiæ opera exercere studeant; facere nullo modo possumus, quin eos tamquam veros palmites in CHRISTO per charitatem coniunctos, & benignè amplectamur, & ea sibi specialiter concedamus, quæ & paupertatis per eos emissæ voto, & eorum instituto ac commoditati credimus profutura.*

Idem in
Bullâ, Dum
indefessè.
1571.

Quo-

Gregorius
XIII.

Quoties quâ priuatim, quâ publicè, tam viuâ quàm scriptâ vocis oraculis Gregorius XIII. (ille numquam satis nec à me suprâ, nec vîquam ab illo laudatus Societatis nostræ & totius Ecclesiæ Pater) ornatissimè de nostro Ordine locutus est? ita vt nobis vnis defensionis hoc tempore, atque adeò conseruati Christianæ Reipublicæ atque Religionis laudem daret.

Ex actis
Congr. IV.
Generalis.

Dederitne idem ille veritati an beniuolentiæ suæ, quòd adeuntibus ad se demississimi officij causâ Congregationis quartæ Patribus Romæ coactis dixit his verbis? *Hic sanctus Ordo vester verè sanctus iam per totum orbem est sparsus. In summâ non est ferè melius nunc aliquid quàm vester hic Ordo sanctus, qui à Deo constitutus est contra hæreses, & quasi eodem tempore cœpit; quo errores illi spargi cœperunt. Ideò plurimùm refert ad Principum & populorum profectum, & nos certè cupimus, vt quotidie au-geatur & crescat.*

Bullæ, Sa-
natoris,
Quanta in
vniuersâ,
Pium &
vtile.

Bullæ, Ascen-
dente Do-
mino.

Non caput hoc tantùm expleant; sed libros impleam, si vel frustatim hîc velim attexere quæ laudatissimus hic & perquàm studiosius rei Catholicæ assertor Gregorius in dilectos sibi quos vocat Presbyteros venerabilis Societatis IESV, ad laudem eorum & commendationem multa congeffit: ego in paucula contraham, & breui, si fas, oratione ipsius tamen verbis comprehendam. *Ascendente, inquit, Domino & Salvatore nostro in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari: ipse autem à discipulis rogatus ventis imperavit, & facta est tranquillitas, quam nos in Petri nauiculâ collocati, turbibus excitatis, ab eodem Domino assiduis precibus postulantes, nostram intereâ operam & laborem in frangendis procellosis fluctibus impendere non desistimus. Cumque tanti laboris socios & validos remiges diuina nobis prouidentia præparauerit, eorum opera in superandis sæuientis pelagi tempestatibus nos maximè subleuat, qui pro communi fluctuantium animarum salute propria commoda nihili pendunt, seque ad omnia discrimina exponunt. In quo cum aliarum Religionum studia, tum Societatis IESV assiduum pro CHRISTO labor, nec non usque ad finem perseverantia, promptam se ostendit; cumque prolem Catholicæ Religionis valdè proficiam, & ad omnia pericula pro vniuersali Ecclesiâ subeunda paratam procreauit, aliam atque aliam à primâ non degenerem præstante gratiâ Dei quotidie substituit, vt nobis eorum alumni per multiplices probationum gradus altiùs prouecti semper præstò sint, quos in rebus arduis suscipiendis fructuosos operarios adsciscamus.*

Gregorius
XIV.

in Bulla, Ec-
clesiæ Ca-
tholicæ.

Post Sixtum V. Gregorio XIII. suppar XIV. & ille Gregorius, consimili studio, & Apostolicæ auctoritate sententiæ, Religio, inquit, Societatis IESV, quam nouissimis hisce diebus diuina prouidentia excitauit, adeò strenuè laborauit, ac sine intermissione laborat, vt illius vel turbationem & infirmitatem ad commune Ecclesiæ damnum, vel pacem atque integritatem ad eiusdem vtilitatem maximè pertinere putemus.

Clementis
VIII.

Suarez l. I.
Societat.
cap. 7. n. 5.

Clemens VIII. dum Patres, qui ex vniuersâ Societate Romæ congregati fuerant, pedibus suis affusos alloqueretur, quid de eâ sentiret his verbis testatus est: *Anno Societatem vestram, atque vnicè charam habeo; eamque dexterum Ecclesiæ brachium meritò profiteor & profitebor.*

Pauli V.

Nec aliter Paulus V. ipso statim initio Bullæ quâ institutum Societatis,

tis, & illi concessa à Gregorio XIII. priuilegia, promptè confirmat:

Quantum, inquit, Religio Societatis IESV in Ecclesiâ ad Fidei, pietatis & religionis augmentum profecerit, & in dies magis proficiat, nos ipsi scimus, & Christiana Respublica nouit vniuersa.

in Bullâ,
Quantum
Religio.

Denique (quoniam eò iam & successu temporum sponte deducti, & Pontificiæ commendationis serie continenti suauiter deuoluti sumus) de Gregorio XV. nuperæ eiusque beatissimæ recordationis, deque Urbano VIII. spirantis adhuc & æternæ venerationis, Pontificibus Optimis Maximis, quid dicemus? Declinauissè eos à maiorum suorum laudatione magnificâ, quâ nascentis illi Societatis nostræ incunabula fulcierunt, an ipsam fortè Societatem à dignâ tantorum præconiis virorum consuetudine descuiissè? Absit vt illam vel optimis Ecclesiæ Patribus; vel Societati etiamnum innocentissimæ, & castissimæ matri nostræ, iniuriam cogitatione vel vnâ patiar irrogari.

Gregori
XV.

Quod Reipublica Christiana bono fiat (inquit ille Gregorius in litteris Apostolicis ad Carolum à Lotharingiâ, Lotharingo Duci sanguine proximum, Episcopum Virdunensem, cum hic facultatem ineundæ Societatis fieri sibi à Sede Apostolicâ postulasset) *abiectis humanarum curarum opumque impedimentis ad eam te confer sacre militiæ Societatem, Catholici nominis defensione, & hereticorum excidiis clarissimam; quam quidem quanti nos faciamus, duo illi Christiani Imperij propugnatores Ignatius & Xauerus Sanctorum cognomento nuper à nobis aucti, cunctis terrarum prouinciis sæculorumque ætatibus declarabunt.* Et hos ille sanctissimos Heroës priusquam Catholicis aris templisque colendos admoueret, ita, auditis in Consistorio suo publico eorumdem virtutibus atque prodigiis, scribitur elocutus: *Meritò quidem miserationis Dei bonitatem atque potentiam in Ignatio Loiolâ Ecclesia Catholica veneratur. Cum enim tenebrarum princeps super astra Dei solium suum exaltare, atque in Aquilone sedem figere studens, nouis hereticorum armis cælum adortus, Catholicæ Religionis exitium minitaretur; peropportunè sanè Ignatius animum gerens mundo maiorem, & ultra vniuersi cui terminos opera sue pietatis extendens, legionem in Ecclesiâ Dei fortissimam conscripsit, quæ vitam pro diuini cultus incremento paciscens, in Romani Pontificis verba iuraret.*

in Bullâ,
Quam di-
lecta.

Nec minùs aut segniùs (inter alia promptæ in nos monumenta pietatis, quæ spirantia adhuc in Urbano Ecclesiæ sanctæ Principe, emortuâ hac voce non indigent) non minùs, inquam, ipse Gregorium secutus Urbanus, & celebratam ab illo SS. Ignatij & Xauerij Canonizationem, & eiusdem amplissima de Societate præconia suo etiam adiecto calculo confirmauit. *Ineffabilis, inquit is, Dei bonitas & misericordia, quæ miro consilio suis quæque temporibus aptè disponit, & præteritis sæculis, siue ad disseminandum Euangelium inter Gentes, siue contra subnascentes heresiarchas, destinauit plures sanctitate & doctrinâ illustres viros; nouissimis temporibus, cum pij Lusitanorum Reges in longinquas Indiarum terras ac remotissimas insulas latè patentem vineæ Domini propagandæ aditum aperuissent; nec minorem Catholici Castellæ Reges nouum in orbem ad Occidentem repertum patefacerent; veterem autem Religionem omnemque illius sanctitatem, ac perfectioris vitæ professionem Lutherus monstrum teterrimum, aliæque detestabiles pestes, blasphemis*

Urbani
VIII.

in Bullâ,
Rationi.

mis eorum linguis in Septentrionis partibus corrumpere & deprauare, ac Sedis Apostolicæ auctoritati detrabere conarentur; excitauit spiritum Ignatii Loiolæ, qui ex medio honorum cursu, & à seculari & terrenâ militiâ admirabili quadam ratione vocatus, ita se diuino imperio regendum & formandum tradidit, ut demum nouâ Societatis IESV, quæ inter alia pietatis & charitatis opera, Gentilibus conuertendis, hæreticis ad Fidei veritatem reuocandis, & Romani Pontificis potestati tuenda, ex instituto se totam impendit, Religione fundatâ, vitam admirabili sanctitate traductam sanctissimo pariter concluderet exitu, ac plurimis sit miraculis illustratus.

Præsidum
Concilij
Tridentini,
in Diploma-
te dato Tri-
denti 1. No-
uemb. 1562.

Nec aliter quàm Summi Pontifices de Societate ipsi etiam Præsides Concilij Tridentini censuere; quorum ne singula viritum dicta proferam, hæc fuit in commune sententia: Religio Presbyterorum Societatis IESV, quæ iam latissimè per Christianorum & Gentium etiam prouincias (Deo quod cepit opus promouente) cum maximo animarum fructu patet, instituta in Ecclesiâ Dei, & approbata per Sedem Apostolicam fuit.

Summis hisce Pontificibus, eorumque Cathedræ Assessoribus, qui directæ mentis intuitu certum habent cum cælo & veritate commercium, approbasse opus suum laus prima sit atque præcipua. Est certè non infima, viris in quouis ordine principibus placuisse: illustre videlicet id esse necessum est, quod vibratione suâ, etiam non attendentem, ferit. Et attendebant illi quidem intendebantque virtuti, quos nunc proferre constituo, Ecclesiæ iuxta ac Reipublicæ Principes, sed non quo Pontifices oculo tam infallibili, tam perspicaci; nec minùs tamen etiam illi & perspexere Societatem penitus, & ex vero commendarunt.

Cardinalis
Guidiccio-
ni,

Bartholomæus Guidiccionus Cardinalis, ille (ut initio memini) nouarum Religionum sub ipso Paulo III. tam acer & tam pertinax insectator, ut non verbo tantum, quod calidè faciebat in sacris congressibus, sed scripto etiam (uti fertur) ex Lateranensi & Lugdunensi Concilio, lapsam potius veterum Ordinum disciplinam erigendam esse, contenderet, quàm instituendam nouam; Societatis sine percepto, sic animo commotus est, ut diceret: *Nouas Religiones non probo, hanc tamen non probare non audeo: sic enim interiùs afficior, eos motus animi diuinitus sentio, ut, quò me humana ratio non ducit, eò voluntas inclinet, & affectu quodammodo inuitus complectar quæ argumentis antea repudiabam.* Nimirum non humanis metienda rationibus sunt opera Dei; nec mortali accommodanda iudicio, quæ in ordinem diuinæ suæ prouidentiae Mens æterna disposuit.

& aliorum
Cardinalium:

Mitiùs iam inde ab initio, nec tamen minùs magnificè alij de Societate Cardinales amplissimi, & variarum Ecclesiarum dignissimi Præsules censuere: quos inter Eminentissimi, & iam sæpè nominati, Farnesij, Ludouisij, Barberini, ipsis suis immortalitate dignis operibus hodieque proloquuntur affectum suum. Alij autem, & illi olim sanctissimi Tridentini Concilij Assesores & Præsides, Gonzagæ, Moroni, Sabelli, Truchsesij, Hosij, ceterique quæ publicis quæ priuatis monumentis & tabulis illud se Tridento retulisse testantur in patriam vnum inter alia non minimum, quòd ibi primùm agnitam IESV Societatem deinceps & amare potuerint, & impensius obseruare.

Pari in Societatem animo & voce vñ sunt Bartholomæus Torres, Petrus Guerrerus, Hieronymus Oforius, alijque laudatissimi Præsules, quorum vt præterire verba, sic affectum dissimulare non licet.

Quid Martinus Azpilcucta Nauarrus, vir & doctrinâ & pietate notissimus? Is, cum Salmanticâ fortè transiret, ita de Societate sentiebat, vt piè omnes in eâ vrbe Socios deque genu complexus, candido admoneret affectu: *Cum Ignatius* (sic enim ille loquebatur) *contra satanam eam instruxisset ornassetque classem, quâ nulla umquam maior esset instructa, magnas Societati tempestates minimè defuturas.*

Nec defuere qui iam obituri diem suum, non sine admirabili exaggeratione verborum Societatis meminisse cogentur, etiam tum cum omnia excidissent, & quidem illo ipso puncto temporis, quo plerique, remotis inuidiæ nebulis, & perturbationum humanarum tempestate sedatâ, veritatem ipsam & clariùs vident, & certius apprehendunt. Quos inter quidam in Regno Neapolitano nuper Episcopus, infularum, dum vixit, quàm Societatis amantior: *O sancta* (inquit moriens) *Societas, quam antea neque satis cognoui, neque merui! tu superas & præcedis Peda Pastoralia, Mitras, Purpuras Cardinalitias, Sceptra, Imperia & Coronas.* Quem ego sensum morientis Episcopi sicut exaggerare non audeo, sic non debeo eleuare: licet enim (nisi fallor) vt cum eo pro consolatione priuatim suâ Socij sentiant, licet vt ab eodem pro suâ in Societatem beneuolentiâ non dissentiant alieni; Iacobus certè Treuirensis Archiepiscopus Elector Imperij cum obiret, inter mortuis etiam vocibus illud præsertim inclamasse dicitur, *O sancta Societas.* affinitate crediderim aliquâ cum roborati in Socios affectus, tum sanctissimi I E S V nominis, quod Societati quasi proprium fatali illo tempore recolebat.

Quid porro de Societate Reges ac Principes? illi qui difficillimis temporibus, nullo non orbis loco, apud omnes latè gentes & populos, admirabili celeritate enatam veriùs quàm propagatam Societatem habuere & suspexere semper miraculi loco?

Philippus II. & Ioannes III. ille Hispaniæ, hic Lusitaniæ, & singularum Indiarum singuli tum Reges, & primi in suâ quisque ditione vt propagandæ Fidei, sic inferendæ Societatis auctores, quàm de illâ cum suis vterque Principibus beneuolè censuerunt?

Hunc Xauerij & Rodericij virtus heroïca paucis omnino mensibus Olisippone perspecta eò impulit, vt, perinuitos licet & sæpè reclamantes, & illos, & omnes deinceps illorum Socios, *Apostolos* nominaret; maiori scilicet & illustriori nomine, quàm vlla, post primos Ecclesiæ Præfides, hominum merita postulent, & Societatis, omnium Ordinum minimæ, Religiosa modestia patiat. Sed enim modum nescit veneratio, mensuram non capit affectus, cum semel Regum ingentes animos regi (necum cogi)nescios occupauit. Virtutem admirantur omnes homines; sed illam viri Principes vt obseruant acutiùs, sic impensius venerantur.

Nihil erat in illo, quem iam antè nominaui, Philippo Secundo humile; quin erant summa omnia, eaque, in quibus & magnum Carolum & Austriacum genus agnosceres. mirum adeò nil fuit, hunc, etiam cum Regiâ suâ coniuge Mariâ, & ceteris aulae Hispanicæ Principibus

Bartholomæi Torres, & aliorum Episcoporum: Martini Azpilcucta.

P. Rocca in litteris anni 1609.

Annus Prou. Rhenanæ 1581.

Testimonia Regum & Principum:

Ioannis Tertij Regis Lusit.

viris, tam citò perspexissè Apostolicæ virtutis lumen illud, quod Regno isti nobilissimo par Societatis alterum Faber & Araosius inferebant. Ij Vallisoleti primùm agniti, sanctissimorum operum assiduitate, & varietate munerum, apud summos pariter & infimos vtriusque sexus & omnis ætatis homines id effecerunt, vt cateruæ ipsæ mortalium, velut graui

Aula Hispanica sub Philippo II. Austr.

excitata de somno, ad aspectum nouæ lucis vndique conuolarent; & cum aut nomen adhuc Societatis IESV aut instituta non nouissent satis, Socios tamen alij *Papistas*, titulo quàm odiofò hæreticis, tam Catholicis glorioso; alij *Apostolos magni Dei*; homines alij, sed *humane carnis expertes* nominarent. non capiebant siquidem (vt aliàs narrare me memini) in aulâ quàm plurimi, & mirabatur Philippus ipse vehementer, inter tot irritamenta nequitia, posse homines ætate non graues, tot instructos à naturâ gratiis, ab omnibus tam impensè susceptos, tantâ non vitæ solùm, sed ipsius etiam famæ integritate versari. *Illius certè fortissimi*

Philippi II.

Principis honestissima de Societate iudicia, ipsa quoque Curia lumina vt consimili eos honore colerent, admonebant. Et Philippum prescè secutus Ferdinandus Silua Comes Cifontanus, magno apud Carolum loco, eam

Ferdinandus Silua: Histor. Soc. p. 1. l. 5. n. 66.

hauserat opinionem de sanctitate Sociorum, *vt cum ad eos adiret, illud ferè haberet in ore: Conferamus nos ad Clericos sanctos.*

Aula Gallica:

Sed hinc iam nos ex Hesperia, si placet, in Galliam transferamus, Valesiorum quoque & Borboniorum Regum Franciæ laudatissima in Societatem studia audituri. Quid Carolus IX. quid Henrici II. & IV? omnes quàm sinceræ Religionis cupidi, tam strenui agitatae non semel per ea tempora Societatis assertores & patroni. Carolus quidem, pro suâ in Socios beneuolentiâ pænè præcipiti, si, quæ iam designauerat animo, proferre palàm non fuisset immaturâ morte prohibitus, reipsâ ostendisset (quod inquebat) *se vnicum Iesuitarum Collegium pluris facere & pro Religionis & pro Regni amplificatione, quàm omnium munitissimam totius mundi arcem, seque Iesuitas & pro subditis fidelissimis agnoscere, huiusque Societatis incrementum ad gloriam quoque & maiestatem Regni & populi Gallicani pertinere.*

Franciscus Montanus in Apolog. pro Societate cap. 54.

Caroli IX.

Alexandri Farnesij Ducis Parmens.

Similem Alexandri Farnesij Parmensis Ducis pro Societate sententiam ipsa mox, in quâ prolata est, Prouincia Belgica commendabit.

Henrici IV.

Ex P. Ioanne Argento ad Sigismund. Polon. Regem.

At verò Henricus IV. ille cognomento Magnus, datis ad Rupellanos xv. Kal. Octobr. anni M. DC. VI. litteris verè Regiis, ita pro Sociis: *Experti, inquit, pluribus in urbibus Regni nostri probitatem, capacitatem atque modestiam PP. Societatis IESV, qui in omni consuetudine moribus atque doctrinâ sat liquidò ostendunt, nihil se nisi vnam Dei gloriam habere præ oculis.* Et poterat sanè se expertum dicere, qui cum esset acri vir ingenio, & perspicacissimâ mente, nouem ipsos annos, quibus de reducendâ in Gallias Societate deliberatum est, diligenter inquisiuit, num quid in Societate culpabile reperiret; nec aliquid se in illâ non integrum reperire potuissè non semel professus est.

Sanè si optimus ille, etiam bonorum virorum iudicio, habendus est, qui vitiis pro humanâ infirmitate quàm paucissimis vrgetur; quo fuerit apud Henricum & ceteros Gallia Principes loco Societas, quam, tanti testimonio Regis, immunem ab omnibus esse constaret? Hinc, credo, emanauit

emanauit illa ipsius Henrici IV. in litteris I V. Kalend. Decembris ann. M. DC. VII. ad sextam Societatis Congregationem Fontebello datis assertio: *Se commune Societatis nostræ bonum inseparabiliter cum ipsius Ecclesiæ bono coniunctum arbitrari.*

Hinc tam Cleri quàm Nobilitatis in Comitibus generalibus Regni Gallici Parisiis anno M. DC. XV. pro Societate postulantium illæ voces: *Ingentes fructus & singularia officia quæ Patres Societatis IESV tum in Religione Christianâ propagandâ, tum iuuentute bonis moribus & scientiis informandâ, &c. olim præstiterunt, & nunc etiam præstant in Ecclesiâ Catholicâ, & nominatim in hoc Regno, nos omnes adducunt, &c.*

Comiti-
rum Ge-
neralium
Regni Gal-
lici:
Ex eodem
P. Argento.

Nec secus quàm priores illi laudatissimi Principes (quod quidem sine comparatione ullâ, vel studio partium, dictum velim) Poloniæ etiam Reges, Ducesque Bauariæ censuerunt.

Aula Po-
lonica &
Bauariæ:

Testatur Episcopus Præmissiensis, audiuisse se in conclavi Regio, Stephani cum palàm & apertè diceret inuictissimus Stephanus Poloniæ Rex: *Fore ut, quàm diu stabunt homines, in suâ Societas integritate persistat, quòd cum pietate doctrinam prouidè admodum atque admirabili temperamento coniunxerit.* Ingens nec dubiâ nixum ratione testimonium prudentissimi Regis: quod ad suam vnus gloriam, & commune bonum Ecclesiæ, ratum esse iubeat, qui potest, Deus.

Stephani
Regis Po-
loniæ:

Sed quantam ille opinionem de Societatis virtute conceperit, clariùs nemo vel illustriùs quàm ipsemet diplomate suo Regio Stephanus declarauit: in quo, *Ab eo, inquit, tempore, quo ad hunc Regni nostri thronum diuinâ prouidentia euecti sumus, nihil nobis antiquius fuit, quàm ut anti-qua pietas (quæ est omnium Regnorum solidissimum firmamentum) in omnes Prouincias nostras restitueretur, atque in alias quoque prorogaretur. neque Verò quidquam fructuosius experti sumus, quàm si multos operarios nancisci possemus ex Societate IESV, qui tamquam expediti velites, quoquoersum ad lucrandas animas excurrerent, &c.*

Greiserus in
Apologiâ
contra moni-
ta priuata
lib. 2. cap. 11.

Iam non vni alicui Duci, sed toti Bauariæ domui perpetuus in Societatem affectus fuit continensque laus, non operibus minùs expressa, quàm verbis. Hæc inter minimè obscura sunt illa quæ circa annum prioris sæculi sexagesimum Dux Bauarus Monachio dedit ad Lainium Societatis IESV Præpositum Generalem: *Ex litteris, inquit, quas anno ad te proximo dedimus, satis, ut remur, constat, quid de vniuersâ Instituti vestri ratione nobis persuasum sit; quantum inde labenti Christianæ rei commodi polliceamur. Nec sanè nos spes ista fefellit vnumquam: illi enim ipsi de Societate vestrà, quos nuper ad nos misisti, iactis feliciter fundamentis, publicis concionibus, & priuatis etiam adhortationibus, rem fortiùs tentant. quassatos vineæ Domini muros ita sine intermissione reficiunt, ut non modò furiosus ille aper egregiè ab vniuersa arceatur, sed vineam ipsam seminibus noxiis & sentibus per-purgatam spes sit puriorem conseruari haud difficulter posse. Ex his vestris seminariis primitiua Ecclesiæ faciem iam iam contueri incredibili gaudio gesti-mus. Quis enim, nisi sit ipse quoque communi, qui totum propè Christianum per orbem grassatur, morbo infectus, non letetur ex animo, insanam hæretico-rum pertinaciam summâ eruditione innocentiaque vitæ tuorum tandem in-fringi? Verè igitur ac meritò tibi gratulamur talium filiorum parenti, in quibus*

Ducis Ba-
uariæ.
Hist. Soc.
par. 2. l. 4.
num. 123.

reniuiscntis Religionis extirpandarumque hæresum vna firmissima spes consistit.

Urbium
de Socie-
tate iudi-
cia:

nominatim
Asculi:

Quis porro urbium, quis rerum quæ publicarum quæ scholasticarum, de Ordine nostro sensus fuerit, infinitum sit & scribendo persequi, & assequi audiendo. Vnum pro urbibus Asculum in agro Piceno, alterum pro Academiis omnibus Ingolstadium sententiam dicet, publicam veriùs, quàm suam. Ita ergo in datis anno M. DC. XIII. ipsis Kalendis Octobris ad Paulum V. Pontificem Maximum Asculum loquitur: *Beatissime Pater, si vestra Beatitudo posset videre mutationem morum, quæ in nostrâ ciuitate facta est, postquam ad nos venerunt Patres Societatis IESV, ipsummet Asculum non ampliùs agnosceret. Senes antiqua odia posuerunt, iuniores nouas amicitias inierunt. gladijs & pugionibus precarij libri atque coronæ successerunt, & sanguis discordiarum conuersus est in lacrymas penitentium. Vbi antea otiosi hominum conuentus fora occupabant, nunc piè celebrant Ecclesias, & institutas à Patribus congregationes frequentant: in quibus qui antea odio dissidebant, amicè conueniunt, & mutuis humanitatis charitatisque officiis inter se certant: vt non recenter in gratiam rediisse, sed verà ac diuturnâ amicitia coniuncti fuisse videantur. Illa quoque sunt admiratione digna; obedientia filiorum in parentes, parentum amor in liberos. Quæ omnia vt noua apud nos agnoscimus, sic ea Patrum educationi, assiduoque labori, grati accepta referimus. & hic humi prostrati, &c. anno M. DC. XIII. die prima Octobris.*

Vniuersi-
tatum, &
signanter
Ingolsta-
diensis:
Raderus in
Bauariâ fan-
ctâ Tomo 3.
pag. 124.

At verò Academia Ingolstadiensis Cancellarius Doctoresque omnes de Societate, cuius in tribus omnino hominibus ipsa penitus instituta perspexerant, ita denique censuerunt: *Nuper quantam letitiam cepimus omnes ex aduentu trium Theologorum, Claudij Iaij, Alphonsi Salmeronis, & Petri Canisij, vix dici potest. quorum præsentia non solum famam de ipsis excitatam non minuit, sed etiam auget. quorum singularis in sacrosanctis studiis scientia, tum in omnibus disciplinis exercitatio, postremo sanctimonia vitæ, expectationem omnium, eamque maximam, non solum æquat, verum etiam superat.*

Historico-
rum va-
riorum:
Vincentij
Blasci de
la Nuza,
Tom. 1.

Pari cum urbibus & Academiis stylo & animo loquuntur Historici passim multi: ex quibus nunc vnum ex Hispaniâ, alterum è Galliâ produxisse sit satis. Vincentius ergo Blascus de la Nuza in Historiâ Ecclesiasticâ & sæculari Aragoniæ testimonium Latinè redditum hoc ponit: *Quod illustrem fecit hunc annum, facietque in ventura retrò sæcula, fuit quod Sancta Sedes Apostolica confirmarit Religionem Societatis IESV. celo dignum ipsisque Cælitibus stratagema, dare hisce temporibus sacrum illud Institutum, vnde tanti tamque sancti & docti homines prodierunt. Consentit in Martyrologio suo Gallicano Andreas Saussaius. Ipso die sancti Ignatii Loiola Presbyteri & Confessoris gloriosissimi, qui singulari diuinæ bonitatis arcano orbi datus ac in lucem editus, imminente tempore, quo aperto abyssi puteo, æternus pietatis hostis, tetrâ hæreseon caligine solem Fidei Catholicæ clarissimum obscurare, & per ferales emissarios CHRISTI Ecclesiam funditus subruere satagebat. excitus zelo Dei nouæ militiæ Dux, nouam in aduersum aciem, Societatem scilicet IESV, felici prorsus auspicio instruxit; vel hoc ipso nomine, vniuersis inferorum copiis formidandam. Quam Regulâ sanctissimis præceptis institutam, Sedis Apostolicæ auctoritate munitam, diuinâ prorsus sapientiâ regens,*

Andrea
Saussaij,

regens, toto orbe diffudit, aduersus impietatis cohortes, & fera peccati monstra perpetuo certamine bellaturam. Cuius fortissimæ phalangis victoriæ, deuictâ ferè iam vbiq̃ue heresi, Fide mirificè etiam apud Ethnicos propagatâ, sepultâ ignorantia, vindicatâ pietate, quocumque sol lucet, latè patent: hisq̃ue trophæis ouans Catholica Ecclesia, impensè Ignatio quotidie triumphanti, iamq̃ue cum CHRISTO regnanti, gratulatur. Qui Sanctorum præclare gestis animatus, tam mirandas res CHRISTO auspice Lutetiæ Parisiorum aggressus, ipsi CHRISTO IESV (cuius nomen altè præcordiis infixum gerebat) immensam gloriam, Ecclesiæ perpetuum munimen & commodum, sibi verò sempiternum decus peperit.

His porrò solidissimis grauissimorum virorum pro Societate testimoniis vnum lubet adicere, non leue id quidem, sed ad suauitatem tamen sensu & verbo benignissimè comparatum, expressumq̃ue ab Amplissimo viro Erycio Puteano Musarum delicio, illo non apud Belgas tantum, sed vbi vbi vniquam fuit, candidissimi notâ pectoris viris etiam maximis semper caro: *Quod maius*, inquit, *Religioni Christianæ bonum patrum æuo accedere potuit, quàm vt, turbato opinionum dissidiis orbe, viri prodirent optimi, doctissimi sanctissimi, quorum operâ & industriâ aurea virtutis renascerentur secula, & nouo feruore Christianæ legis arcana inualescerent, nouo diuinitatis pondere firmarentur, mortalium partim frigore, partim scelere expugnato? Societas illa IESV est; quam cum nomino, satis laudo. illa victrix heresum, pharus virtutum, perfectio seculi, gloria disciplinarum.*

Nec vna Societatem commendauit Europa, barbaræ, etiam trans Oceanum, nationes ac Principes, nascentis apud se Societatis tamquam fortunati sideris exortum celebrauere verbis pro more gentis suæ magnificis ac sinceris. omnia hîc proferre non licet; non quæ Cangoxi-manus in Iaponiâ, non quæ Aluarus Congi, non quæ Malaciquettus Æthiopiæ, non quæ Zamorinus Calecuti, non quæ Achebarus Magni Mogoris, non quæ Castrum in Monomotapâ, ceterorumq̃ue per Africam & vtramque Indiam populorum Reges ac Principes in Societatem & Socios encomia effudere, tam prodigè, vt immoderationem istam barbaram continentia Religiosa non ferat.

Omittere tamen non possum illud breue quidem, sed illustre encomium, quod sacris expressum notis Societati dicauere iam pridem Sinensis Imperij Gubernatores duo. Horum alter sub ipsa initia admissorum in Sinas Sociorum (cùm moderationem in iis eximiam, & in exponendâ CHRISTI lege virtutem animi atque solertiam perspexisset, & porrò suspexisset impensius) versâ deînum in venerationem admiratione ita statuit, eos non transeunte verbo, sed expressis, ex more gentis suæ, affixisq̃ue tabulis perpetuis honorare. fieri id solet, factumq̃ue est hac, quam subiicio, celebritate, quâ summi quique Magistratus suam in familiares tantum ac pares sibi, beneuolentiam publicè contestantur.

Binas tabulas insigni opere striatas & coloribus illustres, eo qui in similibus obseruari solet apparatu, ad nos misit; adiectâ voluntate suâ, quâ desiderabat earum vnâ sacræ apud nos ædiculæ vestibulo imponi, alteram in eâ optabat aulâ statui, in quam officij & salutationis gratiâ

Erycij Puteani.
in Oratione
de Purificatione Virgini-
nis-matis.

Barbarorum Regum ac Principum
de Societate testi-
monia:

duorum
Sinensium
Gubernatorum.

Nicolaus
Trigautius
l. 2. de Ex-
ped. Chri-
stianâ apud
Sinas cap. 5.

tiâ conueniebant amici nostri. Illa cubitalibus characteribus hoc præferebat elogium, *Diuorum floris ades*: hæc verò paribus expressum litteris hoc Societatis encomium exhibebat, *Gens ex Occasu sacrosancta*. minoribus infra notis adscripto Gubernatoris ipso nomine. quo quidem à grauissimo illo inter Sinas Magistratu, fieri ad amicam venerationem illustrius nihil potest. Cui affine & omnino geminum officij genus & laudis amplissima, quo pluribus post annis Pequinenfis vrbs Gubernator affecit Socios recens tum missos in possessionem aulae suburbanæ, ad P. Matthæi Riccij sepulturam, & vsum Societatis perpetuum, auctoritate regiâ attributæ. is simili vt antè ritu adornatam missamque tabulam tumulo Patris imposuit, cum hoc lemmate: *Ad iustitiæ famam venienti Matthæo Riccio è magno Occidente*. Quo quidem Sinæ, iustitiâ & ratione omnia metientes, ad summam venerationem significantius efferre nihil solent. Et ita sanè etiam citra adulationem vel inuidiam ille potuit, cum maximorum eo ipso tempore Magistratuum crebrò de Sociis audirentur hæ voces: *Quod est totâ hac aulâ tribunal, quod non intelligat legem illam, quam prædicatis iustam esse, veram esse?* summâ fateor ac debitâ veneratione Fidei Catholicæ, at non minimâ etiam commendatione Sociorum, quorum non minùs è moribus, quàm verbis, iustitiæ ac veritatis Christianæ lux sese incorrupta prodebat.

Idem l. 5.
cap. 21.

Summum
testimoniū
Ferdinan-
di Cæsaris
II. de
Societate.

Age verò vt finis sit aliquando, hunc tantorum orbe toto Principum virorum consensum, vnius (sed quo maiorem melioremque non nouimus) Ferdinandi II. Austriaci Cæsaris semper Augusti primâ ac summâ, hoc est, perpetuâ in Societatem nostram voluntate tabulis expressâ solennibus consignemus. Is XIV. Kalend. Martias ann. M.DC.VIII. Austriæ tum Archidux, haud dum suscepto Imperio, in litteris ad sextam Patrum Congregationem Ratisbonâ datis, Ego, inquit, *pro meo erga vos, Reuerendi admodum Patres, fauore, & ab ineunte ætate beneuolentiâ atque obseruantia, elaborabo, ne in vestræ eximie Religionis tuendâ & augendâ dignitate mea opera vel studium vel officium vllum desiderari vnumquam possit. Amo enim vos, & vnicè diligo, ita vt vestras calamitates, infortunia, & rerum omnium vestrarum acerbitates, proprias meas esse prorsus existimem; & ideo Collegia vestra, quæ partim à meo Serenissimo & charissimo parente Carolo, partim à me in meis prouinciis erecta & aucta sunt, vt meas proprias facultates & familias tueri, amplificare & ornare non desinam.*

In Compen-
sationem
virtutum
Ferdinandi II.
P. Guil. La-
mormani
cap. 25.

Quæ tanta potentissimi Principis existimatio de Societate concepta eò subinde increuisse visa est, vt in eiusdem commendationem iam tum Cæsar aliquando diceret: *Si liber essem, vt fratres mei hodie sunt, Societatem IESV omnino ingrederer.*

Quali ergo vixit in Societatem, tali & mortuus est animo Ferdinandus. de quo ne vllus ambigeret, in codicillo, quem testamento suo atrexit, ita scribi iussit: *Ante omnia autem serîo singularique ex zelo ipsis (nostro natu maximo filio regnatura Domino Ferdinando Ernesto, omnibusque nostris liberis, heredibus ac successoribus) commendamus peruenerabilem Societatem IESV; eiusque Patres, vel ob id maximè, quòd illi suâ doctrinâ, charæ iuuentutis institutione, vitæque exemplari in Christianâ Catholicâ Ecclesiâ, non solum in his interioris nostræ Austriæ Prouinciis, sed*

Regnis

Regnis nostris omnibus, omnibusque nostris Prouinciis, imò toto orbe Christiano, multum, bene, vtiliter operantur; in conseruandâ promouendâque Catholica Religione fideliter omnino, & præ aliis adlaborant; contra verò ingratus hic malusque mundus eos præ ceteris odit ac persequitur: ut proinde maiori protectione, auxilio, assistentiâ indigeant, dignique sint. Hæc omnia supradictos nostros heredes & successores sincerè præstituros confidimus. Est verò hæc una vltima nostra intentio & voluntas.

Illa Augusti Cæsaris, parentis verè pij, verè Christiani, Ferdinandi nouissima verba sunt; quibus, quo esset in Deum, in Ecclesiam, in Societatem, in posteros animo, & qualem cuperet hereditatem suis filiis, vnâ præ omnibus, securè transmittere, ostendit liquidò satis. sed hæc ille dederit amoris suo, necessitati certè non dedit. Ipse iam pridem sanguis integerrimi patris, ipsa indoles inuictissimi Cæsaris, ipse (si ita loqui fas) Ferdinandi II. genius transfusus in Augustam Austriacamque prolem, sic eam instituit, nihil vt in Ferdinando III. nihil in Leopoldo parentis optimi & maximi vt requiras. Pergunt illi, quia amare & propugnare Ecclesiam, tueri etiam atque defendere Societatem: pergunt inde à Germaniâ (id quod ab Hispaniâ studio pari facit Philippus IV. cum Ferdinando fratre suo) in sparsam toto orbe Societatem, suam, ceu gemini sideris, fortunatum lumen effundere. Sic agite bis gemini Heroës Austriaci stemmatis, par vtrumque dignum cognato inter vos sanguine magnorum Caroli & Ferdinandi. amate quam amauere maiores Societatem IESV, vestro subiectam Imperio benignè suscipite; vestro & diuino vobiscum nomini consecratam, velitis, iubeatis esse sempiternam. Ita Belgæ & cum Belgis multi vouent.

CAPVT VNDECIMVM.

Societatis IESV existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religiosorum, testimoniis confirmatur.

REferunt Annales nostri ad annum prioris sæculi LXIII. ita tum apud omnes floruisse Societatem Romæ, perque eam ea diuinam effecisse bonitatem, vt vir nobilis ab Vrbe in patriam reuersus, quærenti quid vidisset Romæ pulcherrimum, Societatem IESV responderit. Quo porrò, quamque stabili fundamento veritatis talia vel dixerit hic, vel ille perscripserit; non erit arbitror qui dubitare vltra possit, aut quærere, cùm audierit quæ quantaque de Societate testati sint ij, quos supra falsitatem & ignorantiam sanctitas atque scientia, supra adulationem summa dignitas, supra studia partium candor & innocentia collocarunt.

Verùm enimuerò (vt satisfiat fortè nonnullis, qui parem commendationem Societatis requirent etiam ab iis, quos, vt ipsi quidem autumant, Sociorum æmulos, atque ex æmulatione censores esse persuadent sibi) attexam hoc ego loco nonnulla in quæ incidi testimonia Religiosorum hominum, quorum non exemplis minùs quàm verbis ad virtutem inflammata Societas, patrociniò niti gaudet, & auctoritate defendi.

Q q q

Enim-

Accepta
ab aliis Re-
ligiosis So-
cietas, tam-
quam so-
ror à fra-
tribus.
Genesis 24.
Valderama
Sermon. de
Beatificat.
S. Ignatij.

Enimvero non stulta magis quam improba est inductio animi illa, quæ plerique mortalium (ex sensu opinor suo alia quæ sunt humanis maiora metientes) Religiosos inter Ordines esse putant æmulationi vel inuidiæ locum; quasi non sint inter illos, plusquam naturâ fratres, nedum amicos, omnia communia; etiam laudes & merita. Auditi sunt illi in Ecclesiâ Dei Heroës Ordinum, & militiæ bellantis Ecclesiæ quasi primipili, SS. Augustini, Dominici, Francisci, & ceterorum ex instituto Religiosi viri, cum dicerent visâ nimirum illâ minimâ ac nuper editâ, in quale quale auxilium afflictæ Religionis, Societate: *Soror nostra es, crescas in mille millia.*

Votum accepimus, conditionem amplexi sumus, generosi fratres, quod soror est inter germanos, primos paternæ hereditatis ex usu & iustitiâ possessores, hoc est inter vos, & vult esse Societas nostra minima, nullo magis titulo quam honore vestri nominis & spiritus accepto munere gloriosa. Sed enim hæc ut liquidò pateant, fiatque satis opinatoribus illis, quæ sint aliorum Ordinum de Societate iudicia, videamus.

Quid Joā-
nes Auila
de Socie-
tatibus:
Hist. Soc.
par. I. lib. 9.
num. 59. 61.

Religiosis meritò accensendus est ille in Baticâ sanctitatis & eloquentiæ Apostolicæ nomine, totâque celebratus Hispaniâ Ioannes Auila, experientissimus virtutis magister, idemque scriptor egregius. Præstans hic Doctor actorque Christianæ, ac, si per ætatem licuisset, Religiosæ vitæ, usque eò Societatis erat, & tam præclarè de hoc Ordine eiusque præsertim auctore Ignatio sentiebat; ut, cum illi per affectam valetudinem in eum se recipere non liceret, discipulos ipse suos ad illum quotquot posset summâ voluntate dimitteret. Diceres (si fas diuinis humana subiungere) alterum quasi Ioannem Baptistam, alteri Servatori studiosissimo animarum, omnem suam opem, studium, disciplinam, vitam demum, virtutemque submittere.

Orlandin.
lib. 14. n. 60.

Inserere hîc iuvat id quod ab ipso Ioanne Auilâ Michaël Turrianus audisse se scribit, cum diceret: *Ex animo complecti sese & excipere spiritum Societatis, & cuncta eius instituta; idque se facere naturali quadam quasi proprii amoris illecebrâ, quod omnia planè congruerent cum eâ formâ, quam in animo suo ipse descripserat: id esse, quod suo sensisset in spiritu: Verum se paranympum instar sancti Ioannis fuisse, & gaudio gaudere propter sponsum. Nec aliter sibi contigisse atque si puer conetur lapidem ingentem attollere, qui dum præ virium infirmitate rem numquam perficit, vir superveniens robustus pro virium magnitudine nullo negotio tollit, suoque loco aptè constituit.*

quid Ru-
ardus
Tapperus:

Attexere liceat huius religiosissimi Doctoris Auilæ iudicio, alterius, non professione quidem, sed voto tamen & innocentissimâ vitâ religiosi item Doctoris, gravissimique viri, Ruardi Tapperi, Louanien- sis Academiæ Cancellarij, testatæ in hunc nostrum Ordinem benevolentiae monumentum. Is cum solennem, quam vocamus, Adriani ab Adriano Professionem exciperet, sumpto argumento à verbis Domini dicentis Ioannis 3. *Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem, sicut & ego dilexi vos.* In lege, inquit, veteri carnalibus rudibusque Iudæis mandatum fuit, *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Hoc verò nouo CHRISTI mandato, quemadmodum sanctus Cyrillus exponit, iubentur discipuli diligere proximum supra seipsos: nempe sicut CHRISTVS dilexit nos. idque est quod

Hist. Socie-
tatis part. I.
lib. I. n. 43.

quod hæc sancta & noua IESV Societas fludet, hoc eius filiis propositum est; ex hoc nouo CHRISTI mandato, nihil charitate fraternâ prius habere, sui nullam rationem ducere, seipsos exinanire, totos se ad Dei honorem & salutem proximorum effundere, quemuis laborem, quoduis discrimen subire, denique vitam ipsam pro CHRISTO & animarum salute contemnere. Nouus inauditusque charitatis modus, quem CHRISTVS Dominus transiturus ex hoc mundo ad Patrem commendauit suis. Hoc itaque nouum mandatum pro fundamento & radice sancta hæc Societas habet. Qui enim ei se mancipant, non vni cuiquam, ut aliæ Religiosæ Familiæ, charitatis officio sese dedicant, sed planè omnibus, ad quacumque quascumque terrarum in oras mittantur. Quod quidem ad eò præstans & sanctum est, ut omnem superare intelligentiam videatur; mirumque non sit, si hæc sancta Societas cognoscatur à paucis. Quæ meritò planè sanctissimo IESV nomine appellatur, non, ut quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli; sed quia Dominum IESVM eiusque Apostolos præstantissimo modo sectatur.

Et adhuc quidem hosce singulos: iam eòdem conspirantium Ordinum etiam integrorum Religiosum agmen educo. Præbit virorum dux femina sancta Teresa de IESV, illa quàm notæ tam non inculcandæ sanctitatis mulier verè fortis, de Sociis ipsa sic scribit: Fuit propter maius bonum meum, ut ego cognoscerem & tractarem cum gente ad eò sanctâ, qualis est Societas IESV.... Laudatus sit Dominus, quod mihi dederit gratiam obediendi meis Confessariis, qui quasi semper fuerunt isti benedicti homines Societatis IESV.... Habitabam prope illos, gaudento valdè quòd tractarem frequenter cum illis; quia tantum cognoscendo sanctitatem illorum conuersationis, erat magnus profectus quem anima mea sentiebat.

quid sancta Teresa:
S. Teresa in
suâ Viâ
Romæ im-
pressa anno
1601.

Facere non possum quin attexam hic fragmentum Epistolæ quam ipsa sancta Teresa XXVIII. Iul. ann. M. D. LXVIII. Abulâ dedit ad Christophorum Rodrigues de Moya, cum ille Seguræ de la Sierra erigere percuperet claustrum Discalceatarum virginum, in idque suas filias ipse inducere eâ tantum lege, ut Societatis directioni tam filiæ quàm reliquæ abs se fundati Cœnobij virgines subiacerent. Sanctæ Teresiæ sententia verbotenus ex Hispanico Latinè sic sonat: Homines Societatis IESV sunt mei Patres, quibus, post Deum, debet anima mea bonum omne, si quod habet. Filiabus tuis afficior ex eo, quòd intelligam eas cum Patribus istis agere solitas: nec enim quæuis, spirituales licet sint, illicò conueniunt nostro Instituto, nisi quibus illi à confessionibus sunt, quales sunt propemodum omnes Monasteriorum nostrorum alumna: neque memini ullam recepisse me quæ non esset illorum filia, quandoquidem ea præsertim nobis aptæ sint. Equidem gratias ago Deo, quòd eorum, qui me genuere, Patrum spiritus mea in Cœnobis ab iisdem transfusus sit.... Itaque Reuerendissimus Generalis noster nuper hac transiens ita præcepit; ut Patres Societatis exhortationes haberent ad nostras, nec vllius auctoritate prohiberi possent, absoluerentque passim confiteri cupientes. Obstare quidem Constitutiones eorum, non vetare tamen quo minus interdum id fiat, nobisque inter agendum rectè consulant; quod faciunt magno cum fructu. Desiderium tuarum filiarum, ut nouum illud Cœnobium tuum Patrum cura subiiciant, idem & meum est. Scito tamen illos id non admissuros, esset licet Principum seminarum; qualia, modò vellent, ex hoc multa haberent: adeoque, quod

And. Lucas
Vitæ sancti
Ignatii lib. 5.
cap. 26. ex
authentico.

optas, fieri non potest. Benedictus sit Deus habere nos præ aliis libertatem agendi cum Patribus istis, quam nec auferet ullus unquam, neque aufert. Ita tum quidem sensit de Societate Tereſiæ, ſentiretque, ſi viueret, etiamnum, eundem apud nos, de quo ſibi tantopere gratulatur, Ignatij, imò Dei, ſpiritum (quod huius vniùs munus eſt) iauentura.

Vnum ſuper eſt, editum dicamne à Deo, an ſanctâ ipſâ Tereſiâ? quo neſcio num illuſtrius dari de Societate teſtimonium poſſit. Viderat hæc (animum eius illuſtrante lumine diuinitatis, illo quo latentia in reſeſſu locorum ac temporum, etiam homini aperta ſiſtuntur) inſtructiſſimorum in bella militum exercitum candida, in argumentum victoriæ, ſigna portantium: (expreſſam hoc oſtento fuiſſe Societatem IESV ex ipſius Tereſiæ ſecretis priuatilque tabulis teſtatur inter ceteros ille qui à confeſſionibus fuit ſanctæ Virgini, Sanctius de Auilâ Epicoſopus Segunrinus.) de Societate ergò, in commentariolo quem habebat conceſſarum ſibi à Domino gratiarum, ipſa ſic loquitur: *Vidi grandia de toto iunctim iſto Ordine. Vidi non ſemel eos in celo cum ſignis candidis in manu. Vidi alia admirationis ingentis, ideoque magnâ in Veneratione habeo Ordinem iſtum; præſertim cum Uſu & conſuetudine diuturnâ deprehendam vitam eius ac mores cum exhibitis mihi prodigiis conuenire.* Sanè cum hæreret hinc ſtupore defixa Tereſia, inde magnis lætitiis incederet ex vehementi quo in charum ſibi iſtum Ordinem ferebatur affectu, ita exaggerantem apud ſe ſua oſtenta audiit aliquando Dominum IESVM, cum diceret: *Quin ſi ſcires tu quanto olim auxilio futuri ſint illi Eccleſiæ ſanctæ.* plus ſuſpenſâ hac & breui, quàm perfectâ quauis oratione ſignificans.

B. Thomas de Villâ-nouâ ex Auguſtinianâ Familiâ Valentinus Antiſtes, ſi quem de Societate amoueri Valentiâ cerneret, auxilia ſibi detrahi peramanter expoſtulabat.

Sanctus Philippus Nerius, cum familiariter vteretur Ignatio, in eoque Societatis IESV admirabilem Ordinem, quaſi compendio, videret expreſſum, ita in eum exarſit, ſic inflammatus eſt ſtudio imitandæ virtutis, vt in illum admitti ſe vnicè poſtularet. Sed nempe non admittit Ignatius. hic enim, vt erat non ſui, non Societatis abs ſe conditæ, ſed ampliandæ tantum diuinæ gloriæ ſtudioſus; præſcius adhæc arcano monitu Congregationis eius, quam Eccleſiæ tanto bono Philippus inſtituit; futurum credidit è re Domini publicâ, ſi non ſuo eum Ordini aggregaret, ſed diuinæ prouidentię relinqueret, aliâ eaque non minùs expeditâ viâ deducendum ad ſalutem, etiam proximorum.

Ludouicus Granatenſis, ex Ordine ſancti Dominici nobilis Eccleſiaſtes & Scriptor, ſic amauit pro beneuolentiâ ſuâ, tantique fecit nouellam tum IESV Societatem, vt aliquando Eboræ, & pro concione publicâ diceret, *eam Apoſtolicum quemdam cœtum eſſe, qui ad hominum ſalutem omni ratione tuendam, renouandamque in Eccleſiâ Dei veterem ſanctitatem, totis viribus conſpiravit.*

Bartholomæus de Martyribus, ex eadem ſancti Dominici Familiâ, Eccleſiæ Bracharenſis Antiſtes, clarus admiſſâ, ſed clarior depoſitâ iterum dignitate, ad Lainium credere ſe ſcribit *Societatem procul dubio celitus emiſſam ad horum miſerabilium temporum ruinas & calamitates reparandas.*

Deni-

Vita S. Tereſiæ cap. 38.

Ribera lib. 4. cap. 5.

quid B. Thomas Villâ-nouâ Auguſtinianus:

quid ſanctus Philippus Nerius:

And Lucas Vita ſancti Ignatij l. 5. cap. 26.

quid Ludouicus Granatenſis Dominicanus:

Hift. Soc. p. 1 l. 1. n. 69.

quid Bartholomæus de Martyribus

Dominicanus:

Hift. Soc. p. 2 lib. 4. n. 150.

Denique grauissimus doctissimusque vir Franciscus Romæus, iam *quid Frasciscus Ro-*
 sæpè nominati, nec satis vniquam laudandi Patrum Prædicatorum Or- *maus, Ma-*
 dinis Magister Generalis, dum scriptis Romæ litteris x. Decembris, an- *gister Ge-*
 no M. D. XLVIII. suos admonet, vt recens approbatam à Sede Aposto- *neralis*
 licâ Societatem, Presbyterosque eius tamquam suos commilitones iu- *PP. Prad.*
 uare, & contra impugnantes protegere velint. Pateat, inquit, vobis, *Orland. l. 8.*
num. 50.
 qualiter hoc calamitoso tempore, quo Religio Christiana hereticorum telis impe-
 titur, malorumque Christianorum peruersis moribus labefactatur, nouus Ordo
 Presbyterorum regularium sub titulo nominis IESV, de Vrbe quasi præsidaria
 manus Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectioni-
 bus & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confessionum audien-
 tiâ, ceterisque sacris exercitiis, ac sanctorum morum exemplis, in Ecclesiâ facit,
 Sanctissimus in Christo Pater & D. N. Paulus Papa III. approbavit & con-
 firmavit. Quod ideo vobis significatum volumus, ne huius Instituti noui-
 tate seductus quispiam vestrum, commilitones suos ad eundem scopum tenden-
 tes, & à Deo sibi suppetias missos per errorem fortassis oppugnet, eorumque
 detrahat institutis, quorum fructibus gratulari & pios actus emulari de-
 buerat.

Nec hoc fuit vnius huius aut Ordinis aut personæ, vtriusque licet
 summæ, de Societate iudicium. Emmanuel Rodericus ex Seraphico Or- *quid Em-*
 dine non minùs aut beneuolè aut copiosè eam commendauit: de eius *manuel*
 enim origine sic ait: Omnipotens sermo Dei de regalibus sedibus veniens, *Rodericus*
 charissimam suam sponsam Ecclesiam visitans, suscitauit à calis Ignatium Loio- *Ordinis*
 lam cum sanctissimis Sociis, qui zelo omnes feruentissimo æstuentes, contra *Seraphici:*
 Lutherum omnesque eius sequaces castra posuerunt, penitentiam prædican- *Quæst. Ca-*
 tes, &c. Et paulò post de eodem Ignatio in hanc scribit sententiam: *nonic. &*
Reg. Tom. 1.
q. 2. art. 9.
 Qui iunctis illis secum strenuissimis CHRISTI IESV commilitonibus Italiam
 venit, vbi sanctissima opera per ipsos in augmentum sanctissimæ Fidei anima-
 rumque salutem Deo indies operante, constituerunt Congregationem istam, non
 Ignatii, sed Societatem IESV CHRISTI appellari, adèd vt inde veniant le-
 suite appellati.

Par etiam Carthusianorum innocentissimæ Familiæ, cuiusque summi *quid Pe-*
 Prioris Petri de Sardis, Generalisque eorum Conuentus, in nascente ad- *rus de*
 huc Societate, sensus & pietas, datis anno M. D. XLIV. ad Ignatium è *Sardis,*
 maiori Carthusiâ litteris comprehensâ. eæ sic habent: Audiat famâ *Prior ma-*
 odoriferâ, fratres in Domino dilectissimi, de vestra exemplari conuersatione, *gnæ Car-*
 salutari doctrinâ & voluntariâ paupertate, ceterisque virtutibus, quibus in *thusiæ cum*
 tenebris nostri deplorandi sæculi refulgentes perhibemini homines in viâ per- *suis:*
 ditionis errantes ad arctam viam salutis reuocare, vacillantes stabilire, stan- *Hist. Societ.*
 tesque ad proficiendum in virtutibus stimulare, & magnum in Domino Ec- *part. 1. lib. 4.*
 clesiæ Catholica fructum afferre; gauisi sumus in Domino, gratias illi agentes, *num. 107.*
 quod in tantâ desolata Ecclesiæ suæ calamitate, quâ premimur, excitare digna-
 tus est & mittere novos operarios in vineam suam, recordatus misericor-
 diæ suæ, &c.

Bruno Loherus Agrippinensis Carthusiæ Procurator, continere non *quid Bru-*
 se potuit, quin maiorum suorum secutus exemplum, id quod de So- *no Loh-*
 cietate nostrâ sentiebat, scriptis ad Ignatium litteris explicaret. Inter *rus Carth.*

Andreas Lucas in Vita
S. Ignatii
lib. 4. c. 20.

cetera, Dolebamus, inquit, interim gliscentibus hæresibus, non esse multos qui contra istos tartareos spiritus se opponerent: cum ecce præter omnium opinionem non multò post tu exstitisti, Pater celeberrime Ignati, spretis mundi pompis, honoribus, diuitiis, voluptatibus, spretâ generis dignitate, &c. Quibus, post magnificam commemorationem eorum rerum quæ ad Dei gloriam & Ecclesiæ bonum præstaret ubique Societas, ita demum subiungit: Si ob flagitia & errata umquam relinquendi sumus à Deo, iam vel maximè id timendum est, quando usque eò omnis creuit impietas, ut vix possit ultra progredi; unum dumtaxat superest, quod nobis melioris spei fiduciam ingerit, vestræ nimirum Sodalitatis noua ista præclaraque professio, & nunquam satis laudatum vitæ institutum. Prorsusque nobis persuademus fore, ut per vestros quandoque CHRISTI Ecclesia in melius reformetur.

quid Zacharias Bouerius in Annalibus Capuccinorum: anno Christi 1534.

Nec illustre minùs de fundatâ primùm Societate testimonium inferuit Annalibus Minorum Capuccinorum Zacharias Bouerius: Ceterum, inquit, hoc anno, in quo Henricus VIII. Angliæ Rex, post Catholicam Religionem verbo & scripto propugnatam, ob Annæ Bolenæ coniugium, ac Catharinæ uxoris repudium, schismate in Angliâ concitato, à Pontificis obedientiâ, ac postremò à Fide desciiuit, maxima Dei in Ecclesiam tum prouidentia, tum benignitas enituit: nam hoc ipso tempore prima illustrissimæ Societatis IESV fundamenta iacta sunt, Deo primùm, tum sancto Ignatio Loiolâ auctore; qui hoc anno sex sibi adiunctis Sociis, ut apud illius Vitæ Scriptores videre licet, præcipuâ voti religione Pontificis se obedientiæ adstrinxit; ut quod in Rege & Regno ceciderat, in sancto atque Apostolico viro, atque in eius Societate resurgeret.

quid Renatus Choppinus: lib. 11. num. 18.

Cui consonat quod Renatus Choppinus de Sacrà politiâ tradit his verbis: Misellâ etiam hac tempestate, excitatus est à Superis nouus Religiosorum hominum Ordo, qui ut à IESV Societate nomen obtinent, sic assiduâ sacræ Paginæ lectione, concionibus, scriptorumque editione nutantem fulciunt Christianam Rempublicam, rara ingenij doctrinæque munera ad ornatum templi Dei, id est Ecclesiæ, conferentes. Potiuntur certè hi partâ ex optimis studiis insigni gloriâ, quæ nixa vræ virtutis radicibus numquam deflorescet. Nec verò me latet sacri huius Ordinis nouitatem inuidiosam fuisse nonnullis: sed, fractis inuidiæ repagulis, Iesuitarum Ordo radices egit velut de celo missas: quo fortissimi CHRISTI milites rediuiuam veterum hæresim oppugnarent æquè strenuè, uti impiis Albigenis erroribus obiecti sunt à Numine quondam Dominicanæ normæ Sacerdotes.

quid Franciscus Enriques:

Breuitè, sed neruosè, Franciscus Enriques: Habet sapientiæ lumina Ignatius cum suâ Familiâ, & cum iustissimo titulo Vrbanus VIII. appellat Ducem & Atlantem Ecclesiæ, qui doctrinæ suæ humeris mundum fulciat atque sustentet.

quid Valerius Ximenes:

Nec his multò longiùs, fortiùs etiam atque vehementiùs, Valerius Ximenes de Embun, sacræ Theologiæ Professor in Cæsaraugustano Conuentu Patrum Carmelitanorum: Vult, inquit ille, Dominus celi & terræ ditare & illustrare nobilem Societatem IESV, columnam Ecclesiæ firmissimam, murumque fortissimum & inexpugnabilem contra hæreticos. Ex quâ unâ tot prodierunt, prodeuntque quotidie, doctrinâ & virtute duces robustissimi, quot ex aliis omnibus simul iunctis Ordinibus clericalibus. Quid ais,

vir magne? ex Societate tot quot ex aliis simul omnibus? Non agnosco, & nobis hoc arrogare non velim: beneuolentiæ hic error & excessus amoris est, vasto natus animo, & verbis expressus ingentibus; qualem necesse est animum fuisse Præfecti Quitensis eius, qui Limam ad Proregem de Sociis ita scribere ausus est: *Mihi affirmanti credat Excellentia sua, ad rem Christianam promouendam, ad opportunam his hominibus opem ferendam, pluris esse illos vnos, quam omnes aliorum Ordinum Familias; propeque illud affirmare ausim, pluris interesse Reipublicæ, illos esse in his terris quam Regios ipsos auditores.* Sed enim, vt semper comparatio omnis odiosa sit, nemo tamen conferri quin & præferri ceteris vnum aliquem molestè fert eo tempore, quo solennitati eius & gloriæ datur aliquid, aliis quoque, cum locus tempusque fuerit, concedendum. De quolibet Sanctorum suorum solenni versu canit Ecclesia: *Non est inuentus similis illi.* & hoc ipsi encomium, etiam qui sunt longè maiores, Apostoli non inuident; quin gratulantur potius, & gaudent aliquam in eum, vel à se suisque meritis, gloriam deriuari.

quid Præfectus Quitensis: Ann. Prou. Peruvianæ 1594.

Audeo ergo (quando annuentes hîc mihi & applaudentes audire videor eos, quorum iustissimam expostulationem verebatur humana persuasio) audeo, inquam, quæ etiamnum se mihi ingerit aliorum in nos Religiosorum hominum illustrem proferre sententiam.

Nobilissima (inquit Ioannes le Page in Bibliothecâ suâ Præmonstratensis Ordinis) & celeberrima illa Societas IESV, quæ quot Collegiis constitutis in orbem diffusa fuit, tot velut lucidissimis doctrinæ & sapientiæ luminibus mundum vniuersum illuminauit, tenebrasque illas Cimmerias illi offusas laudabiliter dissipulit.

quid Ioannes le Page:

Siluester quoque Maurolycus, Abbas sanctæ MARIAE de Roccamadore, Ordinis Cisterciensis, post multa eleganter de Ecclesiâ & Societate disputata, ita demum: *Non alto absque mysterio disposuit æternum Numen, vt ab almâ Urbe Româ, CHRISTI in terris Vicarij summâ Sede, suam traherent originem Socij, quorum Institutum forte scutum, & inexpugnabile munimen Romanæ Ecclesiæ esse debebat.* In eandem ferè sententiam Martinus Carrillus Abbas Montis-Aragonij ex Ordine Canoniorum Regul. S. Augustini, ait videri diuinitus Ignatium mundo datum, vt se Lutherò & Caluino Fidei Catholicæ pestibus opponeret. Id ab eo eiusque filiis factum strenuè iuxta & feliciter: horum operâ CHRISTI vineam vberimos fructus produxisse: horum non modò laboribus, doctrinâ, scriptis, vitæ exemplo, sed & sanguine defensam conseruatamque veram Religionem; nec veretur, ob multitudinem eorum qui in hac causâ vitam profudère, Societatem Matrem Martyrum appellare.

quid Siluester Maurolycus:

Annal. 1. 6. ad annum 1540. & 1556.

Claudet hoc caput Prudentij de Sandoual ex sacrâ diui Benedicti Familiâ Episcopi Pompeiopolitani, Caroli V. Historiographi Cæsarei, augustum de Societate iudicium. *Intelligent, inquit, omnes Catholici curam quâ Ecclesiam suam sponsam sibi vnicè dilectam Deus amplectitur, quamque tempestatibus fatigatam, diuinis fauoribus recreat, nouos in eâ spiritus & generosos milites industriosque gubernatores euocando, per quos, ne quo casu illa pereat, constituatur in tuto.* Cum à Septentrionalibus Europæ partibus suum secuti Lutherum plures alij emergent brutales hæretici, fera-

quid Prudentius de Sandoual. Tom. 2. l. 24. § 24.

rum

Psal. 18.

rum instar coniurati omnes æquare solo vineam Domini; ipse ab Occidente gloriosum excitavit Ignatium, qui, abstractus à militiâ armisque terrenis; arma inter alia & opera magis heroica poneretur. adeoque cum ceteris, armandis ab se., Sociis in ipsum Apostolorum & Ecclesiæ primæ munus officiumque succederent: itaque per illos sua demum fides diuino constaret oraculo: In omnem terram exiuit sonus eorum. Quod certum nunc & ipso expressum opere nostris nos oculis contuemur; quando Patres illius sanctæ Societatis orbem ex hoc vniuersum circuiuere, Deique legem annuntiando mortalibus, eò demum, quò nec ipsi penetrarunt Apostoli, perucnerunt. Illis nempe nouos orbes vtriusque ad Orientem & Occidentem Indię, maiorem certè partem earumdem, veluti destinato seruauit Deus, ut ibidem gens illa benedicta Apostolicorum Sociorum munere fungeretur.

CAPVT DVODECIMVM.

*Comminatio Societatis IESV etiam ab infidelibus
& hæreticis vi veritatis expressa.*

Comminatio illa certissima que ab hoste.

Hic finis testimoniorum illustrium, hoc maximè pertinentium ad laudem Societatis IESV, quòd illa à Principibus viris in omni ordine prolata sunt. Sed est (nisi fallor) commendationis genus etiam aliud, quod ab hostibus, iisque improbis & inuidis, quandoque deducitur. Enimuero quod illi laudandum esse senserunt, si fatentur palàm, maximè si exaggerant; constat profectò non posse non esse præstantissimum opus illud, cuius commendationem non conciliarit amica virtuti beneuolentia, uti contingit à viris bonis; sed veritas expresserit, illa calumniæ etiam inueteratæ & maleuolentiæ victrix: quod accidere nonnumquam vel ab improbißimis solet.

Aptissima sunt, fateor, ad conciliandam rebus existimationem, quæ in naturæ quouis ordine summum obtinent locum; ineptissima, quæ infimum. Inter elementa, & ea quæ ab elementis orta, nihil igne ipso, nihil luce perfectius, ad conferendum rebus splendorem, nitoremque etiam sideribus parem. Mirum tamen, quantum ex ipsius aliquando aquæ alluione, imò & cœnosæ telluris attritu, res aliquæ, obscuræ priùs & inamcenæ, splendescant.

Quid de Societate hæretici: Melancthon in primis:

Flor. Remondus de Ortù & octafu hæreseon, lib. 5. cap. 3. art. 6.

Audiamus igitur quid hostes veræ Religionis quandoque de Societate senserint. Melancthon morti suæ infortunatissimæ iam vicinus, cum fortè audiret à quopiam Iesuitas peragrarè terras, transmittere maria, nec quemquam ferè nunc esse orbis angulum, quò non penetrarint, ubi non iecerint Romano-Catholicæ Religionis semen, non sudore tantum sed etiam sanguine irrigatum; ductis ex imo corde suspiriis, exclamare non vni auditus est: *Ab! quid hoc esse dicam? video sanè totum mundum breuè Iesuitis repletum iri.* Sentiebat videlicet versipellis ille, nullum vulpinis suis fraudibus locum fore, quò importatæ per IESV Socios fidei sincerus candor intrasset.

quid Theodor. Beza:

Quid Beza? credámne dicenti? imò mentienti non credam; ita tamen

men ille: *Nulla se in Franciâ vitæ Christianæ & integritatis vestigia nisi in Iesuitis videre.* nimirum cum sint & micent vndequaque illustrissima cælo lumina, vllum tamen ex his, nisi quod fortè obijcitur, inuidentis imò nil videntis oculus non videt: Dixisse Beza debueras, ne mentirere: *Nulla te in Franciâ Arriana vitæ & improbitatis vestigia nisi in Calvinistis videre.*

In annis
Prouinc.
Franciæ,
ann. 1586.

Inuidiosè in Ecclesiam, gloriosè nimis in Socios vtroque sine fide Kemnitius, *Societatem*, inquit, à Romano Pontifice excogitatam, *vt labentem Ecclesiam fulcire aliquo modo posset.* Fundatæ supra petram Ecclesiæ, portæ etiam inferi præualere non possunt, & labentem tu fingis? tu fulciendam aliquo modo ab Societate vnâ iactas, quàm tot ceterorum Religiosorum, tanta Hierarchici Ordinis vis ac tutela ornat veriùs quàm defendit, mole stantem suâ, radicatam solo, inhaerentem cælo, fixam vtroque & firmam, etiam inter ruinas mundi & fatiscientis in se naturæ extrema dissidia permansuram? Demus tamen excogitatam à Pontifice Societatem: sed nimirum ab illo Pontifice, *qui compati possit infirmitatibus nostris*, illo Sacerdote in æternum, illo IESV, cuius ipsa se nomine signatam gaudet. demus etiam subsultam aliquo modo ab Societate Ecclesiam, quia scilicet omnem eò modum & operam contulere plures Religiosorum Ordines, impellente eos pronissimâ voluntate, potius quàm Ecclesiæ necessitate cogente.

quid Kem-
nitius:
Paua de
Origine
Societatis.

Tolerabilius est quod Franciscus de Verulano Cancellarius Angliæ, *agens de institutione iuuentutis*, *Quæ*, inquit, *nobilissima pars prisce disciplinae reuocata est aliquatenus quasi postliminio in Iesuitarum Collegiis; quorum cum intueor industriam solertiamque tam in doctrinâ excolendâ, quàm moribus informandis, illud occurrit Agesilai de Pharnabazo: Talis cum sis, vtinam noster eses.* Cuius quidem hominis admittenda videri possit & cum veritate sententia; sed detestabile votum est: nimirum tales cum simus, vestri numquam erimus; sed conabimur, vti vos, vti omnes homines, nostri, hoc est Dei, sitis.

quid Fran-
ciscus de
Verulano:
Lib. 1. de Di-
gnitate &
augmentis
scientiarum.

Sed quid hæreo in Europæ tantum nostræ sordibus veriùs quàm sententiis? audire & referre iuuat quid Afri, Asiatici, & vtriusque solis infideles populi de Sociis & de Societate censuerint.

quid de
Societate
Ethnici.

Taicosama, ille Iaponios inter Reges imperio primus & viribus, cum per adulationem laudaretur à suis eo maximè titulo, quod Socios, illos, vt aiebant, impios & legis impiæ professores exegisset Imperio suo; Vos, inquit, ita dicitis, me eos exturbasse; sed non fuit ea causa quam vos allegastis: *mibi enim numquam aut Patres illi improbi visi sunt, aut lex eorum impia: imò ego affirmo homines esse probos, & legem eorum bonam. Sed feci quòd essent exteri & peregrini, ac lex eorum contraria esset legibus Cham & Fotochi, quòd sectas nostras omnes & prisce Imperij nostri caremonias funditus euertebant cum ludibrio & ignominia nostrorum, &c.*

quid Tai-
cosama
Iaponius
Imperator
Ex Relat.
P. Froës.

Fuit plurimum in Æthiopiâ schismaticorum Monasteriorum peruersus Antistes, qui visis inibi Societatis hominibus, diceret se affirmare id certò posse, vidisse se viros Apostolis quàm simillimos, qui ea solum quaererent quæ Dei sunt, non quæ hominum aut quæ sua.

quid Schi-
smaticus
Antistes
Æthiops:
Ex annis
Æthiopie,
ann. 1607-
1608.

Negabat Rabbi Salomon Iudæus, apud Arminios nominatus in pau-

quid Rab-
bi Salomon
Indeus:
Vita Gaspa-
ris Barzæi
lib. 2. c. 12.

cis, se cum multis Doctoribus congressum, quid simile umquam Societatis ho-
minibus reperisse: ita enim eos esse in colloquiis subtiles, ut ea res vni diuinæ
gratiæ possit attribui. Sed errant hic fortassis in ceteris, in vno verum di-
xit; quidquid vbiuis gentium Societas agit pro Religione, quale vel
quantum alij iudicent, minus certè voto suo, vni hoc rotum diuinæ
gratiæ attribuit, vni iam pridem diuinæ gloriæ consecrauit.

And. Lucas
in Vita san-
cti Ignatii.

Quid dicam de iis, quæ per Xaverium moti Bonzij atq; Brachmanes,
quæ per Barzæum Saraceni atque Iudæi, quæ per Anchietam Brasili,
quæ per Bellarminum nostri in Europâ hæretici, quæ per alios alij, de
Societate, de quæ institutis eius, ipsâ approbante inuidiâ laudatissimis,
censuerunt? quid de iis denique, quæ per Ignatium, quæ viuentem

Etiam à
demonibus
Ignatii So-
cietas com-
mendata.

adhuc, quæ deinde mortuum, coacti etiam maligni spiritus, mendaci
quidem illo nec suo ore, fide tamen & relatu dignissima prodiderunt?
Ioannes Vega, laudatissimus ille Siciliae Prorex, cum Româ intellexisset
per secretas ad se litteras obitum sancti Ignatii, quem cum vniuersâ So-
cietate viuentem impensè coluerat; non dubitabat ille quidem, quin
(ut ipse tum Drepano perscripsit ad Socios) cælesti beatâque post vi-
tam in terris tam religiosè traductam frueretur in cælo: auebat tamen,
pro suo in Sanctum inque Societatem animo, penitus quid de vtrisque
cognoscere. Prius ergo quàm de Patris obitu cum vlllo conferret, ener-
gumenam, quæ tum fortè sacro Ecclesiæ carmini adiuranda subiace-
bat, interrogari disertè iubet, vbi sit, quid rerum agat Ignatius. hîc illa
cum gemitu (quem nempe sibi tam odiosa veritas exprimebat) Ignatius,

Luc. 4.

inquit, ille capitalis hostis meus, iam obiit, locumque in cælo alios inter
Fundatores Ordinum Dominicum & Franciscum medium tenet. Plura sunt
eiusmodi malignorum spirituum oracula, quibus suum Ignatio & So-
cietati nostræ locum dignitatis in triumphante pariter & militante Ec-
clesiâ consignarunt. Sed enim, postquam IESVS olim dæmonia cla-
mantia, *Quia tu es Filius Dei*, increpans non sinebat ea loqui; nec ipse
iam velit Ignatius, aut sibi, aut suæ, imò IESV Societati, aliquod à tam
improbis testibus peti patrocinium veritati. Vnum ergo solum, sed vo-
ti & submissionis causâ, subiicio; illud scilicet, quod Regio Prophetæ,
quod Ignatio, quod Societati nostræ iam inde à principio sui familia-
rissimum, non solenne iam aut sæculare, sed quotidianum carmen
est: *Non nobis Domine non nobis, sed Nomini tuo da gloriam.*

PGl. 113.

*Cum passim hoc toto Libro viros gloriosos & parentes
nostros externorum praconiis ornauerimus; nemo, nî fallor,
iure nobis succenseat, si eosdem litterariâ aliquâ exercitatio-
ne celebremus.*

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA.

Societas cò magis à Deo honoratur, quò minùs honorem suum querit, & omnia refert ad maiorem Dei gloriam.

Nter cetera Religionum miracula, à summo Numine ad suorum pietatem excitandam atque confirmandam iam inde ab Ecclesiæ incunabulis edi solita, vnum illud vel maximi à se æstimatum, atque à posteris in pretio habendum, vir acris iudicij & multæ lectionis, quique ob vitæ merita Summus Pontifex declaratus est Marcellus eius nominis secundus, affirmare non dubitauit; tam breui spatio, quod vix decem & sex annos excedebat, sacram hanc militiam, quam Ignatius à cælo designatus Dux atque Imperator & primus instruxit, & felicissimè gubernauit, potuisse tam longè lateque per tot maria, totque Regna ac prouincias, non sine præclarâ nominis sui commendatione propagari. Et verò quem non in admirationem atque stuporem rapiat, intueri minimum aliquem cœtum tam breui temporis curriculo ad vtrasque Indias aciem explicasse, subsidiarias turmas quoquoersus emisisse, circumtulisse vbique victricia signa, tot ac tantas de idolis, hæresi, ceterisque vitiorum portentis, victorias reportasse? Vt illud non iniuriâ cum Societate nostrâ communicare posse videar encomium, quod Persarum olim Reginæ Estheri sacrarum Litterarum monumenta dederunt: *Fons paruus creuit in fluuium, & in lucem solemque conuersus est.* Non quòd humanæ industriæ viribus, aut scientiarum adminiculis ea putem accepta referenda: sed quòd munifica illius manus, qui librauit fontes aquarum, & de tenebris fecit splendescere solem atque lunam, ea omnia sponte atque liberaliter in eam concessit: vt in ipsum, tamquam verum auctorem, tanta quanta est operis tam præclari gloria redundaret. Enimuerò volenti altius perscrutari, è quâ tandem scaturigine ingens ille torrens per omnes oras sese effuderit; aut è quâ luce radij illi promanarint, qui non minùs quàm sol terras, sui fulgore mentes hominum perstringunt, & gratissimâ voluptate oblectant; non aliam deprehendere licuit, quàm quòd primum atque solenne eius sacramentum nuncupetur, Principi omnium rerum Deo, atque munificentissimo parenti, seruire non metu suppliciorum, non mercede stipendiorum, non spe præmiorum, non expectatione muneris alicuius, quæ alioquin nobilem indolem ad heroica facta solent erigere; sed propter inflammatum quoddam desiderium eius honorem & gloriam propagandi, ex sincero ac genuino amore profectum, & quia infinita eius dignitas ac muiestas id omni ratione promeretur. est enim illa propria liberalis animi atque ingenui nota, parentem amare, omniq̃ue obseruantia colere; non quòd

Mirabile incrementum Societatis.

Esther 10.

Societas Deo non spe nec metu seruit, sed filiali amore.

pœnam minitetur, aut opulentiam spondeat hereditatem, sed quod optimi parentis nomen & patria potestas id iure suo exigant. Mercenarius quorundam cultus iure à cœtu verè amantium proscribitur, qui vix præmiorum illecebris in officio continentur, nec vniquam offensi Numinis pœnitundine commouentur, nisi præsentis suppliciorum metu percellantur. Seruilis hoc est ingenij eorum, qui aut de lapide empti sunt, aut non vno stigmate inscripti, sublato timoris freno; in omne genus intemperantiæ, audaciæ atque libidinis effundi, nec quidquam pulchrum aut honestum ducere, quod non mercede aliquâ aut vili lucello comparatur. Longè alia est ratio filiorum Dei, qui patrem amare se profitentur, cuiusque Numini propterea solum obsequi, & sanctissimis eius legibus obtemperare, quia id eius infinitæ dignitati ac maiestati debetur, quia magnificus omnium opifex est, quia quidquid sumus, illius, inquam, & opus, & peculium, operum omnium peculiare præmium: quo fit vicissim vt amabilissimi illius atque suauissimi Parentis amor in eos prouocetur vehementiùs, inflammetur ardentius, foueatur tenerius. Et quoniam munificentia illa infinita nulli vniquam cedere consuevit, sed cunctos superare benefaciendo; suarum etiam partium esse ducit, hanc qualemcumque mortalium liberalitatem inusitato cælestium beneficiorum influxu irrigare, sibi que magis obnoxiam reddere. Et sanè adeò altè tum in Constitutionum suarum libris, tum maximè in animis singulorum id infixum atque impressum Ignatius esse voluit, vt pro tesserâ atque imperatorio signo, quod quisque non segnius quàm aquilam Romanus miles sequeretur, hoc vnum haberent omnes, *Ad maiorem Dei gloriam*. Atque hinc tandem admirabile illud & nunquam inter-

Pium inter Deum & Societatem certamen.

Votum Professorum non admittendi honores.

Deus ad Societatem vocat viros illustres.

missum certamen, inter Deum veluti parentem amantissimum, & Societatem tamquam dilectam eius filiam, licet contemplari: dum illa nihil laudis sibi deposcit, nullam nominis sui existimationem sibi propositam habet; hic autem nouis eam semper ornamentis cumulat. Et verò quis ignorat, primis legibus huius sacræ militiæ non modò aditum omnem atque viam ad sacras Infulas ceteraque præclara Reipubl. Christianæ munia intercludi; verum etiam sacramenti religione interpositâ oblatos vltro honores & honorum insignia (quæ, vt corpus vimbæ, virtutes comitari solent) quàm longissimè ab hoc cœtu remoueri? Quod quidem ita sacrosanctum habetur, vt nullius nisi Summi Ecclesiæ Præfulis auctoritatem atque imperium huic voto intercedere voluerit Ignatius. Et quo honoris tandem genere, eum, cuius studium est humiles atque abiectos erigere, hanc tam profundæ demissionis exercitationem existimatis voluisse remunerari? Ecce tibi diuino prorsus inuento, iam inde ab eius exordiis, ad militaris huius cohortis vexillum euocatos Duces Gandiæ, Aquaiuias, Carolos à Lotharingiâ, Marchiones Gonzagas, & sexcenta illustrissimarum familiarum capita; quorum vel sanguinis nobilitati, vel virtutibus, præclarisque facinoribus, & primæ in aulis Regum dignitates, & sacræ Infulæ, Romanæque maiestatis purpura comuni orbis suffragio debita censebantur. Altera res, quæ non minus speciali iure Societatem hanc diuino obsequio ac perpetuo cultui mancipatam probet, est publica illa atque ante oculos omnium præ-

fixa

fixa foribus inscriptio : Non solum propriarum animarum saluti cum diuinâ gratiâ vacare, sed etiam cum eâdem impensè in salutem proximorum incumbere: Quod quid est aliud quàm operam omnem atque industriam vitamque & sanguinem in aliorum subsidiorum Dei causâ deuouere ; abiicere se ad mendicabula in compitis , ad mancipia in triremibus, ad nautarum faciem in transtris , ad femiuuâ cadauera in nosocomiis omni ope subleuanda ? Genus profectò palæstræ , quod præter molestias , incommoda , morborum contagionem, variasque ærumnas, nihil concedere videtur athleticis . Verùm numquam ita se Societas ad infimam plebem demittere, aut ad seruilis etiam obsequia abiicere potuit, quin altius eam semper diuina Maiestas extulerit. Itaque hæc quæ vilis & contempta videntur , Deo tantæ submissione vicem reddente, & opinionem probitatis , & famam scientiæ , & auctoritatem nominis apud præcipuos orbis Christiani Principes ipsi conciliarunt . Mendicato viuebant Olisipone Rodericius & Xauerius , & ad abiectissimi cuiusque pedes nocturnam quietem in nosocomio captabant . sed Rex confestim palatium pro domicilio , cibum regium pro victu obtulit. Cumque in illo pulcherrimo certamine vicisset animi submissio , hoc saltem honoris excutere Simón Rodericius non potuit, vt regios iuuenes piis monitis ac præceptis ad omnem virtutem identidem conformaret. In vrbe Româ, celeberrimo Religionis theatro, puerili institutioni operam nauabat Lainius : at illum Summus Ecclesiæ Præsul Paulus III. sibi Theologum delegit , vt in illo maiestatis plenissimo Tridentino confessu, instar oraculi, grauissimam doctissimamque de Immaculatâ Virginis Conceptione sententiam dicens audiretur . In Germaniâ heterodoxorum se calumniis & maledictis exposuerunt , imò in continuâ iactatione & assiduâ vitæ periculis, quasi peripsemata aut catharmata quædam, versati sunt Iaius & Canisius : at religiosissimi Imperatores illos in oculis tulerunt , imò ad Insulas etiam summasque dignitates prouexissent, nisi potiore sibi Ignatii ac Societatis quàm affectus sui rationem habendam duxissent . In Hispaniâ Galliâque , aut tamquam hominum quisquilis propter CHRISTVM in ergastula catenasque compacti sunt Sodales , aut tamquam nefarii ac perduelles è toto Regno proscripti; sed calumniarum tempestatibus cæcisque mendaciorum nubibus ac procellis paulatim veritatis luce discussis , tanto in pretio Regibus illis fuerunt, vt partim eos in sacros Oratores aulæ suæ, partim etiam in conscientiæ suæ moderatores assumpserint. Quid de Potentissimis Poloniæ Regibus, quid de Serenissimis Bauariæ Ducibus, Transilvaniæ Principibus, aliisque Septemviris per Germaniam? quid de Nobilitate per Italiam non inferiori commemorem ? quid de purpuratis Patribus , aliisque per Europam Ecclesiæ Antistitibus ? quid denique de potentissimis noui orbis Monarchis ? si maiorum nostrorum , huius sæculi, dico, annales euoluerimus, videbimus plerisque omnibus in pretio fuisse Societatem. Quid, quòd Summorum Pontificum his centum annis nemo vnus inuentus sit, qui non aut honorificentissimè de Societate senserit, aut eamdem paterno fauore affectuque non sit prosecutus. Testis mihi sit instar omnium sanctissimus Pontifex Urbanus VIII. cum Eminentissimis

*Societatis
existimatio
apud Pon-
tifices, Re-
ges, Prin-
cipes.*

fuis nepotibus Francisco atque Antonio Barberinis : qui non verbis, sed singularibus beneficiis oraculum illud aliquando à Gregorio XIV. datum confirmare cupientes , Societatis vtilitatem & gloriam ad totius Ecclesiæ vtilitatem & gloriam pertinere , quem orbi Catholico vniuerso affectum & munificentiam testari poterant, eam omnem in hunc minimum cœtum secularibus his festis , stupente & applaudente Româ, profuderunt. Hoc itaque, Pater Beatissime, vosque Eminentissimi Cardinales, dum stabit hæc Societas , quam diuino munere perennaturam speramus; hoc, inquam, palam omnibus profitebitur , sc anno sæculari expertam in Sanctissimâ atque Eminentissimâ Maiestate vestrâ I E S V M Romæ non solum propitium , iuxta fidem oraculi Parenti nostro Ignatio datam , sed etiam vltra spem votumque liberalem ac munificum. Infinitum hîc fuerit commemorare , sed non æquè gratum omnibus, quæ domicilia tum Romæ, tum in Lusitaniâ, Austriâ, Hispaniâ, Galliâ, Bauariâ Societati liberalitate summorum Principum sint constituta, quæ sapientiæ gymnasia & Academiæ eius instructioni directionique concreditæ , quàm profusâ liberalitate vitæ subsidia subministrata. Ut nonnemini videri possit illud Isaïæ vaticinium , quod in Ecclesiâ Christianâ gaudemus impletum , ad Societatem suo sensu aliquo pertinere : *Erunt Reges nutritij tui , & Reginae nutrices tue . Sugēs lac gentium , & mamillâ Regum lactaberis . Erit tibi Dominus in lucem sempiternam , & Deus tuus in gloriam tuam .* Absit verbo inuidia. Sanctè enim gloriari sibi que congratulari potest Societas, quod, quemadmodum ipsa in omni actione ac negotio maiorem Dei gloriam velut scopum intuetur , ita Deus maiorem nominis celebritatem & maiora semper decora, licet immeritæ, ad cumulum beneuolentiæ congerat. Et verò si candidè & sine fūco animi mei sensum apud beneuolos auditores licet deponere , cur non videatur æternus Pater in ornandâ Societate potiore nomine sui, Filii que ter augusti, quàm Societatis ipsius rationem habuisse? Etenim si, teste Chrysostomo, præ ceteris belli Ducibus, singulari illâ potestatis prærogatiuâ concessum est Iosue , vt solem in medio cursu sisteret , propterea quod nomine suo adumbraret augustissimum nomen IESV; quid mirum, si ab eodem sole radius aliquis ad illustrandam hanc Congregationem deriuetur , quæ splendidissimâ nominis illius insignita est nomenclaturâ? Quâ in re nemo , vt spero, mihi iure succenseat . Nimirum homines humano more loquimur, eaque proferimus , quæ ne ab ipso quidem iure herciscundæ hereditatis aliena sunt . Notæ sunt testamenti tabulæ Romani Sempronij , qui filiam heredem iustituens, hac eam clausulâ constrinxit: Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei , id est , quia nomine meo compellatur. Nota similis apud Græcos testatoris voluntas Lyconis Philosophi, litteris apud Agellium consignata : Lyconi fratri præcipua do, quod nomen is ferat nostrum. Ignoscite , Auditores , & his ludis sæcularibus sustinete modicum quid insipientiæ meæ. Nihil aliis Religiosis Ordinibus detractum volo, quos maioribus etiam encomiis suo tempore exornabo . Nunc igitur hoc affectui meo, & coniecturæ à ratione non abhorrenti indulge, vt asseram Patrem æternum in ipsâ quoque Societate Filium suum pro-

Isaïa 49.
& 60.

Hom. 27. in
Ep. ad Hebr.

l. Cum filiis,
§. Pater, ff.
de Legatis 1.

iu Noct. Att.

propter nominis cōmunionem exornare voluisse ; ipsamque Societatem, licet immerentem, quia Filij nomine insignitur , & augustissimum I E S V nomen toto orbe ad Antipodas vsque circumfert , peculiaribus honoris prærogatiuis cumulare voluisse. Itaque, quod eam Pontifices, Imperatores, Reges , Principes in pretio habeant , hoc magno nomini Ducis sui acceptum refert : cuius amplificandæ gloriæ dum studet (studebit autem, dum leges ab Ignatio conditas, & Instituti sui scopum intuebitur) nec Pater Filio, nec Filius affectui suo deerit, vt maioribus eam semper gloriæ cumulet incrementis.

ORATIO SECUNDA.

Ignatius magnus in minimis.

MAGNUM Ignatium virtutum illustrium exemplar , argumentum dicendi omnino amplum mihi propositum, si silentio quodam admirationis ac venerationis pleno præteriero ; vehementer ambigo , an minus aliquid sim præstiturus , quàm si copiosè de illo verba fecero. Materiam hanc sibi vt plurimum sumpserunt Oratorum principes ; in hac consumpta est ætatis pænè vnius eloquentia , & tamen intra meritum semper laus omnis stetit: rudis ars visa est, indiserta facundia. A me verò, quem nec ad dicendum satis instruxit natura, nec vsus exercuit, si ad dicendum accessero, quid expectandum est , nisi vt quæ summa in eo sunt, extenuentur dicendo ; quæ singularia , communi ratione pronuntiandi reddantur vulgaria, quæ illustria, orationis meæ nebulis inuoluantur? Præfari solent plerique, iam ad dicendum comparati, tenuitatem infantiae suæ argumenti magnitudine confirmari, non posse , quantumvis rudes atque infantes , cùm ampla sit materia, non esse disertos. Alia ab his ego passus sum: illa me materiae copia , & Parentis nostri gloria mediocritatis admonet meæ, ne in summis illis, quæ non satis assequitur styli sublimitas, infantiam meam pro dignitate versari posse confidam. Tandem inopi / consilij (silere enim me non patitur eorum auctoritas, quibus nihil fas est negare) hoc mihi mea suggessit desperatio , contrà quàm fert Oratorum consuetudo, ipso statim orationis exordio nihil me politum ingenio, nihil elaboratum industriâ in medium allaturum, præfari: argumentum fore, non magna, sed minima, studio à ceteris præteriri solita; ex mensâ aliorum lautissimâ inicas deciduas; post messem aliorum opinam, neglectum pænè spicilegium. Cogitatio, scio, humilis, & ab excelsâ tanti viri virtute aliena: hoc præstabit tamen, vt quam intactam prætereo, excellentiæ non derogem; & in præconum illustrium numero, symbolum meum conferam , de minimis minimus Oratorum dicturus. Hæc meditati mecum Diuus ipse ob oculos versari visus est, & in negotio quidem leui, sed per vitam omnem sibi familiari, examine scilicet in se moresque suos instituto rationum exactor suarum: opportunè sanè in rem, vt apparet, meam accuratus in minimis obseruator. Quid enim tam religiosæ menti grauius obreperet? Iam inde, cùm ex maioribus illis, quæ in militaris vitæ licentiâ occurrere potuissent, criminibus

emer-

*Minima
in spiri-
tualibus
magnifi-
canda.*

emerfisset, per triduum iis Sacerdoti sæpiusque exinde & accuratius declaratis, vidit vir altâ quadam mente præditus, cum à grauioribus sibi cautum esset, tendenti ad summa solere obesse minima; eosque qui ausi sæpè magna magno molimine, ex vanitatis studio ad virtutem, ex licentiâ ad aulteram vitæ rationem, posthabitis & honorum titulis & opum ludibriis, se proripuerunt, exinde res minimas facere cœpisse non minimi; & qui maximis se spoliauerant, cum minimis se denudare non possent, hæsisse in salebris, nec ad eum quem animo designauerant perfectionis apicem pertigisse. Enimvero minima, cum minima sint, uti obseruantur à pueris, ita negliguntur à plurimis, à paucissimis omnino superantur: & ex agro vastissimas citius arbores, quam lolium & filices eradicet. Hoc cum aduerteret vir in iis quæ rationes animi concernunt sagacissimus, & illud etiam videret, se, qui rudentes peccatorum ictu propè vno abripuerat, erratorum quæ supererant licia haud ita facile multiplicatis etiam ictibus rescissurum; & qui hostem fortissimum, mundi, inquam, affectum, semel ex animo exterminauerat, non tam feliciter defectus ceteros repressurum; legem sibi dixit examine assiduo, si quid latere vel minimum vsquam posset, inuestigare. Itaque inquirere cœpit in se ipse studiosius in horas singulas, & indagare non turpes maculas, aut camarinam vitiorum mouere; sed culpæ vimbram rimari, imperfectionum atomos obseruare; eosque non, sicut æstimari poterant, ut errata minima, sed ut rerum maximarum impedimenta detestari; expiæ fletu, pœnisque etiam à se exactis profligare. Quâ in re cum & illud occurreret, simul oppugnanti omnia, elabi singula; & eum, qui multas confectatur, raras enumerare victorias; hanc methodum sibi ac metam fixit, non vniuersim omnes, sed vicibus quamque suis, singulas singulari quasi duello animi pæsiones oppugnare. hostemque hîc sibi primum deligebat eum, qui rationibus suis esset infestior. Atque has nouus miles Ignatius suas enumerabat de seipso victorias, longè quàm ab hoste obtineri vllò possent, illustriores. Minora forsan hæc magno Ignatio & eius animis inferiora censèbuntur, non ab iis modò, qui, cum maiora vitia declinare nolint, minima ne quidem in vitiis numerant; sed à nonnullis etiam perfectioris vitæ (ut sibi quidem videntur) studiosis, qui sanctimoniam rebus quibusdam vulgi opinione maioribus, & fidem nostram excedentibus metiuntur: tamen apud æquos rerum æstimatores locum aliquem opinioni magnæ minimum hoc Ignatij studium faciet, quibus illa numquam visa sunt minima, per quæ maxima obtinentur. Ecce enim tibi subito hominem, dum persequitur minima, maximis etiam inolitisque vitiis superiorem. Non dicam hîc illum, ex quo meliora concepit, tanto præteritæ vitæ radio fuisse affectum; & earum maximè rerum, quæ cum aliquâ voluptate coniunctæ sunt, ut fœdæ voluptatum imagines omnes illi confestim ex animo effluxisse viderentur. singularis hoc prærogatiuæ, non industriæ fuit, post vitam militari licentiâ traductam, cessasse in homine viribus integro ac vegeto carnis stimulos, quos nec spinis, in quas se induit Benedictus; nec niuibus, in quibus se nudum volutauit Franciscus; nec frigidissimo stagno, cui se immerfit Bernardus; nec ætatis ingrauescentis algore, quod in se deplo-

*Minimo-
rum obser-
uatio signū
magnæ
virtutis.*

deplorat Nazianzenus; nec trinâ Numinis inuocatione, quam adhibuit Paulus, compescere potuere. Ea potiùs in medium producam, in quibus illius defudauit industria, & mortificationis falce messem sibi fecit; & vt ex vno atque altero de ceteris liceat arbitrari, periculum in iis faciam, in quibus panè nemo se sui impotem diffitetur. Studium illi fuerat ætate primâ (vt in milite vsu venit) ne famæ suæ iure tantillùm cederet, in factionum hærare partibus, & pro dignitatis certamine quælibet discrimina vitæ & salutis non recusare: abripiebat eum audax ac præfidens animus, natura feruens, sanguis ebulliens. Ceterùm hunc vindictæ appetitum & naturâ congenitum, & consuetudine roboratum, domare aggressus, arte illâ sibi familiari ita breuissimo tempore perdomuit, vt consuetudinem iam ætate corroboratam abruperit, & naturæ vim intulerit, nec iam igneus ampliùs sanguinisque præfernidi, sed frigidus lentusque à Medicis fuerit existimatus. Triginta omnino annorum spatio, quibus meliora sectatus est, adeò non contumeliosè tractatus est ab eo quispiam, vt ne quidem verbo fuerit violatus. Præsidebat à se constitutæ Societati, curis molestis & grauib; at in omnibus eâ mentis serenitate & æquitate animi, vt nec in aduersis nec prosperis vnquam sui dissimilis appareret. Neque hæc ætatis languori adscribi poterant: vigeat enim etiam tum in sene vegeta virtus; & si quando res ita tulisset, vt ad castigandam culpam vultum indueret feruorem, eâ vi & pondere verborum id exsequebatur, vt non audientium tantùm animi, sed parietes rectaque non dubio motu nutare & concuti viderentur. Adeò nihil in illo torpebat, nec omnino passioness elanguerant; sed quasi doctæ habenas audire, vt ait Poëta, freno laxato imperium capebant ad audendum præclari aliquid, rursusque minimo nutu redeuntess ad officium subsidebant. Hæc animi porrò compositio & morum æquabilitas non solùm in minoribus istis cernebatur; sed iniurias etiam, contumelias, carceres, insidias, ipsiusque vitæ discrimina non aliter læto animo erectoque complectebatur, quàm gratulationes alij honoresque excipere consueuerunt. In vincula nonnumquam maleuolorum calumniis abductus, non modò non reluctatus est, verùm etiam liberâ voce professus, non tot in vrbe Salmanticensi esse compedes manicasque ferratas, quin plures ipse pro CHRISTO gestare ambiret. Lutetiæ vacanti litteris pecuniolam in victum magno labore corrogatam surripuerat contubernalis: sed ille adeò non exarsit vindictæ cupiditate, vt cùm eum Rotomagi morbo afflictum decumbere inaudisset, è vestigio se in iter dederit, iterque tridui tantâ celeritate confecerit, hominique pessimè de se merito tanto affectu subuenerit, vt à morbo recreatum litteris in Hispaniam datis, familiaribus notisque impensè commendarit. Illud verò quantæ mansuetudinis est, cùm tactus inuidiâ non nemo dignitate primarius Ignatio Ordinis à se fundati iam Præsidi renuntiari iussit, omnes se Societatis istius homines, quotquot in Hispaniis Perpiniano Hispalim vsque inuenirentur, flammis esse traditurum; reposuisse Ignatium, optare se vicissim, vt eum cum suis omnibus, quos haberet per orbem charos, diuinus amor suis ignibus inflammaret? Quid, quòd illum ipsum, quem in mortem

*Ignatius
feruorem
naturæ
compressit:*

*in aduersis
æquo semper
animo,*

*Ignatij
mansuetudo.*

suam iuratum, sicâ instructum, domicilij sui scalas conscendisse nouerat, in conuictum Societatemque immemor iniuriæ aggregauit? Ita profectò ex milite impotente sui dominus euaserat, vt nihil vnquam pristini feruoris in publicum prorumperet; prorsus vt ad auream ætatem rediisse videretur, cum imperiis humanis non solæ feræ belluæque indomitæ, sed passionibus animi belluis omnibus ferociores subiacerent.

*Ignatius
honoris
studium
cōpescuit.*

Alterum, in quo hominem, id est ceruicem in vitia flecti, seipsum quilibet experitur, honor est, & inanis gloria; honor, inquam, suauis malum, eoque periculosius, quod & vitium & virtus illi mater est: atqui hunc aggressus Ignatius, singulari, vt sic dicam, certamine, tam certis impetiuit ictibus, planeque profligauit; vt vir aliàs in rebus suis taciturnus hoc sibi elabi siuerit, à vitio nullo sibi cautum esse magis, quàm ab inani gloriâ. Vnde sic ille statuerat, haud illubenter se nudum, sordidatum, cornibus indutum, habitu quantumcumque ridiculo, per vias obambulaturum, risui se omnium ac sannis expositurum, si quidem id ad Dei gloriam pertineret. Quantum porro suam oderat, tantum pro diuinâ gloriâ certabat alacrius. Hanc spirabat animo, hanc crebro sermone vsurpabat: adeò vt amatores gloriæ suæ (in quâ re quisque non tam amans quàm amens est) longo post se reliquerit interuallo. Ex quo factum, vt, cum Societati suæ Constitutiones daret, hoc obseruari vnicè, vt legi cuiusque aut statuto versus hic panè intercalaris accederet, Diuina gloria, diuinum seruitium, diuina laus, diuinum obsequium: ita vt, si I E S V amator eximius habeatur Paulus, qui amplius quingenties in litteris suis nomen illud sacrosanctum celebrauerit, diuinæ gloriæ procurator insignis haberi debeat Ignatius, qui nusquam non suos ad illius studium prouocauit. Magna me video & singularia,

*Perfectio
in minimorum
observatione
consistit.
Nierember-
gius de Ado-
ratione l. 2.
cap. 14.*

dum minima & vulgaria sector, in medium protulisse. Ita profectò se res habet, in viris illis magnis, quorum vitæ sanctitas eximia est, nihil difficilius quàm minima reperias, cum quæ censes esse minima, eiusmodi sunt, vt ex iis maxima quæque coalescant. Rectè nonnemo dixit, non hunc statuarium Polycleto parem existimandum, qui truncum norit spoliare, corticemque in frustra secare; hoc enim negotij nihil est; at qui festucas minutissimas rescindere, & subtilissima lineamenta scalpello ducere nouerit, hic demum perfectus est statuarius. Magnum exhibere fortè nonnulli visus fuisset Ignatium, si quæ recens à vanitate conuersus cum stupore omnium peregit, in medium protulisset: hominem ex medio honorum cursu inopinatò se proripuisse, ad Virginis aram arma suspendisse, vestibus pauperi consignatis indutum sacco, nudis pedibus ante Marianam statuam nocte totâ stationem habuisse; exinde se Manresano intulisse xenodochio, immiscuisse se mendicabulorum cœtibus mendicabulo similem, multorum annorum ieiuniis corpus extenuasse; ita incurium sui vixisse, vt cæsarie impexâ, capite nudo, ne quidem ungues sibi præcidi, aut barbam attonderi pateretur: admirationis res esset plena, spectare ter quotidie flagellis acriter in se sæuientem, & genibus humi positus per septenas horas in oratione defixum. Quid si nunc Manresâ in Italiam, indeque in Palæstinam nobilem hunc mendicum deduxero, infinitis conflictatum incommodis,

dis, magna certè ac singularia imperitis in medium protulisse videbor; sed æquis rerum æstimatoribus nihil veterano dignum Ignatio, qui ætate ac religione prouectior, hæc melioris vitæ rudia quædam ac impolita tirocinia consueuerat appellare. Non est procul dubio, non est imago illa perfectæ, quæ magnas umbras & lacunas colorum exhibet: in tenuissimo radio, & subtilium linearum ductu, admirabile specimen artis suæ reliquit Apelles. Eâdem planè ratione tum demum maximus fuit Ignatius, cum in se minima quæque expressit, quæ viri etiam summi à se numquam impetrare potuerunt. Adeò vt, cum de illo minima me recensere profitear, non videar tamen eius honorem atque existimationem reddidisse vulgarem. Alium hîc ego iudicem non requiro, præter ipsum Ignatium: qui cum leges Familiæ suæ conderet, *Ignatius regulas minimas suis inculcat.* licet eas alij suspicerent, quibus rerum terrenarum contemptus, iniuriarum perpeffio, feruens animarum zelus, ac sincerus amor diuini Numinis imperatur; ille tamen vbique minima inculcat, sine quibus summa aut vix, aut numquam, consequantur. Si mentem in oratione cum Deo coniungi desiderat, statas orationi præscribit horas, situm corporis certum, vnde cogitationum desumas exordium, cui patri insistas: quin & præludia præscribit, & post messem recollectionis (quam vocat) spicilegium. Si continentiæ normam præscribit, eas etiam voluptates eliminat, quæ sine noxâ delibari possunt: si obedientiæ normam statuit, imperfecto etiam charactere manum de tabulâ tollendam admonet, simul ac obedientiæ vox insonuerit. Denique, ne singula persequar, magnæ perfectionis illi norma est, quæ in minimarum legum obseruatione cernitur; & eâdem non infima laus Ignatij. Hæc enim parallela iure dixeris, legem & Ignatium. In Ignatio perfectæ lex viuit: in lege, quantus fuerit Ignatius, à seipso descriptus est. Vnde mihi rectè atque ordine fecisse visi sunt maiores nostri, qui cum genuinam eius effigiem repræsentare vellent, pro symbolo Regularum codicem illi apposuerunt. Si tamen argutari lubeat, quæram ex pictore, cur hoc potissimum symbolo cum expresserit, in quo singularia sunt omnia. Poteras illi cor sagittis transfigere, aut flammis adurere; numquam non ardebat amore cælesti, qui ex obuij floris aut vermiculi consideratione in admirationem rapiebatuſ auctoris. Poteras illi in manum tradere sacrosanctum illud nomen radiis illustre, quod suis gentilitium dederat in vltimas vsque terrarum oras deportandum: poteras eius pedibus serpentem subiicere, cum quo crebra illi fuit in vitâ concertatio: poteras hæresum exuias in trophæum appendere; in illarum enim ruinam diuinitus est destinatus: poteras eius lateri aut Deiparam adiungere comitem, aut CHRISTVM æternam Dei Sapientiam præsidem; trigesies enim coque ampliùs aut CHRISTVS aut beatissima eius Mater hunc suum clientem amœnissimo suo adſpectu recrearunt. Denique non inſcitè apposuiſſes auguſtiſſimam diuinitatis vnus Triadem, de quâ ea vidit, eaque litteris conſignauit, quæ ſumma ingenia meritò ſuſpiciant. Illuſtria ſunt hæc in hoc viro ſummo, & ſingularem habent commendationem. ſi tamen virtutum eius quamdam quaſi completionem exprimere velimus; nihil magis appoſitum ſingi poterit, quàm

*Ignatius
miraculis
clarus, et-
iam in mi-
nimis.*

vt legum sacrarum codex illi tribuatur. Quid enim hoc legum codice perfectius? quid minimis illius regulis magis admirandum? Sanè eas quæ de exteriori modestiâ præscribunt, multis sibi lacrymis sterisse fatetur Ignatius. Quid rursus huius vitæ magis perpolitum, quæ etiam in minimis tam admiranda est? Vnum fortasse requiri poterat, vt eius vita cælestibus quibusdam aut supra naturam prodigiis illustraretur. Suâ hac in parte cuique laus est: ab aliis perpetuo silentio damnata dæmonum oracula; ad aliorum preces montes loco cesserunt; aliorum imperio mortui ad vitam reuocati sunt; aliorum cadauera gratissimum odorem exhalarunt. Nescio quo Numinis fato sua hîc Ignatio fors obtigit, vt in iis quæ minimè ad eum pertinent, adeoque in minimis prodigiosus euaderet. Admirabilem olim Petrum reddidit vmbra corporis, quæ inani etiam contactu morbos expellebat: mirabilis Paulus, à cuius corporis contactu, nescio quæ diuina vis ipsis etiam semicinctiis adhæsit. Magna profectò dignitas in rebus minimis, si tamen minima dici possunt è quibus tanta dignitas existit. Nihil igitur in te minimum est, Ignati, quando quæ minima videntur, tam vberem gloriæ segetem ac materiam subministrant: quando, inquam, quæ minimum tui habuere corporis tui pulueres residui (ne plus tui consequeremur exundans inuidit Tiberis, tuis, ni fallor, votis obsecundans) pulueres, inquam, tui infinitis languoribus medentur, infinitis puerperis opitulantur, ne fetus prius luce priuentur, quàm lucem adspiciant. Quid dicam aquam ipsâ pulueris permixtione plurimis salutarem? quid nomen tuum chartæ inaratum dæmonibus terribile existisse? prætermitto Monobregensem imaginem infinitis propemodum prodigiis nobilitatam? Et hæc quidem ex paruis reculis, ac propemodum vix tuis, gloria confurgit, vel hoc ipso celebrior, quò facilius res istæ minimæ seu de vestimento lacerna, vel de corpore puluis, vel de vultu imago adumbrata, vel chartæ nomen illitum, ad vltimas vsque Orientis oras penetrarunt.

*Societas
minima
magnum
Ignatij
miracu-
lum.*

Isaie 3.

Opportunè me hæc gloria tua monebat finem dicendi vt facerem, nisi æquè opportunè hoc anno sæculari se mihi obtulisset minima tua Societas, sed laus tua non minima. Quinimò maximum tuum miraculum esse Societatem, & in eâ Dei spiritum residere, complures cum ipso Summo Sacrorum Antistite, iam tum, cùm nasceretur, agnouere. Non minimè quidem illa tua est, quæ secundùm Deum ex te habet, quòd nata est, quòd floret, quòd huc vsque magnâ populorum commendatione propagatur. Locum tamen illi inter minima tua dedit illa singularis animi demissio, quâ minimam inscribi & alieno nomine indigetari voluisti, vt quæ maxima quæque à I E S V obtinuit, per Ignatium aut nihil, aut minimum quiddam consecuta videretur. Non minor tamen idcirco tibi laus debetur, cuius præceptis & institutis acceptum refert, quòd & virtute doctrinâque floreat, & ad vltimos vsque terrarum fines vnicâ ætate sit propagata. vt non immerito illud Prophetæ videar vsurpare posse: *Dicite iusto quoniam benè, quoniam fructum adinventionum suarum comedet.* Venient enim tibi fructus vberissimi ex omni prouinciâ ac regione: hinc pœnitentibus excussæ lacrymæ, inde puerorum ab interitu vindicata innocentia; hinc virtutes ad maturitatem

ritatem excultæ, inde ad sincerum Dei cultum adducta barbaries; hinc de prostratis idolis manubiæ, inde de profligatâ hæresi trophæa; hinc veritatis sole discussæ calumniarum nebulæ, inde tormenta inconcussâ virtute superata. Hæc cum præclara sint & singularia, suum præconem semper inuenient: illud ego semper inter singularia eius & magna reponam; numquam eam tam de magnitudine suâ propagandâ, quàm de minimis quæ nascenti tradideras obseruandis laborasse. Et, nisi me fallit opinio, per hæc minima denique perfectum est, vt minima cum esset, è minimis emerferit; cum scilicet maior esset Religiosæ disciplinæ, quàm sapientiæ cura; maior de errato quouis exterminando, quàm de pomeriis dilatandis sollicitudo; maior legem minimam, quàm prouincias conseruandi posteris iniuncta necessitas. Hæc illa fuere minima, quæ ætatis vnus amplitudinem eduxere. Nunc agite, Patres religiosissimi, & his vestigiis insistite; hoc idem studium vobis sit commendatissimum, & indubiè succedent sæcula sæculis beatiora: fortunam primam maior semper excipiet; nec prius accrescere magnitudo desinet, quàm minimorum cura vobis à magno auctore commendata minuetur.

ORATIO TERTIA.

De S. Francisco Xauerio.

DVm per vniuersum terrarum orbem cogitationem circumfero, & singulas illius partes tam varias, tam diffitas inter se, tam amplas atque diffusas animo percurro, tot vbique spectro virtutum à Xauerio relictæ vestigia, tot laudum insignia, tot prodigiorum monumenta, vt, quantus quantus orbis est, non aliud fuisse videatur, quàm theatrum quoddam virtutum, & rerum ab illo præclarissimè gestarum. Et Europa quidem gloriatur, virum se talem tantumque genuisse, terris primum, deinde per Ignatium Deo; illius hospitio se iactat Africa; Asia verò diuturnum se illi præbuisse domicilium deprædicat; America tandem ab eiusdem se posteris ac sociis, eius potissimum exemplo excitatis, excultam agnoscit: Oceanus, venti, flumina, rationis expertes animantes, sol, nix, pluuia, resque adeò omnes Xauerij imperium expertæ, tot præconia congerunt, tot laudum amplissimarum ornamenta & titulos accumulunt, vt, quamuis vnus ipse satis fuerit iis omnibus promerendis, enumerandis tamen vix vlla sufficere possit oratio. In cælis verò infinita illa multitudo fortunatissimarum animarum, quas in illud beatitatis domicilium transtulit, in vnum conuersa Xauerium, eum patrem, defensorem propugnatoremque vitæ ac fortunarum suarum, salutis post Deum auctorem suæ, victorem debellatoremque demonum, superstitionis impiæ euerforem, expulso rem flagitiorum omnium, immortalis præconio, laudibusque proficitur sempiternis. Quorum vocibus vt nostra in terris consentiat oratio, in hunc præclarissimum illius de idolis, de immaniissimis ac teterrimis humani generis hostibus, de vitiis, de impietate triumphum paulisper oculos defigam: reliqua omnium virtutum decora, & dignitate ac splendore maxima,

& numero propemodum infinita, ne oratio in immensum excurrat, sciens ac prudens præteribo.

*Xaverij
magnani-
mitas:*

Auspicaturus difficillimum Indiarum bellum Xaverius, pro loricâ rudem tunicam induit; pro gladio coronâ Virgini-matri sacrâ accingitur; pro tubis ac tympanis adhibet tintinnabulum, quo exercitum suum, hoc est rudium puerorum quantam potest manum, sub signa conuocet: atque illo belli apparatu instructus, hostilibus copiis sese infert, tantò illustriorem relaturus triumphum, quantò minùs ista auxilia sunt ad victoriam comparata. Sed nimirum erat in ipso Xaverio ingens quædam virtus, quæ coniuncta cum naturâ nobili, eam dederat eius oculis, oris, verbis, nutibus efficacitatem, ut palàm non iactaretur modò, sed etiam reapse sentiretur, Xaverium audere & posse omnia, in Xaverio vim esse quamdam virtutemque pænè diuinam. Et fuit profectò potentix plusquam humanæ, tot barbararum regionum incolas à belluinâ ferocitate ac truculentiâ, ad mansuetudinem, ad morum honestatem, pietatemque traducere; idque non verborum ac sententiarum pondere, cum verbis quæ vellet, ignoratione peregrinæ linguæ, sapissimè exprimere non posset, sed mutâ pænè & elingui oratione. Quamquam quid admiramur, sine linguâ, sine voce, in mortalium animis illum tanta efficere potuisse? quid tandem illi opus fuit voce? Deum pronuntiaret? at toto oris habitu ac specie illum satis loquebatur. cælestem gloriam verbis describeret? eam animus intuebatur assiduè, & quodammodo sub omnium oculos adspectumque proferebat. virtutis pulchritudinem dicendo exornaret? illius in se formam, ac venustatem omnem, viuis coloribus effinxerat. Neque verò de inferorum cruciatibus, de libidine, de reliquorum vitiorum turpitudine quidquam necesse erat declamare; cum non animi tantùm, sed ipsius etiam corporis horrore, auersanda esse satis commonstraret.

*Indos
Christianâ
Fide &
moribus
imbuir.*

Rideamus, si placet, cum audimus magni Iouis nutu concuti Olympum, terram cælumque tremere, ut Poëtæ fabulantur: at ego, quoties nutu Xaverij, cælo altiores, Olympo firmiores, duriores scopulis hominum voluntates concussas & labefactatas cogito, toties in admirationem trahor ac deprecationem tantæ potestatis: quam cum dicendo non modò non exornare, sed ne quidem enarrare me posse intelligam; oro quæsoque vos, Auditores, quandoquidem cogitatione id facilius quàm verbis consequi licet, ut illius effecta quædam animis vestris vos ipsi obiiciatis, aut ex edito quopiam loco vos ea contemplari existimetis. Videbitis illum exiguâ puerorum manu stipatum, imbellibus profectò copiis, vicos Indiarum maximos atque oppida celeberrima expugnantem: videbitis Regna amplissima, incolarum multitudine frequentissima, diuitiis opulenta, insensissima Religioni Christianæ, Deo subiugantem, nequidquam ex aduerso frendentibus inferorum turbis: videbitis barbarorum exercitus, strictis gladiis immixtisque telis toto impetu irruentes, sistentem, & cogentem retrò pedem referre: videbitis in impiorum ultionem euocari ignem de cælo, cineresque ac pumicum vim ingentem depluere: videbitis in Mauricâ regione, quæ terra asperissima est, belluarum non hominum receptaculum, barbaram illam gentem

gentem solâ feritate celebrem, quæ veneno ac ferro sæuiat etiam in suos, in coniuges (si tamen coniuges ibi vsquam sunt) in liberos, in parentes, Xauerij potentiâ frangi, flecti ad humanitatem, ad omne se imperium submittere: videbitis Comorinenses, oræ Piscariæ ac Trauancoridis incolas, Tutuchurinos, Manarios, Iaphanapatianos, Macazarios, Ceilanos, Amboinios, Molucenses, Malabares, Basainos, Parauas, Ternatinos, Melindæos, aliosque populos numero propemodum infinitos, eorumque Sacerdotes ac Reges, eiuratâ belluinâ viuendi licentiâ & vitiis omnibus, se Xauerij imperiis submittentes: vt non immeritò quis credat Indos de vno Xauerio exclamasse, quod olim eos putauisse narrant historiæ, cum viso potentissimo Macedonum exercitu dicerent, Deos ad se armatos è cælo descendisse. Sed nihil egimus, nisi Iaponiam, vltimam Orientis regionem, quæ inter plurimos honorum titulos, peculiari quadam ratione propria Xauerij laus est, ab hoc fortissimo Imperatore nostro subactam in medium produxerimus. Erant huic genti sub vno summo Imperatore Reges omnino sexaginta: maxima potentia erat Sacerdotum quos Bonzios vocant, summa apud omnes ordines auctoritas propter vetus institutum auitæ religionis: erat gentis totius insolens & fastidiosa superbia, quâ ceteros omnes aspernabantur, aduenas arroganter accipiebant, egenos atque inopes cælo prorsus excludi volebant: superbiæ coniuncta erat propudiosa quædam libidinis omnis licentia, quæ tantam animis caliginem offuderat, vt etiam teterrimi flagitij turpitudinem nullam viderent. Explorauerat Xauerius ea omnia, perspexerat mores, ingenium & indolem satis præclare à naturâ institutam, nisi à Bonziorum disciplinis non minorem quàm alij à vitiis labem accepisset: intelligebat in tam variis Regum, Sacerdotum, populi malis expugnandis non vnâ esse opus machinâ; & cum triplici hominum genere, quasi cum Cerbero quodam aut Geryone, esse dimicandum. Sed quid ageret paupertas apud opulentia studiosos? quid castimonia apud homines impuros? quid animi submissio apud insolentissima ingenia? quid vnus ipse, & peregrinus quidem, apud Reges sexaginta? Nihil tamen in hac re tantâ, tamque difficili, desperat vir verè magnanimus; sed toto impetu ac mole belli incumbit in eam partem quam esse iudicabat firmissimam: Bonzios aggressus est, hominum genus callidum ac fraudulentum, contumax præterea & arrogans; eos palàm conuictos, coactosque cedere iudicio veritatis constringit; explodit friuolas superstitiones ac cæremonias, detectisque eorum fraudibus, odio illos Regum, populi que contemptui ac ludibrio subiicit. Hac firmissimâ acie perfractâ & superatâ, iam leuis erat cum populo pugna, nec difficilior cum ipsis Regibus: vltro ex diuersis prouinciis, quò eius fama peruaserat, legati mittebantur, vltro exposcebant tamquam hominem, diuino sibi consilio destinatum: Procures in vias & vrbiū portas effusi aduentum gratulabantur, in regiam deducebant, plausu & lætitiâ omnia personabant, collocabant regio in solio, sua illi scepra & regna, animos & voluntates suas eius imperio flectendas, consilio moderandas, auctoritate regendas committebant.

Figite hîc paulisper animum cogitationesque vestras, Auditores, in
amplâ

*Xauerius
Iaponiam
ad CHRIS-
TI Fidem
conuertit.*

amplâ atque augustâ specie Xauerij contemplandâ, tot subactis Regibus triumphantis, tot coronas, tot scepra, tot gentium populorumque spolia ac trophæa ad pedes suos abiecta numerantis; & cum illius gloriâ ac maiestate, Regum omnium, qui vllâ vîquam ætate vîguerunt, gloriâ magnificentiamque conferte. quid in illis reperietis, quod in hoc non luculentissimè resplendeat? quàm multa in hoc, quæ illorum splendori defuisse videantur? Memini olim ductu auspiciisque Cæsaris cæsa esse ac profligata vndecies centena millia hostium: at ex illis quantulam partem Cæsar suam vocat? & quænam ista laus est, mortem intulisse miseris, quam mancipium quodlibet etiam Regibus inferre potest? Xauerius, quod ne vni quidem mancipio Rex præstare vllus potuit vîquam, ampliùs decies centenis millibus vitam dedit; & animæ quidem, hoc est non fugacem & mox perituram, sed immortalem ac sempiternam. Videte nunc, obsecro, quod caput est, quàm exiguo tempore rem tantam perfecit. Non multò ampliùs decennij spatio, Indias Iaponiamque peruagatus, tot Regna, tot prouincias, tot vrbes adiuit, tot immensa maria emensus est, vt illi vix satis temporis ad tanta itinera conficienda fuisse videatur; & interea tamen tot centena hominum millia, abducta ab idolorum cultu, & sub CHRISTI ditionem redacta, salutari fonte lustrauit. Si verò reliquas nationes ac gentes adiunxero, quas absens auctoritate & consilio suo, operâ & labore suorum, ad veri Dei cultum traduxit; si Christianos insuper, quos à vitiis abstrixit, neque numerum inire, neque exitum reperire mea poterit oratio. Et sanè haud scio an non fuerit cum hisce illi multò difficilius certamen, quàm cum ipsis barbaris; atque adeò vt desperatio victoria, ita etiam præclarior triumphus: horum certè quidem impietatem atrocitate scelerum flagitiorumque superabant; pudorem omnem audacia atque inueterata consuetudo peccandi deterferat; animata luxu licentia, roborata diuitiis, inflammata commercio barbarorum, ita omnem probitatis ac Religionis speciem aboleuerat, vt solo nomine dicerentur Christiani: & barbari quidem ferè volutabantur tantum in suis vitiis ignorance virtutum, ac legis diuinæ; hos verò præfracta in sceleribus animi obstinatio retinebat. Quid hîc ageret Xauerius? non hîc consuetæ artes sufficiebant; alia erat incunda ratio, noua industria, noua vis, nouæ machinæ erant adhibendæ. Nactus erat nescio quem ex eo numero, cuius improbitatem consuetudine peccandi roboratam auxerat licentia atque audacia militaris; & statuerat apud se homo pertinacissimus numquam resipiscere, numquam Xauerio manus dare. atque illud decretum ita altè animo infixerat, ita obstinatam peruicaciam munierat, vt frangi vinci que numquam posse videretur. Hunc hominem, difficilem adeò & repugnantem sapientissimus iuxta ac potentissimus animorum Imperator noster, familiariter ac blandè aggressus, extra vrbis pomeria deducit; credo, quasi otij fallendi causâ: cumque peruenissent ad saltum quemdam vrbi vicinum (vt ferebat natura regionis) palmis constitum, videns se locum & occasionem esse nactum præclare rei gerendæ, omnem animi vim contentionemque adhibet, hortatur, minas intonat, blanditur, obsecrat. Quid tandem? cum nihil quidquam horum prodesse

Depravatos Christianorum mores corrigit ubique in Indiis.

prodesse cerneret, corpus nudat, aculeatum flagellum arripit, & accenso atque inflammato vultu tam crudeliter in se ipse defauit, vt contumax ille spectaculo perculsus, ad genua Francisco acciderit; & erumpentibus lacrymis, Ah parce tibi, Xaueri, inquit; ignosce, ego sum qui scelus admisi, ego pœnas commerciui; ego plecti, cædi, laniari debui: desiste, tuus iam sum; quidquid placuerit, impera. Æmulabatur hîc, vt opinor, Xauerius maximum illud ac potentissimum imperium, quod olim, dum vixit in terris, in mortalium animos atque orbem vniuersum humani generis Seruator exercuit; qui vinctus ad durissimam columnam, atque immaniter cæsus, mortem deinde turpissimam in cruce nostri causâ perpeffus, vi potentissimâ omnia permouit, & ad se pertraxit. Neque verò vnius tantum obstinatione pertinaciâque induratum pectus emolliit; incubuit in Goam, irruit in Malacam, in Cocinum, in Ternaten, in Armusiam illapsa est eadem vis, vrbesque omnes Christianorum incolarum frequentia nobiles, at vitiis & sceleribus haud paulò nobiliores, peruagata est, excussit, deleuit, euertit. Si quid non castum, non pium, non sanctum erat, proscripsit; effrenatam licentiam castigauit; malam avaritiam lucris iniquissimis inhiantem repressit; odia, inimicitias, strictos in mutuas ceruices gladios discussit; ex ædibus plurimorum pellices exterminauit; intempestiua conuiuia ritu Saracenorum celebrari solita, turpitudines Mahomericas, quæ palàm impunè grassabantur, planè aboleuit. contrà verò collapsam pietatem, iustitiam, sanctitatem pristino vigori restituit: omnes denique sub ditionem imperij sui, seu veriùs Dei, potestatemque redegit. Magnifica quidem esse solet oratio ista, & plurimum habere admirabilitatis: Xauerius viginti quinque mortuos ad vitam reuocauit: Xauerius imperio suo stabilem illum ac perpetuum solis cursum stitit, ac retardauit: Xauerius tempestuosi maris fluctus pacauit, compressit ventos, pisces è mari ad obsequium euocauit, morbos cuiusque generis exstinxit, caco-dæmones compescuit, & ex mortalium corporibus eiecit. At quantò hæc magnificentiora sunt & augustiora? Xauerius decies centena milia animarum æternæ mortis suppliciis liberata meliori vitâ donauit: Xauerius in vltimas Orientis oras visum antea numquam veritatis solem induxit: Xauerius non solum ventorum procellas, sed hominum iras ad expetendam vindictam præcipites, non maris tantum, sed turbulentissimos etiam animorum fluctus compescuit: Xauerius non pisces tantum ex aquâ, sed homines etiam ex profundissimo flagitiorum gurgite extraxit. Nemo hîc mihi obiiciat flexanimam illam, quam Tullius rerum omnium dominam ac reginam vocat, eloquentiam: quid enim habet quod cum Xauerio in contentionem venire queat? Nemo mihi fabulas illas Poëtarum decanter, Orphei, Amphionis, Arionis, Apollinis, Musarum ac Sirenum, nisi fortè, vt, quæ de iis ficta sunt, à Xauerio facta esse fateatur: hic siluas traxit, cum barbaros atque agrestes, incolas siluarum, permouit: huic lapides & saxa blandè obsecuta sunt, cum adamantina mortalium pectora emolliit: hic fluviorum cursus retinuit, cum defluentes in omne vitiorum genus prauas consuetudines restrinxit: hic feras mitigauit, cum animos crudeles flexit

*Ad Sinas
profectio-
nem parat.*

ad misericordiam: hic, exfiliis ad vocis aut citharæ sonum lapidibus, Thebas exstruxit, cum pretiosos illos lapides ad cælestem Ierosolyman ædificandam promouit. Nihil erat in mortalium animis tam asperum aut indomitum, quod non subigeret: nullus vsquam terratum patebat locus ad orientem solem, quò non incredibili ardore CHRISTI imperium semper longius extendendi penetraret. Vnicus supererat Asiæ terminus, Sinarum regio, non solum externorum hominum commerciis non frequentata, sed occlusa etiam perpetuæ seruitutis aut capitalis terrore supplicij. Hæc etiam repagula, insatiabili exæstuans cupiditate semper vincendi, perumpenda suscepit Xauerus, ne qua esset mundi regio solis huius, quem oculis adspicimus, radiis collustrata, quam ipse victoriarum suarum splendore non peruaderet. At ecce tibi, in ipso portu, & iam pænè ingressu, Sinarum ex hac mortali vitâ euocatur. Dum novos ille labores cogitaret, laborum illi præmium præparabat Deus, & hisce ad se vocibus inuitabat: Satis est, Franciscæ, satis est; omitte tuam istam vocem insatiabilem laborum iuxta ac victoriarum, Amplius, amplius. Iam te satis diu mare, venti, procellæ, Syrtes, naufragia exercuerunt; iam satis diu in te fames, sitis, pestilentes pauperum tabidorum morbi, æstus, frigora, nuditas, angores, ægritudines, aliæque id genus cohortes incurfarunt: satis est, Franciscæ, satis est: iam his suis definitus est terminus, deliciis verò ac voluptatibus cælestibus laxanda est æternitas. aduersus barbaros, aduersus decorum Sacerdotes, nihil præter odia in te & cædem anhelantes, aduersus furibundas dæmonum legiones depugnatum est satis; te iam æterna Beatorum pax & securitas posthac manet, te cælestis patriæ incolæ suum ciuem repetunt, tibi obuiam properant, tibi coronas deferunt, tibi honores, titulos, plausus ac triumphos parant sempiternos. Hic incertus hæreo, gratularine Xauerio debeam, an amplissimi Regni calamitatem deplorare: eius certè felicitate infelices Sinæ, eius ad cælos discessu ipsi viam, quâ cò perueniant, non agnoscent. O sua si infortunia miseri nossent, iam Regni sui obices effringerent, neque auidè modò venientem præstolarentur, sed in occursum vndique effusi aduolarent, ad suas illum rapturi sedes. Difficilè, fateor, hîc acquiescat humana mens, nisi persuasum habeat, à Deo non eludi nostram spem, sed occulto consilio ac sapientiâ ad suos plerumque fines suauissimè dirigi, ac maiore, cum id minimè speres, bono cumulari. Deo certè non deerunt efficacissimæ rationes ac modi, quibus hanc istorum populorum iacturam resarciat. Tu verò, virorum beatissime, post tot huius vitæ procellas ac tempestates, succede in portum felicitatis æternæ, quò te tui vocant labores ac triumphus. Sed id modò age, id cura apud æternum Numen, vti, cum per te ipse id perficere non potueris, Regni Sinarum repagula commilitones tui conuellant. en tibi, ad quæuis pericula promptos sese atque alacres offerunt, difficultates nullas horrent, nullam, quamuis durissimæ seruitutis, conditionem reformidant: id vnicè optant, vt sanguis, qui in venis tuis ægrè potuit retineri, in suo corpore viam inueniat, vt Sinarum campi hoc imbre sanguineo rigati, Fidei Christianæ fructus vberes salutareque producant.

O R A-

ORATIO QVARTA.

*De verâ maiorum nostrorum gloriâ ad amulan-
dum nobis propositâ.*

SI virorum Principum & magnorum sepulchra, in quibus opes ac pretiosa ornamenta vnâ cum corporibus terræ mandantur, profanas illas duntaxat opes haberent; nulla profectò libido quemquam iure impelleret, vt ea, quæ nimis in rebus humanis fragilia & caduca sunt, apud mortuos quæreret, nec effosso iam thesauro (vt solent ammentes illi, quos S. Iob ait *gaudere vehementer cùm inuenerint sepulchrum*) latandum sibi arbitraretur. Sed quoniam non solæ istæ opes reperiuntur apud iam vitâ functos, sed magnarum etiam virtutum digna statuis atque immortalitate monumenta; non pigebit (vt credo) vos mecum animo ad sepulchra descendere, & quæ maiores nostri decora, quæ reliquerint ad imitandum omnibus exempla, recognoscere. Quamquam haud scio, sepultine dici debeant, quos sua iamdudum virtus extulit; an sublatis potius in montem illum Pharan, in quo primus Hebræorum Ductor Moyses Deum aliquando splendore & gloriâ fulgentem vidit, igneam legem dextrâ prætendentem. Nam si omnis iste montis apparatus & maiestas quoddam fuit nostrorum temporum, & tot nobilium palmarum, vaticinium; anne putandum est, aditum huius loci non maximè patuisse Ignatio, & tot eius fortissimis Sociis, quorum inflammatis studiis & laboribus per orbem pænè vniuersum ignea ista lex promulgata est? Ergo & illi in cælesti illo monte iam laborum suorum mercedem consecuti, conuersis in Deum oculis & manibus testantur, quid pro illâ lege aliquando egerint, quidve perpeffi sint; & nobis interim, ad inflammandos animos nostros, sub cineribus corporum suorum igniculos quosdam reliquerunt: quos vt hodie meliùs afflatu nostro suscitare atque accendere possimus, referte mecum, quæso, paulisper animum ad illam postumi Vatis, D. Ioannis inquam, plenam magnarum rerum inuolucris historiam; & quo cultu, quâ formâ corporis auctorem Societatis IESVM viderit, attendite; facileque, quibus virtutibus maiores nostri, qui ab illo nomen & vitæ rationem duxerunt, excelluerint, intelligetis. Obtulerat se aliquando, in amplissimo Diuorum cœtu, sacro Vati contemplandum Deus: hic cùm iam dextrâ librum prægrandem teneret, præconis voce iussit inquiri, num quis illius euolutionem explicationemque in se susciperet (& verò erat ad aperiendum perdifficilis, multisque sigillis obfignatus:) vbi nemo vnus qui hoc attemptaret, aliquamdiu apparuit; prodiit tandem Agnus in medium, rem quâ de agebatur, perfecturus. fit propior, accessit ad Deum, aufert e manibus librum, soluit, aperit, profert in lucem arcana; eunlgatisque omnibus tanto cælum omne gaudio compleuit, vt longè lateque effusa gratulantium vox & acclamatio illa personaret: *Vicit leo de tribu Iuda.* Mira profectò signa rerum, visumque admirandum. in quo cùm omnia sunt inuoluta, & ab humanis sensibus & cogitatione remota, tum

Cap. 1.
Sepulchra
maiorum
virtutibus
maximè
nobilitantur.

Deuter. 32

Virtutes
hominum
sanctorum
Societatis
IESV ex-
presse in
Agnoli-
brum ape-
riente.

Apoc. 5.

*Sanctitas,
fortitudo,
sapientia
maiorum
nostrorum
in Agno
Apoc. ex-
hibentur.*

*Sanctitas
& vite in-
nocentia in
nostris
maioribus.*

*Sanctitas
Ignatij &
Xaverij &
aliorum.*

nihil admirabilius, quàm quòd idem sit & agnus, & leo, idem, inquam, ille, qui librum aperuit: quo quid esse potest magis naturâ diuulsam atque contrarium? Et tamen intermicant in hisce tenebris non modicæ è doctissimorum virorum sententiis scintillæ claritatis: qui quoniam omnes hæc vni Liberatori generis humani CHRISTO attribuunt, manifestè conficitur, rebus tam inter se dissimilibus & diuersis significari tres illius præcipuas maximeque proprias virtutes, sanctitatem, fortitudinem & sapientiam. Et verò si rerum omnium vim & naturam perspicere volumus, quid esse potest tam conueniens agno, quàm quædam vitæ Deo consecratae sanctitas & innocentia? quid tam proprium leoni, quàm fortitudo? quid illa apertio demum explicatioque libri aliud nobis innuit, quàm rerum omnium absolutissimam cognitionem atque sapientiam? Omnia sunt CHRISTO conformia, omnia ita manifestè consonant, vt in re tam perspicuâ nullus esse possit amplius ambigendi locus. Videamus hîc iam num quid huic leoni simile maiores nostri virtute eniti atque efficere potuerint: nam & sanctitate, & fortitudine, & sapientiâ excellere eos oportuit, & habere quamdam necessitudinem communionemque virtutum, si non immeritò tam præclaro nomine ac titulo insigniri hanc IESV Societatem volumus, in quo hæc maxima & amplissima fuerunt. Ac primùm quidem, quantâ innocentia vitæ, quàm excellenti virtute præditi fuerint, cognoscite ex eorum Instituto, normaue viuendi, quam non tam verbis quàm operibus, non tam libris quàm moribus expressam nobis tradidêre. Ex quo enim sanctissimus Parens noster Ignatius huius Instituti signum extulit, & ad omnes heroicas virtutes nobis præiuit, numquam defuerunt generosæ mentes, quæ omni conatu ad solidam laudem eniterentur. De his ego propenso animo sæpè cogitans, tam expetendâ eorum conditione non mediocriter oblector, gaudeoque tam multos fortassis nos habere Fratres & Socios in illis cœtibus iam beatos, quàm hîc nobiscum adhuc versantur in terris. Etenim vt è terris cælesti rore perfusis sol tenues & subtiles spiritus segregat, eosque suis radiis excoctos sursum attrahit, & attollit in altum: ita mihi videntur è pietate nostrâ, in quâ est ros quidam cæli perpetuus, educi quotidie in altum nobiles & puri spiritus, quos Sol ille diuinus, dum adhuc corporibus permixti sunt, primò quidem sacris quibusdam motibus calefacit; deinde verò ab humanis affectibus, & ab omni concretionem mortali segregat; postremò vbi iam plenè expurgati extenuatique sunt, neque aliquid amplius terrenum veluti quidam in corporibus genij spectant, tum demum supra terram eleuat ad se, vt propioribus ignibus in aliquâ cæli regione collocati incalescant: Ex hoc illos numero esse puto, qui ceteris ad immortalitatem viam aperuere, duo illa Orientis & Occidentis noua sidera, Ignatium dico & Xaverium; quorum tam est certa probataque sanctitas, vt alter non Manresam solùm & Hispaniam, sed Europam totam celebritate nominis sui & beneficiis impleuerit: de altero Indi dicere soleant, pænè miraculi instar esse, si miserorum precibus inuocatus miracula non assiduè patret. Ex hoc virum egregiâ animi moderatione despicientiaque sui, Franciscum Borgiam; ex hoc Aloysium,

sum, Kostkam, & non ita pridem è Belgio in Italiam, ex Italiâ in cælum, non sine magno comitatu virtutum profectum Berchmannum, ex hoc sanctissimos clarissimosque viros, Quiedum, Guttierrez, Realinum, Rodriguez, & sexcentos alios, quos hîc consultò prætereo (de quibus erit opportunior fortassis dicendi locus;) omnes aut iam irrefragabili Romani Senatus iudicio assertos cælo, aut miraculorum gloriâ ab ipsis etiam hostibus Fidei, barbarisque nationibus, dum adhuc in terris agerent, plus quàm humanâ veneratione cultos.

Sed multò admirabilius videri debet, Iudæos & Mahomeranos, quorum animis odium in Christianos penitus insitum atque inustum est, tam eximiè dilexisse Gasparem Barzæum, vt illi quidem eum tamquam alterum Ioannem Baptistam, aut vnum aliquem delapsum è cælo colerent: hi verò fanum nostris hominibus inaccessum, ac si ipsa religio ingrederetur, aperire illi non dubitarent. Hæc barbarorum tam luculenta testimonia dum habemus, quid est quòd pluribus de virtute maiorum nostrorum disputemus? quasi verò ea vita hominibus dubia videri debeat, quam belluis ipsis immaniores populi venerati sunt.

Age iam, quanta vis animi & fortitudo in illis ipsis eluxerit, videamus: neque enim satis est ad laudem nominis nostri fuisse illos sanctitate & innocentia vitæ conspicuos; sed hoc etiam ad cumulum laudis accedat oportet, fuisse eos constantes, robustos, magnanimos, verbo vt dicam, leones, & quidem (vt habent Abassinorum insignia) in altero vngue crucem tenentes. Quid enim pro huius gloriâ, Christianæq; Religionis amplificatione non egerunt? quid non moliti sunt? Soleo sæpè mecum tacitus admirari, & non mediocri voluptate affici, cùm reuoco in memoriam litteras Heroum istorum, quas plenas alacritate, plenas cælesti voluptate, è laboribus suis, tamquam rosas è spinis, tamquam scintillas ex circumquaque strepentibus flammis, ad nos transmiserunt. Fieri profectò nullo modo posse existimarem, vt humana mens tam diuersa comprehenderet, tam difficilia superaret, tam omnia infra se poneret, nisi pænè in ipsis eorum litteris viros illos strenuè cum malis omnibus depugnantes esset contemplari; vt tam ignauum atque inertem inter homines arbitrer esse neminem, qui non, cùm hæc ab illis scripta aut audiuntur aut leguntur, iisdem se ignibus sentiat inflammar. Quis enim non intimo sensu commoueatur, cùm legit illos in mediis Iaponiæ niuibz igne diuini amoris colliquescentes, in continuis laboribus maiori semper animarum zelo æstuantes, in mediis periculis præ diuinæ consolationis affluentia lacrymantes, in ipsâ deniq; morte triumphantes? An potest aliquid hac excelsitate animorum esse maius?

Audire magnos iam videor duces

Horat. lib. 2.
Ode 1.

Non indecoro puluere sordidos:

egentes, angustiatos, afflictos, in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cauernis terræ, quærentes vbique virtuti materiam, quam nos oblatam sæpè repudiamus. Alij secuti Principum suorum castra pernoctant sub Ioue frigido, hibernant cum militibus, in medias pugnantium acies sese ingerunt, opemque morientibus allaturi omnia signa circumuolant: alij grauiora in mari pericula non reformidantes,

Hebr. 11.

Labores
nostrorum
varij.

iactantur maris fluctibus & procellis, interque frequentes bellicorum tormentorum boatus & fulmina, vtriusque elementi tempestates experiuntur: alij, dum pestilens aliqua lues in oppidis grassatur, velut communis salutis victimæ, vitam pro miserorum solatio prodigunt, nec verentur ea tuguria subire, in quæ vix aliquis ingredi præter mortem & horrorem possit: alij apud heterodoxos publico abstinent, nec nisi nocturnis tenebris tecti domicilium permutant, vt Catholicis omni subsidio destitutis auxilio sint & solatio. Quid nunc eos commemorem, qui barbaras inter nationes, omni humanitatis commercio sunt destituti, vt D. Hieronymi verbis vtar, scorpionum tantum socij & ferarum? Omitto ceteros laboribus exhaustos, calumniis oppressos, obtreptionibus laceratos. Non possum tamen eorum virtutes & gloriam tacitus præterire, qui de tyrannorum ac barbarorum cruciatibus inuicto animo triumpharunt. Atq; horum quidem fortissimorum pugilum, quàm non modò illustres victoriæ, sed ingens etiam est numerus & multitudo? Prorsus admirabile videri debet, & pænè incredibile, si quis ætatis nostræ, temporumque omnium rationem duxerit, quàm multos his ipsis centum annis Societas habuerit, qui mortem pro Deo fortiter optetierunt. vt non minùs Sodalitium quoddam ἀποθησιπόντων, quàm illud olim Apostolorum, hominumque mortem potiùs quàm vitam anhelantium, Societas esse videatur. Nam

Multitudo
Martyrum:

Qui gurgēs, aut quæ flumina lugubris

Ignara belli? quod mare barbaræ

Non decolorauere cades?

Quæ caret ora cruore nostro?

P. Antonius
Criminalis
primus.

Martyres
varii in
locis,

praesertim
in Iaponiâ.

Apud Comorinenses confoditur tribus vulneribus Antonius Criminalis, primus tot magnorum Ducum, illam palmam non minore fortitudine quàm felicitate, consecutus: hunc permulti alij terrâ marique magnis passibus & animis ad cruciatum mortemque secuti sunt. Ignatius Azebedus trigintanovem Sociorum Dux in Oceano, Petrus Correa in Brasiliâ, Gonsalvus Silueria in Monomotapâ, Ioannes Baptista Segura cum suis in Floridâ, Iacobus Sales in Galliâ, & in Salsetanis agris cum quinque suorum funeribus Rudolphus Aquaiuia. Deus bone, qui viri! quâ dignitate, quo splendore nominis & generis! quâ commendatione famâque virtutum memorie sæculorum omnium consecrandi! Sed nusquam terrarum acrius dimicatum est, quàm in Iaponiâ: quæ quidem mihi semper visa est theatrum quoddam in vltimis Orientis finibus ad spectandum orbî vniuerso erectum, in quo summa fortitudo nostrorum & constantia cum summâ feritate hostium palàm congredieretur: in hoc Paulus, Iacobus, Ioannes, tres fortissimi Heroës, in excelsâ cruce stantes, intrepidi transfuerberandum latus carnifici obtulerunt: in hoc Carolus Spino-la, post tetrum & calamitosum trium annorum carcerem, duabus horis perstitit inter flammās, ita latus & alacer, ac si alter phœnix in nidulo suo moriens, iamiamque imminentem longè beatiorē vitam praesenti voluptate prælibaret.

Infinitus sim, si in hunc campum exspatiari volucro. Quidquid enim

enim tyrannorum furor ac rabies machinari potuit, quidquid carnificum manus inferre, hoc iamdudum totum in corpus nostrorum hominum videtur expromptum. Neque tamen vlla est pœna tam acerba & intolerabilis, quam illi non forti excelsoque animo susceperint; nullus equuleus tam durus & acerbus, in quo quidquam de eorum constantiâ decesserit; nulla mors tam diuturna, tamque omnium suppliciorum genere cumulata, quam non multò antè summè concupiuerint. O constantiam! ô fortitudinem admirabilem maiorum nostrorum! ô viros egregio animi robore non iam homines, sed leones! Illi, illi demum sunt animi, qui, quidquid amplificationi nominis Christiani obstabat, generosè repulerunt. Illi Angeli veloces, qui remotissima exterarum nationum Regna summâ celeritate & incredibili alacritate peragrarunt. Illi Argonautæ, qui plura maria nauigarunt, quàm alij nouerunt; qui, cùm vnius alicuius regionis angustiis contineri non possent, partiti inter se orbem, duce Xauerio in vltimas Orientis oras pertruxerunt: duce Anchietâ in Americam nouam Fidei lucem inuexerunt: ducibus Nuñez & Ouiedo desudarunt in magnis illis Africæ caloribus & arenis: duce Canisio in variis Germanici Imperij ciuitatibus & oppidis acerrimum cum hæreticis bellum susceperunt: illi duce Matthæo Riccio in maximum cultissimumque Regnum Sinarum omni ex parte terrâ marique obseptum penetrarunt: illi denique sunt Heroës, qui solis instar, toto terrarum orbe inter tot horrenda tristiaque perlustrato, eundem semper vultum, imò & serenitatem, etiam in occasu suo tenuerunt. Maneat igitur, maiores nostros meritò leones dici, quorum tanta fuit in aggressionem magnarum rerum fortitudo, tanta in perpeffione constantia. Reliquum est, vt de præclarâ eorum eruditione & doctrinâ (nam hoc erat extremum, quod illâ apertione libri significari diximus) pauca dicamus. Ego enim sic existimo, non malè fortitudini cum sapientiâ conuenire; quamuis illa foris in sole ac puluere exerceatur, hæc intra domesticos parietes occupetur. fuit enim etiam ab antiquis Poëtis affecta præfidi sapientiæ Palladi ægis & hasta & galea: & ille ipse Romani Imperij primus moderator Cæsar, cùm non minùs eruditione & doctrinâ quàm fortitudine omnes Imperatores antecelleret, à suis statuas obtinuit, quæ alterâ manu gladium, alterâ calamus tenceret, his verbis inscriptam: *Ex utroque Cæsar*. Ego verò in hac causâ, quâ de nunc agimus, hac vtar moderatione dicendi, non vt eos hac quoque laude Cæsares esse dicam; sed vt neque omnibus anteposuisse, neque omnem illis laudem detraxisse videar. Itaque non commemorabo, quantâ ingenij felicitate, quantâque doctrinæ cōpiâ, quantâ denique nominis nostri gloriâ, duo sæculi sui lumina Suarez & Vasquez in ipsis diuinæ sapientiæ adytis versati sint: non dicam, quàm præclaram ad defensionem Fidei panopliam posteritati reliquerit Bellarminus: non ostendam, quantâ doctissimorum virorum commendatione Salmeron, Pererius, Lorinus, à Lapide, ceterique pænè innumeri, in euoluendis Sacris paginis versati sint: non Aluarum ac Rodericium Societatis nostræ Epictetos in medium adducam: prætermittam denique eos omnes, qui aut Mathematicis disciplinis aut cultioribus

Per totum orbem ostendit se industria & labor nostrorum;

Doctrina & sapientia nostrorum.

Doctrinâ & fortitudinem bene conueniunt

Varij Societatis Scriptores.

*Societas
domus Sa-
pientia:*

*paruulos
docet.*

tioribus Humanitatis litteris nomen suum posterorum memoriæ commendarunt. Illud breuissimè dicam, quod præcipuâ quadam ratione ad commendationem minimè vulgarem nostræ Societatis semper mihi visum est pertinere, quod à Sapiente Prouerbiorum nono capite dicitur: *Sapientia adificauit sibi domum, excidit columnas septem. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me.* Quid enim? an non liceat nobis aliquâ ratione domum illam, Sapientiæ domicilium nuncupare, cuius fronti æterna Dei Sapientia nomen suum quod in terris habebat, inscribere dignata est? Nunc si columnas requiras (absit verbo inuidia) iamdudum viri grauissimi, adeoque Romani Præsules, Societatem hanc ad fulciendam calamitosissimis hisce temporibus Dei Ecclesiam excitatam esse pronuntiarunt. Quanam autem in eâ columnæ reperiantur, æquis rerum æstimatoribus iudicandum relinquo, nequis modestiæ fines me transgressum esse criminetur. Hanc tamen laudem libenter Societati vindico, quòd filiis in omnem partem dimissis, hanc eius vocem plateas omnes & compita peruagatam summi infimique commendant: *Si quis est paruulus, veniat ad me.* Amplectantur ceteri quòd cuilibet maximè arriperit: hoc Societatis esto elogium: *Si quis est paruulus, veniat ad me.* Hoc à suo IESV didicit, qui olim paruulos amantissimè complexus est. Hoc summi in illâ viri, tametsi rerum grauissimarum occupatione distenti, semper sibi velut proprium vsurparunt ac suum. Ignatium in primis communem Parentem intuemini. Vix ille in Generalem huius Familiæ Præpositum electus erat, cùm statim publicum catechizandi munus obiuit. Quid Lainium commemorem? Vix ille in grauissimo illo Christiani orbis theatro Tridenti congregato sententiam dixerat, cùm statim ad pueros Christianâ doctrinâ erudiendos se conuertit. Quid magnum Orientis lumen Xauerium referam? Nónne vir tantus, Legati Apostolici titulo ornatus, rudem ac promiscuam iuuentutem tintinnabulo per plateas congregauit? Quid multa? nónne quotquot in Societatis Collegiis supremum Præfecturæ munus gerunt, sepositis tantisper negotiis, ad pueriles curas se conuertunt? Imò vix vllum tanti ponderis tantique momenti negotium est, quod eos ab hoc munere nobis tam charo tamque impensè commendato eximat. Hæc igitur maiorum nostrorum prima fuit cura, teneras puerorum mentes optimis Christianæ vitæ præceptis instruere: hos promissis alebant, alleccebant munusculis, extollebant laudibus: in omnem denique partem se versabant magna illa ingenia, vt illos à lacte nutricis ad integritatem vitæ morumque transferrent. Sed quid multis opus est? Satis iam librum euoluimus, & quid in commendationem Societatis contineat, exposuimus.

Quid restat, nisi vt CHRISTO bonorum omnium auctori lætum illud acroama cum cælesti cœtu cantemus, *Vicit leo.* Et quia Societatis causa cum Dei causâ coniuncta est, addamus & illud, *Vicisti Societas.* Multis quidem hoc sæculo calumniis impetita es, multis tyrannorum ac barbarorum exagitata tormentis, multis cum Ecclesiæ perduellibus certaminibus exercita. Sed vicisti vitæ innocentiam maleuolorum calumnias: vicisti inconcussâ fortitudine tyrannorum tormenta: vicisti

soliditate doctrinæ, rectâque puerorum institutione, heterodoxorum Ecclesiæ perduellium sophismata. Vicisti igitur, vicisti: nec iam victoriæ tuæ angustis finibus continentur; iisdem, quibus sol regionibus, spectantur & audiuntur. Gaude isto tuo tam fortunato hæcenus successu, lætare præteritæ ætatis memoriâ, pascere & oblecta animum tuum consideratione factorum tuorum: sed ita interim te oblecta, ut non tam de præsentis statu exultare gaudiis, quàm de futuri temporis gloriâ sollicita & suspensa esse videare. Prospero quidem statu cælestis auræ ad optatos exitus prouecta es, eaque molitione magnarum rerum, labore & industriâ es affecuta, quibus maiora & ampliora sperari vix possunt. Sed tamen ille tam felix status tuus, omniq̃ue ex parte (ut videtur) munitus, nescio quid adhuc sollicitudinis habet & metus. magna adhuc hæreticorum vis est: quorum conatibus etsi persæpè fortiter resististi; tamen de illis ita triumphasti, ut, tamquam informes Hydræ, diminuti potius quàm extincti, repressi quàm victi, noua capita & vires acciperent. Quid, quòd maleuolorum atrox inuidia omnem occasionem venatur, quâ tutò in nos possit venenatum aliquod telum contorquere? Nihil dico iam de tempestatibus illis ac procellis, quæ extra Europam in vastissimâ vtriusque Indiæ barbarie nostris imminet: omnia vos sollicitos habere debent, omnia vos admonent, non esse cuiquam de maiorum vestrorum virtute, curâ, studio, labore deflectendum. Quare agite, confirmate animos vestros, expellite ignauos timores, execramini otium; & ut relictum vobis splendorem Ordinis vestri conseruetis, omni animi contentione laborate. Non est enim (mihi credite) non est quòd rem tantam, tam arduam atque excelsam, & cum plurimorum salute coniunctam, mediocribus animis peragi posse arbitramini. strenuis viris profectò, generosis athletis, fortissimis Heroibus opus est: tales vos esse cupit Ecclesiâ, cuius acerrimos defensores maiores nostri se præstiterunt: tales vos desiderant omnes hominum ætates & ordines: quibus etsi plurimum vtilitatis & emolumenti attuleritis; tamen noua quotidie ornamenta pietatis & subsidia salutis à vobis requirunt. tales postulat orbis vniversus, aliquid à vobis lucis in his tempestatibus cæcisque nubibus ac procellis exspectans: tales denique vos exoptat Societas. Quæ cum sit generosa mater, filios non patitur esse degeneres. hæc vnumquemque vestrûm his verbis compellare mihi videtur: Videtis quantæ à maioribus nostris vbique terrarum res excitatæ sint, quantum pondus gloriæ virtute nostrâ ferre & sustinere debeamus: cernuntur in omnibus mundi oris signa nominis nostri, rerumque præclarè gestarum. non potest, mihi credite, non potest tanta gloria diu firma consistere sine vestrâ industriâ: in vestris humeris nititur, vestrâ virtute continetur, ex vobis pendet vniuersa: fieri non potest, quin, si aliquanto remissiores esse cœperitis, omnis nominis nostri splendor extinguatur. Cauete igitur, per Deum immortalem, ne qua labes nomini vestro inuratur: nolite permittere, ut in quo ordine iam tot nobiles omnium virtutum palmæ obtentæ sunt, aliqua per vos diminutio pristini vigoris irrepat; & vbi non minùs sudoribus quàm cibo & potu vitam duximus, ibi quisquam aliquid magnum aggredi propter difficultates laboresque reformidet.

EXERCITATIO POETICA.

IDYLLION.

S. Ignatius, & primus eius Socius Petrus Faber, sub personâ Daphnidis & Lycidæ, inter Dei laudes ac pia documenta, varios animi sui sensus exprimunt. Faber ad mortem ex amore adspirat; Ignatius ex eodem vivere non recusat. *Ribadencira in Vitâ.*

*A*estus erat, radiisque Italos feruentibus agros
Findebat Titan, Tiberis Romana per arua
Exiguo tepidos voluebat gurgite fluctus.
Quâ tamen arcebat solem, ripamque tegebat
Densa comis laurus, Lycidas & Daphnis in unum
Conuenere, ambo flammâ maiore calentes.

Hic, labentis aquæ queis pronas sisteret undas,
Queis traheret siluas, modulari carmina Daphnis;
Et prior in laudes cœpit sic Numinis ire,
Sic cœpit Daphnis: Lycidas sic deinde secutus.

D. Ludere si calamis, si carmina dicere curæ,
Prima Deo dicenda: Dei stant omnia nutu.

Ille regit terras, cæli regit ille patentis
Atria, cumque suo magalia rustica calo.

L. Ille sator rerum, & vitæ quam ducimus auctor:
Auctori vitæ sua laus, sua semper apud me
Carmina erunt: vos hæc memores ediscite lauri,
Tuque, pater Tiberine, canis euolue sub antris.

D. Aspicias, ut segetes agros, ut gramina campos
Lata tegant, læta tumeant in collibus vna?
Omnia sunt illius opus: si deneget ille,
Nec segetes veniant agris, nec gramina campis.

L. Aspicias, ut torrens modò terris incubet æstas,
Aëris ut vitio pecudes moriantur & herbae?
Omnia sunt illius opus: tantum velit ille,
Iam venient pluuiæ, iam vincent flumina ripas.

D. Triste gregi scabies, demessis imber aristis,
Florenti ceraso nebula; iuuenilibus annis
Insanisse mihi. Felix cui criminis expers
Ætas prima fuit, nec turpibus ignibus arsit.

L. Dulce apibus flores, ver floribus, aura Fauoni
Purpureo veri; tecum mihi viuere Daphni.

Tu mihi dicebas, primum te noscere cœpi,
Numen ames Lycida: quis enim tam dignus amari?

D. Iam propè me perfectâ virum firmauerat ætas,

Cum mihi nil gratum, nisi quod me perderet, esset.

Eheu! quid volui demens? compescere vento

Esuriem, salsisque sitim restinguere lymphis.

L. At mihi vixdum etiam malas lanugo tegebat;

Sequana cum fausto iungi nos omine vidit:

Tempore ab hoc sic ille meo sub pectore creuit

Ardor, ut aestiui maturâ luce calores.

D. Qui foditis terram, qui vomere finditis agros;

Robusti iuvenes, quando fera buccina signum

Ediderit, quamuis armis fulgere decorum est,

Parcite castra sequi, pietas vix cognita castris.

L. Qui tutum gregibus pastum, laticesque salubres

Queritis, in celsos pueri ne ducite montes.

Montibus ipse lupos stabulari, montibus agrum

Ire pecus vidi, pecudumque iacere magistros.

D. Eheu! quam pingui taurus macilentus in aruo!

Ubera quam referunt Corydoni sicca iuuentae!

Impius est Corydon, nec munera ferre sacellis,

Nec curiat dare vota Deo; Deus illa rependit.

L. Aegoni salui ludunt cum matribus hœdi,

Lac sub solstitium, lac frigore suppetit illi:

Pars premitur, teneris pars fetibus altera cedit.

Prima Dei cura Aegoni; Deus illa rependit.

D. Formosum terris ver est, cum ruris honores,

Cum nitidi redeunt soles; autumnus & uis,

Pleiadis ante ortum, & pomis formosus; at horum

Si auctorem spectes, nihil est quod munera laudes.

L. Pulchra nitet cœli facies, seu nocte fugatâ

Aurora in roseis effert se lutea bigis,

Sidera seu rutilans vesper succendit; at horum

Si Dominum spectes, iam cælum & sidera sordent.

D. Omnia sol lustrat, quouis diffunditur aër.

At quod nec penetrat sol, nec diffunditur aër;

Intimus hîc Deus est. frustra fugit, & sua sperat

Improbis in cæcis abscondere crimina siluis.

L. Disposuit certis suis omnia sedibus auctor.

Flumina amant pisces, siluas animalia, cælo

Gens hominum nata est. frustra sibi conscribit hortos,

Frustra aliquis longos multâ prece postulat annos.

D. Hei mihi, quam brevis est quæ nobis ducitur ætas!

Vt fugit! Ut ritu numquam reuocabilis unda

Labitur! ô miseri! tam paucos fata dedere,

Et tamen è paucis multos amittimus annos.

L. Quid tum si brevis est? lux vna absumit amantes:

Non ita per campos radiis solaribus æsti

Deficiunt flores, neque sic ubi noxius humor

Incidit, exesa pereunt rubigine messes.

D. Et quisquam, ô Lycida, consumi nolit amando?

Mors ea non mors est, vitæ est melioris origo:

Sic iterum flores videas cum vere renasci,

Sic putre in gravidas excrescere semen aristas.

L. Tityre, quid clausi balant in ouilibus agni?

Absunt iam nimium matres. absentibus agni

Matribus ut mærent, ut matres; Tityre, quarunt;

Sic absente Deo nihil est quod viuere curem.

D. Thyrsi, quid est festâ quod tempora fronde coloni

Vincta gerant, agitentque choros? spem fertilis anni

Vermi umbres fecere: iuuat spes illa colonos;

Spes me, Thyrsi, Dei (nec erit mora longa) videndi.

L. Nulla mihi non longa mora est. quàm lenta feruntur

Sidera! quàm tardos Titan agit æthere currus!

Sidera, vosque precor solis properate iugales;

Iam mihi lux toto quæuis est longior anno.

D. Nec pisces saturantur aquis, nec rore cicadæ,

Nec volucres cantu, nec apes florente salicæ;

Nec mihi sufficiunt quibus intus amoribus vror.

O amor, ô nostras violentius vre medullas.

L. Nec tenera ventos coryli, nec frigora myrti,

Grandinibus mixtos nec vinea sustinet imbres;

Nec mihi fert tantos animus, quibus aestuat, ignes.

O amor, ô nostras moderatiùs vre medullas.

D. Solus amans nouit, quo fructu protrahat annos.

An segetes aestas, autumnus vina daturus

An sit, in incerto est: fallunt sua sæpè colonos,

Pastores sua vota; Deus non fallit amantes.

L. Solus amans nouit, quo claudat funere vitam.

Res amor est violenta, mori nos denique coget.

Atque utinam cogat! crescet post fata, nec illum

Finiet extremum, quod finit cetera, letum.

Sic ambo cecinere, gregi dum cedere ripam

Poturo monuit, cantumque abrupit Amyntas.

ODE PROPEMPTICA

DE BRACHIO S. FRANCISCI XAVERII

EX INDIA ROMAM ADVECTO.

O *Nauis, orto quæ celeres inis
Cum sole cursus, depositum tibi
Quàm grande committunt secuti
Solicitis tua vela votis*

I *ESV Sodales! non tibi nauticum
Cupido funem sordidus abscidit,
Non vela pandit; non auaro*

*Diuitias Arabumque gazas
Debes profundo: sanctior impulit
Te cura nostris linquere littora*

*Diuulsa terris, & remotos
Hesperiae penetrare portus.*

*I rumpe fluctus, labere naufragi
Secura ponti. Nereidum chorus*

Per Afra deducat volantem

*Saxa, Parætoniasque Syrtes.
Cursu peracto, tu superis eris
Locanda Regnis (hoc pretium viæ)*

Et inter undosos tumultus

*Vela reges, trepidamque pinum.
Fauete venti: tuque frementibus*

*Motum procellis qui mare temperas,
Minasque ventorum, & furentes*

*Imperio moderaris undas,
Compesce fluctus; & tibi creditam*

*Serua carinam, dum pater alueo
Admittat exceptam benigno*

Aufoniis Tiberinus oris.

*Non illa Regem Regum Agamemnona,
Non Argonautas vellere nobiles,*

*Raptasque nequidquam fremente
Colchidos exuias dracone,*

*Domum reducit. vellere clarius
Et maius Argo depositum vehit,*

Xauerianæ digna cælo

*Pignora reliquiasque dextra.
Hæc illa dextra est, addita tot sibi*

*Non antè visarum agmina gentium
Quâ plaudit æther; cui Sinarum*

*Primitias Iaponumque debet:
Cui trux Auernus plus vice simplici,*

Et ipsa summo perfida Numini

Dinasque detestata leges
 Impietas, superata cessit:
 Hac est tot olim in bella ruentium
 Quæ barbarorum perculit agmina,
 Vertitque in auctores paratas
 Gentibus innocuis ruinas:
 Quæ præstituti lege potentior
 Fati, sepulcris fætida de suis
 Cadauera in vitam reduxit,
 Et gelidos animauit artus.
 Sed quod minaci turbine concitum
 Perstringit aures murmur? inhorruit
 Pontus procellis, atque aquarum
 Mille voluminibus carinam
 Haurire fluctus non sine pralio
 Luctantur. atro concita turbine,
 Quantâ laborat in Charybdi
 Digna ratis meliore cursu!
 Proferte sacræ pignora dexteræ,
 Pij Sodales: hæc rabiem & minas
 Furentis exarmabit Euri,
 Hac pelagus, pelagique motas
 Compescet undas. Fallor, an ætheris
 Caliginosi sidera diuidunt
 Amica nubes? an serenum
 Haud dubiis micuere signis?
 Audimur. altum dextra silentium
 Imponit undis; vim solitam æquora
 Expertæ spirauere pacem, &
 Imperio potiore supplex
 Nereus repressis detumuit minis:
 Fluctus residunt. Pergite, nauitæ,
 Et nube deterâ, secundis
 Vela alacres, data vela ventis.
 Benè est. Olympo tectâ minantia,
 Turresque iam nunc adspicio procul,
 Portumque, Tarpeiosque colles
 Septuplici micuisse cliuo.
 Vtcumque faustos excipiat sinu
 Vtroque ventos; præcipitem ratem
 Iam fama pennarum citato
 Remigio, volucrique curru
 Præuertit. En ut gloria candidis
 Inuicta bigis per Capitolium,
 Vicina cessantes Quirites
 Ausoniis monet esse terris,
 Commissa ponto pignora, pignora
 Seruanda calo, tot Latio diu

Petita votis. Quis frementum
 Letitiâ insolitoque plausu
 Dignè Quiritum gaudia dixerit?
 Vidi Latinas, vidi ego Tibridis
 Latè superfusas cateruas
 Littore; cùm simul omnis, Iô,
 Crepat sonoro ripa celeusmate,
 Iô, bis iô, ter resonabilis
 Responset Echo: muta gaudent
 Saxa datos iterare plausus.
 Hic vela strictis neetere supparis,
 Lauro ille clauum cingere; pars amat
 Velare remos, pars corollis
 Incolumem redimire pinum.
 Quin purpurato murice fulgidi
 Litanda templis vota ferunt Patres,
 Dextramque, sacratisque certant
 Reliquias cumulare donis.
 Quò, Musa, tendis, omnia peruicax
 Tentare? non hæc tam tenui lyrâ
 Cantanda; non rudi Camænæ
 Conueniunt, humilique plectro.

MORS S. IGNATII.

ELEGIA PRIMA.

Diuis Amor, quem nulla quies vel cura quietis
 Aut tenet, aut certè sera tenere solet,
 Vt multam in noctem pharetrâ grauis iuit & arcu,
 Et iaculis sparsit vulnera grata suis;
 Fessus oberrato tandem stetit orbe viator,
 Quà Tiberis herbosis errat amœnus agris.
 Delius albentes tum fortè coquebat aristas,
 Vltimæque autumnii mella legebat apes.
 Gramineum struit ergo torum Tiberinide ripâ:
 Herba soporifero sponte fit apta toro.
 Sequè attollit humo, densoque insurgit aceruo:
 Ipsa comis pueri subdita ridet humus.
 Hic simul incubuit, geminas sibi complicat alas,
 Et caput auersis fulcit amor manibus:
 Supponitque humero pondus sibi dulce pharetræ:
 Implicitus teneris arcus erat pedibus;
 Quem vel ebur credas, niueo vel rore pruinam.
 Non erat: hic arcus cum niue vincit ebur.
 Languidulos tandem sopor imbuuit oculos,
 Victa papauereâ lumina nube latent.

Interea dulces Eos quos depluit imbres,
 Dum legit è liquidis turba susurra crocis,
 Auricomisve thymis, violisve insidit odoris,
 Iamque refert grauido mellea dona pede;
 Ecce tibi deprendit apis, gens casta, pharetram,
 Quæ temerè in viridi strata iacebat humo:
 Dumque cauas subrepat iens per tela latebras,
 Aluear. in pharetrâ credidit esse suum.
 Hic latet, hic puro liquidum mel exprimit imbri,
 Imbuit hic gratis aurea tela fauis.
 Nec mora, nectareos mox tela bibere liquores:
 Si qua ferent posthac vulnere, blanda ferent.
 Vna nihil merito sua spicula fixit amori,
 Deuia quæ pharetrâ forsan aberrat apis.
 Sensit, uti tener est puer, & sine veste, dolorem,
 Et simul è viridi subsilit ille toro;
 Quid moliris apis, tua cum mihi spicula figis?
 Nulla nocent nobis vulnere, dixit Amor.

ELEGIA SECUNDA.

Iam vigil Æneadum turres suspexerat altas,
 Iam satis in tenero flore quierat Amor;
 Ecce procul radius volucris sublustris in auro
 Promicat, angusto quæ lare rima patet.
 Quis iubar hoc viuâ neget effuluisse lucernâ?
 Ignis hic Ignatè, cor cui flagrat, erat:
 Languida supremas ubi lumina claudit in umbras,
 Lumina sidereâ fulgere digna domo.
 Vulnus enim penitis sedet immedicabile venis,
 Sæpè quod immisâ cuspide fixit amor.
 Victor at hic iterumque iterumque ut vintere posset,
 Seligit arma nouis experienda modis.
 Illa quidem absinthii funestis tingere succis
 Mors voluit, sæuos mors meditata dolos:
 Iamque aloën calamis myrrhamque parabat amaram,
 Furtiuo adrepens insidiosa gradu.
 Sed vetuit, cui tela humeros resonante pharetrâ
 Increpitant: furuas depulit inde manus:
 Spiculaque ingratis ne quis linat improbus herbis,
 Iam cupit Hybleis esse peruncta fauis.
 Eueniet quod amauit apis: dedit omina votis
 Certa piis, casto spicula melle fluent.
 Spicula promit Amor pharetrâ: sed melle tenaci
 Sensit ubi hærentes leniter articulos,
 Scilicet obstupuit (quis enim dixisset amantem
 Floris apem tali mellificasse loco?)

*Dum tacitos pharetrâ egrediens Apis Una labores
 Prodidit. Ingenium dulce probauit Amor.
 Et simul adducens sinuato cornua neruo,
 Imposuit geminâ tela regenda manu.
 Illa Volant. fixum Ignatî stat arundine pectus:
 Ardet, & vda sacro mella sub igne bibit.
 Iam moritur. Bona mors! non mors, sed mortis imago;
 Quâ moriens, vitæ gaudia blanda tulit.
 Quàm placidi gemitus! suspiriaque orba querelis!
 Quæ lacrymæ! quales ima per ossa faces!
 O quibus illecebris perfusæ hinc inde medullæ!
 Qualia tum cordis vota micantis erant!
 Qualis odor, labiis dum vita nataret anhelis,
 Roscida seu patulis cùm salit aura rosis!
 Quis mihi, quis fato dabit ut perfungar eodem!
 Cùm mors melle linit spicula, dulce mori est.*

Xxxx

S. Igna-

S. Ignatius saxi fragmine percussus ignem diuini
amoris concipit.

Percussus concipit ignes.

SI liceat (Vati licet omnia scire) rogabo,
Blande puer ; verbis pauca docenda tuis.
Audiit ; en placidè conuertit lumina , qualis
Manè leuat croceo Lucifer è thalamo
Purpureos vultus . ô Numen amabile terris,
Quid malè inassuetos deteris articulos?
Quid tua conflictu solertia suscitât ignes?
Exiguum est silicis quod dare vena potest.
Cum libet , excusso misces incendia telo:
Cum libet , extremis ossibus ardet amor.
Ah ! caue , dum tenuis quaruntur semina flammæ,
Ne digitis ferrum , ne noceatque lapis.
Sic ego. Risit Amor, Vatemque affatus amicum,
Disce mei quæ sit causa laboris , ait.
Dura silex , & durus homo est ; tamen abdita duris
Flamma latet , latebris elicienda suis.
Nec mora , cum volui , penis excuditur ignis:
Nemo adeò , ut rigeat , saxeus esse potest.
Loioides titulos & puluerulenta secutus
Præmia militiæ , durus & asper erat.
Læsimus (ô quantum fati pendebat ab isto
Vulnere , quo melior nulla medela fuit !)
Protinus ille meos concepit saucius ignes:
Et quis non illo fulsit ab igne locus?

Ignatij crebra & per multos dies continuata ieiunia.

Exiguo viuit, quia proxima cælo.

VT reparet vires, prædam Iouis armiger ungue
Diripit, & tepido rostra cruore notat.

I licet, & tuus est quaquà patet arduus æther:

Ætheris in campis pascere: tuta via est.

Ecce recens sudat madidis Aurora capillis,

Et fauet & pennas euocat aura tuas.

I procul, & tenuem magis ac magis aëra carpe:

I, matutinas combibe delicias.

Exiguum stillæ satis est, & simplicis auræ:

Stillæ sitim tollet, tollet & aura famem.

Dum loquor, illa solum fugiens Ioue pascitur vdo:

Sed tamen arguto quod capit ore, parum est.

Non tibi Lœolidae tenuis se conferat ales,

Dum nihil in terris, quo satieris, habes.

Septimus Eois iam sol caput exserit undis,

Cum tibi non ullus venit in ora cibus.

Scilicet æthereo pendes sublimis olympo,

Et Superum latices ambrosiamque bibis.

Viuitur exiguo, quoties mens proxima calo est:

Quid petat è terræ puluere plena Deo?

Xxxx 2

Nobilis

Nobilis quidam, qui, nisi Ignatius vstulari mereretur,
sefe igni deuouet, eodem die igne perit.

Malè luditur igne.

Qualis missus ab Indiis
Humani docilis simius ingeni,
Dum ludit procul arbitris
Accensoque salit fomite, Martio
Si fors subdita pulueri
Ætnæis tonuit flamma fragoribus,
Ille turbine protinus
Commistus piceo, fertur in æthera:
Talis ludere, Telephe,
Audes igne sacro, dum malè deuoues
Flammis innocuum caput;
Et dignus nisi sit, ipse voracibus
Consumi petis ignibus.
Audiris facili, Telephe, Numini:
Audiris, neque roscidis
Noctem vectus equis Hesperus inuehet,
Quin votis Deus annuat,
Et te vindicibus torreat ignibus,
Mutans seria ludicris,
Et risu gemitus, & lacrymis iocos.

Ignatius

Ignatius P. Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.

Solus non sufficit ignis.

A Rte opus Ignati : solus non sufficit ignis:
 Arte opus est : flectes arte , quod igne nequis.
 Vidi ego , calatum clypei cum fingeret orbem,
 Non solo ferrum molliit igne faber.
 Non labor unus erat : pars urget follibus auras,
 Mersaque stridenti temperat ara lacu;
 Pars massam exercet ; pars altera forcipe versat,
 Hac duris aptat cotibus , illa terit.
 Manabat plenis sudor per corpora riuis:
 Usque adeo multa flectitur arte chalybs.
 Aestuat , & valido flagrat Xauerius igne;
 Formari solo non tamen igne valet.
 Verum vbi solertis Fabri manus addita , sese
 In partem duci quamlibet arte sinit.
 Adspice vt inmissos exercet spiritus ignes,
 Totaque flammato massa recocta foco est.
 Ardentes animos (animus stridoribus ardens
 Proditur) iniecta temperat imber aquae.
 Quem gemitum referunt auditi incudibus ictus?
 Quam non exhaustus sedulitate labor?
 Mille operum Faber est : nec respirare potestas.
 Tanta Xauerium fingere molis erat.

Xxxx 3

Ignatius

Ignatius è cathedrâ diuini amoris igne
concionem inflamat.

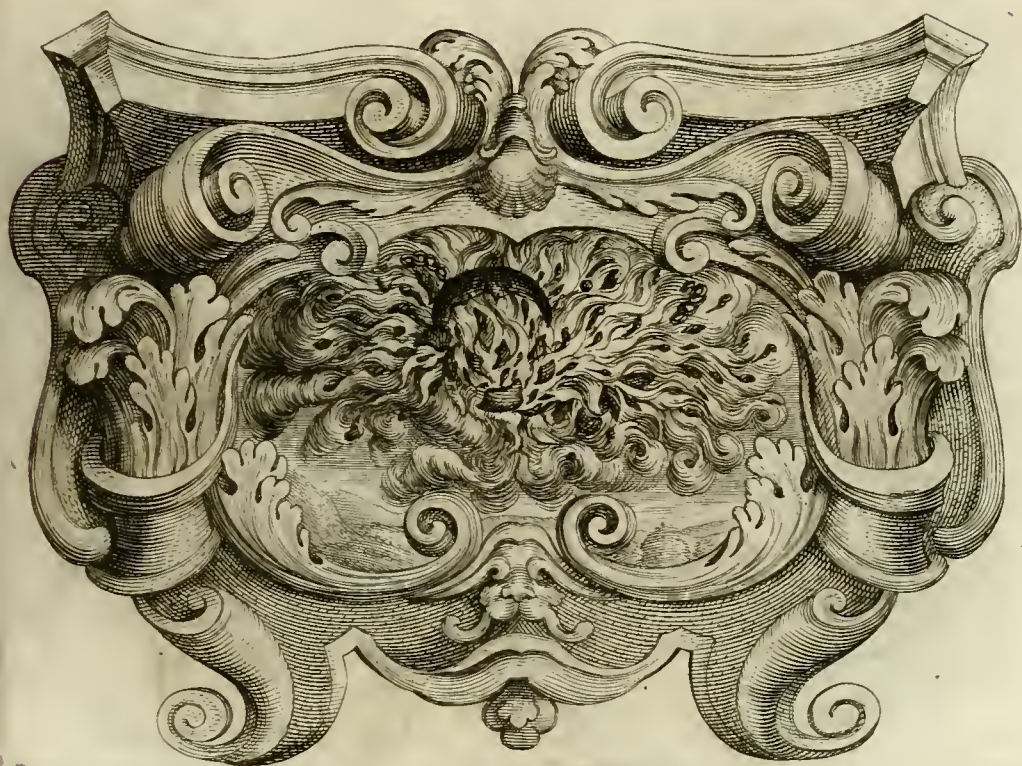
— Cælestibus armis
Eminus expugnat. —

B Ella Syracosis affuderat horrida portis
Mauors, Sicanum classe Neptunum premens:
Undique mortis erat pavor: hinc hostilia tela,
Et inde dira fortius telum fames:
Obsessis spes nulla super, solatia donec
Summa Archimedes orbe speculari attulit.
Nempe leues radios dispersaque lumina cogens,
Hostemque classemque igneo inuoluit globo.
Prisca fides. Nostri sed non est fabula sacri
Ignatius igne corda cælesti occupans.
Cernis? ut ore tonet, ut vibret fulmina lingua,
Totoque vultu flammeas spiret faces.
Eminus è sacris expugnat pectora rostris,
Quæ prona ad omne vela pandebant nefas.
O benè! Vincit amor, sacro flagrat igne, timeri
Quæ turba celo potuit, & potuit solo.
Vicit amor! Victor (mirum) victique triumphant:
Arsisse corda, vincere & vinci fuit.
At vos ô flammis rutilum genus, ite, dearum
Induite formas, lucidisque siderum
Permistæ choreis, similes Tritonidos Argus,
Monstrate tutam ratibus incertis viam.

Sicut naves
Æneæ in
deas muta-
tæ.

Ignatius

Ignatius feruenter orans à terrâ eleuatur.

Sursum rapit ignis.

Quid toties volucres Persei per sidera cursus,
 Bellerophontaeum quid celebratis equum?
 Quid canitis paribus, fato licet impare, pennis
 Cum patre aethereas Icaron isse vias?
 Credula gens Vatum, fallique & fallere gaudens,
 Non iter hoc homini, quo petat astra, datur.
 Discite quæ profint terras fugientibus artes:
 Quâ Loiola praeit, non operosa via est.
 Cernitis, accensa tendant ut in aethera flammæ,
 Et subeant celeri per spatia alta fugâ?
 Haeret iners terræ puluis prius; at simul ignem
 Concipit, ignauam relinquere gestit humum:
 Sic mens ad superas euadere nititur auras;
 Nititur, at tardo pondere pressa iacet.
 Verùm ubi diuinos de calo concipit ignes,
 Seminaque in claras emicuerunt faces;
 Nulla mora est, sequitur, cognataque sidera lambit:
 Interdum & corpus, quod volat ipsa, rapit.
 Tantaque vis flammæ est, clauso disrumpitur æstu.
 O nimium felix fors in amore mori!

Som-

Somnium Xauerij de subsidio Indis ferendo.

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?
Credamus: faciunt somnia vera fidem.

Ardebat nigros Franciscus visere Mauros:

Qualia de Mauris somnia finxit amor!

Sapè per arduas discurrere visus arenas,

Sapè rubis plantas urere, sapè niue.

Nunc audita queri, nunc spondâ visa sedere

India, squalenti sanguinolenta comâ.

Interdum nueos illic inducere mores,

Interdum sacrâ tingere corpus aquâ.

Sapè etiam inflexâ Maurum ceruice subibat:

Paruaque ceruici sarcina Maurus erat.

Quid Franciscus amet, Francisci consule noctem;

Fallere te, quamuis fallere docta, negat.

Non illas Morpheus, non illas Phantasmus umbras

Obtulit: hæc vates somnia misit Amor.

Hinc niger Aurora populus, multusque recurvat

Maurus, & in cursus barbara Regna patent.

Has amat, has querit merces: hæc sarcinâ fesso

Gratior est gazis, Indica terra, tuis.

Xaue-

Xauerius, orbe peragrato, moritur in
littore Chinarum.

Tum te terra teget, cùm totum impleueris orbem.

Cingite fronde caput: Xauerius orbe laboris
Deficit impleto: cingite fronde caput.
Amplius ille nihil potuit superaddere captis:
Tota peragrata est India, iam satis est.
China, Goa, Iapon, Ternata, Moluca, tot urbes,
Quæ toties inite caussa fuere viæ;
Totque alia gentes, tot primo subdita Phæbo
Littora, sudoris plus habuere satis.
Ergo vel extremam cùm nil superesset ad Eon;
Ipsis terrarum finibus immoritur.
Immoritur votis ingentibus, orbe repleto:
Cynthia sic etiam plena perire solet.
Cynthia terrarum, cæli Franciscus ab umbrâ
Palluit: exanimis vultus, amantis erat.
Obruitur tenebris & furuâ Cynthia nube:
Franciscus radiis obruit astra suis.
Non iubar hoc magicæ carmen tenuauerit artis:
Nil opus ad numeros æra repulsa sonent:
Perstat, & integros vbi vita reliquerit artus,
Maius ab extincto corpore lumen erit.

Y y y

B. Fran-

B. Franciscus Borgia stemma suum virtute nobilitat.

O, nihil: at numeros sic facit innumeros.

Cui sceptrum, cui prosit ebur, cui sanguinis auctor,
 Gloriaque à magnis vera petatur auis,
 Nostra tabella docet. Priscæ cunabula gentis
 Lustret, & ex ortu ducat utroque Iouem;
 Nobilitas nihil est. Armis victricibus hostem
 Terreat, & sceptro Regna subacta suo;
 Ah nihil est. Nihil est titulis clarere superbis:
 Nec si terrarum margine claudat opes.
 Ut tamen vna suum numeris dat littera pondus,
 Sic pretium Virtus omnibus una facit.
 Lombaie turres, & magnum Gandia nomen,
 Spretaque Francisco purpura testis erit.
 Progeniem longo deductis ordine ceris
 Enumera: titulis par erit illa suis.
 Prima tamen stirpis laus est Franciscus: ab ipso
 Nobilitas Verum sumpsit auita decus.
 Quid modò digestis tabulis comprehendere laudes
 Incipiam? numero copia maior erit.
 Nil ceræ veteres; at ceris addita virtus
 Ex nihilo numeros condidit innumeros.

In imaginem B. Aloyfij, cuius pedibus adiacet
corona Marchionatus euerfa.

Rectè de gloriâ iudicat, qui eam ex alto despicit.

Quid iuuat Oebalio Regum procedere cultu,
Et noua sub titulos cogere Regna suos?
Cui non auriferis Hermus celebratus arenis?
Nec tamen hoc felix nomine Cræsus erat.
Et Priamus quondam Regnis opulentus auitis;
Vna tamen tantas nox tumulauit opes.
Quid, quòd Alexander domito tandem orbe subactus,
Mentitum didicit non superesse patrem?
Decipit Imperij fulgor simulatus, & aurum
Fallit, nescio quo lumina victa modo.
Decipiunt oculos gemmarum luce corona:
Ex alto pronas despice, tutus eris.
Sic utinam fascēs spectasset Iulius! & tu
Qui proprio, Antoni, turpiter ense iaces!
Impia non medio flagrassent bella Senatu,
Nec gemeret versos Roma sepulta lares.
Scilicet insano stimulos sub pectore versat,
Et famæ nimis est imperiosa sitis.
Proteris euersas melius, Gonzaga, coronas:
Sic Regum titulis altior ire potes.

B. Stanislaus pridie Virginis Assumptæ moritur.

Vt assumar.

Fortè leues vacuo quassabat in aëre pennas
 Ad solium magni prapēs itura Iouis.
 Viderat hanc viridi speculatus regulus ulmo,
 Et simul æthercas arsit inire vias.
 Sæpè fatigatum vidi requiescere, sæpè
 Nitentem pennâ deficiente queri.
 Quid faciat? Vacuâ gemeret cùm solus in umbrâ,
 Hei mihi! quàm visu pulcher olympus, ait:
 Scilicet excelsâ nihil est formosius æthrâ:
 Non tamen est pennis hæc subeunda meis.
 Tollite me saltem Zephyri, me tollite nimbi:
 Remigio adspirans proderit aura meo.
 Dixerat hæc, sibi vel potuit dixisse videri,
 Aëre cùm vacuo fulua pependit ausis.
 His, ait, his etiam cælum tentabimus alis,
 Et tergo admissum sustulit illa suo.
 Ecce etiam ad Superos rapitur pulcherrima Virgo,
 Quam circum aligeri concinuere chori.
 Mater, iō, magni cælum conscende Tonantis:
 Sed puer est, Domina qui velit ire comes.
 Da veniam: per te superas euadat ad arces:
 Te colit, & puer est, nec graue pondus erit.

Marty-

Martyres Societatis IESV.

Cæsa triumphat.

Laurus ô magnis celebrata Diuis,
 Laurus ô vatum decus & voluptas,
 Digna tu Regum redimire crines,
 Digna Deorum!

O quis hinc tandem referet coronas,
 Celitum textas manibus, comisque
 Celitum dignas! age, cui paratur
 Nobile sertum?

Dic puer cuius petitur triumpho?
 Ille par vobis humiles relinquet
 Celsior terras, hominesque supra
 Sidera viset.

Sanguinis si quos animæque magnæ
 Prodigos hausit sceleratus ensis,
 His triumphalem proprioque sparsam
 Sanguine laurum,

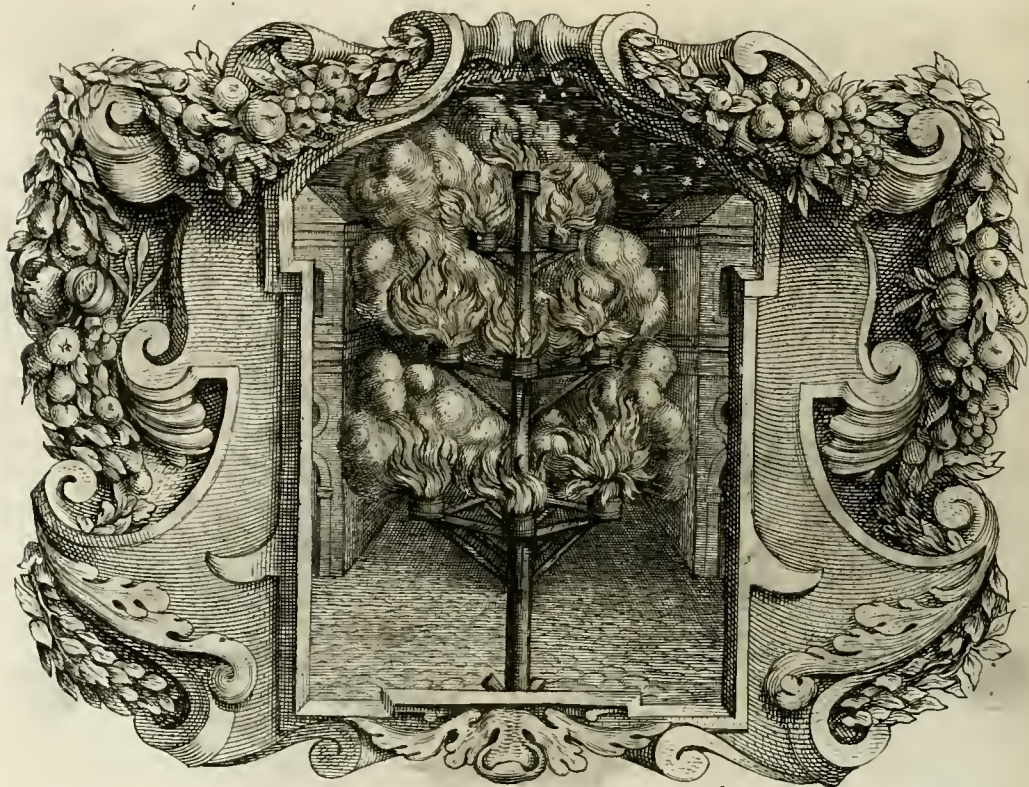
His & augustam Superum Senatus
 Destinat pompam, niueosque currus.
 Dixit, & victrix acies IESV
 Fulgida signis

Emicat campo, meritisque victa
 Frondibus celso parat ire olympo,
 Et canit magnâ simul omnis io
 Voce triumphæ.

Y y y y 3

Marty-

Martyres vasa Dei electa, quibus Iaponia triumphat.

Hæc signa triumphhi.

Adspicis impositis nuper coëuntia flammis,
 Nunc iterum flammis vasa perire suis.
 Sic quoque quam castris pietas adscripsit IESV,
 Obiicitur sanctæ turba cremanda pyræ.
 Quis dolor hæc, quis signa furor feralia struxit?
 Barbara quæ tantos edidit ira rogos?
 An pia gens iterum tædis lucebit in illis,
 Quæ fulsere tuis, Roma cruenta, viis?
 Non hæc, barbaries ludos imitata Neronum,
 Flamma tua est: quamuis hæc quoque flamma tua est.
 Scilicet hæc sacris olim deuota triumphis
 Agmina ad Auroræ littora misit Amor,
 Et totidem soles mundo dedit. O quis euntem
 Me ferat in campos barbara terra tuos,
 Vasa triumphales ubi spargunt ignea flammæ,
 Visaque sunt radiis esse decora suis!
 Inde Fides pulsus collucet pura tenebris,
 Astraque sunt medio mille videnda die.
 Iungere Phæbus equos frustra velocibus horis
 Imperet: hæc alium lux dedit orta diem.

P. Carolus Spinola lento igne comburitur.

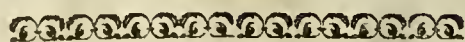

Dulce & decorum est.

O Mnia qui vincit, victus calcabitur ignis?
 Discet & effrenis frena subire rogi?
 Iam didicit. Victo salamandra potentior igni
 Nequidquam ardentes excipit ore faces.
 Scilicet indomiti non semper vincitis ignes:
 Est etiam quæ vos vita domare potest.
 Languida vis flammæ est, animos si flamma ministrat,
 Maior ab interno si venit igne vigor.
 Eustachius tauro frustra conclusus abeno
 Viuit, & à flammis ne moriatur habet.
 Languida Laurenti periisset laurea, ab ipsis
 Nî foret hæc illi laurea nata rogis.
 Theclam quis nosset, nisi Theclam proderet ignis?
 Luce suâ maior Lucia nomen habet.
 Quid memorem Heroës alios, quibus una voluptas
 Fortiter ardentem sustinuisse pyram?
 Ardet, & in rutilis florescit Spinola flammis,
 Multaque cen dulci vernat ab imbre rosa.
 Sanguineusque rosis color est; atque inde decorum
 Ignibus in mediis vivere, dulce mori.

I M A-

IMAGO
PRIMI SÆCVLI
SOCIETATIS IESV.

LIBER SEXTVS.
SOCIETAS
FLANDRO-BELGICA.

CAPVT PRIMVM.

De Societatis in Belgium admissione.

CAROLO Cæsare Belgarum Principe, Mariâ Hungariæ Reginâ Caroli sorore Prouincias gubernante, Societas IESV Romæ condita, trans Alpes per Galliam in Belgium progressa, quantò difficilius tardiusque radices agere cœpit, tantò iam semel actas sparsit latius, & maiori firmitate defixit. Id planum facere aggredior toto hoc libro singulari. Nam cùm copiosè haftenus tractatum sit de vniuersâ, quàm latè patet, Societate; æquum sanè de nostrâ Belgicâ singulatim aliquid dicere. Quæ, si omnes orbis Christiani partes circumspecis, nulli quidquam de statu & flore concedit; &, quod paucis concessum Prouinciis, inde vsque à primis Societatis incunabulis sua arcessit exordia. Constat enim iam tum olim à primis ex illo decemuiratu Patribus, Ignatio ipso, Petro Fabro, Iacobo Lainio, Alphonsò Salmerone; ab aliis magnis post eos viris, Hieronymo Domeneco, Andreâ Oniedo, Francisco Stradâ, Hieronymo Natali, Petro Ribadencirâ, & id genus aliis nostræ militiæ Antesignanis, aditum atque habitatum Belgium fuisse. Et Ignatius quidem, animo iam ab armis ad litteras conuerso, in Parisiensi Academiâ necessariis ad prosequenda studia præfidiis destitutus, è Belgio nostro, quâ potissimum laude gloriamur, è Belgio, inquam, nostro, præ aliis ferè nationibus benigno in egentes & liberali, petenda sibi (nec frustrâ) existimauit.

Frequens

S.P. Ignatius è Belgio stipem peti.

Frequens enim colligendâ in annum stipe Antuerpianâ Brugasque venit, hanc Flandriæ, illam Brabantiae opulentissimas cû tempestate vrbes: ac Brugis quidem ad conuiuium vocatus à Ludouico Viue, magni nominis doctrinaeque viro, ita se gessit, vt, remotis mensis, Viues eum hominem sanctum, atque haud dubiè Religiosam aliquam Familiam conditurum dixerit. quod viri sapientis dictum nonnemo ex conuiuiis statim ipsi Ignatio retulit, & ab Ignatio certâ causâ proditum Ioannes Polancus vir omni fide dignissimus (qui & ipsi, & duobus post eum Praepositis Generalibus Lainio ac Borgiæ, à secretis fuit) testatum litteris ad posterorum memoriam reliquit. Antuerpiae verò in multorum coronâ Petro Quadrio Methymnensi affirmasse constat, fore vt is ipse in suâ patriâ Collegium aliquando Societati excitaret. & excitauit sanè Quadrius multis post annis, pari suae pietatis & Ignatii vaticinantis comprobata fide. Nec silentio inuolui debet, quod à nonnullis pie obseruatum, ad quas Antuerpiae diuertebat aedes Ioannis Cuellar, in earum superliminari lapide inscriptum legi, *Non nobis Domine, non nobis.* quasi vestigium Ignatianae pietatis apud hospitem relictum, iam tum suum illud solenne spirantis, *Ad maiorem Dei gloriam*: aut modestè indicantis, quò sua his subsidiis alenda studia spectarent, & denique essent euentura. Ceterum vtrobique non modò liberaliter, sed velut sanctum hominem reuerenter habuere viri opulenti, praesertim genere Hispani: quem molestâ in Belgas excursionem leuaturi, collectam inter se eleemosynam ei consignauere Parisiis; ac multorum nomina hodieque memorantur, quorum posterius ambitiosè pro summâ laude sibi vendicant, Ignatium apud parentes suos hospitem fuisse. Quid iam Petrum Fabrum, Sociorum ab Ignatio secundum, tres ipsos menses traduxisse Louanij dicam, summâ nascentis ibi Societatis commendatione? quid Iacobum Lainium supremo apud nos fungentem Magistratu, Bruxellis, Antuerpiae, Louanij fuisse, ac praecleara suae sapientiae, grauitatis, eloquentiae argumenta Belgarum populis dedisse? quid Alphonsum Salmeronem, geminatis vicibus, nunc Cardinali de Motulâ, nunc Carolo Cardinali Caraffae ad Philippum Regem Legatis, comitem à Supremo Pontifice datum venisse Bruxellas, ac consilio suo & eruditione rei Catholicae plurimum profuisse? Sed necesse non est diutius commemorare viros illos Societatis principes, qui iam olim nostro Belgio illuxere: rem ipsam aggrediamur, & quod superioribus quinque libris de vniuersâ ostensum Societate, iam de Belgicâ, quibus orta sit initiis, & quò progressa; quid egerit, pertuleritque; quibus clara sit ornamentis; certo Capitulum ordine, quantâ potest breuitate, dicamus.

Nascituræ in Belgio, & magnos in animorum salute procurandâ progressus facturæ, Societatis vaticinium celebre fuit, antequam illa Sedi Apostolicae pro Religioso Ordine probaretur. Nam anno supra sesqui-

Sacchinus in
praefatione
Apologetica
Hist. Socie-
tatis.

Hist. Societ.
lib. 1.

Plures è
primis Pa-
tribus in
Belgio fue-
re.

Vaticiniũ
de Socie-
tate Bel-
gicâ.

futuram proximis annis Reipublicæ Christianæ speciem ob oculos posuit; ostendens quantis propediem tempestatibus ac procellis esset aggranda Religio, quæ dissidia Principum, quique bellorum turbines totâ Germaniâ Galliâque, ac ipsis potissimum Belgicis Prouinciis, futuri. posthæc spectandum dabat nouum quemdam Sacerdotum Ordinem; qui salutis humanæ diuinæque gloriæ sitientissimi, in deducendis ab errore mortalibus, & Catholicâ Religione restaurandâ, strenuissimam pariter atque vtilissimam operam nauarent. Hoc visum sibi diuinitus oblatum Reynolda cum in coronâ cognatorum ex ordine retulisset, ad Canisium tredecennem puerum inter propinquos fortè adstantem conuersa, leniterque demulcens, ex Religiosis illis Sacerdotibus nouis vnum inter primipilos fore prædixit. Itaque non casu aliquo, aut humanâ destinatione, sed consilio prorsus diuino Reynoldæ olim communicato, ab eâque tantò antè prædicto, delata in Belgium Societas tam modicis cœpit initiis, tot iactata est ventis ac tempestatibus antequam agere radices potuit; vt, si alia deessent signa, hoc vno satis illius in Belgio collocatæ auctor proderetur Deus. Certè annis omnino quatuordecim laborandum fuit, antequam possessionis iure donaremur. Cuius tantæ moræ causas video manifestas, aliorum maleuolentiam, aliorum præoccupata iudicia, & rerum nostrarum ignorance; altiore & reconditam, occulta Dei iudicia patriæ delicta vlciscentis. Sed hoc agamus, atque ab initio enarremus, quemadmodum illo tot annorum spatio cum maximis difficultatibus luctata Societas, extricatum denique laqueis pedem, iure suo Regiâ auctoritate concessa, posuerit in his Prouinciis, stabilemque adhuc tenuerit, magno rei Catholicæ, magno Belgarum bono.

*Qui primi
de Societate
ven-
erunt in
Belgium.*

Flagrabant atroci bello nobilissima Europæ Regna Hispania Galliâque, rupto inter Imperatorem Carolum & Franciscum Regem fœdere, ibatque tum sæculi superioris annus supra quadragesimum secundus; quando Rex Franciscus seuerè edixit, vt, quotquot de Cæsaris ditione erant, excederent Regno omnes ante octauum diem. Ergo de sedecim Sociis tunc Lutetiæ studiorum gratiâ versantibus Hispani octo, Domenecus, Ouiedus, Aragonius, Strada, Æmilianus Loiola Ignatij nepos, Ribadeneira cum duobus aliis exire coguntur; Deo vtique illam è Galliâ eiectionem in Belgarum commoda disponente. Nam Domenecus, qui Parisiensi Domui præfuerat, nouæ ductor colonix cum septem Sociis, haud dubio Numinis instinctu, Louanium, vnicam tunc Belgij Academiam, ingreditur Idibus Augusti, non toto à confirmatâ Societate biennio; ibique sua singuli studia vel Theologiæ, vel Philosophiæ, persequi instituunt.

Est Louanium magno scripta Lipsio ciuitas Brabantix primâ, prædiues olim lanificij emporium, nunc præstantiore ornamento publicum doctrinarum omnium Gymnasium. Situs loci amœniôrne sit an salubrior, incertum: certè cum Europâ totâ meritò contendit. E pratorum enim æquabili planitie, tam intra quàm extra muros, amœni colles exsurgunt, aut vitibus confiti, aut siluis & fruticetis opaci, aut cerasetis & pomariis vberes, aut ædificiis conspicui; quidam etiam per accliuia

segeri-

segetibus læti. Hos inter Dilia fluuius nauium patiens, & gemini aliunde torrentes ex fontibus circum vndique scaturientibus effusi, per urbem rapidè feruntur. Cum igitur in hac tam amœnâ urbe ac nobili disciplinæ omnes in primis florerent, ex cæque tamquam ex fonte doctrina & religio in reliquum Belgium deriuarentur; nihil opportunius euenire potuit, quàm nostros in eâ sedem figere, vt ceteræ Belgarum vrbes, vnde erant solitæ pietatem petere ac eruditionem, inde vtramque nouæ accessu scaturiginis defluentem deinceps copiosius haurirent. Iamque à Sociorum aduentu vertebatur annus, nequedum præter bonæ vitæ exempla quidquam ab iis agebatur in salutem animorum; cum Stradæ iuueni quartum ac vigesimum agenti ætatis annum, atque in Falconensi Gymnasio Metaphysicis operam danti, iniectus est ardor, quod nuper in Italiâ fecerat, ex agro quoque Belgico messem aliquam Deo colligendi. Res erat dubiæ fortis vtram in partem acciperetur: ramen aleam iecit, & cecidit opinione felicius. Ante omnes Ruardum Tapperum, Louanienſis Academia Cancellarium, primæ auctoritatis virum, velut caput arcemque aggressus, eò iuuenis suo sermone induxit, vt ternas quotidie horas ex summis ereptas occupationibus, in exercendo spiritu rebusque diuinis nostro more commentandis collocaret. Expugnato Tappero, quasi iam cursu ad omnem victoriam prono, Cornelium Vishauæum, probatâ vitæ sanctimoniâ Sacerdotem, suo prope ingenio ad ineundam Societatem propensum, vt citò manus daret impulit, suisque adiunctum castris, eodem armorum spiritualium genere tam feliciter pugnare docuit, vt Belgarum deinde multi à Cornelio victi, ad Societatis signa, Deo in salutem hominum militaturi, conuolarint.

*Strada
Louani
Societatem
illustrat.*

Ignatius intereâ tanti ignarus incrementi, missis ex Urbe litteris, iubebat quamprimum, deserto Louanio, Socios omnes in Lusitaniam proficisci. Nam cum Ioannes Tertius, æternâ Rex memoriâ dignus, per amplum Conimbricæ Collegium & Academiam nobilissimam moliretur, suos vndeque eò mittendos putauit Ignatius; sed potissimum euocatos Louanio, vbi cum inopiâ studiis inimicâ luctabantur. Sed qui Societatis semina iam commiserat Belgio, eandem radices quoque inibi agere volebat Deus; eoque Sociorum profectiorem, ab Ignatio immaturè imperatam, suo ipse quo gubernat vniuersa consilio retardauit. Iam enim obediendi studio Sociorum tres, Strada, Ouiedus, Aragonius, reliquis mox secuturis, præcucurrerant Louanio in Zelandiam, captandæ nauigationi: sed, aduersis ventis iter prohibentibus, ægrotante insuper Aragonio, diuinam inde voluntatem prudenter interpretati, Louanium desperatâ per id tempus nauigatione redierunt.

Haud multò post adfuit Colonia Petrus Faber, iussu Ignatij & ipse nauigaturus in Lusitaniam, & Sociorum reliquos, si fors restarent, secum Louanio abducturus: sed ne tum quidem maturum abitum, non absque prodigio, diuina ostendit prouidentia. Nam cum Faber aduentu suo mirè lætum Cornelium Vishauæum, atque instar Marthæ sategentem, animaduerneret, iussit hominem sine curâ esse, nec fatigari tractando vnius noctis hospite, propediem se ac Socios duce obedientiâ

*Petrus
Faber Lo-
uanium
venit,
excipitur
à Cornelio
Vishauæo
homine
sancto.*

in Lusitaniam vela facturos. Percussus tam inopinatâ voce Cornelius, Aduersari, inquit, obedientiæ nec ausim equidem, mi Pater, nec omnino debeo. Sed illum tamen, qui, cum ex vsu est, obedientibus frenum iniicit, CHRISTVM inuoco, ne te hinc auolare permittat, sed, quanto tempore necessarius es, remoretur. Subrisit Faber, ac nihilominus postridie Antuerpiam pergit, inspecturus Lusitana nauigia, quæ Veras Walachriæ in Zelandiâ oppidum appulsâ ferebantur: quæ vt instructa & ad soluendum expedita iam vidit, confestim nauigationis socios deducturus Louanium redit. Vix redierat, cum tertiana febris quasi in limine præstolata, virum inuadit sternitque, ac tamdiu tenet, vt iam Medici, morbo artem superante, de vitâ conclamatum pronuntiarent. In hoc tandem discrimine cum Fabro venisset in mentem Cornelij pro suâ Louanij commoratione nuper CHRISTVM obtestantis, eum ad se accersitum rogat, iam retractet preces, & quibus votis tam diuturnam febrim aduocarit, iisdem aliquando depellat. Fecit imperata simplici candidoque pectore Cornelius; atque exinde melius factum est laboranti. vt iam nemo dubitaret, morbum illum non humanâ causâ, sed diuino nutu aduenisse; & palàm Medici fatebantur, nequaquam videri à naturâ tantam illius mali fuisse pertinaciam.

*Faber
quid egerit
Louanij.*

Sanè Faber quo tempore Louanij per inuæletudinem moratus est, incredibile quanta fecerit animorum lucra, quantum famæ ac nominis pepeterit Societati. Quotidie viri magni, vrbis atque Academiae Principes, grauissimis de rebus decumbentem illum quasi quoddam oraculum consulebant. Permulti, sepositis domesticis curis, illi se dabant piis commentationibus excolendos: quorum in numero Theodoricus Hesius Leodiensis Ecclesiæ Prodecanus, Quæsitörque Catholicæ Religionis, qui quondam Adriano Pontifici Maximo ab arcanis, & à sacris confessionibus fuerat; imò cuius consiliis Pontificatum ille suum rexisse ferebatur, quemque, propter vitæ integritatem splendoremque doctrinæ (nisi mors interuenisset) in amplissimum Patrum Purpuratorum ordinem cooptasset. Hic talis tantusque vir, post illas mentis exercitationes, totum se Fabro tradidit, Societatem, si suâ voluntate res ageretur, cum eo initurus. id quod Faber, ætatis personæque habitâ ratione, haud permittendum ratus, suaserit, vt & optimæ vitæ exemplo, & quâ valebat auctoritate, Canonicis vniuersoque Leodiensium Clero ad dignos illo statu mores virtutemque populo spectabilem pergeret præluere. Nec verò suis dcerat, qui tantopere proderat alienis. Franciscum Stradam excitauit tironem verus Magister ad Latinas conciones: quas ille iuuenis magnanimus primùm in Falconensi Gymnasio ad discipulos, quorum ipse erat vnus, cum bonâ Magistrorum gratiâ habuit; tum in Porcensi quoque, ac demum in Pontificio Theologorum Collegio peramplo; concurrentibus tantâ copiâ ad eum audiendum Academicis, vt Doctorum primi, quò latiùs pateret vtilitas, Fabro auctores fierent transferendæ concionis ex istis Collegiorum angustiis in Diui Michaëlis sacram ædem, de præcipuis vnâ. quorum postulatis haud grauâtè annuit Faber: vtque animos in re arduâ iuueni adderet, néve noui laboris cura vel Philosophicis officeret studiis, vel vires ad magna crescentes præma-

præmaturè obrueret opprimeretque; concionum argumenta dictabat æger ipse de lectulo, ac diuidebat in partes, variumque addebat ornatum. id quod Faber extemporaneo sermone haud difficulter poterat, depromens opes ex thesauro cultissimi pectoris, tamquam ex quodam sapientiæ sacrario, nihil vt Stradæ propemodum præter actionem vsumque memoriæ, quâ valebat plurimum, relinqueretur. Hac igitur tantâ ope validus iam orator, Fabri dimicabat armis, ardorem addebat de suo; tamque auidè audiebatur, vt præcipui Theologiæ Doctores, & quotquot Louanij residebant Ordines Religiosi, ex vnius adolescentis ore penderent. tantosque excitabat animorum motus, vt nemo non copiosis manaret lacrymis, atque ipsæ feminae, famâ concionantis excitæ, quamuis Latini imperitæ sermonis, totâ ex vrbe concurrerent ad spectandum os agentis, & quos spirabat ignes, si intellectu non possent, visu saltem ipso colligendos.

Haftenus bellissimè & supra spem secundis ventis Louanij Societas ferebatur: suspiciebant Fabrum ceu hominem cælo lapsum: in Stradâ vim eloquentiæ inauditam admirabantur: Cornelius veterem sanctimoniam famam maiori nunc etiam ratione possidebat. Sed tam blandè ridentem felicitatem breuî tempestas Academica interruptit eò grauior, quia multarum post se identidem procreatrix. Vrgebat importunis apud Ignatium litteris nouas Sociorum copias Conimbricam mittendas Simon Rodericius, decemviro vnus, Prouinciæ Lusitaniæ Præfectus: eodemque tempore Ioannes Poggius Romani Pontificis Nuntius agebat, vt supremo imperio Faber Coloniam redire iuberetur, ad prohibendas eius Ecclesiæ nutantis sub Hermanno Archipræsule ruinas. Itaque ex diuturnâ ægritudine conualescenti Fabro, nouâ mandata ex Vrbe adferuntur, vt, Sociis sine cunctatione in Lusitaniam dimissis, ipse pristinam Coloniae stationem repetat, retenturus in fide Hermannum, nobilissimamque Ecclesiam ab insanâ Lutheri contagione vindicaturus. Ergo dum iter suum pro se quisque adornant, sparsus de Patrum profectio rumor compleuit urbem, atque ex Academicis lectis-

Nonemdecim Belgæ Fabro se tradunt in Societate.

Ex Archiuo Coll. Louan.

Cornelius Vishnæus patitur Louanij,

rentur : ac si quem fortè Cornelio propensum odorabantur, hunc verbis deterrebant , & quasi grande auersuri malum , domesticis Collegiorum claustris arctissimè custodiebant. At enim quæ spes victoriæ in pugna cum Deo ? aut quæ tanta humanæ mentis sagacitas ? quæ vis consiliorum ? quæ prudentiæ magnitudo ? qui conatus tam fortes aduersus decreta Numinis nutu omnia gubernantis ? Sanè quantò illi prohibebant magis , tantò præstantissimus quisque Academicorum , diuino agente Spiritu, ad nostrum Ordinem ardentius conuolabant : quorum in numero Adrianus Adriani Antuerpiensis, Antonius Vinckius, Petrus Gillonius, Nicolaus Florentij Goudanus, qui primam ex Philosophiæ curriculo lauream fuerat adeptus; viri omnes deinde magni, & rebus in Societate gestis illustres . Nimirum illis ipsis , quæ contra nos sumpserant , armis in sua damna , & lucra nostra , utebantur aduersarij : nec enim , si vellent , suorum ad nos accessum promouere magis poterant quàm prohibendo.

Inter hæc Faber, postulante rursus Lusitano Rege, & nutu accedente Pontificis , Coloniâ per Belgium in Lusitaniam tendebat : cuius postliminiò redeuntis conspectu respirauit Cornelius; &, quod vix credas, ad præsentiam viri tetra illa Louanij nubes quasi ad conspectum redditi solis euauit. Inde Veras Lusitanarum nauium in Walachriâ Zelandiæ insulâ stationem pergenti comes ire Cornelius voluit. Quo in itinere hoc memoriâ dignum euenisse nostri Annales memorant . nauem , quâ vehabantur , medio in cursu ventus repentè defecerat , & remiges dabant manus vano labore iam fracti : qui cùm Fabrum Corneliumque inter se sine curâ colloquentes adspicerent , stomachum in eos vomunt , linguâque vernaculâ increpant, quid ita improbè garrirent , cur non orando satagerent , vt secundus afflaret ventus, quo destituti numquam Veras eâ nocte pertingerent ? Faber Allobrox cùm , quid illi inter se iactarent, ex Cornelio rescisset; reprehensionem placidè ferens, Rectè, inquit, monent ; age demus nos in preces. Simul eas inchoabant, simul ventus optatus exoritur , & breui temporis spatio, admirabundis nautis, Veras appellunt, cælo vel Fabri modestiæ , vel amborum præcibus adspirante. Hinc Cornelius ad suos, Fabro valere iussu, Louanium reuertit; ac subinde ab Ignatio per litteras monetur, vt, quamuis in Academiâ illâ non æquis oculis aspicerentur Socij , sua tamen studia constanter tenerent, & quâ liceret alienæ saluti operam dare non prætermitterent. Habitabant Louanij ad eum Socij diem non vnâ omnes , sed, ad declinandam inuidiam, locis tectisque discreti; cùm ab Ignatij litteris animosiores, in eandem conuenere domum , impetratâ prius ab Episcopo facultate viuendi more institutoque suo . atque ita rebus omnibus in commune collatis, apertè professi Societatem, certas disciplinæ causâ sibi met statuere leges; quas nullas dum ex Vrbe acceperant: ac, ne membra sine capite viderentur, Cornelium agnouere Rectorem , donec nutus expectatur Ignatij. qui quamuis ratam habuit electionem; tamen, ne noua inuidiæ flamma, traductis illo auctore ad vitam Religiosam nouis quotidie Academicis, hominem inuolueret , subducendum tempori & ad se Romam censuit euocandum; proque Cornelio gubernare familiam iussit Petrum Gillo-

Sociis præ-
ficitur Lo-
uanij.

nium:

nium : quo & ipso breuî in Urbem accito , Iacobum l'Hosium , Sociis Louanienſibus ſummoperè expetitur , aliquando conceſſit. Erat l'Hosius Geldoniensis ex Brabantia oppido; ac ſacram doctrinam in celebri apud Antuerpianos Præmonſtratenſium Cœnobio tradebat , quando ſublimius quid ſpirans Romam profectus eſt, eâ mente vt nomen Societati daret. in quam admiſſus , eandem ipſe primus in Siciliam inuexit. At ille dum Ignatii iuſſu ex Sicilia Louanium Sociis præſuturus maturat , Bononia morbo correptus exſtinguitur ; cui ſuſſectus Adrianus Adriani, vir diuino, quod dies docuit , beneficio datus ſubuehendæ Societatis infantia ad firmiorem ætatis adultæ gradum. Conciliabat ille auerſos multorum animos , ſibiſque demerebatur labore indefeſſo , & gratiſſimâ vitæ conſuetudine : interſque complures Henricum Baxium Diui Michaëlis Parochum tantopere deuinxit , vt ille noſtros ex anguſtâ & inſalubri domo in aliam transferret ; quam & moriens teſtamento Sociis legauit. quin & templum ſuum ad quæuis Inſtituti munia non patere tantum volebat Adriano , ſed humaniſſimis etiam verbis , ne id admittere grauaretur, orabat.

Ex Archiuiſ
Collegij Lo-
uanienſis.

Adrianus
Adriani
Socios re-
git Lona-
nium.
Hiſtor. Lo-
uan.

Hiſce incrementis paulatim ſe Societas Belgica erigebat : quæ vt fir-
miori conſiſteret gradu , viſum Sociis (quod adhuc re immaturâ tenta-
tum non erat) oblato ſupplici libello poſtulare ab Aulâ ius obtinendæ
in Belgio poſſeſſionis. Gubernabat iamdudum Prouincias Maria Hun-
gariæ Regina , pro fratre Carolo Imperatore, quæ, ſiniſtris de Societate
præoccupata ſermonibus, libellum repudiauit, magno Sociorum, magno
amicorum, Ludouici, inquam, Bloſij Abbatis Læriensis, Ruardi Tâp-
peri Cancellarij, Ioannis Haſſelij Sacræ Theologiæ Doctõris, & aliorum
qui Adrianum Sociosque nouerant, luctu. Atque ecce tibi alia domi ex
placido repente tempeſtas, eò periculoſior quò charius petebat caput:
Academicus in Falcone adoleſcens Magiſtro ante alios charus, cui nempe
ingenij doctrinæque præſtantia , Philoſophiæ ſtadio propè iam eimenſo,
primam promittebat palmam, ab Adriano Societatem obnixè etiam at-
que etiam petit. Haud obſcurum erat nouarum periculum turbarum.
Quare vt ſe ac ſuos periculo Adrianus eriperet , importuno iſti candi-
dato auctor fit abeundi Coloniam , & amplectendæ iſtic ſub Leonardo
Keſſelio Societatis. Hoc dum fit, Magiſter tantæ impatiens iacturæ,
tamquam de capite ageretur , in ius Adrianum vocat , ac præcipiti tu-
multu homo impotens id agit , vt vir iſtis ac innocens , qui ſe veritate
dumtaxat & æquitate animi tuebatur , falſis accuſationibus circumuen-
tus, quodam velut turbine rapiatur in cuſtodiam : è quâ , rebus ſtatim
agitatis ac diſcuſſis , eodem dimiſſus eſt die. Huius tantæ procellæ, no-
uellam Societatem Belgicam concutientis, ſtrepitus Tridentum vſque
perlatus, Patres illos de ſummâ Catholici Religionis agitantibus perculit
vehementer , anxios quò tandem vergeret illa tam inſolens Academiæ
nobiliffimæ in approbatum à Sede Apoſtolicâ Religioſum Ordinem tu-
multuatio. Et ſanè poterat hic turbo naſcentem in Belgio Societatem
in ortu ſuo exſtinguere, niſi eam potens diuinæ prouidentia ſuſtentaret
manus , atque illud Adriano illatum dedecus in maiorem gloriam ſubi-
tò vertiſſet. Nam ſimul ille animi furor deferbuerat , circumſpicere
omnes

Agitur in
Aulâ pro
admiſſione
Societatis
in Belgio,
frustra.

Adrianus
in carcerem
incarceratur.

*Ruardi
Tapperi
& aliorum
de Adri-
ano testimo-
nia.*

omnes se, &, quod factum erat, negare fieri debuisse, vnoquoque culpam tam indigni facinoris abs sese in alium auertente. Certè Ruardus Cancellarius, cum non multò post Ignatij vicem fungens, solennem Adriani Professionem excepit; inter alias viri laudes non dubitauit se indignum dicere soluendis illius calceamentis, qui pro nomine I E S V dignus fuisset habitus carceris contumeliam pati. Adrianus quoque Brouvvershauus Theologiæ Doctor, Rectorque Magnus, graui oratione in Magistros ac parentes inuehebatur, qui discipulos filiosve retraherent ab ingressu Societatis, quam Religionem Apostolicam, & difficillimis Ecclesiæ temporibus à Deo excitatam prædicabat, quæque haberet viros eximiâ virtute ac doctrinâ præditos, in Concilio Tridentino inter Pontificios Theologos cum insigni dignitate obtinentes locum. Ad hæc Georgius ab Austriâ Leodiensium Episcopus, cui in sacris tum suberant Louanienfès, solenni sententiâ absoluit Adrianum innocentem, & omni infamiæ labe purgauit. Atque vt virtutem non premi aduersis, sed crescere animaduertas; Petrus Curtius Theologiæ Doctor, ac primus deinde Brugenfium Episcopus, Adrianum è Diui Michaëlis in primariam Diui Petri ædem, cui erat Pastor, ad confessiones audiendas magno honore traduxit.

*Non e-
tur-
ba in A-
drianum
& Socios.*

Hoc in campo dum Adrianus sudat, noua se extulit offensionis feges. Curionum aliqui tantam Adriano confitentium frequentiam & celebritatem iniquo animo ferentes, conspiratione initâ tulere mandatum, ne quis de suâ Curiâ noxas deponeret apud Iesuitam, & verò etiam iurciurando ad id suorum fidem obstringere studebant. Sub hæc libellus inuentus est in vrbe, nescio quæ vota, & certas corporis verberationes continens; qui quamquam nullum præferebat auctorem, tamen facili multorum fide Societati tribuebatur. Super hoc libello sæpiùs à Theologis Louanienfibus instituta deliberatio: & fanè graues ex eo erant apud populum offensiones, vbi præsertim emanauit, quasdam esse mulieres, quæ semel in hebdomadâ pietatis specie à Confessariis caderentur. Nec falsa narrabantur: sed suspicio grauabat innoxios. Verùm re compertâ, & deprehensis talium ludibriorum architectis, ad contestandam Societatis innocentiam edicta publicè affixa sunt, per eamque occasionem omnibus interdictum, ne cui extra suam Curiam alio Sacerdote ad confessiones vti liceret, præterquam homine Societatis. Curiones autem qui confitentium numero circumcingi Adrianum indignabantur, Ruardus Cancellarius graui oratione monuit, non illum esse animarum zelum, sed inuidiam ab animarum hoste inflammata, impediendis à detestatione scelerum & consequendâ salute mortalibus. Enimuerò Adrianus in tractandis hominum animis habebat aliquid humano maius, & occultâ vi quadam rapiebat Academicos, formabatque ad omnem pietatem: nec paucos Societati aggregabat, in primis Cornelium Crocum Amsterodanensem, Franciscum Costerum Mechliniensem, parque amicorum nobile, Theodoricum Gerardi, & Theodoricum Canisum; hunc Neomagensem, magni illius Petri germanum fratrem; illum Amsterodamium rarâ forte omnium consensu iudicum primam Philosophiæ lauream adeptum.

Capta-

Captabantur interea mollia fandi tempora apud Mariam Gubernatricem pro constituendâ in Belgio Societate, totisque id viribus agebant viri Principes, & ipse frater Ferdinandus Romanorum Rex, Cardinalis item Polus Apostolicæ Sedis Legatus, & Petrus Sotus ex Dominicanâ Familiâ Carolo Cæsari à sacris nuper confessionibus: Quin Academia Louaniensis super hac re sententiam rogata, miro Dei ius in animos exercentis impulsu, secus ac timebatur, gratie pro Societate dederat testimonium. Et nihilominus Gubernatrix præceptam semel de eâ opinionem semper secuta, solis verborum officiis, & spe sine fine dilatâ causam nostram & quos dixi patronos ducebat; donec inclinante sæculi anno quinquagesimo quinto, Carolo Cæsare Prouincias abdicante, ipsa quoque earum gubernatione, quam annos quinque & viginti pro fratre Cæsare obtinuerat, sese abdicauit. Itaque ad Philippum Caroli filium Belgij heredem, tamquam ad orientem mundo solem, respici cœptum; nouisque animis tentata res apud Principem nouum: cui post innumeralia beneficia, volente ita Numine, etiam admissæ in Belgio Societatis gloria debebatur. In primis Ignatius Romæ ad clauum sedens, in omnem intentus auram, ac velut in speculâ quasuis rei promouendæ occasiones eminus obseruans; auditâ Caroli abdicatione, continuò ad Philippum Regem ex Vrbe misit Ribadeneiram cum litteris, quas ex Hispano sermone in Latinum conuersas, ad posterorum memoriam non pigebit apponere. *Gratia & amor Domini nostri IESV CHRISTI cæ-*

lestibus suis donis Maiestatem Tuam cumulare dignetur. Posteaquam intelleximus Cæsaream Maiestatem sese abdicasse Regnis ac ditionibus Inferioris Germaniæ, inque Regiam Maiestatem Tuam transtulisse; magnam in CHRISTO Domino voluptatem percepimus, tum propter exemplum singulare eo factò exhibitum à Maiestate Cæsareâ, tum quia confidimus cum diuini obsequij incremento, ditiones illas à Maiestate Tuâ gubernatum iri. Quod ut eueniat, humillimis à Deo precibus ac sacrificiis postulare non cessamus. Quoniam tamen non vnâ hac re, sed quibuscumque pro nostrâ tenuitate possumus modis Maiestati Tuae obsequium, uti par est, præstare cupimus, persuasumque habemus ex diuino & Maiestatis Tuae obsequio fore, si qui istius gentis ac sermonis ex hac minimâ Societate nostrâ datam sibi à Deo gratiam impenderent Prouinciis Germaniæ Inferioris, quæ ob viciniam & commercium cum Superiore magis obnoxie sunt accipiendò damno, in Dei Domini nostri & Maiestatis Tuae iniuriam; idcirco visum mihi in Domino, mittere Magistrum Ribadeneiram hæc traditurum Maiestati Tuae, & causas explicaturum quæ nos in eam sententiam induxerunt: ut, postquam Maiestas Tua iudicauerit id esse ex Dei Domini nostri obsequio & suo, dignetur hanc minimam Societatem in tutelam suam suscipere in illis Prouinciis, quemadmodum alibi suscipere dignata est, & Collegiorum istic exstruendorum facultatem dare: ut, sicut aliis in Regnis ac ditionibus Maiestatis Tuae nauat pro viribus operam, Deo secundante, in salutem animarum, ita in istis Prouinciis, quæ magis indigent, obsequium Maiestati Tuae debitum præstare possit, ad Dei Creatoris & Domini nostri gloriam, & emolumentum eorum quos Maiestati Tuae regendos dedit, uti plenius intelliget Tua Maiestas ex ipsomet Ribadeneirâ, cui eandem quam mihi fidem habere dignabitur. Finio, Deum Dominum nostrum precatus, ut gratiam nobis vberem conferat, quò percipere possi-

*Epistola
S. Ignatii
ad Philip-
pum Re-
gem pro
admitten-
dâ Socie-
tate.*

mus, & implere sanctissimam eius voluntatem. Romæ, XXIII. Octobr.
M. D. LV.

*Petri Ribadeneira
oratio ad
Regem pro
admittenda
Societate.*

Has Ignatij litteras Ribadeneira Philippo Regi Antuerpiæ legendas offerens, simul, quâ erat eloquentiâ, exponebat Societati non id esse propositum vt sibi viuat vni, multorum Ordinum Religiosorum more, sed vt in aliorum quoque salutem pro viribus incumbat. Multos Sociorum iam esse Belgas, viros doctrinâ & virtute præstantes, exteris nationibus per quas spargebantur mirum quàm vtilis, haud dubiè suis popularibus longè futuros vtiliores, tum confirmandis Catholicis, tum hæreticis conuertendis, tum (quod maximè opus) erudiendâ iuuentute, paratos ad Regis autum, velut signo dato, in patriam reuolare. Societatem, id quod Rex optimè norat, Religionem esse ab Apostolicâ Sede comprobata, & variis Europæ, locis etiam Regi subiectis, insignem rei Christianæ operam nauare, conarique modis omnibus populum in officio erga Deum & suos Principes continere. Optare ergo quidquid posset obsequij, etiam in Belgio exhibere Maieitati Regiæ, eò studiosius, quò maturius incendio hæreticorum indies inualescenti occurrendum videbatur. Sed necessariam esse manum Regiæ benignitatis, quâ excipiantur, certisque collocentur in sedibus: tum si quid populi pietas donabit, recipere fas sit ad perpetuam Sociorum, quos succedere novos senescentibus oporteat, sustentationem. Id Societatis Parentem ac Moderatorem Ignatium, pro eo quantum diuinam gloriam, & felicitatem commissarum Regiæ fidei Prouinciarum exoptaret, suppliciter orare. Facturum Regem Catholico nomine rem dignam, & Regum Regi C H R I S T O acceptissimam, & Societati variis terræ partibus non mediocriter profuturam. Populos enim externos nonnullos, ab hac sapientissimi Regis actione suspensos, differre Sociorum admissionem, magno interim Catholicæ rei damno; mox vbi in Belgium admitti viderint, sine morâ tanti Regis exemplum secuturos. Cùm finem dicendi fecisset, benigne Philippus cuncta sibi probè intellecta ait, & responsum in tempore datum. Capita postulati, vt erant scripto comprehensa, accipit, expendendaque Viglio Zuichemo Concilij Sanctioris Præsidi tradit. E Regni Proceribus nemo vnus perinde causam suscepit ac Gomesius de Figueroa tum Comes, deinde Dux Fariæ, Regi à puero percarus: qui omnes conficiundo negotio vias rimatus, non labori, non gratiæ, non industriæ parcebat, tamquam rem suam ageret. Maria quoque Caroli Imperatoris filia, quæ opportunè ex Bohemiâ in Belgium venerat, patri cessum Hispaniensem meditati valedictura, causam nostram apud germanum suum Philippum egit, sanè perquam studiosè. Contrà tendebant de Clero & Religiosis Ordinibus nonnulli, siue sinistrâ imbuti opinione, siue accessu nostro detractum iri suis commodis veriti, sed ante omnes hæretici, quorum maximè intererat, emptis pecuniâ multorum in nos odiis, disseminatisque calumniis, quibus quibus valebant artibus fraudibusque, furtim & per cuniculos obsistebant. Verùm nihil æquè ac Viglij Præsidis, quamquam à Blosio Abbate vt faueret multum rogati, remorabatur auctoritas, existimantis iura Episcoporum lædi priuilegiis nostris, subsidia Mendicantibus defutura auersis ad nos elemosynis,

*Dux Fariæ
patronus
Societatis.*

mosynis, aliâque huiusmodi. quæ Ribadeneira liquidò refellebat. Nam quî posse Episcopos molestè ferre, si Societas potestate vtatur sibi à CHRISTI Vicario sponte datâ, à quo & ipsi acceperint suam? Sed neque nos adhuc vsos priuilegiis, neque porro vsuros cum Pastorum offensione, quibus non æmuli veniamus, sed adiutores & administri, vtrò expetendi in tantâ præsertim custodum penuriâ, & verò quorundam etiam hæresi infectorum perfidiâ, tam multis vndique lupis desertum ac proditum CHRISTI gregem laniantibus. Contendere, vt ad labores, quos Prouincia Belgica sit maximos allatura, venire nobis liceat, humanas quidem spectantibus rationes præposterum meritò videri; sed enim ex hoc reddi manifestum, non aliò spectare conatus nostros, quàm vt Pastores, quibus onus periculo plenissimum incumbit, aliquâ ex parte leuemus: quod profectò ab ipsis sollicitè rogandi, ac, ne rogati defugeremus, obsecrandi fueramus. Nam qui timerent subsidia Mendicantibus defutura, non benè eos de prouidentiâ Numinis, cui & passeres curæ sunt, de Principum Austriacorum pietate, de beneuolentiâ Belgicorum Magistratuum ac ciuium arbitrari, & inexploratam penitus habere vitæ nostræ rationem.

Hæc cum doceret Ribadeneira, mendaciorum patre, cuius caput iam feriò petebatur, nouam vndique odiorum materiam conuehente, litteræ ex Hispaniâ in Regiam perueniunt nuntiantes, Theatinas, hoc est mulieres nostra templa frequentantes, ter in die sacram adire mensam, mediâ nocte itare ad Theatinos; ita nostros appellabant. quam turpissimam fabulam, inuidiosè ad ludibrium, suis sermonibus plures in Aulâ ventilabant. Præterea Cæsaraugustanus tumultus, & calumniæ superioribus annis in Corsicâ natæ passim decantabantur, nullâ veritatis indagandæ curâ. Denique ex variis terrarum oris tam multi in horas famosissimi aduolabant rumores, auideque arripiebantur, vt ad mendacia dumtaxat retundenda mittendum Borgiam, aut alium primæ auctoritatis virum, censerent amici; dissentiente tamen semper Ignatio: qui obtrectiones quasi nebulas solâ veritatis luce dissipandas ratus, monebat Ribadeneiram, ne infructuosus hæreret in Curiâ, sed vel Louanij vel aliâ vrbe vicinâ habendis concionibus aliisque Instituti muniis exercendis vacaret. id non modò ad ponendam operam vtilius, sed ad negotium quoque peragendum opportunius fore. Nec Ignatium haud rudem talium sua fecellit opinio. Ribadeneira Louanium profectus, statim ab Academiae Rectore inuitatur vt Latinè dicat; id quod iam pridem Strada tam præclarè fecerat. eodem impellitur à Ruaro Tappero Cancellario. planè vt videretur Deus eandem viris illis iniēcisse mentem quæ fuerat Ignatij, qui Ribadeneiræ ex Vrbe abeunti præcipuè commendarat, vt Latinè diceret Louanij. Ergo ille vbi audiri cœptus est, non modò fructum quem quærebat vberimum tulit; sed quem minimè quærebat, etiam plausum vsque adeò inuidiâ maiorem, vt qui antea cum laude & admiratione dicebant, Doctor Amerotius, & alter Dominicanus Ordinis clarus Ecclesiastes, indicto sibi silentio, cum omni suâ concione starent auditores. Et audiebantur eodem tempore, Adrianus vernaculâ ciuium linguâ, & Bernardus Oliuerius (quem Prouincia-

Ribadeneira satisfaciens Vigly Præsidi.

Malis rumores de Societate.

Ribadeneira Latinè dicit Louanij.

*Rex ad-
mittit So-
cietatem.*

lem, si quando Rex annueret, Ignatius designarat) Gallicâ; vterque secundissimis hominum auribus, dicentium, videri vt olim in Apostolos, ita nunc in Patres linguarum varietate sanctum Spiritum incidisse. Nec latere hæc Regem poterant, quæ in tantâ luce gerebantur. Alij super alios sermones boni, non temerè, aut ex incerto, sed ex præsentè Sociorum vitâ gestisque nati, obiectum calumniarum vallum crebro velut ariete conuellebant, donec via tandem strata est veritati: quæ admissa in aures animumque Regis, breuî benignum nobis reddidit, tamque diu optatam, totque studiis quæsitam obtinuit gratiam. Ego quidem istas, quamuis rei Christianæ parum tunc opportunas, tamen Societati benè ominatas, interpretor admissionis moras. Quemadmodum enim sic naturâ comparatum est, vt, quantò molestiore partu fetus in lucem editur, tantò ferè sit viribus præstantior, atque in egregiam corporis magnitudinem assurgat: haud absimili ratione Flandro-Belgica Societas, quantò difficilius est nata, tantò maioribus adolescens incrementis, in virilem denique statum robusta euasit, beneficio primi rerum Parentis Dei, gratiæ suæ opera plerumque ad naturæ modum suaui prouidentia attemperantis.

CAPVT SECVNDVM.

De Societatis per Belgium propagatione.

MAgisne in collocandâ apud Belgas, an propagandâ Societate, se prodat fortis æquè ac suaui prouidentia Numinis, haud facile iudicari. Certè quàm multa sunt toto Belgio Collegia, tam varias eorum origines contemplans, certissimam Dei in tantâ varietate manum, per aduersâ prosperaque vrgentis opus suum, ac denique perficientis, cogor agnoscere. Iam primus erat, isque difficillimus, ingenti molimine apud Regem superatus labor, donatâ iure Belgij Societate; sed adiectis eiusmodi conditionibus, quibuscum haud fermè impari conatu luctandum fuit: donec has quoque post annos octo & viginti, pro suâ sapientiâ idem ille Rex sustulit, tamquam boni publici moram, segetemque dissidiorum. Interea Romam, quæ hîc gesta erant, nuntiaturus Ignatio, quem Societas Belgica in primis sollicitum habuerat, Ribadeneira properabat; ignarus eum morte iam obitâ cælo receptum, rei actæ non modò spectatorem, sed actorem quoque primarium exstitisse. Nam vix tertio post mortem eius die, Rex nullâ nouâ causâ Societatem admisit, haud dubio Ignatij de cælo patrocinantis instinctu. id quod Ribadeneira ipse, rem tempusque considerans, liquidò prædicabat. Ceterum Ignatius, haud ita diu ante fatalem diem, quem diuinitus cognitum habuisse creditus est, ordinarat Societatem, inque duodecim Prouinciâs distinxerat; & Germaniam quidem diuisam in Superiorem Inferioremque, illam Petro Canisio Belgæ, hanc Bernardo Oliuero item Belgæ, dederat gubernandam. Sed Bernardum, inito necdum Magistratu, nouella hæc amisit Prouincia, illo ipso tempore quo communem Romæ Parentem Societas amittebat. At in demortui Ignatij locum subrogatus

*Prouincia
Germaniæ
Inferioris
ab ipso
Ignatio
instituta.*

tus Iacobus Lainius, statim ad Prouinciam suo capite orbatam respexit, nouumque illi ducem Româ misit Euerardum Mercurianum Belgam, cum qui deinde ad vniuersæ Societatis gubernacula post Franciscum Borgiam sedit. Hic itaque primus Germaniam Inferiorem Prouincialis rexit octennio propè toto; donec Lainius, ad Ignatij quasi exemplum, quo anno gubernare ac viuere desiit, Prouinciam aliquot iam Collegiis auctam partitus, alteram à Rheno Rhenanam dictam Antonio Vinckio Belgæ imposuit, alteram cum veteri nomine Inferioris Germaniæ, quæ & Belgica dici cœpta est, reliquit Mercuriano. Verum Franciscus Borgia Lainij successor, Romæ sibi Assistentem retinens Euerardum, eius loco Franciscum Costerum Belgij Prouincialem iussit; ac continuatâ exinde serie rexerunt, Balduinus ab Angelis, iterum Costerus, Oliuerius Manaræus, Georgius Duras, Bernardus Oliuerius, illius primi ab Ignatio designati nepos, Franciscus denique Flerontinus: donec & Belgium, iam nimis amplam Prouinciam, diuidere placuit, Alberti Archiducis arbitrio commissâ partitione, qui discrimen idionatis secutus, quâ parte Flandrici sermonis est vsus, Flandro-Belgicam; quâ parte Gallici, Gallo-Belgicam fecit. Et nostram quidem Flandro-Belgicam rexere Guilielmus Veranneman, Carolus Scribani, Antonius Sucquet, Florentius Montmorency, Iacobus Stratius, Guilielmus de Wael, Fredericus Tassis, & nunc regit Ioannes de Tollenare. Hæc idcirco commemorare visum, ne quis exspectet omnium, quæ toto Belgio sunt, Collegiorum origines, sed eorum dumtaxat, quibus Prouincia nostra constat. Horum Princeps Louanienſe est, cuius firmam possessionem adiuimus, moderante Belgium Margaretâ Austriacâ Parmensi. Nihil Albano Ducè profectum. At Requesenius Antuerpiæ, Brugis, Traiecti nos collocauit. Alexander deinde Farnesius Parmæ ac Placentiæ Dux Cortracum, Gandam, Ipras, Bruxellas, Groningam induxit: & vnde hæresis expulerat, reduxit Antuerpiam, Brugas, Traiectum, pari merito seu primùm collocatæ seu restitutæ Societatis. Reliqua Collegia, Winocibergenſe, Siluaducenſe, Ruræmundanum, Mechlinienſe, Dunkercanum, Castetanum, Belliolanum, Aldenardensē, Liranum, Alostanum, Hallensē, adde Professam Antuerpiæ Domum, Alberto & Isabellæ Serenissimis Belgarum Principibus debemus; ac denique Bredanum soli post Albertum iam mortuum Isabellæ. Gallo-Belgica Prouincia (vt Anglorum Patrum Gandauī, Leodij, Audomaropoli, Watenis, prætermittam sedes) viginti tribus constat domiciliis, quorum bina sunt Tornaci, Duaci, Montibus Hannoniæ; ceteris vrbibus singula, Cameraci, Audomari, Atrebatī, Insulis, Leodij, Namurci, Valencenis, Luxemburgi, Dionanti, Ariæ, Armenteriæ, Athi, Bethuniæ, Hui, Hefdinij, Malbodij, Niuellis.

Sed hæc alterius Prouinciæ Collegia nominasse, sit fatis; nostram nunc Spartam excolamus.

Admissa nutu Regio in Belgium Societas adhuc nullam terræ particulam suo iure possidebat, cum Elias Schoranus Concilio Brabantiae à secretis, vir pietatis ac prudentiæ laude conspicuus, hortos ædesque peramplas Louanij. viâ Bacalenâ sitas, suo nobis ære comparauit. Inclinauerat huc viri animum peruersorum erga nos odium; quod vel so-

*Societas
Belgica in
duas Pro-
uincias di-
uiditur.*

*Origines
Collegio-
rum Pro-
uincie
Flandro-
Belgica.*

*Agitur
Louanij,
vt Socie-
tas fundo
donetur.*

lum, spectatæ alioquin, probitatis argumentum sufficiens censebat. At enim per patriæ leges ea domus in potestatem nostram venire non poterat, nisi Brabantia Ducis accedente consensu, ad quem obtinendum, necesse erat & ipsum consentire Louaniensis vrbis Senatum. Huic igitur Schoranus per se ipse, quò plenius benefaceret, pro nobis supplicauit. Verùm à Senatu re totâ ad Mendicantium Ordines Parochosque, minùs tunc nostræ causæ fauentes, reiectâ, nihil actum. Nec tamen primo deiecta conatu desperauit Societas; sed meliore, vt putabat, per viros Principes viâ rem denuò tentauit. Et Margareta quidem Austriaca, Belgium pro Philippo fratre in Hispaniam profecto gubernans, id concedi à Senatu vehementer optabat. Comes autem Ferie, postea Dux, nostri Ordinis amantissimus, omnino transigendum suscepit, missio ad Louanienses Marchione Bergensi: cuius ea vis in agendo fuit, vt petentibus longam consultando diem, negaret re infectâ se Louanio abiturum. Senatus his augustiis comprehensus, ne repugnare solus videretur, quos maximè rebatur aduersaturos, Academia suæ Doctores, Religiosorum Mendicantium Ordines, & Parochos admonet, quo res loco sit; in mediumque proferre, siquid contrâ sentiant, iubet. Parochorum Decanus, vir & gradu & scientiâ Theologiæ venerandus, acerrimè contra nos disputauit. At Mendicantium Ordines, vt Religiosos decebat viros, gratias egere Senatui, quòd suorum commodorum meminisset; ceterùm se nostro accessu nihil magnoperè incommodi timere; aut siquid etiam timerent, longè se commodum anteferre ciuitatis, quæ bonorum virorum numero augetetur.

Academia omnium nomine sententias dicturos miserat duos præstantes Theologos, Tiletanum, & Martinum Rithouium, haud multò post Iprensum Episcopum; qui supra spem liberè causam nostram ardentè egere, vt iam Senatui non eam amplecti, verecundia esset. Hoc rerum cardine dum expertes consilij sese ipsi anxie circumspiciunt, audentior nonnemo, & ceteris irreligiosior, fit huiusmodi auctor sententiæ: vt, quando Gubernatrix Margareta, Comes Ferie, alijque ita postulent, accipiat Societas, sed iis legibus, in quas conuenire ipsa met nolit; ita fore, vt nec Collegium Louanij sit, & Senatus tamen Principum postulatis annuisse videatur. Hæc leges conquirentium non maior sedulitas fuit, quàm imprudentia: non solum enim nostro aduersantes Instituto, verùm etiam Ecclesiastico Summi Pontificis & Antistitis Leodiensis iuri contrarias conuexere, iisque oneratum Senatusconsultum edidere. Eâ re quamquam offendebar Marchio Bergensis, orabat nihilominus Socios, vt, dissimulato tantisper iure suo, ad iniqua descenderent, haud dubiè perexiguo lapsu temporis æqua obtenturi. Eruditi quoque homines prorsus auctores erant, docebantque irrita esse, quæ secularis Ordo ad Ecclesiasticum spectantia inseruisset; ac facile etiam tolli posse, imploratâ Pontificis auctoritate. Senatus vt vidit nostros non repugnantes, opinione suâ falsus, decreti seueritatem mollire cœpit quibusdam verborum officiis, promissisque; atque interim pactis religiosè standum adinonebat. Enimuerò steterè Socij, ac ne habendarum concionum potestatem (ea erat ex conditionibus vna) à Senatu pete-

petere, aliquantisper iis abstinere. Circa confessiones, quas iniussu Parochorum audire nefas statuerant, illud commodè cecidit. Ciuum multi quotidie petendâ Patribus confitendi facultate suos Parochos adeò defatigabant, vt victi importunitate, ac præcipuè Decanus ille, qui contrâ maximè tetenderat, nunc supplices peterent, ne suorum confessionibus dare aures grauaremur. Interea Euerardus Prouincialis Senatusconsultum Granuellano Cardinali exhibebat, qui indignas conditiones detestatus, nihilo tamen plus à Senatu obtinuit. At Leodiensis Episcopus Robertus à Bergis Marchionis frater (nam Georgius ab Austriâ diem suum obierat) re intellectâ, primò Senatum læsæ iurisdictionis sacræ grauiter accusauit, deinde Adriano, Sociisque quos ille idoneos censuisset, concionandi, & à criminibus quoque, quorû cognitio ad se vnum legibus spectaret, absoluendi potestatem amplissimam concessit. Pius item Quartus Pontifex Maximus, Apostolicis litteris ad Granuellanum datis, ei patrociniū Societatis singulari curâ demandabat. quod Granuellanus suscipere palàm professus est. His rebus factum, vt, in quæ pacta Patres necessitate descenderant, vim ea nullam obtinerent; functiones suas illis liberè exercentibus, Senatu tacente. Sed non idcirco transactum erat. Nostros possessionem legitimè adire cupientibus haud negabant apertè, sed variâ ludificatione aliam ex aliâ necebant moram. Ac subinde nouam fundi ampliandi occasionem diuina bonitas obtulit per Gualterum Rousselium in D. Petri Canonicum, qui amplas quasdam ædes Schoranis contiguas Societati coëmit.

Inter hæc vertebatur sæculi annus sexagesimus secundus, cùm Iacobus Lainius Præpositus Generalis è Galliâ, quò cum Pontifex miserat cum Hippolyto Cardinale Estensi ad prohibendas Catholicæ Religionis ruinas, re istic fortiter gestâ, in Belgium progressus est cum Hieronymo Natali, magnoque gaudio ac honore exceptus Bruxellis à Margareta Principe, quæ illum Romæ concionantem audire, & si quando impediretur Ignatius, ad exomologesin adhibere consuebat. Granuellanus quoque Cardinalis, ac Præses Viglius iam benignior, collaudatâ Sociorum vitâ, prolixè operam Lainio Societatiq; addixere, non vno postea nobis probatam argumento. Inde Antuerpiam profectus, prima ibi iecit fundamenta Collegij. Ad extremum Louanij summâ honoris significatione habitus est; præsertim à primis Academiæ Doctoribus: quippe quem Tridenti in isto orbis theatro partes agentem suas cum admiratione plausuq; viderant, ac sciebant etiam nuperrimè in Pauli IV. demortui locum ad supremas infulas non paucis Cardinalium suffragiis designatum. Hic tum Louaniensis Senatus, vel tanti viri aduentu, vel futuri Antuerpiæ Collegij rumore velut à somno excitatus, seriam, vt videbatur, cogitationem de admittendâ Societate suscepit. Accersuntur in Curiam nostri. Vtrinque in has leges conueniunt. Domus Patrum, volente, iubente Senatu, ad manus mortuas transito. Patres ne horâ septimâ matutinâ primâve pomeridianâ concionantur. Ne præter suos alium in suâ æde, nisi maguâ causâ, sepeliunt. Ne vinum cereuisiamq; vendunt. Ædificia facta tecta habent. Grammaticam, Græcam ac Latinam, Rhetoricam, Philosophiam, doctrinam

*Iacobus
Lainius
Præpositus
Generalis
venit in
Belgium.*

*Senatus
Louanien-
sis admit-
tit Socie-
tatem.*

Strinam Christianam, ædificatis à Senatu scholis, & constituto Magistris alendis censu, docento. Iam res confecta erat, cum per summam alicuius fraudem malè conscriptis tabulis, vitiata pacta obruduntur; quibus nostri meritò repudiatis, cum Senatu de iniuriâ expostulant nullo fructu. Tot tantisque iam frustrata conatibus Societas, sustentabatur nihilominus spe bonâ; & quidquid opportunum videbatur circumspiciens, missâ contentione publicâ, ad captandam priuatim singulorum beneuolentiam se conuertit. Nimitum singuli fermè minùs acriter repugnant, quàm cum conspirant vniuersi. Hac velut prefatione mirum quàm mutati animis Senatores: Ioanni Tympelio Consuli rem omnem committunt. Is Theologicam Facultatem consulit: quæ donandam respondit vrbe ac fundo Societatem, cuius Institutum pluribus iam Pontificibus, ipsique adeò Concilio Tridentino, probatum esse constaret. Ad hanc communem Doctorum sententiam addidit Cunerus Petri Brovvershauius, qui deinde Leowardiensium Episcopus fuit, suas priuato studio preces. Atque hîc demum victus auctoritate & patrocínio Senatus, potestatem Rousselio facit quas emerat ædes, Societati legitimè ac iure tradendi. De Schorani ædibus iam vitâ functi, quoniam cum heredibus quæstio intercedebat, nihil tum actum. Prima Sociorum cura publicas maturare tabulas, quibus Senatusconsultum, non vt aliàs spurium, sed ex fide sincerum traderetur. Deinde Bruxellis curatus Brabantix Ducis assensus. Hac de re datum diploma Regium mense Augusto, anno sesquimillesimo sexagesimo quinto. Hæc illa est prima Belgici soli hereditas, sanè pretiosa, si quibus laboribus empta perpendimus. Reliqua deinceps, semel obice superato, facilia fuerunt. Nam cum Rousselius fundo vellet adijcere, Senatus nihil omnino repugnauit. Mox & Schorani ædes, re cum heredibus transactâ, ad nostras manus facili Senatusconsulto transmissæ sunt. Denique anno M. D. XCVIII. cum pro Sociorum numero angusta iam esset illa habitatio, & in vrbis angulum retrusa, neque ædes firmæ satis ob vetustatem; sedes transferre placuit in eum, vbi nunc agimus, locum, vniuerso Senatu annuente, vt nouas ædes ciuili exemptas iure inter Ecclesiastica bona liceret referre. quas ædes Socij sensim suis aptauère vsibus, omniumque maximam, cui Arschotanae nomen, in templi aliquam speciem conuertère, cuius hodieque est vsus. Ceterum de Louaniensi Collegio optimè ante omnes quâ fauore, quâ donatione meritus est æternâ dignus memoriâ Læuinus Torrentius Antuerpiensium Episcopus, iure optimo indeptus nomen atque insignia Fundatoris.

*Collegium
Antuerpiense.*

Nihilo faciliores, non Senatus quidem, sed æmulorum machinatione, Collegij Antuerpiensis origines fuère: quæ quamquam ab ipso olim Ignatio eius vrbis hospite duci possunt, propius tamen veriusque Iacobo Lainio tribuuntur. ad quem Antuerpiæ agentem anno M. D. LXII. cum primarius quisque Hispanorum salutandi studio accederet; ita viri virtute, sapientiâ, grauitate capti sunt, præsertim vbi aliquoties de diuinis rebus verba facientem audiuère, vt omni ope apud se, gentis suæ Ecclesiasten futurum, retinere contenderent. Sed eam commorationem cum neque persona Præpositi Generalis

ralis quam Lainius sustinebat, neque à Pio IV. imperatus ad Tridentinam Synodum reditus, paterentur; hoc saltem impetratum, vt viros de Societate præstantes appromitteret. nec promisit facilius, quam dedit. Ex eo tempore de Collegio agi cœptum. Et Euerardus Prouincialis iacta semina studiosè fouebat, haud ignarus quàm opportunam domicilio Societatis collocando Antuerpiam Ignatius ipse censuisset; quippe urbem cum primis Europæ comparandam; incredibili gentium exterarum frequentia, vnde perpetuum litterarum cum toto orbe commercium. Agebatur hæc res maximè Hispanorum studiis: inter quorum primarios & Canonicorum Collegium hac lege conuenerat, vt Canonici darent fundum, in quo Hispani nobis ædificarent. sed ea consilia sinister de Societate rumor sparsus è Galliâ dissipauit. Interea ne Sociorum labor solis desudaret Hispanis, placuit & ad indigenas dicere Belgicâ Gallicâque lingua. Primus Belgicè auditus pro concione loqui Franciscus Costerus, iam tum Prouincialis Euerardo suffectus; Gallicè Robertus Claiffonius, nuper à concionibus Regina Galliarum, & propter eloquentiam Argentea Galliæ tuba vulgò nuncupatus: qui etiam Orator potissimum electus est, communi Canonicorum suffragio, quando Franciscus Sonnius coram Albano Duce Aulæque vniuersâ Antuerpiæ inaugurabatur Antistes. Et sanè magnis apud Antuerpienses proficiebant augmentis existimatio & amor Societatis, postquam tres nobilissimi Ecclesiastæ, Hispanus, Belgicus, Gallicusque, vno tempore in primariis vrbis templis Euangelicas inflarent tubas. iamque spes magna erat Collegij à Senatu impetrandi, nisi furiale illud Iconomachorum bellum ex improviso, velut hiante terrâ ab inferis excitatum, pulcherrima cœpta deformasset disturbassetque, Costero vrbe pulso, Claiffonio ad tempus delitescere coacto, Hispanis metu conticentibus. donec, tempestate discussâ, redditoque vrbi sereno, ad suam quisque stationem rediêre; ac tum denuò Hispanis Lusitanisque, simul & ciuibus, ardor fuit coëmendi commodum Collegio erigendo locum. Id quoniam inconsulto Belgij Governatore aggredi leges vetabant, Hispanorum Lusitanorumque; primi eam facultatem ab Albano petere institerunt. Sed nihil vnquam impetrari ab homine potuit, tametsi maximè vrgeret Ruizius negotiorum Regis Lusitanie administrator, qui, præter studium suum & operam, annuum quoque vectigal in templi fabricam & Patrum alimenta spondebat. Ac ne ipsius quidem Reginae Annæ Austriacæ, Philippo Regi desponsæ, hinc in Hispaniam abeuntis, valuit commendatio. Itaque conductis ædibus acquiescendum fuit; iamque Socij numerabantur quatuordecim. quos omnes alebat mercatorum tum Castellanorum, tum Bæticorum liberalitas, imperatis sibimet eleëmofynis, quas in singulos menses Patribus repræsentabant. Ac licet Bætici, suborto cum Castellanis dissidio, pium hoc symbolum conferre cessarent; nihilo tamen minus Societas accepit, Castellanis Bæticorum defectum duplicatâ largitione suppleantibus. Ringebatur interim inuidia, nec ferre iam poterat tam constantem mercatorum, quos inter facile princeps erat Ferdinandus de Friez, in stabiliendâ Societate conatum. Timor aduersarios habebat, ne domicilij ius sensim acquireretur Patri-

Iconoclasta
1566.

*Castellani
de Societa-
te bene me-
rentur
Antuer-
pia.*

bus, si longior daretur quies. ergo in arbusculam adhuc radice tenerâ euellendam, facta conspiciatio. Primum ereptus domestici sacelli vsus sententiâ Episcopali. dein structæ ædibus insidiæ, conductis quidem adhuc illis, sed spe nostrâ ac destinatione aliquando possidendis. Turbavit Patres improuisa necessitas emigrandi. sed, Deo res nostras altiore consilio dirigente, feliciter aduersantium machinationes elusæ. facti indignitas stimulauit amicorum animos ad nouas ædes quàm studiosissimè quærendas: quas etsi voto suo seriùs (biennij enim fuit labor) longè tamen aptissimas inuenere. Pascebat nihilominus aduersarios nostra exagitatio; & successu animabantur, vt quos commouere iam cœperant, impellerent in ruinam. Haud obscurum erat Societatem præcipuè expeti ciuibus, docendæ iuuentutis gratiâ. Id si præstarent alij, nimirum illa inutilis reddebatur, aut minùs certè expectenda. Huc igitur collatis curis viribusque, Gymnasium aliquod excitatum est Seminarij Episcopalis nomine, in quo eadem omnia, quæ à nobis ciuitas expectabat, ab aliis præceptoribus traderentur. Quæsitus in eam rem Moderator, ac denique repertus Iacobus quidam Tilmannus, nostri Ordinis defector, homo vanus & impotens sui, sed qui ad breue temporis personam sciret grauem sustinere. Is magnificas ædes in ludum litterarium conduxit, magistros aduocauit, librorum exponendorum syllabum nostro more contexuit, scholas aperuit. Magnum apparatus secuta par expectatio. & initia, vt fit, speciem aliquam habebant; sed breuî, quod ille ait,

— atrum

Desit in piscem mulier formosa supernè.

Moderator siquidem ille, præter magnam ex vitæ licentiâ infamiam, grande etiam æs alienum immoderato familiæ sumptu & vestium luxu contraxit. Quâ causâ clàm ex oculis se subducere coactus est, postquam non toto biennio rexerat Seminarium. Huiusmodi aduersis exercebatur Societas, donec Albano Duci successor datus est à Rege Ludouicus Requesenius, magnus Castellæ Commendator, insigni pietate vir, & amantissimus nostri. Hoc Belgij Gubernatore tàmetsi spes certa erat obtinendæ possessionis, in morâ tamen periculum erat, ne dilaberetur quæ pulcherrima inuitabat emendæ domus occasio. Quare Ferdinandus de Friaz extremo postulato tentandum duxit Albanum, si fors annueret abiturus. Quem vbi nihilo fauentiorem sensit, haud vrgendum ratus, ne importunitate peccaret, & vsurus tamen occasione antequam fugeret, dissimulato nomine domum emere statuit, in eamque rem ipse florenorum quinque millia statim obtulit, alij mercatores quatuor millia addidere. Visebatur Antuerpiæ ampla & magnifica domus, in quam olim Carolus V. Cæsar cum sorore Mariâ Hungariæ Reginâ accepti fuerant, viginti duobus florenorum millibus oppignorata Italis mercatoribus. quæ summa nisi ad diem repræsentaretur, venalem illam proscribere dominus cogeatur. erat ea sanè tum situ, tum laxitate Societati admodum opportuna, in quam ipse Antuerpiensis Senatus, ante ædificatam, quâ nunc vitur, Curiam, sexaginta florenorum millia obtulerat; nunc triginta dumtaxat & quatuor millibus æstimabatur. Continuo ad eam summam conficiendam adiecit animum Ferdinandus, breui-

breuique tantum conflauit argenti, quantum Italis mercatoribus debebatur. Ac ne quid emptio dissimulata postmodum negotij facesseret, clam ipse adit Gasparem Scherzium, Grobendonckij Toparcham, illarum ædium dominum, remque aperit ex fide. Is ubi rescituit Patribus domum suam quæri, non modò vendere non abnuuit, sed de pretij summâ remisit mille, vt in partem tam boni operis veniret. Ita, negotio quàm occultissimè transacto, restabat impetranda Senatus auctoritas: quem etsi adhuc propensum senseramus, metus tamen hærebat aliquis, adeoque visum tentare prius animos, quàm de coëmptâ nobis domo vulgaretur. Appositus in hoc vrbe Gubernator Perenotus: qui cum interrogasset, probaturine essent si qui amicorum opportunam Societati compararent domum, respondere, nullam in vrbe suâ tam esse splendidam, quam non ei ex merito se debere faterentur; ac si nulla esset aut ampla satis aut commoda, voluntatem sibi neutiquam deesse ad excitandam nouam, sed iniquitate temporum negatam facultatem. Hac Senatus benignitate res in tuto posita est; de Aquensi domo clarè indicatum; emptio legitimè perfectâ; quin vtrò etiam, quod ærario ex eâ transactione debebatur, Societati condonatum.

*Senatus
Antuerpiensis in
Societate
benivolentia.*

Iam suum fundum habitabant Patres, templo utebantur alieno. Carmelitanum id erat, quod nostris maximè muniis tum florebat. sed eorum, quibus nostra dolebat fortuna, molitionibus factum, vt hoc quoque nobis interdiceretur. Occasio ea fuit in nostro ædificandi. Ferdinandus de Friez, pridie D. Laurentij opus festinanter aggressus tantâ celeritate confecit, vt ante sequentis anni Februarium templo commodo neque inconcinno vteremur. Hic tandem Societas, post annorum propè quatuordecim nullâ certâ sede iactationem, aliquando conquieuit. Quis non miretur tanto pretio emptam domum, templumque ædificatum, eo maximè tempore quo bellis plusquam ciuilibus ardebat Belgium, cessabant mercimonia, res pecuniaria laborabat, validissimi ex omni ordine aduersarij obnitebantur? Nimirum haud vulgare id fuit Dei Societatem suam seruantis ac fouentis argumentum. Fruebantur partis tanto labore possessionibus Patres; ædes sacra ciuium honestissimis frequentabatur; scholæ & numero & dignitate florebant; cum secundissimas res (quæ est humanorum vicissitudo) casus tristissimus euerit. Sublato è viuis Requesenio, Belgij Ordines Reipublicæ gubernacula tenebant, cum fatalis ille annus septuagesimus octauus Societatem domo atque vrbe expulit ob negatam Deo Regique perfidiam. quâ de re proprius recurret sermo in loco. Post exsilij octennium cum bono Deo Alexander Farnesius Parmæ Dux vrbe Regi, vrbi que Societatem cum fœnore restituit. Nam breuî ea fuere Collegij incrementa, multis amicorum, sed præcipuè Ioanne Delrio Cathedra-
lis Ecclesiæ Decano, & Ægidio Gerardi viro Consulari collaborantibus, vt in mentem veniret diuisionis. quod consilium deinde promouit auctoritas Claudij Aquauia Præpositi Generalis, iam pridem in Belgio Professam meditantis domum. Ergo nouæ Collegio ædes quæ sita; antiquas Patribus Professis relinquere placuit. Domus erat nomine Anglicana, quam olim Anglis mercatoribus vtendam dederat

*Domus
Professæ
Antuerpiæ;*

florens Respublica, salubri cælo amœnoque. Hæc visa aptissima. Sed enim vbi de illâ agi cœptum, ingentes motæ difficultates, quas breuî omnes feliciter Caroli Scribanij enodauit industria. & verò Consul ipse Henricus van Etten cum Senatu sponte suâ nostris partibus fauebat. Huc igitur Collegium anno huiusce sæculi septimo translatum: vbi, præter Humaniorum litterarum, etiam Theologiæ studiosi agunt partim nostri, partim externi, ex Seminario Episcopali. & nostros quidem Theologos dotauit Petrus Oostendorpius, vectigalium, quas Licentias vocant, Præfectus, & à Consiliis Regi. de Collegio autem optimè merita est Anna Sgreuens. At Professorum Domus, separato licet Collegio, non statim suo nomine gauisa est, tametsi id summopere vrgeret Claudius Generalis, obstante temporum iniquitate, & angustis rei familiaris: quibus sensim manifestâ Dei ope superatis, tandem anno sexto decimo perfectè constituta stabilitaque est totius prima Germaniæ, cum duobus antè annis iacta essent fundamenta templi, quod anno primo & vigesimo è marmore perfectum Ioannes Malderus Antuerpiensium Episcopus diuo Ignatio Societatis Parenti toto orbe primum consecrauit. Præter hæc duo Antuerpiæ domicilia, nuper etiam excitatum est Conuictorum Collegium, magno iuuentutis non dico Belgicæ, sed Europæ bono; Hispanis, Italis, Germanis, Gallis, Anglis, Hibernis, liberos suos mittentibus ad domesticam Societatis institutionem. Certè Conuictores scholarum non ren eruditione, frequentia, nobilitate, sed potissimum singulari, quam à nostris domi hauriunt, morum probitate commendant.

Collegium Conuictorum.

Collegium Brugense.

Brugæ quoque, vt Antuerpia, Parente nostro ac Fundatore gloriantur Ignatio; post quem longo interuallo primus Collegij femina in patriam intulit Robertus Claiffonius anno M. D. L X. Is dum ad suos ex Superiorum imperio grauib; de causis diuertit, in D. Donatiani æde vrbis principe rogatus pro concione dicere, obstupescit Brugas, & sui nominis celebritate compleuit. Inde vt Romam, quò vocabatur, abscederet, vix permillum: adèò in amorem concionatoris exarserat ciuitas. Creuit amor ex absentis desiderio; nec quies fuit, donec redonatus est Brugis. Excepit reuertentem communis omnium gratulatio. Ipse ante omnes vrbis Episcopus Petrus Curtius tanti hominem fecit, & in eo Societatem vniuersam, vt ad Lainium Præpositum Generalem litteras daret, quibus sibi orabat potestatem suscipiendæ Claiffonij Professionis; sine non alio, quàm vt eâ solennitate apud Brugeses nomen Societatis redderetur illustrius. Dedit Lainius summâ voluntate, quod honori ac bono Religionis nostræ Præsul optimus petebat. Ergo in Cathedrali Ecclesiâ, quanto maximo potuit apparatu Sacris operatus Antistes, coram Mercuriano Prouinciali, Balduino ab Angelis, aliisque Sociorum nonnullis ad celebritatem euocatis, accepto Roberti profitentis solenni voto, magnificam de nostro Instituto ac moribus ad Clerum, ad Senatum, ad ciues maximo numero circumfusus, & nouæ rei lætos spectaculo, instituit orationem. Ingens ex eo præconio pondus accessit famæ commendationique Societatis: cui & nouum additurus momentum, in maturanda Collegij principia vehementer

Curtius Episcopus excipit Claiffonij professionem.

menter inclinatus Episcopus, Claiffonium voluit promulgare solemniter acta Conc. Tridentini in summâ aede coram vtroque Senatu tam vrbis quàm Franconatus: Optimatum hic ordo est, quartum, vt vocant, Flandriæ membrum. Hæc Collegij præludia fuere: quo tempore nostros domo suâ hospitaliter accipiebat Antonius Monachi Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, egregius nostri Ordinis patronus. Anno demum M. D. LXX. petente Remigio Druitio Episcopo, Curtij successore, stabilis Sociorum habitatio inchoata est. Coëmpta domus, & nostris aptata vsibus. apertæ scholæ. dotem aliquam Magistris alendis Episcopi & amicorum pietas conflauit: ciuitas, propter communem inopiam, nihil tum quidem contulit. Initia tam bona, spesque meliores infregit fatalis ille septuagesimus octauus annus; quo rerum potiti perduelles, Societatem Brugis quoque pepulere. At septimo post anno, reconciliatâ Regi per Alexandrum Parmensem vrbe, & nos in integrum restituti sumus. Exinde constans fuit habitatio, sed non eâdem domo. Transfutum est ex angustiore viginti annos habitatâ in laxiorem, magisque nostris idoneam functionibus: templum hîc non incommodum semestri spatio à fundamentis eductum: cui nunc aliud magnificum, vt tardo, ita pretioso molimine succedit. sed & splendidum erudiendæ iuuentuti Gymnasium vterque Senatus quadraginta florenûm millibus ædificauit. Verùm è Flandriâ pedem in Brabantiam referamus.

Traiectum ad Mosam ciuitas est mercimoniis peropportuna; quæ ante hæc bella opibus & multarum Prouinciarum commerciis florebat. Hîc prima Collegij fundamenta iecit Henticus Dionysius Neomagensis; nisi fortè mens sit altiùs reperere à Petro Fabro, qui post diuturnum Louanij morbum hac iter habuit, vrbemque suis concionibus tantopere incendit, vt ad eum multi se venturos Coloniam reciperent, vel inituri Societatem, vel certè operam sacris commentationibus daturi. Inclinabat præteriti sæculi annus sexagesimus quintus, cùm Leodien-sium Antistes (cui Traiectum paret in sacris, & ex parte in politicis) Gerardus Groesbequius Roberto Bergenfi subrogatus, gregi suo in tantâ circumstantium luporum rabie sollicitus Pastor, à Leonardo Kesselio Sociorum Colonix Præfecto, suppetias flagitauit. datum par nobile, Franciscus Costerus, qui paulò post Prouinciam gubernauit, & quem dixi Dionysius, ambo Sacræ Theologiæ Doctores: quorum ille Hassel-tum, hic Traiectum à Groesbequio destinantur. vterque Fidei Religio-nisque re aliquamdiu strenuè gestâ, cùm iam nihil magnopere necessa-rij viderentur, Coloniam vocati rediere. Haud sanè diu pedem retule-rant, cùm ecce tibi insanum illud sacrilegumque cum templis & ima-ginibus bellum eò vnde abierant, confestim reuocauit. Ex eo die man-sit Dionysius, quoad vixit, in Traiectensi statione; obque rem Ca-tholicam suâ virtute restitutam Apostoli cognomentum inuenit. Groes-bequius ipse, datis ad Margaretam Gubernatricem litteris, tam facilem subitamque vrbis conuersionem vni Dionysio referebat acceptam; qui hæresum doctoribus ad certamen quotidie prouocatis, quotidie deu-ctis, ad pristinam Fidem moresque omnia reuocasset. Ex hoc capite prima de Collegio à primis Traiecti viris suscepta cogitatio. Sed ante

*Traiecten-
se Colle-
gium.
1574.*

*Strada de
Bello Belg.
l. 6.*

omnes Nicolaus Stratius, genere, doctrinâ, dignitate conspicuus (erat enim in D. Seruatij principe vrbs æde Decanus) cùm incredibiliter Dionysij amore caperetur, in Sociorum quoque, quos vitâ simillimos meritò credebat, desiderium exarsit. At eum de Collegij rationibus dies noctesque cogitantem mors immatura sustulit; ac nihilominus moriens venturam Societatem fortunarum suarum heredem scripsit ex assè. Hoc Decani exemplo permota ciuitas, atque etiam adiuta ab Henrico Ruyssenbergio, Teutonici Ordinis Commendatore Prouinciali, partem dotis aliquam in eâ temporum calamitate haud contemnendam decreuit. Quibus auspiciis res cœpta est anno M. D. LXXIV. ac quadriennij lapsu vix benè adolesebat, cùm fatalis ille turbo Socios domo ac mœnibus eiectos in exsilium deportauit. Quo tempore admirabilis eniuit charitas Nicolai Philippi de Conuelt, eiusque coniugis Elisabethæ, qui eiectos Collegio Patres in suam acceperè domum, vel cum vitæ periculo, & aliquamdiu liberaliter habuere: donec ingrauescens hæreticorum furor hinc quoque expulit nostros, eorumque hospitibus præmium charitatis fuit bonorum omnium gloriosa proscriptio. At recuperatâ Farnesianis armis ciuitate, suis quoque sedibus restituta Societas fortunato consequentium annorum cursu sese in præstantem magnitudinem crexerat, & constanti virtute statum suum floremque retinebat; donec vnius maximè viri perfidiâ vniuerso periclitante Belgio, Traiectum à Batavis circumfessum expugnatumque, ingenti bonorum omnium luctu, certissimo damno Religionis, octauum iam annum sub hostium potestate gemit, nouum expectans Alexandum.

*P. Andreas Boc-
catus sc-
den Soci-
tati qua-
rit in Fri-
siâ.*

Inter prima hæc Flandro-Belgij domicilia, non sanè possum quin commemorem egregios Andræ Boccatij conatus in suam quoque Frisiam, quæ extrema Belgij ad Boream prouincia est, auxiliares Sociorum copias inducere molientis. Agebat hominem incredibilis patriæ aduersus hæreses tutandæ ardor. Itaque impetratâ à Lainio facultate, coloniam eò ducit quatuor Sacerdotum, vnius prætereà rerum domesticarum administri. daturus se in viam, quò faciliores haberet aditus, patronos adhibet Viglium Zuichemum Sanctioris Concilij Præsidem, & Ioachimum Hopperum eiusdem Concilij Senatorem, ambòs domo Frisios: quorum operâ à Ioanne Lignio Arenbergæ Principe, Prouinciæ illius Præfecto, commendatitias ad Frisiæ Senatum abstulit. quibus munitus, defertur in patriam, prona sibi omnia & facilia promittens. Bonam spem sinister fefellit euentus. Nihil Arenbergij litteris profectum. Ergo ipsius Régis nomine diploma mittitur à Bruxellensi Curia, quo potestas Boccatio fiebat iuuentutem, vbi veller, Societatis more instituendi; & iuebantur Prouinciales Magistratus patrocinium opemque conferre. Hoc imperio permotus Frisiæ Senatus, Boccatium & Socios admisit. Domicilio figendo eligitur Sneca oppidum, in ipso Prouinciæ sinu. Ibi distributis in suas classes Magistris doceri cœptum. Concurrebant ex vicinis locis adolescentes magno numero ad nouæ scholæ famam; & magnæ messis spes erat præsens. Verùm breuî veterariis maleuolorum artibus collapsa res est. Senferant nimirum peruersi homines suis rationibus Societatem haud commodam fore. Inter alia

alia criminantur specioso scholarum nomine Iesuitas Hispaniensem de rebus Fidei quæstionem, & vt vocabant, sanguinariam crudelitatem inuectum venisse. Hoc metu Senatui quoque incusso, iam nec Regium Diploma vllum pretium habebat. Statim edicto publico cauetur, ne quis ciuium è suis quempiam Boccatio in disciplinam tradat; néve aduenarum vlli scholas Iesuiticas frequentanti de domo commodet sub graui mulctâ. Is rerum status tam subitò mutatus, Boccatum quoque sua mutare consilia & solum vertere coëgit. At ne omnino suos Frisones desereret, Woldsendæ paulisper substitit, opem hinc, quam posset, laboranti patriæ laturus. Verùm ea statio propter difficiles vias minimè erat idonea instituendis ad vicina loca Apostolicis expeditionibus. Ergo collecta rursus vasa, & Iltam migratum, oppidum circumferendis Sociorum laboribus satis opportunum. Hic ædes conductæ, & aperta litterarum palæstra. Præter Grammaticæ Rhetoricæque, etiam Dialecticæ ac Musicæ præcepta tradita, ad maiorem iuuentutis illuccebram. Rem diuinam Patres in sacello domestico peragebant: habendis concionibus templum oppidi maius accepere. Triennij non longior commoratio fuit. Præualente in Prouinciâ hæresi, exosos capitaliter, vitamque in miseris ægrè trahentes, desperato fructu Superiorum reuocauit auctoritas. Hunc finem habuit tentata veriùs quàm indepta Snecæ habitatio. Quare nec Collegiis annumeranda, quæ adhuc quatuor non plura habebamus, Louaniense, Antuerpiense, Brugense, Traiectense, quando illud ingens patriæ malum (quod Procerum quorundam iamdudum parturiebat ambitio) ad extremum Calviniana hæresis peperit, digna hoc fetu mater, nefariam dico ab auitâ verâque Religione, atque à natiuo Belgarum Principe defectionem. Atque vtinam pluribus aliquantò locis tunc Collegia fuissent, munitissimæ aduersus hæresim futuræ arces! & fuissent profectò, nisi cæca multorum inuidia, vel quid nescio aliud causæ, propagationem Societatis, quæ promouenda fuerat, retardasset. Constat, Belgarum pessimos rebus nouis studentes, qui pro Religione suas libidines habebant, totis pugnasse viribus, ne Iesuitæ, inuisum (ita nominabant) nouæ superstitionis genus, Belgio reciperentur à Rege: recepti, vt quàm minimè se diffunderent, nec faciliè ciuitatum iure donarentur. Quocircà ridebant in sinu, otioseque spectabant dimicantes aduersus incrementa nostra Catholicos, & fruebantur conatibus bonorum hominum non bonis, respuentium scilicet auxiliares copias contra præsentem hostem, non modò arma coniungere paratas, sed vltro sese ad prima maximeque ardua belli offerentes, ac infimis precibus laborem periculaque omnia deposcentes. Sed siue hic hominum fuit error, siue voluntas Numinis, in cuius arcana mortalibus ingredi nefas; partes interim certè suas agebat reterrima illa pestis hæreseos, totoque Belgio impunè volitans iactabat sua virulenta capita, deplorando tot animarum interitu. neque dum (prò dolor!) tanto annorum spatio inter tot belli Duces & Heroas hydra illa suum inuenit Alciden.

Intereà post Ioannem Austriacum Belgij Gubernatorem mortalibus creptum Alexander Parmensis pro Catholico Rege ac Religione for-

*Iltæ in
Frisiâ Col-
legium in-
stitutum.*

*Prouincia-
rum à Rege
defectio.*

*Haræus An-
nal. Belgic.
Tom. 3.*

*Origo Col-
legij Cor-
traceni.*

titer 1583.

titer feliciterque depugnabat, quando ante ceteras Flandriæ vrbes Regi suo perduelles egregio paucorum stratagemate Cortracum recuperatum est, oppidum in Flandriæ sinu frequens populo & elegans, salubri aëre, loco amœno & fertili. Erat tum vrbi Pastor Ioannes David, magnâ virtutē doctrinâque vir: qui quo tempore cum bonâ ouium suarum parte, quibus Religio præ patriâ chara fuerat, apud Duacenos exsulabat, amore Societatis captus aggregari voluit; sed illa subita, quam dixi, vrbis restitutio ardentissimis viri votis aliquam iniecit moram. Itaque iussus pro suo munere dispersum gregem colligere, & si quâ infectum deprehenderet sanare; dum id seriò & omni virium contentione agit, haudquaquam neglexit publicis priuatisque sermonibus deprædicare Societatem, in cuiusque desiderium ciues inflammare: ac subinde, vt ipse esset ad ineundam expeditior, sibi Collegam adlegit Petrum Simonis, eum, qui haud multò post Iprensium Episcopus renunciatus est. Hisce rebus ex animi sententiâ confectis, à Prouinciali Balduino ad Societatis tirocinium euocatur. Quo lætus nuntio, quasi aut rude donaretur, aut mitteretur manu; captato solenni die quo ad frequentem populum promovere dicebat, in ipso orationis cursu mutatâ voce consilium animi sui exponit, Pastoris abdicat munus; ac vale vltimum gregi suo precatus, etiam atque etiam monet, ne Societatis Iesv præsentiam sibi met diutius inuideant, quam salutis suæ procurandæ commodissimam ipse Pastor eligeret. Ingens ex tam improuisâ oratione fit animorum commotio. Statim à concione cogitur Senatus, & Primores populi aduocantur. Omnium suffragiis de vocandâ Societate decernitur. E vestigio mittuntur ad Clerum qui Senatus populique voluntatem exponant. Clerus vehementer assensus est. Ipse etiam Ioannes David, cuius gratiâ scilicet hæc omnia agebantur, sententiam rogatur. Erat id actum agere; sed tamen vel honoris causâ, vel ne quid in re tantâ præteritum videretur, rogant cum bonâ eius veniâ liceat Senatui Socios in urbem aduocare. Pastor, excusato veniæ nomine, magnas contrâ de consilio tam pio grates agere, & commendare in exsequendo celeritatem. Impetrato igitur omnium ordinum consensu, fit Senatusconsultum; & per legatos rogatur Prouincialis: qui, acceptâ rogatione, collaudauit eorum studia, quòd Flandrorum primi post illas rebellionis turbas Societatem expeterent. Ceterum, allegatâ suorum paucitate, & ne quid in re tantâ præceps ageret, solam fecit spem Collegij, atque interim magis Cortracensium desideria stimulabat: donec omnibus maturè exploratis, anno denique M. D. LXXXIII. dedit Socios, & in his ipsum Ioannem David nuper loci Pastorem, nunc tironem Societatis. Venientes tantò ciuitas affectu complexa est, quantum illi suis meritis exæquare posse diffiderent. Recepti primùm Quæstoris domo, cum & Consul obtulisset suam. Post menses aliquot, in ædes illas quarum hodieque est vsus, ære publico emptas, facta transitio. supellectilem, vitæque alimenta certatim vterque Senatus vrbs æriusque, ac populus ipse suppeditabat. Sanè Cortraci Societatis nomen singulariter gratum ciuibz charumque perseuerat, ab ipsâ Collegij origine. Quin liberalitatis erga nos tanta fuere incrementa nunc ampliato fundo, nunc templo eleganti splendidoque

didoque adificato, nunc assignatâ dote, vt iure merito senatus Fundatoris nomen atque insignia reportarit.

At Gandau, Flandriæ metropoli, vrbe maximis Europæ accensendâ, ^{Collegium Gandauense, anno 1584.} suorum sibi laborum egregium campum iampridem designarat Societas; eoque consilio Franciscus Colsterus Gandauum subinde excurrerat, concionesque per Quadragesimam tum in D. Bauonis, tum in Monasterio Blandiniensi habuerat, eiusdemque Abbati Francisco Helfaultio, piis S.P. Ignatii commentationibus à se exercito, magnam voluntatem ingenerarat vocandæ Societatis. Nihilominus tum illa demum aduocata est, cum, vrbe ab Alexandro Farnesio ad Regis obsequium reductâ, postliminiò item reduces Ioannes Betzius & Gerardus Blasarius accepto à Rege Consulatu, adiecerunt animum vt antiqua sinceraque Religio restitueretur. Ergo illis auctoribus, volente Clero, pari vtriusque Senatus consensione, Tornacum mittuntur, qui communi Reip. nomine Societatis subsidia deponcant. Oliuerius Manaræus, qui tum Prouinciam pro Generali Prapósito Visitator obibat, Gandauum ipse profectus coram addixit. Quatuor inchoando Collegio dati an. M.D.LXXXV. quos perbenignè Cœnobij sui tecto excepit Lambertus Huberti Abbas S. Petri in monte Blandinio; eorumque moribus ita captus est, vt, si vita superasset, Collegium Societati condere & amplo censu donare cogitaret. Verùm quàm Abbati iucunda, tam molesta ciuibus nostræ opis egentibus ea erat habitatio, quippe in extremâ vrbe & in ipsis propemodum mœnibus. Ergo Senatus in vrbis interiora celeriter vocauit; ac subinde ad priores quatuor submissus est Godefridus Walteri Lummius, vir in dicendo potens, & qui omnibus præfesset Ægidius Bauarius: quem senem sapè dicentem audiuius, peculium omne suum, cum cœpit regere, Iulium seu regalem vnicum fuisse. Degebant adhuc Patres domi alienæ, vbi pro Religiosâ disciplinâ minùs commodè tempora partiri poterant. Quare Magistratum rogant, liceat sibi seorsim instituire familiam, ac per se suis legibus viuere. Probauit Senatus, & in annos singulos mille ducentos florenos addixit. Sacris tantisper operabamur in summâ æde, donec instaurato reconciliatoque textorum sacello, quod ab ædibus nostris propè aberat, deinde vsi sumus. Fouebat nos conatusque nostros, aduersus quorundam obtretationes, Zachariás Rotzius; primus à reconciliatâ vrbe in D. Nicolai Pastor; qui quò zelum feruoremque suum expleret, in ipsam deinde Societatem ingressus, in eâ strenuam vtilemque operam nauauit. Inter eâ emptæ ædes Ioannis quondam Hembysi, illius perduellium coryphæi: cui etiam tum cum illas incoleret, nonnemo de eius familiâ, quonescio instinctu, ausus fuit vaticinari, futurum aliquando, vt nî impiâ templorum profanatione abstineret, ipsa illius domus in ædem Deo sacram conuerteretur. Senatus in quartam pretij partem venit. Præcipua Hembysi aula, vbi contra Deum Regemque sua solebant agitare consilia rebelles, in sacelli speciem conuersa: cui aptando, ipsique etiam ædibus in nostros vsus formandis, mille sexcentos Senatus adiecit. Mox & alia stabiliendæ Societati subsidia curauit, satagente singulariter rerum nostrarum Blasario; qui vti Reip. bono natus, sic auctoritate præ-

stabat. in cuius favore patrocinioque quantum præsidij haberemus, tum denique intellectum, cum Oliuerius Manaræus, illo absente, Senatum de dote frustrâ interpellauit. At Blasarius reuersus, tametsi non sine animi sensu videbat dilapsam occasionem, nihilominus auctor esse perrexit, Collegium vt perfectè constitueretur, scholæ vt darentur; sibi Senatuique curæ fore, vt eius nos consilij haudquaquam pœniteret. Hac Ipe Societas auctoritatem viri secuta est. & spem bonam res ipsa adæquauit. Anno M. DC. VI. noui templi, quod D. Læuino Gandensium Apostolo & Patrono sacrum, fundamenta iacta, præcipuis publici ararij impensis, Consule Roberto Hellin Wassenhouio, & illo nostri Ordinis studiosissimo: cuius iampridem soror ad Lummiij concionantis vocem in D. Claræ Monasterium ingressa, prima fuerat quæ priuatæ in hac vrbe liberalitati erga nos strauit viam. Perficiendo templo certum vectigal, approbatione commendationeque Archiducum, maximâ omnium voluntate, constitutum: quâ publicâ munificentia publicis vrbis comitiis hætenus prorogatâ, præclari quoque ædificij pars benè magna exsurrexit, adnitente in primis Guilhelmo Blasario Consule, Gerardi filio, paterni in Societatem affectus herede. Nec tacendus Georgius della Faille Castellaniæ Audenburghensis Prætor; cuius eximia liberalitati multa debet Collegium, plura cum die debiturum.

*Iprensæ,
eodem anno:*

Idem annus qui Gandensibus, dedit & Iprensibus Societatem. Occasio Martini Rithouij gloriosa vincula fuere. Is primus Iprarum Antistes indignè à perduellibus carcere tenebatur, quando ipse inter catenas sua in hæreses consilia cudens, de aduocandâ Societate decreuit. Ergo vbi vinculis exemptus est, nihil prius habuit quàm monere Parmensem Ducem, & arcani Concilij Præsidem Gulielmum Pamelium, ambos in nostrum Ordinem suâ sponte propensos, de censu duorum Cœnobiorum iam ruri desertorum alendis Sociis applicando. Valuit tantorum virorum auctoritas apud Philippum Regem, qui rogatus, perbenignè quod petebatur dedit, annuente Gregorio Papâ XIII. Interea decem mensium fame Ipras Flandriæ urbem munitissimam Parmensis expugnat. Continuo in miserorum ciuium solatium mittuntur Socij, quos primùm Adrianus Baccherus templi primarij Pastor, deinde Antonius Hennin, qui postea quintus vrbis Episcopus fuit, liberali hospitio accipere. Tertia sedes in Markensium quondam Monialium refugio fuit; sed nostris vsibus haud magnopere conueniebat. Ergo ad extremum Senatus idoneas dedit ædes ex publico, quas constanter incolimus; patrocinante nobis Petro Simonis in demortui Rithouij infulas subrogato, & iam inde, ex quo Contraci à Ioanne Dauid in partem curæ Pastoralis vocatus fuerat, nostri peramante. Templum aliquod pro istâ tunc initiorum tenuitate celeriter excitatum in vsu fuit, donec hoc ipso sæculari Societatis anno aliud magnificum per plures fabrefactum annos, magnâ celebritate patefactum est. Ad hæc peramplum & elegans erudiendæ iuuentuti Gymnasium publico ære positum, hortus latifundio amplius, aliaque multa, fautore in primis Carolo de Ideghem, Comite de Watou, Barone de Wiese, non mediocrem vrbis erga nos beneuolentiam testantur.

Tam

Tam felicibus per Flandriam assurgens incrementis Societas, necdum *Bruxel-*
lensis. Bruxellis, vbi Brabantiae Ducum Aula est, certam sedem ullam habebat: quamvis frequenter eò vocaret rerum agendarum necessitas. Id causae fuit cur Franciscus Costerus Prouincialis Iacobum Zelandrum, aliosque duos istic commorari iuberet, tractaturos Collegiorum negotia; tum etiam vt essent, ad quos alij de Societate diuerterent. At enim qui ad negotia tractanda missi erant, tamquam securi & in otio viuerent, ita toti habendis concionibus, confitentibus audiendis, omnibusque Instituti nostri muniis vacabant. Nec enim segnes animos, aut ab animorum salute procurandâ vinqum quietos, patitur viuus ille & ad agendum semper impellens spiritus. Hac re factum, vt amati passim cœperint, & vulgi sermonibus celebrari. Accedebat ad propriam virtutis gratiam magna commendatio, & ingens Alexandri Ducis patrocinium: qui pro innato erga nos amore non dubitauit hortari, vt exemplo aliarum Belgij ciuitatum dignitate potentiâque inferiorum, Bruxellenses quoque auderent, & aliquam inirent vocandæ Societatis viam. Neque suo tantum commendabat nomine, sed Regis etiam Philippi: qui recens datis hoc argumento litteris Ducem cum curâ monuerat, vt Societatis præsidio munire satageret præcipuas quasque Belgij ciuitates. Non poterat tantis Principum postulatis non libenter obsequi vrbis Senatus. Itaque litteras ad Franciscum Costerum Prouincialem expediunt sanè honorificas, quibus primum, nec immerito, deplorant præteritis bellorum tempestatibus afflictam oppressamque Remp. suam communi patriæ calamitate. Deinde sæpius agitasse animo fatentur ante ipsas turbas aduocare Societatem: quod quia neglexerint, nunc conscientiam vgeri, adeoque extremos adhibere velle conatus impetrandis aliquot Patribus opem prostratæ ciuitati laturis, & suum Religioni restituturis decus. Tum sua vicissim auxilia repromittunt, spondentque, vbi paululum ex calamitatibus emerferint, haudquaquam passuros sese vt merito aliquid Societas desiderasse videatur. Has non contenti dedisse ad Costerum litteras, ipsum etiam interpellant Ducem, vt auctoritate suâ, Collegij æquè desiderati ac necessarij, principia maturet: quorum optimam voluntatem Princeps optimus amplectens, satisque gnarus in tantis Reip. angustiis, recuperatâ primum vrbe, difficulter posse Societatem ex publico sustentari, sexcentos ipse annuos ex Regio ærario addixit. Ergo auspiciu Collegio datur anno M. D. LXXXVI. Prima prope D. Gudulæ commoratio, alteraque in Sabulone, brevis temporis fuere, propter ædium angustias: quas tamen satis amplas excipiendis hospitio Patribus Capuccinis ex Italiâ à Parmensi Duce euocatis Religiosa nostrorum charitas aliquando fecit; quamvis hinc Thomæ Saillio cum septem Sociis castrensibus diuertendum fuerit ad paternas ædes, vbi mater eius honesta vidua gratissimos sibi hospites retinuit, donec Grimbergana domus pretio comparata laxam stabilemque habitationem dedit. Haud leuem huius domus emptio nobis inuidiam peperit apud eos quos fortuna nostra cruciabat: nec verò quidquam ab iis prætermisum, quò rem cœptam siue aperrâ oppugnatione, siue clandestinis molitionibus disturbarent. At Guilielmus Pamelius Præses, vir corda-

tus, & boni publici, quod Religione potissimum stat, verè amans, constare iubebat, nec tempeitati cedere: locum enim nostris aptiorem vsibus non facilè Bruxellis totis posse reperiri. Cosmus etiam Massi suam nobis statu rerum difficili probauit fidem, quando de Ducis, quem cā emptione offensum nobis iratumque iactabant æmuli, beneuolentiā iussit esse securos. Gaudere illum aiebat nostris commodis, sed ad breue seruisse tempori, assumpsisseque aliquod suboffensi hominis supercilium propter importunas æmulorum nostrorum querelas, quos in præsens offensos noluisse. Ceterum ab ipso Duce, cui ipse intimus & à secretis erat, subleuandis emptionis impensis florenos mille repræsentauit, & alios ter mille apposuit de suo. Itaque perstitit in Grimbergano fundo Societas, & labentis sæculi anno quarto scholas ab ipsis Principibus Alberto & Isabellâ postulas aperuit. Eorundem Principum auspiciis & præcipuâ liberalitate templum illud augustum, magno vrbs tum commodo tum ornamento, est exædificatum. Iuuentus verò studiosa gaudet nobili Gymnasio: bona insuper domiciliij pars nostris vsibus educta conspicitur.

*Groningæ
Collegium
inchoatum
1590.*

Laborabat iamdudum Groningæ res Catholica & Regis, inualecente Fœderatorum Ordinum potentiâ, omnibusque circum oppidis ac propugnaculis subactis: sola restabat vrbs prouinciæ caput, idemque sortita nomen, Groninga, & constabat in fide erga Regem, siue bonorum virtute Magistratum, siue quia valido præsidio tenebatur. Ciuium tamen aliqui nouas de Fide opiniones auidè hauriebant, quas furim & malis artibus ingressi nouatores hæretici ex occulto disseminabant. Philippus Rex periculi admonitus, Societatem nostram gliscenti malo ire obuiam voluit, professus eam sibi maximè idoneam videri ad retinendos in obedientiâ ciues, præ ipsis armis & omni milite præsidario. Quod grauissimum Prudentissimi Regis de Societate iudicium ingentes nobis stimulos addidit, vt tantæ opinioni expectationique respondere conaremur. Missi ad auspicandam habitationem Adrianus Arboreus & Zachæus Ribecius, gnauī Sacerdotes, cum litteris Regiis: quas vbi Magistratibus exhibuere, magno accepti honore, omnibusque humanitatis officiis cumulati, non modò sedem figere permissi sunt, sed ædibus quoque non incommodis donati. In D. Walburgis æde primus vocem extulit Arboreus, tantæque hominum approbatione auditus est, vt ad princeps D. Martini templum, rogante ipso Pastore, fuerit transeundum. Interea stabiliendæ Societati, curandisque vitæ subsidiis ante alios intentus Ioannes de Goudâ, vir Iurisprudentiâ legationeque pro Rep. apud Regem obitâ clarus, Senatui auctor fuit, vt Fratrensiū (qui iam ad vnum interierant) possessiones, cum alterius Cœnobij dudum deserti annuo censu, bona Pontificis gratiâ, adornandis Collegij primordiis transcriberentur. Sed brevis temporis felicitatem abstulit annus nonagesimus quartus: quo anno Nonis Maij Comes Mauritius Batauicæ militiæ Imperator admoit vrbi copias, ac diuturnâ fractam oppugnatione, cum ab Ernesto Principe promissa auxilia expediri vetaret maior Brabantiae necessitas, tandem Idibus Iuliis æquas pactam conditiones, nisi quòd Religioni Catholicæ vrbe interdictum fuit,

fuit, in suam redegit potestatem. Potitis rerum Nouatoribus, dimissi nostri (quæ enim tenebrarum cum luce societas?) magno Senatus, magno bonorum omnium luctu. ac præterea vt hæreticorum quâ nos prosequuntur beneuolentiam intelligas, nonnulli ciuium exsilio multati sunt ob propensam in nos (quod immane facinus habebatur) voluntatem.

Iam Brabantia Flandriaque nobilissimæ Belgarum Prouinciæ octonas Societatis sedes pari numero diuidebant: nam ista Groningæ incubula ad neutram harum pertinent, & in Collegiorum censum venire vix possunt. Louaniense, Antuerpiense, Traiectense, Bruxellense, domicilia habebat Brabantia; Flandria Brugense, Cortracenum, Gandense, Iprensè. Hoc rerum nostrarum statu Alexander Dux Parmensis graui ætate, & verò curis morbisque confectus, dum tertiam in Gallias Procerum Catholicorum rogatu expeditionem molitur, fatis concessit Atrebatim anno M. D. XCII. quem verè Belgij recuperatorem, restauratoremque Religionis possumus nominare. Magnum in illo Principe columnen amittebat Societas, nisi post breue interregnum Ernestus Austriacus Archidux Prouinciarum habenas moderandas suscepisset, summâ Belgarum gratulatione. Parmensem & amplius receperamus, spesque aperiebatur ad maxima Societatis incrementa, cum vix anni vnus gubernatorem, quo scilicet Belgæ digni non habebamur, acerba mors sustulit, spesque ingentes repentè collapsas in eundem cum Ernesto tumultum importauit. Mortis à Sacerdote nostro, quod nemo alius audebat, admonitus, Fontano Comiti Rempubicam commendauit. Sed tamquam Ernesti funere iratos nobis Superos placauissemus, breuè Albertum dedere Cardinalem, vt naturâ sic moribus simillimum fratri. ita solo nomine alium Principem habebamus, cetera Ernestum. Et militaris fortuna, quæ Parmensem nuper dimiserat, quasi adhuc exspectasset, continuò Albertum sequebatur. Sed aliæ mox curæ in Hispaniam vocarunt: vnde cum Isabellâ coniuge, Philippi Regis charissimâ filiâ, in Belgium reuersus, dotales Prouincias incredibili populorum gaudio accepit. At Societas si vel perpetuis ad eum diem tempestatibus fuisset exercita; tamen solari casus suos poterat præsentī felicitate, quando Albertum & Isabellam vt munificentiam Principes, ita beneuolentiâ Parentes cœpit experiri.

Tantis auspiciis facili & fortunato partu natum est Winocibergense Collegium, in eâ Flandriæ parte, quam Morinis conterminam alluit Oceanus. Vrbs ea est triginta duum circumiacentium pagorum ditioe nobilis; situ opportuno ad merces rerumque omnium copiam: vt meritò dubitatum ferant, Bergisne an Duaci nouæ Aca- demix sedes collocaretur. Incolas, quamuis ingenio liberales, tamen bella cum Gallis gesta reddiderant incultos; & quæ scholæ sub Despau- terio Grammaticorum principe quondam floruerant (silent enim inter arma litteræ) penitus iacebant. Ad neglectum ingeniorum grauius accedebat malum deprauata Religio: & passim veneficia, quæ mortali- um teterrima pestis est, toto agro dominabantur. Hisce tot malis à Rep. auertendis, firmatâ iam inter Reges pace, intentus Senatus ad

*Moritur
Alexander
Dux
Parmensis:*

*Erne-
stus Au-
striacus
Archi-
dux.*

*Albertus
Austriac-
us fit Bel-
gy Guber-
nator.*

*Albertus
& Isabella
parentes
Societatis
Belgicæ.*

*Collegium
Winoci-
bergense.*

Societatem (cuius fructuosos labores ad ipsa littora Oceanumque fama pertulerat) respexit, auctore Consule Gisleno Diserino: quem virum magna erga nos merita commendant. Legati mittuntur ad Bernardum Oliuerium Prouincialem, cum amplissimis mandatis vt Collegium petant; fundum, aedes, templum, gymnasium, dotem Senatus nomine promittant. Bernardus, actis ex merito gratis, non statim quæ illi honestissimè offerebant ausus admittere, solam spem Collegij in præsens faciebat. Dolenter eam repulsam tulit Senatus; & consensu omnium repetita legatio est. Adiecit publicæ vrbis rogationi suam quoque Carolus d'Argenteau S. Winoci Abbas: qui & ipse non vno beneficio nos sibi obstrictos tenet. Petrus item Simonis Iprensium Episcopus, à quo sacra Bergenses petunt, auctoritatem suam interposuit. Neque iam diutiùs postulatis resistere licebat. datus est Sociorum manipulus; & iam scholæ parabantur, cum Batauorum classis littora minaciter oberrans, magnam fecit totâ Flandriâ trepidationem. sed ea tempestas post cruentam ad Neoportum pugnam dissipata est; quies vrbibus reddita. Tum verò strenuè in rem Collegij Senatus incubuit; & quàm liberaliter promiserat, tam celeriter omnia præstitit, beneficio festinatione duplicato. In Collegij fundamentis cum nonnemo diceret excedi terminos, Consulem respondisse ferunt, isto in ædificio nullos sibi præfixos limites; & si qui forent, modum sese excogitaturum transgrediendi, cum probè sciret quanta vrbis agrique Bergensis in Societatem iam tum esset obligatio. Certè Bergensium tanta sunt in nos merita, vt partes omnes absolutæ munificentiae prorsus expletas ipsi iure possint gloriari, nos agnoscere cogamur. Eam vrbis beneuolentiam, si verum quæritur, suâ in primis virtute Societati conciliauit P. Eduardus Dauwe Gandensis, quem suum Apostolum Bergenses nominant: cui post Deum seruatae amplificataque Religionis decus, & insignem mortui emendationem ciuitas debet.

*Inducia
duodenna-
les incho-
antur an-
no 1609.*

*Collegium
Siluadu-
cense.*

Haecenus intestinis bellis patria distrahebatur; & tamen obnixa duris crescebat Societas, tametsi tardius quàm si pace frueretur. Manifestum id fecit annus sæculi nonus, qui, pactis inter Albertum Principem & Ordines Fœderatos induciis, bina continuò dedit Collegia, Siluaducense & Ruræmundanum. Siluaducis ciuitas Brabantiae quâ Hollandos respicit extrema, situ loci & munitione expugnatum difficilis. Martia fuerat flagrante bello; & scholas illas Verepæo Doctore celeberrimas arma prostrauerant. Induciis bonæ artes inuitabantur ad reditum; & illarum potens mæcenas Gisbertus Masius, vrbis Antistes, omnem dabat operam impetrandæ Societati. Post magna denique studia, cum & Albertus Princeps intercederet, cessit Prouincialis auctoritati magis quàm rationi: nec enim vrbs illa militiæ assueta, tympanorum bombardarumque strepitu, pactis licet induciis, perpetuò personans, locum nostris functionibus magnoperè idoneum relinquere credebatur. At numquam euidentius fuit, fidem aliquando vanam humanis opinationibus subesse. Aliter planè omnia, quàm timor fuerat, euenire: vix vsquam vtiliùs habitatum. Episcopus venientes Socios accepit ipse domo, tamquam filios pater, & semestri liberali-

beralitate tractauit, ac ne tum quidem sine lacrymis abire permisit. Sed & in propriam possessionem ingressis, per dies multos submisit fercula, dedit suppellectilem, omni denique beneficio ad inuidiam usque cumulauit. Aedes amplas vrbe mediâ & opportunas habitabant, vicinas Monasterio, quod Monialium nunc erat, sed fuerat Beggardorum, & Societati denique accessit. In quo illud memorandum, quod ipse Mafius Antistes Rectori affirmabat, annos iam esse amplius triginta, cum Beggardorum Præfectus secum egisset de Cœnobio illo Patribus nostris consignando; eundemque, mortuis ad vnum quibus præerat Beggardis, desperato nostrorum aduentu, ritè illud transcripisse Monialibus, additâ cautione, vt, si Patres venire contingeret, cedere meminissent. Ita tot annis Societati suæ, antequam sedem ibi figeret, diuina bonitas paternâ prouidentia suæ sollicitudine consulebat. Viginti non amplius annorum fuerat habitatio, quando inuictam urbem, persæpè aliàs frustra tentatam, quinque mensium feroci oppugnatione, Henricus Princeps Auriacus subiugauit. Nostris exsilium imperatum.

*Captâ Sil-
uaducis
Societas
pellitur.*

At Rurāmunda, quamquam & ipsa impotentes dominos aliquando passâ, retinuit tamen Societatem, sed forsitan pari, quo Traiectum, periculo; nisi melior Deus, & cum Deo Ferdinandus Princeps Cardinalis, ereptâ hostibus vrbe, periculum propulsassent. Est ea ciuitas Geldriæ, Sicambris olim habitata, vbi Rura fluuius se in Mosam exonerat, coque Rurāmunda (quasi Ruræ ostium dicas) nominata, mercaturæ faciendæ peropportuno situ, nisi domesticis opibus moderatè vti mallerent incolæ, quàm abundare importatis. Gens sine furo est, & moris sui retinentissima: neglectum tamen Religionis aliquem aut contemptum traxerat è vicino. Degebat eo loci Quæstor Regius Ido de Grammaye Societatis nostræ amantissimus, eandem, si quâ posset, vel ipsis humeris in urbem inuecturus. Consilia sua Henrico Cuyckio Episcopo, & Hermanno Comiti Bergensi Prouinciæ Præfecto exponit, probatque. Accersitur Traiecto Ecclesiastes noster, occupaturus populi fauorem. Iamque omnia prona erant; Episcopus, Comes, Cancellaria, Camera Rationum, Senatus populusque Collegium expetebant. Anni tamen aliquot iuere, dum prouentus necessarij quæruntur, re maturâ, Socios dedit Franciscus Flerontinus Prouinciæ Moderator. Domicilium suum Episcopus, quod Cœnobium olim fuerat Canoniorum Regularium, offerebat cum aliâ idoneâ domo cominutandum. Nec verò poterat optari melior habitatio. Sed mens viro deinde mutata est, & ipse breuè ex humanis excessit. Eius successor Jacobo à Castro placuit commutatio. Huic domum idoneam Ido comparat; cuius emptionem Albertus Archidux quatuor florenûm millibus subleuauit. Ita nostri in Episcopium transiere.

*Collegium
Rurāmun-
danum.*

Vnius adhuc Prouinciæ nomen iusque obtinebat toto Belgio Societas, quando Collegiorum copia diuisionem suasit. Romæ acta res, procurante Carolo Scribanio. In Flandro-belgicam & Gallo-belgicam facta partitio est. Vndecim relicta nobis Collegia, quæ hactenus memorauimus; aliorum meminisse, instituti non est: quod ab initio profitebar. Ceterum, diuiso Belgio, quærebatur Tironibus sedes, quos adhuc habue-

*Domus
Probatio-
nis Me-
chlinia.*

*Alberti &
Isabelle
Archidu-
cum erga
Societatis
Nuntios
affectum.*

*Collegium
Dunkercanum.*

habuerat Tornacum. Inde Antuerpiameducti, dum idoneus circumspicitur locus, biennium exegere. Diuturnam dubitationem opportuna diremit liberalitas honestissimæ viduæ Gasparis Tacquetij, quæ sex amplius florenûm millia legabat hac lege, vt aut Mechliniæ, vbi ipsa nata erat; aut Liræ, vbi educata, sedem stabilem intra anni spatium fingeremus. Vtraque tirocinio commoda ciuitas visa. Liram Scribanius præoptabat, ab Aulâ, à mercibus, ab omni strepitu remotam. Ibi domum sex florenûm millibus emit; Senatûmque vrbs aggressus, perpetuam Societatis operam addicit, præcipuè ad iuuentutis institutionem, vicissim postulans summam illam refundi, & annuos præterea non amplius trecentos. Placebat Senatui tam modesta petitio. iamque transfactum videri poterat: cum vix digresso Scribanio, iniquissimæ obtrectiones æmulorum, quibus aures Senatus dabat, turbauère omnia, & factum infectum reddidere. Ergo ad Mechliniam consilia conuersa; felici, vt res docuit, necessitate. Mechlinia quasi in trigono, inter Louanium, Bruxellas Antuerpiamque centri vicem obtinens, abest à singulis quarto milliari. Ciuitatem insigni specie & nitore commendabilem passim Pulchram dixère. Ager vndique peramœnus & fertilis, salubre cælum. Sedes ibi Metropolitana, & magnum Concilium Regis, quod Parlamentum vocant. Huc Societatem inuitabat Franciscus vander Burcht Capituli Metropolitanî Decanus, qui nunc est Archiepiscopus Cameracensis. Domus quærebat: quam anxie circumspicientibus Patribus, suggerunt amici vacare ædes Cæsareas amplissimi fundi, quas Philippus Rex I. Carolus V. Imperator, Philippus Rex II. Maria Hungariæ Regina, quondam habitassent. Spem impetrandi esse ab Alberto Pio Principe, & vero parente Societatis. De amicorum consilio tentata res successit è voto. Archidux rogatus, benignissimè dedit, & sui illud amoris pignus, erga nos exstare voluit: quin de dote cogitabat; sed eam mentem retardauit iniquitas temporum, mors denique abruptit. Ergo in eam vrbein & domum Tirones introduxit Antonius Sucquetius ipsorum Moderator: quos vbi aduentasse intellectum est Bruxellis, illicò Albertus Princeps cum Serenissimâ coniuge Isabellâ Mechliniam aduolant, domum accuratè inspiciunt, cubacula omnia perambulant, lustrant supellectilem, ne quid fortè ad necessitatem, atque etiam ad Religiosâ commoda, nouellæ isti Familiæ deesset. Aduertit Princeps hortum posse alienis oculis infestari à vicinâ nobilis & Consularis viri domo. Eum continuò adesse iubet, domum iusto æstimatam pretio sibi tradi postulat; acceptam consignat Antonio Sucquetio, affirmans à Religioso fundo profanos oculos decenter excludi: Templum deerat: id ex domicilij parte coaptatum, cui nuper sacellum elegans adstructum, immaculatæ Virginis Conceptioni sacrum.

Iam trium Collegiorum, Siluaducensis, Ruræmundani, Mechliniensis, exemplo prouocabatur Flandriâ, vt & ipsa per induciarum tempus suas vrbes Societati possidendas daret. Itaque Dunkercam in auspiciis accepimus anno M. DC. XII. deinde Cassetum, mox Belliolum, denique Aldenardam consequente cursu, vt annorum singulorum singula fuerint Collegia. Maritimum oppidum Dunkercam, validissimis classi-

classibus celeberrimam toto iam dudum orbe fama celebrauit. Angustis mœnibus incolæ clauduntur innumerabiles. Magna hominum ex omni genere colluuiò: nautæ militesque confusi. Ciuibus ingens animus, & omni periculo maior. Mercatura tot bellis turbata, tamen florens perseuerat. In hanc urbem iam annis aliquot excurrerant Patres ex Collegio Bergensi vicinitate inuitati, & egregiam in iuuando ciue, milite, nauticis operam ponebant: sed prima cura captiuorum erat, quos semper plurimos & ex hostibus plerosque publicus carcer includit. Inter hæc loci Pastor vnicus cùm subitò raptus esset, vniuersum pænè onus nostris humeris incubuit. Ea causâ fuit de domicilio cogitandi; quod iam vltro Dunkercanorum aliquis, isque primus, in Societatem ingressus donabat. Res ad Senatum refertur, apud quem maximâ auctoritate pollebat Syndicus, homo hæreticæ factionis. Hoc auctore Senatus restitit, donec Alberti Archiducis litteris permotus habitationem concessit quidem, sed auxilio prorsus nullo. Domesticam interim subleuabat inopiam priuata liberalitas tum Læuini de Clerck viri opulenti, tum Adriani Cancellier Abbatis Dunensis, qui in vrbe patriâ Collegium fundare decreuerat: facturus vtique, nisi mors virum vitâ dignissimum immaturè occupasset. Ceterùm semel negatâ ope Senatus in sententiâ perstabat, non per se à nobis alienus, sed incentore Syndico. Scribanius tamen Prouincialis, incolarum visâ multitudine, fructumque considerans quem tantus ager promittebat, quamuis negato subsidio, non deferendam esse hanc tam copiosam messem existimauit. Perrexit ergo cum paupertate suâ luctari Societas, & indefesso labore in salutem omnium incumbere. Conciliauit ciuium multos ille ardor: & Senatores priuatim amici erant; in curiâ etiam, nî Syndicus repugnaret, suffragaturi. Nec latebat hominem maior indies animorum inclinatio. Quare ne inuidiam sustineret solus, & habebat iam ipse filios maturos scholis, quos alibi alere pretiosum; fit Senatui auctor, vt Patribus, si opem vellent, imperentur scholæ. Paret Societas. Subinde & naualis missio instituta auxit erga nos vrbs beneuolentiam. Ac tum denique liquida omnia fuere, postquam illum aduersantem Syndicum prodita hæresis Dunkercano regno eiecit, damnatumque æterno carceri mancipauit: ex quo tamen à liberis aliquando adiutus, ad suos Barauos euasit. Certè nobis propensionem suam tunc maximè probauit Senatus, cùm templum elegans, partemque aliquam domus, summâ celeritate (vix triennij spatium fuit) excitauit.

Haud procul Dunkercâ Casletum conspicitur, in edito monte sita *Casletanum Collegium* ciuitas, despiciens ditionem suam circumquaque diffusam, vberi solo, magnâ oppidorum pagorumque frequentiâ. & habet ditio peruetustam numerosamque nobilitatem, quam procurandæ salutis studio per interualla visebant ex Bergensi Collegio & Iprensi Patres. Horum studiis delectati Proceres, de collocandâ Casleti Societate seriò inter se agitare cœperunt: nec enim agro toto, tam lato, vlla tumerat Religiosa Familia quæ saluti vacaret animarum. Ante alios Nicolaus de Montmorency Comes Stegrensis, & Lamoraldus de Hornes Vice-comes Furnensis, idemque in Casletanâ ditione supremus Prætor, rem vsque

adeò promouerunt, vt omnium consensu ordinum, paribus Senatus populiq̃ue votis peteretur Societas; simul fundus, aedes, templum, proventus liberaliter offerrentur. Tam nobiles animos, & magnis vr̃ibus æmulandam munificentiam obstupuit Prouincia, & postulatōs Socios libenter dedit anno sæculi tertio decimo. Domus continuò ædificata cum scholis: templi fabricam inchoatam perfici vetat temporum iniuria Gallico flagrante bello; penes quod vnica moræ est culpa. Morbecano Comiti Roberto de S. Audomaro voluntas fuit Collegij dotandi; sed eam laudem Casletanis Ordinibus præripi haudquaquam decebat. Ita quos alibi singulos desiderat fundatores, hîc vltro plures & certatim sese offerentes admittere non potuit Societas, vnius beneficio contenta.

*Collegium
Belliolanum.*

Ferebantur res nostræ secundissimo cursu per Occidentis Flandriam, & cum annis Collegia numerabantur: Nam proximus à Casletanâ Belliolanam habitationem dedit. Belliolum prisca Belgium dixere, quod ille terrarum tractus vndique montibus à naturâ vallatus olim Belgis aduersus Cæsarem perfugium præberet. Maior loci amœnitas an vbertas, iure ambigi potest. Oppidum populo frequens est, & pagos quindecim amplectitur: in quorum nonnullis quatuor millia capitum. vicinas habet Ipras vix tertio lapide. Et hinc facili excursionem iam annis multis nostri lustrare Belliolanos consueti, maximos ex agro illo fructus colligebant. Nullum tunc erat Bellioli, totâque ditioe, Religiosorum hominum domicilium. Pastor itaque Iudocus de Peystre Societatis laboribus gaudebat subleuari suos; & pro insigni in gregem suum affectu optabat nostris, in animarum salutem tantoperè intentis, aliquem in vr̃be suâ locum. Tentare aggreditur Senatum, & grauissimis rationibus in sententiam pertrahit. At Societas animi pendebat, ex vsûne foret Bellioli habitare, tam vicinis Ipris & Casleto: nec pauci repugnabant: sed euicit tamen Senatus Societatem postulantis ardor, aut certa potius diuinæ voluntatis destinatio. Nam semel iterumque nunc Carolus Scribanus Prouincialis, nunc Henricus Scherenus Visitator, partim aliorum hortatu, partim etiam propensione suâ domicilium illud sublaturi videbantur; sed vterque consulto per preces Deo, nullâ quidem certâ ratione, tamen mutatâ voluntate nostros in loco constare iusserunt. Expertus per triennium vtilissimam Societatis operam Senatus, quamquam difficillimis patriæ temporibus, fundandi Collegij onus magnâ voluntate suscepit. Exinde auspiciū scholis datum. assignata dos, fundus emptus: in eoq̃ue domus sensim ædificari cœpta, in cuius partem immigratum, post miseram annorum vndecim stramineis casis habitationem. Templum quoque haud ita pridem positum est D. Iosepho, amplum pro loco & concinnum. Pastor, quem primum aduocandæ Societatis auctorem dixi, quasi iam officio erga gregē suum abundè perfunctus, in eam ipsam ingredi voluit; factōq̃ virtutis ac meritorum compendio, Mechliniæ intra Tirocinij biennium diem suum obiit, maturâ atate vir, & cælo vtiq̃; maturus. Nec memoriâ indignum, quod vr̃bis Syndico Ioanni Sammijn, qui studio erga nos cum Pastore certauerat, accidisse mēmorant, supremam animam agentis.

ti. Is posteaquàm ad dies aliquos mortuo similis iacuerat, subitò sibi redditus, magnamque animi hilaritatem vultu & ore spirans, beatum sese prædicauit, & salutis suæ certum, ob nauatam strenuè operam in collocandâ Bellioli Societate.

Vertebatur annus ab auspiciis Belliolanis, quando Aldenardæ, ve- *Aldenardæ
dense Col-
legium.* teri sede Neruiorum, cœpta est habitatio non dissimili ex causâ. Pastor enim & Persona loci (quod nomen dignitatis est) Petrus Langritius, magnoperè cupidus videre Societatem fixâ sede stabilitam, sedulo præfabat Senatum, & populi Primores, quorum erat rem tantam definire. Et Senatus quidem facillè flectebatur: at in populo residebat quæ nescio sinistra de nobis opinio, quam non pauci maleuoli inuidiosis sermonibus alebant. Ad eam potissimum euellendam missus Gandauo Ecclesiastes noster, vir sanè eloquens & strenuus, qui suis concionibus nomen Societatis reddidit populo gratius, & non exiguum illius desiderium excitauit. Tandem publica vrbs comitia coguntur: de admit- tendâ Societate proponitur: omnes, vno dempto, suffragantur: fit so- lenne decretum: tabulæ conficiuntur: Principes rogati probant. Angustis primùm ædibus habitatum, necesse ut fuerit & alieno templo uti ad sacra, & alibi conductâ domo docere iuuentutem. Sed vrbs agrique beneficio sensim spatia laxata; ampliatus hortus; pars aliqua domicilij exædificata, in templi vsum tantisper conuersa est. Cetera sperantur.

Rursum ex Flandriâ in Brabantiam delabor ad Lirani Collegij pri- *Collegium
Liranum.* mordia. Lira Brabantiæ oppidum est pari ferè spatio Antuerpiâ Mechliniâque distitum; hortis, ædibus, fluuiis celebrandum. Scholas olim nobiles habuit, clarorum altrices virorum; è quibus nos Franciscum Costerum, & Martinum Antonium Delrium, habuimus. Has temporum iniquitate dilapsas restaurare meditabatur Senatus anno M. D. LXXXV. & super eâ re tentauit Societatis animum. At ubi ex Ioanne Orano Collegij Antuerpiensis Rectore intellectum est de do- te Professoribus assignandâ, continuò res tota conquieuit. Intereâ Patrum Antuerpiensium zelus, probante in primis Episcopo, Liram sibi sumpserat catechismis & concionibus excolendam, incredibili ciuium voluptate fructuque: ac subinde domus venum proposita est, in quam Flandro-Belgicum Tirocinium, diuisâ iam Prouinciâ, laborabat induce- re Carolus Scribanus, quemadmodum suprâ est indicatum. Res cum Senatu aut acta erat, aut videri poterat: sed quorundam intercedente inuidiâ, in fumos abiit, haud leuiter indignato Antistite Ioanne Mi- ræo, & damnante Magistratuum inconstantiam. Itaque domo, quæ frustra iam erat, iterum diuenditâ, pergebant nihilominus Antuerpien- ses Patres iuuare urbem variâ functione; sed potissimum Catechismo: quem longè celeberrimum singulari gratiâ sustentabat nostrum ali- quis, adeoque sibi amorem deuinxerat tenerioris ætatis, ut turmatim pueri puellæque effunderentur in occursum venientis ad aliquot pas- suum millia, & faustis precationibus lætisque carminibus deducerent in urbem quadam similitudine triumphi. Hæc quoque Societatis glo- ria perstrinxit oculos æmulorum: tantumque potuit inuidia, ut statio-

nem suam Catechistes deferere cogeretur, tanto ciuium luctu, lacrymisque puerorum, quanta præcesserant gaudia. Quin vt Collegij spes omnis Societati præcideretur, scholarum cura aliis demandata est à Consule, plerisque ciuium nostram repulsam frustra deplorantibus. Nihil eo factò commota Societas (cui per se aut per alios Dei gloriam salutemque hominum procurari, nulla distinctio est) locum nihilominus elegit tertiæ Probationis Patribus habitandum: nam Tirones iam acceperat Mechlinia. Ergo illa ipsa domus anno huius sæculi decimo quinto denuò redimiturà nostris, eiusque possessio est adita, nullis à ciuitate expetitis vitæ subsidiis, nullà vicissim ope compromissâ: quam tamen omnem ex Instituti nostri legibus haud cunctanter impendimus. Senatum quoque temporibus mutatis mutatum sensimus, neque semel liberalem.

*Collegium
Alostana-
num.*

Iam ad finem suum duodennales induciæ vergebant, quem sibi præoccupandum Alostana ciuitas duxit, admissâ Societate anno M. DC. XX. Alostum Bruxellas Gandauo diuidit itinere dimidiato, Flandriæ Imperialis & ingentis territorij caput. Eò submissus è nostris Sacerdos vsque eò inflammauit ciuium desideria, ipsumque permouit Senatum, vt feriam de Societatis Collegio susceperint cogitationem. Accessit ad causam vehemens patronus Iacobus Beeckmans, Decanus & Pastor vrbis; neque à suscepto semel patrocinio multorum contranitentium auctoritate passus est sese reuocari. Ac subinde Dux Arschotanus post creatos Principum nomine Magistratus nouos, graui oratione Ordinem nostrum in Senatu commendans, faciliè quod volebat persuasit. Communi vrbis ac Procerum nomine Decanus & Consul ad Carolum Scribanium Prouincialem legantur Collegium rogatûri, deque eius sustentatione publicam daturi fidem. Scribanius initio par Sociorum dedit, gnauos & insignes viros: quos trimestri hospitio perhumaniter apud se habuit Decanus. Domum non ita multò post dedere Proceres cum supellectile, ac docendæ iuuentuti magnificum erexere gymnasium, perpetuum sui erga commune bonum & Societatem nostram studij monumentum.

*Collegium
Hallense.*

Duodecimus iam, isque postremus, induciarum exspirabat annus: iam armorum horror circumstrepere cœperat, & tamen noua Societati sedes parata est Hallis. Sunt Hallæ Belgis, quod Italis Lauretum, sedes, inquam, electa Deiparæ, peruetustum Hannoniæ oppidum, Brabantis conterminum, tertio à Bruxellis lapide, admittendis omnium vndique gentium, si bella sinant, peregrinis maximè opportuno situ. Est in hac vrbe Virginis è ligno statua, trecentis quinquaginta & amplius retrò annis omni miraculorum genere nobilis: quam ab Elisabethâ Hungaricâ, nunc in Cælites relatâ, acceptam olim Mechthildis religiosissima Princeps Hallensibus testamento legauit, ingens & singulare donum. Est ea statua plurimis Regum populorumque donariis diues: ad quam quotidiani indigenarum aduenarumque concursus; sed duo ad stuporem celebres, in Pentecoste alter, alter mense Septembri: quibus anni temporibus hominum infinita millia per turmas & Sodalitia confluunt votiuum Virgini munus summâ veneratione repræsentantes. Et verò

Diux

Diuæ Tutelari urbem cordi esse, vel ex hoc scias, quòd in tot tantisque Belgij nostri turbis, cum aliæ vrbes etiam munitissimæ maximæque ab impiis expugnarentur; hæc modica & nihil admodum munita intercipi haud vnquam quiverit; tametsi perduelles, qui Bruxellarum potiebantur, sæpius quâ vi quâ fraude tentarent, etiam miraculo non semel repulsi. In hanc urbem Societas, vbique Deiparæ studiosa, iam inde à primo suo in Belgium ingressu oculos coniecerat, excitando in primis eius cultui, vsui Sacramentorum crebriori introducendo, vitiisque quæ urbem agrumque possederant extirpandis. Euerardus certè Mercurianus Prouinciæ Præfectus, anno sesquimillesimo sexagesimo tertio, hortante Maximiliano à Bergis Cameracensium Archiepiscopo, dedit diligenter operam, vt Societatis in eo oppido collocandæ aliquam inueniret viam. Sed illo mox ad Comitria Generalia Romam profecto, atque interea Maximiliano è viuis sublato, adhæc ingruentibus tumultuum Belgicorum turbis, vltra designationem & vota res progressa non est. Balduinus deinde ab Angelis, & ipse Prouincialis, rem strenuè tentauit, labore vano. Post illum Thomas Saillius, cultor Deiparentis eximius, rem propius adduxit. Is & pretium emendis istic ædibus iam dudum compararat, & nuper è Galliâ redux feroci excussus equo, cum hæreret in stapede, inuocatâ Diuæ Hallensis ope, magno viæ spatio ad Hallenses vsque portas pertractus, ornamenta in sacrificium fieri curarat, spe iam tum certissimâ venturæ breuî in oppidum Societatis. idemque ad aram supplex, infinis precibus suam (sic vocabat) Dominam obtestatus est, vt, quemadmodum Laureti, sic Hallis sacrum Pœnitentiæ tribunal Sociis exercendum traderet. Ad extremum res tantopere desiderata, tentata toties, tandem feliciter suscepta confecta que est à Francisco Henrico vander Burcht Archiepiscopo Cameracensi, imploratâ in id Alberti Principis pientissimi auctoritate. Et Albertus quidem litteris nostrâ commendatione plenis Senatum cohortatus, sensit vehementer alienum. Libello toto multis rationibus conferto docebant, Societatis admissionem primùm ipsimet Principi fore noxiam, deinde magno Hannoniæ Prætori, tum loci Magistratibus, ad quos scilicet iam inde ante omnem mortaliū memoriam templi facelli que quoad possessiones & ornamenta spectaret administratio. quod munus iniquè à nostris occupandum foret. Binos se iam designasse Sacerdotes peregrinis aures daturos; si que id parum foret, tertium ac plures addituros; præterquàm quòd Mendicantiū Ordinum Ecclesiæ solennibus per annum diebus auxilio venire consueissent. Adhæc Reip. suæ inopiam repræsentabant; ac denique precabantur, ne Princeps rem tantopere ciuitati suæ grauem, publicæ auctoritati aduersam, imperare pergeret Senatui populoque Hallensi, suis hæctenus Principibus deditissimo, nec vllas rebellium partes secuto. Ad has preces Albertus respondere Archiepiscopum iussit. quòd profectò hic fecit tanto rationum verborumque pondere, vt continuò Princeps daret ad Senatum litteras, quibus omnino imperabat, vt nostros vrbe ac tecto donarent, vt liberum ad ornamenta thesaurosque Ecclesiæ aditum præberent, vt Confessariorum exedras pro dignitate construerent, vt nobiscum vnanimis, tamquam genuini filij, in excitandum

magnæ Matris cultum diligenter incumbere. Hoc Principis imperio sic vtendum duxit Archiepiscopus, quasi ea Sociorum Missio triennis dumtaxat foret, & velut in experimentum: neque ipse in plures annos addiderat alimenta, ratus fore (id quod euēnit) vt temporum lapsu mutaretur animis Senatus. Enimuerò vt lana rudis tractatione sit mollior, ita Senatum populumque Hallensem vsu quodam & agendi consuetudine adeò demulsit Societas, vt quam absentem horruerant, præsentem amarint, atque apud se perpetuam esse voluerint; postulato etiam gymnasio ad imbuendam religionem, moribus, litteris iuventutem. Ceterum, post Franciscum Archiepiscopum, quem verè parentem habet Hallensis familia, Antonium quoque de Winghe Abbatem Latensem parentem alterum agnoscit.

*Collegium
Bredanũ.*

Finierant interim induciæ; & quasi vno malo non satis miseri fuisset mus Belgæ, alterum grauius accessit, mors Alberti optimi sapientissimique Principis: in quo Societas Belgica amittebat patrem; cuius orbitatis grauior fuisset sensus (quamquam fuit grauissimus) nisi matrem sibi seruasset Isabellam: cuius etiam solius auspiciis Collegio aucta est Bredæ, anno M.DC. XXV. Est Breda oppidum extremis ferè Brabantiae finibus, Hollandos versus, amœnissimâ terræ regione situm, quod sua Tempe Princeps Auraicus appellare consueuerat. Hæc erat Batavis militiæ palæstra, & exemplar quoddam absolutissimæ munitionis, quando Ambrosius Spinola Marchio lentâ nouem mensium fame expugnavit urbem: fuitque hæc illa portentosa obsidio aduersus Europæ pænè totius vires sustentata, quam Hermanni Hugonis nostri calamus immortalitate donauit. Vix occupatâ vrbe, condendi statim Collegij potestatem amplissimam fecit Isabella Princeps, atque ad subleuandos domus emendæ sumptus quinque florenorum millia eleemosynæ nomine erogauit. Emptâ domus est optimo vrbis loco, nostris vsibus quasi facta, quam Societati semper destinarent ciues Catholici; quamque Marchio vrbe captâ Sacerdotibus nostris castra sequentibus vtendam assignarat, militari chirographo suâ manu dato: quod omen quoddam fuisse visum est futuræ habitationis. Senatus Gymnasium publicum nobis moderandum dedit. Templum quâ nouo quâ veteri opere constructum; cuius altari primum posuit lapidem pro Isabellâ Principe Gubernator Balanzonius, vir quàm militari scientiâ tam pietate Christianâ clarus. Verùm prò dolor! non tam habitatio ea fuit, quàm brevis temporis hospitium. Vrebat Henricum Auraicum suæ vrbis iactura, quæ & fratri Mauritio ex mœrore mortem attulerat, cum à Spinolâ velut feram indagine cinctam cripi posse desperaret. Ergo in omnem recuperandi patrimonij occasionem vigil, iam semel tentarat, distento ad Traiectum Marchione Aytonâ Belgij tunc Pro-gubernatore; quem celeriter aduentantem, quamuis vallo fossâque muniri iam cœperat, exspectare non sustinens, vasa collegit. Iterum expertus anno M.DC. XXXVII. seu fortuna audentem seu quid aliud iuuit, certè obtinuit; quanto Regis Religionisque damno, æstiment alij. Societas interim expulsa, paucorum fructu annorum collecto, magno sui desiderio relicto.

*Captâ
Bredâ
pellitur
Societas.*

Atque

Atque hæc sunt nostræ Flandro-Belgicæ Collegia, quorum origines breuiter indicasse sufficiat. Hisce velut gradibus Prouincia sese promouit in eum statum, quem nunc videt sæcularis noster annus. Est proinde cur immortales gratias referamus, primùm Deo Optimo Maximo, qui secundâ bonitate suâ tantillo semini, quale sparsum Louanij vidimus, tali tempore tantum dedit incrementum. Nam quis fortunam illam sperasset in perpetuâ ciuiliū bellorum calamitate, in tanto Religiosorum Ordinum numero, quibus alendis haud sanè par videri poterat patria? Sed iis animis sunt Belgæ, & proprium habent spem ipsam virtute superare. Itaque post Deum immortalem grates Belgarum populis debemus, quorum beneficio intra vrbes recepti sumus, & sustentamur: non inutiles profectò (si verum licet dicere) nec otiosi; sed secundæ vitis instar vicem domino referentis fructu suo. id quod mihi nunc planum facere incumbit, ne gloriosius fortasse quàm verius dixisse cuipiam videamur.

CAPVT. TERTIVM.

De functionibus ac laboribus Societatis per Flandro-Belgium.

Ingressurus in rerum gestarum campum, ne superbè videar nostra venditare, non alienum duxi primo aditu præfari solenne illud sanctumque Societati, *Ad maiorem Dei gloriam*. Hæc vna maximè causâ impellit calammum, vt lecturi opera nostra bona glorificent Patrem qui in cælis est. Nec enim tantâ sumus vecordiâ, vt ipsi nos putemus esse aliquid, ac non ex sanctissimâ CHRISTI ES V, quem imitandum suscepimus, disciplinâ, postquam omnia fecerimus, seruos inutiles profiteamur. Necessitatem quoque aliquam nostra commemorandi vetus quorundam imponebat obtrectatio: quæ causâ olim & Apostolum impulit labores suos enumerare Corinthiis; non sanè arroganter, sed ad famæ, cui nonnulli obtrectabant, necessarias (vt sic dicam) vindicias. Nonnullis enim Societas aliquando visa est supernumeraria in Belgio, quinta (quod aiunt) quadrigæ rota: cui verbo odioso respondendum erat, & Cassianum illud quod in nos torquent, *Cui bono?* ita retorquendum, *Cui non bono?* Quisquâmnè homo est vllius generis, ordinis, ætatis, tantillus aut tantus? éstne boni operis aliquod ram abiectum, tam arduum? vllûmne est tempus diurnum nocturnûmve, quò se noster non extendat labor? Caue iactanter dici putes; sed quam operam in commune bonum profiteamur, intellige. Omnium hominum, locorum, temporum, horarum sumus, omnibus omnia facti vt omnes CHRISTO lucifaciamus. Id quamquam in clarâ luce positum quotidie ab omnibus cerni potest; tamen quibus oculi vitioso aliquo humore caligant vsque eò, vt iis superuacanci videamur, etiam hoc orationis lumen admouendum est, si fortè hinc vel tenuem radium veritatis admittant. Sed ante omnia, quale Belgium inuenerit Societas, verbo indicandum est, vt naturâ soli cognitâ certius colonorum æstimetur labor.

Parebant vni Domino XVII. Prouinciæ, quas Belgium nomina-

*Belgijs-
tus in ad-
uentu So-
cietatis.*

*Ex Stradā
de Bello
Belgico.*

*Iconoma-
chia.*

minamus, Carolo V. Imperatori, eidemque Hispaniarum Regi, quando Sociorum primi appulere Louanium. vna palam Religio colebatur Romana Orthodoxa: non pauci interim, & ex Proceribus, solā vivebant Religionis specie; quam vt retinerent, mouebantur Catholici Principis reuerentiā. Qui autem hominum essent mores, quis Christianæ pietatis doctrinæque vel neglectus vel contemptus, secuta mox tempora docuerunt. Ruardus certe Tapperus, Academiae Cancellarius, vt erat altā mente vir, & prouidus futurorum, aduentantes nostros toto complexus pectore, cum graui gemitu exclamabat: *Venistis seriùs, ô Patres, seriùs venistis.* Tenuit hic rerum status ad annum sæculi nonum & quinquagesimum: quo anno Philippus Rex Caroli filius & heres Augusto mense in Hispaniam excessit è Belgio. Exinde, quasi pacem secum abstulisset, magnorum motuum semina spargi cœpta. Crederes, subducto sole, cælum obduci nubibus, & sensim colligi procellam, quæ Prouincias deinde miserabiliter inuoluit. Post septennij spatium erupit pestis, vlcere iam maturo; atque hic est ille fatalis annus sexagesimus sextus, apertā conspiratione quorundam Nobilium, populi seditione, furiali hæreticorum incursu, templorum violatione, Religionis clade infamis; tantarum, quas adhuc patimur, turbarum origo, cum ad eam diem felix Belgarum natio in concordia & tranquillitate vixisset. Quatuor tunc ac viginti annis Societas Belgium habitarat, & paucarum vrbiū mœnibus tota claudabatur. Partem maximam Louanij erant, locis aliis perpauci: aliquot prætereā velites huc illuc, quod vocabat maior necessitas, volitabant. Nec verò Socios fugiebat patriæ in ruinam præcipitantis infelix status. At exigua manus quid magnopere poterat aduersus adco robustam impietatem? vndique Germania, Gallia, Anglia, quibus Regnis Belgæ coronamur, pestem afflabant; & dispositis animis facilè adhæsit lues. In fomitem cadebat ignis; corpus vitioso plenum humore morbus occupabat. Deus bone! in tantā Sociorum paucitate quantis pugnatum viribus auerruncando malo! Andreas Boccatius (vt ex vnius conatu discas omnium) Leowardiam excurrerat, cum sacrilegi illi, tamquam emissi Orco cacodæmones humanos vultus induissent, incredibili audaciā in imagines, in templa, in altaria inuolabant. Neque è sacro erat nec profano Magistratu, qui pro sanctissimis staret aris: fortissimum quemque absterrebat metus ex periculi magnitudine. Solus Boccatius, paratā in omnem casum constantiā, murum se posuit pro domo Dei. Immixtus insanis agminibus, modò singulos, modò vniuersos, blandè, minaciter adortus, orabat terrebatque eā libertate animi, vt prodigij loco habitum sit, non furentis alicuius ferro fuisse trucidatum. Multi è sceleratā turbā, suam detestati insaniam, desertis satanæ signis domum abire. Ceteros aliquamdiu stitit vox imperterriti Sacerdotis, & quodam stupore defixit. Verum deliberata pluriū impietas, incentore diabolo, resumpsit animos; clausisque auribus ad Boccatij siue minas, siue preces, perfecit denique destinatum scelus. Aliorum Patrum alibi par conatus fuit: nec desperabatur victoria, si vires iunxissent quibus par erat maiorve ratio pugnandi. Sed fuerit hoc patriæ fatum, delictis maiorum nostrorum eam calami-

calamitatem promeritis: certè pax, quæ Religione maximè constat, numquam deinde seriò renocata est, hærente semper in visceribus hæresi, turbarum omnium causâ. Nimirum non perinde recuperari sanitas, vt seruari potest. Minitantibus morbis plerumque parvâ cautelâ occurritur; quos, vbi sanguinem occuparint, longa medicina vix sanet. Atenim re non integrâ quid agas? Cæpit Societas ex necessitate consilium; & ingentibus animis partes Belgij ægras sanare aggressa. Quid profecerit non dico; sed quæ adhibuerit remedia, quam operam impenderit, mearum partium est breuiter indicare: in quo, ne sim infinitus, faciam quod Poëtæ, qui ex innumerabilibus Herculis laboribus, in communem humani generis vtilitatem exantlatis, præcipuos celebrant duodecim, ceteris hominum coniecturæ relictis: totidem ego labores *Duodecim Societatis labores seu functiones.* nostros, siue functiones, quibus Belgio profuimus, non celebrabo, ac ne explicabo quidem; sed obiter attingam, satis habens digitum in fontes intendisse: quos qui propius adierit, intelliget nihil à nobis prætermisum, quo restaurari res Catholica, & animarum salus siue publicè siue priuatim procurari potuisse videatur.

CAPITIS III. SECTIO I.

De quotidianis laboribus Societatis.

Primus labor, Catechesis, præsens aduersus Fidei pestem antidotum, si terrarum vspiam, certè in Flandro-Belgio Societatem strenuè exercet. Maiori nihil ardore complectimur. Neque in hoc, opinor, quisquam nos ambitus accusat propter actionis humilitatem: sed quod splendori deest, abundè compensat vtilitas. Quæ enim alia functio maiorem fructum habet, aut certiore? Tabulæ rasæ sunt ingenia paruulorum; quidquid insculpitur, tenent: atque vt inscriptæ arbusculis notæ crescunt vnà cum cortice, sic ætati teneræ inditi mores cum ipsis surgunt annis, & in senectutem validiores eunt. Ad complexionem corporum refert vel plurimum, quo lacte nutriantur infantes; ad animorum indolem, quibus præceptionibus pueri imbuantur. Sæculum est & vltra, ex quo Resp. Christiana graui morbo, in Septemtrione præferim, laborabat. Causam morbi, quod solet peritus Medicus, Societas explorauit. Deprehensa est praua iuuentutis educatio: hæc tollenda erat, vt perfectæ sanitas sequeretur. Quid enim iuuet ramorum amputatio, stante radice, nisi vt magis etiam repullulent? Staret hodieque Belgis incorrupta Religio (sic omnes sentiunt) staret cum Religione pax, cum pace felicitas, si institutionem habuisset istius sæculi iuuentus. Huc igitur manum Societas admouit, & ætatem illam præcipuè amplexa est, cuius aut vitium aut virtus in omnes vitæ partes, velut à radice in ramos succus, extenditur. Duo præcipuè inuenta sunt in remedium mali, Catechesis, & Scholæ. Illa, cum esset Belgis insolens Christianæ rei tradendæ ratio, statim varia iudicia subibat; sed mox omnibus se probauit fructu suo. Dici non potest, quanti ad eam, vt in vrbe aliquâ instituebatur, fierent concursus, non puerorum modò, sed &

adultorum: par quippe in vtrisque erat rerum ad salutem sciendarum ignoratio. Multitudinem nulla iam templa capiebant, trabes & tecta conscendebantur; scalis grandioribus, quod humi deesset locus, gradatim infistebatur. Currentibus etiam calcar addendum Patres putauere suauis gratoque carmine, quod pueri puellaeque pro condimento intercinebant. Ingens populi inuitamentum id fuit, & quo satiari aures non posse videbantur. Præter voluptatem, duplex inerat utilitas: nam præcipua Fidei nostræ capita, & salubria monita, & varia pietatis incitamenta, numeris illis comprehensa, in aures audas dulciter influentia, altè inhærebant animo, & deriuabantur in mores. Deinde illud impetratum, vt impuræ cantiones, certissima iuuentutis corruptela, magnæ animorum pestes, velut exsilio damnatæ, conticescerent. Catechistica enim illæ, non modò in officinis & plateis, sed etiam in conuiuiis & publicis epulis resonabant: nec semel fuit cum ad has symphoniaci silere iuberentur. Mitto dramata, disputationes, supplicationes, & id genus excitamenta, quæ rapiendis puerorum & vulgi ingeniiis tenendisque solers excogitauit industria. Batavorum multos in Brabantiam Flandriamque, cum per inducias tutum esset, exciuit fama catecheseos. Dordracenus Consul Siluamducis ingressus, postquam interfuit Catechismo, palàm professus est Societatem docendæ iuuentuti natam esse, & per solas patriæ leges stare, quo minis suos ipse liberos in disciplinam nostram traderet. Brugis honesta mulier Hollanda, audito Catechistâ, Prò perfidam, inquit, hæreticorum fidem! Iesuitas mihi cacodæmonas depinxerant, quos ego hîc tamquam Angelos contemplor. Gandavi puella clam hæreticis parentibus catechismum frequentabat. id vbi cognitum, multa domi pertulit indigna; & tamen illa iam catechisticis inescata deliciis, contempto verberum metu, frequentare perrexit, suâque constantiâ non modò fregit parentum iracundiam, sed etiam expugnauit errorem: ambos enim illos, & nouem insuper quâ fratres quâ sorores, cælo lucrata adduxit ad Sacerdotem nostrum, Catholico ritu Ecclesiæ reconciliandos. Similia fuere multa, nec vno loco, catechisticae utilitatis exempla. Sed constantiæ consulendum erat: itaque piorum hominum studia inuitauimus, impetratis à Romano Pontifice Indulgentiis, quarum sit particeps quisquis in rem catechisticam nobis collaborat. Magistratus quoque variis locis insignem operam contulere. Iprensis quadringentos annuos florenos in puerorum præmia decreuit: Cortracenus catechuementos partim largitionibus allexit, partim compulit auctoritate. Statuit enim vt parentes, quorum non semper integerrima Religio, quamlibet filiorum absentiam graui are, quartam exsilio luerent. Seuera necessitas, sed felix, quia ad meliora compellit. Interim vt pauperibus propria esset illecebra, alibi panem, alibi dodrantis censum in singula capita constitutum, constans, vel Antistitum, vel Senatus, vel aliorum hominum, singulari pietate præstantium, liberalitas persoluit. Nec verò vrbæ tantum est hic noster labor; sed rus omne peragramus, & latè per campos Fidei sementem spargimus. Quam nostram operam luculento testimonio commendatam olim voluit Mathias Houius Mechliniensis Archiepiscopus,

*Testimonium
Houii Archiepiscopi de
nostro catechizandi
studio.*

scopus, huiusmodi verbis: *Docet tristis experientia, per bellorum & hæresum tempestates præteritas, ruri præsertim, deperditam esse rerum diuinarum, & ad salutem necessariarum cognitionem, maximè in pueris & iuuenibus hac tempestate natis. Quare pergratum nobis accidit studium venerandorum Patrum Societatis I E S V, quos intelleximus pro suo in animarum salutem zelo, ad pagos qui tutò accedi possunt, passim excurrere; & rudem populum, ac præsertim iuuentutem, doctrinis ad integritatem Fidei & probitatem morum instituere. Quod ut pium est opus, & hoc tempore hisque locis pernecessarium, optimis quibusque Pastoribus & populi Præfectis acceptum esse non dubitamus. Ut autem maior hinc fructus surgat, & plures Deo per dictos Patres lucrifiant, obsecramus in Domino, & nihilominus districtè præcipiendo mandamus omnibus Pastoribus quorumcumque locorum Diœcesis nostræ, ad quos fortè dictos Patres venire contigerit, ut ipsos benignè suscipiant, & in suas Ecclesias gratanter admittant, populum, & præsertim iuuentutem, ad eosdem audiendum conuocent; & tam ipsi, quàm Domini temporales, eosdem in hoc pio officio adiuent, quandocumque & quibuscumque poterunt modis. Et sanè nostri tunc Louanienses circumiacentem vrbi regionem, quæ tutum erat ab hoste, in tres & viginti pagos partiti, quothebdomadis adibant, per quamlibet cæli intemperiem, per altè cumulas niues, effusos nimbos, lutulentas vias, nullo ignis, nullo cibi potusve admissio solatio; vnde magna apud rusticanos homines erat eorum auctoritas ab opinione virtutis. Quæ Louanij, eadem vbiuis, in excolendo rure Sociorum industria, & par tradendæ Catecheseos labor. Atque ut ardorem videas, haud nostris contenti viribus, alibi studioforum pientissimos, alibi Sodalium, tamquam venaticos, in agrum emittimus, sanctam acturos prædam, frequentia dico rusticanæ iuuentutis agmina ad Catechesin collecturos. Illud quidem mihi videor sine inuidiæ metu posse dicere, in erudiendâ Christianis legibus iuuentute nihil adhuc curæ & operæ à nobis videri prætermisum; perinde quasi hac vnâ maximè causâ viueremus in Belgio, atque hic potissimum nobis proprius, ut sanè est, permitteretur labor. Nec verò subterfugimus hoc quidquid est oneris, sed læti sustinemus, memores hac in primis functione cerni germanos Ignatij filios, qui & nos voluit in solenni professionis formulâ nominatum curandæ Catecheseos meminisse. Quo autem operæ pretio sustineamus, æqui statuam rerum æstimatores. Explicatur Catechismus vnius anni spatio, decies millies, septingenties, quiniæ & quadragesies: numerantur catechumeni duo & triginta millia quingenti & octo.*

Alter, & affinis priori labor, Scholæ, virtutis simul doctrinæque gymnasia. Illud, opinor, nemo, licet iniquus aliàs rerum nostrarum æstimator, si modò tempora inter se potest comparare, inficiari sustinebit; ante Societatem iacuisse ingenia plerorumque Belgarum, conclusâ eruditione intra paucos, qui, velut obducto nubibus cælo rara sidera, hinc illinc emicabant: nunc autem florere doctrinam, viris magno numero litteratis, tamquam pleno sideribus cælo, splendente Republicâ. Nec verò id magnopere mirum videbitur cogitanti ante nostrum aduentum ferè mercenarios fuisse doctores, quibus nec optima erat docendi methodus, nec summus labor. Hinc multis vrbibus Latinitas

Secundus labor, Scholæ.

nulla trahebatur; vnde incredibilis exsistebat inſcitia. At Societas & numerum Magiſtrorum & doctrinam gratuitam dedit. ex quo factum vt infinita ſtatim eſſet diſcentium multitudo, ac breuſ patria doctis hominibus impleretur. Quot millia Belgarum putas per nos bonis artibus inſtituta? Haud difficilem coniecturam hinc accipies, quòd annis ſingulis pleræque ciuitatum diſcipulos noſtros videant ampliùs trecentos, alterum tantum Bruxellæ Antuerpiaque: nuper etiam, cùm res noſtræ ſtarent, in ille propemodum Traiectum, ac pænè totidem Siluaducis. Præter Latinæ Grammaticæ partes omnes, tradimus Poëticam, Oratoriam, Historicam, Antiquariam, Dialecticam, litteras Græcas. Auctores prælegimus veteres illos principes litterarum & parentes; ſed caſtos omnes & pudicos, ne qua obſcenitas prætextatos inquinet mores adoleſcentum. At Magiſtri labore ſedulo, & diu meditatâ indiſtriâ latentem ingeniorum igniculos ſolenter eliciunt; ſubmicantes laude, honore, præmio accendunt; virtutum educunt ſemina, naturæ vitio altiùs deſoſſa; præclaram indolem velut gemmam ad cotem exigunt, informant honeſtis moribus, & actione liberali. Sed quod præcipuè in ſcholis ſpectamus, religio eſt ac pietas Chriſtiana. Hinc explicatio frequens Catechiſmi, hinc exhortationes ſacræ, hinc Litanix ſabbatinæ, hinc ſtatus Sacramentorum yſus; hinc Angelicæ minorum, Partheniæ maiorum Congregationes. Quâ tantâ iuuentutis curâ aſſequimur, vt ſcholæ noſtræ ſint magnorum in ſacrâ ciuiliq; Republicâ virorum ſeminaria. Circumfer oculos, alibi Canonicorum, alibi Senatorum integra ſpectabis Collegia ex ſolis diſciplinæ noſtræ alumniſ. Sed & Religioſorum Ordinum iure dixeris altrices: ita ex iis vbique multos, ſi circumſpexeris, deprehendes.

*Heretici
ſolas So-
cietatis
ſcholas
ſuis inter-
dicunt.*

Quare minimè mirandum, exoſas eſſe ſingulariter hæreticis, qui eas ſolas, ceteris quibuſlibet impunè permiſſis, ſeuerâ lege interdictas ſuis voluère, tum quoque cùm duodennes inducias haberemus, ſtatutâ centum florenûm in menſes ſingulos mulctâ. quam adeò grauem & iniquam, nonnulli filios miſiſſe deprehenſi, pependerunt; nec tamen abſtitere, ratî tam bonam in litteris, moribus, orthodoxâ Fide inſtitutionem quantouis fortunarum damno ſapienter emi. Et tamen, quod mirere, hæreticorum aliqui ſuam ipſi prolem, diſſimulato nomine, in noſtram dare diſciplinam gaudent ſolius amore doctrinæ, quam ſibi à ſcholis noſtris maximam pollicentur. Ceterùm hanc docendorum puerorum prouinciam meritò æſtimatam viri quoque magni ambiuere; & verò dignus eſt quouis vel ſapientiſſimo labor. P. Ægidius de Coninck ex tanto Theologo fieri Grammaticus votis omnibus precibusq; contendit. Iudocus Bonte, quâ in vrbe rexerat noſtros, pulchrum habuit docere Rudimenta. Sapientum vox eſt, ſi præter gymnaſia nihil foret quo Reipublicæ prodeſſet Societas, meritò fuiſſe in Belgium aduocandam, & quibus gaudet rectis fortunisq; omnibus dotandam. Ruræmondani Senatus publicæ exſtant litteræ, teſtantes incredibilem iuuentutis mutationem vel vnius anni ſpatio factam per Societatis ſcholas. Henricus verò Cuyckius Episcopus ad Albertum Archiducem ita ſcribebat: *Meliorẽ nunc cogitationem ſuſcepimus requirendæ à Patribus Societatis*

cietatis IESV litterariae scholæ: quæ non Ruræmundanæ tantum civitati, sed toti huic supernæ Geldriæ, Vertanæ quoque & Iuliacensi nobis conterminæ, & Cluensi prouincia magno vsui, adeoque necessaria est futura. Verum quid testimoniis opus, vbi res ipsa loquitur, communi Belgicarum urbium firmata consensu? Ad scholarum laborem pertinent Seminaria: quæ opinione multorum, maius habent operæ pretium. fit enim non raro, vt ex parentum indiligenti & imperitâ gubernatione subnascens filiis perniciosa libertas & morum corruptela omnem auferat scholarum fructum; neque in bonam frugem semina quæ Magistri spargunt, crescere patiatur. Quod si ad Magistrorum conatus accedat etiam domestica disciplina, tum scilicet omni ex parte cautum est iuuentuti, vt iam nequeat in rectitudinem non decenter adscendere. Hoc fine Seminaria conuictorum sunt. Et Louanij quidem propè sæculum est, ex quo Academiae florem domi nostræ alebamus, partim Philosophiæ, partim Theologiæ studiosos: quorum vt profectui consuleretur impensius, domesticis quoque lectionibus ac disputationibus exercebantur, eoque primas ferè inter condiscipulos obtinebant. Ornabat ingeniorum excellentiam magna variarum gentium nobilitas: Cardinalis Augustanus nepotes habebat duos, & Tridentinus suos parabat mittere, si non Patres recti sui angustias excusassent. Dissipauit omnia funestus ille turbo ciuiliū bellorum; neque postmodum restaurata res est propter crescentem numerum nostrorum, quos vix ipsos capiebat habitatio. At nunc Antuerpiæ ex solis Humaniorum litterarum studiosis florentissimum Seminarium, haudquaquam illi priori impar siue numero siue dignitate, quàm de Republicâ benè mereatur, alieni facio iudicij: Patrum certè, qui gubernant, omnis in hoc est cura & quotidianus labor, vt iuuentus illa nobilissima ad Christianam pietatem, ad optimos mores, ad perfectam eruditionem fingi formarique possit.

De grauioribus, quas tradimus, scientiis quid attinet dicere? Louanij Theologiam, sacrarum Paginarum interpretationem, Hebræa, Mathematicam publicè profiteamur: nam Philosophia domesticis inclusa cancellis, cuius nescio piaculi rea, necdum in lucem penetrare permittitur; Theologiam moralem Antuerpiæ & Ipris, Episcoporum rogatu, ac prætereà sacras Litteras Antuerpiæ. Adhæc Gandauī, Brugis, Winocibergis, Siluæducis doctrinam sacram tradidimus; & Gandauī quidem vno tempore Monasteriis tribus: nunc supersedemus, formati nostrâ eruditione viris, qui Societatem hac laboris parte leuent.

A scholis ortum habuere Sodalitates, præclarum Ioannis Leonij Belgæ institutum. Is Romæ primum, deinde Parisiis, collectam sub tutelâ Virginis iuuentutem piis excolens functionibus, tanti operis auspiciū dedit. Quo nomine ad vrgenda cœpta Belgæ potissimum mouemur. Et sanè in hoc labore propriâ quadam versamur curâ diligentiaque. Nullum Sodalitatis prætermissum genus, quod ex proximi vsu esse possit. Latinas, Flandricas, Gallicas, Hispanicas excitauimus; & pro ætatum ordinumque differentiâ diuersas. Louanij quatuor sunt Latinæ, Theologorum, Iurisperitorum (in quâ & Medici) Philosophorum, & quarta peculiarem profitentium pietatem. In aliis Collegiis Latinæ stu-

*Tertius
labor, Sô-
dalitates*

dioforum duæ, Mariana Angelicaque: & præter illas alia quoque Latina ex viris optimatibus floret Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ; quondam etiam Siluæducis, Brugis & Gandavi; sed in Flandricam mutari ex vſu fuit. Supra conſuetos quot Dominicis congreſſus, feſtis quoque Virginis diebus ad frequentiſſimum nobiliſſimumq; auditorem ſolennis habetur oratio. Gallica Sodalitas Antuerpiæ in primis triumphat. Flandricarum maximus vbique vigor; ac ferè his gradibus diſtinguuntur. Prima ciuium coniugatorum, altera iuuenum, adoleſcentum tertia, quarta puerorum. Habet noſtra Prouincia Sodalitates nonaginta: numerus Sodalium 13727. Antuerpia ſola decem Sodalitatibus gaudet; in iis tria facilè millia Sodales. Atque hîc videas (quod terrarum nuſquam) congregandis Sodalibus amplum ſplendidumq; ædificium auguſto lapide ab ipsis ductum fundamentis. Enimuerò Sodalitatum magna Belgis opinio eſt, magnus amor. Grauiſſimi Senatores, Nobiles, Principeſque inſcripti albo. Ruræmundæ Hermannus Comes Bergenſis, Geldrici Ducatus Gubernator, cum Henrico Vweno Geldrici Senatus Cancellario, palàm in templo noſtro ante aram principem vſitatâ verborum formulâ ſeſe Virgini obligare honorificum & glorioſum habuere. Iuſto Lipſio Louanij abeſſe à cœtu magna religio erat: nec ſemel dimidiato prandio deſeruit conuiuias, vt Sodalibus intereſſet. Quid fructum dicam? immenſus eſt, nec in obſcuro latet. Annus vnus Louanij Sodalium ſexaginta variis Religioſorum Familiis conſignauit. Quidni huc referam Sodalitia vtriuſque ſexus variis per nos inſtituta locis? Mechliniæ duplex eſt: alterum mœſtæ Virginis in ipſâ Parochiali æde Mariannâ, cui ciuium 4691. intra octiduum nomina dedere, nec multò poſt 7000. alterum immaculatæ Conceptionis in æde Hânſſvicanâ. Adleguntur iurati propugnare MARIAM ſine originis labe conceptam. Prima dixit ſacramentum, & nomen ſuâ inſcripſit manu Archidux Iſabella: poſt eam Archiepiſcopus Mechlinienſis, Collegium Canonicoſum propè vniuerſum, pars Senatorum maxima, integræ Familiæ Religioſæ. Quin & huc refer Sodalitia D. Iosepho Virginis ſponſo Aloſti, Mechliniæ, aliisq; locis excitata. Nec tacenda S. Crucis Sodalitas Cortraci, & D. Barbaræ in caſtris Regiis, & Sanctorum omnium Louanij. Habuit & ſuum aliquando vſum Sodalitas militaris ſanctiſſimæ Euchariſtiæ, anno ſeſquimilleſimo nonageſimo ſecundo: qui annus cœdâ bellorum tempeſtate infamis fuit. Louanio imminebat hoſtis. Academicorum & ciuium plerique diffugerant. Noſtri, conflato ex reliquâ iuuentute Sodalitio, conſtitere. Finis erat, rei Catholicæ vrbisque deſenſio. Octodecennes, excluſis minoribus, adſcribebantur poſt publicam Romanæ Fidei profeſſionem, iurati ad vnum omnes pro tuendâ illâ ſanguinem fundere. Quotidie in armis erant. Sanctiſſimam Euchariſtiam, ſi quando ſupplici ritu per urbem deferretur, ſtipabant armati. Mouit tam generoſa pietas Clementem VIII. ad ſacram legionem illam magnis dotandam Indulgentiis: vnde tantus creuit animus, vt, audito æris campani ſono, quem viſi hoſtis indicium de turri ſpeculatores dabant, continuo euolarent portis, hoſtemq; illatâ plerumque clade repellerent.

Annal. Congreg. B. V. ad ann. 1606.

Ad hoc de Marianis Sodalitatibus caput reuocanda est omnis pietas cultui honoriq̃ue Virginis seu instituta per nos, seu postliminiò restituta. Ordior à statuis, quarum princeps illa Sichemiensis, siue Montis acuti, venerationem suam præcipuè nobis adnitentibus accepit. Res sic habet: Primam in quercu statuam vel flammis absumpserat, vel abstruserat furto sacrilegus prædonum furor. quâ dolens iacturâ ciuium Sichemienfium aliquis, egregiè in Deiparentem pius, aliam ipse iconem posuit; eratq̃ue tum Sichemis militare præsidium, & qui præsidariis sacra ministrabat Sacerdos noster. Is Canonicis precibus vacaturus collem frequens inscendere pietatis studio, & quoties inscenderet, mirâ spiritus dulcedine perfundi. Hinc æstimatâ loci sanctimoniâ, mittere eò militem, præsertim ægrum: qui non rarò sanitatem referebat. Hisce noster prodigiis impulsus admonuit accolæ, notarent porrò locum haud dubiè charum sanctissimæ Virgini, & aliquando celeberrimum deuotione populi futurum. Sacerdotis vocem pro oraculo rustici acceperunt, nec dicti fidem elusit euentus. Auctis in dies miraculis, aucta mortaliū pietas vndique confluentium: quibus expiandis instituendisq̃ue præerant nostri Louanienses, auctoritate Archiepiscopi Mechliniensis. Certè vno MARIÆ visitantis festo die viginti millia homines censi sunt in loco. Ringebatur eâ celebritate Batauus, quam nostri quoque proclamatis in Assumptram Virginem Indulgentiis auctum ibant. Sed ille sumptâ ex distantiâ nostri militis Ostendam prementis audaciâ, cum decem equestribus turmis aduolat infestus intempestâ nocte. Bernardus Oliuerius Prouincialis, qui tribus cum Sociis tunc agebat in loco, raptim Virginis statuam seque abdit sub nobilis viri tectum. Cornelius à Lapide, Sociorum vnus, hierothecam arripit, alij alia; & incertam pariter moliuntur fugam. Inter hæc impij in templum irrumpunt: quod ablata statuâ argentoq̃ue vacuum frementes, subiectis sæpè facibus nituntur exurere: frustra; stante pro suis muris Dei parente. Magis hinc, vnde mitescere oportebat, exasperati, quidquid obuium vastant, multisq̃ue mortaliū ex fugâ retractis, prædam opimam agunt. Cornelius hierothecâ anxie diues, inter hostium manus, captis vtroque latere Sociis, nuncupato ipse Virgini voto in humile arundinetum sese abiicit, & immissi exploratoris panè pedibus calcatus euasit oculos ac manus. Quid Hallensis Diua? iam eius religio non parum erat imminuta. Stabant subinde in vestibulo, ipsâque in æde diuinatrices, sanandi pecoris artem, & id genus maleficia populo venditantes. Sordium vbique plurimum, ara non satis pro dignitate Virginis ornata. Peregrinorum nec centesimus quisque expiabat animum penuriâ Sacerdotis. Tot indigna mouère Principem Albertum Pium, vt pro imperio Societatem Hallis locatam velleret: per quam continuò procurata mundities & ornatus; eliminata religionis dedecora; Sacerdotes dati pœnitentibus; honor templo, statuæ, Virgini ex integro restitutus. Siluaducensibus quoque nuper, cum res staret Catholica, latentem domi thesaurum aperuit Sacerdos noster, quando ex multorum annorum tenebris in lucem produxit MARIÆ Virginis statuam peruetustam magnis illustrem miraculis, quæ suo etiam stylo ipse fecit orbi manifesta. Iamq̃ue vel maximè feruebat populi suppli-

*Cultus N.
Virginis
multimo-
dis pre-
curatus.*

*Statue
B. Virgi-
nis per
nos crecta.*

supplicantis ardor, illamque pietatis flammam nouis fouere miraculis Deipara pergebat, cum in eum diem inuicta vrbs in hostium potestatem venit. Statuam, vrbe captâ, ne aut periret, aut sine honore iaceret in tenebris, Bruxellas transferri voluit Isabellæ Archiducis pietas; vbi Diua loco non animo mutata, non cessat supra naturam beneficia suis impertire cultoribus. Quid nunc dicam statuas recentiores nostris in templis collocatas, & à mortalibus supra fidem coli, & multis clarere miraculis? Dunkercæ Virgo est ex quercu Sichemienfi, cuius apud populum ingens veneratio; & venerationis hæc potissimum origo. Anno M.DC.XXI. magnum argenti pondus ex Hispaniâ in Belgium vehabant naues octo, quas aduersa tempestas à suo abreptas cursu, vltra induciarum terminum detinuit in mari; neque iam procul portu erant, cum in hostilem Batauorum incidunt classem. Ceteris in potestatem reductis, euadunt duæ certo Virginis beneficio. Nauarchorum, qui duabus illis præerant, vxores, accensis in templo nostro luminibus, vota Diuæ faciebant, & sensere propitiâ. Prodigio simile visum est, nauium alteram, tametsi duodecim non pluribus instructam, vectoribus, aduersus tres hostiles milite omni que bellico apparatu instructissimas in ipso vrbis conspectu depugnasse ad horas aliquot, & insignem cladem intulisse. Magna exinde, apud nauticos in primis, erga Diuam nostram reuerentia; pietas, fiducia. Illius implorato patrocinio, lati mare conscendunt; illam in tempestatibus deuoti inuocant, & maris stellam experiuntur; ad eius aram reduces sua vota persoluunt. Nomen inditum Virgini Auxiliatrici, quo nomine templum illi ciuitas posuit. Quotidie magnus mortalium, & ex longinquo, concursus: donaria infinita: lampades ex argento multæ: luminum ingens copia, & anathematum cereorum argenteorumque. Præterito anno bis mille. quingentæ sexaginta tres candelæ nouemdiali spatio Virgini natæ luxere; biduo post quingentæ octoginta quinque, vix vt Sacristæ duo accendendis collocandisque sufficerent. Ingentes non semel cereos Magistratus, præfidiarij, classiarij, publicæ ciuium Sodalitates, quas Guldæ vocant, ritu supplici posuere. Neque vana deuotio est: certat cum clientum pietate beneficentia Patronæ. In miraculis illud testatissimum elucet: Corneliam Michaëlis Dunkercanam mulierem, scædum in modum vlcerosam, neruis omnibus dissolutam, perpetuis conflictatam febribus medici deposuerant. Maritus Ioannes Vnceta, loci præfidiarius, fit vxori auctor implorandæ Virginis Auxiliatricis. Paret illa: votum concipit nouemdiale visitandi templi. Fulcra postulat, quibus niti simul cœpit, simul corruit, trium hominum manibus subleuanda: non desperat tamen, & inuocatâ MARIÆ ope, suppositis denuo fulcris se vtcumque sustentat. Mira res, sensit cum animi fiduciâ vires corpori accrescere. Molitur gradum, & ægra membra sensim ad templum trahit. ibi Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis resecta, multo quàm venerat confirmatior reuertit domum. Idem fit altero tertioque die; & iam fulcro dumtaxat vnico incessum iuuabat. Quid multa? ante nonum diem euanuerunt vlcera, membrorum reuocatus vsus, perfectæ sanitas recuperata. Illicò Episcopi Iprensis, à quo Sacra Dunkercani petunt, auctoritate instituitur examen; testes audiuntur.

tur. Iurati subscribunt, Andreas Canton primæ notæ Medicus, Franciscus de Soriâ, & Daniel van Halle chirurgi, Antonius Camos signifer, & ante omnes ipsâ Catharina cum Ioanne marito. Hisce testimoniis permotus sacer Iudex solenni sententiâ miraculum pronuntiat. de tanto beneficio agendis Virgini gratiis, à Senatu populoque Dunkercano publica Supplicatio instituta. Winocibergis elegans ex Foyensi quercu statua coli cœpta est anno M. DC. XXXI. cui nomen datum Misericordiæ Matri. Hanc quoque ciuium quotidiana religio, accensis cereis, & appensis anathematis, celebrem facit; celebriorem ipsa sese Virgo, collatis in miseros mortales beneficiis quotidianis. Ex eodem Foyensis Diuæ ligno statuam habent Brugæ, Cortracum, Belliolum, Alostum, Mechlinia, Ruræmunda, vbique cultu & miraculis celebrem. Cortraci posita est anno M. DC. XXXII. quam solemnibus cæremoniis consecratam ex Collegiali Virginis æde in templum nostrum insignis supplicantium pompa deduxit. Prosequebantur Canonici, Magistratus, nostri Patres, discipuli, Sodales, ciuitas vniuersa. Nouem millia hominum eo tempore sacris epulis accubuerunt. Quotannis redit sollemnitas nouem-dialis: & anno quidem proximè superiori, festâ luce Præsentationis, inter innumerabiles cereos luxit insignior à Senatu ipso suppliciter oblatus. Iuuentus autem studiosa ternis pyramidibus suspenderat centenos, in memoriam anni sæcularis à Societate tum inchoati; & causam numeri explicabat chronica epigraphe:

VIRGINI PRÆSENTATÆ
ANNO SOCIETATIS IESV CENTESIMO
CENTENOS CEREOS PRÆSENTAVIT
IUVVENTVS CORTRACENA.

Grassanti Cortraci pestilentia anno M. DC. XXXVI. voluit Senatus vrbe totâ circumferri Virginem nostram. & eximia prorsus illa sollemnitas fuit ciuibus admirabili pietate supplicantibus. Exinde remissior contagio; & quod mirere, inter infectas vndique ædes Collegium nostrum intactum, quasi suam domum MARIA defenderet. Haud absimili pompâ Brugis anno M. DC. XXXIII. in ædem nostram ex Cathedrali Virginis templo statua illata est, prosequentibus Canonicis, incredibili ciuium frequentia, maiori ære campano ad triumphum personante, plus mille facibus ex cerâ virgine collucentibus. Fauorem suum Deipara illustri miraculo probauit. Præfecta Religiosarum Monialium de Bethaniâ diu grauibus conflictata morbis, & à tribus Medicis deposita, ad Virginem, in templo nostro deuotione iam celebrem, spes suas & sua vota conuertit. Oblato ibidem cereo septemplici, curatoque ad aram Sacrificio, repente recipit sanitatem illo maximè tempore, cum præ cruciatuum immanitate animam agere videretur. Miraculum ab vrbis Antistite legitimè discussum comprobaturque est anno M. DC. XXXV.

De Gandensi Virginis statuâ quid dicam, quæ magnum ipsa fertur esse miraculum. Eam hæreticus olim apud Batauos ceruicis coëtor in ardentem coniecerat fornacem inter ligna cetera comburendam: at illæsam imaginem suam Deipara seruauit medios inter ignes. Quo prodigio impulsus Sacerdos aliquis, eam sibi ab homine dari obnixè postu-

Fffff

lauit.

laur. Dedit ille cum sacrilegâ voce : Habe tuum tibi idolum, & aufer MARIAM quæ mihi vsum in fornacem negat. Hæc Collegij Annales.

In finitus sum, si statuas singularum urbium populari pietate, luminibus, votiuus tabellis, miraculis illustres recensere studeam. De Bruxellenfi tamen cogor aliquid dicere, cui marmoream nuper aram poni voluit, & ante ipsam tumulari, Comes Ioannes Nassouius, Regiæ militiæ equestris Magister Generalis. Ea statua, cum suo necdum gauderet templo Societas, in D. Christophori sacello è Collegij regione sito colebatur. Ibi sedem audiendis confessionibus habebat Franciscus Costerus, vir doctrinâ, rebus gestis, vitæque sanctimoniâ clarus : ad quem accedens perditæ vitæ homo, inter cetera flagitia fatetur sese syngrophâ proprio sanguine exaratâ dæmoni animam deuouisse. Ob id meritò vehementer anxius multis cum lacrymis opem Sacerdotis implorat. Costerus, cui semper præsens in Virgine fiducia, iubet bono animo esse, & asylum homini demonstrat, statuam MARIÆ, ad cuius aram ipse mox esset sacris operaturus. Nihil se dubitare, quin illâ Matre propitiâ dæmon syngropham reddere cogatur. Ira fit. Costerus ad aram facit, alter audit; magnâ ambo pietate. Ecce tibi, post consecratam ritè hostiam, de sacelli tholo ingens araneus humani pollicis magnitudine delabi cum syngrophâ, eâque ante ipsum calicem sacrum cadere permisâ continuò ex oculis euanescere. Lætus tam insigni munere Costerus peragit Sacrificium. post id homini syngropham exhibet, eoque inspectante flammis tradit. Viuunt testes domestici externique, exceptione maiores, qui Costerum narrantem audiuerunt. Fama rei Albertum & Isabellam Serenissimos Belgarum Principes ad examen mouit, qui ex fide per Iacobum Zelandrum & Thomam Saillium viros integerrimos redditi certiores, concipere animo summam huius statuæ venerationem, eandemque cultu & munificentia fecere testatissimam. Præter has in Collegiorum templis, alias quoque in plateis locisque publicis poni curauit Societas; quarum facile princeps quæ Antuerpiensem Curiam seruat. Huius locandæ auctor Senatui fuit ille ipse, de quo iam memini, Costerus. Et sanè facinus memorandum est, amoto gigante illo, qui nunc extra urbem deportatus, portæ Flandrorum insistit ad Scaldim, MARIAM in suâ statuâ spectari velut Dominam urbis, & Antuerpiensi populo iura dictantem; idque vnius viri operâ, qui & statuam ipsam priuato Sodalitatis ære curauit, & triumphalem adornauit pompam, quâ nostro è templo in forum solenni Supplicatione deferretur, ipso Virgineæ Annuntiationis die. Mirabile tum illud accidisse constat: ingens toto cælo pluuia vniuersum apparatus fœdatura haud dubiè minabatur, exultantibus gaudio hæreticis, & Iesuitarum idololatriam damnari vel ipsâ cæli voce iactantibus. At Virgo Reginam cæli se probans, pulsus momento nubibus, aërem insperatò serenauit, compressitque ora maledicorum, nobisque indubitatum diuini Numinis fauorem adstruxit. Affines statuis sunt pictæ Virginis imagines, quarum domestica in primis est veneratio Belgis vfitatissima. Ante eas lumina quot sabbatis accendere morem habent; neque vlla paupertas excusat: tam altè Marianum cultum, quem præ ceteris instillauit Costerus, imbibere. Mitto aras, sacella, templâ, quæ

Bencius.

quæ Virgini struximus. Suo singula splendore se produnt; illudque vel maxime, quod nunc Antuerpiæ nobilissimo marmore Hautappelianâ, & Screuenianâ munificentia circumuestitum sit populo spectabile, dignus anno sæculari labor. Sed & Mechliniæ facellum elegans Virgini sine maculâ conceptæ toto Belgio primum annis abhinc aliquot Societas ædificauit. Nam quid festos illius dies commemorem pristino splendori restitutos, stimulatâ variis excitamentis pietate Belgarum, ut non pauci hanc sibi legem dixerint iis diebus expurgandi confessione animi, sacroque epulo recreandi? Ac Præsentationis quidem festiuitas, prius ignota vulgo, nunc cum aliis in censum venit: ita feruet pietas non paucis locis ad octo dies aut nouem producta: Adde festiuitatem Nomini MARIAE primum Mechliniæ excitatam, deinde aliquot inuectam urbibus statò quotannis die haud mediocri deuotionis incremento cœptam celebrari. Nec verò leue momentum cultui honoriq̃ue Mariano adferunt stationes, quas mœstæ Virgini prima in Belgio Societas Mechliniæ collocauit, deriuatâ mox in alias vrbes exempli utilitate. Liber texendus foret accuratè dicturò Litaniis Lauretanis, immaculatæ Conceptionis Officiū, ieiunia sabbatina, supplicationes, peregrinationes votiuas, mancipationes, & sexcenta id genus, per quæ supra quàm dici potest amatam Belgis honoratamque Dei Matrem reddidit Societas.

Ad conciones transeo, inter munia nostra primum, & quò maxime famâ & sedibus creuimus. Hoc præcipuè ferro iugulata est hæresis, hac manu assera Religio, conuulsa hoc ariete scelèrum peruicacia, corrupti mores hac arte sanati, hoc stimulo ad sanctitatem virtus excitata. Nec templa solum nostra occupamus, quæ multis urbibus, licet amplissima spatio, tamen confluentium multitudini sunt angusta. Certè Antuerpiæ quot Dominicis festisque adeò nobilem spectare est coronam, ut, qui Christianum orbem peruagati, maximis ubique gentium concionibus interfuere, hîc demum attoniti obstupecant. Sed & aliò extendimur. Plerasque Parochiarum & multa Religiosorum Ordinum templa iam inde vsque ab exortu suo postulata Societas occupauit. Et sanè clari ab initio fuere Oratores, Nicolaus Goudanus, Ioannes Astenfis, Franciscus Costerus, Robertus Claiffonius, Godefridus Lummius, Ioannes Daud, aliiq̃ue permulti, pro quibus Episcopi, Capitula, Parochi, virorum seminarumque Cœnobîa admirabili contentione certabant. Goudanum ciues sui quot votis absente expetere! præsentem quâ complexi beneuolentiâ, quâ veneratione profecuti! Ipse urbis Pastor Iodocus Bourgesius, tamquam hominem cælo lapsum omnibus colebat obsequiis, & labores eius quoquo poterat modo prouehabat. Quoties de superiore loco dicturus erat Goudanus, Bourgesij iussu cathedra panno holoserico vestiebatur, atque ad audiendum vniuersa ciuitas affluebat; plerorumque sequebantur lacrymæ, omnium applausus. Astenfis per sacras Quadragesimæ ferias in Diuæ Walburgis Antuerpiæ adeò potenti sermone impellebat animos, ut templi chorus, qui multis iam annis stabat imperfectus, incredibili auditorum liberalitate subito perduceretur ad culmen. Costeri autem tam vehemens tamque plena aucto-

ritatis erat oratio, vt hæreticum hominem, habitu & professione Religio-
sum, virus suum magno populi concursu impunè spargentem, extremâ
notaret ignominia, dequæ concionandi munere deturbaret. Brugas verò
Robertus Claissionius quantopere cominuit ! octogesimus hic est an-
nus ex quo dixit in Ecclesiâ Cathedrali, quam hodiequæ obtinet Societas
successione non interruptâ. Lummius toto pænè Belgio auditus est tan-
to mortalium concursu, vt altaria, scabæ, columnæ, cum locus non
suppeteret, in templis alioquin laxissimis, conscenderentur. Præter ani-
mi feruorem & sermonis vim valebat incredibili memoriâ, vt centum
Scripturæ locos vnâ concione depromeret, quasi de libro recitasset : &
erat præter sacras paginas in sanctis quoquæ Patribus ita versatus, vt
quamuis ex iis auditam sententiam in suum librum & caput promptis-
simè referret. Quæ memoriæ laus etiam ad Adrianum Mangotium
pertinet: cuius aliquod vestigium in Sacris monitis ab ipso editis concio-
natores habent. Fuit enim Patrum, ac præcipuè Augustini, lectione
vsque ad eò imbutus, vt de abstrusissimis consultus locis, cum per apo-
plexiam ceterarum ferè omnium rerum, adeoque & nominis sui, non
meminisset, digitum in paginam intendens, expeditè legenda exhiberet.
At Ioannes David apud Gandauenses in fœdam sacrarum statuarum
cladem ab Iconomachis Calvinianis exercitam potenter inuectus, adeò
commouit animos, vt, frequentibus totâ vrbe basibus signorum suorum
pignore orbatis, statuæ de integro restitutæ sint, quâ publicò quâ priua-
to ære. Quid Ignatius Basseliers, quem Belgarum Chrysostomum fa-
ces fulminaquæ vibrantem, attonitæ stupuere Brugæ, nomenquæ viri
Siluamducis euocati fastis publicis inscriptum, immortalitate dona-
runt ? Is quamquam in hæreticos erat acer, audiebatur tamen ab ipsis
cupidissimè, plurimiquæ Batauorum Siluamducis concurrebant, indu-
ciarum beneficio, Ignatium audituri, & stupentium similes à dicentis
ore pendebant : nec pauci, eiurato Caluino, Romanæ Ecclesiæ partes se-
quebantur. Non magnum est quod subdo, at vnde tamen concionato-
ris nostri præstantia meritò æstimeretur. Heusdanus Gubernator igno-
miniam (quod putabat) facturis Catholicis Siluaducensibus, ipsiquæ
in primis Gubernatori Grobendoncquio, Prædicantem suum destinauit
in extremum agri Batauici pagum, haud procul Siluâducis, instruxitquæ
pecuniâ, vt senos assès auditorum singulis numeraret. Hac re in vulgus
sparsâ, metus erat ne confluerent innumerabiles, non hominis gratiâ, sed
argenti nullo labore promerendi. Grobendoncquius honoris sui & Ca-
tholici nominis curâ tactus, Sacerdotem nostrum opposuit eodem tem-
pore dicturum, in extremo agri Brabantini pago Batauis contermino,
nullâ tamen audituris mercede propositâ. Volitabat latè per Batauiam
Brabantiamquæ fama contentionis ; iamquæ aderat indictus concioni
dies, vterque eâdem horâ in suum quisque pagum, nullâ propè loci di-
stantiâ ; illinc argento onustus Calvinista, hinc vacuus Sacerdos noster,
ingrediuntur. Turmatim nostrum insequitur multitudo, impletur illi-
cò templum, ac mille ampliùs ex ipsâ Batauiâ stant auditores. Hæreti-
cum blateronem audiuerunt homines omnino sex : quibus ille numeratâ
celeriter pecuniâ, se proripuit, nec porro vsquam, licet diligentissimè siue
à Ca-

à Catholicis, siue à suis quæsitus, apparuit. Recentiores qui variis per Belgium cathedris florere, ne eorum commemoratio inuidiam conciliet, tacitus prætereo. Neque hæc ad pompam scribimus, sed ad vtilitatem. Illud constat, Societatis vocem è sacris adhuc pulpitis gratissimam sonare Belgis Catholicis, hæreticis formidandam, vtrisque interim fructuosam. Dicitur in Prouinciâ ad populum à nostris, intra anni spatium, quindecies millies ducenties & sexies.

Multum concionatorij muneris Missiones habent, quintus labor. *Quintus labor, Missiones.* Non enim quibus circumscribimur mœnibus, iisdem labores terminamus. In circumiacentem agrum, pagos & oppida excurritur; in exterarum regiones; in alterum quoque orbem. Haud semel hinc in Indias, Sinam, Paraquariam ducta Belgarum colonia. mitto istud. sed neque hîc attingo naues, castra, pestem, Hollandiam, de quibus alterâ capitis parte singulatim. Illas hîc Missiones dico, quarum in singulis Collegiis est vsus, quando ex iis nonnulli, tamquam ex arcibus milites, in Catholici Belgij loca nobis non habitata mittuntur, spiritalem populis opem quâ possunt ratione laturi. Habet enim hoc zelus, more ignis, quamdiu materia est, agit, nec nisi deficiente pabulo quiescit. Atque vt colonus nullam terræ bonæ particulam siluescere patitur, sed vsquequaque colit; ita nihil Belgij siue in vrbibus, siue in agris, vnde aliqua salutis seges sperari potest, incultum reliquit Societas. Quid illa Flandriæ Occidentalis ora? siluestris olim, at nunc Patrum nostrorum subacta laboribus, & sudoribus irrigata, quamdam nobis paradisi speciem repræsentat. In Bergensi ditione, veneficia quæ passim inualuerant, profligata. Burchurgum, Furnæ, Hondiscotum, vicina oppida, adiuta. Et Hondiscotî quidem aduersus hæresim diu dimicatum; sed insigniùs numquam se suamque operam Societas probauit, quàm anno M. DC. XXXVIII. per sacrum Quadagesimæ tempus, quo Sacerdotes bini, præter quotidianas conciones & catechismos, indidere incolis nouos colendæ Dominicæ passionis stimulos, dispositis variâ statione mysteriis, additâ celeberrimâ Supplicatione mysteria ipsa ad viuum exhibente. frequentantur nunc stationes illæ diu noctuque, inusitatâ & nulli senum memoratâ pietate. De Furnensi agro quid satis dicam? in eo pagus est D. Cornelio sacer, vbi vno tempore Sacerdos vnicus noster mille ampliùs capita expiauit, & facto epulo refecit. In altero qui D. Vincentium colit, frequentia hominum cogente, ad tertiam vsque pomeridianam non semel fuit distribuenda communio. At Casletanus ager spem ipsam colonorum vincit vbertate suâ. quouis in pago quot mensibus communicant multi, cum nemo nec festis solennioribus soleret. In familias nobiles, quarum istic toto agro frequentia est, pius mos introductus conuocandæ ante cubitum familiæ ad Lauretanæ omniumque Sanctorum Litanias vnâ recitandas. Ager verò Belliolanus vt pratis & pascuis, ita erroribus aliquando & prauis moribus percelebris fuit. Iconoclastæ (qui deinde per totum Belgium fœdè grassati sunt) in vicino cunabula sua habuerunt. processere etiam inde plurimi noui Euangelij præcones; ex vnoque pago Belliolanæ ditioni subiecto ampliùs trecentos prodiisse ipsimet gloriantur hæretici. In hunc campum nostra sese explicauit indu-

stria, cumque ita expurgauit, ut iam hæreticos non reperias nisi paucos, fortè in villis inter dumeta latitantes: quos tamen ipsos missionarij nostri exagitare non desinunt; constatque vno anno vno in pago, ut de aliis taceam, plures viginti hæresim eiurasse. Ipris nomenemo permotus fructu ex Missionibus reportato, florenos ducentos & quinquaginta annuos Sacerdoti ad forentes illas expeditiones alendo liberaliter addixit. Iam agri Cortraceni quanta cultura! Anno M. DC. XX. cum foris indictæ essent Indulgentiæ catechisticæ, tantus concursus fuit, ut vnum in pagum ad decem millia rustici cum suis Curionibus crucibus labarisque confluerent. Ad vicina quoque oppida excurritur: in primis Menenas, vbi cum noster anno M. D. XCIX. concionibus ad milites repressisset inolitam potandi iurandique licentiam; vni alicui verbum blasphemum fortè prolocuto ipse Capitaneus medio in foro, reliquis omnibus circumstantibus, linguam pugione perforauit. Quid Collegium Brugenſe? ad varia & vicina hosti loca mittit suos, Audenburghum, Middelburgum, Dammas, Blankenbergam, Ostendam, ad præfidia propugnaculaque Slusis obiecta; in quibus omnibus annuè excolendis istorum Patrum assiduus versatur labor. Gandauī autem Iacobus Blossius Rector, cuius animos non capiebat vnus vrbis, quamuis amplissimæ, ambitus, in agrum latè circumiacentem cæpit excurrere anno M. DC. III. Ad celeberrimum D. Nicolai fanum sexto ab vrbe lapide Missio instituta, ibique ad frequentissimam concionem, repetitis per diem vicibus, vtiliter dictum. Inter alia impetratum, ut festis diebus officinæ, quæ intempestiuus nundinationibus patebant, occluderentur; ut sacræ Communionis frequens esset vsus; ut Sacerdos è publico aleretur, qui pueros & rudiores catechesi formaret. Sassi arce quinque leucis distitâ grassabatur pestis: multi quotidie mortales Sacramentis destituti extinguiebantur. Vicini Pastores metu contagionis discrimini se subduxerant. Missi è nostris duo, qui, dum defauiret lues, miseris & solatio & saluti essent. Multi prope Hulstium fossores erant, qui agrum inundatum superstagnante illuione liberarent. In horum numero ter circiter mille deteriore peste hæresi laborabant; quorum multos qui missus fuerat Sacerdos noster ad veram reduxit fidem. Missiones eiusmodi deinde sæpius repetitæ tanto seruiore fructuque, ut eodem in loco ac die quandoque sexies pro concione dici vsus postularet. Alostana quoque ditio sanè ampla, vrbisque in primis Gerardimontium, egregiam Societatis culturam suâ fruge commendat. Campiniensem verò agrum longè vastissimum, quæque in agro sunt oppida, incredibili studio excoluit Societas, cum per inducias liceret: nunc circumurgente bello interclusus ad ea loca aditus, ut laboris nostri spatia, sic animorum lucra contraxit. Ante ipsas (quis credat?) Bredæ portas, frendente hæresi, Patrum aliquis tria simul capitum millia, eodemque tempore ipsâ in Brédâ Philippum Principem Auraicum cum coniuge vniuersaque familiâ expiauit, sacroque epulo refecit. Quin eorum virtus haud contenta Belgio, vltiorem laboris arcem quærebat in Leodiensium finibus: quò admitterebantur non solum bonâ Episcopi Electoris gratiâ, sed & officiosis alliciebantur inuitamentis. Fuit cum par vnicum Sacerdotes excursionē vnicâ

unicâ Hasletanam ditionem, locaque vicina peragrantes, quinque hominum millibus vno tempore impertiuere Sacramenta: bis mille de totâ vitâ confitentes audiuerunt: nec rarò quin in die horis, per intervalla, necessarium de rebus Fidei ad concionem frequentissimam iuxta & ignorantissimam habuere sermonem. Mos ibi longè pessimus inoleuerat ineptæ illius confessionis, quâ generatim se peccasse fatebantur, & habere opus condonationis. Nec gregem modò, sed Pastores ipsos grauis morbus inuaserat; quorum alij venerem aliquam alebant domi, aberrabant alij à Fide, nostrisque speciatim peccata confitenda docentibus reclamabant, quasi nouarum hæresum disseminatoribus. Tot tantisque malis extirpandis magnopere insudatum; & in discessu petentibus Parochis scripto datus confitendi modus, ignorantibus populo quotiens (ita spondebant) prælegendus. Ex Louanienſi Collegio itum subinde in Ardennatensem siluam; ubi mores hominum, loci naturam imitati, culturam haud mediocrem exigebant. Excisa tamen vitia improbo labore, & sparsa Fidei sementis in magnam messem. Pauperculi Ardennates ut grati essent, triticum, carnes, & id genus multa Patribus offerentes, effusis lacrymis immaturum abitum proſequebantur. Nec otiosa interrim Ruræmunda. cultores in vicina misit oppida Mafecam, Stralenam, Erclensiam, Sittardiam, Vuchtam, Hinsbergam, Weertæam. Tot simul locis adhibita cultura, quâ concionibus Quadragesimalibus, quâ catechismis, quâ priuatis congressibus; populo tam propenso, ut Weertææ nonnumquam in catechismo tria hominum millia censerentur. Nobilium multi ad veram Fidem ab hæresi reuocati, plures è plebe. Extirpatis vitiis, insita pietas pulcherrimo germine adoleuit. Hæc in oppidis. Pagi, quos extrema pænè barbaries oppresserat, ad Christianæ vitæ normam instituti. Pastores Sacerdotesque multis locis concubinarij ad castimoniam vitæque puritatem traducti. Sed infinitus sum, si vel attingere coner quæ rure, quæ in urbibus Societati non habitatis perfecit missionariorum labor. Collegiorum omnium est, per agrum circumfusum, in vicina vndique oppida penetrare. Dunkercâ Grauelingam excurritur & Neoportum; Ipris Dixmudam; Cortraco Menenas; Aloſto Gerardimontium; Antuerpiâ Hulſtum; Lirâ Herentaliam; Bruxellis Viluordiam; Louanio Arſchotum, Thenas, Sichimas, Dieſthemium, Gemblacum, Geldoniam. Denique non oppidum est, non pagus, quò non pertingant speciosi euangelizantium pedes; quorum alibi ad hebdomadas, alibi ad menses constantia est, pro variâ excolendi soli naturâ. Arces item omnes & propugnacula fluminibus imposita, vel hostibus finitimis obiecta, quæ ferè diuinorum carent solatio; quin ipsa quæ in Antuerpiæ tutelam præſidiario instructa milite Scaldis habet nauigia (ubi maior etiam indigentia) pars laboris sunt, quem in Missionibus Societas exantlat. Anni nulla solennitas eò non aliquot Sacerdotes vocat, faciem illam lustratione sacrâ expurgaturos.

Sextus labor, Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ ministratio. Ante Societatis aduentum rarus Belgis & ferè exosus Confessionis vsus: qui primus ad hæreses gradus fuit. Confessione, nullo magis frequentius compescitur vitæ libertas, mater omnium vitiorum. Carolum V.

Sextus labor, Sacramentorum ministratio.

Cæsa-

Cæsarem rogabant Lutherani, ferret legem Confessionis: ex quo enim illa cessasset, scelera omnia irrupisse. Risit Cæsar; & erat ridenda dementia postulantium, quod sponte abiecissent. Itaque Societas à principio tota fuit in huius restitutione Sacramenti; in quo velut cardine versatur Orthodoxa Religio, & animorum salus. Conatum successus æquauit. Confitentium apud nos infinitus numerus. Antuerpiæ, vt de aliis vrbibus hinc statuas, in Professâ domo dant aures confitentibus viginti sex Sacerdotes, alijque subinde auxiliares in Collegio; neque tot tamen, si qua festi solennitas est, numero audiendorum pares. Et quamquam in nostris præcipuè templis hoc munere fungimur; tamen & Parochis, quod sæpè fit, inuitantibus operam commodamus. Amant sane multi Belgarum, nescio quo pacto, apud Societatis hominem confiteri. id iam inde à principio apparuit. Louanij Adrianum immensa pœnitentium, siue Academicorum, siue ciuium, corona cingebat. Certari diceres pro illo Confessario; & ægroti homines, si ante mortem Adriano vti poterant, in bonâ felicitatis parte reponebant. Quid, quod auersi aliàs hostesque Societatis in hoc sint amici, nostrâque operâ vtantur? Magnos quoque viros scimus, postquam à nobis alieni semper vixerant, mori noluisse, nisi apud Sacerdotem nostrum totius vitæ noxas deposuissent, tunc scilicet securè morituri.

Stabilitâ huius Sacramenti frequentatione, salutarem quoque generaliter de totâ vitâ aut eius parte confitendi morem Societas induxit, non sine aduersario & pugnâ. Potens Antuerpiæ concionator acerrimè in nos inuectus, non nisi imperato ab Antistite silentio, vsum illum adeò rationi consentaneum damnare cessauit. Porro Deus placere nostram sibi operam in huius Sacramenti ministracione, cum sæpè aliàs, tum perspicuè ostendit anno præteriti sæculi xciv. Menenis, quod oppidum est haud procul Cortraco, milites duo cum morte luctantes vbi à nostro Sacerdote auditi sunt, alter integram corporis sanitatem eâdem horâ mirabiliter consecutus est, alter sequenti luce è lecto surrexit incolumis. Præter scelerum expiationem formandis quoque ad perfectam virtutem animis insudat Confessariorum labor. Neque solas hîc Sanctimoniales aut deuotas Deo virgines viduasque intelligo, sed præstantes primique ordinis in Republicâ viros.

Quid de sanctissimâ Communione dicam? obscurumne est, languentem toto Belgio ac propè emortuum illius vsum, statim vt pedem aliquò inferebat Societas, refluuisse? exemplisne igitur opus in re clarâ & recenti? Winocibergis, quod vniuersa memorat ciuitas, duæ trêsvæ mulierculæ festis etiam præcipuis, si Pascha excipias, sacro epulo reficiebantur: paucis ab aduentu nostro annis censa sunt ciuium millia: Casleti certo nobilium virorum testimonio constat senos homines solere aut octonos; nunc pars oppidi potissima frequentat: Bellioli plures iam vno aliquo feriato, quàm antea ipso CHRISTI natali, aut festo Pentecostes die: Ruræmundæ vix antea quinque & viginti totâ vrbe; mox in solâ æde nostrâ septingenti. Annua deinde Communio in mensuam plerisque conuersa est. Octodecim millia templum nostrum quotannis numerat in eâ ciuitate, quæ vix quadringentos tractandis ar-

mis idoneos ciues habet. Pedem Hallis posuit Societas pridie Virginis purificatæ, anno sæculi vigesimo primo: postridie tam solenni festo, & tali æde tot Marianis prodigiis illustri, communicantes omnino vndecim, non plures fuere; & horum septem ex suburbanâ nobilis viri familiâ, quatuor reliqui erant ciues: nunc millia spectantur. Quid peregrini? ex centenis vix ac ne vix vnicus sacram adibat mensam; iam nec vnicus non adit. Stupuit Louanium die vno bis mille homines, auctore Adriano nostro, ad Synaxim accedere, cum antea paucissimi solerent. Antuerpiæ Professâ Domus intra anni spatium supra ducenta & quadraginta communicantium millia numerauit. in vniuersæ verò Prouinciæ domiciliis ampliùs duodecies centena & triginta quinque non semel fuere recensita. Et adhuc cuiquam paruum operæ prærium fecisse videbitur Societas, posteaquam ad cæleste conuiuium, ad vitæ fontem, ad pignus æternæ gloriæ tot adduxit mortales? Neque cessamus interim nouis stimulis hanc urgere pietatem, ne temporum lapsu (quod in humanis frequens) aliquando languescat. Ea causa est cur Communionem Generalem dudum vſitatam alibi, optimo consilio in Belgium nuper inuexerimus. Non enim, vt quidam sinistrè interpretantur, abducendis aliunde in nostra templa ciuibz instituta est; sed iacenti multorum pietati excitandæ. quem finem sanè consecuti sumus. Constat non paucos hoc inuitamento allecctos frequentare Communionem, aliàs indubiè neglecturos. & porrò frequentarent plures, si non eos intempestiua quorundam abstraheret æmulatio. Ruræmundensis Senatus rem insigniter promouet, dum eius nomine & inscriptione ante aram mediam candidus eo die cereus multarum librarum lucet; vtinam & præluccat exemplo! talium enim honestissima est imitatio.

Nunc ad perpetuam noui laboris materiâ carceres & nosocomia tranſeamus; quò ferè nulla virtutem inuidia comitatur. Habet vnumquodque Collegium designatos Patres, quibus demandata cura est publicas vrbiû custodias frequentare, iuuandis captiuorum animis corporibusque; nisi quòd communem omnium operam numerus aliquando postulet, quemadmodum non ita pridem factò opus fuit, cum Brabantia Flandriæque carceres, captis ad Caloam Batauis, ad Audomaram & Theonis villam Gallis, angusti essent. Societas tunc potissimum solatio miseris & auxilio fuit: non sine laboris præmio contagione, quæ nostrorum multos in vitæ discrimen adduxit, quosdam etiam exstinxit. Tanti erat prodesse vel hostibus ad salutem, si tamen hostes vllos habet charitas Christiana. Gandauī certè quotquot captiuorum moriebantur, omnes expiati sunt à nostris, & extremorum Sacramentorum muniti præfidiis ampliùs ducenti. nihilo alibi pauciores. Inusitata quidem ea tum messis fuit; nihilo minùs tamen magnam satis sibi propositam habet quotidianus labor, Winocibergis præsertim ac Dunkeræ, vbi ducentos plerumque seruat carcer, ac ferè hæreticos, ex hostibus mari captis: quorum multis ad sanam fidem per nos adductis felix captiuitas reputanda. Annus nullus est, quin viginti eoque plures resipiscant. Subinde & Turcæ aliquot ab impiâ Mahumetis superstitione

*Septimus
labor, car-
ceres &
nosocomia*

stitutione ad CHRISTVM traducti. Ceterum animis captiuorum hæc passim obsequia impendimus, catechesin, exhortationes pias, Sacramentorum administrationem. nec paucis locis curatum, vt Missæ sacrificium peragatur. Post animos ad corpora curanda conuertimur, conquisitis in vestimenta, in cibos, in pharmaca eleëmofynis; non rarò etiam in lytrum, quando non de crimine sed pecuniâ postulantur. Certè anno M. DC. XXIV. Winocibergis nostrorum patrocínio è ducentis captiuis supra centum libertate donati sunt. Materiam laboris vel maximè augment morbi ex inediâ & squallore frequentes. Carcer vnicus quandoque centum conclusit ægrotos: quibus omnibus impensæ operæ merces fuit contractus ex pædore & sordibus morbus, & morbum secuta mors: in lucro scilicet reponenda, quando in tali causâ qui perdit animam suam, in vitam æternam custodit eam.

Ad carceres & illa spectat opera quam morte damnatis impendimus. Quo in genere illud memoriâ dignum: Anno sæculi primo ac vigesimo Dunkercanos viginti duos vitam in nauali prælio stipulatos infami ligno suspendit Batauis. quam seueritatem lege talionis ultura Archidux Isabella, mandat totidem Hollandos Dunkercæ captiuos sine cunctatione suspendi. Ex magno numero feligendorum capitum iudicium sorti permissum: erepti tamen Catholici, extraque aleam positi sunt ope nostrâ. damnatos omnes ad Fidem traduximus ab hæresi, præter Mennonis vnum, duos Caluini pertinaces asseclas, & ad extremum spiritum animauimus; impetratâ quoque sepulcri gratiâ, & funere in Catholicum morem ritè procurato. Illud quoque singularem diuinæ prouidentię obseruationem habet, quod ipsis Corraceni Collegij initiis factum accepimus. Sacerdos noster necessarium iter agens, in latronum hæreticorum, quibus infestæ erant viæ, manus incidit: sed, Deo benè disponente, ductorem infaustæ turmæ inusitata quædam subiit humanitas, vt neque ipse vel verbo læderet Patrem, neque à suis lædi permitteret. In custodiâ retinebat tantum, perque filuas & auia circumducebat. Quin de salutis curâ monentem libenter reuerenterque audiebat. ita dies aliquot acti, donec Canonicis fortè precibus intentum confidenter interpellans, Haud diuturnam, inquit, fore nobis hanc grassandi licentiam præsentit animus; eâque causâ scito te benignè habitum à me, vt mihi pœnas breuî, quod ominor, daturò memor beneficij vicem referas, atque in extremo supplicio opitulere: id iam spondere te volo. Mirabatur hominis orationem noster; spondet tamen. Post paucos menses publico Magistratuum satellitio purgatæ viæ, latrones capri fugatique. Ductor ille Corracum perductus, statim inquit de Patre, sit supplex venienti, fidem obnoxiam exigit, hæresim eiurat, peccata dolenter agnoscit. Interea capitalis sententia ferebatur, & ad supplicium ituro accedebat comes alterius Ordinis, ex loci consuetudine, Sacerdos. Hic tum ille Senatum docere incipit, quâ sponsione obligatum sibi habeat Patrem nostrum, cui nuper in filuis capto non modò non eripuerit vitam, sed omnem exhibuerit cum honore humanitatem: proinde orat eum sibi morituro adiutorem dari. Annuit, vt par erat, Senatus. Illicò aduocatus noster adest; quo comitante, lætus ad

ad supplicium latro perrexit, mortemque insigni constantiâ & pietate sustinuit. Deum crederes publico testimonio vtilem hac in re Societatis operam commendare voluisse. Viuit Bruxellis Sacerdos, qui, trecentis & quadraginta quatuor mortalibus ad necem iudicio damnatis, ipse vnus vix quindecim annorum spatio opitulatus est. ab vno disce omnes.

Iam in nosocomiis quantus labor, & par labori à contagione periculum? ac præternosocomia, ad quasuis priuatorum ædes, vbi morbi sunt mortisque discrimina, continuò vocamur: neque negatur opera siue interdiu, siue noctu, quamdiu qui mittantur, suppetunt: cuius rei testes habemus vrbes omnes, ac præcipuè Antuerpiam, vbi decem sæpè ac plura Sociorum paria in hoc obsequio foris pernoctant. Noti vocent ignotivæ, hostes aut amici, nihil sanè distinguimus: Tros Tyriusve fuit, nihil interest veræ Christianæque charitatis, non quibus sese impendat, sed cuius gratiâ, considerantis. Itaque paratas omnibus vigiliis nostras habemus, nisi quòd pauperibus paratiores, quorum non animis modò, sed & corporibus necessaria auxilia ferre pietas maior impellit. Et quamquam hic labor præcipuè desudat civi; quandoque tamen, cùm fert occasio, complectitur militem, qui & ipse pars est Reipublicæ, & civium saluti ac commodis servit. Duodevigesimus est annus, ex quo novi præsidarij Dunkercam introducti miserè sternebantur morbis ex egestate natis, & acerbissimo gelu, quo mare ipsum aliquot leucis concretum sterit, immemorabili exemplo. Hic tum Patres vrbe totâ corrogare stipem, curare ligna, culcitra, cibos, pharmaca; famulari miseris eo affectu, quem postea miles deprædicare non cessavit, nullo alio deinceps nomine compellans nostros, quàm Patres suos, quibus scilicet servatam vitam sine dubitatione deberet. Neque tum nova eo in genere Patrum charitas fuit. Spectauerat Dunkerca etiam præstantius anni superioris exemplum, quando sex onerariæ in portum inuehebantur, in iisque milites Lusitani mille septingenti. ea classis quoniam opinione citius appulsa erat, haud permissus miles exscendere, donec de eo statueret Princeps: atque interim morbi grassabantur in confertâ mortalium turbâ, ægris sanisque tristissimâ societate permixtis. Ex Sacellanis tribus classem comitatis valentior vnus curabat pauculos honestiores, quibus singulari gratiâ concessum erat vrbis nosocomium; alij duo in militari colluie animam & ipsi agebant. Vbi ea calamitas ad Patrum peruenit aures, impigrè ad naues conuolant, ac miserabili spectaculo ægros amplius septingentos, nihil mortuis distantes, omni medico ac Sacerdote; quos periculi arcebat timor, destitutos reperiunt. ipsi tot iuuandis impares, annuunt Winocibergensibus Sociis, & communi operâ in rem incumbunt, dant aures confitentibus, extrema conferunt Sacramenta, primarias vrbis feminas ad paranda obsonia & pharmaca hortantur, parata ipsi in naues inferunt, suis manibus indigentissimo cuique ministrant: denique infimis apud Regios Præfectos precibus agunt, impetrantque exscensionem multorum; quæ nisi fieret, iam ingrauescens in horas malum absumeret vniuersos. Nec obscuro sanè testimonio tam illustrem Patrum charita-

tem Deus approbasse censendus est, quando in præsentī adeò vitæ discrimine constitit omnibus valetudo; & tamen ciuium multis, vel solo morbidorum militum afflatu, vel vestium contactu adhærescebat lues. Hibernabat Gandavi Neapolitanus tiro, morbisque & inopiâ consumebatur anno M. DC. v. plurimi passim per plateas ab omnibus deserti interibant. Impetravit Societas apud Senatum, vt eorum quadringenti ægri publico nosocomio exciperentur: quos nostri viscebant, solabantur, iuuabant, eo fructu, nemo ex omnibus vt fuerit qui non saluari Pœnitentiæ Sacramento præteritæ vitæ labe expiaret. At si vîquam siue ciui, siue militi, suam hac in parte probauit operam Societas, tum profectò potissimum, quando multorum mensium dirissima oppugnatio tolerata fuit Siluæducis, Traiecti, Bredæ. Perpetua morbidorum vulneratorumque calamitas diurno nocturnoque opus habuit auxilio; quod nihilo quàm rogabantur segniùs præstabant Patres. Quo in opere charitatis duos amisimus Bredæ, quos ad moriturum aliquem properantes, hostilis globus ex improviso allapsus fœdè laniauit. Eximia quoque Patrum pietas in egenos eluxit superioris sæculi anno septimo & octogesimo, in tantâ annonæ sæuitiâ, quantam nulli Belgarum annales prodidère. omnium labor erat emendicare frumentum ab opulentioribus: quo copiosè collecto distributoque, sustentata est pauperum vita, paucos vt fames absumpserit, quæ multis aliàs millibus minabatur. Sed singulare sit infinita narratio. vt enim infirmorum hominum ac egenorum, neque defuit vîquam, nec porrò defutura est copia, ita nec nobis illorum auxilia profitentibus materia perpetui laboris.

*Octauus
labor, Pa-
cificatio-
nes.*

Est & in pace inter dissidentes conciliandâ benè collocatus labor, & exemplorum plenissimos habemus Annales. Innumeras lites mercatorum Antuerpiæ, innumeras virorum Principum Bruxellis, suo composuit arbitrio P. Carolus Scribanus. Liræ, oppido Brabantiae, plebs in Magistratus suos aliquando iuit armata; præcesserant famosi libelli, conuitia, minæ, & ad vim extrema spectabat audacia. frustra loci Gubernator, frustra Clerus sacrique Ordines flammam sedare conati. Desperatam concordiam nostri conciliare aggrediuntur, tantâ industriâ constantiâque, vt partium consensu commissam sibi causam cognouerint, ex æquo bono statuerint, pacemque vrbi optatissimam reddiderint; cui firmitus fanciendæ Sacrum eucharisticum in sacello nostro solenniter decantatum. Et Senatui quidem tantoperè Societatis in arbitrando æquitas & prudentia probata, vt plures exinde summi momenti controuersias è foro ad Collegium transtulerint, nostrâ sententiâ definiendas. Hallis, oppido Hannoniæ, primarias familias duas grauissimo odio pugnantes, & cum his urbem totam in partes distractam, toto iam septennio frustra componere laborabant Magistratus sacer ac ciuilis. Robertus Malcotius Collegij Rector ita tractauit dissidentium animos, vt comuni vtrîque suffragio lectus sit arbiter. Solus cognouit causam, solus diremit arbitrato suo, pacemque reuocauit tantâ populi gratulatione plausuque, vt prodeunti in publicum Malcotio faustis vocibus vniuersa ciuitas acclamaret. Contraci modica scintilla
litis

litis magnum inimicitiarum excitarat incendium inter duo Capitula: cui exstinguendo bonorum omnium insudarat industria irritò conatu. fecit Deus, vt Patres nostros admitterent arbitros. Itaque Gandauo Consiliarium cum vtriusque partis actoribus accersunt, qui coram nostris controuersiam disceptent. Cœtus triduum ad aedes nostras cogitur. expenduntur momenta rationum, denique Patrum arbitrato ponuntur odia, paxque constituitur, incredibili ciuitatis gratulatione. Quid nunc dicam graues & totis vrbibus periculosas seditiones, ciuem inter ac militem vtrunque ad arma conuolantes, nostrâ potissimum operâ restinctas? Annus propè quinquagesimus est, ex quo seditiosus miles incautis ciuibus Cortracum ingressus, dilatorum stipendiorum damna communi vrbis expilatione reparaturus, medio foro explicabat aciem, prædamque designabat, haud impunè profectò passuris dominis sua tecta spoliari. Cruenta enimuero minabatur tempestas, quam depulsurus Sociorum labor frustra sudabat apud frementem militem, neque precibus neque rationibus attentum. Ergo vbi verbis nihil profici vident, ex æde proximâ sacram deferri curant Hostiam, & medio locari foro. Tum inermes ipsi inter armatos discursant, perque præsentem Deum obtestantur, ne crudelitatem hostibus debitam in Catholicos ciues furor armatus effundat. Orationis vehementia repressit indignabundam rabiem, ipsaque in primis reuerentia Numinis: magno cum fremitu illisis in terram armis, in genua omnes prouoluuntur, Deumque venerati, dant ciuibus dexteras, pacemque pollicentur. Ita strictos mucrones, & parata ciuitati vulnera, suis propè vulneribus, certè vulnerum mortisque præsentis periculo, Societas auerit.

Nonus labor in excolendis piâ commentatione humanis animis versatur: quæ res Societatem in ipso exortu, Louanij in primis, reddidit commendabilem. Nam & Ruardus Tapperus Academiae Cancellarius, & Theodoricus Hefius Leodiensis Prodecanus, & Ludouicus Blofius Abbas Lætiensis, in hanc ingressi palæstram, exercendos sese nobis tradidere, eo fructu quem ipsi quamplurimis optabant esse communem. Itaque Blofius Cœnobitas omnes suos eisdem spiritalibus exercitamentis instrui voluit; exstatque Religiosissimi viri epistola ad Adrianum Louanienfis Collegij moderatorem Lætiis data, quâ primùm grates agit quòd Ignatij precibus per eum esset commendatus, deinde sibi de suorum institutione per Vsmarum Goissinum Sacerdotem nostrum gratulatur, ac denique exclamat: *Vtinam hoc factum fuisset ante annos viginti! ita enim cum senioribus multò melius fortè ageretur. Laudamus benignissimum Deum, qui per vos istam rationem nos docuit: ex eâ & ipsius Dei honor & salus animarum, vti confido, consequetur.* Anno M. D. LXIV. Dublinensis Præsul, vir domi suæ nobilis ac prudens, postquam Louanij apud nos pia hæc obiuiisset Exercitia, omni studio & contentione persuasit Stephano, Mariæ Stuartę Scotorum Reginę ad Summum Pontificem Legato, ex primâ nobilitate, sed nescio quâ causâ à nostrorum consuetudine prorsus abhorrenti, vt & ipse commentationibus illis aliquantisper vacaret. Vix gustarat Stephanus, cum cœpit tanto animi affectu Societatem prosequi, vt ex eâ nonnullos ardentissimè peteret se-

Nonus labor, vsus spiritalium Exercitiorum.

cum deinde in Scotiam profecturos. Haud diu pōst, quasi nexu quodam constricta teneretur transmarinorum Præsulum pietas, Richardus Archiepiscopus Arinacanus ex eisdem domi nostrę obitis Exercitiis vires vigoremque hausit, tanto muneri dignè fructuoseque sustinendo pares.

Sed hi exteri fuere. At è Belgis magna Nobilitas excolebatur, & præcipui Academia Doctores; tum ferè quotquot Sacerdotio inaugurandi. Vix dies erat, quin præstantes viri, & eximie spei iuvenes domestica sex & plura occuparent cubicula magno suo bono, & variarum Religionum incremento. Centena aliquot capita non multis annis domi nostrę dum exercentur, afflante cælesti Spiritu, in sacras Deo Familias adscripta possem producere nominatim; & in hoc numero germanos fratres duos, honesto loco natos, quorum memoranda vocatio. Vacabant tum fortè Exercitiis, cum Patres Capuccini recentes ex Italiâ hospites in Collegium nostrum recepti vnà nobiscum viuebant. & placebat adolescentibus ea charitas, quā diuersi Instituti Religiosos viros inuicem prosequi obseruabant. Concipiunt & ipsi talis vitæ desiderium, seque ita partiuntur, vt alter se nobis, alter Capuccinis daret; sub eodem tum quidem tecto, mox domiciliis non charitate separandi. Scimus Franciscani Ordinis Moderatorem Louanij, eximiâ pietate prudentiâque virum, negasse in suorum numerum admittere, nisi Asceticis Ignatianis antea excultos; quod multo iam vsu sibi compertum diceret, hos in omnem virtutem & prouiores & constantiores exsistere. Alterius eximij Cœnobiarchæ, postquam à nobis exercitatos aliquot è suis longè meliores, quàm miserat, recepisset, ad Collegij Rectorem exstat epistola, quæ inter alia sic habet: *Omnes Religiosi iam inde ab Exercitiis spiritualibus reuertentes, adeò confratres suos humilitate, obedientiâ, aliisque virtutibus edificarunt, vt omnes alij nihil charius habere videantur, quàm vestrę sanctę Societati decem aut duodecim diebus adesse. Impleri apud vos videmus illud Canticorum I. Trahe me: post te curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Anno M. D. LXVII. Sacerdos noster Louanio Huum euocatus, Crucigeros Cœnobitas, ipsumque Ordinis Præfectum Generalem, hisce commentationibus exercuit, magno omnium gaudio, vtilitate maiori: quippe quam in multos consequentes annos accepimus fuisse diffusam.

Atque vt semel dicam, ex quo Louanij viuere cœpimus, in hodiernum diem, hoc est sæculo toto, si biennium demas, multorum millium spiritualibus armis nostro ductu exercitatorum domus nostra gymnasium fuit: planè vt Societas istic operæ prætium fecisse videri possit, si vel hoc vno fructu labores terminaret suos. At hæc non vnus Louaniensis Collegij laus putanda, etsi fortè sit præcipuè illius; frequens & in aliis vrbibus meditationum vsurpatio est. Alibi Consulares ac Senatorij viri quotannis, indicto sibi tantisper iustitio, dies aliquot in secessu apud nos ponunt more nostro; alibi Pastores Canonicique; integra alibi Cœnobia. inter quæ olim excelluit Dunense, ad exemplum Abbatis sui Adriani Cancellier: qui vir itato tempore intra Bergensis Collegij septa modestè abditus, tanto in has, vt vocabat, ferias appetitu ferebatur, vt pedem in domus limine defigens Paradisum sese ingredi diceret, restareturque nullos in anno dies sibi fluere suauiores. Inter exercendum,

præ animi demissione, quam ipsa personæ dignitas ornabat, ita ex nutu pendeat directoris, ut inconsulto illo neque daret litteras, neque acceptas resignaret, sanctè veritus, ne, admissis sine facultate curis rerum humanarum, obstrueret diuino soli ac fonti, quo minùs radij æternæ claritatis, ac sinceræ dulcedinis riui in suum animum promanarent. Taceo primarum urbium Episcopos, etiam Metropolitæ, qui sacris Infulis caput supponere reformidarunt, nisi antè in hanc palæstram ingressi lacertos suos diuini Spiritus vnctione solidassent. Eorum multam solenne habent, Sacerdotio inaugurare neminem non istis commentationibus exercitatum. Quid, quòd & ipsis subinde hæreticis hæc via ad salutem fuit? quo tempore Dordracenam Synodum, ut vocant, hoc est satanæ conciliabulum, hæresis celebrabat, egregius aliquis verbi Minister eò aduocatus è Scotiâ, cum durissima illa Gommaristicæ Prædestinationis decreta non ferret, Antuerpiam se contulit, inde Liram, ubi per hæc ipsa mentis exercitamenta accepit lucem, eiuratoque Caluino publicam edidit Romanæ Fidei professionem.

At quamquam hæc priuata meditandi ratio copiosam habet vtilitatem, tamen, ut quoquo modo in commune prodesset multitudini, quod usque eò proderat singulis; excogitauit demum Iacobi Stratij ingeniosa pietas saluberrimum morem illum per sacras magni ieiunij ferias, conuocato in templum populo, proponendæ ad meditandum Dominicæ passionis. Inter Sodales quidem Marianos iam dudum pluribus locis ea res vigeat; sed in publicum populi usum primi extendimus Belgæ, tanto successu, quantum nunc vbiuis cum iucunditate miramur. Non potuit quidquam magis ad communem gustum iui ac summis dari. adeò nemo est vex illo superciliosorum hominum genere, noua omnia fastidientium, quin hoc vehementer ab ipso probarit principio, diuinumque fastus sit institutum. Præter sermonem Belgicum, etiam Gallico & Hispanico, ut fert usus, meditanda proponimus pro nationum varietate, quò latius propagetur vtilitas. Incredibilis concurrentium mortalium vis templa iam fecit angusta. Sed nusquam qualis Antuerpiæ multitudo: quæ idcirco admirabilior, quòd Sodales, quorum maxima copia, nihilominus pristinam suo in Oratorio meditandi consuetudinem retinent in singulos dies.

Ingens quoque virtutis pondus Preces Antecinerale habent; quibus fortunatum Belgio, ipsique adeò orbi Christiano, dedit auspiciu annus M.D.XCIX. Tametsi enim haud semel alibi tentatum quid legimus per eos dies, vel auertendis ab impuritate mimicâ populis, vel frenandæ bacchantium gulæ; tamen constans nihil fuit neque solenne, donec quem paullò antè nominaui Stratius, Collegij tum Louaniensis Rector, nullo inductus exemplo, nullâ impulsus auctoritate, sed ut ipse, homo aliàs modestissimus, fateri solebat, interiore quodam animi instinctu, inueteratam illam Bacchanaliorum licentiam sublaturus, si posset, suoque in regno satanam triumphaturus, maximis animis & in omnem casum paratis, non dubitauit aggredi nouum opus. quod, contra multorum qui sapere videbantur opinionem, Deus benè fortunauit. Non enim deerant granes viri, ut est omnis nouitas dissidentium iudiciis obnoxia,

*Meditationes
Quadragesimales.*

Decimus labor, variapia instituta.

*Preces Antecinerale
Louani
primum instituta.*

noxia, rem tanti moliminis, dubij successus, sine exemplo, sine auctoritate susceptam improbant. Sed Rectoris vicit constantia, eam sibi mentem diuinitus datam haud dubiè interpretantis. Ergo impetratis à Mechliniensi Archiepiscopo quadraginta dierum Indulgentiis, quas obtinerent, quotquot illo triduo horam totam ad populi scelera compescenda, in templo nostro precibus impenderent, publicari iubet futuram solennitatem. Simul primarios vrbs & Academia viros ad sacram Exomologesim & Synaxim inuitat, populo scilicet in magnorum exempla intento præituros. Salubre inuentum confirmauit euentus, & Deum probauit auctorem. Res scripto famâque per vicina Collegia, inde per circumiectas diffusa Prouincias, imitationem accepit; donec morem complexa est vniuersa Societas, in venturas ætates, quamdiu stabit ipsa, propagandum. In nostro certè Belgio hac vnâ machinâ non mediocriter labefactatum est satanæ, per eos maximè dies dominantis, imperium. Credas non Bacchanalia, sed Paschalia celebrari: tantus templi & Sacramenta frequentantium numerus. Vno tempore supra 49400. intra Prouinciæ nostræ fines sacro epulo refecti. Præter oppidanos etiam rustici vndique concurrunt, tanto pietatis ardore, vt non distantia molestiæque viarum, in quas nox tota multis impenditur, non asperitas hiemis quemquam deterreat. In vnâ sæpè urbem ad quinque rusticanorum millia contracta sunt: quibus tot expiandis cum longè impares essemus, annuendum fuit sociis, aliique Ordines Religiosi in auxilium vocandi, ad quorum templa turmatim magnos pœnitentium greges deducere solemus. Ne sic quidem satis multitudini semper factum. Dimidiato iam die restabant audiendi multi, quamuis per ipsas octo horas tentassent aditum ad Sacerdotem, prementis turbæ vi semper exclusi. Lepidum quod Alofti contigit, vrbe non magnâ, quo primùm anno institutæ preces. Cauponum vnus aliquis de graui damno aduersus nos questus est, nullo per eos diès à compotoribus exhausto vase, cum viginti quatuor effluere consueissent.

*Stationes
Passionis
CHRISTI.*

Sunt & alia instituta pia, in quibus non segniter desudauit Societatis labor: quo ex genere sunt Stationes quas vocant CHRISTI patientis: nam de incestæ Virginis iam suprâ memoratum est. Illas Gandavi Sacerdos noster instituit totâ Flandriâ primas. Exemplum imitatae sunt Insulæ, Valencenæ, Atrebatum, Bethunæ, Tornacum: variis præterea locis ereximus, Olsenæ, Exaerdæ, Alofti, Hondiscoti, Bruxellis in Sabulone. Vbique fructus pietatis ingens, qualem nulla senum ætas potest meminisse.

*Sanctorum
cultus ex-
celsus.*

Quid Sanctorum dicam cultum, hæreticis capitaliter exosum, nostrâ in primis operâ toto Belgio reffloruisse? De Virgine Deiparente iam antè insinuatum est. Sed sponso Virginis Iosepho, præter varia Sodalitia, etiam aras & templa posuimus; diemque ipsum non vnâ in vrbe populi pietas festiuitate donauit. Tutelarem Angelum solenniter apud nos colunt Cortraceni: Gandavi Rosa, Gulielmus Antuerpiæ, Winocibergis Geruntia, Sanctorum alij aliis locis, per nos suum acceperunt cultum. In primis verò sacris Diuorum Lipsanis conciliata est veneratio, itemque agnis cereis Romani Pontificis benedictio-

ne sacratis. Imagines quoque, vel Fidei nostræ mysteria, vel Sanctorum *Pia im-*
vultus aut gesta repræsentantes, nostrâ curâ plurimæ in æs incisæ, nec *gines.*
solum Belgio, sed orbe toto sparsæ, fructum vberem retulere. Quid nu-
mismata pia, cruces, rosaria, & id genus sexcenta Christianæ pietatis
excitamenta commemorem? quid Indulgentias in pretio & vñ apud
rudem populum collocatas? quid excogitata præsidia iuuandis anima-
bus quæ purganti igne cruciantur, atque in hoc potissimum institutam
Communione mensuram Generalem? Ridebit hîc censor aliquis
nostrum in tenui laborem. At sapiens Christianus nihil tenue paruum-
que ducit, quo Dei gloria promouetur, & animorum salus.

Iam publica patriæ, publica vrbium vitia quoties per nos repressâ, *Multiple*
correcta, sublata? Montes pietatis aduersus impium fœnus scriptis ra- *morum re-*
tionibus stabiliri à Societate Albertus Princeps voluit: Leonardus Les- *formatio.*
sius stabilivit. Antuerpiæ lupanaria passim sparsa ciuitatem totam oc-
cupabant, ingens animorum, ingens corporum corruptela. Non quie-
uit Societas, donec Senatus cum Episcopo Læuino Torrentio in certum
vrbis angulum pestem illam retrusit, quò multi iam ire publicâ deter-
rentur infamiâ. Nonnulla Flandriæ oppida comœdias quotannis dare
morem habent. in iis multa peccabantur. magna sæpè verborum &
ipsius actionis obscenitas, sacrorum rituum profanatio, Ecclesiastico-
rum Politicorumque Magistratuum fugillatio. Ea vitia extirpare labo-
ris nostri fuit. ac deinceps curatum, vt quæ in scenam danda, ad censu-
ram antè reuocentur. Multos quoque cœtus à bonis ortos principiis,
(Confraternitates vocant) in pessimam potandi peccandique licentiam
prolapsos, radicitus sustulit Societas. infinitas item cuiusvis generis
superstitiones. Aliam quoque Societatis industriam Antuerpia olim
spectauit & stupuit. Lusitanæ gentis res moresque vitio temporum
magnopere perturbatos componere aggressus erat P. à Costa, quem
nostris tum istic præfecerat Franciscus Costerus Prouincialis. Sed illo
celeriter in Hispaniam profecto, benè cœpta promouit P. Robertus
Claißonius; ac denique P. Petrus Trigofus Hispanus negotium iam
affectum tantâ dexteritate gentisque approbatione confecit, vt gratitu-
dinis ergo statim domui nostræ ekeïmosynam assignarint, communi-
que consilio decreuerint deinceps ad Consules suæ gentis creandos Pa-
trum nostrorum præsentiam quotannis flagitare.

Hîc iam sese nouus aperit & amplissimus laboris campus, actio pri- *Vndecimus*
uata cum proximis siue conuersatio: cuius actionis vñ perquam fa- *labor, actio*
miliarem habemus in Belgio præ multis nostræ Societatis Prouinciis, *privata*
ita loci genio postulante. Quod ne otiosè ac fallendi temporis causâ *cum pro-*
fieri existimes, fructum inspice, ex eoque statue de labore. Quot hete- *ximis.*
rodoxi ad veritatem, quot ad frugem peccatores, quot probi homines ad
virtutis perfectionem hac ratione traducti! Anno M. DC. XXIII. vnus
Sacerdotis in agendo dexteritas duos ac quinquaginta ex præfidiariis An-
glis adiunxit Ecclesiæ, in quibus tres erant diuersarum cohortium Du-
ces. Maior etiam anno insequenti fuit messis. Abducti enim ab hæresi
omnino centum ac triginta: inter quos vir apprimè nobilis, & egregiis
planè dotibus præditus; qui quantò difficilior exstiterat, tantò pertina-

ciam maiori virtute correxit: non modò enim in Ecclesiæ gremium, sed in Carthusianorum sanctissimum Ordinem se dedit, soli in posterum Deo victurus ac sibi. Liram venerat octogenarius senex, qui omnes Angliæ, Daniæ, Hollandiæ peruagatus Academiæ, omnem hauserat sententiam hæreticæ prauitatis; Iudæorum quoque in synagogis non infrequens assessor; sacra Biblia vsque eò imbiberat, nullam vt ex iis sententiam vel abstrusissimam adduceres, quam non ille longissimo contextu quasi lectitans prosequeretur. Cum hoc homine erroribus æquè vt annis inueterato commissus Sacerdos noster in agendo graciosus, tertio congressu retulit victoriam, & magnâ voluntate dantem manus ad Catholicorum castra traduxit.

Trigesimus hic est annus, ex quo in Belgium pseudoapostolos duodecim miserat ex Moraviâ Ioannes Nicolai princeps Mennonisticæ factionis. Propè aberant à portu Dunkercano, cum fecêre naufragium. nonnullos tabula seruauit. Omnium primarius, qui decem ipsos annos in Europâ, Asiâ Africâque prauum sparserat semen, biduo fluctibus iactatus, tandem & ipse tenuit littus, & ad sociorum reliquias adiunctus est Dunkercæ. Inde in Hollandiam, impleturi ad quod mittebantur ministerium, iter habuere. Ac subinde primarium illum subiit cogitatio, diuinitus vtique iniecta, Deum forsitan eo naufragio ingrati inuisamque sibi protectionem istam damnare voluisse. Hæc cogitanti repente vir adstat candido habitu monastico: Et quod tu, inquit, amice animo versas, id verum puta. ingrati hoc iter Deo est. Ille obstupuit, scilicet, videnam animi sui sensa paterent homini ignoto, nequè antea vsquam viso. Atqui, subiicit alter, hæc tibi indicasse sit satis. Perge porrò Antuerpiam ad Societatis Iesv Patres, illos interroga, & sequere: ad veram enim te ducent Fidem. Hoc dicto animum leuari sensit, & dextram monitori tam apposito gratus offerebat, quàm alter renuens abscessit. Confestim gaudio perfusus, socios paululum antegressos inclamat, & Heus, inquit, illūne qui mea mihi detexit cogitata, vidistis? retroque conuersus, En vobis hominem. existimabat necdum ex oculis abiisse. At nullus in planissimo littore, quod Dunkercâ Neoportum ducit, apparuit. Ergo Antuerpiam delatus, nihil quidquam prius habuit quàm diuertere ad Societatis domum. Datus homini Sacerdos præcipuè dexter in tractandis animis: quem vt audiuit de orthodoxâ differentem Fide, stupens ac tremens concidit, & horas aliquot humi iacuit prostratus. Succedente mox graui morbo ad extrema perductus, baptismum precibus omnibus flagitabat, simul fletu perpetuo madens, tot à se mortales seductos sine fine plorabat. Ergo abluitur sacro fonte, & quasi iam vitâ dignus conualescit. Mox, ad exemplum Pauli, socios illos suos, aliosque eiusdem sectæ assecclas, oppugnare aggressus, & Fidem prædicare Romanam, præterita animorum damna lucro maiore pensauit. Vnus hic specimen multorum sit: nam talium copiam habemus, quam non faciliè cuiusquam calamus exhauriat. Valuit in primis hac cum hæreticis agendi gratiâ Gulielmus de Pretere, à quo innumera-biles ad Fidem Catholicam reducti, & in his Philippus Comes Mansfeldicus: valuit Iacobus Serjansius, à quo postremis vitæ mensibus ab hæresi

hæresi Lutheranâ abductos constat centum & quinquaginta, præter multos à Calvinianâ. Neque alienus ab hac laude Ioannes de Goudâ, qui non priuato tantùm sermone profuit multis, sed solenni etiam in Lansbergios disputatione ex condicção Antuerpiæ institurâ per induciarum tempus: quos vt doctrinâ vicerat, ita & demulserat incredibili suauitate, si non simul ad Batauiam suam, simul ad ingenium rediissent.

Iam hominum flagitiosorum quanta turba priuatis emendata congressibus, ad quorum aures vel nulla perueniebat concionatorum vox, vel furdas illas nequidquam verberabat? Alebat alicubi duas ac viginti pellices homo meretricius: solo Sacerdotis nostri colloquio factum, vt omnes magnâ voluntate dimitteret. Vir locuples ac potens nescio quod admissum facinus Confessario aperire ipsâ morte damnationeque habebat grauius; & animi tamen conscientiam ad explendas Christiani hominis partes adeò stimulabatur, nullo vt loco posset consistere securus.

Audiuerat Antuerpiæ ex concionatore, quæ peccata excidissent memoriâ, neque post diligens examen occurrerent, haudquaquam confitenda. eam doctrinam regendo sceleri suo opportunam ratus, vt obliuisci id posset, nihil diligentiae industriæque prætermisit, quâ voluptatibus operam dando, quâ studiis, quâ variis in longinquas regiones perfectionibus; sed profectu nullo. Audiuit tandem contritione peccata deleri, eoque carnem suam omni pœnarum genere cruciauit, magnamque opum vim in pauperes elargitus est. neque sic tamen atrox vulnus sanatum. Ergo actus ad extrema, & malo suo finem nocte insequenti per vim adferre certus, rhedam conscendit, domum à quâ tunc abierat rediturus. Desperabundo Sacerdos noster per Brabantiam iter habens occurrit; & quia fessus, accipitur in rhedam. Mox notat hominem turbatum; & blando sermone de diuinis loqui exorsus, deque scelerum expiatione, tetigit vlcus. Ille diu tacitus, defixis in Patrem oculis, prodebat animi angustias; ac denique, quod res erat, edicit, mortem se sibi eâ nocte destinasse, nisi remedium adueniret malo. Pater talium egregiè peritus, summâ familiaritate pergit agere, tantâque gratiâ desperatum tractat, vt ille bonus in genua prouolutus ac ritè confessus beneficium absolutionis acciperet; domumque reuersus, lætissimam duceret vitam, quam paucis post annis cum feliciore commutauit. Proborum verò hominum, ad quos priuatæ fructus actionis extenditur, quantus est numerus! Possim grauiissimos nominare viros; qui Patrum nostrorum familiari colloquio quantopere pascantur, quamque hinc ad virtutem salutemque proficiant, luculentis ipsi testimoniis expressere. sed frustra sit lucem soli, mari aquam addere: nec enim quisquam, si modò habet oculos, non videt quotidiana vtilitatis exempla.

Restat vltimus, isque omnium fructuosissimus labor, calamus: cuius nec locorum, nec temporum spatiis definitur vtilitas. Enimuerò validum virtutis præsidium esse in libris, vt alios taceam, ipse nostri conditor Ordinis Ignatius magnum mihi testimonium est, quem CHRISTI Sanctorumque hominum acta volentem scimus desertis mundi castris ad meliora signa transisse. ea causa est, cur ex æquo agendis scribendisque incumbat Societas; potiori etiam iure scribendis, quoniam actio-

Crombecius
de Studio
perfectionis
lib. 2. cap. 2.

Duodeci-
mus labor,
scripti li-
bri.

nes brevis temporis sunt, litterarum monumenta æterna. Scriptorum finis est, vt doctiores homines melioresque reddamus. Eum an assecuti sumus, nemo dubitabit, qui Theologos nouerit, Lessium, Becanum, Coniungum; sacre Paginæ interpretes, Delrium, Cornelium, Tirinum; Chronologos sacros, Samerium, Deckerium; Concionatores, Canisium, Costerum; Historicos, Rosweydam, Hugonem; Asceticos, Scribanium, Sucquetium, Busæum. Sed longum sit enumerare singulos, & minimè necessarium, quando in omnium manibus & ore versantur. Hisce tot lucubrationibus si mortalium infinitorum salutem procuratam dixerò, videbor fortassis incredibiliter loqui; sed fidem mihi assero ex minimorum obseruatione. Lessij de capeiendâ Religione Consultatio quantulus est libellus? & tamen ille multos retinuit in Fide, plures aberrantes reduxit, & in his, Tympelio satagente, Ioannem Comitem Nassouium: qui lectam illam ex Italicâ Germanicam reddidit stylo suo, elegantissimeque suâ descriptam manu multis consanguineorum legendam obtulit, quos ad Romanæ Ecclesiæ castra secum traducere sperabat. Quid Canisiani compendium Catechismi, quot seruauit animas, quot recuperauit! Quin præter typis vulgata, ipsæ familiares epistolæ, quas manu scribimus, quantum sæpè ad animorum salutem valent! Lipsium testor, cuius Barauos deferentis ad Delrium nostrum hæc est oratio: *Iuua ô me tuis precibus, tu, inquam, post cuius salutes litteras, Deum iterum iracundum habeam, si umquam conquieui. Nocte & die me fodit ille stimulus, nec ipse somnus mihi nisi per insomnia inquietus.* Sed mittamus aliquando ista singularia, quorum nimis diligens inuestigatio vel iniucunda redditur, vel aspernanda. Satis est ad finem nobis ab initio propositum, fructuosam Belgis Societatem videri. quod iam negare nec inuidia præsumat. Nam si neget, senum quotquot viuunt, fidem appello, & ineminisse possunt præteritorum: aliam nunc Belgij faciem fatebuntur, quàm qualem pueri spectauere. Nos quoque quamuis non grandæui, quæ fuerit Belgarum vita, quæ Religio, qui mores, superiore sæculo partim ex parentibus audiuius, partim legimus, partim etiam ex quibusdam quæ in nostram ætatem hæserè vestigiis non vanâ assequimur coniecturâ. Nam cùm Respublica Christiana duabus partibus constet, sacris hominibus & profanis; neutram harum illâ tempestate satis integram vixisse, nec vulgus hominum ignorat. Quamquam enim dicatorum Deo virorum non pauci erant vitâ ipsi & moribus incorrupti, tamen (quæ illorum temporum infelicitas fuit) pars benè magna deprauati; quorum probris commemorandis abstinere cogit sacrosancti status reuerentia. At interim qualem populum esse oportebat, vbi talis Sacerdos? Nunc restitutâ re, gratulandum potiùs de florentissimo Religionis, pietatis, morum, doctrinæ statu, quàm de præteriti sæculi vitiis odiosè disputandum.

CAPITIS III. SECTIO II.

De Missionibus arduis.

EXimias quatuor Missiones habet Flandro-Belgica Societas, ad Batauos, ad naues, ad castra, ad infectos lue: quas, quia laboris ingentis sunt presentiumque periculorum, meritò Arduas nominamus, & à functionum multitudine seiuñctas singulari narratione suscepimus explicandas. Et Hollandicam quidem dicere aggredienti statim multa ardua se produnt. Primùm vincula & carceres; quorum sæpè perpeſſio, semper periculum & metus. Deinde perpetua latitandi necessitas, genus miserrimum captiuitatis. Graue est hominibus ingenuis & innoxiiis arceri publico, durum luce & communi aëre prohiberi. Sceleratorum istæ sunt pœnæ: at quis vnquam innocens fugâ & tenebris sese defendit, nisi aduersus iniuriam? Iam quot curis, quot vigiliis, quantis laboribus pascendus **C H R I S T I** grex inter tot lupos, tam sterili solo & maligno! Sed enim tanti & pluris est vel paucorum talus; quid multorum milium? quid, pænè dixerim, infinitorum? solâ spe messis quantoslibet sudores suos solatur agricola; nobis seges certissima & messi iam matura proponitur. Verùm misso tantisper labore fructuque, causam ipsam atque originem Missionis breuiter enarremus.

Diuisum Belgium erat. partim Rex, partim Fœderati Ordines obtinebant. Regem sequebatur Religio, hæresis Fœderatos. hoc maxime vinculo constabat fœdus: nec enim stante Religione rebellarent. itaque firmanda hæresis erat, si firmam vellent nouellam Reipublicam; Religio opprimenda. Haud segniter id actum. Breui is status fuit, vt in Belgio Fœderato, vix pars mortalium quadragesima cultrix auitæ Fidei credita sit. Quid mirum? nulla scabies, nulla pestis æquè, vt hæresis, contagiosa. Et in tantâ morbi grassatione deerant qui remedia afferrent. Sacerdotes pauculi, & ferè per atatem inidonei restabant: quis curaret supplementa? Inuentus est inter paucos vnus Ioannes Smetius Lugduno-Batauus, pari prudentiâ & zelo Sacerdos, qui suam patriam miseratus, Romanum iter capeſſiuit, præsidia abs Romano Pontifice petiturus. Sedebat tum ad Ecclesiæ gubernacula Clemens VIII. qui & multorum litteris & sermone didicerat funestum Belgicæ statum: proinde si quam afflictæ rei Catholicæ opem ferre posset, anxie circumspiciebat. Adfuit in tempore Smetius, & Belgij Fœderati faciem haud miserabiliùs quàm veriùs repræsentat. Ingemuit, vt par erat, tot ouium diuino sanguine æstimatarum iacturâ Supremus pro **C H R I S T O** in terris Pastor. Nec intra gemitum stetit commiseratio: ad quærenda remedia conuersus, ipsum in primis interrogat Smetium, quibusnam præcipuè viris ea Religionis ab interitu vindicandæ cura benè sapienterque demandanda videatur. ille Societatem **I E S V** nominat, & inter causas

MISSIONIS
HOLLANDICÆ.Origo
Missionis.Societas
expetitur
in Missionem.

*Clemens
VIII. im-
perat So-
cietati
Missio-
nem.*

sacramento sibi deuotos habet : assensusque Smetij rationibus , è vesti-
gio Claudium Generalem ad se euocat ; animi sui consilium exponit ;
pro imperio mandat , vt Belgæ Patres quantocyùs in desertam Domi-
nicæ vineæ culturam mittantur. Accepit Claudius mandata , & quàm
citissimè exsecutus est . Ceterum quo tempore hæc apud Pontificem
agebat Smerius , eadem quasi ex condicito Martinus Duncanus Delphen-
sium Pastor , ipsè alter Religionis Atlas , apud Belgij Prouincialem ma-
gnis vrgebat argumentis . Nimirum , inquebat , hoc proprium Instituti
vestri decus est , & palàm profitemini quibusuis in terris , quantouis
impendio , consulere saluti animarum . Hac causâ in Angliam trans-
mittitis , contemptâ legum sanguinariarum atrocitate : continentem Ba-
tauiam , mitioribus gubernatam legibus , negligetis ? Ad Indos , toto se-
paratos Oceano , prompti anhelantesque curritis : ciues deferetis ? Bar-
barisne igitur terris Catholicam Religionem inferre præstabilius , quàm
seruare Christianis ? vulgato illo contra vos vtar ,

Non minor est virtus , quàm querere , parta tueri.

Frustrâ vobis noui trans maria quærantur orbes , quamdiu domi Indias
habetis . In Sociorum numerum multos Batauos accepistis , repetit pa-
tria quos dedit : non omnes , sed partem minimam suorum . Æquùm-
ne id vos negare in tali causâ , iudicate . Haud inepta profectò hæc vi-
debatur oratio , & Prouincialis seridò consultabat cum suis . Sola mora-
batur caput penuria . nec par erat remotas diuulsasque foueri partes ,
intestina vitaliaque membra destitui . In ancipiti consilio afferuntur
litteræ Claudij Generalis , & in his Supremi Pontificis voluntas . Finis
hîc deliberandi fuit . De Missione constabat : in mittendorum delectu
aliquid hæsitatum , certatim omnibus eam sibi expetentibus sortem . Ex
omni numero designati par nobile Gulielmus Leonius , & Cornelius
Duystius , vterque è Belgio Fœderato ; hic Delphis , ille Dordracum oriun-
dus . Inter faustas Sociorum appreciationes suscepta expeditio est anno
sesquimillesimo nonagesimo secundo . Diuersum iter singuli tenuere , ne
vnus ambos casus inuolueret ; & tamen neutri fortunatum fuit , odio
cacodæmonis , bellum capitale , quo se peti sentiebat , in ipsis ducibus
opprimere molientis . Gulielmus Antuerpiâ vix egressus , in hostilem
globum incidit incautus . Latrones erant , non milites : quidquid ob-
uium , deputabant in prædam . ab his ferociter comprehensus , & ad equi
caudam religatus , raptatur aliquamdiu per occultos tramites , per dumos
fentesque , donec in auia spoliationibus opportuna peruentum . Ibi
pecuniolâ omnibusque reculis , atque ipsâ insuper veste turpiter exutum ,
pugnis adhæc , calcibus , fustibus crudeliter cæsum , destituere semiani-
mem . Ille , vbi à latrocinio respirare datum est , membris fractis , non
animis , frustrato spe suâ dæmone , non respexit retrò ; sed itineri cœpto
insistens , aliquando Dordracum patriam suam attingit , tantopere de-
formatus , vt à suis limine arceretur pro vili mendicabulo , si non com-
pellatâ matre sui fecisset indicium . Per dies aliquot ab itineris iniuriâ
recreatus , vt optatæ segetis primitias in natali solo meteret , concionem
ex propinquis & popularibus suis clanculùm coëgit ; auditusque est eo
omnium sensu , quem vberes lacrymæ suspiriaque alta prodebant . Hæc
prima

*Duo az-
spicantur
Missionem,
Gulielmus
Leonius, &
Cornelius
Duystius.*

prima fuit Societatis vox, posteaquam Prouinciæ illæ nefarium fœdus hæresi conciliatrice conflarunt. Nam antea Nicolaus Goudanus Bergizomij & Goudæ; Andreas Boccatius Leowardiæ, Sneecæ, Ilstæ; Godefridus Luminius Middelburgi Zelandorum, & variis Hollandiæ locis; Petrus Canisius, Leonardus Kesselius, Franciscus Colsterus, Henricus Dionysius, Ioannes Astensis, aliique præstantes viri, Dauentriæ, Neomagi, multisque Geldriæ ac Transisalania oppidis, loqui pro concione auditi sunt. Vnde quorundam redarguitur querimonia ex rerum ignorance orta, quasi in alienos labores ingressa sit Societas, & messem legat cuius seementem numquam antea fecerit. Interea Duystius Dordracum & ipse tenuit, non dissimilia Leonio perpeffus. Id tirocinium athletic fuit, & quædam prælusio ad arenam. Dordraco in suam vterque stationem, quò Superiorum destinabantur arbitrio, Delphos Duystius, Leonius Vltraiectum abiere, opportunas scilicet vrbes suscipiendis quaquauersum Apostolicis peregrinationibus, operæque in omnem populorum necessitatem huc illuc circumferendæ. Vix aduenerant, nec aliter quam nautis cæcâ tempestate iactatis gemella illa sidera Castor & Pollux, duo illi Sacerdotes, lætissimis Catholicis apparuere. Quies in loco diuturna non fuit: nec verò quærendum fuerat cælum Baeticum stellas fixas imitaturis. Itaque mouebantur planetarum more, quò lucem suam latè omnibus impertirent. Gulielmus Vltraiectinam ditionem, Transisalania, Geldriam, & auxilij indigentissimas Veluuiam Betuamque peruagatus est. Duystius Delphis progressus, Enchusam, Hornam, Alcmariam, Harlemum, Lugdunum, Hagam Comitum, Amsterodamum, Roterodamum, Schiedamum, Dordracum, vniuersamque oberrabat Hollandiam. Ad Zelandos etiam respexit, si quæ daretur accessus. Septenæ Zelandorum insulæ sunt, quas tunc Anglicana feruè præsidia tenebant. Hinc miserrimus Religionis status, cum & incolis Calviniana pestis quotidie afflaretur ab Anglo, & nequis aliunde Catholicus Sacerdos medelam afferre posset, impensè caueretur. Portus enim omnes oculatissimis exploratoribus infidebantur: in suspectos dirissima habebatur quæstio, & conuicti proditiue aut capite luebant pœnas, aut æternis tenebris damnabantur. Sanè sub hæc tempora P. Henricum Walpolum, dum è Belgio in Angliam cogitat, interceptum à suæ gentis milite, ac Vlissingam deportatum, Calviniana crudelitas teterrimo antro, vix parricidis subeundo, inclusit, numquam nisi ad malam fortè crucem exiturum. Tria in eo flagitia tali specu puniebant hæresis, quòd Catholicus esset, quòd Sacerdos, quòd Iesuita. Aliquando tamen magnorum virorum gratiæ donatus, fugientem isthic de manu martyrij palmam haud ita multò post apprehendit in patriâ. Obuersabantur Duystio tam præsentia pericula, & vrebant interim ardentissimus zelus, qui aliquando præualuit: ergo metu post fiduciam habito, iter Deo adspirante susceptum est. Faciles præter spem aditus fuere. Oris ac corporis habitus ad incolarum morem accommodatus elusit vigilum cautelam. Repertæ singulis insulis tenues Catholicorum reliquiæ: passim corrupta Religio. Hoc magis operæ pretium fuit, & ingens nòmini nostro parta commendatio. Omnibus stupori erat

Duo Missionarij Prouincias lustrant ritu Apostolico.

Periculosus in Zelandiam aditus.

Sacer-

Sacerdos, in tanta discrimina ingressus solo affectu salutis alienæ.

Primum Missionis incrementum: Iam illi gemini, Duystius Leoniusque, annum eoque amplius Batavis lucebant, cum Ioannes Bargius Amsterodamensis tertium sidus accessit, primum Missionis incrementum. Hoc adiutore non tam subleuata est priorum opera, quam messis collecta copiosior; in quam si vel plurimi intrarent, omnium exhauriretur labor. Et Bargij quidem amplissima charitas tametsi ad omnes per interualla Prouincias extendebatur, apud utrosque tamen Frisones, ad Ortum Occasumque sitos, præcipui conatus erant, & paria conatibus effecta. Diu tenuit ille triumuiratus; quem subinde auxit Adrianus Arboreus, & ipse Batavus, ceteris cum potestate præfectus. Verum Bargio haud diu post ex arenâ ad virtutis coronam euocato numerus rediit ternarius, mansitque, donec anno sæculi cunctis quarto adiunctus est Nicolaus Romæus Brugenſis, is qui Caluinum genuinis adumbratum coloribus Geneuæ suæ repræsentauit. Huic Zelandia in Spartam data; quò adhuc Duystius excurrerat, reuifens semina quæ nuper sparserat, & cum curâ ne intermorerentur fouens. Alij deinde super alios vocante causâ submissi, nequedum tantæ vineæ excolendæ pares. Ita profectò est, illius agri immensitas paucos colonos habet, nisi quòd pauci illi numero, virtute sunt multi.

Fructus Missionis. Hactenus causæ, initia, progressusque Missionis. Causarum remotior, summa Prouinciarum necessitas; proxima, imperium Clementis. In Leonio Duystioque exordia fuere. His ducibus res acta est, & in Bataviâ, hoc est arcem hæreseos, penetratum. Hi suo periculo strauere viam ad incredibilem quæstum animarum. Perierant innumerales, nisi hæc Missio fuisset. Multa millia sunt vel retentorum in verâ Fide, vel ab hæresi reductorum: & in his quidam extremâ senectute resipuerunt, quasi ad nostrum aduentum diuinitus seruarentur. Centenaria anus fuit, quæ Medicorum sententiâ vim naturæ viuendo superabat. hæc ubi Sacerdotem nostrum audiuit, eiurato Caluino, simul Romanam Fidem professâ est, simul animam exhalauit. Octogenarius alter diu cum morte luctatus, solui corpore non poterat, nisi Pater aliquis accederet; à quo edoctus, spatium habuit quantum salus animi postulabat. continuò enim, abiectâ hæresi & fæce peccatorum, tamquam carcerè solutus excessit. In Anabaptistæ domum pedem intulerat Leonius mero errore; quem statim in consilium vertit. de credendorum capitibus dicere exorsus, adeò perspicuè disseruit, ut ille Menonis discipulus cum vxore vniuersâque familiâ ad Romanam Ecclesiam transiret. P. Marcus Tympelius Lugduni ad virum genere, magisque viriis suis nobilem, letali iam correptum morbo, aduocatus accurrit. Hominem liberum, hoc est atheum (cuiusmodi multos habet terra) deprehendit. Durum certamen fuit cum impio, qui iam multorum conatus eluserat. & sanè talium rara difficillimaque curatio est. Dedit tamen manus, & ritè Deo Ecclesiæque per Sacerdotem reconciliatus, diem suum obiit: cuius rei fama vniuersam urbem, & latè viciniam, admiratione compleuit. Est & alterius viri celebris, atque è primis Lugdunensium, memoranda conuersio. Is, desperatâ ex morbo vitâ, cum de Religionis veritate dubitaret, Tympelium ad se inuitat; à quo

quo rectè institutus, damnato Caluino, geminam sanitatem animi corporisque retulit, non sine Medicorum stupore: quos ipsos sanari animis, & amplecti Fidem tali testatam prodigio decebat. Sed quid ego singularia persequor, cum possim verbo dicere, in annos singulos octingenta capita per nos nostris adiungi Sacris? quin fuit, cum paucos intra dies Sacerdos vnicus adiunxit amplius ducenta. At minùs fortasse consultum repræsentare hæreticis sua damna, ne maioris odij materiam hinc fortassis arripiant. Alter, & præcipuus Missionis fructus est, Catholicorum in auitâ Religione & pietate conseruatio. Ad hoc conferimus Sacramenta, aures diuini verbi sitientissimas satiamus, solamur ægros, iuuamus morientes, nihil denique, quod Pastorem bonum gregi suo impendere par sit, præterimus. Verùm neque hæc nominatim recensere consilium est, ne opes nostras ad direptionem hostibus ostentasse videamur. Vix etiam cum silemus, satis defendimur aduersus iniurias quibus nostram vexare innocentiam iucundum habent Fœderati Bataui. Ipso Missionis initio edictum prodiit, quo minaciter cauebant, ne qui Catholicorum cœtus totâ ditione suâ cogèrentur, ne res diuina fieret, nève quispiam à Missificante (sic Sacerdotem ludibrio appellant) Christiana mysteria vsurparet. Quo edicto quia non satis (quod volebant) Societatis nostræ homines expressisse videbantur, alterum tulere atrocius, quo nominatim Iesuitæ, factiosa gens & sanguinaria, quantocyùs excedere finibus iussi, nec pedem vnumquam, nî grauissimorum suppliciorum reos sese vellent, postliminiò inferre. Adhæc grauibz minis cautum, ne quis Batauis suorum aliquem vsquam terrarum Iesuitis in disciplinam traderet; ne quis Iesuitam qualicumque causâ tecto exciperet, latebris abderet; re, consilio, aut vilo officij genere iuuaret. Tum magnis præmiis inuitata studia delatorum. Prætoribus denique & localibus Magistratibus seuerè imperata exsecutio. Hæ tam atroces tabulæ anno præteriti sæculi nonagesimo sexto confectæ, deinde sæpiùs ad vigorem innouatæ, Missionem istam, si alia abessent incommoda, maximè arduam reddunt. Tametsi enim summa Patrum circumspectio est, non paucos tamen in tantâ indagine comprehendi necesse fuit; cum nulla cautela sufficiat aduersus emissarios & falsos fratres, qui fidem venalem habent; & egeni cum sint, arte qualibet, etiam scelere, quæstum facere sunt parati. Nos quidem certè in diuinis beneficiis numeramus, Missionem illam multorum Patrum innocentissimorum vinculis, carcere, omnibusque quas carcer habet ærumnis, toties nobilitatam fuisse. Primus ad hanc gloriam vocatus est, qui primus in arenam descenderat Gulielmus Leonius, in agendo & patiando perinde antesignanus. Doccomij in Frisiâ Caluinum & Mennonem multis nudabat affeclis, intolerabili Ministrorum dolore, frementium partes suas ab vno aliquo Iesuitâ adeò debilitari, & palàm vociferantium, nî continuò ille pelleretur, vniuersum breui oppidum ad Pontificiorum signa transiturum. His clamoribus excitati Magistratus, ac seditionem veriti, aut etiam accusationem negligentiae suæ apud Ordines prouinciales, duobus militum Præfectis demandant captiuitatem Patris. Hi in ædes, vbi ille latirabat, irrumpunt per vim, deprehensum extrahunt, & onustum vinculis in publicam

Varij Patres incarcerati.

blicam vr̄bis custodiam includunt. Hoc primūm carceris catenarum-
 que honore Societatem dignata est Batavia : quem deinceps iterato sæ-
 pius beneficio augere nunquam destitit. Leonius biduo in compedibus
 Doccomij fuit. Inde Leowardiam ad supremum Frisiæ Senatū abre-
 ptus non euasit , donec Iudicū cupiditatem satis magno argento Ca-
 tholicorum pietas saturaret. Pecuniæ enim magis , quàm siti sangui-
 nis id genus homines laborant. Ergo ille athleta in stadium denuo in-
 gressus , quasi parum esset vna palma , sexto post anno iterum in Frisiâ
 Leowardiæ comprehensus , iterum à duobus Catholicis est redemptus :
 quorum pietatem Deus sibi acceptam ostendisse visus , eorum agris tam
 copioso prouentu cumulatis , vt ex solo domestici pomarij fructu illam
 pecuniam anno insequente conflarent. Duystius quoque , alter Missio-
 nis auspex , ne quo minùs gloriari posset , captus est Delphis , cū fortè
 aures confitenti daret . Sed Prætorem adortus extemporali eloquentiâ ,
 tam liberè pro se & causâ suâ dixit , vt vim loquentis ille non sustinens ,
 nullâ re læsum è vestigio manumiserit. Quæ tam insperata res , Catholicis
 lytrum parantibus , eximiam Dei erga Sacerdotem suum curam singu-
 lariter probauit. Huiuscemodi luctis commilitones illi , ad magna præ-
 mia , & in exemplum scilicet posterorum , exercebantur ; donec vnus vtri-
 que annus euntis sæculi duodecimus laborum finem attulit , post parem
 viginti annorum cursū in difficili illo stadio , in quod primi sine exem-
 plo pariter fuerant ingressi. Magna opinio sanctitatis post obitum reli-
 cta ; & postumus virtutum odor , hodieque spirans , nonnulla etiam su-
 pra naturæ vim collata mortalibus beneficia , immortalem vtriusque
 memoriam conseruant . Iam Læuini Wauterij (cui biennium ipsum
 in carcere exactum) Ludouici Makeblydij , Borlutiij , Tacquij , Greuij ,
 Wencomij , aliorumque Patrum captiuitatem vinculaque persequi im-
 pedior numero , & quorundam adhuc vitâ : rerum etiam similitudine
 laboraret oratio. Fortunam omnium animosque vnus exhibeat Ioannes
 Viringus . Is rem Catholicam , sui securus , tractabat in Frisiâ , cū ab
 Harlinganis præfidiariis nullâ periculi suspitione comprehenditur , de-
 uehiturque Leowardiam . Prodidit virum ingratiſſimus aliquis disci-
 pulorum , qui ab illo olim Magistro in scholis , præter commune doctri-
 nâ , multa priuatim acceperat beneficia , quibus Iudaico exemplo tam
 insignem gratiam rependit . Gestiebat interim gaudio Viringus , nec
 implicari compedibus antè sustinuit , quàm eas lætissimò ore , tamquam
 delicias suas & votorum summam , exoscularetur. Menses propè septem
 exegit in vinculis . Paulum aliquem captiuum diceres ; ita suadebat om-
 nibus , hortabatur , orabat ; & , quod liber vix faceret , inueteratos aliquot
 & contumaces hæreticos ad Orthodoxorum partes transtulit catenatus.
 Lytrum pro se ne Catholici penderent , anxie prohibebat ; iniuriam fa-
 cturos , non beneficium , professus . Nequaquam tamen sic cauere potuit ,
 quin matrona nobilis , & apud Iudices gratiosa , libertatem ei exoraret.
 Ergo compedibus exemptus , molestiore animo quàm intrarat carcerem
 exiuit , relicta post se tantâ virtutis opinione , vt ferrum quo fuerat alli-
 gatus , multo argento æstimatum redemerit Catholicus primæ dignita-
 tis vir , & sacri pignoris loco reuerenter asseruarit . Maiori etiam honore
 dignum

*Leonius &
 Duystius,
 duo auspi-
 ces Mis-
 sionis, vna
 moriun-
 tur.*

*Constantia
 Viringi in
 carcere.*

dignum erat ferrum, quod alterius Sacerdotis adhuc viuentis tam atrociter adstrinxit pedes, vt quotannis (& annus hic quintus decimus est) acerbo & immedicabili cruciatu vulnera recrudescent. Possem Goudam, Amsterdamum, Lugdunum, Hagam-Comitum, Neomagum, aliasque vrbes producere, quibus vinculorum & carcerum gloriâ debet Societas; nisi satis esset dicere, quàm latè hæresis imperat, nobis patere Christianæ patientiæ theatrum. Fœderatorum quidem Ordinum, *Fœderati Ordines in Societatem accenduntur à pseudo-evangelicis.* pro ingenio gentis, maior fortassis esset humanitas erga nos, si non perpetuis pseudoevangelicorum querimoniis ad sæuitiam accenderentur. At illi Ministrelli reformatores Religionis, qui quæ docent neque intelligunt ipsi; neque constanti possunt assēuerare mendacio, classicum bello Iesuitico canere gestiunt; quia plagam sibi & synagogæ suæ à nobis timent, quam sanare non possint. Quod malum præoccupaturi, validis lateribus & vastâ fauce stentores, aduersum Iesuitas intra ipsa Bataviæ viscera occulto latrocinio grassantes, cum rui & sine fine declamant. Lepidum Goudæ contigit annos abhinc triginta sex. Theodoricus Stoofhemus vetus gladiator benè longam in nos declamationem instituebat, nullâ re præterquam calumniis insignem. Nullum dicendi finem poterat inuenire, donec prodigioso signo desuper admonitus est; quàm verè omnia & quàm diuino afflatus spiritu diceret. Immanis bubo de summo ædis laqueari cum ingenti strepitu delapsus ad concionantis aures, & circum ardentem cereum codicemque sacrum, quem ante se apertum doctor ille voluebat, ter quaterque se librans, quasi alarum plausu comprobaret verba præconis sui, vniuersam audientium coronam cum risu plausuque dimisit. Huiusmodi ministris vititur satanas ad vlciscendum dolorem suum haustum ex tot animarum iacturâ, quas lupo illi ereptas, CHRISTO Pastori vero restituimus. Illorum maxime impulsu ab Ordinibus feruntur edicta; & inquisitionibus; comprehensionibus; exiliis; carceribus; vinculis, sæuitur in Iesuitas; non alterius culpæ reos quàm defensionis Religionis Orthodoxæ, ne illa penitus intereat iis in locis, vbi quondam sanctissimè culta tamquam suo in Regno triumphauit. Id potestis scire, & verò scitis, Fœderati Ordines, si permittitis vt vos compellem:

*Non nos aut ferro Batauos popolare penates
Venimus,*

aut insidiari cuiusquam vitæ, aut aduersus Rempubl. vestram machinari. Fabulæ istæ sunt, contra quas centum iam anni stant, & sæcularis nostra innocentia. Æquumne igitur vos exacerbari paucorum Sacerdotum latebris, & modestâ, vobisque innoxia, viuendi ratione, conseruandis reliquiis Orthodoxæ Fidei illius, quàm maiores vestri omnes publice professi sunt, quam templorum parietes ac fenestræ, quam imagines (si non omnes violastis) quàm senes vtriusque temporis testes, quàm libri & litteratum monumenta commendant? Si Iudæis, si Turcis Christiani nominis hostibus, veniam datis exercendæ palam impietatis; nobis, saltem Christianâ lege coniunctis, vel occultum veræ Religionis exercitium interdiceris? Ergo quæ sceleratis, quæ perfidis, quæ impiis licere vultis; soli nos mulctis, exiliis, carceribus, squallore, inedia, omni

ærumnarum genere luemus? Sed hæc alterius temporis est oratio.

Ceterum Deus quàm gratos habeat Batavicæ Missionis labores, prodigioso persæpè indicio declarauit. Hornæ Franciscum Cleuium grauis morbus ad extrema deduxerat; mœstis sanè Catholicis, & viri adeò necessarij iacturam quantouis pretio, si possent, redimere paratis. In communi luctu matrona quædam impulsu aliquo maiore suam vitam morti oppignorat, seque pro Sacerdotis salute, si Deo ita cordi sit, ex animi sententiâ deuouet. Annuuit Deus. Confestim mulier ex voto suo ægritudinem corporis persentiscere, leuari Sacerdos; deinde paribus omnino incrementis huic valetudo, illi morbus intendi; ad extremum vno tempore illa mortem oppetere, hic perfectam consequi sanitatem. Roterodami cœtum coëgerat Nicolaus Romæus noster, quem subito interuentu Prætor tantum-non in Sacris deprehendit. Progressi ad Prætozem primarij duo viri, dum quibus nescio sermonibus hominem occupatum tenent, Sacerdos ac populus per posticum ædium, quas fluius alluebat, quærentes fugam, mirabiliter euadunt. Vacuus fluitabat lembus, qui sponte ad ædes velut Catholicos accepturus applicuit. eo quotquot poterant in aduersam ripam traiecere. Inde iterum ac tertium nullius impulsu rediit lembus, omnesque periculo subduxit. Makeblydium aliquando interceperat Prætor; & mox intemperis agi cœptus adeò grauiter, vt de vitâ Medici conclamarent: adductus Makeblydius feruenti ad Deum prece subitam homini exorauit sanitatem. Hoc vindictæ genus proprium habent Catholici, ac præcipuè Sacerdotes, benè de hostibus mereri. Vastissimo corpore & pingui aruinâ hominem de stirpe Titanum, qui mortuus viginti duobus humeris fuit efferendus, de verâ fide capeSSendâ admonebat noster; docebatque, quem Petri nauicula non veheret, salutis portum tenere non posse. Risit ille, & impio ioco, Vetus, inquit, ista nauicula est; & me si vehat, periculum ne subsidat. Frustratam Sacerdotis operam diuina manus ad exemplum vindicauit. Tertio pòst diè valens ille ac firmus, nullo tentatus morbo, viuere desiit, gemino corporis animique naufragio infamis. Verùm ad Annales talium pertinet narratio: Missionis Hollandicæ naturam paucis indicasse, satis ad præsens institutum. Nunc Castrensem à primordio euoluamus.

MISSIO
CASTREN-
SIS.

Thomas Saillius Bruxellensis, cum Antonio Possuino, aliisque vndecim Sociis, Moscouiam excolebat, recens ad æquas pacis condiciones adactam à Stephano Battoreo Rege Polonorum: cuius rogatu colonos illos miserat Româ Gregorius XIII. Pontifex Maximus, ad barbaræ gentis feritatem Christianis legibus mitigandam. Ibi per triennium laboribus & ærumnis exhausto Saillio de Medicorum sententiâ Belgium repetendum fuit, si vellet viuere. Abituro Rex credit litteras ad Alexandrûm Parmensem Ducem, Belgij tunc Gubernatorem: in quibus & latorem ipsum, & Battoreos duos nepotes suos, hætenus dissimulato genere militantes, impensè commendabat; ac prætereà indicabat, arcana quædam non committenda litteris renuntiaturum Patrem, cui perinde habenda esset fides, ac si Rex ipse loqueretur.

Hac epistolâ instructus Saillius, Belgium attigit anno sesquimillesimo

mo octogesimo sexto Septembri mense, atque in castra Regia ad Or-
foiam delatus, eandem exhibet Parmensi Duci. qui, postquam legit,
magnum Patri honorem habet, & aliquamdiu cum eo in virorum Prin-
cipum coronâ collocutus in interius conclaue secedit, intellecturus ar-
cana, quæ Rex intelligi volebat ex Saillio. Id ubi factum, ad singula-
rem honorem adiungit Dux incredibilem beneuolentiam, & aliquando
virum abs se abire permittit. Saillius Duci satisfactum interpretatus,
ad Belgij Prouincialem iter arripit, & Meursium proficiscitur, natalem
ibi Deiparæ Virginis acturus diem. At Parmensi mens erat, cum con-
scientiæ suæ arbitrum retinere. Itaque Peruigilio festiuitatis expiaturus
de more animi noxas, vocari ad se iubet Patrem Thomam. Quæritur
totis castris Thomas; ac tandem inuenitur aliquis eo nomine ex Fran-
ciscanâ Familiâ, & sistitur Duci. Dux errore offensus, alium de Socie-
tate IESV adduci imperat. Fit longa inquisitio, & festus interim dies
illucescit, quo sacram Synaxim sumere constitutum habebat, si adesset
Saillius. In loca vndique vicina dimissi cursores Thomam venabantur;
& inclinato iam die vnus aliquis Meursium peruenit, tertio à castris
lapide. Stabat Saillius ante hospitis sui fores iter prosequi meditatus,
cùm cursor illum aggressus, Tu, inquit, ille es quem quæro; conscende
hunc equum sessoris vacuum sine morâ; Dux te vult, quem tuâ causâ
nobis iratum placare festina. Hic magis mirari Saillius, & tamen con-
scenso equo in castra properare. Sed iam nox abstulerat colloquendi
cum Duce facultatem: nihilominus ab Oeconomo magnificè acceptus
est. Vixdum illucescebat, cùm Dux vltro ad Patrem accedens, & ma-
nu scabellum è vicino promouens, Hic sede, inquit, mi Pater, & pœ-
nitentem me audi. Ex illo Saillius dare aures constanter perrexit, vsque
dum tertiâ in Gallos expeditione extremam Ducis morientis animam
legit in Vedaestino apud Atrebares.

Thoma
Saillij col-
loquium
cum Duce
Parmensi.

Dux Saillij
remoueat;

& sibi Con-
fessionem
accipit.

Hiscæ principiis originem duxit Castrensis Missio, occasione non
magnâ, neque tum intentâ, vt ferè consuevit, cùm grande aliquid mo-
litor Deus, cuius ipse manifestus auctor videri vult; ne humanis procu-
ratorum consiliis ac molitionibus fortasse credatur. Etenim Saillius apud
Ducem hære iussus, pro zeli sui amplitudine etiam ad milites semet
extendit: ac breuî factum, vt totis castris celebratus expeteretur pas-
sim ab omnibus: ad quos tamen pertingere vnus non poterat, quam-
uis se ipse quàm latissimè explicaret. Itaque de sociis in auxilium vo-
candis agi cœptum, Duce non solum probante, sed etiam hortante &
impellente. Sensit tum demum egestatem suam Prouincia, Sociorum
numero haudquaquam exaquantem vota necessitatesque ciuitatum; ne-
dum sufficiente Missioni nouæ. Valuit tamen ratio maioris boni. Ex
variis Collegiis præcipui Patres educti, quos iuuando militi peritiâ lin-
guarum, & exantlandis laboribus robur animi iuxta ac corporis dicta-
bat idoneos. Duodecim Sacerdotes dati: totidem adiutores pars nostri
fratres, pars iuuenes honesti Societatis nostræ candidati. Omnes in
suam familiam adsciuit Dux, & pro domesticis habuit aliquamdiu: do-
nec in omne tempus Missionem illam, cuius fructuosissima erat opéra,
firmaturus, Patrum nomina libris Regiis inscribi voluit ad militarem

Origo
Missionis.

Missio in-
stituitur.

modum; non stipendio faciundo, quod erat nefas, sed eleëmofynis sustentandæ vitæ impetrandis. Porro quò noster sese labor, dum mouentur castra, ad vniuersum militiæ corpus extenderet, numero in membra diuiso, pars apud Aulam, pars in tormentorum statione collocati, plerique in peditatu residere iussi. In equite laborabatur, quem & loco inconstantem, & à mole exercitus plerumque dislitum comitari, neque modestum satis erat, neque fructuosum. Ne omnino tamen neglectum iremus, hæc ratio opportunissima est visa, vt quæ turma ad Principis custodiam quotidie accederet, ea gnauiter excoleretur à Patribus Aulam sectantibus; deinde, quando in acie standum, expiarentur animis, & suâ quisque linguâ animarentur ad præliandum fortiter Deo ac Regi; tum etiam, vbi res posceret, in conflictu læsi cadentesq; iuuarentur. Hæc igitur illa castrensis Missio primùm Dei bonorum omnium auctoris, post Deum Alexandri Ducis Parmensis auspiciis nata perfectaqué, succedentibus ordine Principibus velut per manus tradita hodiequé perseverat. Ingens virtutis campus, laborum incommodorumque magnitudine cum periculis adæquatâ.

*Quam sit
ardua hæc
Missio.*

*Saillius pestem
contrahit ex
castris.*

*Alius moritur
sub
dio.*

Expeditiones singulas persequi, immensum; paucas attingere, necessarium, ex quibus prona erit omnium coniectura. Occurrendum enim falsis quorundam opinationibus sermonibusque institutum illud fugilantium, quasi aut emolumenta nostra, aut quas nescio spes venemur ex castris. Quem errorem (nisi malevolentia est) euellere aggredior exigua narratione; & ab ipso Saillio Missionis auspice iuuat auspicari. Is Burrichij prope Wesaliam miserorum militum mapalia lustrabat, opem animis, opem ferens corporibus; cum pestilenti afflatus lue, castrensium laborum principia tantum non morte suâ funestauit dicam, an consecrauit. Chirurgus Ducis dum Patri curam adhibet, ipse contagione exstinguitur. Saillius, desperatâ ab hominibus vitâ, votum Virgini concipit, & conualescit: quem adhuc grauius languentem Dux ad se accersit Zutphaniam, cuius vrbis soluendo obsidio distinebatur. Iamque aciem describebat, cum aduchitur Saillius: quem vbi vidit, manifesto exultans gaudio, Adesdum, inquit, mi Pater; & pro Ecclesiâ dimicantem, si humani quid fortè contingat, iuua. Hæc prima illa stipendia, quæ fecit primus castrorum sectator; ex militum lue tactorum visitatione, contracta pestilentia, & ipsa mors, nisi hanc votiua pietas auertisset. Premebat Rhotomagum in Galliâ Rex Nauarræus anno M. D. XCI. quando Parmensis Dux à Catholicis Christianissimi Regni Proceribus ad ferendam iteratò opem è Belgio aduocatus, durum iter hiberno anni tempore ingressus est, suoque aduentu hostem celeriter fugauit. Victoria fuit: sed quantis empta militum, ducum, & quod nunc ago, Patrum castrensium ærumnis! Sæpè fixis mediâ niue tentoriis traductæ noctes asperrimo frigore & gelu: sæpè annona deficiens, aut famem, aut miserrimum victum & aliàs detestandum, imperauit. Quorum incommodorum acerbitatem quis liber homo sustineat, si absit illa spes, quæ præsentium sensum aufert exspectatione futurorum? Sanè robustissimum quemque ex miseriâ inuasit morbus, morsque vnum sustulit mediis iacentem campis sub dio, cui militare vehiculum

culum ventis ac imbribus peruium lectus fuit, in quo supremam animam exhalaret.

Copias ex Galliâ vix reduxerat Parmensis mense Maio millesimi quingentesimi nonagesimi secundi, cùm Mauritius Comes Batauicæ militiæ Imperator, validissimo exercitu nauibus aduecto, castra metatus est ad Steenwicum: quod Transisalaniæ oppidum Regi seruabat Coquellius Gubernator, vir domi nobilis, ac militari laude clarissimus. Qui iam certus paratæ sibi obsidionis, ante omnia egit, vt vnus aliquis è Societate Sacerdos militibus præsidio futurus accederet. Datus ex ca-

strensi numero P. Henricus Samerius; & ingenti gratulatione exceptus: quippe cuius insignem operam aliis quoque locis & expeditionibus probatissimam habebant militum plerique. Hoc potissimum auctore omnes vitam Catholicæ Religioni ac Regi deuouere, dira omnia passuri prius quàm sese hostibus hæreticis dedituri. At Mauritius iam ad ipsam oppidi fossam perduxerat vineas, omniq̃ue ex parte muros & propugnacula quatiebat: quæ breuî solutis compagibus tam ingenti hiatu discessere, vt interiora nudarent non tantum, sed planam quoque in urbem viam per ipsas murorum ruinas darent. Signo ad irruptionem dato, in ipsis incenium visceribus acerrimè dimicatum; sed iniqua fors propugnantium erat. Mauritio ad reparandam iacturam prompta multitudo, & fessis faucibusque noui recentesque succedebant: Coquellius paucitate laborabat. spatium vel ad ipsa vulnera obliganda deerat, nedum ad corpora quiete cibove recreanda. Itaque bono numero cadebant aut transfixi hastis, aut plumbeis glandibus traiecti; & tamen qui supererant, Samerio ad omnia præse, suisque hortamentis periculi metum auferente, perstabant in loco, deuotas animas profundere parati, ac subinde oblatas quantumuis honestissimas condiciones superbè, quasi vincerent, respuebant. Ingens enimuero tunc laborum moles in vnum Sacerdotem incubuit, cùm sauciorum ac morientium nemo esset, quin illius opem imploraret. quam vir magnanimus negare nulli sustinens, ibi scilicet maximè versabatur vbi pugna feruebat; & illæsus tamen inter tot vulneratos, tot interemptos, stetit. Hoc quoque in mirandis ponendum, quòd multi, disrupto cranio, & cerebro fœdè fluente, spiritum & vocem retinere, donec ritè confessionem peregissent. Pugnandi pertinaciam nox sola fregit. Pedem retulere hostes irritò conatu; & ad duo millia desiderati. è Regiis trecenti cecidere, restabant haud multò plures fessi omnes fractique; neque in diem alterum supererat puluis vel vnico tormento in hostem excutiendo necessarius. Quæ tametsi ferè non ignorabat Mauritius; eadem tamen haud minorem priore sapienter veritus ab obstinatis & iuratis mori, misit qui variis conditionibus tentaret obsessorum animos, honestaque offerret omnia, nisi quòd solum Iesuitam tradi postulare. At Coquellius & miles postulatam indignissimum detestati, & sua ca-

pita Samerio oppignorantes, tamdiu restitere, donec & hunc iisdem cum milite inclusum pactis tuto libereque abiturum promisit hostis; sed fide malâ, quemadmodum alibi commemorabitur in loco.

*Labores
Henrici
Samerij in
obsidione
Steenwici.*

*Haræus An-
nal. Belg.
Tom. 3.*

Gubernabat Belgium anno M. D. XCV. extincto Archiduce Ernesto,

*Nicolaus
Montanus
trucidatur.*

*Antonius
Crispus
trajicitur.*

sto, Fontanus Comes, quando noua in Galliam suscepta expeditio Patrum operam magnis incommodis exercuit. Nec sine nostro sanguine res peracta. Nicolaus Montanus, vulgò Burgundionum Apostolus, ab hostili milite ad S. Quintini fanum multo vulnere confossus inrexit. P. Antonius Crispus Fontani Confessarius ad Cameracum in obiectos vrbi aggeres (quod solebat) ascendens, opem militi laturus, glandem aduerso accepit pectore, & pro mortuo in castra delatus mortem mirabiliter euasit. Virum crederes iterato Numinis beneficio in castrorum subsidia seruari. Nam & ex illâ infortunatâ classe, quam Philippus Rex aduersus Anglos tanto molimine sumptuque adornarat, pereuntibus aliis, ipse vno cum socio in Flandricum litus euasit, ex eoque tempore operam militi perutilem nauauit, quasi ad hoc Oceanus expulisset.

*Pugna
Neoportana:*

*Patres in
eâ quid
fecerint:*

*tres ab
hæreticis
necantur,*

*P. Petrus
Buzelinus,*

*P. Laurentius E-
uerardi,*

Quid Alberto Belgarum Principe? quàm arduus Patribus ille campus Neoportanus, non vnus cruore respersus! Sæcularis ibat annus millesimus sexcentessimus, & formidandis Batauorum copiis Flandriæ ora maritima tenebatur. Archidux collecto celeriter milite obuiam progressus, ipsâ visitantis Mariæ luce cum Mauritio haud procul Ostendâ secundo Marte congreditur. Felix Belgium, si victoriam benè auspiciatam, maiori circumspeditione miles præferuidus prosecutus fuisset! Sed auctis eo ipso die copiis, præcipitato ex vincendi ardore consilio, iterum impetus factus est in desperatè pugnatuos; atque ita redintegratum prælium illud cruentum, in quo fortissimi Ducum ac militum cecidère; ipse Archidux, accepto in caput vulnere, vix discrimen euasit. Numquam maior Patrum animus apparuit, quàm inclinante belli fortunâ. Discurrere ipsi per signa, metum eripere trepidantibus, auersos retrahere à fugâ, læsos cadentesque expiare. Iam accepta clades erat, neque campum tamen deserebat imperterrita illorum charitas. Inter laceros miserorum artus & cæsorum cadauera reptabant, aures dabant adhuc spirantibus; nonnullos etiam, de quibus spes vitæ erat, suppositis humeris in tutum deportabant. Spectabat hæc victor hostis, & tantâ virtute irritatus impetum parabat, ingentem scilicet ab inermi Sacerdotum manipulo gloriam relaturus. Petrus Buzelinus, Laurentius Euerardi, Otho Campensis comprehensi sunt. ceteri fugâ lapsi. Buzelinus, nostris eâ pugnam præfectus, clarâ voce profitebatur se non militem, sed militum Pastorem; non arma tractare, sed animas; non facere Archiducis stipendia, sed vnus Dei. Magis hinc, vnde mitescere debuerat, efferatus hostis hominem glande iteratâ trajecit. Ille prolapsus diu fuit antè quàm moreretur: quo tempore suorum vulnerum oblitus, circumiacentes Regios, quorum lentè expirantium exaudiebat gemitus, animabat; & suo exemplo hortabatur, vt sanguinis vitæque iacturam in causâ Fidei tamquam martyrium læti sustinerent. At Laurentius nonnullis transfugarum hostili cuneo permixtis agnitus mouit commiserationem sui. Audierant sæpè illum in castris Regiis concionantem, & charo capiti vitam ab hoste omnibus precibus orabant. Sed quas preces admitteret Calviniana crudelitas pro Sacerdote Iesuitâ? Ergo & ille magnanimus, neque pro se ipse quidquam precatus, multo ferro plumbo-

plumboque trucidatus occumbit. Otho denique Campensis, in cuius *P. Otho Campensis.* aures Ernestus Archidux animi sui noxas nuper deponebat, dum fau-
ciorum aliquem suo collo inhærentem ex cæde eripit, ab hoste circum-
uentus pro alienâ salute seruandâ amisit suam. Cæsorū cadauera,
vt hinc odium, atque ex odio causam necis colligas, vsque cò defor-
mata vulneribus fuere, & membris mutilata, vt inter se recognosci
numquam potuerint. Decebat sanè tam vnanimis viros, quorum par
mors mortisque causa, ne cadaueribus quidem posse discerni. Valuit
paucorum virtus ad communem omnium gloriam. Ex eo die ad So-
cietatis existimationem accessit etiam veneratio. Sanctos Patres illos,
vereque Martyres ferebat fama, & multi sapientes credidere.

Secutus est annus sæculi euntis primus, & Ostenda premi ab Archi-
duce cœpta, plus quàm triennalis labor. Duorum supra septuaginta
millium sanguine obsidio ea Alberto etiam victori stetit. Patrum mul- *In Ostenda
nâ obsidio-
ne labores
Patrum.*
tos tam dura castra fregerunt. Peste aliquot extincti, aliquot discerpti
globis; interque hos Germanorum quidam appellatus Apostolus, eo
nomine dignus, P. Spikermannus, quod ad solam Ostendam vnus ipse
oëtingentos ampliùs ad veram reduxit Fidem, non gregarios tantum
illos, sed Duces quoque ac Tribunos. Quis ægrotantium aut vulnera-
torum exstiterit numerus, cogitari faciliùs quàm dici potest. Horum
omnium animis, & quâ licebat corporibus, mederi Patrum nostrorum
fuit, nisi pecudum more permitterentur mori. Aliunde nihil auxilij so-
latiue sperandum habebat turba illa miserabilis, nisi à Patrum pietate,
quibus vitam multi seruata, multi recuperatam sanitatem debuere. Et
quoniam castra tantam inutilium copiam non ferebant, Brugas vici-
nam urbem deportabantur; vbi breuè is numerus fuit, quem octo ma-
gna nosocomia capere vix sustinebant. Hac parte oneris castrenses Pa-
tres subleuauit Collegij Brugenſis charitas: quod ferè consuevit, quoties
inhabitatas nobis vrbes, vel hibernaturus, vel ab ærumnis recreandus,
miles inducitur.

Ceterum ad Ostendam multa & noua Christianæ pietatis excita-
menta in vsum induci cœpta, & quibusdam quasi legibus ad stabilita-
tem confirmata; sed præcipuè hæc quatuor. Sacrosanctæ Eucharistiæ *Pia insti-
tuta in
castris.*
Sacramentum deinceps ad agros magnâ pompâ multisque luminibus
defertor. Statis per diem horis ad nolæ signum Missæ sacrificia per-
aguntor. Manè, meridie ac vespere tubarum cantu signum Angelicæ
Salutationis dator. In Patrum tabernaculo ante Virginis Deiparentis
statuam lampas perenniter luceto. Postrema hæc constitutio ingens
ad deuotionem stimulus fuit vniuerso quidem militi, sed excubitori-
bus potissimum, qui numquam interdium, numquam noctu transibant,
nisi ponerent humi genua, Deiparæ inclamarent opem, suamque illi
vitam & salutem commendarent; haud sanè languidè, si quod pericu-
lum ceruicibus impendêre sentiebant. Hæc ad Ostendam decreta: ali-
bi alia, quæ pro tempore perpetua emendandæ militiæ cura dictabat.
Nam quæ omnium expeditionum sunt, abstineo dicere: multos ab hæ-
resi abductos; iurandi, peierandi, blasphemandi inolitam consuetudi-
nem extirpatam; eiectas pellices & scorta; licentiam militarem in pe-
cuniis

cuniis extorquendis, in diripiendis rusticanorum bonis, repressam; extincta odia dissidentium, duella inter Principes quoque viros impedita; diligenter curatum, ne cui vñquam confitendi copia deesset; tuguria militum frequentata, & id genus sexcenta: quæ vno possum complecti verbo, si dixerò institui à nobis militem Christianum. At quanto id labore, quot curis vigiliisque, quo discriminum omnium, ipsiusque ad eò mortis contemptu impetrandum sit, facile intelligit & solus, qui aliquando ingenium militare tractauit.

*Inducia
duodennales.*

Missio castrensis obiectationem patitur:

aliqui apud Regem agunt, ut abrogetur in perpetuum.

Marchio Spinola ad Regē scribit pro seruandā Missionē:

Rex perpetuam esse vult.

Annos iam supra viginti Castrensem hanc prouinciam pari operâ & operæ pretio, magnâ sui apud bonos commendatione, maiori apud Deum, quod speramus, merito Societas sustinebat; cùm belli tædio hinc atque illinc respectari ad pacem cœptum, aut ad inducias certè, quas datis vtriusque oratoribus in duodennium confectas denique & proclamatas, ingenti Belgarum gaudio, ingenti patriæ bono, annus sæculi nonus felicibus auspiciis inuexit. Ergo vel exauctoratus miles, vel in statua dimissus. Ea occasio fuit, cur parum nostri amantibus hominibus, ac parum de Christianâ pietate sollicitis, visa sit nihil admodum necessaria Societatis opera in castris, quæ nulla iam essent; atque etiam bello post inducias reparato, posse castra Patribus carere ex Regis & publicæ rei bono. Hæc sæcum cogitantibus non veniebat in mentem, præfidiariis militibus etiam per induciarum tempus esse consulendum; ac si quam interim in partem miles Regius extra Belgium mitteretur, Patres vtiq; pro muneris sui ratione comitaturos: quod & factò fuisse opus postea dies ostendit. Verùm hæc eos animaduertere non sinebant vel parum æqua erga nos studia, vel in solas res humanas nimium intenta cogitatio sine curâ diuinorum. Quodcumque illud fuit, certè Regem frequentibus litteris interpellandum putarunt, monendumque, ex illo arè nobis numerato conflare posse multorum militum stipendia, quorum scilicet necessarius in bello vsus, non item Patrum nuper à Parmensi Duce nouo inuento adscitorum, priuatæ magis beneuolentiæ, quàm boni publici affectu. Sine his & pugnatum antea fuisse in Belgio, & extra illud nunc non infeliciter pugnari. Sed neque deesse Sacerdotes alios plerisque legionibus, quos Capellanos vocant. Adhæc satis instrui posse militem Christianis monitis quâ parte anni in hibernis agit: in campo non de rebus animi, sed de hoste victoriâque cogitandum. Huiusmodi parum firmis rationibus fatigabant Regem; nec quies fuit, donec Marchio Spinola, supremus militiæ Imperator, quotidianus ipse idemque grauiissimus actionum nostrarum testis, suam hac de re sententiam luculento scripto comprehensam transmisit Regi. Has vbi litteras accepit REX, ex iisque didicit quanto suæ Maiestatis honore, quantâ ducum militumque gratiâ, & quod caput, animorum vtilitate adhuc in castris versata esset Societas, quantis se confecisset laboribus, quot periculis obiecisset solâ salutis alienæ causâ; hæc, inquam, Rex postquam indubitatâ Marchionis testificatione comperta habuit, indicto importunis inonitoribus silentio, perpetuam Missionem esse voluit, deditque castrorum censoribus Præfectisque ærarij sui mandata, ne quid in posterum aduersus Patres, quorum ope-

ram

ram probatissimam haberet, querelarum admitterent; sed promptiores etiam exhinc essent in annumerandâ eleëmosynâ sustentandis illis, quos nihilo sanè minùs quàm milites in bello vtiles ac necessarios censeret; quorumque laboribus & meritis certiùs, quàm militum armis; veniret speranda victoria. Hic finis contra nos agendi fuit, veriùs contra Regem ipsum, contra Duces ac milites, contra salutem animorum. Quot enim millia sine Patribus perissent? quot regnassent scelera? quæ libidines, quæ furta, quæ rapinæ, qui tumultus, quæ seditiones? Odiosum sit suis singula exemplis comprobare; ac nihilominùs adeò manifesta sunt, vt nec inuidia negare possit.

Iam Regi satisfactum erat, cùm in milite fuit laborandum. Huic *Apud militem con-* pessimus à nonnullis ingeneratus error, præteritorum meritorum *flatur in-* induxit obliuionem, & ex amore odium detestationemque concitauit in *uidia Missi-* Patres. Stipendiorum imperfecta solutio imputabatur Societati. Famâ *soni.* erat, sustentandæ Missioni nostræ partem bonam singulis militum detrâhi. inuidiosum sanè commentum, in quo expugnando diu multumque desudatum. Plebeiis animis ac rudibus, quibus pecunia salute est potior, pertinaciter hæsit semel infixâ persuasio. Emerfit tamen aliquando veritas, & pristinam nobis beneuolentiam cum scœnore restituit. Vt enim lux post tenebras gratiores, ita, posteaquam mendacium euasit, plerumque est amabilior innocentia. Ceterùm induciæ, vt antea insinua-
bam, minimè otiosis Patribus actæ. Præter domesticam præfidiariorum culturam bis extra Belgium miles sequendus fuit Duce Marchione, qui nostram ab exercitu numquam patiebatur absentiam. Prima expeditio *Missio* suscepta est anno sæculi quarto decimo: & prono cursu Aquisgratum, *usum ha-* Wesalia, & quotquot circum oppida, in Cæsaris, cuius hæc auspiciis ge- *buit etiam* rebantur, potestatem venêre. Præter consuetos castrorum labores, ingens *tempore* tunc bellum cum hæresi susceptum: Wesaliæ in primis, quam alteram *inducia-* Geneuam expurgare Patres summis viribus institerunt. Anno deinde *rum.* sæculi vigesimo in Palatinatum ducturus Marchio, iterum Patres, veteri suo more, ad omnem fortunæ aleam assumpsit, ipsumque ante alios Thomam Saillium, emeritæ iam militiæ senem; cuius præcipua erat apud Tribunos & in omni exercitu auctoritas.

Sed post inducias, quæ finem suum habuere tertio Kalendas Maïas millesimo sexcentesimo vigesimo primo, incredibile, quid castris Regiis profuerit Societas in hodiernum diem. Vix audiri cœperat tubarum ac tympanorum sonus, cùm Albertus Archidux, patriæ pater, quasi *Finitis in-* nollet induciis superesse, diem suum obiit, mœstissimis sanè Belgis, & *ductis mo-* ex pacifici Principis interitu præfagientibus ea mala, quibus hodieque *ritur Al-* implicantur. Inflavit Baratos mors Alberti; sed mox sensere viuere *bertus Ar-* Isabellam: cuius fortissimæ Heroinæ auspiciis illo ipso anno cinctum *chidux.* Iuliacum, & proximo ineunte in potestatem redactum, docuit & post Albertum posse à feminâ hostes superari. Verùm rem nostram, non publicam, agamus, & more apum ex floribus mella legentium, fructus aliquos obiter ex pauculis expeditionibus delibemus. Anno sæculi vigesimo secundo tentare placuit Bergizomium in Brabantia finibus urbem flumini impositam. Trimestre obsidium fuit. Paruus in principio

*Insigne
facinus
P. Gu-
lielmi Bu-
uetij.*

error, in fine maximus, desperato successu receptum imperavit. Iis castris egregiè probata militi, probata Ducibus, ipsique potissimum Marchioni Spinolæ Patrum virtus, nullos labores, nulla pericula reformidantium, vbi agebatur animarum salus. Munitioncula erat, quam frequente incurfu vexabat hostis, & nostri laborabant. Eò submissus P. Gulielmus Buuetius addidit animos militi; &, quâ sinebat Religiosa professio, præter Sacerdotis partes, etiam agebat Ducis. In ipso certaminis ardore lorica hostili cuniculo subuerfa propugnantes ita nudauerat, vt hastis ferroque res cominus ageretur. Desperata loci defensio omnibus suadebat fugam. solus Sacerdos pænè cum humo in sublime iactatus, amisso pileo, os vultumque puluerulentum detergens, *In hostem*, inquit, *in hostem*; simul iniectâ fugientibus manu, quâ verbis, quâ exemplo stitit militem, & in præsentī morte detinuit. Primus ipse sportulam congestâ humo refertam in hiatus intulit restaurandæ lorice: quo facto stimulauit armatos, quibus iam pudor erat inermem non sequi. Momento rediit omnibus animus: restituta lorica est, reiectus hostis, seruata munitio. Interea totis iam castris fiebat rumor, dissiliente cuniculo abreptum Patrem, & terræ cineribus insepultum. alij hastâ ab irruumpente hoste confossum memorabant. Iamque plorabatur, cum ecce tibi velut ab inferis emergens, vultum vestemque decoro puluere sordidus, cetera saluus atque illæsus, apparuit. Exceptus est omnium gratulatione plausuque, & multos per annos facinus illud imperatorium à Sacerdote patratum miles vniuersus sermone celebravit. Rex ipse, re cognitâ, admirabundus magnificis verbis extulit Patrem, suamque in nos beneuolentiam auxit. Eum nobis virum præterita anni proximè superioris castra rapuerunt, quem omnes immortalem, ac potissimum pauperes, voluissent. Miseras ille omnium complectebatur amplissimo charitatis sinu, verè inter illos misericordiæ viros recensendus, *quorum pietates non defuerunt*. Missionem gubernauerat annis multis singulari curâ prudentiâque, imis perinde ac summis charus. Extinctum fleuit exercitus, Aula, Belgium. Ferdinandus ipse Princeps, qui viuentem præcipuè amabat, & in castris ad sacram Exomologesim adhibebat, impedito per morbum Reuerendissimo Patre Ioanne de S. Angustino, non semel publicè professus est, in Patre Buuetio multa Societatem, plura exercitum Regium amisisse. Verum, vt vnde digressus est sermo redeat, quo tempore ad Bergizonium virtutem suam probabat Buuetius, illo ipso Petrus Eulartius, quem in Palatinatu nuper ad militis solatium reliquerat Marchio, reuertit in Belgium, non solo puluere, sed sanguine gloriosus. Mansfeldium Halberstadiumque, duas Germanici belli faces, omnia vastantes, suumque incendium inferre Belgio molientes, insequabatur Gonsalvus de Cordubâ, exercitæ militiæ Imperator, incredibili vsus celeritate, donec hostem nactus stitit, & prælio decernere coëgit. Cruenta pugna fuit & diu anceps; animus vtrimque ferox; spes in morte, vel victoriâ. Hanc denique retulit Gonsalvus præcipuâ virtute Hispanorum. Hostilis peditatus magnam partem deletus: equitum duo millia cæsa, ceteri desertâ pugnam salutem inuenere. Inter præliandum emicuit intrepidus animus Eulartij,

*Insignis
constantia
P. Petri
Eulartij.*

lartij, & paucis imitanda constantia. Militibus immixtus, intra tormentorum etiam minorum ictus discurrere, hortari ad agendum fortiter, faucios è pugnâ auferre, extrema salutis remedia impertire morientibus. quæ dum facit, plumbeâ glânde caput traicitur, maiori vulnere quàm periculo. Gena fœdè lacerata, excussi dentes, maxillæ os con fractum, læsa vocis organa. Nec tamen pedem extulit campo, sed per strata humi cadauera, ad ferendam si qui viuerent opem, reptare perrexit, donec, confecto prælio, rediit ad suos, incertum alieno magis cruore sordidatus an suo. Mouit ea species viri commiserationem aliis: at ipse crassum aliquid & obscurum submurmurans veriùs quàm loquens, sese omnibus exhibebat gloriosè purpuratum, gaudius pro Deo, proque Catholicorum militum salute, profudisse aliquid sanguinis, & vitam ipsam, si res ita ferret, profundere paratus.

Quid obsidio Bredana, quam annus sæculi vigesimus quartus inchoauit, quintus absoluit, quantam habuit laborum segetem, quantam periculorum! Vastissimo ambitu circumsidebatur ciuitas, leucarum omnino tredecim. Id omne spatium Patribus quotidie perambulandum. lenta oppugnatio erat, nullâ vi aut armis, sed solâ fame. Ipsorum nouem mensium opus fuit extorta deditio. Tota hiems traducta in castris: nunc cum frigore, nunc cum inediâ pugnatum: subinde subitâ aquarum eluuiione tuguriolum & supellex omnis fluitabat. Fuit, cum maioris tormenti globus ex vrbe excussus laceraret Sacellum in quo Patres diuina faciebant. Instabat etiam metus à vicinis Mauritij copiis, & ad conflictum res spectare videbatur. Itaque cum crucis signo præibant Patres velitaturis, contemptâ hostilium pilarum grandine, & ante ipsam stabant aciem, quam oblato hosti prælio Spinola explicarat: sed Hollando animus defuit, subductisque in tutum copiis, urbem suam Comes Mauritius, ipsum vita ex mœrore destituit.

Haftenus belli post inducias redintegratio minimè nobis poenitenda videri poterat, si fortunæ foret constantia. At enim si constans sit, fortuna non sit. Conuerso ad Batavos vultu, partes nostras deferere visa, plus curarum nobis, plus difficultatis imposuit. Argento mari capto, belli neruum habuit Hollandia. Hinc Siluamducis, ipsum Brabantia claustrum adhuc inexpugnabile, aggredi confidentia fuit. Hic ille est infelix annus supra vigesimum nonus, Religioni Catholicæ, Regi, bonis omnibus grauis, Societati etiam nostræ non vno in castris funere luctuosus: quem tamen annum, debellatis quasi Batavis, lætissimum patriæ fortuna promittebat. Transmisso Isalâ flumine (fossam Drusianam vocant) florentissimi duo exercitus, Regius Cæsareusque, Velauiam occupabant. Actum erat, nî quorundam incuriâ (prò pudor!) Wesalia periisset: cuius urbis iactura debilitauit nostrorum animos, hostium erexit ad constandum in Siluæducis obsidione; cuius solutionem iam imperarant Fœderati Ordines Auraico, moram aliquot horarum postulanti, intra quod tempus Wesaliam à suis occupandam sperabat. Ita duabus urbibus pariter amissis, geminum vulnus accepimus, præter damnum insignie copiarum annonæ penuriâ illatum. Miles non pugnâ faucius, quod expetebat, sed misero languore diffluens, vites Patrum, non animos superauit. Haud-

*Patrum
charitas
erga mili-
tem agrâ.*

*Mors
Hermannii
Hugonis.*

quaquam tamen à ferendâ ope cessatum, donec & nostros mali violentia prostravit: duo etiam imminutui laboribus, & horum alter Hermannus Hugo, doctrinâ multisque dotibus clarus, in quo spes magnas amisit Prouincia: ipse tamen minimè plorandus, cui mors obtigit quantâvis vitæ diuturnitate gloriosior.

Nihilo ærumnarum minus habuit castrensis illa ad Traiectum statio, & ipsa infelix, anno trigesimo secundo, duce Marchione Santacrucio magnarum nuper classium aduersus Othomannos satis felici Imperatore; sed apud Belgas iniuriâne temporum, an locorum ignoratione, an quorundam etiam perfidiâ infortunato. Multorum dierum imbrës, & annonæ grauitas, eos inuexere morbos, quibus nulla curatio par esse poterat. Bina ægrorum millia iacebant; nulli, præter nos, Medici, Pastores nulli. Itaque virtutem Patrum quamuis per se excitatam, ipsa tamen languentium multitudo acuebat, & pro stimulo erat extrema tot animorum corporumque necessitas. Omnes vitæ prodigi quidquid poterant virium impendere; non terreri fœtore, non sordibus, non contagione. Pretium operæ fuit letalis morbus plerisque contractus, qui duorum placatus funere, ceteros ad salutem publicam viuere permisit. Hæc castra quoque nouis Christianæ pietatis institutis illustra fecimus: inter quæ principem tenet locum erectio Sacelli noui in eâ militiæ parte, quæ Baroni Balanzonio parebat, supremo rei tormentariæ Præfecto; in eamque curam datus est è nostris perpetuus Sacerdos. Diuæ item Barbaræ, tormentorum Præsidi, Sodalitas instituta; quæ siue in castris, siue in hibernis, insigni virtutis lucet exemplo.

At, amisso Traiecto, nouus militiæ Gubernator Marchio Aytona, meritò Belgarum omnium amor, & spes ingens (si frui diutiùs licuisset) hic omnino clausum haberemus Mosam, sapientissimo consilio Ruræmundam inter ac Traiectum, quâ D. Stephani insula porrigitur, validissimam arcein eduxerat, relicto ad defensionem copioso milite. Tres ad culturam & solatiū Sacerdotes dati ex Castrensiū numero. Atrox breuī pestilentia scedauit cælum, quam egesta ducendis aggeribus humus creasse ferebatur. Magna mortalium strages fuit: quibus dum Patres diurnam nocturnamque operam impendunt, lue & ipsi corripiuntur, & labores suos morte non ignobili coronant. Mox alij duo in extinctorum submissi locum, in eandem succedere fortunam.

*Multi
Patrum
peste ex-
stinguuntur.*

Hæc castrensiū Patrum vita est, si quis ignorat; aut fortè etiam arbitratur magna commoda latere. Illorum certè ineptissima opinio est, existimantium hanc à nobis Missionem suscipi non tam virtutē, quàm humanā aliquā causā: quod perinde est ac vecordes nos & amentes putare, qui nostrorum capitum pretio opes, famam, aut quid aliud nescio caducum emamus; quasi non satius fuerit extra Religionem viuere, quàm miserrimam illam seruire seruitutem. Quàm multis bono aut etiam magno genere natis castrorum sequendorum maximus fuit ardor, & in ipso ætatis flore amissa vita? quibus, si suo iure inter homines viuere libuisset, nihil ad vitæ commoda, aut splendorem etiam, poterat deesse. At illi prudentes mundi huius asseclæ, quos ille vocat curuas in terram animas & cælestium inanes, numquam gustatâ virtu-

te CHRISTI, suo sensu mortali metiuntur omnia; cumque ipsi nihil supra naturam sapiant, ceteros quoque nihil plus sapere arbitrantur.

Reuertor in castra; quæ ut numquam difficiliora, ita nec sensim fructuosiora quam postremis sex annis, ex quo Ferdinandus Austriacus Princeps Cardinalis pro fratre Philippo Rege Belgium gubernat. Adhuc festos triumphos agebat patria, & Isabellæ Archiducis iacturam reddito sibi Austriaco sanguine leuius iam ferebat, cum ex improviso fœdissima procella turbauit gaudium, irruipientibus in fines nostros Gallis, quasi post extinctam Isabellam pacis leges & fœdera non valerent. Quid ageret vndique iam cinctum hoste Catholicum Belgium? Duos annos, trigessimum quintum & octauum, pænè habuimus fatales. Prior hoc amplius periculi habuit, quod iam clades ad Namurcum accepta debilitabat omnium animos, malè ominantium de toto bello, auspiciis adeò infortunatis. Interea Bataui Gallis coniungebantur, & formidabilis exercitus in Brabantiae viscera penetrabat. Captæ vrbes aliquot, Thenæ incensæ, obsessum Louanium, ager omnis ferro flammæque vastatus. vbique timor, trepidatio, fuga. actum de fidis Regi prouinciis diceres. Vicit omnia fortuna Ferdinandi, quam generosissimi Principis Thomæ à Sabaudiâ, & Marchionis Aytonæ prudentissima virtus adiuuabat. Cunctando, dum Cæsareus miles adueniret, restituta res, vterque hostis repulsus; &, quod prodigij simile, in ipsam Batauiam illata Regis signa, defixaque in Schenckiano. Incredibiles ea expeditio labores nostris Patribus attulit. Morborum multi, sed præcipuè dysenteria pestisque vastabant copias, tam Regias quam Cæsareas; ægrotantium cura omnis penes solam Societatem fuit ex Principis voluntate, qui præclaro exemplo apothecam suam patere voluit in vsum militis, & multo argento subuenit miserorum egestati, tantâ solitudine pietatis, ut mitteret in dies Emmanuelem Gusmanum eleëmofynarum præfectum, qui sciscitaretur ex Patribus, satísne ad ægrum militem iuuandum esset æris; ac, si non esset, continuò numeraret. Valuit Principis exemplum ad imitationem. Magnatum multi & Tribunorum diem sibi quisque fumbant in exercitum liberalitatis. Non rarò fuit, cum Patrum humeris efferrerentur funera, Patrum manibus terræ mandarentur. subinde viginti amplius cadauera pariter in tumulum illata. Delectauit omnes quidem, sed vel maximè Principem, ea Societatis charitas. Sepè illam auditus magnificis commendare verbis, ac dicere, numquam sibi Patres istiusmodi visos. Sed neque is tum morbus magnis capitibus pepercit. Periere Dux Lermensis, campi Magister Generalis; Grimberganus Comes, Principis Oeconomus; & dignus immortalitate Marchio Aytona, supremus armorum Gubernator: inter ipsas Patrum manus mortui omnes. Hæc prima castra sub Ferdinando Principe fuerunt.

*Ultimo
sexennio
castra dif-
ficillima.*

*Ferdinan-
di Princi-
pis Cardi-
nalis egre-
gia pietas
erga mili-
tem ægrum.*

Perfuncta tunc quidem ingenti periculo patria, haud sanè leuius anno post tertio incurrit, cum hinc Gallus Audomaropolim arctè circumuallaret, inde Bataui, Calloanâ arce interceptâ, planum iter haberet in Flandriam, ipsique adeò Antuerpiæ minaretur. Geminis castris diuisi Patres; pars in Artesiam, pars in Brabantiam profecti: utrobique pretium operæ tulere, magna animorum emolumenta. Eorum maxi-
mè

*Pietas in
castris ex-
citata.*

*Sola Pa-
trum ca-
strensum
charitate
ægris im-
pensâ, per-
tinax hæ-
reticus cō-
uertitur.*

mè hortatu miles sibi vltro ieiunia & pia vota pro felici successu non semel imperavit. Ad Audomarum propositæ sunt à Patribus Indulgentiæ (quas Missioni Sedes Apostolica concessit) in peditatu ad octiduum, quando in singulos propè dies, tametsi muniendis castris variè multumque distraherentur, facillè mille ad sacram mensam accubuerunt. Equitum deinde pietas per triduum inusitata fuit. Ad Calloam verò dies noctesque Patres militi adesse, in assultu cum primis in hostem pergere, cadentes suis brachiis excipere, vulnera obligare; postque arcem vi expugnatam, captiuis hostibus, qui ad tria millia abiectis armis sese dediderant, à victoris insolentiâ cauere, eorum leuandæ egestati stipem corrogare, animis ab hæresi conuertendis nulli industriæ parcere. Non pauci ex iis ad Fidem Catholicam Regisque militiam transierunt. In ceteris fuit pertinacior quidam: decumbebat ille cum sui similibus multis in Bethuniensi nosocomio; cumque Sacerdos noster pro more Catechumenos de credendis instrueret, Aufer, inquit, nobis sermonem istum, sine mori securos & suâ sorte contentos. Percunctante nostro, quid ei ad viuendum deesset, Stramen, inquit, quod iacenti in terrâ substernatur. Abit Pater, & quod potuit stramen, in humeros sublatum apportat, ægro sternit in lectum iacenti, & præ animi acerbitate ne in gratiis quidem ponenti. Mox noster, Quid insuper tibi opus? Iusculo, inquit, è vino rubro & saccharo. laborabat scilicet acri dysenteria. Parat hoc quoque Sacerdos, & suâ manu ægro sumendum exhibet. Sumpto, iterum: Ergo & aliud est? Nihil, reponit ille, nisi vt mox Catholicus sim. fieri enim nequit, quin ea vera sit Fides, quæ suos his charitatis præceptis imbuat; nostri verò Ministri non sic agerent. Dixit, & serio conuersus ad Fidem Catholicam, post dies paucos, magno suo gaudio, omnibus Ecclesiæ Sacramentis munitus viuere desiit. Ita solida virtus omni voce efficacius in animos etiam rebelles exercet imperium.

Sed finis aliquando sit, & semel omnia dicamus. Habet castrensis Missio cubationes humi, in cespite, sub dio; habet nocturnas vigilias, famem, sitim, frigus, æstum; habet contagia à militaribus morbis, mille mortis pericula, mille mortes. Hæc stipendia meremus. Vtilitates autem, quæ ab hac Missioni veniunt militi, quis enumeret? sine numero reducuntur ad Fidem; sine numero à sceleribus vitæ militari propriis abstrahuntur. Quin hoc iam Patres industriâ & labore consecuti sunt, vt Christianæ pietatis exercitia haud minùs in castris inter armorum strepitus, quàm in quietis urbibus colantur & floeant. Neque in sola animarum auxilia, sed etiam corporum, charitas perfecta semet impendit. Hæc in ægrotis, hæc in vulneratis, hæc in mortuis materiam inuenit benè de militiâ merendi.

Nihil exemplis opus, quorum iam aliqua vidimus. Non præteribo tamen quod passim habitum ferè prodigiosum. Commissâ ad Malbodium cum Gallis pugnâ, cæcorum corpora nostri eduxerunt ex aquis, ex cæno & sordibus, iam contrita ab equitatu, & in sepulchrum Christiano ritu intulerunt. Mandauerant Præfecti, vt quæ cadauera propter ripam fluminis hinc & illinc temerè iacebant, ne humarentur, sed in vicinas aquas sine vlllo funeris solenni deuoluerentur. Patres contra niti,

locum

locum sepulturæ idoneum designare, ipsi ligones arripere, terram effodere, corpora inferre, atque incitamento ceteris esse, ut in laboris pietatisque partem venirent. Bauaci iam triduum iacebat inhumatus miles, nec erat qui manum iam maturo cadaueri ad mouere sustineret. Patrum vnus suis ipse manibus sustulit, in cæmeterium deportauit, humum eruit, tumuloque ritè composuit. Emanauit latius hæc nostrorum charitas, permouitque militiæ Præfectos, ut mitterent de suis qui commilitones in latibulis mortuos foras producerent, quibus nostri parem sepulturæ honorem impertirentur. Ita tum Patres visi sopitam Tobiae memoriam exsuscitare, non dissimili commendatione virtutis. Sed satis sit; nec enim singularia persequi aut voluntas mihi est, aut facultas. Hoc præcipuè ago, ut Missio ardua intelligatur, atque ex re Catholicæ Religionis, Regisque Catholici, cuius sententiæ tot producere testes possim, quot Belgij Principes, quot Duces militiæ fuere. Marchio Aytona in Concilio militari, cum multa multi de Batavis memorarent, alius promptam stipendiorum solutionem, alius annonæ militaris curam, alius industriam celeritatemque; ipse ad extremum, Vtut cetera se habeant, inquit, vno tamen superabuntur, Missione castrensi, ob quam vel solam nostra Catholicorum arma fortunabit Deus. Sed non appello vitâ functos. Vnum te instar omnium testor, qui nunc imperas, Ferdinande Austriacæ; tuis ipse oculis labores nostros, & laborum fructus exploratos habes. Tuum de nobis testimonium, an præconium, iam orbis audiuit. Quin etiam grates (quod vix dici modestia nostra finit) grates, inquam, de præstitâ in castris operâ dignatus agere coram Nobilitate, coram Tribunis & milite, quantum Patribus tribuisti honoris, tantum & stimuli ad difficultates exhauriendas, ad superanda pericula, ad mortem ipsam, si ex tuo, ex Regis, ex Religionis usu erit, opperendam addidisti. Nunc à castris ad naues transeamus.

Ferdinandi Principis Cardinalis indicium de Missione.

Post terras ipsa quoque maria inuasit immensus proximos iuuandi ardor, instituto haud sanè nouo: nam Iacobus Lainius, qui post Ignatium Præpositus Generalis fuit, à Ioanne Vegâ Siciliae Prorege in Africanam expeditionem inuitatus, ut classi præsidio esset, mare conscendit cum socio Martino à Cornozâ, animique sui excelsitatem inter omnes terrores inuictam tunc maximè probauit, cum, furente tempestate, abiectis animis æquè miles ac nauta, vel attoniti hærent metu, vel lamentis cuncta miscerent. Lainius enim sui similem animum retinuit, conscius sibi nauigationem illam solâ charitate susceptam; & altiori quodam spiritu afflatus, incolumitatem, uti euenit, cunctis constanter & magnâ voce denuntiavit. Anno insequente, qui fuit sæculi superioris quinquagesimus primus, cum ingens Turcarum classis mare Tyrrhenum ingressa, incertum quam in partem effusura tempestatem, tamquam nubes horrida latè omnibus minaretur; Vega Prorex, festinatâ diligentiam, classē & ipse magnam instruxit barbaris obiciendam. In hanc expeditionem, ne tot militum vectorumque animæ Sacerdotis auxilio destitutæ in discrimen darentur, vtrò sese obtulit Proregi Hieronymus Natalis, ac Prætoriam Antonij Auria, Isidoro Bellino comite, conscendit. Philosophiam Isidorus tunc Messanæ docebat; sed ex illo puluere academico, in

MISSIO NAVALIS. Societas à sui initio classes commutata est. Hist. Soc. p. 1. lib. 10.

Hist. Soc. p. 1. lib. 17.

aquas productus, nobiliorem adeptus est palmam. Nam cum ad Lopadusam insulam venisset classis (ea inter Melitam & Aphrodisium iacet) fœda adeò tempestas exstitit, ut è quindecim triremibus octo haurirentur, in hisque Prætoria. Natalis quamvis natandi imperitus, & usque ad ultimum in mediâ morte pro animarum charitate moratus, non sine peculiari Numinis tutelâ, nescio quo arrepto fune, saluus euasit. At Isidoro idem tentanti brachium allisa ad saxum trietris interceptum abscidit, sic ut modicâ cute penderet; qui diu cum irato luctatus mari, in triremem tandem rursus receptus, nihil prætermisit, quod non solum optimum Religiosum, sed fortissimum etiam deceret virum; non modò vincens dolorem, sed & constantissimè quæ eo articulo opus erat periclitantibus clamans, quoad solutâ naui, & haustâ fluctibus, ipse cum quamplurimis perit.

Hist. Soc.
p. 3. lib. 4.

Eiusdem sæculi anno sexagesimo Ioannes Cerda Dux Methymnæ, tunc Siciliæ Prorex, Tripolim. Africæ Militiæ S. Ioannis aliquot ante annis ereptam valida classe tentaturus, Socios postulauit iuuandis classariis. Dati sex strenui & laborum apprimè patientes viri: quorum vnus fuit Antonius Vinckius Belga, tum Rector Collegij Catanensis, postea Treiurenſis Collegij conditor, primusque Rhenanæ Prouinciæ Præfectus. At memorabile tunc Deus suæ erga Socios curæ exemplum dedit. nam dum aduehitur classis Turcica, præliumque committitur in quo infelicitè pugnatum à Christianis, omnes de Societate in onerariam, in quam contulerant ægrotos, recipiunt sese: iamque Nauarchus rem Christianorum afflictam videns, deditionem parabat, nisi à Canonico quodam, & sex nostris, ac præterea duobus Capuccinis, prohiberetur. Itaque ad horas duas pugnatum aduersus septem barbaras triremes, quæ circumuallabant onerariam, cum repente nouem aliæ accurrunt, multiplicantque certamen, mox & yndecim, inter quas eminentior aliqua princeps vniuersæ classis credita est. Igitur septem ac viginti armis ac pugnatoribus instructissimæ triremes, eaque victrices, nauim vnicam præsidij vacuam impetebant. Horas propè sex pugna tenuit, non ausis Turcis cominus onerariam aggredi, in eamque transcendere, insidiarum metu. cum enim ferè nemo in naui appareret, egregieque interim propugnaretur, magnam aliquam abditam ibi esse militum manum suspicio erat. Hoc hostium errore, ac præterea vnus de Societate strenuissimi hominis, & talium non inexpecti industriâ, sed potissimum manifestâ Dei ope, naui in Siciliam euasit; quam non suam esse iam solebat dicere Nauarchus, sed Patrum, quibus eam Deus apertè donasset.

Non rarò & aliàs, nec vno in Regno, ad certam expeditionem Societas nauigauit; ac tunc celeberrimè, cum illam ingentem Philippi Secundi Hispaniarum Regis in Anglos destinatam classẽ tempestas inexpectata dissipauit. Ex decem Patribus in militis solatium classi impositis, duos, uti suprâ memorabam, Flandricum littus excepit, octo fluctibus hausti periere.

Causa &
origo Mis-
sionis na-
ualis.

At nusquam terrarum, præterquam in Belgio, perfecta & constans Missio nautalis fuit; nec verò usquam par causa postulauit. Nam Flan-
drie

driæ oras portusque perpetuâ ferè obsidione claudit Batauus numero nauium ferox; vnde nostris egressus ingressusque vi & sanguine quæritur. Prô, quantum cruoris Belgico mari fusum; & nî pax interuenerit, fundendum! Interea epibatis par periculo securitas, nec vitæ mortisque distinctio. Itaque conscendebant, nullâ salutis curâ, peccatis graues; & qui tot mortalium inuigilaret saluti, vnicus Sacerdos erat Hispanus Capellani Maioris nomine: idemque contentus terrâ iuuare suos, abstinebat mari; si tamen iuuare poterat, quem neque intelligebant nostrates nautæ, nec ipse nautas. Obiuit hic diem suum Dunkercæ anno sæculi XXIII. inque defuncti locum quærebatur alius: quâ occasione cœptum de Societate agi apud Marchionem Spinolam, Supremum tunc Regiæ militiæ terrâ marique Præfectum. Is ad Isabellam Archiducem retulit, quæ pro suâ pietate tot animarum miserata perniciem, & præclare conficia quos labores in castris Regiis exantlaret Societas, ne quid solatij minus haberet classis, eam quoque curam nobis solenni diplomate demandauit tertio Idus Nouembres M. DC. XXIII. Arduum sanè opus, *Quam sit ardua hæc Missio:* neque passim omnibus sustinendum, sed quibus & animus & vires maximis ærumnis pares. Primum ipsa solitudo grauis est, nullo comite Religioso, nedum Sacerdote, à quo & honestæ conuersationis vsus, & in periculis ac morte beneficium sacræ absolutionis accipiant. Quamquam enim perspectæ virtutis viri sunt, ac Dei quâ timore quâ amore confixi, quotquot in eam fortunam se dant, vt minimè timendum sit ne grauiori aliquâ noxâ implicentur; tamen quis vel sanctissimus, dum mortem ante oculos versari videt, non summe optet præsentiam Sacerdotis, à quo & supremis muniatur Sacramentis, & ad Christianam in vltimâ illâ luctâ constantiam animetur? Deinde nautarum militumque colluies quotidie sustinenda est; quorum sermo, nî prohibeantur, fæces, iuramenta, periuria; quibus aut ægris inualetudine, aut prælio fauciat seruii more ministrandum: cuius ministerij præmium est frequens ex contagione morbus, & sæpè mortalis; quo terni aliquando Sacerdotes, vnicâ nauigatione correpti exstinctique, suum in mari tumultum inuenere. Prætermitto marinam nauseam, insulsos cibos, potum deprauatum, insomnes noctes, vestem immutatam, arctum olidumque ergastulum verius quàm cubile, perpetuum ab hostibus & tempestatibus periculum; quandoque & letum, vel ex vulnere vel naufragio crudeliter oppetendum; denique, vt absint cetera, tam diurnam in magnis frigoribus, ventis, imbribus, solo, mari & aëre iactationem.

Quis huc hominem gustus rapiat, aut quæ voluptas? solus iuuantium animarum ardor hoc potest, qui & senes ad hanc prouinciam expetendam incitauit. Gulielmo Hercano (vt alios taceam plusquam sexagenarios & insigni canitie venerabiles) postquam Religiosæ vitæ quinquagenarium iamdiu celebrasset, ea corporis animique alacritas fuit, vt magno ambitu petitam Missionem impetrarit, tam multis etiam iuuenibus formidatam. Fuere qui Deo iuratâ fide vitam omnem suam huic muneri consecrarunt. nimirum robusta Societatis charitas adeò non circumspicit fugam, vt perpetuo voti nexu, ne pedem referre possit,

fit, semet ipsa lubens volensque adstringat, & generosam sibi ex merâ virtute necessitatem imposuisse lætetur. Operane pretium, inquires, his incommodis, periculis, cladibus obicere tam præstantes animas, vitæque in annos plurimos propagandæ tam leuem ducere iacturam? nimirum illud postulas, ut quo fructu nauigetur exponam.

*Fructus
Missionis:*

Ducentorum circiter capitum sunt nauigia, quæ Patres conscendunt, insignis animarum manipulus; quarum vel vni benè impenditur sanguis, quando hoc pretio CHRISTVS ipse Dominus singulas æstimauit. At quia Sacerdotum numerus, cum magnæ classès sunt, non semper nauibus æquatur, in duas ac plures Pastor vnus operam extendit suam; ex aliâ in aliam quotidie, quamdiu tempestate non dissipantur, transuehens scapharum beneficio. Prima cura, prohibere flagitium; altera, promouere pietatem. Erant nauigia, priusquam nauigaret Societas, ferarum verius quàm hominum receptacula. Diu noctuque sermo impurus & impius, iurandi peierandique par licentia, rixæ, pugnæ, turpitudines; & quidquid sine lege, sine moderatore, nullo pudoris aut verecundiæ freno, audere solet vita inculta & pænè barbara. Hanc tantam oris proteruiam morumque dissolutionem cohibere, & inueteratam inolitamque peccandi consuetudinem radicitus extirpare noster labor est, quâ reprehensionibus, quâ blanditiis, quâ auctoritate, quâ prece, & quibus quibus emendatio speratur modis. Post scelera expugnata, ad Christianæ pietatis exercitamenta in morem inducenda conuertimur. Itaque per dies singulos matutinæ vespertinæque preces in commune recitantur, præeunte in verba Sacerdote: de diuinis rebus sermo instituitur statò tempore: ad expiandos confessione animos sæpius inuitantur: quotidie, nisi iratus prohibeat Oceanus, Missæ sacrificio interfunt; & vnicâ in naui quandoque ad sacrum epulum centeni pariter accedunt. Templum, non nauem, diceres. Quid grassantibus, quod sæpè fit, morbis? Sacerdos ad patientiam componit animos, in spem erigit iacentes; afflictos solatur, periclitantes extremis munit Sacramentis, adsistit morientibus, curat funera, nec sine ritu & piis precationibus in Oceano sepelit; ut iam nautis longè sit ad salutem tutius mari, quàm terrâ, mori. Sed nihil omnium est, quo magis capiatur illud hominum genus, quàm impensâ ægotantium corporibus charitate. Nauarchorum vnus, amisso Sacerdote quicum frequens nauigarat, inter alia præconia, Si Rex, inquit, stipendium mihi decuplum annumerare promiserit, non inducar tamen ut ægotantibus seruitia præstem, ad quæ se toties abiecit Pater, cuius viri vitam vel filij mei morte seriò redemptam velim. Hæc ille vero dolore, & illacrymans memorabat.

*in tempe-
statibus &
nausfragiis.*

Verùm vtilior numquam Sacerdotis apparet opera, quàm vbi aut prælio aut tempestate res in discrimen adducitur. Tum ante omnia, ut suis animis pro se quisque consulant, procuratur; tum pia concipiuntur vota, si salui & incolumes euaserint, visitandi Virginem quæ in æde nostrâ Dunkercanâ miraculis claret, ibique sumendi reuerenter sacrosanctam Eucharistiam. Biennium necdum euolutum est, cum ad Hollandiæ oram, quâ scissis littoribus irrumpens Oceanus pontum Australem facit, Regiam nauim in scopulos furibundus Aquilo impegit.

Cæca

Cæca nox erat, horribilis ventorum & fluctuum ululatus. Frustrà remi, vela, anchoræ, viroſum labor ſudorq̃ue. Deſperatâ naui, ingens omnium comploratio. Sacerdos noſter Cornelius Siluius, florenti ætate iuuenis, & inalluetus mari, erectum excelsūq̃ue animum tenuit inter tot triſtia ſerenus: Non lamenta, inquit, non lacrymas poſtulat hoc tempus, viri, præterquam animi dolentis indices, & commiſſa flagitia deteſtantis. Nunc virtute opus, & illis animis quos toties inter tot pericula geſiſtiſtis. Moriendum eſt; ſed cā lege viuebatis. Moriendum hodie; quid refert hodierno, an craſtino? Moriendum in mari; facilis iactura ſepulcri, dummodò animus ſuam patriam inueniat. Quid? potēſtne maius vobis morituris euenire ſolacium quàm præſentia Sacerdotis? Si abeſſet hic caſus, viueretis aliquantò quidem diutiùs; ſed, mihi credite, infeliciùs fortaſſe moreremini. Præferre, ſi Chriſtiani eſtis, & ſi meliorem exſpectatis vitam, præferre animorum veſtrorum ſalutem breui huius lucis uſuræ; & aliquando vos ad abitum comparate. Hac oratione animatos audit conſiſtentes ordine ſingulos. Numquam ſincerior accuſatio, aut triſtitia verior fuit. Omnibus ritè expiatis, ipſe calicem ſacrum fune ſibi alligat: tum crucem oſculatus, præſente animo, dat ſingulis oſculandam, hilari vnumquemque voce compellans in triſtiſſimo elementorum fremitu. neque ceſſauit per tranſtra diſcurrere, donec, ſuperurgente fluctu, præſens aderat exitium. Iam crure, iam vmbilico tenus aſſurrexerant aquæ, paratis ad natandum, quibus ars erat, qualicumque ſpe in tantis procellarum furiis, brumali nocturnoq̃ue cælo, ceteris certam exſpectantibus mortem. At Pater ſingulos obteſtabatur, vt, ſi qui euaderent, vbi Dunkercam attigiffent, illicò Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta ſuſciperent in æde noſtrâ: quod iurati omnes Deo & Virgini Deiparenti promiſere. Horas plus quatuor tenuit ille horror ex præſenti mortis imagine, donec dehifcens nauiſ omnes deſtituit. Pauculos ex tanto numero tabulâ & arte adiutos, an caſu potiùs? littus exceperit; ceteros mare, & cum his noſtrum diu cum fluctibus luctantem non mortis metu, ſed morientium curâ, quos ad vltimum animatos cælo præmittere volebat felix animarum in morte piſcator. At illi pauculi, quos fortuna ſeruauit, Dunkercam reuerſi, virtutem Patris, & quo ille ſtudio tot mortalium ſaluti conſuluiſſet, paſſim cum multis lacrymis commemorabant. Exiguūſne igitur videri cuiſpiam poteſt Miſſionis fructus, quando vniciuſ Sacerdos vno tempore centum triginta & plures mortales ritè expiatis ſecum inuexit cælo; qui fortè omnes, certè plerique, æternū perierant, ſi Sacerdote caruiſſent?

*Inſigne
nauſtra-
gium.*

At etiam opportuniorem Miſſionis uſum in præliis, quæ mari atrociffima geruntur, deprehendere licebit. & in hunc finem præcipuè nauigamus. Nam ſi vllò vnquam tempore, tunc proſectò periclitatur claſſiariorum ſalus. Neque enim de componendis animi rationibus quiſquam in illo tumultu ac furore inter vulnera & cædes cogitationem ſuſciperet, niſi adeſſet noſter ille monitor, qui vicino periculo interior ſingulis aurem vellicaret. Itaque, cū pugnandum eſt, maximus fit animarum quæſtus; totisq̃ue viribus in hoc connitimur, vt qui patriæ, Regi, Deo cadentes mortalem vitam amittunt, inueniant immortalē.

*Fructus
Miſſionis
in præliis.*

*Insigne
prælium
navale.*

talem. Quid enim tristius (& tamen quid prouum magis?) quàm si miserima illa turba, pro suorum laborum, miseriarum, vulnerum præmio, nihil referat præter geminam mortem, corporum & animorum? Ad hæc ingens accedit pugnaturis animus ex præsentia Sacerdotis; post-que scelerum expiationem, conscientia suâ plus quàm triplici ære circa pectus armati, nihil non audent, tantò iam hosti formidabiliores, quanto maior est fiducia benè moriendi. Sed enim quò id fructuosius, hoc & periculosius à nobis geri nemo non videt. Nullus hîc timido locus est aut ignauo: latissimi pectoris viros & vitæ suæ prodigos hoc tempus postulat, qui non modò ipsi conspectâ morte non paueant, sed neque alios pauere patiantur. Tales sanè adhuc sese nostri probauere, quorum nonnulli & sanguine obsignarunt virtutem suam. Fidem faciat vnica expeditio, suscepta ipso ferè Missionis exordio anno M. DC. XXIV. sit-que imago ceterarum. Didacus Ludouicus de Oliuerâ, iussu Regio, septem nauium classem Dunkercâ trahebat in Hispaniam, vehendo militi ad recuperandam Brasilorum Bayam Batâuis occupatam. Hanc classem adhuc stantem in Mardicano portu, ventosque captantem, bellicæ Hollandorum clausurant sex ac decem. Afflante tandem expectato Euro, sub horam noctis decimam soluitur, spe hostis per tenebras fallendi. At spem bonam sinister fefellit euentus. Nam nauium vna vado adherescens, dum expedire se tentat, prolato lumine hostem admonuit; qui mox, præcis anchoranis funibus, in nostras ferebatur, parum nociturus constante vento qui vela vehementer impulerat. Sed hic primùm ex acri placidus, mox etiam fit nullus; ab hoste coniuratum, nobisque perfidum diceres. Ergo vbi tormentorum vsus esse cœpit, horrendo per noctem tonitru resonare maria, & fulminibus coruscare. Iamque pugnando nocti iunxerant diem, & vix vllò motu nauigia natabant: hinc pugna crudelior, sed impari Marte, cùm hinc sedecim, inde naues quinque pugnarent. Prætoria nostra iam laborabat; quam suorum obiectu laterum defendens altera tormentis hostilibus fœdè laceratur: sustinuit tamen impetum sanè diu, nec inulta, donec per lacera vndique latera totum hausit Oceanum. Antequam mergeretur, aduecta est Subprætoria, cui nomen erat Ignatio, exceptura scilicet quibus animus viresque ad transfiliendum erant. plurimi semel iterumque ad nauigantem saltu tenuere. Quærebatur ad salutem Sacerdos noster, quem apud vulneratos ignarum periculi securumque reperiunt, magnisque vocibus prodire quantocyùs iubent, ac deferere, quorum corporibus iam prodesse nequeat, animis consulisset. Prodit senex spectabili canitie, sauciorum tabo vestem & ora fœdatus, nocturno diurnoque fractus labore; iamque in fundum abeunte nauigio, non tam transfilit quàm in mare se dat: cadentem alter è nostris, quem Ignatius vehibat, longo fune pendens arripit, extractumque è mortis faucibus in vitâ locat. At classiarij, desperato in Hispaniam cursu, respicere Angliam, cò velis remisque contendere, pugnam fugamque sociantes; donec sub noctem, post nouemdecim horarum atrocissimam plano mari dimicationem, asylo defensos infestare hostis desiit: sed non deseruit. Iactis & ipse anchoris, quaternas suas singulis nostris ad custodiam apponit; ausus quoque, post paucos

paucos dies , composito ad id astu postulare traditionem . Fingebar mandatum aggrediendi . Sustulerat anchoras , vela explicarat , machinas expediuerat . Dedentibus spondet litrus Gallicanum ; recusantibus interitum minatur . Oliuera Prætor haudquaquam exterritus minis , respondet sibi quoque à suo Rege mandatum tutari classem vel sanguine & vitâ : simul iubet expediri ad pugnam omnia : & expedita iam erant ; sed quieuit hostis , Dunkercanis animis dedecus proposuisse contentus . Quinque ipsos menses ea tenuit obsidio , Prætor interea in Hispaniam profecto , classe alteri traditâ , nempe quæ iam Belgis Hispanisque desperata habebatur , nî Iacobus Collartius arte adiuuans fugam , ceteris princeps ad audendum foret . Mutarant sæpius in statione locum , fixis alibi anchoris , quas diuturna fluctuum ventorumque vis à solido & fido vado sensim in periculum abstraherat . Initio cuncta hosti suspecta . Motu nostrorum leuissimo ad arma clamabat . Post vsu doctus motum necessitate fieri , negligentius agebat , & propè nullâ suspicione . Tristis tum quoque & vsitato maior in stationem incubuerat tempestas , multis nauium , quæ ad ducentas in anchoris stabant , vado illis haustisque , ceteris misere quassatis . Quin & vix dato respirandi spatio altera haud sanè mitior minabatur . Ergo ad suum quemque nauigium cura conuertit . Quâ Collartius occasione solerter vtens , sublatas de more anchoras figit alibi , moxque iterum attollens tamquam non adhærerent , varium simulabat errorem ; donec dilapsâ longius naui , rem maturam videns , demittit repentè vela , vento arti obsecundante vtitur ; extra stationem euolat , relictis post terga Batauis insultans , ipsoque die in portum nauem appellit saluam , pari ciuium admiratione plausuque . Vnius fuga commouit omnium animos , hostium ad vigilantiam , nostrorum ad consilia & artes . Conueniunt in Prætoriam Præfecti , aleam tentare decernunt . Mature consultatur de modo . Visum per tenebras vela sic componere , vt funiculis aliquot disiectis repentè caderent ; tum tormentis vnâ omnibus quatere hostilem classem , disposito cum bombardis milite machinas hostium obseruatu . Audax facinus , sed necessarium sperantibus libertatem . Dum hæc Regij moliantur , Batauis , geminatis excubiis , vigil ringebatur Collartij fugâ , & exprobrabat ignauiam : quo probro nihil indignius ferentes Dunkercani , patriæ virtutis memores , discriminis in quo versarentur obliti , iureiurando appromittunt , nequaquam se nisi facto prius indicio abituros : & stetere promissis . Nocte pugnam antegressâ , à Sacerdotibus nostris expiati omnes animatique . eratque tunc vna omnium vox : Hodie apud ciues aut apud Cælites cœnabimus . Iamque signum dabat Prætoria : momento vela cadunt , reboant tormenta ; & , vt indolem agnoscas , elatâ voce hostem ex fide admonent , & conuitio prouocant ad sequendum . Tres quidem feliciter , quamuis non sine multo sanguine , euadunt . At Prætoria quæ dux esse debuerat , aliquamdiu hæsit , neque excussit tormenta in tempore ; quâ causâ segnior , incertum . Ergo ab hoste præuenta , dirissimè quatitur , neque tum se illa defendit , mutato nempe consilio præsidium à loco sperans . Sed neque retardabat Batauum reuerentia stationis , nec Anglo curæ
erat,

erat, tamen si naues in tutelam haberet armatas. Tum enim uterò inflammatus furore Prætorix Præfectus natione Hispanus, tormentis omnibus impotenter exoneratis, nauem in medios agit hostes, non impunè periturus. Miserrima hîc rerum facies, nisi pugnx ardor sensum miserationis auferret. His modicâ è cute pendebant auulsa brachia; illis discerpto ventre ilia fluebant. Alij cruribus minores, alij humeros & terga traiecti, miserabili spectaculo laceros trahebant artus, & quâ poterant reptabant semiuui: quos omnes Sacerdos noster sinu charitatis amplexus fouebat, animabat, expiabat. Inter hæc ipsi Præfecto excutitur oculus, non animus, qui & creuit à vulnere. Accurrenti enim in auxilium Patri nostro Francisco Braye, Nihil hoc quidem, inquit; simul strophio sanguinem, ipsumque oculum sequentem abstergens, redibat in prælium metuendus, cum fatalis aduolat globus, & medium ipsum vnâ cum Sacerdote nostro discerpit: quo casu amentes reliqui ad hostilem Prætoriam applicant, mediâque in pugna casu dubium an manu ignis puluerem corripit; mox nauigium vi maximâ & horribili fragore dissiliens eadem secum ruinâ hostilem Prætoriam inuoluit. Paucos in sublimè excussos sine graui damno excepit mare, quos prehensâ tabula littori dedit, testes rei gestæ oculatos.

*Pater glo-
bo discer-
pitur.*

Poterat hic casus in ipso Missionis tirocinio terrere Socios, & auertere à mari; at vsque eò non terruit, nedum auerit, vt numerum auxerit animosque, & vnus mors multorum virtutem studio gloriosæ æmulationis accenderit. Haud enim diu post, alio conflictu, Sacerdotem nostrum nauticos animantem pars trabis tormento auulsa de nauigij foris præcipitem, grauissimo in caput dato vulnere, deiecit. Ille casu aliquamdiu iacuit exanimis; sed vbi primum sibi redditus est, è vestigio ad præliantes redit, partesque suas pergit implere tantâ contentione virium, vt impar labori, & verò vulnere quod acceperat succumbens, inter manus fuerit auferendus. Huiusmodi multa commemorare quid attinet, quando fama publica clamat, quoties pugnatum est (pugnatur autem nauigatione qualibet) Patres nostros vulnerum suorum mortisque contemptu dedisse classiariis exemplum, pro Deo, Rege, patriâ standi fortiter & cadendi?

Hanc Missio Naualis palæstram habet, in quam se dare amentis sit, nisi ad quæstum animarum. Quod enim præmium humanum laboribus illis periculisque par? aut quæ mortalis merces sanguini vitæque nostræ appendi ex æquo potest? Sed à mari in portum inuehamur, hîc quoque visuri fructus vberimos Missionis. Quamquam est aliquid adhuc in mari minimè tacendum, quòd Societas nauigans persæpè profit & hostibus. Nam cum quotidie in Dunkercanorum potestatem veniant prædæ vi aut metu subactæ, ex captiuis plurimi salutem suam Patribus debent. Quo tempore lex talionis (dura quidem, sed necessaria, quippe quam hostes expresserant præeundo) præcipitari iubebat quotquot Bataui caperentur; fuit aliquando senex, quem dandum in fluctus Sacerdos noster ab hæresi ad veram Fidem reducere laborabat. Quod vbi frustra aliquamdiu tentari Nanarchus animaduertit, sine morâ projici obstinatum iubet. Longo post tempore vox ab imo auditur

*Insignis
conuersio
cuiusdam
hæretici.*

ditur mari misericordiam implorans. Mirati nautæ, despiciunt è puppi; senem illum vident, quo nescio fune, quem cadens apprehenderat, pendente in præcepis illicò deturbare nituntur. At ille per sacra omnia orare tantisper vitæ gratiam, donec, eiuratâ hæresi, expiatisque apud Patrem noxis, cum Deo Ecclesiâque reconciliaretur; surdis ad ista nautis, & indignatis prætextu bono versutum senem moras quæreré, ac sperare vitam nullis precibus concedendam. Audiebat hæc Pater, & properè aduolans impetrat homini brevis temporis beneficium. Extrahitur tremebundus: per horas aliquot instituitur Orthodoxâ Fide: multis cum lacrymis de vniuersâ vitâ confitetur. Tum demum Sacerdos senem miseratus, fit Nauarcho supplex pro vnius vitâ. Negat ille, sui capitis periculum allegans; & erat sanè Principis capitale mandatum. Horum contentionem diremit ipse pro quo orabatur; & Patre precibus superfedere iussio, iam nihil moror, inquit, postquam sum Catholicus & ritè expiatus. Vos imperata facite, & proijcite paratum. Ita sui securus, haud obscuro salutis omine, præcipitatus interiit; felix suo malo: perierat enim, nisi periisset. Post senem haud tacendus septennis puer, quem Batauici nauigij Præfectus à teneris assuefaciendum mari conuexerat. Ortâ cum Dunkercanis dimicatione, dormientis pueri latus adlambibat globus, cuius stridore excitatus timuit, & arctius stragulis se inuoluit. Verùm, vt erat ætas immatura intelligendo periculo, ad somnum denuò sese componebat. Sed mox accepto in crure vulnere, miserabili clamore vulnerauit aures, magisque animum Præfecti: quo adhibente solatiâ, alter subito globus suram alteram aufert. cuius spectaculi dolore amens Nauarchus, militum vni funem incendiarium eripit, in carinam penetrat, flammam pulueri iniicit: naus horribili tumultu concussa disrumpitur. Reliquis pereuntibus, vnicus ille puer in aërâ iactatus primùm, deinde fluctibus receptus, tabellam fortè aliquam arripuit, seseque sustinuit tam diu, donec Dunkercanus scapham expediret, paruulum fluctuantem & grauiter fauciatum extraheret, non sine manifesto Numinis beneficio. Nam puer ille à Sacerdote nostro salutaribus aquis tinctus, si fortè non esset, deinde aduectus Dunkercam, in Orthodoxâ Fide feliciter adoleuit.

*Mira Dei
erga pue-
rum se-
ptennem
providen-
tia.*

Sed epibatis nostris quid Patres terrâ prosint, videamus. Ac Dunkercæ quidem, præter assiduam animorum curam hoc in primis agitur, vt nemo conscendat, nisi munitus sanctissimis Sacramentis. Inualuerat perniciosissima opinio, timiditatis indicium esse, sub nauigandi tempus confiteri. Hac imbuti persuasione conscendebant passim peccatis graues, curam salutis vincente probri istius metu. Hic erat fraudulentissimi satanæ laqueus, quo innumerabiles animas implicabat: sed aliquando contritus est labore Patrum, & errori veritas substituta. Generosi animi indicium, ac deliberati etiam pugnando occumbere, nunc habetur præmissa confessio: quam si qui negligant, non minus probum, quàm antea si facerent, reputatur. Quid vbi in alienum aliquem portum, siue consultò, siue acti tempestate, inuehuntur? gregi suo semper inuigilat Pastor, auertit mala, commodis studet quæ corporum, quæ animorum. Passagij apud Cantabros hæsit aliquando naus, Regiosque

*Quid ter-
râ pro-
fic
nautis
Missio
nautalis.*

interim claffarios populabantur morbi. Noster humeris fuis subuectos in nosocomium longo itinere deportauit, perque vicina loca conquifuit ftipem, & quæ valetudini reuocandæ feruiebant, tam admirabili Chriftianæ pietatis exemplo, vt obftupescens Cantabria nimis magno nomine Patrem illum Apostolum prædicaret. Similia alibi ftudia ceterorum. Quod fi & in hostilem terram cafus aliquis finifter impulerit, ne tum quidem fuis deest Sacerdos; quandoque eft & hostibus falutaris. Annis abhinc aliquot pace ruptâ cum Anglis hostiliter agebatur. Subindè duos è noftris naufragos inimicum littus excepit, deinde carcer diuturnus ac squallidus, tunc etiam haud parum fructuosos. Nam & fuis in eâdem captiuitate folatio præfidioque erant, & Anglo- rum aliquibus faluti. Conftat quofdam verâ iftic imbutos Fide. Nec femel de Religione difputatum cum fuccellu & famâ. Quin & Patrum alteri opima Sacerdotia & nobilem Epifcopatum hærefis offerebat, demens quæ à tali pectore perfidiam speraret. Nec minorem alij, quos Batavia captiuos habuit, inter vincula probauere virtutem. Carolus Porretius, laceratâ vndique & fubfidente iam naui, ab hostibus in speciem lytri feruatus, Vliffinganium carcerem multo facinore præclaro, atque ipfâ folenni quatuor votorum professione nobilitauit. Excepta ea eft à Sacerdote noftro diffimulanter ingreffo: testes fuere captiui. Animam ille fuam nuper pofuit pro fuis in Hispaniâ, contracto ab epibatis morbo, quam per vulnera profundere maluiſſet. Nec folus iuit ad præmiũ: duos prætereà Sacerdotes eâdem expeditione Societas amiſit, fletura damnum; niſi tales fieri virtus & comes virtutis gloria prohiberet.

MISSIO
AD PE-
STEM.

Reftat quartum arduæ Miſſionis genus ad infectos lue: quod quamquam variis Prouinciis Societas exercet, haud tamen ſcio, an terrarum vſquam perinde vt in hac noſtrâ Belgicâ. Cùm enim certiffimus belli partus fit peſtilentia, non fanè poteſt non grauiter laborare hoc malo patria, quæ Martis iam per tot annos campus eſt; vbi bellum ita geritur, quaſi vno in Belgio de Europæ Imperio dimicetur. Terra autem non magnis exporrecta ſpatiis, innumerabiliũ incolarum mater, tot ac tantis oppreſſa exhaustaque exercitibus, quid niſi neceſſariam egeſtatem creet ciui ac militi, ex egeſtate miſerias, atque ex his diuerſa morborum genera; ſed in primis peſtem contagioſam, infinitorum funerum ſeminarium? In hoc malorum vltimo ferè ad vnicam Societatem hæcenus reſpexere Belgæ, tamquam ad commune perſugium: nec ſemel fuit, cùm ſuam illa operam quinque ſimul ciuitatibus probauit, præter eos Patres quos ad idem ſupremæ charitatis obſequium in Miſſionibus, Caſtrenſi, Hollandicâ, Nauali, eodem tempore exponebat. & Antuerpiæ quidem per annos continuos quatuordecim in tali munere verſati ſumus, benè multos Gandaui, Bruxellisque: at Traiecti, Ruremundæ, Hallis, Liræ, Bredæ, Aldenardæ, Corraci, Winocibergis, Bellioli, Caſſeti, donec exſtingueretur malum. Hic quoque dicunt parum æquicensores, noſtris nos commodis ſtudere, & quæſtum facere ex publicâ calamitate. Nullumne ergo tam ſanctum opus, quod non momus aliquis rodât? quid tandem rectè atque ex virtute agemus, ſi hoc non agimus?

Plerisque
urbibus
Patres ex-
poſiti ad
peſtem.

agimus? Quæstus animarum honestus est; hunc facere fatemur, & hoc vno contenti sumus. Alium fieri quisquis putat, aut errore fallitur, aut peccat maleuolentiâ. Nam quòd Societas huic Missioni deputatos Patres honestè ali permittit ex publico, & salubri aëre petit collocari; non modò quod honestum, sed quod iustum proponit. Non enim suos illa exponit vt perdat, sed vt quàm diutissimè sint vtilis Reipublicæ: quod quamuis pro materno affectu adhuc diligenter curarit; haud ita curare tamen potuit, quin longè quàm vellet plures amiserit. Prò quàm multorum & præstantium virorum impendio iacturâque hic animarum quæstus Prouinciæ nostræ stetit! vetera non adducam exempla, quando recentibus abundo. Antuerpiæ, vt hinc exordiar, vbi maxima sensimus damna, non multis abhinc annis in hoc obsequio Patres fratresque viginti quatuor animam suam pro ciuibus posuere: & vno quidem anno nouem funera fuerunt. Egregiâ omnes virtute, & æternâ digni memoriâ; sed præ aliis nominandus Franciscus Schottus, ipso quondam Consule Antuerpiensi natus, quem admirabilis impulit feruor, vt vitam patriæ, à quâ acceperat, redderet. Eius eximium aliquando facinus spectauit ciuitas, & summis laudibus extulit. Occlusa erat miseri cuiusdam peste infecti domus, neque aperiabatur pulsanti, adeò morbus domesticos debilitarat. Ille scalas ex vicino capit, & per sublimem fenestram in ædes illapsus, prostratos misereque animam agentes adspectu complexuque recreat, & necessaria singulis remedia salutis impertit.

*Plurimi
Patres in
obsequio
pestifero-
rum perie-
runt.*

*Insignis
Patrum
feruor in
ferendâ
ope pesti-
feris.*

Alibi quoque nostrorum charitas eandem ad infectos inuenit viam: Nec semel ex matrum lue extinctarum vtero proles excidi iussu Baptismi beneficium accepit. Quid Gandavi? annus sæculi trigesimus tertius vndecim Socios ciuitatis obsequio deuotos è viuorum numero exemit; atque in his erant, qui Philosophiam, qui Theologiam insigni cum laude tradiderant. Vix quadrimestri spatio absumpti omnino decem, vt quisque alteri succedebat, ita in certam mortem ire videbantur, & tamen inter adspirantes contentio fuit, quis præiret; postponi graue habebatur. Tobias Roelofs ob senium, laboresque ipsis triginta duobus annis in Collegio isto exantlatos, iam emeritus, multis cum lacrymis eam prouinciam expetiit, affirmans has esse Indias Fratrum Coadiutorum; ac quoties sibi alium præferri videret, sortem suam magnopere desolebat. Obtinuit tandem vt ad breue partes alterius suppleret; iamque domum reuocandus, respondit nuntianti se nihil de reditu laborare, dummodò vel vnius diei impetraret inducias. Postridie tactus lue extinctusque, præclarum supremæ charitatis documentum dedit. In ipso autem obeundo munere qualis quantusque viris animus! Ab ægrò redibat P. Nicolaus Iamotius, cum fortè audit iacere in extremâ vrbe iuuenem sub dio, ex adibus ab hero, quia peste tactus erat, eiectum. Accurrit, peccatis expiat, pane vitæ in viam æternitatis reficit, oleo contra vltimam luctam vngit. Vbi languentis animo consuluerat, sublatum viâ longissimâ ad nosocomium refert, vt consuleretur & corpori. Non hîc tacebo virgines duas Antuerpienses, quæ ad Societatis exemplum sese auxilio pestilentium hominum deuouere. Eas, postquam

Antuerpiæ præclaram operam infectis nauassent, Gandauum fama laborantis vr̄bis exciuerat. Ibi tres aliæ Gandauenses adiunguntur. Vitæ ratio quotidiana hæc erat: manè sacrificio intererant; neque alio antidoto quàm pane Angelorum contra venenum armabantur: tùm infectorum nosocomium adibant; & continuus labor erat, curare pharmaca, parare obsonium, ægros mundare, sordes efferre, lectos sternere, ita omnibus adesse, vt ieiunas illas plerumque vltra dimidiatum diem inter ægrorum æstuantium malignam auram indefessa charitas distineret. Tres Gandenses pestis exstinxit. Antuerpienses duæ sæpiùs correptæ, sæpiùs sanatæ in cœpto perseuerant. Redeo ad nostros: Winocibergis vix trimestri spatio quinque nostrorum capitum interitu defensa communis incolarum salus. Nec intra mœnia Sociorum zelus stetit. Ad pagos progressus est, postulante Senatu; cui de nobis optimè merito omnia debemus. Quid Bruxellas dicam, quid Hallas, quid Cortracum, quid Belliolum? quarum vr̄bium singulis binas, ternas quaternasve hostias de nostro grege eadem illa charitas breuissimo tempore immolauit.

Præter pestem, ad alios quoque contagiosos morbos se extendit Societatis charitas cum insigni suorum iacturâ.

Et hanc quidem omnem Societas iacturam fecit, cùm ab vr̄bium Magistratibus rogata dedisset suos, qui ab aliis habitatione secreti in arduum illud Reipublicæ obsequium sese viuere palàm profitebantur. At quis numerum recenseat in non dissimili pietatis genere mortuorum, qui grassantibus (quod sæpè fit) morbis nihilo peste micioribus, vitam suam quæ ciui quæ militi consecrarunt? Non longè petenda sunt exempla. Post finitas inducias, anno sæculi vigesimo primo, Casantum ad Slusas tentatum; sed absque successu. Miles interim in castris detentus incerto consilio; iamque inclinata in autumnum tempestas creabat morbos, quibus correpti passim Brugas, vicinam vr̄bem deuehebantur. Ibi nosocomia non tantùm, sed quotquot publica erant loca, æger miles impleuerat. Morientium magna copia; & quod tristius, nullo corporum, nullo animorum adiutore. Nam Sacellanos castrenses mors abstulerat, ceteri abhorrebant. Nostri, rogante vr̄bis Antistite, curam amplexi tanto ardore, vt nemo vnus, quantumuis senex, sese excipi pateretur. Tredecim contagione afflati, & in vitæ discrimen adducti; quatuor exstincti, & in his Rector ipse Collegij, qui suas quoque vires impigrè inter ceteros obibat. Anno insequenti tentauimus Bergizomium, hoc quoque irritò conatu. Dimisso obsidio, miles ærumnis confectus distribuebatur in vicinas vr̄bes recreandus; sed morborum agmen insecutum est, & stragem dedit, quantam vix hostis potuisset. In eâ calamitate pietatem suam præcipuè Societas probauit, non sine insigni suo damno, si damnum est quod impenditur charitati. Quatuor Sacerdotes, lectissimi sanè viri, dum nosocomia frequentant, morbo correpti exstinctique sunt. Mechliniæ intra vnicum non ampliùs mensem. At Antuerpiæ Professa Domus in nosocomij speciem conuersa, pulcherrimum vr̄bi spectaculum dedit. Triginta ipsos Patres hausta ex proximorum auxilio lues prostrauerat, de vitâ omnes periclitati sunt: quinque eam amiserunt. Fungebantur eo tempore nostri Curionum quoque officiis, & extrema Sacramenta ipsamque sepulturam plurimis imper-

impertiebant. Passim per vicos & fora ciuitatis iacebat miles, suisque fordibus immoriebatur. Viderent hoc Patres, & non omni virium contentione in ferendam opem incumberent? alij cibos, alij pharmaca curabant: quosdam distinebat studium conquirendæ à ciuibus eleëmofynæ: nemo ab opere tam necessàrio quàm pio vacabat.

Nec verò solius Belgij Catholici habemus exempla: etiam in Fœderatum charitatis suæ viscera Societas effundit. Quadriennium est, cum inter Batauos saeuiente contagio suos omnes ex more illa exposuit in morientium solatium, etiam hæreticorum, qui à diffugientibus Ministris deserti implorauère Iesuitas, inque Orthodoxâ Fide obiere, cuius certissimam habebant tesseram charitatem. Octo Sacerdotes in isto tunc obsequio annus vnicus exstinxit. Quid si iam sit animus commemorare omnes, qui consueti nobis more ad ægros interdum noctuque postulati adeunt, & pro operæ suæ pretio domum referunt malignas ex contagione febres, ex febribus mortem? Illud quidem verè à me dici potest, contractis eâ ratione morbis, partem Sacerdotum optimam rapi, & ferè in ipso ætatis flore; vt minimè mirandum sit, raram apud nos spectari canitiem, in tanto licet numero Sociorum. Enimuerò ex octingentis & sexaginta, quot nunc capita habet Prouincia, triginta sex, non plures, sexagenarios possumus numerare. Non placebit fortasse quibudam hæc tanta vitæ nostræ prodigalitas, neque probabitur illa tam facilis tot insignium virorum iactura, quos spes erat in multos annos egregiam operam Reipublicæ nanaturos. Societatem quoque immittem appellabunt non parcentem suis; & duos dicent Moderatores, nulla subditorum æstimantes damna, sed in alieno corio scilicet liberales. At enim rerum nostrarum ignorantissimum esse oportet eum qui taliter opinabitur. Nec enim vlla seruandæ prolis tam studiosa mater est, quàm Societas suorum; adeò neminem imperio adigit in amittendæ vitæ discrimen. Nec verò opus est stimulus currentibus. Viuit in nobis Ignatij filiis ille ignis, quo sponte agimur; & pulchrum habemus ac decorum properatâ laboribus morte defungi.

Apud Alanos Scythiæ populos testatur Marcellinus beatos haberi consueuisse qui cecidissent in prælio; senio tabescentes aut fortuitâ morte consumptos, contumeliis conuitiisque lacerari. Quod truci homines ingenio ex barbarâ animorum ferociâ gloriosum ducebant, id nos sanctissimis exculi moribus ad Christianæ perfectionis calculos reuocamus; beatos, inquam, eos habemus, quos saluti animarum intentos mare, quos castra, quos pestis absunt: declinatione laborum periculorumque, si qui senectutem quærent (sed nemo quærit) quasi degenerem Ignatij sobolem detestaremur. Igiturne aspèrnan di cani? si ignauia procreauit: sin inter ardua creuère, gloriosi. Nec enim ea nostra vita est, suâ vnus salute contentum viuere, & suauis in otio diuina contemplari. Alia ad hoc erant quærenda Instituta: nunc militiam professis nulla est iusta quietis affectatio, nulla honesta difficultum fuga aut tergiuersatio. Ad suscipiendos vtrò labores, ad pericula adenda in Missionibus arduis, ipso nomine monemur; & hac vnâ promptitudine, dignam Societate IESV indolem probamus.

*Charitas
Societatis
erga pesti-
feros non
paucis hæ-
reticis
caussa fuit
conuersio-
nis.*

*Paucissimi
senes in
Prouinciâ,
& cur?*

*Nemo ad
Missiones
cogitur,
voluntarij
omnes
sunt.*

CAPVT QVARTVM.

De iis quæ passa est Societas Flandro-Belgica.

*Societati
propriam
pati:*

Martinum Azpilcuetam Nauarrum, magnum doctrinâ & pietate virum, ferunt dixisse olim de Ignatio, nostri Ordinis conditore, instruxisse illum quidem ornatissimam, & Ecclesiæ hostibus planè formidabilem; sed magnos quoque ventos atque horribiles tempestates haud sanè vllò tempore defuturas. Huius dicti veritatem experimento compertam habet Societas etiam in Belgio. Quamquam enim multa ei feliciter prospereque hîc euenere, vsque cò, vt nesciam vllâne in Christiani orbis parte maiorem experta sit Principum, Magistratum, populi benevolentiam beneficentiamque; tamen & suis fluctibus ac procellis subinde iactata est: quibus & obrui potuisset, nisi qui propitium se fore Sociis spondit I E S V S, imperasset in tempore ventis & mari, postque turbines tranquillum sudumque reddidisset. Et verò Societatem sui dissimilem Belgæ haberemus, si nullis vrgeretur aduersis, quando nota illius propria est, pati, ad exemplum Ducis in signum contradictionis positi; cuius nomine vel eâ maximè causâ sese insignitam intelligit, & cui quàm simillimam vitæ rationem reapse magis quàm nomine curat profiteri. Habent & suos fructus aduersa: magnitudinem suam Societas suis hostibus debet. Arborum solidissimæ fiunt, quas frequens incurvat ventus: aer flatibus, aurum igne purgatur: vigent agitatae aquæ, & attritu cotis fit gemma splendidior. sed neque virtus certiore proditur indicio, quàm forti & constanti aduersorum tolerantia. Gubernatoris artem tempestas, non malacia ostendit: & militem in acie pugnâque dignoscimus.

At, inquires, si in Belgio tantopere passa est Societas; doce nominatim, quæ, & à quibus. nam certè florentem illum qui cernitur statum, non aduersitate sed fauore hominum venisse res ipsa loquitur. Quid magnifica templa, Collegia, census, prouentus, auctoritas & gratia apud summos infimosque, patiendine materia sunt, an triumphandi? haudquaquam dissimulare, nedum inficiari possum, florere Societatem Belgicam, amari, æstimari; quin iam hoc paulò antè profitebar: at nihilominus affirmo, magnis fuisse vexatam turbis, traductam calumniis, pressam persecutionibus, non à solis Religionis nostræ hostibus hæreticis, (quod erat minimè mirandum;) sed & nonnumquam ab ipsismet domesticis Fidei, siue hos commouebat inuidia, siue imprudens zelus, aut alius error aliquis agebat. Audi primum de publicam professis inimicitiam, de Sectariis dico in nostra perinde vt in Sedis Apostolicæ damna, & si quæ inferre possent ruinam, satanico fœdere coniuratis.

*passa est
ab hæreticis:*

Humanos affectus, nisi vel ratio corrigit, vel cælestis disciplina, impetu naturæ rapi, communis omnium experientia est. Ira homini nascitur, si quem conatibus suis obstantem sentiat: odium succedit iræ; odio crudelitas. Iam hæresis Belgium spe suâ deuorarat, iam labantis Ecclesiæ vrgebat ruinis, quando suos expediuit Societas velut triarios milites:

milites: quorum occûrsu obnîsuque, vbi abruptum sensit ad victoriam cursum, indignatâ illa furia implacabiles concepit iras, peperit odia, crudelitatem exercuit: quam si in corpora quandoque prohibebatur expromere, famam tamen innoxiam detractiōe, calumniâ, maledictis numquam lacerare cessauit. Quid exemplis opus in tantâ veritatis luce? sed tamen ad posteritatis memoriam vel vnicum proferamus.

Anno M. D. XCVIII. Petrus Pannius sordido apud Iprenses loco natus, post rem familiarem cum sui similibus inter pocula decoctam, ac præterea grauitè obætatus, eâque causâ solum vertere coactus, in Hollandiam venit. Lugduni cum versatur incautiùs, suâne malitiâ an aliorum suâsu, an, quod plerisque creditum, emotæ mentis vitio, temerè garruiuit iuratum se in Comitæ Mauritiij necem aduenisse. Datus in quæstionem dum novos quotidie auctores incentoresque facinoris comminiscitur tandem gratiam facturum Batavis, & vitam suam (sic spem fecerant) redempturus, inductum se mentitur à Rectore Collegij Duacensis: deinde Patrem illum qui Prouinciam gubernabat (is tum erat Oliuerius Manaræus) sibi pollicitum esse quadringentos florenos annuos, quos Iprensis Quæstor Duaceno Collegio deberet. Adhæc spem sibi ab eodem Patre factam obtinendi officiij, quod ducentos & plures aureos quotannis penderet. Oblatum item filio suo lautum apud Tornacenses Sacerdotium. Denique, quod caput erat, amplissimam in cælis mercedem Dei nomine promissam, si in opere tam heroico mortem obire contingeret. Hinc se de manu eiusdem Prouincialis, post generalem de totâ vitâ confessionem ritè factam, sacrum accepisse epulum, vt eo Christianæ fortitudinis constantiæque præsidio ad tam præclari facinoris laudem properaret animosior. Hæc omnia simul ab illo stolido dicebantur, simul apud grates illos Iudices inueniebant fidem. Ergo in Pannium, hominem planè amentem, & suo vnus indicio testimonioque reum, capitalis sententia profertur, eademque typis committitur vario idiomate, spargiturque in varias Europæ partes, ne quem nostra latere posset infamia. Causâ huius tantæ solennitatis prætexebatur commune bonum, vt sibi cauerent Principes à Iesuitis, sanguinariâ illâ proditoriâque hominum colluie, quos iam publico iudicio non meditados tantum, sed machinatos esse constaret Mauritiij Comitæ necem. Hæc sententia Lugduni lata, quam urbem Bataui Athenas suas habent, magnopere Belgium, ipsamque adeò commouit Europam. Apud Catholicæ Religionis aduersarios prona erat calumniæ fides: Catholici autem ipsi hæsitabant inter perspectam iamdudum Societatis innocentiam, & auctoritatem publicam Senatus. Nam quis à iustitiæ tribunali tam iniquum credat emanasse iudiciū? aut quæ impietas ausit famam non vnus viri, sed tantæ Congregationis palam traducere, nisi comperito crimine & indubitato? Magnis quoque præiudiciis causa nostra laborabat: Gallis & Anglis visi eramus Regicidæ. Duorum Regnorum auctoritate iudiciū Belgicum roborabatur, & nouo hocce iudicio vicissim illorum confirmabatur auctoritas. Istud præcipuè telum elegerat hæresis, quo Societatem nostram sperabat posse iugulari, si magnis auctoribus persuadere orbi posset, nobilem sanguinem siti-

qui eam
calum-
niantur.

Publico iudicio definitur Societatem machinam esse necem Comitæ Mauritiij.

*Costerus
calum-
niam re-
darguit.*

re nos, & coronatis capitibus insidiari. Itaque iam fatale vulnus datum putabat, & iudicio illo Lugdunensi de Iesuitis actum; quos vno tempore Belgæ, Galli, Germani, Angli, Scoti (tot enim linguis aduersum nos scripta erat sententia) trucidatum irent; aut, si misericordiâ vterentur, in perpetuum certè exsilium ablegarent. Ita vouebat, ita sperabat hæresis. & verò poterat ingens timeri malum, si solo sese silentio modestiâque suâ, quod cœperat, Societas defendere pergeret. Ergo habitâ periculi ratione, suscepit Costerus famæ nostræ (quâ inter homines, si quid volumus prodesse, castissimâ indigemus) necessariam defensionem; & vindice veritatis stilo confixit calumniam, mendaciis omnino sexaginta grauem. Apologeticus ad supremum Hollandiæ Senatum missus est, perque audas nouorum manus latissimè sparsus, vnâ cum publicis variarum vrbiû de Societatis innocentia testimoniis, nunquam pro se iudicioque suo respondere ausis Iudicibus illis Lugduno-Batauis; tametsi vel maximè prouocarentur ad sententiam à se latam, tantâ mendaciorum farragine, si possent, expurgandam. Adhæc Costerus publicè pro concione Albertum Archiducem, omnesque Magistratus obtestandos duxit, vt si qua insinulati sceleris umbra aliquando se proderet, haud cunctanter suis vrbibus finibusque nos pellerent, nullum exsilium, nullam exsilio grauiorem pœnam deprecatorios. Valuit apud cordatum quemque tam iusta tamque necessaria defensio; & illi iudices, quâ sicâ famam nostram iugulare sperauerant, iugularunt suam.

*Samerius
reus agi-
tur con-
spirationis
in necem
Reginæ
Elisabe-
thæ.*

Quamquam non solis illis visi tunc sumus Principum ficarij; sed Mauritium ipsum Comitem ab Anglis persuasum, ea iamdudum tenebat opinio. Nam anno M.D.XCII. Steenwicum Transisalaniæ oppidum, vt suprâ memorabam, accepturus in potestatem, offerebat ille quidem honestissimas Coquellio Præfecto ac Regio militi conditiones; sed Henricum Samerium Iesuitam, qui erat in oppido, sibi ad pœnas tradi postulabat; quippe iampridem in Angliâ, inito cum Reginâ Scotiæ consilio, inortem Anglorum Reginæ Elisabethæ machinatum. Enimuerò fuerat in Angliâ Samerius, & à sacris confessionibus fuerat Mariæ Stuartæ, inclytæ Scotorum Reginæ, quo tempore in vinculis eam habebat Elisabetha. Hinc nata conspirationis fabula, quæ Anglos Hollandis militantes tam acerbo in vnus viri caput stimulabat odio, vt Mauritius ipse Comes in eorum gratiam, negaret vllam sibi cum Regiis pacem fore, nisi tradito Iesuitâ maiestatis reo; tametsi vel omnes copias illius ergo in discrimen adduceret. Id cum obsessi pertinaciter respuerent, affirmarentque, nisi pactâ Samerij incolumitate libertateque, nolle vllam cum hoste pacem, prælium sese denuo redintegraturos, quaesiturosque certam vel in morte vel in victoriâ salutem; Mauritius paulisper animo suo moderari visus, spopondit Samerium quoque liberum fore; & eâdem vsurum sorte cum milite. Verùm præualuit Reginæ Anglorum demerendæ studium. Factâ oppidi deditione, conquiritur quàm studiosissimè Iesuita. Obseptæ continuò ædes ciuium, apud quos diuersari vel leuis erat suspicio: inessæ oppidi portæ per quas exeundum, dispositi vigiles locis variis, in omnem intenti curam, ne præda tam opima falleret indaginem. Quo comperto, Samerius, vt

erat

erat egregiâ magnitudine animi, & in bonâ causâ cupidus tolerandi, vtrò se vigilibus sistit; à quibus arctè vinculis constrictus, ad concilium militare deducitur. Examinatus, in publicum carcerem datur, circumfusâ hærenteque lateri numerosâ militum custodiâ: & quia rumor increbuerat, breuî in furcam agendum esse, accurrens verbî Minister serio eum de salutē animi compellauit, illud identidem inclamans: *Disce à me Veritatem.* At Samerius cum diu graue silentium, spreto rabulâ, tenuisset; victus tandem impudenti illâ voce, suos canos ostentans, Si alterutri, inquit, nostrum ab altero discenda veritas est, eam potius tibi, homo ignorantissime, à me seniore ac saniore discendam scias. Inter hæc, iam vulgatâ Patris captiuitate vitæque periculo, ciues quidem miserabantur innocentissimi viri fortunam: Regius verò miles negabat pedem efferre, questus belli iura violata. Quo probro excitatus Mauritius, & famæ curâ tactus, reclamantibus licet Anglis, & Reginæ suæ tradi hominem flagitantibus, ipse humanior, promissâ libertate donauit.

Verum non vnâ hac de structis Principum vitæ insidiis cusâ in nos calumniâ nostram oppugnauere famam Caluino-Bataui: sed & alia vibrarunt tela; designatas & attentatas vrbium prodiones, concitatas seditiones rebellionisque, & quidquid conflando nobis odio videbatur idoneum, nullo veri falsive discrimine: quibus nimirum Machiauellico instituto mentiri virtus est, si ita postulet vtilitas: quibus labor vnicus Iesuitas, suis conatibus maximè aduersos infestosque, in publicam orbis inuidiam execrationemque per omne genus criminationis adducere. Quin & post famæ vulnera, ad inferendas fortunis nostris corporibusque iniurias conuertuntur. & habuere hætenus sanè luculentam ad explendum odium materiam, si non esset insatiabile. Circumspice tempora inde à primo nostro in Belgium appulsu, siue quod ante inducias fluxit à præteriti sæculi quadregesimo secundo ad annum sæculi huius nonum; siue ipsas duodennales inducias, siue illis finitis consequentes annos vsque in hodiernum; profectò nullum tempus reperiēs non exiliis nostris & vinculis, & omni aduersorum genere nobile. Verum neque mens est, neque locus, annales texere nostrarum perpeffionum. Vnicus mihi annus esto testis M.D.LXXVIII. quo vno anno velut fatali, multis locis dirè vexata, fortunis exuta, expulsa tectis ac mœnibus Societas, toto propè Belgio exfulauit. Tot malorum vera & sola causa, fides Deo, Ecclesiæ, Regi à nobis seruata; tametsi more suo Caluinianum ingenium velandæ perfidiæ sæuitiæque suæ politicas rationes obtendere non cessarit. Sed laruam impudentem iamdudum temporis filia veritas detraxit, atque in meridianâ luce spectandas posuit hinc innocentiam nostram, illinc propriam hæreticorum crudelitatem. Dabis hanc mihi veniam, Lector, vt, missis aliis, Antuerpiensem tragœdiam per omnes suas explicatam partes, velut in scenâ, contemplandam tibi exhibeam; ex quâ vnâ tu per te facias facili similitudine iudicium ceterarum.

*Hæretici
Societatem
persequuntur
in Belgio.*

*Causa
persecutionum.*

Immatura Requesenij Gubernatoris mors Rempublicam Belgarum orbam intempestiuè reliquerat, eiusque administrandæ curam susce-

Exemplum Antuerpiæ.

perant Ordines, qui iam inter se Gandauensi fœdere conciliati, spondebant pristinam ciuibus tranquillitatem, non ineptè sperantibus, tales viros non tutores modò, sed patres patriæ futuros. Sed enim penùs numquam cum infelici Belgio actum, quàm illo Magistratu: cuius qui partes agebat præcipuas, agebat magis ambitionis suæ, & ambitioni subseruientis hæreseos. Ex hoc vno capite illa tot mala, vastati agri, vrbes expilatæ, mactati ciues, euersa Religio. Habet enim hoc impotens dominandi libido; ad speratos honores, si obstacula inuenit, vi facit viam.

*Initium
persecu-
tionis:*

sedatur:

reuiuiscit.

Primus labor, & ad propositum finem visus necessarius, eiectio Hispanorum Iesuitarumque, nescio quo pacto coniungentibus semper hæreticis nostram Hispanorumque fortunam. Sed par in nos & illos Orangij odium non pari ratione se prodidit, quia callida viri ambitio necdum aperto Marte, sed fucato boni publici colore pugnabat. Itaque de Hispanis pellendis minimè dissimulabat; quin post Gandense fœdus destinatò id agebat, vsus ad hoc etiam Belgarum irâ. quibus nomi- ni Hispano tunc vehementer infensus videbatur rem patriæ seriò agere, cum profectò eam perditum iret, vt firmaret suam. Aduersus Iesuitas, populo gratiosos, artibus cuniculisque opus habebat. Igitur Societatis exsilium, cum non posset ratione ac iure, per vim ac seditionem procuraturus, traducto vanis calumniis nomine Iesuitico, per idoneos homines machinationi suæ famulantes, tandem suspicionem, inuidiam, odium ex voto suo conflauit apud populi faciem tumultibus lætam, spe melioris ex alienâ calamitate fortunæ. Post longam mussitationem erupit aliquando concitata in nos multitudinis furor, quasi ex crudo iam maturus, dante causam nequissimo rumore, quem hæretica cuderat officina: cados scilicet nitrati pulueris multos in Collegium nostrum inuectos, instruendis aliquot Hispanorum millibus domi nostræ ad vrbis interitum occultatis. Id vbi sparsum, continuò plebs armata pro- uolat: ac fortè Collegij fores, vt sit tempore prandij, clausæ nobis qui- dem saluti fuere; sed seditiosis addebant iras, & rumori fidem. Ergo arreptum ex nauigio aliquo malum in arietem conuertunt; ac perfre- gissent illicò fores, spoliassent omnia, mactassent, nisi festinatâ amico- rum sedulitate monitus vrbis Gubernator cum Prætore ac Tribuno mi- litari confestim aduolassent. qui à Patribus sine morâ intromissi in do- mum, vbi, post accuratam scrutationem, nihil eorum que calumnia spar- serat apparuit, dato apud plebem innocentia nostræ testimonio, tumul- tum in præsens sopiuere magis, quàm exstinxere. Quippe conceptam semel flammam nouo semper mendaciorum pabulo alentibus hæreti- cis, non antè quies fuit, quàm nostro exsilio materiam subtraximus furori. Posteaquam enim à Belgarum Ordinibus, quos suis maximè consiliis regebat Orangius, quique ipso Archiduce Mathiâ, velut quo- dam Principis simulacro, ad propositum sibi finem indignissimè abute- batur, Ioannes Austriacus patriæ hostis declaratus est; immane quan- tum ex eo elati animis hæretici, palàm de Iesuitis, Austriaco (vt aiebant) deuotis, vrbe aut etiam vitâ exturbandis agitare cœperunt. Sed in tantâ scelerum omnium licentiâ, si Deo placet, hærebat aliqua honoris cura,

ne

ne per vim perque seditionem, vno tempore, & Regis imperium & auitam Religionem abieciſſe ab exteris nationibus arguerentur.

Nouo itaque conſilio immenſis nos moleſtiis fatigare inſtituunt, ſpontanei ex tædio diſceſſus; ac paucis diebus ſepties, eoque ampliùs, nunc interdiu, nunc nocte, in ædes irrumpunt, locaque omnia, ſicubi fòrs miles, arma, pecuniæ laterent (is erat color) ſcrutantur. Adhæc omnes vndique Collegij ianuas multo cæmento obſtruunt, portâ dumtaxat vnica ad aditum exitumque conceſſâ. Apponunt & militarem ante ædes cuſtodiam, non ſolis nobis, ſed quotquot templum, ſcholas, Collegium frequentabant, intolerabiliter moleſtam: quæ cùm dies aliquot pro foribus conſtitiſſet, ipſas deinde inuaſit ædes, atque infano tumultu nullam diurnæ aut nocturnæ quietis partem Patribus relinquebat. Submiſſi etiam fraudulentum amici diſceſſum nobis anxie ſuadebant, metu periculi quod proximum videbatur, ne aliquâ vnâ nocte ex improprio omnium iuguli plebeiâ ſeditione peterentur.

Hiſce machinis Orangius vbi conſtantiam noſtram minimè labefactari vidit, ad nouas conuerſus artes, magno ad ſpeciem Reipublicæ bono (cuius ſecuritati per omnem modum conſultum ſe velle magnificè iactabat) infauſtam quamdâ iuriſiurandi formulam de Gandauenſi ſeruando fœdere, & accuſandis contra molientibus, concipit; in cuius verba non laici tantum, ſed quotquot ſacri homines iurare compellerentur. Hanc formulam, plerique ſacris Deo viris quâ nescio arte iam probatam, Societati offerunt, vrgentque ſubſcriptionem; ac ne fòrs ſacramenti religio terreret, eo nobis remiſſo faciebant gratiam nudæ promiſſionis. At Patres, quibus iamdiu præmeditatum erat reſponſum, ſuas allegabant leges; omni politicâ tractatione interdicientes: neque aliud, poſt frequentem congreſſum, præce, minis, auctoritate impetrari potuit, noſtris conſtanter in ſuarum Conſtitutionum verba iurantibus. Poſt aliquot deinde hebdomadas aliud protruditur edictum, priori longè deteſtabilius; quo iubebantur ſacri æquè ac profani, Ioannem Austriacum, & quotquot eius ſequebantur partes, hoſtium loco habere, ac dare operam, quâ fortunarum quâ corporum ac vitæ ipſius impendio, vt quantocyùs patriæ finibus exterminarentur. Non latebat noſtros quorſum hæc vergeret procella: iam enim non ſola Inſtituti ratio, ſed manifeſta cauſæ iniquitas ſubſcribere prohibebat. Ergo ſine morâ Principes quosdam viros, quibus aliqua dum Religionis cura videbatur reliqua, per litteras orant, dare vt velint extremam operam auertendo impio ſacramento: nam ſibi certè deliberatum eſſe carere vrbe vitæque potiùs, quàm iſtiusmodi ſcelere implicari. Aliis quoque litteris (nam veſtibulo egredi non concedebatur) Canonicos monuere, vt partes ſuas conuocato Clero diligenter explerent: agi non de politici ſtatus ſecuritate, quam falſò prætenderet impietas, ſed de aris, templisque, & vniuerſo ſtatu Religionis: ſe quidem liberè dicturos pro ſeipſis; ſed parum poſſe priuatas vires, communi manu reſiſtendum eſſe, & quidem ſtatim ſine cunctatione; ſpem enim omnem in celeritate conſiſtere.

*Formula
iuramenti
contra
Ioannem
Austriacum
&
Hifpanos*

Hiſce monitis excitati Canonici, ampliffimum Concilium Eccleſiaſticorum

isticorum ac Religioforum hominum cogunt, variè disputatur, ad extremum communi sententiâ decernitur, iusiurandum illud iuri Canonico & Ecclesiasticæ immunitati esse aduersum, proindeque repudiandum. Hæc illi in Concilio fortes; at plerique postea seorsim, Tribunorum ac Magistratuum vel auctoritate victi vel gratiâ, manus dedere. Ergo ventum ad Societatem, quam quò certiùs repugnaturam sciebant, hoc urgendam putarunt vehementius, vt maiore peruicaciâ (sic interpretabantur) iustiores proscriptionis suæ causas dedisse videretur. Præerat tum nostris Renerus Reneri Harlemensis. Huic iuramenti formulam obtrudunt Centuriones aliquot, pauci que de Magistratu, seuerè denuntiant, nî pareat, se suosque hostium loco habendos sciat. Renerus primùm commendare fidem suam ac suorum, qui hostile adhuc nihil moliti essent, quique suis legibus ab omni machinatione politica quam longissimè arcerentur. Hoc vnum satis esse, cur iure suspecti non sint, curque de suâ fide securus sit Senatus: qui si aliud vellet; aliud expectandum non esse, quando per Societatis leges nihil prætercâ liceret. Hæc dicentem cum stomacho explodunt, iubentque Iesuitas alibi locum quærere, vbi isto suo iure ipsis viuere liceat, nam Antuerpiæ in posterum haud licere: viderent interim à quo aduersus furem multitudinem auxilia sperarent. Reponentibus nostris, si humana ipsi præsidia negarent, diuina utique non defutura, nec proteruæ plebis petulantiam timeri viris in tam bonâ causâ mori æquo animo paratis; multa minitantes abiire. Par Franciscanorum Patrum constantia fuit. At Tribuni, instigante Orangio, tam generosis responsis efferati, duplicare custodias, deque nostris è medio tollendis serios miscere sermones. Nec latebant tam crudelia consilia Renerum; qui iuniores aliquot periculo subducturus, mutatis vestibus, in tutiora dimittit. Sed ea res Deo utique cordi non fuit. omnes agniti comprehensique, post diras diuexationes spoliationesque in Collegium ad communem aleam rediere.

In tantis rerum angustiis non cessabant amicorum præcipui salutem nostram Supremo Senatui commendare: qui patrociniū suscipere visus, tres è suis satis Societati beneuolos ad Collegium destinat Feriâ sextâ ante Pentecosten M. D. LXXVIII. hi, catalogo eorum qui sua nomina subscripserant nobis exhibito, orauere vt quod ante nos tot tanti que fecissent viri, haud grauaremur facere; néve importunâ illâ nostrâ constantiâ, non modò nosmet, sed nostrâ causâ omnes bonos, quin ipsas aras ac templa, improborum hominum furori obiceremus. At verò Patres, actis primùm de beneuolentiâ gratiis, graui oratione demonstrabant, vbi res iniqua peteretur, nullâ causâ esse obtemperandum. deinde longè turpissimum videri, si populus imperet Magistratibus, in eâ vrbe, quæ semper obedientiæ laude florisset; sed neque tantam adhuc mali vim esse, cui Senatus mederi nequeat auctoritate suâ: quam si nunc adhibere negligat, breuî illum ipsum post nos, & iustè quidem, paria ab eâdem plebe passurum. Ceterum, quem res cumque tandem casum sit habitura, sibi certò definitum esse, ne totius mundi ruinâ ante oculos positâ, diuinum Numen offendere. Hoc verò satis

nouum,

proponi-
tur Socie-
tati:

relicitur à
Societate,

& à PP.
Franci-
scanis.

Ab Or-
dinum de-
putatis
tentatur
constantia
Societatis:

nouum, argutatur aliquis, pro re tantâ nolle humanam constitutionem infringere, qui quotidiana vos delicta committere non possitis inficiari. Quasi verò inter delicta nihil intersit, aut perinde habeamus naturæ vitio labi, & deliberatâ mente peccare. Ad hunc modum per duas horas extractâ contentione, cùm nihil ageretur; legati illi in salutem nostram suâ voluntate propensi rogauere saltem, vel voce præstaremus fidem saluâ Religionis Catholicæ defensione, & auxilio animarum, nihil nos ad rem bellicam pertinens molituros. Quod postulatum quia iniquum non apparebat, nec aliud quàm quod nostris legibus iubemur, ^{satisfacit} promitti petebat, ^{Deputatis.} reiicere non est visum. Itaque rebus, vt videbatur, compositis, cum magnâ gratulatione disceditur: verùm breuem illam latitiam extrema tragœdia postridie insecuta, in luctuosam catastrophem conuertit.

Suboluerat hæreticis neque scripto neque voce nos in Ordinum ver- ^{sed non} ba iurasse. Ergo pridie Pentecostes multo manè ianuam, quâ vnica ^{hæreticis.} dabatur accessus, ceteris iamdudum obstructis, pertinaciter clausam obsident, amicos ædibus, discipulos scholis, ciues templo per eum diem quo expiare animum frequentes solebant, ferociter excludunt, eam sibi curam à Magistratibus demandatam mentiri, vt Iesuitas proditores tamquam feras caueâ conclusas enecarent fame. Quandoque per ludibrium infectas peste ædes, seque, ne malum contagione glisceret, ad custodiam appositos clamitabant. At Patres, ipsâ Pentecostes luce, per dimidiatam horam pulsato ære campano, se viuere ac valere, populumque ad ædem sacram inuitare, significabant. Nec verò boni ciues officio defuere: aderant audito pulsu frequentes, sed seditiosorum armis repellebantur. crescente ciuium numero magni vtriusque clamores, magnæ minæ, parumque à vi res aberat, cùm alter Consul vir integrâ Religione superuenit, finemque vigiliis imponens, sacrilegos illos domum quemque suam dimittit. Quo facto, nostri Missæ officium celebrare instituunt; ac sub decimam matutinam, more tunc recepto, in suggestum adscendit Ecclesiastes. Interea digressio ab ædibus nostris Consule, noui custodes, iique hæreticâ perfidiâ notatissimi, succedunt; apertè vociferantes, hunc vltimum Iesuitis illuxisse diem, ac de plateâ insanis clamoribus concionanti Sacerdoti obstrepentes, etiam strictis mucronibus in concionem irrumpere parabant; nî graues viri, suorum obiectu corporum, & quâ poterant auctoritate precibusque retardassent. Vbi noster cessauit dicere, postremum Missæ sacrificium inchoatur; ac subindè Consul per certos homines reuocatus, non sine præsentis capitis sui periculo redit: nihil iam priuato homine distans, furore plebis vincente Magistratum, renuntiat adesse nunc illud extremi periculi tempus; à se toties denuntiatum; nihil in suo Consulatu esse præsidij, quando Orangius aliique maioris ordinis viri conuiueant: atque in hunc modum, desperatis rebus, abscedit. Peractâ re diuinâ, velut signo ad audendum dato, in templum magno numero irrumpunt expeditis ^{Collegium} in ictum sclopis ac gladiis; & Rectorem ad clamores è sacratio progres- ^{Antuer-} sum, quasi prædam discerpturi canes, illicò circumdant. Quod ubi ^{pense in-} animaduertit Patrum alius, hoc agi scilicet vt Rectori vis inferatur, ^{uaditur,}

perrumpit ipsum agmen intrepidus; & elatâ voce, Quæ tantarum, inquit, viri, causâ turbarum? an ignoratis tertio abhinc die Supremo Senatui à nobis satisfactum? quid vltra petitur? si nostra vos turbat præsentia, libenter hac vrbe cartëbinus, vt sine nobis eam vos pacatam habeatis. Sed res vnica abituris est opus, testimonium Archiducis Mathiæ, quo Moderatoribus nostris facti rationem reddere possimus: eas litteras curate, discedimus. Vbi de procurandis litteris audire, magno fremitu & infinitis maledictis onerant Patrem illum: qui temporî cedendum ratus, submotâ vtcumque turbâ, in sacrarium se recipit, frustrâ ostium à tergo adducere conatus. Continuò post eum armati quâ data porta ruunt, fugientem per hortum, perque domus atria insectantur, sclopos aliquoties exonerant. euasit tamen ille ad Socios illæsus, moxque omnes in superiorem aulam collecti, atque ad necem fortiter tolerandam mutuò animantes, hostilem impetum præstolabantur.

At Andreas Boccatus, imperterriti animi Sacerdos (is qui parem animi fortitudinem ostendit Leowardiæ aduersus Iconoclastas) cùm meminisset relictæ in arâ maximâ sacrosanctæ Eucharistiæ, ex Sociorum numero repentè se proripit, templum ingreditur hæreticis debacchantibus refertum: constanti gradu ac vultu ad aram accedit, argentæam pyxidem ex loculamento reuerenter extrahit breuium hostiarum plenam: quas tam multas cùm illicò absumere arido atque hiantē ore non sustineret, ipsum vasculum manu capit, perque trecentos amplius armatos grauius incedens, nullo eorum quidquam auso, asportat ad Socios, siue attonitis sacrilegis miraculo confidentiæ, seu potius Deo fiduciam viri pietatemque comprobante. Intereâ seditiosi deprehensos vno in loco Patres precibus intentos, atque ad extrema omnia perferenda animis comparatos, postquam diligenter excusserant, in sacrarium cogunt. inde per templum educunt ad naues. Feralis pompæ hic erat ordo. Præibat signifer, nullo tympanorum aut tubarum sono. Sequebantur Duces ac Tribuni, deinde nostri velut nobiles captiui: frequens vtroque latere miles aduersus coniuratos in necem Patrum. Hoc comitatu ventum ad Scaldim: vbi nauigio impositi, denuò excutiuntur, ne quid fortè argenti asportarent: ac tum quoque mirabili modo latuit argentæa illa theca cum sanctissimo CHRISTI corpore apud Boccatum. Hærebat medio Scaldi iactis anchoris nauigium, donec ex alto se maris æstus incitaret, ac saluus quem vocant conductus à Tribunis promissus expediretur. Per eam moram frequentibus cymbis adnauigabant Hollandi Zelandique, & Iesuitas alij in Zelandiam auehendo, alij præcipitandos in flumen, alij alia clamitabant. Sub noctem Tribuni aliquot, paucique de Magistratu, lembo aduecti, quadraginta florenos in naulum addicunt nautis, & milites nobis ad tutelam adiungunt. ita sublati anchoris vela fieri cœpta. Nox contumeliosis nautarum militumque vocibus traducta, alto Patrum silentio. Sub auroram nauis Mechliniam appulsâ est.

Præmiserat Orangius haud mediocris notæ virum cum litteris ad Senatum Mechliniensem, monebatque, vt Iesuitas ob rebellionis crimen eiectos admitterent quidem in urbem, sed mox omni præsidio nudatos,

Patres expelluntur,

Mechliniam deueniunt.

datos, exponerent ante portas, factâ quolibet eundi potestate. Simul *Sexaginta* summâ celeritate mittebat sexaginta milites de suis, ad omne facinus pa- *sicarij in* ratos, cum mandato vt Iesuitas Mechliniâ egressos crudelissimè neca- *Patrum* rent. Igitur appulsâ naui, Patribus ad hospitium publicum eductis, *necem ex-* nouus ad custodiam miles ex Mechliniâ præfidiariis datur: is conti- *pediti.* nuò, tamquam extremâ stimulatus fame, helluari, ac paucis horis abli-
gurire florenos omnino septuaginta, impensis scilicet Patrum. Dimi-
diato iam die Consul vrbis ac Syndicus ingressi cum Orangij litteris, iu-
bent quamprimum vrbe exire, & quò libèret proficisci, nullo milite ad
custodiam dato. Perculit ea vox Patres: de perfidiâ expostulant, mo-
ram precantur, donec ab Archiduce Mathiâ præsidium implorent. At
illi graues cum supercilio viri nolle se aiunt, exemplo Iesuitarum, con-
tinaciâ peccare: mandatum habere ab Orangio, cui non parère sit ne-
fas. Hic tum è Patribus vnus Ioannes Leidanus, vir magnanimus,
conuersus ad Consulem, Itane, inquit, Mechlinienses, hæretico furori vos
potissimum ministri eritis in cæde nostrâ; ipsis qui eiecere Antuerpien-
sibus crudeliores? quin vestro carceri mancipate potius, quàm vt sica-
riorum mucronibus innoxios obiiciatis; aut si fructum ex cæde nostrâ
quæritis, ipsi necate. Hac oratione impetratum nihil, quàm vt dici
reliquum in vrbe agerent, sub noctem dimittendi, occlusis à tergo por-
tis, ne quis ex vrbe ad nocendum insequi posset. Itaque Patres ad cer-
tissimam mortem sese comparabant; cùm ecce tibi sub septimam ve-
spertinam adest Lirâ ex vicino oppido, cum equestri suâ turmâ Dux Ca-
tholicus in tutelam Patrum, iubente Archiduce Mathiâ, celeriter ac-
currens. Etenim Archidux per amicos de Orangij edoctus machinatio-
ne, continuò iusserat quem dixi Ducem cum equitibus adesse. Dederat
etiam ad Mechlinienses, & ad Louanij Gubernatorem litteras, quibus in
suam vt fidem nos reciperent, imperabat.

Ergo huius aduentu Ducis, respirauere Patres, diuinam erga se curam
admirati: neque iam discessum nostrum vrgebat Mechliniensis Sena-
tus, perspectâ Archiducis voluntate; sed culpam correcturus, septuagin-
ta florenos militum helluatione consumptos nostro nomine hospiti nu-
merauit. Renerus tamen nihil cunctandum ratus, cursorem nocturnum
expedit cum litteris ad Louanienfis Collegij Rectorem; à quo petebat
exorari Gubernatorem, vt suos Louanio milites ad dimidiatum iter
emitteret postridie venturis Patribus obuiaturos. At ille cursor vario
noctis errore seductus, vix postero die iam in vespertum inclinato Mech-
liniam cum optato responso reuertit: nisi & hanc tarditatem singularis
procurarit Numinis prouidentia. Nam quartus à Pentecoste dies vix
illuxerat, cùm in idem hospitium Franciscani Patres, eandem passî
Antuerpiæ fortunam, inducuntur, magnâ vtrîque gratulatione; atque
vnâ omnes eodem die Louanium pergunt, quadraginta equitibus, toti-
dem peditibus ex Mechlinienfi præsidio stipati ad dimidiatam viam;
vbi ducenti equites & pari numero pedites à Louanienfi Gubernatore
submissi aduentum nostrorum præstolabantur. In horum conspectum
vbi ventum est, festo tubarum sono, & displosione scloporum, salutari
Patres: dimisso priori comitatu, stipantur nouo, Louaniumque pertin-
gunt:

Deus præ-
seruat Pa-
tres:

Louanium
abeunt, &
honorificè
excipiun-
tur.

gunt: vbi ab ipso Gubernatore honoris causâ extra vrbis portas obuiam progressio humanissimè accepti, & cum ingenti omnium ordinum plausu in Collegium deducti sunt die XII. Maij M. D. LXXVIII. Ceterum Orangius cum apud Antuerpiensium plerosque graui flagraret inuidiâ, ob eiectam vrbe Societatem, libello in lucem edito factum suum probare satagebat, criminatus nostros aduersus Rempublicam pro Austria-co multa molitos: quorum tamen nihil nominatim producebat.

*Antuerpia
exsilium
Dens vin-
dicat.*

Hic quoque silentio non inuoluam manifestum Dei iudicium, nostram vindicantis iniuriam. Eiectis Patribus, fuit è Caluini triuio scurra; vt sibi videbatur non infacetus; qui ludum populo daturus, ædes Societatis vacuas ingressus, fasciculum straminis albæ innexum virgæ pro foribus è fenestrâ suspendit, quasi populum domestici ex pestilentia funeris more patriæ admoniturus. Mouit ea res prætereun-
tibus admirationem. Atque interea perficiendæ comœdiæ alius ex eadem fæce ludio fores importunè pulsabat: cui ille intus exclamans, Quid malum hic pulsas? non præfixa mortis insignia virgam & stramen vides? quotquot hasce incolebant ædes, pestilentia sublatis sunt. Mirum dictu, eodem die, cum nusquam esset in vrbe contagio, impij derisoris domum pestis inuasit, indubitato cælestis vindiçtæ argumento.

*Etiã ali-
bi Societas
expulsa.*

Hæc Antuerpiæ gesta; nec dissimilia his Tornaci, Brugis, Duaci, Traiecti ad Mosam: quibus ex sedibus eodem illo anno, ob eandem causam violentâ hæreticorum manu in exsilium deportata Societas, illustre dedit Christianæ patientiæ documentum. Ita ex septem vrbibus, quas ante hæc bella ciuilia tenebamus, duæ dumtaxat relictæ, Louanium atque Audomarum. Et Traiecti quidem Gubernatoris edicto, quo nostros vrbe iubebat excedere, cum intercederet Senatus; ille ardens irâ, quoscumque sibi obstantes intellexerat, Senatu mouit; Consuli etiam nostram causam enixius agenti colaphum impegit. quo facto ceteros à susceptâ innocentium defensione reuocauit. Brugis verò, præter communes cum aliis Collegiis molestias, fuerunt etiam propriæ. Miles nunc plumbeas glandes temerè in Collegium sclopis iaciebat; nunc subito irrumpens, mortemque strictis mucronibus minitatus, diripiebat suppellectilem; nunc in Collegium carnes diebus vetitis inferebat, postea criminatus domi se nostræ mensam opiparè carnibus instructam reperisse. Nec molestiarum periculorumque fuit finis, donec Senatusconsulto urbem deferere cogeremur. Illud enim uerò certissimum diuinæ in nos prouidentiae argumentum dissimulare haud possum; in tanto metu, tam flagrantibus omnium in nos odiis, tantâ licentiâ & impunitate gladiatorum, neminem nostrum vsquam aut cæsum, aut leuiter etiam fuisse vulneratum. Quid nunc Groninganam expulsionem commemorare, vrbe à Mauritio captâ? Quid iniurias Neomagenes, siue cum Leonardus Kesselius, domo quam Canisij matertera legitimè donauerat, ipsaque etiam vrbe eiectus est, agentibus hæreticis, quorum plerisque iam tum constabat Senatus; siue cum Ioannem Astensem indignis tractatum modis tantum-non vitâ ipsâ expulerunt?

*Neomagi
patitur
Ioannes
Astensis.*

Decanus is fuerat Neomagi, primæ dignitatis vir; sed magnos titulos opesque, meliori spe, cum Religiosâ modestiâ & paupertate mutauerat.

uerat: agebat hominem vehemens Religionis tuendæ ardor, & ex Colonienſi Societatis Domo Neomagum identidem deportabat ingenti fructu. Nam dicendi munus cum egregiâ doctrinæ & eloquentiæ laude, & quod eſt caput, cum Euangelicâ libertate tractabat, dante pondus auctoritatemq; memoriâ priſtinæ dignitatis. Hinc efferati Religionis hoſtes, odio vincente reuerentiam, multa indignè impieque audebant. prodeuntem in publicum ſibilis conuiſſisq; inceſſere, domi deliteſcentem inſanis vocibus euocare, rectâ quater lapidibus, fenestras conuulnerare, de ſuperiore loco dicenti palàm obſtrepere; fruſtrâ bonis ciuib; obſtare conatis, conuiſſente ſcilicet Senatu. At quibus illi terrendum iniuriis ſperabant, animabatur Aſtenſis; inque Nouatores actiter inuectus, quantâ poterat virium contentione pro auitâ Fide dimicabat. Ob eam rem factus intolerabilis, ad inſigne aliquod probrium deſignabatur ab illis improbis, quorum accenſa ſemel rabies non deferbuit, niſi intrepidum veritatis præconem templis, domo, mœnibus expuliſſent: ergo accitis in præclari facinoris ſocietatem quotquot poterant ſuæ facis hominibus, manus iniiciunt viro nuper omnibus venerabili, per vrbs vicos ludibrii cauſâ circumducunt aliquamdiu, & atrocibus vexant contumeliis; dein vrbe protrudunt, & in proximam raptant ſilvâ; ibi detrahunt veſtimenta, & crudelem in modum cædunt, donec, fatigatâ ſcœuitiâ, & dolore animi vtcumque ſaturato, faceſcere iubent, & vnde venerat Coloniâ repedare. At ille in medio verberum cruciatu actis Numini gratiis, poſtquam collegit ſpiritum, ibat gaudens, & fractos artus laceraque membra Coloniâ trahebat, acceptâ pro CHRISTO ignominiâ quàm geſtâ nuper Decani dignitate lætior, & verò etiam, ſi rectè æſtimamus, honoratior.

Vetera ſunt illa, inquires, & alterius ſæculi mala. Viſne igitur hiantia adhuc vulnera, Siluamducis Bredamque, quibus ex vrbib; hæretica hoſtium nos violentia recenter exegit? Sed nempe hanc dices belli alcem, hoc ius Martis æquo animo ferendum. Sinamus ſanè nunc hoc ita dici; ſit *Exſilium* belli legibus imperatum *Silvaducenſe*: at quis exſilij modum imperauit tam infamem probris, tot maledictis grauem? Vigefimus ibat annus ex quo Silvaducenſem vrbein incolebat Societas, & procedebat res Collegij omnino ex ſententiâ, ſiue uſurpantium Sacramenta perpetuum concurſum, ſiue ſcholarum frequentiam & vigorem ſpectes, ſiue Sodalitatum florem & incrementa, ſiue etiam rei domesticæ facultatem. Quæ quidem tantillo tempore, piorum hominum beneficio, & præcipuâ Senatus liberalitate, ita creuerat, vt perſonis ferè triginta alendis ſufficeret. Rebus tam pulchrè conſtitutis, lætiſſima in omnem partem ſegetis vbertas vnâ cum florentiſſimâ Siluâ indignè ſuccisâ cunctis ſæculi anno vigefimo nono, miſerabili clade funditus interiit. Iſſis Maij Kalendis vrbs ab hoſte Batauo circumdata, & poſt quinque ferè menſium toleratum obſidium, ſolo pulueris bellici defectu occupata eſt: quam toties bello tentatam nullus ante id temporis interceperat hoſtis, nulla vinq; hæreſeon peſtis inquinarat. Vrbe captâ, noſtri vehiculis impoſiti, ab amantiſſimis ciuib; velut partes à ſuo corpore diuellebantur. Vix portis prodibant, cum ludibriorum conuiſſiorumque velut procella

quædam inconditis clamoribus eos protinus excepit. Etenim tota par-
nè Hollandia, in vrbis deditæ spectaculum effusa, latè vias obtinebat;
perque eam turbam plus horæ spatio inter acerbissimas contumelias no-
stri ad ludibrium conspicui vehebantur: speciem quamdam Iudæorum
CHRISTO certatim illudentium agnosceres. Quòd si aduersus im-
potentissimæ plebis iniurias satellitium non dedisset Henricus Princeps
Auraicus, præsens erat amittendæ vitæ periculum.

*Breda-
num.*

Similia Bredani exsilij solatia fuisse. At enim populus hæc peccauit,
nihil Magistratus: imò verò victor Auraicus scuerè edixerat, ne quis
verbo factove Iesuitis esset iniurius. Sed quæ fatis lex, quæve pœna pro-
posita tali tempore infinitam mortalium multitudinem à linguæ petu-
lantiâ refrenet? Estò, peccarit populus odio in Iesuitas: sed unde illud
odium? an indidit natura? an ingeneratur à corrupti verbi Ministris?
quorum persuasione plebs Batauica rudis & fide facilis, fraudique ob-
noxia, haud aliter nos quàm cacodæmonas sibi cogitatione depingit,
atros, cornutos, truculentos. Quâ moti opinione, innumerabiles Bata-
ui, pactis induciis, in Brabantiam Flandriamque effundebantur, specta-
turi monstra hominum Iesuitas.

*Crudelitas
Traiecten-
sis.*

De Traiecto autem quid dices, vbi theatrum suum denuò inscendit
Caluiniana Golstenij crudelitas, & ceruicibus nostris ludit? Annum
iam quintum sub Fœderatorum imperio sua munia tractabat Societas,
iuxta conditiones quibus deditionem suam pacta ciuitas fuerat. Pate-
retur hoc hæresis in suâ ditione? & præter integrum rei Catholicæ sta-
tum, etiam magnorum capitum ad Catholicorum partes accessionem,
siue auctoribus siue adiutoribus Iesuitis, inulta spectaret? Animus qui-
dem haud vniquam deerat vel expellendi vel trucidandi, sed causa, quæ
aliquo iuris colore spectabilis appareret. Inuenta deinum est vrbis prodi-
tio; cuius non attentatæ quidem, sed cognitæ, reos Iesuitas agere placuit, non
consueto iudiciorum ordine (qui numquam obtineri potuit) sed militari
decreto. Hoc titulo in ædes à militari manu penetratum, excussæ chartæ,
claustra, anguli omnes; scholæ cum templo interdictæ; abducti in captiui-
tatem Patres: è quorum numero tres immani cruciatu flammis non vstula-
ti, sed tosti, & ad extremum capite truncati, Ioannes Baptista Boddens
Collegij Rector, Gerardus Pasman Procurator, Philippus Nottin tempo-
ralium rerum Coadiutor. In tribus ostendit hæresis, quid factura fuerit
omnibus, si non metus extremæ retardasset infamiæ. Ac nihilominus
fatis, & nimium, in paucis illis apparuit, cum summâ iniquitate iudicij
militaris certasse tormentorum summam immanitatem. Non est mihi
consilium suscipere partes innocentia, meliori patrono reseruatas: qui
quòd adhuc silet, non ideò præiudicat causæ; sed, quod est prudentis,
tempori aliquantisper seruit, atque etiam exspectat donec nebulas à mili-
tari furore offusas maturior dissipet dies. Interea si quid credimus mori-
turus & mox sistendis summo Tribunali, viris ceteroquin in omni ante-
actâ vitâ integerrimis probatissimisque; suam singuli innocentiam & in
tormentis constanter, & in ferali mortis theatro clavis vocibus contestati
sunt. Ipse etiam Rector, nec iam proximus, ad Ducem Bouillonium
vrbis Gubernatorem absentem hæc litteras exarauit: *Domine, Capitis*
iam

iam damnatus & tot confidentiâ scribendi ad te pauca, gratesque maximas agendi de beneuolentiâ & honore quo me prosequi dignatus es, quamdiu Traiecti moraberis. Obsequentissimus profectò & fidelissimus tibi seruus perpetuò vixi, ideoque in solatium meum suppliciter abs te peto, planè ut credas, proque certissima re habeas, quam affirmo per animi mei salutem, atque ita volo intra horæ spatium Deus in me sententiam eternitatis ferat, videlicet ante proditio- nem publicè detectam captiuitate Ioannis Lansman supplicio iam affecti, nullam mihi siue directam, siue indirectam, illius notitiam fuisse; tantum abest ut me implicarim negotio, quod toties tibi ab Instituto nostro alienissimum esse sum professus. In cuius fidem manus tuas deosculatus morior, qualis adhuc palàm vixi, sincerè ac reuerenter Excellentie tue fidelissimus obligatissimusque seruus Ioannes Baptista Boddens. Cogor scribere Praefecti carceris manu, quia meam inutilem tormenta reddiderunt. Mosa Traiecti die XX. Iulij M.DC.XXXVIII. Hæc morituri Sacerdotis scripta contestatio Supremæ Curiae Praesidem appellat Deum, citatque Golsteinium, & quotquot detestandam senten- tiam Iudices tulere.

Sed nolo ingredi longius in hanc arenam, tam nobili tamque inno- xio sanguine cruentatam; calet etiamnum à recenti tragœdiâ theatrum, cuius tractatio robustiorem calammum expectat. Satis est ad praesens in- stitutum, vel obiter indicasse, Societatem Belgicam à Calvinistis calum- nias, carceres, tormenta, mortem ipsam pati; nec iam fundendo sangui- ni quærendos esse ultra Oceanum barbaros, quando ad martyrium in patriâ tam vicinos ac promptos habemus. Quamquam quæ & istic à barbaris patimur, partem maximam heterodoxis debemus Hollandis. Apud Iapones altâ in pacem Religionis tractabat Societas, quando ap- pulsi eò Bataui continuò gentem ab usu consuetudineque Patrum ab- trahere sunt aggressi. Spargebant, eos omni scelerum genere insignes, ac variis Europæ Regnis doctrinæ non sanæ, probri flagitiique dam- natos, ad corrumpebendum populum larvam quamdam pietatis induisse. Sed ex omnium fictorum criminum aceruo pessimum illud fuit, quòd apud Imperatorem nos proditionis insimulabant, quasi prætextu Reli- gionis viam pararem Hispanis, noua Regna quærentibus. quâ crimi- natione summam nobis offensionem, & secuta exsilia necesque pepere- runt. Adeò non satis habent Societatem in Belgio iniuriis omnibus pro- sequi, sed in vltimas mundi plagas sua odia deportant, quæ non per se modò, sed per ipsos barbaros exercere conantur.

Et fortasse suum in nos odium nostro vicissim erga se odio excusa- bunt: dicent mutuas inimicitias geri, vtrunque agi hostiliter, iniurias iniuriis rependi. Haud sanè negaucrim acre nobis perpetuumque certa- men pro Catholicâ Religione cum hæresi esse susceptum. Quæ olim Hieronymi, nunc mea & nostrum vniuscuiusque vox est: *In uno tibi consentire non potero, ut parcam hæreticis, & me Catholicum non probeam: si ista est causa discordiæ, mori possum, tacere non possum.* Frustrà expectat hæ- resis solo conciliandam silentio cum Societate concordiam. Quamdiu vitæ spiritus erit, aduersus lupos pro Catholici gregis defensione latra- bimus. Desperata pax est, odij semina innata sunt. Quod Arnilcar Hannibali, hoc nobis Ignatius fuit. illo auctore æterna bella iurauimus

Trigault. d.
Christianis
apud Iapo-
nos trium-
phis lib. 1.
cap. 4.

Iesuita-
rum & hæ-
reticorum
oppositio.

Ad Ruff.

Hieron de
Scriptorib.
Eccles.

Charitas
Societatis
erga Cal-
uino-Bata-
nos.

ad aras. Sed vide quàm dissimilibus armis vtrunque pugnetur. Mendaciis & crudelitate pugnat hæresis; Societas veritate & charitate. nos hæreticorum detegimus errores, vt & ipsi pedem referant, & nemo alius impingat; illi famam nostram calumniis inuoluunt, ne illius splendor veram salutis viam mortalibus ostendat. hæretici ad vincula nos quærunt & carceres; illos quærimus ad libertatem filiorum Dei. illi sanguinem nostrum sitiunt; nos illorum salutem. illi per dirissimos cruciatus mortem inferre nobis ardent, hancque summam votorum profitentur interitum Iesuitarum; nos votis omnibus ac studiis vitam ipsis seruam cupimus, non modò illam corporum breuem, sed vel maximè animorum sempiternam. denique illi omnibus maledictis & malefactis, nos omni beneficiorum genere certamus. Quare, quod olim Ignatius Martyr de ferocissimis militibus, in quorum erat custodiâ, scribebat, se pugnare ad bestias, in mari & in terrâ; quibus cùm benè feceris, peiores fiunt: idem nos alterius Ignatij soboles de Caluino-Batauis affirmare merito possumus. Non enim obscurum est, quo beneuolentiæ affectu hætenus complexa sit Societas Hollandos, seu mari seu terrâ captos; quibus fouerit obsequiis, collectâ in vestes, in cibum, in pharmaca, in lytrum stipe, vt multi nobis libertatem suam vitamque debeant. Testor Flandriæ Brabantiaque carceres horum conscios meritorum: testor morbos mortemque ipsam ex ministerio haustram. constat enim, non vno tempore, nec vno loco, Sociorum aliquos nobilissimo charitatis actu suam prodegisse vitam, vt hostibus seruarent. Testes denique ipsos inuoco qui beneficia acceperunt; aut si ingrati tacent, præsentem hominum memoriam famamque publicam appello.

Quid, versantes in Hollandicâ Missione Patres, quâ curâ, quo conatu student benè de Batauis mereri? Huc enim spectat omnis illorum labor, tantorumque incommodorum iucunda perpeßio, vt inimicis suis, quâ possint, profint ad salutem, vel ipsius sanguinis vitæque, si opus, impendio. At horum interim meritorum præmia reportant iniurias, proscriptiones, carceres, vincula, & omne ærumnarum genus, vt superiori Capite indicatum est; neque hîc denuò commemorandum, ne de aduersis instituere querelam, & dolorem animi, qui longissimè abest, proderet cuiquam videamur. Quin adeò his non dolemus, vt nihil ad summam gloriam à nobis possit conducibilius optari. Hoc virtutis nostræ irrefragabile testimonium est, hæc validissima commendatio, hic titulus maximè gloriosus, *Societas IESV odium hæreticorum*. Quis amari improbis velit nisi improbus, quando amor similitudine generatur? quis eorundem reformidet odia, quando contrariorum contraria ratio putatur? Oderint, aiebat ille, dum metuant. Saniorè sensu dixerim: Oderint Iesuitas hæretici, dum illustrent: oderint, dum apponant materiam meritorum: quin & oderint, dum metuant non ferrum nostrum, quo nullo armamur; non reciprocas calumnias, quod scelus magnum ducimus; sed zelum Fidei Orthodoxæ, & spiritum veritatis.

Secundò, à
Catholicis
passa So-
cietas,

Mitto Batauos, quorum iaculis cùm sit scopus Ordo noster, quid nisi vulnera exspectet? in Catholicum Belgium ingredior. hîc quoque nec semel fuit quod pateremur. Multi siue errore, siue malitiâ (quod iudicij

dicij facimus diuini) Societatem variè exagitatam premere, si non penitus extinguere, laborarunt. Et ab his quidem tantò periculosius infestari fuit, quantò hæreticis meliores sanctioresque Catholici putantur. Quod quia nouit versutissimus serpens, præcipuè hoc agit, vt ab ipsis Fidei domesticis oppugnemur, plus inde nociturus, quàm si omnes barbarorum, omnes Batauorum in nos copias duceret. Hæret animus, locorumne an temporum, an etiam personarum differentiis narranda distinguam. Consideranti tempora nullus propè occurrit annus non aliquâ nostrâ seu ignominiâ notatus, seu vexatione seu damno. Sed & hominum ordines diuersi sunt quos aliquando sensimus aduersos. Iam quis locus, quò nulla vîquam peruenerit tempestas? Louanii, quâ *Louanij,* primùm vrbe habitatum est, pulcherrimo Societas ortu nascebatur; sed quàm atra nubes diem repentè fœdauit? Vishaucus conuitiis oppressus, Adrianus raptatus in carcerem (vt suprâ latius explicatum est) Parochorum inita conspiratio, famosi per manus dati libelli, interdictæ scholæ, miles nostris ædibus impositus; qui tamen ipse tactus religione, paupertatemque nostram miseratus, alia sibi tecta ab vrbis Senatu postulauit.

Quid Antuerpiæ? quantis à quo nescio Catholicorum genere (nam *Antuer-* Senatu & ciuium primis semper beneuolis vñ sumus, nisi quamdiu hære- *piæ.* sis dominabatur) quantis, inquam, pugnatum machinis, ne poneremus pedem! Concitatus à maleuolis Albanus, fundi ius perpetuò negauit. Franciscus Sonnius Antistes, quamuis nostri amans & æstimator, tamen Albani Ducis gratiâ Sacelli domestici vñum interdixit. Itaque Patres procul ab ædibus quotidie cursitantes precariò ad aram stabant, sæpè templis arcébantur; necesse vt fuerit non longi temporis spatio sexies variare. Interdicti causa ea fuit. Notabant æmuli Sacellum nostrum militibus frequentari ad Sacramentorum vñum. Hinc metus incessit, ne paulatim domicilij ius acquireret Societas. Id cauturi Albano vtuntur Duce, quem nobis nouerant non propensum: huius auctoritas apud Episcopum comodis nostris existimationique præualuit. Tres ipsos annos ea tenuit molestia: quo tempore tam longo Patres potiore obseruantia quàm iuris sui rationem habuere, pressò apud se diplomate Pontificio, quod Româ missum, rescisso Episcopi interdicto, plenam domi diuina peragendi potestatem dabat.

Æmulis interea ex successu creuit animus maiora moliendi. De nouis hominibus toto Belgio eliminandis cogitabant: iamque hoc egerant, vt multis, & Principibus viris, Ordo nouitius nihil admodum (sic aiebant) utilis, priùs quàm se firmaret, ablegandus videretur. Satis constat, Fredericum Toletanum, Ducis Albani filium, palàm in Procerum coronâ professum, Iesuitas Belgio donandos neutiquam fuisse, quòd eorum Institutum neque viris doctis, neque admodum probaretur Ecclesia.

Eiusdem ferè sententiæ litteras dedit Fredericus Perenottus ad diuersarum vrbiùm Præfectos, & ad Senatum Antuerpiensem, quam ipse tunc vrbem gubernabat; sed ex occasione factus nostrarum rerum certior, mentem vocemque mutauit. Occasio ea fuit: postquam Albanus

Mechliniam militi deprædandam concesserat, vnius vrbis supplicio ceteras, vt putabat, in fide firmaturus; egregia Patrum Antuerpiensium charitas subleuauit publicam Mechliniensis populi calamitatem. Cum enim miles prædam omnem Antuerpiam veheret venundandam, subornati à Patribus sunt mercatores copiosi, qui quàm minimo emerent, eodemque pretio restituerent spoliatis. Sacerdos item noster, ea spolia quæ locis sacris Religiosisque personis detracta constabat, omnia recuperauit à milite. Nostro item consilio ductuque ab Antuerpiensibus magna pecuniæ vis collecta est, & miserorum Mechliniensium extremæ inopiæ subuentum. Neque hoc ipsum tamen pietatis opus in omni dentem exasit: obrectatio quorundam fuit, eam argenti copiam corradificando nobis Collegio; speciem eleëmofynæ Mechliniensibus impertiendæ interim prætendi. Ita vel sanctissimarum actionum persæpè pessima est interpretatio. At Cardinalis Granuellanus de suorum ciuium, quibus nuper præfuerat Archiepiscopus, acerbo casu, deque Societatis in eos charitate redditus certior, fratrem suum monuit Fredericum Antuerpiæ Gubernatorem, vt amplissimas Societati gratias ageret; & Fredericus ipse patronus nobis exinde semper exstitit.

Quid, quod Concionatorum nonnulli ea de nobis publicè iactabant, quæ optimum quemque meritò à consuetudine vsuque Societatis auerterent? Quorum in numero fuit Religiosus primæ notæ Ecclesiastes; qui, præterquam quòd Ordinem vniuersum contumeliosè tractaret, etiam nominatim in Ioannem Astensem concionatorem nostrum in D. Walburgis, vt supra dixi, triumphantem, inuehebatur magnâ ciuium offensione: nec priùs abstinuit quàm Episcopus Sonnius, cum Canonicorum Collegio, grauib. intentatis minis, silentium imperasset. Quid, quod desperato impediendæ possessionis nostræ conatu, emptâ iam & habitatâ Aquensi domo, dolorem suum ultura inuidia, impudentissimas fabulas seminauit, mulieres, ne maritis suis obsequentes essent, per nos animari, easdem domi nostræ flagellis cædi, & à vicinorum multis crebrò auditos vapulantium ciulatus. Hæc totâ vrbe in truiis, mensis, circulis, inde in nauibus curribusque, narrabantur; & (quod indignum) Religiosa quorundam confirmabat auctoritas. Quin eò peruentum, vt Senatus seriò interPELLARETUR ad inquirendum in eiusmodi flagitia; sed is, seu quòd ad sacrum tribunal eam quæstionem pertinere crederet, seu quòd harum ineptiarum architectos sciret maleuolos, neglexit.

Progressa est nihilominus inuidia, inquietum malum; inque omnes nocendi vias intenta, cum aliud non posset, hoc tandem egit, vt quod dudum utebamur Carmelitano templo, quemadmodum supra attigi, & cui famam multitudinemque nostra conciliarant munia, derèpentè & importuno maximè tempore extruderemur. Honestus ad id repertus color, illius Ordinis veterani probrum. Quo argumento Præfectum Cœnobij oppugnant, & conuictio extorquent, ne Iesuitas, nouum Religionis genus, diutius pateretur ad suam ignominiam suo in templo triumphare. Denique vt saltu quodam multa transmittam, quinquagesimo abhinc anno tam atrocibus iterum calumniis prosciindebamur, necesse

vt habuerit vrbis Antistes suscipere defensionem famæ, & solenni diplomate testari innocentiam Patrum. Sed quid coner aut locorum ordine aut temporum persequi quæ passi sumus? immensa res, & opæ maioris fortasse quàm pretij: ne tamen omnia posteritas ignoret, sparsim pauca consilium est delibare.

Aduersantium nobis Catholicorum non vnum genus: hic doctrinam, ille vitam, alius functiones, in pugnae suæ scopum accepere; suo quisque vel affectui vel iudicio obsecutus. Et impugnatae quidem doctrinae validissimis turbo Louanij sustinendus fuit anno sesquimillesimo octogesimo septimo, cum istic sacra Theologiae dogmata Lessius Hameliusque traderent, magnâ vterque famâ eruditionis apud Academicos; qui non pauci calamo excipiebant quæ dictabantur, & ad disputationes magno numero confluebant, lætis Patribus, atque, vt sese dabant initia, felicem sperantibus prouentum: sed sola spes fuit, quam & ipsam ingens subito & inexpectata procella sustulit, atque insuper vniuersam pænè obruit exstinxitque famam Societatis. Causa tempestatis fuit, primi nominis & auctoritatis Doctor Theologus, qui varia doctrinae suæ capita non sanam fidem redolentia supremo Sedis Apostolicæ imperio solenniter eiurare compulsus, coram Francisco Tolæto, homine Societatis, Apostolico in eam rem Legato, & paulò post S. R. E. Cardinale; quasi honoris sui vindicias acturus, quam ipse notam contraxerat, eandem visus est immerenti Lessio inurere voluisse. Et conantem illum doctissimus quisque Facultatis Theologicae tamquam communem iniuriam vlturus adiuuabat. Ergo quæ docuerat Lessius de prædestinatione electioneque ad gloriam, de diuinorum auxiliorum vi & efficacitate, de gubernantis Dei prouidentiâ, sedulò conquirentes; vnâ ac triginta assertiones nec sanè intellectas, nec fideliter satis excerptas, inauditâ parte damnant, & graui perstrictas censurâ, Lessio nequidquam deprecante, diuulgant. Volitabat per omnium malorum à tantis viris scripta Societatis infamia, & iam Louanienſi Academia Duacena tamquam matri filia subscribebat. Sorbona, quamuis sedulò ad suffragium inuitata, recusauit. Episcopi, hortante Metropolitâ Ioanne Hauchino, suum iudicium parabant. Ad extremum, lectio publica extra ordinem aduersus Lessij doctrinam instituta non sinebat obduci cicatricem; sed erat vnguis in vulnere, nostramque ignominiam perpetuò refricabat. Nec tamen deerant magni viri causæ nostræ patroni, inter quos Middelburgensium Episcopus Ioannes Strienus, & qui Cameracensis Archiepiscopi vices in sacris agebat è Franciscanâ Familiâ; sed ante omnes Lauius Torrentius Antuerpiensium Antistes. Thomas quoque Stapletonus, Duaci doctrinae opinione celebris, Louanium ad familiarem sibi hominem in hæc verba scribebat: *Vehementer gaudeo, Reuerendissimum D. Middelburgensem, quem spero breui pace confectâ ad sui Episcopatus munia obeunda profecturum, tam piè, doctè ac strenuè causam agere RR. PP. Societatis, contra importunam censuram Facultatis Louanienſis. Velim sciat, in Concilium Facultatis Duacensis me vocatum non fuisse, cum de illâ censurâ suum iudicium parum, vt audio, equum & minùs modestum perscriberet. Imò cum ante complures menses*

*Doctrina
Societatis
patitur.*

*Lessius Pe-
lagianismi
insimula-
tur.*

eandem

*eamdem ad me censuram Michæel Bayus misisset, meam sententiam non tam petens quàm explorans, rescribens suasi, ne illam censuram amplius euulgaret; moniūque, maiorem esse Societatis gratiam & auctoritatem, quàm ut eam Facultas Louaniensis labefactare possit. Precabar denique, ut studium veritatis vinculum charitatis non dissolueret: sed video me vel serò vel surdis locutum fuisse. Sic egi cum Reuerendissimo Atrebatensi, ut necdum illi censuræ sub-signarit, nec, spero, subsignaturus sit. Doleo hanc nouam maculam Facultati in-ustam, & Patres doctissimos tam iniuste vexatos. Hæc tum Stapletonus pro causâ nostrâ: quam suo etiam quali poterat patrociniū sustinebat Gulielmus Pamelius Sanctioris Concilij Præses, & cum eo Senatorum plures, qui nostram nimiam & intempestiuam modestiam damna-bant; haud absurdè monentes, magnis tum vocibus esse opus, cum non rectum aliquod ac domus, sed vniuersa Societatis fama flagraret: quàm negligere profectò sit nefas, monente Bernardo: *Iustus lilium est in se candidum, sed proximo odoratum; proximo enim famam, nobis debemus & prouidemus conscientiam.**

Serm. 71. in
Cant.

Interea aduersariis nostrum dedecus indefinenter urgentibus, maior Episcoporum pars, & quædam Collegia Canonicorum geminis dua-rum Academiarum censuris calculum adiecerant. Mechliniensis verò ac Cameracensis Metropolitæ Synodum parabant Episcoporum, qui dogmata nostra à duabus Facultatibus damnata disciterent, eademque toto proscriberent Belgio, tamquam impias Massiliensium aut Pelagij reliquias, adeoque Societati notam inurerent hæreticæ prauitatis. Per-culit nostros impendentis periculi magnitudo, ac sine morâ Genera-lem per litteras edocent quo res cardine versetur. Ille continuo ad Sum-mum Pontificem (is tum erat Sixtus V.) adit, remque omnem celeri-ter exponit. Sixtus eadem celeritate Nuntio suo Episcopo Calatino, tum Colonix degenti, festinatam profectionem imperat in Belgium, partes ut audiat, ut ad Sedem Apostolicam referat, ut ab inferiorum Antisti-tum nemine decidi controuersias patiatur. Accepto imperio, Nuntius magnis itineribus Louanium delatus, cum Ioanne Hauchino Metro-politâ, cum aliis Præsulibus iudicium instituit: partes ad se euocat, hinc Facultatem Theologicam, inde Lessium cum Rectore Collegij, exhibitoque Pontificis mandato (Breue Apostolicum vocant) auctori-tatem suam ritè omnibus probat; deinde munus suum à graui exorsus querelâ, Doctores illos arguebat, quòd censoriâ virgâ percussissent in-auditum hominem, quodque sine causâ ipsam vulgassent censuram; quòd de sacrosanctis Fidei capitibus quæstiones referre neglexissent ad Romanum Pontificem, supremum controuersiarum Iudicem, more institutoque maiorum. Deinde, causâ diligenter cognitâ, cum pro-nuntiare posset, dedit hoc gratiæ Archipræsulis Hauchini, ut omisso iudicio partes ageret Mediatoris, pacemque componeret: cuius stabili-tati in perpetuum consulturus, grauissimo edicto pœnam statuit ex-communicationis ipso facto incurrendæ, si qua pars alteram hæreseos aut erroris in posterum damnare præsumeret. ad Templorum valuas toto Belgio pependit edictum.

Nuntius
Apostoli-
cus caus-
sam cogno-
scit.

Doctrina
Lessij pro-
bat.

Interim Lessij dogmata sanæ doctrinæ articuli vocabantur, haud sa-
nè

nè indeliberatè. Nam Lessius doctrinæ suæ capita Romam compendio miserat, quæ Sixtus ipse, cùm in amplissimo Cardinalium cœtu recenserentur (vt erat Theologicarum rerum apprimè peritus) probauerat; Cardinales verò super iis sententiam rogati, vt sanæ doctrinæ articulos comprobarant. Itaque Pontifex, quibus litteris instituerat iudicem, iisdem assertiones nostras sanæ doctrinæ articulos vocabat; quæ ipsa verba Nuntius edicto suo, haud leue doctrinæ Lessianæ suffragium, inferenda putauit. Atque hunc tandem exitum ea tempestas habuit, quæ naufragium minabatur: cuius auctor fatanas ille veterator Catholicos Doctores inter se tunc maximè committebat, cùm necessarij essent ad Orthodoxæ Religionis tutelam. illis siquidem mutuâ implicaris pugnâ, viresque inuicem atterentibus, respirabat hæresis secura belli, & partes suas nostrâ debilitate firmabat. Enimuerò postea multi ex Academiâ Doctores, relictis opinionibus suis tantâ contentione propugnatis, in Lessij transuère sententiam. quo facto visi declarare; bellum illud non tam iudicio ac ratione, quàm vnius viri defendendi curâ, fuisse susceptum.

Iam vita nostra moresque quàm frequenter vapulant! quoties *Vita nostra* avarum, quoties ambitiosum genus hominum dicimur Iesuitæ? & ta- *impugnatur.* men neque avaritiæ neque ambitionis certa produntur argumenta. Primis Collegij Bruxellensis annis ex Belgio in Hispaniam ad Regem aduersus nos scripta est accusatio. diuitiæ nostræ immodicæ iactabantur, & præter eas insatiabilis cupiditas habendi. Itaque seriò commonebatur Rex, videret, caueret, ne omnia denique Beneficia, Monasteria, dignitates accederent Iesuitis, nihilque iam esset quod benè merentibus subditis deinceps posset erogari. Excitatus hisce monitoribus, Concilio suo Sanctiori mandat examen. Præses Concilij Pamelius Costerum Prouincialem Regis nomine interrogat de Collegiis, de personis, de prouentibus, censibus oneribusque. dantur omnia scripto. Senatus diligenter inquirat, compertâque veritate calumniam detestatus, & egestati nostræ seriò condolens, dat quatuor ex Ordine suo lectissimos viros cum Prouinciale circumspecturos rationem iuuandorum Collegiorum. Quatuor congressibus concepta res, & in Concilio signata, in Hispaniam mittitur, Ducis Parmensis totiusque nomine Senatus. Grauius pro merito Rex tulit adeò falsos accusatores, & multum se Belgis Patribus debere professus, eorum paupertatem modis omnibus leuandam suscepit. Itaque suggestam à Senatu rationem non probauit solùm, sed suâ ipse manu notauit præterea quædam iuuandis opportuna Collegiis. Verùm optimæ Regis voluntati successus defuit, prauâ quorundam hominum interuentione. Nam biennio toto presum: Regis responsum. Deinde, studiis ad Pastorum erigenda Seminaria conuersis, Societas neglecta. Quod vbi sensit fraude agi Costerus, mandata Regis vrgenda existimauit. At illi homines beneuoli nouâ arte os Prouinciali sublinere conati, suadebant potiùs Ecclesiarum Collegiatarum & Cathedralium Beneficia nonnulla conuerti in Collegiorum foundationem. iamque suum illud consiliũ probauerant Regi, & ex Hispaniâ Belgici Senatus Præses, datis ad Prouincialem lit-

teris, argumenta scribebat. Immotus ad ea Costerus liberè fatebatur, non aliò hanc liberalitatem spectare, quàm ad Societatis interitum, concitatis in eam Episcopis, Canonicis, Clero Belgarum vniuerso. Proinde grates de oblati facultatibus agebat; sed quibus optabilior esset quantacumque paupertas. Post repudiata Canonorum Beneficia, Prioratus offeruntur; quorum collatio non ad Regem, sed ad Gallix Abbatum pertinebat. Hoc quoque erat odiosum, & Abbatum Belgarum multi in nos armabantur, iure questu, à Gallis vicissim occupandos Prioratus suos, magnâ vtriusque confusione. Huiusmodi disceptationibus ducebatur res, cum pertæsa molestiarum Societas, suâ se paupertate inuoluens, conquieuit, magnum apud Proceres ac Senatum modestiæ nomen indepta, quouis auro pretiosius.

An Iesuita avari.

Esto, inquit, defuerint tunc opes; at non defuit appetitus. sed neque nunc illæ defunt. Nam quid augustæ templorum molēs, quid parietes auro, argento, marmore incrustati, quid vestitæ picturis trabes, quid domus magnificæ, quid agri, fundi, census Religiosæ paupertatem an Regales diuitias loquuntur? Quin super hæc etiam arguimur inhiare insidiarique morientium testamentis, & nouum quoddam vitæ genus inuexisse mulierum Deo deuotarum, quarum re nos lautè viuamus, nostrâ illis paupertate transcriptâ. Denique in hoc genere tam multa liberè iactantur à multis, quasi omnium oculis manibusque teneretur iam comperta, conuicta, damnata nostra auaritia. à cuius tamen sordibus cum bono Deo quantum absimus, etsi non est instituti mei hoc loco disputare; non tamen possum, quin, quod Antuerpiæ contigit anno superioris sæculi LXXIV. in nostræ scilicet tantoperè exaggeratæ cupiditatis specimen breuiter adducam. Infestis signis urbem ingressus erat miles seditiosus, atque inter se partiti opulentiorum domos, superbè denuntiant Requesenio Belgarum Gubernatori, nî stipendia illicò soluat, se sibi suo arratu soluturos. In hoc periculo partim ciues imperatâ sibi certâ pecuniæ summâ, partim Requesenius ære Regio & suo tumultuantem militem placuere: ad quem iam numeratis stipendiis diuitem adeuntes pauperum plerique, & Mendicantium Ordinum Religiosi, stipem benè lautam abstulere. Fuit inter illos unica Familia, quæ quatuor florenorum millibus donata est. At milites ubi in tanto petentium numero neminem notabant Societatis hominem, ac scirent tamen ob assiduos in castris labores & impensâ ægrotis ministeria plus se nobis quàm ceteris debere; vnum aliquem submisere de suis, qui & nos ad accipiendum beneficium inuitaret. Sed, actis homini gratiis, negauimus quidquam antè accipere, quàm malè ablata ciuibz redderentur. Illi nihil responso offensi, haud exiguum nummorum summam sponte conflata attulere ad Collegium: ad quos Patrum aliquis egressus, docet eorum liberalitatem non reijci à se quasi Familiæ suæ necessitatibus non opportunam, sed quòd nec Deo nec sibi gratæ essent largitiones ex alieno. Subleuarent potius tenuiorum ciuium indigentiam, atque hoc pacto offensæ ciuitatis gratiam inirent, quam iniuste occupatis direptisque domibus vexassent. Ad hanc vocem religione tacti, & præteritam culpam quæ possent expiari,

Strada de Bello Belg.

ri, cœpère nouo exemplo multa distribuere in ciues, multa per vim ablata reddere, tantâ Magistratus admiratione comprobationeq̃ue, vt Societatem, cuius id operâ fiebat, laudari publicè pro concione voluerit ac grates agi.

Haud ita multò pòst aliud geminum auaritiæ suæ documentum in eâdem vrbe Societas dedit: nam anno M. D. LXXVI. rebus intempestiuâ Requesenij morte turbatis, dum Hispano militi periculum creatur, ipse, desperato quodam furore, impendentem sibi cladem ciuili clade præuertit. Post expilatam urbem, par militum, deprehenso crimine, Iudex damnabat mortis, factâ prius testandi potestate. Testaturis suadebant nostri, vt quæ in vrbis deprædatione rapuerant, restitui dominis iuberent. Et alteri eorum haud difficulter persuasum: alter ad hæc monita surdus, condito testamento, varia variis Monasteriis legabat, & Societati etiam nostræ aureos trecentos. Id vbi rescitum, continuò Patrum aliquis in carcerem ingressus, postulatis testamenti tabulis, inspectante ipso testatore, eas lineas quæ ad nos pertinebant atramento induxit, negans Societatem donari velle malè partis opibus: quas sanè iis redderet, si consultum quidem saluti vellet suæ, à quibus iniuste abstulisset. Liberè dictum, magnâ omnium approbatione acceptum est. Nec tamen defuit (vt plus æquo pronos videas homines, aliàs bonos, in habendâ calumniis contra nos fide, siue id fatum quoddam nostrum est, siue aliorum non bona æmulatio) non, inquam, defuit, qui, re aliter auditâ creditâque, quasi non nostrum, sed alterius Religiosi Ordinis legatum à nostro Sacerdote fuisset expunctum, cum grauissimo Cathedralis Ecclesiæ virò iniquitatis nostræ futuro teste perrexerit in carcerem, inspectisque tabulis, erroris turpissimi conuictus, temerariam credulitatem suam voce & magis etiam rubore damnauit.

Ceterùm diuitiæ nostræ, si quis scire auet, hæ sunt. Professa domus Antuerpiæ meris viuit eleëmofynis. Collegia certos habere possunt redditus; qui pares si fuerint alendis capitibus pro cuiusque loci ratione necessariis, nullas prætereà eleëmofynas admittere fas est. At in omni nostrâ Prouinciâ omnino nullum adeò dotatum est, vt absque eleëmofynarum subsidio par sit numero alendorum. Pleraque etiam grauiter obærata sub onere paupertatis gemunt. Et tamen fuit famosi libelli architectus, qui viginti quinque Præmonstratensium Monasteria in Belgio, cum triginta millibus librarum pensionis annuæ, à Iesuitis occupari scripsit, tam confidenti asseueratione, quasi Sibyllæ folium recitaret. Habitatio autem plerisque adhuc vrbibus angusta est miseraque, vix vt cubicula sufficiant, non dico commoda, sed quæ à ventorum imbriumque iniuriâ tueantur. In cubiculis verò ipsis ornamenta nulla aut supellex, præter culcitram, sedem, mensam, necessaria studiorum instrumenta. Iam victus vestitusque quid habet non dignum Religiosâ paupertate? quotidianam mensæ frugalitatem mirantur, qui sciunt; qui nesciunt, & lautos nos putant, haud diu, opinor, lautitiam istam ferant, si sit animus experiri. Vestis vnica singulis, & modesta. Quid igitur opulentum, quid immoderatum in Iesuitis? aut in quo sitæ illæ diuitiæ, quas dicimur possidere? Verùm, vt dixi, non est consilium

P. Argent. ad
Regem Po-
loniæ in
Apologiâ.

patres defensionis agere aduersus inuidorum, vel certe res nostras ignorantium maledicta, sed ostendere nos IESV nomine insignitos in Belgio quoque positos esse in signum cui contradicatur.

*Societas
ambitionis
arguitur.*

Habemur multis ambitiosum genus hominum Iesuitæ, intolerabili excellentiæ appetitu, hinc affectare Principum aulas, omnium iura inuadere, doctrinam nobis omnem & sapientiam arrogare, quasi nobiscum nata sit, nobiscum moritura. Hisce nos ornant præconis intemperanti homines linguâ, in calumniando semper eloquentes. neque leuem subinde apud Magistratus sacros ac profanos, apud alios Religiosos Ordines inuidiam nobis peperere: quæ tamen sensim quasi fumus aut atra nubes euanescens, moderationem nostram cum luce detexit. Enimvero, quamuis quæ in vitam nostram moresque iactantur, nata sint auertere Belgarum animos ab amandâ Societate; plurimum tamen, vincente inuidiam virtute, crescit erga nos beneuolentia, ut iam istiusmodi iniurias, nisi quæ Dei offensam habent, beneficia putemus.

*Societatis
functiones
impugna-
re.*

Sed functiones nostras, in animorum salutem sanctissimè institutas, impugnari, turbari, impediri, causâ est iustissimi doloris. Quoties concionibus nostris reclamauit, quæ perstringebatur vitæ licentia? quoties ingratos oratores, quod minimè placentia loquerentur, exagitauit? Leowardiæ Boccatus in æde maximâ spem conceperat vberimæ messis; si faciendæ sementis facultas diuturnior fuisset. Clerus loci, cum vitæ esset non optimæ, non diu sustinuit hominem in vitia moresque malos inuehentem. Ergo illâ expulsus cathedrâ, ad D. Francisci Cœnobitas transiit; à quibus in suggestum productus, cum eundem retineret dicendi modum, non retinuit stationem. Quippe iam hoc agebat Clerus, ut istis Patribus consueta vitæ præsidia negarentur, si non zelotem illum abs sese dimitterent. Boccatus ne damno esset, quibus gratiam debebat, è Monasterio in Hospitalem D. Antonij domum se transtulit; ubi loco, non animo mutatus, Apostolicam tenuit libertatem, Deo utique fidelem seruum sese non probaturus, si adhuc hominibus placuisset. Et erat sanè in pretio & honore apud bonos: sed qui Christianam veritatem oderant, ab eo tamquam à funestâ peste abhorrebant; prodeuntemque in publicum sannis ac sibilis instar monstri formidabilis impetebant.

Quid? confessionum audiendarum fructuosissimum munus, quoties & quàm indignè calumnia traduxit! quoties impediuit inuidia, confectis ad mortales absterrendos fabulis, quas enarrare prohibeor verecundiâ!

In Sodalitates Marianas, cum primùm ortæ sunt, quæ non probra congesta! Aiebant alicubi hoc Iesuitico inuento emungendum à ciuibus at; maritos paulatim ad continentiam coarctandos cum graui iniuriâ thori; nullum totâ vrbe tutum fore à censoribus angulum, publica omnia priuataque errata ad directorem Iesuitam ex Sodalitatis lege delaturis. Huiusmodi fabulas caneant populo, etiam sacrati Deo viri; quibus non vno hoc, sed multis nominibus, cæ in vrbe egregium exercitæ patientiæ meritum Societas debet.

Scholæ autem nostræ quot tempestatibus iactatæ, & propter scholas quibus non dentibus fama nominis laniata! Anno nono ac vigesimo
supra

supra sexcentefimum Athi Gallo-Belgicę Prouincię Patres vix docendę iuuentuti ludum aperuerant; cū aduertantium aliquis homopotens, & apud Isabellam Archiducem in primis graciosus, scholas illas vix benę natas in ortu suo suffocaturus, ex vicinis oppidis Alosto & Gerardimontio insignem calumniam accersit, eąque conatus suos adiuuans libellum criminationibus grauem à se confarcinatum Priuato Principis Concilio repręsentat. Primū accusabat Alostanos Patres conatos inuadere bona Gerardimontensis Beginagij, & Hospitalis pauperum domus, pręter mille ducentos florenos ab illius loci Magistratibus promissos. Deinde affirmabat, Clerum, Senatum, populumque Alostanum duci pœnitentiã admissę Societatis, ac scholarum ei traditarum; iamque serò infectum optare, quod fallaciis circumuenti, non tam voluntate, quàm errore, fecissent. Calumniam grauem faciebat calumniantis auctoritas; sed hanc facilè eleuarunt grauissima vtriusque vrbs testimonia, publicis consignata tabulis: quę vt abundè nostram asseruerent innocentiam, ita falsò accusatę perpetuum exstant monumentum. Prętermitto dicere, non vno loco vel negatas vel serò admodum concessas scholas, hausto ex calumniis metu, ne malis artibus ingeniosissimum quemque ditissimumque in Societatem ingredi compelleremus. taceo subsidia Magistris alendis, vel à principio negata; vel, postquam concessa erant, subtracta. taceo inuitatos in partem æmulos, quasi non plus laboris quàm glorię diuisuros. Quin extra vrbes quoque peregrinantem aperto rure virtutem subsecuta inuidia persuasit rusticanis, haud frustra Patres forensibus catechismis & concionibus instare; compensandam breuī eorum operam nouis vectigalibus imperatis. Ita rudes illi à nobis absterriti continebant domi liberos, neque ipsi prodibant, donec mendacio detractus color ostendit fabulę vanitatem.

Sed antiqua mittamus. Recens Communione Generalis vsus quantum nuper habuit negotij, quas sustinuit obtrectiones! indignum commemorare, nec laudem nostram ex talium virorum ignominiã quærimus. Sanè dum statas alibi in Parœciis conciones supplicationesque, alibi catechismos in vindictam eripueri; non satis visi sunt animaduertere, solum nobis laborem, at Christiano populo fructum salutarem, Deo gloriam detrahi. Ita vix vllum nouę pietatis excitamentum inuexit Societas, quin isto, velut pretio, nouam inuidiam, nouasque emerit offensiones. Atque harum, quas adhuc retuli, iniuriarum leuior haud paulò foret sensus, nisi inferrent ij, quos beneuolentissimos par erat experiri. Etenim non paucos videas acceptis à Societate bene-

*Multorum
erga Socie-
tatem in-
gratitudo.*

ficiis graues, non modò nullam referre gratiam, sed magnis odiis aduersus nos pugnare; perinde quasi collatis in eos meritis inimicitias nobis pacisci voluisse videamur. Nimirum indoles quibusdam hominibus viperina est; non possunt, quin benè merentibus sint ingrati, quin amoris odium reddant, quin malefactis benefacta compensent. Scio quosdam, cū in nos furerent, interrogatos, ecquā in re læsos se à Societate meminissent, conuictos animi conscientiã tacuisse: nihilne accepissent boni? eadem vrgente conscientiã, multa numerasse beneficia, iam inde ab ipsis quas frequentarant scholis; ac tum demum animaduertisse,

suum odium non ratione aliquâ, sed vel malitiâ vel errore susceptum. Quæ duo verba si secum reputarent multi, quid mali à nobis passi sint, quid acceperint boni; hodie credo nobis amicissimos futuros. Sed satis sit: nec enim fas de iniuriâ queri quibus Apostolico more professio est gaudere, quoniam digni habiti sumus pro nomine IESV contumeliam pati. Quin si vel solâ ratione ducimur, adeò non irasci, non vindictæ studio nos agi par est, vt & grates nostris hostibus magnas debeamus de occasione virtutis. Vt enim aromata si conterantur, maiorem spirant fragrantiam; ita suauiore sui odorem spargit, dum premitur Societas.

CAPVT QVINTVM.

*Honor. Societatis Flandro-Belgicae, siue illustres in eâ viri,
& quadam Principum ac Sapientum testimonia.*

1. Cor. 3.
Eccli. 44.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? absit; sed, quod suadet Si-
racides, laudamus viros gloriosos & parentes nostros in generatione
suâ, & quidem primâ: nam generationes nostras sæculis numeramus.
Indignum sit cum primo sæculo dimittere primorum memoriam pa-
rentum. Retinendi illi sunt, saltem in imagine, & posteris sistendi in
exemplum. Vultus ipsos & corporum lineamenta depingit amans
maiorum progenies, & in picturis auos atavosque sibi repræsentat: quan-
tò potiori iure animorum effigies exprimenda non penicillo, sed cala-
mo, & calamum secuturâ (nam ad hoc scribimus) imitatione? Cete-
rùm duplex laudandorum genus sese offert. Alij Belgæ sunt; alij non
quidem Belgæ, sed in Belgio clari; quibus, quòd diu vixerint apud
nos, perinde vt Belgis, meritò gloriamur. vtrorumque ingens copia,
neque huius capitis angustiiis comprehendenda. Quare consilium est
imitari magnis epulis accumbentes, quos in exquisitâ ferculorum varie-
tate vnum videas alterumque quæ magis ad manum sunt gustare, ce-
tera relinquere; non contemptu vlliùs aliquo, sed satietate paucorum.

S. Ignatius
frequens
in Belgio:

Primam Prouinciæ nostræ gloriam Decemuiros fatemur; quorum
pars magna, peragrato Belgio, non tam pedum quàm virtutum im-
pressa vestigia reliquit. Princeps longè ante alios Ignatius nostri Ord-
inis Patriarcha. Hunc Hispaniæ suæ finibus egressum acceperere Parisij;
vnde grauis eum egestas in hanc patriam expulit ad stipem emendican-
dam, sustentandæ in studiis vitæ necessariam. Brugas præcipuè libera-
les Antuerpiamque sensit. Ac Brugis quidem adiutus in primis à Gon-
saluo Aguillere, & Ludouico Viue, hoc eximie eruditionis, illo magna-
rum opum; vtroque primæ auctoritatis & prudentiæ viro. Ac de Lu-
douico quidem supra dictum est: Gonsalvus verò tantopere delectaba-
tur Ignatio, vt Lutetiam aliquando exigente mercatu profectus, ne
amicissimi hominis consuetudine careret, idem sibi cum illo cubiculum
acceperit vtendum. At Antuerpiæ in Ioannis Cuellar ædibus hospita-
tum, magno ambitu piæque contentione à mercatorum primis ad cœ-
nam vocari solitum, multi hodieque memorant, qui parentes suos sæpè
narrantes audiuerunt.

Ex

Ex illo Ignatius & nouisse Belgas, & præcipuo cœpit amore comple-
cti. Eorum haud ferè quisquam illo viuo ad Societatem accessit, quem
non ad se Romam euocatum singulari voluntatis propensione adama-
rit. Quin vel ad propagandam vel gubernandam in Italiâ, Siciliâ,
Galliâ, Germaniâ Societatem, magnopere vsus est Belgis. Iam quanta
illius cura, quàm seduli conatus in impetrandâ vel à Carolo Cæsare, vel
à Philippo Rege, Societatis in Belgium admissione? Sed nihil æquè
Ignatij affectum prodit, vt cælestium beneficiorum ingens copia, qui-
bus Belgas suos in hodiernum diem persecutus est. Prætermitto dicere
illius manifesto impulsu iniectam Regi mentem, vt, quod frustrâ tam
diu totque patrociniis ac precibus postulatum erat, vtrò iam ipse So-
cietatem donaret iure Belgij, tertio scilicet post Ignatij è mortalibus ex-
cessum die. Rerum, quas supra omnem naturæ vim innumerabiles
patrauit, Belgarum prece & votis imploratus, vnam hîc alteramque Epi-
scopali examine iudicioque firmatam, in medium non grauabor
adducere.

*amavit
Belgas.*

Quintus decimus est annus, ex quo Maria Cakelaria virgo Mechli-
nienfis quàm grande tam certum ab illo beneficium accepit. Ex cau-
terio imperitè inuito afflictus erat tibiæ neruus, & vena perrupta, vnde
ingens tumor & exulceratio. Quoties ad purgandam suppurationem
fascia soluebatur, vnciæ sanguinis minimùm quaternæ, subinde denæ
manabant; neque supprimi fluxus arte vllâ poterat. Ad hæc tibiam
affectam binis palmis breuiorem fecerat contractio neruorum. In tot
malis cùm humana omnia deficerent, ad Ignatij auxilium virgo con-
uertitur, vota concipit, aquam illius honori benedictam adhibet tibiæ,
& statim sentit leuamen. Urgebatur desiderio sanitatis, cui, vt putabat,
accelerandæ dum præter aquam alia vsurpat medicamenta, recrudit
malum. Ergo iis valere iussis, solam denuò adhibet aquam; cuius solius
vsu non sanè diuturno & vlcus curatum est, & iusta tibiæ rediit longi-
tudo. Res in examen adducta, testes habuit iuratos medicinæ peritissi-
mos: quibus auditis, Archiepiscopus Mechlinienfis publicâ sententiâ
fidem miraculo adstruxit.

*Miracula
S. Ignatij
in Belgio.*

Burburgi, oppido Flandriæ quâ Galliam respicit, Ioanna Terefia,
virgo Religiosa Franciscani Ordinis, grauissimis prostrata morbis, de-
positaque à medicis, Extremâ Vnctione ad agonem patabatur, cùm ad
malorum cumulum etiam cæcitas accessit. Subinde Prætoris Burburgani
coniux visitat moribundam, ac narrat sibi esse domi lipfanothecam cum
aliquâ D. Ignatij particulâ venerandam, & audisse quosdam in magnis
morbis hinc præsens expertos esse solatium. Ægra continuò sacras Reli-
quias exposcit spe alterutrâ, vel recuperandæ sanitatis, vel (quod pronius
videbatur) finiendorum acceleratâ morte cruciatuum; quibus ferendis
iam impar erat patientia. Ergo affertur theca, collo laborantis appen-
ditur, circumstantes pro eâ supplicant Ignatio. Haud longa fuit mo-
ra: liquor rubeus quasi sanguine tinctus eiicitur per fauces: sequitur
brachiorum motio, quorum antea vel leuissimum attractum præ dolo-
ris sensu minimè ferebat. Quid multa? postero die visum recipit, &
vires, & cibi summè fastiditi appetentiam; verbo, sanitatem adeò per-
fectam,

fectam, vt tot morborum vestigium nullum remaneret. Aduocatur Medicus, stupet, vim agnoscit humanâ maiorem: iubet de lectulo surgere, & vitam viuere communem. Illa cum ceteris Sanctimonialibus in templum Parochiale ingreditur. fit hominum concursus: vident sanam ac valentem, paulò antè morituram. miraculum inclamatur. Testium exceptione maiorum, ipsiusque in primis Medici, suffragia colliguntur: res tabulis publicis inscribitur; quas Pastor & Decanus & Senatorum aliqui suâ manu signant. Antistes Audomarensis (cui oppidum subest in facris) post accuratam inquisitionem, Episcopali auctoritate miraculum pronuntiavit. Porro in grati animi monumentum erecta illic in primario templo ara sancto Patri Ignatio, eiusque anniuersarius dies solenni sacrificio celebratur, ac multis ciuium colitur pro festo: iamque vsus obtinuit, vt nostrum aliquis eo die de Beati viri laudibus dicat frequenti semper concione.

Illustre & illud multoque recentius Antuerpiæ contigit in Mariâ Bonneriâ virgine, quæ quartum iam annum ægra decumbebat, & biennio quidem toto affixa hærebat lecto continenter, viribus adeò imbecilla, vt neque pedibus insistere, nec vestibus se induere, plerumque etiam nec manus pedesque commouere posset. scaturigo mali erat, lienis, vteri iecinorisque obstructio; quæ dein in scirrhus conuersa, immedicabile fecerat vitium. Eò propius à periculo iam abesse videbatur, quòd per dolores hypochondriorum frequens animo linqueretur, ad denas, ad vicens, ad quadragenas etiam horas; quòd crura & abdomen euidente intercutis aquæ vitio intumuisent; quòd nerui essent contracti, palatum pustulis exulceratum & fœdè hians, totum corpus liuentibus maculis conspersum. In tantâ congerie morborum, spem vitæ nullam habebat; magnum mortis desiderium, quòd tot liberaretur ærumnis. Ad extremum, auctore Confessario, Ignatianas reliquias reuerenter ad collum appendi permittit; conceptaque in viri sancti meritis fiduciâ, dolores primùm quidem intolerabiliter augeri sentit; sed mox in suauem soporem post octo dierum insomnia resoluitur: quem cum ad horas quinque cepisset, experrecta vegetam prorsus ac sanam se comperit. Itaque sororem, quæ haud longè aberat, simul & miraculum inclamat. vestes poscit, induitur per se ipsa, lecto surgit, pedibus insistit, cubiculum inambulat nihil alienæ iam opis indigens. Mox ad prodigium concurrere vicinia, stupere Medici, ipsa domum nostram aduolare, Deo & S. Ignatio sospitatori suo grates agere. Tantâ rei famâ permotus Antistes vrbs Gaspar Nemius, non ita pridem tum inauguratus, duos Ecclesiæ Cathedralis Canonicos graues viros & eruditos iussit diligenter inquirere. Ab his testes quindecim ex innumeris auditi. deinde cum Theologis habitâ consultatione fides miraculo constitit, ac pro eo habendum prædicandumque Episcopus pronuntiavit.

Vix triennium est ex quo Ruræmundæ patrocinium suum probauit Ignatius in ipsius Medici filiâ, quam grauis aliquot dierum languor adeò exhauserat, vix vt ossibus hæreret. Suspicio maleficij erat, quia causâ morbi nulla apparebat. Parens victam fassus artem, concepto voto aquam Ignatianam filiæ potandam dedit. Exinde melior valetudo,

do, & paucos intra dies plena. Parens examinatus, & præter eum alius Medicus, prodigiosam sanitatem asseruere. Antistes loci ritè confirmavit. Sanè ipsa ciuitas Ruræmunda pestem Ignatij ope sæpiùs aut depulsam, aut latiùs serpere prohibitam, publico fatetur testimonio; moremque iam habet, quoties ab eâ periculum impendet, ad Diui confugere patrocinium, accenso ante eius imaginem cereo multarum librarum, Senatus populi que nomine præfixo; fuitque, cum annis totis quotidie eiusmodi cereus luceret.

Hæc sunt nonnulla ex Ignatij beneficiis in Belgas collatis: plura, quamuis paria dignitate, non est animus in medium proferre; nec, si sit animus, est facultas in hac tantâ breuitate. Volumen ipsum, & benè magnum, postulent, quæ in pariendi labore, in peste, in maleficiis, in omni morborum genere curationes vndique innumerabiles afferuntur. Interea Belgæ tantis viri meritis haudquaquam viuere sustinent ingrati. Etenim si quæ bona præstantur filiis, redundare censentur in patrem; haud sanè scio gentiumne vlla de Ignatio adhuc studeat meliùs mereri. Angustos fines habet Belgium Catholicum, iamque annis propè octoginta grauissimis intestini belli laborat incommodis; ac nihilominus terrarum nullam sol videt paribus comprehensam spatiis, quæ Sociorum numero vincat aut Collegiorum. Iam verò cultum honoremque Ignatio à Belgis habitum, cum sæpè aliàs, tum illo potissimum tempore, quo in Diuos à Gregorio X V. Pontifice Maximo solennibus ærimonis relatus est, propè maiorem fide omnis admirabitur posteritas. Quid magnifica sacella dicam, arasque marmoreas honori illius positas, Antuerpiæ, Bruxellis, Gandavi, aliisque vrbibus, arte cum pretio certante? Nec modò in Societatis nostræ templis, sed in Parochialibus quoque & Collegiatis non vnâ vrbe, aram suam & effigiem, & quotannis solennem cultum, obtinuit Ignatius. Ac ne longiùs abeam, hic ipse annus sæcularis, tanto vbique Belgarum gaudio, tam inusitatis triumphis celebratus, satis superque quo sint animo in sanctissimum Patrem, eiusque filios, declarat.

Non hîc possum tacitus præterire Franciscum Xauerium, simillimam Ignatij imaginem: cuius vestigiis, quod quidem constet, tametsi terra nostra calcata non est, tamen Belgarum animis altè impressus sedet amor, & ingens viri veneratio. Nec reciproca illius in nos beneficia desiderantur. Dunkercam solam, nostrarum vrbium propè minimam, appello. Petrus Normannus, nauigij bellici Xaueriano nomine insigniti Præfectus, opulentam prædam hosti ereptam impositâ suorum parvâ manu in portum inuehendâ miserat. Haud procul portu tres Batauorum naues bellicæ aduolant, recuperaturæ prædam. Nostri viribus longè impares, periculi que præsentis magnitudine exterriti, votum nuncupant Xauerio. Repentè oborta caligo, eos conspectu hostium ereptos, leni flatu in Mardicanum portum feliciter appellit. At Normannus eodem itinere ingentem nactus Hollandicam acerrimè dimicabat, appensis ad supremum malum Xauerij lipsanis, cum hostis grande ferrum globo vtrimque armatum in confertam nostrorum classiariorum turbam eiacularur. Mira res, illæsis omnibus illa pestis sine

S. Xaverius colitur in Belgio, & miraculis claret.

damno ad malum principem corrui, tamquam Diui reliquias veneraretur. Mox tormento nostro imponitur, excutiturque in hostem, tantâ laceratione nauigij, vt, nî se dederet, certò fuerit fluctibus hauriendum.

Similem armati ferri innocentiam, imploratâ Xauerij ope, expertus est in eâdem naui Normanno suffectus Ioannes Vercliten. At Ioannes Vriensius dum mare decurrit minore nauigio, & vetustate suâ propè fatiscente, in hostilem viginti onustam tormentis imprudenter incurrit. Percussis iusto metu epibatis (erant enim meritò in mare dandi tantillo lembo piraticam agentes) ipse confidenter malo appensâ lipsanothecâ, Maëti virtute, inquit, commilitones; nihil in præsens aut nauis aut vestra corpora patientur. si fallo, reum fluctibus præcipitate. Adhuc loquenti glans ab hoste iam vicino in pectus adaëta, ante pedes innoxia concidit. Mox & ventus, adspirante vtique Xauerio, lembum eripit præsentis exitio, hostiumque conspectu. quâ fortunâ exultantes nautas haud leuius à procellâ ingrauescente discrimen tantum-non perdidit: sed reliquiis Xauerianis in pelagus fune demissis, Nauarchus similis vaticinanti, iam remis opus habebimus, Socij, & ventos, inquit, implorabimus, quos nunc patrono Xauerio deprecamur. Fidem dicti probauit euentus. Quo spectaculo attonitus captiuorum aliquis, Caluinianam hæresim è vestigio abiurauit. Huiusmodi portentis tanta Diuo apud nauticos conciliata existimatio, vt consensuri Reliquiarum aliquid suppliciter petant, certissimum aduersus hostes tempestatesque præsidium. Iam ægrotis mortalibus quoties restituta sanitas ope Xauerianâ?

Priuata ista sunt: hoc publicum, quod in Chronico Belgico Miræus, & Annales nostri, haud sanè otiosè obseruant. Anno sæculi vigesimo secundo, nocte Kalendas Decembres infecutâ, Mauritius Comes numerosâ ac validâ classe Antuerpiam petebat, iamque spe deuorauerat, professus solos obstare posse Superos susceptæ expeditioni. Superbam vocem excepit improuisa tempestas; quâ, nauibus inter se collisis, subitoque gelu rudentibus constipatis, propius nihil fuit, quàm vt Mauritius ipse cum suorum plurimis periret. Cælestis procul dubio ea vis fuit; & passim Antuerpienses diuo Xauerio, cuius dies proximè illucescebat, acceptum beneficium referebant. hoc magis, quod eodem die Marchio Spinola, machinationum hostilium ignarus, in castris iuxta Ruræmundam cum patronum elegerat Regij exercitus, quem ducebat.

Petrus Faber in Belgio,

Decemuirorum alter Belgium illustrauit Petrus Faber, primum fidus post solem Ignatium. Sanè Fabro, si verum quæritur, sua potissimum incunabula debet Belgica Societas. Louanium venit famâ nominis iamdudum notus, ob res præclare in Germaniâ gestas: præsens famam virtute superauit. Consulebat Fabrum, quamuis morbo decumbentem, grauissimus quisque; erantque responsa eius oracula. Plurimos, etiam præcipuâ dignitate viros, piis commentationibus exercuit: plurimos, ac ferè lectissimum Academiæ florem, Societati aggregauit; aliis Religionibus nihilo transcripsit pauciores: seminarum Cœnobiis certam Religiosæ vitæ formam postulantibus scripto tradidit: Franciscum Stradam eloquentiæ prodigium ipse armauit, produxitque in

arenam:

arenam: Cornelium Vishauæum magnis experimentis in perfectissimum vitæ spiritualis Magistrum efformauit: denique Traiecti ad Mosam, quâ priuatis colloquiis, quâ concionibus publicis, primam Societati ad obtinendum deinde Collegium peperit commendationem: quorum pleraque suprà commemorata sunt.

Post Fabrum illuxit Belgio Iacobus Lainius, alter ab Ignatio Præpositus Generalis: cui viro aliûmne doctrinâ, sapientiâ, eloquentiâ, grauitate parem ætas secularis tulerit, nescio. Hic Antuerpiani iecit fundamenta Collegij; Louanienſes Socios graui pressos inuidiâ subleuauit; Margaretam Austriaco-Parmensem, Belgij eâ tempeſtate Gubernatricem, quamuis per se nobis addictam, maiore inflammauit affectu; Granuellanum Cardinalem deuinxit; Viglio, Sanctioris Senatus Præsidi, nostrum Institutum inuictis rationibus probauit.

Alphonsus verò Salmeron scriptis in nouum Testamentum Commentariis celeberrimus, iteratò Belgium suâ luce recreauit: duos Cardinales diuerso tempore ad Philippum Regem Legatos supremo Romani Pontificis imperio secutus. Paschasius denique Broëtus natale solum habuit Belgium in agro Cameracensi. Nam quòd Picardus vulgò existimatus sit, hac causâ factum: Flagrante inter Austriacam Valesiamque Domum bello, Broëtus, ne Parisiorum vrbe, vbi studiis operam nauabat, excedere cogeretur, pro Picardo se gessit, proque eo exinde habitus est: id quod non semel P. Roberto Claiſſonio, quicum familiariter vixit in Galliâ, narrauit ipse, & à Claiſſonio nostri Seniores audiuerunt.

Præter hos quinque ex decemuiratu Patres, alij quoque illustres viri aliunde orti vixere apud nos, & cælo Belgicò claruere. Hieronymus Domenecus, quem primum Siciliae Prouincialem viuens Ignatius instituit; Franciscus Strada, ab eodem Ignatio Prouinciæ Aragoniæ Præfectus; Andreas Ouiedus, qui post Nunnium Barretum Æthiopiæ Patriarcha inedia, vincula, carceris pædorem ac dura omnia incredibili constantiâ perpeſſus, nihil magnis Martyribus distare creditur; Hieronymus Natalis, qui pro Ignatio Ignatiique successore Lainio vniuersam lustrans Societatem, vnaque Constitutiones promulgans, cum venisset Louanium, tantâ se voluptate ex Sociorum integerrimâ vitâ perfundi fatebatur, vt perpetuò istic degere peroptaret. Eo præſente, prima Prouinciæ Comitia celebrata; lectusque Maximilianus Capella primus in Vrbe iturus Procurator, is quem Louanij inter nouemdecim Belgas vno tempore Societati adiunctos, Petrus Faber in Lusitaniam mittere parabat. Sed Capella mox secum ipse pugnans, manendum cum suis statuebat magis quàm abeundum cum alienis. eamque mentem haud parum firmauerat auditus primæ notæ Concionator, in leuitatem hominum inuehens, quòd ad vnius adolescentis vocem (Stradam designabat) tantâ expectatone concurrerent. Placuit tamen officij causâ, aut instigante potiùs Numine, postremam dicere Fabro salutem: quem cum ad Vishauæi ædes offendiſſet Faber; salutaturum anteuertens, Anne & tu, inquit, Maximiliane nobiscum? quam ille vocem tamquam cælo missam accipiens, subito reponit, Volo & ego vobiscum, Pater. Inde in domum ingredi iussus, vbi Strada sarcinas colligebat,

duodeuiginti reperit eiusdem mentis lectissimos iuuenes: quibus aggregatus, ac domum redire pertæsus, clauem cubiculi amico tradit, suppellectilem domesticam curaturo, transmissuroque ad parentes. Quid Heroës illos dicam, Edmundum Campianum, Robertum Sothuellum, Thomam Garnetum, Henricum Walpolum, Ioannem Ogilbæum, Dominicum Collinum, Camillum Constantium, aliosque quos ad martyrij gloriam Belgica nostra non genuit quidem, sed educauit? Camillum Alberti Principis stipendia merentem hoc ipso sæculo vidit Ostenda. Inde in meliorem transiit militiam IESV duce; cuius & castra in vltimos mundi fines secutus est, cui profudit & vitam. Hic ille est Camillus, quem Firandi in Iaponiâ ex ipsis flammis Belgico sermone perorantem audiuit Batauis, eò tum fortè suis nauibus appulsus: cui quamquam iucundum erat spectaculum ardens Iesuita, tamen viri animus constantiaque stupori fuit, & obtinuit vel ab hoste præconium. Collinus quoque ex equestris turmæ apud nos ductore CHRISTI miles effectus, generosum sanguinem martyrio reseruauit. Campianus, nauatâ studiis operâ Duaci, diuino impulsu actus Romam, ab Euerardo Præposito Generali Societatem impetrauit. Walpolum Missio castrensis habuit aliquamdiu. Garnetum Societati protulit Audomarense Anglorum Seminarium sub Ægidij Schondonchi Brugenſis institutione: Tironem habuit Louanium. Sothuellum docuit Lessius, illo dignus discipulo Magister. Ogilbæus è Scotorum Seminario, quod sub Societatis regimine olim Louanij, nunc Duaci est, nobis socius accessit.

Ribade-
neira,

Bellarminus.

Infinitum sit recensere nominatim illustres viros, qui aliunde orti, virtutum doctrinarumque lumen Societati Belgicæ intulere. Petrum certè Ribadeneiram tacitus præterire non possum, quo præcipuo apud Philippum Regem auctore Belgium possidemus. Is post Stradam Louanij nactus Latinæ campum eloquentiæ, præter admiranda multa, ingens illud Societati decus peperit Iacobum Ledesinam Hispanum, ingenij doctrinæque portentum, de quo infra nonnihil erit commemorandum. Post Ribadeneiram, aliquot annorum intervallo, in idem stadium ingressus Robertus Bellarminus, qui postea Cardinalis fuit, septennio toto in D. Michaëlis ade Romanæ Oratoris nomen cum insigni laude sustinuit, ac præterea domi Sacram doctrinam & Hebraici sermonis præcepta tradebat.

Sed post illud externum lumen, domestica tandem patriæ sidera, quorum natia lux gratior, aliquando aspiciamus. Neque enim externâ tantum luce splendet Societas Belgica: ipsum etiam Belgium, si fas est dicere, in exterarum regiones, Germaniam, Galliam, Italiam, aliasque remotiores terrarum oras, lumina quædam sua diffudit. Italiæ dedimus Mercurianos, Cornelios, Berchmannos; Siciliæ Vishauæos, Vinckios, Danieles; Germaniæ Canisios, Goudanos, Delrios, Busæos, Deckerios, Becanos; Galliæ Manaræos; Indiis Barzæos, Trigaultios. Verum ne magna nomina temerè congeſſiſſe videamur, ex illustrium Belgarum copiâ nonnullos distinctè proponamus, non ad solam ipsorum gloriam, sed ad æmulationem quoque nostram; vt patrias imagines contemplati, virtutum similitudinem studeamus in nos imitatione traducere.

Illustres

Illustres Belgas dicturus, illud mihi propositum ab initio profiteor, *Aliquot illustres Belgæ* viuorum laudibus abstinere; quorum, recte Velleio Patérculo, vt magna admiratio, sic censura difficilis est. erunt illi magna pars sæculi secundi, & in eo pro meritis suum inuenient Homerum. Soli extra inuidiam laudantur mortui, & securè laudantur soli. Nam viuentium fama adhuc in ancipiti posita est; cum nemo laude dignus uiuat, quin fieri possit indignus. Et verò quis sapiens suas viuentis laudes vel exspectet, vel æquo animo patiat? Pescennius Niger Imperator panegyricum dicere volenti nescio cui dixisse fertur: *Scribe laudes Marij, vel Hannibalis, vel alicuius Ducis optimi vitæ sancti; Et dic quid ille fecerit, vt eum nos imitemur.* Hanc ego vocem quotquot viuunt Sociorum interpretor: cui me obsequi par est, & sepultam Patrum virtutem in exemplum nostrum velut ab inferis excitare. Ceterum quæ magnos faciunt & illustres viros, hæc ferè sunt, eximia vitæ sanctitas, doctrina, eloquentia, prudentia, res Deo Religioniq̃ue fortiter gestæ. Et quamquam multorum propria quædam excellentia est (non enim omnibus omnia concessa, sed alios sanctimonia, alios sapientia, alios aliæ dotes commendant;) quoniam tamen plerique plus quàm vno aliquo genere sunt præstantes, haud visum operæ pretium certas in classes distinguere, aut definita rerum capita persequi; sed quo ferè vixerunt ordine nonnullos, sine tacendorum iniuriâ, nominare veriùs, quàm quibus digni sunt præconiis exornare.

Agmen iure suo ducat, qui post Decemuiros Transalpinorum primus Societati nomen dedit Petrus Canisius Nouiomagus: qui iam tum *Petrus Canisius* puer, futuræ magnitudinis specimen dedit, ætatem moribus & omni virtute longè antegressus. Is nobis diuinitus destinatus, à Petro Fabro in Societatem acceptus Moguntia, mirum quantum suo accessu Sociis attulerit gaudij. Franciscus Strada continuò in urbem scripsit ad Ignatium gratulatorias de tam insigni quæstu, orauitq̃ue debitas diuinæ bonitati grates agi propter insperatam ingenij tam excellentis torq̃ue dotibus præditi accessionem. At Canisius iam noster quæ gesserit scripseritq̃ue, quanto Catholicæ Religionis bono, immensum sit explicare. Primus calami Canisiani labor, Catechismus fuit; quem Viennæ scripsit iussu Ferdinandi Regis anno M.D.LIV. atque hoc primum à Societatis homine opus typis vulgatum publicam adspexit lucem. Tertio post anno Wormatiæ, Louanensium Doctorum rogatu, quos eò Canisius euocandos curarat, Catechismi sui scripsit epitomen, breuem illam quidem, sed copiosæ bibliothecæ instar habentem: quem cum lacte nutricis imbibunt pueri, quemq̃ue linguis donatum omnibus meritò Christianus orbis velut absolutissimum Fidei nostræ compendium amplexus est. Ceteras eius lucubrationes recensere non est animus, quas scire cupientibus exhibebit Catalogus Scriptorum Societatis I E S V.

Facta viri præclara domi forisq̃ue sine numero celebrantur. Domi primus Germaniæ Superiori Prouincialis impositus ab ipso Ignatio, Societatem toto Septemtrione propagauit, eâ causâ vulgò existimatus auctor Iesuitarum. Mortuo Ignatio, in iis Comitibus quæ prima Societatis generalia fuere nouo Generali Præposito creando, ipse potissimum

communi suffragio electus est, qui Latine ad Congregationis Patres peroraret, moneretque, ut rite atque ex Societatis legibus summum crearent Magistratum.

Sanè Canisij, apud Socios summa semper fuit auctoritas; merita verò tanta, ut quod de Lainio dicebat Ignatius, non impari ratione de Canisio dixerim, haud facile apparere cui præ illo debeat Societas. At ille domi tantus, foris etiam exstitit maior. Melanchthonem, Schnep-pium, Pistorium, Sarcerium, Bullingerum, Brentium, aliasque belluas CHRISTI vineam vastantes, usque eò exagitauit, tantoque nominis sui terrore compleuit, ut præsentiam viri neutiquam sustinerent, multo-que minùs formidabilem potentiam perorantis. Vnus ipse plus quam Herculeâ audaciâ omnia hæresum monstra voce, calamo impugnauit, vicit, triumphauit. Hinc conuitio Canem Austriacum dixere, lupis nempe illis perpetuo latratu & morsu grauem, qui oues CHRISTI innumerabiles, vel iam raptas extraheret è faucibus, vel, ne raperetur, seruaret. Constat Pontificum, Regum, Principum testimoniis, hoc potissimum Atlante Religionem Catholicam, quæ aliàs totâ latè Germaniâ perierat, sustentatam fuisse: sine Canisio, si quid hæreticis credimus, Regnum Papisticum corruerat. Albertum Boiorum Ducem dicere solitum accepimus, Petrus Apostolus, & Paulus (is erat Hoffæus Canisio comes) docuerunt nos legem tuam, Domine. Ferdinandus Romanorum Rex, in summâ temporum perturbatione, vno maximè Canisio sustentante, Christianum retinuit Imperium: quem idcirco in omni vitâ coluit tamquam alterum parentem. Viennenses insulas à Ferdinando semel iterumque oblatas, ac per vim pænè impositas, Canisius suâ se modestiâ inuoluens constanter repudiavit. Eum Germaniæ Præsules contentiosè postulabant, existimantes ab illius capite pendere omnem Catholicæ rei incolumitatem. Academiæ autem omnes Doctorem illum communem veneratæ, monita legesque ab eo accipere magno honori ducebant & gratiæ. Cardinalibus verò quanto in amore ac pretio fuerit, supra fidem videri potest. Certè Otho Augustanus Canisij speciosos ab Euangelio pedes submissâ virtuti purpurâ, supplex aliquando lauit exosculatusque est. At Tridenti Cardinalis Hosius cum æger decumberet, seque ad obitum seriò compararet, statim ut Canisium vidit, tantâ perfusus est lætitiâ, ut continuò morbus abscesserit: id quod precibus sanctitratique Canisij acceptum Cardinalis palàm referebat. Quid de Summis Pontificibus dicam? Pius IV. eum ad Germaniæ Principes Legatum suum plenâ cum potestate misit. Quâ in legatione illud Canisio dignum facinus, quia domesticum, minimè præteribo. Interuisebat suos ex itinere Nouiomagenses. Centeni & vicensi erant seu propinqui seu affines, magnâ pro se quisque ambitione certantes, quis cum mensâ exciperet: ille officiosam litem ita diremit: hortatur ad publicum vrbis valetudinarium suas singuli symbolas conferant, ibi corpora curaturi, postquam animos cælestibus epulis recreassent. Ita fit: magna dapum copia in nosocomium infertur; omnes rite expiati & sacro referti pane, tandem mensis accumbunt: hilariter sobrieque, Sanctorum more, conuiuatis Canisius Religionis pericula propo-

proponit ; deinde obtestatur , vt in auitâ Fide constent : Illi stipulatâ quisque manu promissere constantiam ; neque segniùs seruauere . Porro tantam apud sacros profanosque Principes auctoritatem Canisio dabant vitæ sanctitas & doctrina , quæ duo sunt propria Societatis eaque validissima præsidia , diuinæ gloriæ salutique proximorum promouendæ . Ceterum Deus fortissimi Athletæ labores haud vulgari mercede remuneratus est , quando viuum mortuumque multis apud mortales prodigiis nobilitauit . Ferunt adhuc viuentis rosario , vt olim Apostoli zonâ , quin & solâ Canisiani nominis inuocatione supra naturam multa patrata . Obiit Friburgi Heluetiorum , annis grauis ac meritis . Sepulchri magna veneratio est . vrbs patronum sibi adsciuit solenni deuotione , & cenotaphium posuit ex marmore .

Post Petrum Canisium non taceridus Theodoricus & ipse Belgæ , *Theodoricus Canisii Petri frater,* Petri frater ex eodem patre , rarâ indole iuuenis : nec enim fas naturâ coniunctos diuidi narratione meâ . Louanij hausit amorem Societatis , in quam admitti à Petro fratre exoptans , Rômam ad Ignatium amandatur . cui visus continuò placuit , atque etiam in familiare cubiculi contubernium admissus est . At Ignatio post biennium in cælestem societatem euocato , Theodoricus trium Germaniæ Collegiorum ex ordine Præfecturam gessit annis omnino triginta , Monacensis , Dilingani , Ingolstadiensis . Graui iam ætate , tactus apoplexiâ , omnem litterarum memoriam , adeoque nominis sui (quod Messalæ olim & Alberro Magno aliisque contigit) ac præterea linguæ vsum penitus amisit ; nisi quod duo salutis nomina , I E S V M & M A R I A M , expeditè semper pronuntiaret . obiit Ingolstadij , ob vitæ innocentiam Angelus plerisque appellatus .

Sed in magni Gasparis Barzæi effigiem , quæ inde vsque ab Indiâ *Gaspar Barzæus* emicat suâ luce spectabilis , aliquando conuertamur . Is ex Zelandis oriundus , postquam studuerat Louanij , variis iactatus cassibus , tandem à Simone Rodericio , qui fuit ex primis Decemuiris , in Societatem pro rerum temporalium Adiutore admittitur apud Lusitanos , ipso anno quo Martinus Lutherus Catholicæ rei pestis infelicem animam apud suos Germanos exhalabat . Nimirum Deus , quasi post grauem iram terris placatus , eodem tempore & leuabat Europam pestilentissimo malo , & nouum Indis Apostolum Xaueriumque alterum parabat . In Conimbricensi Tirocinio versantem subiit animus & cupiditas concionandi . Quod desiderium vbi Rodericio prodidit , iussus est ad nostros habere sermonem . Vix audiri cœperat , cum subito mouit omnes indisertus incultusque orator : & tamen à Simone interrogatus , quid de se ipse sentiret ; quamquam non successisse tuum quidem fatebatur , nihilominus affirmabat se concionatorem fore . Simon , Deo utique impellentè , hominem Sacerdotio inaugurari iussum , emittit in subiacentem vrbi agrum exercitamenti gratiâ . Ibi Gaspar non exquisitis humanæ sapientiæ verbis , sed Apostoli exemplo diuinum spirans ardorem , tantos fecit animorum motus , vt ad loquentis pedes vniuersa sese prostererent concio , animique sordes generosâ confessione expurgaret . Fuit cum viginti & amplius horas immotus in audiendo collocauit . Quocumque inferret pedem ,

pedem, statim omnia ardebant: tantum à Zelandiæ aquis feruorem attulit, vt suis ignibus ipsos accenderet Hispanos. Hæc ad Indias fuere præludia: quas, vt attigit, statim igne suo proditus est. Franciscus Xaverius in Gaspare simillimam sui imaginem cum amore contemplatus, cum continuo produxit sparsurum flammam, lateque omnia populaturum, ne diutius occultatus sese ipse consumeret. Goa primus laborum fuit campus, vrbs non magnitudine magis quam cuiusvis generis hominum colluione nobilis. Hic vbi Gaspar audiri cœptus est; mirum dictu, tamquam fulmine icti mortales vsuram, concubinas, superstitionem, hæresim, scelera omnia detestantes, ad illius genua publicè accidebant. Sed Ormuzium in sinu Persico præcipuam virtutis suæ palæstram habuit: quam urbem meritò turpitudinum omnium dixeris sentinam. Fidem superat quem istic Gaspar exantlauit laborem, quæ capitis adiit discrimina, quæ super humanam conditionem viresque admiranda patrauit. Mercatorum animos ita dicendi ardore commouit aliquando, vt malè partam ex vsurâ pecuniam supra viginti aureorum millia ad illius abiecerint pedes: quod ipse æs in subleuandos pauperes & Christianæ pietatis opera conuertit. Illum Iudæi, illum colebant Mahumetani, vtrique gens iurata odisse Christianos. Tanta vel apud capitales hostes veræ virtutis commendatio est. Sanè ad multorum conuersionem valuit ea opinio sanctitatis. Præter alios innumerabiles dedit Gaspari manus anachoreta senex, quem Rex Ormuzij tanto habebat in pretio, vt aquam venerabundus biberet, quâ ille pedes suos abluisset. Quin vsque eò creuit Sarracenis in Gasparem reuerentia, vt quacumque incederet, vestem, atque ipsa pedum vestigia exosculari beneficium haberent. Quodque portento simile omnibus visum, vni Gaspari suum fanum Christianis omnibus inaccessum patère; ei que omnia superstitionis suæ sacra perspecta esse voluerunt. Et profectò hac insolenti Mahumetanorum beneuolentiâ in Catholicæ rei gloriam opportunè vsus est Gaspar. Claro aliquo die magnam, quod solebat, post se trahens Neophytorum cateruam, incredibili confidentiâ ad fanum illud pergit, perfractisque foribus, ingentem crucem defigit in loco, Mahumetanis horrendum clamorem & fremitum dantibus, neque tamen vim repellere ausis. adeò barbaros consternatos habebat tanti facinoris audacia. Ex eo die fanum suum deseruit superstitio, quod defixâ cruce pollutum insani illi detestabantur, obtinuitque Religio Christiana per Gasparem tam generosi facti imperterritum auctorem. quo facto, parne aliud vniquam patratum India viderit, incertum. Sed agebat haud dubiè Barzæum diuini Spiritus præsens instinctus; qui & aliàs non vnâ re manifestè se prodidit. Nobili Lusitanò vitâ perditissimo, & confessio-nem respicienti, Gaspar morbum precatus intulit: quo ferox ille tamdiu cruciatus, donec facti pœnitens, simul noxas dolenter aperuit: simul pristinam recepit sanitatem. Alterum vindictæ cupidum per salutem obtestatus vt condonaret iniuriam, cum ille impiâ voce iactaret vindictam salute potiore; indignatus Gaspar, maiori que æstu percitus, Ante crastini meridiem, inquit, quam nunc contemnis salutem, magnis votis frustra inuocabis. Vaticinium dies consecutus ostendit: ille morbo repente

pentè tactus, & Confessarium inclamans, dum turbata familia quærendo Sacerdoti dat operam, interea impiatus expirat. Hoc quoque Gaspar habuit non absimile Xauerij: Lusitano sermone verba faciens, à Regij sanguinis Sarraceno, Lusitanicæ prorsus linguæ ignaro, perfectè intellectus est. Valuit prodigium ad persuadendum homini Christianam Fidem. Iam fama Gasparis Constantinopolim perlata, Christianos illos ad viri desiderium inflammabat. Mittitur honestissima legatio, sed in statione Barzæum obedientia retinebat. Xauerius Ormuzio exire vetuerat, zelum illius omnes terrarum oras complexum prudentiâ moderatus: quo iam & ipso Iaponiam meditante, reuocatus Barzæus; Provinciæque pro Xauerio præpositus, defectis aliquando inter concionandum viribus, quanto omnium luctu, tanto rei Christianæ damno elatus est. Vir planè heròicus, altera cum Xauerio Indorum gloria, eiusdemque rerum gestarum vitæque laudatissimæ verus æmulator; & aliquando similes cum eo (sic sperare iubent merita) honores Supremi sacrorum Iudicis solenni iudicio decernendos diuisurus.

Hæc duo sunt quæ adhuc spectauimus maiora lumina, Barzæus Canisiusque; quorum præcipuè radiis per vtrumque orbem illustris incedit Flandro-Belgica Societas. Nunc astra cetera; quibus Belgicum micat cælum, leui oculorum coniectu intueamur.

Cornelius Vishauæus, de quo sæpè meminimus, vir candidissimi pet- *Cornelius Vishauæus:*
 etoris, domo Mechliniensis fuit. Is ante initam Societatem annis omnino quatuordecim interdium noctuque textum horrenti crine cilicium super nudâ carne gestauit. Tantam sibi sanctimoniam opinionem collegèrat apud omnes, ut eius vitæ acta conscriberent multi, perque alias terrarum oras circumferrent; neque iam esset vllus Belgij angulus, quin Cornelij nomine personaret. Diuinitus de instante Sociorum aduentu præmonitus est; & postquam venerant, diuinitus ædes illorum hospitales edoctus. Cornelium Belgarum primum in Belgio adscripsit Faber (nam Canisium paulò antè adscripserat Moguntia) anno M. D. XLIII. Vnius accessus plurimis valuit ad exemplum; & ingens Societati parva commendatio est. Testatam communi voce illius sanctimoniam ad patientiæ Lydium lapidem exploraturus Faber, mille hominem tentauit modis. Stradæ iuueni concionaturo Vishauæum iam prouectum ætate, tot grauem meritis, & collectâ sanctitatis famâ nobilem, iubebat ire comitem ad laeuam, & gestatâ clepsydram in suggesti gradibus attemperare spatia dicendi. Sexcenta huiusmodi fuere experimenta, quibus Cornelius nihilo factus impatientior, virtutem suam verè auream probauit, ex eoque tempore summo in pretio apud Fabrum Sociosque fuit, ipsumque adeò Ignatium. Illud in ipso Fabro edidit memorabile. Præcocem Louaniorum abiturum in Lusitaniam paranti, parua prece tertianam, & simul morant trimestrem, Academia illi fructuosissimam, iniecit. Iussus deinde precem vertere, pepulit repente morbum, uti supra diximus, quo iam Faber depositus ab ipsis Medicis habebatur. Infinitus, Cornelio auctore, Religiosam vitam amplectentium fuit numerus. Castimoniam suauissimum odorem amoremque, quibuscum ageret, afflabat; ipse perpetuo seruauit illibatam. Messanæ in Sicilia (vbi primum Societatis Tiroci-

Beyerslinck
in Theatro.

Hist. Societ.
p. 2. lib. 1.

*Multi
Vishauæum se-
cuti, in-
erant in
Societate
tem:*

nium illo Magistro fuit.) prouerbio ferebatur, nullam viduam virgineumve, quantumuis nubere deliberatam, posse vel breuissimum cum Cornelio sustinere sermonem, quin statim, mutatâ mente, in seruandæ ac Deo conseruandæ castitatis desiderium exardesceret. Id ad iocum experturæ tres haud ignobiles filia, iam nuptiis addictæ, conspiratione initâ vno tempore apud eum noxas confessione deponunt. Serius repente fit iocus: momento alia post aliam animo mutata, nuptiis valere iussis, CHRISTVM Sponsum elegere. Obstupuit vniuersa ciuitas; & illæ ipsæ quæ ludum facturæ venerant, commutationem suam sine fine mirabantur. Alteram capillamenti venustate gloriosam, & ad sola castimoniam Religionisque trepidantem nomina, monuit Cornelius; breuî pœnas in ipsis quos tantopere adamaret crinibus daturam. Dedit: caput repentino capillorum vitio deformatum, ac turpis caluities secuta persuasit Religionem. Perspectas habebat animorum latebras Vishauæus; & vnum aliquem in confessione nescio quid grande occultantem improuisâ sceleris manifestatione ita perculit, vt collapsum pro mortuo benè diu haberent omnes, donec Cornelij precibus ad vitam reuocatus, publicum miraculi testimonium ipsemet dixit. In fingendis ad perfectam vitæ rationem animis nihil Vishauæo fortius, nihil suauius. Ab eo Tironum Messanæ Magistro mirè se edoctum, & scrupulis plurimis ac molestiis ereptum, fatebatur Iacobus Ledesina; eiusque dicta ac monita tanti faciebat, vt in libellum, qui hodieque asseruatur, accuratè singula referret. Sed nulla res virum æquè celebrauit, vt frequentissima dæmonum ex inuicissis mortalium corporibus exterminatio. Iucundum Cornelius habebat cum illis belluis depugnare, & longè desideratissimum adstantibus spectaculum dabat. Id causæ fuit, cur eo munere tantum strepitum adferente diu abstinere iussus, insignem animi æquitatem domesticis externisque hominibus ad miraculum probaret. Constabat enim, illius maximè vocem accidere formidabilem tereterrimis illis geniis, & Cornelius ipse hanc sibi gratiam diuinitus concessam nouerat; ac nihilominus nec verbo vniquam nec signo prodidit grauem sibi euenire illius tam raræ potestatis interdictionem. Obiit Laureti placidissimè, quamuis adhuc vires benè robusto corpore constarent. Oculi mortuo hilariores; os venustius, & viuo rubore suffusum: animi sanctimoniam, si aliunde nescires, cadauer ipsum certissimis loquebatur indiciis.

Exempli vim esse maximam tunc euidenter apparuit, cum Louanij Vishauæus suo in Societatem ingressu multis post se apertam ostendit viam. Illum Petrus Faber, non iste magnus, sed alter ei cognominis, cui patria erant Hallæ; illum Leonardus Kesselius, Hermes Poen, Ioannes Cuuillonijs, Maximilianus Capella, Daniel Parebruck, Iacobus Duacensis, Thomas Poghij, Adrianus Adriani, Nicolaus Goudanus, Cornelius Brogelmannus, Antonius Vinckius, Nicolaus Lanoius, Lambertus Castrius, aliiqûe Belgatum multi, haud magno temporis interuallo secuti sunt, præstanti indole iuuenes, artium Magistri, & primam Philosophiæ laudem adepti nonnulli, sed & plerique iam Theologiæ Baccalaurei: quorum deinde alij rexere Prouincias, alij mirâ eruditione in ce-
leber-

leberrimis Europæ Academiis, ipsoque Tridentini Concilij augustissimo theatro claruerunt.

Nicolaum Florentij à patriâ dixere Goudanum : Bergizomij Pastor *Nicolaus Goudanus,* erat quando ad Societatem accessit; ineratque in homine facultas dicendi sanè mirabilis, & instrumenta naturæ atque doctrinæ. Itaque celebrabatur vbiq̃ue maximis laudibus : cumque rescisset populus eum esse dicturum, occupabantur diu antè subsellia, proximisque currebatur è pagis. Fructum ex eâ vineâ tulit eiusmodi, vt vespertium cælesti pane frequentiâ veteris Ecclesiæ facies exprimi videretur. Opponebat ille se audacter hæreticis, & abductam à Catholicâ Religione plebem in sinum Ecclesiæ reducebat, ipsis hostibus admiratione percussis. Ab Ignatio in Italiam euocatus, prima Venetiis posuit fundamenta Collegij. Bononiæ honorifica Doctoris insignia indeptus, Ingolstadtum abiit, vt partes Alphonsi Salmeronis impleret. Ex eâ Academiâ Viennam translatus est, postulante Ferdinando Romanorum Rege, imperante Pontifice Ignatioque. Inde Romam ad prima Societatis Comitia profectus; iterum in Germaniam ad WORMATIENSE Colloquium dimittitur, nominatim postulatus à Ferdinando Rege: remque ibi Catholicam aduersus hæreticorum potentissimum & famosissimum quemque tantis animis propugnauit, vt, cum æger ad dimicationem accessisset, atque à Medicis tabe consumendus iudicaretur, in ipsâ studiorum diurnâ nocturnâque contentione valetudini sit restitutus. At malo iterum recrudescente, tandem Belgio suo redditus est; primusque Louanij Pædagogia quæ vocant piis adhortationibus tantopere excoluit, vt Rectores ac Magistri aliam breuî iuuentutem cum admiratione & gaudio sentirent. Ac subinde Goudam à suis ciuibus inuitatus, vbi pro concione audiri cœpit, tanta vrbs secuta est commotio, tamquam cælo lapsum hominem accepisset.

Sed prima Goudani gloria, Pij IV. iudicium est: is, pro eâ quam de viri virtute doctrinâque conceperat opinione, Legatum suum in Scotiam ire voluit ad Mariam Stuartam Scotorum Reginam, quæ morte Francisci II. Galliarum Regis vidua se receperat ad suos, partim consolandam, partim adhortandam incitandamque, vt ad Concilium Tridentinum mitteret Episcopos, auitamque interea Religionem in suo Regno aduersus vicinum Angliæ incendium conseruaret. Erat prostratâ tum valetudine Goudanus; ac nihilominus boni publici obedientiæque studio, plenam laboris periculique prouinciam longè ante salutem suam habuit. Louanio profectus est, duobus Scotis nobilibus in Societatem iam receptis, Edmundo Hayo & Gulielmo Crittonio comitatus, qui maximo vsui in eâ legatione fuerunt. Vix ad Lethæ portum in Scotiam appulerant, cum ex Catholici cuiusdam incauto sermone ad hæreticorum aures Ministrorum res tota celerrimè peruolat. Extemplò tollunt è suggestibus vocem, adeste ab Antichristo (hoc illi nomine Pontifici Romano odium & infamiam quærunt) Iesuitam Legatum, qui Regnam dolis donisque corrumpet, & nouum euerteret Euangelium. Iam hæretici dominabantur, maximeque spurius Reginæ frater, Prior S. Andreæ, qui ante illius è Galliâ reditum, euerfis templis, Regnum

occuparat. Sacrificium tamen Catholico ritu in suis ædibus Regina obtinebat. Ceterum Religionem nec licebat absque Ordinum Regni conuentu restitui; & apparebat plerosque, si res tentaretur, repugnatorios. Adhæc aditus ita omnes interclusos obseptosque Proceres & Consiliarij tenebant, vix vt tandem Apostolico Nuntio semel atque iterum penetrandi ad Reginam potestas fuerit, per posticum admissio, cum ea fratrem reliquosque custodes de industria ad Ministellum quemdam interea audiendum ablegasset. Memoratu difficile est, quantum gaudij ex Goudano viso auditoque acceperit præstantissima femina, quantum acceperit animi ad tuendam Fidem. Ex Episcoporum numero quos conuenire studuit Goudanus, & quas habebat Pontificis litteras representare; nemo est ausus sese illi credere, præter Dunkeliæ Præfulem, qui passus est ad se venire Itali mercatoris habitu, cui Episcopus scilicet pecuniam deberet. Vbi in secretiore conclaui Pontificiæ litteræ prolatae sunt: ambos ea vis lacrymarum oppressit, diu vt neuter erumpere in vocem potuerit. Interea diligenter ad necem Goudanus quarebatur: euenitque, vt mercatorem Gallum ruræ satellites nacti, rati que illum esse sub eimentito habitu Apostolicum Nuntium, malè verberibus mulctarint, omni licet contestatione negantem sese esse eum quem quærerent: ac fortè etiam confecissent hominem, nisi in urbem retractus pro mercatore qui erat agnitus fuisset. Ita libet dimissus est, acceptis verberibus ditior, merce profectò haud paulò iis quas tractabat utiliore, si vti nouisset. Portus quoque omnes obsederant hæretici, ne acceptis à Reginâ litteris exitum Nuntius inueniret. At Hayus Crittoniusque cum fideli nautâ pacti, vt aliquot à portu millibus opperiretur, eò per scapham emisere Goudanum. Qui perfunctus legatione, aliquot deinde annos Louanij vixit, quâ Latino sermone hortatus Academicos, quâ sacras Paginas interpretatus, donec morbo laboribusque consumptum exstinxit annus M. D. LXV. qui ei veræ quietis initium fuit.

*Nicolaus
Lanoius,*

Huius maximè viri stimulatus exemplo Nicolaus Lanoius Furnensis Canonicus, animum ad Societatem applicuit. is qui postea Germaniæ secundum Prouincialis fuit, qui que in Generali primâ Congregatione, mortuo Ignatio, ad supremum nostri Ordinis Magistratum nominatus est suffragio vno ex viginti, cum & Paschasius & Borgia vnum retulissent, Natalis quatuor, cetera Lainius.

*Leonardus
Kesseliu,*

Sed ad Leonardum Kesseliu, & sanctimoniâ vitæ, & perpetuâ gubernatione conspicuum, sese conuertat oratio. Louanij, quæ patria illi fuit, in Societatem admissus est à Fabro, cumque aliis vndecim Belgis in Lusitaniâ missus ad Simonem Rodericium, amplificando Conimbricensi Collegio, quod Ioannes Tertius Rex Societati nostræ excitabat. Simon ex duodecim illis remisit quinque, & in his Kesseliu, seu valetudinis causâ, cui peregrinum calum oberat; seu quia Lusitani Proceres iniquo ferebant animo, Collegium Conimbricense Lusitanis Indisque erectum occupari ab exteris. Faber reducem Kesseliu continuo Colonienfis Sociis spe futuri Collegij istic degentibus præficit: quam ille Præfecturam sustinuit tanto cum rerum successu, vt maturè adeo

adeò ex Lusitaniâ ad hoc remissus fuisse videatur. Ex eo die Kesselius, quoad vixit, Societatem Coloniae gubernauit. Multa istic supra naturae vim ab illo patrata. A Praeposito cuiusdam Cœnobij rogatus, vt ad Cœnobitam morti iam proximum accederet, paruit. Aeger delectatus virtute Kesselij, collectis viribus, ab vltimâ pueritiâ vitam suam repetere confitendo incipit. vixque iam cœperat, cum ecce tibi vis morbi remittit: neque finierat, cum leuatus omni morbo surrexit è cubili, suisque pedibus ingressus est, qui paulò antè ad supremum certamen ritè fuerat perunctus. Alium occupato corpore malus spiritus exagitabat: is vbi ritè noxas apud Kesselium expiauit, continuò dæmonem ab se excussit; nec enim diutius habitare fatanas poterat, vbi per Sacramentum reconciliationis ius amiserat domicilij. Sed illud in primis illustre & ad posterorum memoriam commemorandum, quod Kesselio nostro cum Iacobo Ledesinâ, de quo iam semel iterumque meminimus, Coloniae intercessit. Compluti in Hispaniâ, atque in Galliâ Parisiis, multiplici rerum scientiæ nauarat operam Ledesina, vtroque cum ingenti singularis ingenij famâ, quando Louanium quoque sua ipsum traxit inexplibilis sciendi cupido. Hic Patrum familiaritate vsus, maximeque Petri Ribadeneiræ, tandem, post longam septem annorum luctationem, Societati se dedit, admissusque est annum ætatis agens tertium circiter ac trigessimum, exquisitissimæ doctrinæ prudentiæque vir, comparandus planè cum paucis. Louanio iter Romam intendens, dum fortè Coloniae Cœnobium visit Carthusianorum, perque singula oculos ac mentem studiosè circumfert, & solitudinem, quietem, sacrumque illud silentium admiratur; cœpit paulatim animus ad eius disciplinæ formam propendere. ac propè iam aberat vt initam à se viam damnaret, cum repente Leonardus Kesselius, casu, an impulsu Numinis potius, superuenit, vtroque Ledesinam compellans, Non hîc sunt omnia, mi frater, inquit. Habet CHRISTI IESV Regina Sponsa vestitum aureum pulcherrimâ varietate distinctum. & verò hî sunt, & præter hos alij sunt multi verè homines Religiosi, quorum Deo sunt accepta obsequia. Eam vocem Ledesina non hominis, sed Dei ad cogitationes suas tam aptè attemperateque occurrentis interpretatus, prima consilia resumpsit, magisque etiam confirmatus est, quando haud multò post nouum ab eodem Patre accepit oraculum. Inambulabat domi Ledesina, de castitate perseverantiâque sollicitus, quando hæc Dei dona esse cogitabat. Fit obuius hîc quoque Kesselius, atque ex improviso, Certus esto, inquit, Deus tibi castitatis & perseverantiæ dona concedet. Hæsit primùm Ledesina attonitus, vnde ea viro notitia; tum Dei erga se beneuolentiam veneratus, pulsus ex animo angustiis, respirauit. Hoc quoque Kesselio accidisse memorant prodigiosum. Ignatij videndi magno ardebat desiderio, eaque causâ Romam cogitabat. At Ignatius cum Colonien-sibus necessarium existimans, vetuit abire statione; atque interim scribebat, si Deo gratum foret, aliis mille modis voti compotem facillè futurum. Enimverò gratum fuisse Deo res ipsa comprobauit. Ignatium spirantem Romæ diuina vis Kesselio Coloniae spectandum, & quod mirere, cum otio alloquendum stitit. Ceterum Leonardus tametsi Co-

loniam suam perpetuò excoleret; Nouiomagum tamen Belgij urbem, quò spes vocabat magna Collegij, subinde euolabat. Ibi ad eum tanti confitentium fuere concursus, vt, quamuis dies rotos sui copiam faceret, ægrè tamen multitudini faceret satis. Affirmabat tale sibi nihil vniquam vsu venisse; nec audiendis illis solère defatigari, sed tam recentibus fuisse viribus post impositum laboribus finem, quasi tum primum eos inchoaret. Negabat quoque hospes eius Canonicus, annum ante centesimum tantos in eâ vrbe fuisse conspectos vel auditos ardores. Tam pulchris initiis haud perinde bonus exitus respondit. Pia virgo, quæ suos Canisios, Petrum & Theodoricum, sororis filios in Societate habebat, ædes suas & quamdam aream Leonardo in Societatis vsum obtulerat; ac fratris sui maximè repugnantis consensum aureis mercata octingentis, donationem ritè confecerat. Id vbi vulgatum est, primariorum nonnulli conscientiam prauæ religionis contrariam sibi Societatem fore intelligentes, fictis criminationibus in eam commouent Senatum, & ipsum in Religione nutantem. Extemplò Senatus renuntiari Kesselio iussit, vrbe faceretur. Aderat tum ipsi illi virgini moribundæ Leonardus, & migrantem animam consuetis Deo precibus commendabat. Quo in munere eum interpellari haud sunt passi familiares. Vbi illa excessit, accepto Senatus edicto, per summam iniuriam possessione domus ipsâque eiecitur ciuitate. haud impunè profectò: nam & Consul, qui præcipuè auctor facinoris fuerat, geminâ prole in altercatione mutuo ferro necatâ orbatu est, breuique tertium ipse funus accessit. Senatorum alius, qui pronuntiabat edictum, lentâ febre, &, quod tristius, desperatâ animi salute contabuit.

Daniel

Parebruck

Idem qui Kesselium dies, dedit & Societati Danielelem Parebruck Teneramundanum, magni animi virtutisque virum, cuius maximè patrocínio leuata prima Sociorum Louanij egestas. Rem præclare in Siciliâ gessit Panormi, Catanæ, aliisque locis; ac præcipuè in oppido Italâ, vbi & populum ipsum & Abbatiam Monachorum sancti Basilij ad egregiam Christianæ vitæ formam excoluit; Græcisque eorundem ritibus, quos per imprudentiam despiciebat populus, publicè explicatis, quam merentur auctoritatem venerationemque conciliauit. Interdum & per Diocesim Mamertinam omnem excurrit, Apostolico ritu oppidatim & pagatim catechisticas inducens scholas; nec cum viarum modò laboribus, sed cum fame, siti, rerumque quas natura desiderat inopiâ luctatus, æquissimo semper animo latoque, & ad dicendum quæstionesque grauissimas explicandas semper prompto, tametsi & librorum copia, & otium ad commentandum deesset. Ad Palæstinæ sacra loca ab impietatis tyrannide vindicanda ingens erat homini ardor, eaque spe non modò aliis disciplinis pectus imbuerat, sed Græcam quoque linguam & Hebræam didicerat accuratè. Inter hæc studia cum esset Montis Regalis Rector, Panormum fortè digressus, morbum mortemque non improuisam inuenit. Multis antequam obiret diebus, Rectori Panormitano Paulo Achilli, & ipsi Prouinciali Hieronymo Domenecco (à quo hæc consignata litteris accepimus) confirmauit visum sibi esse iuuenem vnâ cum duobus comitibus, ac denuntiasse,

tiasse, mortem ipso CHRISTI Natali à meridie oppetendam. Narranti fides timidè habita, propter vim morbi, cùm nemo speraret ad eum diem extrahi posse vitam. Extracta est tamen, ac tunc magis de visi fide dubitatum, cùm causa mortis noua nulla appareret. At ille nihilominus, planè vti prædixerat, post meridiem, leniter ore subridens, vix singultu edito, vinculis solutus est corporis. Inter cetera æternæ felicitatis indicia habitum est, Collegij Regalis continuò post eius mortem facta res melior. Nam migraturo Patres certatim multa commendabant; quæ vt alacer acceperat, ita fideliter exsecutus, sui Collegij memor haud dubiè credebatur.

At si quem virum Belgam illustrem, deque ipso benemeritum Belgio, habuimus; is profectò est Adrianus Adriani, domo Antuerpiensis, de quo non pauca primo huius Libri Capite commemorata sunt. Ad Societatem ineundam præuia Vishauæi duxere vestigia. Eum Ignarius vbi pertractauit Romæ, postea inter Socios Angelum non dubitauit nominare, morum alioquin acerrimus censor. Difficilem periculosamque corporis sectionem, urgente vi mali, passurus aliquando, nocte designatam carnificinam præcedente, cum ingenti fiduciâ Deum obtestatus, necessitatem sibi tam grauem subeundam deprecabatur. nec frustrà: repentè ad precantis aures clara vox allapsa est, Sanus esto: & cum voce sublatum malum, & sanitas restituta. Puerum trimum diurnis nocturnisque dæmonum spectris misère agitaturn, cohorrescentibus pilis, ingenti membrorum omnium trepidatione, ad aram fisti iussit: vbi sacris ipse operatus, parentibus filium incolumem omni que deinceps infestatione liberum reddidit: cuius etiam fratrem natu maiorem, cùm in easdem spectrorum formidines incidisset, eadem ratione curauit. Viuebat Louanij in diuæ Claræ Cœnobio Aleidis Lutenia, virgo annos nata quatuor ac viginti: ea cùm sextum iam septimūve diem morbo conflictaretur, ardentissimè postulat acciri ad se Adrianum Collegij Societatis Præpositum. Ex illo præsentē sciscitatur, quid dæmonibus identidem insultantibus, noxasque vitæ præteritæ exprobrantibus, respondere oporteat. Adrianus mitti ad se dæmones, si redirent, iubet, se vtique illis responsurum. Fecit quod iussa erat virgo, & post dimidiatam noctem placidissimè animam exhalauit, Nonis Ianuarij anno M. D. LIII. Multo manè Pater eam nostrorum precibus commendat: cumque D. Claræ templum, quod è regione tum erat, ingrederetur, Sanctimonialium vna festinanter accedit, obitum virginis nuntiatura: at ille sermonem venientis præuertens, Scio, inquit, scio obiisse. Id cùm illa miraretur, atque ad Cœnobij Præfectam referret; hæsitantibus illis vnde id rescisset tandem Adrianus, respondit ille, diu se cum dæmonibus suo in cubiculo luctatum, moribundæ virginis certamen sustinuisse; eam verò expiatoriis flammis nunc purgari, è quibus intra triduum eriperetur. Multis ille auctor ad ineundam Societatem fuit, præstantibus planè viris, non modò Belgis, sed Hispanis, Gallis, Italisque. In eo numero Petrus Spiga fuit Calaritanus, qui Societati postmodum in Sardiniâ ad stabilem sedem primus aditum aperuit: is, cùm Louanij non procul Doctorali laureâ abesset, repentè Sociis adscribi voluit.

*Adrianus
Adriani,*

luit. nec multis pòst diebus suorum litteras accipit, quibus monebatur, vt, pòstquam Doctoris esset cohonestatus insignibus, togam sibi Doctorem & cetera pararet ornamenta, magnificoq̃ue illo habitu spectandum se suis ciuibz patriæq̃ue repræsenteret. Hæ litteræ cum fortè fordidato purgandisq̃ue culinæ vasis intento redderentur, risum tenere non potuit, quòd ludicro sæculo tam pulchrè esset illudum. Adriani quoque virtus odor vitæ fuit Cornelio Croco Amsterodamensi, viro præclaris naturæ ac gratiæ donis ornato: qui, vt Melanchthonis Grammaticam eliminaret, suam ipse edidit; & à Ioanne Lusitano Rege ad Conimbricensis Academiæ initia magnis honorum inuitatus illecebris, ire noluit, ne patriæ iuuentuti, quam aduersus hæreticos in Catholicâ instituebat Fide, deesset. Tandem humana fastidiens, Societatem iniit quinquagenarius; breuiq̃ue morbo consumptus, quàm serus ad vineæ Dominicæ labores accesserat, tam citus ad denarij mercedem peruenit. Et sanè erat Adriano admirabilis quædam in actione suauitas, quâ omnium in se amorem beneuolentiamq̃ue ita prouocabat, vt ius in animos quò vellet ducendos habere videretur. Communem illum vrbis Academiæq̃ue diceres parentem. Louanij viuis ereptus est, pari domesticorum externorumq̃ue luctu, anno M. D. LXXXI. ac totius Vniuersitatis humeris elatus, teste Ribadeneirâ, immortalem sui memoriam reliquit cum opinione sanctitatis.

Andreas
Boccatius, Est, & meritò, viris magnis accensendus Andreas Boccatius, qui Apostolici pectoris ardorem in suâ maximè Frisîâ prodidit; quemadmodum suprâ indicatum. In summâ laborum contentione vitam ducens asperrimam, solo pane ac pisce contentus, bibens profluentem, solo stramine cubans aut assere, vestem quotidie cilicinam indutus, haud vulgarem vel apud Fidei hostes sanctitatis famam obtinuit. quam res quædam, haud sanè frustra in miraculis habita, magnopere confirmauit. Ioannes Bartelius, Senatorio genere oriundus iuuenis, supremis munitus Sacramentis excefferat è vitâ, iamq̃ue altero post mortem die efferendum funus domestici curabant; cum genarum vni rubram insidere maculam animaduertunt, monstroq̃ue attoniti, ad Boccatium accurrunt. Adit ipse ad cadauer, efferri vetat, preces indicit. biduum vota supplicationesq̃ue tenuêre. redit denique ad vitam Bartelius, percussis horrorè spectantibus. Ad rei famam ingens fit vndique hominum concursus, ad spectandum Bartelium, Boccatiumq̃ue, quem miraculi auctorem omnes prædicabant. Nec repertus est adeò contumax, qui fidem prodigio abrogare sustineret: non enim sola præsentium auctoritas, sed ipsius Bartelij mutata vita moresq̃ue loquebantur. Nam cum dissolutus antea, multisq̃ue deditus vitiis vixisset, nunc temperans modèstusq̃ue agebat, & aliorum vitæ licentiam perstringebat tam acri oratione, nulli vt dubium relinqueret, visum sibi esse rerum quæ post mortem in æternitate aguntur, statum. Patrem verò Andream Sociosq̃ue affirmabat diuinitus mundo datos ad errorum caliginem ex animis mortalium propulsandam. Sed illud omnes tenebat stupore defixos; quòd constabat cum nescisse litteras, & præter patrium sermonem nihil vniquam locutum; & tamen variis nunc linguis promptè loquebatur, inclamans Deum
sacris

facris maximè infensum hominibus amore pellicum implicatis, atque instare miserrima tempora pessumdandæ Religionis, numerumque Ecclesiasticorum ita breuè imminutum iri, vt vnica omnes neque magna mensa capere accumbentes posset. Hic est ille Boccatius, quem ex Antuerpiensis templi arâ sanctissimam hostiam per medios armatorum globos intrepidum extulisse narratum est in loco. Post multorum annorum non solo in Belgio, sed in Prussîâ & alibi exhaustos labores, dum in eorum præmium à suis Moderatoribus Indias exposcit, moritur Louanij anno M. D. LXXIX. peste sublatu, quæ tunc eâ in vrbe ad quadraginta hominum millia extinxit: ex nostris autem, præter Boccatium, occubuerunt Ioannes Gulielmus Harlemius Rector, magno ingenio vir, ac Latinis, Græcis, Hebraicis litteris perinde eruditus, in docendo Theologiæ curriculo Bellarmini collega; quem & doctrinæ gradu & ætate superabat. Vrsmarus item Goissonius, is qui Lætienses Monachos cum insigni fructu piis instruxerat meditationibus, primusque Sociis Pragensibus præesse iussus fuerat ab Ignatio. Renerus Reneri nuper Antuerpiæ Rector, nunc exsul, dum Louaniensis Collegij gubernacula mortuo Harlemio suscipit, lue correptus immoritur. Ioannes Iacobi Astenensis nuper Legatum Cardinalem in Prussiam secutus, deinde Traiectensis Collegij Rector; vnde cum suis eiectus, sepulchrum quoque suum reperit Louanij. Alios præterea ad duodécim eadem lues absumpsit.

Quid nunc Henrici Dionysij Traiectensium Apostoli labores lo-
 quar, vitæque sanctimoniam singularem? *Henricus Dionysius.* Æterna viri memoria est, quam nec dominantis eâ vrbe hæreseos liuor exstinguet. Is domo Neomagus, Theologiam docuit Colonia; & ad summi templi suggestum vocatus, magnâ cum dignitate fructuque personam sustinuit. Post id Academia Dilinganæ Rector solenni ritu inauguratus est. Denique Traiecti ad Mosam confedit: vnde nec ab Hosio Cardinale in Prussiam abduci potuit, obstante scilicet Albano Duce, palàm professo, Dionysium vnum quantouis militari præsidio sibi esse potio-rem. Vt Catholicorum amor erat, ita terror hæreticorum: in quos, quod templa concioni essent angusta, aperto cælo fulminabat. Illius ad concionem prodeuntis latus, domumque redeuntis, stipabant aduersus hæreticorum odia carbonarij armati tamquam milites Prætoriani, sanguinem vitamque pro suo, sic vocabant, Apostolo profundere parati. Bina tabulis consignata prodigia possidemus. Venam pectoris ex dicendi contentione ruperat Dionysius: hinc tabes orta, ex tabe mors. Ægrotanti lac caprinum deferre consueuerat puella ab ipsis muta incunabilis, sed propter morum innocentiam viro singulariter chara. Hæc, illo iam mortuo, nocte quadam vsu accepit linguæ; subitoque exclamans, Patrem Dionysium multâ luce conspicuum sibi adstitisse confessa est; & sermo ipse miraculum loquebatur. Illud etiam illustriu: cum Nicolao Stratio, nobili viro, atque in D. Seruatij Decano, haud vulgaris contracta amicitia fuit. Pepigere inter se de communi amborum sepulchro. Prior morbum mortemque incurrit Dionysius: biennio post Decanus; cui tumulum facturi dum veniunt vespillones, ecce tibi recessisse rer-

ram sponte suâ, & nudatum fererrum Dionysij, locumque condendo ad latus corpori aptissimum conspiciunt attoniti. quo statim vulgato, vniuersa ciuitas ad spectaculum effusa, ingens prodigium magnâ voce prædicauit.

Theodoricus Gerardi,

Amsterdamum quoque Societati dedit dignum memoriâ Theodoricum Gerardi, prô qualem virum, si viuere licuisset! Is Louanij omnium consensu iudicum primâ Philosophiæ laureâ donatus, cum Iuris studium, non suâ sed suorum voluntate gustasset, in Societatis amorem tantâ vi exarsit, vt, arrepto Romam ad Ignatium itinere, ne parentes quidem iniiciendæ moræ metu duxerit salutandos. Martinus Olaius, vir in perspiciendis ingeniorum dotibus acutissimus, in probandis propè fastidiosus, fatebatur, ex magnâ illâ lectissimâque Collegij Romani iuuentute ad totius Societatis seminarium educatâ solum esse Theodoricum, in quo omnino nihil desideraret. Eum Lainius in Poloniam Petro Canisio ad rei Catholicæ in Regni Comitibus tutelam à Pontifice legato comitem ire iussit. At in ipso itinere vbi Viennam attigit, statim morbo correptus extinctusque est: immaturum fanè Societati nostræ, ipsique adeo Catholicæ Ecclesiæ funus. Pridie quàm moreretur, decumbenti aderat Theodoricus Canisius Petri frater, cum quo iamdudum arctam Louanij familiaritatem contraxerat, quadam morum ingeniorumque similitudine. Inter colloquendum subito erectus Amsterodamius, Concentum, exclamat, audio Angelicum, charissime Canisi: comitare me, concentum Angelicum audio. Postrema eius iam sacro Oleo delibuit velut cygnea vox fuit ad circumfusus Fratres, De vocatione Religiosâ haud magis licet, quàm de Catholicâ Fide dubitare.

Ioannes Hamelius,

Non absimilem mortem sortitus est Louanij Ioannes Hamelius, parentibus Bruxellensibus apud Zelandos oriundus, vir linguarum peritiâ, prudentiâ animi, vitæ integritate singularis. Hic Lessij in Theologicis collega, dum lue infecto præstat operam, ipse inficitur, ac quatuor ante mortem horis, cum fortè nostri Litanias quotidiano more in facello recitarent, ad extremum lectulum clarâ in luce Angelum tutelarem vidit, cui à Socio Adiutore nullam haberi reuerentiam indignatus, Non vides, mi Frater, inquit, adstantem Angelum? ego certè video venerorque, haud quidem meis, sed Litanias ritè recitantium meritis euocatum. Hanc rem ille Adiutor contractâ & ipse lue moriturus, sanctè testatam voluit, ne tam insigne Numinis beneficium Hamelio collatum in tenebris iaceret apud posteros, quas suo ipse silentio iniuriosus nobis attulisset.

Franciscus Costerus,

Sed iam diu Francisci Costeri splendor perstringit oculos, magni planè & admirabilis viri: quem postremum ex Ignatij familiaribus annos abhinc viginti amisimus. Mechliniæ cœpit, Bruxellis desit viuere: Laboris supra fidem patiens, plurima simul gessit munia, quæ fortissimum quemque singula grauassent. Vastissimam olim Prouinciâ Rhenanam, deinde Belgicam iteratò gubernans, simul habendis concionibus, sæpè die vno ternis, simul confessionibus audiendis, simul scribendis libris, simul disputationibus cum hæreticorum versutissimo

quoque

quoque instituendis, vnus ipse par vires homine maiores diuinitus accepisse creditus est. Quis Costerum nescit librorum copiâ parem primis in Societate scriptoribus, fructu etiam superiore? nam, præter quod attulit commune orbi Christiano bonum, illius scriptio multis Batauorum millibus ad arripiendam retinendamve Fidem exstitit salutaris. In tot tantisque occupationibus, præterquam quod perpetuo cilio flagellisque creberrimis corpus suum excrucicaret, ita securus animi vixit, vt somnum ei nulla vnquam cura interpolaret: quem neque vnquam, licet diurno labore fractus, aut dimidiatâ nocte vix inchoatum, vltra præscriptam legibus nostris horam matutinam extraxit, ne quidem id ætatis senex. Beatissimæ Virginis, cui se infantem à parentibus consecratum ferebat, præcipuus cultor, Sodalitates ei in Rhenanâ Belgicâque Prouinciis primus crexit. Illius effigiem in domo Senatoriâ Antuerpiæ, deturbato immani colosso (quod suprà diximus) collocauit. Cultori suo vicem Diua cumulatissimè rependit, sed gemino potissimum beneficio: quorum alterum, illibatus castitatis flos ita perpetuò seruatus, vt nec minimâ corporis commotione, ac ne prauâ quidem cogitatione in omni vitâ se pulsatum, frequenter ipsemet fassus sit. Alterum, constans, ac ne breuissimo vel vnus diei quidem morbo tentata valetudo, ad ætatis annum octogesimum octauum, in tantâ laborum contentione. Sub vitæ exitum rogatus, lubensne moreretur, cum Ambrosio respondit: Ita vixi, vt me vixisse non pudeat; mori autem non timeo, quia bonum Dominum habeo. Denique cum Psalmus ei nonagesimus à nostro quopiam recitaretur, & ad singulos propè versus eorum in se sententias expletas affirmaret; auditis illis, *Longitudine dierum replebo eum*, Etiam hanc, inquit, plus quàm octogenario mihi Dominus sponsonem reseruauit; illis verò recitatis, *Ostendam illi salutare meum*; Hoc porro, ait, à Domino iam reliquum exspecto: quod à nostro iussus sperare, ne de eo quidem se dubitare respondit. Ita plenus dierum, non morbo, sed ætati succubuit, cum annos septem supra sexaginta in Societate vixisset. Mortui fama commouit magnoperè Bruxellas. Integra fuere Cœnobîa, quæ rosariorum mitterent aut numismatum copiam sancti cadaueris contactu, vt dicebant, consecrandorum. Variæ per Belgium Sodalitates auctori suo parentarunt.

Magnum quoque rebus nostris decus attulit Martinus Antonius Delrio, Antuerpiæ ex antiquâ Hispanæ nobilitatis familiâ oriundus. Acre fuit viro viuendumque ingenium, quod à primâ ætate adeò excoluit, vt Iustus Lipsius Belgarum Socrates Delrium æui sui miraculum non magnificentius quàm veriùs appellare soleret. Eiusdem Lipsij hoc quoque testimonium est; nec se legisse vnquam, nec vidisse, ac omnino nescire, sintne Scriptores, quos non Delrius & perattentâ quidem lectione exhausisset. Adhæc cum retinentissimâ esset memoriâ, incredibile quàm immensum doctrinæ thesaurum suo conclusum pectore circumferret. Vigesimo primo ætatis anno scriptis libris clarescere cœpit: in Supremum Brabantiae Senaturn à Philippo II. Rege cooptatus, mox etiam pro Cancellario ius dicere, fiscoque Regio præesse iussus, vix annos natus octo & viginti; in summo stabat honorum gradu, cum ad

*Martinus
Antonius
Delrio,*

Societatem respexit. Ergo per causam negotij cum Rege transigendi, acceptâ ab Alexandro Parmensi Principe potestate, in Hispaniam profectus, in Societatem sese abdidit; expletoque Tirocinio, cum iam ætatis ageret annum trigesium secundum, ad recolendam Moderatorum arbitrio Philosophiam, talis tantusque vir, tot libris editis clarus, tantis perfunctus honoribus, inter Dialecticorum spineta versari, & cum adolescentibus puerisque de palmâ decertare non erubuit. Eximium illud est, & ad gloriam perillustre, quod Iustum Lipsium ex Lugdunensi Batauorum scholâ ad Catholici Belgij nobilissimam Academiam suâ auctoritate traduxit. Tandem post docendi scribendique celeberrimos labores Duaci, Leodij, Græcij, Salmanticae, sed præcipuè Louanij exantlatos, acutissimis calculi cruciatibus consumptus interiit, anno M. DC. VIII. cum vix triennio Lipsius præuisset.

Thomas
Saillius,

De Thomâ Saillio Bruxellensi haud sanè pauca sparsim iam commemorata sunt. Quem non ille, vt Moscos barbaram gentem Christianis mitigaret legibus, laborem leuem duxit? quæ non alacer capitis sui discrimina subiuit? Frequenter soli ipsi per inaccessas horridasque siluas, feris & latronibus infestas, noctu peregrinandum: hieme in gelidis dormiendum niuibus, & vndenis aliquando mensibus continenter immutatâ veste versandum fuit. Quibus tot tantisque, quamuis aliàs firmus corpore & durorum patiens, exhaustus æruinis, in Belgium cæli causâ remittitur, cum Stephani Poloniæ Regis ad Parmensem Principem litteris, vti suo loco est indicatum. Exinde Princeps, quoad vixit, vsus est Saillio ad sacram Exomologesin, interque eius manus supremam animam efflauit; felicior profectò tam fidi Patris tutelâ in illo supremo vitæ actu, quàm tot suorum laude præliorum. Castrensem Missionem instituit Saillius, cum eâque Collegium Bruxellense annis multis præclarè gubernauit. Cum Francisco de Mendozâ Aragoniæ Admirantio ad Cæsarem, ad Poloniæ Regem, ad Archiducem Ferdinandum, eum qui postea Imperator fuit eo nomine Secundus, Alberti Principis iussu profectus est, & aliquot post annis Parisios cum Arscho-tano Duce, Arenbergico Comite, Ludouico Velasquo, Præside Richardoto, ad pacis fœdera inter Hispaniæ Galliæque Reges sancienda. Mortem suam præsensit, prædixitque. In aulâ, post auditas Principum feminarum confessiones, de more operabatur sacris, iamque diuinum panem & calicem sumpserat, cum tactus paralyfi concidit. Ingens mox toto gynæceo clamor & comploratio. Certatim accurrere omnes, & extremam à sancto suo Patre (sic compellare morem habebant) petere benedictionem. Archidux Isabella vetabat moueri loco; at ipse Collegium palatio præoptabat. Quare inter aulicorum manus domum deportatus, fugiente sensim vitâ, placidissimè, ad laborum suorum præmia, decessit. Illud Saillio diuinitus accidisse memoratur. Ingentem vim sanguinis ruptâ tibiâ effuderat. desperabant Medici, non æger: concepto ad Virginem Aspricollensem voto, præsentem illam spectare sibi visus est, cum tutelari suâ præside Barbarâ, & audire dicentem Filio suo CHRISTO Domino: *Sine hunc nostrum seruulum aliquanto diutius vivere.* Vixit porro ad Medicorum stuporem, multò quàm antea

anteà vniquam sanior, neque vllius in posterum indigens medicinæ.

At Leonardus Lessius Brechtanus ex agro Brabantino, ingenij sui *Leonardus Lessius,* doctrinæque monumentis Prouinciâ haud mediocriter illustrauit. Eum primâ Philosophiæ palmâ Louanij donatum Societati nostræ peperit Laurentius Norwegus: qui, quod plurimos singulari gratiâ per Ignatij commentationes ad Religiosum statum adduceret, vulgò Piscator est dictus: estque hic ille Norwegus, qui Louanio in Sueciam profectus, auctoritate Supremi Pontificis Gregorij XIII. ad ferendam Catharinæ Reginæ aduersus hæreses opem, summâ fide, curâ, labore prudentiâque partes impleuit suas; utque illi solatium, ita multis salutē attulit. Fuit Lessio, præter ingenij acumen, propria quædam in docendo perspicuitas; planè ut res difficillimas, maximeque intricatas, summâ claritate dissolueret. Lessium ex omni terrarum parte consulebant docti homines, & Albertus Princeps illo ad res grauissimas frequens utebatur. Paulo V. Pontifici Maximo nouum de Iure Iustitiâque commentatorem quis nescio commendabat: Pontifex manu volumen Lessij proferebat, Hic vir, inquit, hic præstitit rem. Haud minor Lessio virtus, quàm scientia fuit. Insigne in eo paupertatis studium, rara submissio, æquitas animi inconcussa, quam Louanij maximè probauit in illâ tempestate Academicâ; cuius auctores adeò numquam vel verbo auditus est lædere, ut non secus ac sibi amicissimos sincero complecteretur affectu, honore eximio dignaretur, benignè passim apud obuium quemque excusaret. Mens in illo humanis omnibus maior, & erecta semper in Deum: ut cælestem in terris vitam agere videretur. victu parcissimo ac pænè nullo vires utcumque sustentans, diuina vel lectitabat assiduè, vel scribebat; vel, si accederes, ita loquebatur ad gustum, ut plenus liquidissimâ animi voluptate discederes. Vultus ipse sanctimoniam spirabat. In imbecillo interim corpore morborum examen erat, numero & grauitate certantium: quibus tot malis, sed præcipuis calculi doloribus, aliquando superatus, ex mortalitatis ergastulo in Beatorum transiit domicilium, vbi, diuinâ teste Paginâ, Iustitiæ Doctores fulgent tamquam stellæ. Quorum in numero & Lessium splendere, indubitatum nobis reddunt quotidiana prodigia quæ haud temerè circumferuntur. Amplius quindena, iuratis testibus, nec paucis, & Medicorum iudicio comprobata sunt: plura patrantur in dies. Sed ea res quoniam ad eminentius pertinet tribunal, singularibus commemorandis tantisper supersedendum mihi sentio, dum maior accedat auctoritas.

Nunc ad Carolum Scribanium, Prouinciæ nostræ velut parentem, *Carolus Scribanus,* aliquando veniamus, virum cuius functioni, cuius scriptioni parem. Fuit sanè Scribanus ingenio doctrinâque excellens, iudicio prudentiâque pænè dicam incomparabilis. Rerum, quæ pugnare quodammodò inter se videntur, admirabilis in eo societas: generosissimus animus cum insigni submissione; summa amabilitas cum summâ auctoritate; perpetuæ maximæque occupationes cum interioris hominis diuinorumque assiduâ curâ & contemplatione. Quod nemo alius speraret, aggrediebatur ipse, conficiebatque ex animi sententiâ. Natum diceres in arduorum expeditionem; & tamen suis

nihil viribus, Deo omnia tribuebat. Antuerpiæ amicus quidam empto nobis frumento, magnâ pecuniæ suminâ ad dictum diem indigens, monebat Patrem, aut continuò repræsentandam pecuniam, aut dilatâ solutione fidem Societatis in discrimen esse venturam. Negabat Pater vel obolum esse domi; instantemque nihilominus ad preces ire iubet, ipse pariter precaturus. Haud irritæ preces cecidere. Eodem die ad vesperam persona pia, præsentis ignara necessitatis, illam ipsam pecuniæ summam quæ requirebatur Scribanio in eleëmofynam numerato tradit; tum Scribanius amico, cum voce, En precum nostrarum fructum. Iam illius quanta & apud summos auctoritas! Vix paucis hebdomadis vnò alteroque itinere Romam vidit, & complures statim è Purpuratis Patribus, ipsumque in primis Barberinum, qui nunc est Urbanus Pontifex Maximus, sui admiratione impleuit amoreque; quorum deinde familiaribus litteris persæpè est salutatus. At Ferdinandus II. Augustissimus Imperator litteras & ipse ad Scribanium dedit beneuolentiæ plenissimas: ad sese illum vtique euocaturus propter consilij sapientiæque vim, si non aliæ causæ in Belgio retinuisent. Certè quoties Belgarum aliquem è Societate ad colloquium Cæsar admitteret, nihil prius habebat quàm de Scribanij valetudine sciscitari. quod & Romanus Pontifex factitabat. Philippus verò Rex Catholicus duo querebatur; alterum, tantò à se locorum interuallo distare Scribanij sapientiam; alterum, publici iuris factum esse, quem instar mysteriorum penes se vnum habere optauerat, Politicum Christianum. Apud Galliæ Regem Henricum Quartum vrgebant calumniatores, Amphitheatrum Honoris à Scribanio editum flaminis esse abolendum: Rex contrà, amplissimo diplomate sponte transmissio, ciuem illum suum, Gallicique Regni naturalem, vt vocant, indigetauit. Quoties Albertus Belgarum Princeps in Scribanij laudes auditus excurrere? quoties Maximilianus Elector Bauarus? quoties Wolfgangus Gulielmus Dux Neoburgicus, quem à Scribanij latere, cum esset in Belgio, negasset auelli posse? Comes verò de Oliuaes, idemque Dux de Sanlucar, præcipuus Regis in tot Regnorum gubernatione adiutor, Scribanium ad colendam amicitiam prior inuitauit; & absque illius litteris vel vnum aliquem è Belgio venire tabellarium permolestè ferebat. Petrus Aloysius Carafa Archiepiscopus Tricaricensis, & per Germaniam Nuntius Apostolicus, amorem suum explere non potuit, nisi coràm spectaret audiretque Scribanium. Cardinalis de la Cueva, Ambrosius Spinola Marchio, & quotquot viros Principes habebat aula, sæpiùs in die, quin & intempestâ nocte, rebus in arduis Scribanium consulebant. Quæ tanta æstimatio, non aulicis officiis ei quæsitæ (nec enim aulæ limen salutauit vmquam, nisi quòd semel ab Isabellâ Archiduce euocatus, congressum declinare non potuit) sed sapientiæ virtutisque meritis parit: quâ ille semper vsus est in animorum bonum. odia enim inimicitiasque (quarum secunda nutrix est aula) sine numero sustulit, controuersias diremit: fuitque, cum quindecim non ampliùs dierum spatio lites omnino triginta inter Principes familias suo arbitrio definiuit. Nec verò quidquam Religiosæ modestiæ carpsit vmquam
flore-

florentissima semper auctoritas. De Episcopatu non semel, quin & Cardinalatu, à viris summis compellatus, adeò se honoris hostem ostendit, vt illos homines beneuolos oblatae in id operae suppuderet. Præter animi dotes prorsus eximias, commendabat virum quædam maiestas oris totiusque corporis, quæ Magnatibus & Principibus ipsis venerationi esse posset, neque tamen vlli, quantumuis paruo & humili, grauis. eratque cum eâ coniunctus tener adeò sensus gustatioque rerum piarum, vt imagines sacras & icones venerando, globulos voluendo precatorios, Canonicis precibus recitandis, sed præcipuè peragendò Missæ sacrificio, præ mentis dulcedine copiosis flueret lacrymis, & suauissimum pietatis gustum ex occulto spectantibus afflaret. Post longissimam præcipuorum Collegiorum vniuersæque Prouinciæ gubernationem, dum priuatus latere voluit in Professâ domo, clarior & seipso maior apparuit. Fiebant ad eum maximi vndique concursus omnium ordinum ac ætatum: & omnibus par vnus erat, quamuis deuexâ tum ætate, ac valetudine infirmâ. Tanta inerat vel à naturâ, vel à diuinâ gratiâ, mentis amplitudo. Toto triennio virum afflixit morbus, non vehemens ille quidem, sed quem letalem semper ipse pronuntiauit. Paucis ante obitum mensibus, cum vim mali superasse, solitoque alacrius domi forisque deambulare cerneretur, suam ipse mortem præfagiens, Philippium Bultinck Sacerdotem Antuerpiâ Mechliniam proficiscentem in hæc verba compellauit: Eia, Pater, in cælum pariter proficisci nos oportet. Non animi causâ, vti tunc credebatur, sed seriò dictum ostendit euentus. Simul enim mors Scribanij nuntiata est Mechliniæ, id est posttridie; simul ille Pater, Atqui oportebat me vnâ cum Patre Scribanio mori, dixit; & ruptâ subito venâ tam copiosus sanguis cor loquentis oppressit, vix vt Extremæ Vñctioni esset tempus, tametsi pridie ad aram fuerat operatus, & etiamtum ædes obambula-
 bat. Id cuiusmodi sit, altiori iudicio ac censuræ permittimus. Illud verò non absimile, quòd S. Remigij Marchionissam, Alberti Comitis ac Marchionis de Bergis matrem, multa querentem, bono animo esse iussit; quippe huius calamitosæ vitæ ærumnis breuè expediendam. quin & mortis tempus præcisè denuntiauit hisce verbis: Post sex hebdomadas me præeuntem sequeris. Prorsus omnia, vt prædixerat, euenerunt. Agebat Dixmudæ, Flandrorum oppido, Marchionissa, cum Scribanius moreretur Antuerpiæ. Illam interim corripit morbus; atque vbi de Scribanij morte audiuit, adstanti vrbis Syndico, iam de me actum, inquit: nam P. Scribanius postremo colloquio sex non ampliùs hebdomadas me sibi superuicturam vaticinatus est. Etgo ad mortem ritè se comparans, expirante sextâ hebdomade, & ipsa expirauit. Ceterum vbi Scribanium periclitari intellectum est, incredibile quanta Belgarum fuerint studia pro tam charo capite seruando. Isabella ipsa Archidux puluerem nescio quem submisit, olim parenti suo Philippo Regi salutarem; sed serò perlatum est remedium. Ipso magni Bapristæ Natali magnam animam exhalauit, luctu nobis sui que æterno desiderio relicto.

Quid nunc alios immortalì memoriâ dignissimos proferam, quos <sup>alij illu-
stres viri,</sup>
 aut

aut excellens doctrina aut virtus indignetur tacitos præteriri? Martinum Becanum magni nominis Theologum, quem Germanis dedimus & Cæsari: Franciscum Aguillonium Mathematicis excultissimum, de quibus sex Opticorum libros cum laude vulgavit: Nicolaum Bonartium, de quo dubitat Ribadeneira, vlline ætate suâ cesserit acumine, iudicio, atque etiam memoriâ; quæ rara dos est in tantâ ingenij sublimitate: Marcum van Doorne, pari præditum doctrinâ, & morum suauissimâ gratiâ: Cornelium Cornelij à Lapide, celeberrimum Louanij ac Romæ sacrarum Paginarum interpretem; quas omnes amplissimis iuxta ac doctissimis commentationibus illustravit. de quo Romanum Societatis nostræ Collegium Francisco Cardinali Barberino testatur, *non aliam haberi posse imaginem expressiorem viri, quàm eius libros: iure enim de illo affirmari posse, vt multa suos in libros inclusèrit documenta viuendi, prius ipsum ea omnia, quæ ad se poterant pertinere, viuendo expressisse; neque eius vitæ historiam posse conscribi luculentiorẽ eâ, quàm suis ipse Commentariis tradidit, normâ viuendi.* Quid Nicolaum Romæum, Adrianum Mangotium, Heribertum Rosweidum, eruditissimos dicam viros? Quid Ægidium de Coninck, in quo scientiæ modestiæque gratissima coniunctio fuit, virtuti splendorem addente doctrinâ; Iacobum Tirinum, quem animi magnitudo, fiducia in Deum, comitas admirabilem ex æquo & amabilem fecere; cuius in totam sacram Paginam exstat Commentarius inter Hollandicæ Missionis, cui præerat, curas & difficultates elucubratus, æternum excellentis ingenij monumentum? Quid Bernardum Bauhusium, Nicolaum Susium, Hermannum Hugonem, & id genus principes litterarum; quique propemodum exciderat, Andream Schottum, tantæ apud eruditos auctoritatis & famæ, vt Isaacius Casaubonus Iesuitarum doctissimum non dubitarit appellare? Quid Gulielmum Veranneman, Franciscum Prætanum, Adrianum Arboreum, Ioannem Dauid, Arnoldum Cathium, Martinum Bresserum, Ioannem Wintershouium, & quos vel nominare liber sit; alios sapientiâ, prudentiâ, consilio, gubernatione; alios humanis diuinisque scientiis claros, alteri ac tertio & omnibus sæculis nostro stylo commendari dignos, si non numeri obstaret immensitas?

Nec fanè paucos vel sola virtus, si deesset doctrina, quæ nulli profectò defuit, magnos facit & illustres viros. Eximius proximos iuandi ardor in Gulielmo Leonio, in Cornelio Duystio satis iam eluxit supra, vbi de Missionibus actum. Gulielmus verò de Pretere, quantus vir in procurandâ salute mortalium! Vt Catholicæ piæque in scholis puerorum institutioni in perpetuum consuleret, profanas eliminavit historias fabulasque quæ passim versabantur in manibus, & libros utiles, vitamque formaturos, suffecit. Ille Virginis cultum mirificè per terna promouit Sodalitia; quæ solus annos nouemdecim administravit. Ille excitauit Catechismos, Religiosorum varia Cœnobia spiritualibus Exercitiis refinxit. Pieratis verò in Deum præcipuâ quadam commendatione celebris vixit Iacobus Stratius, de quo antea dictum in loco: Antonius Sucquetius, cui Parisiis mortuo Monasteria propè omnia Mechliniæ, vbi erat Rector, parentarunt: Ægidius Bauarius, quo viro cum

nihil

nihil esset mansuetius; nihil tamen fuit eodem acerbius in pœnis à semetipso exigendis: id quod flagella æneis stimulis præacuta, & cruore rigentia, post eius obitum reperta testantur: Florentius Bronchorstius, quem ad Sodales dicentem numquam Lipsius audire neglexit, professus non se Latinitatis elegantiam, cuius minimum Florentio erat studium, sed trahi ardore sermonis, & vel solo viri vultu spirante pietatem. Finis nullus sit laudandorum, si Busæos, si Vinckios, si Deckerios, ac plures horum similes Flandro-Belgas, aliis datos Prouinciis, cogar recensere; quorum, etsi maxima sunt merita, meminisse tamen prohibeor, impositâ mihi necessitate breuitatis.

Nam quid Euerardum Mercurianum dicam, Societatis nostræ quartum Præpositum Generalem, quem ex patriâ Luxemburgensi oriundum, Guicciardinus tot ac tanta in Remp. Christianam & officia simul & beneficia contulisse scribit, vt *renatus in eo indicaretur genius atque ingenium diuini illius Ignatii Loiola natione Hispani, primi que Societatis & Ordinis IESU Fundatoris?* Quid Oliuerium Manaræum Vicarium Societatis Generalem, quid Georgium Duras Assistentem, quid Eleutherium Pontanum, Georgium Colibrantium, Nicolaum Trigaultium, aliosque magnos & illustres Gallo-Belgas (quos aliquando nobiscum complexa fuit vna eademque Prouincia) in medium adducam, quorum nec nomina cominemorari à me, loci huius patiuntur angustia? debetur sanè illis sua laus multò amplior, quàm à me pro dignitate pertractari possit. & erunt, qui plenius & accuratius id exsequuntur, eoque in alienam messem hanc falcem mittere non est consilij. Hic enim de Flandro-Belgicâ nostrâ liber est, alij fuere communes, & in iis laudem suam habuit quorundam excellentia. Quare nostrorum agmen claudat Phosphoro similis, loco, non splendore postremus, Ioannes Berchmanus Diestemienensis, quem in æui flore mors carpsit, cælo vtique maturum. Angelum diceres in humano corpore hospitantem: ita vixit, vt passim voce ac digito signaretur modestiæ, pietatis, castimoniæ exemplar. Mutij ipsius Vitellesci Præpositi Generalis hoc de illo testimonium est: *Felicis memoriæ Frater noster Ioannes Berchmannus iuuenis reuerâ fuit innocentiam ac pietate insigni, angelicis moribus, pietate admirabili, virtutibus solidis ac perfectis: Instituti nostri Regularumque seruantissimus: omnibus qui umquam cum eo sunt versati, quocumque tempore aut loco, per quamcumque occasionem, summi semper exempli: adeò vt neminem repererimus, qui umquam in eo deprehenderit vel minimum defectum aut imperfectionem.* Moriens nullam Religiosæ disciplinæ legem vel minimam meminerat violasse; tantum aberat à peccati labe. Obiit Romæ, nihil distans Aloysio, nisi quòd magis Berchmanni funere Vrbs commota est. Mira quæ subdo. Ad funestum nolæ domesticæ signum illustris matrona Psalmum pro defuncto sæpius conata dicere, in Ambrosianum Hymnum semper erupit. quo perculsa portento, exclamat non hominem illum qui obiit, sed Angelum fuisse: mox ad Collegium progressa, planè, vti dixerat, comperit. Ipso mortis die cognitum variis magno interuallo locis, alterum Romæ Aloysium obiisse. Tactum Berchmanni cadauer, alteri vsum linguæ, alteri oculorum dedit.

Ioannes
Berchmā.

Herman-
nus Hugo
in Vitiacius.

Partem corporis primam Belgis dono dedit Præpositus Generalis Mutius Vitellæscus, Marcus van Doorne in Prouinciam attulit, Louanium feruat.

MAGNO-
RVM IV-
DICIA DE
SOCIETA-
TE FLAN-
DRO-BEL-
GICA.
*Romano-
rum Pon-
tificum:*

*variorum
Episcopo-
rum.*

*Fama postu-
ma Præsu-
lum Antuer-
piensium.*

*Epistola
Episcopi
Torrentij*

Nunc ad alteram Capitis partem, quæ magnorum hominum auctoritatibus constat, gradum facio, illud in ipso limine professus, nullam hinc aliam Societati gloriam à me quæri, præter testimonium veritatis: vt mortalibus constet, aduersus tantam hæreticorum & ex Catholicis improborum maledicentiam stare viros Principes & Ecclesiasticos & sæculares, famæ nostræ validissimos assertores. Atque vt à supremo Christiani orbis capite ordiamur, Paulus IV. Pontifex Maximus non vno testatum fecit indicio, quid de Belgicâ Societate sentiret. Dedit enim ad Granuellanum Cardinalem litteras, quas Breue Apostolicum nominant, paternæ sollicitudinis plenas, quibus Prouinciæ nostræ patrocinium illi imperabat. Deinde quò maiorem Ordini nostro apud Belgas auctoritatem conciliaret, personam suam, quod summi honoris fuit, Nicolao Goudano sustinendam imposuit apud Scotiæ Episcopos, ipsamque Reginam Stuartam; tot aliis prætermisissis summæ auctoritatis viris, quos vel Ordinis dignitas, vel antiquitatis prærogatiua, vel magnitudo meritorum præ nouellâ Societate nostrâ commendabat. Nec verò leue Clementis VIII. iudicium videri debet, quo Societatem Belgicam potissimum idoneam censuit sacræ in Batauiam expeditioni suscipiendæ, conseruandis Catholicorum reliquiis, & ab errore in viam hæreticis reducendis. Et quoniam cœpimus à sacris, post supremam illam Tiaram par est ad minores Infulas delabi. Gerardus Groesbequius Eburonum Antistes, idemque de Purpuratorum Patrum Senatu, Belgas Patres Louanio in ditionem suam inuitare solitus, adeò præsentium lætabatur adspectu, quasi non homines, sed hominum tutelares Angelos accepisset. Tum demum ponebat curas, quas pro Religionis incolumitate maximas gerebat, satis ei consultum arbitratus quamdiu adessent Patres. Nec maior Groesbequij, quam Roberti Bergensis & Georgij ab Austriâ præcedentium Principum, de nobis fuit existimatio: quam Bergensis tunc maximè prodidit, cum res nostra Louanij laboraret. Nam & suam de grauissimis ac maiori Iudici reseruatis criminibus absoluendi potestatem ita cum Adrianò nostro communicauit, vt ad quos ille vellet, eandem posset extendere; & acri censurâ perstringendos putauit, qui nostro Instituto aduersantes, exercendarum functionum libertatem eripere molirentur. De Læuino Torrentio quid dicam, Antuerpiensium Antistite verè magno, qui præcipuâ Patrum nostrorum vsus operâ, vltimis quatuor vitæ suæ annis septies mille à Fide alienatos Ecclesiæ conciliauit?

Quantum in eo Patronum haberet Societas, manifestum fuit in Louaniensis Collegij fundatione; quam ei dissuadendam quibus nescio rationibus Academia susceperat. Ipsum iuuat audire Torrentium ex iis litteris, quas super hac re dedit Antuerpiæ ad Academicos pridie Nonas Maij, anno sesquimillesimo nonagesimo quarto.

Cum ab eo tempore, quo primum instructus litteris Louanij, alias quoque Prouincias accessi, ac tandem diuino fretus auxilio, in patriam reuersus sum incolu-

incolumis; nihil magis desideravi quàm occasionem aliquam dari, quo accepti me- ad Aca-
mor beneficij, de Louanio vicissim benè mereri, atque animi gràtitudinem ali- demiam
quam ostendere possèm. Successit res non omnino infeliciter. Quòd enim ex Louanien-
speculio honestè parto supersuit, id erigendo apud Patres Societatis IESV Phi- sem.
losophiæ Gymnasio cæpi impendere, in magnum Academiæ vestræ, vt mihi vi-
sum est, commodum & bonum; nihil cuiquam detrahens, sed seriò dans operam,
vt toti corpori benè esset. Nam cum de Republica in vniuersum agitur, non
quod singulis, sed quod in vniuersum profuturum sit omnibus, considerari
consuevit. Accidit tamen, vti plerumque fit in naturali quadam hominum ad
dissentiendum inclinatione, vt nonnulli ex Facultate Artium, quam vocant,
acriter se opponerent. dico nonnullos, quia mandatum de se opponendo legitimè
conceptum nullum hactenus vidi; sed epistolam tantum, quàm me à proposito
detertere, & aliò inclinare conati sunt. ad quam tum etsi modestissimè, & vt
puto, non imprudenter respondi; illi tamen pergunt obsistere, & nescio quid
moliri, vt auctoritate Regis eiusque Concilij impeditus, à sententiâ discedam.
Quod vt liberè dicam, nullo vniquam modo impetrabitur. Nemo enim quid
cui conferam mihi præscribat, rerum mearum qui sim dominus. Sed efficient
fortassè illi suâ ingratitudine aliò me conuertam; quod tamen non faciliè neque
temerè fiet. Nam Louanium amo. Liberum credo erit sanctæ Societatis no-
minis IESV hominibus benefacere, & apud eos nouum Philosophiæ seu Gym-
nasium seu Seminarium erigere: quòd tametsi nemo, nisi Societati iam addictus,
accesserit, satis inde magnum commodum toti orbi Christiano accedet, & præ-
sertim Prouinciis nostris Belgicis; quod quotidianâ experientiâ iam sentimus,
& quasi manu tangimus. Quæ ergo ista inuidia est, vt tanti boni fructum
non percipiant etiam alij, qui ad Patres discendæ Philosophiæ causâ confluere
& ipsi volunt? Deum testor, quòd si aliud occurrisset consilium, quo Acade-
miæ prodesse plus potuissèm, secutus id fuissèm. Verùm sapè & multum cogi-
tanti nullum occurrit. Alioqui, non obstantibus quibuscumque Artium Faculta-
tis priuilegiis, docere possunt prædicti Patres intra septa suorum Collegiorum,
quidquid placuerit, Instituto Ordinis sui non contrarium. An fortè sacram
Theologiam docentes Louanij à Philosophiâ arcentur? Quis ergo horum sese
opponentium finis? nempe vt magnâ cum inuidiâ nihil proficiant. Vbi si vnâ
mecum ornandæ atque illustrandæ isti Academiæ incumbere velint, Pædagogis
etiam suis profuturum sit plurimum. Quidquid sit, Viri amplissimi, ab æquita-
te vestrâ impetratum cupio, vt, quoniam Magistratus atque adedò ciuitas
ista tota meum consilium laudat atque approbat, atque, vt pergam in proposito,
me rogat, vestram quoque sententiam mihi declarare ne grauemini; idque eo
ardentiùs peto, quòd ex quorundam litteris intellexerim, non solum Artium
quam vocant Facultati propositum nostrum displicere, verùm aliis quoque
Professoribus primariis. Quod tametsi ita esset, agrè tamen desisterem; displici-
ceret tamen vehementer. Durum est enim homini ingenuo inuitis atque ingra-
tis benefacere: ego tamen nullam, nisi à solo Deo, vel gratiam vel mercedem
exspecto; cuius etiam clementiæ, quantum possum, precibus vos commendans,
vel tribus tantum verbis ad epistolam hanc meam responsum exspecto.

Hactenus Torrentius. in cuius erga nos beneuolentiam successisse vi-
dentur, qui successere in Mitram, Ioannes Miræus, & Ioannes Malde-
rus: quorum hic à Louaniensi Doctorum cathedrâ ad Antuerpiensem

Præfulum translatus, Societatem nostram perpetuò duorum ac viginti annorum spatio paternum in morem adamauit. Diutiùs etiam Iacobus à Castro Episcopus Ruramundanus; quem tamen virum ex eadem Academiâ nobis aduersaturum timor erat, & quorundam non beneuolentium expectatio. At ille cognitâ semel perspectâque Societate usus est per viginti septem continuos annos, cum in ciuitate, tum foris, ex eâque perpetuum sibi Confessarium voluit (quod solenne habent Episcoporum plerique) neque magnum aliquod negotium sine Patrum consilio sententiâque tractauit. Vir ipse & longâ adeò experienciâ clarus, & eâ doctrinâ quam olim Louanienfis Vniuersitas venerata fuerat, pro suâ tamen modestiâ & Societatis æstimatione frequens, etiam extremâ ætate, & pedes ad Collegium accessit, aut controuersiam Theologicam aut grauioris rei aliquid cum nostris communicaturus. De Siluaducensium Episcopo Gisberto Masio, cui summa eloquentia Ciceronis Belgici cognomentum peperit, dubitare neminem sinunt quæ de istius Collegij originibus commemorata sunt in loco. Quoties Masius colloquiis priuatis, quoties publicis pro concione sermonibus, nostrum Institutum, munia, vitam, moresque ad ruborem Patrum, ad æmulum dolorem, deprædicauit? Quo die Ignatij in Beatorum album relati solennia Societas celebrabat, ipse peracto splendide Sacrificio in cathedram ascendens, ad pulcherrimam audientium coronam pro suâ facundiâ adeò magnificè de Beati Patris deque Sociorum laudibus verba fecit, ut impatiens tanti præconis inuidia nonnullos in ipsummet concitarit Antistitem, ausos de superiore loco carpere, quæ ille dixerat, argumentisque refellere: quibus mox facti pœnitentibus haud grauâtè vir mitissimus condonauit iniuriam. Nec à Masij vestigiis successor Socius, supremi Parlamenti Mechliniensis antè Senator, desciiuit, egregius & ipse nostri Ordinis æstimator. At Remigius Druitius Brugenſium Episcopus Societatem quanti faceret, non obscurè prodidit, cum in summis Reip. angustiis, negante Magistratu parem se alendo Societatis Collegio, respondit se potius quàm Collegium vrbe cessurum. Druitium adiuuabat Iacobus Pamelius tum Canonicus, ac deinde Audomarenſium designatus Antistes, prorsus ut ille Collegij Rectorem, hic Procuratorem agere viderentur. Eadem Rodouanij erga nos studia fuere. Mathias verò Lamberti, qui medius inter Rodouanium Druitiumque Insulas gessit, morti iam proximus, quando sublucente alterius vitæ radio clariùs apparet rerum color, Sacerdotem nostrum ad sese euocauit, cui omnes anteactæ vitæ noxas aperuit, perpetuamque Societati, quam adhuc malè cognitam habuisse fatebatur, eleëmofynam donauit. Eadem propè Caroli Masij Gandauenſium Antistitis sub extrema vitæ tempora vox fuit, quâ dolentis animi sensum exprimebat de tam serò cognitâ amatâque Societate. Idem & voto multis audientibus semet obstrinxit, si ex morbo conualesceret, dotandæ in eâ vrbe Societatis. Iam Martini Richouij, Petri Simonis, Antonij Hennin, Georgij Chamberlaini, Iprensium Episcoporum, quàm præclara de nobis fuerit existimatio, beneficia quæ contulere testantur. Præfulum plures quamuis promptum habeam dicere, abstineo, ne tam multo-

multorum commemoratione numerum videar exhaurire voluisse. Vientium quoque modestia non expectat laudes; quas si nos nunc præmittimus, inueniet tractabitque posteritas.

Nunc Abbatum ex maximo numero vnus duntaxat sententiam, Abbatum
testimonia. quasi ad specimen, proferamus. Ludouicus Blofius, vir maximi nominis, quid de nobis sentiret ipse, quid alios sentire vellet, sæpè quidem, sed tum præcipuè declarauit, cum ad Viglium Zuichemum, Regij Senatus Præsidentem, huiusmodi litteras aliquando dedit. Domine, cum nuperrimè tecum pranderem in tuis ædibus, de hominibus Epistola
Abbatis
Blofij. Societatis IESV mentio incidit, ut nosti, longo deinde ducta sermone. Cuius piebam sanè tecum seorsim de iis loqui, clariusque quid sentirem exponere; sed quia nullam id agendi idoneam opportunitatem nactus sum, mihi nunc ad te de totâ eâ re scribendum esse iudicaui. Domine, magna mihi pridem cum M. Adriano Scholasticorum Societatis IESV Louanij Præposito, aliisque ex eadem Societate, familiaritas intercedit. Vnde eundem M. Adrianum verum Dei famulum & amicum iudico. Illud vero liquidò constat, eam Societatem, veluti postremum sacrorum hominum Ordinem, ad multorum salutem in Ecclesiâ diuinitus his temporibus excitatam: licet plerique, non è vulgo solum, sed sacri quoque homines, atque adèò Religiosi, aut de eorum existimatione detrahant, aut parum sanè eorum causâ velint. Magna quidem certè & illustria per eos in Hispaniâ, Lusitaniâ, Italiâ, Indiis, atque alibi terrarum patrantur à Deo: Perhonorificè de iis mecum egit Nuntius Apostolicus, cum Hallas eum salutatum venissem, magnique eos se facere ostendit, iisque ut familiariter vterer hortatus est. Nec obscurus est fructus, quem hætenus Louanij ediderunt. Quod plenius testificari potest Cancellarius Doct̃or Ruardus, summâ vir prudentiâ & religione & fide. Quidam tamen aut Veri ignorantia, aut animi malevolentia, quod ab illis rectè fit & salutariter, in diuersum interpretantur. Sed consueuerunt videlicet res istiusmodi esse principio ad multos inuidiosæ; quod & S. Francisci ac S. Dominici Familiæ legimus euenisse. Illud verò bonis ac prudentibus probari vnice debet, quod non ut ceteri, anno vno exacto, sed septimo demum aut octauo post, publicè profitentur: quæ res, multa quæ timeri possent, auertit incommoda. Quod ad priuilegia attinet, quibus eos Pontifex ornauit, sunt illa omnino isti Vocationi necessaria. Quamquam verò ea ampliora sint illis, quæ antiquis Pontificum legibus, ceteris Ordinibus collata sunt; non sunt tamen aut publicæ Ecclesiæ quieti, aut rectæ disciplinæ contraria: sed potius, si res suis momentis rectè expendatur, & virtuti, & animorum utilitati, & communi bono maximè consentanea. Bini iam Pontifices, sibi inuicem in summam illam dignitatem succedentes, hanc Societatem, maturâ habitâ deliberatione, confirmarunt: Principes verò Christiani plerique benignissimum iampridem in eos animum acceperunt. Quos sanè viros ut dignitate ac iudicio præstantes, ita cuncta consilio gerentes, qui tantâ in re nihil vidisse existimet, nâ eum à rectâ ratione lapsum iudicem. Utinam ut in ceteris orbis Christiani Prouinciis, ita in nostro quoque Belgio aliqua eorum Collegia instituantur! Id verò & ad Dei cultum propagandum, & ad animarum salutem fulciendam, considerem vim habiturum esse longè maximam. Sed vereor ut ne hoc Dei immortalis munere necdum digni simus. Domine, si res ita ferret, ut eorum apud Cæsarem, aut Reginam, aut certè in Concilio causa agitaretur,

rem tu quidem, uti ego existimo, Deo gratam facies, si quàm minimè eis aduersabere. Non debet, qui rectam animi conscientiam curat, acrius sese huiusmodi conatibus opponere; ne pugnet cum Deo, pro quo se pugnare arbitretur. Non sunt diuina consilia humanis rationibus metienda, quæ omnem excedunt rationem. Hac te cupio, Domine, prono benignoque animo accipere, quæ vnius Veritatis diuiniq̃ue honoris studio impulsus, scripsi; precorq̃ue Deum Optimum Maximum diu te incolumem tueatur. Vale. Bruxellis.

Tuus humilis seruus

Ludouicus Bloſius Abbas Lætiensis.

Testimo-
nia Aca-
demico-
rum:
Ruardi
Tapperi.

Iuuat hoc loco etiam, quid Academici Doctores, iiq̃ue primæ auctoritatis, senserint, festinanter attingere. Ruardum Tapperum Cancellarium dicere solitum accepimus, cerni oculis atque ipsis quoque tangi manibus, Societatem iugulandis hæreticis, non ferro (quod nobis ipsi faciunt) sed eruditione pietateq̃ue Christianâ, diuinitus excitatam. Nobilius quoque testimonium dedit excipiens solennem Adriani professionem, quando inter alia docebat Societatem meritò appellari sanctissimo I E S V nomine, non, ut quidam peruersè dicunt, quasi alij sint de Societate diaboli, sed quia Dominum I E S V M, eiusq̃ue Apostolos, præstantissimo sectatur modo: quippe quæ non vni alicui charitatis officio se dedat, sed planè omnibus, parata quemuis laborem, quoduis discrimen subire, ac vitam ipsam pro diuinâ gloriâ & animarum salute contemnere. Prædicabat deinde paupertatis nostræ præstantiam, quòd Professis non modò nihil in commune possidere, sed ne pro Sacrificiis quidem & aliis ministeriis quidquam accipere fas sit: obedientiam verò commendabat, quòd ad quamcunque profectiōem, siue ad Turcas, siue ad Indos, nullo viæ solatio sese deuoueant Professi. Addebat, nihil Catholicæ rei vel conseruandæ, vel vbi collapsa esset restaurandæ, accommodatius excogitari potuisse, quàm teneræ ætatis per catechesin & scholas institutionem. Hinc denique conficiebat, nihil mirum videri, si talia munia profitentibus multi satanæ instinctu existerent aduersarij: quamquam se credere, plerosque non malignitate, sed ignorantia peccare; mox, vbi verum rescuerint, studia mutaturos. Tapperum securus est Adrianus Brouwershauus Theologiæ Doctor, qui post illam (uti suprâ memini) in Adrianum excitatam tempestatem, quâ vir innocens, propter candidati vnius fugam insaniente Magistro, in carcerem abreptus est, arguebat parentes Professoresq̃ue, filiorum ac discipulorum suorum ad nos accessum iracundè ferentes; testatus, Institutum nostrum prorsus esse Apostolicum, ad collapsam veterem disciplinam in integrum restituendam. Addebat, Patrem Adrianum ac Socios esse raræ virtutis doctrinæq̃ue viros; adeoque vel Spiritui sancto resistere, vel certè nostrum vitæ genus ignorare, quique nobis aduersarentur. Parentes autem in graui errore versari, quando filios ab hoc vitæ genere absterrent, quos felices potiùs arbitrari adeò fortunatâ sorte deberent. Datum etiam est grauiſſimum Societati testimonium ab Academia Louanensi, quo tempore apud Mariam Reginam ius incolendi Belgij vrgebatur. cum enim super re tantâ iudicium Academiæ Regina flagitasset, respondere Doctores, Institutum Societatis pium & sanctum esse, & nihil in eius priui-

Testimo-
nium Aca-
demie Lo-
uanensis.

privilegiis, bullis, moribus & conuersatione inueniri, quod non expediens & utile sit toti Ecclesiæ, ac potissimum Germaniæ Inferiori: Patres quoque nostros, magno adhuc fructu, & optimo vitæ exemplo, inter CHRISTI fideles fuisse versatos.

Restant ex sacratissimis Deo viris Ordines Religiosi, quorum in Belgio exstat frequens & amplum de Societate iudicium. Non enim, ut quidam putant, & stolidissimus aliquis Batauorum famoso nuper libello calumniatus est, exosam illam habent, aut habere possunt; quippe ex cuius disciplinâ eorum non pauci hac ætate prodierint; sed amore & laudibus prosequuntur; tametsi singularem quandoque personarum zelus imprudentior occasionem hostibus dedit, sinistrè de mutuo inter nos affectu suspicandi. Sed amentia est paucorum culpâ damnare vniuersos; quasi totum corpus vitiosum sit, si qua pars digiti laboret. Ipris certè quatuor Mendicantium Ordines in commune sanxerunt, ne cui suorum impune Societatem verbis obterere liceret. Pipinus quoque ex Dominicanâ Familiâ vir magnus, & Archiepiscopi Mechliniensis Granuellani Vicarius, cum suorum aliquos perperam imbutos audisset non optimè de Societate loqui; Et nos, inquit, viuamus Socij I E S V, neque illis Patribus obtretemus, quorum vestigiis insistere nobis erit utique gloriosius. Et hæc quidem Ecclesiæ Principum ac Sacerdotum testimonia fuere, quibus nihilo inferiora Principum sæculi ac Magistratum possidemus.

Quis Philippi Regis eo nomine Secundi, cui tot Regna per tot annos prudentissimè gubernata dedere nomen Sapientis, non solum honestissima iudicia, sed & tanto digna Rege erga nos merita ignorat? nam quòd initio difficilius tardiusque Societatem in Belgium admisit, in hoc quoque fuit prudens. Etenim neque illam tunc satis cognitam habebat ipse, & parentis sui Caroli Imperatoris atque amicæ Mariæ Reginae quâ nescio sinistrâ opinione, à maleuolis ingeneratâ, præoccupatorum præiudicio mouebatur; & quod erat caput, deterrebatur magnorum virorum consiliis, dissuadentium in tantâ veterum Ordinum Religiosorum copiâ admissionem noui. At ubi Petrus Ribadeneira, præter Ignatii litteras, etiam à Ferdinando Romanorum Rege commendatitias repræsentauit, quibus ille præstantissimus Imperator testabatur Sociorum sese operam ad extirpandas hæreses in primis utilem in suâ Germaniâ expertum, haud dubiè talem & in Belgio futuram; continuò Philippus Rex in vitam ac munia nostra diligenter inspexit, laudatissimaque omnia comperiens, eum in Patres accepit animum, quem, me tacente, tot Collegiorum fundamina loquuntur. Promouit hanc Regis beneuolentiam Dux Parmensis, hausto à matre Margaretâ Austriacâ in nos amore, quem eximium semperque crescentem exercere numquam destitit. Præter alia id Regi auctor fuit, magnis ut urbibus imponerentur Patres, testatus ad retinendos in Regis fide Belgas Societatis Collegia plus quàm castella valitura. Itaque & Traiecto ad Mosam & Ipris Flandrorum recuperatis, cum in pœnam arces prædiarias imperare posset, eas se dixit in Societatis I E S V domicilia commutare. At Ernesti Archiducis quanta erant futura de nobis merita, si non mors imma-

Testimonia Religiosorum.

Testimonia Principum secularium.

Philippi Secundi Regis.

Alexandri Ducis Parmensis.

tura

Alberti & Isabella Archiducum. tura inuidisset ! Parentem in illo Societas amisit, sed recepit in Alberto: cui Principi, eiusque coniugi Serenissimæ Isabellæ, quanto in pretio & amore fuerit Societas, haud facîle dixerim. Illorum fauore in eam mo-

Epistola Archiducis Leopoldi ad Albertum. lem Prouincia Belgica iam surrexerat, vt magnitudine suâ quodammodo laboraret. De partiendâ agitabatur: quo tempore Leopoldus Austriacus Archidux, nostris latus incrementis, ad Albertum litteras dedit, quarum aliqua pars hæcerat: *Magnam animo voluptatem capio, cum ex optimis viris intelligo, tantum in dies iuuentutis & ingeniorum delectum ad CHRISTI signa sub huius Societatis auspiciis in Belgio vestro conuolare, vt una Tirocinij domus tot sacræ militiæ contubernalibus minimè sufficiat.* Deinde Societatem obnixè commendans, inter causas hanc quo-

que ponit, quòd cuique sit exploratissimum, sicubi dicta Societas toto orbe Christiano liberam sua munia obeundi facultatem adepta est, ibidem semper Apostolicam Fidem miris accessionibus amplificatam fuisse; contra verò, eos qui eandem aut occultis cuniculis subruere, aut aperto Marte suis finibus exturbare sunt conati, incomparabili rerum suarum, ac præsertim Orthodoxæ Fidei dispendio, temeritatis suæ pœnas luisse. Hæc & plura Leopoldus. Quæ Alberto Principi tantopere probabantur, vt tale de nobis responsum daret: *Sanè certum est, Societatem illam Ecclesiæ Dei & nostræ Religioni verè Catholicæ, non laboribus, non vitæ parcendo, prodesse quamplurimum, & eandem quaquauersum toto terrarum orbe propagare & restaurare. Quapropter æquum est, vt eiusdem Societatis obsequia agnoscant omnes Principes & populi Catholici. Nos quidem hætenus eâ de causâ Societatem hanc singulariter commendatam habuimus, & in posterum, quidquid ad eius tutelam & incrementa poterimus, libenter impendimus: nec officio nostro pro viribus vni-*

Responsum Principis Alberti. quam deerimus, dabimusque operam sedulò, vt eadem Societas (elsitudinis vestræ tam amicâ & fidâ commendatione, quandocumque sese obtulerit occasio, perfruatur. Nec verò magnificentius promisit patrociniū suū Albertus, quàm præstitit. Vt enim Collegiorum pleraque taceam, de Ruræmundano certè susceptâ singulari curâ, ad Hermannum Comitem Bergensem Geldriæ prouinciæ Præfectum ita scripsit aliquando: *Negotium illud mihi admodum cordi est, ob fructum eximium qui inde diuinâ opitulante gratiâ expectatur, sigillatim ob bonam iuuentutis institutionem hocce tempore tot hæresibus deprauato: quem fructum non solum Ruræmunda mea, sed & omnes aliæ ciuitates vicinæ, & in primis Venlona, utpote proxima maximeque populosa, participabit.* Isabella quoque Archidux, Alberto iam vitâ functo, datis ad Ruræmundanum Antistitem litteris, *Oculatus es testis, inquit, magni fructus quem fecerunt & faciunt Patres Societatis.* Sexcenta sunt, quibus par illud optimorum coniugum ac Principum expresière inexhaustam benè de nobis merendi voluntatem.

P. Biuerus in Oratione funebri Archiducis Alberti. *Ferdinandi Principis Cardinalis in Societatem beneuolentia.* Sanè Albertum, Principatus sui tempore, adeò munificum sensimus, vt quas in Societatem Belgicam erogauit eleëmofynas, centum millium ducatorum pretium æquasse, aut etiam superasse fateamur. Iam Ferdinandi Principis Cardinalis magna testimonia, partim expressa litteris ad fratrem Philippum Regem datis, partim habito ad suos Procere ac Tribunos sermone, non ignota habent Belgæ; & longa nimium sit commemoratio sectantibus breuitatem. Sed post Austriacum sanguinem

nem non tacendus Ludouicus Requesenius, quondam Belgij Gubernator; non Fontanus Comes, qui ab Ernesti Archiducis obitu ad Alberti auspicia tenuit Interregnum; non Franciscus Mendoza Admiralius Aragoniæ, qui, Alberto in Hispaniam quarendæ coniugi Isabellæ profecto, armorum gessit præfecturam; non Ambrosius Spinola Marchio, militiæ Regiæ terrâ marique Imperator; non denique alter Marchio Aytonæ, qui, post Isabellam Archiducem mortalibus ereptam, difficillimis Reip. temporibus clauum tenuit, potentissimos fregit hostes, intestinam perfidiam prudentiâ detexit, celeritate superauit: quibus rebus tam breuî gestis, meritò apud Belgas seruata patriæ decus & immortale nomen inuenit. Hi tales viri amorem Societatis palàm professi, de eâ & loquebantur pro suo animi sensu magnificè, & plurimum habebant honoris; & quidquid poterant beneficiorum, studiosè conferebant. Et Marchio-<sup>Marchia-
nis Ay-
tonæ.</sup> nis quidem Aytonæ animus erga Patres nostros sese in castris præcipuè prodidit. Capto Schenckiano, in nosocomium ingredi parantem monerat Sacerdos noster & loci angustias esse, & graueolentiam periculosam; adeoque dissuadebat ingressum: cui ille, Nihilo, inquit, meliorem me ducò Societatis Patre; tu quò intrare non times, cur ego timeam? Sub belli tempora non priùs de milite, quàm de secuturis militem Patribus cogitabat, prosperum sibi Martem promittens, si à diuinorum curâ auspicaretur.

Quòd si nunc ad Togam conuertar, non deerunt præclara iudicia, <sup>Testimo-
nia Togæ-
torum:</sup> quæ vel Arcanus Regis Senatus, vel magnum, quod vocant, Parlamentum, vel singula Prouinciarum Concilia, vel denique vrbium Magistratus tulere. Vnius mihi sufficere possit auctoritas Gulielmi Pamelij Præsidis: quem, cum Parmensi Duce, in ornandam quæ fauore quæ munere Societatem conspirasse diceres. adeò de nobis benè merendi assiduo studio & quadam velut contentione certabant, nisi quòd Dux, vti plus poterat, ita plus increbatur. Percrebuerat Gandauî nescio quæ aut vnde nata opinio, periculum esse ne Claudius Generalis è Missione Gandauenfi euocaret Patres. Perculit scilicet is nuntius Senatores, & omnium studia ad occurrendum excitauit. Itaque datis communi nomine litteris, obnixè Claudium orauere *per I E S V C H R I S T I sanguinem* (ipsorum hæc verba sunt) *ne Societatis Missionem reuocari pateretur; sed contrà, iuberet eam confirmari, ad emolumentum spirituale bonorumque ciuium consolationem.* Fatebantur enim, *Patres ad se missos magno totius ciuitatis commodo ita desudare in conuellendâ hæreticorum prauitate, ac Catholicæ rei dignitate restituendâ, ut Ecclesia Dei magnum in dies sentiret incrementum.* Quid illa variorum Magistratuum publicis expressa litteris testimonia? <sup>variorum
Magi-
stratum,</sup> Notum facimus, Societatis Patres in hac nostrâ ciuitate singulari zelo, pietate, doctrinâ ac modestiâ iuuentutem excolere, nec minùs ad omnem virtutem atque honestatem quàm ad eruditionem informare. Et alibi: Testamur, hanc urbem hominum Societatis industriâ ex merâ nocte, in quâ ipsi eam deprehenderant, in lucem reuocatam. Item alibi: Fatemur, Patres Societatis I E S V ad instaurandam hîc Orthodoxam & Catholicam Fidem, ad acuendam pietatem, ad promouenda litterarum studia, ad bonos & Christianos mores inducendos, magno vsui adeoque necessarios fuisse. Id genus multa nostris in ma-

nibus versantur ; quæ proferre omnia minimè opportunum festinanti : de vrbe tamen Siluaducensi , vnde iam diu cum ipsâ Religione exsulamus , hoc nominatim dicere non prætermittam . Pactis cum Batauo legibus deditiois, Senatus, vt erat egregiè Catholicus, in curiam conuenit pridie quàm victor hostis intraret , interque mutuos complexus ac lacrymas vtrò abiit Magistratu : pro actu tamen postremo statuit , vt ad Societatis Collegium pergerent vterque Consul , & primarius Senator, acturi amplissimis verbis publico vrbis nomine solennes gratias de obsequio ciuibz quoad licuerat impenso. nimirum hæc vna illòs cura sollicitos habebat extremo illo publicæ calamitatis tempore , cetera securos.

Litteratorum,

Te quoque, magne Lipsi, & litteratorum prime, in testium meorum numero ponere non grauabor. Fatetur is de se, posteaquam Humanioribus studiis ipsâque Philosophiâ imbutus esset à nostris, etiam Societati dare nomen voluisse, atque omnino fuisse daturum, si cum bonâ parentum gratiâ licuisset; per quos tamen impeditus fuit, quo minùs amplecteretur probatissimum sibi vitæ nostræ genus, non cessauit tamen vniquam deprædicare verbis, & omni honoris significatione venerari.

Hereticorum.

Hactenus à laudatis viris laudata Societas. quidni & ab ipsis Caluino-Batauis arcessamus aliquid laudis? nec enim vlla virtutis certior est, quàm ab hoste commendatio. Verùm quæ laus ab hereticis speranda, quibus iuratum, probris & maledictis incessere Societatem, eandemque, si possint, funditus euertere? At enim hæc ipsa nostrâ laus est, quâ præcipuè gloriamur; hunc honorem maximum ducimus, ab hæresi mendaciis traduci, proscindi conuitiis, ad carceres, ad tormenta, ad necem quæri. Beza secundus à Caluino Geneuensis Ecclesiæ fundator, auditus est aliquando dicere, tum demum se ac suos Galliâ potituros, vbi Reginam matrem cum filio Rege (is Carolus Nonus fuit) omniq; Regiâ prole, iugulassent. Dictum nefarium, & in ipso auctore iugulandum; sed interea Valesiano sanguini honorificum, in quo vno Catholice Religionis columen versari hostis ipse fateretur. Nostrorum Caluino-Batauorum haud absimilis est philosophandi ratio: stantibus in Belgio Iesuitis stare non potest hæresis, nedum dominari; proinde illi iugulandi. Ferox illa quidem & barbara argumentatio, nobis interim gloriosa. Quis Batauicæ gentis odia in Hispanos ignorat? plusquam Vatiniana sunt. ac nihilominus profitentur hæretici malle se quotquot Belgium habet Hispanos, quàm bis senos dumtaxat Iesuitas. adeò præ tot armorum eorumque Hispanorum millibus tam paucorum inermium Iesuitarum terror, & ex terrore odium, hæreticos animos occupauit. Quid? illud parumne Societati honorificum, quod Religionem Catholicam sæpè quidem Romanam, sæpiùs tamen Iesuiticam appellent? probum nobis dicere se putant, & præconium dicunt; quale si nobis tribuamus ipsi, meritò intolerabilis arrogantiae arguamur. Finis sit; nec enim ostentationis testimonia quærimus, sed necessitatis: quantum scilicet satis est ad Ordinis nostri famam, quâ præcipuè pendet quæstus animatum. Itaque nemo sapiens hanc scriptionem, fastum nostrum superbiâque

Costerus in refutatione iudicij Hollandici aduersus Paulinum.

Costerus ibidem.

biamque interpretabitur, sed alienæ salutis studium: cui nostra si prodesse possit infamia, non subterfugimus profectò (ita nos Deus amet) quia stulti, quin scelerati habeamur, dummodò & absit offensa Numinis, neque nos animorum nostrorum conscientia condemnet.

Nunc quoniam ad metas peruenimus, & postremus horum secularium ludorum actus (Ultimus inquam huius Operis Liber) Flandro-Belgica nostra obtigit; non decet eam reliquis aut gratitudine aut urbanitate esse inferiorem; & spectatores, quorum oculos tamdiu detinuit, absque missilibus aliquot aut apophoretis dimittere. Itaque hac pauca è litterario penu deprompta subiicimus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA

Eucharistica PHILIPPO IV. Hispaniarum Indiarumque Regi, & uniuersæ DOMVI AVSTRIACÆ pro defensâ Religione, & admissâ in Belgium Societate.

I beneficia conferentis animus, magis quàm res ipsæ, ponderandus est; & nonnumquam summâ nos deuinctos gratiâ credimus, quòd rem, ceteroqui exiguam, à voluntate non exiguâ profectam intelligimus; in ipso limine hæreo, Philippe Rex Catholice, videoque, quem instituere orationis cursum parabam, minimè ad exitum me posse perducere. Volebam enim tibi, maioribusque tuis, Austriacis Principibus, non referre (quod neque vestra munificentia, neque facultas nostra permittit) sed, quatenus verbis assequi valerem, gratias agere, quòd & Socios illi singulari fauore in Belgium admisissent, tuque in hodiernum diem magno patrociniò tuo vereque Regiâ protectione fouisses. Quod quidem beneficium cum tantum tamque multiplex in se esse conspicerem, vt quibus gratæ mentis significationibus à me explicari posset, vix intelligerem; tum certè si animi vnde prouenit consideranda est amplitudo; planè imparem me sentio, qui rem tantam tamque augustam non dico meritis efferam laudibus, sed vel nudâ narratione proponam. Profecta hæc enim omnia sunt à propriâ illâ Austriacorum pietate, & Christianæ Religionis conseruandæ promouendæque incensâ cupiditate, quam neque vllius eloquentia enarrare, neque ingenium valeat comprehendere. Est illud iam commune orbis iudicium, cui libenter assentior, Austriacæ stirpis eiusmodi esse decora, vt

Austriacorum summam, defendere & promouere Catholicam Religionem;

generis claritate, potentiæ magnitudine, opum vi, Imperij vigore, amplitudine, maiestate, cedat omnino nulli. Sed sunt alia augustiora. Nam externas illas laudes verbis extenuatas solent quidam vel naturæ tribuere, vel fortunæ, vt nemo vnus sibi proprias existimare possit. At verò eâ gloriâ, quam ex Religionis promouendæ studio consecuti sunt Austriaci, ita gaudent singuli, vt vniuersis nihil detrahant; ita vniuersi, vt propriam singulis relinquunt: neque in huius seî laudis partem aut naturæ aut fortunæ nomen insinuat. Nimirum hoc decus illud est exitium ac verè diuinum, cui omnia non modò cedant necesse est, verùm etiam à quo, tamquam perenni felicitatis fonte, omnia in hanc Domum profecta sunt, hodieque proficiscuntur.

*inde omnis
eorum fe-
licitas &
magnitu-
do.*

Rudolpho I. (vt antiqua Austriacorum decora recenscamus) quid aliud Imperium peperit, quàm veræ cultus Religionis? quid aliud tot deinde nepotibus tradidit, vt iam duodecim, quos prisca illa Roma celebrat Imperatores, ab vnâ Domo Austriacâ superentur? Quid Ferdinando II. oculis quidem nostris nuper erepto, at cuius virtutis species in animis etiamnum viuit, viuetque in omnem posteritatem, quid aliud Imperij coronam contulit primum, quid deinde seruauit aduersus tot inimicorum validissimos conatus, quid aliud demum Ferdinando filio Romanorum Regi tradendum reliquit? Nam quot, Deus immortalis! religiosissimus Cæsar hostium potentissimorum insultibus est impetitus? quot frustra impetitus? Quid autem dico frustra? crescit ab hostium telis Maiestas nixa Religione; estque illud certissimum iustissimumque Æternæ Mentis decretum, vni pietati sacrum hoc Imperium deberi, nullis hominum machinationibus auferendum, sed nouis semper victoriarum titulis illustrandum. Liceat hîc mihi præterire, quod tamen celebrari maximè dignum, quàm singulari ac certâ Dei, suam in Ferdinando causam protegentis, ope septem ipsos hostium exercitus, nihil præter Imperij ruinam inolientes, suâ pietate fregerit: pietate, inquam, suâ, nisi Austriacam dicere malimus; neque enim armis militum id vnquam poterat. Educebat initâ conspiratione Ottomannicas Gabor Betlinus, Protestantium copias Iagerendorffius, Hungarus Palatinides Hungaricas, Calvinianas Palatinus & rebelles Bohemiæ Ordines in Bohemiâ; in Palatinatu aliam manum Durlachius, Brunsvico-Halberstadiensis aliam, aliam Mansfeldius trahebat. Angebatur optimus Cæsar non amittendi diadematis, sed Religionis opprimendæ metu; pro cuius conseruatione amplificationeque caput suum vltro deuouebat, admirabili & vix posteris credendâ voce, Si meâ, inquires, morte possum promouere Catholicam Religionem, oro Deum vt publicè coram toto mundo ab infami carnifice capite plectar. Itaque non Imperij, ac ne vitæ quidem seruandæ curâ tangebatur, sed Ecclesiæ perhorrescebat ruinas: iamque Regnis suis exutus, vnus vix Viennæ mœnibus defendebatur. Adfuit tamen hisce in angustiis, quæ numquam abest, augustius notari solita auxiliaris Dei manus: & hostibus propriâ ditione, (quod merebantur) exutis, magnum inde rebus Austriacis incrementum dedit, vnde humanâ opinione certum timebatur exitium. Rursus quid non Imperij vastator Suecus, quid non domesticus hostis Valsteinius, in

*qui & mi-
rabiliter
reminuit
aduersus
tot hostes:*

*aduersus
Palati-
num aliof-
que coniu-
ratos,*

vnius

vnus Domus semper pia, semper inuicta, excidium machinati? Et
 quidem victoriis iam feroces Cæsarianis insultabant; cum ecce tibi
 insperata ex clade salus Austriacis, hostibus in victoriâ principium rui-
 nae. Cæsus est, quâ manu nescio (eâ arbitror, quæ pietatem semper pro-
 tegit) ille grassator, victorque laurum suo sanguine cruentauit, Austria-
 cam purpuram reddidit illustriorem. Nec meliori usus est fortunâ,
 quem in Mechleburgi Fridlandiæque Ducem Cæsar elegerat; nimia
 verò ambitio in peruersa consilia pellexerat: eâdem die sanguini suo
 immersus iacuit, quâ Cæsarem solio exturbare se posse crediderat. Tam
 atroci semel iterumque perfunctus tempestate Ferdinandus; nouâ dein-
 cept serenitatis luce resplenduit, magnisque auctus victorijs Romanum
 Imperium filio suo, iisdem quibus ipse tenuerat artibus, pietate, inquam,
 cultuque Religionis tradidit gubernandum. Habuit hunc virtutum sua-
 rum fructum in terris sanè vberimum Augustissimus parens tuus,
 Ferdinande Cæsar, quod te spectarit Sceptri successorem; habetque in
 cælis nunc etiam vberiore. Tu verò perge quàm simillimus imperare,
 & (quod facis) hæreticorum persequi reliquias, memor eius quod ad
 Norlingam fusurus perduelles sapientissimè pronuntiare auditus es,
 Religionem Catholicam non tui modò, sed Regnorum omnium esse
 fundamentum. Quam sententiam te dignam, haud absimili excepit
 qui tecum vincebat Ferdinandus Infans Cardinalis, Belgarum columen,
 cum à belli Ducibus interrogatus quid ita securus animi & fiduciæ ple-
 nus in prælij pericula se inferret? haud animosè magis quàm piè re-
 spondit, quia res agitur Catholicæ Religionis. O præclaram vtriusque
 Ferdinandi vocem, quæ satis ipsa per se loquitur, cuiusnam sanguinis
 fuerint Principes qui eam protulerunt! Et erit qui dubitet, quod ipsos
 Cæsares sentire videat, atque ita sentire, ut iniuriam sibi nomini-
 que suo, si quis aliter iudicet, inferri grauissimam interpretentur? Nam quid
 ego hîc Albertum proferam, Archiducem nostrum, cui eximia pietas
 Pij Principis cognomentum dedit? bis illi ab Electoribus delatum sci-
 mus Imperium: quorsum amabo te? quâ rursus de causâ non suscepit?
 Austriaca pietas, ut offerretur, meruerat; eadem, ut repudiaret, persuasit,
 exemplo hætenus tam inusitato, ut iure quis ambigat, Albertone sit
 gloriosius reiecisse oblatum, an Carolo V. susceptum gestumque abdi-
 casse. Sed habeat hic laudem suam, habeat & ille; quâ certè maiori
 vterque dignus est quàm ut nos constituere valeamus: atque illud interi-
 rim conficiamus, non aliâ manu, quàm Religionis, Austriaco vertici
 vel oblatam vel impositam fuisse Romani Imperij coronam. Quid
 Burgundiæ insignia, Hispaniæque sceptrum, atque in hoc vno alia in-
 numera, quid tandem in Austriacam Domum deportauit? Maximilia-
 ni I. virtus Burgundiam merebatur; obtinuit cum Mariâ Caroli Pugna-
 cis filiâ, paternarum ditionum vnicâ herede. Philippus I. dignus ha-
 bitus est cui Castellæ Regnum vxor afferret in dotem; etiam apud Ara-
 gones regnaturus, nisi ante Ferdinandum socerum immaturè morere-
 tur. De Carolo V. Philippi filio quid dicam? vnum fuisse illum velut
 cælo missum, qui Religionem acerrimè propugnans, paterni aui Im-
 perium maternis iungeret Regnis? At istud minimè nouum est Au-
 striacæ

aduersus
Succum,

aduersus
Fridlan-
dum;

& filio tra-
didit.

Præclara
vox Ferdi-
nandi III.

& Ferdi-
nandi In-
fantis Car-
dinalis.

Albertus
Pius Bel-
garum Prin-
ceps Impe-
rium bis
oblatum bis
repudia-
uit.

Austriacæ
Burgun-
diæ me-
ruerunt
Religione,

& Regnum
Hispaniæ,

*& novum
Orbem.*

*& Lusita-
niam In-
diasque.*

*Exempla
Austriacae
pietatis.*

*Quot Epi-
scopatus,
Monaste-
ria, &c.
fundavit.*

Austriacæ potentia incrementum. Dicamne, ab vno illo in Europâ atque Africâ tot Duces, Principes, Reges superatos, captos? dicam Prouincias vel adiectas Austriacorum ditioni vel restitutas? Est ingens illa quidem, & vix maximis Imperatoribus concessa gloria, sed tamen infra Caroli fortunam. Debeatur eius virtuti ac Religionis propagandæ studio America nouus Orbis: hîc prouincias formauit nouas, hîc noua Regna constituit, noua Imperia comparauit; vt non immeritò grauissimi auctores Orbem illum indigent Carolinum. Tantæ tamque latè diffusæ dominationi aliquid adijci posse existimabimus? Si quò vltèrius progrediatur habeat Austriacæ pietas, habet profectò diuina largitas quod apponat. Philippus II. Caroli filius, idemque gloriosæ memoriæ auus tuus, Philippe Rex Catholice, acceptam à patre tot Regnorum hereditatem quantopere amplificauit solius merito Religionis, solius fructu pietatis? Taceo Mauritaniam, Æthiopiam, Arabiam, Persidis littora portusque; prætermitto Carmaniam, Indiamque; nihil de aureâ Chersoneso loquor; prætereo insulas innumerabiles: Regna fanè, quò nihil dici potest magnificentius, Regna, inquam, quinquaginta tria vel tributaria suscepit vel penitus subacta: & quod est caput; nobilissima accessit Lusitania. quo vno in Regno aditum est quidquid tot bellis per quingentos propemodum annos inuictus Lusitanorum animus & arma pepererant. Hæc tanta tamque angusta illius Domus incrementa ex vno Religionis tuendæ propagandæque studio prouenisse qui videat, quis non ex animò grätuletur? quis illud non diuinum planè existimet, maiusque quàm vt à se dignè speret posse deprædicari? Habuerunt quidem fortitudinem Austriaci Principes, habuerunt prudentiam militarem, aliasque bellicorum Ducum virtutes, quibus & magna suscipere, & gloriosa peragere potuerunt; sed illas ipsas non aliunde sibi venisse quàm ex pietate, bonorum omnium perenni scaturigine, fatentur. Quæ illorum pietas quàm se longè lateque proferat, & quantum illi debeat orbis Christianus, quamquam diximus antè nonnulla, & ex tot tantisque fructibus haud difficulter colligi potest; intelligere tamen penitiùs qui volet, relegat ille Austriaci sanguinis primordia, & orbis vniuersi spatia peruagetur; reperiet profectò vbique gentium, vbique terrarum amplissima huius Familiæ merita. Iam tum olim Carolo V. imperante, solum Mexicanum (quod vnum est ex octo & decem Americæ Regnis) octoginta numerabat Monasteria. quot nunc accessisse credimus, vtroque transmarino tractu qui Austriaco paret Imperio? quot vbique dotata Sacerdotia? quot constituta Canonico-rum Collegia? vt de scholis, de Seminariis, Academiis, vt de xenodochiis, pauperum receptaculis, infantium domibus, nihil loquar; in solâ Occidentis Indiâ sacrorum Præfulum fundata Sacerdotia amplissima ditissimaque omnino quadraginta, satis luculentum exhibere mihi videntur Catholicæ Austriacæque pietatis testimonium. Quid si iam eorum, qui ex hoc orbe in illas terras Religionis promouendæ causâ ex omni Ordine destinantur; si eorum, qui postquam aduenerunt copiosè illic aluntur, inire numerum contendam, cuius vnquam eloquentia referendæ gratiæ par erit? Fuit cum è Sociis amplius centum vnâ classe transiit-

transmitti; fuit, cum amplius quinquaginta ducatorum millia, Philippe ^{Quantum}
Rex, vno anno in hunc vsum numerari iuberes. At quantulum istud ^{pecuniarum}
est ad ea quæ in alios quotannis Religiosos Ordines, in alios per vni- ^{expensat,}
uersam illam plagam Euangelij disseminatores liberalissimè profundis? <sup>vt Euangeli-
ad barba-</sup>
ad quadringenta ducatorum millia in sacra Legis præcones, ad Philip- ^{ros defera-}
pinas, quæ pars nec maxima est nec præcipua, transuehendos, iamdu- ^{tur.}
rum est quod suppeditasti. Sentis nimirum, sentis id ipsum, Rex Ca-
tholice, quod Philippum Prudentem, auum tuum & sensisse, & de ^{Præclara}
ingenitâ illius terræ inopiâ malè ominantibus respondiſſe accepimus, ^{vox Phi-}
nullos sumptus in Christiano proferendo nomine vel graues censerî ^{lippi II.}
debere, vel vanos; neque Indiarum tantum, sed & Hispaniæ thesauros
vel in vnus aræ, vel in vnus hominis Christiani conseruationem benè
ac prudenter effundi. Dictum herculè Regium, Catholicum, Austria-
cum, & quod omnem fauorem gratique animi testificationem ab ho-
minibus, ac panè dixerim à Deo, extorqueat! quod quàm non verbis
tantum, sed & auito exemplo reipsâ præstes, cum earundem insula-
rum, tum exterorum Iaponiæ, Chinæ, aliorumque Regnorum per ido-
neos Sacerdotes procurandâ salute satis superque declaras. Et quoniam ^{Quanto-}
aliena Regna nominauimus; si remota illa relinquentes, ad Europam ^{perè Reges}
nostram conuertamur, quid magis Austriacam Catholicorum Regum ^{Austriaco-}
commendat pietatem, quàm tot iam annis contra Imperij dicam an ^{Catholici}
Ecclesiæ hostes vi auroque sustentata in Germaniâ bella? tot instituta ^{Religionem}
Anglorum, Hibernorum, Scotorumque per diuersas Prouincias Colle- ^{promoue-}
gia, Seminaria, Cœnobia? Non ego hîc singula recensere, ac ne de Hi- ^{rint in}
spaniis quidem agam; peruulgata iam illa sunt, & me Belgium meum ^{Europâ,}
iam diu vocat, in quo vno omnem Catholicæ rei tuendæ curam & ^{praesertim}
studium expressisse adhuc videntur Reges Catholici, memores, & ^{in Belgio.}
genus se inde ducere, nec ignari nullum se Belgis suis maius præ-
stare posse beneficium, quàm seruata Religionis. Quid enim? præ-
ter veteres Antistitum sedes nouæ quatuordecim erectæ fundatæque: ^{Eo fine}
recepta continuò promulgataque per Belgium, contempto rebellio- ^{quatuor-}
nis periculo, Concilij Tridentini placita: tot erecta nuperrimè Re- ^{decim noui}
ligiosis ex omni gente Familiis, atque huic etiam minimæ Societa- ^{Episcopa-}
ti nostræ domicilia, an non satis loquuntur nihil prætermisſum quod ^{tus erecti,}
ad Belgarum animos in auitâ verâque fide retinendos pertineret?
Iam ad coërcendam delendamque hæreseos prauitatem, qui sumptus, & bella in
qui labor magnus visus est per hæc bella, quæ, nisi Religionis causa ^{hæreticos}
ageretur, teste Sixto V. Pontifice, iam dudum nulla essent in Belgio: ^{gesta,}
centum & octoginta auri milliones ante annum huius sæculi sextum ^{maximo}
decimum in bello Belgico, veriùs dicam Catholico, consumptos scri- ^{argenti &}
bebat ipse ad Paulum V. Papam Philippus III. pientissimus idemque ^{sanguinis}
fortunatissimus pater tuus, Magne Rex; vt omittam impensas iam inde ^{impensio,}
in hodiernum diem factas. Sed nimirum vniuersas Indiarum diuitias
prodigere, Hispaniam tuam opibus virisque nudare potes; hæreticis
non resistere, Religionem non defendere non potes. Arque hoc est vo-
tum illud, quod te, exemplo Regibus omnibus imitando, quotidie
Deo facere intelleximus: hoc est quod, obstupeſcentibus quotquot è sa-
cris

Strada de
Bello Belg.
Decade I.
lib. 4.
*Præclara
vox Phi-
lippi II.*

cris profanisque Ordinibus aderant, tuum auum concepisse audiui-
mus, cum intelligeret haud debere se quidem, at posse tamen citra om-
ne piaculum, maiori auertendo malo, liberum Religionis usum peten-
tibus indulgere Belgis. in genua enim ante CHRISTI è cruce penden-
tis simulacrum prouolutus, in hanc vocem erupit: *Ego verò diuinam
Maieſtatem tuam oro quaſoque, Rex omnium Deus, hanc vt mihi mentem per-
petuam velis, ne illorum, qui te Dominum reſpuerint, cuſpiam dici me aut
eſſe dominum acquieſcam.* Itane verò, Philippe? adeone parum politicis do-
cumentis es imbutus? adeone nominis oblitus tui, quo te Prudentem
omnes appellant, vt, negatâ, quam vocant, conſcientiæ libertate, malis
amittere, quàm conſeſſâ ſeruare nobiliſſimas Prouincias, partem ma-
gnam Regij patrimonij, & (ſi abſque inuidiâ licet dicere) pulcherri-
mam coronæ tuæ gemmam? Fuit enimuerò, fuit altior tibi mens,
& ſupra ſæculi prudentiam prudens, quæ politicas rationes haud aliter
probabat, niſi quæ erant & Chriſtianæ; non tam ſolicita, ne quid detri-
menti Status, quàm ne Religio pateretur. Hæc diuina ſapientia, quæ mul-
tis ſaluti fuit, verè ſapientem te fecit; eadem (vt paulò antea vidimus)
fecit fortunatum: quæ quamdiu in poſteris erit tuis (erit autem in
omne tempus, ſi modò ex duorum qui te ſecuti ſunt Regum conſtan-
tiâ liceat de vniuerſâ poſteritate augurari) ſtabit Domus & potentia
Aſtriaca; nec ſtabit modò, ſed quotidie ſeipſâ maior dabit publicum
orbi documentum, Regna Regnorumque incrementa certiſſimum eſſe
præmium Religionis.

Nunc ad curſum ſuum, vnde abrepta eſt, reuocetur oratio; illudque
fateamur aliquando, à Catholicis Regibus non auro haſtenus, non ar-
mis, non ſanguini eſſe parſum in oppugnandâ hæreſi, monſtroque illo
tot capitum in ſuis Batauiæ paludibus obtruncando: adhibita eſſe hac-
tenus adhiberiſque conſilia non ſalutaria minùs, quàm potentia, ad
Belgarum populos in auitâ fide, hoc eſt, in vnicâ ad ſalutem viâ reti-
nendos. Quæ omnia licet eiufmodi ſint Aſtriacæ pietatis argumenta,
vt meritò ea omnes ſuſpiciant & admirentur, nemo dignè eloqui ſe
poſſe confidat; illud tandem quî ſatis efferam, & quoniam omnino ta-
cere non poſſumus, quibus grati animi ſignificationibus commemora-
bo, quòd in Belgarum procurandâ ſalute Sodalibus noſtris vt voluerit
adminiſtris? fatetur enim in Hiſpaniis, fatetur in Italiâ, Siciliâ, Germa-
niâ, aliisque regionibus plurimum ſe debere Aſtriacis Regibus Impera-
toribusque Societas: nos verò, qui in hoc Belgio viuimus, qui facultat-
em noſtræ hîc explicandæ indiſtriæ non aliis ſecundùm Deum refe-
rimus acceptam; agnoſcimus eò plus Catholicis nos Regibus Principi-
busque debere, quò & ipſi de Belgio in veræ Fidei cultu conſeruando
plus laborare viſi ſunt, & præcipuo nos ob eam cauſam ſtudio admi-
ſerunt, ſuſceperunt, ſuſtentarunt. Quo non obſequij debito ſibi Socie-
tatem obſtrinxit Philippus II. Rex ſapientiſſimus, qui delectatus eo fru-
ctu, quem è Societate paſſim per Belgium decerpi videbat, anno præ-
teriti ſæculi octogefimo quarto non tantùm inſigni eam encomio ex-
ornauit, ſed publico etiam diplomate poteſtatem fecit toto Belgio Do-
mos & Collegia fundandi? Quid non Alexandro Parmenſi, quem ge-
minæ

*Eo ſine ad-
miſſa in
Belgium
Societas,*

minæ pietatis, hinc Austriacæ, illinc Farnesianæ participem fecerat nobilissimus utrimque sanguis, erepta ex hostium manibus debet hæc patria? quid non Societas? tot ille arces ad hæreticorum ausus retundendos, quot Sociorum Collegia se numerare gloriabatur. itaque fouebat illa non affectu solo, sed præcipuâ quadam liberalitate subleuabat. Si sine vñquam Belgis excidet Albertus? viuet profectò, viuet propter æternæ Regiarum virtutum monumenta: Socij certè numquam de tanti Principis laudibus conticescent. Quoties ille Dunkercam, quoties Siluam-ducis & Ruræmundam, illic vt firmaret, hîc vt collocaret Societatem, manu etiam propriâ exaratas misit commendatitias? Quantum nobis auctoritate suâ Hallis, quantum liberalitate profuit Winocibergis? Quid illius Serenissima coniux Isabella Clara Eugenia? quam non Societatis Belgicæ sedem materno affectu complexa fuit, materno sinu fouit, maternâ aluit pietate? Quid Princeps Cardinalis, quo nunc fruimur, Ferdinandus, qui, vt sanguine tibi, Philippe Rex, proximus, ita virtute, &, quod nunc agimus, nostri Ordinis amore? Sed in te vno, vt de ceteris taceam, quantoperè mea laboraret oratio, si beneficia vellem non exornando profiteri, sed percensere numerando? Ipsum Belgium, mihi crede, omnes quæ tibi parent Prouinciæ gratias agere gestiunt, quòd per Societatem IESV, te auspice, te tutore, in Austriacâ eademque Catholicâ Fide aliquâ ex parte sint confirmatæ; quòd solatium mœstis, quòd dubiis consilium, quòd disciplinam rudibus, directionem aberrantibus, desperatis inuenerint salutem. Non est vel tam desertus homo in mari, vel tam afflictus in terrâ, quin si Sociorum quempiam è voluntate tuâ sibi adesse sentiat, gratissimis Maiestatem tuam appreciationibus prosequatur. Omnes quotquot aliquem è labore nostro fructum percipiunt, dicere se satis posse negant, quantum sibi, quantum suis, quantum toti patriæ profueris, Socios à maioribus tuis admissos susceptosque, contra peruersorum machinationes tuendo fouendoque. Nos verò, Rex Catholice, & probè intelligimus tantum nos debere, quantum soluere non valemus; &, quod in nobis est, animum tibi nostrum, vocem, operam, vitam denique ipsam, seu in præliis terrâ marique apud milites, seu in carceribus & xenodochiis apud ciues subditosque tuos, ponendam deuouemus, tantò lubentiùs, quantò citiùs exigendam speramus. Semper enim gloriosos vos dixi, dicamque, quotquot aut in castris aut in mari animam reddidistis Socij: vestra illa virtus potentiùs me stimulat, quàm Themistoclem trophæa Miltiadis. nec enim pro Rege potuistis cadere, nisi vnà pro Deo, proque sanctissimâ Religione, cui vni Regis arma in Belgio seruiunt, caderetis; nihilo fanè ignobiliore iis, quos Christianam professos Fidem barbara tyrannorum iugulauit immanitas. Tu autem, Philippe Rex, traditum tibi à maioribus inde vsque à Rudolpho Habsburgico patrimonium pietatis, quo vno satis es diues, quodque omnibus Regnis tuis præstat, imò quod Regna tibi omnia peperit, perpetuò serua; ac filio tuo, Principi nostro, transcribe veram Austriacæ Domus hereditatem. Quin & nostrâ in eam rem, quod tui iuris est, operâ in Belgarum Prouinciis vti perge; experturus profectò, quamdiu sudor erit sanguis, à Sociorum ne-

& promota
à Regibus
Principi-
busq; Au-
striacis:

ab Alber-
to & Isa-
bella,

à Ferdi-
nando
Principe
Cardinale.

Quid Bel-
gium Regi
debeat
ob susten-
tatum in
eo Societa-
tem.

Societas
Belgica se-
ipsam Regi
debet, quod
libens &
grata ag-
noscat.

mine tuam Religionisq̃ue causam vel in præsentis mortis discrimine deferendam.

ORATIO SECUNDA

Paranetica ad restaurandam in Belgio pristinam pietatem.

*Miseria
adspiciens
commise-
rationem
excitat.*

*Herodot.
lib. 3.*

SI qua vlllo tempore miserranda rerum facies oculis subiecta vim habuit; aut ad mouendam intuentium commiserationem, aut ad animos indignitate rei percellendos, eorumq̃ue opem implorandam qui in rem communem aliquid conferre possunt; ea sanè est afflictissimi Belgij nostri calamitas, vt cum quauis præteritorum sæculorum fortunâ in contentionem venire possit videatur. Ferunt olim Zopyrum, toto corpore mutilum ac lacerum, eoque Babyloniorum animos ad commiserationem flexisse, vt etiâ summa rerum ipsi aduersus Darium committeretur; & tamen tragicam ille fabulam mentiebatur: nobis profectò seria tragicaq̃ue sunt omnia; nullusq̃ue ludus luditur. M. Antonius aliquando sanguinolentam C. Cæsaris tunicam pro concione ostentans, Romanorum animos in paricidas vindictæ studio inflammas: & tamen quantum interest inter eius necem, qui dominandi cupiditate Rempublicam pessumderat, & calamitosissimam patriam nostram, non externorum magis quàm impiis filiorum pedibus conculcatam? Denique ferunt Cræsi Lydorum Regis filium, expugnatis à Cyro Sardibus, cum videret militis cuiusdam mucronem parentis sui iugulo imminentem, naturæ vincula extremo conatu perripisse, & cum in illum vsque diem mutus & elinguis fuisset, magnitudine periculi percussus vocem primam parenti salutarem à seipso extorsisse: at certè maior nos charissimæ patriæ nostræ fortuna percellit. Quas igitur in vnus discrimine, & quasi calamitatis particulâ, voces doloris indices pietas expressit; eas à me potiori iure licet infante, ac dicendi imperito, sibi charissima patria nostra deposcit in malorum calamitatumq̃ue genere vniuerso: cum non vnus intentus iugulo gladius cernitur; non vnus clades aut orbitas timetur; sed immersus vrbium cruori mucro grassatur, & plurimorum orbitas oculis obijcitur: cum non exiguâ Belgij parte, nulla iam rerum sacrarum reuerentia, cum diuina & humana iura omnia pedibus obtentur. Sanè durus ac ferreus, imò naturæ communis expers, non immeritò videretur, qui in tantâ calamitate non dico aliorum prohiberet lacrymas, sed non indulgeret suis. Ergo ne similis mihi crudelitatis nota inuratur, si quam oculis vestris compendio subieci, Belgij nostri calamitatem tacitus præteriero; horrabor precaborq̃ue vos, vt optimæ parenti filij, castissimæ Religioni orthodoxi, tot animarum pereuntium periculo alienæ salutis auidissimi, quanto potestis studio industriâque succurratis: vt, vobis adnitentibus, antiquus ille Religionis splendor postliminiò elucescat, quem hætenus ex historiarum monumentis potius coniecturâ assequi, quàm oculis licuit vsurpare.

Quod olim in votis habuit magnum illud Ecclesiæ columnen Augustinus,

stinus; vt Urbem orbis victricem cerneret deuictarum ciuitatum spoliis refertam, domitarum gentium exuiis locupletem; Africani, Pompeij, Cæsaris, Octauiani Augusti nobilitatam triumphis; & vt verbo cuncta complectar, in vnus vrbs ornamenta profusum, quidquid opum diuturnâ felicitate orbis terrarum congesserat vniuersus: id ego hodiernâ die non absimili voto libenter paciscerer; nimirum vt Belgicam nostram, non Martis insignibus toto orbe celebrem, sed, quod longè præclarissimum victoriæ genus est, proscriptâ idololatriâ, impietate debellatâ, prostratâ vitiorum acie, aut sanctissimis legibus coërcitâ, de hoste longè perniciosiore, imò & de seipsâ, triumphantem mihi contemplari liceret. Quæ tamen iam inde à temporibus Apostolorum *Belgarum olim religionem floruit.* (missis, ab eorum Principe, Materno aliisque viris Apostolicis) à barbarie ad humanitatem, à bellicâ ferociâ ad pacis studia, morisque Christianis dignos, traduci cœperit; semina tamen hæc tantummodò quædam fuerunt, quæ deinde à Siagriô, Seruatio, Eligio, Willebrordo aliisque Præsulibus excultâ, addo etiam Liuii, Piatii, Bonifacii, similibusque Heroum, non sudore tantum, sed etiam sanguine irrigata, in latissimam segetem excrescerent. Tum verò, Deus immortalis! quàm pulchrâ, quàmque lætâ metamorphosi gens illa, quæ prius inculta atque horrida nihil nisi ferociam ac truculentiam spirabat, ad omnem virtutem atque honestatem Christianis legibus ac præceptis est instituta! & quæ prius nil nisi siluas ac spelæa ferarum nouerat, quanto ardore religiosissima templa frequentare cœpit! quid dico frequentare? imò etiam splendore Regibus inuidendo excitare? Quàm læta passim videre erat erumpentia virtutum germina? quàm splendida candicare virginittatis lilia? quàm grati odoris propagari Monachorum atque Anachoretarum violas? Sed nec rosæ defuerunt, effuso in causâ Fidei sanguine purpuratæ. Immensi laboris fuerit, singula vel numerando percensere: sed neque mihi propositum est totius retro acti temporis effigiem vobis repræsentare. Vnum è pluribus atatis Christianæ sæculum ab anno scilicet sexcentesimo vsque ad septingentesimum paucis adumbrabo. Cuius Annâles dum percurro, vix *Belgarum sanctitas septimo sæculo.* ipse rebus compertissimis ac testatissimis fidem adhibeo: tantum sanctitatis florem in tantillâ terræ particulâ (quantam Belgica nostra leucas non amplius LX. quâ latissimè patet, protensa complectitur) tantillo tempore succrescere potuisse. Illud fidenter dicam, nullam me toto orbe Christiano Prouinciam nouisse, etiam altero tanto terrarum spatio ampliorem, quæ, si Martyres excipias (quorum æquè facilè millenos ac singulos vnus alicuius tyranni mucro demessuit) tot sanctitatis lumina, aut astra potius, sacris Ecclesiæ fastis adscripta, cælo transmiserit. Quis affirmanti fidem habebit, nisi qui fastos ipse euoluerit, vix totis centum annis floruisse non tantum sanctimonix famâ, sed & miraculorum gloriâ centum ac viginti vtriusque sexus illustrissima capita? è quibus si Liuius, Lambertus, Leodegarius, Ewaldus, aliique fortè duodecim sanguinis sui purpurâ nobilitantur; non minùs tamen quàm ceteri omnes, totius vitæ laudabiliter actæ meritis in censum veniunt. Quid ego ex hoc numero sanctissimos Antistites commemorẽm, Acharium,

rium, Theodoricum & Eligium Neruiorum, Chilianum Atrebatensium, Audomarum Morinorum, Aubertum & Gaugericum Cameracensium, Amandum & Lambertum Traiectensium, Willebrordum Ultraiectinorum? Quos viros? quæ Religionis oracula? quæ virtutum decora sæculum vnicum orbi terrarum dedit? vt agnoscatis Fidei nostræ ac pietatis semina longè lateque iacta, tantò fecundiora in suis segetibus adoleuisse, quò solertiore industriâ exulta, & maiori colonorum curâ subactâ glebâ fuerunt excepta. Sed nusquam vberior ac lætior hic operæ fructus emicuit, quàm in religiosissimis Cœnobitarum cœtibus, sacrarumque Virginum gynæceis toto Belgio hoc sæculo excitatis. Quis celeberrima palatia dicam an Cœnobia & Asceteria ignorat, Blandiniense, Sithiacense, Amandinum, Latiense, Marchianense, Aquicinctinum, Maricollense, Hannoniense, Lobienense, ceteraque quorum numerum inire ipsa copia non permittit? Quis non admiratur illos nobilissimarum Virginum cœtus Canonicis legibus adstrictos, Montensem, Niuellensem, Malbodiensem, Andanensem, ceterosque non Religione magis quàm maiestate venerandos? Sed ipsos potius Cœnobiarchas & sacrarum Virginum Antistites libet admirari, Amandum, Bertinum, Floribertum, Winocum, Donatum, Babolenum, Ursinarum, Dodonem, ceterosque non impares opinione sanctitatis: itemque Waldetrudem, Gertrudem, Aldegondem, Odiliam, Eusebiam, Beggam, ceterasque, quas numerus, non vitæ merita, silentio iubent præterire. Et cui dubium nunc esse poterit, infinita per vniuersam Belgicam illo sæculo sub talibus pietatis cultoribus pullulasse sanctitatis germina, præsertim si animaduernerit, cum tot viris religiosissimis totam pænè Belgicam nobilitatem de sanctitatis gloriâ decertasse? Magnum enim in omnem partem momentum habet viro-
rum matronarumque Principum exemplum: & quod magnis auctoribus commendatur, pulchrum id subditi atque expetendum ducunt. Ingredimini ergo tantisper hoc virtutum viridarium, & inter Belgicæ nobilitatis decora florem aliquem fructumque pietatis hinc illinc decerpite. Neminem proferam, nisi comuni Ecclesiæ suffragio Cœlitibus adscriptum. Videte igitur Bauonem Hasbanix Comitem, optimis facultatibus in pauperes erogatis, intra rusticum mapale pœnitentiæ gratiâ inclusum. Videte sanctissimam Adalaldi Principis Duacensis familiam, eiusque vxorem Rictrudem, liberosque Maurontum & Eusebiam non minori sanctitatis gloriâ illustres. Quid S. Pipinum Landensem, Brabantix Ducem, producam, eiusque coniugem Ittam? quid S. Vincentium Hannonix Comitem, eiusque coniugem Waldetrudem? qui non contenti quatuor liberis sanctitate conspicuis, Landrico Meldensi Episcopo, Madelbertâ, Aldetrude & Dentlino, plurimos insuper uterque CHRISTO aggregarunt. Omitto illustrissimam B. Witgeri Comitis & Amelbergæ familiam, in quâ Ablebertus Cameracensis Episcopus, Reinildis, Gudula & Pharaildis acceptam à parentibus gloriam propriis vitæ meritis amplificarunt. Taceo Wandregisilum sub Dagoberto Gallix Comestabilem sponsæ suæ persuasisse, vt sanctiores virginittis nuptias cum CHRISTO paciscerentur: & ne fragilior sexus

*Nobilitas
Belgica
sancta.*

hac

hac laude videatur inferior, tantumdem eodem sæculo nobilissima Bertilia marito suo Gutlando persuasit. Taceo viduas generosissimas Bertam & Beggam: quarum illa post obitum mariti è Regio sanguine cum filiabus Gertrude ac Deotilâ Religiosam vitam professa est; hæc post mortem Pipini Herstalli, Brabantix Ducis, nobilissimis virginibus Andanensibus ad eximiam vitæ sanctimoniam exemplo præiuit. Taceo denique Basinum, Iudocum, Winocum, omnes Regij sanguinis, aliosque complures, ne immergar in hoc laudum oceano. Post tot illustria sanctitatis monimenta, post tot nobilissima sidera subditis ad omnem virtutem ac pietatem prælucentia, an mirum cuiquam videbitur, horridas illas Belgicæ nostræ silvas tam cultis moribus tamque præstanti religione effloruisse? an obstupescet tot religiosissima templa excitata, tot Cœnobîa insigni munificentia dotata? Fateor hæc talia esse ac tanta, ut vix opes Regiæ tantæ liberalitati suffecturæ videantur: & tamen floruit Belgium post tantam profusionem, non opibus minùs atque copiis, quàm pietate ac religione. Neque enim liberalibus in Deum animis fortunarum dispendium est pertimescendum. Nimis à ratione foret alienum, amoris ac beneficentiæ contentione inter Deum & hominem institutâ, minus aliquid à Deo, quàm ab homine præstari. Itaque cum posterioribus sæculis non solùm eximiâ pietate & liberalibus disciplinis, & artificum industriâ, & omnium pænè gentium commerciis, denique nullo non ornamentorum genere Belgica nostra emerneret, & ad cumulum huius felicitatis alta pax accessisset, diuersarum Prouinciæ incolas per pacta connubialia Principum sub vnius imperio coalescentibus; ita omni genere laudis inclarescere cœpit, ut quæ priùs imitatione silvarum suarum horridis incultisque mentibus abundare credebatur, tandem velut paradîsus Dei meruerit appellari, & illud Isaïæ vaticiniû, tamquam de se pronuntiatum, audire: *Non vocaberis ultra Derelicta; & terra tua non vocabitur amplius* Isaïæ 64.
Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in eâ, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te. Sed non tulit tam secundos rerum successus humani generis aduersarius: & cum tam firmum ac munitum iam conspiceret Belgarum statum, ut externis viribus vix labefactari posse crederet; illos ipsos in exitium suum armauit, ut clades quæ ab hoste externo timeri non poterat, à domestico inferretur. Hanc in rem prima ac promptissima eius improbitati arma suppeditauit, quæ ferè ad euertenda Regna solet, nimia felicitas. hæc enim animos primùm inusitato Belgica
fastu inflauit, & antiquæ simplicitatis contemptum inuexit: accessit calamitas
deinde luxus conuiuiorum, qui Sybaritarum leges saperet. hi enim ad causæ.
solennes epulas toto anno conuiuas, ut se compararent, præmonebant: at Belgæ nostri in quibusdam emporiis eousque ventri atque abdomini erant mancipati, ut ad apparandum vnicum solenne conuiuium, totis sex mensibus trium cocorum desudaret industria. Sic paulatim perfractis temperantiæ atque honestatis repagulis, libidini frena laxata sunt. quæ quidem eos primùm corripit, quibus opes & copiarum vitiorum potiùs quàm virtutum fomitem subministrabant; sed mox latius serpente contagione, non tantùm promiscuos hominum cœtus, sed sacrationa

*Hæresis
maxima
caussa mi-
seriarum
Belgi.*

*Belli Bel-
gici origo;*

mala.

contubernia peruiagata est. In hanc materiam cum præterito sæculo funesta illa hæreseos fax adhæresceret, quæ non incendia toto Belgio excitauit! quàm luctuosam patriæ nostræ vastitatem intulit! Venerunt è facie turpitudinum noui isti Euangelij, si Superis placet, præcones, nullâ morum probitate, nullâ sanctioris vitæ disciplinâ, nullâ pietate aut religione ad populum commendati (quales olim viri Apostolici maioribus nostris Fidei faciem præluxerunt) sed versipelles, flagitiosi, palàm incorruptum Dei verbum iactantes, clàm verò Fidem ac religionem, imò perfidiam, vitæque licentiam quæstui ducentes. Qui cum timorem ac reuerentiam Numinis animis excussissent, quidlibet impunè perpetrandi licentiam ac temeritatem inuexerunt. Nec vnum noxæ genus propagatum est; sed rapinæ, libidines, dissidia, rebelliones, sacrilegia, denique diuini humanique iuris contemptus, velut disiectis aggeribus, patriam inundarunt. Ac primùm quidem huius mali labes extremis limitibus se continuit, ac priuatorum parietibus circumscripsit, quasi experiretur: sed paulatim eorum, quibus Ecclesiæ moles incumbebat, partim dissimulatione, partim socordiâ, partim etiam perfidiâ, ad ipsa viscera penetravit, totoque se corpore diffudit; ac funestum illud incendium concitauit, quo etiamnum videmus & gemimus nobilissimas Belgij Prouincias conflagrare. Tanti stetit à primis finibus pestem non arcuisse, quæ impiâ dissimulatione corroborata, modum nullum accipit, stragemque edit, quantam vult ac potest, non quantam permiseris. Hinc enim (vt per malorum compendia præceps feratur oratio) crudele illud bellum exarsit non Belgij, sed orbis prope modum vniuersi. siue enim Duces aspicias, Europâ in partes abiit: siue milites, hinc & inde Belgarum robur; & prout sunt diuersa partium studia, hinc Hispanicæ Italicæque militiæ flos, inde quotquot heterodoxis aut impietatis commercio aut politicâ ratione copulantur: siue tempus, iam septuaginta annis vnus belli incendium grassatur, cum nullum apud Romanos diuturnius fuisse legamus bello Mithridatico, quod vix quadraginta annos tenuit: siue locum, tantilla terræ portio tam latè patentis belli area est, tot tragædiarum orchestra, totius Europæ non incruentum sepulchrum, tot Principum ac Ducum clade funestatum. Non circumducam auditores meos per singulos huius palæstræ campos funeribus infames; vnica Ostendana obsidio vtrique parti centum millium hominum internecone stetit. Quid ego hîc excidia vrbiu commemorem? quid agrorum populationes? quid publica latrocinia? quid priuatorum direptiones? quid sanctissimorum templorum euerfiones? quid illatam nobilissimis Prouinciis vastitatem, & quod meritò quilibet admiretur, congestis in Belgium totius orbis diuitiis, extremam paupertatem? Olim nullâ viciâ, imò ne teruncio quidem auri Hispanici submisso, cum Principum plerique pænè dixeram Regias opes. Cœnobiis templisque priuati largirentur; florebat tamen Belgium, opesque suas ac felicitatem vix capiebat. Nunc religiosissimis templis ac florentissimis Cœnobiis hæreticorum furore ac insatiabili quorundam cupiditate direpris ac euerfis, quamuis submissis in annos singulos auri Peruiiani modò tricies, modò quadragies, modò quinquagies

gies centenis millibus aureorum; exhausto tamen Reipublicæ arario, ac priuatorum fortunis partim accisis, partim profligatis, vix paupertatis suæ modum causamque assequitur, magnas inter opes inops. Hoc nimirum ad cumulum ruinæ nostræ debuit accedere, vt ne quidem inter tot tantasque miseras Belgica nostra misera aut commiseratione digna censeretur. Vtinam aliquis saltem Marcellus inter patriæ nostræ rudera circumferret oculos; quem ferunt, captis à se Syracusis, nobilissimæ quondam vrbs cladibus illacrymasse. Gratulor tibi, Syracusana ciuitas: video enim in tantâ clade aliquam tibi gratulandi relictam esse materiam. si tibi incolumi stare non licuit, lentè tamen leniterque sub Marcello hoste tam mansueto cecidisti, qui & lacrymas tibi cadenti impendit; & ne quid grauius peccaret militaris furor, seuerâ lege sanxit. At miseriis nostris non hostes tantùm remoti, sed vicini etiam spectatores illudunt; & ab iis, quos minimè decuit, ad diripiendas exuias concurritur: nec desunt in quibusdam Belgij Prouinciis, qui matris suæ calamitosissimæ bustis insultent, & humili nimis loco se stare arbitrentur, nisi supra patriæ suæ ruinas pedem posuerint. Sed inter cetera quæ recensuimus tristitia sanè ac luctuosa, nihil æquè deplorandum, quàm supremi Numinis reuerentiam obsoleuisse, sacra cærimoniasque conculcatas, veræ ac genuinæ Fidei sementem peruersis hæreticorum dogmatibus quasi spuris seminibus adulteratam: morum honestatem, pudorem, Religionem denique ac pietatem, non paucis regionibus impotenti hæreseos dominatu esse proscripta, denique nescio quam barbariem multis locis inuectam. Hæc si segnes & ignaui dissimulamus, R. R. Patres, profectò nulla in nobis veri zeli scintilla residua est: si non his tantis dispendiis ad diuini honoris vindicias excitamur, si non ad hæresim expugnandam, & profliganda vitia, in solem, in puluerem, in aciem prodimus; nullum veræ laudis gustum habemus. Aut si tanta diuinæ Maiestatis iniuria, tot animarum perniciēs, tam luctuosa patriæ nostræ facies excutiendo torpori nostro non sufficiunt; quos tandem stimulos exspectamus? Legimus olim, euerso religiosissimo illo simulque augustissimo Solymorum templo, Deum præcepisse Ezechieli: *Fili hominis, ostende domui Israël templum, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt*: populum autem, tam funestâ specie obiectâ, in se suaque scelera, tamquam miserandi illius excidij causam, iusto dolore exarsisse. Quid nos autem, quibus non propria tantùm, sed etiam populi peccata deploranda incumbunt? quo tandem animo erimus inter tot religiosissima templa in parietinas ac rudera conuersa, inter tot millia animarum in exitium ruentia sempiternum, ceteraque nimis luctuosa, quæ adhuc oculis nostris animisque quotidie obuersantur? Si apud eos verba facerem, quorum flagitia vindicem Dei manum in Belgicam nostram armarunt ac prouocarunt; exprimerent fortassis hæc eius vulnera pœnitundinis lacrymas, & has Thesei quondam voces:

O patria! tales intuo vultus tuos?

Talesque feci? —

Nunc cum ad Religiosissimos Patres tota hæc referatur oratio, quid minus sperare possum, quàm sinceræ commiserationis affectum? Illud verò

Belgij miseria ad opem ferendam nos debent mouere.

Ezech. 43.

Sen. Hippol.

verò præclarissimum est commiserationis genus, quod in depellendis miseriis consistit. Hic ego zelum vestrum, vestramque solertiam imploro, Reuerendi Patres. Ad hæc gloriosa facinora tuorum manus deponuntur, ô sacra IESV Societas: ut quidquid perniciosæ contagionis & adulterinæ sementis toto Belgio dispersum est, doctrinæ tuæ Religionisque præstantiâ penitus exterminetur. hic campus est, in quo tuorum defudet industria, in quo labor, in quo virtus, in quo ratio instituti copiosam gloriæ segetem ac materiam consequantur. Negari quidem non potest, oppressam diu pietatem multis locis respirare cœpisse, & auitam Religionem etiam maiori sanctitatis fœnore restitutam efflorescere. Nec desunt, qui cum diuinorum mysteriorum frequentationem, diuini cultus amplificationem, Cœnobiorum disciplinam postliminiò restitutam, singulari animi voluptate contemplantur, pænè exclament; Tanti fuisse, & præsentis serenitatis exordia præuiâ tot annorum tempestate commendari: sed ingens nobis adhuc tempestas superanda est, & multa restant persananda vulnera, quæ hæreseos perfidia, aut bellorum furor inflixit. An non Hollandia, Frisia, Zelandia, Transisalania, magna que pars Brabantiae & Geldriae, adeoque pænè dimidia pars Belgicarum Prouinciarum sub crudelissimo planeque exitiabili hæreseon iugo adhuc ingemiscit? Et quænam ibi spes salutis reliqua, ubi augustissimum Deo sacrificium offerre, sacrilegium est; conscientiam Exomologesi expiare, flagitium; errantes in viam reducere, crimen pænè læsæ Maiestatis? Quis ibi supremi Numinis cultus, quæ cæli reuerentia, ubi blasphemis in Deum Superosque contumeliis omnia personant? Quæ species religionis, ubi templa conuersa sunt in horrea; ubi nulli festi dies, nisi qui Bacchum, aut aliquid Bacchanalibus affine redolent? Quid dicam de vastissimis aliarum Prouinciarum campis, quos etsi hæresis non subiugauit, armis tamen & perpetuis excursionibus habet infestos? Vidimus in pagis aliquot, in ipsâ arâ, feminibus eò inter templorum rudera vento aliquo temerè delatis, arbores excreuisse, quas nemo posset amplecti. Ibidem rogati incolæ ipso Dedicationis templi die, nullane futura esset sanctissimi Sacrificij copia? nec Sacerdotis, nec Sacrificij nomenclaturam nouerant: ita non tantum templorum rudera in siluas abierant, sed animis etiam siluescentibus ipsa Religionis nomina fuerant oblitterata. At cultiores fortassis, & ab hac barbarie remotiores sunt ciuitates. Fateor: & hoc etiam addo, nonnullas esse nimium excultas, sed iis in rebus quæ ad fastum luxumque pertinent, quibus vindictam diuinam potius, quam commiserationem prouocant. Olim Romanæ Reipublicæ cælestes iras imminere vaticinatus est Horatius: at quibus indiciis?

Motus, inquit, doceri gaudet Ionicos

Matura Virgo. —

O si nunc non virgines viro maturas, sed infantes propemodum pupos atque pupas videret ad numeros saltantes, & profanas nequitias balbutientes! à quibus si prima Fidei elementa poposceris, ut salutis signo frontem pectusque muniant, ut vnum Deum bonorum omnium auctorem venerentur, ut Virginem Dei Matrem saluent, nihil obtinebis;

hæc

hæc ipsis peregrina atque inaudita sunt: at si exegeris omnia vrbinitatum genera ac tripudiorum discrimina, nihil illis peritius, nihil exercitius. Scio hanc morum labem non ad omnes pertinere: scio etiam in plerisque vrbibus quæ Regi Catholico parent, tantam propagari cœpisse pietatem ac religionem, vt speciem quamdam primitiua Ecclesiæ repræsentare videantur: sed multa tamen restant quæ operam vestram industriamque desiderant.

Recordamini igitur quam vos personam in Republicâ Christianâ sustinere voluerit S. Fundator noster Ignatius: recordamini vos diuinitus esse vocatos ad reducendas animas suo Creatori. ea igitur omni studio comparate, quæ instrumentum cum Deo coniungunt. Nunc viribus vsus, nunc animis, quibus olim Apostoli terrarum orbem inter vitorum & errorum senticeta peragrarunt: nunc illis virtutibus, quibus ad permouendos animos tacita quædam vis inerat eloquentiæ: nunc illo dicendi ardore, qui mentes noxiè tepefactas, imò Hyperboreo hæreseos fidere afflatas, priscâ & genuinâ charitatē rursus inflammet. Recordamini, quam exspectationem nominis vestri toto Belgio moueritis, cum à Rege & Belgis in ciues ac membra cooptati estis. Vestræ curæ fideique concredita est ac per tot gymnasia distributa iuuentus Belgica, tamquam mollis & ad omnem partem ductilis cera: vos eam formam imprimite, quæ mentes deceat cælesti origine nobiles, & viuâ quædam diuinitatis simulacra. ea semina spargite, quæ in latam segetem vbi adoleuerint, non minùs perfectæ virtutis ac sanctitatis lumina, quàm columina Reipublicæ producant: viros, inquam, non ostentatione ingenij ad quidlibet effutiendum proiectos, sed qui sapiant ad sobrietatem; qui cum ad clauum Reipublicæ federint, non Machiauelum aut impia eius axiomata, sed Deum diuinâque leges consiliorum suorum actionumque normam sequantur. Sed quoniam hic gymnasiorum fructus minùs latè patet, nec ad omnes sese extendit, plus addo; vestro zelo industriæque commissa est in plerisque vrbibus florentissima iuuentus Christianæ doctrinæ præceptis moribusque conformanda: vos peculiarem catecheseos institutionem voti Religione firmatam profitemini: vos sanguinem ac vitam in arduas terrâ marique Missiones, in castris, in nauibus, in militum statuiis, in pagis, in Indiis, inter barbaros, inter idololatrias, inter hæreticos, CHRISTO IESU Duci vestro consecraftis. Quanta hinc in omnem Reipublicæ partem utilitas redundabit, si eâ quâ par est industriâ hanc Spartam excolueritis? quàm vberes culturæ fructus? quæ species religionis? quæ vitæ morumque sanctimonia? Audeo dicere, me iam nunc animo præcipere rediuium primitiua illius Ecclesiæ splendorem ac dignitatem, & reflorescentis toto Belgio pietatis odorem ac voluptatem non inani cogitatione prælibare. Intuemini, per Deum immortalem! quos viros hæc Societas in suis incunabulis patriæ nostræ dederit, quæ saniora membra ad perfectionem prouherent, Fabros, Stradas, Vishauæos, Bellarminos, Costeros; quàm strenuos contaminatis ac languentibus Belgij Prouinciis medicos submiserit, Boccacios, Dionysios, Leonios, Arboreos: &, ne tam angustis limitibus maiorum nostrorum labores fructusque circumscri-

*Societatis
est Reli-
gionem re-
staurare.*

10. part.
Const. §. 2.

*Exempla
primorum
Patrum
nos exci-
tant.*

bam, ponite vobis ante oculos primos illos Societatis nostræ Decem-
uiros, qui per Latium, Etruriam Venerosque secuturis laboribus præ-
ludentes, nouam rei Christianæ faciem applaudente Româ inuexe-
runt: qui per Italiam, Germaniam, Hispaniam, Galliamque dispersi,
non dicam paucis annis, sed pænè mensibus, extirpandis vitiis,
virtutibus inferendis, profligandâ hæreticorum perfidiâ, antiquâ
Religione stabiliendâ, totum pænè Christianum orbem sui nominis
gloriâ compleuerunt. O ignauos nos ac degeneres, si eorum labo-
res ac heroicas virtutes suspicere potius, quàm æmulari pulchrum du-
cimus; si eorum gloriam honori potius ac voluptati nobis esse,
quàm stimulo ad ardua quæque suscipienda credimus! Hoc igitur
agamus: nullum officij genus prætermittamus, nec sudori parcamus
nec sanguini, vt antiquam patriæ nostræ pietatem ac religionem etiam
cum scœnore postliminiò redhibeamus. Si negotium hoc viribus no-
stris impar existimamus, habemus viros religiosissimos sub variis si-
gnis CHRISTO auctoratos, qui se in huius laboris societatem, in
huius militiæ contubernium, in huius gloriæ communionem offe-
runt, imò qui fortassis antesignani censerì poterunt ac Duces. Cùm
enim animaduerto Religiosorum Familias passim toto Belgio reui-
rescere, & mutuâ virtutis æmulatione excitari; iamdudum mihi præ-
sagit animus, tot bonorum vota ac suspiria pro afflictissimo Belgio
nostro tandem Deo cordi fore. Agite ergo, & ab aliis benè cœpta stre-
nuè vrgete: non in limine operum laborumque standum est; aliorum
vos conatus ad vltiora inuitant. Nolite, quod pigri agricolæ solent,
alienos labores in semente destituere: neque terreant vos peruersorum
dogmatum infesta segetibus germina, quæ radicitus extirpanda sunt;
non improborum furor, non sanguinariæ leges, non vlla vis hostium
piis vestris studiis remoram iniiciat. Virtus in arduo posita, quò du-
riora habet experimenta & difficiliores successus, eò certius & expedi-
tius sibi sternit iter ad gloriam. Intuemini Sodales vestros, quos eorum-
dem laborum ac studiorum consortes habetis, qui vastissima terrarum
Oceanique spatia emensi, terras aperiunt, quas orbe toto natura sub-
mouit: qui cùm in extremo mundi limite consistunt, alium etiam
mundum zelo suo designant, & nouas Indias in Indiis indagant: qui
dum incultas Paraquariæ solitudines peruagantur, in ipsis etiam sub-
terraneis specubus & cauernis barbaros inuestigant: vt non modò solis
cursum rerum gestarum gloriâ exæquent, sed eò etiam veritatis lumen
inferant, quò ille radios suos non potuit inferre. Horum si vos æmula-
tio accenderit; non deerunt hîc inflammatis desideriis vestris Indiæ:
suppeditant illas Hollandia, Zelandia, Frisia, Transisalanina. Quas vbi
ex horridis vitiorum atque errorum senticetis ad amœnam speciem, læ-
tamque fecunditatem, cultorum noualium instar, perduxeritis; tum de-
mum vobis orbis Christianus pristinum Deo cultum ac venerationem,
patriæ antiquum pietatis ac religionis splendorem, ciuibus salutem at-
que incolumitatem postliminiò restitutam gratulabitur.

ORATIO TERTIA

Paranetica ad Patres Societatis IESV Prouincia Flandro-Belgica, ut fortibus animis quaternas suæ Prouinciæ Missiones, Batauicam, Castrensem, Naualem, atque ad pestiferos capessere porrò pergant.

CVM animos vestros, ac incitata ad salutis alienæ curam studia, mihi ob oculos pono, Reuerendi Patres, tantum flammarum & ignium in generosissimis omnium pectoribus ardere video, ut vos ad labores, quos animarum causâ fortiter suscipitis, & pericula, quæ generosè contemnitis, alacriter subeunda hortari, & operæ minimè necessariae, & intempestiuae sollicitudinis esse videatur. Sed facilem mihi veniam à vobis polliceor, vbi intellexeritis, me id eorum tantum auctoritate audere, quibus si reluctarer, maioris culpæ reum vos ipsi meritò pronuntiaretis. Quare & iis quibus debeo parère, & vestris, quibus dissentire nolo iudiciis, obtemperabo. Dicam de quatuor Christianæ pietatis officiis, quæ cum primi nostræ Societatis auctores diuinis auspiciis, ab ipsis illius quasi incunabulis amplexi sunt, tum vos Flandro-Belgæ, eorum posterì, pari hodieque studio & alacritate complectimini. Quæ quando ad tuendam propagandamque apud Batauos sanam Fidem, ad conferenda Catholicis militibus terrâ marique pugnantibus, ac demum pestilenti lue per vrbes infectis æternæ salutis auxilia, summâ fide, constantiâ & alacritate nituntur, non nisi à sublimibus animis, & ad virtutem natis, aut generosè suscipi possunt aut constanter seruari. Quibus de rebus cum dicam, velim eos ego me & sentire & exhibere posse animi motus, quibus incitati omnes nos tam gloriosi laboris decus non tueri tantum, sed in maius etiam auctum propagatumque ad minores quoque nostros transnittere gestiamus. Atque ut inde exordiar, vnde primus meritò ducendus est cursus orationis meæ, satis apud omnes constat, quanta semper fuerit & prouidentia Mentis æternæ, & sanctissimorum hominum cura, ne castæ Religionis integritas aut vitaretur afflatu hæresum, aut certè illo vel leuiter obscurata restitueretur in antiquum splendorem pulchritudinis suæ. Hæc videlicet edita iam olim, & humanæ virtutis exempla, & diuinæ in suam Ecclesiam prouidentiae documenta, iam tum sic interpretabantur maiores nostri, æternorum consiliorum seduli obseruatores, ut cum ad alia quæuis rei Christianæ commoda, tum ad elidenda prauarum opinionum vulgò enascentium germina luculento diuinæ voluntatis nutu destinari se crederent. Vnde ab ipsis planè cunabulis, adhuc, ut ita dicam, infantula, ac vixdum à lacte depulsa Societas, hanc principem suorum munerum partem præcipuo quoque studio amplexa est, ac sanctissimos eius conatus prouehente Numine, ea rerum momenta attulit, ut qui eius in hoc genere gloriam deterere, & obscurare famam audeat, ipsis etiam Gratiis ingratus esse posse videatur. Inualescebat vniuersâ propè Germaniâ pestilens te-

*Societas
opponit se
hereticis
in Germa-
niâ,* mulenti Saxonis virus, eique germana ac pænè gemina viuendi licentia;
in Angliâ, cui curandæ, quâ possent, accurrere Fabri, Iaij, Bobadillæ, Canisij,
in Galliâ, Kesselij, Lanoij: ab iisque assiduâ laborum contentione perfectum, vt
à vitalibus arceretur lues, & in Germaniâ etiamnum superfit, quod ger-
manam Fidem atque illibatam Religionem colat. Nutabat omni ex
parte Anglia, & auersi ab Ecclesiâ Regis imperio Fidem mutare com-
pulsâ, nouo perfidiæ genere multiplicem hauserat pestem Lutheri,
Zwinglij, Caluini, & aliorum è cathedrâ pestilentia Magistorum. Ad-
fuerunt confestim ad medelam ei ferendam Personij, Campiani, Cresuelli,
Walpoli, Sothuelli, Garnetti: quos omnes, post copiosam optatissimæ
messis vbertatem, quâ laborum magnitudine, quâ carcerum pædore at-
que ærumnis, quâ atrocibus pro Religione suppliciis properata mors,
triumphali, vt ita loquar, portâ, ad æternæ vitæ regiam transmisit. La-
borabat Gallia pernicioso Lemani lacus ac vicinarum Alpium afflatu, &
audissimè atrocia mali ad ipsa iam Regni viscera penetrarat; eique quam
possent operam nauaturi aduolauere Possuini, Augerij, Pelletarij, Per-
piniani, Maldonati, aliiq̃ complures, præclaris in eam rem naturæ
gratiæq̃ præsidij instructi: qui propugnata fortiter antiquâ Fide, ex-
pugnata sapius nouellâ perfidiâ, tantò maiorem triumphis omnibus
lauream sunt adepti, quantò plus est publicis è superiore loco concioni-
bus, priuatis de plano congressibus, aliisque non minù idoneis artibus
Religionem tueri, quàm effusione sanguinis, hominum strage, clade op-
pidorum atque vrbiũ patriam defendere. Neque verò maiores nostri
has tantum Prouincias virtutis suæ palæstras esse voluerunt; Panno-
*et aliis in
regionibus,* niam quoque, Sarmatiam, Hiberniam, Scotiam pari animi charitate
complexi, laborantibus omnibus salutarem præsentemq̃ dexteram
porrexere. Nec stetit in hanc diem egregius hic gloriæ cursus; sed eam
à maioribus traditam tuemur posteri, nec obsolescere patiemur vn-
quam illud familiæ decus, quod ipsi viuudum ac nitens toto iam sæculo
retinuerunt. Atque vtinam nostrum hoc Belgium huius etiam opis
*item in Fæ-
derato
Belgio.* indigum non aliquando fuisset, neque eò è vicinâ Galliâ Germaniâque
penetrassent prauarum opinionum propolæ, qui incautis populis male-
tanum mortis poculum propinarunt. Lugemus etiamnum, lugemus
florentissimas aliquot eius Prouincias suo diuulsas à corpore nefariam
hæresim tam altè admisisse in viscera, vt ad animi sanitatem reduci hac-
tenus non potuerint. Grassantur in eis sanè præcones insania, quibus nihil
sanctum, nihil religiosum; qui tum demum puros putos Christianos se
arbitrantur, cum omnem sacrum ritum execrati fuerint, cum omne
rectè factum peccatum, nullum autem peccatum expiandum esse puta-
rint; cum Magistratibus populos, populis Religionem, Religioni
templa, templis Sacerdotes, Sacerdotibus sacrificia, sacrificijs CHRISTVM
abstulerint. Et his quoque subleuandis Prouinciis, cum primùm per
operarum copiam licuit, studia sua desiderari minimè passa est Societas
nostra; quæ, submissis in earum culturam nouis per interualla subsidiis,
quinquagesimum iam propè annum in hoc tam præstanti labore versatur.
Constitit hætenus, Deo dante, suum operæ pretium: Catholicorum
quæ supererant reliquæ ad omnem Christiani officij rationem om-
nibus

nibus Instituti nostri muneribus excultæ; vacillantes plerique confirmati, inertibus robur additum; innumeri, quibus ambiguus in eam diem Religionis fuerat animus, vel à teneris in hæresi adoleuerant, ad Ecclesiam sunt adiuncti. Oritur in dies alius ex alio labor; & quia regionis huius ager inexhaustâ quadam vbertate in nouam semper albescit segetem, Socij ei excolendo intenti, ac laboribus impares, vobis, Pâtres Religiosissimi, tamquam auxiliariis operis benignè annuunt, vt quibus iustam vberriamæ messis lætitiâ gratulamini, cum iis in laborum partem venire ne recusetis. Enimuerò in huiusmodi spem educati estis: vestra vel ephebea omnia, vel gymnasia, vel quæuis alia domicilia, quid aliud dixero, quàm prætoria quædam litterarum, Lycæa humanæ diuinæque sapientiæ, disciplinarum officinas, morum palæstras, propugnacula Religionis ac pietatis? vbi futuri hæresum domitores, sanæ disciplinæ restauratores, germanæ Fidei vindices, Orthodoxæ pietatis assertores, consentanea huic militiæ arma procuditis. Clitorem ac Lu-

Athenæus
lib. 8.

donem, celebrata olim flumina, pisces naturâ suâ muros vocales reddere fabulabatur antiquitas; ego nullum naturâ suâ tam rudem, tam infantem, tam elinguem esse dico, qui non prodire è vestrâ disciplinâ possit, non inane fori curiæq; cymbalum, sed diuini verbi sator atque Euangelij præco, à quo locuples sacrorum fructuum sperari possit vbertas. Laxatis etiam Belgæ charitati frena; & ne illius termini angustiores videantur esse, quàm mundi, huius quoque terminos superare conamini. Penetratis trans Indum & Gangem, ad remotissimas Orientis solis plagas, trans metam Herculis ad vastissimas atque à nobis dissectas Occidentis regiones, ad vltimas hinc inde terrarum appendiculas velut insulas; ibique, euersis dæmonum aris, oppressâ superstitione, impietate proscriptâ, ac sincero Numinis inducto cultu, gloriosa rei Christianæ trophæa erigitis. Gratulor equidem vobis hanc gloriam, quâ nulla vel ad Familiæ nostræ commendationem honestior, vel ad splendorem Religiosæ charitatis illustrior. Neque enim solis nobis aut nati sumus aut viuimus, qui quidquid sumus bono publico debemus; sed vt nostri partem sibi vindicant Prouinciæ terrarum omnium, ita potissimam iure suo exigit Belgij, vtpote natalis nostri soli, pars illa quæ nunc corrupta hæresi, non exiguos, si excolatur, fructus promittit. Ceterum non igno-

Plinius lib. 8.
cap. 4.

ro, vt apud Iasios simulacrum quoddam Dianæ intrantibus in ædem sacram vultum vultuosum, tristem ac tetricum ambulantibus in illâ, indeque exeuntibus exporrectam, hilarem ac lætam frontem exhibere credebatur: sic hanc quoque nostram in Batauos expeditionem, eius ignaris atque inexpertis, difficultate, molestiâ ac periculo plenam videri solitam; quæ deinde, post modicum eius vsum, omni difficultate, molestiâ ac periculo carere iudicetur. Non hîc ago de atrocibus in Sacerdotes edictis & legibus, non de metu ærurnosorum carcerum, vitæque vel trahendâ in vinculis, vel etiam, cum perfidiæ ita visum fuerit, inter exquisita supplicia amittendâ. Scio, quæ terrori sint aliis, ingentibus vestris animis incitamento esse; ne illud quidem, quod nescio quâ virtutis specie blandiri possit alicui, actuosæ profanos inter homines vitæ periculum vel dissimulo, vel inculco apud vos, qui è Familiæ nostræ

præcipuâ lege bono publico mancipati, atque ad omnia animorum compendia familiaris disciplinæ instructi præsidis, nescio cuius spiritualis dispendij aut periculi metu, tamquam Iunonij pueri in sinu Iobis, otiosi diuinorum munerum doctores desidere domi non soletis. Quid enim? plorabimus animarum cladem inter tot errorum ludibria pereuntium, nec in iis ab interitu vindicandis omni contentione laborabimus? Collegiorum nostrorum porticus, exedra, domicilia, gymnasia, quotidianis personabunt vocibus alienæ salutis ardorem profusè laudantium, & ab iis ipsis tam profusis laudatoribus tam parcè vsurpabitur? Apage à nobis otium tam otiosum, tam inanem mortalitatis illecebram, sterilem solatia lacrymarum, tam vana ac cum ipsis verbis pereuntia rei omnium sanctissimæ præconia. Repræsentemus factis, quod ore prædicamus; ac charissimæ patriæ non minimâ sui parte miserandum in modum laboranti faciamus pro facultate medicinam: opem operamque nostram implorat collapsa Religio, & tot animarum millia CHRISTI sanguine coëmpta supplices nobis manus tendunt; & nos tam languidi erimus, vt illam omni quâ possumus ope non subleuemus? tam erimus duri, vt ruentes ad interitum populares nostros ab eo omni quâ possumus operâ non arceamus? Video ego me orationi meæ satis moderari non potuisse; sed dabitis spero hanc veniam ardori meo, si memineritis hactenus me de propagandâ Religione, dequæ hæresi expugnandâ, hoc est de potissimâ Apostolici muneris parte, esse locutum.

*Missio
castrensis
panè cum
Societate
nata:*

*in Belgio
capta.*

Venio nunc ad id, quod in laborum nostrorum censu proximum; præstanda nempe, quæ solemus, Catholicis militibus auxilia. Et profectò æquissimum est, vt eos qui pro aris nostris pugnant ac focus, Christianæ quoque militiæ armaturâ muniamus. Referte vos iterum, si lubet, ad ipsa Societatis exordia, & primorum Patrum in animarum lucris contentiones inde vsque ab vltimâ memoriâ repetite; & mecum haud dubiè statuetis, huius quoque Religiosæ laudis gloriam atque amplitudinem à maioribus nostris occupatam esse. Quippe cum primum Societas nostra suis conatibus in publicum vtilis esse cœpit, pientissimi quique copiarum Duces nihil vnquam habuere antiquius, quàm vt ex eâ aliquos suarum expeditionum comites impetrarent, precibus ac sacrificiis apud Deum, reliquis Familiæ nostræ officiis apud milites præsidio futuros. Cuius quidem nostræ operæ etiam inter arma tam frugiferæ, cum, Aphrodisium obsidente Vegâ, primum maximumque documentum dedisset Iacobus Lainius; aliorum deinceps Catholicorum Principum exarsere animi, ne in extremæ rei momento tam ancipiti suis etiam in castris illam desiderari paterentur. In his Alexander Farnesius, aliique post eum Belgicæ nostræ militiæ Imperatores, qui Hispaniæ Regum auspiciis aduersum Fœderatas Belgij Prouincias armis decertant, quanto publico priuatoque militum bono, suis exercitibus quotidiana mortis pericula subeuntibus, ea immortalitatis adsciuerè præsidia? Septuagesimum iam annum tenet hæc belli calamitas, atque à primo propè illius exortu in hanc diem dati è nostris rei sacræ administri; quorum laboribus in hac quoque Dei causâ exhaustis, toleratis ærumnis, superatis periculis, haud sanè video quid ad Religiosi nominis immortalitatem honestius, vel ad Apo-

Apostolici animi magnitudinem gloriosius excogitari possit. Habuerunt illi Brabantiam, Flandriam, Geldriam, Artesiam, Hannoniam, ^{Varij Societatis labores in castris.} aliaque loca, quò cum Regiis copiis migrandum fuit, suæ theatra virtutis, in quibus beneficentiæ, charitatis, zeli spectaculum darent. Habuerunt non vnâ aliquam gentem, vnâ indole ac sermone, sed ex vniuersâ propè Europâ Hispanos, Italos, Germanos, Anglos, Scotos, Hibernos, Belgas, aliosque complures; quorum singulos vernaculâ gentiliq; suâ linguâ Christianam integritatem edocerent, & sacris mysteriis, cum res ferret, Catholico ritu expiarent. Versati sunt cum Principibus, cum Præfectis copiarum, atque ordinum Ductoribus, cum Patriciis ac plebeiis, & præsertim miseris ac rerum egenis omnium; vt cum animorum commodis in commune consulerent, tum etiam necessitatibus corporum præsentî manu subuenirent. Versati sunt in nosocomiorum foribus ac carcerum pædore, vt ægris iuxta & captiuis, quâ solatiij, quâ auxilij indigis, solatio simul & auxilio essent; ac si migrandum è vitâ, decretoriam vitæ mortalis clausulam congruis ad beatam æternitatem præfidiis communirent. Quid, quòd in medias quoque armatorum acies, cum paribus vtrîque animorum ardoribus & armorum, de summâ rei decernitur, progrediendum illis non rarò fuit, & per infestos gladios & tela micantia huc illucq; cursandum? dum hi ad pugnandum fortiter pro rei Catholicæ incolumitate calidis hortatibus animandi, his peccata sua enuntiantibus aures dandæ, omnibus ad Christianè viuendum, aut moriendum subsidia adhibenda. In quâ tam gloriosi laboris arenâ, cum non satis feliciter ad Neoportum Flandriæ pugnaretur, ^{Pares Societatis dum militibus præsto sunt, in acie cæsi.} fructum hunc ex iis nonnulli consecuti sunt Religiosæ constantiæ, vt omnium saluti cum incumberent, cæsi etiam ipsi laboribus suis gloriosissimè immorerentur. Cum inter militum clamores, armorum strepitus, equorum hinnitus, tubarum clangores, insigni animorum tranquillitate versarentur, de hoc vno solliciti, ne quem militum sacris mysteriis inexpiatum suprema necessitas occuparet. Vicistis animæ magnæ, etiam cum ita victi; neque telorum confertim volitantium ictus declinastis, neque casorum exhorruistis cadauera, neque sanguinem ex iis etiam tum manantem; sed vni alienæ salutis momento intenti, vestram incolumitatem & vitam intrepidâ prorsus & inexplibili omnes iuuandi auiditate proiecistis. Relicti nos sumus ad sarcinas mortalitatis huius, planeque volumus (id quod à nobis susceptæ vitæ ratio exigit) virtutem vestram non fictis imaginibus adumbratam, sed in nobis ipsis expressam, iterum offerre pugnantis, ne desiderent Regiæ copię in nobis ea animarum subsidia, quæ in vobis tanto antè tempore sunt expertæ. Subiicite ergo animis nostris eos ignes, quibus arsisistis: spargite in nobis ea incendia, quibus veriùs quàm hostium armis absumpti estis; & superstites adhuc Buzelinos atque Montanos Regiis bellatoribus exhibebimus.

Neque terrestribus tantum copiis iuuandis adhibita Sociorum charitas; descendit etiam ad infimas sordes fæcesque ac sentinam nauium ^{Missio navalis.} bellicarum, vt hominibus tametsi suâ voluntate calamitosus semper, & morti proximis, omnem in casum præstò esset. Nauigent alij maria earum

earum causâ rerum, quibus sola hominum libido pretium fecit. Per-
rumpant naturæ claustra, & ignotas antiquitati vias aperiant ac terras;
qui dum nullos cupiditati suæ terminos statuunt, ipsum tamen orbem
angustis à Deo terminis circumscriptum fateri debent. Nos ad certio-
rem diuinæ charitatis auram vela facimus; nec rei nobiscum saltem, si
non ante nos, perituræ quæstum, aut vanæ voluptatis è vario aquarum
fiderumque adspectu hauriendæ captamus lenocinia; sed Dei gloriam
humano omni quæstu potiore, & animarum lucra cum totâ æterni-
tate coæquanda. Adimus vitæ periculum, vt aliorum salutem in tuto
collocemus: iactamur mari, fluctibus ac procellis, vt quamplurimos in
æternæ quietis portum inuehamus: vitiatam ac pænè verminosam po-
tamus aquam, falsamentis ac mucido pane vitam toleramus, ne vecto-
ribus nostris diuini verbi, ac sacrorum mysteriorum epulas, diuinis re-
fertis deliciis, deesse patiamur. Lucerna piscis memorandus in paucis,
atque ex argumento sic dictus, tranquillis dumtaxat noctibus in alta
subit maria, linguâque igneâ & nocturni instar sideris scintillante per
os exfertâ, confluentes ad nouæ lucis illecebram vndique pisciculos ca-
pat & deglutit; nos dies noctesque velis & remis, tranquillo atque ira-
to circumuehimur pelago, vt palabundas nobiscum animas Apostoli-
cæ vocis splendore captemus, ac saluti fortunatâ illis ac felici sorte trans-
scribamus. Et hanc quidem de Deo deque hominibus benè merendi
occasionem haud segniter arripuere Xauerij, Barzæi, Silueriæ, Gon-
saluij; qui cum ad vberiore apud Indos faciendam messem trajce-
rent Oceanum, è suis interim vectoribus manipulos legere, eâque mo-
dicâ animorum fruge amplissimis Indiarum messibus quasi præludere
cœperunt. Instituebant nauticam turbam, colluuiemque; seruilem rei Chri-
stianæ præceptis, habebant publicos priuatosque de Deo deque animi sa-
lute sermones, statas preces statis dici horis decantabant, cunctis præsen-
tibus ac respondentibus, deprauatos omnium corripiebant mores, vniuer-
sos ad eluendas animi sordes inuitabant. Aderant è maritimâ iactatione
nauseâ, lue, fame laborantibus, transcurrebant per stratos non tantum
ægris, sed & semiuiuis foros; illis cibos, his pharmaca suâ ipsi manu mini-
strabant. Et quamuis in omni illo charitatis officio plus laborum non
rarò susciperent, quàm ferre possent; pro suo tamen modestiæ studio cre-
debant minus se præstare, quàm deberent. Miramur omnes, vti par est,
hosce primos Familiæ nostræ procures; & eorum studia, alienis curan-
dis commodis, suis negligendis intenta. Sed non miramur tantum.
E nostro etiam Belgarum numero non desunt, qui illos imitentur, qui
classibus Regiis, Moderatorum imperio, imò suâ ipsi inflammatissimâ
in homines voluntate, mancipati, earum iam sæpè epibatâs, milites, na-
ualemque multitudinem ad omnem Christiani nominis integritatem,
conformarunt. Habent in hoc munere dignam suis animis ac virtute
materiam. Carendum iis dulcissimâ Sociorum consuetudine, versan-
dum inter confertam arctissimis in locis turbam hominum, vt quàm
leuissimè loquar, minimè religiosorum, in pædore atque ærumnis tra-
henda vita, percurrendus, quaquâ patet, Oceanus, & quotidiana cala-
mitosæ captiuitatis, vel etiam mortis subeunda pericula. Sed hæc vltro
etiã

Plin. lib. 9.
Histor. c. 27.

*Labores
primorum
Patrum
Societatis
in nauibus.*

*Labores
& pericu-
la Patrum
in Missio-
ne nauali.*

etiam expetuntur ab iis, qui vbi salutis alienæ causâ agitur, imperterriti charitatis ac prompto in omnem partem impetu ad illos potissimum iuuandos accurrunt, quibus non nisi per singulares æruminas atque inusitata discrimina subueniri potest. Copiosa hîc quoque, Patres Reuerendi, nec vulgaribus operis contenta messis. Qui in eâ laborant, periculis pares, labori impares, designant oculis ac tacitè ambiunt prensantque fortissimum quemque nostrum; atque ad rei gloriosissimæ, vestrisque studiis & ardoribus dignissimæ, societatem inuitant. Animis hîc opus sublimibus & erectis, atque ad ardua quæque aspirantibus; animis, inquam, qui non minus facultatis ad rem omnem adferant, quàm voluntatis, ac huius vitæ mortalis terminum non suo paucorumque commodo, sed quàm plurimorum vtilitate metiantur.

Verùm, quas hæcenus commemorauî, tres illæ principes nostri mun-
ris partes, vt per se cùm ad testandum Christianæ charitatis ardorem, tum ad probandam Apostolici animi magnitudinē, quàm maximè sunt
Missio ad iuuandos peste infectos.
illustres ac splendida; sic ab eo quod nobis etiamnum superest oratione explicandum, à præstando, inquam, lue pestiferâ laborantibus obsequio, haud facîle dici potest, quantum decoris ac dignitatis accipiant. Enimuerò cùm in æruminis vitæ nihil sit, quod hominum animos ad pietatem magis emolliat, quàm longè lateque in eorum perniciem sæuiens pestilitatis atrocitas; excitatur tum nempe & euibratur illorum virtus, quibus aliena salus curæ & cordi est, vt eam præcipuè messem sibi legendam sumant, quam nocentissimi aliàs mali calamitas insigni semper vbertate atque copiâ dare consuevit. Inexplebilis est ista nostri generis vorago; & si quando ei laxatis à Deo habenis grassari licet impotentius, exhaurit vrbes ac vicos, villas & oppida; neque vllis illorum excidiis, vllâve mortalium clade satiatur. At libamenta sunt hæc cælo, non funera; immortalitatis, non mortalitatis victimæ; benignitatis hostiæ, non furoris; opportuna modò agris, moribundis ac morientibus auxilia ne defuerint. Ad hæc ergo tam luculenta animarum lucra, fusâ per populos pestilitate, quærenda, nostra quoque Societas à primâ sui origine haud segniter exarsit. Vos vos appello principes Europæ regiones, Hispania, Gallia, Germania, oræque terrarum vltimæ, India, Brasilia, Peruvia; quò non prius nostri Ordinis homines, quàm eorum hoc in genere auxilia penetrarunt. Laborabatur per citiorem Hispaniam plerisque in vrbibus atque oppidis ferali hoc malo, & ibidem omnium animis, vt in extremo discrimine, ad studium pietatis ac salutis erectis, quàm vberem non dico sementem, sed messem fecêre Mirones, Alberri, Parræ, Lozani, Sarauia, Garni, qui, neglecto vitæ suæ periculo, vltimis illorum populorum & corporis & animi periculis præstò fuêre. Per Lugdunensem Galliam defæuebat eadem lues, & Lugduni eius metropoli Edmundus Angerius sustinebat vnus omnia, dum ægros inter & valentes ex æquo partitur operam, & quoad diurnis nocturnisque laboribus consequi potest, vtrorumque incolumitati consulit ac saluti. Cùm apud Germanos Moguntia, Treuiris, Colonia vulgaretur contagio, certatim Præfectorum suorum pedibus accidebant Socij, vt sibi adesse agris, eorum curare vlcera, purgare sordes,
Societas in Hispaniâ succurrit peste infectis:
in Galliâ;
in Germaniâ:
Z z z z z egeno-

egenorum gratiâ alienam periclitari benignitatem, omnium animos
 sacris expiare mysteriis, & piis hortatibus ad supremum certamen ac-
 cendere liceret. Quorum desideriis usque eò feruentibus dum factum
in Indiis: est satis, quis satis vel dicendo explicet, vel cogitando assequatur, quàm
in Belgio. luculenti animarum quæstus exstiterint? Omitto apud Indos, Brasilos,
 Peruanos, non minus utilem ac fructuosum nostrorum Patrum labo-
 rem, in hac eadem causâ: venio ad te Flandrô-Belgica nostra, & tuas
 vrbes, non aduenis minùs quàm incolis frequentes, compello. Villane
 tuarum urbium Socios nostros suis ciuibus animorum cultores adsci-
 uit, quæ non ad reliquam ex omni eorum labore atque industriâ fru-
 gem, luculenta quoque nauata infectis operæ prætia non accenseat?
 Fuit, fuit illa semper in nostris etiam Flandrô-Belgis animi virtus, vt
 quæ terrere vulgò solent alios strata agris ac moribundis domus, ma-
 lumque contagione serpens, & imminenti vbiq; mortis lurida fa-
 cies, ipsis ad summum illum Christianæ laudis ac Religiosæ charitatis
 fructum persequendum stimulo essent. Nolim ego hîc palpare sanctis-
 simos viros, qui in hoc obsequio vitam posuerunt, aut è veterum fune-
 rum ritu, flabello mortuis ventum facere. Hoc citra vilius inuidiam,
 atque omnium cum applausu dici potest, non à Delphico tripodè, Py-
 thiæve cortinâ, aut Dodonæâ quercu, sed ipso Veritatis ore prolatum,
 charitatem hominibus nullam esse maiorem, quàm quæ pro amicis
Olim San- animam ponat. Relati iam olim in Cælitum numerum, atque Ec-
clætorum nu- clestia fastis adscripti sunt, quos huic tam glorioso munieri intentos,
mero ad- charitatis veriùs quàm pestilitatis æstus absumpsit. Fortunati illi pro-
scripti, qui fectò, qui fluxâ ac fragili hac vitâ immortalem atque aternam mercati,
huic fun- beatissimas illas piorum sedes penetrarunt; iisque nunc incedunt lætitiis,
etioni sunt quæ nullâ rerum vicissitudine, nullo temporum lapsu terminabuntur.
immortui.

Hîc ego rursum, Patres Fratresque, nostrum omnium appello
 fidem; & quando neque venalem sub catastâ prostituimus operam,
 neque dubio rei perituræ quæstu fœneramur laborem nostrum,
 dignâ nomine nostro constantiâ, insistamus illorum vestigiis, quo-
 rum tam optabiles, tantisque cumulos bonis, vitæ exitus admira-
 mur. E primis maiorum nostrorum laudibus semper fuit, charitate
 CHRISTI obfirmare pectus, publica priuataque valetudinaria circum-
 cursando terere, vlcera sceditatem gravitatemque odoris non auer-
 sari, blandè solari mæstos, perditos cælestis vitæ spe recreare, omnes
 ad tolerantiam, & ad honestatem sanctitatemque vitæ acriter impelle-
 re, pestilentis etiam mali vim longè lateque serpentem alienæ salutis
 causâ non horrere. Et quis sit in nobis eâ morum mollitiæ, animique
 inopiâ, cuius non eodem vota colliment, dirigatur labor, adspiret in-
 dustria? Video profectò, dum vos ego contemplor studiaque vestra,
 æquo diutiùs fauisse me hætenus infantia meæ, quâ ad palmares illas
 quatuor nostri muneris partes vel leuem vobis ardoris flammam injici
 aut potuisse aut debuisse crediderim. Enimuerò si, vt ille ait, lingua
 cordis est affectus; habetis profectò, vel, me tacente, quasi domesticum
 oratorem, animi vestri zelum, qui maiore, quàm ego, vi feratur in in-
 timâ viscera, altiusque vel grauioribus rationum momentis, vel acrioribus

ribus verborum aculeis, in abditissimos cordis sinus descendat. Agite porro (atque ita vos compellare existimate Societatem IESV, matrem verè magnificarum & Apostolicarum virtutum, non lenem à suis filiis exactricem) agite, Ignatij magni filij, optimi maximique IESV Socij, macti animis, & virtute maiorum vestrorum adhuc superstite, bonâ cum Moderatorum veniâ, Bataviæ, quâ potestis, adiuuandæ, Catholicis castris ac classibus pro facultate subleuandis, popularibus vestris lue tactis, pro susceptæ vitæ ratione curandis, accurrite. Nihil vos ærumnæ terreat, nihil molestiæ frangat, nihil periculi remoretur: immolate Deo, qui vos in Societatem Filij sui adsciuit, animorum vestrorum industriam, libate sudorem, & si res ferat, etiam sanguinem dedicate.

O R A T I O Q V A R T A.

De obedientiâ R. P. Petri Canisij.

Petrum Canisium, natione Belgam, provinciâ Geldrum, domo Neomagensem, summâ doctrinâ & sanctitate virum, si quis vestrum miratur, Auditores; quibus vestigiis ad supremum Religiosæ vitæ culmen ascenderit; hunc vel ignorare necesse est, quantum præsidij in obedientiâ positum sit ad virtutem; vel certè, quantum in eâ se exercuerit Canisius, non satis animo recordari. Quam non illa fecunda virtutum mater, honestatis optimorumque morum sobolem procreauit? quàm numerosam? quàm locupletem? quàm diuinam? Habeant sanè virtutes ceteræ siue genitricis suas, siue altrices singulæ (neque enim vno fatu conceptuque productæ simul existimari possunt omnes) *obedientia* certè, velut communis quædam officiorum vitæque Christianæ parens, *sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasque custodit.* Quod verò non ille studium conatumque adhibuit, vt, quam animo conceperat, præstantissimam viuendi rationem ad obedientiæ regulam normamque dirigeret? Hac duce atque adiutrice, quàm multa gessit per omnem vitam pro animarum salute vtiliter, pro Ecclesiæ incolumitate feliciter, pro Dei gloriâ præclare! Quæ ipsa quoniam & numero & magnitudine pænè infinita sunt, non ingrediar in latissimum hunc campum hodie, ne, si cuncta vel strictim à me percenseri niterando posse confidam, tantum scilicet de gloriâ viri incomparabilis delibem inuitus, quantum volens lubensque profitebor, eum pro viribus attigisse cuncta me arbitror, plus semper maiusque aliquid ad dicendum præteriri à me atque omitti oportere. Vnam eius virtutem, quam in deliciis semper habuit, obedientiam oculis subiiciam, vt ex eâ quæ reliquarum norma est, de immensâ decorum illius ornamentorumque animi magnitudine existimare possitis.

Cum fidem oraculi, quo profuturum se olim Ecclesiæ in Societate IESV nondum tum quidem conditâ, puer adhuc didicerat, ternis firmare præsidij, animarum, quem vocant, zelo, perfectione vitæ, fortisque animi constantiâ instituisset Canisius; circumspicere nimirum in ipso sanctioris vitæ limine cœpit, quam in partem sanctimonix curam con-

*Ob. dien-
tiam
tū p. 1003,*

Greg. lib. 2. c. 10.

*instruat
Canisium:*

uerteret; quâ deinde fretus, triplicem hunc funiculum non modò texeret in spem salutis miserorum, sed ad infringendam etiam perfidorum audaciam augeret atque corroboraret: cuiusque obseruasset, certiùs nusquam præsidia hæc vberiusque quàm in vnâ obtemperandi submissiōne contineri, huc profectò aduertit animum, atque ad obedientiæ virtutem comparandam curas omnes cogitationesque contulit; tum demum ratus Ecclesiæ se Societatiq̃ue, ad quam vocatus esset, etiam honori futurum, si quos & zelus suus requireret ignes, & suscepta Religio vitæ perfectionem, & cum hostibus contentio magnanimitatem, à perpetuâ obsequendi voluntate mutuaretur.

*Primò,
zelo ani-
marum:*

*Diodor. Sic.
lib. 1.*

*lib. 3. Polit.
cap. 4.*

*pro quo
negligit
famam:*

*ad humilia
se offert:*

Atque vt ordine nostra procedat oratio, nemo profectò tam mente captus tamque hebes est, qui non intelligat planeque videat, animarum zelum, tametsi cum amore patriæ optimo cuique à naturâ indito id habeat commune, vt impetu quodam feratur in salutem plurimorum; nisi tamen præceptis iudicioque Magistratum, velut prouidentiae quibusdam habenis, dirigatur, non modò rebus præclare gerendis inutilem, sed perniciosum etiam futurum. Irascebatur igitur iam tum Canisius illi siue fastidio siue arrogantiae Gymnosophistarum, quibus, contra communis Philosophiæ præcepta, vt certum erat nemini leges dare, ita nec à quoquam accipere: laudabat verò Aristotelis cum primis sapientiam, qui boni ciuis officium, non obtemperacione minùs cum parendum, quàm imperio cum gubernandum esset, definiebat. quocirca nihil tam arduum, nihil tam humile tamque abiectum offerri vnquam potuit, quod non obuiâ voluntate susciperet. Quis credat, virum secundissimis auris famæ gloriæque nominis sui velificantem, pro quo cunctæ ferè Germaniæ Academiæ veriùs omnino ac gloriosius, quàm pro Homero ciuitates olim Græciæ, contendebant, postquam grauissimis ad Carolum Cæsarem & Leodij Antistitem legationibus perfunctus, fidem Vlmæ Wormatiæque egregiè contra Lutheranos disputando propugnasset, inter Theologos Tridenti ac Bononiæ in amplissimo illo Patrum Doctorumque totius orbis consessu sententiam magnâ cum laude dixisset, diuinas Litteras Coloniae atque alibi explanasset, complura Sanctorum Patrum à se priùs recognita scripta in lucem edidisset, Septentrionem totum miris exspectationibus, velut ad noui sideris ortum, non impleisset tantum, verum etiam recreasset; quis, inquam, credat, huius famæ cursum repente sic incidere aut voluisse aut potuisse, vt à Theologicis subselliis, quæ pridem Doctor infederat, ad puerilem Rhetorum ludum, procul extra Germaniam in Siciliae finibus aperendum, descenderet? Descendit enimvero Canisius perlubenter, vnamque Ignatii iubentis voluntatem non præteritæ modò famæ nominisque sui existimationi, sed fructui etiam animarum, quem à sacris lectionibus sperare potuerat vberissimum, anteposuit, puerosque iam vir ad oratoriam facultatem informare cœpit, qui vixdum iuuenis altioribus viros imbuerat disciplinis. Quid, quod eodem ferè tempore, ne quod ingenuitæ libertatis arbitrium præposterâ falleret cupiditate, integritati obedientiæ nuncupato voto cautum esse voluit, sanctæque tum quidem Deo promisit, desertis etiam quibuscumque studiis litterisque, ad abiectissi-

sectissima quæuis horti culinæve munia promptum facilemque se fore? Absurda fortasse videbuntur hæc siue Ignatij imperia, siue Canisij obsequia, si sapientum vulgi iudicio rem æstimare velimus; at nouerat profectò vterque, non aliâ rectiùs alumnâ quàm obedientiâ zelum animarum nutriri atque amplificari. Cùm enim Ducis IESV (cuius quidem vita vniuersa quid nisi continens quidam assiduusque zelus fuit?) CHRISTVM imitatur: sacratissimum nomen militiæ suæ propalàm alter præferret, alter impigrè sequeretur; eodem ortu progressuque diuinæ gloriæ radios à se felicissimè propagandos esse arbitrati sunt, quo Sol ille diuinus orbi primum illuxerat, feruidisq; zeli flammis cœperat coruscare. Hic verò cùm amoris sui ignes ab ipsâ diuinitate decerptos, hominum animis non fabuloso Promethei radio, sed naturæ nostræ participatione statuisset infundere; quâ conceptione & partu, quâ susceptione & educatione, quâ disciplinâ & institutione, quâ sustentatione & nutrimento, quâ denique vitâ & morte zelum suum, nisi obedientiâ, manifestauit?

Equidem existimo, Auditores, planeque mihi persuadeo, Ignatium nostrum, cùm præuideret animò quantus in Ecclesiâ qualisve vir futurus esset Canisius, huius virtutis exercitatione tantæ molitionis, quæ consecutura dein erat, fundamenta ponere voluisse: hunc verò pro eo, quem eius obedientiam amplexus Canisius: gerebat, animo atque ardore, ad promendas omnes humanæ diuinæque charitatis occasiones ac modos, tirocinium eiusmodi velut propriam quamdam palæstram, stabilemque zeli Spartam, exemplo CHRISTI & calidè arripuisse, & tenuisse constanter, & seriò fortiterque excoluisse. Itaque siue ad populum dein diceret, siue aures pœnitentibus daret, siue scripto contra hæreticos pugnaret, siue voce ac disputatione contenderet, siue molestis Prouinciæ functionibus publicam, siue piis mentis exercitationibus priuatam vitam ageret; non vigilias, non labores, non pericula, non res præclare laudabiliterque à se gestas, non fructum denique ipsum, sed obedientiæ dumtaxat nutum imperiumque spectabat. quâ quidem nixus, quid non aut egregiè pro salute communi gessit, aut fortiter animoseque perpeßus est? Non possum hîc committere, quin dicam quod sentio, Auditores, nihil propemodum toto Septentrione, quo tempore Lutherana pestis omnia diuina & humana iura violabat, illustre dictum factumve, quin & scriptum à quoquam fuit; cuius non vel tota laus, vel pars certè magna ad Canisium pertineret. Quid, quòd non ardua solùm quæque, quod posse; sed & honoratiora quoque, quod mereri videbatur, ad eum deferebantur? Explanandi Theologorum in scholis erant sacri codices; explanabat Canisius: stylus in aduersarios stringendus; stringebat Canisius: legendus Cæsari conuocionator; legebatur Canisius: purgandæ erroribus Academiæ; purgabat Canisius: Tridentini Concilij decreta Summi iussu Pontificis promulganda; promulgabat Canisius: confirmandi eâdem auctoritate in Fide Principes Germaniæ viri; confirmabat Canisius: luctandum cum perfidis; luctabatur Canisius: disputandum cum hæreticis; disputabat Canisius: vnus denique propemodum omnia Canisius. Hinc iam illa frementium luporum, à quibus prædas ad ouile Dominicum abigebat, rabies dicam, an ludus, & in vtroque veritatis expressa laus, *Canem Austriacum*

striacum appellantium: cuius nisi excubiæ, Sociorumque, qui ab eo Canisiani dicebantur, validi pro domo Dei latratus obsisterent, inclinatum propemodum, ita loquebantur, Papæ Regnum prostraturos se penitus eversurosque minitabantur. Atque hæc quidem quo plausu exceperit Germania? quibus vocibus Polonia probauit? quibus Italia Belgiumque præconiis extulit? quibus studiis, iudiciis, testimoniis, quam amplis, quam luculentis, quam magnificis totus Septemtrio, orbisque adeò vniuersus, profecutus est? Non adferam hîc Regum Principumque gratulationes, non Antistitum purpuratorumque Ecclesiæ Patrum admurmurationes commemorabo, non Summi Pontificis benevolentiam singularem litterasque in primis honorificas exhibebo. Ipsa si loqui possent tecta ac parietes sacri; si templa, si aræ, si ritus vocem emitterent; si scholæ, subsellia, publicæque exedræ sensus suos proderent; quo spiritu, quantâ contentione testarentur, palamque clamitarent: O felix Imperium! ô fortunatam Canisio Germaniam! Quod in ruinis fidei non stamus tantum, sed erigimur; quod in communi Ecclesiæ incendio subiectas perfidorum faces depulimus, repressimus, extinximus; quod in publico patriæ latrocinio, in cædibus, rapinis, direptione prouinciarum, perduellium manus euasimus, speciem antiquitatis retinuimus, Religionis cultum cærimoniasque custodiimus, splendorem à maioribus acceptum amplificauimus; id post Deum Canisio referimus acceptum. quod iacentes erecti, nutantes confirmati, errantes reducti sunt; quod hæreticorum fractæ vires, debilitatus furor, compressa audacia; quod litterarum domicilia, iuuentutis seminaria, virginum Cœnobîa vasta nuper cultoribusque suis vacua, pristinae dignitati gloriæque restituta sunt; totum id tribuimus Canisio. Inter hæc verò quas non insidias, calumnias, iniurias ab errorum magistris & sectatoribus passus est? quot conuitiis laceratus? quot lapidibus etiam ad aram petitus? cùm ille interim vnius obedientiæ præsidio munitus, zelum suum quaquauersum explicaret; vnius obedientiæ clypeo tutus, pericula ac labores iuxta haberet; vnius obedientiæ malleolis instructus, charitatis suæ faces accenderet; vnum id dumtaxat, quacumque parte tempestas ingrueret, identidem ingeminans: *In obedientiâ spes & fortitudo mea, nec eligam in domo Domini aliud esse, quam iumentum omnibus diebus vitæ meæ.* Emulabatur nimirum, auctore Ignatio, Ducis sui IESV promptissimam obediendi voluntatem, eâque zelum, quo ad promouendam Dei gloriam exardescibat, assiduè metiebatur.

& fortiter
passus est.

Secundò,
perfectiōne
vitæ ab
obedientiâ:

hæc autem
similis
Pandora,
virgula
aurea,

Verum cùm non vnum hoc ab obedientiâ decus animi, sed cuncta virtutum ornamenta, ceu fonte quodam, nosset permanare; quò maiore flagrabat absolutæ perfectionis desiderio, hoc acrius eidem persequendæ cœpit insistere. Hanc ego tam secundam honestatis virtutumque matrem quo nomine compellem nescio. Pandorâmne dicam cælitus ad nos missam totâ diuinitatis supellectile non minùs diuitem quàm speciosam? an auream virgulam appellabo? ex illarum scilicet genere, quas aut instaurandæ Vlyssis iuuentuti Minerva, aut sopiendis corporum animorumque motibus Mercurius, aut sordibus quisquiliisque in aurum commutandis veteres excogitarunt. at è fabulis deprompta ista sunt.

sunt. Quid igitur? principemne in horologio rotam nuncupabo, ad cuius siue torporem siue motum ceteræ vel fixæ semper hæreant, con-
 uersionisque expertes, vel illicò volubilitatis quodam spiritu animatæ,
 suis singulæ cursibus pari dispariue celeritate torqueantur? An cælum
 dicam potius illud inter complura primum volubile, maximeque inci-
 tatum, cuius motu, velut admirabili-quodam imperio consentienteque
 ad incolumitatem vniuersi dominatu, ceteriores cuncti orbes, quos am-
 bitu suo circumplectitur, cidentur certâ lege, stabilique mutatione versan-
 tur? Aptâ herculè & argumento nostro consentiens comparatio: siqui-
 dem & obediendi virtus ea rota est, quam in ceteris primam, motumque
 ac locum, ad quem quaquaversum impelleretur ipsa, reliquæ vir-
 tutes consequerentur, definientem, vidisse se testatur Ezechiel: & eadem
 nimirum eminentioris cæli circumuectio, cuius ab origine cunctarum
 virtutum motus, dum paribus Religionis spatiis progressuque sanctita-
 tis circum axem diuinæ voluntatis rotatur ac flectitur, iucundio-
 rem longè respondentis sibi vndeque honestatis concentum efficit, quàm
 illa Pythagoræ possit esse imparibus orta cælorum interuallis, cursibus-
 que nata contrariis harmonia, ad quam mundum canere falsâ veteres
 opinione existimarunt. Attamen nescio quid in dispare Ephesiorum
 Dianæ, & vrbium à Sardanapalo ædificatarum fabricâ cernere licet,
 quod æqualium inæquali tempore substructionum imagine hinc vbe-
 res obedientiæ fetus, celeresque parturitiones, inde raras naturâ suâ dif-
 ficilesque virtutum aliarum generationes, melius expressiusque repræ-
 sentet. Annos viginti supra ducentos Græcorum molitio tenuit, cum
 vix totidem columnas, quot Regum operi immorientium ætates nu-
 meraret; surgeretque interim maximâ licet opum viriumque conten-
 tione sensim ac panè sine sensu Asiatica moles, fastidio haud scio longi
 temporis, an marmoreorum parietum fastigio celebratior. Anchialus
 verò Tarsusque, quàm amplæ, quàm pulchræ ciuitates, quantâ celerita-
 te, nutu propè imperioque effeminati ceteroquin Regis excitatæ sunt?
 vnâ dumtaxat luce, quæ solis ortu occasuque definitur, cœptæ perfe-
 ctæque vrbes commemorantur. Cernere erat iucundo spectaculo, va-
 stissima terrarum sola momento temporis saxorum oppleri multitudi-
 ne, fossis describi, mœnibus circumcingi, ornari portis, plateis distin-
 gui, tectis denique ædificiisque collocupletari. Credas ad lyræ cantum
 non iam vnas Thebas Amphionis arbitrio concurrere ac coagmentari,
 aut certè fetam machinationibus humum, mirâ naturæ siue solertiâ
 siue fertilitate, vrbes derepentè integras, ceu fruticum gemmas, solâ
 dominantis libidine, è sinu suo protrudere ac procreare. Equidem dis-
 crimen ortum inter progressumque virtutum, quæ quidem ad mores
 formandos pertinent, & siue absente siue comite obedientiâ progignun-
 tur, mihi soleo proponere, cuius ergò Ignatius Canisiusque eandem
 quoque reliquis præstare arbitrati sunt. Habent omnes speciem quam-
 dam diuini templi augustissimam, sed quam solitario suæmet efficien-
 tiæ conatu non nisi longa multorum annorum exercitatio laborque
 improbus ad vltimum educere consuevit: accederet modò parendi cer-
 ta Religiosaque voluntas, actutum & sine morâ non singula tantum, sed
 vniuer-

rota maxi-
ma in ho-
rologio,

primo mo-
bili,

Ezech. 10.
17.

urbibus
Sardan-
apali,

uno die
ædificatis

vniuersa honestatis ornamenta glomeratim, facto velut agmine, suis absolutissima formis procederent, animumque illustrarent. Quod cum ab ipsis vitæ melioris rudimentis compertum esset Canisio, vsuque ipso didicisset, non vnius actionis terminis, vt virtutum singulas, obedientiam concipi, non vnius officij limitibus promptum obtemperandi studium circumscribi, verum ad omnem honestatis speciem vim suam extendere efficacitatemque proferre; nihil antiquius in omni reliquâ vitâ habuit, quàm quacumque re; loco, tempore facilitatem obsequiumque suum Præfectis exhibere; nihil acerbius duxit, quàm eiusmodi dignitatibus augeri, per quas dum præesse cogéretur ceteris, obedientiæ materiâ, certo nimirum adipiscendæ quàm citissimè perfectionis subsidio, priuaretur. Quo animi sensu Sociis imperare iussus provinciam deprecatus est? quo mœrore admisit? quâ anxietate administravit? quo gaudio deposuit? quâ gestientis animi latitiâ ac voluptate postliminio sibi obedientiæque redditus est? quantas, quàm incredibiles pro hoc munere gratias egit? quâ submissione, quâ pietate, quâ religione vsus est?

Testes sunt assiduæ voces illæ, quas ad Superiorum iussa reponere solitus est. deferenda statio erat, alioque ad ignotos procul ab amicorum consortio commigrandum: *Obedientia mihi, aiebat, ex quocumque loco faciet paradisum.* Peregrinandum erat difficillimis viis, incommodâ tempestate, pleno periculorum itinere: *Non discedam à præscripto sanctæ obedientiæ: non recuso laborem quem obedientiæ sanctæ deberi scio.* Deuoranda tædia erant supraque humanam imbecillitatem insistendum operi: *Dabit Deus his quoque finem; & ego, ut spero, moriar filius obedientiæ in CHRISTO IESV Domino nostro.* Iam verò quid illa facilitas ad omnia, quantumuis difficilia? *Fiat Domini voluntas, & obedientia sancta per nos impleatur.* Quid illa, neutram in partem, cum arbitrari de se liberè posset, inclinantis animi æquilibritas? *Hoc esse officij mei proprium fateor, ut quæ statuunt & mandant mei Superiores, exsequar.* Quid illa mentis tam beata, tam placida, tam securo, vticumque præcepta res eueniret, tranquillitas? *In obedientiæ sanctæ decreto libenter acquiescam.* an non vsiquequaque perfectum omnibusque numeris absolutum obedientiæ Religiosæ exemplar repræsentant? Itaque tantos in omni genere virtutum huiusce præsidio processus faciebat, vt iam non gradatim ad sanctitatem pergere, sed cursu contendere pennisquæ etiam euolare videretur. Longum sit ire per singula, quâ submissione, quâ mansuetudine, quâ simplicitate ad omnes vsus sit: quibus inediis, vigiliis, defatigationibus corpus extenuarit, vires exhausserit, valetudinem labe- factarit, quo precandi Deum contemplandique res sacras studio, quâ castimoniâ, quâ patientiâ animum excoluerit, spiritum promouerit, mentem ad diuinæ cuiusdam perfectionis formam crexerit.

Vnum illud tantummodò persequar, quod è tribus, quæ initio dicenda proposui, reliquum est, atque ad animi robur fortitudinemque pertinet. Hic verò quid ego prædicem, quibus ille vel armis vel auxiliis virtutem suam constantiamque probarit? quando Sapientis iudicio constat, quòd *vir obediens loquatur victoriam.* Cum vitam hanc infelicem atque mortalem innumera circumstent ab incunabulis propè ipsis bella,

quibus

ob hoc ex-
petita

cultaque à
Canisio,

in omni re.

Tertiò,
animi for-
titudine:

Prou. 11.

quibus vel cum nobis ipsis animique domesticis motionibus, vel cum exteris hostibus, quos supra naturæ vitium patimur infestissimos, assidue sit dimicandum; rectè rerum omnium Moderator prouidit Deus, vt neque tela nobis deessent quibus vim inferre, neque præsidia quibus impetum eorum sustinere & retundere valeamus; sitque beneficio eius in potestate omnino nostrâ, nisi ignaui esse volumus, ne plures pugnas quàm victorias numeremus. At quanam, oro, ista sunt? quo suscepta consilio? quâ auctoritate legibusque sancita? Illa nempe illius ductu auspicioque suscepta à nobis arma, *qui genus humanum*, vt Ignatij conditoris nostri sanctissimi verbis vtar, *neglectæ obedientiæ scelere afflictum ac perditum, salutare ipsemet obedientiâ reparauit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Impresierat fatalia illa contumaciæ vestigia posteritati suæ infelix Adam, inscripseratque in animis omnium nostrum fucata cuiusdam libertatis speciem, omni seruitute turpiorem atque intolerabiliorem. Suaue nimirum atque illecebrosum videbatur, nullius ductu imperioque flecti, quasuis leges repudiare; durum contra naturæque propensionibus inimicum, vocem imperantis nutumque excipere, & alterius voluntati obsecundare. At illud quid tandem erat, nisi cupiditatibus variis subiici, perturbationibus agitari, sceleri libidibusque seruire? Exin tot vbique terrarum mancipia quot homines exstiter; quorum quisque quantum ferè potestate præstabat ac dominabatur ceteris, tantum suis ipse vitiis deprauatisque affectionibus seruebat. Enimuerò hanc mentis à se procreata tam nobilis, tamque ingenuæ, abiectionem diutius ferre Deus non potuit; igitur impositum ceruicibus nostris iugum statuit excutere, suisque tantummodò obsequiis destinatos in pristinam libertatem vindicare. Hic iam diuinæ Sapientiæ, si lubet, consilium, Auditores, prouidentiamque attendite. Cum aliæ infinitæ rationes illi suppetere, excellentiæ quodammodò præstantiæque immemor suæ, nostram seruendi necessitatem cum seruitutis vltro à se susceptæ nouâ quadam atque inusitatâ imagine commutandam ratus, *semetipsum exinaniuit formam serui accipiens*. Attilium ferunt, cum Romæ liber esse posset, hostium etiam crudelitati seruire Carthagine, quàm ciuium suorum immunitatem labefactare maluisse: quæ res vna cum barbaros stupore, Italiam iracundiâ impleisset, plus ad conficiendum Punicum bellum roboris atque fortitudinis voluntaria Consulis seruitus, quàm liberorum arma attulere. Tum certè succreuer nobis animi, viresque contra vim ac potentiam hostium auctæ sunt, cum libertatis vindex nostræ Dei Filius, optione datâ, obedientiæ seruus alieno magis elegit arbitrio mori, quàm suo viuere. Quippe cum eorundem hostium, quos ille suâ parendi voluntate profligauerat, impetus essent dimicationesque sustinendæ; spes iniecta nobis est, eiusdem obedientiæ præsidio vinci à nobis expugnarique posse. Quæ quidem ratiocinatio veritate ipsâ subnixa, etiam D. Augustini auctoritate confirmatur. Cui enim ignota est hæc eius vox? *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedientia inuenit pœnam*. Exemplum verò quid commemorem, cum non existimem par aliud Canisio in hoc laudis genere exstitisse? Nam vt omit- tam, quâ mansuetudine difficillima quæque imperia non exceperit modò,

quâ exem-
plo CHRIS-
TI,
Epist. de virt.
obedientiæ.

per volun-
tariam ser-
uitutem

Phil. 2.

vincimus,

in Psal. 72,
conc. 2.

quod patet
in Canisij
mansuetu-
dine,

verum etiam exhausserit atque obsequio mitigarit; ut nihil de simplici-
simplicitate, citate dicam, quâ iuuenibus senex, rudibus exercitatus, tironibus ve-
abdicatio- teranus miles fingendum se ducendumque subiecit; ut tacitus præ-
ne officij, teream, quod ad promptissimam dignitatis abdicationem pertinet
 (nam cum præesse Sociis posset, iique Magistratu ne abiret, hortaren-
 tur; adduci nequaquam potuit, ut, quacumque grauissimarum licet ra-
 tionum specie, momento temporis obedientiæ meritum vel aliorum
 sententiis vel suæ existimationi postponeret, illicoque Prouinciam cum
 imperio in succellorem transtulit) quoniam hîc nouum etiam nihil ne-
 que inusitatum. par animi magnitudo Aristidi fuit, qui ad Maratho-
 nem Prætor, militis partes, cum Ducis posset, elegit; imperiumque vl-
suppressione libri, trô ac sponte suâ, cunctis admirantibus, Miltiadi cessit. hoc certè quod
 dicturus sum rarum, minimeque vulgare, prætermitti non potest. Et-
 enim quis nescit, quanto quisque ad mentis suæ conceptiones pariendas
 impetu abripiatur? *Iob 4.2.* *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* quo quisque
 fetum intelligentiæ suæ amore prosequatur? Librorum eadem ferè quæ
 liberorum progignendorum ratio est: vbi partus maturuit, nisi in lu-
 cem edatur, parentem miris modis affligit, discruciat, necat. Appulerat
 ad scriptionem contra hæreticos mentem suam, Summorum Pontificum
quem Pontificum iussu cœptum, Pij V. & Gregorij XIII. iussu, Canisius: itaque in eam rem incumbere
 bat, ut obediendi studio ne valetudini quidem inter assiduos commen-
 tandi labores & lucubrandi contentionem parceret. Quis operæ fructus,
 quàm ingens, quàm copiosus exstiterit, non minùs aduersariorum per-
 turbatio, quàm rectè sentientium plausus, totiusque Ecclesiæ gratula-
 tio, quibus vtrumque de Præcurfore & Matre Domini commentarium
 excepere, testata est. Tertia supererat de Apostolorum Principe disser-
 tatio: quam in controuersiam multa secum ab initio meditatus cum in-
 uenerat ipse, tum inuenta ab aliis collegerat, atque in ordinem digesse-
 rat: procedebat labor neque segniter neque infeliciter: erecti, finem ut
 imponeret, expectabant omnium animi, priorum voluminum, quæ
 iam vulgauerat, famâ desiderium augente. Scribentem stimulabant boni
 publici amor, tuendæ veritatis studium, argumenti grauitas, hæreti-
 corum aduersus C H R I S T I Vicarium calumniæ: quin & propensio
 ipsa, neque indoli minùs quàm zelo congruens negotium, pondere suo,
 ut niteretur, impellebant. Quid expectatis, Auditores? iam enim præ-
 cipere mihi videor opinione vestrà, quanta futura sit parientis lætitia,
 cuius in nitendo tantus est labor, tantaque contentio. At ô rem incredi-
 bilem planeque nouam! omne gaudium intra fructum obedientiæ ste-
 tit, ceteroqui sterile atque infecundum. Hoffaus, cui Prouinciam ali-
 quanto antè tradiderat, siue quòd in paucitate Sociorum viri operâ ad
 plura in dies indigeret, siue quòd, indulgendum paulisper valetudini ra-
 tus, iudicaret omnino lucubrandi studium remitti oportere; primùm
 quidem interpellare scriptionem cœpit, hærentesque libris cogitationes
 ad alia diuertere, mox etiam cum Mercuriano, qui tum vniuersam
 Societatem Præpositus moderabatur, agere, ne porrò pergeret; tandem
 etiam efficere, ut bonâ Pontificis gratiâ manum à perfecto propemodum
 opere abstineret. Quis hîc nisi eximiæ sanctitatis vir non commouea-
 tur

tur animo ? quis non abortionis tam inopinata iussu torqueatur vehementer ? quis de Prouincialis iudicio etiam fortasse non expostulet ? At leue nimis hoc, atque ad Canisij gloriam etiam exile. Quantus qualisque vir, quàm perfectus obtemperandi magister sit oportet, qui imperia eiusmodi, velut ipsiusmet cæli nutu definita, obuiis accepit vlnis, incredibili quæ animi voluptate amplexatus est ? Heliodorum Ecclesiæ Tricensis in Thessaliâ Præsidentem ferunt, cum Æthiopiam suam festiuus quàm grauius exaratam vel premere iussus esset, vel se Episcopatu abdicare, Infulis priuari suis, quàm libri famâ carere maluisse. tanti nimirum etiam optimo cuique suus est vel labor ne pereat, vel gloria ne sepeliatur : Canisio verò adeò non graue hoc neque acerbum seuerioris sapientiæ funus accidit, vt vitæ quoque melioris, quam in otio ac tranquillitate Deo in posterum consecraturus esset, beneficium interpretaretur. Principio quidem, cum iam lentiùs studia sua propter crebra Superiorum diuerticula cerneret procedere, neque vtrumq; sat commodè domi forisquæ hinc molestum rerum grauiorum, inde iucundum litterarum à se negotium geri posse perspiceret ; voces illius exaudiebantur identidem illæ, quæ nutum imperantis, sepositâ interim scribendi propensione, adiuuarent : *Valeant, aiebat, studia, si ab his auocat obedientia, cui me totum debeo.* Postea verò quàm à Mercuriano seriò deliberandum sibi, vtrum mallet in scribendo pergere, an alias res agere, intellexit ; præter æqualitatem præfatus nihil, magno excelsoquæ animo sui ac sententiæ victor suæ, *Libenter, inquit, in Patris nostri & aliorum sententiâ conquiescam, vt deinceps reliquam atatem in Religiosâ simplicitate & simplice obedientiâ tranquillè consumam, ubicumque demum me viuere, & quidquid vel agere vel sustinere voluerint Superiores : horum iudicio magis quàm meis desideriis vel propensionibus credam.* Certè dum ita sentiet Prouincialis, ad scribendum redire non cupio, & fortasse bonâ conscientiâ non debeo. Denique cum à Pontifice Gregorio missio vacandique copia facta esset, tum verò ille summi beneficii loco cessationem accepit, rogauitq; Deum, vt impertitæ quietis ac silentij fructum sibi iucundissimum, quamplurimis vellet esse salutare. Neque ex illo tempore vox eius exaudita vlla est, quæ non dico sensui, sed memoriam etiam intermortui operis vel proderet vel reuo-

*Heliodoro
gloriosior,
Niceph. lib.
12. c. 34.*

*sui victo-
riâ;*

*super me-
raculis*

*memora-
bili,**æternâ,**imitandâ.*

tis attulit, quòd innumera beneficia viuens mortuusque mortalibus clar-
 gitus est; quòd Heluetiorum Friburgum, senectutis suæ domicilium,
 vltimamque sanctimonix palæstram, perpetuo ad hunc vsque diem
 prodigio à pestiferâ luc, quâ vexari crebrò antè consueuerat, immune
 seruauit: minus, inquam, totum hoc, cuiusmodicumque sit, existimo,
 quàm quòd id ætatis, auctoritatis, celebritatis domi forisque vir, præ-
 ceptam iam exspectatione famam, nominisque ex tam illustri scripto
 immortalitatem, lubens volensque non animo tantum suo ac propen-
 sione, sed quacumque gloriâ atque hominum existimatione superior,
 vnus imperantis arbitrio nutuque, periclitari passus est. Hanc ego vir-
 tutem eius, hanc animi fortitudinem atque excelsum, hanc tam præ-
 claram eximiamque sui ipsius victoriam omni stylo, scriptione, com-
 mentario, litterarum miraculorumque monimentis præponendam iu-
 dico. Nam de perennitate quidem nihil dubito, Auditores, quamdiu
 memoria vigeat Canisij (vigeat autem propter eminentem illius san-
 ctitatem doctrinæque famam semper) nulla non posteritas suspiciet,
 ætas admirabitur, temporum diuturnitas tantæ submissionis obedi-
 tiæque exemplum imitabitur. Id nobis dumtaxat prouidendum hac in
 parte existimo, Auditores, ne, dum sæculi huius (quod in Societate pri-
 mum tam insignes Canisij palmæ nobilitarunt) memoriam gratâ solen-
 ni que memoriâ recolimus, vel minimum à virtutis huius non vtilis ma-
 gis quàm gloriosæ vestigiis, tam illustribus tamque præclaris, deflexisse
 videamur. Intuendum nobis est, quibus ille suum lucrandarum ani-
 marum zelum nutrimentis auxerit, quibus gradibus ad supremum per-
 fectionis culmen ascenderit, quibus præfidiis aduersus hostes omnes,
 suamque in primis ipse voluntatem corroboratus sit. Nihil istâ cogita-
 tione neque ad mentis nostræ exercitationem vtilius, neque ad morum
 vitæque probitatem honestius, neque ad Canisij commendationem il-
 lustrius, neque ad omnipotentis Dei gloriam promouendam efficacius
 suscipi à nobis admitti que potest. Quare etiam atque etiam oro vos
 obrectorque, Auditores, vt acceptam hanc à viro tanto obedientiæ lau-
 dem, melioris sæculi, quod ingredimur, auspicio, non modò integram
 illibatamque, quo modo tradita vobis est, ad posteros, sed auctam et-
 iam vehementer nouis exemplis atque amplificatam, ad æternitatem
 omnium sæculorum transmittere velitis.

EXER-

EXERCITATIO POETICA.

EPISTOLA HEROICA

ALEXANDRI FARNESII Ducis Parmensis ad PHILIPPVM II. Hispaniarum Regem, suadentis vt in vrbibus Belgij à se recuperatis Collegia Societatis IESV collocet, singula pro arcibus futura.

*L*iterùm iustam Deus & Victoria caussam,
 Proque tuis & te quæ geris arma probant.
 Auspiciis, Rex magne, tuis Antuerpia cessit;
 Quo steterant hostis, stant tua signa loco.
 Ære sonant turres, tormentis mœnia; plausu
 Pars populi melior, totaque castra fremunt.
 Jones, lætitiæ testes, per compita lucent:
 Pulsa loco Pietas ad sua templa redit.
 Ipse triumphali se cingit arundine Scaldis,
 Cuius eant, ipsæ scire videntur aquæ.
 Urbs tam firma situ, tam vasto flumine septa,
 Inuia virtuti credita panè fuit.
 Urbs tamen hac, flumenque tuo iam Marte receptum,
 Spem facit hoc recipi cetera posse modo.
 Hac tibi succubuit, quam dum videt esse subactam,
 Ipse fidem victor vix sibi miles habet.
 Ex quo scuta virum, galeasque, & fortia voluens
 Corpora, tardum egit Mosa cruentus iter;
 Cùm Traiectini rubuerunt sanguine muri,
 Nec rubuere minùs militis arma tuis;
 Nulla fuit maior victoria, nulla triumpho
 Dignior: hac visa est Belgica penè capi.
 Flandria nunc tuta est, nunc tuta Brabantia; totque
 Oppida quæ cepi, nunc ego capta reor.
 Nunc demum (gratare tibi) tot vicinus vrbes,
 Impia quæ tulerant in caput arma tuum.
 Vicinus, heu! vrbes; tumidum non vicinus hostem
 Victus adhuc vires, telaque inermis habet.
 Tela, quibus frustrà concurrant ensis & hasta,
 Nec quibus occludant murus & vnda viam.
 Forsitan hoc quæris, quæ sint tam noxia tela,
 Quæ tibi plus armis esse cauenda putem?
 Sunt animi cæcis decepti erroribus: illi
 Pro telis fraudem perfidiamque gerunt.
 Non hæc militibus; non hæc compestitur armis,
 Hæc nullâ belli vincitur arte lues.

Aaaaaa 3

Conde

Conde altæ turre, ipsique minantia calo
 Mœnia, quæ vastis ambiat amnis aquis;
 Mœnia transiliet, fossas superabit & undas,
 Et sibi per turre vallaque sternet iter.
 Mille seras validis, ut serues, adice portis,
 Mille seras tacitâ detrahæ illa manu.
 In portis vigilet vigilet per mœnia miles,
 Quâ subeat, cacas inuenit illa vias.
 Troia stetit victrix, dum virtus miscuit arma,
 Obiciens telis tela, virisque viros.
 Non armis illam cælestibus acer Achilles,
 Non gemini Atridæ, non Tælamone satus,
 Non anni domuere decem, non mille carinæ:
 Tam fortem exitio fraus tamen una dedit.
 Hæc metuenda tibi est, hæc captas obsidet urbes;
 Nempe animos gentis cordaque capta tenet.
 Nec tamen innata est talis recordia Belgis;
 Ingenio populus diffidet ille suo.
 Nec tamen illorum tibi pars parere recusat;
 Sed pars imperiis est aliena tuis.
 Hæresis infecit. caput est & causa malorum
 Hæresis: hæc orcus nil, puto, peius habet.
 Illa furens latè per campos errat & urbes;
 Quaque errat, Stygio sub pede luet humus.
 Crimibus euulsos in vulgus proicit hydros,
 Et furiis implet pectora tacta suis.
 Hæc ferro & flammis, hæc cæde & sanguine gaudet;
 Iniicit hæc auidas in tua iura manus.
 Vnica lex illi, nullas agnoscere leges;
 Quod iuuat & lubuit, insque piūque vocat.
 Fas illi, omne nefas; illi discordia, pax est;
 Virtus, impietas; fœdera, nulla fides.
 Plus tibi quàm Belgæ nocet hæc; hæc una rebellat;
 Hæc in te pugnat viribus usâ tuis.
 Nec parcat Superis: Superum mysteria sæpè
 Sparsit humi, & canibus sæpè voranda dedit.
 A se directis infert incendia templis:
 Quàm multa in cineres, hei mihi! versa iacent.
 Cumque videt flammæ, animos accendit ab illis:
 Sic noua se pietas, sic nouus ardor alit.
 Vrite cum templis Diuos, ait, vrite flammæ;
 Ille mei in Diuos ignis amoris erit.
 Quæ violat Superos, quæ cælum oppugnat, & ipsum
 Numen, Principibus parceret illa suis?
 Aut non illorum terras spoliaret & urbes?
 Nec quidquid raperet, crederet esse suum?
 Credat ut esse suum, satis est rapuisse; rapinis
 Pascitur: hæc belli præmia, insque vocat.

Sed quia bacchantem reprimis, frenasque rebellem,
 Nec finis, ut spoliis crescat inulta tuis;
 Et quia quæ rapuit repetis, repetita tueris,
 Teque opibus perdi non finis ipse tuis;
 Te vocat immitem, te nominat illa tyrannum:
 Et vulgi facem, quæ sibi credat, habet.
 Error hic à teneris cum crimine discitur annis,
 A teneris discit te violare puer.
 Nota cano; non hoc, toties quæ fœdera rupit,
 Quamuis sit mendax, ipsa negare potest.
 At tu bella moues, & multo milite pugnas,
 Ut rapias illi, quod prius illa tibi.
 Quid tamen arma iuuant, quid capta Brabantia, quidve
 Ante tuos supplex Flandria tota pedes;
 Si maneant animi, quales dum bella parabas,
 Armaque si solæ deposuere manus?
 Si maneant animi placidâ sub fronte rebelles,
 Et subito erumpat flamma putata cinis?
 O quoties vincenda tibi tua Belgica restat!
 O quoties Hydra colla secanda noua!
 Hei mihi! si frustra victor tot prœlia gessi:
 Hei mihi! si frustra tot cecidere Duces.
 Fac tamen has multo flammâs exstinguere nitar
 Sanguine, & innumerâ cæde piare nefas.
 Quid tibi submittent, nisi vultum rursus & ora?
 Quæque iterum fallant, quid nisi verba dabunt?
 Credemus verbis iterum celantibus iras,
 Experti, flammâs quas tegat ille cinis?
 Eheu! quàm facile est crimen non prodere vultu;
 Quodque animus versat, dissimulare nefas?
 Ergo age bellorum cum bellis eice causam;
 Inque suo tantum semine tolle malum.
 Cum quâ venerunt, discedent bella; redibit
 Hac abeunte, abiit quæ, veniente, Fides.
 Sed neque Marte tuo potes hanc benè vincere pestem:
 Si posset subigi Marte, subacta foret.
 Nempe fero Medici non sanant omnia ferro
 Vulnera; nec quoduis tollitur igne malum.
 Apta suo hæc medicina loco est; queis flamma noceret
 Corporibus, vires succus & herba dabunt.
 Nec mihi, quâ sanem subit ars; mea ferrea dextra est:
 Vix mollem hæc possunt vulnera ferre manum.
 Quæ velit infestis animis possitque mederi,
 Turma virum est; IESV nomen & arma gerunt.
 Cum studia illorum (memini) moresque notasses,
 Dixisti: Gens hæc nomine digna suo est.
 Illa tuis addet, quod adhuc, Rex magne, triumphis
 Desuit, & tandem plena trophæa feret.

Et quoniam sanare tuos, quàm perdere mauis;
 Vtilis hæc victis hostibus hostis erit.
 Non illi validis torquentur pila lacertis,
 Nec sæuo rigidum cingitur ense latus:
 Non gerit illa manu clypeos, nec spicula versat,
 Nec ferro pectus, nec tegit ære caput:
 Sed virtute animos, & celi munit amore,
 Nilque prius armis Religionis habet.
 Bella mouet vitis; fraudes oppugnat & iras,
 Deque suâ pulsas protinus arce fugat.
 Sed quoties pugnat, patienti pugnat amore:
 Cedit, & hac gaudet quilibet arte capi.
 Sæpè refert fractosque arcus & tela Cupido,
 Et queritur plus hæc arma valere suis.
 Sæpè sibi doluit contundi cornua Bacchus,
 Cum dolor in lacrymas verteret omne merum.
 Vidi ego mutatum subitò, qui dixerat antè:
 Tu mihi Bacche Deus, tu mihi Cypri Dea es.
 Vidi ego iuratos in mutua vulnera ciues,
 Quâ tulerant gladios, fœdus inire manu.
 Qui tantos motus, tantos compesceret ignes,
 Ex IESV solers agmine miles erat.
 Adde quòd, in teneros dum peruigil excubat annos,
 Discat ab his quid sit turpe decensque, puer:
 Utque ipsi Regum Domino, rerumque Parenti,
 Sic quoque seruandam Regibus esse fidem.
 Viderat hanc aciem, totoque expalluit ore
 Hæresis, & colubris sibila vana dedit,
 Aduersasque suis detestans artibus artes;
 (rescit in exitium gens, ait, ista meum.
 Dixit, & euulsos lacerans cum crinibus angues,
 Concussit rabidum terque quaterque caput.
 Gens pia cresce, precor, furiamque euerte nefandam;
 Perdentem populos Regnaque perde luem.
 Tu monstri insidias oculos deducis ad ipsos,
 Tu quæ tecta cupit damna, latere vetas.
 Per te mille doli, per te mendacia mille,
 Errores per te probraque mille patent:
 Stulta quibus leuitas, hebetisque amentia vulgi
 Plaudit, & insanâ credulitate fauet.
 At tu consiliis, oro, Rex, annue nostris,
 Si tibi, si cupias consuluisse tuis.
 Dum licet, illorum clades auerte tuasque;
 Et dubiis rebus, quam potes, affer opem.
 Maior adhuc superest pars belli, vincere victos,
 Huic operi una cohors desit, & una sat est:
 Quæ signis animisque suis inscripsit IESVM
 Ritè cohors, castris deficit una tuis.

*Unam militiæ, vt Belgas tucare, cohortem
 Adde tuæ: numerum non habet illa suum.
 Hæc tibi captiuas subiget felicibus vrbes,
 Quàm tua tam validis agmina plena viris.
 Vincant arma viri, Belgas hæc vincet; & hostem
 Hac subiget, quâ plus parte timendus erat.
 Crede mihi, quot hunc dederis Collegia turmæ,
 In quibus excubias seruet & ipsa suas:
 Tot speculas dederis, tot captis vrbibus arces,
 Quæ nullâ poterunt fraude, nec arte capi.*

O D E

Ad Amplissimum virum, Dominum MARTINVM SI-
 VILLA, FERDINANDI filium, Magni Concilij Re-
 gis Senatorem, cuius parens olim Antuerpiæ diuo
 IGNATIO eleëmofynam largitus.

H Vc ades magni columen Senatus;
 Par auis, maiorve, Siuillianis;
 Fors & hoc dici sinis, ô meorum
 Prime Sodalis.

*Gestiens nulli mea plus amari
 Musa, te ad primi noua festa sæcli
 (Magna si quidquam tibi donat otii
 Curia) poscit.*

*Ducta iam denos decies per annos
 Temporum victrix stat; & augurari
 Vatibus si quid datur, ibit annos
 Maior in omnes*

*Magna Loiolæ soboles: nec illam
 Sit potens aut trux cruce & igne Iapon
 Perdere, aut nostro toties cruentus
 Sanguine Maurus;*

*Nota nec Calui rabies Ministri, aut
 Pertinax odisse Lutherianus;
 Non edax liuor, vigil innocentum
 Rodere famam.*

*Nostra quin ætas odiis ab ipsis
 Longius vires animosque ducet,
 Qualis aduerso violentus ignis
 Flamme crescit.*

*Nam quid in Numen Superosque possint
 Tam leues ausus hominum? paternâ
 Si tegit natos ope dux IESVS;
 Scuiat asper*

Bbbbbb

Maurus

Maurus & Iapon, fremat & Lutheri
 Dira, Caluiniq̃ue ferox propago;
 Iungat armatas, licet, Orcus iras,

Nil moror; unus
 Spernere obstantes animosus hostes,
 (Martius quò me rapit ardor?) unus
 Obuium cunctis dabo pectus, audax

Dicere pugnam.
 Musa sed gressum preme concitatum:
 Namque me pugnas per & arma ferri,
 Nec locus, nec mens; magis at modestum

Dicere carmen.
 Qualiter Loiola Deo incitatus,
 Tecta fortunasq̃ue suamq̃ue fortis
 Patriam fugisse, Parisiorum
 Venerit urbem.

Urbs nimis felix, meritò inuidenda
 Ceteris terris, tua nosse prudens
 Si potes tanto bona quæ parauit
 Hospite calum.

Forma si vilis tibi, sæpè vili
 Mens amat formâ latuisse. Virtus,
 Fronte non solâ benè semper æsti-
 mata, recessus

Pectoris cacos habitare gaudet,
 Mox suam latè explicitura lucem.
 Sic cinis flammæ subitò daturum.
 Occulit ignem.

Quid loquor? raros latitantis urget
 Cura virtutis; nec auara curat
 Dextra, si sortem premat immerentum
 Tristis egestas.

Hinc frequens Scâldim Sequana anteponeas
 Nudus argenti properare magnam
 Suevit Antuerpam, stipe colligendâ.
 Diuitis urbis.

Tuq̃ue non parcâ numerasse dextrâ
 Diceris (magnos habet illa testes
 Fama) mî numquam reticende Ferdi-
 nande Siuilla.

Te canam quando me iterum biuertex
 Mons feret postliminîo Poëtam:
 Tunc caue Valles resonante dicent.
 Voce Siuillam.

O D E
AD NOBILISSIMOS DOMINOS
CONSVLES AC MAGISTRATVS
ANTVERPIENSES.

ANTVERPIA D.IGNATIO munifica, viuo mortuo-
que: viuo eleëmofynam sæpè largita, mortuo prima
terrarum magnificentissimam ædem excitauit.

IO triumphe! prima tot urbium
Anuersa gaude; prima, Sodalium
Ignatianorum triumphos
Ire novos redeunte sæclo,
Gratare: pars est ante alias tibi
Ingens in illis. O meritis pares
Aut voce quæ satis lyræve
Musa potens cecinisse grates!
At tu mearum, qui citharam tenes,
Præses Dearum, Phæbe, biuertici
Descende Parnasso, rogatusque
Aduaticam meliore plectrō
Molire laudem, qualiter hospitem
Parisiſorum finibus aduenam
Donare Loiolam potentum
Sucta virum stipe copiosâ.
Namque igne postquam pectora calico
Attacta sensit, protinus & larem
Post terga speratosque honorum
Dat titulos animosus exul.
Non multus illum frater imagines
Monstrans auorum, & degenerem arguens
Querela, non supplex rogantis
Ira domus, humilesque palmæ;
Non dulce quidquid, magnificum aut putat
Mortale vulgus, mente quatit virum
Constante; nec terret relictis
Dura opibus veniens egestas.
Milésne, dixit, sanguine Cantabro,
Diuis amatam pauperiem pati
Recusem, in exemplum trahentis
Ire Ducis piger, & vocanti
Parere calo? scilicet ardua
Dum Pampelona mœnia Gallico
Concussa tormento laborant,
Impavidum feriant ruinae,

Et non inertem, nec timidum mori,
 Dicat vel hostis: cùm melior vocat
 Me caussa pro magni Tonantis
 Religione, sacris, & aris,
 Cùm sauentes Orcus Erinnydas
 In bella ructat; signa ego perfidus
 Desertor eiurem; meorum
 Suppliciis patiens teneri?
 At non mei sic sanguinis immemor,
 Stirps bellicosi mascula Cantabri,
 Turmas per hostiles anhelò
 Vulneribus meruisse palmam.
 Sic fatus, acri pectoris impetu
 Velox paternâ cedere de domo,
 Contempsit obstantes amicos,
 Et lacrymas abutum morantes.
 Fertur propinquæ nudus Iberiæ
 Fines pererrasse, & per inhospitas
 Cautesque, Pyrenesque dorsa,
 Ad Sequanæ properasse ripas.
 Hic exsulantem exercuit improbus
 Labor sciendi, discere iam graui
 Ætate dissuetum, & seueris
 Difficilem studiis: at ipse
 Latus profanam militiam sacrâ
 Mutasse, durâ tentat opus viâ,
 Magnisque luctatur Sophistis,
 Pulvere conspicuus decoro:
 Donec rogatâ destituens ope
 Ferox egestas expulit hospitem
 In arua Belgarum, & superbæ
 In patriam tulit Andouerpæ.
 Hic non auaros indigenas, neque
 Clausas egenis Aduaticum manus
 Sensisse gauisus, benignæ
 Multa bonus canit augur urbi:
 Ventura quondam tempora, tempora
 Saturniano qualia seculo
 Colit vetustas, cùm nec auro
 Sit pretium nitidisque gemmis,
 Cùm tota cornu diuite copia
 Se fundat agris. ô! precor audiat
 Hæc vota Lioia, & secundis
 Annuat auguriis Olympus.
 Hac spe superbo templa dicauius
 Æterna saxo, non imitabile
 Opus, nec audendum Myroni aut
 Praxiteli; magis inuidendum.

Hac

*Hac spe, meorum gloria carminum
 Antuerpianæ lumina Curie,
 Ignatianæos triumphos
 Luminibus celebrate festis.
 Vos nec tacebit posteritas; neque,
 Si nostra quidquam Musa potest, meis
 Vos incelebratos relinquam
 Carminibus, patriæ ô Parentes!*

PATRIS CORNELII SILVII
 IN MARI GLORIOSA MORS.

Nuntia Flandriacas dudum compleuerat oras
 Fama, mari toto magnis volitare Batauos
 Classibus, Arctoum claudi sub retibus æquor.
 Extemplò commoti animi: fremit arma iuuentus
 Nautica; prima ducum sibi quisque pericula poscit.
 Tum portu educunt naues; pulsata per urbem
 Tympana dispersos cogunt ad littora nautas.
 His aliud cunctis præsentius additur armis
 Auxilium, septem delecti ex Ordine Patres
 Qui IESVM vitæ studiis, & nomine præfert:
 Heroum genus inuictum, quod in omnia ponti
 Loiolide nautis socium discrimina mittunt.

Hos inter comes ad naues non ultimus ibat
 Siluius, intrepidum pectus. Qui vultus euntis,
 Quæ species fuit, & magnæ constantia mentis,
 Dum peteret quod non erat euasura periculum?
 Ut primùm adspirant auræ, sinuataque tendunt
 Vela Noti, timor Hollandum retinacula soluit
 Classis, & inuehitur pelago. Pars mitior anni
 Desierat, tempusque aderat quo Belgicus horret
 Fluctibus Oceanus, spirantque Valentiùs Austri.
 Non minùs ad Boream cursus, gelidosque Triones,
 Inceptos peragunt. fertur cita gurgite classis.
 Iamque adeò innumeris constratum retibus æquor,
 Piscantumque rates per fluctus ordine longo
 Dispositæ procul apparent, confusa trahuntur
 Retia; turbati trepidant mussantque Batavi.
 Iam clamor, iam terror erat; sed certa maligni
 Heu! spolia, & certos venti inuidere triumphos.
 Ergo alacres dudum à tergo spirantibus Austris
 Omnibus in Cattos nequidquam nauibus ibant,
 Intenti in pugnam, cum vento horrere profundum
 Paulatim magis atque magis: commota tumescunt
 Æquora, maioriq̃ue fremunt stridore procellæ:

B b b b b b 3

Et

Et nunc vicinos oculis sublimior unda
 Subducit, rursus equato mox gurgite reddit
 Hollandos. spes nulla manus committere pugna.
 Hornius (hic classi ductor) cum fluctibus, inquit,
 O comites, si me cæli non fallit imago,
 Pugnandum est hodie. Feruet mare, tergaque cælo
 Erigit: hunc timeo Batauis plus omnibus hostem.

Vix ea fatus erat, ventisque instantibus ingens
 Pars maris in naui affiliens, ipsumque virosque
 Proluit. Extemplo accurrunt per curua madentes
 Transstra viri, funes laxant, subductaque Coris
 Vela negant: vasto dispergitur equore classis.
 Quis coniurati motus fremitumque profundi
 Explicet? aut possit verbis æquare fragorem?
 Nulla quies, mediis credas in fluctibus Alpes
 Vndare, inque rates liquidos incurrere montes.
 Heu! quid agant maris in tanto calique tumultu?
 Quò cursum intendant miseri? diffiditur arti;
 Quoque fretum ventusque rapit, sine lege feruntur.
 Quis tibi tum, Silvii, sub tanta pericula misso
 Sensus erat? tali cum feruere cuncta tumultu
 Prospiceres puppi è summâ, totumque videres
 Misceri ante oculos tantis stridoribus aquor?
 Corpus, quod poterant unum, cum naue proterui
 Iactabant venti; mens inconcussa manebat.
 Non illum exitij certa impendentis imago,
 Non vasti vndarum cumuli, quos undique Nereus
 Concitat, inque ratem facto velut agmine torquet,
 Affecere metu: stat inexpugnabile pectus
 Herois, fessos vocat ipse ad munia nautas
 Intrepidus, pauidisque metum vectoribus aufert.
 Hos inter plures calique marisque fragores
 Effluxere dies, nec tempore victa remittit
 Tempestat; crescit rabies, propiusque minatur.

Est Batauos ultra, quâ sese littora circum
 Oceanus Frisæ magno curuamine flectit,
 Dorsum immane mari syrtis: circumflua vasti
 Vnda freti nomen terræ Vlielandia fecit.
 Illa ubi destituit pelagus, solitusque retraxit
 Æstus aquas, longè aggestas ostentat arenas
 Splendida; mox rursus ex alto redeuntibus undis
 Insidiosa latet sub gurgite, certa carinis
 Pernicies, quascumque vadis impegerit æstus.
 Huc tanti ignaros discriminis aspera ponti
 Et Boreæ furialis hiems rapit. Hæc super addunt
 Horrorem tenebræ, duplicataque noctis imago
 Iam magis atque magis, vicina pericula celat.

Noctis erat medium; rector sese inscius alto
 Iactari velut antè putat, nec turbida præter
 Æquora, quod metuat fugiatve, subesse periculum:
 Cum subito ingenti naui succussa fragore
 Constitit, atque vadis infixæ tenacibus hæsit.
 Conclamant nautæ exanimæ, miseroque vlulatu
 Cuncta replent: veluti cum mœnia subruit Urbis
 Hostis, & euersis muris valloque potitus,
 Incautos subito aggreditur certamine ciues.
 Turbam inter trepidantem accurrit Siluius; utque
 Nulla super miseris præter cælestia cernit
 Auxilia, ante oculos infixam cernit arenis
 Stare ratem, à tergo pontum sine fine furentem:
 Submittit genua, & cum vultu ad sidera palmas
 Attollens, Moriamur, ait. Si corpore solui
 CHRISTE iubes, miseraque vocat lux vltima vitæ;
 Adsum: nulla mora est; venientes pectore toto
 Excipiam fluctus. habeat sibi corpus, & alto,
 Vt volet, Oceanus mersum sub gurgite voluat.
 Dum meus ille animus viuât, dum spiritus ad te
 Liber eat, patrij levis est iactura sepulchri.

Sic fatus, properè surgit, vultuque sereno
 Pallentem ad turbam versus: Nunc pectore firmo,
 Nunc animis opus est, comites, absistite planctu;
 Utque decet Dunkerkanos, utque ignea sæpè
 Fulmina tormentorum inter fecistis, auitæ
 Nunc quoque virtutis memores, contemnite mortem.
 Obruat ignauum hoc vndis & inutile corpus
 (Si visum est superis) pontus; mens criminis expers,
 Vindexque Oceani, seruabit inobruta vitam:
 Si modo corda dolor scelerum sibi conscia tangat,
 Et vitæ maculas lacrymarum diluat imber.
 Dixerat: ast dudum letales alucis vndas
 Accipiens, ruptæque trabes, & certa sub ipsis
 Mors oculis cunctis plus hortatoribus urgent.
 Tum verò admissas certatim expromere noxas
 Idem omnes simul ardor habet: secreta feruntur
 Vulnera sub lucem, & multos suppressa per annos
 Crimina iam nullus retinet pudor; omnia promunt.
 Hæc illi: furit interea non segnius æquor,
 Sublimemque æstu subterlabente carinam
 Sæpius attollens, summis suspendit in vndis.
 Illa freto redeunte suo mox pondere præceps,
 In fatale vadum recidit; quassata ruinam
 Dant latera, insinuant laxis compagibus vndæ.
 Iam facies maris intus erat; Cornelius æquor
 Pectore propellens, mediâ sub morte natantes

Confir-

Confirmat socios; nunc huc, nunc aduolat illuc,
 Oblitusque sui fertur: En vulnera nobis
 Illa patent (nam dextra crucem sublata tenebat)
 Huc alacres pleni que animis properate, superstes
 Fluctibus hæc animus se tutus in ostia condat:
 Hoc nulli poterunt nos portu excludere venti.

Talibus oranti vasto stridore dehiscens
 In partes utrimque ratis diuulsa recessit.
 Tum piceum erumpens fundo mare, fracta carinæ
 Membra, virosque simul diducto absorbet hiatu.
 Pauci, quos melior iuuat fortuna, natantes
 Amplexi manibus tabulas, conuulsaque mali
 Robora, in hostilem tandem excutiuntur arenam.
 Siluius, ut rupta nauim compage solutam
 Vidit, & ingenti patefacto irrumpere fluctus
 Limite, pendentis manibus complexus utrisque
 Effigiem CHRISTI; Nunc, ô IESV, accipe, dixit,
 Hanc animam, laterisque tui sub vulnera conde.
 Plura precaturum inuoluit sub gurgite vortex,
 Moxque iterum fundo sublatum reddit ab imo.
 Ille natans fluida subnixus fragmine puppis,
 Inter aquas IESVM, quoties finit hircere fluctus,
 Voce refert, IESVM que ipsis immurmurat vndis:
 Donec vi veniens pontus, quæ vexerat illum
 Excusso longè è tabulâ vocemque animumque
 Abstulit, & nigro correptum vortice torisit,
 Non ultra superas emergere passus in auras.

I felix anima, & victrix pelagique, tuique,
 Naufragio è medio pulchrum molire triumphum
 Ad Superos; tecumque animas, quas ritè piasti,
 Illustres animas, vitamque in funere nactas,
 Ceu spolia æthereis, ut dignum est, sedibus infer.
 Quamuis Oceanus medio sub gurgite corpus
 Exanimum premat, aut versent in littore venti:
 Tanta tamen virtus nullis ludibria debet
 Fluctibus aut ventis; ridet quodcumque minatur
 Pontus, & inuitis victrix emergit ab vndis,
 Ipsa sibi placidus quouis in turbine portus.

Belgica Festum S. Ignatij mense Iulio suum vindicat.

Sol in Leone Belgico.

Ecce Cleonai micuit dum sideris astrum,
 Tactaque Phœbeo fulgurat igne iuba;
 Ignatî celebrare diem Leo Belgicus ardet,
 Et facit hic terris, quod facit ille polo.
 Iamque toros multo comit formosior auro,
 Signaque Loiola pectore fixa gerit:
 Et procul inflexâ Diuum ceruice salutans,
 Gaudet sacratos lambere posse pedes.
 Scilicet insolito latè fremit excita plausu
 Belgica, Loiolam deuenerata suum.
 Hinc memor hospitij, Veteres Antuerpia amores
 Suscitât, hinc studiis æmula Bruga suis.
 Mille diem geminant votiuus ignibus aræ:
 Mille faces noctem, dum venit illa, fugant.
 Omnia cùm fulgent, flammæ super emicat omnes
 Quod sacro Ignatius fundit ab ore iubar.
 Hoc Belgæ obseruant, oculos hoc sidere pascunt,
 His facilem meritis in sua vota trahunt.
 Quin Pater ipse, poli benè vix statione receptus,
 Viserat indigetum tecta per alta choros;
 Cùm flectens oculos, Veteres respexit amicos,
 Optauitque nouos, Belgica templa, lares.
 Hæc colit, hæc ambit, seque his oblectat in oris;
 Hic sobolem lato germine multiplicat.
 Parcite Romani, populares parcite Iberi;
 Belgica & ipsa sibi vindicat Ignatium.

Ccccc

Missio

Missio Hollandica.

Inter delphinas Arion.

PÆnè superfuso tellus iacet obruta ponto,
 Quam Frisii & Bataui Mattiacique tenent.
 Utque in aquis, aut inter aquas prope littora nati,
 Sic gaudent in aquis vivere, & inter aquas.
 Felices olim, Regis cum iura colebant;
 Romanamque, Deo debita iura, Fidem:
 Cum necdum belli fraudumque indagine capti,
 Subdiderant duro libera colla iugo.
 Eheu! nunc Dominoque suo Cæloque rebelles,
 Ruperunt iuncta iura fidemque manu.
 At bene quod melior tanto in discrimine cursum
 Pars tenet, & sævis altior exstat aquis.
 Pars etiam rapidis quam vortex merferat undis,
 Sospes inoffensum per freta carpit iter.
 Vos statio fessis, vos mersis vita fuistis,
 Cum sociam, IESV turma, tulistis opem.
 Vestrum opus est illis servare aut reddere vitam,
 Quos nova tam sævi gurgitis ira premit.
 Per vos in medio securi turbine ludunt,
 Et retinent certum quod docuistis iter.
 Nec levis est vestri merces pretiumque laboris,
 Cernitis unanimes pectora iuncta fide.
 Sic olim medios inter delphinas Arion,
 Ipsosque & tumidas carmine mulsit aquas.
 Tacta fides citharæ delphinas in æquore iuvit:
 Hos iuvat, & per vos servat auita Fides.

Fructus Missionis Hollandicæ.

Occide, & manduca. *Act. 10.*

PAnditur en calum; procul hinc, procul ite profani:
 Quidquid id est, fiant visa secunda, precor:
 Ah meliora piis. Venientia linthea celo
 Conspicor, immundis linthea plena feris.
 Has ego sustineam confusâ cade necatas
 Mandere, & impurâ polluere ora dape?
 Hoc tamen ostento Gentes seruare profanas,
 Nostraque iussus erat sacra docere Petrus.
 Talia multa queri, Socij possetis I E S V,
 Qui colitis Batauûm quam mare pulsât humum.
 Illic est quodcumque Petro fuit antè timori:
 Hanc tamen ora petunt vestra manusque dapem.
 Non placet impuros, ut putria membra, recidi;
 Si medicâ possunt membra coire manu.
 Viuant, atque nocens ponant aliquando Venenum,
 Paruaque pars sani corporis esse velint:
 Vt sano incipiant tandem arridere palato,
 Sintque dapes gratae, quæ prius horror erant.
 Hoc agite, ô Socij, infectis succurrite membris,
 Vertite in optatos ipsa venena cibos.

Missionis Hollandicæ latebræ.

Ἐν κολυμβῶσι πλέον ἀφθονός ἐστιν ἄγρα.

Vberior latebris venatio.

Αλλ' ὑμεῖς θεῖον καὶ ἀνίκητον γένος ἐστὶ,
 Οἵτινες αἰρετικῶν τῶν ἐφοδευόμενοι
 Τὰς πολεὰς, βριαρὸν πῖνα μὴ ἀγρεύετε θῆρα,
 Μὴδ' ἐν οἰωνὸν πλέγμεσιν ὑμετέροισι.
 Ἀλλὰ βρόχους, πολλὰς τε πόνους χαλεπὰς τε παθόντες,
 Ψυχλὴ καὶ θυμὸν τλήμενα παρτίθετε.
 Ἰστε γὰρ, ὡς τὸ γένος ψυχὰν περικαλλὲς ἔασσι,
 Πειράμεθα θεῖα αἵματ' ἐρεάναι.
 Μὴδ' ὀκνεῖσθ' ὅτι δῆπιν ἀγροσύμεν' ἐστὶ λαθόντας.
 Πόλλας ἀγρόσῳρ βρέφατο θῆρα φανείς,
 Κρυπτόμεν' δὲ λείπει· τὸ δ' ἐν κολυμβῶσι ἀγρεύσαι
 Ἰμερόεν, καὶ γὰρ αὐτῷ ἀγροσία
 Ἀφθονός ἐστι βῆσι πλείον· ἰδὲ, πῶς ὄξεια κλάγγα
 Τοῖς περύεσσ' ἄγρας σφόδρα ἐφίμεν.
 Ἰρῆξ, ὀρμηθεὶς δ' ἐν ἐροδίῳ ἀμφιποτάται·
 Ἀλλὰ μάτῳ σπύδι τὰς ὀνυχὰς μεγάλαις
 Βαλλόμεν' ἀμφὶ φυγόντι, πλείας ἰκτὶς δ' ἀφυλακτῆς
 Εἰς δασύποις ἐσιών, ῥᾶον ἐνὸς κρατέει.
 Οὐκ' ἀρ' ἐν ἀπειάσιν ὑπέκδυσίς ἐστιν ἐτόιμη·
 Αἶψα δὲ ἐν μέσῳ ῥήϊόν ἐστι φυγεῖν.

Missio Castrensis.

Da mihi animas, cetera tolle tibi.

H Inc venit Assyria & Babylonis robur in armis;
Inde Gomorrhæi stant Sodomæque duces.
Insonuere tubæ: miscent certamina Reges:

Alterno latè sanguine terra madet.

Iam Sodomæ cecidère Duces; iam vincula passi,

Felices socios qui cecidère vocant.

Immeritum quoque Lot tristis fortuna coëgit

Barbara captiuâ vincula ferre manu.

Non tulit hanc sortem, neque tantum dedecus Abram:

Hoc duce tercentum, stant noua castra, Viri.

Væ tibi, Væ Babylon, nostrâ quæ clade superbis:

Iam rerum versas experiere Vices.

Assyrii cecidère; Loti iam vincula stringunt

Assyrios; Sodomæ reddita præda Duci est.

Victor Abramus ouat: cui Rex: Age, diuide prædas,

Redde animas nobis, cetera tolle tibi.

Dicite vos Socij, vos Regia castra secuti,

Quæ referet vester præmia digna labor?

Quo lucro stabit victoria? dicite Regi:

Da nobis animas, cetera tolle tibi.

Præmia non leuium ferimus satis ampla laborum,

Si nostrâ constet vitâ aliena salus.

Ccccc 3

Missio-

Missionis Castrensis opima præda.

— Pars optima prædæ
In noua dat vires certamina. —

Quid non venator, quid non vigil inuenit auceps?
 Quas non illecebras quaestus vtrumque docet?
 Ah fuge, præmoneo, fuge, dum licet, ardea: capta est
 Altera; ne fias altera præda, caue.
 Insequitur, rabidosque in te falco exserit ungues;
 Quæque prius comiti, iam tibi rostra parat.
 Scilicet hunc primæ pars allicit optima præda,
 Inque nouas pugnas, & noua bella rapit.
 Vos quoque, quos socio sibi nomine iunxit IESVS,
 Exstimulat prædæ nobilioris amor.
 Audio, vox vna est: Iuuat, ô! per castra, per hostes
 Tendere, quâ calum, quâ Deus ipse vocat.
 Inuia Virtuti nulla est via; repperit illam,
 Aut facit: in medio nil timet illa metu.
 Est hic, est animus vitæ contemptor, & astra
 Sanguine venali qui benè credat emi.
 Sic agite inuicti Heroës, per tela, per enses
 Obuia in oppositam pectora ferte necem.
 Militibusque suas Ducibusque relinquite prædas,
 Vestra suo sint cum milite præda Duces.
 Omnibus è prædis pars hæc erit optima prædæ:
 Hæc animos vobis in noua bella dabit.

Missionis naualis vtilitas.

Iactemur, modò proximus.

Nos quatit algenti Boreas modò missus ab Arcto,
 Fronte modò aduersâ vexat agitque Notus.
 Nos Zephyrusque Eurusque agitant. ludibria ventis,
 Quicumque aequor agunt, irrequieta sumus.
 Non tamen aequoreis frustrâ fluitamus in undis;
 Non mare nos frustrâ, seuâque iactat hiems.
 Nam vada signamus, cacasque sub aequore syrtes;
 Has simul ut vitet, naufragiumque ratis.
 Iactemur, modò proximus; modò nauita per nos
 Euitet syrtes, insidiasque maris.
 Nos quoque Loiolidæ (nec frustrâ) dulce putamus
 Iactari instabili per maria alta rate.
 Iactemur, modò proximus. depellite nostris,
 O nauta, ô miles, vestra pericla malis.
 Nauta caue, dum resque finit, tua vela retorque;
 Hæc fuge, naufragium ne patiare, vada.
 En vitium nauis patitur. celer obstrue rimam;
 In nauem irrumpunt hac mare morsque via.
 At tu quid lentus torpes? sta miles in armis;
 Qui necet, aut animam vulneret, hostis adest.
 O benè! paretis? Nunc nobis dulce periculum,
 Nunc est terra grauis, nunc iuuat ire mari.
 Fluctibus & ventis iactemur, dummodò vestris
 Hic animis prosit subueniatque labor.

Missio naualis ardua.

Intentant omnia mortem.

EN quanto peragant cursum discrimine puppes,
 Quas procul à patrio littore pontus habet.
 Indomitum venti voluunt mare, sedibus imis
 Eruta conuulsam verberat unda ratem.
 Vicini exitium scopuli, syrtesque minantur,
 Fractaque spumosis æstuat unda vadis.
 Fulminibus cælum superintonat; æmulaque illis
 Altera tormentis fulmina missa fremunt.
 In ratis exitium conspirauere procellæ,
 Fulminaque & fluctus, & vada cæca maris.
 Presentemque viris intentant omnia mortem;
 Mortem, quam timidis adferat ipse pavor.
 State, ipsamque inter fortes consistite mortem:
 Hæc vinci à vobis se quoque posse sciat.
 Ut pereant alij, spes ut sit nulla salutis;
 Amissâ veniet vestra salute salus.
 Si medio ratis hausta profundo ad tartara fidat;
 Confecti cursus sidera portus erunt.
 O felix nimium cursus! non incubat illis
 Terra grauis, cælo quos leuis unda dedit.

Missionis Naualis lucra.

Emerget diues ab vndis.

A Rdua res lucrum. Quid non molitur auarus?
 Quas gremio condit terra, recludit opes.
 Terra parum est cupidis; in prædam cedit & æquor,
 Nec sat tuta freti gurgite gemma latet.
 Mergitur & cacas petit urinator arenas,
 Scrutaturque, sinu quas Thetis abdit, opes.
 Crescit amor lucri, gelidisque accenditur vndis
 Dira sitis: medias æstuat inter aquas.
 Quid facis infelix? pelago malè credis auare,
 Littus ama tutum: non habet vnda fidem.
 Vt tamen emergas; non sunt tua præmia tanti:
 Hæc, si, dum sequeris, sit tibi vile mori.
 O quantò spolia his, Socij, meliora refertis,
 Quos hominum toties per mare raptat amor?
 Non illis adamas pretio; non certet iaspis;
 Non lapis Oceano concolor ipse suo.
 Præmia sunt animæ, diuinæ mentis imago.
 Istis nil spoliis ditius orbis habet.
 Ite alacres, date vela Notis, vocat Auster in altum.
 Tollat amor lucri, quem facit vnda metum.
 Ampla satis merces, lucrum discrimine maius.
 Diuini pretium sanguinis illud habet.

D d d d d

Patres

Patres nauales, instante pugnâ aut tempestate,
animos vectorum expiant.

בִּצְר

חֲזָקוּ מִמֵּי חֵיל כִּי לֹא תִלְאוּ בְּהֶבֶל
בּוֹקוּ בְּכָל־מָאֵד פֶּן תָּמוּתוּ מִחֶדֶל
הָרִיקוּ תְּהוֹמוֹת וְהַבּוֹקָה וּמְבֹקָה
בִּצְר תּוֹשִׁיעֵכֶם וְאַנִּי מִמְּצֹקָה
הַשְׁלִיכוּ טַמְאִים גַּם טַמְאֹתֵכֶם לַצּוֹלָה
רְמוּ שֶׁקֶץ בֵּינִי וְיִהְיֶה לְשִׁמְחָה תּוֹנֶה
שָׂאוּ מִשְׁאָכֶם וְכָל־מִשְׁקַל הַנֶּפֶשׁ
יָבוֹ אֲנִיּוֹתֵכֶם תִּבּוֹאוּ מִחוּץ הַפֶּץ

INSTANTE PERICLO.

Pergite, namque instat leti crudelis imago:
Et pretium tanti vita laboris erit.
Id superest, validis sentina exhausta lacertis
Oceano reddat, quod malè gestat onus.
Vos animi meliùs labes, instante periclo,
Ponitis in medio, naufraga turba, mari.
Scilicet hoc premitur grauiori pondere nauis,
Quo sine tuta suum prosequeretur iter.

ALIVD.

A L I V D C A R M E N

I N

E A M D E M S E N T E N T I A M.

N *Vlla fides pelago. Pelagus discrimina mille,
 Mille vias leti, quâ spatiatur, habet.
 Sunt vada, sunt Syrtes, sunt Acroceraunia ponto:
 Multa rati Boreas, multa minantur aquæ.
 Nec fauor astrorum stabilis. polus ipse timendus,
 Et cum fulminibus qui ruit axe fragor.
 Sæpè mouet Batauus collatis prælia rostris;
 Et ponti victrix classis, ab hoste timet.
 Vt nihil accedat; senio rimisque fatiscens
 Ipse necaturas aluens haurit aquas.
 Qui regit, à scopulis, & ab hoste retorquet euntem;
 Quæque potest, grauidam fluctibus, arte leuat:
 Scilicet vt citiùs mare libera transeat vndis;
 Quasque mouet Batauus, vitet, & aura, minas.
 At quantò meliùs, quàm fluctus, crimina Patres
 Tollitis! hæc peiùs quolibet hoste nocent.
 Nec tantum pelagus, quantum premit ira Tonantis.
 Est omni grauius pondere, crimen, onus.
 Sistuntur Danaï, tardæ stant Aulide puppes:
 Causa latet; Phœbo iudice læsa dea est.
 Classe domum repetens Ajax, mare vincit & hostem;
 Sed tamen offensæ Palladis igne cadit.
 Ergo age qui tumido dubiam regis equore puppim,
 Discrimen si vis tollere, tolle nefas.*

Patres nauales lacrymis pœnitentiæ vectorum animas ad portum salutis promouent.

Impleuitque sinum lacrymis.

AD portum properas? ponto ne fide nec Euris,
 Nil leuius vento est, mobiliusque mari.
 Tollit ad arbitrium Zephyrus, quod strauerat aquor:
 Et quæ spem dederat, iam facit aura metum.
 Certius arte rates inflataque vela reguntur:
 Arte cauent syrtes & vada cæca maris.
 Arte per obstantes sua flectit carbasa fluctus
 Rector, & aduersis nauigat arte Notis.
 Spargit aquis velum, cursumque obliquat; & Austro,
 Quod petitur litus, non prohibente, subit.
 Non prohibere parum est: propellit, ut obstitit antè,
 Implet & humentes fortiùs aura sinus.
 Vita quid est aliud, nisi nauis concita vento?
 Et speciem fallax æquoris orbis habet.
 Portus, qui petitur, cælum est: suus æthere splendor
 Emicat, incerto sidera certa mari.
 Est facilis cursus: venti sed euntibus obstant;
 Quaque lubet, misera non licet ire rati.
 Vna salus superest; spargantur lintea fluctu,
 Inuito curret tuta carina salo.
 Ille tuus labor est, IESV pugil: elicis undas,
 Inque sinum lacrymas ire per ora iubes.
 Nec mora, ventus adest, & felix Numinis aura
 Prouehit in portus vela ratemque suos.

Missio ad peste infectos.

Victima salutis publicæ.

Vrbe lacus mediâ Latias infecerat auras,
 Inuoluens damnis tecta virosque suis.
 Roma metu pallet: populi commune sepulchrum
 Creditur, & melior nî Deus obstet, erit.
 Quid faciant ciues? humeris hic, ille lacertis,
 Quo claudi possit tanta vorago, ferunt:
 Omnia nequidquam. cumulo telluris hiatus
 Crescit, & exundans diditur vrbe lues.
 Consultitur Phœbus: sortes oracula pandunt:
 Quod petitur, summum det tibi Roma decus.
 Augur in incerto est, oracula Curtius edit;
 Et, summum Romæ sunt, ait, arma decus.
 Quoque minùs dubites, in me tentare licebit:
 Sit vitæ damno libera Roma meæ.
 Nec mora: vectus equo, qualis tendebat in hostem,
 Insilit, & patulam claudit opertus humum.
 Magna viri virtus. sed vos nil ceditis illi,
 O pugiles, animæ prodiga turba tuæ.
 Non vos dira lues, quæ conficit omnia, terret,
 In mediis ausos stare cadaueribus.
 Seminecesque artus, & adhuc spirantia virus
 Corpora presenti visere morte iuuat.
 Omnia fert pietas, fatum quoque, nescia vinci;
 Unum pro multis deuouet illa caput.

D d d d d 3

Si

Si Societatis merita, si Sociorum vota spectentur, dicenda supersunt plura; sed enim ut dictorum aliquando sit finis, verbis eam nouissimis summorum virorum stylo & ore proditis salutemus.

MILITANTIS ECCLESIAE
POSTREMO ORDINI
IESV MINIMÆ SOCIETATI,
QVAM
DIFFICILLIMIS TEMPORIBVS
A CHRISTO ET MARIA
PRIMIS IN CÆLO PARENTIBVS
OPPORTVNE CONCEPTAM,
IGNATIVS

^a Nicol. Zā-
beccarus in
Orat. pro
B. Ignatio.

^b Greg. XV.
in respons.
ad Relat.

^a HOMO IUVANDIS HOMINIBVS VERE NATVS,
^b ANIMVM GERENS MVNDO MAIOREM,
^b VLTRA VNIVS ÆVI TERMINOS OPERA SVÆ PIETATIS EXTENDENS,
APOSTOLICIS CONFIRMATAM ORACVLIS,
DOCTRINA ET VIRTVTIBVS ARMATAM,
NEQVIDQVAM INVIDENTIBVS ET INSIDIANTIBVS IMPROBIS,
AD MAIOREM DEI GLORIAM,
SVpra VOTVM FELICITER, SVpra EXSPECTATIONEM FORTITER
EDIDIT, EDVCAVIT:

QVAM
FRANCISCVS XAVERIVS

^c Greg. XV.
supr.

^d Nicol. Zā-
becc. supr.
Cardinal. à
Monte in
Relat.

^c VIR CÆLITIBVS MAGIS SIMILIS QVAM MORTALIBVS,
^d EX APOSTOLICO NVNTIO FACTVS ET NOMINATVS APOSTOLVS,
TOTO DIFFVSAM ORIENTIS OCEANO
IN FINES ORBIS TERRÆ
VIX DECENNIO LATIVS PROPAGAVIT
QVAM MVLTIS SÆCVLORVM ÆTATIBVS

^e VEL

• VEL AVDAX ROMANORVM FORTITVDO PERAGRARE VICTORIIS, ^{e Greg. XV. supra.}
 • VEL CVRIOS A GRÆCORVM SAPIENTIA ILLVSTRARE LITTERIS,

P O T V E R E :

Q V A M

VRGENTIBVS VNA CETERIS EIVSDEM ORDINIS DECEMVIRIS

S E M P E R E T V B I Q V E

AGENTEM BONA ET PATIENTEM MALA,

HINC SANCTISSIMORVM VIRORVM

DOMESTICA INNOCENTIA CANDIDAM,

NVLLIVS TAMEN GLORIÆ CANDIDATAM,

I N D E I M P R O B I S S I M O R V M H O M I N V M

EXTERNAVIOLENTIA PVRPVREAM,

NVLLIVS TAMEN AMBITV PVRPVRE PRÆTEXTATAM,

I E S V S

TOTO PASSIM ORBE, AC ROMÆ PRÆSERTIM,

EX DIVINA SPONSIONE PROPITIUS,

S V I N O M I N I S

POSITI IN SIGNVM CVI CONTRADICETVR

GLORIOSO SED ET ONEROSO TITVLO DECORAVIT:

Q V A M

INIQVISSIMIS QVÆSTIONIBVS ET EXQVISITISSIMIS TORMENTIS

HODIEQVE SVBIECTAM, ET TAMEN SVPERIOREM,

PRODIGIIS NOBILEM, NON SVPERBAM,

VIRTVTIBVS EXERCITAM, NON ERECTAM,

CLARAM LITTERIS, NON ELATAM,

VITÆ PRODIGAM, MORTIS SECVRAM,

PONTIFICES VIRIQVE MAXIMI,

^f ALII SPIRITV DEI CONCEPTAM,

^g ALII BRACHIVM ECCLESIAE DEXTERVM,

^h ALII LEGIONEM IN ECCLESIA DEI FORTISSIMAM,

ⁱ ALII SACRÆ MILITIÆ SOCIETATEM,

CATHO-

^f Paul. III.

^g Cle. VIII.

^h Greg. XV.

ⁱ supra.

ⁱ Idem in
litt. ad Ca-
rolū Episco-
pum Virdu-
nenf. 1622.

CATHOLICI NOMINIS DEFENSIONE ET HÆRETICORVM EXCIDIIS
CLARISSIMAM

V N V S

TANTA INTER DECORA SVÆ ET SVORVM MODESTIÆ MEMOR
IGNATIVS MINIMAM NOMINAVIT.

I L L I

ANNVM IAM CENTESIMVM NATÆ, ET ADHVC VEGETÆ,
ADOLESCENTI, NON ADVL TÆ,
MATVRÆ, SED NON DECIDVÆ,
VT IISDEM ET QVI GENVERE PARENTIBVS,
ET QVI SVSCEPERE MAIORIBVS, BENE IVVANTIBVS,
SVpra INIVRIAM TEMPORVM, SVpra INVIDIAM SÆCVLORVM,
NEC ENERVATA PROSPERIS, NEC ADVERGIS DEIECTA,
IMMOTA MINIS, TERRORIBVS INCONCVSSA,
MALIS NON INFIRMIOR, SED AVDENTIOR,
IPSAM IN ÆTERNITATEM PROCEDAT ET CRESCAT:
ANNO M. DC. XL. AB IPSIVS CONFIRMATIONE SÆCVLARI PRIMO
OPTIMÆ MERITISSIMÆQVE MATRI SVÆ
PVBLICVM HOC VOTVM POSVIT
PROVINCIA FLANDRO-BELGICA.

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

*Res carmine explicata, distinctis in Poëtarum
gratiam typis discernuntur.*

- A**BASSIA Pontificis obedientiæ se subdit. 228. & seqq.
in Abassiâ Catholicâ Fidei cursus. 398
ibi triennij spatio 42989.
animæ baptismo abluta. *ibid.*
- Abassinorum Rex in societatem cum Rege Lusitano, & submissionem Romano Pontifici propendet. 608
- Academiæ variæ Societati commissæ. 439. & seqq. in iis Gradus conferuntur. 438
- Academia prima Societatis fuit Gandiæ, secunda Eboræ, postea variis in locis variæ. 338. & seqq.
- Academia celeberrima Societatis est Romana. 339. eius insigne. *ibid.*
- Academiæ Louanienfis de Societate iudicium. 737
- Adhortatio ad homines Societatis, vt ardua quæque aggrediantur. 131. & seqq.
- Adrianus Adriani Belga ad Societatem accedit. 734. Sociis præficitur Louanij. 735. ibidem incarceratur. *ibid.* eiusdem encomium. 871
- Aduersa fortiter toleranda. 543. & seqq. 554
patienter tolerata sæpè latum exitum habent. 497. 500
- Aduersa tolerans, gloriosus; infamis, qui cedit. 540
viri fortis ornamenta sunt. 539
Societas illa hætenus auidè excipit. 543
- Aduersis optabilius exerceri, quàm prosperis. 538. & seqq.
- iis amicos exercet Deus. 481
iis gaudent Sancti. 482
ex iis Sancti lata præfagiunt. 500
iis optima quæque illustrantur 581
iis non frangi, fortitudo maxima. 539
iis exercitatus, plura optat Ignatius. 542
- Aduersa Societati optanda.* 569
iis Societas crescit. 574
iis purgatur, illustratur & formatur. 571. & seqq.
- iis gaudet. 568
iis oppressa virtutem exserit. 570
- Adulterium spirituale. 150
- Ægidius Bauarius quinquagesimum Religionis annum iubilæum celebrauit. 17
- Ægris quomodo opituletur Societas in Belgio. 787
- Albanus Dux contrarius Societati. 745
- Albertus Archidux cognomento Pius. 893
Imperium bis oblatum bis repudiauit. *ibid.*
eius de Societate iudicium. 888
eius mors. 811
- Albertus & Isabella in Societatem Belgicam beneuoli & munifici. 756. parentes sunt Societatis Belgicæ. 757
eorum erga Societatis Nouitios affectus. 760
- Aldenardenfis Collegij origo. 763
- Alexandri Ducis Parmensis iudicium de Societate. 433
magnus est patronus Societatis. 755. 887
auctor est Missionis castrensis. 805
moritur Atrebat. 757
- Alexandri Bertij discipuli nostri pietas. 345
- Alostani Collegij origo. 764
- B. Aloysius Gonzaga quomodo mundum contempserit. 264
eius maturitas & moderatio. 38
auctore Virgine Societatem ingreditur: eius aspectu recreatur. 76
gloriam mundi contemnit. 723
eius ad Societatem vocatio, & cum patre lucta. 313
Societatem ingreditur. 329
eiusdem breue elogium. 168
eius vitæ summariū. 594
quid de gloriâ mundi senserit. 723
- Alphonfi Rodriguez erga B. Virginem deuotio. 77
- Alphonfus Salmeron bis fuit in Belgio. 859
à Summo Pontifice ad Concilium Tridentinum mittitur. 338
Theologiam publicè Romæ proficitur. *ibid.*
eiusdem elogium sepulcræ. 291
- Amantium quanta concordia. 71
- Ambitio periculosa.* 197
- Ambrosius Spinola Marchio Societatis patronus. 889
patronus etiam Missionis castrensis. 810
- Amor similitudinem quærit. 129. 130. 131
- Amoris fœdere Deo obstringi, honorificum. 149
- Amor Dei superat amorem coniugalem. 152. & seqq.
- fit constans oportet. 153
- Amoris diuini descriptio.* 165
- Amor diuinus Ignatium moribundum vulerat.* 712. 713
- Eccece Andreas

INDEX R E R V M.

- Andreas Boccātius Belga quān animofus ad-
 uerfus Iconomachos. 768
 cum Sociis in Frifiam abit. 750
 SS. Euchariftiam inter hæreticos armatos
 impunè effert. 838
 eiusdem encomium. 872
 Andreas Ouiedus in Abaffiam mittitur. 228
 eius illic fanctitas & labores. *ibid.*
 illuc profectus, succedit in officium de-
 functi Patriarchæ. 609
 prædicat cladem Regi Abaffino contra
 Fidem obdurato. *ibid.* & *seq.*
 eius varia pericula & ærumnæ. *ibid.*
 Angelus aut homo pro duce vitæ non fequen-
 dus. 122. 123
 Anglicanæ Miſſionis initium. 214
in Angliâ Socij pro Fide mortui. 169
 Animarum cura maxima habenda. 277
 Animarum lucrum maximum. *ibid.*
 Animas ab interitu vindicare maxima gloria.
 278
 Animarum in quibusvis corporibus idem
 pretium. 233
 Animos expugnare quān arduum 251
Animos hoſtium vincere oportet. 927
 Annus Iubileus numeratus potiùs apud He-
 bræos quān obſeruatus. 11. 12
 Annus Iubileus Hebræorum cum eorum Re-
 publicâ exſtinctus. 13
 Antecinerale preces Louanij primùm inſti-
 tutæ. 791
 Antecincinalium dierum ſolemnitatis initium.
 376
 eorum ſolemnitas Romæ. *ibid.*
 eorundem ſolemnitatis fructus. 377
 pro his diebus Indulgentia plenaria Socie-
 tati data. 376
 Antiphaniſ ſententia ſcholis Societatis ac-
 commodata. 436
 Antonius Araozius in Hiſpaniam mittitur. 210
 S. Antonij & Arſenij voluptas in orando. 428
Antonij Criminalis glorioſa mors. 168
 Antonius Criſpus traiecit in Miſſione ca-
 ſtrenſi. 808
 Antonius Madridius ſingularis in Hiſpaniâ
 concionator. 334
 vnâ concione ſuâ famoſas, quæ magno nu-
 mero aderant, mulieres ad vnâ omnes
 conuertit. 337
 Antonius Padillius concionator etiam adſpe-
 ctu ſuo gratus. 335
 Antonius Poſſeuinus legatur in Moſcouiam.
 217
 eius apud Ducem Moſcouiæ conſtantia. 218
 Viretum alioſque hæreticos in Galliâ con-
 uincit. 341
 Antonij Vinckij erga infirmos amor. 389
 Antuerpienſis Collegij origo. 744
 inuaditur ab hæreticis. 837
 Antuerpienſis Senatus Societati beneuolus.
 747
 Antuerpienſi ciuitate Societas expellitur. 838
eandem ciuitas eſt Ignatij ſtudioſa. 931
 Antuerpienſis diſcipuli noſtri mortificatio. 345
 Appellatio nominis Ieſu Societati à Pontifi-
 cibus conceſſa. 124. 125
 Appellatio aliorum Ordinum quorundam
 honorifica. 125
 Apoſtolici Societatis viri in Americâ. 612
 Ardua quæque Ieſu exemplo Societatis ho-
 minibus ſuſtinenda. 131. 132
 Auaritia falſò obiecta Societati. 556. & *ſeqq.*
 Auguſtinus Carauajalius Auguſtiniani Ordiniſ
 Theologus Exerciitiis S. Ignatij vacat
 ſummo fructu. 386
 Auſtriacæ pietatis exempla. 894
 Auſtriacorum ſumma laus, defendere & pro-
 mouere Catholicam Religionem. 891
 meruerunt Regnum Hiſpaniæ Religionem.
 893
 item Burgundiam. *ibid.*
 quān benè meriti de Societate. 212. 896

B.

B Acchanalium profana conſuetudo. 375
 huic ſe Societas opponit. *ibid.*
 Barberina domus ſignum extulit Iubilei So-
 cietatis. 15
 Bartholomæus Buſtamantius Prouinciæ Ba-
 ticæ Prouincialis pueros catechiſmum do-
 cet, & vt totâ vitâ docere poſſit, rogat.
 353
 Bauariæ Ducum in Societatem fauor. 212
Belgæ feſtum S. Ignatij ſibi vindicant. 937
 Belgarum ſanctitas ſeptimo ſæculo. 899
 Belgæ illuſtres è Societate. 861
Belgæ nobiles è Societate. 309
 Belgica prouincia egregius campus induſtriæ
 Sociorum. 23. diuiditur in Flandro-Belgi-
 cam & Gallo-Belgicam. 759
 Belgium reſuſcitatur in admittendâ Societ. 213
 eius ſtatus in aduentu Societatis. 768
 quantoperè obligetur Regi ob deſenſam
 Religionem. 897
 olim Religionem floruit. 899
 eius calamitatis cauſa. 901
 cuiusdem miſeriæ ad opem ferendam nos de-
 bent mouere. 903
 Belgradi Societatis Reſidentia. 216
 Belli Belgici origo. 902
 Belliolani Collegij origo. 762
 Bellona Sullæ dormienti noctu apparet. 135
 Benediſti Palmij concionum fructus. 333
 clarus Societatis concionator. 441
 Berckmannus, *vide* Ioannes Berckmannus.
 Bernardinus Realinus in Patronum vrbis
 Lechenſis electus. 599
 Bobadilla, *vide* Nicolaus Bobadilla.
 Bonifacius VIII. primus decreuit, vt celebra-
 retur Iubileus anno centefimo. 14. 15
 in Braſiliâ Societatis & Fidei progreſſus. 399
 Braſilorum mores. 232
 eorum diſſicilis conuerſio. *ibid.*
 Bredana obſidio. 813
 Breda expugnatur à Batavis. 766
 Bredani Collegij origo. 766. iactura. *ibid.*
 Brugenſis Collegij origo. 748
 Bruxellenſis Collegij origo. 755
 Bruxellenſis Senatus ſtudium in obtinendo
 Collegio. *ibid.*
 Cali

INDEX R E R V M.

C.

- C**æli meditatio iucunda. 426
- Cæsar Baronius Cardinalis quid senserit de Sacramentorum frequentatione per Societatem introducta. 372
- Calumniæ, quibus inuisam reddere Societatem conatur demon. 489
- iisdem ferè appetiti Christiani veteres, ipse CHRISTVS, & alij Ordines Religiosi, quibus Societas. 523. & seq.
- Calumniarum in Societatem iactarum brevis series. 521
- adhortatio ad eas patienter ferendas, exemplo CHRISTI & aliorum. 524
- pro CHRISTO Societas libenter eas tolerat. 560. & seq.
- obiectas Societati refutat in Senatu Henricus IV. Galliarum Rex. 508. & seq.
- Calumniæ in Societatem variè refutantur. 554
- Calumniis frustra Societas infamatur. 566
- iis ipsa illustratur. 560
- Deus triumphat auspice IESV.* 562. & seqq.
- inter eas floret. 522
- Calumniæ in Societatem Louanij. 736
- Calumniæ Societati à Lugdunobatauis imputata. 831
- refellitur à Costero. 832
- Camillus Constantius ad Ostendam miles, postea pro CHRISTI Fide combustus in Iaponiâ. 860
- è mediis ignibus concionatur. 529
- Carceres studiosissimè in Belgio frequentat Societas. 786
- Cardinalium Congreg. Concilij Tridentini de Societate pro scholis testimonium. 547
- Caritas CHRISTI vexillum nobilissimum. 276
- Caritas & concordia Societatis in nationum diuersitate. 33
- Caritas Societatis. 387
- non est angustis limitibus arctata. 392
- Caritas Societatis erga agros. 828
- erga pauperes. 788
- erga hæreticos. 844
- Carmen seculare ad IESVM & MARIAM.* 40
- Carolus Archidux Academiam nouam Societati Græcij erigit. 439
- Caroli Borromæi Cardinalis de libello Exercitiorum iudicium. 381
- Carolus à Lotharingiâ Episcopus Viromandensis Societatem ingreditur.* 304
- Carolus Card. à Lotharingiâ Mussiponti magnificum Societati Lyceum condit. 439
- Carolus V. abdicat se Regnis. 737
- propugnator est Catholicæ Religionis. 894
- Carolus Scribanus clarus Belga. 877
- Carolus Spinola cum octo sociis lento igne comburitur. 170. 528. 548. 727
- Castellani Collegij origo. 761
- Castæ conuersatio. 479
- Castellani de Societate benè meriti Antuerpiæ. 745
- Castitas in iuuentute variis expressa. 639
- Castitatis præsidia in Societate. 91. 641
- Castitas Religiosa voto adstricta.* 181
- Castitas integra rubus ardens incombustus.* 182
- Castitas minimè sterilis.* 184
- otio inimica.* 185
- tenera ut bulla.* 186
- intaminata sit oportet ut speculum.* 187
- Castrensis Missio, vide Missio castrensis. 769
- Catechesis floret in Belgio. 769
- Catechismi fructus. 356. 770
- quanti eum faciat Societas. 352. & seq.
- eum docent viri magni. 351. & seq.
- Catechismi à Societate in lucem editi. 354
- de iis nobile testimonium. 355
- Catechismi initium Crux.* 474
- eius præcipua lectio. Deus vnus & trinus.* 475
- Catechista pueros orare ante refectionem docet.* 478
- cos ab inferno deterret.* 477
- peccati turpitudinem explicat.* 476
- Catechisticæ Missiones. 353
- Catechisticæ scholæ.* 472. & seq.
- Catholicorum inter se dissensio est hæreseos incrementum. 751
- Centenarius numerus mysteriis plenus. 9
- Centesimus quisque annus ludis sæcularibus celebratus. 6. 8
- Centesimus annus à CHRISTI natiuitate fuit Iubileus. 14
- Centesimus annus Sacerdotij à quodam Sacerdote celebratus. 16
- Character operarum Societatis IESV. 490
- Chilensium difficilis conuersio. 233
- Christiano quid bonum. 425
- Christophori de Mendoza gloriola mors. 534
- Christophorus Rodericius Pontificius Nuntius ad Cophtorum Patriarcham schismaticum. 608
- CHRISTVS natus, magnus apparet & paruus, illustris & obscurus. 105
- suos ad sacram militiam hortatur. 274
- mundum cruce vicit. 269
- fuit perfectissimū obedientiæ exemplar. 917
- damna inobedientiæ nostræ refarciuit. 921
- eius exemplum nos excitat. 253
- ei anima & vita nostra debetur. 276
- is in crucem actus nobis pro trophæo. 276
- eius cruciatus exhibiti mirabili modo Gouernos commouent. 336
- ei in periculis & laboribus fidendum.* 297. 298
- Circumcisionis tragœdia. 110
- Circumcisionis IESV causæ multiplices. 110. & seqq.
- Claudy Aquauina virtutes.* 307
- eiusdem breue elogium.* 170
- Claudius Iaius alter Germaniæ Petrus Faber. 614
- ab aulâ se ad valetudinarium recipit. 389
- eius elogium sepulcræ. 283
- Clemens VIII. Socios in insulam Chium mittit. 216
- restituendam curat in Poloniâ Societatem. 654

I N D E X : R E R V M.

imperat Societati Missionem Hollandi-	798	Conuersio cuiusdam Anabaptistæ.	794
cam.	798	cuiusdam peccatoris.	795
Clemens Puteanus summus in Galliâ concio-		hæretici octogenarij.	794
nator.	334	insignis cuiusdam hæretici.	816.824
quadraginta hominum millia ab hæresi ad		Conuersiones variæ operâ Societatis in Chinâ,	
veram Fidem reducit.	335	Africâ, Indiâ Occidentis.	396. & seq.
Collegia conuictorum quid profint.	773	Contiuuorum luxus varius.	427
Collegium conuictorum instituitur Antuer-		Cor. castum Dei speculum.	183
piæ.	748	Cornelius Cornelij à Lapide Belga hierothe-	
Collegia Societatis instituta studiorum caus-		cam inter mediôs hostes mirabiliter ser-	
sâ.	342	uat.	775.
Columna Parisiensis contra Societatem erecta		eiusdem breue elogium.	880.
deicitur.	654. & seq.	Cornelius Crocus Amsterodamensis Societa-	
Commoditatibus corporis non indulget So-		tem ingreditur.	872
cietas.	558. & seq.	Cornelius Duystius Hollandicæ Missionis au-	
Communione vsum in Belgio collapsum re-		spex.	798
stituit Societas.	784	eiusdem mors.	802
Communio Generalis.	463	Cornelij Siluij in naufragio magnanimitas &	
Communio Generalis à Societate introdu-		pietas.	933. & seqq.
cta.	377	Cornelius Vishauæus Belga adiungitur So-	
hæc animabus Purgatorij succurrit.	ibid.	cietati.	731
hanc Cardinales Romæ promouent.	ibid.	Fabrum detinet Louanij accito precibus	
Communione Generalis frequentia.	ibid.	morbo.	732
eius fructus.	379	Sociis præficatur Louanij.	734
Conceptio immaculata B. Virginis quomodo		Romam euocatur à S. Ignatio.	ibid.
à Societate propugnata.	77	eius præclaræ virtutes.	865
Conceptioni immaculatæ primum sacellum		eius exemplo multi in Societatem ingres-	
in Belgio Societas ædificauit.	779	si.	866
Concilij Tridentini celebritas.	139	Coronæ & musica in conuiujs.	428
eiusdem de Lainio iudicium.	438	Cortraceni Collegij origo.	751
Concionatores quales esse debeant.	255	SS. Cosmæ & Damiani dies Societati bene	
eorum munus.	465	ominatus.	12
Concionatores illustres de Societate.	333. &	vt stellæ genitales suas qualitates imprimunt	
seqq.		Societati.	30. & seqq.
eorundem elogium.	441	sunt instar parentum Societati.	34
Concionum vis ac fructus.	333. & seq.	confirmata Societatis Præstitis.	46
à Societate in plateis, vicis, foro, magno		Cottamus, vide Thomas Cottamus.	
fructu habitæ.	337	Crux Constantino Imp. in aëre ostensa.	273
Concordia animorum cum ingeniorum varie-		Cultus B. Virginis variè procuratus à Socie-	
tate iris est.	639	tate.	775
Concordia inter tam varios plenius expendi-			
tur.	640		
Confessio peccatorum.	462		
Confessio quibusdam restituit corporis sani-			
tatem.	784		
Confessionis frequens vsus à Societate reuo-			
catur.	447		
Confessionis Generalis vsus à Societate com-			
mendatus.	374		
Confessionis vsum in Belgio minùs frequen-			
tem restituit Societas.	783		
Confalius, vide Gonfalius.			
Conscientia Superiori in Societate aperienda,			
& quare.	98		
Conscientia ratio Superiori ad nutum red-			
denda.	202		
Constantia Societatis in laboribus, boui si-			
milis.	404		
Constitutiones Societatis ope beatæ Virginis			
conscripæ.	74		
Conuersatio casta.	479		
Conuersatio Societatis cum altero sexu quàm			
circumspecta.	92		
Conuersationis Sociorum cum proximo fru-			
ctus.	480.793		

D.

Demonum studium ad animas perdendas.
297. 300.

Daniel Parebruck Belga. 870

Decem primi Patres totum orbem impleverunt
famâ nominis sui. 906

Desponsatio spiritualis. 150

Deus incarnatus, vt eum sequantur homi-
nes. 123

immeritos ad amorem suum trahit. 151

omnium deliciarum est instar. 425

pro cuiusque capacitate se communicat.
431

ad Societatem vocat viros illustres. 684

strenuos & sibi charos aduersis exercet.
541. & seqq.

Dei beneficia superant omnem gratitudi-
nem. 249

Dei patientia erga peccantes. 151

Dei triumphus quaternariis adornatus. 107

Dei iniuria in animarum ruinâ. 297

Deo fidem datam fallere funestum. 152

Deo seruiendum, non mundo. 264

Deum inter & Societatem pium certamen. 684

Diale-

I N D E X R E R V M.

Dialectica disputandi forma contra hæreticos optima.	340
eâ conuicti hæretici.	341
Dimissionem habet Societas, & quare.	99
Dimissio à Societate Pontifici approbata.	100
est medicina Religionis.	<i>ibid.</i>
eam importunè petentibus concedit Societas.	101
Dimissis nihil debet Societas.	102
Diua Hallensis.	764
Docendi munus Societatis sufficere posset ad perfectam Religionem.	343
ex Docendi munere utilitas.	344
Docet gratis Societas.	345
Docuerunt multi diuissimè.	344
<i>Doctorem è Societate virorum enumeratio.</i>	170.
Doctrina Societatis.	407
Doctrina Societatis & S. Ignatij probata.	643
& seqq.	
Doctrina quod nomen & existimationem contulerit Societati.	<i>ibid.</i>
Doctrina cum humilitate est stella in obscurò.	639
eadem adstruitur exemplis.	640
Doctrina cum virtute benè conuenit.	643
Doctrina & fortitudo benè conueniunt.	703
Doctrina & sapientia Societatis.	<i>ibid.</i>
Doctrina Societatis patitur in Belgio.	847
de eâ Alberti Ducis Bauariæ testimonium.	64. 654.
& Florimundi Remondi.	646
Domus Probationis constituitur Mechliniæ.	760.
Domus Professæ instituitur Antuerpiæ.	747
Domus Professæ primum templum B. Virgini dicatum, & quædam de eo mirabilia.	75
Dorothea flores post mortem Theophilo mittit.	427
Dunkercani Collegij origo.	760
Dux I E S V S ab omnibus sequendus.	122.
	127. 128.

E.

E cclēsia à Prophetis descripta, præmonita de periculis & securitate victoriæ.	59
Ecclesiæ necessitas tempore Ignatij.	205
Ecclesia similis est grano sinapis.	419
<i>Echo de obedientia.</i>	192
Edmundus Augerius præcipuus in Galliâ concionator.	334
<i>periclitanti per hæresim Galliæ succurrit.</i>	441
iniuat peste infectos in Galliâ.	913
Edmundus Campianus hæreticos in Angliâ ratiocinatione vnâ conuincit.	341
eiusdem mira in dicendo vis ac gratia.	335
duodennis Mariam Angliæ Principem vt orator publicus salutat.	<i>ibid.</i>
primus è Societate in Angliâ pro Fide strangulatur.	535. 545
<i>Elcēmosyna non perit.</i>	200
Emmanuel Nobrega princeps Brasiliæ cultor.	611
Epistola S. Ignatij ad Philippum Regem pro admittendâ Societate in Belgium.	737

Ernestus Archidux Austriæ magnus patronus Societatis.	757
Estheris iudicium de mundi voluptatibus.	429
Ethnicorum virtutes ad Fidem conuersorum.	396
Eucharistiæ mirabiles effectus & fructus.	370
eius neglectus quid pepererit.	<i>ibid. & seq.</i>
<i>eiusdem frequens vsus à Societate renouatur.</i>	447
Euerardus Mercurianus Belga, primus Belgicæ Prouincialis.	741
quartus Præpositus Generalis.	881
eius breue elogium.	<i>ibid.</i>
Excursionēs Sociorum in Persidem.	225
in Mauritaniam.	230
Exempla illustrium virorum ad imitationem proposita.	417
Exempla maiorum imitanda.	259. 278. & seq.
<i>excitare nos debent.</i>	296
Exempla primorum Societatis Patrum.	415
quid valere debeant.	905
Exemplorum vis.	237. 254
etiam in stabiliendis Ordinibus sacris.	412
Exercitia spiritualia S. Ignatij ope beatæ Virginis scripta.	73
in iis quisque seipsum noscit.	383
de iisdem magnorum virorum testimonia.	380. 381. 383. 386.
eorundem vis & energia.	380
fructus.	382. & seq.
à quibusdam frustra sunt oppugnata.	383
<i>spirituali otio vires acunt.</i>	457
Exercitia obeundi modus.	384
quibus tradenda.	385
quando adhibenda.	386
eorum vsus frequens in Belgio.	789
præsertim Louanij.	<i>ibid.</i>
eorum argumentum.	384
deducunt per viam purgatiuam, illuminationem, vniūtionem ad Deum.	384
<i>Exercitiorum libellus certissimus ad eligendum vitam statum dux.</i>	459
<i>Exercitiorum spiritualium quies ad sui cognitionem inuolat.</i>	460
<i>Exercitiorum spiritualium solitudo feruorem auget.</i>	458
<i>in Exercitiorum secessu spirituales opes inueniuntur.</i>	461
Ezechielis currus concionatores denotat.	254
eidem Societas comparatur.	401

F.

F ama integritas Societati necessaria.	101
Fauor Pontificum in Societatem I E S V.	651. & seqq.
Fauor Concilij Tridentini in Societatem explicatè proponitur.	656
Fauor Principum Cardinalium & Antistitum in Societatem.	655
Fauor in Societatem Ferdinandi II. Imperatoris.	660
Fauor sæcularium Principum, & Ordinum politicorum in Societatem.	657
Fauor in Societatem barbarorum Regum.	658 & seqq.
E e e e e 3	
Ferd-	

I N D E X R E R V M.

Ferdinandus I. Imperator Societatem Prage & Viennæ docere Theologiam, &c. cupit.	439	Franciscus Vander Burcht Archiepiscopus Cameracensis, Societatis patronus.	765
eius de scholis nostris testimonium.	345	S. Francisci Xaverij erga B. Virginem affectus, & huius vicissim.	75
Ferdinandus II se Societatis filium scribit.	346	altera est Societatis columna.	83
à Societate instituitur.	<i>ibid.</i> 437.	labores & fructus in Indiis.	158.257.395
eius in Deiparam pietas.	361	eius breue elogium.	220
in Duacenâ, & in omnibus vtriusque Austriæ, Bohemiæ, Hungariæ, Stiriz, &c. Sodalitatibus nomen suum inscribit.	421	eiusdem catechismorum cura.	352
Imperium obtinuit, & aduersus tot hostes retinuit, Religione.	892	erga infirmos amor.	388
Ferdinandi III. Imperatoris in Societatem amor.	214	plures Ethnicos ad CHRISTI legem conuertit quàm omnes simul hæretici.	395
eius erga Deiparam pietas.	361	Societatem ornat.	599. & seqq.
in Louaniensi & in variis Germaniæ Sodalitatibus nomen suum inscribit.	421. & seqq.	eius vita per Nicolaum Zambeccarum.	600
est studiosissimus Catholicæ Religionis.	893	& seqq.	
Ferdinandus Princeps Cardinalis venit in Belgium.	815	virtutum summa ex Nicolao Zambeccaro.	601.
eius eximia pietas erga militem ægum.	<i>ibid.</i>	dictus à Gregorio XV. cælitibus similis.	602.
iudicium de Missionem castrensi.	817	noem Angelorum choris assimilatur.	603
in Societatem beneuolentia.	888	& seqq.	
is ad Nortlingam fortiter pugnat pro Catholicâ Religione.	893	eius charitas erga proximum.	<i>ibid.</i>
Ferdinandus Seuilla Ignatio Antuerpiæ stipem dat.	930	solem reducit & sistit.	625
Feriæ Dux Societatis in Belgio patronus.	738	duobus locis præfens vento imperat.	630
Festum Nominis MARIE in Belgio celebrari curauit Societas.	779	loquitur variis linguis, & vnâ loquens à variis intelligitur.	631
Fidei inter barbaros propagandæ mali Christiani obfunt.	233	naufragum mercatorem totis quinque diebus portat in litus.	<i>ibid.</i>
Flores alieni temporis in conuiuuiis.	427	ventis & tempestatibus sæpè imperat.	632
Fortis inter aduersa gratum Deo spectaculum, vt Iob.	539. & seqq.	puerum aquâ præfocatum à morte reuocat.	633.
Fortitudo maiorum nostrorum.	701	crucem in mare deiectam à cancro recipit.	<i>ibid.</i>
B. Franciscus Borgia è Duce Gandiæ in Societatem adscribitur.	210	cariosæ naui benè precatus eam seruat.	<i>ibid.</i>
in Generalatu Lainio succedit.	596	aquam marinam dulcem & potabilem reddit.	634
in Generalem inuitus eligitur.	<i>ibid.</i>	plurimos excitat à morte: toto die sepultum vitæ restituit.	637
Cardinalatum deprecatur.	<i>ibid.</i>	Indos Christianâ Fide & moribus imbuir.	694.
in obsequio Romanæ Sedis moritur.	<i>ibid.</i>	eius magnanimitas.	694
eiusdem breue elogium.	167	deprauatos Christianorum mores corrigit vbique in Indiis.	696. & seqq.
stemma suum virtute nobilitat.	722	eius somnium de subsidio Indis ferendo.	720.
Franciscus Costerus Belga eximius concionator.	779	orbe peragrato moritur in littore Chinæ.	721
eiusdem breue elogium.	874	eius elogium sepulchrale.	282
annum quinquagesimum Religionis & sacerdotij celebravit.	17	colitur in Belgio, & miraculis claret.	857
Franciscus Mastrilius, vide Marcellus Franciscus.		Iaponiam ad CHRISTI fidem conuertit.	695.
Franciscus de Moncada Aytonæ Marchio Societatem amat.	889	Fructus multiplex operæ Societatis.	393
Franciscus Porrezius quomodo mundum contempserit.	264	Functiones Societatis.	454
Francisci Stradæ maturitas in iuuenili ætate.	38	G.	
Louanij magno concursu æquè ac fructu dicat.	334	G abr. Vasquez annos xxx. diuinas scientias est professus.	340
illustris Societatis concionator.	441	Gandauensis Collegij origo.	753
Louanij Societatem illustrat.	731	Gandiæ prima Societatis Vniuersitas.	211
Franciscus Suarez annos xl. diuinas scientias professus est magno concursu.	340	Gasparis Barzai Belgæ breue elogium.	167
eius singulare studium.	<i>ibid.</i>	eius in Armutianis excolendis industria & labor.	224
eiusdem laus & aliorum Theologorum.	448	eius insignis obedientia.	<i>ibid.</i>
& seqq.		sæpius per diem dicit.	336
		eius audiendi gratiâ ad duas leucas concurrunt.	<i>ibid.</i>
			agens

INDEX R E R V M.

- agens de CHRISTI cruciatibus valdè Goan-
nos mouet. *ibid.*
deficit in sacrâ cathedrâ, obitque propè-
modum stans. *ibid.*
summâ in veneratione est, etiam apud infi-
deles. *ibid.*
alter est in Oriente Xauerius. *ibid.*
Generalis Præpositi absoluta potestas firmat
regimen Societatis. 145
is est perpetuus ad vitam. *ibid.*
Germania S. Ignatio commendatissima, 212
Gisbertus Malus Siluaducensis Episcopus
eximie amauit Societatem. 758
eam deprædicat. 884
Gloria maiorum nostrorum ad æmulandum
nobis proponitur. 699. & seqq.
Gloria Societatis per sanctitatem Ignatii &
Sociorum aucta. 581
item per S. Xauerium, & ceteros in Orien-
te laborum socios. 599. & seqq.
à Pontificibus, Regibus & Principibus au-
cta. 651. & seqq.
Godefridus Lummius vehemens conciona-
tor. 780
Gonsalvus Silueria Virgini Deiparæ addi-
ctus. 76
plures Reges conuertit. 398
in Monomotapâ trucidatus. 531
eius gloriosa pro CHRISTO mors. 109
primus fuit Castrum Apostolus. 610
tempestates sedat: eius corpus crocodilos
fugat. 634
Gonsalvus Vazius Christianam legem con-
cursu magno explicat. 353
Gratiæ Deo reddendæ pro beneficiis. 28
Gratiarum actio ad Deum pro fundatâ So-
cietate. *ibid.*
Gratitudo commendatur exemplo Naaman
Syri. *ibid.*
Gregorio VII. Pontificiæ dignitatis præsa-
gium. 251
Gregorius XIII. Collegium Romæ Societati
exstruit. 339. 653
eius in fundandis Seminariis munificentia.
350.
Sodalitati B. Virginis varia priuilegia lar-
gitur. 420
tria in Societate singularia miratur. 639
Sodalitatem B. Virginis confirmat, & Ge-
nerali Societatis potestatem tradit eius
propagandæ. 653
primos Iaponiæ Legatos, deducentibus So-
ciis, admittit. *ibid.*
Gregorius XV. scholam suam in templum
dedicari curauit. 435
Ignatium & Xauerium canonizat. 654
Gregorius Cisnerus trecentas instituit Soda-
litates. 420
Groningæ Collegium inchoatum. 756
Groninga expugnatur à Batavis. *ibid.*
Gulielmi Bauariæ Ducis in B. Virginis Soda-
litates amor. 422
Gulielmus Buuetius Superior castrensis. 812
eiusdem mors. *ibid.*
eiusdem insigne facinus in castris. *ibid.*
Gulielmus Hercanus post celebratum iubi-
leum initæ Societatis, adhuc missus ad
classem Regiam. 17
Gulielmus Leonius Hollandicæ Missionis au-
spex. 798
eiusdem mors. 802
Gulielmus Pamelius Præses, in Belgio patro-
nus Societatis. 755, 889
Gulielmus à Prato, Episcopus Claromonta-
nus, Societatem in Galliis iuuat. 211

H.

- H**æresis quantum mali in Europam in-
uenerit. 56
Hæresis Lutheri non excessit Europam. 20
Hæresibus nouis noui semper à Deo oppositi
Duces. 19
Hæresis, maxima causa miserationum Belgij.
902.
quæ mala adferat Prouinciis Fœderatis. 908
Hæretici fuerunt omni sæculo, & contra eos
semper noua præsidia Ecclesiæ à Deo da-
ta. 551. & seqq.
Hæretici in Apostolis castitatem negant, &
quare. 64
bonos insectando quid proficiant. 67
Societatem I E S V eiusque nomen impu-
gnant, & quare. 67. 123. & 124
iisdem tessera est cacodæmon. 275
iis oppositus Ignatius. 135
formam syllogisticam declinant. 341
eorum in Deiparam impietas. 358
malorum causa fuerunt Societati in Gal-
liâ. 501. 504
item in Germaniâ. 511
iis maxime exosa est Societas. *ibid.* & seqq.
urgent vt Societas eiiciatur è Transilvaniâ.
513.
caussa sunt proscriptæ Societatis è Bohe-
miâ, Moraviâ, Hungariâ, Silesiâ, &c.
516. & seqq.
eorum crudelitas in personas sacras in
Hungariâ. *ibid.*
cur à Societate implacabili odio dissideant.
549. & seqq.
quàm impia ipsorum in Deum sit doctri-
na. 550. & seqq.
eorumde Doctores fæx sunt hominum. 550
doctrinam suam crudelitate propagant. 551
de iis triumphat Societas auspice I E S V.
562. & seqq.
solas Societatis scholas suis interdicunt. 772
Societatem persequuntur in Belgio. 833
eorum crudelitas in Patres Traiecten-
ses. 842
sunt capitales hostes Societatis. 843
quantoperè horreant Iesuitas. 890
Hallensis Collegij origo. 764
Henricus Dionysius Belga Traiectensium A-
postolus. 749
eius breue elogium. 873
Henrici IV. Galliæ Regis in Societatem bene-
uolentia. 212
cor eius in Flexiani Collegij templo sepul-
tum. *ibid.*
Soci-

INDEX RERVM.

Societatem in Gallias reducit.	<i>ibid.</i>	annum egit iubileum.	17
eius de scholis nostris testimonium.	345	auctor fuit Meditationum Quadragesima-	
pro restituendâ Societate perorat.	508	lium.	791
& seqq.		auctor etiam precum Anteceneralium.	<i>ibid.</i>
contra calumniatores Societatem defendit.	558.	Iaponum legatio ad Gregorium XIII.	258. 396
Henrici Samerij labores in obsidione Steen-		Iaponum mores nostris contrarij.	549. & seqq.
vici.	807	<i>Iaponensium Martyrum mors.</i>	170
falsò accusatus est conspirationis in necem		<i>eorumdem in igne alacritas.</i>	579
Reginæ Elisabethæ.	832	Iconomachia in Belgio.	768
Hermann Hugonis mors.	814	Iconomachia Antuerpiæ.	745
Hieronymus Natalis Visitator in Belgio.	859	Iesvs primus auctor Societatis.	64
Hispaniæ Regum in Fide promouendâ stu-		Iesvs admirabilis in condendâ Societate.	114.
dium.	233	& seqq.	
<i>Hispanæ Nobilitatis in Societatem adscriptæ</i>		Iesvs dux fortissimus nascens & moriens So-	
<i>specimen.</i>	305	cietati sequendus.	122. 126. 127. & seqq.
Hollandica Missio, <i>vide</i> Missio Hollandica.		Iesvs & MARIA salutis certissima præsidia.	
Homo aut Angelus pro vitæ duce non sequen-		133	
du.	122. & seqq.	Iesv nomen cur gerat Societas.	123. & seqq.
Honor quem Societati contulerunt miracula		Iesv <i>nomini nulli tituli conferendi.</i>	160
variæque stupendâ per Socios patrata.	621.	Iesv <i>nominis virtus.</i>	159
& seqq.		Iesuitæ an avari.	850
Honores excludi in Societate, eius peculiare		an ambitiosi.	852
votum & exempla ostendunt.	95	an commodis suis addicti.	851
<i>Honores vanâ specie placent.</i>	195	Iesuitarum & hæreticorum oppositio.	843
Horat. Tursellinus viginti annos Romæ litteras		Ignatij Azebedij in B. Virginem affectus.	77
humaniores tradit.	344	eiusdem cum Sociis mors gloriosa.	169.
Horoscopi inspectio damnata.	29	532. & seqq. 546. & seqq.	
Horoscopus Societatis Iesv nascentis die fe-		Ignatius Basseliers egregius concionator.	780
sto SS. Cosmæ & Damiani.	<i>ibid.</i>	S. Ignatius piorum librorum lectione in alium	
Hostes non contemnendi, neq; irritandi.	262	virum mutatur.	79
eorum animos vincere oportet.	927	à S. Petro sanatur.	584
Hungariam Societas ingreditur.	214	eo orante domus tremor quid portenderit.	
I.		135	
I acobus Lainius in Concilio Tridentino		ad eius conversionem terra tremit.	635
immaculatam B. Virginis Conceptionem		ei S. MARIA apparet.	72
defendit.	139	eius affectus erga B. Virginem.	134
<i>eius breue elogium.</i>	167	à B. Virgine recreatur, & puero Iesv.	584.
eiusdem elogium sepulchrale.	286	B. Virginis honorem læsum ferro vindicare	
à Summo Pontifice ad Concilium Triden-		statuit.	136
tinum mittitur.	338	Montem Serratum inuisit: in viâ castitatem	
Theologiam publicè Romæ proficitur.	<i>ibid.</i>	vouet: ab imminente periculo liberatur.	
Petrum Martyrem aliosque hæreticorum		73	
principes coram Reginâ Galliæ confu-		se in monte Serrato B. Virgini consecrat.	
rat.	341	137	
eius in læsos & ægros cura.	389	in æde Virginis primùm sacris operatur.	74
Generalatum inuitus admittit.	595	qualis initio conuersionis fuerit.	79
eius inter summas animi dotes submissio.		eius pietatis tirocinium.	80
<i>ibid.</i>		quomodo sacram militiam sit auspicatus.	
Cardinalatum recusat.	<i>ibid.</i>	273	
Pontificatum fugit.	<i>ibid.</i>	studiis animum applicat: inter illa quæ pas-	
è Societate Iesv primus in Africâ proximo		sus sit.	81
se impendit.	607	altiores etiam scientias à suis doceri vo-	
Præpositus Generalis existens fuit in Belgio.		luit.	437
729		post CHRISTVM & MARIAM auctor est So-	
à Margaretâ Parmensi excipitur Bruxellæ.		cietatis.	78
743. & Louanij ab Academicis.	<i>ibid.</i>	SS. Ignatius & Xauerus geminæ Societatis	
concionatur Antuerpiæ.	744	columnæ.	83
quid egerit in Belgio.	859	S. Ignatius Socios colligit.	81. 205
Iacobus l'Hostius Sociis præficitur Louanij.		quare cum libro depingatur.	691
735		Instituti formulam Pontifici proponit: huius	
Iacobus Miro Proninolis in publico valetu-		de illo iudicium.	86
dinario æger decumbit.	389	Constitutiones scribit.	82
Iacobus Stratijs quinquagesimum Religionis		à CHRISTO & B. Virgine mirè illustratur.	584
		eius in imponendo Societati nomine, mo-	
		destia.	68
		eiusdem	

INDEX R E R V M.

- eiusdem de imponendo nomine Societati
certitudo. *ibid.*
- à militiâ voces libenter mutuatur. 69
- ab æterno Patre Filio commendatur. 585
- eius de Societatis progressibus prædictio.
208
- suum Ordinem latius quàm vllus Funda-
tor propagatum videt. 207
- eius maiora incrementa quàm Lutheri. 19
- eius incrementa miraculum sunt, non incre-
menta Lutheri. 20
- eius cum Deo & Cælitibus familiaritas. 583
- eius per octiduum ecstasis & institutio me-
ditationis de duobus vexillis. 80. 273
- S. Ignatius fuit magnus in minimis. 687
- Regulas minimas suis inculcat. 691
- examine particulari in se inquit. 687
- honoris studium compescuit. 690
- feruorem naturæ compressit. 689
- stillantem ex alienis viceribus saniem exsu-
git. 388
- contra improbos defenditur. 586. & seq.
- eius magnanimitas etiam ab hostibus æsti-
mata. 583
- fuit in aduersis æquo semper animo. 689
- à CHRISTO in itinere recreatur. 584
- eius mansuetudo. 689
- quomodo mundum contempserit. 264
- luis præfesse detrectat. 81
- S. Ignatius & Deus contendunt, hunc ille ho-
norando, hic se abijciendo. 585. & seq.
- S. Ignatius se abiectum reddens magna per-
petrat. 117
- eius erga pauperes & infirmos studium. 387
- in agris præ frequentia hominum concio-
natur. 333
- pueros docet. 351. & seqq.
- quanti fecerit iuuentutis institutionem. 349.
351
- à Deo oppositus est Lutheri. 18. 55. 135. 554
- eius & Lutheri facta contraria. 19
- confertur cum Cæsare, & præfertur. 270
- in quo similis D. Petro. 83
- fuit plurimorum testimoniis venerabilis. 588
- & illustris in oculis alienis, obscurus in
suis. 585
- S. Ignatij & Societatis doctrina probatur. 643
& seqq.
- S. Ignatius æquè mortuis ac viuis adest. 585
- ad eius inuocationem paruulus ex alto la-
pfus fursum iterum eleuatur. 630
- plurimas partu laborantes adiuuat. 635
- miraculis clarus, etiam in minimis. 692
- puellam torrente raptam in mare prodigio-
sè sustentat, & circumfusum latè imbrem
à frugibus arcet. 632. & seqq.
- eius implorato auxilio ignis libidinis & in-
fernalis auertitur. 624
- variè dæmones compescit: idem facit Xa-
uerius in Oriente, idem Stanislaus. 628
- S. Ignatij plures Socij glacie & igne fortiores.
626
- eius numifmate & imagine ignis extin-
guitur. 623
- ei ventus obedit, & tempestati ipse domi-
natur. 631
- S. Ignatij & Sociorum potestas in aquam. 632,
& seqq.
- eorundem potestas in terram. 635. & seqq.
- S. Ignatius plurima vbique miracula patrat:
cæcos illuminat. 636
- eius patrocinio, pestis in Peruuia, Bononia,
Burgis exstinguitur. 624
- eius Reliquiis abigitur agmen ingens locu-
starum. 635
- S. Ignatius plures mortuos excitat. *ibid.*
- Romæ degens Colonia videtur. 630
- eius Epistola ad Philippum Regem pro So-
cietate in Belgium admittendâ. 737
- frequens fuit in Belgio. 854
- stipem è Belgio petere consuevit. 728
- amauit Belgas. 855
- eius miracula in Belgio. *ibid.*
- eiusdem elogium sepulcræ. 280
- saxi fragmine percussus ignem diuini amoris
concepit.* 714
- militiam mutat.* 302
- S. Ignatij crebra & diuturna ieiunia. 715
- cælum contemplatur.* 163
- eius stellas noctu contemplantis affectus.* 164
- stellarum contemplatione in ecstasi rapitur.*
ibid. & seqq.
- ei diuinus amor venturam Societatis pro-
geniem exhibet.* 165. & seqq.
- feruenter orans à terrâ eleuatur.* 719
- ad Ecclesiæ laborantis auxilium destinatur.*
301
- Fabrum adhibet ad conuersionem Xauerij.*
717.
- diuino amore concionem inflammat.* 718
- eius auspicio Christianus Parnassus adsur-
git.* 450
- ex amore viuere non recusat.* 706. & seqq.
- quidam eum flammis deuocens, eodem die
igne perit.* 716
- S. Ignatius Antuerpia hospitio exceptus, & ad-
iutus. 930
- eius mors suavis.* 711. & seq.
- Ignatius Martinez Regius concionator pue-
ros catechismum docet. 352
- Ilstæ in Frisia Collegium inchoatum. 751
- Imitatio necessaria in militiâ. 413
- item necessaria in artibus. *ibid.*
- etiam in Reipublicæ administratione. *ibid.*
- est utilis ad virtutem. 414
- ad Imitationem indita est à naturâ propensio.
413
- Imitatione primorum Patrum Societas flo-
ret. 412
- ad Imitationem primorum Societatis Patrum
adhortatio. 417
- Induciæ duodennales in Belgio. 758. 820
- Ingratitudo multorum erga Societatem. 853
- Inimici subinde, dum nocere volunt, profunt.
498
- Institutio puerorum utilissima. 350
- pro eadem S. Ignatij sollicitudo. 351
- Institutio barbarorum.* 467
- iuentutis.* 468
- puerorum.* 470
- F f f f f f Inui-

I N D E X R E R V M.

<i>Invidia frustra Societatem oppugnat.</i>	565	inchoatur à CHRISTI natiuitate.	<i>ibid.</i>
<i>Societati obiectans sibi damnum accersit.</i>	567	vario tempore celebratus.	15
Ioannes Astenfis potens concionator.	779	decernitur celebrandus anno centesimo.	<i>ibid.</i>
paritur Neomagi ab hæreticis.	840	eius celebritas excitare nos debet.	260
Ioannis Austriaci de Francisco Porrezio iudicium.	264	Iubileus priuatus annorum quinquaginta ortus à Belgis.	16
Ioannis Berchmanni maturitas in puerili ætate.	38	eius ritus & immunitates.	<i>ibid.</i>
<i>eius breue elogium.</i>	171	raro hunc attingunt Patres Societatis in Belgio.	<i>ibid.</i>
eius vitæ summariū.	594	Iubilum quid.	10
iuuenis fuit angelicus.	881	Iubilum ferale sectæ Lutheranæ.	18
Ioannes Bonifacius 40. annos litteras humaniores docet.	344	Iuramenti formula contra Ioannem Austriacum & Hispanos.	835
Ioannis Codurij elogium sepulcræ.	295	Iustus Lipsius Sodalitatis B. Virginis.	774
Ioannis Corsi mirabilis mutatio.	334	quanti fecerit Societatem.	890
Ioannes Dauid Pastor Societatem inducit Contractum.	752	L.	
fit ipse Societatis.	<i>ibid.</i>	L abor Societatis & industria ostendit se per totum orbem.	703
Ioannes Hamelius moriens Angeli adspectu recreatur.	874	Labores Sociorum varij.	701
Ioannes Leonius Belga auctor Sodalitatum.	359.420.773.	Lauinus Torrentius Episcopus Antuerpiensis Collegij Louaniensis fundator.	744
Ioannes Maldonatus Parisiis Theologiam docet magno Doctorum, Abbatum & Episcoporum concursu.	340	eius Epistola ad Academicos Louanienses pro Societate.	882
idem 23. Ministros Caluinistas Sedani conuincit.	341	Laurentij Beyerlinck testimonium de Cathis Societatis.	355
Ioannes Nunnus Patriarcha ad Regem Abassinorum destinatur.	228.608	Laurentius Euerardi ab hæreticis necatur in Belgio.	808
in Indiam soluit, vrgetque iter in Abassiam.	609	Lauretana ædes Societati commissa.	75
cum illustri sanctitatis indicio moritur.	<i>ibid.</i>	Lainius, <i>vide</i> Iacobus Lainius.	
Ioannes Ramirius vnâ concione 22. famosas mulieres, ex 30. quæ aderant, ad melioris vitæ institutum transfert.	337	Lectiones Societatis Academicarum priuilegiis gaudent.	338
Ioannis Viringi constantia in carcere Hollandico.	802	Lectiones bonarum litterarum Societati quasi propriæ.	342
<i>Iosephi Anchieta breue elogium.</i>	167	Lectionum Societatis fructus.	340
fuit virtute & miraculis illustris.	611	Legati Regum Iaponiæ ad Pontificem Gregor. XIII.	221.258
eius orantis caput ardere videtur.	626	Legati spirituales quales esse debeant.	255
contra siccitatem terræ & ardorem solis prodigio prospicit.	<i>ibid.</i>	Leonardus Kesselius Belga pellitur Neomago.	840
exultam manum signo Crucis sanat.	<i>ibid.</i>	eius breue elogium.	868
in tranando aëre mirabilis.	631	Leonardus Lessius Belga vitæ Religiosæ quinquagesimum annum celebrauit.	17
orat inter fluctus maris circum se suspensus.	634	Pelagianismi insimulatur.	847
rediuuium baptizat.	<i>ibid.</i>	eius doctrina probatur.	848
aquam mutat in vinum: oleum facit in exhaustum.	<i>ibid.</i>	eius breue elogium.	877
plurimis morbis medetur.	637	Leopoldus Archidux Societatem Alberto Principi commendat.	888
cum animalibus ferocissimis innoxie ludit.	<i>ibid.</i>	Libertas vera quæ sit.	149
		eius amor omnibus à naturâ insitus.	148.
Iprensis Collegij origo.	754	<i>& seq.</i>	
<i>Italica nobilitatus, quæ Societati nomen dedit, specimen.</i>	307	Librorum huius Operis series.	21
Iubilandi causæ Societati quæ propriæ.	18.21	singulorum argumentum.	21.22.23
Iubilarij adhuc in Belgicâ quidam viuunt.	17	Librorum à Societate editorum vtilitas.	795
Iubilei vis & significatio.	11	Librorum obscenorum lectionem Societas proscrit.	92
eius origo apud Hebræos.	<i>ibid. & seq.</i>	Lirani Collegij origo.	763
Iubileus Hebræorum non fuit typus Iubilei Christianorum, sed diei Pentecostes.	13	Litteras humaniores docere Societati quasi proprium.	342
Iubileus Christianus verosimiliter obseruatus ab intermissione Ludorum sæcularium.	<i>ibid.</i>	Louanij descriptio.	730
		Louaniensis Academia sæcularem annum bis celebrauit.	9
		eius testimonium de Societate.	886
		Louaniensis Collegij origo.	741
			<i>Loyole</i>

Loyola nomen centum annos continet. 49
 Ludi ſæculares vnde dicti. 4
 eorum origo apud Romanos. *ibid.*
 celebrati centefimo quoque anno, non cen-
 teſimo decimo. 6. & ſeq.
 eorumdem ſeries vſque ad annum milieſi-
 mum V. C. 7
 Ludi ſæculares & Terentini fortè non ſunt
 iidem. 8
 Ludi ſæculares vltimi ab Honorio Imper. ce-
 lebrati. 9
 vetiti putantur à Constantino Magno.
 ibid.
 Ludorum ſæcularium ritus & celebritas. 5
 eorum celebritas mutata à Chriſtianis in Iu-
 bileum. 914
 Ludouicus Bloſius Religioſos ſuos Exercitiis
 S. Ignatij excoli curat. 383
 eius Epistoſa ad Vigiliũ Præſidem pro
 Societate. 885
 Ludouicus Gonſaluius Sebaſtiano Regi Luſi-
 tanæ inſtituendo operam dat. 210
 Ludouici Granatenſis de libello Exercitiorum
 iudicium. 381
 Ludouicus Requeſenius Belgij Gubernator,
 magnus Societatis patronus. 746. 889
 Lugdunenſis ciuitas ſuas Societati ſcholas
 tradit. 339
 Luſitani Antuerpiæ plurimum deferunt So-
 cietati, & cur. 793
 Lutheranæ ſectæ ferale iubilum. 18
 Luthero cum ſuis opponitur Ignatius & So-
 cietas. 552. & ſeqq.

M.

M Adridius, vide Antonius Madridius.
 Magiſtratum variorum de Societate
 iudicia. 889
 Magnanimitas S. Ignatij etiam ab hoſtibus
 æſtimata. 583
 Mahometanorum opinio de Gaſpare Barzæo.
 701
 Maiorum geſta poſteris ſunt pro ſtimulo, ne
 aliquando degenerent. 2. & ſeq.
 Maiorum laus eſt argumentum minoribus ad
 virtutem. 661
 Maiorum ſepulcra virtutibus maximè nobili-
 tantur. 699
 Marcellus Franciſcus Maſtrilius excuſſum tor-
 mento globum illæſus excipit. 627
 eiufdem à S. Xauiero miraculoſè ſanari
 glorioſa mors. 530. & ſeqq.
 Marci Porcij Sodaliſas. 418
 S. MARIA Virgo, nutrix, patrona, & altera So-
 cietatis auctoſ. 71. 138
 Ignatio apparet. 72
 Ignatium & Societatem Deo peperit. *ibid.*
 Societatem fouet. 140. & 141
 MARIAE honorem læſum ferro vindicare ſta-
 tuit Ignatius. 136
 ei in monte Serrato ſe conſecrat Ignatius. 137
 eidem Societas dedicatur. 142. & ſeq.
 eiufdem ope ſcripta Exercitia ſpiritualia. 73
 eius cultus à Societate variè procuratur.
 358. 775.

eiufdem Feſtorum celebritas à Societate va-
 riè aucta. 77
 eius immaculata Conceptio à Societate de-
 fenditur. 139
 MARIA multis auctoſ fuit Societatem in-
 grediendi. 76
 in patronam non electa, cauſſa fuit defectio-
 nis à Societate. *ibid.*
 eius beneficia in Sodales. 368
 Petro Ferro apparens ſanitatẽ attulit. 74
 MARIAE Virginis Doloroſæ ſtationes in
 Belgio Societas excitat. 779
 MARIA Virgo Ignatium eiufque Socios in
 filios adſciſcit. 161
 Societatem illuſtrioresque eiufdem perſonas
 Ignatio vaticinatur. *ibid.* & ſeqq.
 MARIA oratur pro incolumitate Societatis,
 & perpetuis eius incrementis. 40
 MARIA & IESVS certiffima ſalutis præ-
 ſidia. 133
 Maria Hungariæ Regina, Belgij Gubernatrix,
 libellum ſupplicem pro admittendâ Socie-
 tate repudiat. 735
 B. Mariæ Magdalenæ de Pazzis viſio de ſan-
 cto Ignatio. 585
 Maronita è Societate trucidatus apud Ara-
 bes. 532
 Maronitarum Seminarium Romæ. 226
 Martinus Antonius Delrio Belga. 875
 Martyr primus de Societate Antonius Crimi-
 nalis. 525. & ſeq.
 Martyres Societatis in Angliâ varij. 535. &
 ſeqq.
 Martyres Societatis IESV. 168. & ſeqq. 725
 Martyres Societatis vulneribus ornantur. 575
 Martyres vaſa Dei electa, quibus Iaponia
 triumphat. 726
 Martyrum conſtantia nobis imitanda. 549
 Martyrum gloriam æmulati è Societate varij.
 545. & ſeqq.
 Martyrum preuoſa mors. 580
 Martyrij gloriam Societas IESV à cruce ha-
 bet. 617. & ſeqq.
 Martyrij purpura Societatis è cæde fortium
 vitorum. *ibid.*
 Martyrio aut morte pro CHRISTO varij è
 Societate affecti. 404. 525. & ſeqq. 531. &
 ſeqq. 537. 702.
 Maſtrilius, vide Marcellus Franc. Maſtrilius.
 Mathias Houius Archiepiſcopus Mechlinien-
 ſis quinquageſimum ſacerdotij annum ce-
 lebrauit. 16
 Matthæus Riccius crucis adorationem Sinis
 perſuadet. 408
 Maturitas morum in Societate. 37
 Maturitas eximia in Iac. Lainio, Franc. Stra-
 dâ, Aloyſio Gonzagâ, Stanillao Koſtkâ,
 Ioanne Berchmanno. 38
 Mauri in B. Virginem blaſphemia. 136
 Maxentij in Conſtantinum Imp. apparatus &
 prælium. 273
 Maximilianus VVartenbergicus è Boiorum
 Ducum ſanguine Societatis IESV. 305
 Maximilianus Capella mitabiliter Sociis ad-
 iungitur. 859
 F f f f f f 2 Medi-

R E R V M.

eius caussa & origo.	817. 818
quàm sit ardua.	819
varij eius fructus. 820. in tempestatibus	
& naufragiis. <i>ibid.</i> in præliis mariti-	
mis.	821
<i>Missio nautalis ardua & horribilis.</i>	944
eius utilitas.	943
eius lucra.	945
eiusdem Missionis Patres animas instante	
periculo expiant.	946. & seqq.
item lacrymis pœnitentiæ animas ad por-	
tum salutis promouent.	948
Missio ad peste infectos. 826. & seqq.	913
ad eosdem.	949
Missio in Sueciam.	219
Missio in Transiluaniam.	214
Missio in Virginiam.	234
Missio in Yezo ultra Iaponiam.	222
Mogoris potentia.	225
Mons Martyrum B. Virginii sacer Societati	
initium dedit.	138
in Monte Serrato Ignatius se Deiparæ conse-	
crat.	137
Mores Iaponum nostris contrarij. 549. & seqq.	
Moriendi in Societate securitas adstruitur re-	
uelatione factâ Parti Balthazari Alvarez,	
& Alphonso Rodriguez.	649
hæc securitas probatur exemplo Hosij &	
Codurij.	<i>ibid.</i>
Morientium in Societate singularis felicitas.	
647. & seqq.	
eorumdem priuilegium assertum testimo-	
niis.	648
Mundus contemptui habendus vt vincatur.	
263.	
eius voluptas vana.	425
eiusdem pericula.	154
quàm miserum sit ei seruire.	263
Mundum vincere quid sit, & quid nomine	
mundi intelligatur.	265. & seqq.
eum vincere, est homines subiicere.	268
Mutius Vitelliscus iam vigesimo quinto anno	
Societati præstet, vt Præpositus Genera-	
lis.	17
quingagesimum excessit vitæ Religiosæ	
annum.	<i>ibid.</i>

N.

N aturæ depravatæ vitia.	98
Nauale prælium.	822
Naualis Missio, <i>vide</i> Missio naualis.	
Naualis Missionis labores & pericula.	912
Naufragium memorabile.	821
Neoportana pugna.	808
Nicolaus Bobadilla æger ægris inferuit.	389
eius elogium sepulchrale.	295
Nicolaus Goudanus Belga, Nuntius Apostolicus in Scotiam.	867
Bergizomij concionatur.	<i>ibid.</i>
eius eloquentia.	779
Nicolaus Lancilottus primus è Societate litterarum humaniores tradit.	343
Nicolaus Lanoius Belga.	868
Nicolaus Montanus trucidatur in Missione castrensi.	808
	<i>Nobi-</i>

INDEX R E R V M.

Nobiles multi Societati adscripti 302. & seq.
 Nobilium è Societate Beatis adscriptorum specimen. 303
 Nobilitas Belgica sancta. 900
 Nobilitas virtutis, non stirpis, laudanda. 544
Nobilitas vana est sine virtute. 303
 Nomen aliis commune sæpè vt proprium allumitur. 71
 Nomina variis ex causis imponuntur. 108
 Nomina quatuor litteris Deum exprimentia. 106.
 Nomen IESV cur gerat Societas. 108. & seqq. 123. 124. 125. 524.
 Nominis IESV litterarum consideratio. 106
Nominis IESV encomiasticum. 156
de eodem nomine elegia tres. 157. & seqq.
 Nominis MARIE festum Societas in Belgio instituit. 779
 Nosocomia studiosissimè in Belgio frequentat Societas. 787

O.

Obedientia virtutum parens. 915
 Obedientiæ laus. 918
 est compendium perfectionis. 919
 similis est primo mobili. *ibid.*
 via est certissima ad victoriam. 405. 921
 eam Societatis tesseram esse voluit Ignatius. 93.
 Societati est commendatissima. 405
 Obedientia Societatis prompta. 406
 Obedientiæ Pontificiæ in Societate votum. 94.
 Obedientia in arduis Societati familiaris. 642
Obedientia facilis. 190
comparatur obediens sphaera, quæ facillimè in omnem partem mouetur. *ibid.*
Obedientia Societatis tessera. *ibid.*
Obedientia nutum intuetur. 191
Obedientia prompta. 192
Obedientia velox. 193
 Oliuerius Manaræus Belgicæ Prouinciæ Visitator. 753
 Operarum Societatis character. 400
 Opus perficitur naturâ, arte, exercitatione, imitatione. 412. & seqq.
 Orante Ignatio B. Virginem domus tremuit. 135.
 Oratio frequens castitatis præsidium. 91
 Orationes, carmina, emblemata Operi admixta tamquam missilia. 23
 Ordines diuersi Religiosorum quare à Deo instituti. 53. & seqq.
 Ordines duo in cælis præcipui, duo item in terris. 337
 Ordines quidam honorificam appellationem adepti. 125
 Ordines austeritas vitæ & merita commendant. 331
 Ordinum Religiosorum de Societate testimonia. 887
 Ordines Fæderati in Societatem accenduntur à pseudoangelicis. 803
 Ostendana obsidio. 809
 Otho Campensis ab hæreticis trucidatur in

Belgio. *ibid.*
 Otij fuga, præsidium castitatis. 92
Otia si tollas, periere Cupidinis artes. 185
 Otryadis generositas. 276

P.

Pacificaciones insignes in Belgio. 789
 P. Paëzius in Aballiâ quid egerit. 228
Palma anno centesimo fert fructus. 50
 Paraquaria Patres expetit, & impetrat. 399
 Paraquariensium mores. 233
Parnassus Christianus auspiciis S. Ignatii. 450
 Paschasius Broëtus, Edmundus Augerius, Claudius Rastellus in Galliâ virtute conspicui. 615
 Paschasius Broëtus Belga fuit. 859
 eiusdem elogium sepulchrale. 290
 Patientia, *vide* Aduersa, Societas patiens.
 Patres plurimi in obsequio pestiferorum extincti. 827
 Patrum primorum Societatis exempla. 415
 eorum imitatione Societas floret. 412
 eorumdem fructus. 416
 Paucissimi fenes in Prouincia Societatis Flandro-Belgicâ, & cur? 829
 Paulus III. qui Societatem confirmauit, Cardinalis fuit tit. SS. Cosmæ & Damiani. 12
 is apud S. Malachiam hoc symbolo præsignatus, *Hyacinthus Medicorum.* *ibid.*
 eius de libello Exercitiorum iudicium. 381
 Paulus IV. Papa Societatem Belgicam commendat. 882
 Pauli V. in Societatem fauer. 654
 Pauli Mandarinii in Chinâ conuersio. 397
 Paupertas Societatis. 90
Paupertas sibi sufficiens. 178
expedita. 176
omni curâ soluta. 179
sapiens. 175
quæstiosa. 177
Paupertatis splendor. 180
Paupertatis non laxanda votum facit Societas. 198.
Peccati turpitudine pueris explicatur. 476
 Perfectio in minimorum obseruatione consistit. 690
 Persarum Legati filij baptizati. 225
Persecutio Societatem ornat. 575
Persecutionis meritum. 576
 Peste infectis Societas opitulatur, *vide* Missio ad peste infectos.
 Peste laborantibus Patres opem ferunt. 827
 Peste infectis seruientes olim Sanctis adscripti. 914
 Petrus Buzelinus ab hæreticis necatur in Belgio. 808
 Petrus Canisius Belga gratissimus fuit in Aulâ Bauaricâ concionator. 335
periclitanti per hæresim Europæ insignem operam nauat. 441
 eius breue elogium. 861
 eius excellens obedientia. 915. & seqq. 922
 quid egerit in Germaniâ. 917
 ab hæreticis dictus Canis Austriacus. *ibid.*
 eius de obedientiâ præclaræ voces. 920
 Ffffff 3 egre-

INDEX R E R V M.

- egregia magnanimitas. *ibid.*
 Petrus Diaz cum quatuordecim Sociis in mare deturbatur. 533
 Petri Eulartij insignis constantia in conflictu Fleruuiacensi. 812
 Petrus Faber in Hispaniam mittitur. 210
 Romę publicè sacras Litteras proficitur. 338
 cum Sociis in Septemtrione Apostolicâ sanctitate fuit illustris. 613
 Louanium venit. 731
 ibidem multos excolit spiritualibus Exercitiis. 732
 iubet Stradam Latinè concionari. *ibid.*
 nouemdecim simul Belgas in Societatem admittit. 733
Petrus Faber ex amore ad mortem adspirat.
 706. & seqq.
 quid egerit in Belgio. 858
 eius elogium sepulchrale. 285
 Petrus Faber, & Cornelius Vishauæus suâ prece impetrant ventos propitios. 734
 Petrus Ribadencira agit apud Regem pro admissione Societatis in Belgium. 738
 satisfacit argumentis Viglij Præsidis. 739
 Louanij frequenti concursu Latinè dicit. 334-739.
 eius breue elogium. 860
 Petrus Spiga Calaritanus Societatem ingreditur Louanij. 871
 Philippus II. Hispaniarum Rex quid fecerit pro Catholicâ Religione. 395
 eiusdem præclara vox. 896
 eius de Societate iudicium. 887
 admittit Societatem in Belgium. 740
 è Belgio in Hispaniam abit. 768
 Philippus IV. Hispan. Rex Madriti Academicam Societatem erigit. 338
 Philippus Melanchthon moriens ingemiscit orbem breuè Iesuitis replendum. 20
 Pius IV. Societatem Belgicam Granuellano Card. commendat. 743
 Pius V. Societatem confirmat vt Ordinem mendicantem. 89
 Poloniam primus è Societate adiit Salmeron. 213.
 Poloniæ Societas utilis. 214
 Pontifex Societatem Romæ docere voluit. 438
 Pontificum fauor in Societatem. 651. & seqq.
 Pontificum nepotes in Societatem benefici. 209.
 Populensis Ducis in Sodalitatem D. Virginis amor. 424
 Posseuinus, *vide* Antonius Posseuinus.
 Posteriores maiorum gesta æmulantur. 23
 Potus nimij coercendi insignis modus. 365
 Prædictiones obscuræ sunt, & ab euentis lucem accipiunt. 58
 Prædictiones bonorum malorumque in cautelam, solatium & commendationem. 57
 Præpositi Generales Societ. in sui institutione B. Virginis fauorem experti. 78
 Præsentationis B. Virginis Festum in Belgio eximie colitur. 779
 Preces antecineriales Louanij primum institutæ. 791. & seqq.
 eadem florent in Belgio. 792
 Primi Patres vota nuncuparunt in æde & festo B. Virginis. 74
 Primorum Patrum multi in Belgio fuerunt. 728.
 Principum pueritia à Societate instituta. 346
 Professionem solennem primi Patres in beatæ Virginis sacello edunt. 75
 Prouidentia Dei in partitione Sociorum per orbem expenditur. 616
 Prouidentia mira Dei erga puerum septennem. 825
 Prouincia Germaniæ Inferioris est ab ipso Ignatio instituta. 740
 diuiditur in Rhenaniam & Belgicam. 741
 Prouincia Belgica diuiditur in Flandro-Belgicam & Gallo-Belgicam. *ibid.*
 Pueri etiam ad virtutem maturi. 356
 Pueri Malabarici in Fide constantia. 357
Pueri docentur orare ante refectionem. 478
 Pugna Neoportana. 758
- Q.
- Q**uartum Societatis votum obedientia Summo Pontifici. 194
 Quaternario ferè rerum natura constat. 106
 Quaternariis adornatus Dei triumphus. 107
 Quingentesimus annus D. Norberti celebratus. 10
 Quinquagesimus annus statuitur Iubileus. 15
 Quinquagesimus annus sacerdotij à Mathiâ Houio Archiepiscopo Mechliniensis celebratus. 16
 Quinquagesimus annus Religionis, à Gulielmo Hercano, Francisco Costero, Ægidio Banario, Leonardo Lessio, Iacobo Stratio celebratus. 17
 Quinquecentiensis residentie initium. 216
- R.
- R**eges & Principes disciplinâ Societatis exculi. 436
 Regimen Societatis est monarchia mixta aristocratia. 145
 est oculatum. 147
 & simile gubernationi nauigij. *ibid.*
Regnorum & Prouinciarum per Societatem conuersio. 321
 Regiones Europæ, in quibus Societas. 219
Regula Societatis absque obligatione peccati. 174.
 Religiosæ vitæ securitas. 154
 Religiosorum instituta diuersa. 204
 Religiosus aliquis, ne contra Ignatium calumniam stringat, diuinitus deterretur. 587
Renouatio spiritus. 209
 Renouatio votorum in Societate: & quis eius finis. 97
 de eadem renouatione oratio. 148. & seqq.
Renouatio votorum. 199
 Residentia Constantinopolitana. 217
 Residentia Naxensis. *ibid.*
 Residentia Smyrnenfis. *ibid.*
 Rex Hispaniarum Atlas Catholicæ Religionis in Belgio. 895. *Vide* Philippus II. negat

I N D E X R E R V M.

- negat suis subditis libertatem conscientiae. 896.
- Regum Hispaniae in Societatem beneficentia. 235.
- Regis Sinarum in Socios benignitas. 223
- Ribadeneira, *vide* Petrus Ribadeneira.
- Robertus Bellarminus omnibus venerationi est. 598
- quid egerit in Belgio. 860
- Theologiam Louanij concursu magno proficitur. 339
- Cardinalatum cogitur admittere. 597
- à suscepta dignitate submissior. *ibid.*
- sibi soli vilescit. 598
- cum opinione sanctitatis moritur. 599
- Roberti Claiffonij eloquentia. 745.748
- P.Rochi Gonfales,& AlphonsiRodrigues cesa corpora exuri non possunt. 626. & *seqq.*
- Ruardus Tapperus Academiae Louanienfis Cancellarius facit Exercitia. 731
- Societatem deprædicat. 886
- eius insigne testimonium de P. Adriano. 736
- Rudolphus Aquanuiua primus è Societate Regnum Mogoris adiit: eius illic sanctitas & continentia. 225
- cum quatuor Sociis trucidatur à Barbaris. 526. & *seqq.*
- Rudolphus Habsburgicus Imperium acquisiuit Religione. 892
- Ruramundani Collegij origo. 759
- S.
- S**acerdotes indocti facile contemnuntur. 434.
- Sacramentorum frequentatio, eiusque fructus. 372
- de Sacramentorum vsu per Societatem propagato magnorum virorum testimonia. *ibid.* & *seqq.*
- in Sacramentorum institutione Dei elucet bonitas. 369.
- ad Sacramentorum frequentem vsum Societas hortatur. 371
- opponunt se Valentini, sed frustra. *ibid.*
- Sæcularis annus seu Iubileum Academiae Louanienfis. 9
- Sæculi huius imago posteris relinquenda. 1
- erit posteris lætitiæ causa & gratiarum actionis. 2
- Salomon in pueritiâ venerabilis, in senectute despicibilis. 37
- Sancti tutelares, qui natali præsumt, rectè obseruantur. 29
- Sancti ante conuersionem nauos suos & vitia habuerunt. 150
- Sanctorum cultus per Societatem excitatus in Belgio. 792
- Sanctitas Ignatij, & Xauerij, & aliorum. 700
- Sanctitas & vitæ innocentia in nostris maioribus. *ibid.*
- Sanctitas, fortitudo, sapientia maiorum in Agno Apoc. exhibentur. *ibid.*
- Schenckianum à Regiis intercipitur. 815.
- Scholæ Societatis. 342. & *seqq.*
- illustria de iis testimonia. 345. & *seqq.*
- præclari ex iis viri prodire. 345.436
- eas probat Congregatio Concilij Cardinalium Tridentini. 347
- probant etiâ Reges & Principes. 345 & *seqq.*
- Scholarum origo in Societate. 431
- Scholarum fructus. 432.435.771
- Scholarum necessitas. 434
- Schola altiorum scientiarum.* 469
- Schola humaniorum litterarum.* 471
- Schola Catechistica.* 472
- Scientiarum variæ exercitationes in Societate. 645.
- Scientiis etiam profanis vsus S.Xauerius, & Socij, ad conuersionem Indorum. 646
- Scriptores Societatis varij. 703
- Sebastianus Barradius in Lusitaniâ summo fructu ad populum dicit. 334
- Selenites gemma lunæ imaginem refert. 252
- Seminaria à Pontificibus & Regibus excitata. 349.
- eorundem disciplina egregia. 347. & *seqq.*
- Seminarium Goanum variarum nationum adolefcentibus frequens. 350
- Seminarium Maronitarum Romæ. 226
- Senectus vera in quo consistat. 39
- in quo consistat eius maturitas. 36
- Senectus non censenda annis. *ibid.*
- Senes pauci in Societate ob labores. 35
- Senes, aut Patres, olim dicti non ab ætate, sed virtute & munere. 39
- Senes pueri venerationem non merentur. 37
- Senex iuuentuti restitutus. 252
- Sensuum oblectamenta spiritualia. 430
- September Hebræis & nobis initium Iubilei. 12.
- Sicarij in necem Patrum Antuerpiæ eiektorum expediti. 839
- Sigisfinundus III. Poloniæ Rex Societati fauer. 213.
- eius de scholis & Collegiis nostris testimonium. 345
- Signum militiæ nostræ præstantius quam Constantini. 275
- Silvaducis expugnatur à Batavis. 759
- Silvaducensis Collegij origo. 758
- eiusdem iactura. 759
- Silueria, *vide* Gonsaluus.
- Siluestri Landini in dicendo vis. 333. & *seqq.*
- Similitudinem affectat amor. 129. 130. 131
- Simon Rodericius & Socij in Lusitaniâ sanctitatis famâ conspicui. 613
- Simonis Rodericij elogium sepulcrale. 292
- Sodales B. Virginis sunt volucres cæli. 421
- in eosdem beneficia B. Virginis. 368
- Antecinerale dies magnâ Romæ pietate celebrant. 376
- Antuerpiæ marmoream statuam B. Virginis in fronte Curiae collocant. 366
- Sodalis titulum aliqui Principes aliis suis titulis prætulerunt. 363. & *seqq.*
- Sodalium raræ virtutes. 365
- charitas in proximum. *ibid.* & *seqq.*
- seueritas in seipsos. 364
- in defunctos pietas. 367
- nouas erigunt Sodalitates. *ibid.*
- eorum

INDEX

R E R V M.

eorum in morte solatium.	423
<i>Sodalitas B. Virginis.</i>	464
est grand sinapis similis.	419
fuit breui tempore latissimè diffusa.	420
eius fructus in regularum obseruatione consistit.	423
ad emendandos vrbs mores Genue instituta.	367
alia ad captiuos iuuandos Vallisoleti erecta.	
<i>ibid.</i>	
Sodalitatem diuæ Virginis ambiunt Principes viri & feminae.	362. & seqq.
eidem nomen dederunt viri illustres.	421
huic omnia sua accepta refert Populensis Dux.	424
Sodalitates vnde dictæ.	418
earum origo & confirmatio.	359
earum elogium.	423
earumdem initia parua.	419
initium iis dedit Ioannes Leonius Belga.	420.
Sodalitatum multiplicatio.	360
& dignitas.	361
cur cætus Parthenij dicti.	419
earum varij fructus.	363
præuilegia.	420
numerus.	421
eas Societas ad fouendum Deiparæ cultum instituit.	359
Sodalitas mæstæ Virginis.	774
Sodalitas immaculatæ Conceptionis.	<i>ibid.</i>
Sodalitas militaris SS. Eucharistia.	<i>ibid.</i>
Societas IESV quare sic dicta.	67. 123. & seqq.
cur militari vocabulo appellata.	121
quare Monachorum nomini non accensetur.	55
Ecclesiæ laboranti promissa.	59
prædicta ab Isaiâ Prophetâ.	60
item à S. Ioanne Euangelistâ.	61
item à S. Vincentio, & Ioachimo Abbate.	62.
item ab Archangelâ Panigarolâ, S. Xauerij sorore, & Reinoldâ in Belgio.	63
diuino nutu instituta.	65
est mirabile Dei opus.	114. & seqq.
& à milite litterarum ignaro concepta.	115 & seqq.
in Monte Serrato concepta.	138
ad aram B. Virginis in Monte Martyrum nata.	<i>ibid.</i>
quo tempore nata.	53
CHRISTO consecratur.	119. & seqq.
B. Virgini dedicatur.	142. & seqq.
obedientiæ voto Pontifici se obstringit.	94
est Ordo mendicans.	91
à Paulo III. confirmatur.	87
quâ conditione primum approbata.	206
Societas IESV etiam MARIÆ Sodalitas vocanda.	134
est in tutelâ B. Virginis.	140. 141
Societas minima magnum Ignatij miraculum.	692. & seqq.
nihil sibi arrogat præ aliis sanctissimis Ordinibus.	651
honores voto excludit.	95

bonâ in primis gubernatione conseruatur.	144.
est vita Apostolica.	65
est domus sapientiæ.	704
curui Ezechielis comparatur.	401
est aquilæ similis.	406
statim sub initium à variis populis experitur.	206
primo ortu statim diffusa est.	20. 22. 26. 250
breui tempore toto fuit orbe propagata.	117
citiùs per orbem diffusa quàm vlla Monarchia.	250
viuò Ignatio per quatuor mundi partes diffusa.	207
in Conuentu Poissiacensi in Gallia Regnum admittitur.	211
in Dalmatiâ & Istriâ recipitur.	218
in Africâ cis & vltra Promontorium Bonæ spei se porrigit.	227. & seqq.
in Indiam penetrat magno animarum fructu.	220
deinde in Iaponiam.	221
in Peruiam à Regibus Hispaniæ inducta, & ibidem fundata.	333
Societas IESV, Ducis sui æmula vel ipsâ horum librorum serie ostenditur.	21. & seqq.
Deo nec spe nec metu seruit, sed filiali amore.	683
gratis proximorum auxilio vacat.	32. 409
sancto dolo homines capit.	408
CHRISTI nomen per orbem circumfert.	393.
Societatis charitas.	387. 392
charitas erga ægros & pauperes.	787. 788
in carcere detentos solatur.	391
res arduas suscipit.	402
à sui initio classes comitata est.	817
milites & nautas in mari iuuat.	392
peste infectis assistit, & quo feruore.	390. 913
paruulos docet.	704
Sodalitates B. Virginis administrat.	140
immaculatam B. Virginis Conceptionem defendit.	139
orbi bellum indicit, & quale.	394
est instar arcis munitæ.	433
contra nouas hæreses Ecclesiæ subsidio missa.	55. 410
in Germaniâ sustentauit Religionem.	908
opponit se hæreticis in Gallia.	<i>ibid.</i>
opponit se hæreticis in Angliâ.	<i>ibid.</i>
Societati proprium pati.	830
quæ passa sit ante confirmationem in capite suo Ignatio Compluti, Salmantica, Parisiis, Venetiis, Romæ.	86. 484
& seqq.	
à suo ortu calumniis appetita, quod sit auara, diues, indulgens commoditatibus corporis, superba.	554. & seqq.
calumniæ in eam primo sæculo iactata.	521. & seqq.
à periculis seruata, aliùs creuit.	27
pro CHRISTO libenter calumnias tolerat.	560. & seqq.
ambitionis arguitur.	852
ob quas causas multa passa sit.	487. & seqq.
exagi-	

INDEX R E R V M.

- exagitur in monte Politiano: inde discedit. 492. & seqq.
- in Galliâ agitur de eâ eijciendâ. 504. & seqq.
- ibidem ei lis intenditur ab Academiâ. 503. & seqq.
- & damnatur ab aliquot Sorbonicis. 501. & seqq.
- è Galliâ proscribitur: proscripta restituitur ipso Rege perorante. 506. & seqq.
- exagitur Romæ à Bobadillâ & Pontio. 490. & seqq.
- exagitur Venetiis. 494. & seqq.
- exagitur Compluti à Ioanne Silicæ Archiepiscopo Toletano. 497. & seqq.
- exagitur in Hispaniâ à Melchior Cano. 496. & seqq.
- exagitur Cæsaraugustæ. 498. & seqq.
- è Transilvaniâ tertio proscribitur. 511. & seqq.
- proscribitur è totâ Bohemiâ, Hungariâ, Moraviâ, Silesiâ, item Rigâ in Lithuanîâ.
- in Hungariâ multa patitur. 214
- inter Ethnicos durè exercita in Indiâ Orientali. 525. & seqq.
- item in Indiâ Occidentali, Ethiopiâ, Brasiliâ, Floridâ, Mexico, Paraquariâ, multis è Sociis trucidatis: itemque in Iaponiâ variis tormentis. 528. & seqq.
531. & seqq.
- aliqui è Societate in Europâ, præsertim in Angliâ, crudeliter interfecti 535. & seqq.
- Societas Dei gloriam spectans, à Deo honoratur. 256
- à persecutionibus honorata. 582
- vbi grauius agitata, felicius creuit. 483
- edò magis à Deo honoratur, quò minùs honorem suum quærit. 683
- calumniis illustratur. 560
- Societatis IESV innocentia candida, martyrio purpurata. 617. & seqq.
- accepta ab aliis Religiosis beneuolè. 674
- eius commendatio ab infidelibus & hæreticis vi expressâ. 680. & seqq.
- aliorum de se iudicia grato animo receniet. 651
- Societatis auctor primus IESVS. 64
- eius altera auctor B. Virgo. 71
- eius Patrona B. Virgo. 138
- eius post CHRISTVM & MARIAM auctor Ignatius. 78
- eius diuinitus institutæ signa. 66
- eius descriptio. 45. 60
- Societatis IESV nomen est à Pontificibus approbatum. 69
- quid nomen hoc efficiat. 70
- Societatis Religiosis IESVS præcipuè sequendus, & cur. 123. & seqq.
- eius Constitutiones ope B. Virginis scriptæ. 74
- eius finis & institutum. 414
- eius Institutum examinari curat Pontifex: à Cardinalibus approbatur. 87
- eius Instituto quædam peculiaria. 89
- est conforme doctrinæ CHRISTI. 90
- eius regimen. 144. & seqq.
- est monarchia mixta aristocratia. 145
- est simile gubernationi nauigij. 147
- eius fortunatum pentalpha, doctrina cum humilitate, vniõ animorum, obedientia, consuetudo cum Deo. 642
- qui genuini eius filij. 829
- Societatis numerus ad sexaginta Professores primum constrictus, & quem illi fructum tulerint. 88
- eius mirabile incrementum. 683
- præclara per orbem fama sparsa à Sociis. 607. & seqq.
- eius in Italiâ ortus & incrementum. 208
- eius in Galliam ingressus difficilis. 211
- ingressus in Lusitaniam. 209
- eius domicilia in Imperio Orientis. 216. & seqq.
- ingressus in insulas maris Mediterranei. 209
- Societas hominis similitudinem exprimit morum vrbanitate. 408
- eius operarum character. 400
- concordia in nationum varietate. 33
- eius erga Deiparam varia amoris signa. 77
- eius in proximum amor. 387. & seqq.
- Societatis homines medici sunt. 31
- Societatis fructus in vtroque orbe. 26. 27
- eius conciones & concionatores. 333. & seqq.
- eius doctrina. 407
- eius lectiones Academicarum privilegiis gaudent. 338
- earundem lectionum fructus. 340
- D. Thomam sectatur. 342
- eius Scriptores varij. 703
- Societatis generositas. 403
- ad pericula & labores nata est. 33
- eius constantia in laboribus bouti similis. 404
- eius in nosocomijs obsequia, ac sui victoria. 389
- charitas etiam erga hæreticos. 844
- operæ eius multiplex fructus. 393
- Societatis dignitas à singulari vsu virtutum. 638. & seqq.
- eius doctrina magni ab initio æstimata. 439
- existimatio apud Pontifices, Reges, Principes. 685. & seqq.
- eius fama à Pontificibus, Regibus, Principibus, & aliis aucta. 651. & seqq. 661
- eius existimatio à pluribus aliorum, ac præcipuè Religiosorum, testimoniis confirmatur. 673. & seqq.
- eius gloria ex sanctitate Ignatii & Sociorum. 581
- eius elogium. 950
- quid ei sit proprium. 332
- necessaria ei famæ integritas. 101
- quid ei præstiterit Ioannes III. Rex Lusitanæ. 657
- nomen ei dedere plurimi illustribus familiaris orti. 235. 236. 237.
- Societati vigorem tribuunt tria ei singularia. 96
- singularis ei inter distractiones cum Deo consue-

I N D E X R E R V M.

consuetudo.	642	<i>aduersis oppressa virtutem exserit.</i>	570
æstimatio ei conciliata in Concilio Tridentino.	210	<i>frustrâ infamatur calumniis.</i>	566
uarij eam Pontifices confirmant.	88	<i>frustrâ oppugnatur ab inuidis.</i>	565
eam sub tutelâ Virginis esse Patri Guttierrez ostenditur.	78	<i>cum deprimitur, extollitur.</i>	573
eam ambit Ludouicus Ioannis III. Regis Lusitanie frater.	657	<i>rebus aduersis crescit.</i>	533. 574
Societatem honores excludere exemplis probatur.	96	<i>aduersis purgatur & illustratur.</i>	572
hæretici eam calumniantur, sed frustra.	66	<i>abundat gaudio in afflictione suâ.</i>	568
cur eam impugnent hæretici.	123. 124	<i>Societatis propagatio.</i>	317
Societate exortâ qualis subsecuta mutatio.	54	<i>eius Missiones Indicæ.</i>	326
in eâ vinere beatum.	155	<i>eius operarij.</i>	452
de eâ apud Paraquarios D. Thomæ Apostoli vaticinium.	63	<i>eius operâ Christianus populus in melius re-</i>	444
de eâ visum S. Teresie oblatum.	64	<i>stituitur.</i>	444
quid de illâ dixerint Summi Pontifices.	65	<i>eius functiones.</i>	454
quid senserint hæretici, Melancthon, Beza, &c.	680. & seq.	<i>eius opera vtilis.</i>	928
quid senserint Ethnici, Taicosama Iaponius Imperator, &c.	681. & seqq.	<i>Societatis est, agere & pati fortia.</i>	453
in Societate mortui sæculum expleuerunt.	35	<i>sub cruce tui luet, quod sigillo suo præ-</i>	45
Societas quâ occasione Belgium adierit.	213	<i>fert.</i>	45
quomodo venerit in Belgium.	728	<i>Societas honore contempto illustrior.</i>	196
quâ occasione in Belgio domicilium accepit.	730	<i>eam carceres & vincula cohonestant.</i>	577
in Belgium difficulter admittitur.	213	<i>Societatis annus secularis per arcam Noë re-</i>	51
in Belgio mirabiliter propagata.	767	<i>presentatus.</i>	51
expetitur in Missionem Hollandicam.	797	<i>Societatis IESV symbolum, Ad maiorem Uci</i>	44
penetrat in Zelandiam.	799	<i>gloriam.</i>	44
hæreticis resistit in Belgio Fæderato.	908	<i>Societatis IESV varia conditiones.</i>	205. 206
labores eius & fructus in eodem.	ibid.	<i>eorum numerus crescit ad modum discipu-</i>	207
vita eius impugnatur in Belgio.	849	<i>lorum CHRISTI.</i>	207
item functiones.	852	<i>in Lusitaniâ & Indiâ Apostoli appellan-</i>	210
in Belgio patitur à Catholicis.	844	<i>tur.</i>	212
& ab hæreticis.	831	<i>in Germaniâ hæresim oppugnant.</i>	215
exagitur Antuerpiæ.	746. 845	<i>eorum in Angliâ cades.</i>	215
pellitur Antuerpiâ.	833. & seqq.	<i>in Scotiam & Hiberniam à variis Pontifici-</i>	ibid.
pellitur Brugis.	840	<i>bus legantur.</i>	ibid.
pellitur Traiecto.	ibid.	<i>in Moscouiam comitantur Demetrium</i>	218
patitur Traiecti.	842	<i>Principem.</i>	218
pellitur Siluaducis.	841	<i>quomodo in Sinam penetrarint.</i>	222
pellitur Bredâ.	842	<i>in Cocinchinâ & vicinis Regnis recipiun-</i>	223
patitur Louanij.	845	<i>tur.</i>	223
<i>Societas IESV solis instar totum orbem illu-</i>		<i>à Sciauquinenfi Præfecto honorantur. ibid.</i>	223
<i>strat.</i>	43	<i>eorum in Ægypto labores irriti, & quare.</i>	229. & seqq.
<i>Societas instar arcis fortissima ciuitatibus Bel-</i>		<i>in Ægypto accusati prodicionis capiun-</i>	230
<i>gy.</i>	928	<i>tur.</i>	230
<i>toto orbe diffusa implet Prophetiam Ma-</i>		<i>primi in Paraquariam veniunt, & incolas</i>	233
<i>lachia.</i>	318	<i>instruunt.</i>	233
<i>omni horâ diei noctisque Deo sacrificat.</i>	319	<i>eorum in Brasiliam aduentus, labores, in-</i>	231. & seqq.
<i>est ad Missiones expedita.</i>	324	<i>opia.</i>	234
<i>in Missionibus Pontificis voluntati obse-</i>		<i>eorum ingressus in Mexico.</i>	234
<i>cundat.</i>	323	<i>& in nouam Franciam.</i>	ibid.
<i>Fidem toto orbe diuulgat.</i>	320	<i>cades eorum in Floridâ.</i>	ibid.
<i>doctrinâ & exemplo viam salutis ostendit.</i>	466.	<i>in Germaniâ ab hæreticis dicti Canisiani.</i>	918
<i>eternitatem sibi proponit.</i>	52	<i>plurimi eorum sanguinem pro CHRISTO</i>	578
<i>anno seculari copiosos fructus promittit, in-</i>		<i>fuderunt.</i>	578
<i>star palma.</i>	50	<i>Sorbonæ in Societatem censura.</i>	211
<i>gratis proximo se impendit.</i>	455	<i>Spirituale adulterium.</i>	150
<i>totis centum annis præliis exercita.</i>	564	<i>Spiritualis desponsatio.</i>	ibid.
<i>est Dei præsidio contra hostes tuta.</i>	929	<i>Spiritualium legatorum conditio.</i>	325
<i>persecutionibus firmatur.</i>	571	<i>Spiritualium voluptatum dulcedo.</i>	428. 429.
		<i>430.</i>	
		<i>B. Stanislaus Kostka auctore Virgine Societa-</i>	
		<i>tem ingreditur: eius adspectu recreatur.</i>	76
		<i>admodum adolescens Societatem ingreditur.</i>	330
		<i>eius vita.</i>	593
		<i>igne diuino pectus eius æstuat.</i>	625
		<i>pridie</i>	

I N D E X R E R V M.

<i>pridie Virginis Assumpta moritur.</i>	724
<i>eius breue elogium.</i>	168
Stationes CHRISTI patientis in Flandriâ excitauit primò Societas.	792
item stationes Virginis Dolorosæ.	779
Statua B. Virginis ante Curiam Senatoriam Antuerpiæ posita.	778
Statua B. Virginis Hallensis.	775
Statua B. Virginis Sichemienfis seruata à Bernardo Oliuero Prouinciali.	775
Statua B. Virginis Siluaducensis.	<i>ibid.</i>
Statua miraculosa B. Virginis Dunkeræ in templo Societatis.	776
alia Winocibergis in templo Societatis.	777
alia Brugis in templo Societatis.	<i>ibid.</i>
alia Bruxellis in templo Societatis.	778
Steenwicum à Comite Mauritio ferociter oppugnatum.	807
<i>Stellarum descriptio.</i>	164
Stephanus Rex Poloniae Societati fauet.	213
iniurias Societatis suas reputat.	520
eius de scholis & Collegiis nostris testimonium.	345
Strada, <i>vide</i> Franciscus Strada.	
Subesse consultius, quàm præesse.	920
Sullæ dormienti Bellona noctu apparet.	135
Superba non est nec arrogans Societas.	559.
<i>& seqq.</i>	
Supplicio afficiendis quam operam nauet Societas in Belgio.	786

T.

T <i>Empestatis descriptio.</i>	934
Testimonia præclara Pontificum de Societate.	661. & seq.
item Præsidium Concilij Tridentini, Cardinalis Guidiccioni, & aliorum Cardinalium Episcoporum.	666. & seq.
Concilij Tridentini de Ignatij & Sociorum doctrinâ.	645
Ferdinandi II. de Societate.	672. & seq.
vti & Regum & Principum & Aulae Hispanicæ sub Philippo II. & Gallicæ.	667. & seq.
Comitiorum Generalium Regni Gallici.	669
Aulae Polonicæ & Bauaricæ.	<i>ibid.</i>
Barbarorum Regum ac Principum.	671
Testimonia honorifica externorum Ecclesiasticorum de S. Ignatio.	589. & seq.
externorum sæcularium de S. Ignatio.	590
<i>& seqq.</i>	
Principum, & Ponti Heuteri de doctrinâ Societatis.	645
urbium & Vniuersitatum de Societate.	670
Testimonia honorifica nostrorum de S. Ignatio.	588
Testimonia plurimorum de Martyribus Societatis: & mira quædam in eorum cæde.	618. & seq.
Testimonia de Societate variorum Historicorum.	670. & seq.
Themistocles alienâ imitatione euadit magnus.	417
Theodoricus Canisius Belga.	863
Theodoricus Gerardi moriens Angelico con-	

centu recreatur.	874
Theseus puer Herculis fortitudinem imitari studet.	413
Thomas Cottamus à tortore ferro secandus, cilicio implicatus conspicitur.	537
Thomæ Mori dictum de incrementis Lutheri.	20
Thomas Sanchez à Clemente VIII. dictus Angelus.	644
Thomas Saillius Belga instituit Missionem castrensem.	804
à Duce Parmensi accipitur in Confessarium.	805
pestem contrahit ex castris.	806
eius breue elogium.	876
Timor Dei, castitatis præsidium.	91
Traiectensis Collegij origo.	749
Traiectum expugnatur à Batanis.	750
Traiecti Patres occiduntur ab hæreticis.	842
Transiluanîa Societas eiicitur.	214
Triclinia olim ornari solita.	426
Tridentini Concilij celebritas.	139
eiusdem de doctrinâ S. Ignatij & Sociorum iudicium.	645
& fauor erga Societatem.	656
Trigesimus tertius annus statuitur Iubileus.	15.
Turbæ Louanij contra Vishauæum.	733

V.

V Aticinium de Societate Belgicâ.	729
Victus frugalis, castitatis præsidium.	92
Vigesimus quintus annus decernitur Iubileus.	15
Viglius Zuichemus Præses aduersatur admisioni Societatis in Belgium.	738
Vincula quædam optanda.	149
Vindictæ diuinæ exemplum.	840
Viri illustres de Societate in Belgio.	854
Virtutis dignitas.	638
Virtutum & litterarum cognatio.	434
Virtus pressa fit clarior.	736
Virtutes maiorum expressæ in Agno librum aperiente.	699
Vita humana theatrum est, in quo aguntur lata & tristia.	537
est ærumnis plena.	540
Vitæ Religiosæ securitas & suauitas.	154
<i>Vita Societatis mixta.</i>	173
<i>Vita actiua contemplatiuam inuat.</i>	456
Vinguenta olim in conuiujs.	428
Vocationes illustres ad Societatem; Adelberti Baufsch, Didaci Sanchez, Augustini Mendiolensis, Gulielmi Brunslai, Ioannis Nunnij, cuiusdam Parisiensis, Ioannis Carreræ, Ioannis Masrij, Francisci Caietani.	235.
<i>& seqq.</i>	
<i>Vocatio ad Societatem.</i>	328
Votum ad Cælites pro Societatis incolumitate.	24
Vota Deo facta sint firma.	151
Vota Religiosa quid à nobis requirant.	152
Vota præstanda sunt.	153
Vota primum nuncuparunt primi Patres in ade & Festo B. Virginis.	74
G g g g g 2	Voro-

INDEX RERVM.

Votum in Societate renouatio, & quise eius fructus.	97	Winocibergensis Collegij origo.	757
de iis Oratio.	148. & seqq.	Wolfgangi Gulielmi Ducis Neoburgici conuersio vnde orta.	341
Votum Professorum non admittit honores.	684.		
<i>Votum repudiandi honores.</i>	195	X Auerius, <i>vide</i> Franciscus Xauerus.	
<i>Votum non luxande paupertatis.</i>	198	S. Xauerus similis fuit Apostolo Paulo. 83	
<i>Votum renouatio.</i>	199	confertur cum Alexandro, & præponitur.	
Urbanus VIII. discipulus quondam Societatis.	346	271. & 272.	
eius laus ex scientiâ & litteris.	435	in regendâ Societate eadem eius cum Ignario mens.	84
olim Cardinalis missus in Galliam Nuntius, iniuriosam Societati columnam deiiciendam curat.	654. & seqq.	in ingressu Sinæ moritur.	222
Urbes Sardanapali vno die adificatæ.	919	<i>eius brachium ex Indiâ Romam aduectum.</i>	
S. Wenceslaus Bohemiæ Rex Comitem exemplo suo ad dura exhortatur & accendit.	132	709. & seqq.	
Wesalia expurgatur hæresi à PP. castrensibus.	811	S. Xauerij breue elogium.	167
intercipitur à Batauis.	813		
		Z.	
		Z Elus animarum dirigi debet ab obedientia.	916
		P Zgoda à Tartaris captus.	223
		in Tartariâ plures conuertit.	224

Errata quedam, quæ festinantibus obrepserunt, ita corrige;

- Pag. 9. lin. 19. tantum darentur: dele tantum.*
Pag. 401. lin. 35. suis: lege sui.
Pag. 830. lin. vlt. ruinis: lege ruinas.
Pag. 834. lin. 21. vanis: lege variis.
Pag. 860. lin. 27. auctore: lege actore.
Pag. 862. lin. panult. referti: lege refecti.
Pag. 866. lin. 4. conseruandæ: lege consecrandæ.
Pag. 870. lin. 28. patrocinio: lege patrimonio.
Pag. 876. lin. 43. tibiâ: lege venâ.
Pag. 897. lin. vlt. erit sanguis: lege erit & sanguis.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS.

CVM tres Societatis nostræ Theologi librum qui inscribitur Imago primi sæculi Societatis IESV, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis representata, relegerint, & edi posse censuerint; ego infra-scriptus Societatis IESV per Flandro-Belgicam Præpositus Prouincialis, potestate mihi ad hoc ab Admodum R. P. N. Præposito Generali Mutio Vitellesco factâ, concedo Balthasari Moreto Typographo Regio, ut eundem librum excudere & publicare possit. In quorum fidem has officij mei sigillo munitas dedi Antuerpiæ VII. Ianuarij, anno M. DC. XL.

Ioannes de Tollenare.

APPROBATIO CENSORIS.

IMAGINEM primi sæculi Societatis IESV, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ representatam, valdè opportunam fore iudico tum ad pleniorē notitiā Societatis hauriendam, tum etiam posteris ad æmulanda Maiorum suorum præclara facinora. quare utiliter typis euulgabitur. Antuerpiæ XII. Februarij, anno M. DC. XL.

Gaspar Elstrix S. Theolog. Licent.
Canonic. & Pleb. ac libr. Censor.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS IV. Hispaniarum & Indiarum Rex Catholicus, ac Potentissimus Belgarum & Burgundionum Princeps, Diplomate suo sanxit, nequis Imaginem primi sæculi Societatis IESV, à Prouinciâ Flandro-Belgicâ eiusdem Societatis representatam, præter Balthasaris Moreti voluntatem intra nouennium vllō modo imprimat, aut alibi terrarum impressam in Inferioris Germaniæ ditiones importer, venalē mve habeat. Qui secus faxit, confiscatione Librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur; vti latius patet in litteris datis Bruxellæ, XVI. Ianuarij M. DC. XL.

Signat.

Steenhuysse.

425 IMAGO PRIMI SÆCULI SOCIETATIS JESUS, a Provincia Flandro, Belgico ejusdem Societatis representata, thick folio, *illustrated with numerous beautiful emblematical engravings whole bound, calf gilt, fine copy, from the Earl of Shrewsbury's Library, with his Book Plate, 31s RARE* 1640
"A most splendid work, of extreme rarity and high price, embellished with exquisite engravings, magnificent as the genius of the order, whose pride and vanity composed the previous monument of the Jesuits, intituled Imago Primi Sæculi S. Jesu, &c."—*"Cet ouvrage renferme plusieurs singularités qui le font rechercher. On y rapporte plusieurs privilèges aussi indécens, que l'on soutient avoir été accordés à cet ordre par J. C. lui-même; par exemple, celui de ne pouvoir pas être damné, si l'on persevere jusqu'à la fin dans la société. On y trouve aussi, parmi d'autres reveries de ce genre, le singulier cérémonial de la réception d'un Jésuite dans le ciel; mais comme un plus long détail à ce sujet nous menerait trop loin, nous renvoyons à l'ouvrage même ceux qui desiront se satisfaire à cet égard. Les exemplaires de ce livre sont devenues rares, et le prix en augmente dans le commerce avec leur rareté."*—De Bure.

W. Brown 124 High Holborn Dec. 6. 1859

Special 13-B
folio 7368

THE GETTY CENTER
LIBRARY

